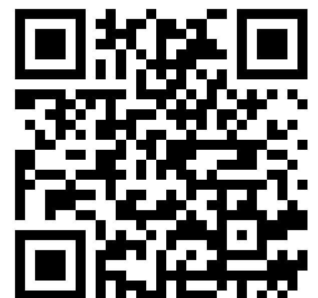

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

CRKVENO-BOGOSLOVNI ČASOPIS.

TEČAJ TRINAESTI.

1862.

UREDNIK

NIKOLA HORVAT,

UČITELJ BOGOSLOVJA.

U ZAGREBU.

TISKOM NARODNE TISKARNE DRA. LJUDEVITA GAJA.

KAZALO.

Broj 28. Sveta Gora nad Goricom (dalje). — Adressa u Rimu sakupljenih biskupah na sv. otca. — Svečano proglašenje japanskih mučenikah za svetce na Duhove 1862.

„ 29. Sveta Gora nad Goricom (dalje). — Uztuk odgovorah, odgovori na pitanja br. A. P. franjevca, od *O. A. Velca.* — Svečano proglašenje japanskih mučenikah za svetce na Duhove 1862 (konac). — Dopis iz Vrbovca i Senja.

„ 30. Sveta Gora nad Goricom (konac). — Pogled na Slovence, od *Slekovčeva.* — Pismo iz Indije od biskupa *Angelika.*

„ 31. Katoličko svećenstvo prama načelom vremena, od *I. U.* — Rieč o župi sv. Juraja na Trsatu, od *A P.* — Dopis iz Ramljanah.

„ 32. Katoličko svećenstvo prama načelom vremena (konac). — Govor kardinala Rauschera u carevinskom vieću. — Svečanost 8. Lipnja u Rimu po sudu englezkih novinah „Times.“ — Dopis iz Pešte.

„ 33. Mozganice za naše vrieme, od *- n -.* — Hustnja proti katoličkom duhovničtvu. — Poslanica sv. otca na uzoritoga stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga. — Passaglijine adresse.

„ 34. Mozganice za naše vrieme (konac). — Japanski mučenici. — Petrov novčić. — Garibaldov govor.

„ 35. Babilonska pometnja jezika. — Japanski mučenici (dalje). — Plač crkve nad gubitkom čovjeka umnika, pr. *F. K.* — Dopisi iz Bosiljeva, Čažme i Novigrada.

„ 36. Babilonska pometnja jezika (dalje). — Japanski mučenici (konac). — Rim i iztok. — Dopis iz Pešte.

„ 37. Babilonska pometnja jezika (dalje). — Bratovština sinovah Marijinih. — Katoličko sveučilište u Dublinu i Palmerstonova tolerancija. — Družtvo sv. Prokopa u Pragu.

„ 38. Babilonska pometnja jezika (konac). — Iz sadanjega života protestantske crkve u Njemačkoj. — Ćudorednost u katoličkih i protestantskih pokrajinah.

„ 39. Nastavak mozganicah za naše vrieme, od *- ž -.* — Iz sadanjega života protestantske crkve u Njemačkoj (dalje). — Thiers o svjetovnoj papinskoj vladi. — Dopis iz Petrijanca.

„ 40. Promozgane mozganice za naše vrieme, od *- n -.* — Kako je u Rimu. — Dopisi iz Cirkvenice i Kisele vode.

„ 41. Na Trsatu bje župa jur god 1280. od *F Račkoga.* — Iz sadanjega života protest. crkve u Njemačkoj (dalje). — Pio IX. o položaju papinske vlade. — Zaključci 14. glavne skupštine katoličkih družtvah Njemačke u Aachenu. — Dopis sa slunjskih brdah.

Broj 42. Misli povodom otvorenja prve hrvatske železnice. — Iz sadanjega života protest. crkve u Njemačkoj (dalje). — Književni pretres djela: Acta patriarchatus Constantinopolitani itd. ediderunt Fr. Miklošić et Jos. Müller, priobćio *F. R.* — Dopisi iz Dubice i Innsbruka.

„ 43. Grčko-sjedinjena crkva. — Iz sadanjega života protest. crkve u Njemačkoj (dalje). — Pravo papino na Rim. — Dopis iz Rima.

„ 44. Grčko-sjedinjena crkva (dalje). — Iz sadanjega života protest. crkve u Njemačkoj (dalje). — XIV. katolička glavna skupština u Aachenu. — Dopis iz Lovrečine.

„ 45. Pismo prečastnoga bosansko - djakovačkoga i sriemskoga ordinariata tičuće se štovanja slovjenskih apoštolov sv. Cirila i Metoda, priobćio *Dr. F. R.* — Grčko-sjedinjena crkva (konac). — Iz sadanjega života protest. crkve u Njemačkoj (konac). — Nota kardinala Antonella na diplomatički sbor u Rimu.

„ 46. Gospa Almaška i njena proštenja, od *Ilije Okrugića.* — Kršćani u svetoj zemlji. — Inkvizicija.

„ 47. Gospa Almaška i njena proštenja (konac). — Vjera i znanost. — Dopisi iz Djakova, Ramljanah i Moravske.

„ 48. Znadu-li Svetci u nebu za nas i kako nam je na zemlji? od *R. Vučevca.* — Besjeda na korist iztočnih crkvah, proslovio biskup Dupanloup u Rimu. — Jedan zaključak učiteljske skupštine, od *- n -.* — Dopisi iz Sarvaša, Kostanjice i Kisele vode.

„ 49. Znadu-li Svetci u nebu za nas i kako nam je na zemlji? (konac). — Besjeda na korist iztočnih crkvah (dalje). — Besjeda na slavnu uspomenu književnih zaslugah pokojnoga kneza biskupa lavantinskoga Antuna Martina Slomšeka, rečena od Fr. Kosara u mariborskoj čitaonici. — Iz papinske poslanice biskupa Dupanloupa.

„ 50. Priprave na spas. — Besjeda na korist iztočnih crkvah (dalje). — Besjeda na slavnu uspomenu književnih zaslugah A. M. Slomšeka (dalje). — Proglas o svetkovanju tisućnice sv. Cirila i Metoda u Sloveniji. — Dopis iz požežkoga polja.

„ 51. Priprave na spas (dalje). — Besjeda na korist iztočnih crkvah (konac). — Besjeda na slavnu uspomenu književnih zaslugah A. M. Slomšeka (dalje). — Dopis iz Milane kod Sutle.

„ 52. Priprave na spas (konac). — Božićnica, od *F. S.* Besjeda na slavnu uspomenu književnih zaslugah A. M. Slomšeka (konac). — Dopis iz Rima.

Izvan ovih jošte je u svakom broju „Viestnik“, u kom se nahode domaće i inostrane crkvene književne i ostale smjeru lista odgovarajuće viesti i oglasi.

BROJ 1. U ČETVRTAK 2. SIECNJA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu

Na mlado ljeto.

Prelazeći u novu godinu prenosimo sobom iz stare kano baštinici svu njenu jošte nerazpravljenu ostavinu: nade i bojazni, očekivanja i prevare, slutnje i prietnje, dvojbe i neizvjestnost. Onaj zlokobni glas nezadovoljstva s božjimi i čovječjimi uredbami, štono se je sad muklije sad jasnije, sad javnije sad skrovnije po raznih stranah i u mnogih sgodah pojavljivao, tutnji iz prošlosti u budućnost dosta razgovetno, da se čuti može. A što bi se prije samo pojedinci, često prezreni i izsmijani, usudili reći i prigovoriti, to sada već cieli narodi viču na sva usta tako, da se je na tu graju otvorilo više očiuh i ušiuh nego prije, premda se je njih više nemarnih i nehajnih, obsjenjenih i oglušenih opet zaklopilo, zatisnulo.

Kad u zimsko doba drumom pješak putuje, dobro znade, da, ma bio koliko mu drago pospan i umoran, nesmie podnipošto leći, jerbo bi inače taj počinak platio glavom. Našemu vieku, premda se rado ponosi neizcrpivom svojom mudrošću, kano da manjka ovaj prosti razbor obična putnika. Modro nebo, koje su pradjedovi naši otvoreno gledali, te svetom vjerom i pobožnom nadom oduševljeni u njem sigurno nazirali raj, današnjemu svietu zastiru tmasti oblaci, štono se dižu iz samoživosti, lakomosti, putenih požudah, pretjerana koristoljubja i krivodušne politike. Britki vjetar krive prosvjete, koj razpuhav suho lišće hoće da potamni vječno sunce, a sveto njegovo svjetlo hoće da zamieni divljim ognjem, puše ledeno i neprestano, kano da je odlučio opuriti i poharati svaki i nesjetni cvietak, štono na povjetarcu božjega duha jošte medju narodi gdješto niče. Na njekoč zelenoj zemlji, s koje ljudi poput cvieća gledahu drugda u vis, vazda u vis u sunčano oko vječnoga otca, leži sada visoko i ukočeno, mrtvo i žalostno snieg vjerozakonskoga nemara, led bezbožtva.

Al današnjemu svietu dopada se tako mraz i snieg, bura i tmaste oblačine, opaka prosvjeta, neograničena obrtnost i bogopraznost, da radostan, umiren, zadovoljan s onim, što je do sada proizveo, sasvim bezbrižno polegava na mrzlo tlo neznabožtva, daje se lastno prepuhavati vjetru vjeropuste prosvjete, te u svojih sanjarskih tlapnjah gusti dim, štono suklja iz kolokretah i parobrodah, drži za tamjan, koj se pali u slavu njegovim kumirom — novcu i nasladam.

No najžalostnije kod toga jest to, da i kod mnogih od onih, kojim je zvanična dužnost čuvati i braniti puk od ove duševne obumrlosti, hoće da zavlada nerazumna misao, da je zimsko mirovanje prava zadaća i živalj našega vremena, a proljeća da je ili nestalo za uviek, ili ako se ima jošte povratiti, da će već samo o sebi doći. Ovakovim ljudem oči su od pila i spavanja ili prekorednoga čitanja tako oslabile, da sive i gradonosne oblake drže za modrinu nebesku, a snieg im se pričinja kao svježa zelen, te vele: šta da radimo? sve je u najboljem redu, ajde da opet uz druge legnemo, te u blagom miru i neradu počivamo!

Na noge! na noge, ubogi zaslieplјenici! Ako vas prevlada san, poginuste! Zato nam Bog svim pomazao oči, da ih kako valja rabiti možemo, te nam dobru uslugu čine. Ali da nam kotrizi od studeni neustrnu, treba da idemo napried, sveudilj napried, neprestano napried, dok neuzrijemo sunce u svom sjaju, dok nam neosvane dan gospodnji u svom svjetlu! Ako uzbudemo imali dosta srčanosti i odlučne volje, da živimo, a mi ćemo živjeti; ali podlo, nemarno i neplodno življenje nalik je na smrt u sniegu.

Onaj, koj nam dade život i vrieme, nedaje nam novu godinu, da nam bude kao spužnica (puževa kuća), u kojoj ćemo lieno i nujno boraviti danke, te nebrineći se za ništa ostaviti drugim,

da rade ono, što bismo mi iz čovječje i kršćanske dužnosti glavom činiti imali; već nam ju daje, da svaki na svom mjestu, u svom krugu, prema svojim silam i polag svoga zvanja nastoji i radi oko svoga i obćenitoga dobra. Nova godina neka nam bude kano veliki hram, u kom je jednim propoviedati, drugim slušati, jednim spremati, drugim moliti, jednim dogradjivati, drugim pomagati. Mladeži treba obuke, dolje u katekizmu, gore u mudroslovju; puku treba stege i nauke, dolje od svećenikah, gore dobrim primjerom od odličnikah; državi treba zaštite i obrane, od ozdol vjernošću, od ozgor sdušnom hrabrošću; crkvi, toliko zlostavljanoj i proganjanoj, treba odanosti od ozdol, postojanosti i čvrstoće od ozgor, pomoći, molitve od svuda.

Evo i u novoj godini dosta ráda za sve; a u to ime bila ona svim srećna i čestita, k čemu pomoz' Bog!

Opet nješto o konkordatu i Krajini.

Vidjeh njeki dan, gdje se vjetar zaletavao u hrpu prašine; jurišao dva tri puta, uznemirio prašinu, uznemirenu digao u vis silom svoje sape. Titra se vjetar prašinom u zraku; kuda će s njom mili Bože? Za čas ju spusti niza se na drugom mjestu. — Igru otu opetovao vjetar njekoliko putah, dok su se opazili mogle dvie hrpe prašine. Zar hljede vjetar da jednakost med prašinom uvede? S jedne hrpe napravi dvie malene, koje sunce razgrije, a bujica razturi. Koja ti je vjetre, stvoru Božji! srodnost s neumornimi političari i poravnjatelji? Tko te vjetre nauči, da se povadjaš za primjerom novijih usrećiteljah narodah? Ej vjetre, dočim dižeš s hrpe, na drugoj strani gomilaš; nesviestan si mi svjedok, da tuj jednakosti neima, niti će je biti.

Svemogući darovatelj dade njekomu sa svimi desetimi, njekomu s petimi, a gdjekomu jedva na mezimcu pruži duševne vrline i vremenitih dobarah. Na prkos savršenoj diobi, rado bi ljudi sve na svietu pojednačili i poravnali; — najvole medjutim svoju ćud vježbati oko pojednačenja vremenitih dobarah crkve. Kušnja sjednačivanja prodje Europom. U Englezkoj srušili su nejednakost sa strane crkve i svećenstva katoličkoga, te dali anglikancem, živućim u zasjenju koje kako zvanih popravljenih vjerozakonah. Talijanska sjednačuje plieneć crkve, manastire, žrtvenike i službenike oko njih; medju imovinu crkvenu sasù sirotinjsku, polašticu dušah u očistilišću, te ju metnu u ruke svjetske lakomosti. Španjolska, Portugalska neoprosti, Francezka biesni upravo kao s pameti šenuvša luda. I u Austriji nadmiše uravnivaoci svoja pljuća, te u istinu oplieniše crkve — plien medju se razdieliše, pa nit pliena, nit od pliena koristi njim niti njihovim baštinikom, niti državi brojećoj novac krvavi, na kojem blistahu suze i gorahu uzdisaji vjernih. — Ali projdimo se toga, što bje i kako bijaše i kako biva drugud po državah, — niti ćemo stati, da gledamo učinjenu nepravdu po našoj carevini; van postanimo časak kod trećega diela naše hrvatske domovine t. j. u vojničkoj krajini, da vidimo, kako je tuj smješćeno katoličko svećenstvo pastvom se baveće, i kako se tuj obaziru na konkordat.

Čitatelju! nespješi amo na ugled — ja ću ti čitati tumačenje §. 14. temeljnoga zakona krajiškoga od g. 1850, pak onda konkordata čl. XXIX.

§. 14. „Častnici i urednici, pak svećenici, neživući u zadruzi, mogu u Krajini imati istom kuću i najviše 3 rali zemlje."

Zakonodavci, osobito u ovo naše doba, upiliše oči i udesiše ruke, da čim većma raztezive zakone napišu i proglase, da jim, kad bi se zakoni u život uveli, ostaje prosto ih tumačiti, tumačeć prirezati, prevrnuti. Gori navedeni §. jest nakon mnogoga previjanja i izvraćanja razjasnjen. Evo mu komentara:

„Što se tiče svećenstva, to se omedjašenje na 3 jutra zemljišta proteže jedino na katoličko svećenstvo i pastore — nipošto na duhovničtvo nesjedinjeno, jer ovo ili živi u zadruzi sa svojom krajišničkom kućom, ili čini za sebe krajišničku zadrugu, te budué da sa svojom zadružnom obitelju poglavitoj dužnosti krajišničkoj t. j. vojevanju zadovoljuje, prosto mu je neomedjašeno nakupljanje zemljišta." (Sect. III. Abth. 8. Nro. 3597. 10. Srp. 1854.)

Riečju „duhovnici," nerazumievaju se duhovne nadarbine niti zaklade, jer §. 14. temeljnoga krajiš. zakona od god. 1850. izrazom „duhovnici" razumieva samo fizičke, duhovnomu stališu pripadajuće osobe. S obzira na osobiti slučaj odpisom od 19. Listopada 1859. Abth. 16. Nro. 4211. odlučeno je, da su zaklade duhovne od nakupljanja zemljišta u Krajini izključene, jer stranom kao juridičke osobe dužnosti krajišničkoj zadovoljiti nemogu — stranom nebroje se k osobam u §. 13. imenovanim, kojim je zakupljivanje zemlje u krajini bez vojevanja uvjetno dopušćeno.

Iz temeljnoga indi krajišničkoga zakona taj se očevidni zaključak izvodi, da su duhovne zaklade i u obće sve juridičke osobe nesposobne nabaviti si zemljišta u vojničkoj Krajini, te da iste na to od sgode do sgode vrhovna vlast iznimno ovlastiti može.

Ovo pravno odnošenje niti je konkordatom, niti naredbom od 13. Lipnja 1858. (Armee V. B.

Nro. 30.) tičućom se pravnoga poslovanja duhovnih redovah i družtvah, promienjeno.

Što se konkordata tiče, člankom XXIX. jesu u istinu crkve i duhovna družtva fizičkim i juridičkim osobam u nabavljanju negibiva dobra uzporedjene; nu konkordat svakako veže crkve, duhovne zaklade i družtva, da se obće valjanih zakonitih propisah, tičućih se nabavljanja kakova zemljišta, drže. Pita-li se: jesu-li crkve, zaklade i družbe crkvene vlastne nabavit si stanovito zemljište? tada se mora kao i kod inih moralnih i fizičnih osobah još i na to obazirati, nisu-li takove dužnosti na zemljištu, koje ovršiti nisu podobne, i koje dužnosti po smislu §. 356. obć. gradj. zakonika zaprekom su u samoj nabaviteljnoj stvari. [1]

Takova je zapreka kod nabavljanja zemljišta u vojničkoj Krajini sa strane crkve, duhovnih zakladah i družtvah očevidna, jer nemogu sa zemljištem skopčane dužnosti vojevanja ovršiti, a juridičke osobe bijahu udilj od nabave krajišničkoga zemljišta odlučene, pa i sam konkordat crkvam i duhovnim zakladam kao juridičkim osobam nabavu zemlje pod istimi uvjeti dopušća, kako je inim juridičkim osobam dopušćeno. Crkvam, duhovnim zakladam i družbam nabavu realiteta kao iznimno od zakona od sgode do sgode vojeno popečiteljstvo dopustiti može. Za dopušćenje se svigdar ondje pitati mora (Abth. 16. Nro 1386. 16. Trav. 1860).

Dogodi se, da umru roditelji, paće, da izumre zadružna obitelj, izza njih ostanu djeca nejačka, na pustu zemljištu gladna sirotčad. Tu ti će se svećenik pomoći, buduć da svojega zemljišta nema. Varaš se! Komentar kaže: omedjašenoga zemljišta posjednici izključeni su od najma kao i provincialci i stanovnici komunitetah propisom. Ovi posljednji mogu iznimno, ako se za zakup najavi krajišnik, najmiti vinograde i krajišnička zemljišta — nu častnici, urednici i svećenici izključuju se.

Vendar imade župah katoličkih u Krajini, koje posjeduju više ralih zemljišta; kako to? Prije no će nam tumač krajiškoga temeljnoga zakona od 1850. na to odgovoriti, moramo saznati, kako glasi §. 12. rečenoga već više putah temeljnoga zakona: „S posjedom zemljišta u Krajini neobhodno skopčana je dužnost služit pod oružjem.“

Medju posjednici ipak je razlika ota:

a) glede kućnoga ili obiteljskoga življenja; b) glede negibiva imutka i sposobnosti gibiva krajišnička dobra si povlastiti. K onim pod a) broje se stanovnici Krajine u zadruzi i izvan zadruge živući. K onim pod b) 1. neomedjašeni, 2. omedjašeni, 3. povlašćeni zemljišta posjednici.

Povlašćeni posjednici oni su, koji u smislu sadašnjega zakona ili nikako, ili u naznačenoj kolikoći negibiva dobra nabaviti mogu, ako jurve prije valjanosti zakona od god. 1807. ili s dopušćenjem krajiška dobra pravno posjedovahu. N. p. provincialac neuzev dužnosti krajišničke na se nemože u Krajini neomedjašenu kolikoću zemlje posjedovati. Nu ako si prije god. 1807. nabavió n. p. 20 jutarah, ostavlja mu se užitak pravnó pribavljenoga zemljišta, i zove se „povlašćeni posjednik“ obzirom na višak zemlje, koja mu 3 ili 6 ralih pretiče. Razlog jest, što zakon nedjeluje natražke.

Rekavši to, na gori stavljeno pitanje hvaljeni naš tumač odgovara: Povlašćena zemljišta nenalaze se u posjedu tek osobah, već mogu i družtvom pripadati, jer se k povlašćenomu zemljištu i ono pribraja, što su crkve ili manastiri u stara vremena darovanjem, oporukom, zakladom, ili odumrćem, ako se prvi posjednici izseliše, zadobili. To valja od onih zemljištah, koja su prije temelj. zakona od 1807. dozvoljenjem dotičnoga pukovnika uknjižena. [1]

(Konac će sliediti.)

[1]) §. 356. glasi ovako: Tko tvrdi, da se osobi, hotećoj što god si nabaviti, ili glede osobne sposobnosti, ili glede stvari nabaviteljne kakovo zakonite zapreke protive, ima to dokazati.

Takove su zapreke glede stvarih i osobah, pak osobah i stvarih.

I. Glede stvarih. 1. Inozemske srećke od loterije. 2. Vojnička odjeća i dielovi oružja, van ako ih vojnička oblast trži razkomadane, da se cieli već rabiti nemogu. 3. Zabranjeno oružje i džebana; u stanovitih slučajih u obće sve oružje. 4. Čestice križa i moći, osim okvira, na koliko nisu u cieni ili na prodaju.

II. Glede osobah zapreka: 1. Kod turskih podanikah i njihovih ženah, bile upravo rodom austrijanske podanice, u obziru na nepokretna dobra. 2. Crnogorci u istom slučaju. 3. Sardinski podanici glede nepokretnine, ako nije barem 25 kilometrah (2500 hvatih) od medje udaljena. 4. Kod nekatolikah s obzirom na čestice križa i moćih, koje niti baštiniti nemogu. 5. Kod židovah gledeć stvarih pripadajućih službi Božjoj katoličkoj. O židovih glede sposobnosti na nepokretnine 18. Velj. 1860. odredjeno je tako: U dolnjoj Austriji, Českoj, Moravskoj, Slezkoj, Ugarskoj, Srbskoj Vojvodini, Tamiškom Banatu, Hrvatskoj, Slavoniji, Erdelju, Primorju i u Dalmaciji mogu si židovi pravno nabaviti nepokretna dobra, paće i ista seljačka selišća, ili ih sami ili sa slugami svojimi obradjuju. Medjutim s imanjem skopčano pravo patronata i predstave za učitelje neimadu, a oko toga breme nositi moraju; to se pravo židovskim zakupnikom takodjer nedaje. Po drugih stranah drugčije su židovi omjedjašeni. 6. Bez dopušćenja izseljenici nikada si nemogu u carevini zemljišta nabaviti. 7. U vojničkoj Krajini od osobah u zadruzi neživućih je rečeno. Židovi u Krajini vojničkoj budu samo trpljeni, niti nemogu dobiti pravah gradjanskih. Od onih jur od njegda u Krajini naseljenih piše se, da im se obiteljski pomnožavati se nedopušća, zato, ako se sin hoć ženiti i oženi se, mora se iz Krajine izseliti.

III. Glede osobe i stvari: Inostranci, nespadajući k njemačkim savĕznim državam, seljačka dobra nemogu posjedovati.

Tako glagoljiju razni ministarski odpisi.

[1]) Vidi: Die k. k. Militär Grenze, ihre Organisation und Verfussung von Jos. Hostinek. k. k. Hauptmann. II Theile. Wien, 1861.

Jé-li papa dužan stolovati u Rimu?

Jedva što mnsgr. Nardi, sudac sv. rote itd. stiže u Rim, napisa s mjesta knjižicu proti Passagliji, koj si nadjenu krivo ime Ernesto Filalete.

Passaglia izdade u Fiorenci spis, te se trudi dokazati, da rimski biskup i pontifex maximus mora stolovati u Rimu. Spisu Nardijevu naslov je: „Ad Ernesto Filalete sull' obligo del vescovo romano e pontifice massimo di risiedere in Roma. Risposta di Monsignor Nardi etc. Roma, Sinimberchi 1861."

Iz tiskarne Lemonierove — piše Nardi — izide nedavna u Fiorenci knjižica iznoseća 24 strane od njekoga Ernesta Filaleta, u kojoj je pokušano dokazati, da je papa dužan ostati u Rimu i onda, ako sve Rim i spadne pod tudju oblast. Katolik mora i nehotice pitati: tko je taj krivoga imena papin savjetnik? od kuda njemu pravo, da svjetuje papu? Ili zar da nebude slobodno svjetovati papu?

Zar nesvjetovà sv. Irenej Viktora I. Grgura VII. i četiri pape prije njega? zar nesvjetova sv. Petar Damijan Grgura VIII., sv. Bernard Eugena III. sv. Katarina Sienanka Vrbana VI. a sv. Karlo, Bellarmin i Baronius pape svoga vremena?

Istina je, bilo je i toga. Ali — ono bijahu svetci, oni su u svjetu bili ponizni i mudri; znali su oni, kada i kako treba govoriti; jer svjet mora da bude s razborom promjeren i s načinom kazan. Svjet može biti — prava blagodat, ali može biti i očita, nepodnosljiva preuzetnost — kako kada!

Sad je crkva papi o boku stavila 70 muževah za savjetnike, i oti se zovu stožernici, zatim osam do devet stotinah drugih, i oti se zovu biskupi; a svi moradu se zakleti, da će papu svjetovati, te mu sborom i tvorom biti u pomoć, a on jih opet zove braćom. Mi svećenici i svjetovnjaci idemo istom za njimi. U crkvi mora da bude red kano i u državi. Proštijte poslanicu Pavlovu na Timoteja i Tita, pak ćete naći postepenu razredbu; proštijte poslanicu na Efežane, pak ćete vidjeti, da mi svi nismo proroci, a ni blagoviestnici, nego da moramo svaki na svom mjestu činiti dužnost. Dakako veliki svetci i umovi prestupiše više putah ovu ogradu; ali novi savjetnik reći bi da nespada ni medju jedne ni medju druge.

Ali da negovorimo o svjetu i načinu, idemo na samu stvar. Papa mora da ostane u Rimu, ili bolje rekuć u Vatikanu, to je vaše tvrdjenje.

Da to dokažete, pozivljete se samo na jednoga svjedoka, a to je Olstenius (Holste), te njegovimi izrekami napuniste si knjižicu. Olstenij, čuvar u Vatikanu, muž obsežna ali ne temeljita znanja, razpravljaše proti velikomu Palavicinu tada zametnuto pitanje, da-li papa u Rimu kod sv. Petra (t. j. u Vatikanu) ili na drugom mjestu stanovati mora. Olstenij branijaše, da papa mora prebivati u Vatikanu, a vi, koji se na njega pozivljete, rado biste ga zatvorili u Confessiu (grob apoštolah u crkvi sv. Petra).

Palavicini reče: Papa ima, kad stoluje u Rimu, prebivati u Kvirinalu. Ja spominjem, da su pape osam stotinah godinah prebivali u Lateranu, jer ovdje su imali oni patrijarkalnu stolicu, učionu, stolnu crkvu; ovdje se sbiše za crkvu najvažnije sgode, ovdje su držani veliki sabori; ja spominjem, da su najbolji pape kod sv. Marije Veće u palači mletačkoj i drugdje stanovali, pak se nikada nitko sbog toga nije potužio. Zato mislim, da je Sassonova misao pretjerana i kriva. Zakletva: „Fidelis ero beato Petro" neproteže se na svetca u nebu ni na njegove ostanke na zemlji, nego na njegovu čast i službu, njegovu baštinu (che persevera nell erede. S. Leo), a to je čast od Boga dana te s toga uzvišenija, nego-li je osoba sv. Petra i osoba svakoga čovjeka, pa da je i najsvetiji.

Nu neide ni to ništa na naše pitanje. Ta zar se radi sada o tom, da-li papa ima stolovati u sv. Petru (Vatikanu) ili Kvirinalu, za što se prepirahu Holste i Palavicini? Sada se radi o tom, ima-li papa i u Rimu kano glavnom gradu talijanske kraljevine, ili drugimi riečmi, u Rimu tudjem a ne njegovu stolovati?

O tom tražim (u spisu protivnom) razlogah, ali nenajdoh nego dva na izliku, koja se, težkom mukom na ovo pitanje dadu nategnuti. To su jedan: papa je rimski biskup, a Bog zapovieda, da biskup stoluje u svojoj crkvi; a drugi: pape bijahu uviek u Rimu, dakle mora i Pio IX. ostati u Rimu.

Nu čujte, što ću vam ja reći: papa je rimski biskup, ali još nješto drugo: on je papa, te mora obnašati i čast biskupa i čast pape. Još je neriešeno pitanje u kanoničnom pravu: da-li biskup pod zapovied mora imati stalnu stolicu; a opet neima pitanja o tom: je-li papa obvezan, da vlada crkvom.

Ali ne samo kanonično pravo, već i zdrav razum uči: da je uprava čitavoga kršćanstva važnija, nego uprava grada, ma bio taj grad i sam Rim. Kada papa svoju službu slobodno može obnašati u Rimu, tada je dužan u njem i prebivati; jer tada ovršuje dvie dužnosti; a kada toga nemože, mora odići njekamo, gdje će on moći obavljati važniju, a manju prepustiti drugomu. Nije tu govora o nutarnjoj osobnoj slobodi, koje čovjeku nitko nemože uzeti, nego je govor o svoj, podpunoj, vanjskoj, javnoj slobodi, o kojoj neima dvojbe, te u koju nitko nesmie dirati.

Ovakovu slobodu mora da ima papa; jer to zahtieva sviest, čast, ugled i spas crkve; a ovakovu opet podpunu, očitu i sigurnu slobodu može

imati samo kao vladar. Što pomažu ugovori i pogodbe, zaviseće o občenitu štovanju pravde; jer nestane-li njega, nestade i ugovorah — te bi bilo smiešno o njih i govoriti. Što pomažu najnoviji ugovori i jamčevine katoličkih vladarah? Ta zar se nedogovoriše svi vladari u Europi i zakleše na presvetu Trojicu, da će braniti papu i njegovu zemlju? a sad neima ni jednoga, da bi se u to ime samo maknuo. A što se kasa konkordatah, tko nezna, kako se lahko sklope, a još lakše razvrgnu? Kamo je konkordat s Turinom za stari Piemont, kamo je onaj s Bečom za Lombardiju, kamo onaj s Napuljem sklopljeni za ovu kraljevinu? Prvi dobavi se časti, da ga razpravljaju u saboru; za druge bilo je dosta ručno pismo ministra.

Veli se: „Povjerite se nam!“ Nu da se tko drugomu povjeri, nije dosta rieč, već treba prije vidjeti činah. Pitamo svakoga poštena čovjeka, bio on kakve mu drago stranke ili vjere: mogu-li dogodjaji, što se sada sbivaju u Italiji, Europi i nam biti jamcem, da papinstvo pod vrhovnom zaštitom Piemonta može biti slobodno? Neću da ponavljam one važne rieči, što ih reče Montalembert o Cavouru, niti one strahovite ali istinite rieči papine u okružnici od 30. Rujna, ne! nego pozivljem sve štioce novinah, koji sačuvaše još toliko zdrava mozga, da neosude prije nego prosude. Šestdeset biskupah prognano je sa stolice bez svake iztrage, samostani su u Umbriji i pokrajinah ukinuti i orobljeni, a proti svakomu zakonu izrečena kazan od tri godine zatvora svakomu svećeniku, koj se uzkrati služiti budi kakvu svetu službu — sve to otvara liep izgled, te pokazuje, kako se znade štovati osobna, družtvena i sviestna sloboda.

Pustite-li papu u Rimu, a štampu, poštu, telegraf, policiju, sudove i financije predate drugomu u ruke, kažite mi, ako ste pošteni ljudi: bi-li papa sbilja bio slobodan i bi-li vi katolike po svem svietu držali za slobodne?

O smiešnoj osnovi, po kojoj kanite papu u vatikanski dvor zatvoriti, neću ni da rieč dalje govorim, ili da govorim o papi zarobljenu, obšancanu, od svega svieta odruženu — koj bi posve bio nesposoban za vladu.

(Konac će sliediti.)

Zašto su katolici vodje poljskoga pokreta.

Grof Montalembert izdao je knjižicu s naslovom: „La nation en deuil“ (narod u crnini), a to je plod njegova puta kroz Poljska. Da-li je grof Montalembert u svem dobro pogodio, da-li je, kako sam veli, da jest, dobro opipao bilicu žilu poljskomu narodu, po čem sudi, da se je on jur dobro oporavio i posve zavriedio samoupravu, o tom neima prepirke. Nego zanimaju baš i vrlo čovjeka grofove opazke, zašto-li dan danas katolici u Poljskoj toliko buče, što-li je nuka na onolike političke prkositbe. Grof kaže tomu više razlogah, ali je sva prilika, da je glavni ovaj: Vlada ruska gnjete i zatire katoličku vjeru, pak čim tisak oslabi i popusti, i odpor je proti njemu jači. Montalembert misli, da je ruska vlada, progoneć katolike i silom pritjerivajuć u svoju razkolnu crkvu, katoličku crkvu u Poljskoj pročistila, i tim Poljakom katolikom otvorila oči, da bi vojevati za političku nezavisnost bilo samo obrana u skrajnoj nuždi; jer vide, da će jim pod sadanjom vladom prva svetinja i blago, katolička vjera i ćudorednost, propasti. Da u tom Montalembert ima posve pravo, svjedoče nam sljedeće istinite sgode. Ugovorom od 18. Rujna 1773. obreče svečano carica Katarina rimokatolikom obojega obreda u ime svoje i nasljednikah, da će jim čuvati sve crkvene pravice i sloboštine. Po svem tom ista carica Katarina prisili 10,000 župah, 150 samostanah i više od osam milijunah dušah, da pokrenuše vjerom te predjoše na razkolničku stranu. Njezin unuk Nikola prigne okrutnom silom još preostalih 1300 župah u svoj tor, a svećenike jim na stotine progna u Siberiju. Aleksander II. „dobri“ pritjera silom u Chelmu čitavu biskupiju sjedinjenikah. Prosudiv čovjek istinite ove sgode, neima se čuditi tomu, što katolički svećenici drže s narodnom strankom te pomažu narodni pokret; premda oni sve moguće rabe, da ostanu što više na zakonitoj i mirnoj stazi, te ruskoj vladi šalju molbenice, poklonice i predstavke, neka jim se za dobe izpune svečano obrečene pravice i sloboštine. Što će kako-li će čovjek u ovakovu stanju raditi drugačije? Kad nemoreš kako hoćeš, a ti daj kako moreš. Ove godine, a na 25. Rujna predade devet poljskih biskupah i biskupskih namjestnikah, od kojih su već nadbiskup Fialkowsky i varšavski pobočni biskup Deckert na drugom svietu, carskomu namjestniku Lambertu uspomenicu. Dokazav, kako katolička crkva u Poljskoj za narodnih kraljevah imadjaše vazda podpunu slobodu, a kašnje, premda se je za nju i ruska vlada više putah svečano zajamčila, čim narod izgubi politički obstanak, sruši se i ota sloboda pod trhom državnih zakonah, veļe: „Podpisani biskupi i upravljatelji biskupijah, čuvari svete katoličke crkve, znajući živo, kako težak račun imademo Bogu dati, ako i dalje za nauk Isusa Krsta, za slobodu svete crkve i za spas nam na brigu povjerenih dušah budemo nemarni, molimo Vašu preuzvišenost, kano namjestnika Njeg. Veličanstva, da ovu našu prepokornu molbu u naše i svih duhovnikah i vjernikah ime dostojite predstaviti. U jedno očitujemo, da si, neobzirući se ništa na to, što smo ili mi sami ili naši predstavnici proti sviesti i biskupskoj dužnosti primali dopise i naredbe, protivne svetim zakonom crkvinim, nećemo više

ogriešiti dušu griešnim mučanjem. Tako nesmiemo više postupati ni sbog toga već, što znamo, da nam je obzirna i popustljiva uljudnost tužnim rodom rodila.“ Zatim predlažu, da se ukinu oni zakoni, kojim se n. p. svećenikom prepovieda, da nesmiedu na izpovied preda se pustiti nepoznane osobe te propoviedati o dogmah; a biskupom opet, da nesmiedu bez vladine dozvole objavljivati pastirske poslanice, držati biskupijske skupštine i naredjivati misije; duhovnim oblastim, da nesmiedu s rimskim dvorom priekim putem dopisivati. Zahtievaju, da se svrgnuti svećenici opet ponamjeste na svoja mjesta, da se popune prazne biskupske stolice, vrate razne ugrabljene pak na posve drugojake svrhe obrnute zaklade, ukinu zakoni, polag kojih je ustanovljen stalan broj gojenacah u sjemeništu, a mužkih i ženskih glavah u redovničkih družbah.

Dopis.

Iz Bosne (Iz privatnoga pisma). Dogodilo se skoro u nas, zašto sam prije samo iz narodnih pjesamah znao. — Pojavi se naklonost srdacah medju dvoje mladih komšijah: kršćanskim momkom i turskom djevojkom. Posliednja je ujedno očitovala želju i pripravnost primiti sv. krst. Dara božjega! al' tko će i pomisliti, da će im se take plemenite želje izpuniti? Ta već je u pogibelji života, na koga bi i sama sumnja o takom čemu pala. To su oni dobro znali, te još bolje krili, što su mislili. Nu zaklela se zemlja raju, da se na njoj svaka znaju. Tako se i o tom ovdje ondje po koješta govorkati počelo. — Opaziv to oni dogovore se, i — nestane ih. Sad se čuje, da su srećno stigli u Dalmaciju; a jeda zar ondje zaštićeni budu te se vratiti nemoradnu?

Nego u zao čas ubrazdiše u to po roditelje kršćanske strane; jer je otac Šimin — ime utekavšega s turkinjom mladića — slabi starac, zajedno s drugim sinom nejačkim još djetetom već na trećem mjestu u apsu. — Odmah oni dan, kad se za taj bieg čulo, baciše otca u Kreševu u gvoždje, odanle potlje odvedoše u Fojnicu k mudiru (okružnomu predstojniku), a odanle spremiše u Sarajevo, gdje je već tako oboljelo diete, da će mučno i živo ostati. — Nečujem, da im je već i sudjeno, a kamo-li šta presudjeno, a dva su se već svršila mjeseca, od kako ih vucaju. Valjda dotičnici prebiraju paragrafe posljednjega parižkoga kongresa, u kom je čini mi se nješto o takih slučajih govoreno i ugovoreno.

Presvietli g. Sebastian Franković, franciškan Dubrovčanin, sad posvećeni biskup sionski i ovdje namjestnik apostolski, nadvladao je već njekako tegobe, s kojih sve ljeto nemogaše amo, te je sada medju svojim stadom. Nastanio se je u Gučjoj Gori.

Turci će nam opet na vojsku. Velim opet, jer su se svi ne malo poizvraćali bili. Sad im je toliko mrže ići, koliko je nebornije nego ljetos, i jer znaju, kakvi ih jadi čekaju. Naši neće uteći komoram. A pogovara se da će i žito opet valjat davati. S toga je obća smetnja i strah. Bože bolje, brže bolje! bar s novom godinom, kojoj smo ko i ona nam na vratima.

Viestnik.

Iz Zagreba. I ove je godine uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup božični blagdan sproveo u sriedi ovdašnjega svoga stada. U noći bio je kod polnoćnice u prvostolnoj crkvi, a na Božić služio je pjevanu misu i večernicu. Poslie mise propoviedala je nj. uzoritost mnogobrojnomu puku o sadanjih stradanjih crkve, te, da rana neostane bez lieka, zajedno naznačila, što nam prema sadanjim suprotivštinam crkve prinadleži činiti.

— Našemu izvješću u posljednjem listu prošle godine o dieljenju božićnih darovah medju drobnu sirotčad imamo još to dodati, da se je prije djelitbe uzoritomu gosp. kardinalu i ostalim darovnikom u ime ostale mlade družbe zahvalila nejačka djevojčica; a prečastni g. kanonik pobočnik Franjo Gašparić poduljim govorom ovaj čin milosrdja s kršćanskoga gledišta ocienio. Nadareno je do 80 dječice zimskim ruhom, igračkami, pecivom itd. Velika dvorana nadbiskupskoga grada bijaše napunjena odličnimi gledaoci ovoga djetinjega veselja.

— Na staro ljeto prije podne primi uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup prvostolni kaptol, sbor prebendarah prvost. crkve, učitelje i poglavare sjemeništa, predstojnike ovdašnjih samostanah i više drugih crkvenih i svjetovnih licah, koji dodjoše, da slavnomu, štovanomu i ljubljenomu svomu glavaru podnesu iskrene čestitke k novoj godini.

— Prečastni prvostolni kaptol podielio je izpražnjeno mjesto prebendara prvostolne crkve g. Franji Barišcu, protokolisti duh. stola.

— Za sjedinjene Bugare prispjelo je dosad duh. stolu od svećenstva nadbiskupije zagrebačke 113 for. 40 kr. Ovu svotu popunio je do 200 for. uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup, što je poslano na svoje opredieljenje.

— U Kanižkoj Ivi, župi nadbiskupije zagrebačke u križevačkoj regimenti, dogodio se je ove godine neobični al istoj župi na slavu služeći slučaj, da su sva tri novčana dara, što su se iz zaklade uzoritoga gosp. kardinala i nadbiskupa Jurja Haulika imali razdieliti medju kriepostne i kršćanski nauk marljivo polazivše zaručnice ciele pukovnije, zapali trima zaručnicama pomenute župe. Vjenčani ti darovi, sastojeći svaki iz 30 for. kovana novca u srebru, razdieljeni su dotičnim vjerenicam dne 27. Studenoga t. g. u župnoj crkvi uz prisutnost nadležnoga g. kapetana i mnogo župljanah svečanim načinom.

— Onomadne dotiskano je u državnoj tiskarni u Beču Škarićevo Sveto pismo staroga i novoga zakona, te se

predbrojnikom razpošilje. Tim će dakle naskoro predplatnici dobiti podpuno ovo ogromno djelo, komu je za tiskanje trebalo 3½ godine neumornoga ráda, a sastoji iz 70 svezakah te je razdieljeno na 12 debelih knjigah, od kojih svaku riesi po jedna polag Rafaelovih narisah načinjena kamenopisna biblička slika.

Čestitamo od srdca prečastnomu gosp. prevoditelju i izdatelju, što mu je uz milost Božju i pomoć ljudsku srećno pošlo za rukom na željeni kraj dovesti s velim trudom i ogromnim troškom skopčano djelo, — a tako viditi u podpunoj zrelosti bujni plod svoje punogodišnje neumorne radnje.

— U Beču izidoše na sviet o trošku Sauterove zaklade dvie hrvatske knjige: „Duševna okrepa," molitvenica za odrasle i zreliju mladež, sastavljena „Sborom duhovne mladeži zagrebačke," i „Kažiput u suznoj dolini" od A. Friedricha, prevedena istim sborom. Odavna jur trebaše nam ovakove molitvenice, kano ozeblu sunca. Istina je, mi smo i prije imali ovakove struke molitvenicah, kano u Slavoniji prevrlu staru od Isusovca Antuna Kanižlića, onda Sabolovića i Jaića, u Hrvatskoj više vrlih od preč. g. kanonika Kristianovića, a u primorskih krajevih od tršćanskoga župnika prije, a sada porečkoga biskupa presv. g. Jurja Dobrile prekrasnu molitvenicu naslova: „Otče budi volja tvoja;" ali sve ove pisane su jezikom za pojedine krajeve naše domovine. Pokle književni jezik, kako je i pravo, preote mah u svemu, nastade potreba ovakove molitvenice pisane jezikom književnim. Sbor videć potrebu nakanjivaše se na taj posao više godinah, kad ali sreća donese mu pod konac god. 1858. nalog od duhovnoga stola, da prevede njemačku molitvenicu Ferdinanda Zennera. Medjuto vidiv on, da predana molitvenica nebi bila za našu potrebu, izmoli si dozvolu, da radi po svojoj volji i znanju. Tako podnesav potrebite razsudbe izide ona ove godine. Knjiga je to od 12 tiskanih arakah u malenoj osmini s pet slikah, razdieljena je na razrede, obiluje molitvami i naputci, te možemo reći, da pobožna duša u njoj ima sladke okrepe za svaku sgodu i nesgodu života. Molitvenici dodana je i pjesmarica; nu jer sbor ove knjige nije namienio strogo školskoj omladini, riedke su u njoj i to običnije pjesme, za svaku crkvenu dobu po jedna, po dvie i više. Preporučamo ju dakle svim srdcem dušnim skrbnikom, a nadamo se, da će se bolje preporučiti sama. — Druga knjiga „Kažiput" u velikoj osmini imade 39 što pripoviestih što pričicah s liepim naukom ne samo za mladež nego i za odrasle ljude. Koristna je to knjižica za darove; jer ima u pričah naputak za mnoge sgode života i za težnje ljudskoga srdca. Jezik poznat je iz drugih sborskih spisah. U obće budi rečeno, da je mladjani po članovih a stari po radnji sbor ovima dvjema knjižicama pokazao, što se trudom može. Golem bi bio kvar, da ove knjige u taman leže u c. kr. prodavaonici školskih knjigah u Beču, sbog česa pobrinu se sbor, da jih za prodaju dobiju obe ovdješnje knjigarne, Županova i Hartmanova, gdje se sada mogu i naručiti.

— Šematizam nadbiskupije zagrebačke za god. 1862. gotov je, te se može kupiti u nadbiskupskoj pisarni. Ciena mu je 1 for. 10 nč.

Iz Njemačke. U Heidelbergu izložena je u malenoj muzeumskoj dvorani velika, od umjetnika B. Hausmanna napravljena slika, a predstavlja Galileja pred viećem duhovnoga suda, pošto je silom prinukan očitovao, da je nauk njegov o kretnji zemlje neistinit i sv. pismu protivan, a kašnje ono „e pur si muove" (pak se vendar kreće) kliknuo. Bajka ova, da je Galilei od inkvizicije sbog toga obsudjen, kako je poznato, poljepšana je zadnjih godinah i žalobnom igrom. Ali je tužan znak vremena, da već i ista umjetnost stupa u službu laži i kleveti, te da ružnu izmišljotinu, koja je jur toliko putah istinitimi dokazi oprovrgnuta kao gola laž, sada poezija i slikarija s nova kao istinu predstavlja. Jur godine 1850. izdade msgr. Marino Marini pisma sudbene iztrage proti Galileju, pak iz njih se vidi, da Galilei nije obsudjen radi nauka o kretnji zemlje okolo sunca (što su već prije njega učili glasoviti stožernik Nikola Kuzanski i drugi bez svakoga prigovora), nego zato, što je u obće preziRao ugled sv. pisma, papu Vrbana VIII. kao tobože bogomoljca peripathetika izsmijavao, i zadanu rieč, da će u prepirci bolje uprezati strasti, prelomio, pozvan je na sud, a tudier svojim ludovanjem pokazao, da je čovjek bez značaja. Sud po svem tom postupaše s njim ne okrutno nego pače blago.

Iz Lipsije. Neima tomu dugo, što su u Kamenici (Chemnitzu) i drugom jednom mjestu dvie matere na brzo jedna za drugom ubile pravu svoju djecu, a ota grozovita viest ogorčala svu Saksonsku. Kašnje sazna se, da su one to učinile od nabožna mahnitstva te sbilja izide na vidjelo, da se je u Kamenici i okolici zavrgla nova sljedba imenom „Sveti muževi," koja u potaji luduje. Otac svetih muževah jest čizmar Voigt u Kamenici, koj god. 1855. izumi novu vjeru, kano ogranak sljedbe psihografistah. Policija, čim im udje u trag, poče jih proganjati, a praotca Voigta zatvori u ludnicu, gdje i sada sjedi; nu oni potajivši se njekoliko godinah počimlju opet izlaziti na javu, osobito od Miholja prošle godine. Oni idu u Kamenici i okolici u pohode bolestnikom, mole nad njimi, glade jih rukama, kako znadu magnetari, ili jim barem polažu ruke. U tom drže se ipak razbora, te tvrde, da neliečе oni bolestnika, već sam Bog; najradje svraćaju govorom na skoru propast svieta. Uče pako, da neima kaznećega Boga, a da je sam Bog s njimi u neposrednoj zajednici. Naukom su smutili i zaveli dosta neuka puka, a sbog njihova nauka: da su naime bolestnici bjesomučni, poginu ono dvoje djece; jer kad je diete od boli plakalo, svjetova materi jedan sveti muž, ako hoće da si diete izbavi iz oblasti vražje, neka ga u

križ razreže, što ona sbilja i učini. Novi nauk svoj čuvaju oni kao tajnu; ali i ono već, što se znade, izdaje sljedbenike, da jim je nezdrav mozag. Sve častnike i pravnike zovu oni „vragovi,“ duhovnike „sveti poluvragovi.“ Oni krše mozaičke ženitbene prepoviedi, grozovitu skvrnju roda zovu „devet putah sveta ljubav,“ česa se nedrže samo riečju, nego kako se čuje i činom. Oni drže, da je biblija izmišljotina svetih poluvragovah, te oni da će iz nje iztriebiti vražje od zemaljskoga. To su već i kušali na petih knjigah Mojsijinih, a kako jim radnja izpade za rukom, nečuje se daleko, jer im je tisak predrag. Mjestna oblast u Kamenici opominjala je narod javno, neka se čuva svetih muževah, a da-li je što više u to ime naredila, nečuje se.

Iz Turina. „Armonia“ piše o Ricasolievu pismu na papu ovo: „U ovom spisu vidi se himba s neznanstvom, a drzovitost, opakost i protuslovje baruna, koj se dotle zaboravi, da sa sv. otcem govori kano s kakvim svojim premcem; takova je smjesa u tom spisu, da bi se i samomu Heraklitu dalo na smieh. Ricasoli piše papi: Predajte Vi meni svoje kraljestvo, pak ćete po tom biti slobodniji. Što bi čovjek rekao kojemu Francezu, da piše Napoleonu: Ostavite Vi svoje carstvo, pak hodite u Ameriku; tamo ćete kamo slobodnije živjeti!?“

Iz Pariza. Još ni sada nije gotov posao sa družbami sv. Vinka Pavla. Osrednji odbor još se nije odlučio, da zamoli povlasticu; množina članovah odvjetuje za to, da se nasilni razpust mirno primi, pak da se glavni odbor s nova ustroji u Bruselju ili Haagu. Predsjednik, g. Beaudon, ne samo bogat nego i ugledan muž, koj svake godine za dobre svrhe dariva ne manje nego 70—80,000 franakah, očitova, da je u ovom slučaju pripravan preseliti se u Bruselj.

— Biskup poitierski, kako je znano, sravni očito cara Napoleona s Pilatom, jer bijaše spreman, da najljućim neprijateljem preda sv. otca. Veliki šaljičina Dupin reče na to: Poitierski biskup vara se; jer Napoleon nepere ruke, nego si je samo tare.

Iz Nimesa. Na čast nimeskomu biskupu msgru Plansieru, poznatu sbog njegove pismene razpre s ministrom Roulandom, izvedena je velika prkositba. Na povratku s pastirskoga puta dočekaše ga u gradu liepo izkićenom cviećem i lovorikom. Na večer sakupi se pred njegovim dvorom do 1200 težakah, te stane vikati: „Vive Monsegneur!“ Na ulazku u stolnu crkvu i dvor bilo je poglavarstvo razmjestilo velikom brigom i oprezom oružnike, redare i gradske pandure.

Iz Englezke. Glasovite englezke novine „Medical-Times and Gazzette“ javljaju pod 10. Studenoga p. g. uzpjeh skupštine „kršćanske liečničke družbe,“ utemeljene prije sedam godinah drom. Goldingom Birdom s nakanom, da „kršćanska načela ulije članovom liečničkoga staleža.“ Predsjednik, dr. Williams, razloži potrebu, da valja „ozbiljno misliti na vremenite i vječne poslove; jer bez toga da neima sreće i napredka na ovom, a spasa na drugom svietu.“ Preporučene su takodjer i misije, u kojih bi misionari bili liečnici, a to povodom pisma biskupa labumskoga, koj je i sam liečnik. Slušaoci bijahu s većine učenici medicine, te nje svi govornici pozvaše, da marljivo dolaze na sedmične skupštine, koje se drže subotom na večer. Treba znati, da je ota liečnička družba u Englezkoj protestantska, a drugdje u Europi nije ni katoličkim liečnikom na kraj pameti, da su kršćanska načela potrebita, a kamo-li da bi jih učili te medju sobom širili. — Što se pako rečene skupštine drže u dvorani slobodnih zidarah, zao sviet mogao bi svašta slutiti, da je i ota družba pletivo zidarsko.

Iz Londona. 8. Prosinca je po svih crkvah i bogomoljnicah s propovjednice navješćeno, da će u četvrtak — dan, kada pismo englezke vlade ima stići lordu Lyonsu u Washington — biti obćenita skupština kršćanah svih sljedbah u Exeter-halle-u, da se providnosti pomole, neka prosvietli pamet objema vladama i uzdrži nam mir. Po računu naših ljudih moglo je pismo lordu stići istom 14. Prosinca u Boston, a odgovor amerikanske vlade 28. ili 30. u London.

Iz Irske. Tuamski nadbiskup pisao je opet na lorda Palmerstona pismo, te mu jedno dokazuje, da se biedi u Irskoj može doskočiti samo tada, kada se suvišni dohodci protestantske crkve, koji su i onako ugrabljeni crkvi irskoga naroda, budu trošili na Irsku, a drugo prosvjeduje proti propagandi, koju je irski podkralj, Sir Robert Peel, zaveo protestantskimi učionami za katolički puk. Ovaj Peel spada medju protestantske mahnitce.

Ples i lies.

Od F. S.

Glasba svira, skokom skače
Velik družbe broj.
Od nemira sve to jače
S čela curi znoj.
Gudba gudi, lete noge,
Živo teče ples.
Stante ljudi! ples je mnoge
Bacio u lies.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuo je g. Nikola Šilobod, župnik u Kuzminco.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 2. U ČETVRTAK 9. SIEČNJA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Opet nješto o konkordatu i Krajini.

(Konac.)

S postankom crkve postao je i njezin neprijatelj, koj u razno doba različita uze lica. Koliko putah nije jurišao na članke vjere katoličke? Povjestnica povieda, da iza velikoga družtvenoga prevrata, koj začetak svoj pobraja od prošloga vieka, mnogo bi oko crkvene imovine promienjeno. Nova nastaše kraljestva, koja medje crkvene vlasti poremetiše, dapače pokrajine bivše pod vlašću katoličkoga vladara spadoše pod vlast protestanta. Manastiri i život samostanski većom stranom po Europi bi uništen, kanonički zakoni dotrgnuti, crkvena dobra zaokupljena. Gradjanske uvedoše zakonike, skroz protivne pravu crkvenomu. — Prevrat je lakom. Što bijaše u Europi i izvan nje učinjeno lakomim i krvavim prevratom, od josefinskih se vremenah u Austriji izvodilo prevratom pitomim; i buduć da se njegovi prijatelji, vodje i izveditelji za okrilje i ime vladara zaklanjaju, nemože im se na brzu ruku na kraj doći. Da živi mržnja i da grize zavist, osjećamo svi, — nu gdje začima, nezna se. Još se svaka uvreda njim učinjena prenosi na osobu, koja jest i mora biti svakomu počitana.

Pišem iz gornje Krajine. Kao što je ona svojimi planinami, svojimi dubravami, svojimi ponori, svojimi dražicami, svojimi klisurami različna od dolnje Krajine: tako su i ljudi u običajih, u hrani i življenju puno različni od onih dolje. Kod nas će se jedna nerodica godina tužnije osjećati, no će se ih sedam loših ondje dolje, gdje se trnjem brana. A sad nas bije nerod s godine na godinu. Koliko oskudieva krajišniku hrane, toliko mu oskudieva novac. Šta će siromak? Porez se mora namiriti, obuća, odjeća i koješta kupiti — ajde uzajmi, ako igdje možeš. „Pop ima!“ — pop mu najbliži. Da je popu slobodno odkrojena zemlja, pa da je pop zasijao svoju nadarbinsku zemlju, imao bi što dieliti. Znadem ih dielećih; znadem ih za svoje župljane s ono malo plaćice porez plaćajućih; — znadem ih čekajućih na stolarne pristojbe, ma i sami kukali u kukavštini. Što ćeš? Krajišnik dodje: Neimam, pričekajte. Duše mu iz prsijuh iztegnuti nemožeš. Pastirom i ovčicam dade Bog strpljenje i ustrajanje. Uzajmiš-li mu? — vrati; pričekaš-li ga! plati. Istina, premda ovo nije gola istina, već je obučena neznanjem okolnostih, ili slinom prpošnoga ujeda. Dopustimo, da je tako učinjeno, kao što je drugdje namišljeno. Zar mu nije župnik dobročinac, kada uzajmljujuć mu i čekajuć ga sačuva mu vole u jarmu, koj bi bez toga opustio, i kada ili nikada se opet gegao na šiji volovskoj? Župnika sa svojimi župljani veže njekakova u savjesti oćutna sveza, svezana i zadrgnuta njekom otajnom rukom, koja ga nepusti od svojega, već ga kvači i jači, da sa stradajućimi strada u ovoj liepoj nu tužnoj domovini stradanja. Bolje smo sreće vriedni, no nam dopušćaju na tiesno skrojeni sistemi.

Vremenita imovina doduše nije izvor, već je tek posljedica svećeničkoga čina; s toga je svećenstvo obstojalo i obstojat će uz manji ili veći vremeniti imutak. Čudnovito je to, da dočim se svemu svietu skrb i briga oko umnoženja imutka dopušća, svećeniku se u Krajini brani i krati. Svećenik na umoru nemože neomedjašeno razpolagati svojom vremenitom stečevinom. Čim duša iz njega, eto ti državnih zakonah, eto ti kanonah, eto ti diecezanskih naredbah, i napokon eto ti dugih prstih i lakomih očiuh; što sve ide i smiera na to, da duhovnička stečevina mora u sviet i medju ljude na korist svietu i ljudem doći. Tu su svjetovnjaci na daleko slobodniji. — Da je preteżniji broj učevnih zavodah u našem carstvu i kraljestvu

postao iz oporukah svećenstva, već je prije mene kazao. Sbilja svećenstvo imućno državi nije na štetu, niti pogibeljno. Pomaže državni dug plaćati, koj upravo zadužiše oni vikači, koji na svakom koraku svećenstvo presretaju; u zlih godinah odtvara hambare, pozajmljuje puku novac, plaća porez, kao što ostali stanovnici, u Krajini četiri puta veći od inih posjednikah, čini zaklade za izobraženje domorodnih mladićah (kojih se takodjer i inostrani uživaju), a takove su zaklade osobito u Krajini nuždne, gdje na ugaru leži ratarstvo i svake vrsti znanje, a mladići, davši se na višje nauke, bore se sa siromaštvom, tražeć pomoć. Tvrdjenja moga svjedoci su zapisnici dobroćudnih darovnikah i savjest sukromnih dobročiniteljah, povladjujuća, da sam istinu kazao.

Obće je mnienje, da svećenstvu i samostanom otete zemlje u svjetovnjakah marljivijih i obrtnijih rukuh dopadoše. Može biti gdjegod u svietu; ovdje kod nas lje nije. Posjednik je krajišnik; tomu se dopušća, da teža i obradjuje svoju zemlju kako hoće; — neima se u nikoga ugledati, kako bi bolje i razumnije i uharnije oko poljodjelstva nastojao. To je izvjestno, da manastiri i svećenstvo najzabitnije pustare napučiše, polja obradiše, močvare izsusiše. Nebi s gorega bilo ovdje začeti, kako začeše drugdje u stara vremena. — Razriešiti treba ruke, razprostraniti posjed svećenički, pa onda skinuti s njega težku objedu sumnjičenja. Kaže njeki ruski general: u Abhaziji i na svoj desnoj strani moglo bi se bilo s ono 30 missionarah, koje prije osam godinah nepametno protjeraše, više nego-li sa 30.000 bajonetah u obziru na ćudorednost naroda predobiti. — I u Krajini bi se više učinilo u svakom obziru čovječjega posla, da se na mnogo miestah neradi proti duhovničtvu, baš kao da svećenici samo za sebe i za svoju korist rade, a svemu drugomu svietu da su na štetu.

Na slunjskih brdih u Prosincu 1861.

Je-li papa dužan stolovati u Rimu?

(Konac.)

Ali prvi pape življahu u Rimu pod carevi!

Po tisućni put evo opet na to odgovora: prva tri vieka netrebaše toliko da se crkva upravlja, koliko da se utemelji; onda prvi kršćani imadjahu i sami čvrstoće u vjeri i krieposti, ter jih nije trebalo toliko ravnati; pape poslie Konstantina imadjahu pod sobom toliko zemaljah, da se već tim velikim posjedom nemorahu bojati nasrta kakova udaljena cara. Osim toga one vlade, makar su i gorje bile, nisu bile uvježbane u najdosadnijem uhodjenju, ter nisu ovako sa svih stranah vješto znale stisnuti čovjeka, da nemože odahnuti.

Ako je za onda i bio koj vladar, da bi uhvatio papu, prognao ga iz zemlje ili ga dao pogubiti, to je on bio okrutnik, ali nije bio okrutan čitav sistem. Za onda nebijaše još nikakova placeta, nebijaše josefinskoga i leopoldinskoga zakonika, nikakovih organičnih članakah; za onda nije trebalo političkoga dogovora, kad je valjalo u crkvu metnuti novu klupu; nije bilo crnih kabinetah, jake policije, nije bilo tako silne prostačine i laži.

Kad bi vladari hotjeli da se umiešaju u upravu crkve, tad bi se uzprotivili pape; javili bi svietu tegobe i jade, a kad jim ni to nebi više moguće u Rimu, učinili bi baš protivno vašemu sadanjemu svjetu, te odišli iz Rima.

To znate vi vrlo dobro; ali bi rado sgotoviti s dvjema riečima, rekši: „Neka neprigovara nitko, da su u prijašnja vremena pape odlazili iz Rima, a sam Pio IX. godine 1849. Ostavimo mi stara vremena; jer tko nevidi, da se je vrieme od 1849. jako promienilo.“

Ali ja neću da se ostavim ovih starih vremenah; ja hoću upravo da se njih držim, jer i tako mi katolici živemo od predanja.

Hoćete-li da znate, koliko je papah u osam stoljećah, od 4. do 12., od Inocenta I. do Klementa III. svojevoljno odišlo iz Rima, da na drugom mjestu mogu bez zapreke i prosto vladati crkvom?

Ništa manje nego dvadeset i tri, od kojih su šestorica svetci. Jedan je Lav IX., koj hrabro odbijaše nasilje carevah; drugi Grgur VII. koj slomi ovu okrutničku silu; Zatim onaj Aleksander III., u koga imenu predobiše Talijani kod Legnana, čim se udari naprije temelj gradjanskoj slobodi s one strane Alpah. Sv. Lav i Aleksander proživiše po gotovu sve vrieme papovanja izvan Rima, a treba pamtiti, da ja neidem dalje od Klementa III. na pape u Avignonu — što da učinim, imao bih za dokaz još dva puta toliko papah, koji izvan Rima upravljahu crkvom. Vi pako držite se za dokaz Pia VII.; ali on lišen vlade ostade u Rimu samo zato, jer ga je Napoleon silom u njem držao. Protumačiti ću vam, kako se je to dogodilo. Godine 1809. bijahu oko Vatikana poredani topovi, dvor obsjedahu francezki oružnici, na angjel-gradu vijaše se trobojka zastava, a Rim bi proglašen francezkim gradom.

Od tuda dakle bijaše vrlo mučno pobjeći; francezka policija ima vrlo dobar nos. Rim pun francezke vojske — pak uteci, tko može! Jedino utočište za onda bijaše protestantska Englezka; ali i ona stenjaše pod silom. Bijaše dogovorah,

nebi-li se dalo uteći u Siciliju. Promišljajte sada istoga Pia VII., kako se drži god. 1815. u vrieme, kadno je Muratu služila kamo bolja sreća nego sada Viktoru Emanuelu; jer za njega bijaše skoro sva Italija. Jedva što prvi njegov vojak prekorači medje papinske države, a Pio VII., premda se tek bijaše vratio iz duga sužanjstva, ode opet s kardinali u vjernu vi Liguriju. Spominjete za dokaz Pia VII., pa vidite, da i ja primam taj dokaz.

Sada svjetujete si, neka papa neide iz Rima, ako ga Piemont zaokupi!

Mi papi nedajemo svjeta, on je naš zapovjednik, naš otac i gospodar; mi se nadamo od njega, što bi i sami učiniti morali. Što mu se pod nogama Propetoga reče, to primamo mi kao Božju, njegovu i našu volju; mi se ufamo u Gospodina, da mu on daje milost, da njega naslieduje u sužanjstvu i zatočju.

Nemogu propustiti, da ovdje neumetnem odlomak iz vriedna ali još neizdana spisa jednoga francezkoga pisca. Oprosti dragi prijatelju, ali se nemogu uzdržati, da strahovite tvoje rieči neobjavim svietu.

„Govori se o tom, da će Piu IX. talijanska vojska biti stavljena na obranu; nije-li to uz surovu silu još se i podrugivati!? (Ove su rieči napisane njekoliko mjeseclh prije, kad se je o istoj osnovi mnogo besjedilo.) Vojaci Viktora Emanuela neidu u Rim, da Piu IX. čuvaju krunu, nego da mu ju otmu, pak ju predadu svomu gospodaru ili bolje rekuć okrunjenu robu prevrata. On isti dan, kad prvi piemontezki vojak stupi u vječni grad, odzvonilo je papinskoj vladi. Pravosudje, daće, uprava, zakoni, ugled, čitava vlada spada u piemontezke ruke. Nepomaže tudier liepa rieč. Od onoga dana prestade papa vladati. On više nije gospodar Rima, nego je podložnik talijanskoga kralja.

Hoće-li papa mirovati, dok do toga dojde? —

Već samo ovo pitanje za papinstvo je poruga, a za Pia IX. i nezahvala. Ima pravah, koja se silom mogu zadušiti, ali od kojih crkva ništa nemože popustiti, i koja da se izgube, providnost neće nikada dopustiti; ljudih nestaje, pravda ostaje te dobije moći opet.

Nu stanje ove očevidne otimačine, koje papa izrekom nemože da odobri, hoće-li ga on odobriti mučke? Lišenu vlastite vlade a po tom i nezavisnosti, što mu preostaje za izbor osim sužanjstvo ili progonstvo?

Ako smiem vjerovati svojoj slutnji, on će u izboru slagati se s Francezkom. Sazna-li Francezka, da je papa spreman odići iz Rima, čim se ukaže piemontezka zastava, tad će ona ondje ostaviti svoju, te neće dopustiti, da ju tko drugi diže u Rimu u zrak.

Ali vendar, uzamši, da bi to drugčije izpalo, što bi onda učinio vrhovni glavar crkve?

Tu se sigurno nepristoji, da tko svjetuje ovo ili ono Tko da se odvaži svjetovati u tom? Tko, ma sve i upitan za svjet, da primi odgovor na se? Onaj pako, koj je crkvu utemeljio, nemože da ju ostavi u nuždi. Sveti Duh dao bi jur Božjemu namjestniku mudrosti za odluku, i snage da ju drži na spas.

Nu premda djetinska pokornost vjernikah zabranjuje, da se nepačaju u takove odluke, to jim je ipak prosto, da je smiernim pouzdanjem saznadu ili slute, i ja bih rekao: očekuju.

Ah! da je tu govor o sužanjstvu častnu za sužnja a sramotnu za silnika, Pio IX. nebi se ustručavao; znao bi on strpljivo nositi takove okove, jer se nikada još nije pobojao mučeničke smrti.

Ako ima sužanjstvah, koja čovjeka proslave, to ima spletakah, koje nanj bacaju sumnju. Krvavo mučeničtvo nije najokrutnije; polagano je i najškodljivije.

Doista onakovo mučeničtvo sa svojom porazujućom stiskom bilo bi bez mučeničke paome, bez koristi za crkvu, a Piu IX. na nikakovu slavu. Obsipali bi ga licemjerno grdnom hvalom i odlikom. Klecalo bi se predanj, da mu mogu u lice pljuvati; bila bi to pogrdna trstika i trnova kruna; po volji mogli bi ga hvatati i produživati s njim križni put. To bi bila čaša muke bez odkupa na brdu Kalvariji. Uhvaćen u svom dvoru veliki svećenik nebi više priličio žrtvi; sjaj njegovih okovah zabljesnuo bi puku oči, te nebi ni opazio muke njegove smrti; a veliki mučenik nebi imao ni utjehe, da čuje puk govoreći: „Doista, ovo bijaše pravednik, što je trpio za griehe puka."

Tako piše otaj pisac, komu se divim, premda mislim, da se je takova katastrofa opet za njekoliko udaljila; jer Francezka nemisli ostaviti Rim. U središtu Italije 25000 momakah, a 30 urah od Toulona, liep je to položaj, koga ratoboran narod tako rado nepušta izpod noguh, koj je silan a uz to teži za slavom. Osim toga uči nas deset stoljećah, koliko tudjinci mare za našu slobodu; ali dosta o tom. U Francezkoj propušta se toga mnogo, zaboravlja se mnogo, ali slava nikada!

Neradi se tudier o tom, da Francezi predadu Rim Piemontezom; sada, ako ikada, morali bi Francezi predati Rim Piemontezom; jer jih sve na to sili; nu Francezi neće toga nikada učiniti.

U zakonarskom tielu ima ljudih svake fele, svake i nikakove vjere; ali i ona šestorica, koji predložiše, da se vojska pozove iz Rima, ostade

kod glasovanja samo šestoricom. Razlozi za to bijahu razni, to nemože nitko tajiti; ali se nitko neće prevariti, tko misli, da je tomu glavnim razlogom bila narodna slava.

Ima doista u našem položaju mnoga pogibelj, ali su to pogibelji sasvim druge vrsti; jer tudier se neradi o tom, da se Piemontezom predade Rim, nego o tom:

Da bude Rim drugim Avignonom. Eto, to je ono, za čim naši neprijatelji Francezi idu; ali mislimo, da car toga neće dopustiti, jer bi to bila najveća, najstrahovitija nesreća. Nije progon najveća bieda u crkvenoj poviesti, nego preziranje i tlačenje duhovne oblasti pod gospodstvom svjetovnih vladarah. To se neće dogoditi iz sliedećih uzrokah: Bog nam bijaše očito u pomoći, kad nam dade glavara, koj je tako svet u životu kako i čvrst u vjeri. Njemu je srdce neizcrpivo u tvoritbi dobra a vazda otvoreno za pomirenje; ali ni duh neće njemu nikada klonuti od straha ili se dati prevladati laskavicam. Katolički sviet neka sbog toga bude miran, ma se plele spletke od kuda mu drago i kakve god; jer će jih plemenita duša vazda odlučno i kako treba prezirce odbijati.

Drugi uzrok, zašto da se zaufamo, jest jednodušna i vazda žareća se gorljivost, što uzplamti u svih narodih katoličke Europe, koju duhovničtvo podpaljuje, i koja se u poviesti nikada plemenitija, čišća i s većim požrtvovanjem nepokaza za glavu crkvinu. Neznamo, bi-li se promatrajuć ove dogodjaje više imali žalostiti ili veseliti, što su one povodom onim izjavam narodah, tako da se moramo diviti Bogu, koj daje, da svjetlo svietli u tmini.

Neznam, je-li od svih papah bio i jedan, da bi podnosio veće tegobe nego Pio IX; ali je sigurno, da nijedan nije bio više ljubljen nego on.

Ovi znakovi Božje obrane naša su utjeha i veselje. Ako koj i odpane te postane izdajicom, što je za to?

Nije badava sv. Duh bio s evangelisti, kad su pisali gospodnju muku; pa da ovu poviest Filalete sam štije, morda mu srdce nebi prečulo one rieči: „Petar izide van i razplaka se gorko," već bi mu bludnju, koja je tek od danas, svladalo pravo osvjedočenje iz prvašnjega života!

Breve

sv. otca pape Pia IX. na nadbiskupa varšavskoga o stanju katoličke crkve u Poljskoj.

Venerabilis Frater, Salutem et Apostolicam Benedictionem. Cum primum summo animi Nostri dolore audivimus gravia facta, quæ in ista Varsaviensi civitate aliisque Poloniæ Regni provinciis nuperrime evenerunt, levavimus oculos nostros ad Dominum orantes et obsecrantes, ut populum suum ab impendentibus malis liberaret, ac præsertim a periculis eriperet, in quæ illius fides et religio iniquis dolosisque nonnullorum degenerum filiorum artibus adduci poterat. — Etenim haud ignorabamus, quomodo civilium perturbationum fautores, et pravarum opinionum propagatores ab aliquo jam tempore consilium susceperant impellendi etiam Poloniam in erroris viam, ut saniorem præstantioremque istius Regni partem a sincera illa catholica fide, et eximia ac plane filiali erga hanc Petri Cathedram observantia ac veneratione, quibus Poloni semper tantopere præstiterunt, omnino avellerent atque abstraherent. — Noscebamus quoque, hujusmodi homines alias inter insidias calumnia etiam uti, qua propositum sibi finem consequi possent, et Poloniæ fideles, licet invitos ac reluctantes, in gravissima illa mergerent damna, quibus civilis societas asperrimis hisce temporibus miserandum in modum affligitur ac divexatur; namque eisdem fidelibus suadere conati sunt, Nos non solum de spirituali illorum utilitate nunquam fuisse sollicitos, verum etiam nihil unquam egisse, ut Catholica Ecclesia in Poloniæ regionibus sua plena libertate polleret. Quo certe nihil falsius, nihil in Nos injuriosius fingi et excogitari poterat. Siquidem pro Apostolici Nostri ministerii munere universum Dominicum gregem ab ipso Christo Domino Nostro Nobis divinitus commissum in animo et oculis gerentes, nihil potius habemus, quam ut spirituali omnium fidelium incolumitati amantissime consulamus, et Catholicæ Ecclesiæ causam ac jura strenue tueamur et propugnemus. Te autem minime latet Venerabilis Frater, simili fraude alias tentatum fuisse fidelibus Polonis persuadere, Gregorium XVI. Prædecessorem nostrum nullam de spiritualibus eorum indigentiis curam habere, ipsosque ab eodem pontifice plane fuisse desertos. — Cum autem tam injusta, tamque perniciosa opinio apud istius regni fideles magis in dies invalesceret, tum idem Decessor Noster merito atque optimo jure Apostolicam suam attollens vocem, non solum Consistoriali sua Allocutione contra tam impudentem calumniam reclamavit et professus est, verum etiam eodem tempore factorum expositionem multiplici documentorum genere instructam typis in lucem edi jussit, ut universus orbis agnosceret, quibus assiduis curis et studiis ipse catholicæ religionis bono utilitatique in Russiarum Imperio et Poloniæ Regno prospicere non intermiserat. — Quæ quidem solemnis augusti Nostri Decessoris declaratio debuisset ex istorum fidelium animis plane evellere omne dubium, atque probare, quantæ curæ, quantæque sollicitudini eidem Sedi semper fuerit spirituale omnium fidelium in Russiarum Imperio et Poloniæ Regno degentium bonum. — Sed vix paucis elapsis annis, iidem homines, proficientes tum difficultatibus, quæ liberam istorum fidelium cum hac Apostolica Sede communicationem impediunt, tum lamentabili sane, in qua versamur conditione, eamdem falsam injustamque opini-

onem denuo excitare, et istis fidelibus insinuare non timuerunt. — Itaque Venerabilis Frater, tempus venisse existimamus, quo veritatem illis omnibus manifestemus, qui falsis rumoribus se illudi, decipi et in errorem induci patiuntur, ac simul illis larvam demamus, qui mendacii fraudisque pallio operti contendunt suadere, horribile dictu, hanc Apostolicam Sedem magis curare temporalis dominii rationes, quam spiritualem populorum salutem. — Neque jam Nobis mens est enumerando percensere omnes curas a nobis pro re catholica in Russiarum Imperio et Poloniæ Regno tuenda susceptas. — Commemorabimus tantum, Nos vel ab ipso supremi Nostri Pontificatus initio omnia adhibuisse studia, ut quæ Illustri Nostro Praedecessori defunctus Russiarum Imperator Nicolaus I. Romæ commorans solemni modo promiserat, optatum salutaremque assequerentur exitum. — Atque huc praesertim spectarunt communicationes Nostro jussu Imperiali Regioque administro hic in urbe moranti factæ eo tempore, quo inchoatæ tractationes ad Conventionem inter hanc Apostolicam Sedem ac Imperiale Regiumque Russiarum Gubernium conficiendam Nobis eximiam spem iniiciebant, ut catholicæ Ecclesiæ res in eodem Russiarum Imperio Poloniæque Regno aliquantum componi possent. Quæ quidem communicationes respiciebant potissimum tum pœnales leges denuo confirmatas et graviores affectas contra illos, qui græcorussica religione relicta, vellent catholicam Apostolicam et Romanam religionem amplecti ac profiteri, tum jusjurandum catholicis Presbyteris præscriptum, tum aliquos legum articulos, qui ad matrimonium spectant. — Et quoniam de hisce rebus reclamatum fuerat, iccirco efflagitavimus, ut de eisdem, aliisque summi momenti argumentis serio ageretur in congressibus, qui tunc incepti erant, ut religiosa in Russico Imperio etPoloniæ Regno negotia stabili modo possent componi. — Optime autem noscis, Venerabilis Frater, Conventionem die 3. Augusti anno 1847. factam fuisse.

Cum vero hæc conventio minime complecti potuerit ea omnia, quæ nos ad examen revocanda esse necessario existimaveramus, iccirco voluimus, ut in aliud separatum volumen omnes Nostræ referentur petitiones circa argumenta ab Imperialibus Regiisque plenipotentiariis minime admissa, utque ita omnibus clare aperteque constaret, Nos nunquam adhæsisse ulli ex legibus, quæ nunc vigent, et ad ipsa pertinent argumenta. Nostræ vero petitiones eo spectant, ut isti fideles cum hac Sancta Sede libere communicare possent, ut ab Episcopalibus consistoriis amoveretur Procurator imperialis, et laicus secretarius a Gubernio nominatus; ut catholici omni libertate adirent catholica tribunalia, illisque causas subjicerent quoad matrimonia ab ipsis cum acatholicis contracta; ut in Russicis Dominiis locum haberent instructiones ab hac Sancta Sede pro Hungaria, aliisque locis editæ circa mixta connubia. — Postulavimus etiam, ut aboleretur lex an. 1832. lata, quæ minime recognoscit valida matrimonia mixta, nisi ab acatholico Presbytero fuerint benedicta, ut de medio tollerentur leges, quæ religiosæ professioni, ac studiis in Coenobiis, et liberæ Regularium cum supremis suis Moderatoribus Romæ degentibus communicationi adversantur, ut Clero sua omnia restituerentur bona; ut Episcopi latini ritus possent ad tempus suam in Græcos unitos jurisdictionem exercere. — Insuper efflagitavimus, ut abrogarentur leges, quæ istic vetant, homines ad catholicæ Ecclesiæ sinum redire, et quibus plane congruit alia illa ordinatio catholicæ religioni omnino adversa, ex qua contra divinum præceptum ab ipso Christo Domino datum eundi in mundum universum et prædicandi evangelium omni creaturæ, catholici operarii prohibentur non solum alios ad evangelicæ veritatis lucem vocare, verum etiam iis Sanctissima Sacramenta impertiri, qui antea ad Catholicam Ecclesiam minime pertinebant. — Neque omisimus summopere conqueri de nova juramenti formula, quod a catholicis Imperatori Russiarum et Poloniæ Regi subditis erat præstandum. — Ac scias velimus Venerabilis Frater, Imperiales Plenipotentiarios, velut luculenter apparet ex præfatione articulorum, qui a nobis vulgati sunt, promisisse se omnem Gubernii sui considerationem super commemoratis rebus esse revocaturos, novumque actum redacturos, postquam ipsi ab eodem Gubernio congruas instructiones accepissent. — Uti autem Consistoriali Nostra Allocutione die 3. Julii anno 1848. habita manifestavimus, quæ pro Catholicæ Ecclesiæ negotiis in Russico Imperio componendis agenda curaveramus, nihil certe quidem prætermisimus, ut pacta conventa plenam executionem haberent, utque illa, quæ absolvi minime potuerant, communibus inter hanc Sanctam Sedem et Russicum Gubernium consiliis et concordia definirentur, præter duo, quibus tunc temporis Russiarum Imperator non levi animi Nostri gaudio consenserat, quemadmodum in commemorata Nostra Allocutione significavimus. — Interim vero cum certo sciremus, quæ paterentur Sorores caritatis Sancti Vincentii a Paulo in Polonia existentes, quæque spoliationis pericula Cleri sæcularis bonis impenderent, et quomodo ad Poloniæ Regnum extendi vellet lex anni 1833 circa mixta conjugia, nulla interposita mora jussimus opportuna communicatione Russicum Gubernium adiri, et eodem tempore penes illud enixe urgeri, ut omnibus Russiarum et Poloniæ vacantibus Diœcesibus sui præficerentur Episcopi, eorumque Suffraganei designarentur. — Ac pari sollicitudine egimus, cum paulo post novimus legem, qua catholici, in quibusdam casibus, cogebantur ad instauranda schismaticorum templa adjecta pœna, ut ab his catholica occuparentur templa, si præscriptam instaurationem catholici minime executi essent — et cum scivimus, ecclesiasticam immunitatem fuisse violatam in Cœnobio Religiosorum Ordinis S. Dominici, nonnullorum documentorum obsignatione seu sequestro, quæ ad Beati Bobolæ causam spectabant. Anno vero 1853. per Nostrum Cardinalem a publicis negotiis Russicum Gubernium iterum etiam atque etiam excitavimus, ut inceptæ perficerentur tractationes

ad ecclesiastica componenda negotia, et majori qua fieri posset, celeritate Poloniæ Diœceses jam diu vacantes idoneis committerentur Episcopis eorumque eligerentur Suffraganei. Interim vero novam de Ecclesiæ catholicæ conditione in Russiarum Imperio et Poloniæ Regno spem habuimus, ubi Nobis innotuit, præsentem Imperatorem ad solium evectum fuisse, qui animi benignitate et æquitate præstans propensam suam erga catholicos voluntatem vel a primis juventutis suæ annis sæpe ostenderat, cum præsertim in hac urbe Nostra est moratus.

(Konac će sliediti.)

Dopisi.

Iz Rasinje 28. Prosinca 1861. Nebrojeni napadači naše sv. vjere, kršćanskoga duha i prosvjete napinju evo danas sve duševne i tjelesne sile, da zeleno stablo kršćanstva podkopaju, te ga s vremenom i obore. Proti katoličkoj crkvi viču na sva usta, da nije više podobna nikoga usrećiti, da je izgubila prijašnu moć, s toga da se imade drugim nječim zamieniti.

Mislim, da bi se zatočnici kršćanstva morali što uže ujediniti, pa zajedničkimi silami uzbijati zlobnoga neprijatelja, pa gdje uztreba, iznieti na vidjelo liepe plodove crkve, da se vidi, imadu-li pravo njeni opadači?

Držeć se toga javljam evo slučaj, istina ne novi, ali plod nabožne ćudi vrlih suprugah. Odkako se nastani u našoj sriedini presvietla gospoja Ljudmila Inkey-iça, rodjena grofica Deymova — a tomu je jur više godinah, razveseli ona s dobrohotnim suprugom svojim presviet. g. Ferdinandom Inkeyom, kr. komornikom i bivšim prvim podžupanom križevačke županije, svake godine nevinu dječicu ove župe liepim božičnjakom — prekrasno urešenim božićnim drvetom. Ovakom prilikom dobije svako diete bud odielo, bud knjižicu kakovu, ili po koju sv. sliku.

Ove godine obavi se ova svečanost kano i prošlih godinah, s tom razlikom, što su ljetos bila nadarena i djeca župe kuzminske, i što nam svečanost proslavi sám otac presvietle gospojice preuzv. g. Franjo grof Deym, c. k. podmaršal.

Tako dakle pokazuje kršćansku ljubav ovim činom plemenita obitelj, o kojoj smiem reći, da prednjači cieloj okolici u pobožnosti i ljubavi iskrnjega; — a osobito odlikuje se visoka gospoja svojim nježnim čuvstvom za biede nevoljnih seljakah. Hvala i slava joj! Bog koj nagradjuje napitak hladjane vode u ime njegovo podieljen, jamačno nagraditi će najbolje kriepost i bogoljubnost njezinu. A mi vapijemo k sv. Ljudmili, njezinoj zaštitnici, da ju čuva, vodi i brani jošte mnogu godinicu!

My k Tobě, svatá Ludmilo,
Zdviháme vroucné prosby hlas,
Bys u Boha svou přímlouvou
Nám přispívala v každy čas.

— *Z.*

Iz Senja. Ima tomu preko 20 godinah, što polazim obližnju pokrajinu bosansku kod Bišća (Bihaća). Obavljajuć tu poslove svoje zadržavao bim se kadkada i po više nedjeljah; a da pravo reknem, veselio bim se tomu boravljenju u Bišću; jer mi tu uživaše duša pravi nebeski raj. Srce mi se od miline raztapalo, gledeć nevoljnu raju, koja izgubiv sve na svietu, ter nenašav si duši lieka u kojekakvih razkoših svjetskih, leti hrpimice k žrtveniku, pod vedrim nebom namješćenom, ter negledeć na svakojake nepogode vremena pada tu na koljena, sklapa pobožno ruke, tuče prsa, i moli tako mirnom savjesti, tako zadovoljnim licem, kan da je u sried prebogata na crkvah Rima. O sretni puče, pomislih sam u sebi, kamo ćeš veće blagodati? tà i u nas ti toga riedko uživamo, gdje ima svega i svačesa, što na pobožnost nuka. —

Sklon je doduše narod po Bosni na pobožnost, a i hrdjavo ga stanje nuka, da išće utjehe u predobroga Stvorca, kad ga sve bi reć već ostavilo; nu ima u tome premnogih zaslugah po Bosni i revno duhovničtvo reda sv. Frane. Mimoišav druge vrle muževe, koje je majka Bosna rodila, i za se, da ju bolnu njeguju, odhranila, napominjem neumornoga u gospodnjem vinogradu otca Fra Franju Ćurića, bihaćke župe upravitelja. Čudom se prečuditi nemogoh, opaziv, koliko se u toj župi za njegova poslovanja počinilo, promienilo i poljepšalo; a sav se sgrozih, kad mi stade vrli taj muž jade svoje nabrajati, što ih je imao, a i svaki čas ima, braneć si stado od grabežljive zvjeradi; što-li pretrpi, kad mu bilo župni stan graditi, nemogav pod nikakav način i za nikakve novce toliko zemljice dobiti, da si kakvu takvu koljebu stisne, kamo se bi božjemu vremenu uklanjao, dok nesagradi velikim požrtvovanjem čedan stan, da ga se nitko kratio nebi. A da čuješ mili štioče! tek pisarkanje i moljakanje njegovo na sve božje strane svieta, dok si nepribavi darežljivostju bečkoga družtva neoskvrnutoga začeća sv. Bogorodice sve, što mu za sv. misu trebalo! — Nu i sad mu još mira neima. Videć si bo tužno stado, kada sv. misi prisustvuje, svakojakim nepogodam vremena izloženo, a stranom, što i samomu toliko putah bježat valja od žrtvenika, — pomisli sagraditi si kakvu takvu crkvicu. Ali odkle mu novacah? Nu minù ga brzo i ova briga. Tà u širokom svietu ima premnogo darežljivih srdacah, koja toliko već suzah otreše i turobnih razveseliše. Naumi dakle na visoke naše crkovnjake se obratiti, da izprosi milostinju a s njom da sagradi Gospodu crkvu, odkle će zahvalni uzdisaji poput miomirisna tamjana prodirati do prestolja nebeskoga otca, nagraditelja svih dobrih dielah.

Evo što učini otac Ćurić! Ali mnogo više toga pripravlja, samo mu predobri Stvorac sklonuo srca visoke gospode na što darežljivije prineske; a poglavare mu nadahnuo, da ga ostave još za koje vrieme u Bišću, gdje ga je za sada upravo krvava nevolja. Bože daj, pošlo mu sve to za rukom, da mu blaga duša danas

sutra sa sv. starcem uzklikauti uzmogne: Nunc dimittis servum tuum Domine.

— *S.* —

D. St. **Iz Beograda** na blagdan božični. Blagoslovljena da si doba moga djetinstva, oj vi sladki dani bezgriešna veselja i iskrene radosti! Gdje ste mi sada, da mi razblažite duh u ovoj zloradoj svieta sparini, da me zasladite svojom nevinom spokojnošću, da mi natopite srce melem-medom vaše djetinske bezazlenosti i zadovoljstva? Protekoste, oj protekoste prehitro, kao da vas i nebijaše; utopiste se i vi u moru vječnosti, odkud nam se ništa nevraća, osim težkih uspomenah. Sigra, nevina nebrižnost, sve me je to ostavilo, skrb me težka mori, a najviše, što mi riečbožja u srcu i sviesti govori: čovječe! pazi da u posljednjem danu položiš valjan i Bogu ugodan račun o životu svom! S toga prostotu djetinske dušice zamieni borba medju duhom, svietom i pùti. Pred očima viekom mi titra: čovječe! izbrojeni su dani tvoji; a strah me obuzima, da me nepripravna nezateče, Bože, pravedna desnica tvoja.

Pa što je uzrok tomu toli strašnomu i skrbnomu životarenju, da nereknem svagdanjemu umiranju čovječjemu? Grieh je, što ga prvi čovjek učini, griesi, koje mi vrh o vrh tovarimo na svoju sviest i dušu. Od djece milosti učini nas grieh djecom srdjbe vjekovite; izgubismo raj duše i života, a baština nam posta prokletstvo svojimi najčemernijimi posljedicami i smrt. Čovjeku, dioniku raja, zapada pakao. Nevolje ga zemaljske obuzeše sa svimi svojimi strahotami. Čovjek se griešni trudi i pati, a od straha pred sudom božjim štrepi i skapava; svaki dan obamire a i u smrti nemože sav umrieti; duša bo mu je neumrla. U tom strahu živi, a živ nije; misli svašta, a sve ga spominje na nevolju njegovu. To je sve posljedica grieha.

Štrepi zato, oj griešni čovječe! velika je pravednost Boga pravednoga, strašne su kaštige njegove, a mi smo njegovo stvorenje, slabačni crvi, prah i pepeo, ništa — — Oj, štrepi čovječe — —

Ali čuj! i u tvom strahu nesdvoj, već se ufaj; veliko bo je milosrdje, neizmjerna ljubav božja. Prevelika ljubav otca nebeskoga smilovà se palu čovjeku, nepropusti, da propadne stvorenje njegovo za vieke, neizruči ga užasom pakla; ljubav se božja smilovà i obećà Odkupitelja, koj će pravdi njegovoj zadovoljiti; zadovoljiti, oj i u griehu srećni čovječe! za tvoju zloću, kojom si ga toliko putah uvriedio. Ljubav obećà i ljubav njegova dojde medju nas u Spasitelju svieta. Presveto djetešce Isus rodi se, i mi se u njegovom porodu preporodismo na život vječni. Rodi se radi nas u Betlemu kralj neba, sin božji od svete i preponizne djevice Marije, pokoljenja kralja Davida.

A danas slavi sveta mati crkva po cielom svietu uspomenu narodjenja Spasiteljeva; danas se uzvisuje u crkvenih pjesmah porodjenje Boga-čovjeka; danas se razlegalo po svemiru iznad betlemske štalice čuveno angjeosko pienje: „Slava Bogu na visini, a mir ljudem dobre volje.“ Gdje je duša, koju nebi danas djetešce Isus ganulo? Gdje je kršćanin, komu nebi radostna biser-suza na očima se ukazala, a na usta zahvalna molitvica otcu Bogu prožuborila? Tà danas se je rodio, koj nas je odkupio; danas snidje s neba onaj, o kom veli Izaija prorok: „Pronići će stablo iz korjena Jesseva, i procvasti će cviet iz vrieža njegova.“ — „Pravednošću — veli isti prorok — opasat će bedra svoja, i pravičnošću boke svoje.“ — Dà, djetešce betlemsko donese svim nam mir, blagoslov i pravdu nebesku; a s kim je to djetešce nebesko, taj uživa pokoj sviesti, mir srca, melem i blago duševno, koje je nad svim blagom ovoga svieta. A to mi kršćani i osiećamo, te zato je neizmjerna radost i veselje naše kod slavljenja spomenute svetkovine.

Kolika je slava u kršćanstvu na dan božični, težko je opisati; a čuvstvo, koje nam porodjenje Spasiteljevo u skrušenih srcih poradja, može se samo osjećati. Malo i veliko raduje se i veseli otoj svetkovini. Spasonosna je za nas uspomena štalica betlemska, a u njoj novorodjeno diete Isus. I dostojno je, da joj se radujemo. Kako naš narod slavi taj veliki praznik, dolikuje uzvišenosti svete uspomene. Dovoljno su vam poznati naši sveti običaji; takovi su, da i sieda starina oživi na taj dan, i on se s djetetom Isusom toga svetca zabavlja, i on se pomladi i postane diete pun negriešne bezazlenosti, te se tješi i raduje, da će mu diete Isus otu ljubav ljubavju odvratiti u kraljevstvu svomu. To se ufa i u ufanju prevariti se neće.

Da je ota svetkovina ne manji utisak i na nas rimo-katolike u Beogradu učinila, da ona i naša srca razveseli, razumije se po sebi. Što više: ove godine utisak još veći i uzvišeniji učini, jer doživismo nješto, što do sada još nismo priliku imali čuti; i što su beogradski rimo-katolici scienili za nemoguće, to revnost Bogu odanih i narod ljubećih ljudih učini. O polunoćnici zateče obćinstvo naš učitelj Dubec, kad sa školskom djećicom zapjevà „O pastiri“ i druge pjesme božične i Jaićevog „Vienca.“ To pojenje trajat će kroz cielo božično vrieme. Uzvišenost svetkovine, veličje prem malena hrama, sveta tišina, radostni uzlet pjesamah, nevino djetinsko žuborpienje, kao onih andjelah nad štalom betlemskom: sve je to na nas tako djelovalo, da nam je srce obilovalo pobožnim veseljem, a duša preniela se u štalicu betlemsku, gdje smo u duhu gledali novorodjenoga Spasitelja, a duševnim okom gledeć ga mnogom radostni uzdah iz grudih izvinuo se, mnogo radostna biser-kaplja odronila se niz veselo lice. Bog ih blagoslovio za njihov trud; onaj, koga su u jaslicah onako divno proslavili. Pa još da ste vidjeli onaj krasno izradjeni betlem, štono ga sastavi g. T.; i on je samo na veću pobožnost probudjivao. Sjećao je svakoga, da je tako moglo biti u Betlemu, kada je Spasitelj naš sviet ugledao; a i andjeli nisu manjkali u

nevinoj dječici, koja ga onako krasno slavljaše svojimi pjesmami.

Zato još jednoć, Bog Vas blagoslovio vi revne bogoljubne duše na Vašem velikom trudu, jer u istinu sboreć, ovaj put je u Beogradu više učinjeno, nego što je ikada dosad običajno i moguće bilo. Dao Bog! te dobrim plodom urodio utisak, što ga učini vaše nastojanje, kojim nas nasladiste božanstvenom slašću, i uznesoste do prestolja betlemskog kralja; a on sigurno vaše zamjerne trude neće prezrieti i zaboraviti.

Viestnik.

Iz Zagreba. Ovih danah izišao je troškom Matice ilirske 3. svezak „Bosanskoga prijatelja," što ga je u rukopisu ostavio prerano preminuli otac I. F. Jukić, a za tisak priredio tajnik matičin g. J. Jurković. — U ovom svezku naći ćeš puno poučna i zanimiva. Produžuju se naime iz prvašnjih svezakah članci: Zemljo-državopisni pregled turskoga carstva u Europi; Omer-paša i bosanski Turci; zatim narodne pjesme, pripoviedke, poslovice i zagonetke. U posebnom članku opisuju se državne uredbe u turskom carstvu. Za Jukićeve prijatelje i znance zanimiv je osobito članak, u kom sám priobćuje svoje putovanje iz Sarajeva u Carigrad god. 1852. mjeseca Svibnja, opisujući sve jade i nevolje, što ih je kao bolestan sužanj na tom težkom putovanju prepatio. Na koncu obećaje, da će u posebnom članku opisati svoje sužnjevanje u Carigradu; neznamo, je-li ga nije prije zatekla smrt, nego je izpunio ovo obećanje, što bi bila velika šteta. Pod nadpisom „Životopisi slavnih Bošnjakah" naći ćeš životopis Juraja Dobretića, nadbiskupa nazarenskoga († 1520). Na kraju dodan je ljetopis kat. crkve u Bosni. Tu se opisuje progonstvo kršćanah i redovnikah god. 1852.; duhovno sjemenište mladeži bosanske u Djakovu; novi samostani i crkve; samostan i rezidencija sv. Jurja u Carigradu; novi biskup i namjestnik apoštolski (Marijan Šunjić); broj katoličkoga stanovničtva i narodne učionice u Bosni; nova kustodija i novo apošt. namjestničtvo (mostarsko) u Hercegovini; popis kućah i dušah katoličkih u Hercegovini; namjestničtvo apošt. trebinjsko (više imenom nego sbilja pod nadziranjem biskupa dubrovačkoga).

Iz toga ljetopisa doznajemo, da u Bosni i Hercegovini ima katolikah i to u apošt. namjestničtvu bosanskom kućah 17.123, dušah 122.865; u apošt. namjestničtvu mostarskom kućah 5.087, dušah 37.789; u apošt. namjestničtvu trebinjskom kućah 1.012, dušah 8.135; ukupno kućah 23.222, dušah 168.789.

— Otac Petar Bakula, franciškan, misionar apošt. u Hercegovini i povlašćeni po austrijskoj carevini sabirač dobrovoljnih prinesakah na korist katoličke crkve u Hercegovini, svršiv svoj bogoljubni posao u Zagrebu i Varaždinu, zaputio se je ovih danah u Karlovac, odkud će preko Krajine u Slavoniju krenuti. Našao svuda milosrdne duše i darežljive ruke!

Iz Florence. Ovdje je njeko vrieme probavio kralj poštenjak u zabavi. Za objedom bijaše s njim krasnoga spola malo ozloglašena; a u palači Pitti probučili bi po svu noć. Došav kralj iz lova, obkolile bi ga gospoje, te jedna skidaj torbu, druga pušku a treća ga razgovaraj Najveća šala, kojom si za objeda kralj poštenjak osvjetla lice i razveseli gostove, bijaše to, što je ujedno nazdravio Piu IX. i Passagliji.

Ponuda.

U Voloderu, župi nadbiskupije zagrebačke u okružju moslavačkom ležećoj, stoje na prodaju dva jošte sasvim valjana zvona od tri i dvie cente. Obširnija mogu se saznati kod dotičnoga mjestnoga župnika Mije Novosela.

Promjene u biskupiji senjskoj i modruškoj ili krbavskoj.

Prečastni g. Stjepan Sarkotić, opat, zač. kanonik, vicearcidjakon i župnik perušićki, postao je župnikom u Brinju.

Veleč. g. Ivan Soić, župnik u Mrkopolju, postá prisjednikom duh stola, i vicearcidjakonom okružja vrbovskoga.

„ „ Filip Krišković, župnik u Ričicah, ode za administratora u Perušić.

„ „ Karlo Rataj, vojni kapelan Ogulinacah, za administratora u Ričice.

„ „ Ivan Šveger, župnik u Udbini, za administratora u Oštarije blizu Ogulina.

„ „ Mirko Mareš, administrator oštarijski, kao takov u Udbinu.

„ „ Andre Trinajstić, kapelan brinjski, za administratora u Kaludjerovac.

„ „ Aleksander Car, župnik kaludjerovački, za administratora u Zlobin.

„ „ Matia Škiljan, župnik zlobinski, za administratora u Selce.

„ „ Stanko Kostrenčić postao je župnikom u Lovincu kod sv. Roka.

„ „ Nikola Fulvi postao je župnikom u Kuželju.

U mir postavljeni su: g. Mate Kombol, župnik u Selcih i g. Vinko Kečkeš, župnik lovinački kod sv. Roka.

Dopisnica uredničtva.

G. *F. M.* u *Kr.* u *Bosni.* Knjige s izvješćem poslane su Vam poštom. Na poštarini imate namiriti 81 nč. — G. *J. M.* u *L.* Za g. 1861. dugovaste 3 f. 15 n.; za godinu tekuću upisano 3 f. 85 nč., dakle 70 nč. preko polugodišnje predplatnine. — G. *L. K.* u *D.* Namirena je predplata za prvo polugodište 1862. — G. *S. M.* u *Č.* Preostali novčići upisani su za lanjski dug. — G. *A. B.* u *O.* Od Vas neprimismo predplate za zadnju četvrt g. 1861., koja iznosi 1 f. 58 nč. — G. *V. Š.* u *M.* Dugovaste za prošlu godinu 3 f. 15 nč. za ovu upisano 2 f. 85 nč. — G. *D. S.* u *B.* Molimo Vas za obećani opis. — G. *J. B.* u *F.* u *Bosni.* U ime primitih knjigah i poštarine imate jošte platiti 2 f. 11 nč. — G. *F. B.* u *S.* Sve nam je dopalo rukuh.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 3. **U ČETVRTAK** **16. SIEČNJA 1862.** **TEČAJ XIII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Glas vapijućega — nedaj Bože u pustinji.

Od neba do zemlje hvala desnoj ruci, koja nam tako vješto napisà crkvenu poviest naroda bugarskoga i odnošaje njegove prema crkvi grčkoj, — koja nam odkrì rane, duboke rane po Fanaru zadate miloj braći našoj, — koja nam pokazà najnoviji narodno-crkveni pokret u Bugarskoj i nas se tičući; jer smo katolici a napose Slaveni, krv od krvi jednorodjene braće naše. Hvala joj, koja nas u srdce dirajućimi riečmi pozvà, da u pomoć pritečemo jadnoj braći svojoj.

„Braćo! podupirajmo narodno-crkveni pokret u Bugarskoj vrućom molitvom s jedne, a jugoslovjenskom uzajemnosti s druge strane.“

Ili zar ćemo mi prekrštenih rukuh, mi Slaveni nepomični motriti, kako se u Francezkoj sastavlja odbor za podupiranje bugarskoga katoličkoga pokreta? Hoćemo-li oči zaklopiti mi Slaveni, da nevidimo sjajno djelo susjedah naših u Ugarskoj, koji, podtaknuti izvješćem slavnoga o. Pašalića o stanju kršćanah stenjućih pod turskim jarmom — u sjajno se sakupiše vieće, ter duhom milosrdja a bratskom uzajemnosti nadahnuti družtvo sklopiše pod imenom družtva sv. Ladislava, stavivši si svetu ciel: braću svoju na iztoku svikako podpomagati, podupirati, šaljuć im milostinju za utemeljenje učionah, gradjenje crkvah, obskrbljenje sirotah. Hoćemo-li mi Slaveni katolici sve ovo nepomični kano sphinx otvorenih očiuh gledati a nevidjeti? Zar mi, koji se do sada čvrsto borasmo za načelo: „nihil de nobis sine nobis“ — sad ovo da pogazimo? . . . Mnijem, da si je mnogo dosljedniji sviet katolički trojedne kraljevine! Zato: „Braćo! podupirajmo narodno-crkveni pokret u Bugarskoj vrućom molitvom s jedne, a jugoslovjenskom uzajemnosti s druge strane.“

O tom niti malo nedvojim, da će svaki Slaven katolik vrućom molitvom podupirati jadnu braću pod igom turskim lelečuću. No treba da ju i tvarno pomognemo.

„Da ima u trojednoj kraljevini kat. svećenstva dosta, to bi ono moglo pojti u missije u Bugarsku,“ . . . To će nam braćo zaista i mučno biti, jer nas je na broju malo!

„Da ima u našega svećenstva dosta blaga, to bi ono moglo utemeljiti u Zagrebu sjemenište za sjedinjene Bugare.“ — I to će nam mučno biti, i ta idea neoživotvorena — ne kažem mrtva — ostati, svedj dok opet slavan koj mecen veledarjem svojim nepostavi temelj sgradi, iz koje da se bolja budućnost našoj braći a cielomu jugoslavenstvu radja.

Nego bi mogli družtvo sklopiti poput družtva sv. Ladislava i svaki koju paru — prem su nam sile novčane veoma slabašne — na ovu uzvišenu, na ovu spasonosnu za sve jugoslavenstvo svrhu žrtvovati.

Istina malo nas je na broju, malen će i darak naš biti, ali će ga dobri Bog stostruko umnožiti, — a zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača!

Pa ma samo po jedan kamenak doprinieli uzvišenoj sgradi, koja se na iztoku začima utemeljivati, i iz koje može srećnija budućnost svemu katoličkomu jugoslavenstvu sinuti — doprinesimo ga i negledajmo bez sućuti vaje svoje braće, nego pružimo ruku. Ruka do ruke. i dokučit ćemo onu, koja se nam za milostinju pruža, ruku braće svoje i izbaviti ju iz ponora, kamo ju okrutnost izlama i Fanara osunovratiše.

Dajte braćo dajte: „Parvuli petierunt panem.“ nemojte, da istinom bude: „et nemo erat, qui eis frangeret!“

Dajte vi gospodo, koja ste na kormilu kat. svieta u trojednoj kraljevini, primite u možnu zaštitu čedo snijuće, da pod blagim njegovanjem blagoslovljenih vaših rukuh uzkrsne — živе!

Sav se sviet u kolo hvata, jer sjedinjene sile više mogu nego razcjepkane. Hajdmo i mi u kolo, u družtvo, da tužnoj braći svojoj sjedinjenimi silami pomognemo! Hora je, žurimo se! Qui cito dat, bis dat!

Priobćio bih i misli svoje o osnovi družtva za podupiranje iztočnih katoličkih Slavenah, ali bojim se, da nebih dosadan bio slavnomu čitateljstvu, da nebih nevješt vrstnije predtekao vještake.

Daj Bože, ne bio glas moj vapijućega u pustinji, nego zrno gorušično!

S. M.

svećenik biskupije pečuvske.

(Dodatak uredničtva.) Na utjehu Vašu i našu možemo Vas uvjeriti, da se ozbiljno o tom radi, kako će se u Zagrebu, ako i ne jošte podići posebno sjemenište za bugarsku mladež, a to svakako bugarski mladići od malenih noguh odgajati, obučati i za svećenike naroda svoga pripravljati u ovdašnjem sjemeništu biskupije križevačke, i to radi istovetnosti obreda. Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački, koj je već dva puta okružnicom pozvao svoje duhovničtvo na doprinašanje prinesakah za kat. Bugare, obratio se je jurve i na presvietloga gosp. biskupa križevačkoga s pitanjem: koliko bi se mladićah bugarskih i u koju cienu u njegovom sjemeništu odgajati moglo? Njegova uzoritost odluči, da će dvojicu o svom trošku odhranjivat dati. Preuzvišeni gosp. biskup djakovački, veledušni podupiratelj svega, što vjeri i domovini ide u prilog, odredi još prošle godine, kako to u 4. broju ovoga lista g. 1861. javismo, da će na podporu takova zavoda svake godine 1000 for. doprinositi. Sva je prilika, da će i bečko družtvo neoskvrnutoga začeća na podporu katolikah na iztoku u istu svrhu pomoć pružati. Pa zar se u našoj prostranoj domovini, medju jednovjernimi suplemenici našimi na jugu, sjeveru i zapadu nebi našlo jošte više blagih darovnikah u isto ime?! Jerbo živa je istina, da je izmedju ostalih potriebah katoličkih Bugarah najveća i najprešnija ta, da dobiju svojih ili njihovu jeziku vještih iztočnoga obreda izobraženih svećenikah. To je potvrdio i nedavna kroz Zagreb proputovavši tajnik francezkoga družtva des écoles chretiennes d' Orient, svećenik Lescoeurs, koj se je glavom duže vremena u Bugarskoj bavio, te na licu mjesta stanje katoličkih Bugarah proučio. S toga je uzoriti gosp. kardinal i nadbiskup naš upitao i za to presvietloga gosp. biskupa križevačkoga: nebi-li se medju njegovim svećenstvom tkogod našao, koj bi htio ići u Carigrad, ili u koju drugu bugarsku varoš za missionara? Vidite dakle, da su oni, koji stoje na kormilu kat. svieta u trojednoj kraljevini, jurve primili pod svoje okrilje klicajuće medju Bugari sjeme katoličkoga jedinstva. Al da i oni sami sve nemogu učiniti, da njim samim toli važnu stvar nesmiemo ostaviti, o tom netreba trošiti riečih. Uz njih treba da pristanemo svi, u kojih ima jošte žive vjere i bratinske ljubavi. Pa s toga radostno pozdravljamo i preporučujemo svakomu ovaj vjeroljubni i rodoljubni predlog, a daljemu pretresu, kako bi se izvesti imao, rado ćemo ustupiti mjesta u ovom listu.

Obćinstvu na ogled. *)

O pretežkoj uvredi, koju nanaša Isukrstu nedostojni blagovatelj presvete pričesti.

Stari njeki sveti otac željaše, da kršćani tolikom pomnjom i brigom čuvaju milost i čistoću na sv. kršćenju primljenu, da nebude potrebe govoriti o lieku t. j. pokori, po kom se može izgubljena milost opet zadobiti. Meni je mučno, govoraše on, govoriti vam o pokori, po kojoj se milost izgubljena zadobiva, bojeći se, da nepomisle griešnici, — znajući, da imade i drugi liek od oslobodjenja grieha, da im ja slobodu dajem, da još grieše i Boga uvredjuju. Tako je i meni mučno govoriti o svetogrdju, što se čini pričešćenjem nedostojnim, učinjenim u smrtnome griehu, bojeć se, da nespoznate, da ima kršćanah, koji toliku opačinu čine; o čem je samo misliti strahota. No itak uz sve želje toga staroga sv. otca potreban je veći dio kršćanah, da jim se govori o pokori, da saznadu, kojim načinom mogu padnuvši ustati? pa tako vidim, hoću-li neću-li, da sam dužan govoriti o svetogrdnom pričešćenju, pokazujuć nedostojnost i opačinu golemoga toga grieha, da se ga svi prestrašite. Govorit ću dakle danas 1) koli grdna uvreda se čini Isukrstu pričešćanjem nedostojnim, i 2) koli žestoku kazan na se vuče onaj, koj se tako nepristojno pričešćuje.

Svaka zloća i svaki grieh zove se manje više zao po onoj stvari, po kojoj se grieši i proti kojoj se grieši. Po tom dakle pozna se odmah,

---

*) Javili smo svojim čitateljem prošle godine, da je preuzvišeni gosp. biskup djakovački dobio iz Bosne četiri debele knjige pučkih propoviedih u rukopisu, te da će se iste, čim prepisane i glede jezika izpravljene budu, dati u tisak. Zamoljeni smo, da ovu propovied, koja je bez izbora izvadjena iz pomenutoga rukopisa, priobćimo na ogled, a potanje viesti o izdavanju tih propoviedih saznat će čitatelji na skoro iz posebnih oglasah. *Ured.*

da je najgorji grieh svetogrdno pričešćanje; jerbo se tu uprav i na osobiti način uvredjuje veličanstvo Božje, i spopada uprav osoba Isusova. Jer je velika razlika medju zloćom onoga, koj prestupa i pogrdjuje zapovjedi koga kralja, i onoga, koj se usudi skočiti proti istomu kralju. Ova doisto posliednja zloća jest brez prispodobe mnogo težja i veća. Po tome jasno spoznajemo grehotu svetogrdnoga pričešćanja.

Istina je, da svaki grieh veličanstvo Božje uvredjuje i pogrdjuje, kako piše sv. Pavao (na Rim. 2.) „*Per praevaricationem legis, Deum inhonoras. Prestupljenjem zakona uvredjuješ Boga;*“ nu ipak se čini, da ga ostali griesi neuvredjuju uprav u vlastitoj osobi, nego u stvarih od njega stvorenih, kojimi se griešnici zlo služe. Uvredjuje ga lakomac, što nepravedno uživa bogatstva i dobra, kojimi bi imao pomagati siromake u potrebi. Uvredjuje ga razsipnik, jer nerazložno imanje razsipava. Uvredjuje ga oholica, jer traži, da se drugi ponizi, a on da se uzvisi. Uvredjuje ga svadljivac, jer se hoće za uvredu osvetiti drugomu. Uvredjuje ga bludnik, što stvara svoju sreću u poganih i zabranjenih tjelesnih nasladnostih; pa tako i o drugih govoreć. Pričešćuje-li se tko nedostojno, neuvredjuje Boga u izvanjskih stvarih, već ga uprav uvredjuje u istoj Božanskoj osobi njegovoj. Takav se griešnik upravo s Isukrstom spopada, te ga u istoj osobnosti njegovoj pogrdjuje i uvredjuje. Vi protrnjujete s početka samo čujući tu zloću. Ali tako jest! — „*Jao onim*, govori sv. Pavao, ***koji s dušom smrtnimi griesi uprljanom pristupljuju, da prime presveto Tielo Isusovo, pogane ga i kaljaju: te meću Isusa sina Božjega pod noge, opako ga gaze i pogrdjuju njegovu svetu krv, kojom su posvećeni bili!*** “ (Židovom 10.)

Uvreda onoga, koj se u griehu pričešćuje, postaje gorja, kad se promisle prevelike osobitosti presvetoga tiela Isusova, što ga on pogrdjuje. To je ono presveto tielo, koje je Bog sa sobom istim sjedinio i učinio ga svojom crkvom, svojim prebivalištem. To je ono presveto tielo, što ga je Isus na posvetilištu prikazao za naše griehe; ono presveto tielo, koje je Bog uzvisio na isto svoje prestolje na nebesih. To je ono presveto i toli proslavljeno tielo, što prosvjetljuje raj isti te blažene čini one, koji ga gledaju! Koliku dakle pogrdu čini ovomu tako svetomu tielu onaj zločesti kršćanin, koj ga u se prima nahodeć se u smrtnome griehu? Tko blaguje tielo Isusovo, sjedinjuje se s njim i utjelovljuje; a može-li kakvo jedinstvo imati presveto tielo Isusovo s tielom griešnim koga griešnika? Znate-li, što to znači? To znači sdružiti Isusa s vragom; — gdje je grieh, ondje je i vrag; — pričešćivati se dakle u griehu jest htjeti sdružiti Isusa s vragom, koji se nikada trpiti nemogu. Može-li se i pomisliti opačina veća od ove?!

Ali tu se neustavlja opačina onoga, koj se nedostojno pričešćuje, već se pruža, koliko može, da zadade smrt Isusu, pa da ga skonča. To je takva opačina, koje nebi smio ni spomenuti, da je nebude očito spomenuo sv. Pavao: „*Tko blaguje nedostojno kruh Božanstveni i pije čašu Gospodnju, biva krivac tiela i krvi Gospodinove.*“ Ovo su rieči Apostola, koje tumačeć Lirin nadostavlja: „Punietur, ac si Christum occiderit t. j. *kaznit će se kô da je Isusa ubio*“. I prije njega reče sv. Ivan Zlatousti: „*da je tolika grehota pričestiti se nedostojno, kolika je ubiti Isukrsta i krv njegovu proliti.* „(*Reus est talis, ac si Deum occidisset et Christi sanguinem effudisset*).

Kolika je bila velika muka Isusova, koli težke bolesti i žalosti, koje su mu zadali Žudije i krvolije! Ter tko će moći o tome misliti brez žalosti, plača i jada? Nu smijem-li izustiti? A kako nebi smio očitovati istinu, o kojoj sveto pismo i sveti otci očito govore? Reći ću dakle, da me suze obliju. Propetje, muka i ubojstvo Odkupitelja svieta, koje su učinili židovi i krvolije, nije tako velika opačina, kolika je opačina u griehu se nedostojno pričestiti. Pomislite dakle, draga braćo i sestre! da je tko izmed vas bio pomagač, kad su Isusa mučili, propinjali i umarali, pa sada spoznao zlo, koje je učinio, za koliki grieh bi svoj grieh procienjivao? Koliku bi pokoru činio? Pa bi i imao doisto preko svega života plakati, i nikak se neutišiti; dà! srce bi mu s tolike opačine uvehnuti moralo. Za koliku dakle zloću imao bi se držati, koliko-li bi se imalo plakati za grieh svetogrdja nedostojna pričešćanja, buduć je po svjedočanstvu svetih otacah zloća takva grieha još mnogo veća. „*Sagriešili su*, govori sv. Augustin, ***preopakim griehom oni, koji su mučili i propeli Isusa: ali mnogo veći grieh čine oni, koji se nedostojno pričešćuju.***“

Oni, koji su Isusa mučili, njeki izgovor mogu imati grieha svoga: da nisu pravo poznali, tko je Isus, kakvu-li oni mučeći ga opačinu čine? nego su mislili, da dobro čine i zakon Božji brane. Pa najposlje muka i smrt Isusova bila je od Boga odredjena; jer će iz nje veliki dobitak sliediti: slava Bogu i spasenje ljudskomu plemenu; zato židovi i krvolijci drugo učinili nisu, nego odredjenje Božje izvršili. Ali kršćanin, kada se nedostojno pričešćuje, grieši pri pravom spoznanju; znade po nauku vjere, da se u onoj svetoj hostiji, pod obličjem kruha zadržaje živi Bog, živi i čitavi Spasitelj Isus; znade, da mu primajuć ga u griešnu dušu, gorju muku zadaje, nego su mu

krvolijci oni zadavali, pa svim tim spoznanjem grieši, nedostojno se pričešćujuć. A takov grieh nije od Boga odredjen, nego najstrožije zabranjen; jerbo po njem nebiva nikakva slava Višnjemu i spasenje drugomu, nego najgorja uvreda i pogrda Bogu, a drugim šteta, pokaranje, srdjba i osveta Božja. Kakogod dakle promislimo nedostojno pričešćanje: ili sbog zloće u poznanstvu, kojim se čini, ili porad nekoristi i štete, koja od ovuda proizlziče, svedjer se bolje poznaje i vidi, da u zloći ovaj grieh nadilazi mnogo više grieh muke i ubojstva Isusova. Oh dakle grieha opaka! *„Tko nedostojno blaguje tielo i pije krv Gospodnju, krivcem se čini,* veli sv. Pavao, *tiela i krvi Gospodnje;“* što će reći: ubojica je Božji; i zato tolike veličine grehotu uzimlje na se, kolike je ciene tielo i krv Isusa Spasitelja, kojim ciene neima; jer su neprocienjena! Dakle zloći grieha takovoj neima slične u svietu, jer sve druge nadilazi. Oh grieha dakle preopakoga! U ostalih se griesih Bog uvredjuje s daljega po stvorenjih; ali u ovome griehu Bog se uvredjuje po sebi istome. U ovom griehu griešnik se nesluži stvorenji, da Boga uvriedi, nego da ga uvriedi, služi se njim, Bogom istim; služi se bitjem najsvetijim, da grieši, kô što no je presv. oltarski sakramenat, otajstvo najsvetije. Kakav dakle grieh more biti veći, gorji i opakiji od ovoga? —

(Konac će sliediti.)

Breve
sv. otca pape Pia IX. na nadbiskupa varšavskoga o stanju katoličke crkve u Poljskoj.

(Konac.)

Quocirca de re catholica vehementer solliciti ad ipsum Serenissimum ac potentissimum Principem Nostrum extraordinarium Oratorem misimus, qui ei vastissimi Russiarum Imperii sceptrum adepto effusse Nostro nomine gratularetur, maximamque Nostram voluptatem nunciaret, ac simul juxta Nostra monita eidem significaret, quæ Nostris essent in votis, ut in illis dominiis catholica Ecclesia eas tandem aliquando assequeretur utilitates, quas jam diu frustra expectaveramus. — Ac Noster Orator demandato sibi munere sedulo fungens haud omisit cum ipso Imperatore ejusque Gubernio colloqui et instare, ut pacta conventa omni ex parte executionem haberent, et ea omnia componerentur, quæ ad optatum exitum adduci minime potuerant. — Quibus autem de causis Serenissimus Imperator justis Nostris petitionibus tunc minime annuit, vel facile postea intelligi potuit ex variis documentis per publicas ephemerides nuper vulgatis, ac præsertim ex relatione eidem Imperatori paulo ante Nostri Oratoris adventum ab iis exhibita, quibus munus fuerat commissum examinandi varias res ad Conventionem pertinentes, et prædictum separatum volumen „protocole“ de iis, quæ constitui haud potuerant. Ut autem facilius amoverentur difficultates, quæ exoptatam rerum ecclesiasticarum istic instaurationem impediebant, omni studio iterum instare haud omisimus, ut Nostra petitio benigne exciperetur, ut scilicet in Russiarum Imperatoris et Poloniæ Regis dominiis aliquis ecclesiasticus vir a Nobis missus resideret, qui Nostro et hujus Sanctæ Sedis nomine ecclesiastica negotia tractando curaret. Atque hunc in finem Noster Orator nihil intentatum reliquit, ut eidem Imperatori ejusque Gubernio suaderet, justissimam esse planeque oportunam hujusmodi Nostram postulationem. At dolenter dicimus, nondum consolatione uti potuimus, ut conceptæ a nobis spes optatum assequerentur exitum. Jam vero deploranda sane conditio, in qua Rutheni et Armeni catholici istic versantur, non poterat non vehementer commovere et excitare Apostolicam Nostram caritatem et sollicitudinem. Hinc die 3. Julii anno 1848. Nostras dedimus litteras ad defunctum Archi-Episcopum Mohiloviensem ejusque Suffraganeos, illisque inculcavimus, ut interim spirituali Græcorum unitorum curæ, regimini, saluti studiosissime consulerent, ac sæpius et præsertim anno 1857. iteratis petitionibus Imperiale Gubernium instare haud prætermisimus, ut omnes amoverentur difficultates, quæ impediebant quominus Chelmensis Ecclesia suum haberet Episcopum. Atque eodem tempore reclamavimus propterea, quod illius Diœcesis Clerici ad Græco-Russicam mittebantur Universitatem, et expostulavimus, ut Chelmensis Antistes plenam haberet libertatem mittendi nonnullos e suis Clericis ad istam ecclesiasticam Varsoviensem Academiam, quemadmodum in more fuerat ante annum 1831. Summum autem Nostrum declaravimus dolorem ob propositas de Chelmensi Clericorum Seminario regulas, quæ sanctis catholicæ Ecclesiæ canonibus adversabantur. Nec minus Nobis cordi fuit postulare, ut Religiosus iste Sancti Basilii Ordo posset denuo eruditricem suorum tironum domum libere aperire, quo idem Ordo de Orientali præsertim Ecclesia tot sane nominibus egregie meritus iterum vigeret et efflloresceret. — Cum autem miserorum Ruthenorum causam studiosissime egimus, ut ipsi Sanctam unionem libere profiteri, et exercere possent, non mediocri certe miseratione ac dolore affecti haud omisimus ejusdem Imperatoris justitiam invocare pro nonnullis Græco-Uniti Cleri presbyteris, qui religionis causa ab anno 1839. in Cœnobiis ritus Græco-Russici inclusi detinebantur, tenuissima ipsis a Gubernio pensione adsignata. — Sed cum jamdiu expectaremus, quæ consilia esset suscepturus potentissimus Imperator de iis omnibus ei ab extraordinario Nostro Oratore significatis, ac maxime doleremus, videntes justissimis Nostris petitionibus, quemadmodum exoptabamus, minime obsecundari, ineunte anno 1859. familiarem Nostram Epistolam ad eundem Imperatorem dedimus, ejusque justitiam, æquitatem, lenitatemque excitaimus, ac simul obtestati sumus fidem ab ipso datam de

catholicæ Ecclesiæ rebus in suo Russiarum Imperio et Poloniæ Regno prospere componendis. — Atque per eamdem Epistolam ab Imperiali Regiaque Majestate Sua iterum postulavimus, ut apud se admittere vellet aliquem ecclesiasticum virum a Nobis electum, qui in suis dominiis Nostræ et hujus Sanctæ Sedis nomine ecclesiasticis rebus operam navaret, quemadmodum suus apud Nos et eamdem Sedem Minister adest, atque catholicis sibi subditis, eorumque spiritualibus indigentiis pro excelsa animi sui æquitate benigne favere vellet. — Hæc præsertim Venerabilis Frater, ut alia omittamus, omni studio apud Russiarum Imperatorem et Poloniæ Regem, ejusque Gubernium peragenda curaveramus, ut fideles Poloniæ populi catholicam religionem libere exercere ac denuo optatissima conscientiæ pace, ac tranquillitate perfrui possent. — Futurum confidimus, ut idem Serenissimus ac potentissimus princeps velit justis, enixis, iteratisque Nostris postulationibus obsequi et votis annuere, quibus isti fideles populi eidem supplicarunt. — Ut autem omnes Nostræ curæ et sollicitudines optatum assequantur exitum, assiduis ac ferventissimis precibus Deum deprecemur oportet, in cujus manu sunt corda Regum. — Quo vero facilius Deus inclinet aurem suam ad preces, apprime noscis Venerabilis Frater, opus esse, ut fideles populi omnia ipsius Dei mandata religiose custodiant, omnesque christianas virtutes sedulo exerceant, atque ab iis omnibus diligentissime se abstineant, quæ populos ipsos miseros reddunt, et impediunt, quominus divinæ misericordiæ beneficia super illos descendant. — Atque hic potissimum loquimur de nimia illa abusione, quæ hujus Sanctæ Sedis vigilantiam et sollicitudinem erga Polonos semper excitavit, scilicet de frequentibus matrimoniorum divortiis, quæ in Poloniæ Regionibus contra Dei ejusque Sanctæ Ecclesiæ leges plus minusve semper patrata fuere. — Quocirca in memoriam revocantes immortalis Decessoris Nostri Benedicti XIV. Constitutiones = Matrimonii perpetuum = die 11. Aprilis 1741. et = Nimiam licentiam = die 18. Mai anno 1743. ad Poloniæ Episcopos datas, hac Nostra Epistola omnes fideles Polonos rogamus, monemus, et hortamur, ut Apostolicis Nostris vocibus obtemperantes, ab hujusmodi abominanda sane re in posterum diligentissime caveant. — Jam porro ex his omnibus, quæ Nos brevissime perstrinximus et attigimus, Tibique significavimus, Tuum erit Venerabilis Frater, adhibita etiam Tuorum Suffraganeorum opera, refellere et obterere impudentem calumniam Nobis, et huic Sanctæ Sedi impositam, et istis fidelibus significare curas omnes a Nobis et ab eadem Sede pro spirituali eorum bono et utilitate continenter susceptas, eosque amantissimis verbis de singulari Nostra in ipsos caritate studioque certiores facere. Ne desinas vero unquam una cum Tuis Suffraganeis eosdem fideles populos qua voce qua salutaribus et opportunis scriptis semper monere, exhortari, excitare, ut a veritatis, honoris, virtutis, justitiæque semita ac sanctissimis divinæ Nostræ religionis præceptionibus nunquam deflectant, utque magis in dies in fide, amore et observantia erga hanc Petri Cathedram, catholicæ veritatis et unitatis centrum, stabiles et immoti persistant. — Hoc sane modo a clementissimo misericordiarum Patre obtinebunt cœlestium benedictionum copiam, quæ unice possunt non solum ab ipsis perniciosissimas illas avertere perturbationes, quibus inimici homines eos obruere vellent, verum etiam efficere, ut iidem Poloni avitæ suæ Religionis prosperitate, omnique vera felicitate perfrui queant. — Nos certe quidem in omni oratione et obsecratione cum gratiarum actione a benignissimo Domino humiliter enixeque exposcimus, ut divinæ suæ gratiæ divitias super fideles Poloniæ populos propitius semper effundere velit. — Denique hac occasione quam libentissime utimur, ut iterum testemur et confirmemus præcipuam nostram in Te, Tuosque Suffraganeos benevolentiam. — Cujus quoque pignus esse volumus Apostolicam benedictionem, quam intimo cordis affectu Tibi ipsi, Venerabilis Frater, Tuisque Suffraganeis, cunctisque clericis, laicisque fidelibus Tuæ et illorum curæ commissis peramanter impertimus.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum die 6. Junii anno 1861.

Pontificatus Nostri anno decimo quinto.

Pius P. P. IX.

Concordatum cum suo originali testor:

Ferdinandus Dziaszkowski,

Can. Metr. Judex Surrogatus C. G. A. V.

Dopisi.

Iz Šent Jurja u Štajerskoj na koncu Prosinca. Šta da zanimiva javim štovanim čitateljem „Kat. lista“ iz slovenskoga Štajera? — Ako uzmem u obzir naš Šent Jur, ležeći na željeznici, štono teče put Celja, imam reći, da prošle godine našu župu, koja preko 4000 dušah broji, nije nikakova osobita nesreća snašla. Premda smo odmah na početku godine izgubili staroga župnika Karla Merka, komu će radi dušobrižnosti njegove ovdje sloviti ime, dok bude svieta i vieka, to smo ipak mjesto njega dobili drugoga, g. Davorina Terstenjaka, po „Novicah“ obćenito poznatoga domoljubnoga spisatelja, te nam je tako staru žalost nova radost nadomjestila. Požar nas je četiri puta pohodio, i ukupno do dvadeset sgradah uništio, a tako prouzročena šteta iznosi do 14,000 for. Parovoz je jednoga čovjeka pregazio, a opaka jedna ženska zadavila je svoje novorodjeno čedo, te ga kroz osam danah u loncu sakrita čuvala, dok joj se nedozna za zločinstvo. To bi bile te veće nesreće, sbivše se prošle godine. — Usuprot s druge strane liepo si osvjetlaše lice ljetina i ljudstvo, što je nam trojici ovdje namješćenim duhovnikom izobila radosti i veselja donielo.

Upravo sada dogotovljena je mijolka (majolika?) sva od srebra, a iz nutra pozlaćena, stojí blizu 200 for. a salita je u Ljubljani. Ovu mijolku daruju štajerski

Slovenci g. Dru. **Janezu Bleiweisu**, velezaslužnomu uredniku „Novicah,“ te mu ju naumiše prvih danah nove godine predati. Dao Bog, da bi s mijolkom i pijanstvo iz naših krajevah predali, drugačije ćemo od novoga vina mnogo stradati. U Celju je već jedan sluga odanj zaglavio, u Ljutomiru je dvoma seljacima vratom zakrenulo, a ja sam na svoje oči vidio, kako je jednoga školnika u mlaku rinulo, a gospodina poštara pa tim osramotilo, što je još u kući iz njega počelo curiti kao iz razsušena čabra. Zato opet velim: Bog nas branio pijanstva, drugim neprijateljem već ćemo se obraniti.

Ako mili čitatelju pogledaš u crkve po lavantinskoj biskupiji, ugodno će ti se pasti oči na zamjernoj čistoći, koja u njih vlada, a sve je u njih gotovo novo. Kamo sreće, da bi i naša srdca takova bila, pa da prestane već jednom stara mržnja i ružna zavist. Tada nebi silila škola da se od crkve odciepi, a ostalo bi svakomu svoje.

Jošte nješto u pohvalu srbskoj kneginji. Visoka ova gospodja njeko se je vrieme prošle godine bavila u bližnjih toplicah „Neuhaus“ u dobernskoj župi, gdje je tamošnju crkvu rado polazila. Budući je tamošnji g. župnik sjajnu kneginju posebnim klecalom u crkvi počastio, vrla gospodja je takodjer svoje priznanje činom pokazala i milodari potvrdila. *Š.*

Iz Innsbruka, 2. Siečnja. Viestniče moj! dvie su tomu već godine, što ti svaki tjedan preko gorah i dolinah k nam hrliš, da nam u materinskom jeziku prijaviš sgode i nesgode mile nam domovine; a mi nezahvalni tebe svojim perom još ni jedan put nepozdravismo. Misliš, da je iz nehajstva? Ni najmanje — već radi mnogih zvaničnih poslovah. Sada pako nemogosmo duže srdcu odoljeti, da ti od svoga života što nepriobćimo, to tim više, što nas vazda zastigneš u družtvu s ljudmi od svih stranah svieta, te nas pitaš: sinci moji, kažiderte mi, kako je to moguće, da vam je taj stan u tudjinstvu toli ljubezan, dočim su mu stanovnici mladići svih narodah pod nebom? — Istina je to, da nam je život ovdje, u duhovnom odgojilištu oo. Isusovacah mio; nu poslušaj, kako to biva. Mi smo ti se ovdje oda svih stranah prosviećene Europe snašli; ma što više, glas našega bratskoga života razli se i po istoj Americi, te evo i ona posla ljetos dvojicu svojih sinovah, da ti ovdje usisaju onu kriepost, koju no ljubimac Spasiteljev neprestano kršćanom opetovaše, govoreć: „Sinci moji, ljubite se medjusobno!“ Kako se ptica od ptice perjem, tako ti se družtvo od družtva svojim ciljem razlikuje. Gdje je dakle jedan te isti cilj, tu mora da je jedinost; što ako promisliš, lahko ćeš naći onu čarobnu travu, koja iz tolikih narodnostih jedan rod u Gospodinu proizvodi. Mi ti dodjosmo ovamo vodjeni duhom Božjim, da se naobrazimo i odgojimo u pravom duhu klerikalnom, da budemo danas sutra vriedni poslenici u vinogradu gospodnjem; a to i ljubav bratska jest, što iz tolikih narodah uzete spaja u jedno tielo, kojim vlada jedna duša. Pa nije ti to sve, što se u našem odgojilištu nalazi, već evo još nješta, što se možda u nijednom nenalazi. Glas o našem odgojilištu dopre tija do sv. otca pape Pia IX., koj nam prošle godine svoju otčinsku ljubav posebnim breveom izkaza; nu to mu nebijaše dosta, već evo nedavno osobitom dopadnostju svrnu okom na nas. Dne 28. Prosinca pr. g. nadodje listina, koja cielo sveučilište, da čitav grad napuni osobitim veseljem. Nju bo sv. otac Pio IX. šalje našemu subratu i suučeniku, bogoslovu 4. godine, svećeniku rottenburžke biskupije, grofu Augustu Waldburg-Wolfeggu, te ga imenuje svojim kućnim prelatom i tajnim komornikom. Ova viest vrlo uzdrma mladjano srdce nj. prečastnosti, buduć se u svojoj poniznosti nedostojnim tolike časti scienjaše, te zato iz petnih žilah nastojaše, da to njegovo uzvišenje na toliku čast nam tajnom ostane; nu sve mu bijaše uzalud: on morade čestitke svojih sudrugovah, koje ova viest izvanredno obveseli, dne 30. pr. m. primiti. Tom prigodom, zahvaliv se nam na naših vrućih željah, te preporučiv se u naše molitve, da mu Višnji podieli svoju milost, kako će ovu čast na diku sv. materi crkvi obnašati, doda, da će biti i u buduće onaj isti naš sudrug, koj i prije, te zato umoljava nas, da ga i odsele smatramo kao svoga brata i sudruga, te zato, da bi ga svaki onaj uvriedio, koj bi ga kao prelata pozdravio. Pa zbilja tko nezna, što je, nebi nikada ni saznao, buduć da nikakova izvanjskoga znaka svoje časti nenosi. — Jučer, kadno mu bje prvi put uz podvorbu svojih sudrugovah u sveučilištnoj crkvi kao prelatu sv. misu reći, ostavi on kod kuće svoj prelatski biret. Prevaru opazismo istom, kad no bijaše k žrtveniku ići; ali već prekasno. Pod misom bijahu mu ostali sudruzi u koru smješćeni, a služba kao i djelovanje kora na rimsku ganu svakoga na pobožnost.

Dne 6. o. m. biti će na slavu istomu prelatu večerna zabava u gojeništu, na koju, koliko znam, pozvani su najviši dostojanstvenici. Kod ove zabave kao i kod ostalih, koje ovdje kroz godinu bivaju, djeluju sami pitomci, te će se ovom sgodom u svih jezicih, koji se ovdje govore i uče, dakle latinski, njemački, talijanski, grčki, **hrvatski**, hebrejski, sirski i t. d. (na broju u 16 jezikah) novomu dostojanstveniku čestitati, te razni pjevotvori što od pojedinacah, što u liku uz pratnju glasovira izvoditi. — Doista srećne se scienimo, što nam u dio pade u kolo toli nabožnih mladićah doći. *A. H.*

Viestnik.

Iz Zagreba. „Glasnik Dalmatinski“ javlja, da je nj. c. k. apost. veličanstvo previšnjom svojom odlukom od 28. Stud. p. g. hrvatski prevod sv. pisma staroga i novoga zakona s tumačenjem izdan od kanonika i arcidjakona prvostolnoga zadranskoga kaptola Dra. **Ivana Mateja Škarića** u 12 svezakah blagostivo

primiti, te istomu tom prilikom zlatnu medalju pro literis et artibus podieliti blagoizvolilo.

— Javismo u svoje vrieme, da je na zadnjoj pastoralnoj konferenciji u Zagrebu bilo govora o tako zvanom „bogečkom groblju," te zaključeno, neka se duh. stol obrati na gradsko vieće, te od istoga izposluje, da se isto groblje kao posebno samim prosjakom namienjeno zatvori. Čitasmo u posljednjem izvješću o sjednicah gradskoga vieća, da je o tom stigao od duh. stola dopis gradskomu vieću, a ovo ga je za ravnanje predalo onomu odboru, komu je povjereno uredjenje ovdašnjih grobljah.

— Povjestnica Hrvatske od g. Ivana Tkalčića poddjakona, što je sa školskim listom „Napredkom" tabak po tabak kao priloga izlazila, može se sada kod uredničtva istoga lista dobiti po 1 stot.

— Piše nam se iz Požuna, da je tamo 7. o. m. bio pogreb njekoga mrtvaca, koga su u liesu zabita donieli u evangeličku crkvu na blagoslov. Pod istim obredom začû se kucanje u sanduku, a otvorivši ga, nadju pokojnika oživljena, koga u mjesto na groblje odnesoše kući. U ovom slučaju opet se je pokazala nedostatnost postojećih naredbah o mrtvarskom nadziranju i ležanju mrtvacah na odru kroz 48 urah, jerbo, kako nam se piše, uzkrsnuli pokojnik ležao je preko 48 satih na odru, a bio i razgledan po mrtvaru.

Iz Beča. Opet se po stanovitih novinah dižu glasovi, da bi poremećenim austrijskim financijam valjalo priteći u pomoć zajmom, komu bi se za jamčevinu naznačila crkvena dobra. Vrli bečki dnevnik „Vaterland" odmah je se odupro tomu predlogu, a jako mu zamiera bečka „Pressa," što je medju svimi javnimi listovi on prvi pomenutu osnovu kao u nebo vapijuće zločinstvo pokudio. „Vaterland" odgovara na to „Pressi," da si drži za častno, što je prvi, gdje treba pravo i pravicu braniti. U ostalom žali, što „Pressa" nemože svoj predlog, da se naime založe crkvena dobra, poduprieti boljim razlogom, nego-li je krivi zaključak: jerbo crkvena dobra nisu svojina svećenikah, zato pripada državi na njih pravo. Po istoj logici moglo bi se reći: jerbo obćinsko dobro nije svojina obćinskoga načeonika, s toga ima nanj pravo država.

Iz Ugarske. U Sašćinu završena su za prošlu godinu proštenja koncem Listopada. Svega skupa došlo je onamo preko godine 420 provodah, 80,000 proštenjarah sa 105 svećenikah, a primilo je presv. pričest do 30,000. „To su," da rečemo s pokojnim Melkiorom Diepenbrockom, kardinalom i knezom-biskupom vratislavskim, „u našem prosvietljenom i pročišćenom vieku obružena proštenja, koja se smatraju tupilom puka i katoličkom dangubom. Vikači vičući proti proštenju idu hrpimice svake godine u toplice i kupališta, na obrtničke izložbe, na skupštine i sastanke, na igrališta, idu velika i malena gospoda, mužko i žensko, tko kakvim putem, kopnom i vodom, na parovozu i paroplovu, kao da oni sami imadu povlasticu proštenjariti, a drugi da su obsudjeni na robotu danom i noćju — da su sve sami robovi oko mlinskoga kola njihove sebičnosti i pohlepe za blagom, te jim netreba dati počinka ni u samu nedjelju. Godine i mjesece klate se širokim svietom trateć, što lahko ili nikako zaslužiše, u zabavnoj i radinoj bezposliei. Seljan pako i obrtnik, služeći si u znoju lica kruh, po njihovu sudu nebi smio imati ni jedan, dva ili više danah prostih, da se gorom i dolinom projde do kojega proštenjišta moleć i pjevajuć, te da poslie bučna života po djelatnicih jednom barem bude sam svoj i Božji. Svak sliedi duh ili nagon, što ga goni. Jednoga goni u političke skupštine, u gostione i na zabave, a druge goni u crkve i na proštenja." — Godine 1864. slaviti će sašćinska crkva treću stoljetnicu. Kad je god. 1762. na 15. Kolovoza tadanji prvostolnik grof Franjo Barkoczy prenosio Marijin kip u novu njezinu crkvu, izkaza istomu mjestu riedku čast carica Marija Terezija, koja sa svojim mužem Franjom lorenskim i čitavim dvorom dojde na svetkovinu uz neprebrojnu navalu proštenjarah. Crkva je pod c. k. zaštitom. Za bližnju stoljetnicu nebi ništa bilo bolje, nego da se oba zvonika do kraja dozidju; jer stoljetnica ovakova liepa je prigoda, da se uredi sjajna nabožna i narodna svetkovina, kako ju prošloga vieka ugarski narod sa svojom kraljicom proslavi uz veliku nalogu i kliku. Da Bog da, bila do onda zemlja u miru, te unuk slavne carice razveselio katolički puk svojim pohodom.

Iz Varšave. Krivnja kaptolskoga vikara sva je ta: što je primio upravu biskupije prije, nego mu stiže potvrda od vlade; zatim da je biskupe u skupštini nagovorio, neka dadu pozatvorati crkve. Zagonetka je to, kako se Białobrzeskomu može računati u grieh, što je primio upravu, dočim vas sviet znade, da je general Lambert kao namjestnik s kanonikom Białobrzeskim kano upravljateljem biskupije dopisivao, a i tako ovaj bio tek 13. Studenoga zatvoren. Uzniku ima jur 80 godinah. Sinoda ili skupština biskupah spada medju bajke, te o njoj nezna nitko, da je sazvana a niti se može sada sazvati; najviše ako su dostojanstvenici varšavski bili na dogovoru.

— Javljaju iz Petrograda, da je car kaznu nad varšavskim kaptolskim vikarom Białobrzeskim izrečenu ublažio na jednu godinu zatvora u tvrdjavi, a zajedno naložio, da se s njim njegovoj starosti i duhovničkoj časti primjereno postupa.

Iz Kolonije. Ovdašnjemu stožerniku i nadbiskupu stiglo je pismo od sv. otca od 12. Pros. p. g., u kom se papa zahvaljuje, što mu je opet poslano 40,000 talirah od strane bratovštine sv. arciandjela Mihalja.

Iz Rima. U zadnjem konsistoriju potvrdio je sv. otac biskupa Felinskoga za nadbiskupa varšavskoga. Biskup Felinski živio je do sada u Petrogradu i upravljao kat. crkvom u Ruskoj. U Varšavi se nadaju, da će im biskup naskoro doći, a tom prilikom otvorit se jošte zatvorene crkve.

Čuje se, da je sv. otac onomadne izdao breve, kojim poziva, da se nastoji oko sjedinjenja iztočne i zapadne crkve. U to ime imenovao je papa postojani sbor za iztočnu crkvu, sastojeći iz više kardinalah.

Piše se iz Rima, da francezki car zahtieva, neka sv. otac potvrdi za biskupa na otoku Gvadeluppu abbéa Muniga, a sv. otac krati se izpuniti carevu volju. Za osvetit se, kažu, odlučio je car razpustit dati bratovštine srca Isusova i Marijina, jerbo sumnja, da su njeki duhovnici tih bratovštinah abbéa Muniga ocrnili kod pape.

Iz Italije. Biskupi iz Umbrije, imenito iz gradovah Spoleta, Terna, Foligna, Rieta, Amelie i Narna poslaše ministru Minghetiu odgovor na okružnicu, u kojoj lukavštinom i prietnjom zahtieva od njih, da povlade i potvrde sardinsko svetogrdje, počinjeno pljenitbom crkve. Evo toga prosvjednoga odgovora u kratku izvadku: „Prietnja s progonom i kaznom nemogu nas ni najmanje ustrašiti; znamo bo mi dobro, da nam je za volju pravdi i svojoj dužnosti braniti Bogu slavu i to pretrpiti. Odgojeni u učioni Isusa Krsta, nemožemo se čuditi tomu, što nam se prieti okovi, verigami, pljenitbom i progonom; mi smo spremni da sve to pretrpimo, ako se Gospodinu svidi, da padnemo u šake neprijateljem. Znajte preuzvišeni gospodine, da u katoličkoj crkvi ima sila dolazeća s gora, te čineća od nas neustrašive u izpunjivanju svojih svetih dužnostih, pa nas stigla kakva god sudbina, što nam ju Bog po odlukah svoje providnosti namieni.“ — Pobivši čvrsto mudrijaške prigovore ministra idu dalje: „Završujemo istimi riečmi, kojimi Vi završiste svoju okružnicu: Nebijaše morda još nikada dobe, kad bi svjetovnoj i duhovnoj oblasti na obranu načelah poredka, ćudorednosti i pravde više bilo trebalo sloge; jer današnji sviet izvržen je nečuvenim i naglim promjenam. Da se ova sloga po nesreći razpadne, nebi bilo računa težkim posljedicam, a krivci nesloge imali bi težak odgovor. Sadanjemu svietu treba do istine, da sačuva načela reda, ćudorednosti i pravde, a nesačuvaše se ona nikada, ako se od srdca nebudu sporazumievale duhovna i svjetovna oblast. Sporazumljenja pako i sloge medju njimi nemože biti, kad se od crkve, učiteljice kraljevah i narodah, zahtieva, da se nizko pokloni te sa željom sluša orakulske izreke kojega ministra ili zabludjela katoličkoga svećenika, ohološću zavedena na neposluh i nevjeru. Dà, bude-li posluha crkvi, bude-li se poštivala njezina imovina i sloboda u ovršivanju pravah; a nebude-li se olagivao episkopat pred svietom, da je stranka sliepom pohlepom za slavom zavedena, eto sigurne sloge i družtvo nemože propasti. Posljedice pako, kojih se plašite, nemogu crkvi nahuditi; jer nju drži Bog svojom desnicom, te nemože pasti, ma da uzbiesni i žešće bura, što sada oko nje zavija. Posljedice ote mogu nahuditi ljudskomu družtvu, našoj ubogoj Italiji, koja će morati pretrpiti kaznu za grieh, što je s nakanom pokušano, da se zapne u okove crkva, prva krasota naše domovine i tvrdjava proti prietećim pogibeljim.“

Iz Pariza. Poznati našim štiocem lažac i klevetnik Edmund About napisao je za kazalište komad pod imenom „Gaetana,“ u kom nasrće na Rim i svećenstvo. Ovaj komad predstavljao se je na 3. Siečnja prvi put u odeonskom kazalištu, a sastavitelj nadao se je sjajnu uspjehu, uzdajući se najviše u podporu školske mladeži; pa je za osjegurat si pobjedu i svoga visokoga zaštitnika principa Napoleona zamolio, da i on dodje u kazalište, što ovaj i učini. No bijaše mu loša sreća; jerbo su mu djaci četiri večera za redom komad izzviždali, a napokon ga počastili i mačjom muzikom. Kod zviždanja u kazalištu vikahu Aboutovi prijatelji; „dolje sa svećenstvom!“ no nenadjoše kod većine odziva; a princip Napoleon udalji se iz kazališta, čim nastà buka.

Iz sjeverne Amerike. Kakovi bojni propovjednici idu s vojskom, osobito s vojnici Niemci, može se suditi po ovom. Njeki časopis objavi pismo jednoga vojaka, u kom opisuje propovjednika svoje dobrovoljačke čete u Ohiu ovako: „Sada imamo propovjednika. Meni ga netreba. Došao je iz St. Louisa, a vele, da je bio lakrdijaš i kavedjija. Na 4. Kolovoza prispje on k nam, a odmah poslie podne bude nam predstavljen. Na to stane pred nas pukovnik Londerhof te probesjedi: „Vojaci 9. ohiovske dobrovoljačke čete! Imam čast da Vam predstavim čestita popa, koj će nam od sada biti dušni skrbnik. On je donio sa sobom i pušku za potrebu, a mislim, da će Vam i omiliti.“ Na to preuzme rieč novi propovjednik, te će svomu stadu besjediti: „Drugovi! Zapala me je čast, da sam vam od gospodina pukovnika predstavljen kao vaš budući duhovnik. Ja mislim, da ću imati posla s ljudmi, koji se već davna riešiše one ludorije, vjere. Nećete me vidjeti, da idem pred vas s biblijom u ruci, s pjesmaricom i babskom molitvom. Meni je sloboda Bog, blaženstvo dobro jelo i pilo, a utjeha ono, što obećaje budućnost. Kad bubanj udari te zovne u boj, nećete me vidjeti za kakvim panjem, da se valjam na koljenih te molim, kako običavaju popovi. Nosim pušku, pak ću vam pomoći pucati. Drugovi! snadje-li koga od vas tuga i nevolja, neka dojde k meni. Ja ću ga utješiti i razveseliti, ali ne tako zvanom riečju božjom, ne govorom o Bogu, pripoviedkami iz prošlosti. Ja sam čovjek, u koga se možete zaufati; moj je duh savršeno razvit — u mene je svjetlo i prosvjeta.“

Na to zagrmi četa u tri puta „hurrah!“ te zamahne klobukom. — Gdje dobro dojdu ovakovi duhovnici, možemo si misliti, kakov vlada tudier duh.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 4. U ČETVRTAK 23. SIEČNJA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Mudroj glavi jedno oko dosta.

U 7. broju školskoga časopisa „Napredka,“ a članku „Viek i škola“ od Ф. K. namienjeno je više redakah njekojim od gospode kateketah, koje pisac baš ljuto ošinu. Da-li je po pravici oli krivici? prepuštamo neka sudi sviest dotične gospode. Ali pročitav ote redke, moramo izpovjediti, zaboli nas srdce, ter mu nemožemo odoljeti, van da o tom dvie tri napišemo. Bog nedaj ni pomisliti, da je gospodina pisca zaniela zloba ili sadanja mržnja na crkvu i njezine viestnike, pače za volju istini imamo reći, da on dišući kršćanskim duhom revnuje za gospodnji dom, kako nerevnuje ni mnogi svećenik. Laži i potvori dakle neima tudier ni prilike. — Što braćo po Isusu! sada, gdje se po drugih krajevih neprijatelji krsta i crkve napinju iz petnih žilah, da svećenika izrinu iz učione, mi zar, gdje nam je učiona u vlasti, da zapustimo oto plodilo kršćanskoga duha i plemenilo gospodnje mezimčadi?! Sačuvao nas Bog toga; jer ako se svećenik ima bojati sada bilo sbog nemara i nerada, bilo sbog pogrešakah u svetom poslu, strog i prestrog čeka nas sud od sudca, koj nam na gojitbu povjeri svoje mile malene. Čujmo rieči pisca, da ga znamo bolje suditi.

„Prvi i to glavni predmet pučke učione je vjeronauk. Radi čega se vjeronauku prvo mjesto u pučkih učionah ustupljuje, o tom neću ni riečce prosboriti, jer sam uvjeren, da neima na svietu nijedne duše, koja bi mu to mjesto uzkratiti htjela. (Ima, ima takovih dušicah i previše; nu neka bude, pisac po sebi sudi, i onako, kako bi moralo da bude). Nu kako se predaje taj tako važni predmet? — Ima još kod nas takovih žalibože školah, u kojih vjeroučitelj riedko kad ovi predmet predaje, no ga prepušta sasma svjetskom učitelju.“ — Pisac je razborita glava, ter neće nijedne izreći, dok ju, štono se veli rieč, prije nespeče, a kamo-li, da bi koga išao okrivljivat bez razloga i dokaza. Od ove prve njegove izreke ima do duše kateketa takove škole njeku obranu i izgovor; jer ima svećenikah na selu množina, gdje je jedan sam i župnik i kapelan i kateketa i gospodar. Istina je, težko je to; ali braćo! u svem svećeničkom poslovanju malo je koj tako važan i koristan posao, kao što je katekeza. Nezaboravljajmo, da je neznanje gotova kvasina za opačinu, a po tom i za nevjeru. Od kuda nevjerci? Većina njih uz druge razloge sbog toga, što ovi ljudi još kano mladice nisu uciepljeni u stablo Isusa, nisu zadojeni njegovim naukom, — nevjerci su, jer projdoše kroz učione, gdje katekeza bijaše zanemarena. — Tužimo se na zli duh, na ljudsku zloću zavladalu u obćinah; a čim da oplemenimo duh, čim da si preporodimo stado, ako neprepororodimo mladji naraštaj? Slabo ćemo što opraviti koreć stare s propovjedaonice, zalud ćemo sijati sjeme, ako za dobe nije obdjelana i narašena njiva. A gdje nam kada dade Bog ljepšu sgodu za gojitbu omladine, van što je učiona? Imamo svećenici mnogo posla, te zlobnik bi bio, da nam tko to taji; ali opet u zapoviedih i naredbah od Boga danih nemože biti sukoba ili smetnje; jer što je prešnije, toga se valja latiti, a druge naredbe za onaj čas prestaju biti državstvom. Nevalja dakle glavnoga posla prepuštati nevještu u tom učitelju. Sada da čujemo dalje pisca.

„Ako ga vjeroučitelj i predaje, kako? — to da se Bog smiluje. Uzme se katekizam u ruke, te se jedno dva lista na izust izpitaju, a zatim se opet dva nova lista za lekciju zadadu. Tužno diete, sad uči na pamet, da ti sve oči izkaču; jer ako ga od rieči do rieči nenaučiš, vesela (žalostna) ti majka! Rešt, klečanje a i iste šibe nefale! Svjetski učitelj bi imao prisustvovati predavanju,

marljivo paziti na tumačenja vjeroučiteljeva, zapamtiti si sve one prispodobe i primjere, koje vjeroučitelj tumačeć pojmove i vjerozakonske istine rabi, da se takovimi služiti može prigodom opetovanja? nu šta će si zapamtiti, šta-li će uporabljivati; i tako izgubi vjeronauk onu svoju svetinju kako u očiuh svjetskoga učitelja, tako i u srcu učeće se mladeži."

Ovakovi katekete neimaju izgovora ni pročke. — Neznamo, je-li je gospodin pisac ote misli, da djeci netreba učiti katekizma na pamet; nu mislimo, da udara samo na onakovo pametisanje, kada se zabija u glavu stvar nerazumljiva. Ako-li sbilja tako misli, gospodine kateketo, znaš jadan i sam po sebi, da si njekada ubijao razum nerazumljivim naukom, pa sada zašto da kiniš druge? — zašto da se na nevinih osvećuješ? Tko bi pako mislio, da djetetu netreba učiti katekizma na izust, neima pravo, rekao tko što mu drago; jer tako učeć na izust vježba si diete pamet, a niti nije drugačije s njim ništa. Pamet (memoria) skladištem je razumu. Neima-li ništa u pameti, što da razum razumieva, um umuje, a razbor razabire? To je upravo mana novijega školskoga sustava, što se odmah ide na to, da se djetinji razum pristrano razvije prije dobe; jer po tom oslabi i otupi bez vježbe pamet, a i sam razum onemogne. Treba ter i kako da diete uči na pamet. samo da razumije, što uči; pače treba ne samo da uči diete, nego da uči i sam kateketa, ako kani dobro katekizirati — vješto davati katekumenu pitanja i ravnati mu odgovore. — Što se drugoga prigovora tiče, čuje svaki kateketa učeć se u bogoslovnih naucih kateketiku, kako je važna ova obučna struka, pak zašto za nju svaki nemariš? Istina u propoviedi možeš bolje sjati pokazav umne darove, nego u katekezi; ali spomeni se, da neimaš raditi za slavu sebi, nego Bogu i iskrnjemu za korist. A kakva da bude korist od katekeze, ako ni neznaš, o čem ćeš govoriti, dok neupitaš djecu, što si jim zadnji put zadao? Zahman ti je uzdati se u svoju besjednost i vještinu; jer po svem tom bez kakve takve priprave odoše ti djeca kući gladna uma i srdca.

Nije ovdje mjesto, da se razvijaju pravila kateketike ter ćemo mučati i o tom, kako da se ima vladati kateketa medju djecom, kako darivati oli kazniti, samo ćemo još dvie rieči napomenuti. — Slobodno, drži se s razborom onoga načela: „Govori malo a daj govoriti mnogo." Dvie su stranputice, kojimi kateketa može zabluditi. Jedna je, ako sam govori neprestance i na dugo, a djetetu dade progovoriti jedva desetu. U vjetar će govoriti uru ili makar pol ure; jer će ga djetinja pamet u brzo ostaviti te odletiti širom. Takov kateketa neka samo pogleda po djeci, pak će vidjeti, kako jim se vrte glave, kako-li jim širom idu oči. — Druga je stranputica, ako kateketa pred djecom kano zaniemi, te samo onda vikne, kad mu koje nepogodi. Tu su dva kraja. Na jednom i drugom katekeza nevalja. Radi dakle sve što treba, a okani se svega, česa netreba djetetu.

Ovo je, što povodom onoga članka nemogosmo da prešutimo. — Pisac onoga članka veli: „Ima još kod nas takovih, žalibože, školah," dakle nemisli sve niti većinu, a mi se s njim u tom slažemo. Tko svoju dužnost vrši valjano po sviesti, njemu sve ove rieči povadismo iz srdca; a tko neobavlja dužnosti, njemu za volju, ma bio i uvriedjen, nemožemo primiti na se ljage, da smo „canis mutus," gdje nam valja istinu za obću korist reći.

Obćinstvu na ogled.

O preteškoj uvredi, koju nanaša Isukrstu nedostojni blagovatelj presvete pričesti.

(Konac.)

Kakono je grieh taj najopasniji i Bogu na najveću uvredu, tako je i pristojno, da bude griešniku na najveću štetu; jer se njime najvećma srdjba Božja podpaljuje. Tko grieši drugimi griesî, istina je, uvredjuje Boga; nu jer grieši izvan njega, more se ufati i more postići u Boga milosrdje; ali onaj, koj grieši nedostojno se pričešćujuć, kakvo ufanje, kakvo milosrdje more naći, kad on takvim griehom zatvara si sva vrata milosrdja?

I doisto uzrok svih strahovitih vojnah, što su odavna počele i sveudilj neprestaju od opušćivanja narodah, navlastito kršćanskih; uzrok tolikoga glada, suše, gràda i zlih vremenah, što nas u toliku nevolju stavljaju; uzrok toli česte kuge, pomora tako velikoga, bolestih i ostalih tako mnogih bičevah Božjih, štono na ovaj žalostan sviet u ovu suznu dolinu dolaze: koji, mislite, da je? *Ah! „Vox de templo: vox Domini reddentis retributionem inimicis suis t. j. Glas iz hrama, glas Gospodina, koj povraća naknadu neprijateljem svojim"* (Is. p. 66.): — Uzrok sviuh pokaranjah Božjih jesu svetogrdja preopaka, kojimi se Bog uvredjuje i srdjba njegova se probudjuje, da osveti uvrede svoje. Ali to bi bilo malo zla, kad bi samo srdjba Božja prošla u pokaranjih vremenitih; dà ono, — od čega bi bilo promrti ovakomu! još su gorja i veća pokaranja duhovna i vječna. Svetogrdnici čujte! Da vidite, kad pristupite k ovomu oltaru na pričest, ruku s njega pružajuć i velikimi slovî pišuć osudu vječne smrti na čelu svih onih opakih, koji su se u griehu

usudili pristupiti k oltaru Božjemu ;recite mi. nebiste-li svi pretrnuli od straha? Sad znajte, da se ovo baš istinito dogadja, kad se ovdje ili u drugome mjestu podjeljuje svetotajstvo tiela i krvi Isusove. Onaj Bog, što razmatra tanko i potanko dostojanstvo i pripravu svakoga, koj dolazi na pričešćanje, videć njeke, (kamo sreće, da jih nebi bilo mnogo!) videć, velim, njeke, da pristupljuju griešnom dušom, koje ili iz stida ili s nepomnje dovoljno neizkušaše, pa se podpuno neizpovjediše, ili se izpovjediše a neimaše pravoga pokajanja, i po tome odriešenje; pušća proti svakomu od ovih srditu ruku sv. Pavla božanstvenom svojom osudom vječnoga izgubljenja: *„Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit*; *t. j. Tko god se usudi primati ovo svetotajstvo u griehu smrtnom, da znade taj svetogrdnik, da prima u se Isusa ne kao Spasitelja premiloga“, no kano sudca prestrašnoga i presrditoga* kojno odmah u onaj čas piše proti njemu osudu vječne smrti i propasti te ga odsudjuje na vjekovječne paklene muke: (*judicium sibi manducat et bibit*), *koj blaguje i pije nedostojno, sud si blaguje i pije.* —

More-li se pomisliti veće pokaranje? Mislite si predragi moji! da predobri Isus, koj je, buduć Bog, postao čovjekom i tako se učinio preljubeznivim bratom našim, te je bio, kako znamo, mučen i umro na križu za naše griehe, za naše odkupljenje; pak je po ljubavi neizmjernoj, da se uzčuvamo po njem laglje od grieha i zadobimo život vječni, hotio pribivati svedjer s nami, prebivajuć u presvetom otajstvu oltarskome živi čitav s Božanstvom i s čovječanstvom, da ga moremo primati često u svetoj hostiji te po njem od Boga sve milosti zadobivati, koje se mogu željeti od njega: mislite si, rekoh, da kad se hostija pruža po ruci misnika onomu, koj se je u griehu usudio k oltaru (žrtveniku) pristupiti, Isus zbilja k njemu srdito progovori: *„Uzmi nedostojniče, jedi tielo moje i pij krv moju, ja ti nezabranjujem; ali znaj svetogrdniče, znaj opačino, da primajuć me nedostojno u svoja prsa, primaš si vječnu osudu; neizpraša tebi to svetotajstvo obilnost milosti, nego za osvetom proti tebi viče; te na te dolazi sva žestina moga prokletstva, koje se razilazi po svem tielu tvom, po svih silah, po svih udih i ćutilih tako, da u svih djelih, u svakome ganuću i mjestu proklet od sada od mene ostaješ.“* (*Qui manducat etc.*). — Oh strahovita glasa! Oh strašne kazni! —

I sad mi jedna tužna misao u pamet dolazi, od koje sav protrnjujem; pak zato mi je od potrebe zavapiti: Ah Bože! tko zna, da-li manjkaju medju nami takvi nevoljni prokletnici i osudjenici? Pijanci, koji još vatrom užeženom pitjem u srdcih svojih dolazite k žrtveniku, da u poganu dušu primite svetu hostiju, o vas govorim! Govorim o vas osvetitelji i nenavidljivci, što zlobu i osvetu nosite u srdcih proti iskrnjemu svomu! Psovači i proklinjači, vi koji rado mrmljate te zlo svako na jeziku iznosite, o vas govorim! Govorim k vam o vi lakomci, koji ste tudje grabili, nepravde činili i svetkovine tratili! S vami govorim o bludnici, koji ste svojimi nečistoćami i zrak okužili, koji ste svako mjesto opoganili svojimi požudami i svaki razgovor onepoštenili svojimi riečmi! Koliko ste putah takove svoje griehe izpovjedali, govorili ste, da nećete više griešiti, pa gdje je istinitost vašega pokajanja, vašega obećanja, kad ste svejedno u zloćah svojih napredovali? Sad vas pitam, što se ima suditi o vašoj izpoviedi i pričešćanju, kakvom ste jih pristojnostju obavili? Ah ako mi sami neodgovarate, odgovara za vas sv. Augustin, kakva su bila vaša pričešćanja veleć: (*Mutet vitam, qui vult accipere vitam; nam si non mutet vitam, ad judicium accipit vitam. . . . . . et magis ab ipsa occidetur, quam vivificatur.* Serm. 1. de temp.) *„Nek promieni život, veli, koj po svetoj pričesti želi primiti život; jer ako nepromieni života, primit će po njoj osudu smrtnu te od života Božanstvenoga, koj u ovome svetotajstvu sastoji, primit će smrt vjekovječnog izgubljenja.“* Griešnici u griesih otvrdnuti, što govorite?! Morete-li neprotrnuvši i nepromrvši u srdcu toli strašne rieči čuti? Ah! kako se bojim, da su mnogi k ovomu žrtveniku pristupivši na pričest primili odsudu vječnoga izgubljenja po tom Božanstvenom otajstvu i s hostijom zajedno proždrli strahovito prokletstvo Božje, te tako prokleti odavle otišli, prokleti se kući vratili i prokleti sada stoje! Oh! koliko se ja toga za se ponajprije, pak i za mnoge druge bojim! *Budić da jih nije malo, kako se misli, nego mnogo i premnogo*, kako veli sv. Augustin, *koji nedostojno k Božjemu žrtveniku pristupljuju i svetogrdno se pričešćuju, te po pričesti na mjesto života osudu vjekovječnoga prokletstva primaju:* (*Quam multi de altari accipiunt et accipiendo moriuntur.* Tract. 26. in Joan.)

Kršćani dakle dragi! da neupadnete u ovu nesreću, pristupajte na pričest s onom pripravom, o kojoj sam vam do sad u više govorah kazivao. Nešalite se, predragi moji! nevalja na pričest u nesviesti dolaziti, nego dolaziti s podpunom pripravom t. j. pravom bogoljubnostju, dobro si očistiv dušu po pokori i valjanoj izpovjedi. Rekoh, *valjanoj* izpoviedi; jer nije dosta doći samo pred misnika, već valja podpuno izpoviediti griehe svekolike; pa nije dosta niti griehe izpovjediti i reći ustmi: kajem se i obećajem u napredak više ne-

griešiti, nego takvo kajanje ima biti *istinito* i baš od *srdca*; srdce uprav valja da bude pokajano, srdce valja da na griehe istinito mrzi te da učini stalnu odluku prije umrti i svako zlo pretrpiti, nego samo jedanput unapried Boga uvriediti; inače su izpovjedi svetogrdne, inače vam ovaj Božanstveni kruh neće biti hrana života, nego otrov smrti vječne!

Slika i molba iz Hercegovine.

Kad čovjek promisli, da misije u Hercegovini obstoje jur više viekovah, mora se začuditi, što-li je krivo tomu, da su zanemarene gore, nego ikoje druge. Istina je, ima se čovjek i čemu čuditi neznajući uzroka; ali saznavši uzrok minuti će ga čudo. Za druge misije, bile one gdje mu drago, ma na kraju svieta, brine se katoličke vlade, biskupi, nabožne družbe i pojedine osobe, riečju: brine se svi; ali za misije u Hercegovini neima blage duše, milostiva srdca ni pomoćnice ruke, da sama od sebe pruži pomoć. U Hercegovini je velika zaslužba za nebo, ali nerado se stiču ovuda zasluge, kano da su ovo poljane, gdje nerodi plod ljubavi Boga i iskrnjega — kano da ovuda neima dušah predragom jaganjčevom krvlju odkupljenih, ni umovah za višu ljudsku prosvjetu. Da je ovo sramota za bližnjake i sunarodnike Hercegovacah, i samo se kaže: jer kako je u sried jezgre ružno vidjeti smetljiku, tako je i Hercegovinu neuredjenu vidjeti u Europi. Imamo-li pravo, sudite štioci.

Do godine 1846. bijaše u Hercegovini jedva šest tisućah katolikah, bosih i golih, da su jim prsti virili kroz opanke, laktovi kroz razpalu haljinu, a prčini prodirali kroz poderanu kapu. Do to doba bijaše čudo, kad bi se našao koj znajući štiti i pisati, ili malen trgovac znajući brojiti. Što pako spada na službu Božju, od god. 1846. nebijaše tudier ni crkve ni žrtvenika; nego svu spravu i ruho nosio bi misionar sa sobom u torbi, da pod kakvim dubom može puku reći svetu misu. Bog i istina, nisu se smjele graditi crkve ni služiti služba od turskoga nasilja; nu da-li je ono samo krivo tomu nevoljnomu stanju, oli je pripomogla tomu i nemarnost katolikah, ostavljam da izrekne sud sam štioc. — Poslie spomenute godine zaputiše se na više putah franciškani misionari, projdoše Italijom kucajuć od vratah do vratah, moleć i sabirajuć milostinju, te sabranim novcem preokrenuše koliko toliko na bolje stanje u svom zavičaju i pašniku gospodnjega stada. O milostinji sagradiše oni manastir s novicijatom, sjemenište s manjimi učionami, otvoriše obćenitu učionu u Mostaru i druge manje po župah; digoše stan za biskupa, sagradiše sedam crkvah i više od sto bogomoljnicah po grobljih, a kućah za župnike šest do sedam i t. d. jer tko bi izbrojio, što sve posagradiše i koliko ponapraviše putevah misionari u Hercegovini. Ali makar je to liepo, nije opet sve ništa prema onomu, što još treba da se namire najprečje potrebe hercegovačkoga puka u sadanje vrieme.

Sliedeć dakle nagon srdca svoga i srdca svojih drugovah misionarah prozivljem kršćansku ljubav, da priteče u pomoć kršćanom u Hercegovini; jer vrieme je, da si braću probudimo na duhovni ustanak! Rekoh jur, da su se misije u Hercegovini tek nedavna postavile na noge u narodu propalu; a po tom kaže se samo, da nam treba pomoći na svaku ruku i to obilne. Da spomenem samo njekoje. Eno uzrovana i uznemirena je Italija, naša prva pomoćnica prije, a sada imajuća biede i borbe sama sobom, neima ni sama da nam po navadi dade pomoći. Sada neimamo kamo da šaljemo mladiće na mudroslovne i bogoslovne nauke, neimamo novacah za uzdržavanje posagradjenih crkvah i učionah; neimamo novacah da sagradimo još krvavo potrebnih crkvah i učionah; neimamo pristojna nakita za crkve ni najpotrebnijega ruha za službu Božju; a napokon, neimamo knjigah, kojih nam najviše treba od svakoga jezika, a osobito našega. Da negovorim mnogo, mi misionari na dolazku iz Bosne godine 1846. neponesosmo ništa do haljinah na sebi i u sebi srdca spremna služiti Bogu u ovom zapuštenom narodu. Došav u Hercegovinu bijaše nam na više godinah manastirom dub u gori ili pruglina (koliba iz zelena granja). Tko ima ljubko srdce, drugih mu dokazah za golemo ubožtvo u Hercegovini netreba.

Iz Zagreba na 5. Siečnja 1862.

Otac *Petar Bakula*,

misionar apoštolski u Hercegovini, povlašteni sabirač dobrovoljnih prinesakah u austrijanskoj carevini.

Papinska vlada pod Piom IX *)

Premda je u novije doba velikom stranom papinskih podanikah zavladalo bilo nezadovoljstvo proti vladi, proizvedeno nješto manami, kakovih svuda imade, i kojim se ljudi nigdje i nikada sasvim oteti nemogu, a ponajviše djelovanjem tajnih družtvah, kojimi bijaše vaskolik poluotok podrovan, i podstrekavanji izvanjskih dušmanah: to je ipak državna uprava Pia IX. mudra, blagohotna, blaga, štedljiva, koristnim zavodom i popravkom

*) Iz najnovijega Döllingerova djela: Kirche und Kirchen, Papstthum und Kirchenstaat. München 1861.

nagnuta. Sve što od Pia IX. osobno proizhodi, dostojno je crkvene glave, plemenito je i liberalno u dobrom smislu ove rieči. Neima vladara, koj bi na svoj dvor i svoje osobne potrebe manje trošio od Pia. Kad bi svi mislili i radili kao on, mogla bi crkvena država svim drugim služiti za uzor. Oba poslanika, francezki (grof Rayneval) i englezki (sir Lyons), primietiše, da je financijalna uprava bolja, da vriednost zemlji raste, ratarstvo da je u cvietu, a u obće da se mnogo znakah napredka u zemlji opaziti može.

Štogod se može izčekivati od vladara blagoćudna, koj samo u izkazivanju dobročinstvah traži razkoš, sve to čini Pio u punoj mjeri. **Pertransiit benefaciendo**, ove besjede, o mnogo većem izrečene, uporavljene nanj nisu no gola istina. Na njem se jasno viditi može, kako papinstvo (i kao svjetovna država), što se tiče vladarove osobe, uz shodan izbor može biti najvrlijom od svih ljudskih uredbah. Evo nam ovdje muža, još u krepkoj muževnoj dobi, nakon bez skvrne proživljene mladosti, nakon savjestno obavljena biskupovanja, povišena na najvišje dostojanstvo, na vladarsku stolicu. Nezna ništa od dragocjenih pohotah, neima druge strasti do te jedne, da tvori dobro, niti druge pohlepe, van da ga ljubi njegov narod. Dnevni rád razdieljen mu je na molitvu i vladarske poslove, odmor mu je šetnja u vrtlu, pohod koje crkve, koje tamnice ili kojega blagotvorna zavoda. Bez osobnih potriebah, prost od zemaljskih svezah, netreba mu obskrbljivati ni rod ni ljubimce; svim bez razlike dopušta sobom občiti, k sebi doći. U njega su prava i vlast zvanična samo radi njegovih dužnostih. Triezno i štedljivo njegovo dvoranstvo ostavlja mu mnogo sredstvah, kojimi na sve strane ublažuje nevolje i nuždu. I on, kao gotovo svi pape daje podizati sgrade, al ne sjajne palače, već zdanja za javnu korist. Težko uvriedjen, zlostavljen, crnom nezahvalom nagradjen nije nikad ni pomislio na osvetu, nikad strogost pokazao, vazda samo opraštao i dielio milost. On je sladki i gorki kalež, kalež pučke milosti i mržnje ne samo okusio, nego i do dna izpraznio; čuo je „hosianna!“ ali i odmah zatim slušao: „razpni ga!“ Njegov uzdanik, jamačno duhom najveći muž svoga naroda, pade proboden nožem zasjednika; a kugla buntovnička smaknù uzanj prijatelja njegova. Pa ipak nikakovo čuvstvo mržnje, nikakov dah ogorčenosti nemogaše ni za čas potavniti čisto zrcalo duše njegove. Nezabunjen ljudskom ludosti, nerazdražen čovječjom zloćom grede on poput zviezdah na nebu čvrstim i jednakim korakom na svojem putu.

Tako vidjeh ja djelovanje ovoga pape u Rimu, tako mi ga opisivahu svi, bili oni na blizu ili daleko od njega. Pa kako se čini i ako je upravo njemu odlučeno, da sve bolje i poniženja, što kojemu vladaru zapasti mogu, izkusiti, te do konca stazom lagana mučeničtva stupati mora, to je on i u tom, kao i u više drugih odnošajah, nalik na Ljudevita XVI., ili bolje, da idemo na višje, znade on, da nije učenik nad meštrom svojim, te da pastir crkve, kojoj je utemeljitelj i gospodin umro na križu, neima se niti čuditi niti braniti, ako se i njemu nametne križ.

Dopis.

Iz Moravske. Prije svega čestita Vam bila nova godina. Prošla nas je dosta prokušala, namučila i nastrašila, a osobito dovela na težke muke gospodnju crkvu i njezina glavara sv. otca Pia IX. koj u muci i nevolji osvjetla kriepost, kano njekada pobožni Job. Što-li će nam donieti nova, zastire nam još za sada gustom maglom; a prije dobe neima umrla čovjeka, da odkrene zastor budućnosti. Čvrsta nam je ipak nada, da će nas Gospod slabašne i nevriedne svoje sluge okriepiti, da skorašnji žestok boj budemo izbili na slavu i čast njegove vjere i crkve. Ovo je naše doba prelazak, doba je borbe istine s lažju, a u toj borbi porazdielilo se čovječanstvo u dva protivna tabora: jedan, kojim zapovieda Isus i njegov namjestnik na zemlji, drugi, kojim zapovieda antikrst. Ovomu zlobnomu vojvodi vjerni su trubljari i glasnici pisci i novinari. Na mig oka zatrube stotine i stotine nečastivomu: hurrah! kad valja dignuti viku i buku na katoličku crkvu i njezine službenike. Pak nije se tomu ni čuditi. Vrag nije nikada vikao na laž, nego vazda na istinu, a stršeni zuče najradje oko medene košnice. S toga pogleda može se uzeti, da je Beč sa svojim novinarstvom čelovodja. Svakomu sramotnomu listu zadaća je, da svakom prigodom zine na katoličku crkvu, te joj izmisli nov nadjevak. Najnoviji, što jih ja znam, smrad-listak jest „Kikeriki,“ listak vrlo šaljiv bez šale, komu je zadaća, da prostačinu i glupačinu u Beču prosvietli i svojim svjetlom u njoj utrne i zadnju iskru vjere, te da prosvietljenu podhusti proti crkvi i svakomu pobožnu kršćanu. Dà, „Kikeriki“ kukuriče kano pievac iz paklenoga mraka, da prosti štioci zataje Isusa. Bečki dnevnici dokazom su, kako je s vjerom u Beču, središtu katoličke njekada Austrije: a pokazuje se jur i plod njihova truda. Glasovi stižu sve to tužniji o kradji i drugih opačinah, kojim štioci katoličkih listovah lje nisu krivci. „Zlo drvo nemože da urodi dobrim voćem; kakvo drvo, takvo i voće.“ Osobito duhovnici Slavjani u obće moradu držati ledja, da jih se našibaju novinari, a napose Česi i Moravci. Zang, urednik „Pressin,“ i njegovi ortaci opisuju nas, da smo „ultra“ i da ćemo sve počesiti; premda se neimamo stiditi, što radimo za svoj češki narod i jezik. Mora da je sliepac, koj nečuje, kako kopito Pressino sve gazi, što se katolički ili slavjanski

ozove; nu mi kažemo „Pressi“ Njemačku, neka nosi onamo svoju pogubnu prosvjetu; jer nam Slavjanom protestanteće njemčarije netreba; mi znamo dobro, dokle nas je jur njemčarija dovela, i da je za nas prestati biti slavjanskim narodom što i postati nekršćanom. Mi smo iskreni kršćani, ter kao takovi morati ćemo se protiviti stanovitim narodnost zatirajućim težnjam. Najbolji su nam dokaz njeki gradovi i gradići. Sretna sela, kamo još nije prodrla takova njemačka kultura; a jao i pomagaj onomu, kamo nju donese koj torbar židov. Za stoti dio nebi bio ovako propao naš puk, da u zao čas ponj nije došla njemačka prosvjeta. Većina zla, što ga je sada u našem drugčije nepokvarenom puku, donielo je unj njemačko židovstvo i birokratizam; jer židovi otrovaše mu tielo i dušu rakijom, a birokrate naučiše ga nepouzdanje i lukavštinu. Naš puk mile je i golubinje naravi, pak treba s njim milo i postupati; ali kad se izopači i razdraži, jao si ga svakomu, tko mu dojde u šake. Naš je puk od srdca nabožan, pak da mu se uzme vjera? kad znamo, da je puk bez vjere čovječanstvu težak bič. Svaki narod, koj nečuva svoje vjere i narodnosti, na putu je u propast; jer narodi izgubivši svoju vjeru i narodnost brišu se iz sgodopisa, nevriede bo u njem ni mjestanca. Žalostan svjedok tomu jest naša uboga Moravska. Silno moravsko carstvo glasovito je u poviesti; veliki ratovi Markomanah (Moravacah) i Kvadah (Hrvatah?) sa ratobornimi Rimljani pripoviedaju se u latinskih klasicih; ali pokle njemčadija zamahnu u ove krajeve neprijateljskom šakom rušeć slavne narodne spomenike, od onda propada i naš silni narod. Da su Niemci krivi našoj propasti, tomu netreba da navodim dokaze iz prošlosti; jer dosta nam je sadašnjica. Velehrad, sielo našega prvoga nadbiskupa sv. Methoda, kolievka za nas kršćanske vjere, ovakov, kakov je i sada, još je grozotom mnogim glavam, koje se grade boljimi katolici, nego je papa u Rimu, a boljimi Austrijanci, nego je car u Beču. Provode na Velehrad drže mnogi novinari, da su gole političke prkositbe od puka; bratovštinu Cyrillo-Methodijevu u Brnu i sv. Ivana Nepomuka u Pragu, da su počesitbene razprostirače; svaki duhovnik, koj je na svoju ruku (u učioni nenaučismo) naučio česki dobro govoriti i pisati, u njihovih je očijuh „Ultračeh,“ kano da vas sviet do sada nije mogao opaziti, da neima većih ultrašah, nego što su pangermani. Naše gradske učione gube na očigled značaj crkveni i narodni; njemački jezik u mnogih nam je gradovih jedini obučni jezik, jer se tako hoće občinskim glavarom, Niemcem kulturträgerom; a mi katekete imamo učiti onim jezikom — risum teneatis amici! — koj nam oni naznače.

Miroslav Chmeliček.

Viestnik.

Iz Zagreba. Čitasmo ovih danah u naših domaćih novinah, da je gosp. grof Julio Janković prije njekoga vremena u sjednici gradskoga vieća u Požegi položio 2000 for. s tom namjenom, da se u istom gradu podigne samostan milosrdnicah.

— Gosp. Janko Bedenko, župnik krapinski, poklonio je na korist krapinske ubožnice 100 for.

— „Pozoru“ piše njegov dopisnik iz Dubice, da je tamo na Nikolinje u 10 satih prije podne bio toliki potres, da je izvan ostale štete, što ju je počinio na zidanih sgradah, sa zvonika župne katoličke crkve križ s velikom i malom jabukom spao, zvonik se nagnuo a crkva sa zvonikom od temelja na sve strane tako popucala, da se po sudu graditeljskih izaslanikah u njoj služba Božja više držat nesmie. Tomu primjećuje dopisnik, da je to tim veća nesreća za občinu dubičku, što je tamošnji narod s kojekakovih uzrokah osiromašio, te svagdanji kruh već sada kupuje, pa će s toga občina u kasno vrieme novu crkvu sagraditi moći, ako joj se od kuda nepriteče u pomoć.

— „Pressin“ predlog, da se za doskočit nuždi austrijanskih financijah dadu u zalog crkvena dobra, naišao je na odpor i u njekih liberalnih listovih. Po imenu kude ga „Ost und West“ i „Magyarország“ te pobijaju razlozi pravnimi i političnimi; pravnimi: jerbo istim pravom, kojim ostale družbe ili pojedinci, posjeduje i crkva svoj imutak, a država dužna je to pravo svakomu štititi a ne vriedjati, nekmo-li otimati; političkimi: jerbo svećenstvo, koje će vazda imati veliki upliv u političke poslove, bit će samo dotle neodvisno, dok bude živilo o svojoj imovini, a nestat će mu te neodvisnosti, čim ga bude plaćala država.

Iz Djakova. Preuzvišeni gospodin biskup djakovački, utemeljitelj jugoslavenske akademije, razposlao je po svojoj biskupiji sljedeći poziv na svoje duhovničtvo:

„Narod naš radi svoje ratoborne prošlosti zaostao je za drugimi narodi u knjizi i znanosti. Posliednjih dvadeset godinah on je doduše dobrano napredovao, ali bio bi jamačno bolje uspeo, da bi bio imao dobro uredjeno središte, u kom bi se stjecale umne sile naših književnikah.

Takovo središte ustrojava se sada u Zagrebu pod imenom „jugoslavenske akademije znanostih i umjetnostih“, kojoj ja temelj postavih a visoki sabor trojedne kraljevine primi ju u svoju zaštitu.

Ovaj zavod nadje odziva u svih razredih našega naroda, kao što bjelodano svjedoče mnogobrojni prispjevci, dolazeći sa svih stranah za umnožanje njegove glavnice.

U tom rodoljubnom činu takmi se navlaš naše svećenstvo, koje je svagdje medju prvimi, gdje se radi o duševnom razvitku našega naroda.

Ni najmanje nedvojim, da ni svećenstvo okružja ... biskupije bosansko-sriemske neće zaostati za ovim rodoljubnim primjerom, pače uvjeren sam, da će ono što darežljivije prispievati na rečenu svrhu.

Prem i ovdje valja „bis dat, qui cito dat“, to se ipak onim, koji nebi mogli odmah položiti namienjene svote, dopušta, da ju polože u rokovih, koje će sami opredieliti.

Prispjevke svoga okružja poslat će p. n. gosp. podjašprišti na diecezansku pisarnu, a ova spremit će ih uz ime darovateljah saborskomu odboru za jugoslavensku akademiju u Zagreb.

Ovu prigodu moglo bi svećenstvo upotrebiti, da svojim uplivom imućnije svjetovnjake takodjer skloni na istu rodoljubivu darežljivost. Nemogu takodjer propustiti, da nesvrnem pozornost častnoga svećenstva na sbirke narodnoga muzeja, koje osobito u području starinarstva očekuju od njega pomoć i podporu.“

Iz Ugarske. Ovih danah okradjen je prvostolnik ugarski nadbiskup Scitovsky po bielom danu, dok je objedovao. Tat mu je odnio drvenu škrinjicu, u kojoj je bilo 19,500 for. u bankah i preko 2000 dukatah. Tatu nisu jošte ušli u trag. Komu da nepadne tu na um: Quæ parasti, cujus erunt?

Iz Galicije. Lavovski Poljaci izkalili su si dne 12. t. m. srdca na nadbiskupu W i e r z c h l e j s k o m tim, što su mu u osam satih u večer načinili mačju muziku, i polupali mnogo prozorah i više dragocjenih ogledalah. Ovu prostačinu učiniše, što se je nadbiskup tobož izjavio proti narodnim težnjam. Ali tko je čitao njegov pastirski list, znade, da se je on samo očitovao proti zlorabi crkve i njenih obredah u ime političkih demonštracijah. A u tom mu svaki pametan čovjek mora dati pravo; jerbo takovim postupanjem, koje niti je Bogu na slavu niti ljudem na spas, gubi samo vjera i crkva svetinju i uglednost svoju. Nastojahu istina njeki ljudi starca nadbiskupa skloniti na to, da tu svoju poslanicu opozove, jerbo njom tobož osudjuje baratanje rusko-poljskih biskupah. Al im je nadbiskup odvažno rekao, da toga učiniti neće, a da nije osudio svojih poljskih drugovah, koji sami onih crkvenih zlorabah nepovladjivahu, već ih nemogahu zapriečiti; a opet je drugo u Poljskoj, gdje ruska vlada katoličku crkvu ugnjetava, a drugo u Galiciji, gdje vlada austrijska istu crkvu štiti.

Iz Rima. Na mlado ljeto dodje general Goyon s francezkimi častnici k sv. otcu, da mu čestita novu godinu. Tom je prilikom papa generalu i njegovoj mnogobrojnoj vojničkoj pratnji osim drugoga i ovo odgovorio: „Dočim vas oko sebe vidim, mislim na kralja Davida, koga je sin njegov orobio, podlo izdao, te tim prisilio, da podnosi licemjerstvo, laž i zloću svojih dušmanah. Ali kao što ja, vidje i on oko sebe hrabrih poštenjakah, koji se nisu svimi varkami zavesti dali, i pitali ga: „kamo hoćeš da idemo?“ Ja ću reći kao David: „Moje vrieme nedodje jošte;“ ali kao što je Absolon svojom oholom glavom objesio se na granju, tako će napokon sramotno dokončati svi podhvati sadanjega bezbožtva i licemjerstva, a mi ćemo se u pokrajine od naših dušmanah silom otete i tiranizirane zajedno opet povratiti. Ove pokrajine jesu neodtudjiva svojina sv. stolice, a ja od njih neću ništa odstupiti, jerbo nesmiem odtudjiti dobro crkvino, koje je zalog slobode i neodvisnosti za namjestnika Isukrstova. Velim pouzdano: Mi ćemo se u te pokrajine vratiti! Pa ako mene nebude onda medju vami, a bit će onaj, koj za menom na ovoj stolici (tu pokaza Pio IX. na priestol) sjedio bude, jerbo Šimun umire, ali Petar vjekuje.“

— Dne 6. Siečnja na blagdan sv. triuh kraljah držao je sv. otac odmah poslie crkvene službe gotovo iz nenada konsistorij, da imenuje varšavskoga nadbiskupa i prijavi zadušnice, koje će on sam za pokojnoga portugalskoga kralja obaviti. Novomu varšavskomu nadbiskupu, koga je za tu čast dvor petrogradski predložio, ima tek 38 godinah.

Ili je već objavljena, ili će se na skoro proglasiti bulla, kojom sv. otac sbor propagande dieli na dva tajničtva, od kojih će se jedno izključivo samo missijami iztočnoga obreda baviti. Novi tajnik jest mons. Simeoni; osam kardinalah pridielit će se novomu odsjeku, da upravljaju poslove iztočne crkve. Izvan njih djelovat će tu jošte više konsultorah, prelatah, redovnih i svjetovnih duhovnikah. Sv. otac uvidio je, da za iztočne missije treba više raditi; jerbo kod slaba djelovanja propagande u tom pogledu, ponješto su zaostale. Najprije se je mislilo, da bi valjalo propagandi dati dva stožernika predstojnika, nu to naidje na odpor u istom sboru. Sada je stvar riešena, učinjen početak i prvi korak k napredku, a to drugo dati će Bog.

Ovdje se mnogo pogovara, da će se naskoro imenovati nuncius za Petrograd. Kažu, da je ruska vlada napokon očitovala, da će primiti papinskoga poslanika. Taj bi po želji papinoj zamjenice imao stati u Petrogradu, Varšavi i Vilnu.

— Ovdje postoji od vajkada liep običaj. Svake godine oko Božića obdržava se tako zvana „visita graziosa“ u državnih tamnicah. Sv. otac imenuje odbor od više vještakah, kojim je dužnost, da svakoga uznika pitaju, kako mu je, a njegove tužbe da zabilježe u zapisnik, te od ravnateljah zaištu imenik onih tamničarah, kojih pokajanje i dobro ponašanje pružaju dosta jamstva za budući život. Ovaj imenik podnese se sv. otcu, koj na tom temelju kazne odpusti, promieni ili prikrati. Takov pohod obavljen je i prošle godine prije Božića.

Iz Talijanske. Njeki motritelj talijanskoga komešanja piše iz Genove: Što se tiče Talijanah, koji su crkvi vjerno odani, to oni mogu, kako sada stoje stvari, samo nadu polagati u kakovu katastrofu, premda će se ova možebit na njih ponajprije oboriti. Sva je prilika, da ona izostati neće. Od njekoliko mjesecih napinje

ovdje ultra-demokratička stranka sve svoje sile, a i napreduju joj poslovi. Garibaldovci, muževi čina, kako se sami zovu, sdružiše se ovdje javno s Mazzinovci. Nikomu nije više tajna, da Mazzinovi poslanici i pristaše spremaju sve za nješto, što bi jošte ove zime imalo buknuti. Muževi frazah sasvim su se iztrošili, a svjetina, koja se je od njih tako dugo varati dala, stoji na rubu od ponora. Mi katolici trpimo radi tudjih krivicah; al možebit da nemožemo ni mi ruke si prati u nevinosti, jerbo bi prije, da smo se u horu ustrojili i više odvažne muževnosti pokazali, bilo moguće odhrvati se zlu, koje se strahovitom silom širi, a mi mu dorasli nismo. Neka se bar katolici ostalih zemaljah opomenu s naše nesreće, a nečekaju, dok bude prekasno raditi!

Iz Njemačke. U velevojvodini hasko-darmštadtskoj zaredila je adressa na velevojvodu, koja ide na to, da se protestantskim občinam u zemlji izhodi slobodnije, ili da se bolje reče, samostalno stanje; s drugimi riečmi, da se vladar odreče svoga svojstva i pravah kao zemaljski biskup. Ona ista stranka, koja je prije onolikim bjesnilom žestila se proti ugovoru za katoličku crkvu, podpaljuje i sada agitaciju proti protestantskoj crkvi, a to ne na korist kršćanske vjere i života, već u duhu pusta racionalizma i gole nevjere.

— U nedjelju poslie Božića počeo je jezuita Roh iz Paderborna propoviedati u Halli, pa je svoje propovjedi nastavljao do Bogojavljenja. Od g. 1630., kada tamošnja stolna crkva bude opet posvećena za službu Božju, kojom je prigodom Isusovac Stricerius u njoj prvu katoličku prodiku držao, pa do danas nije se u ovom gradu nijedan član družbe Isusove javno pomolio. Buduć u Halli neima katolikah više od 2000, to pomenute propovjedi slušaju ponajviše protestanti. Pišu novine, da je na 30. Prosinca ot. Roh s velikom silom i uznositim poletom govorio o potrebi izpoviedi.

— Od odvažnoga i učenoga biskupa moguntinskoga barona Kettelera očekuje se na skoro oveća knjiga, kojoj će biti naslov: „Freiheit, Autorität und Kirche. Erörterungen über die grossen Probleme der Gegenwart“ Kažu, da će to djelo veliku i obćenitu pozornost pobuditi.

Iz Englezke. Anglikanski oxfordski biskup, poznat kao pomamni gorljivac, izjavi, da je smrt principa Alberta znak Božje srdjbe, što princip na preporuku biskupovu nije pomogao njekomu prelatu do izpražnjene biskupije, te je radi toga prestupio u katoličku crkvu. Proti toj izjavi kažu novine „Examiner,“ da je to, što ima takov biskup, kakov je oxfordski, znak srdjbe Božje, jerbo su takovi muževi sramota za zemlju. Biskup, koj mnogo nastoji oko obraćenjah, neka najprije skrbi za to, da se takovi biskupi, kakov je on, obrate na kršćanstvo.

— Na 14. Rujna 1847. pisa lord Palmerston lordu Ponsonbyu: „Cjelovitost rimskih državah ima se smatrati kao bitno počelo političke nezavisnosti talijanskoga poluotoka.“ Tako mišljaše tada slavni, izkusni te u poslu osiedjeli državnik. Ali sada okrenu on kabanicu te se upire svimi silami, da se razori crkvena država. Što je vaj krivo ovoj promjeni? Morda vjerozakonska mržnja anglikanca na papinstvo? Morda je Rim što sakrivio Englezkoj? Ni ovo ni ono. Tomu je krivo jedino to, što je englezka politika bez načela. Sadanji englezki državnici nerade po načelih, nego gledaju, gdje bi se okoristili, ter po tom lahko je, da danas Englez taji, što je jučer tvrdio. Nu jao si ga narodu, koj neradi po sviesti, te negleda na poštenje, nego samo ide za korišću; jer propao je, ako sgodopis istinu govori.

Za obnovu velehradske crkve u Moravskoj doprinesoše nadalje:

G. Antun Matošec, župnik u Kosinju dolnj.	1 for.	— kr.
„ Mio Skalar, duh. pomoćnik u Petriancu	1 „	— „
„ Slavoj Maršov, svećenik bisk. pečuvske	2 „	— „
Dosad doprinešeno	37 „	50 „
Ukupno	41 for.	50 kr.

„Koruni solunskoj“ pristupiše g. Slavoj Maršov s obvezom jedne sv. mise na godinu, i otac Petar Tepeluković, franciškan bosanski i sabirač dobrovoljnih prinesakah za bosanske kat crkve po Moravskoj s 2 mise na g.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Franjo Videc, imenovan župnikom u Kuniću, zahvalio se je i ostao župnikom u Jesenju.
„ Pavao Draganec, podjašprišt i župnik u Rasinji, postao je župnikom u Kuzmincu.
„ Gjuro Pozderec, dosadanji upravljatelj župe velemeričke, postao je tamo župnikom.
„ Vatroslav Maretić, upravljatelj župe jesenjanske, prenešen je u istom svojstvu u Kunić.
„ Franjo Banić, duh. pomoćnik u Dolnjoj Stubici, imenovan je župnim upravljateljem u Rasinji.
„ Janko Galenić, duh. pomoćnik, premješten je iz Prišlina u Pitomaču.
„ Stjepan Večković, duh. pomoćnik, prenešen je iz Pitomače na Lobor.

Blagi prinesci.

Za vremenite potrebe sv. otca:
G. Janko Dobrinić, župljanin leskovački i c. k. poručnik u miru . . . . 5 for.
Za katoličke Bugare:
G. Dragutin Dojković, professor bogoslovja . . . 5 for.

Dopisnica uredničtva.

G. *N. Š.* u *D.* Poslaste previše 35 nč. što Vam je zabilježeno za buduće.
G. *M. L.* na *Š. B.* u *H.* Neimate ništa više platiti.
G. *M. D.* u *K.* Dug za Č. već je od druge strane namiren; 3 for. 15. nč. upisasmo Vam za drugo polugodište.
G. *F. Ž. O.* u *B.* Žao nam je, što Vam nemožemo poslužiti zaiskanimi brojevi, jerbo su svi razpačani.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra Ljudevita Gaja.

BROJ 5. U ČETVRTAK 30. SIEČNJA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Gojitba mladićah za duhovni stalež.

Opaziv naslov ovoga članka sva je prilika, da ja mahom na početku i nespomenem, pomislio bi štioc jedan: ob ovakovoj struci nesjećam se, da sam kada čitao članak u ovom listu, a drugi, osobito, ako se bavi ovom strukom pomisliti će: tko si, čemu to i kamo smieraš? Prvomu budi odgovoreno: ni sam se ja nesjećam, da bi bio ovakova šta čitao u ovom listu, pak baš zato, što morda nije bilo nikada, zašto da nebude jedan put? drugi pako uputiti će se i sam, kad pročita sve do kraja. Vrstnjak mogao bi se štijuć ovaj člančić prenieti pameću u mladu si dobu, te promjeriti i prosuditi prevaljeni put i brašnenicu sobom ponešenu; a mladić spremajući se na isti put mogao bi se domisliti, česa mu treba sve, da nepostrada putem: za vrstnjake je dakle i spremnike, gornjake i dolnjake.

„Neima uzvišenije zabave i posla, nego što je gojitba. Slikari i kipari tvore mrtve slike i kipove; a mudar gojitelj izdjelava živ kip, da će gledajuć njega biti milina očima Boga i čovjeka.“ (S. Chrysost. hom. 60. in Math.) A i sbilja, glavno načelo kršćanske gojitbe jest ovo: Oplemeni diete ili mladića, da bude u njem izražena prava prilika Božja t. j. da bude pravi čovjek stvoren na priliku Božju. Za gojitbu duhovnih mladićah ima se ovomu dodati samo to: da bude Božja prilika uzorna, te se drugi budu u nju mogli ogledavati i po njoj ljepšati svoju priliku — — fiat forma gregis ex animo.

Sad bi nam prije svega valjalo narisati sliku uzornika gojitbe gospodina Isusa, ali nije za taj posao kist ni pero prvoga veleuma pod nebom, a kamo-li da bude moje pero. Tako je divan ovaj uzornik, da bi isti svetim duhom zadahnuti evangjelisti, kad bi mu bili opisali značaj kano ideal, kano što su opisali samo život, „bili još divniji, nego vitez, koga opisom nakaniše proslaviti,“ kako priznade sam Rousseau. — Motriš-li u njega ljubav Boga, eno gle, kako se rado i od srdca moli Bogu Otcu. Samo slavu Boga Otca traži on na svietu; što znade, da je njemu drago, to on hoće i radi. — „Ne moja nego tvoja budi volja“ reče on, kad mu Otac Bog posla gorku čašu muke. „Kruh je meni, da vršim volju onoga, koj me je poslao.“ — Motriš-li u njega ljubav iskrnjega, eno: on ubog pomaže uboge, lieči bolestnike, nosi blagoslov u gradove i sela, uči, opominje, trudi se danom i noćju. Ponizi se dotle, da je služio svoje sluge, učenike, a ugiba se svakoj ljudskoj časti i odlici. A tko da se načudi njegovu razboru i pritaji sama sebe? tko da se načudi njegovu srdcu, gdje se s veselim veseli, s tužnim tuguje, pače gorke suze za mrtvim prijateljem roni? Nije se gospodin Isus zaodievao umjetnom krasotom i varavim sjajem svetosti, kako se znadu zaodievati i pretvarati krivi proroci. Budući Bog tvorac pravih čudesah, prepusti on svojim učenikom, da čine veća čudesa, nego sam on. Neće on ni pravom ljepotom i milinom svoga lica da predobiva ljude, premda je takove krasote i miline, da začara na prvi pogled mnogoga i židova i pogana, kako pripoviedaju Josip Flavio i Philo Židija, nego je ovu krasotu nagrdjivao prije trudom, mukom i postom, a kašnje strašnimi mukami tako, da na njem jedva ostà ljudska prilika; a kamo-li da si pretvorenom vanjštinom nabavlja sljedbenike. A nije vidjeti u njegovu životu ni one strogosti, kojom si pokornici u Indiji pribavljaju čast i slavu kod zemljakah. — „On se neugiba ni veselju ni zabavi, igra se s djecom, blaguje s bogataši. Pravedan je ali popušta, dobar je slabu, blag pokorniku, strašan zlu; on je ćutljiva srdca a vrlo razgovoran i ljubezan. Da nije

ni bio najmudriji od svih ljudih, to je bio sigurno najljubezniviji!" (J. J. Rousseau). Svraća se k bogatašu, svraća se k siromaku, svraća se u kuću griešniku. Kolika je dražest u plemenitoj prostoti njegove vanjštine, kolika prostodušnost, kolika srdačnost u govoru! Kakova mu je čarobna krotkoća u najprešnijoj tražbi i srdjbi, kakova milina u obuci! Ali koliko je on stopio srdacah, a koliko predobio griešnikah! Nečuvena do onda uči načela, protivna ljudskomu srdcu, pak su vendar poprimljena: jer su ponudjena s razborom i načinom. — Aspice Christum, et fac secundum exemplar!

Prava gojitba smiera na to, da uzgoji i dušu i tielo; jer goji-li se samo duša, razvijaju i plemene sile samo duševne, to se goji samo duh; a goji-li se samo tielo, goji se životinja, a čovjek biće od duha i tiela negoji se u nijednom ovom slučaju cjelovito. Mens sana in corpore sano. Tielo i duša u čovjeku u takovu su tiesnu i nedokučivu savezu, da kad tielo boluje, i duša onemogne; a oboliv duša oboli i tielo. Sve duševne razdražice i strasti odaju se raznim biljegom na tielu. Lice čovjeka zrcalo je duše, u kom se zrcale sve njezine promjene. Oči su kano dva prozora, na koje gleda duša te kaže radost oli žalost, ljubkoću oli mrzotu, blagost oli strogost. Oči sbore na čudnovat način, ali će nje razumjeti i maleno diete, pače i nerazložno živinče. Gradja tiela ljudskoga takova je, da poganin slavni liečnik Galenus kliknu: „Ti, koj si nas stvorio! opisujuć evo ljudsko tielo mislim, da ti pišem pohvalnicu pjesmu na slavu. Više te slavim promatrajuć krasotu tvojih dielah, nego da ti na slavu hram okadim najdražjim miomirisom!" Mudar dakle gojitelj neće štediti ni truda ni troška, da pribavi sve, što je uzgoju tiela u prilog, kano hrana, čistoća u stanu i nošnji, šetnja, lahka kretnja, igra i zabava, a da ukloni od gojenca sve, što mu pači razvitku tiela, ili mu hudi. — Ali nisam nakanio razviti ovdje načela i pravila gojitbe; jer o njoj da se napišu samo glavna pravila s kojom tojom opazkom samo, narasla bi omašna knjiga; nego sam nakanio taknuti njekoja samo pravila, koja ljudi po svom osobnom sudu znadu izopačiti, neobziruć se ni na uzornika gojitbe ni na sud vještakah. Navlastice sborim o plemenitbi **srdca** i **uma**. Ima gojiteljah, koji kano zaprisegoše za ovo načelo: **Svećenik treba da je pobožan, a ne učen; Apostoli bijahu neuki, ali pobožni, pak preobraziše sviet!"** Dobro; samo vrzimo za čas to načelo s uma. Pobožnosti je sielo srdce, a učenosti glava; ter i ovo načelo smiera na plemenitbu srdca i uma. To je baš glavna stvar, o kojoj i sam kanim pisati.

Visoko je brdo kršćanskoga savršenstva, što, reći bi, htjede da pokaže i sam Spasitelj; jer prije nego će o njem naučati narod, pope se na brdo. Na ovo brdo vodi kroz trnike i klance ali staze slizke oblažavajuće — osam stazah osam blaženstvah. Tko smiera na brdo, valja mu dobro poznati sve staze, a kamo-li onda, ako drugim kani biti vodja. Osim toga treba svakomu odvažne, krepke volje, a krepčinu volje zovemo **značajem** (character). Značaj je osobina (individualitas) čovjeka u djelovanju njegove poznavajuće, ćuteće i pohotne duševne sile, a jer sve, što poznavamo i ćutimo, predmetom je pohotne sile, volje, te ona za svim, što je ugodno, teži, a neugodno mrzi, po pravici se može reći: da je značaj osobina čovjeka u djelovanju volje. Savršen je značaj, ako su oplemenjene i usavršene sve duševne sile i vrline prema osobi, te ako one volju u pohotnji ili djelovanju tako vode i ravnaju, da se vazda i u svakoj odluci slaže s glavnim smjerom i osnovom života. Značajan čovjek ima na umu stalno načelo, ter sve, što se s tim načelom slaže, poprima, a protivno načelu ostavlja tako, da je sklad i medju pojedinimi duševnimi silami i u čitavoj osobi. S toga reče Kant, da je prehvaljen čovjek, o kom se rekne, da ima savršen značaj. Ota nas izreka neka ništa nesmeta, jer u krepčini volje stoji krasota značaja; te dok je krepčine u volji, imamo zašto da u čovjeku hvalimo značaj. — Značaju je sielo srdce i volja, a ne glava; zato govoreć o značaju, nevelimo: ima značaj oštar, dubok, pronicav, hitar, što se veli o umu; nego velimo: ima značaj dobar, zao. Gdje je u glavi malo znanja, prosvjete, može biti u volji krepak značaj; usuprot pako, gdje je glava učena, može biti slab značaj, osobito ako je glava preučena. Značaj može biti različit, kako su već različita načela i pravila, označujuća volji pravac. Načela naime i pravila oli se slažu s najvišjim ćudorednim zakonom, oli se njemu protive. U prvom slučaju značaj je **dobar**, a u drugom **zao**. Medjuto značaj kao takov nije nikada zao, nego se tako zove, ako ima **zao smjer**. Po tom bolje ćemo pogoditi, ako reknemo o stanovitu čovjeku, da **neima značaja**, nego da ima značaj zao. Neima-li baš u ničem odlučne i čvrste volje u čovjeka, neima u njega značaja. Neprestana radnja po ćudorednom zakonu čini čovjeka kriepostnikom; a neprestana radnja proti ćudorednom zakonu čini čovjeka zločincem ili zlom utvorom u ljudskoj prilici. Jedan čin, bio dobar ili zao, nepreokreće čovjeku značaja. Kolebanje medju dobrim i zlim značajem može se ozvati **neznačajem**. U koga je tolika **slaboća** volje, da se koleba sad na jednu sad na drugu stranu, taj nije drugo nego stroj, komu

ś vana treba poluge ili kretala, te sam od sebe kano da neima života.

Kako je svakomu čovjeku podloga (basis) ćudi (temperamentum) i osobine prirodjena, tako je svakomu prirodjena i podloga značaja. Zlo dakle i naopako bi radio, tko bi hotio da svakomu mladiću skroji značaj po svomu, kano kip po kalupu; jer jedva da bi na takov način proizveo značaj smeten, zavrnut. Ali Bog i duša, gojitba ima silan upliv na značaj. Poznata je poslovica latinska: „Piscis a capite foetet“ ili „Qualis rex, talis grex;“ pa kakva je duha glava, takovim duhom znade zaudarati čitavo tielo. To valja ne samo o malenu družtvu, kakovo je zavod ili učiona, nego valja o čitavih državah i velikih ljudskih družbah. Duhom Ljudevita XIV. zaudaraše sva Francezka; a gdje je opet car ili kralj vojak, čitava carevina ili kraljevina diše vojačkim duhom. Kakova je značaja gojitelj, u onakov značaj izvrgne se vrlo lahko i mladjahni značaj gojenacah nehotice. Zato naopako po svaki zavod, komu je poglavar slaba i prevrtljiva značaja, koj okreće kabanicu po vjetru. Ova je opazka posve abstraktna, bez obzira na koju god osobu. Osim značaja poglavareva imadu na tvoritbu značaja u gojencu silan upliv značaj drugovah, osobito uglednih, udes i druge okolnosti. Značaju hudi rod, sirotinja, a hudi mu i ista hrana. Što je Indijanac od naravi krotak, tumače učenjaci da je zato, što se hrani voćem i biljem; što je Japanac od naravi okrutan, vele da je zato, jer se hrani mesom; a njeki su narodi tupa uma, jer se hrane divljim kestenjem i brašnenim jelom.

Značaju srodna je samovolja t. j. opornost, po kojoj čeljade sliedi nagon samo svoje volje, nepazeć na volju poglavara ili drugoga uglednika, u čem bi, da je zdrava srdca i razuma, njega morao slušati. Značaj i samovolja po tom su srodni, što i značaj i samovolja kažu krepčinu volje; ali je razlika medju njimi u razlozih, zašto tako rade. Značaju je razlog ćudoredni zakon, a samovolji pùt, strast. U koga je značaj, njemu je duh slobodan, a uz samovolju duh je rob. Komu su tamne i kano sapete duševne sile, komu su preotele mah strasti, taj je navadno i svoje glave. Tudier dakle valja paziti na razlog. Pronajde-li se, da je opornosti sbilja uzrok samovolja, treba što brže postarati se za liek; jer ona je na veliku smetnju i pačku i u malenu i u veliku družtvu, a izliečena za dobe pravim liekom može ona biti zametkom krepka značaja. Ali nije sve samovolja, što se na prvi mah pričini; a nije vazda ni od dobra značaja, ako se mladić u svem kaže voljan, te sve zapoviedi sluša a opomene rado prima. Opet i opet valja paziti na osobinu osobe i na ćud. Mila majka, koja po naravskoj ljubavi najbolje umie štediti osobinu budi tjelesnu budi duševnu svoga djeteta, najbolja je odgojiteljica.

Značaj u odrasla čovjeka, ako se je jur utvrdio i okorio, vrlo je mučno promieniti i dati mu drugi smjer; ali vendar nije ni to nemoguće, te Fichte ima pravo, što reče: „Tko ima zao značaj, neka se potrudi, da si nabavi bolji.“ Na kakov način da se preokrene, razvije, utvrdi značaj? Njeki misle, da se značaj može razviti i utvrditi samo pod trhom zakonah, propisah, naredbah i pod oštrim okom poglavara. — Neimadu pravo. Pod takovim bremenom pritaji se često samo klica zla značaja, koj će, čim spadne breme, okrenuti zlim pravcem. Ima poglavarah umujućih, da gojencu netreba nigdje ništa pustiti na volju. Prosi-li štogod, nedobije; pita-li svjet, odgovor mu je osorit; učini-li što, nevalja, a to sve samo zato, rekši, da valja mladiću satrti rogove i priučiti ga posluhu. Aja! takovim ga postupkom nenauči posluh, nego baš neposluh i prkos, ili što je još gore, himbu i lukavost. Neima posluha, nego što je posluh iz ljubavi; a ljubavju samo užiže se ljubav. Pokaži gojencu pravu i nepretvorenu ljubav, pa zapoviedaj, koliko te je volja, sve će biti s veseljem; a bez ljubavi kori i psuj, u vjetar ćeš vikati. — Obične rodice značaja jesu sloboda i samosviest. Onaj čas rodi se značaj, kad se mladić s podpunom slobodom i sviešću prvi put odluči na koj čin, videć razgovetno i jasno pred očima zakon i odnošaj čina prema njemu, znaduć, da je po zakonu dopušten ili nedopušten; kad mu sviest kaže razgovetno, da ga robski neveže tudji ugled ni zapovied, niti se robski ima čijoj zapoviedi pokoravati, nego da mu je prosto po svomu znanju i volji odlučiti se i raditi. Jedan jedini slobodan odlučaj može biti dostatan, da napravi čovjeka značajna. Treba-li tomu dokaza? Malena opazka neće nikomu naškoditi. Koliko se je putah dogodilo, da je mladić za školske godine pod sjemeništnom stegom i pazkom, na očima poglavarskih očijuh, na očima otajnih jazavacah, dakle na očima urednima i izvanrednima obdržavao na glas zvonca, na mig oka sva zavodna pravila na dlaku: molio, učio, liepo se i pobožno držao, sve rado i bez prigovora, te sbog toga bio milovan i mezimac svojih poglavarah; ali čim se poslie zahvalnice primaknuše k vratima kola, a on zasjede i odmaknu se sjemeništu sa vidika, eto ti u njega drugoga duha, često gorega, nego bijaše u onoga, s kojim su preko godine sve oči i svi jezici imali posla. Čast svakomu pravo pokornu, poslušnu, pobožnu i urednu mladiću; pa takov neka ni nezamjeri; jer evo vidi, da govorim o iznimci. Mnogi se opet taji i preko praz-

nikah, jer zna, da ga na povratku čeka težak račun, osobito, ako ga u zlu ulove poglavari ili drugčije dočuju zle glasove. Ali poslie zaredbe duhovnomu mladiću otvara se vrlo često novo razkršće za značaj. Tko tada budi svojom nesrećom ili tudjom krivnjom neima još pravoga duhovničkoga duha, neima čvrsta značaja, sloboda, kojoj nije naviknuo, tada će mu roditi značaj, bilo dobar ili zao. Tada mu za petami neima poglavara, tada mu na svaki čin nepaze oštre oči; pak ako s pravom voljom i ljubavju nije u sjemeništu obavljao poslove, smatrati će on svu zavodnu uredbu kao obaljeno breme, a nauk kao puku izmišljotinu mrzkih mu poglavarah. Na što je prije silom bio siljen, pa bila to i molitva i druge pobožne vježbe, tada kano i prije biti će mu mrzko. Ovakovu mladiću, ako ima u sebi zametak zla značaja, ma da se je kako tajio u sjemeništu, tada će mu se razviti i unesrećiti ga po duši i tielu, a s njim unesrećiti i mnoge druge. Nije samo jedan izišao iz sjemeništa, o kom mišljahu poglavari, da će svietu biti luč; a on je sada tamnilom narodu. Zašto se preobrazi? Jer mu poglavari za dobe nespoznaše pravo lice. Značaj resi svakoga čovjeka, ali je krasan, pače neobhodno potreban ures svećeniku. Neima na svećeniku veće rugobe, nego što je zao ili nestalan značaj. Pak baš zato, dok je vremena, dok je u kalupu, valja mladića pozornim okom motriti, kakova-li je značaja, te zao valja popraviti, nestalan utvrditi.

Glavne krieposti, u kojih i za koje se mladjahan značaj ima razvijati, to su: **iskrenost i istinitost, smiernost i ljubav** Boga i iskrnjega. Narav sama usadila je u djetinje srdce klicu ovih kriepostih, pak dočim iskrenost i smiernost značaj čine poštovanim, ljubav ga čini krasnim i ljubeznim. Ali zalud ćeš se truditi, da u gojencu oplemeniš i utvrdiš značaj, ako nebudeš radio, da u njem bude s mirom veseo duh, te kad ga mine veselje, da mu ga probudiš i uzdržiš. Kako je veseloća plodna njiva, gdje rado pušta korien svaka kriepost, tako je turobnost i snuždenost njiva, gdje se vrlo rado zaleže korov svakakova zla. Zlovolja grdi mladjahnu dobu, te vrlo često rodi zao značaj. Veselo mlado čeljade primiti će s veseljem i zahvalom svaku opomenu, pače ukor i istu kaznu, samo ako mu tim nepokažeš mržnju i neprijateljštinu. Ima gojiteljah mislećih, da će samo onda gojenca za duhovni stalež naučiti poniznost, ako mu uztegnu zasluženu pohvalu ili nagradu, pače ako ga zapostave slabijemu, a svakom ga prigodom kore, pak što mu drago učinio dobra, to sve preziru; ali naopako baš, jer takovim postupkom napraviti će od njega tvrdoglavca, nakomicu i ohola rovara. Živahnost je liep dar od naravi, pa kaže i darovitu glavu, samo valja paziti, da se neizopači u lahkoumnost, nemarnost i nestalnost; a snuždenost opet može biti od naravi; ali većinom je od takove prilike, gdje nikada ili malo kada čeljade vidi veselo lice, pače gdje se veseloća drži za pogrešku. Snuždenost je kvasina za mnoge mahne, te škodi i duši i tielu. — Ako dalje gojitelj gojencu kani oplemeniti značaj, nikada ga neka unapred neosudi, da je sama zloća u njem, makar imao i uzroka; jer opazi-li gojenac, da ga poglavar drži za gorega, nego sbilja i jest, baš sbog toga biti će još i gorji. Ta posve pokvaren i opak čovjek ništa neće pregoriti težje, nego kad mu i ono malo dobra, što učini, zlo protumačiš podmećuć mu zlu nakanu, gdje god možeš. Ima opet ljudih, koji nemare ni za dobro ni za zlo, te baš sbog toga onako i rade, kako sviet drži da jesu. Postupa-li čovjek s ovakovim čovjekom kano s poštenjakom, biti će mu pošten; a postupa-li s njim kano s lopovom, biti će lopov, pače i onda, ako se uz dobar postupak čim god izdadeš, da ga za takova držiš. Bio koj čovjek u istinu ma kako zla značaja, i takov će vendar još imati na sebi biljeg, kuda će iz njega prosinuti prilika Božja, te nije propala nada, da može i od njega biti vriedan čovjek. Ljudi na svu sramotu ljudskoga roda mjesto da s ljubavju traže ovakovu iskru na nesretnu si bratu, te se svom brigom i njegom zauzmu, nebi-li se što dalo od njega napraviti, obično kad i opaze onakov biljeg, misle, da jih varaju oči, da je to gola obsjena. Da mi ljudi nismo takovi, koliko klicah dobra nebi bilo pogaženo, koliko bi se nesretnikah usrećilo, mahne jim se zatrle ili preokrenule u vrline! Dàkako laglje je žaliti i mrziti, nego podnositi i trpiti; ali gdje je ljubav, koja sve trpi? Što valja o stablu u obće, to valja još više o vitkoj mladici.

(Dalje će sliediti.)

Potreba papinstva u crkvi.

Poznato je, kako su ljudi, samo da nemoraju priznati nad sobom papinske vlasti, već u vrieme reformacije a opet i u naše doba branili se frazom: Mi, koji smo se odciepili, priznajemo samo Isukrsta za glavara naših crkvah. Tim su očito htjeli reći, ili se bar dosliedno to izvoditi ima: netreba i nesmie da bude kakova zemaljska vlast, kakova služba za vrhovnu upravu crkve, ili: nitko nije vlastan da upravlja zajedničkimi poslovi mnogih skupa spadajućih i jednu cjelost sačinjavajućih pojedinih crkvah. Za upravu posebnih občinah ili

mjestnih crkvah, pače i za upravu pojedinih crkvenih predjelah neka budu službe i za njih zemaljski službenici, ali za upravu sveobću crkve nesmie ni da služba ni da posebni službenik postoji. Ovo mjesto ima ostati uviek prazno. Ovoj teoriji, po kojoj crkvin glavar ima biti samo na nebu, a nesmie se odviša približiti crkvi, da joj nebude neprilično, može služiti za primjeran simbol onaj ugledni prazni stolac, štono u sjajnoj starogotičkoj stolnoj crkvi u Glasgovu pod veličanstvenom nebnicom stoji upravo na onom mjestu, gdje bijaše njekoć veliki oltar, te gledaocu duh neizrecivo potiskuje. Tako su i Manikejci u svojih skupštinah za svoga nevidivoga gospodina i meštra imali vazda praznu stolicu, zvanu bema, kojoj su se vjernici poklečke klanjali.

S toga kad veli koja vjerozakonska družba: samo Isukrst je crkvin glavar, to hoće reći drugimi besjedami: odciepljenost i osamljenost crkve to je načelo, to je pravilno stanje. Kada se u svagdanjem životu govori: ovo ili ono prepuštam Bogu, on se neka za to brini, to hoće inako reći: ja nemarim za tu stvar, to nespada na me. Kada se, kako istom nedavna opet crkva kraljevine grčke učini, tvrdi: Nitko drugi van jedini Isukrst neka bude glavarom naše crkve, to napokon ipak samo znači: mi skrbimo samo za sebe, a nemarimo za druge crkve, neka Isukrst gleda, što će s njimi početi. Tako se za krinkom pobožno glaseće izreke sakriva napokon najprostija narodna sebičnost.

Pa i sbilja jako je strma nizbrdica, na kojoj su se dosad u ovom pogledu sklizale crkvene sljedbe. Najprije govorahu Bizantinci: mi priznajemo samo patrijarke, od kojih svaki vlada jednim dielom crkve, al nećemo da znamo za papu, za poglavicu patrijarkah. Za tim dodje crkva englezka i reče: nećemo niti pape niti patrijarkah, već samo biskupe. Protestanti na kopnu očitovaše od svoje strane: mi nećemo niti biskupah, već jedino župnike a nad njimi zemaljskoga vladara. Kasnije rekoše nove protestantske sljedbe u Englezkoj i drugdje: nam netreba župnikah, mi hoćemo samo propovjednike. Napokon pojaviše se „prijatelji“ (kvekeri) i više drugih sljedbah te pronadjoše: ni propovjednici nevaljaju ništa; svatko neka bude svoj prorok, učitelj i svećenik. Dosad nepodje jošte za rukom i niže stupiti; no u sjedinjenih državah u Americici već se i o tom mozga.

Papinska poslanica na uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga.

Pius P. P IX.

Dilecte Fili Noster, Salutem et Apostolicam Benedictionem. Summæ certe consolationi Nobis fuerunt, inter gravissimas, quibus premimur, acerbitates Tuæ Litteræ, quas, Dilecte Fili Noster, sanctissimo Dominicæ Nativitatis die redeunte, novoque anno appetente ad Nos dedisti. Namque in illis denuo perspeximus singularem Tuam erga Nos, et hanc Apostolicam Sedem fidem, amorem et observantiam, atque ardentissimum sane studium, quo Deum Optimum Maximum pro Ecclesiæ suæ sanctæ triumpho, ac pro Nostra incolumitate indesinenter oras et obsecras. Nec dubitamus, quin majore usque studio pergas clementissimo misericordiarum Patri fervidas adhibere preces, ut exurgat et judicet causam suam, ac tam horribilem contra Ecclesiam suam sanctam ex inferorum portis nunc excitatam tempestatem depellat, omnesque Ecclesiæ, et hujus Apostolicæ Sedis hostes humiliet, ac de iniquitatis et perditionis via ad veritatis justitiæque semitas reducat. Dum vero Tibi pro officio agimus gratias, pro certo habe, Nos in humilitate cordis Nostri ab ipso benignissimo Domino in omni oratione et obsecratione exposcere, ut in abundantia divinæ suæ gratiæ Tibi semper propitius adesse velit, quo in hac tanta temporum perturbatione, tantaque errorum colluvie et inimicorum hominum contra divinam nostram religionem conspiratione ministerium Tuum diligenter implere, et ejusdem religionis causam impavide defendere, Tuique gregis incolumitati strenue consulere pergas. Cujus superni præsidii auspicem, et præcipuæ Nostræ in Te benevolentiæ pignus Apostolicam Benedictionem effuso cordis affectu Tibi ipsi, Dilecte Fili Noster, cunctisque Clericis Laicisque fidelibus Tuæ vigilantiæ commissis peramanter impertimus.

Datum Romæ apud S. Petrum die 30. Decembris Anno 1861. Pontificatus Nostri Anno Decimosexto.

Pius P. P. IX. m. p.

Dopis.

Iz Crkvenice. Ala doživismo čudna vremena, vremena tužna i žalostna, puna biedah i nevoljah. Sad nas tare vojska, sad pogublja rat, sad nas mori glad, sad hara suša, sad nas muče razne neprestane bolesti, sad šiba prekomierna ciena, sad razdražuje novčana nevaljanost, i ostala nebrojena, kao da se je čitava priroda podigla proti čovjeku, za obraniti si i osvetiti svoga Stvoritelja, proti komu se je čovjek svojimi bezbožnimi čini uzrovao. — Dà tako je. Mjera je prepuna — a nedokučivo milosrdje Božje jošte nas podnaša, i kroz razne nevolje nuka na pokoru i poboljšanje. Al sviet neće da se osviesti, već udara stazom, kojom je promašio. Puk izraelski u starom zakonu od Boga odabrani, dok je obdržavao Božje zapoviedi, plivao je u izobilju svakoga dobra; al kad se iznevjeri Bogu, osjeti njegovu desnicu. — Stari Bog i danas živi — te nijednomu dužan neostaje. — Ako čemerna živimo ljeta, sami sebi pripišimo; tomu bo su najviše kriva naša opaka djela, naši griesi, radi kojih nas dobri Bog pohadja.

Istina, imade slabaćah, s kojih čovjek boluje, dokle živi. „Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis.“ Job. 14. Sv. Pavao Ap. na Rimlj. p. 7, r. 4. piše: „Carnales sumus venumdati sub peccato.“ Cicero tvrdi: „Homo non ut a matre, sed ut a noverca natura in hunc mundum editur, corpore quidem nudo et fragili et infirmo.“ Ovidio izusti poznate rieči: — — „Video meliora proboque, deteriora sequor.“ Seneka de ira l. 3. c. 26. „ . . . quid levioribus verbis ulcus publicum abscondo? omnes mali sumus.“ Sva ova i ostala nebrojena bjelodano svjedoče slaboću našu, a sami ju najbolje osiećamo. Al imade činah Božjemu i carskomu zakonu protivnih, koji nespadaju medju ljudske slaboće, već medju svetogrdja, opačine, javne sablazni, čemu bi se višekrat samo jednim strogim oglasom lasno doskočiti moglo. Amo ide izmedju inih „obezčašće danah Bogu i izabranim Božjim posvećenih.“

U svih gradovih pod novčanu globu strogo je zabranjeno po dnevih svetačnih tržiti na veliko osim svagdanjih potrebštinah, a i ove u vrieme službe Božje toli dopodnevne koli popodnevne nesmiju se prodavati. Al što se u gradovih oštro prieči, to se na selih bezobzirno dopušća, kao da su ini zakoni o toj stvari za gradjane, ini za seljake. U mnogih selih, napose u njekojih uz more ležećih našega Vinodola, navlastito u dnevih svečanih trguje se, mjeri se na vagane kukuruza, proja, ječam, brašno i raznoliko sočivo. I sve se ovo gleda prekršćenih rukuh jurve od mnogo godinah! Na častni blagdan u nedjelju presvetoga imena Isusova upitah dva mlada al razborita trgovca, kako da se neboje Boga, što po nedjeljah i inih svetkovinah žitom na veliko barataju? „Gospodine“ odvratiše mi „mi znademo dobro, da je to grehota, izpoviedamo, da smo o tom više putah od naših duhovnih pastirah u crkvi propoviedati slušali, mi znademo, da je to strogo zabranjeno po svih gradovih, gdje smo bili; al kad nam ovdje nitko to neprieči, valjda je slobodno. A kamo sreće, da nam to svjetovna vlast uz prietnju novčane globe zabraniti može, barem bismo pri službi Božjoj bili, od posla se odmorili, s drugimi se porazdivanili; ali ovako smo usiljeni bio Božić bio Uzkrs vrebati na vratih od dućana.“ — Evo grma, u kom leži —. Nisam nakan navadjati ovdje zakone crkvenih saborovah i gospodnje grožnje, kojimi prieti svim onim, koji obezčašćuju dan gospodnji, kao niti visoke državne i zemaljske naredbe o tom predmetu izdate, već zadosta bi bilo, da se dotična gospoda na one Božje zapoviedi obazrieti uzdostoje, koje u majčinom naručju materinskim mliekom usisaše, te je svaki čovjek, kad k razumu dodje, znati mora. Tretja: „Spomeni se, da svetiš dan svečani.“ A sveta mati crkva obveza svoje pravovjerne strogo, „da naredjene dane svečane svete, i da u nedjelju i zapovjedanu svetkovinu sv. misu bogoljubno slušaju.“ — Nebi s gorega bilo promozgati gdjekad zlatne Platonove rieči, de leg. l. 10. „Veri Dei ignorantia est summa omnium rerum publicarum pestis: omnis humanæ societatis fundamentum convellit, qui religionem ejusque cultum convellit.“ A Machiavello: „Nil certius de interitu regni alicujus proximo testari, quam contemtum religioni ejusque cultui exhibitum.“ — Ako je obstojavšemu u nas c. k. kotarskomu uredu slobodno bilo kazniti mesara novčanom globom od 30 for. a. v., što se je usudio bio zločestu govedinu prodavati „weil es sanitäts- und gesetzwidrig war:“ sudim, da mu nitko nebi bio zamjerio, niti Bog niti ljudi, da je špekulanta, koj mu pod nosom u dane svečane, raznolikim žitom baratajući, mule i magareta tovareći, javno oskvrnjivaše svetkovine, kaznio novčanom globom: „weil es religions- und gesetzwidrig ist,“ — a svietu na javnu sablazan. Al žalibože što je onda bilo i sada biva, a željeti je, da se to bezzakonje u našem toli jošte nepokvarenom Vinodolu na skoro vidjelo nebi. Tko može prepriečiti zlo, dapače morao bi, a neće, pripomaže mu i —

Vinodolac.

Iz Moravske. Čuo sam s pouzdane strane, da će visokočastni gospodin olomučki nadbiskup Miroslav landgrof Fürstenberg dati obnoviti u velehradskoj crkvi slike na žrtveniku, ter taj posao povjerio vještomu slikaru iz Brna g. Zelenyu. Uboga velehradska crkvo! Suze mi se zavrte u očijuh, kad se samo smislim na nju; a kamo-li nebi, kad hoću da opišem njezino stanje. Nesretno ukidanje samostanah zadade težke rane čovječanstvu; a kako da oplačem umjetnost, kojoj u tihanih stanicah marljivi redovnici bijahu najvjerniji poslenici, kako to najbolje svjedoči naš Velehrad. Ova prostrana crkva naslikana je na ljepu prekrasno; a slika na velikom žrtveniku predstavlja uznos Marije na nebo; po stranah pako vide se slike sv. Cyrilla i Methoda, pak svetacah iz benediktinskoga i cistercitskoga reda. Slike na ljepu u njekadanjoj cistercitskoj opatiji, može se reći, da su prekrasne; ali na svu žalost od krasote vide se još samo ostanci. Pokle je godine 1784. ukinut samostan, posvećeni i naslikani hodnici samostanski, skladištem bijahu slame, siena, opekah i drugih „koristnih stvarih“ (!). Što je dobro sačuvano do sada, to je slikarija po zidovih u tako zvanoj „sala terrena“ na Velehradu, i to je baš prekrasan pogled. Ota prostrana prizemna dvorana služila je po svoj prilici ljeti za blagovalište. Izgled iz nje prama jugu pada na samostanski prošetni vrtao, a prama sjeveru na tratinu pred crkvom, te je u sparno ljetno doba bila njegdje u njoj okrepna razhlada. Krasna slikarija odgovara svrsi ove dvorane. Na svodanom podu vidé se židovi u pustari, kako Mojsija s Jozuom stojeći udari čudotvornim štapom u stienu, a iz nje udari voda za žedni narod. U hrpi oko Mojsije vidi se svega skupa do četrdeset osobah, morda na oznaku četrdesetih godinah putovanja kroz pustaru; se sve riva, da brže zahvati iz vrela vode. Oko glavne slike vide se četiri polja, od kojih jedno predstavlja četiri dobe godine, a druga četiri dobe dana i četiri počela zemlje — sve misaono i umjetno. Druge slike predstav-

ljaju razne pojmove iz mythologije i arabeske, a to sve prekrasno. Sve to mora čovjek da vidi prije, ako hoće znati, kolika je ono krivica, što svjetlonoše i prosvjetljenici tepu, da su samostani egipatska tmina, a katolički redovnici mračnjaci. Naši redovnici bijahu pravi učenjaci, kako svjedoče ostanci njihovih crkvah i samostanah; slikarije svjedoče, koliko imadjahu umjetničkoga ukusa, dočim bi protivnici njihovi dan danas sve radje priznali, nego to, pak samo zato, što su redovnici. Medjuto sve to ide po antikrstovoj osnovi. Nije neprijateljem crkve toliko stalo, da redovnici i duvne izidu iz tihih svojih stanicah, nego to smiera drugamo. Idea savršenijega redovnoga života u katoličkoj je crkvi rekao bih težištem i polugom ćudoredno-nabožnomu životu. „Budite savršeni, kao što je savršen moj otac.“ Tri evangjeoska svjeta stanovitim su redovnikožderom trn u oku, oni dobro vide svoju ćudoredno-nabožnu golotinju, pak bi rado, da taj kamen smutnje uklone. Tri uzla na redovničkom pojasu kažu svakomu tri glavne kreposti kršćanina, kreposti, za koje se u sadanje vrieme neće da znade.

Što je pako s našim sv. otcem? Prevratnikom mnogim deveta je briga „Italia una!“, nego njim para srdca „Ecclesia una.“ To je, od česa nje boli glava — „Ecclesia una salvifica,“ te da jim je moguće, razkomadali bi ju na tisuću komadah i njezinom krvlju ugasili si ljutu žedju. Ali Gospodin ruga se njihovoj ludosti. Samostani su poukidani, a sbog toga pretrpiše baš naša slavjanska mjesta najveći kvar. Nu pitam ja: što su ljudi po tom bolji i bogatiji? Zar neima i poslie toga prosjakah? Vodi-li znanost sadanja bez Boga i vjere ljude na dobro ili na zlo? Nemora-li se danas mjesto ukinutih samostanah, da radje manje kažem, još jedan put toliko dizati kaznionah i kasarnah? Na ova i stotinu sličnih pitanjah mogu pravo odgovoriti ljudi zdrava razuma i pravedni, a najbolji su odgovor žalostni dogodjaji. Od sliepca netrebaš tražiti vida; jer njemu je sve mrak. Nas duhovnike tješi misao, da nemožemo ni mi bolje proći, nego je prošao naš Gospodin i učitelj Isus Krst. Naš je ures „corona“ (ostrižina), prilika trnove krune onoga dobroga pastira, koj dojde na sviet, da traži, što je izgubljeno; a naš vodja jest slavni „Crux de cruce.“

Miroslav Chmelíček.

Viestnik.

Iz Zagreba. Od djela uzoritoga gospodina kardinala i nadbiskupa Jurja Haulika, od koga su pod naslovom: „Selectiores encyclicae et dictiones sacrae“ dosad četiri svezka kod bečkih Mekitaristah izašla, predan je nedavna peti svezak u tisak ovdašnjoj tiskarni Albrechtovoj.

— Za potrebe sv. otca pape doprineli su članovi prečastnoga kaptola zagrebačkoga 775 for. u gotovini, 7 komadah obveznicah papinskoga zajma po 100 franakah, dakle 700 fran., i jednu razteretnicu na 100 for. sr.

U istu svrhu stiglo je opet od svećenstva i puka nadbiskupije zagrebačke 262 for. 51 kr. u bankah i 2 for. 42 kr. u srebru.

— Za pogorela župnika u Dubočcu prispjelo je dobrovoljnih prinesakah iz nadbiskupije zagrebačke 151 for. 40 kr. a za tamošnje požarom oštećene župljane 47 for. 40 kr.

— Za pogorielce Boškoviće na Rudah sakupljeno je po nadbiskupiji zagrebačkoj 34 for. 30 kr.

— Za družtvo „Djetinstva Isusova“ doprinese svećenstvo i puk nadbiskupije zagrebačke 92 for. 24 kr., koju svotu dopuni uzoriti gosp. nadbiskup svojim prineskom do 200 for. Za misije u osrednjoj Africi stiže od svećenstva nadbiskupijskoga 88 for. 76 kr., a ovu svotu popuni nj. uzoritost do 200 for. Za misije u Americi sabra se medju svećenstvom 68 for. 60 kr. a uzoriti stožernik pridà iz svoga svotu do 200 for.

— Presvietli gosp. grof Julio Janković, koj je, kako u zadnjem listu prijavismo, gradskomu vieću grada Požege predao 2000 for. s namjenom, da se uvede u Požegi samostan milosrdnicah, izpravlja i dopunjuje tu viest u „Agr. Ztgu“ tim, da je on, videći veliku nuždu valjane ženske učione u Požegi, iz novacah, što ih je kao bivši veliki župan primio, predao gradskomu vieću 2000 for. u razteretnicah za uvedenje pomenute djevojačke učione; gradsko pako vieće, da je jednodušno zaključilo na ovu svrhu obratiti i druge razpoložive glavnice, pa da odgojenje djevojakah u svakom obziru bude valjano, upravu učione i odgoj ženske mladeži izručiti milosrdnim sestram.

Iz Moravske. Naš crkveni časopis „Hlas“ ustupiti će prostora i za školske viesti; jer mora se skrbiti, da se pogubnoj Mühlfeldovoj emancipaciji učionah stane na put. — Zaslužnomu uredniku „Hlasa“ stigla je iz Pariza viest, da slavni Rusi a Isusovci oo. Gagarin, Martinov i drugi kane još ove godine izdavati crkveni list u ruskom jeziku s naslovom: „Sbornik Cyrillo-Methodějski“, a zadaća biti će mu ota: da radi o sdruženju razkolnikah.

— Izvrstni češki list „Pozor“ izlazi ove godine svaki dan u Pragu; on brani korist crkve i narodnosti. — Naš zemljak a brnski svećenik Dr. Josip Chmelíček putuje sada po Palestini, a obećao je, da će na povratku put opisati u „Hlasu.“ M. Chm.

Iz Turske. Propovjednik pruskoga poslaničtva u Carigradu obustavljen je od daljega službovanja, jerbo je kod posvete evangeličke kapele u Carigradu pred cielom evangeličkom obćinom i pruskim poslanikom grofom Goltzom u svom govoru ovoga posljednjega izravno po-

zvao, neka obćini prednjači dobrim primjerom tim, da će odsele više putah, nego što je do sada bivalo, k službi Božjoj dolaziti, a da se nebude više četiri mjeseca, kako se sgodi, uklanjao svakomu crkvenomu činu. Naravno da je taj govor poslanika jako uvriedio, pa je on o njem odmah izvieslio berlinsko vrhovno crkveno vieće, i od njega zaiskao, da Pischonu zabrani dalje službovati. To je učinjeno, te zajedno proti istomu povedena disciplinarna iztraga. Pischon je krenuo iz Carigrada, da se u Berlinu lično brani. Težko da će se on opet povratiti u Carigrad na svoje dosadanje mjesto; al i o grofu Goltzu, koj je sada na odpustu, pripoviedaju u dobro obaviešćenih kruzih, da će valjda i on drugomu svoje mjesto u Stambulu ustupit morati.

Iz Bosne. U prvom broju ovogodišnjega našega lista javismo iz Bosne, kako je tamo jedno kršćansko momče pobjeglo njekamo s turskom djevojkom, da se vjenčaju na kršćansku, pa kako su radi toga Turci momkova staroga otca i nejačka mu brata uhvatili i po tamnicah od zla na gore vukli. Sada javlja njetko iz Bosne „Pozoru,“ da su se oba tamničara dovedena u Sarajevo tako razboljela, da je diete jedva preboljelo, a otac glavom platio. Dodaje dopisnik, da su tomu bez sumlje uzrok glad, žedja, studen, potajni udarci zaptijah i druge pretrpljene na pravdi nevolje. Pravedno se čudi dopisnik, što se za ove nevoljnike nezauze nijedan konzul od onih silah, koje podpisaše skorašnji parižki ugovor, po kom je i u Turskoj uz njeke stege slobodno preći iz jedne vjere na drugu. Čuje se ipak, da se je poslie smrti otčeve zauzeo za diete te mu slobodu izposlovao austrijski konzul grof Gjorgji.

Iz Turina. Na predlog Brofferiev pozvà onomadne komora ministarstvo, da zaprieči sabiranje Petrova novčića. Ministar pravosudja obreče, da će strogo postupati, al da je tegotno ljude po zakonu kazniti radi mješovita značaja papinske vlasti, zašto nedavno i „Armoniu“ radi članka, kojim je hvalila sabiranje Petrova novčipa, nije bilo moći obsuditi. — „Armonia“ veseli se, što se je o tom povela rieč u sabornici, pa kaže, da, ako sabiranje Petrova novčića bude zabranjeno, neima zakonika ni suda ni fiskusa, koj bi mogao zabraniti, da se neotvori podpis „na korist jednoga ubogoga otca veoma mnogobrojne obitelji, koga je krivnja vremena i ljudih uvalila u najveću biedu.“

Iz Englezke. Poslie smrti vojvodinje kentske, koja je kao katolikinja umrla, mnogo se je govorilo o tom, da i sadanja kraljica misli prestupiti u katoličku crkvu. Svakako je ono, što je umiruća mati na smrtnoj postelji svojoj kćeri povjerila, jako dirnulo kraljicu Viktoriju. Sada, pošto je umro i princip Albert, opet se mnogo govori o istoj stvari, premda veći englezki listovi o tom šutom šute. Šta kraljica namjerava, tko to može znati? Svakako je stanje kraljice englezke u vjerozakonskom obziru najneslobodnije i najnepodnosnije, što se samo pomisliti može. O tom piše Döllinger u svom najnovijem djelu ovako: „Englezki je vladar u vjerozakonskom obziru najneslobodnija osoba u čitavoj zemlji, jer kad bi stupio u zajedničtvo s rimskom stolicom ili samo uzeo katolikinju za ženu, namah bi ga skinuli i oteli mu priestol. Polag ustanove od g. 1689. bio bi narod u ovom slučaju oprošten svoje zakletve, dužnosti i vjernosti prama njemu. K tomu kao vjerozakonski glavar dvijuh crkvah mora on zamjenice izpoviedati i dvie vjere, jerbo je u Škotskoj presbiteriansko-kalvinski protestantizam državnom crkvom. S toga i sadanja kraljica drži se zimi anglikansko-biskupske, a ljeti škotsko-presbiterianske crkve; pošto je zimi pribivala anglikanskom bogoslužju te iz rukuh biskupa ili biskupom redjena duhovnika primila svetotajstvo, to ona, boraveći ljeti u Balmoralu ili gdje drugdje u Škotskoj, sluša kalvinsku propovied a uzima pričest od duhovnika, koga u Englezkoj niti k pričesti niti na propovjedaonicu nepuštaju, pače koga veliki dio duhovničtva i svjetovnjačtva niti nedrži da je valjano redjen duhovnik.“

— Na prošnju anglikanskih biskupah u Kanadi imenova kraljica Viktoria za onu pokrajinu nadbiskupa, „da biskupi braneć valjanost prevodah biblije i obćenite molitvenice, proti kojim novotari žestoko pišu, imadu središte sloge.“ Čast ota zapade biskupa Fulforda u Montrealu. Novi nadbiskup shvati odmah, što mu valja raditi, ter prije njekoliko tjedanah sazva pokrajinsku skupštinu. Što je zaključeno, nezna se; nu onu večer poslie sjednice nadbiskupova gospoja dade veliku gostbu, te požva biskupe, koji ju donle dopratiše, i oko 150 odličnih gradjanah, a medju njimi vojničkoga zapovjednika s častničtvom.

Za obnovu velehradske crkve u Moravskoj doprinesoše nadalje:

G. Dragutin Dojković, professor bogoslov.	2 for.	— kr.
Dosad doprinešeno	41 „	50 „
Ukupno	43 for.	50 kr.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Ladislav Barabaš, upravljatelj župe Sv. Barbare nad Križovljanom, postao je tamo župnikom.

„ Gašpar Poljak, duh. pomoćnik, premješten je iz Maruševca u Stubicu dolnju.

„ Josip Haudić, duh. pomoćnik, prenešen je iz Sv. Ivana na Zelini u Samobor.

„ Janko Turk, duh. pomoćnik, ide kao takov iz Brckovljana u Prišlin.

Preminuo je g. Ivan Babarić, podarcidjakon kotara gornjo varaždinskoga i župnik vočanski, dne 26. t. m. u 8 satih u jutro udaren kapljom kod oltara.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 6. U ČETVRTAK 6. VELJAČE 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Gojitba mladićah za duhovni stalež.

(Dalje.)

Prosudismo, kakove pazke poglavarom treba, da se u gojencu utvrdi dobar značaj. Vidismo da u tom strogost, robski strah i breme zakonah i kaznah nepomažu, nego da se ljubavju i njegom utvrdjuje značaj. Evo primjera. Njekomu opatu, mužu drugčije na glasu sbog vrline i krieposti, dojde u pohode sv. Anzelmo, glavar samostana bek-skoga u Englezkoj, a kašnje kanterburski nadbiskup, i tudier ga upita, kakova su djeca, što su mu u samostanu na odgoju? „Kaznimo ju“ reče opat, „svaki dan i bez prestanka, pak, po svem tom dnevice su sve to gorja.“ „A kad narastu,“ upita sv. Anzelmo, „što će onda biti od nje?“ „Sami tupaci — pravi divljaci“ odgovori opat ljut. „To mi je liepa gojitba, koja od čovjeka uzgoji divljaka! — Ali reci mi dragi otče: da ti zasadiš voćku, pak ju oda svuda zabiješ daskami te pritegneš gužvami, da nebi mogla niti se razgraniti u širinu, ni rasti u vis, što bi bilo od nje? Sigurno ništa drugo, nego grbavo drvo, ružno za vid a ploda na njem nikada nikakova. — Budeš-li pako tako baratao s djecom: nedao joj nikada slobode, ni oduška, da joj se razigra živahni život, to će joj se srdce stegnuti, okoriti i krenuti krivim pravcem, a kazne vjeruj mi neomekšaše ga, nego će ga samo zatupiti. To i jest krivo, što ona okovano svoje srdce nemogu otvoriti ni zaufanju ni sladkim čuvstvom ljubavi i prijateljstva. Ojačena jur i krepka duša usavršuje se ravno protimbom i sniženjem; ali slaba duša, kakova je u djece, mora da se krotkošću, razboritom prijaznošću i ljubavju vodi i kano vabi putem krieposti.“ Opat na to uvidje pogrešku, umoli za oprost te obeća, da će se u buduće bolje držati razbora. — Ljubavi gojencu treba kano i cvietu sunca; ali ljubav mora da bude razborita, te valja da se kad i kad — kano i sunce — sakrije za oblake ozbiljnosti. To budi rečeno o značaju, neobhodno potrebnom štapu podpiraču na strmoj stazi savršenstva; o značaju, koj ako ide dobrim pravcem, nalikuje kršćanskoj jakosti, jednoj od stožernih kriepostih. Sada da se vratimo na ono načelo.

Prva polovina izreke, naime: **Svećenik treba da je pobožan**, živa je istina. Kamo ćeš očituju istinu, nego je ova! Ta svećenik, ako nije pobožan, samo je zaredjen svetim redom svjetovnjak. Pobožnost traži se od svakoga cigloga putnika, a kamo-li se nebi tražila od vodje. Duhovnik je pozvan od Boga, da od grješnika napravi kriepostnika, od pravedna pravednijega, od sveta svetijega. U apostolskih naredbah zovu se svećenici: proroci, knezovi, vojvode, kraljevi, posrednici medju Bogom i čovjekom; zovu se oni još i drugačije, kano n. p. apostoli, pastiri dušah, otci puka, otci otacah, namjestnici Isusa, angjeli crkve, zviezde nebeske; a njihove stolice zovu se priestoli. Evo, kolike su to časti, i kakovimi naslovi časte pobožni kršćani prvih kršćanskih vremenah svoje pobožne svećenike. Na kom su tolike časti, na njem treba da bude i sjaja. A što je to pobožnost? Jest razžarena ljubav Boga a po tom i iskrnjega, jest dar svetoga Duha, koj čovjeka čini Bogu svim srdcem odan i drag stvor. — Što je plamen vatri, to je pobožnost ljubavi Boga i iskrnjega. Ljubav je duša pobožnosti. „Ciena naše duše ocieniti će se po mjeri ljubavi“ (Sv. Bernard). „Ni jedna duša neće sjati sjajem vječne ljepote, koja na ovom svietu nebude pročišćena vatrom ljubavi.“ (Sv. Grgur). „S ljubavju je siromak bogat; a bez nje bogataš je siromašan.“ (Sv. Augustin). Pobožnik to ti je pravi mudrac; jer on pozna sam sebe, početak si i konac, te sve dalje teži za mudrošću. Prvi dakle trud

neka mladić, spremnik za duhovni stalež, uloži u to: da bude pobožan; neka se usavršuje u ljubavi te rabi sve, što mu u tom može pomoći; a gojitelj neka mu kaže put, pak će biti pravi svećenik, prilika prasvećenika. — Bez vježbe neima ništa ni u tom, pa s toga da vidimo, kakovom vježbom može čovjek postati pobožnim.

Pobožnost je dar sv. Duha, te prva bez dvojbe vježba jest srdačna molitva. Sretna čovjeka za svega svoga života, koga je pobožna majka još nejakim djetetom, čim je progovorio, naučila sklapati ručice, izgovarati sveta imena Boga, Isusa, Marije, svetoga imenjaka i drugih svetih dobročinacah; naučila ga koju molitvicu te strogo pazila, da ju diete prije počinka i poslie ustanka izmoli. Sretna čovjeka rekoh, jer svezala ga je majka čvrstom svezom za nebo, te ako i okrene krivim putem, lahko će se vratiti na pravi put. — Molitva je uzlet pameti i srdca k Bogu, a ne šapot ustnah, te unutarnja molitva i najbolja je molitva; ali koga je rodila majka, da namah, kad mu se samo pohtjedne moliti, pravo moli — da sabere raztrešenu pamet te sa zemlje kano uzleti na nebo? Zato treba vježbe, te mora, barem s prvine, dok čovjek obikne, da molitvu prati nabožna kretnja tiela, kao što su: poklon glave, prigib koljena, sklap rukuh itd.; jer sve to sklanja s tielom sdruženu dušu na pobožnost. Bez toga umie samo riedki vještak pravo moliti; a običan čovjek baš mora da prije skloni tielo. Orao, kad prhne iz doline, maše krilima te udara gusti zrak, dokle god neprekrili vrhove od gorah te nedojde u svoje kotare, a tada istom stane te razapetih krilah pliva mirno pod modrim nebom. Oružati dakle valja mlade novake oružjem Isusovim, te voditi na vježbu. Ali, što se samo po sebi razumie, treba po sve načine paziti, da bez potrebe i prije vremena od vježbe mladu vojaku nestrunu džigerice te se nerazklapaju prsa. Jer mudar vodja neće vieжbati novaka, da na vježbi pogine, nego da ga uviežba za boj, osobito kad silne i uredne vojske treba. Od potrebite vježbe netreba popustiti ni za vlas; a gdje je i drugoga svakakova napora, tudier treba štediti i vježbom, osobito ako je suvišna. Omnia cum grano salis.

Druga vježba jest izpit sviesti. Rekoh jur, da je pobožnik mudrac; a jur stari mudraci izpovjediše: tko želi da bude mudar mudrac, neka prije svega spozna sam sebe. Tko nezna, da je malen; tko je tim zadovoljan, što je malen te neradi, da bude veći; tko se sam sebi čini velik, takov je svaki baš malen, te neima ni pojma o pravoj veličini ni ćuti za nju. Pobožniku pravomu nije ništa neznatno, što može pomoći u krieposti, i to je upravo, što čovjeka čini savršenijim, mudrim, velikim. Neima pako načina, kojim da sazna čovjek, tko je on sam i što, osim marljiva izpita sviesti. Da nespominjem, kako izpit sviesti hvale kršćanski usavršnici (ascetae), evo o njem sud Franklina, učenjaka na glasu. U svojih spomenicah napisanih djeci za naputak, piše taj muž ovako: „Kad sam se naučio, ili barem kad sam mislio, da umiem razpoznavati dobro od zla, začudih se, što-li je tomu krivo, da se nemogu jednoga poprimiti a drugomu se ukloniti; ali u brzo domislih se, da sam poprimio nješto, što je težje, nego sam prije i mislio. Čuvajuć se svom pomnjom i brigom kojega grieha, upadoh iz nenada u drugi. Navada me savlada, kada se nisam dobro pazio, ili je pače sklonost preotela mah razumu. Napokon uvidjoh, makar razbor svakomu kaže, da mu je za korist biti kriepostnim, da ni živo oto osvjedočenje nemože uzdržati od pogrešakah. Uvidjoh, da valja po što po to ostaviti se zle navade, a mjesto nje navaditi se dobru, u dobroj se navadi utvrditi pa sve i dvojio čovjek, da-li će se priučiti i prostu ali stalnu životu.“ Za ovim uvodom očituje Franklin, kakvo si je pravilo on sam stavio. Bijaše to svakidanji izpit sviesti, a da si olakša posao napravi si knjižicu, napisa na vrhu svakoga lista po jednu kriepost, a po listu bilježio bi pogreške svoje proti dotičnoj krieposti, popravke i napredak u krieposti. Razne izreke iz sv. pisma na listovih imali su ga opominjati na Boga; a pronašav sam, da bez Boga neima ništa, napisa si na prvi list molitvicu. Napokon napravi si osnovu, kako da će proživjeti 24 ure dana, a razložbu ove osnove završuje ovimi važnimi riečmi: „Morda će koristiti mojim potomkom, kada saznadu, da se njihov otac i djed na stalnoj sreći svoga života sve do sedamdesete godine, kada ovo piše, ima zahvaliti upravo ovomu malenomu izumu i vještini. Nakanio sam, da o svakoj krieposti napišem bilježke, a knjizi metnuti ću naslov: „Umjetnost krieposti.“ Jer način i pravilo, po kom se može živjeti život dobar, više koristi, nego opomena i ponuka na dobar život. Tko samo opominje, nalikuje onomu, o kom jedan Apostolah veli, da su mu same rieči ljubav. Mjesto da gladnu i žednu pokaže put i način, kojim bi mogao doći do jela i pila, opominje samo da jede i pije.“ — Kršćanu pravomu netreba, da istom ide umovat i tražit umjetnost u krieposti, kano siromah Franklin; jer pravila naše vjere sigurnija su, nego kakov izum ljudskoga uma; ali je to za nas važno, što je i sam njegov zdrav razum prerazumio, od kolike je potrebe izpit sviesti. Kamo prije njega piše o sebi poganin Seneka, da on običava svaki dan, kad mu kućani polegnu na

počinak, promišljavati rieči i djela, te sam sebi izreći na koncu iztrage ovakovu osudu: „Pazi se, da to i to više nerekneš i neučiniš. Za danas opraštam ti!“ (Seneca lib. 3. de ira). Cicero piše opet o sebi: „Po običaju Pithagorejacah tražim i promišljavam i ja svaku večer, što sam preko dana sve govorio, čuo ili učinio.“ Kako bi to poganom i bilo došlo u glavu, da jim nekaza sam zdrav razum. Čovjek mora da bude kano kumir Janus sa dva lica: jednim od zada, da se obzire na prošlost, a drugim s preda, da gleda u budućnost. „Stvorac dade svakomu čovjeku jednu knjigu, a ota je sviest. Druge knjige većinom samo su za to: da onu knjigu razlože, protumače i poprave. Ovu knjigu treba da čitamo marljivo; jer od svih knjigah, što jih god čovjek nakupi na svietu, nosi samo ovu u vječnost“ (Sv. Bernard). S izpitom sviesti u savezu je pazka na trojega neprijatelja, zloga duha, zli sviet i pokvarenu narav sama čovjeka, te razborita stega ćutilah, osobito očijuh, ušijuh i ustijuh; zatim stega pameti i mašte, da neprinose ružnih slikah u glavu. Osim spomenutih viežbah ima i drugih vrlo koristnih pomagalah, kano su čitanje dobrih knjigah, sv. pisma, spisah sv. otacah, svetacah, a i drugih muževah s učenosti i pobožnosti na glasu; zatim promatranje. Nu sve ove vježbe pripravljaju za sredstva pobožnosti Bogom dana, kano su sveta misa i otajstva, da se njimi znamo valjano okoristiti.

Ovo sve spomenuh samo mimogredice na dokaz, da svećenik ima svom dušom biti zanešen za prvu polovinu onoga načela i sve što njemu ide u prilog. Svećenik ima biti ogledalo i luč svomu stadu, pak jer se baš primjerom kano lučem u tmini svietli, mora on prije svega gledati, da stadu ova kriepost na njem omili. Kriepost je i zlotvoru divna, te pobožan svećenik ima na sebi čarobnu moć, koja svačije srdce predobiva. Dobrota, krotkost, prijaznost, prostodušnost i srdačnost, marljivost u službi a u svemu sdušnost to su kriepostí, koje kano traci čarobna sjaja, pobožnosti svećenika čine dražestnim, i kojim se mladiću spremniku za duhovni stalež valja svimi silami priučati.

(Dalje će sliediti.)

Narodnosti i crkva.

(Po Döllingeru.)

Narodnosti nisu jamačno proizvod cigla slučaja, niti izrod koje sliepo djelujuće prirodne sile. Dapače u veličanstvenoj svemirnoj osnovi Božje promisli ima svaki narod riešiti svoju posebnu zadaću, izpuniti svoje poslanstvo, koje istina, može i krivo shvatiti i naopako izvršiti, ili čameći u nehajstvu i moralnoj mlohavosti neizpunjeno ostaviti, čemu imamo primjerah pred očima. Ovu zadaću opredjeljuje značaj naroda, stege, koje mu stavljaju priroda i družbeni odnošaji, napokon njegova osebna umna svojstva. Način, kojim narod poduzima riešenje svoje zadaće, djeluje opet natrag na njegov položaj i značaj, odlučuje njegovo blagostanje, naznačuje mu mjesto u povjestnici. Jerbo svaki je narod ustrojno sastavljeno udo na velikom tielu čovječanstva, i to ili plemenitije, odličnije udo, možebit odlučeno, da bude vodja i odgojitelj ili učitelj drugih narodah, ili prostije: služeće udo. A svaka narodnost ima izvorno pravo, da unutar granicah, koje se lasno razpoznati mogu, i bez povrede drugih ravnopravnih narodnostih, postoji i slobodno se razvija. S toga ugnjetavanje koje narodnosti u obće, ili u svojih pojedinih naravnih i pravičnih očitovanjih, jest opačina, kojom se vriedja Božjom voljom ustanovljeni poredak i koju prije ili kasnije postigne osveta.

No više od sunarodničtva stoji ona zajednica, koja je zvana, da množtvo narodah spoji u Bogom posvećeno jedinstvo, da je stavi u bratinski odnošaj prema sebi, i tako stvori veliku porodicu narodah: a to je crkva Isukrstova. Volja je njenoga početnika, da bude pravedna prema svakoj narodnosti: jedan pastir i jedno stado. S toga ona sama u svojih nazorih, uredbah i običajih nesmie da ima narodno lice, nesmie da bude pretežno njemačka, talijanska, francezka ili englezka crkva, niti ikojemu od ovih narodah dati prednost, a jošte manje da pohtije drugim narodom narinuti tudju narodnost. Nikad joj neće na um pasti, da jedan narod na korist drugoga upotriebi ili ošteti, u njegovih pravih i osobinah uvriedi. Ona prima, što je narodno, kako ga nadje, i podjeljuje mu višju posvetu. Nije joj ni na kraju pameti, da sve narodnosti u svom skutu skuči pod jaram časovite jednoličnosti, da razliku plemenah i povjestnoga razvitka uništi. Kao najčvršća a zajedno najgibčija i najlagodnija uredba može svim sve biti, i svaki narod odgajati, nečineć sile njegovoj naravi. Crkva pristaje uz svaku narodnost, čisti ju a tim ju i učvršćuje, a nadvladjuje ju samo, dočim ju sebi upodablja. Ona ju nadvladjuje, kadno se bori proti izrodom narodnoga značaja, kadno prieči, da nepodivljuju narodne crte. Ona je poput otčinske kuće, u kojoj, kako reče Isus, ima mnogo stanovah. Poljaci i Sicilijanci, Irokezi i Maroniti neimaju ništa jednaka, skupna u svom narodnom značaju, pa je ipak svaki od njih na svoju dobar katolički narod. Ima-li gdjegod narodah ili plemenah, koja su tako duboko spala i tako posve skvarena, da crkva sa

svimi svojimi sredstvi kod njih ništa više opraviti nemože, to će ona pomalo izumrieti i drugim ustupiti svoje mjesto.

Dobitak je tu zamjenit, uzajaman: sa svakim čilim u krilo crkve stupivšim pukom postaje crkva ne samo po broju, prostoru i spoljašnosti, nego i na unutarnjoj sili bogatija. Svaki iole darovit narod daje svoj prinesak na nabožnih izkustvih, na osobitih običajih i uredbah, na poznanju kršćanskoga nauka i njegovih pojavih u životu i znanostih k velikoj crkvenoj glavnici, uloženoj od prvašnjih vremenah i narodah. Svaki katolički narod može se učiti od drugoga, može si valjane uredbe drugih narodah prisvojiti. To se je, i obično s vidivim blagoslovom, već često i u najnovije doba dogodilo, a kod umnažajućih se brzo občilah medju narodi, kod rastućega zamjenitoga poznanja bivat će to u buduće jošte češće. U tom obziru djeluju blagotvornim uplivom neprestano i davno jurve propali puci. Jošte u ovaj par osieća crkva sa pohvalom posljedice staroafrikanske, egipatske crkve prvih viekovah.

Odtud se može promjeriti staza, kojom je povjestnica kršćanstva koracala od svoga postanka do današnjega danka.

Čim se je pomolila kršćanska crkva iz materinskoga krila žudijske, odmah se je kao temeljni zakon crkvenoga života razvilo načelo katoličanstva, sveobće vjere, svemirne crkve, koja ima za sve narode zraka i mjesta zakon i slobodu, koja sve k sebi zove, a sve, koji joj se oglase, u sebe prima. No ovo načelo nadmašuje zazbilja čovječje sile, te se medju ljudmi mogu uzdržavati samo zavodi, kojim višja kriepost i sveudiljni blagoslov pritiče u pomoć. Proti njemu dizat će se uviek odpor prirodnoga čovječanstva. U pojedinih narodih probude se sredobježne sile i pravci; oni se odluče, urede si crkvu po svojoj osnovi i volji, i dožive sada svoju posebnu povjestnicu, koja zavisi od čina prvobitnoga odciepljenja, od značaja naroda i od nauka, koj jednom poprimi. Crkva pako grede svojim putem, većina ostaje joj vjerna, novi članovi nadomieščaju odpale, pa se primiče, ma i polagano, no sigurnim korakom, i ako s velikimi gubitci, to ipak opet popunjujuć i napredujuć svomu cilju: absolutnomu katoličanstvu. Jako daleko je jošte ovaj cilj; no ona će ga polučiti, kada u svakoj strani zemlje svoj stan imala bude, i kade se podpuno izpune rieči Malakije (1, 11): „Od iztoka do zapada veliča se moje ime medju narodi i na svakom mjestu prinosi se čista žrtva imenu mojemu.“

Tako osobit i jedinstven je položaj katoličke crkve u prošlosti i sadašnjosti, da se s njom nijedna druga vjera ili vjerozakonska družba uzporediti nemože. Istina, izvan katoličke jošte su dvie vjere, koje, budući su se daleko preko granicah jednoga naroda ili države razkrilile, mogle bi se njekim pravom nazvati svemirne vjere. To je muhamedanstvo i buddhaizam. No izlam, izvan toga, što nigdje nemože da pokaže ustrojno jedinstvo i razredbu crkve, sasvim je razciepan. Sunnićani i Šiićani zaziru jedni od drugih dušmanskim duhom, glavna država sunnitska, Turska, i glavna država šiitska, Perzija, gledaju se vazda neprijateljskim okom. Što se tiče buddhaizma, ovaj stegnut na iztočnu Aziju, nije no vjera duhovnička, pozna samo bratovštine, nikakove obćine, nikakova ustrojnoga odnošenja izmedju duhovnika i svjetovnjaka, nikakove crkvene vlasti, nikakovih prijamnih obredah.

Tako dakle katolička crkva, koja sama ima više vjernikah, nego sve ostale kršćanske družbe zajedno uzete, naime oko 200 miliunah, jest jedina svjetska vjera u pravom smislu, i kao što je prije bila samo jedna sveobća, svemirna crkva, tako je i sada, a tako će i vazda biti.

Mržnja na svećenstvo.

Kršćanstvo se već od svoga začetka u štalici betlehemskoj, pa sve do našega vremena, gdje svietom vlada, moraše boriti sa svojimi neprijatelji. Crkvena i sveobća povjestnica mnogo nam pripovieda o tih borbah. Prvi protivnici bijahu židovi, medju kojimi se rodi Spasitelj svieta, tada dodjoše ostali puci u naokolo, zatim odaljeni pogani, da utrnu svietlost vječne istine, a razvijajuće se kršćanstvo da izkorene. A kada je isto u tih svih borbah slavnu pobjedu održalo, te se po čitavoj več zemlji bilo razprostranilo, tada dodjoše opeta novi protivnici iz njena vlastitoga krila, koji su još više nego pogani proti svojoj crkvi biesnili, naime zanešeni reformatori i fanatički sljedbenici njihovi. Njekoliko stoljećah kašnje pojaviše se učeni skeptici i umni filosofi, štono su grizkim podsmjehom i dosjetljivosti svojom kršćanstvo duboko ranili, a ti se neprijatelji sve do danas nemogoše uništiti — naliče bò hidri, kojoj odsmaknute glave opeta brzo narastu, — razplodiše se reć bi po čitavoj zemlji, te izrodiše novu vrst, koja nam sada mnogo nepodobštinah pripralja. Prijašnji neprijatelji crkve bijahu barmà srčani i očiti protivnici, kojim čovjek njekoga zamjeravanja uzkratiti nemože. Oni nasrtahu očitim oružjem na novu vjeru, koja jim je imala stare bogove utamaniti, te se borahu za obljubljene običaje ili za umišljene istine svoje; neprijatelji pako naših vremenah kukavne su strašivice, koji se neusudjuju, da crkvu napadnu, van crne i obezčašćuju njezine službenike. Pokazuju tobože strahopočitanje pred svetimi naredbami katoličke crkve, ali „popovi“ su jim trn u peti, — a dobro znadu, da nijedna vjera

nemože obstojati bez obreda i bez svećenikah svojih, da na vjeru sámu pada grdnja, ako joj svećenike psuju i grde. Tu vrst dušmanah bi mogao nazvati krtovi, štono u tmini rade i ruju, te podkapaju temelj crkve, da se tada i čitava sgrada sruši. Dederte kažite, vi hrabri vitezi, što su vam duhovnici učinili zla, da jih tako mrzite? Zar sbilja mislite, da medju hiljadami onih, što talar nose, nebije nijedno plemenito srdce; pod hiljadami mitrah da nijedna prosvietljena glava nemisli, te da ste samo vi sámi veledušni i mudri? Ako ste morda gdjegod koga malo ograničena ili neuredna svećenika vidjeli, zar je zato čitav taj stalež ograničen i zločest? Zar neima i medju ostalimi staleži dosta tupih i kukavnih ljudih? Katolički svećenici, mislite vi, obustavljaju napredak i obezumljuju puk. — Mi naproti to niječemo. Tko bijaše onaj, što je u neprostranoj si ćeliji kod tamne uljenice sve dogodjaje svieta pobilježio, pergamene davno propalih narodah razmatrao, umne misli Grkah i Rimljanah sabrao, te egipatske hieroglife za potomstvo razriešio? Tko je prodro u tajnosti prirode, te tjelesa u svoja počela razstavio, pravila kristalizacije i srodnosti naznačio? Tko je iznašašće reć bi svih iznašašćah, puščani prah iznašao? Svećenici. A tko je naše predje pisati i čitati naučio, tko jih je podučavao u znanostih i umjetnostih, te tako put otvorio današnjoj obrtnosti i izobraženosti? Opeta svećenici. Katolički svećenik nebijaše u pravom smislu nikada neprijatelj napredka, van bijaše protivnik obiestne bezumnosti, koja tvrdi, da je svojom tobožnjom razboritosti usrećila čovječanstvo. Svećenik služi samo svojoj nepogrešivoj crkvi, a ne mammonu. On nije za to, da čovjek sve svoje duševne darove samo materijalnomu, zemaljskomu dobru žrtvuje, te se zato opire onim mudracem, koji bi radi biti nad providnosti Božjom, te bi radi zemlju pretvorili u nebo. Svećenik neoplemenjuje samo glave, van i srdce. Nu to je već unišlo u običaj, da se sve ono, što je klerikalno, opada, te da se svaka hulja zadieva u svećenika, koj mu ni mrve zla nije ni poželio, kamo-li učinio. Nećemo da kažemo: Već sveti red i uzvišenost zvanja bi imala svećenika od zlobnih opadanjah štititi; mislimo, da bi žrtve, što jih svećenik čovječanskomu družtvu doprinaša, same dostatne morale biti, da mu počitanje i zamjeravanje pribave. Nećemo spominjati onih skrbih, oskudicah i kinbah njegova školovanja, van u kratko navesti one protivštine, što jih od svoga zaredjenja, pa sve do hladnoga groba propatiti ima. Po deset, gdješto i po dvadeset godinah mora kapelanovati za plaću, koja bi se mnogomu kočijašu malenom činila; tuj mora propoviedi i kršćanski nauk držati, bolesnike pohadjati, djecu podučavati a i druge poslove ovršavati, koji ili malo ili ništa nedoprinašaju. A da ipak dostojno živjeti uzmogne, mora često privatnim podučavanjem si pomagati. A kad je već pod stare dane dobio kakovu župu, koja ga čini samostalnim, to ga već malo veseli. Mà osamljen reć bi stoji u svietu. Jedinu radost — roditelje mu već crna zemljica krije, rodbina ga samo pohadja, ako što uztreba, dobri poznanci i putujući djaci dolaze, da se kod njega najedu i napiju, a i ista služinčad misli, da dobro djelo čini, ako ga dobro debelo guli; jer župnik neima djece. Od malo koga oplakan bude napokon u hladni grob zatvoren. Sada drugi dodje u kuću, gdje je on njekoč boravio, pa se često dogodi, da takovomu dobričini polag svih svojih prijašnjih trudovah i brigah nepreostane ni toliko, da bi mu na grob spomenik stavili. To vam je život katoličkoga duhovnika. Malo ćete samo iznimakah naći. — Pa se ipak veli, da svećenici izsisavaju zemlju! Svakomu je slobodno odabrani stalež ostaviti, ako mu se više nedopada, pa si drugi izabrati; svećenik pako mora ostati na svom mjestu do skranjega trenutka. Nesmie se tužiti, da su ga sanjarije mladjahne dobe ljuto prevarile, izbor neizkusna mladića mora da i zrelomu mužu valjanim bude. — Ali je i svećenik samo čovjek s nagnući i željami, i on ima kano i svjetovnjaci srdce, štono ćuti i želi. Jao onomu, koj neima dosta razboritosti, da si uzburkano srdce utaloži, pa dosta razboritosti, da si slaboće sakrije. Tisuće Argusovih očiuh paze mu na svaki koračaj, rieči mu cjepidlače, a čine dobro prosudjuju, pa što se svjetovnjaku kroz prste progleda, to se svećeniku računa za zločin. Tu ti svaka kukavica nad njim svoj sud izriče. Pa i onoga svećenika, koj je pobožan i bez ikakove mahne poput svetca, ocrnjuju te ga zovu licumjercem i mračnjakom, jer jim je svaki, koj talar nosi, njeka neman. Sviet za pravedno drži, da trgovac toliko i toliko procentah na robi traži, da rukotvorac gleda na dobitak, da poslenik traži zasluženu plaću, rečju, da se svatko za svoje uzdržavanje skrbi. Samo svećeniku nemože oprostiti, da i on svoje ište, te neposluje zabadava. Štednju mu tumače kao skupost, domaći red kao škrtost, pa vele, da je Isukrst bio siromašan. Ti moderni Husitovci, što samo na tonsuru nišane, tako su preoteli mah, da su već skoro sve krugove izkvarili. U najgorjoj krčmi ko što i u odličnom kasinu moramo slušati, gdje često svećenike bezobzirce ružno sude i osudjuju, a nitko neima toliko hrabrenosti, ili bolje rekav, svatko se stidi, da jih brani, jer bi bio tada neprijatelj napredka. Kamo da nas vodi ota mržnja na svećenstvo?! Ako uzmognete vi mudraci bez svećenikah usrećiti ljude, dobro — to je sasvim iztriebite, postavite mjesto njih crkvene činovnike, koji će sasvim po vašem mnenju ravnati kršćanstvo, pa ćemo vidjeti, kamo će za kratko vrieme dospjeti družtvo čovječansko. Krvavo vladanje francezkih „emancipatorah“ nas uči, do koje se mahnitosti puk bez svojih svećenikah popeti može. Zašto toliko obilazite okraj stvari kano mačak okraj vruće kaše? Dederte recite: Mi netrebamo nikakova svećenstva, biskupah, pape i nikakovih sakramentah, da dodjemo u nebo. —

Pisac ovih redakah nije niti svećenik, niti je u rodu kojemu svećeniku; ali znade crkvenu povjestnicu tako dobro, kano ikoj drugi, te znade, da medju svakom

pšenicom imade i ponješto kukolja; ali zato mu niti na kraj pameti neće doći, da svakoga prezire, koj talar nosi. Ako je tolerancija kriepost, to budite i napram svećenikom snosljivi, pa nepokazujte puku samo njihove slaboće, van i krieposti i zasluge. Svećenstvo je državi bolje potrebito, nego vojnici i policija; jer ono jedino neuku množinu drži na uzdi. Država nemože pred svaka vrata postaviti po jednoga žandara, pak po uhodah saznavati nagnuća srdca ljudskoga. Istom onda, kada svi ljudi budu prosviećeni, svako srdce plemenito, ili kako u sv. pismu stoji: kada čitav narod bude prorok, onda ćete morda moći biti bez svećenikah; ali to je još daleko, te premda je naš viek viek iznašašćah i prosvjete, to je ipak još vrlo nezrio za takovo rajsko stanje. Ti pako duhoviti tobože vitezi neće toga stanja pospješiti, ma sve obstojeće uništili i vječne istine svojimi mudrolijami dvojbenimi činili. A niti sveznajući lihvari, koji sve u novac obratiti nastoje, te tako ljude usrećiti misle, nebudu te zlatne dobe načinili. Crkva će pako uviek nepomičnom ostati, a njezinih će službenikah dotle biti, dokle sunca i mjeseca na nebeskom svodu.

(Iz „Gegenwarta" preveo A. B.)

Dopis.

— **Iz gornjega varaždinskoga kotara** dne 30. Siečnja. — Jučer sahranismo pokojnoga svećenika i brata u Isusu, koj bi bio mogao, gledeć na njegovo rumeno lice, krepke mišice, brze i sigurne noge, te podpuno tjelesno zdravlje još 20—30 godinah s dobrim uspjehom u vinogradu gospodnjem za spas sebi povjerenoga stada raditi; nu Božja providnost, pomiešav čovječje račune pozva ga iz nenada u vječnost. Taj naglo umrvši svećenik je: Ivan Barbarić, kotara gornjo-varaždinskoga vriedni podjašpršt i župnik u Voči. U njem se na vlas izpuni ozbiljna opomena božanskoga Spasitelja, o smrti sborećega: „Budite pripravni, jer neznate ure niti dana." Jer došav u nedjelju dne 26. Siečnja veseo i zdrav s bogoljubnom namjerom u crkvu, da mile župljane nekrvnom žrtvom sv. mise pod svemoguće okrilje nebeskoga otca stavi, te jim od njega blagoslov i svu sreću izprosi, pade prije „Lavabo" kapljom nemilo udaren polumrtav — na sreću u naručaj okolo žrtvenika skrušeno molećih župljanah, te neimajući u onaj par pri ruci liečničke pomoći, za njekoliko satih — providjen prije svetotajstvi umirajućih, preminù. Na tužni mu sprovod sakupi se mnogo svećenikah, prijateljah i štovateljah; a sgrnu se i sila, na dugo i široko po strmih brdinah razpršenih duhovnih ovacah, koje žalostnim licem i gorkimi suzami očito zasvjedočiše, što jim gubitkom duh. pastira i otca razcviljene grudi osiećaju! — Po dovršenih zadušnicah i propisanih molitvah položiše mu mrtvo tielo u grobnicu župne crkve iz dna duše želeći, da na sudnji dan opet uzkrsne na vječnu slavu.

Viestnik.

Iz Zagreba. Dne 30. Siečnja preminuo je u Varaždinu prečastni gospodin Janko Maurović, sbornoga kaptola začesanskoga kanonik pojac, izsluženi kr. gimnazije varaždinske ravnatelj, i duhovni upravljatelj duvnuh sv. Uršule u Varaždinu. Kao punogodišnji učitelj a za tim ravnatelj varaždinske gimnazije mnogo se je pokojnik trudio oko znanstvenoga naobraženja naše domorodne mladeži, pa mu djelovanje i zasluge njegove na tom polju svi njegovi bivši mnogobrojni učenici priznateljno i zahvalno spominju. Tako te njegove zasluge, kao i ostala njegova vrla svojstva pribaviše mu obćenito štovanje. Smrt mu nakon dulje bolesti prekinu nit života u 69. godini dobe. Pokojna mu duša!

— Svim onim, koji misle na jugoslavensku akademiju štogod doprinieti, javljamo, neka svoje prineske neposredno pošalju g. Matiji Mesiću, professoru pravoslovne akademije, koj kao član odbora za istu akademiju uzeo je na se mučan posao, da sakuplja prineske, i o njih račun vodi. Izkazi o svih prinescih priobćuju se po svih naših domaćih novinah.

Iz Praga. Njihova veličanstva car Ferdinand i carica Maria Ana darovaše sestram Franjevicam, bivšim u wiedenskoj bolnici, tri tisuće forintih za gradju kuće matice, koju si ista družba kani sagraditi.

Iz Italije. Kako je duboko pala u Europi ćudorednost, to pokazuje očito Italija, koje stanje nije drugo nego proizvod najgadnije nećudorednosti. Jedan čovjek, čiji se razpušten život svakomu gadi, stavlja se po sve načine lažju, izdajom i mitom podkupljenu puku za idola, a smrću i tamnicom ustrašenu puku za strašilo, pak se tomu čovjeku svemu svietu za ruglo daje nadievak: „Kralj poštenjak." Njegovi pomagači urotnici su iz čitave Europe, izmet zemaljah svakakova gospodara, a izlika s preliepim nakitom za otimačinu jest sloboda Italije, kojoj za volju zaigra poštenjak svoju djedovinu. Prošla je jur čitava godina, što je poštenjak po izboru naroda, kako sam dade raztrubiti u sviet, postao gospodarom Napuljske, pak ni danas još neusudi se on, da prekorači medju ove kraljevine, premda mu ju spokorava do 60,000 vojske mačem i ognjem. Eno se baš vratiše ostanci njegove vojske, osakaćene od pobunjena naroda, da je sramota, a njoj u zamjenu ide onamo nova vojska, da nastavi krvavi posao dobrovoljne pridružbe. Strašno-li je to gospodarstvo sa narodnom imovinom. Neračunajuć ono, što su orobljene crkve, samostanska dobra, posebnički i javni imetak, guli se puk i sisa urednom daćom, zajam za zajmom uzimlju u zakup budućnost, a sadašnost obtršena je silnimi kamatami. Jedva proteče šest mjesecih, što je zadnjih 500 milijunah naloženo; taj zajam nije još posve ni izplaćen, pak iz bezdana ždriela

prazne državne blagajne reži manjak od 400 milijunah. Pribod od 5 postotka stoji na 62 pod žezlom kralja poštenjaka, dočim je pod ozloglašenimi Bourbonci stajao na 114. Kako se je pako ćutljivi talijanski narod izkvario pod ovom najlošijom od svih vladah, što jih bijaše u Italiji, to će ćutiti tek budući porod. Znanost i umjetnost kvaruje takodjer jako, jer sve je sljeparija i krparija, što se god pripovieda o novih akademijah, nižjih učionah i drugih učilištih. Što su apostol materijalizma Moleschot u Turin, a svrzikapa Hervegh u Napulj pozvani za professore, pokazuje kako se poznade Cavourizam s prevratnim odborom u Zürichu. Napuljcem netreba nauka, kako se imadu pete dalje odnesti; pak zato nije njim trebalo ni Hervegha posve ništa. — Ala kako dična i uzvišena prema ovoj podloj rovariji stoji sv. stolica! Sa sjevera i juga udaraju talasi prevrata o stienu Petrovu, ali je nemogu zaliti: kano oko židovah u crvenom moru dižu se talasi sa dvie strane, pa kako se ondje nad Faraonom, tako će se ovdje sklopiti oni nad progoniteljem, ako se usudi da stupi medju nje. Mudri sviet misli, da francezka posada kao sila čuva svetoga otca u Rimu, dočim upravo sveta stolica pridržava Franceze u Rimu. Ode-li papa iz Rima, vječni grad neće vriediti ništa ni Talijanom ni Francezom; jer samo kao središte crkve važan je Rim; a prestane-li biti to, tada nije drugo do povjestna ruševina. Znadu to neprijatelji crkve a prijatelji prevrata vrlo dobro, da papa samo u svom vjernom Rimu ima moć satrti prevratu glavu, a svagdje drugdje da je tudj u tudjoj zemlji, te s toga i rade svom lukavom silom, da ga iz njega izrenu. Podje-li jim za rukom, to će sviet opet vidjeti onaj ružni prizor, kakov se pojavi poslie zasužnjenja Pia VII.; kad zadnja tvrdja poredka padne, pravo jačega nezna kraja, a cesarizam drži slavje.

— Ministru Viktora Emanuela Minghettiu dolazi na okružnicu od biskupah odgovor za odgovorom. Kako prije odgovoriše biskupi iz papinskih pokrajinah, Lombardije i Piemonta, tako sada odgovori 17 biskupah iz Toškane i 13 nadbiskupah i 48 biskupah iz Napuljske prosvjedom proti okružnici, kojom se zahtieva od crkve u Italiji, da prizna pridružbu, plienitbu pape i naredbe nasilne vlade. Za sada još neima prosvjeda samo od sicilijanskih biskupah; nu doći će sigurno i od njih, te će se sva Italija u tom jedinom činu složiti. To je jedino jedinstvo i sloga u novom kraljestvu Italija, koje će od razvikanoga njegova jedinstva preostati, pokle se utiša buka. Vlada se ovoga jedinstva boji više, nego ičesa na svietu, te izjavu biskupah u skupu prima mučke, samo kada koj od njih sam za se izdade prosvjed, njega mahom zove na sud.

— O. Passaglia izdaje sbilja list naslova: „Il Mediatore", tjednik, kako se čita na njem, politički, crkveni, znanstveni i književni. Kakovim-li duhom diše taj posrednik, neka sudi štioc po ovih izrekah. U 1. broju piše: „Rim i Mljetci čame još uviek u robstvu" „Franjo II. i papinski dvor nastavljaju bezbožni posao rušeć i prolievajuć krv u nesretnoj zemlji južnoj Italiji." — „Vidi se, da rimski dvor miešajuć raznolikom mudrolijom i spletkom politiku s vjerom kani svom silom, da nas prisili na crkveni razdor." „Dajte da spasimo katoličku crkvu od razora, do kojega ju očito oholi gospodari Rima pohlepom za svjetovnom vladom vode." „Dao Bog da svjetlo istine bolje prosine razum Pia IX." „Rimski dvor osliepio je od strasti." Istim glasom kudi kardinala Antonella zovuć ga oholicom i pojelicom novca, druge kardinale, a osobito o. Theinera, koj je pisao na obranu svjetovne papinske vlade, i mnsgra Nardia, koj je živo prorešetao spise Passaglije. Živu vatru siplje taj list na „Armoniu," jer ona je svim italianissimom, osobito od duhovnoga staleža, oštar trn u oku.

— Matica bratovštine sv. Petra u Rimu sabra Petrova novčića od Rujna 1860. do Listopada 1861. liepu svotu od 42,450 škudah rimskih. „Armonia" pako sabra god. 1860. i 1861. 573,887 lirah u gotovu novcu, a drugih darovah, kako sama piše, baš toliko po prilici, tako da njezina sbirka iznosi svega skupa 1,147,774 l.

Iz Francezke. „Moniteur universell" objavljuje od rieči do rieči govore prigodom svečana pohoda mnsgra Chigi-a, papinskoga poslanika na 23. Siečnja kod cara u Tuilleriah. S jedne su i s druge strane vrlo prijatni; ali neimaju političnе važnosti. Poslanik pozdravi cara ovim govorom: „Sire! Ja ćutim dobro, od kolike je ciene pouzdanje, kojim je mene počastila vriedna glava crkve, te me poslala za apostolskoga glasnika k Vašemu Veličanstvu, caru ovoga plemenita i veledušna naroda, kojemu je od svih stečenih naslovah najmiliji pridievak „kršćanski." Predajuć Vam breve, kojim naš sv. otac mene kao takova Vašemu Veličanstvu oglašuje, molim, vjerujte, da ću svimi silami raditi za obstanak dobrih odnošajah, što srećom obstoje medju sv. stolicom i Vašom vladom. U nadi Sire! da će mi poslužiti sreća, te da ću i u Vas steći pouzdanje, želim od srdca, da bude sretno Vaše Veličanstvo, sretna Njez. veličanstvo carica, carević i Francezka." Car odgovori mu sliedećim govorom: „Hvalim Vam na čuvstvih, koje mi očitovaste u ime sv. otca. Jur prigodom nove godine bijaše sv. otac tako dobar, te generalu Goyonu izusti za mene rieči, koje me vrlo ganuše. Vjerujte, ja ću se uviek trsiti, da svoje vladarske dužnosti udesim prema smiernosti, koju sam papi dužan. Što ste Vi imenovan poslanikom, to će — niti nedvojim — doprinieti, da sve prijatniji i užji postanu odnošaji, koji su za dobro vjere i mir kršćanstva neobhodno potrebni." M. Chigi reče zatim carici od pape čestitku ovim govorom: „Po milosti našega sv. otca odlikovan čašću apostolskoga glasnika kod Nj. Veličanstva cara, sretan sam, da imam izručiti Va-

šemu Veličanstvu carici breve, što ga ovom prigodom Vam šalje. Dobio sam od svetoga otca osobiti nalog, da Vas opetovano u njegovo ime uvjerim o njegovoj pravoj otčinskoj naklonosti prama Vam, a od željah da kažem one, koje neprestano goji za sreću Vašega Veličanstva i carevića sina.“ Carica odgovori: „Obznana sklonosti, kad mi dojde od sv. otca, dirne me vrlo, a sad me ganu osobito ovo Vaše svjedočanstvo u ime sv. otca izrečeno. Molim Vas prijavite Njegovoj svetosti čuvstva moje smierne zahvalnosti, a vjerujte, da sam vrlo zadovoljna, što ste Vi kod nas.“

Iz Pariza. Devetorica glasovitih pisacah, koji odustaše od uredjivanja časopisa „Ami de la Réligion“ nemogu biti bez organa, da nastave boj za pravi katolički liberalizam. Jer pako, dok je štampa pod ovakovim strahom, neima izgleda za novine, koje neidu smjerom bonapartistično-prevratnim („Opinion Nationale“) ili protestantsko-liberalnim („Temps“), to se pogodiše bivši urednici tista „Ami“ s uredničtvom lista „Gazzette de France,“ a ravnatelj pruži jim veselo desnicu. Nije lahko ni u samoj Francezkoj naći tako proizvodnih glavah, učenjakah ogromna znanja a neumorne radinosti, kano što su bivši urednici „Ami de la Réligiona.“ Samo se po sebi razumie, da grof de Carné, knez Galizin itd. nude svoj trud i pomoć samo s tom pogodbom, da taj najstariji od svih francezkih dnevnikah, legitimističan par excellence okrene barem dielomice dosadanjim smjerom „Ami de la Réligiona“. — Taj je list, kako je jur javljeno, kupila vlada. Sbog toga odstupiše svi urednici i nadzirajući ga odbor, u kojem bijahu princ de Broglie, grof Flavigny itd. Sada zahtieva grof Larochefoucault svoju jamčevinu, koju za isti list bijaše položio, nazad.

— Napoleon je „velikomu iztoku“ u Francezkoj zabranio, da nedrži sam izbor velikoga meštra, nego mu je narinuo sam vjerna si sluga maršala Magnana. Naduti slobodni zidari razsrdiše se sbog toga, te priete, da će obustaviti „posao,“ ako jim se nevrati sloboda u izboru. Slobodni zidari padoše u onu istu jamu, koju su oni izkopali za družtvo Vinka Pavlova, ocrniv ga, da je pogibeljno državi.

Iz Belgije. Što osobito udara u oči, to je sada očiti boj liberalizma t. j. bezvjernoga slobodnoga zidarstva proti katoličkoj crkvi. Sva po gotovu Belgija katolička je; a što se je oslobodila težka trha od protestantizma iz Holandije, ima zahvaliti prije svega naporu katolikah, te s toga u preustrojitbi nove države dana je crkvi podpuna nezavisnost od države i sloboda u obuci i sdruživanju. — Čovjek bi bio mislio, da je tim prepriečen svaki sukob; nu liberalizam eto nemože ništa manje da trpi, nego baš nezavisnost i slobodu crkve; jer ona od svemoći državine brani slobodu osobe, te neće da se pokori nasilnomu gospodstvu komorske većine kano ni cesarizmu. Kano što u Portugalskoj pod Koburžanom Ferdinandom, tako i ovdje pod Koburžanom Leopoldom zavlada loža slobodnih zidarah, te pod izlikom liberalizma zametnu ona boj s katoličkom crkvom ozloglašujuć njezine učevne zavode, dobrotvorne družbe à la Napoleon podlažuć birokraciji, a sada upravo smiera da joj otme učione. U Austriji tkaju i snuju slobodni zidari na jednako brdo. Najljući boj, na koj se spremiše, bijaše trud, da vlada prizna kraljevinu Italiju. Ali jer vriedni ministar vanjskih posalah vidje, da bi taj čin bio povreda belgijske neutralnosti i uvreda katolikah u Belgiji, okani se on toga. Što preostade drugo, nego da okretnije koje orudje lože snuje i ruje u komorah, da prodre priznanica, koja je posve suvišna, a bilo bi sbog nje i velike smutnje: suvišna, jer talijanskoj braći nebi bila odluka belgijanske braće nikakova podpora za slabu sgradu; a prouzročila bi smutnju, jer ne samo da bi odnošaji prema Rimu bili poremećeni, nego smutio bi se mir u zemlji, nestalo pouzdanja u vladu baš u vrieme, kad najviše sloge trebą. U Belgiji zavlada takov strah od susjede Francezke, da se spremaju milijuni na obranu od naumljene pridružbe. Srećom Napoleonovića čini se da mu je ova zemlja dozorila za igračku; mržnja bo i nesloga najbolje su njegove saveznice. Da je istinita ona poslovica: najbolja je žena, o kojoj se najmanje govori, to bi Holandija po ovoj poslovici imala najsretniju uredbu. O Holandiji čuješ malo kada što, a što bi i javile novine o njoj, to bi bilo: da je više prispjelo kave, da je gdje bila poplava ili da je poslužila sreća u novcu. Da je sav suvišak u matici zemlji od otimačine u naseobinah, to nije vriedno spomenka. U holandezkih naseobinah takova je oštra i nezasitna uprava, da svaki čas bukne buna. Tek godine 1860. dokinuta je u holandezkoj Indiji prodaja robovah; a kamo će grozovitiji zakonari i zakon, nego što je, kad kršćanska vlada kršćane kao robove prodaje muhamedancem Arabom i poganom Kinezom?! Koga da nepopadne groza sjetiv se sramotnoga onoga ugovora s Japanskom, kojim se Holandezi obvezaše, da će javno pogaziti nogama križ u znak, da nisu kršćani. U Holandiji dotle je jur dotjerala sloboda vjere, da u državi ni neima više nikakove vjere; pa nije ni za čudo, što su nedavna u komori dva poslanika kršćanina predložila, da se ukine nedjelja; nego što je sbilja čudo, to je, da je ministar pravosudja, židov, kršćansku nedjelju branio. Da u Holandiji blizo 2. Prosinca nije sigurno, svjedoči taj dogodjaj, što su se prošle godine kraljevi ovih zemaljah prvi put, od kada je Belgija odlučena od Holandije, sastali na dogovor.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Drа. Ljudevita Gaja.

BROJ 7. U ČETVRTAK 13. VELJAČE 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Gojitba mladićah za duhovni stalež.

(Dalje.)

Ali kako vrlo cienim pravu pobožnost u svakoga kršćanina, a napose u kršćanskoga svećenika, tako mrzim umjetnu ili krivu pobožnost i svaku njezinu izliku. Od mnogih takovih izlikah i mahnah, koje se za svećenika hotice oli nehotice mogu uhvatiti, spomenuti ću samo njeke grdnije. Svećenika obružuje i ogadjuje na njem pobožnost ukočena vanjština, koja sapinje tielo kano težkimi verigami. Ukočen je duhovnik, koj obara oči, kano da nesmie drugamo ni svrnuti njima, osim u šiljke čizamah; koj snuždi čelo, kano mrki oblaci, kad će na zemlju saliti kišu; a stupa nogama, kano da hodi po iglah. Takov će duhovnik biti lakrdijašem za ruglo i smieh; pobožnikom od razbora, koji mogu prerazumjeti, da je to pretvora ili falinga, biti će na žaobu; a nejakim u pobožnosti dušam biti će na smutnju, jer će pomisliti, da oni ni nemogu biti pravo pobožni, kada tomu treba tako stroga i ukočena držanja. Ukočen je duhovnik, koj kad se težkom mukom i upusti s kim u razgovor, drži se i tada snuždeno, te mu je vidjeti, da mu je za onu rieč žao, što ju izusti; ili ako se i upusti u dulji razgovor, svraća bez svakoga povoda drugamo, te svakomu i svakom prigodom hoće da bude učiteljem. Takov duhovnik neće nikada nikoga predobiti za pobožnost, jer će svak reći: ako takov mora da bude pobožnik, netrebam biti pobožan. Zašto se tako drži? Bog ga sudio; nu ja mislim zato, što krivo shvati poniznost. Da pravo znade, što je kršćanska poniznost, nebi tako radio, van ako tim nesmiera na šta drugo — da bude s vana, što nije nutra. „Pravo ponizan neće da se vidi ponizan, nego neznatan; jer veselje s vlastitom poniznošću već je potajna oholost.“ (Sv. Bernard) „Ako nebudete maleni kano djeca, (koja za sbilja vide i priznaju svoju slaboću) nećete uljezti u kraljestvo nebesko“. (Mat. 18, 3.) Ima mudracah poniznjakah, koji poniznošću traže samo slavu. Diogenes mudrac stajaše jednom za ljute zime na polak gol i bos na ledu, a svjetina sletivša se, da se nagleda nevidjena čuda, stade ga žaliti. Na to će mudrac Plato, došav po slučaju onamo, reći svjetini: „Ako vam je sbilja žao ovoga čovjeka, te mu mislite pomoći u nevolji, idite brže svi od ovuda.“ Tim reče Plato, da to Diogenes radi za taštu slavu, te da će se sam ostaviti ovakove mudrosti, kad nebude nikoga da ga zamjerava. — Dvojaka je poniznost: jedna razuma, druga volje. Ponizan je razum, ako priznaje svoju slaboću i malicu; a ponizna volja, ako hoće da ga i drugi drže za onako malena, kako i jest. Mnogi čovjek ima ponizan razum t. j. priznaje sam za se, da malo znade; ali ako nije ponizna uz to volja, to ona hoće, da se i slab razum drugomu pokaže jak — učen. Ponizan čovjek podlaže se u svemu Bogu; ali obzirom na Boga zapostavlja se on i drugomu čovjeku; jer vidi na njem Božju priliku i cieni darove Božje na njoj. Ponizan će drugoga više cieniti nego sebe po onom, što reče apostol „. . . jedan drugoga više cieni od sebe.“ (na Filip. 2, 3.) Jer ako s jedne strane promatramo ništoću na sebi, a s druge vrline na iskrnjem, tad možemo po istini drugoga cieniti više nego sebe. Premda se Pavao uzhiti do u treće nebo; premda je više uradio od svih svojih drugovah, reče on sam o sebi, da je „nezrio porod,“ „najmanji medju apostoli, nevriedan, da se jednom i zove apostol.“ (I. Kor. 15, 8.) Rekoh, da je poniznosti sielo osobito u srdcu, te kako se sva čuvstva u čovjeka jur i sama očituju naravnim svojim znakom, očitovati će se i poniznost sama najbolje. Hoće-li čovjek, da ju

pokaže umjetnimi vanjskimi znakovi. to će ju samo naružiti te drugoga ganuti na smieh ili pače na grieh. Poniznost se vrlo liepo može slagati s vanjskim sjajem i veličjem, ako to zahtieva čast ili je drugačije iskrnjemu za korist. Mnogi su ljudi takove naravi. da poglavara ciene i štuju po dostojanstvu i veličju, kako se s vana pokaže, i to je dovoljan uzrok, zašto se s kršćanskoga nagleda dopušća, da kako svjetovni tako i duhovni poglavari kad i kad pokažu s vana sjaj. Uzmemo-li na um narav svoga hrvatskoga naroda, to su snuždeni i pokunjeni svećenici najmanje za njegovu želju. Ima morda i takovih narodah, koji to budi od naravi budi od navade od svoga svećenika traže; nu naš, što ga ja poznam, toga netraži. Ali da se vratimo na duhovnoga ukočenika, imam reći ne iz svoje glave, nego što vas sviet opažava, da baš iz ovakova duhovnika često viri oholica i tvrdoglavac u drugom odielu. Ovakov većinom prezire drugoga te njega nagovaraj na što, nećeš ga nagovoriti, ma bilo i najbolje: on radi sve po svojoj glavi, a drugi mu nije dorastao ni do koljena. „Ponizan šuti, kad je okrivljen, oprosti, kad je uvriedjen, gluh je, kad je hvaljen“ reče sv. Ambroz; a baš ukočenik jedva da će to snositi. Kako naravna tako po sto putah više umjetna turobnost oli snuždenost zametkom je zla značaja; samo molim svakoga, neka nemieša snuždenost sa staležnom čednošću i pristalošću, pa sam siguran, da sam za svakoga istinu rekao. Mudar dakle gojitelj duhovnih gojenacah ima paziti, da mu gojenci nebudu samo ukočene lutke, što bi sigurno bili, da jim takova načela zapiljuje u glavu, te ukočenike stavlja za uzor.

Ovoj ukočenoj vanjštini slična je vanjština zanemarena, budi u kretnji tiela, budi u nošnji, te je i ona pogreška na svećeniku. Takove su pogreške osoritost i njeka vrst, štono se veli, kiseline, neuljudnost, neugladjenost u vanjskom ponašanju. bezobzirnost — riečju sve, što čovjeka u ljudskom družtvu čini dosadnim i mrzkim. Ima duhovnikah, koji si navlaš nagrde kosu ili ju nose nepočešljanu, i drugčije sve rade proti tako zvanoj estetici; a krivi su tomu oli sami, oli su jim krivi gojitelji. Jer ima gojiteljah, koji baš zahtievaju, da jim gojenac zanemari vanjštinu, te koj je neokretniji, smušeniji i kuštraviji. njega i vole, samo ako se drugčije vlada po njihovoj volji. Ima gojiteljah, koji će duhovnomu gojencu propustiti sve, ma zanemarivao on i glavne dužnosti, samo ako je po njihovu srdcu kriepostan i pobožan. Strah me je: pomisliti će morda koj štioc, da ovo piše strašan gizdelin i estetik; ali po svom sudu može sam reći: da gizdelin nipošto nije, pače sve prije nego to; a šta se tiče estetike, kano pravi rodjeni Adamović videt meliora probatque, deteriora sequitur. Primi sam sebe za nos! reći će tkogod. Kakov si ti? — E moj gospodine! drugo je vjerovati istinu, a drugo obdržavati ju u životu. Ja opisujem, kakovi moramo da budemo mi svi svećenici, a ne kakov sam ja. Ništa nestoji ružnije svećeniku, nego ako je gizdelin, vjetrenjak, udvorica, laskavac i salonac; a bora mi nestoje mu liepo ni ona svojstva, što sam jih gore više izbrojio.

Zla je pogreška na svećeniku i to: ako ostavi i zanemari cieli sviet, te razumievajuć zlo svoju zadaću neznam po kakovu uzoru izmiče s očijuh svietu. Duhovnik dušobrižnik neima biti pobožan na onakov način, kako je redovnik u svojoj stanici. Da me tko opet nerazumie krivo, još jednom velim, da dušobrižniku treba pobožnosti prave, istinite, pače veće nego i redovniku, ali samo valja da se njegova pobožnost pokaže u svojoj posebnoj prilici. Dušobrižnička pobožnost ima duše voditi svojom milinom, te već nebi bila prava, čim bi mrzkom strogošću odbijala, što bi milinom imala privlačiti. O svećeniku, koj za čitav sviet nemari te se svakomu družtvu ugiba, misliti će prosti sviet, da je nepristupan, ter će k njemu u izpovjedaonicu doći samo po koja pobožnija dušica. Veliki pako griešnik, o kom reče Spasitelj, da njemu treba liečnika, neće se k njemu usuditi ni blizo; jer on misli, da je takov svećenik obiknuo slušati samo pobožničke pregreške, a težko rekši meni, da mu počmem izbrajati svoje opačine. Nerazborita je pobožnost takova svećenika i nju neide liepo ime asceze, kojom se proslaviše toliki svetci, i koja je prva pod nebom mudrost. Njegov govor, sukromne i javne opomene zaudarati će po ovakovoj pobožnosti, koja se s mnogoga obzira liepom kaže, ali nije vazda Bogu draga. Jer ciene-li se samo pobožne duše; drže-li se griešnici za smet ljudskoga roda; misli-li se, da sva pobožnost stoji u njekoliko vježbah duhovnih ili da su dosta njeka pravila, pa tko se njim nepodvrgne, tomu da neima spasa, već ga valja posve zavrći: tad svećenikova pobožnost doista nije razborita, niti će takov duhovnik deseti dio dobra učiniti, što bi učinio, da je u njega razbora. O takovu će reći sviet, da je dobar duhovnik, ali zao dušobrižnik.

Pobožnost može se izvrći u prenapetu revnost. Zlo ga radi dušobrižnik, koj samo ruži i psuje okorele griešnike, a opet jim svakom prigodom kaže pravila kršćanskoga života kano na nedokučivoj visini; koj mieša zapovjedi i svjete evangjeoske sve skupa, te mimogredice izrečene izreke ćudorednikah stavlja kao gotov strogo obvezujući zakon. Otu će pogrešku iznieti sobom

mlad svećenik, ako je tako s njim u sjemeništu baratao duhovni otac. Ako duhovni otac vazda neima na pameti svrhu svojih duhovnih sinovah, već što mu dojde u ruke, bila knjiga za pustinjaka, redovnika ili duvnu, predaje u ruke gojencem ili jim takova načela neprestano zabija u glavu, pomrsiti će jim sve pojmove, ter će oni u glavi izležena crva odnieti sobom van, gdje će oli sve skupa stresti iz glave, oli se dati na prenapetu, nerazboritu revnost. — Prenapeta je dalje revnost, ako svećenik svaku i najmanju rieč bačenu od zla i nevriedna jezika pobire, te se sbog nje srdi i hrusti; ako na jednom čitav sviet kani popraviti, ili ako se nepopravi, odmah bi ga sa sve četiri strane zapalio; ako hoće da bude svagdje, u svašto se pača, svašto počme, te naravno ništa nemože dotjerati do kraja. Prenapete je revnosti, pače mahnit je svećenik, kojemu je mila samo grmljavica i treskavica, te samo strogošću misli sakupiti Bogu sveto stado. Takov svećenik, treba-li učiti, grmi, treba-li opomenuti, sieva; treba-li ukoriti, treska i praska; izpovieda-li, tutnji, propovieda-li, eto pravoga groma! To nije pobožnost dražestna, nije pobožnost po volji Božjoj; tako nisu radili svetci, a po imenu sveti Franjo Salešanin, koj milinom svoje gorljivosti predobi mnoge duše. Treba odkrivati rane i pokazivati njihovu grdobu; ali odkrivene valja zaliti melemom — milosrdjem i dobrotom. „Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos,“ reče prasvećenik.

To su u kratko bludnje, u koje može zabluditi srdce težeć za pobožnošću. Za sliedeće mahne, koje se mogu zaleći u srdcu te zaokriti laštavom krinkom, griešio bi, da zlo rabim svetu rieč pobožnosti. Prva je ona opačina, koju je gospodin prasvećenik Isus svakom prigodom kudio na glavnih svojih protivnicih Farizejih, kleta h i m b a, sduha prvoga lažca vraga. Tko da prebroji sve njezine varke? Samo velim: jao onomu, koj noseć ime učenika Isusova nije drugo, nego učenik ljudskoga ubojice te zakletoga protivnika Isusa i njegovih sljedbenikah. „. . . Quid sub vestitu ovium lupus latitat, quid gregem Christi, qui christianum se mentitur, infamat. Christi nomen induere et non per Christi viam pergere, quid aliud quam praevaricatio est divini nominis, quam desertio itineris salutaris.“ . . . (S. Cypr. de zelo et livore) S toga gojitelj duhovnih mladićah ima raditi svimi silami, da mu kojega od gojenacah neotruje duh zlobe ovim otrovom, pak čim i malen samo zametak opazi, neka bez smiljenja reže i péče, neka kadi tamjanom prave pobožnosti, da izrene iz prilike Božje nečastivoga. — Rodjena sestra himbi jest z a v i s t zlozuba, po kojoj dojde na sviet smrt i sve drugo zlo. Zavist je hrdja, koja na čovjeku sve pokvari. „. . . Zelo excoecante sensus nostros atque in ditionem suam mentis arcana redigente Dei timor spernitur, magisterium Christi negligitur, judicii dies non providetur, inflat superbia, exacerbat saevitia, perfidia praevaricatur, impatientia concutit, furit discordia, ira fervescit, nec se jam potest cohibere vel regere, qui factus est potestatis alienae.“ . . (S. Cypria.) Himbenik i zavistnik ruje pod drugim, snuje spletke, zameće svadju i kavgu, te gdje prije bijaše blažena tišina, mir i sloga, zavistna hrdja sve će smutiti; a gdje neima mira ni sloge, neima ni dobra napredka. Himba i zavist radjaju laž, klevetu i ogovor, što sve ubija svaku plemenitu ćut. „Tko od opakosti ima nješto drugo pripravno na jeziku, a posve drugo sakriveno u srdcu, tomu je i sva pobožnost i služba na čast Bogu obavljana zaludna, te s takovim se nedruži, da nebudeš otrovan nečistim njegovim otrovom.“ (Sv. Klimak) Lažci i laskavci imadu medena usta, ali čemerno srdce. Kako svak može suditi, da je ura koja drugačije kaže a drugačije tuče, pokvarena, tako možemo suditi, da je pokvaren čovjek, koj drugačije misli a drugačije govori. Pred sv. Augustinom nije pod živu glavu nitko smio ogovarati, te on, da već unapried svakomu jezičljivcu začepi usta, napisà na stieni svoga blagovališta:

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam,
Hanc mensam indignam noverit esse sibi.

„Tko u potaji ogovara, nije ništa bolji nego zmija kriomice puzeća, da ujedom otruje. (Eccl. 10, 11.) „Ogovorljiv jezik jest oštro koplje, koje jednim mahom rani tri, naime sama ogovornika, slušaoca i ogovorenika.“ (Sv. Bernard) Konstantin Veliki bio je udario kaznu smrti na ogovor; a Teodozij Veliki izdade god. 386. zakon, da svaki, koj spis na porugu i sramotu drugomu napisan dobije u ruke, baci ga u vatru; tko bi pako takov spis razdavao, bio bi kažnjen kano i sam krivac. Ako je opačina tolika rugota na svakom čovjeku, bio kakve god vjere, ako je rugota na svakomu, kako da nebude ružna rugota na kršćanskom svećeniku?

Istina je živa, gojitelj mora da sazna, kakov je koj od gojenacah; nu za to ima i načinah množinu. Saznati će motreć gojenca tjelesnu i duševnu osobinu, motreć mu gradju ili ustroj tiela, jer vanjština često izdaje nutrašnjicu po onom istom zakonu, po kom narav sama izdaje na tielu osobitim biljegom duševne razdražice; motreć ga pozorno, kakov je u drugovanju, u igri, šali, zabavi i šetnji; pitajuć, kakova je roda, kakova mu bijaše gojitba za mala, kako je i gdje proživio djetinju i dječačku dobu, i na sto drugih

načinah. Škodnim načinom, kakov je ogovor i tužba, nikada ga neće pravo spoznati. Bog i duša i to je shodan način, da se pita sud drugih ljudih poznavajućih gojenca, a osobito njegovih drugovah; jer drug druga pozna bolje, nego ga pozna poglavar, ma da je uviek medju njimi. Poglavaru dakle nije zamjeriti, ako kad i kad zapita kojega od gojenacah: kakov mu je taj i taj drug, kako-li se ponaša? jer je on dužan da spozna svakoga, a opet dobar drug govori po duši istinu o svom drugu, te ako kaže o njem i žalostnu istinu, nije mu nahudio; jer kaže prijatelju svomu i njegovu za njegovo dobro. Kada ljubav ljubavi pripovieda i srdce srdcu, neima tada zla po nikoga. Rekoh jur, da je mladiću krasan ures iskrenost, ali iskrenost razborita. Tudje pogreške pripoviedati slobodno je samo onda, kada je komu tomu za korist a nikomu na štetu. „Mudrac prije nego će reći, promisli dobro, što i komu, gdje i kada će reći.“ (Sv. Augustin) „Jezik ima korien u srdcu, kano da je već sam stvorac kanio naučiti, da prije srdce ima vagnuti, što će jezik izreći.“ (Sv. Bernard) „Zatvarajmo usta, a razum rabimo kano ključ, ne da uviek budu zatvorena, nego da se u sgodno vrieme otvore.“ (Sv. Ivan Zlatousti) Zato ima mudar gojitelj prije dobro prosuditi, koga pita, što mu odgovara, kako-li žive sudac sa sudjenikom; a tako ima i pametan drug promisliti, što će o drugom govoriti. Ovakov dakle način nije škodan. Po sebi se razumie, da se za sud ima opitati mladić dobar, pametan i sdušan; jer upitaš-li lažca, da ti kaže istinu, nećeš baš ni sam drugo nego da ti kaže laž, te motriš-li drugoga kroz takova, motriš ga kroz zabrljano staklo, pa bio onaj drugi i sama krasota i vrlina, ukazati će se ljagav i mrzak. Laž je mrzka grehota, te lažcu svakom prigodom valja pokazati mržnju i nepropustiti mu bez ukora i kazne ni jednu lažnu rieč. Tko bi pako lažca trpio, ma bilo to samo zato, da sazna po njem, što drugi rade, ili mu pače prijao, taj ne samo da bi kvario njega sama utvrdjujuć ga u lažljivosti, nego bi kvario i druge kraj njega. Ta ni lažac nelaže van za kakovu takovu korist; pa kad vidi jedan, da se je drugi lažju zavukao poglavaru u milost, velika je to napast, da se i on poprimi ote lahke a probitačne mudrolije. Uhoda i tužioc, koj samo od nagona svoga srdca bez svakoga naloga i povlastice sabire novine te nosi poglavaru, od stotine morda samo jedan uhodi s čistom nakanom i kaže čistu istinu. Uzme-li se samo jedna rieč bez saveza s drugom, na takov način našlo bi se i u istom sv. pismu sijaset zlih riečih; a baš ovakov uhoda pobere jednu rieč, prida joj desetak svojih lažívih, pak eto čitave urote proti poglavarstvu, psovke i šta sve ne! To je škodan način poznavanja. Gojitelj, koj bi se služio ovakovim očima i jezici, ne samo da nebi bio mudar, nego bi bio oli ludjak oli zlotvor kvareći povjerenu si omladinu te gojeć od nje same rovare, klevetnike, zlobnike i svadljivce.

Kuga su u zavodu i laskavci. Nerazborit, strastan ili slabe petlje gojitelj imati će u brzo oko sebe četu laskavacah, koji kad se jedan put njemu poglavaru zavuku u njedra, ne samo da će se preuzeti i uzoboliti, nego će svoje drugove strahovati, plesti spletke i mutiti. Ta vas sviet znade, što mogu zla učiniti laskavci oko vladara za svu državu. Vladar ili drugi poglavar zapleten u jake mreže laskavacah sliep je, sliepo radi, te istina do njega nemože ni probiti. Lahko bi još, da je jedan gojitelj u zavodu takov; ali kad je njih više, tad se čitav zavod razdieli na stranke i protivne tabore, osobito ako su si protivni poglavari, ter eto gotova i neprestana boja. Propade takovim postupkom poglavarom ugled; a gdje njega neima, tudier ide u vjetar obuka i gojitba; tudier se neoplemeniše nego pokvariše mladići. Čuo sam pripoviedati starce: kakov je tko bio u zavodu, takov da je bio i poslie. Ako je to istina, kako bi sbilja znala biti, jer već mudrac Aristoteles reče, da je čovjek ono, što gojitba od njega napravi: tada zlo i naopako! To je kvasina nemira, svadje, mržnje i drugih zalah, koja truju mladi život, te koj zaklon pobožnosti i bratinske ljubavi čini mučilištem, iz koga mnogi jedva čeka da izide. Mjesto poslenikah jednim vezom mira i ljubavi svezanih i složnih idu iz nesretna ovakova sjemeništa u gospodnji vinograd sami takmaci, laskavci i rovari, u kojih je mlaka ljubav Boga i iskrnjega.

„Tko žive u nemiru s kršćanom, nemože da s Krstom žive u miru.“ (Sv. Augustin) Čuo sam pripoviedati, da ima zavodah, gdje, kad na koncu školske godine dojde do razstanka, da se gojenac s gojiteljem i drug s drugom težkom mukom i suznima očima razstaje, kano pravi sin sa svojim otcem a rodjen brat s bratom, a ona dva mjeseca da jedva sve čeka sastanak. Blago poglavarom i gojencem takova sjemeništa, ali i puku, komu su u njem izučeni i uvježbani duhovni vodje. Siedu dušobrižniku uspomena na ona blažena vremena, na drugove i drugovanje u takovu zavodu, milinje je njegdje srdce razblažujuće. Smierom, kojim sve skupa uputi pobožan i učen gojitelj, stupa svak složno, a za njimi puk dušom i tielom odan svojim vriednim vodjam. Uzpirite dakle učitelji učiteljah i otci otacah ljubav i prijateljstvo u srdcu svojih gojenacah; jer što se za mlada čvrsto sprijatelji i sljubi, nerazvrgne se do hladnoga gro-

ha; radite svimi silami, da vam mnogi povjereni mladići budu jedan, kako je gospodin Isus s vječnim si Otcem jedan, pak će biti i jedno stado.

(Dalje će sliediti.)

Lacordaire.

Po gotovu svi časopisi priobćiše opis života pokojnoga redovnika o. Lacordaire-a, koj veći koj manji, ali malo ne svi tvrde, da je njekada bio Voltairovac, te da se nezna zašto i kako postao kršćanin, misnik i redovnik. Tako se opisuje životno razkršće toga izvanrednoga muža. Svaki čovjek, koj bolje znade njegov život, a čita o njem ovakov opis, dužan je, da kaže pravu istinu te prosvjetla uspomenu divnoga toga muža; jer zvati se Voltairovcem može biti na diku samo kojemu junaku napredkaru.

Ivan Krstitelj Hinko Lacordaire dojde iz svoga rodnoga sela Recey-sur-Ource (okružje Chatillon sur Seine) kao diete od četiri godine u Dijon; a u osmoj godini jur bijaše ga vidjeti pod jednim prozorom, kano da s propovjednice govori Bourdaloueove propoviedi. Deset godinah star dojde na licej, gdje ostade sedam godinah; tudier odlikovaše se on u retorici, te bi ga vazda skoro zapala prva nagrada. Od tuda prejde na pravoslovje u Dijon. Budući ubog morašc si obukom služiti kruh; ali uza to napredovaše dobro u svom nauku; a tako i u učevnom zavodu od četiri razreda učaše s odlikom javno pravo, mudroslovje, poviest i knjižtvo ili literaturu. Kad je već mlada glava bila sposobna za takove visoke pojmove i teorije, to je ona morala u doba Bonalda, Maistrea i Lamenaisa — u doba nove preustrojitbe — podpuno dozrijati ter se dati na tvoritbu osnovah i zakonah. U ono doba bijaše u mladom družtvu ne malena borba medju klassici i romantici za književnu slobodu, pak neda se tajiti, da to nije imalo upliv u pojmove Lacordairea, koj kako u svačemu, tako se i u toj borbi odlikovaše. Jur prije toga njeki star učitelj opaziv, da se ovoj mladoj i vatrenoj glavici nedopada razdiel postavnoga prava, prigovori mu: da se „previše bavi metafizikom.“ Priznati se može i to: da je on mladićem izpoviedao vjeru navadnoga deizma i republikanizma, i da se je njegov duh poveo bio za Rousseauom; ali to nije istina, da je on ikada bio bezbožac. Baš u ovo doba izreče on onu svoju izreku: „Svak može napasti na red, ali ovaj nemože biti preobladan .... mi mu nemožemo uzdrmati temelja; jer na vrhu ove piramide položena je desnica Božja.“ Drugi put opet pokuša on da pobije mnenje Rousseauovo o stanju ljudskoga družtva, te dokaza, da bi po njem čovječanstvo samo sebe moralo razoriti i ubiti, a dalje izvodi, da bezbožtvo vodi u propast, te da nosi u sebi zametak zakonah, koji bi narode kano kakova brzica rieka zanesli u robstvo. To barem nije rečeno po Voltaireovu. .. Medjuto istina je, za tada još nebijaše on kršćanin u pravom smislu, premda bi znao reći, da evangjelje kao „neizrecivo liep moral“ cieni i njegove viestnike štuje, jer „njihova služba ima velik upliv na ljudsko družtvo.“ Ovakovim duhom zaudaraju i njegove razprave, napisane za drugove u nauku tada, kada ga držahu za pisca dična i riedka čovjeka. Za onda držahu njega kao kakovu zagonetku: žestok, ali je uztrpljive naravi; hvastalica, ali je glava darovita za velike osnove; ozbiljan kano kakov mudrac, a veseo kano kakovo diete; strastan je, ali vendar ljubi red i točnost. Pitaj sada, nevidi-li se jur tudier zametka, koj se može razviti u vatrena kršćanskoga govornika? . . .

Svršiv nauke i vrativ se iz Švajcarske, kamo je bio poslie toga odputovao, stupi u službu njekomu odvjetniku u Parizu, a kašnje prvomu predsjedniku ukidnoga suda. Posao idjaše mu vješto od ruke, a Berryer, govornički poglavica, proreče mu: da bi mogao, samo polagano da tjera, dotjerati do prvoga mjesta u uredu. Mladi odvjetnik sanjaše u svojoj šest noguh širokoj sobici o budućoj slavi. S vana idjaše mu sve liepo, pribavi si prijateljah, te ga oni počmu zamjeravati; ali s nutra nemogaše se on sam sa sobom nikako složiti i smiriti, nego oćuti: da je nezadovoljan, žalostan, samotan, svačesa sit, makar ništa nije ni kušao. Neprojde dugo vremena, pomisli on, kako bi čovjek za otom ludorijom — slavom mogao teći. Tražeć da se spozna s kojim književnikom, nanese ga sreća na abbéa Gerbeta, spozna se s njim, a on ga predstavi mnogim duhovnikom svake časti. Drugovanje s ovim mužem smiri ga, te opazi, da se pukotine u njegovoj duši pune kršćanskimi misli, poćuti, da su mu se malo po malo promienila načela; a budući čvrste volje, da više „srdca nepusti u velikoj smetnji,“ dojde dotle, da je jednoga dana doletio te s uzhitom zaviknuo: „Ja vjerujem!“ To bijaše u Veljači god. 1824. Mjeseca Svibnja iste godine pisa, da želi stupiti u sjemenište sv. Sulpicija. „Kad promislim radnju svoje pameti od prošlih pet godinah, vidik, stepene moga razuma, što jih projde i konačni izlazak polagana ali tegotna toga hoda, to se začudim sam sebi i poćutim, da mi se valja Bogu pokloniti!“ Sudeć po ovakovih izjavah može štioc uvidjeti, da o skoku preko Voltairizma na ultramontanizam, kako onda rekoše njegovi znanci a sada pišu životopisci, nemože biti ni spomenka. „Trak milosti“ sinu iz nenada; a njegova duša dočeka pripravna. Sada da vidimo, u kakovu odnošaju bijaše s Lamenaisom, komu je bio predstavljen od Gerbeta. O tom piše sam ovako: „Ja neljubim niti sistem g. Lamenaisa, koj mi se vidi kriv, niti njegova politička načela, koja mi se čine pretjerana.“

Zaredjen u misnika htjede da bude misionar, te se spremi na put u Ameriku s biskupom iz New-Yorka kroz Francezku putujućim, koj mu je bio namienio čast glavnoga vikara. Ali u to buknu srpanjski prevrat, pomuti mu namjeru, a dnevnik „L' Avenir“ bude utemeljen, čim je i on zaveden na Lamenaisove političke pute. Tudier napisa Lacordaire gromovitih članakah za slobodu obuke

i štampe te o stegnuću duhovničkoga dohodka; ali on nezaboravi dodati svakomu i to: da je „križ gospodnji sloboda, a zajedno uzda slobode.“ Montalembert, Lacordaire i Lamenais pojdoše u tom poslu u Rim, gdje jim stvar bude zabačena; ali je nestiže tamo osudna okružnica Grgura XVI., nego u Monakovu baš na polazku s gostbe, koju njim na čast bješe prigotovili prijatelji Niemci. Prva dvojica podvrgoše se osudi, ali ne Lamenais, već on prekinu svezu s crkvom, sa svietom i sa samim sobom. Po takovu vidjeti je, da na slavnom Dominikancu neima ni sjene od ljage.

Lacordaire prouči dobro svoj viek, njegovu golotinju, znanje i vrtoglavicu; pak jer je u svojih konferencijah opisivao družtvenu stranu kršćanstva, postiže one uspjehe, kojim je vršak u ovom jedinom posljedku: „Voltairovskoga posmjeha nestade Parižanom s ustnicah.“

Pismo iz Indije. *)

Predragi i velečastni otče! Evo vam na kratko opisanoga moga puta iz Europe u iztočnu Indiju do Hindustana. Dana 20. Listopada odplovismo iz tršćanske luke, te odmoriv se jedno šest urah na Corcyri, prispjesmo na 26. istoga mjeseca u Aleksandriju u Egiptu. Plovba po moru ako i nebijaše liepa, nebijaše ni burovita. Suputnici moji u prvom razdjelu broda bijahu sama odlična gospoda, naime: knez Dumonde iz Francezke, obitelj knezovah Reiss iz Pruske i kneginja ruska Fodorowna. Ruskinja, kad bi se brod manje drmao, zabavljala bi se bez prestanka sa mnom, kao svojim suplemenikom; nu ni Niemci, makar su protestanti, nisu se zazirali od mene. Iz Aleksandrije krenuh isti dan odmah poslie objeda Nilom prama velikom Kairu na parobrodu, jer se željeznikom sbog posljednje poplave Nila nije dalo. U Kairo stignem 27. na večer i tudier ostanem čitav drugi dan. Sljedeći dan dodjem preko pustare u Suez, a odanle još istoga dana odplovismo prama Bombaju, kamo stigosmo na 12. Studenoga ob desetoj uri na večer. Tudier se zabavim tri dana, a 15. na večer zaputim se željeznikom prama Agri; kašnje pješice idué u Čelisgan, a ondje sjednem na kola volovska, pod koja su se za svakom njemačkom miljom drugi volovi hvatali u jaram, ter tako putujuć danom i noćju po srednjoj Indiji stignem na 22. istoga mjeseca u Mahov (Mhov), prvo mjesto moga vikariata. Tudier postanem sbog kanoničkoga izvida sve do 27.; a na taj dan zaputim se dalje prije spomenutom prilikom, te na 7. Prosinca u zoru stignem u Agru. Doček mi nije mogao biti svečan; jer pravo nisam znao opredieliti dan dolazka; trudni bo volovi jedva da mogoše jednu njemačku milju prevaliti u četiri pune ure, što drugačije mogu u poldrugu. Što-li sam sve vidio putem, kakve me snadjoše pogibelji i tegobe, saznati ćete s vremenom od druguda.

U Agri još na onaj dan svoga dolazka unidoh svečano ob 10 uri prije podne u svoju stolnu crkvu te zasjedoh na stolicu uza zvuk zvonah i pucnjavu mužarah misionarskih. Na svečanost sgrnuše se svi katolici, što jih je u Agri. Stolna je crkva liepa sgrada, prva od svih u mom vikariatu; ima zvonik jako visok, u njem samo tri srednja zvona, a stoji u sredini prostora obkoljena zidom, prostrana, da bi ga jedva u pol ure obišao. U toj ogradi s jedne je strane biskupska palača sama samcata a prekrasno sagradjena; na jedan je kat, na gornjem podu stan od osam sobah, kojih najmanja može biti kolika je polovina vašega blagovališta, za biskupa je i tajnika mu; a dolnji pod s devet sobah odlučen je gostom za konak. Stan za sluge, skladišta za kućne stvari i kuhinja obaška su u posebnih kućarkah. Palača opasana je gore i dolje liepimi prostranimi hodnici. Na drugoj strani od crkve stoji samostan duvnah, gojilište za sirote djevojke domaće i Europljanke. Crkvi na zapadu stoji učiona, sirotište i ubožnica za dječake. Na iztoku su dva sela zidom opasana za kršćane domaće; kuće su posagradjene na trošak misije te su zato i njezina svojina. U istom prostoru ima više vrtlovah i dvoredah od drvlja za šetnju. U spomenutih zavodih ima 540 dušah, kojim se za tjelesnu i duševu hranu ima brinuti biskup, a i namirivati sve druge potrebe. Zavod dječački za dva puta veći je od pavlinskoga u Varaždinu. U našoj ogradi ima još sgradah za misionsku tiskarnu. Druge zavode po vikariatu, na koje se na mjesec izdaje do šest tisućah forintih, niti nespominjem. Prestraših se začuvši, koliko tudier treba troškovah; jer dočim su potrebe misije ogromne narasle, dohodci obaljeni su joj najnovijom naredbom sv. družbe de Propaganda. — Sada mi je palača puna. Imam na stanu bolestnu jednu groficu sa dvie sestre i djecom; zatim biskupa Hartmanna, koj mi dojde u pohode s pratnjom; četiri brata iz družbe za kršćansku obuku iz Francezke i jednoga misionara putnika. Po takovu palača je biskupova svratište za putnike obojega spola. Preostala mi 3 forinta u austrijanskih bankah šaljem, da budu barem za listovke. Neimam kada da vam pišem, zato pozdravite braću, prijatelje i znance. Molite za me, koj u zagrljaju ostajem

Vaš najprivrženiji
Angelik s. r.
biskup.

*) Poznati našim čitateljem našinac biskup Angelik Bedenik pisao je ovo pismo velečastnomu kapucinskomu državniku otcu Antunu Haineiu u Varaždin, koj ga nam za objavu blagostivo prepusti. *Urød.*

Dopis.

Iz Gradine. U „Narodnih Novinah“ od 28. Siečnja g. t. br. 22. čitao sam, kako bi se imali učitelji obraziti čitanjem dobrih knjigah i drugih spisah za odbranjivanje mladeži, pak se tu napokon veli: no odkud da uzme knjige? gdje su mu sredstva, da si barem naj-

potrebnije nabavi? od potrebe bi bilo ustanoviti knjigarnice, iz kojih bi knjige posudjivati mogao.

Uvažavajući ovo jadikovanje, pa i pitanje, pade mi na um siromašni puk, kojega učitelji naobražavaju, te sravniv misao sa mišlju upitah, kakov će puk danas sutra biti, ako neuka odhranitelja imade? a usuprot, koliko će mu pruditi učiona, ako iz nje izišavši doma i on knjigah neima, iz kojih bi za obodvoj život najshodnija proučio, ili proučena sgodom opetovao?

Koliko se inovjernici i inonarodnici staraju, da obćinstvu jeftinih knjigah u šake dadu, stvar sama govori. Ovoj jeftinoći temelj bijaše dobra volja, pak ujedinjene sile; nitko naime nepožali na Božji i domovine žrtvenik šta ma najmanje staviti; odtuda podigoše se tiskarnice, koje stranom badava med sirotinju, a uz jeftinu cienu med imućnije knjige razašilju, iz kojih se jur velike sastaviše knjižnice.

Na temelju naobrazovanja čovječanskoga dužan je svatko poslovati; iznimku prave samo himbenosti; a da se za nas predji naši pobrinuli nisu, i mi bi čovjeku samo nalični bili. Ova se nužda u sadanje doba navlastito jasno opažava, te ako se šta bez grieha prepušća, ovdje čista savjest bezposlena stati i šutiti nemože.

Raznolik je odgoj čovjeka, temelj svakoga jest nabožan. „A Jove principium;“ od ovoga sva sreća čovjeka sadanja i buduća visi. Odgoj nabožni mora se iz vana i nutra uviek njegovati: iz vana dobrim primjerom, a iz nutra oplemenjenjem duha. Ovo početi a nenastaviti, ništa nehasni; čovjek bo mora na temelju neprestano raditi, drugčije će padati. Odgoj čovjeka počima kod kuće, u učioni i crkvi se nastavlja, u javnosti ili se usavršava ili kvari, a kod kuće se i dovršuje. Na koliko se danas jedno ili drugo ovršuje, šta bi pitao? nego pitam ovo: kako bi se ono školsko i crkveno odgajanje uspješnim održalo? Javnost ga kvari; neka ga dakle kuća, sukromnost dovršuje. A kako? Čitanjem valjanih nabožnih knjigah! — Možebit će tko pitati kao i dopisnik „Nar. Novinah“ no odkud da siromašni puk uzme knjige? Na ovo ću odgovoriti ovako:

Dobre, koristne, nabožne knjige uzimaju se iz tiskarne, a tiskarna postaje iz dobre volje, iz ujedinjenih silah, naime od forinte do forinte, do hiljadah.

Nam — svećenstvu — obća pohvala u dio pada, da smo nemalo svih valjanih zavodah utemeljitelji i njegovatelji. Mi nečinimo to iz tašte slave, nego porad Boga, koj veli: „Što učinite jednomu izmed najmanje braće moje, meni učiniste;“ pak od njega i plaću čekamo. — Sad opet pitam: nebi-li naša dobra volja i ujedinjene sile mogle podići tiskarnu, iz koje bi se siromašnomu puku nabožne knjige, gdje badava, gdje za malu cienu davale? Velim bi! samo svaki po nješto na žrtvenik Božji, te i tu neće njegov blagoslov manjkati. Obširnije o toj tiskarni bi mogao samo onda govoriti, kad nebudem rieč vičućeg u pustinji.

Ova po svećenstvu podignuta tiskarna bila bi i njemu i javnosti hasnovita. Koliko bi se tu plemenitih duhovah pojavilo, koji sada sbog manjkanja sredstva čame! Koliko se nebi dušah spasilo, koje jur nad ždrielom ponora vise!

Nadalje u ovoj bi se tiskarni sve jeftinije tiskati moglo, nego u kojoj inoj. Koliki odtud napredak, a koliko opet manji trošak na izdavanje svih knjigah, u područje djelovanja svećenskoga i crkvenoga zasjecajućih, kao Misaalah, Ritualah, pjesmaricah, okružnicah, Direktoriah, Šematizma, školskih knjigah i t. d. Vrh svega bi ova tiskarna mogla izdavati svećenstvu u latinskom, u sadanje doba zanemarenom a neobhodno potrębnom jeziku u jeftinu cienu latinske novine. Tada bi se i naš „Kat. list,“ dočim dosta novinah u narodnom jeziku imamo, pretvoriti mogao u „Folium catholicum Zagrabiensae,“ i novinam svake subote pridodati. — Mislim, da se nijedan za stvar svoju revnujući svećenik od ovih novinah odtudjio nebi; a možebit bi ote novine kod svećenstva na daleko privrženikah stekle, te bi tako oni, koji puk odhranjuju, uvidivši iz njih i uvaživši našu pravičnu stvar, o koju se mnoge sile sada taru, da ju zataru, istu cienili, štitili, razjasnjivali i ljubili.

U tu svrhu od dobre volje obećajem 100 fr. a. v. i molim sve hrvatsko-slavonsko svećenstvo, da ujedinjenimi silami na ovu blagu svrhu sudjeluje, jerbo bi ova tiskarna obće crkvenom i koristnom trojedne kraljevine postati imala.

(Dodatak uredničtva.) Štujući dobru namjeru gosp. dopisnika, priobćismo mu dopis; nu to nam neprieči, da nanj nješto od svoje strane neprimietimo. To smo tim više dužni učiniti, što bi inače tkogod pomisliti mogao, da predloge g. dopisnika povladjujemo. Neslažemo se naime s predlozi gosp. dopisnika ni glede tiskarne ni glede latinskih novinah. Ne glede tiskarne: jerbo nestoji samo o tiskarni, da izlaze dobre i jevtine knjige. Da iz tiskarne koje izlaze dobre knjige, treba da ih vjetko i valjano napiše; a valjano napisana knjiga bit će dobra, gdje god se tiskala. Da knjige jevtine budu, visi o broju kupacah. Čim se više koje knjige naštampat može, tim su cjeniji pojedini otisci. Zašto su kod drugih velikih narodah njekoje knjige jevtine? Zato, što se od njih mnogo tisućah otisakah štampai razproda. S istoga uzroka skupa su i kod takovih narodah znanstvena djela; od njih bo se mnogo manje knjigah razpača. Znajući pako, kolike silne novce stoji tiskarna prema današnjim potrebam uredjena, nevjerujemo, da bi se ovim putem dosta novacah za nabavu tiskarne, i kad bi se za nju dozvola dobila, sakupilo. Ali predpoložimo, da bi se glavnica dovoljna sabrala, to opet, znajući, koliki se trošak hoće za uzdržavanje i upravljanje dobre tiskarne, znajući, kako se postupa sa stvarmi, koje, budući obćenite, neimaju pravoga gospodara, bojimo se, da bi takova tiskarna svrhu svoju promašila; jerbo sva je prilike,

da bi od svih drugih naskuplja bila. Da narodu našemu damo dobrih i jevtinih knjigah, treba nam se pobrinuti za družtvo, koje bi nastojalo oko toga, da se pišu, i puku u ruke dadu vrle knjige. Za tisak neka nas neboli glava; za to je skrbila konkurrencija. U tom neka nam služi za primjer družtvo Sv. Stjepana u Ugarskoj. Ovo družtvo razpolaže s velikimi glavnicami, al ih neulaže u tiskarnu, već jedino u pisanje i izdavanje knjigah. No žalibog imamo priznati, da sadanje okolnosti uspješnomu uvedenju takova družtva kod nas nisu jošte prijazne, a naš prosti puk najvećim je dielom jošte neuk istomu čitanju. Ali dat će Bog, pak će bolje biti. — Isto tako neda nam se pristati uz mnenje g. dopisnika, da se izdaju kod nas latinske novine, a nj m da se dodaje naš list kao prilog, pisan latinštinom. Istina je ciela, da je latinski jezik katoličkomu duhovniku neobhodno potrebit. Al pitamo: zar je jezik latinski potrebit samo kat. duhovničtvu u Hrvatskoj i Slavoniji? Zar nijè on isto tako potrebit kat. svećenstvu u Njemačkoj, Španjolskoj, Portugalskoj, Francezkoj, Talijanskoj itd.? Pa gdje izlaze za kat. duhovničtvo tih od našega kamo većih, bogatijih i naprednijih narodah latinske novine? Nigdje na svietu! Imamo mi boljih vrielah, nego što su novine, da naučimo i nezaboravimo krasni jezik latinski; to su klassici, latinski sv. otci, bogoslovne i ine znanstvene knjige a i naša svagdanja molitva. Mi se već puno godinah bavimo književnim poslom, pa iz izkustva poznamo dobro naše književne sile i okolnosti u svakom obziru. Na temelju toga znanja uvjereni smo, da bi se „Kat. listu“ u onaj čas vratom zakrenulo, kad bi iznevjeriv se hrvatskom počeo izlaziti u kom god drugom jeziku. Sudbina njekadašnjih požunskih latinskih novinah, za tim crkvenih od mnogih biskupah znamenito podupiranih časopisah: „Fasciculi ecclesiastico-literarii“ i „Sion“ — potvrdjuje nas u tom uvjerenju.

Viestnik.

Iz Zagreba. Družtvo sv. Vinka Pavlova, koje već od više godinah pod visokim pokroviteljstvom uzoritoga gospodina stožernika i nadbiskupa Jurja Haulika postoji, izdalo je ovih danah kamenopisano izvješće o svom djelovanju za god. 1861. Iz toga izvješća uvidjamo, da je družtvo pomenute godine imalo s preostatkom od prošle godine (92 for. 44 kr. i 1020 for. u zadužnicah) dohodka 930 for. 6 kr., a izdalo na svakovrstnu podporu ubogih 924 for. 2 kr., te je zadnjega Prosinca 1861. ostalo u družtvenoj pjeneznici 6 for. 4 kr. i 1020 for. u zadužnicah. Družtvo imalo je god. 1861. 12 poslujućih i 18 imenovanih a više neimenovanih podupirućih članovah i dobročiniteljah. Družtvu je predsjednik prečastni gosp. kanonik Nikola Vučinovec, bilježnik g. professor Josip Lehpamer, a blagajnik g. financijalni savjetnik Rajmund Heim.

Iz Moravske. U Olomucu izlazi ove godine po dva puta na tjedan vrlį list „Moravan,“ te svojski zastupa interesse katoličke crkve i slavjanske narodnosti. S toga je on kost u grlu svim ovdašnjim slavoždерom, kojim u brk istinu gudi. Stoji na tri mjeseca 1 f. 40 kr. — Brnjanske „Moravské Noviny“ na skoro će propasti, jerbo se njihov centralistički smjer nedopada. — „Pěstouna,“ školski list, ljuto šibaju, što kako se čini hoće da naše učiteljstvo opoji željami za tako zvanom emancipacijom škole. — Naš mili zemljak i skladatelj Dr. Josip Chmelíček opisuje izravno iz Palestine u našem crkvenom listu „Hlasu“ svoj put u sv. zemlju; opis taj občenito se dopada. Njegova misa, što ju je u Jeruzalemu sastavio, bijaše na Božić na obću dopadnost izvedena u Betlehemu, a izvest će se i u nadgrobnoj crkvi u Jeruzalemu. Medju Franjevci u Jeruzalemu nadje svoga zemljaka otca Wenzla, s kojim se je češki razgovarao.
(M. Ch.)

Iz Pariza. Što je car imenovao maršala Magnana za velikoga meštra slobodnih zidarah, o tom piše „Journal des Debats“ izravno: da su na to dovele klevete zidarskih listovah proti Vinkovim družtvom! „Siècle“ šuti o tom posve. „Opinion nationale“ nezna, što da rekne drugo, van da je novi veliki meštar za osam danah prestupio sve stepene zidarske svetovlade.

* Nj. c. kr. apošt. veličanstvo poklonilo je 5000 frankah za nabavu novoga katoličkoga groblja u Carigradu.

* Stečevina od godine 1848. svietu jest i ženitba medju kršćani i židovi, koja prije bijaše zabranjena. Polag statistike, izdane lani od prisjednika Böckha u Podstupninu (Potsdamu), „zapisano“ je takovih ženitbah (u crkvenih maticah?) u Berlinu 152, i to 70, gdje je kršćanin uzeo židovku, a 82, gdje je židov uzeo kršćanku.

Za obnovu velehradske crkve u Moravskoj doprinesoše nadalje:

G. Dragutin Stručić, svećenik bisk. djakovačke u Biogradu	2 for. — kr.
Dosad doprinešeno	43 „ 50 „
Ukupno	45 for. 50 kr.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Jakob Radoboj, kapelan vinički, postao je župnikom u Voči.
Preminuli su:
G. Adam Žuvić, začastni kanonik sbornoga kaptola začesanskoga, svećenik jubilarni, kotara koprivničkoga podjašpršt i župnik grada Koprivnice.
„ Josip Tkalec, župnik na Maloj Gorici i
„ Gašpar Poljak, kapelan u Markuševcu.

Ovomu listu dodan je oglas Ante Jakića o izdavanju „Pučkih propoviedih.“

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 8. **U ČETVRTAK** **20. VELJAČE 1862.** **TEČAJ XIII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Gojitba mladićah za duhovni stalež.

(Dalje.)

Sada je red, da prosudimo drugu polovinu onoga načela „. . . a n e u č e n ; a p o s t o l i b i j a h u n e u k i, a l i p o b o ž n i, p a k p r e o b r a z i š e s v i e t.“ Bog te vidio čovječe! od kuda tebi to načelo? Zar si ga izvadio iz sv. pisma? Nisi! jer u njem kaže sv. Duh po proroku Malakiji: „Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus,“ kaže, da je svećenik čuvar znanosti, i da njegova usta imadu razlagati zakon. Od koga si uglednika poprimio oto načelo? Zar od sv. Pavla, koj svomu darovitomu i učenomu učeniku Timoteju svakom prigodom preporuča, da bez prestanka čita i razmišljava svete knjige, ter se marljivo bavi obukom vjernikah . . . . „attende lectioni et doctrinae . . .“ Zar si ga morda poprimio od kojega sv. otca? Od kojega? Morda od sv. Augustina, koj je, reći bi, vidivo plamtio vatrom ljubavi prama Bogu i iskrnjemu, da mu slikari za oznaku slikaju plamteće srdce? Nisi ne. On pobožan, da mu malo u svemirnoj crkvi Isusovoj bijaše jednakih, uči danom i noćju, zanosi se oštrim umom u nebo, da razabere i protumači tajne vječne istine, piše ter napisa knjigah, kojim se i dan danas učen sviet divi. — Zar si oto načelo poprimio od sv. Jerolima? Nisi. On nad kolievkom, gdje se rodi i objavi svietu nebeska ljubav, uči ljubav Boga i iskrnjega, uči pravu pobožnost, i nauči ju tako, da je i on velik svetac, sjajan dragulj u kruni svoje majke, svete crkve Isusove; ali ni njemu nije dosta, da je pobožan, nego traži, sabire, uči, razlaže, piše i napisa knjigah, da se čovjek čudom mora začuditi čovjeku, što-li njegov um uz pomoć Božju jur na ovom svietu trudom i mukom premože uraditi! Zar si . . . .? Nisi ga poprimio od nijednoga svetoga otca, ma da promislimo život svakomu ciglomu od prvoga do Ivana Damaščana u 8. vieku na iztoku, a do sv Brnarda u 12. vieku na zapadu. — Kadno paklena moć vidjė, da kruto oružje nezatire kršćanah, dade ona svojim vojakom drugo oružje — pero: probudi poganske mudrace Luciana, Celsa, Krescensa, Filostrata, Porfirija i druge, da umom i perom udare na kršćane — da lažju, klevetom, varkom i mudrolijom ocrne crkvu pred svietom. Tada i vodja kršćanah dade svojim vojakom drugo oružje — probudi branioce, da obrane istinu od laži. Čim ju brane? Umom i perom brane ju branioci Justin, Tertulian i Irenej. Kadno se materi crkvi rodiše izrodi, te krivim naukom stadoše parati materinje krilo, a u čistu pšenicu sijati kukolj, apostoli jur i njihovi pomoćnici latiše se stila ili pera po našu; a kašnje proti odmetniku Ariju, Macedoniju i Apollinaru, Nestoriju, Eutikesu, Pelagiju i drugim dade Bog crkvi u sili na iztoku Atanazija, Bazilija, dva Grgura: Nazianzana i Nissenca, Ivana Zlatoustnika, dva Cirilla: Jeruzalemca i Aleksandrinca; a na zapadu Hilarija, Ambroza, Jerolima, Augustina, Leona i Grgura Velikoga, te oni sjajnom pobožnošću i ogromnim znanjem stupiše za istinu u boj proti laži. — Od njih ti dakle nije načelo. Od strogoživca ili pustinjaka onoga vremena valja da nisi primio načelo za gojitbu dušobrižnikah svećenikah. — Morda si poprimio oto načelo od kasnijih crkvenih učiteljah i slavnih bogoslovah? Nisi. Oni svi složno traže od spremnika za svete redove ne samo prokušanu pobožnost — sanctitatem approbatam — nego traže još dovoljno znanje — scientiam competentem. — Bogoslovi kada i uztvrde, da duhovniku od svieta odlučenu, u samoći živućemu a nezabavljenu dušnom brigom netreba velika znanja, okrenu svaki put govorom sboreć o svećeniku dušobrižniku, ter izrekom ve-

le: da ovakovu treba kamo više znanja — „multo majori opus est scientia.“ — Zar si naučio ono načelo od crkve? Nisi. Ona u sabor sakupljena mnogi put izreče svečano: da se nesmie nitko zarediti u svećenika, koj neima dovoljna znanja, pače nestašicu znanja uvrsti medju nepravilnosti (irregularitas), od kojih nitko nemože oprostiti. Neima evo ugleda ni uglednika, od koga bi bio mogao poprimiti oto načelo. Ako je samo iz tvoje glave, prosti, baš sbog njega, ma resile te mnoge vrline uma i srdca, nepriznajem te za uglednika. Veliš . . . „apostoli bijahu neuki, ali pobožni, pak preobraziše sviet.“ Istina je, da apostoli bijahu pobožni i da preobraziše sviet; ali nije istina, da bijahu neuki, te da ga kao takovi preobraziše. Oni bijahu prosta roda ljudi, s prvine neuki pače glupi i tvrdoglavi; ali kašnje naučiše oni s neba objavljenu „svu istinu“ od „Duha istine,“ poslana s neba od gospodina Spasitelja, te svetim Duhom zadahnuti kao pravi učenjaci i mudraci pojdoše u sviet, da ga preobraze. Bog odabra slabiće ovoga svieta, da svladaju jake i pokaza tim, da objavljena mudrost nije mudrost ljudska, nego nebeska; jer ju uče po rodu, staležu i sami po sebi prostaci; ali po Božjem Duhu u njih pravi učenjaci i mudraci. Neidi dakle s takovim dokazom pred čovjeka. Bog mi prostio, nesmie se čovjek pačati u njegov posao; ali što malo poznam postupka njegove promisli iz obojega sgodopisa, kano siguran sam, te smiem reći, da on neće po nemari glupa glupaka čudom prosvietliti i naučiti; a težko svakomu, koj kuša Boga, neće-li s njim napraviti čudo.

Istina je, pridavnik „učen“ vrlo je razpruživ, te bi se protivnik mogao izmaknuti, rekši: taj „homo novus“ hoće, da svaki svećenik ima pozobati svu znanost na svietu. Razpruživa je to riečca; ali evo, u ovom se člančiću steže ona, dokle god se stegnuti dade obzirom na svećenika dušobrižnika. Za sada branim izreku: svećenik mora da bude i učen; a tečajem vidjeti će se, što mislim, koliko mora da bude učen, što-li mora učiti.

Učiti mora svaki čovjek, a bez prestanka učiti mora svaki svećenik. Bog dobri dade svakomu čovjeku dar, komu veći, komu manji, da ga rabi na slavu njemu, a za korist svomu iskrnjemu; svaki pako čovjek ima metnuti Gospodinov dar na probitak; jer će ga on tražiti s kamatami. Tko ima više dara, veća mu je odredjena zadaća, pak jao svakomu, tko dar Božji zakopa; jer njega čeka tamnica, a u njoj plač i škripnja zubih. Na svietu opet, u ljudskom družtvu ima raznih staležah i službah: jedan je većega upliva na čovječanstvo, drugi manjega; ali za svaki treba zvanja, priprave, nauka. Seljan baveći se prostim poslom, treba znanja i za taj posao; čizmar ili opančar prije nego će po svojoj zadaći obuvati ljude, mora da nauči prije praviti čizme ili opanke; krojač, prije nego će oblačiti ljude haljinom, mora izučiti krojitbu i šivačiju itd. svaki zanatlija mora da izuči svoj zanat; jer drugačije, ma bio on i predobar i prepobožan, neće mu ljudi davati djela. Sudac ima dieliti pravdu; ali kako da ju dieli, ako ni sam nezna, što je pravo, što-li krivo? Odvjetnik ima braniti po zakonu; ali kako da koga obrani, ako za obranu nezna zakona? Liečnik ima liečiti; ali kako da lieči, ako ni sam nepozna različite vrsti bolesti i liekove za nje? Učitelj ima učiti; ali koga da nauči, ako ni sam neima u glavi ništa? — Nije svakoga Bog stvorio za svaki stalež; te prije izbora valja paziti ili samu izbiraču ili njegovu skrbniku, da-li je za taj i za taj stalež? Za koj je stalež koga Bog obdario i pozvao ga, onamo neka ide; jer je on svakomu za koj taj stalež dao dovoljna dara. Stupi-li tko u stalež, za koj nije od Boga stvoren ni obdaren, naškoditi će i sam sebi i iskrnjemu, osramotiti i sebe i stalež, i to tim više, čim je nesudjeni mu stalež većega upliva. — Svećenički stalež velika je upliva u čovječanstvo, pak s toga treba zanj više dara Božjega i veće priprave. Kako neuk sudac mjesto pravde može dosuditi krivicu, neuk odvjetnik mjesto da obrani, može rinuti u veću pogibelj, neuk liečnik mjesto da izlieči, usmrtiti, a neuk učitelj mjesto da nauči, smutiti glavu i zatupiti: tako i neuk svećenik može po neznanju i nevještini službu za spas naredjenu izopačiti sebi i drugomu na vječnu propast. Nije iz moje glave; nego je to rieč prvoga učitelja: „Coecus si coeco ducatum praestet, ambo in foveam cadent!“ Za svećenički dakle stalež zahtieva se kao neobhodna pogodba znanje. Da vidimo.

Svećenik je propovjednik. Što je drugo propovjednik van javan učitelj, komu se na nauk skuplja množina svakojakih slušaocah. Mnogi slušaoc, osobito u gradu, dojde na propovied s namjerom, da propovjednika u čem ulovi, te ako na njem opazi što slaba ili gola, prošiba ga jezikom. Javnu učitelju treba i znanja i vještine. Tko hoće da za korist propovieda, mora da istine vjere i ćudoredja, pa makar su uzvišene i skrovite, slušaocem kaže razgovetno; govoriti pako razgovetno nemože, osim komu su razgovetne u glavi misli. Tko je taj? Tko je razgovetno stvar proučio, razglobio, sravnio diel s dielom i s cjelinom, te zabio sve u glavu, ili pače, štono se veli u mali prst. Takov će po volji sad stegnuti sad raztegnuti: drobiti u mlieko za djecu ili od-

raslijemu davati za hranu na komade; takovu će se po volji pregibati i prelievati predmet govora, a ne njega da pregiba predmet; takov umije odabrati za slušaoce koristnije, a nepotrebno odlučiti. Tek onda, kad je sam sve proučio, može učitelj biti prilika dobru gospodaru, kako mu zapovieda praučitelj — „Omnis scriba doctus in regno coelorum similis est patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera.“ (Mat. 13, 52.) — Bog i duša, istina je i to: svećenik može biti vrlo učen; ali ako uz to nediše pravim crkvenim duhom, nego samo ide za zabavom i igrom, ili se bavi nekoristnim poslom, nije dobar propovjednik. Neka je darovit i rječit, neće ni on bolje okriepiti govorom slušaoce, nego i neznalica. I jedan i drugi izkini slušaoca pustimi riečmi bez sklada i konca; i jedan i drugi može učiti načela ćudoredja ili preslobodna ili prestroga, te smutiti slušaocu sviest.

Svećenik je kateketa. Čim dublje vučeš uzvišene istine, tim više treba vještine, da ju neizopačiš. Ako kada i komu, to neuku kateketi valja reći ono: nemo dat, quod non habet. Njegove tumačnice oli neće ništa protumačiti, oli će još bolje zamrsiti djeci pojmove. Nove pojmove treba djeci predočiti u poznatih slikah, razjasniti pripoviestmi, pričami i primjeri, a bora mi, ni to neide u glavu bez nauka. Bude-li silom navlačio nepromišljene primjere, prikrajao, pak se smišljao, nebi-li mu u onaj čas došao u glavu bolji, živahni slušaoci ako mu se nepočmu izza ledjah rugati, to će barem dobiti zijavicu.

Svećenik je izpovjednik. Sjedeć na sudačkom stolcu valja da sudi po zakonu bez knjige i pisamah, valja da u onaj mah na pitanje odgovori, prigovore pobije, a siguran svjet dade. On je i u izpovjedaonici učitelj; ali tudier neuče se kano s propovjedaonice obćenita, za svakoga valjana načela, nego nauk prema umu i potrebi pokornika. Kao učitelj može se on svagdje u sili pomoći: odgoditi nauk za drugi put, pak čitati knjigu ili pitati u koga svjet, pače može pogriešeno popraviti, preskočeno umetnuti; ali pokornik dojde kada ili nikada više pred njega, te s njim neima odvlake. Ima raznih staležah u ljudskom družtvu, pak svaki njih ima osim obćenitih svoje posebne dužnosti; ima ženitbenih zapriekah, ima vrlo zamršenih slučajevah glede povrate tudjega blaga ili naknade kvara, ima stotinu svačesa, za što treba temeljita i obsežna znanja, te o čem izpovjednik u čas ima izreći sud. Osim što je svećenik kao izpovjednik učitelj i sudac, liečnik je još dušah. Dojdu mu na liečbu duše težko i lahko ranjene, sapete griešnom navadom ili podane samo običnoj ljudskoj slaboći, treba dakle i dušnomu liečniku diagnoze i točna pipala, da promjeri dubljinu, saznade uzrok i zrelinu rane, ter joj prepiše dobar liek. Dojdu mu osobe razna spola, roda, staleža, ćudi, ćuti i znanja, pak ako nije izučio ljekarije, on će sa svakim jednako postupati i prepisati svakomu jedan liek, kano što baba vračarica za svaku bolest daje istu jednu travu. Nije dakle čudo, što je obćenit sud (sententia communis) bogoslovah, da svećenik, bez dovoljna znanja obavljajuć izpovjednika službu, nemože biti bez smrtna grieha.

Ali ne samo što svećeniku treba neobhodno znanja, da valjano može vršiti svoju dužnost, nego to zahtieva još od njega čast crkve Isusove. Eno kako si mater crkvu u svakom vieku proslaviše znanjem sv. otci, crkveni učitelji i pisci, sjajući srdcem i umom. Uzhitna je krasota, kad čovjek pameću proleti crkvin viek, te one učene muževe vidi, gdje stoje kano visoki svjetionici prosvjetljujuć sviet, pršeć tmine neznanja a ponizavajuć strastne i ohole nevjernike i neprijatelje crkve. — Dakako nemožemo mi svi biti Origeni, Jerolimi, Augustini, Tome Akvinci, Bossueti, i mnogi drugi, kojim će biti slave, dokle bude svieta i vieka; ali svaki svećenik, ako i neima biti svjetionik svemu svietu, ima biti jednomu gradu, selu ili učioni. Okrug, kojim on baca trake svjetla, dade se stegnuti ili raztegnuti, kako hoće: imaš-li više dara, volje i marljivosti, veći ti je i okrug poslovanja. Jesi-li pobožan i učen, na čast si svomu staležu; a uzmanjka-li ti jedan ili drugi pridavnik, na sramotu si. Kakovim oružjem vojuje paklena moć proti crkvi, onakovim si ju dužan i ti uzbijati. Nevjerac, kad se namjeri na neuka svećenika, koj ima živu vjeru, a nje nezna braniti, hvasta se, širi te slavi slavje; ali kad se namjeri na svećenika učena, malen je on patuljak prema njemu; jer će mu on pokazati, da se vjera neima bojati znanosti, te će mu dvjema trima riečima začepiti usta. Vjernik pučan neznajući sam, kako da pobije hvastavca psovača, uputiti će ga s grožnjom k svomu župniku ili kapelanu, rekši: idi samo onamo, čuti ćeš. Čuje-li pako vjernik, da ovakovu govorljivcu nemože uzbiti prigovorah ni svećenik, oslabiti će siromaku vjera, pasti će ugled učitelju nauka osnovana na ugledu. Znam ja kano i sav sviet, da ima nadutih oholicah, šupljih glavah a hvastalicah, kojim čovjek ni najučeniji nemože stati na kraj, jer se njih neprimaju dokazi, bilo što nisu dosta učeni, da je shvate, bilo što mrze na istinu; ali će iz razgovora sama vidjeti i prost čovjek zdrava razuma, koliko koj važe, te po tom branioc istine neizgubi ugleda. Pak i drugačije učen svećenik u mnogom času života na uslugu je i utjehu svomu stadu u sgodi i nesgodi; njemu će svak povjeriti svoje tajne, pitati u njega svjet i obljubiti ga kao pravoga prijatelja.

Ono nesretno načelo glasi: „Svećenik treba da bude pobožan, a ne učen.“ . . Ta mora biti pobožan; ali bez dovoljna znanja nemože da bude pravo pobožan. Vidismo, da za svaki posao u duhovnoj službi treba nauka i znanja; a zanemari-li tko neobhodno potrebna sredstva, zanemario je i službu. pa nemarnjaka neka zove pobožnim tko mu drago bio, nije pravo pobožan. Svećenik dakle, osim što to od njega zahtieva sveta služba i slava crkve, mora se još zabavljati naukom i sbog sama sebe. Ostavi-li se svećenik posve knjige i pera, dangubica je ili sve drugo prije, nego dobar i pobožan svećenik. „Zabavljaj se sam,“ reče njeki pobožan muž, „jer drugačije dati će ti zabavu vrag.“ Bezposlica je rodica opačine — „multam malitiam docuit otiositas.“ Sbog šta se izopači Sodoma, da ju stiže ona grozovita kazna? „Haec fuit iniquitas Sodomae otium illius.“ David, Samson, Salamon i mnogi drugi, reče sv. Augustin, bijahu, dokle se zabavljahu poslom, sveti; a u bezposlici propadoše, — „In occupationibus sancti, in otio perierunt.“ Nemislim ja, a valja da me neće nitko tako ni razumjeti, da svećenik neima drugoga posla, van u knjigu gledati i perom mahati; nego mislim, da ima čitati i pisati svaki onoliko, koliko sveta služba zahtieva i ćutljiva sviest kaže, pa da mu u preostale časove od posla i počinka knjiga i pero ima biti zabavom. Motri pazljivo, pak ćeš smotriti gotovo bez iznimke to: da pobožno i gorljivo prije srdce ohladni a pohlepi se za novcem ili častmi; da počme nemariti za napasti, malenom smatrati pogrešku, pače i krupniju, svećenika obružujuću spačku, čim mu je omrznula knjiga i pero, ter se podao bezposlici. Ovakovim putem okrenu jur mnogi dobar po zlu. Protivno pako možeš pazljivo motreć smotriti, da je svećenik baveći se crkvenim naukom malo koj zao, sablaznjiv svećenik. Takovu bi se morda moglo prigovoriti, da si znanje pobožnošću nečini plodnim; da znanje, ako nije začinjeno dobrom nakanom, ljubavju Boga, nadimlje; da mu nauk pači u svetom poslovanju, te on uči, mjesto da čini djela kršćanske ljubavi, što mu je glavna zadaća; ali nikada se takovu po pravici neće moći prigovoriti, da je jako neuredan, ili da velikom spačkom čini sramotu svomu staležu. „Ama scripturas, et carnis vitia non amabis“ reče sv. Jerolim. Motreć smotriti ćeš, da svećenik samo neprestanim naukom crkvenih znanostih i čitanjem ascetičkih knjigah može u sebi uzdržati pravi crkveni duh te staležu primjereno ponašanje. Bez nauka i čitanja kako da mu duh ide istim smjerom, kako da mu se u glavi radjaju uzvišene misli a u srdcu plemenita čuvstva prema svetoj zadaći? Neima vatre bez goriva; neima ljubavi bez vjere.

Gojitelj omladine za duhovni stalež neka po sve moguće načine gleda, da mladiću omili knjiga te mu ona bude nerazdruživa družica. Na kom vidi, da mu je knjiga težka muka, da neima volje za nauk, neka znade, da je nesposoban za svećenički stalež; jer „neimam volje za nauk“ znači u ustijuh takova spremnika, koliko: neimam volje za izpovied, propovied, katekezu, pohod bolestnika; neimam gorljivosti, pobožnosti — zvanja! U nijednom zavodu nije sve iztriebljena bjelica pšenica, već ima dremeža ljulja: ima samih po sebi lienjakah i nemarnjakah, te treba pobude, pouke, grožnje i straha. Kolika pako može biti ponuka na nauk ono načelo . . . . „pobožan, a ne učen“ čuveno iz ustijuh gojitelja, samo se kaže. Po takovu načelu nije čudo, ako se gdje može i s nepopravljenim po tri puta drugim redom preći u višji razred; nije čudo, ako neima željna napredka u nauku; jer svezane su professoru ruke, te neima više straha od strašila sekunde.

(Dalje će sliediti.)

Pravovjerno svećenstvo i narodnost.

Progovorio Fr. Kosar u mariborskoj narodnoj čitaonici dne 8. Prosinca 1861.

Moj vriedni predgovornik reče danas tjedan, da svak čovjek najvoli govoriti o svojoj radnji. Da je to gotova istina, svi osiećamo, pa se i ja hoću danas podati tomu pravilu. Moje zvanje, kano duhovnoga bogoslovcem voditelja, zahtieva od mene uciepiti u srdca mladim duhovnikom takova načela, po kojih bi se mogli sigurno ravnati sav čas svojega živovanja u svih prigodah svojega zvanja, ne da bi gdje sagriešili proti njegovomu cilju, više-li mu se bližali u svih prigodah. I jerbo je izmedj najvažnijih sgodah, što ih sadanji čas medju Slovjenci objelodani, jamačno narodnost iliti oživljanje našega naroda u narodnoj smisli, mora i meni najglavnija skrb biti, koja pravila bi se dala mladim duhovnikom gledeć njihova ponašanja prama narodnosti kano zviezdi voditeljici na daljnji i pogibeljni put njihovoga dušnoga pastirovanja. Jer ako prebiremo razne časopise, za istinu zahtievaju od pravovjernoga svećenstva tako čudne i medju sobom si protivne gledeć narodnosti stvari, da im, ako bismo i hotjeli, nikako nemožemo zadovoljiti, nego da se ćutimo prisiljenimi sami si iskati postavnih pravilah. U tom najme, što se većinom svi časopisi zlobe nad pravovjernim svećenstvom u Italiji i pogubljuju ga, jer se neće podati ondješnjemu narodnomu pokretu niti ga podupirati, premda svatko zna, da je on prekoračio sve medje sdušnosti i pravice; upravce tako ili još ljuće hrene se nad pravovjernim svećenstvom u austrijanskih slovjenskih državah i podkapaju ga zato, što se je pokretu slovjenske narodnosti prilagodilo i po-

dupire ga, akoprem slovjenska narodnost u Austrijanskoj nije još nigdje prekoračila medjah pravice. Iz ove samo njekoliko omedjašene različnosti vrelu i napadanju slovjenske narodnosti u Austrijanskoj i talijanske u Talijanskoj jasno je kano bieli dan, da ako je u Talijanskoj grieh svećenstvu ustavljati se narodnomu duhu, slovjenskomu svećenstvu nemože kriepost biti ustavljati se upravce tomu narodnomu duhu; i ako je u Talijanskoj kriepost i dužnost svećenstvu podupirati narodnost, slovjenskomu nemože biti ni grieh ni sramota podupirati narodnost. Jer se u toj vrtoglavoj logici većine časopisah nemože naći za pravovjerno svećenstvo gledeć narodnosti prava staza, treba potražiti po drugoj stazi odgovor na upros: kako da se obnaša pravovjerno svećenstvo prama gibanju narodne sviesti?

I. Najprije se uprašamo: možda-li se smie pravovjerno svećenstvo jedino trpno obnašati prama oživljanju i napredovanju narodne sviesti? Odgovaramo: nikako ne. Jer što je narodnost? Ako njeki razumievaju narodnost jedino pod jezikom, što često biva, zadju na strašnu pogibelj nabasati na škodljive jednostrane pute, osobito što se kasa politike i vjere, jer narod ima čuvati još višje bisere nego svoj jezik. Može se bo dogoditi, i za istinu biva tako, da se ovaj ili onaj narod sbog zemljišnoga svojega položaja ili sbog svojega maloga broja mora spojiti s drugimi narodi u državljansku svezu, da si ujamči vanjski mir, te u zaklonu mira može razvijati svoje duševno i tjelesno blagostanje. Ta silna potreba složi Austrijansku, — tu veliku državljansku svezu više raznih narodah; i jest njenomu obstanku najjači stebar, jer kako reče slavni Jelačić: ako Austrijanske nebi ni bilo, Slovjeni bi ju bili prisiljeni ustanoviti. Oni pak, koji stavljaju narodnost jedino u jezik, preziru sve te višje i važnije raznih narodah svezne uzroke, te bi bili svak čas pripravni razdriešiti sve sveze jedino sbog obrane i višje izobraženosti svojega jezika, nepomislivši, na kakve pogubne staze nagone svoj narod takovim postupanjem. Narodnost dakle obsiže mnogo više nego sám jezik. Preslavni časopis: „Historisch-politische Blätter," kojemu, što se kasa sjedinjene mudroslovne, povjestne i državljanske učenosti, neznam jednaka, označuje narodnost ovako: narodnost u nasebnom znamenovanju jest obći obstanak naroda, u sobstvenom pak znamenovanju jest njegova samosviest, to jest najsrdčanija ubaviest svih pojedinih narodovih udovah s tom mišlju i s tim ćućenjem, da se priznavaju k toj tako omedjašenoj cjelini s dušom i tielom, s dobitkom i dugovi (Band XXVI, 611.). Uporavnimo sada te rieči osebice na narodnost slovjensku, koja nas prije svega uči, da smo svi otroci jedne matere, koje krv teče po žilah svim Slovjencem, da nas dakle spaja s narodom svojim krvna sveza, koja budući naravna jest i Božja i po tom nam je dužnost istu štovati tako, da se čovjek, koj taji svoj narod, buni proti božanstvenoj providnosti, te neima niti nemože imati čiste saviesti pred Bogom. Narodnost nas uči, da smo primili život u naručaju svojega naroda, i da nam je narod čuvao žiće, za to nam nalaže dužnost, da nam je biti pripravnimi dati krv i žiće za domovinu i za svoju braću. Narodnost nas uči, kako se sav narod za nas trudi, da nam pridobi, pomnoža, usavrši i uzčuva dar duhovne izobraženosti i tjelesnoga blagostanja, i nalaže nam dužnost, da smo takodjer pojedini držani zauzdavati sebičnost svoje opake naravi, ter ju podložiti obćemu dobru, svoje duševne i tjelesne moći pak položiti domovini na žrtvenik, te ju pomagati na dostojan stupanj duhovne pitomosti i stvarnoga blagostanja. Bez zatajivanja sama sebe neda se misliti narodnost. Ona nas uči, da zlatan pâs, vežući srdca svih zemljakah, jest jezik materinski, u kojem si medjusobno očitujemo prijateljstvo i ljubav, žalost i radost, potrebe, bojazni i nade, kriepimo u sebi svete kriepostі te priobćujemo blago uma i srdca; pa zato nam i nalaže dužnost, narodni jezik pred svimi drugimi štovati i ljubiti i skrbno ga čuvati kano zenicu u oku. Po tom narodnost nije ništa drugo, nego uzajamnost pravah i dužnostih, vrlinah, darovah pojedinih. Ali govoriti od pravah i dužnostih, vrlinah i darovah prez vjere, kako svak zna, je tašto i nerazborito. Jerbo tko će zatajivati sam sebe, tko izpunjavati dužnosti takodjer tada, kad su sebičnosti težko ili pače škodljive i to postojano do smrti, ako ga k tomu negoni vjera, kažuća mu sveznajućega vladara sviela, njekoć našega pravičnoga sudca, koj nas bude sudio prema našim dužnostim i po tom odmjerio nam vječnu ili sreću ili pak nesreću? Narodnost dakle obsiže i narodnju vjeru; narodnost se neda niti nesmie dati lučiti od vjere, koja je jedina dostojna podloga narodnosti; s vjerom obstaje ili pada narodnost. Nu jer je kako jedan sam Isukrst, tako i jedna prava vjera, i to, kako smo osvjedočeni, naša katolička vjera, to je takodjer katolička vjera najtvrdja podloga narodnosti i njenim dužnostim. Jer jo dakle sv. katolička vjera u razumku narodnosti glavni značaj, to pravi rodoljub ljubi nada sve sv. katol. vjeru i nastoji vrhu svega, da pravovjerni živalj duboko poganja korenje i bujno cvjete u narodu, marljivo odvraća sve, štogod bi moglo žaliti ili slabiti sviest u narodu; komu pak nije mnogo za jedino spasonosnu vjeru svojega naroda, on nije pravi rodoljub, ni nikada nemože biti.

Toliko valjaše govoriti za temeljit odgovor, da se pravovjerno svećenstvo nikako nesmie sgoljno trpno obnašati prama narodnosti, i to jer je

1. narodnost život narodu; s propadom narodnosti propadne i narod sam. Narod, koj svoju narodnost zavrže, zabaci, izda, sam se ubi, umori, pogubi, kakvoga zločina najmanje smie dionikom postati pravovjerni svećenik. Svećenik dakle, kojemu u spomenutom znamenovanju nije do narodnosti, izdajica je svojega zvanja i naroda.

2. Narodnost, kojoj luč sv. vjere manjka, nemože naći sama po sebi prave staze, po kojoj bi vodila narod k duhovnomu i tjelesnomu blagostanju, jer neima dovoljna poručtva za izpunjivanje dužnostih, što ih nalaže

narodu. Grieši dakle svećenik proti svojemu zvanju, ako nenosi u narodni razvitak luči sv. vjere.

3. Narodnost se bez vjere svagda izvrže, probudi najopasnije strasti: nadutost, zavist, srditost; u vlastitoj sliepoj procjeni žene narod na pogubne političke kušnje, baho trga sve veze ljubavi i pràva prama drugim narodom, i jednako krvožednomu risu progoni, napada i davi susjedne puke. Živo zrcalo te istine nam je narodnost talijanska, koja zapustiv stazu sv. vjere posta grozovita pošast medj evropejskimi narodi. Zar nije jasnije od sunca, da pravovjerno svećenstvo grieši proti svojemu zvanju, ako nenastoji prionuti uz narodnost još u pravom vremenu, te ju skroz premiesiti kvasom sv. vjere, da nezadje na tu opasnu stranputicu? Narodnost, ako nije kršćanska, poganska je; ako nije za vjeru, proti vjeri je; ako je nebrani, progoni ju. Živu sliku toga daje nam narodnost sardinska i narodnost napuljska.

Dà još više; za potvrdu tih istinah možemo se uprieti u primjer i rieči samoga Spasitelja. Liepo cviećaše židovska narodnost, dok je poznavala svojim bitnim dielom živu vjeru, koje jedrom bijaše očekivanje odkupitelja. Ali živa vjera zače pješati, i hman su ju proroci nastojali buditi. Židovom nebijaše od sle narodnost ništa drugo, nego vremenita čast i slava, bogatstvo i neizmjerno luda sanjarija o kraljevanju nad svimi narodi. Očekivahu istina odkupitelja, ali jedino takvoga, koj bi njihove bahe sanjarije izpunio — do šta druga nebijaše im. Ali s pravom vjerom pješala je ujedno i smrtno ranjena narodnost, pa s ovom i narodnja moć. Narod židovski zgreznuo se pod jaram poganskih Rimljanah. Odkupitelj dodje. Jer je pak židovom pred svimi bio obećan, željaše takodjer prije svega preporoditi izvrglu se narodnost židovsku u duhu kršćanske vjere. Tako ljubi svoj narod, da ni medje njegovih nepremahuje govoreć: nisam poslan, nego jedino k izgubilim se ovcam Izraelove kuće. (Mat. 25, 24.) Ako bi bila židovska narodnost primila Isukrstovu vjeru u svoja njedra, nebi bila nikada tako strašno propala. Ali jer je sva sliepa i naduta griešno od sebe pahnula Isusa i njegovu vjeru, približiv se Isus njekoga dne Jerusolimu i ugledav ga razplaka se gorko vrhu njega govoreć: kad biš ti bio spoznao i barem taj dan, što je za tvoj mir! sad je pak sakrito tvojima očima. Jer dojdu dani vrhu tebe, i tvoji neprijatelji obdadu te nasipom, i oblegnu te i stisnu od svih stranah, i do talah razore tebe i tvoje otroke, i nepuste ostati u tebi kamena na kameuu, jer nespoznà čas svojega pohodjenja (Luk. 19, 41—44.). Ovdje odrješito uči Pomazanac, da židovska narodnost nebi propala, ako bi bila primila njegovu vjeru, i da sve strašne šibe, što su stigle narod po odkupiteljevom usmrtenju pak do konačnoga završenja, stigle su ga jedino zato, što nehtjede primiti u svoju narodnu sviest jedinu pa i občinsku spasonosnu kršćansku vjeru, zato, što nespozna čas svojega pohodjenja. Politička propast židovskoga naroda izviraše dakle iz zabačenja njegove narodnosti, zabačenje narodnosti pak iz zabačenja vjere. Ta nakaza ponavljaše se poznije pri propadanju svih drugih iztočnih kršćanskih narodah. Narodnost se je svedjer neprijateljski oprla proti katoličkoj vjeri, od vjere lučena pak oslabila i tamnila, a u toj tami se dalje i pogubnije zamotavala u državljanske smutnje, dok si zadnjić sama u vlastito srdce nezasadi pogubnoga noža. Polumjesec stupaše po orijašku od države do države koseć pred sobom, kano kosa travu, kršćanske puke i narod za narodom izčezavaše prez traga s povjestnoga pozorišta.

Sve to jasno svjedoči, da kao što nebijaše naš Spasitelj nemaran prama svojoj narodnosti, tako ni nijedan pravovjeran svećenik nesmie biti nemaran prama vsojoj narodnosti ako si neće pred sudnim stolom povjestnice, vlastite savjesti i vječnoga Boga nakladati odgovora radi svih zalah, što ih porodi narodnost lučena od vjere.

(Konac će sliediti.)

Dopisi.

Al. T. **Iz Djakova.** Poznato je mislim čitateljem „Katoličkoga lista," da je već odavna vruća želja ljubimca naroda hrvatskoga bila, podići posebnu stolicu u svojem sjemeništu za staroslavenski jezik. Ta plemenita nakana obćeljubljenoga biskupa našega izpuni se 4. Veljače t. g. na sam njegov rodjen dan, kadno je u sjemeništnoj dvorani poznati Frane Kurelac, u prisutnosti preuz. g. biskupa, preč. gg. kanonikah, učiteljskog sbora i predstojnikah mladeži bosanske, predavanja o crkvenom jeziku započeo latinskim govorom, kojemu, kad ugleda bieli sviet, divit će se svikolici, koji ga uzčitaju. Za svoj veliki trud i napor netraži ništa taj učeni i vriedni muž od svojih učenikah — kao što to preuzv. g. biskup u krasnom slovu reče — van da mu ljubav ljubavju vrate. O doista, ljubavi mu u mladjanih grudih njegovih slušateljah pomanjkati neće! A jer oni znadu, da ga boljma ljubiti nemogu, nego ako svojski prionu uz knjigu, koju će im njegova vješta usta razlagati: to će im biti sveta zadaća, da se uz neumorno trsenje koriste znanjem, a opoje milinom i obilnošću onoga jezika, koj je s nesmotrenosti otacah naših, a i s kobnoga tudjinskoga upliva tako zanemaren i zaboravljen, da ga — po rieči preuzv. biskupa — samo riedke plemenite duše točno poznaju. Nu ne samo za izvrstna učitelja, već i za pomoćna sredstva, kojimi bi što brže i laglje žudjeni cilj postigli, pobrinù se darežljiva ruka našega biskupa, nabavivši nam Hankove „Počátky posvátného jazyka slovanského" i Miklošića „Chrestomathiam Palæoslovenicam."

Javit mi je jošte, da nam ove godine preč. g. Dr. Jerolim Andrić, upravitelj ovdašnjega sjemeništa, po nalogu nj. preuzvišenosti naški pastiroslovje predaje. Djelo ovo sastavio je isti prečastni gospodin, koga je na tako težak i mučan posao jedino žarka ljubav duhovne mladeži i naroda svojega potaknula.

Na kraju dopisa neda mi se na ino, nego da u ime svekolike duhovne omladine na tolikoj skrbi i ljubavi ljubljenoga otca našega najtoplije mu se zahvalim i srdačnim uzklikom završim da ga Vječni nebrojena ljeta u krilu onoga naroda uzdrži, za kojega vjekovito i vremenito dobro on toli neumorno djeluje!

Iz Moravske. Misleć češće o naših crkvenih i državnih spomenicih, o pučkih pričah i pripoviedkah spomenicah, utrone mi srdce; jer sam svom dušom osvjedočen, da je sretan narod, koj svoje spomenike i poviest cieni i čuva od propasti. Takov narod neće nikada biti plienom drugoga sebična i grabežljiva naroda. Mi moravski Slavjani imadjasmo množinu spomenikah; ali većina njih propade od silne oluje, koja je često harala po našoj domovini. Mnoge opatije naše i samostani, koje sada na svoju žalost jedva po imenu poznamo, bijahu shranom naše crkvene i državne poviesti; ali u njihovu propast propade i ona. Samostani bijahu sabirališta naše narodne umjetnosti i znanosti; u njih bijaše vazda odličnih muževah ne samo u bogoslovnih nego i svjetskih znanostih. O. Prokop Diviš, koj si je u svoje vrieme bio stekao glas prirodoslovnom znanošću, ter još prije Franklina izumio munjovod, bijaše redovnik præmonstratenac u njekadanjem samostanu Louki kod Znojma. Nespominjem ovoga učenjaka bez nakane; jer neka cieli sviet znade, da je prosta redovnička haljina zaodievala mnoge odlične učenjake, koji sada nisu vriedni, da jim se ime spomene — a svatko može lahko i sam pogoditi: zašto? Neima struke u ljudskoj umjetnosti i znanosti, da joj tihe stanice samostana nebi bile dale darovitih a neumornih zastupnikah; pak nije-li to u nebo vapijuća grehota, kad se sada samostan nemilice zove prebivalištem mračnjakah i zaklonom lienjakah? U Soligrad putuje svake godine množina putnikah, ne samo da se nagledaju divne one okolice, nego da vide po svem svietu glasovitoga glasbenika o. Tomu Siegera. Taj glasoviti muž nije drugo, nego ponizan redovnik sv. Franje, koj izumom posve osobita glasbena stroja učini glas svomu redu. Daleko bi zašao, da počmem izbrajati sve slavne redovnike i na širje opisivati jim zasluge; ali na spasonosnu opomenu neprijateljem redovah spominjem još samo to: da je i pušćani prah izumio odurni i neuki redovnik. Zar Schwarz nije bio franciškan, redovnik? — Ali biesna mržnja na katoličko svećenstvo u obće, a napose na redovnike, ako pravo promotrimo sadanje vrieme, neima nas nagoniti u čudo, ili pače oboriti u nesviesticu. Nekatoličko duhovničtvo neima se ničesa bojati; jer samo o nas valja ona poslovica: „Dixit laicus clero: nunquam tibi amicus ero." Ako se nevaram, mislim, da sam onomadne tomu kazao duševni i u dno ljudskoga srdca zasadjeni uzrok. Duhovni svjeti katoličke crkve bijahu od postanka, a biti će i do konca njezinim neprijateljem kost u grlu, jedno što neimaju iskrene ćudi, a drugo što neimaju dovoljna znanja. Svećenici a osobito redovnici današnjemu su bezvjernomu svietu „ludjaci;" ali tomu se neka oni ni nečude; jer to jim proreče skoro prije 2000 godinah spasitelj. Kao svećenike Isusove mrzi i progoni nas sviet, a mrziti i progoniti će, dokle nas i jedan bude; jer drugačije nebi se izpunilo proročanstvo. Ali ni kao ljudi neimamo od neprijateljah tražiti više uljudnosti; jer znamo, da se oni nemilice kolju i sami medju sobom. Bio sam se jednom zagledao, kako dva psa tjeraju trećega; ali ovaj uteče s lahkim ujedom, a ona dva tjerača umorena od skoka stanu, te za čas pograbe se i izkrvare zubmi. Tako se mora jedan put utruditi i jezik od psovanja i ruganja. — U zviezde kovana „Pressa" reći bi, da već sada gubi sjaj. Sám na svoja uha čuo sam mnogoga „Pressinca" reći: „To je istina, ova „Pressa" nezna drugo nego psovati." Tisuće njezinih predplatnikah padaju na manje, a u Ugarskoj i naših slavjanskih pokrajinah neima više onoliko Pressinacah, koliko jih bijaše prije. „Pressa" s mottom: „Jednaka prava za sve" odsudila je sama sebe na smrt. Damoklesov mač, koj si je sama skovala, visi joj nad glavom na niti. Hajde na katoličku crkvu, hajd na biskupe i svećenike, hajd, hajd na Slavjane, da je dotučemo smrtnim udarcem! Takova bijaše svaki dan bojna vika liberalne „Presse" i njezinih složnih posestrimah u Beču. Konkordat, crkvena dobra i blago, riečju sve, što pred sobom ima pridavnik „katolički," valja da se sruši te propadne; a naši Slavjani kano u Egiptu židovi zatiru se, da se od jednoga koljena barem dvoje utopi. Sve naše učione imale bi se poniemčiti te iznaroditi; pak zašto da i bude Slavjan izobražen, kad je i do sada bio stvoren samo za to: da drugim diže nasipe oko tvrdjavah ili u njih robuje; kad za drugo nije nego za plug i motiku, ako ne još da židoska kola i sanduke vuče. Neka naš Slavjanin znade još i to: da mu Bog nije tako dobar otac kako drugim, moralo se je u naših crkvah njemački propoviedati, za svete mise njemački pjevati i moliti — sve tako, te nije smjelo više biti ni dvojbe: da je svemogući i predobri Bog Niemac. Sapienti pauca. A kakove su nam učione? O tom mogle bi se napisati debele knjige. Ta nemila srdca, što mjesto „Antithierquälvereina" nesklopiše u našoj okolici „Antikinderquälvereina!" Krv mi uzavrije u žilah, kad pomislim, kako je kod nas sveto mjesto učiona mučilištem mladeži, da je Bogu plakati. — Mi Moravci imademo narodnu ravnopravnost samo na papiru, a vjerozakonsku u istinu. U E . . . . sjedi na sudačkom stolcu židov te sudi kršćanom. O tom dakako neda se ni rieč izustiti, van prekrstiti se i zavapiti: Tu autem Domine miserere nobis!

Miroslav Chmelíček.

Viestnik.

Iz Zagreba. Velečastni gosp. Stjepan Vuković, prisjednik duh. stola i župnik u Ivancu, imenovan je podjašprištom okružja gornjo-varaždinskoga.

— Na poznati našim čitateljem poziv preuzvišenoga gosp. biskupa djakovačkoga za akademiju jugoslavensku odazvalo se je duhovničtvo u Djakovu obitavajuće prineskom od 1300 for.

— Nedavna izišao je na sviet: „Vienac, sbirka zabavnih i poučnih spisah za mladež i naš puk“ od Vjenceslava Zaboja Mařika itd. — Knjiga I. Crtice i pripoviesti o životinjah. Snopić II. Ciena mu je 30 nov. Uz ovaj snopić mogu se kupiti prirodopisne slike od dra. V. Staňka, koje su prema sadržaju „Vienca,“ a ciena jim je 50 novč.

Iz Beča. „Botschafter,“ komu je urednikom protestant, piše o crkvenih dobrih ovo: „Kada država zaokupi koje crkveno dobro i proda ga, to znade vas sviet, da ono tada propadne. Više manje vazda je njekakova prokletinja i na stečevini i na vlastniku. Nekatolici — kako se znade — nekupuju takova dobra pod nikakovu pogodbu, a to iz razlogah opreznosti i pristojnosti. Čim je manje kupacah, to je manja i ciena prodaji. Napokon mora priteći u pomoć kakovo bezimeno družtvo — „crna družba“ te primiti „guljarski ured,“ da glavni dobitak od nagomilanih dobarah saspe u svoju haznu. Ništa nije lakše, nego da država pljenitbom crkvenih dobarah bude kvarna i natovari si izplaćivanje godišnjih kamatah, a kvara joj nenaknadi ni silom oteta otimačina. Ali bi reći, da su proti pljenitbi crkvenih dobarah kamo važniji razlozi politički. Užje carevinsko vieće, kako samo priznade, neima prava da razpolaže ugarskimi zemljami; a baš u ovih najveća su i najizdatnija crkvena dobra. Magjar gledao bi, gdje se dobra ostrogonske nadbiskupije prodaju ili davaju u zakup, a dohodak se trpa u državnu blagajnu po prilici onako rado, kako bi gledali mi, da tudja vojska zaokupivši našu zemlju prodade dobra olomučkoga nadbiskupa, a novac sgrne u svoju ratnu blagajnu. Da posegne liberalna njemačka većina svojom rukom za imovinom mrtve ruke, to joj proričemo unapried, da bi razbita stuba (fronta) i proredanih redovah bila nazad uzbijena. Ni isti nekatolici nebi čuvstvovali za nju. Ta očito je, kad bi dobra katoličke crkve za obćenitu pripomoć države bila zaokupljena, da nebi dosliedno sigurna bila ni imovina drugih vjerozakonah. Da ono, što koj čovjek na umoru ostavi za kakovu crkvenu zakladu, može postati baštinom ministra financijah, da se crkvena blagajna može smatrati kao porezna blagajna, te kad se svidi iz jedne kano i iz druge vaditi novci na izplatu kamatah državnoga duga i tako dalje, to se je više putah pokazalo. Ali tko netrpi kradju tudjega blaga, taj još manje ima trpiti kradju svoga vlastitoga čovječjega razuma. Ako onaj, koj uzimlje, što nije njegovo, prisvaja si rieč: „posjed je kradja,“ to si znamo s njegova osobita gledišta protumačiti taj nauk; nu velimo ipak, da mi uzanj nećemo nikada pristati.“

Iz Rima. Thouvenel predao je preko Lavaletta sv. stolici notu, u kojoj sv. otcu preporuča, da predloži kakovu osnovu, na temelju koje mogla bi se umiriti talijanska kraljevina. Antonelli odgovorio je prema dostojanstvu sv. stolice, kao braniteljice prava i pravice, izjaviv u ime sv. otca: da se sv. stolica u nikakove pogodbe s otimači upustiti nemože. Niti sv. otac niti sbor stožernički neimaju vlasti odreći se crkvene države, i tako je tašto očekivanje i nada, da će poslje smrti sadanjega pape njegov nasljednik izpuniti zahtjeve prevratne Talijanske. Istina sv. stolici može se sve oteti, ali svojevoljnim odreknućem ona se svoga posjednoga prava nikada odreći nebude. — Tako valja; papinski posjed nije pogibeljna politička država, već za sigurniju obranu prava i pravice od providnosti podana zemaljska baština.

Iz Štuttgarta. U našoj okolici ustrojava se opet nova sljedba s imenom „njemački hram“ (der deutsche Tempel). Kako piše „Das evangelische Kirchen- und Schulblatt für Würtemberg,“ složi se njekolicina ljudih iz Würtemberžke, Badenske i Bavarske, katolici i protestanti, u smies, te naviestiše svaki svojoj crkvi, da nemare za nijednu obstojeću crkvu, nego da su se složili u novu vjerozakonsku obćinu, izabrali si biskupe, svećenike i starešine, te naredili uredne skupštine. Nova ota sljedba tuži se u pozivu nedavna izdanu na sva četiri kraja svieta na obiteljsku neslogu. Ona smiera dalje na to, da se predobije Palestina, ter se sagradi hram u Jeruzalemu. U pozivu vidi se smiešna klapnja o raznih strukah: vjeri, politici, pedagogiji i narodnom gospodarstvu, te čovjek se nebi prevario, da otoj novoj sljedbi proreče propast skorašnju.

* Sv. otac papa, premda sám od darovah vjernikah živi, poslao je za povodnjom postradale podanike austrijske 6000 for.

* Po rimskom godišnjaku za 1862. katolička crkva ima sada 938 biskupijah, od kolih je 75 najviše talijanskih izpražnjeno.

Blagi prinesci.

Na podporu kat. Bugarom namienjenoga sjemeništa.

G. Dr. J. Muršec, učitelj vjere u Gradcu	10 for. —
Gja. J. Ljudmila Gomilšakova u Gradcu . . .	5 for. —
Zajedno	15 for. —

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Baltazar Balog, duh. pomoćnik, premješten je iz Selnice na Vinicu.

(Opoziv.) U posljednjem listu javljena smrt prečast. g. Adama Žuvića, župnika koprivničkoga, nepotvrdjuje se; prečastni starina živi jošte, pa mu želimo od srdca, da se uživa jošte dugo života zdravo i veselo.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 9. U ČETVRTAK 27. VELJAČE 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu

Gojitba mladićah za duhovni stalež.

(Dalje.)

Što treba spremniku za svećenički stalež u-čiti? Treba mu učiti sve, što kao gotov svećenik ima znati; a svećenik ima znati sve one znanosti, što su prepisane u bogoslovnom učilištu. Svećenik mora se sam čvrsto držati objavljene istine, te opet biti sposoban, da uči i opominje po njoj drugoga. Ono, što piše apostol Pavao Titu biskupu, može se uporaviti na svakoga svećenika: — „Oportet enim episcopum sine crimine esse . . . . amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, et eos, qui contradicunt, arguere. . . .“ (Tit. 1, 9.) Kojim pako načinom ima se ovako usposobiti svećenik, pokaza mu sv. crkva, zapovjediv biskupom, da podignu sjemeništa i bogoslovna učilišta, te u njih po sustavu razrede bogoslovne nauke. Mladić dakle, ako hoće da bude svećenik, mora proučiti, i to dobro sve ove nauke; a nenauči-li njih, nemože biti sposoban svećenik, ma prošao on i po tri puta bogoslovno učilište. — Um ljudski stvoren je za istinu, a srdce za dobro. Česa nepozna um, za tim nemože da teži ni srdce; jer „ignoti nulla cupido.“ Čim više pako um poznaje koju istinu, dobro, tim će snažnije prionuti za njim srdce. Upravi-li se ova poznata istina na Boga, izlazi isti posljedak: čim više um dosiže i razabire vječnu istinu — Boga i dobrotu mu, tim više čezne za njim i srdce. Tako je i obratno. Ako je neizmjerno dobro nepoznato posve, ili je poznato slabo i kano s daleka: to i srdce oli neteži posve ništa za njim, oli opet voli prionuti za dobro bližje, makar milijun putah manje ili samo prividno, a u sebi zlo. Dobri Bog, koj se po prirodi i po sviesti javlja svakomu tako, da ni pogani neimaju izgovora, kako piše apostol Rimljanom, što svim mudracem, makar oštrim umom i oni sami po sebi opaziše u svemiru i na sebi trakah vječne istine, ostade tajnom i zagonetkom, objavi sam čovjeku svoju krasotu, da srdce uzigra te razstaviv se sa zemaljštinom poleti za njom. Poslie ove objave uzigra mnogo srdce i poleti za vječnom krasotom; ali komu nestiže glas objavljene rieči ili ga dobro nerazumje, za njega kano da objave niti nije — njemu je i neizmjerna krasota kano da je ni neima. Ova je objava za naš spas, te Bog zahtieva od svakoga čovjeka, da vjeruje objavljenu rieč. Vjere u objavljene istine treba svakomu za spas, a zašto da mora svaki čovjek vjerovati, jedini je razlog taj: jer je Bog to rekao. Pred ovim ugledom i razlogom mora da se pogne svaki um, velik i malen, um viestnika i slušaoca. Ovaj razlog vjere zove se nutarnji. Ljudskomu umu treba još samo dokazah: da-li je sbilja Bog ovo ili ono rekao, pak čim se obsvjedoči, da u istinu jest rekao, pogni čovječe istini glavu sa živom vjerom. Ovakovi dokazi za objavu zovu se vanjski razlozi, što vode samo na nutarnji, te nisu pravi razlog vjere. Vanjskih razlogah treba nam ipak neobhodno, da uvidimo nutarnji; ali od kuda i kako da nje naučimo? Učimo jih baš bogoslovnimi nauci, o kojih je evo govor. Crkva, namjestnica Boga i učiteljica njegove objave, trsi se osobitom brigom, da saznadu vanjske razloge vjere i prouče objavljenu istinu budući viestnici ove iste istine, i to po stalnu sustavu te što jezgrovitije a opet obsežnije. Sustav pako vazda je njeka cjeloća, te u njem jedan članak bistri drugi. Kako su sada uredjena bogoslovna učilišta, sglobljeni su nauci redom u sustav, ter tko bi jedan propustio ili zanemario, naišao bi u drugom nauku na pukotinu ili prazninu, a neznajući čim i kako da to zapuni, mogao bi mu se razpasti čitav sustav, ostati u mraku vanjski razlozi vjere. Tko

dakle dublje prouči ove nauke, njemu će i ljepša sinuti vječna istina, neizmjerna krasota, te srdce većim zamašajem prionuti za neizmjernim dobrom; tko bolje nje prouči, bolji će biti viestnik istine — svećenik. Zanemari-li pako tko nauk onda, dok je vrieme za to i dok je Bog dao priliku, težko će kada ili nikada popraviti kvar. Gdje nije položen temelj, dokle je bilo vremena i prilike, ter dokle se je pod vještom obukom i pod moraš imao položiti, nego je položen u nevrieme i za silu samo, tudier neima ni čvrste sgrade. Kako je u svačem drugom, tako je i u tom. Poznam dva tri-li čovjeka, koji ni u višjih školah nisu znali dobro čitati, a dobre su glave. Zašto? Imao otac punu kesu novacah, a valjda malo soli u glavi, pak od svoga djeteta u petoj i šestoj godini tražio gotova mudraca: plaćao više učiteljah, da mu sina još doma brže i bolje sve nauče, a učitelj otčevo i materino milo mora milovati, te kad bi milovan proaknuo ili probeknuo prvo slovo iz knjige, prosu se glas, da maleni učenik, dika svoga roda, znade vrlo dobro čitati. Tako je po svoj prilici bilo s pisanjem i drugim. Za ono vrieme bijaše učitelju plaća koja stotina šajnskoga novca, a nebijaše još kobne zabrane, da se neprima mito, pak eto Milana diplomirana za sve razrede normalne kano bolonjskoga doktora; a tako diljem projde i kroz višje razrede, ter sada je ubog po svoj naravnoj vrlini nesposoban. Što mu je krivo? Prva obuka. Ima opet ljudih, koji projdoše sve škole; ali kako su dobre glave, nenaučiše za svega svoga školovanja „učiti se." I njim je kriva prva obuka. — Ali to budi rečeno mimogredice, neka se vidi, što kašnje pomažu volja i trud bez temelja. Ja sam čuo više putah od svoga vrla učitelja, dao mu Bog dobro tamo. gdje je: da obuka u školi nije drugo do uputa, kako se kašnje u životu i na mjestu čovjek ima učiti. Dakako cieli život ljudski nije nego škola; ali ako sbilja ništa drugo, a to barem neka se učenik u pravoj školi nauči učiti svaki nauk tako: da kašnje ima u glavi jur gotovo, gdje je što, što sve treba, kako treba tražiti i uporaviti. Preleti dva tri puta očima učeno u pravoj školi, pa si na brzu ruku barem u onoj struci zadovoljio školi životnoj.

Slab ili nemaran učenik što nije naučio pravo u pravoj školi, jer mu nedadu poslovi, nenauči ga nikada ni u životnoj. Mogao bi mi tkogod prigovoriti, da bi po moju svaki cigli čovjek morao učiti objavljeni nauk po umjetnu sustavu, što znamo, da morda od tisuće samo jedan ima za to priliku, dar i volju. Stani malo. Nepobitna je ono istina, da čim više pozna čovjek Boga i njegovu volju, tim više da nagne za njim. Svaki čovjek mora objavljenu istinu znati i vjerovati, da se spasi; ali nemoradu znati i vjerovati svi ljudi jednako; jer njekomu je dosta na prosto i ono pet stvarih, koje se kažu u malenom katekizmu; za njeke je dovoljna „fides implicita," a od drugih se zahtieva „fides explicita." „Vjera je živo osvjedočenje ob onom, što čovjek nevidi." (na Žid. 11, 1.) Svaki čovjek prije nego vjeruje, mora biti siguran, da je Bog rekao; jer onaj samo, koj je siguran, da je ovo ili ono Bog rekao, može obavljati Bogu „razložnu službu", štono reče apostol. Ali baš vanjski razlozi, po kojih je naša vjera i služba „razložna," različiti su. Sigurnost ona, da je Bog u istinu što rekao, dostatna je za svakoga, ako je moralna t. j. takova, da nepripušta ni jednoga protivna pametna i razložna prigovora; ali je za mnogoga dostatna i sobstvena sigurnost (respectiva certitudo), t. j. takova, koja je prema dohvatu pojedinoga čovjeka. Razlozi, koji učenu čovjeku nerazprše svaku dvojbu, neuka mogu posve obsvjedočiti. — Da je sobstvena sigurnost dostatna, uči nas promisao Božja, koja objavljeni nauk predaje na onakov način, kakov zahtieva dohvat uma pojedinih ljudih. „Pitaj svoga otca, i on će ti naviestiti; tvoje predje, i oni će ti kazati." (Deut. 32, 7.) Na takov način doznavao je židov, da je i što je Bog govorio njegovim djedovom; — sinu bijaše dosta, što mu je to kazao otac. Pak i dan danas uči tako objavljeni nauk kršćansko diete od roditeljah kod kuće, a u školi od katekete, divljak opet od missionara, pučan od svećenika. Ali je drugo pitanje, je-li taj razlog dostatan za svakoga? Neuk pučan vjeruje; jer mu kaže svećenik, koga on drži učenim poslanikom Božjim te mu je on kao takov ugled; nu učeniji kršćanin, koj, štono sam veli, dalje vidi od nosa, hoće da ima veći ugled; on, osobito ako opazi na svećeniku neznanje, nevjeruje sve svećeniku, što mu rekne, premda bi i on imao slušati crkvu, u čije ime svećenik uči. Promislimo-li dalje ljudsku narav, i samomu neuku svećeniku može se brzo slomiti brod vjere. Neuk svećenik držeći sam sebe uglednikom, kako ga drži puk, lahko može zabluditi dotle, da prezre svaki drugi ugled. Zašto? Zato jer videći šupljinu i prazninu u svojoj glavi, koja je prošla kano i druge sve škole, koja je položbom rukuh zaredjena za svetu službu kano i druge, ništa nije laglje, nego da mu se i sve druge glave pričine šuplje, a svetinje i obredi, neznajući jim misaonoga znamenovanja i svrhe, taština i ljudska izmišljotina. Hinc illae clades christianorum! Koj stoji, može pasti; koj je tvrdimi razlozi utvrdjen, može oslabiti u vjeri, a kamo-li nebi poduprt na trstiku. Bog nas sačuvao i ote misli, da bi koj viestnik istine mogao biti nevjerac; ali ovakovim putem može sbilja

i on, osobito ako je življa glavica, zabluditi. Ima do istine više izvorah nevjere; ali je i neznanje jedan. Vjera je kriepost Bogom uljevena, pak Bog, kako svaku svoju milost dieli poniznim, može i tvrdu vjeru podieliti i neuku svećeniku kako svakomu drugomu neuku čovjeku; ali mislim, samo neuku bez svoje krivnje. Nemarnjaku i opet smiem reći, da nedaje ni toga dara.

Gojitelj dakle mladićah spremnikah za duhovni stalež ima bditi svom brigom i pazkom, da mu gojenci dobro prouče svaki bogoslovni nauk, te mu zabraniti svaki drugi suvišan posao, ma to bilo čitanje i najbolje knjige, dokle god nenauči zadatka od učitelja mu zadana. Ovaj nauk biti će trajno gorivo za pobožnost, dočim su sama štiva iz ascetičkih knjigah bez nauka kano slama na vatri, od koje u brzo bukne plamen, ali je za čas sam crn pepeo. Dà, treba podpiriti često plamen pobožnosti i štivom iz ascetičke knjige; jer tako su radili prvi katolički učenjaci, razpravljajući težka pitanja iz bogoslovja, i jer u stvarnoj vatri debelo gorivo treba podpaljivati lučem i makar slamom; ali netreba zabaciti glavnoga goriva. Plamen od zapaljena dušika dade se upuhnuti, ali vatru razpiri još bolje i silan vjetar. — Duhovni pako gojenac davši se na svetu službu, neka prione svom snagom za nauk; a u tom evo mu bez zamjere malen naputak.

Učiti treba s p r a v o m n a k a n o m: na slavu Boga, na korist iskrnjega, a na spas svoje duše. Ovom nakanom valja da se posvećuje nauk, jer dobrim plodom rodi samo trud zaljeven Božjim blagoslovom. Tada samo može svećeniku biti nauk za željenu korist, kada u knjigah traži Isusa, kano sveti Augustin — „Jesum quaerens in libris.“ — Učiti treba r e d o m; jer je Bog red te netrpi hlepnje i nereda, reče sv. Toma Kempenjanin — „Deus est ordo . . . . non in commotione Dominus.“ — Učiti treba o d v a ž n o te neklonuti duhom sbog tegobah; netreba žaliti ni truda ni vremena; jer gdje je odlučna ljudska volja na dobro, tam je pomoć od Boga sigurna. Sv. Toma i Bonaventura rekoše o sebi, da su klečeć pred propelom bolje ojačani proti tegobam i bolje prosvietljeni za rešitbu dvojbah, nego prebiruć knjige i najumnijih pisacah. Ako jur pogani po svom zdravom razumu mogoše staviti to načelo: „Labor improbus omnia vincit“ za nauk svjetski, što da nemože trudom kršćanin, kada je njemu u nauku cilj: slava Boga i vječna plaća, a u pomoći milost Božja?! — Treba učiti u m j e r e n o. Zlo bi prošao, tko bi na vrat na nos sve hotio da nauči; jer taj na koncu znao bi od svačesa po malo, a od svega ništa; tomu bi se napravila u glavi „indigesta moles,“ koja pravomu znanju više škodi nego koristi. „Oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem,“ reče učeni apostol. — Treba učiti s m i e r n o. Pravi učenjaci ponizni su ljudi Sv. Toma Kempenjanin piše: „Svaki čovjek ima u sebi nagon za znanjem; ali nekoristi znanje bez straha od Boga. Ponizan seljanin Bogu služeći veći je sigurno od ohola mudraca, koj zanemariv sam sebe motri tečaj zviezdah.“ Ako pako oholost na svoje znanje zlo stoji svakomu, najgorje stoji svećeniku. — Ućeć tako s Božjim blagoslovom nauke za buduću svoju službu, molim te mladi prijatelju, gledaj po sve moguće načine, ma trgao od ustijuh, da si nabaviš dobru knjigu od svake struke, a posebice, da sobom poneseš van sve školske. Blago onomu, komu je Bog dao bogatijega otca ili dobročinca, jer taj što uloži novca u knjige, stostruke mu plati kamate; ali težko siromaku po svih vrlinah i dobroj volji; jer neoboružan ide u boj. To je tolika nevolja, da se čudim, kako se jur prije nije našao muž te oli sam dao, oli ganuo milostive ruke, neką bi dale u to ime koj darak, od dobre volje oli po naredbi, da se sabere glavnica, a od kamatah gotovim bogoslovom svake godine kupe najpotrebnije knjige. Plaća kapelanu ista u ova skupa i crna kano i u njekadanja zlatna vremena; puk potreban neima sada od kuda da daje darove kano prije; neima dakle kapelan zašto ni da se pristojno staležu zaodjene, a knjigah treba krvavo, pak kamo ćeš veću nevolju i veći kvar, nego što se u dušnoj brizi sbog nestašice knjigah dnevice čini. Vesele mu duše na drugom svietu, da se koj onovčan gospodin u oporuci sjeti ove nevolje! Bolju zadušbinu od ove neznam bi-li si mogao načiniti. A kako da i nebude to dobra zadušbina, kad mu strunule u grobu ruke pravednom stečevinom neprestano rade u gospodnjem vinogradu, ter svaljuju s njega pokojnika dug! Da dobri Bog dade, te kucalo još mnogu godinu ono milostivo srdce, koje se smilova, te dade velik dar na zakladu, da se od nje gotovim bogoslovom zagrebačkoga sjemeništa svake godine kupe najpotrebnije bogoslovne knjige. Koliko dionikah njegova dara, toliko jest i biti će zahvalnih mu srdacah; a što je više od hvale, molimo Boga, da kod njega najde.

Ima svećenikah množina koji za života štede, a i pravo je da štede; ali pita se za koga? Štede za se, jer čovjek nezna, što ga još čeka u životu; štede siromake i crkvu; štede za zla vremena, za potrebu i nevolju, da prištedjenim blagom olahkote nevolju i sebi i iskrnjemu. Takovu štediocu dao Bog, da mnogo prištedi. Ali ima svećenikah, te štede samo za svoj rod: oporuka poslie smrti kaže, da se podieli zaostala imovina medju rodjake, a od tisućah koja stotina tek da se uloži za pokoj duše na mise, podieli medju siromake i na

druge dobre svrhe. Ima svećenikah, koji uz množinu siromakah i nevoljnikah štede od skuposti, te jur posve zatrpani blagom nezasitni su, kano i bolestnik vodenjak, koj čim više pije, više ga mori žedja, pak štede još i zadnju probitu paru, samo da bude veća hrpa. Kada dojde do umora, nezna kamo s blagom i komu, a ostaviti se mora. Ovakov će nesretnik, više vriedan žaobe nego prikora, napraviti oporuku takovu, da će se obistiniti ona narodna poslovica: „Popovsko blago i konjsko meso." Jer kano što konju krepalu razvuku meso vuci, psi i gavrani, tako i od stečevine skupca svećenika što nerazvuku nemilostnice i nezahvalnice ruke rodjakah, to će razvući za života mu vjerne sluge i službenice, pače gledaju da ujagme koj zalogaj i čuvari zaostavštine. Rodjaci su poslie smrti većinom nezahvalnjaci, klevetnici i psovači pokojnika duhovnika. a ima njih i takovih, da mu proklinju kosti u grobu, što jim više nije ostavio. Na duhovničkoj zaostavštini, ako nije podieljena po volji Boga i naredbi crkve, leži vazda prokletinja te neusreći nikoga. Primjerah tomu, da se samo časak misli, moglo bi se naći na svaki prst. To je velika nesreća; ovakovi su svećenici na sramotu crkvi, te sbog njekolicine njih viču neprijatelji, da je sva crkvena imovina u mrtvih rukuh — ni Bogu ni čovjeku od koristi. Mi svećenici, kako sada sviet stoji, neimamo se nadati pobožnim zakladam i nadarbinam ni od kraljevah ni od drugih velikašah, pače vidimo, da zavistne oči gledaju, kako bi nam grabežljive ruke ugrabile i ovo malo, što nam je preostalo od boljih vremenah: pak ako još brat bratu po Isusu nepomogne u tegotnoj zadaći, moglo bi s vremenom nestati poslenikah u gospodnjem vinogradu i on posve opustiti. Nemarim, što se tiče hrane za život, makar opet spali na to, da viestnici objavljene istine služe kruh rukama; ali kako će uz ovu brigu biti s brigom dušnom? Naravno, i to imamo prepustiti gospodaru Bogu; ali on samo ondje pomaže, gdje čovjek silah nesmaže. Učine-li ljudi sve, što mogu, preostaje još i onda Bogu dosta toga za pomaganje.

Nu prekinuti mi je o tom govor; jer me malo i daleko na škakljivu stvar zanese ona nevolja sbog nestašice knjigah mladu svećeniku. Vraćam se na nauke.

(Konac će sliedlti.)

Pravovjerno svećenstvo i narodnost.

Progovorio Fr. Kosar u mariborskoj narodnoj čitaonici dne 8. Prosinca 1861.

(Konac.)

II. Pravovjeran svećenik dužan je djelom udioničtvovati narodnoj cvjetnji.

Ali ne samo što nejestveni uzroci nukaju pravovjerna svećenika na polje narodnosti, nego i prevažni jestveni uzroci.

1. Ako je svakomu čovjeku potrebna ljubav prama onim, za koje skrbljeti se veže ga zvanje, da veselije i darežljivije izpunjuje dužnosti svojega zvanja, to je onda ta ljubav osebice potrebna dušnomu pastiru. Ljubav prama narodu pak je isto s ljubavju prama narodnosti. Dušni pastir, koj neumie dobro jezika svojega naroda, gotovo neuzima veselja prama školi ni prama čitanju narodnih knjigah i upravce s toga nemari, čitaju-li ljudi šta ili ništa, izobrazuju-li se ili pak u surovosti zaostaju. On im nebude znao svjetovati potrebnih knjigah ni za pobožnost ni za pitomost; ta njemu su neznane. Dušnoga pastira, koj nepoštuje krvne rodbine s narodom svojim, nije briga ni za čast ni za sramotu ni za ugled ni za zazor svojega naroda, ta vlastiti narod tudji mu je stvor. Obćiti sa svojim narodom čini mu se nepriličnodà zazorno, voli on čas tratiti prez koristi i prida s kakvimi činovnici, kojim takodjer domaća nediši, nego govoriti s priprostim slovenskim kmetom koristne stvari, te raditi perom i činom za njegovu pitomost. Kako je dakle dušnomu pastiru kruto potrebna ljubav prama narodu, tako mu je potrebna i ljubav prama narodnosti.

2. Svaki odgojitelj, dakle osebice dušni pastir ima nastojati, da si priskrbi ljubav onih, kojim ima srdce i volju oplemenjivati; jerbo jedino iz ustiuh onoga, kojega ljubimo, rado primamo nauke. Neznam pak pomoći, koja bi nam tako nagibala srdce našega naroda, kao što je ljubav njegove narodnosti. Ako narod vidi, da dušni pastir ljubi njegovo slovo i rado njim govori, da ljubi njegovu pjesmenost i pjevanje, da ljubi njegove običaje i povjestne uspomene, da ima srdca za njegovu čast i uglednost, ali i srdca za njegove boli, tada mu jamačno otvori srdce svoje odanosti i ljubavi. Kadgod ljudstvo pred njega stupi, bilo u crkvi ili izvan nje, živo u srdcu ćuti, da nestoji pred stranim gospodinom, nego pred svojim milim i dragim otcem.

3. Svakomu govorniku, dakle osebice crkvenomu propoviedaocu, treba gladko umjeti govoriti i podpuno u svojoj oblasti imati jezik onih, ka kojim mu je besjediti. Manjkav govor većinom je nerazumljiv, manjkav govor neumie izraziti svih najnježnijih čuvstvah i njihovih raznih stupanjah: manjkav govor nesmie se spustiti u dublje pretresivanje otajstvenih tvarinah, nego svedjer samo po vrhu plava i ljusku glodje, do jedra pak nepridje i zato ga ni slušateljem nemože pružati, i ako je uz manjkavost govor jošće okoran i hrapav, nemože nikako doprieti slušateljem do srdca. Takov propoviedalac govori bez časti i uhara.

4. Stane-li se narod dozivati i ta sviest mu se razplameni, to se rodoljubi valje late raznih tvarinah ili predmetah, marljivo ih obdjeljuju u narodnom izgovoru, koj u kratkom vremenu uzdignu na visok stupanj savršenstva, kako to opažamo u svoje braće Čehah. Bi-li

bilo pravo, kad bi jedini vjerozakon, svih predmetah najviši i najvažniji zaostao za svimi inimi predmeti tako, da kroz više lietah u nas nebi bilo više duhovnâ čitati, nego puke molitvenice i njeke bogoljubnice knjige? Bi-li bilo pravo, kad bi se u školi i u uredih gladko i pravilno po slovjensku pisalo i govorilo, a u duhovnih uredih bila bi slovjenska pisarija još neznana i slovjenska besjeda u crkvi još sva okorna i neotesana? Što bi rekli n. p. Niemci, kad bi se pred njimi propovjednik usmjelio te počeo govoriti, kako čitamo njemačke knjige pisane pred 60 ili 80 godinah? Propovjednik se nesmie nikada govorom sniziti do priproste pučke besjede manje-li izpod ljudstva, kako se to žali Bože pogusto sgadja, nego mora propovjednik ljepoglasjem i pravilnošću nadvisivati ljudstvo, da ga svedjer više diže u obrazovanosti uma i čuvstva. To nam samo ljudstvo posvjedočuje, jer i ondje, gdje se je slovjenski izgovor silno skvario, kano na njemačkih medjah, vrlo rado sluša i hvali, i kako se izrazuje, takodjer sasma lahko razumieva propovjednike, koji govore pravilno i ljepoglasno, to jest pismeno. Zato štovana duhovna braćo! što vas obilno ovdje vidim, zadnji je čas, da prionemo svom marljivošću uz slovjensku knjigu, da nezaostanemo za vrlimi domoljubi svjetskih stališah u duhovnih predmetih; zato je posljednji čas, da se poslužujemo naročito bogoslovni učitelji slovjenskom besjedom, koliko se može, pri raznih predmetih, da mnogovrstnimi kušnjami skoro postignemo potrebno bogoslovno nazivlje slovjensko; zato je posljedni čas, da se krepko latimo pera, ter se njim pravo kretati priučimo u svih viših bogoslovnih predmetih, da neuzmanjka ni višje izobraženim dostojne duhovne hrane.

5. Vjerska narodnost búdi posebnom moćju najplemenitija čuvstva i najvišje krieposti u kršćanskom srdcu; uništuje sebičnost, i na njeni grob zasadjuje kršćansku ljubav; uništuje razmaženost, i na njeni grob zasadjuje zatajbu sama sebe; uništuje strašljivost, a na njeni grob zasadjuje junačtvo i hrabrost kršćansku; uništuje nemarnost, a na njeni grob zasadjuje neumorno djelovanje takodjer s darovanjem imovine i žića. O čem nas upravce sada osvjedočava napuljska narodnost. Od kad se je po najbridkijih kušnjah zamudrila, opet u pravovjernom duhu osviestila: kako krasno se razcvieta, kako veličajno napreduje, kako hrabro se nosi, kako slavno obladuje, kako čudnovite krieposti odkriva i — da-li nije očito s njom blagoslov Božji? Dopustite mi, da vam u potvrdbu tih riečih pripovjedim malu povjestnicu, vriednu, da si ju svak rodoljub u srdce upiše. Piemontezki vojaci sile priprosta napuljskoga seljaka, da bi im pokazao neznanu stazu u njeki kraj, gdje su u zaklonu bili napuljski junaci. Ali vrli rodoljub junački im se opre. Priete mu oba oka izkopati, ako se nepodade, ali rodoljub se neustraši. Neuljudnjaci ga sbilja spopadoše i očijuh lišiše; sliepac žive sad u Rimu.

Dragi kršćanski rodoljube, kako liepe su tvoje oči, kako slavan tvoj dar! Narodnost u jedinosti s vjerom te nadahnu, da si nemisleć na žalostne vremenite nasljedke hrabro izpunio zapovied Isukrstovu: ako te oko smućuje, izkoplji ga (Mat. 5, 29), ter si volio dati izkopati oba oka, nego se okriviti izdajstvom svojega naroda; ufaj se, da budu jednoć tvoje oči gledale lice Božje. Ali zar nije zvanje dušnoga pastira dizati ljudstvo k plemenitim čuvstvom i kriepostim i po tom se u tu namjeru služiti takodjer kršćanskom narodnostju, jer upravce u tom ima toliku moć?

6. Razne narodnosti jesu djelo bezkonačno mudre i providne Božje nad svietom vlade. Da nebi mogle grehote, spačke, vjerske, ćudoredne i političke smutnje svim svietom proplivati, pomieša Bog ljudskomu rodu jezik i razstavi po svietu razne narodnosti kano vjekovite zidine proti spačkam i zabludam. Ako se jedan narod izvrgne ter iznevjeri, mogu još susjedni mu narodi čvrsti te srdcem i dušom zdravi ostati. Zašto? Zato, jer ih luči narodnost, običaji, nagoni i jezik. Pogledajmo Slovjensku. Kako silovito tišti medju nas Lutrova krivovjera, a tko joj put pripravlja? Njemčarija. A tko joj put zastavlja? Slovjenska narodnost.

7. Ali zadnjić najmoćnije veže pravovjerno svećenstvo na narodnost misao katoličtva. Bog stvori ljudstvo kano jedninu; jedino griešni stališ, u koj ljudstvo pade, učini potrebne razne narodnosti, kako gori spomenusmo. Odkupitelj pak dodje na sviet zacieliti ranu grieha na ljudskom rodu, otrti grieh i njegove nasljedke. Njegov zadatak dakle bijaše utješiti i pomiriti ljutu razkolnost narodah, i ljudstvo opet k prvotnoj jedinosti pripeljati, ne ravno k naravnoj jedinosti narodnosti i jezika, nego k vrhunaravnoj jednini u vjeri i ljubavi. Ta vrhunaravna jednota odkupljenoga ljudstva pak je katolička crkva, koje cilj je pobratiti sve narode u jednoj vjeri i ljubavi. Zato i posla Isus apostole: idite po svem svietu i učite sve narode (Mar. 16, 15). Zato i nazivlje Isus čas, kada bude jedno stado i jedan pastir (Iv. 10, 16). Zato i posveti na trojačku nedjelju sve jezike i pobrati ih: da bi svak jezik spoznao gospoda našega Isukrsta (Filip. 2, 11). Zato i piše sv. Pavao apostol, da u pravovjernoj crkvi neima ni poganina ni židova, ni obrezanca ni neobrezanca, ni divljaka ni skita, ni sužnja ni prosta, nego sve i u svem Isukrst. (Kol. 3, 11.) Nu dospje-li crkva jur blizu do svojega cilja: do pobratimstva svih narodah? Negovorim od drugih dielovah svieta, nego jedino od Europe, i velim: da se europski narodi jur dugo nisu tako debelo medju sobom gledali, tako prezirno jedan o drugom govorili, tako otrovno se medju sobom pikali i grizli kako sada. Ne samo što onakvi, o kojih se veli, da sve precrno vide i preoštro sude, nego i takvi, koji mirnom krvlju sadanje političke razmjere u Europi važu, govore i pišu, da, ako bude napredovalo medjusobno draženje i neprijateljstvo europejskih narodah u toj mjeri, mora u kratkom priti doba, da budu u Europi svi vojevali proti svim, obće medju narodi klanje, da se bude sadanje političko zidanje razrušilo na drobne kuse a na

njegovih razvalinah začela se nova sada još nepredvidljiva osnova. Komu da se nesgrozi srdce, ako pogledne u strašni taj ponor europejskim narodom prieteći? Ako pak je upravce pravovjernoga svećenika zvanje to medjusobno narodah draženje tješiti naukom ljubavi, lučju sv. vjere svietliti u tu pogansku tamu narodskih smutnjah, zar nije upravce po tom pravovjernomu svećenstvu najvažnija, najvišja i najsvetija dužnost prihvatiti se vesla, koliko je moguće svake narodnosti, da u taj strašni ponor nezaluta, te svom marljivostju pripravljati svim narodom put bratinstvu, kako ga je Isukrst namjeravao?

Iz svega toga je očito, da se pravovjerno svećenstvo nesmie prama narodnosti jedino trpno obnašati, nego se mora djelotvorno u nju spustiti, ter ju u duhu kršćanstva vladati. Tko neshvaća moći i važnosti tih dokazah, on je samovoljno sliepac i ujedno zlikovac.

Ako pak to tvrdimo, nikako nemislimo, da bi udioničtvovanje pravovjernih svećenikah pri narodnosti smjelo biti na vrat na nos nepremišljeno bez svaka konca i kraja, više-li velimo, da su u tom obziru po razumu i kršćanskom očitovanju tiesne medje odkazane kako za svakoga rodoljuba u obće, tako za pravovjernoga svećenika posebice. Od tih medjah još njekoliko riečih.

III. Medje, kojih pravovjerno svećenstvo gledeć narodnosti nesmie nikada prestupiti.

Prva medja je istina. Za čim hlepe dan danas sve narodnosti? Njihovo žezlo je sloboda i opet sloboda; ali temelj slobodi jest istina. Ako vi ostanete u mojoj rieči, spoznat ćete istinu i istina osloboditi će vas. (Ivan. 8, 31—32.) Narodnost dakle, koja si hoće lažju i prevejanostju pomoći, kako sada talijanska, ili takodjer u nas zlobno njemčarstvo, obsudjena je jur pred priestolom kršćanstva, ona jur nosi na čelu pečat zavrženosti, u srdcu pak želju razpada i pogube. Nijednomu dakle naročito duhovnomu rodoljubu nesmie izmaknuti rieč iz ustijuh ni slovo iz pera, što nebi bilo svestrano istini primjereno i u istini utvrdjeno. Ako bi kada narodnost hotjela prestupiti medju istine, osobito budi koje joj drago istine sv. vjere, mora svak pošten rodoljub, navlastito svak pravovjeran svećenik kano negibiva pećina priznati i na medjašu čitati rieči, koje upisa Božji prst: dotle i ne dalje. I upravce u tom shvaćena je istinita vjernost i iskrenost prama visokomu priestolu.

Druga medja je pravica. Svakomu svoje — jednaka prava za sve — prirečja su pravoslovna utvrdjena u Isukrstovih besjedah: što hoćete, da vam ljudi učine, učinite i vi njim. (Luk. 6, 31.) Zahtievajmo dakle i tvrdimo svoja prava postavno, istinito, stanovito; ali tako, da nikad nevriedjamo drugim pravah, manje-li kada poželimo ustanoviti svoju slavu na grobu susjednih pravah. I ako bi nam susjedni narodi krivicu činili, nevraćajmo zla zlim, nego oblatajmo zlo dobrim. (Rimlj. 12. 21.) Narodnost zatirajuća prava drugim narodom izgubi jur stazu kršćanstva i s njim takodjer blagoslova Božjega, te prije ili kašnje pride doba, da, kakvim je sudom sudila, takvim joj se odsudi, kakvom je mjerom mjerila, takvom joj se odmjeri. (Mat. 7, 2.) Taj Božji sud lahko opažaš upisan na svakom listu povjestnice.

Treća medja je ljubav. Ta je tješnja od medje istine i pravice. Lasno bismo najme kadšto još koju progovorili, što nebi presegla medjah ni istini ni pravici, ali ljubav nam svjetuje radje i takovu višekrat zašutiti, da nepotrebno i nekoristno nežalimo srdacah, nebúdimo neprijateljskih strastih, i još ljuće nerazljutimo protivnikah. Medju ljubavi zahtieva sv. pismo odrješito: tko neljubi, ostaje u smrti. (I. Iv. 3, 14.) Narodnost dakle bez ljubavi je mrtva i nemože pripeljati svojega naroda k životu. Uvažimo dakle svaku na vazi ljubavi, te govorimo i pišimo tako, da se protivnik uzsrami neimajuć ništa zla od nas reći. (Tit. 2, 8.)

Četvrta i posljednja medja budi poniznost. Jur prirečje veli: tko se hvali, hvalu si kali; Isus pak reče: svak, koj se uzvisuje, ponizi se. (Luk. 14, 11.) Imalo je i ima ljudih sliepo u sebe zatelebanih, koji se nikad neutrude same sebe uzvisivati i uzdizati svoje narodne kriepositi nad iste zviezde tim, što susjedne narode ciene manje od cestnoga blata, ter ih prezirno taptaju kano blato. Kršćansko srdce ih miluje i misli: gizdost se prije uzvisi nego padne. I za istinu: reci nam ohola njekoć narodnost rimska, koja si ponosno i prezirljivim posmjehom gledala, kako su tudji knezovi i narodi išli pod jaram tvoje sužnosti, gdje je sada tvoja ogromna slava? Kako visoko si se uznosila, upravce tako i još dublje si pogreznula u prepad svojega uništenja; ni ime ti se neštije više na licu Europinom. — Nepodajmo se nikad prepoštovana gospodo! na tu pogubnu stazu narodne gizdosti, više-li ponizno spoznajmo s Pavlom apostolom narodnim učiteljem, da smo i mi po naravi djetca srditosti Božje kano i svi ostali narodi (Efež. 2, 3.), to jest: da sami po sebi ništa dobra neimamo, i ako što imamo, da je dar milosti Božje, osobito pak plod kršćanske uljudbe, koja po svjedočanstvu povjesti i najsurovije narode upitomljuje, jer ih još divljake usadi kano ciepe u nebesku trtu Isukrsta. Što dakle imamo predraga braćo, da nebismo bili primili, primismo-li, što bismo se hvalili, kan' da neprimismo (I. Kor. 4, 7)? Okanimo se dakle svake prazne hvale, pa se ponašajmo tako učtivo, uljudno i pošteno, djelajmo rukom, besjedom i perom tako čvrsto, junački, izvrstno i postojano, da uzhvale drugi narodi, ako ih je volja, naše krieposti i dobra djela, i takova hvala našega naroda bude prijatan miris pred Bogom i ljudmi. Samo pogledajmo svoju braću Čehe. Njihova izvrstna knjiga jur prije njekoliko godinah probudi pozornost u knjizi jamačno bogatih Niemacah, te budi koje djelo ponjemčeno, čitaju Niemci s hvalom i koristju. Spominjem tuj samo Vjeroučje biskupa Jirsíka i Šafařikove Starožitnosti. Takove izglede nasljedujmo i mi, i jamačno izpunit ćemo zapovied Isusovu: svietila naša luč pred ljudmi tako, da uzvide naša dobra djela, i uzhvale otca, koj je u nebesih. (Mat. 5, 16.)

Ako pravovjerno svećenstvo obdjelava narodnost u tih medjah i po tih pravilih, može si sviestno biti, da djeluje u kršćanskom duhu. Bog će biti jamačno s njim, a tko će biti proti njemu (Rim. 8, 31)? Bit će podobno mudru mužu, koj sazida svoju kuću na pećinu, i ploha se uljela i došle vode i uzpuhali vjetrovi i uprli se u onu kuću i nepade, jer je na pećinu sazidana. (Mat. 7, 24—25.)

(*Prev. P.*)

Viestnik.

Iz Zagreba. Za korizmu, koja nam je na domaku, upravio je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup dne 16. Veljače t. g. obširnu pastirsku poslanicu na duhovničtvo nadbiskupije zagrebačke. Ova poslanica nastavak je prvašnjih dviuh za korizmeno vrieme izdanih pastirskih poslanicah. Jer dočim je nj. uzoritost u svojem pastirskom listu za korizmu god. 1859. kao vrelo sve ćudoredne skvarenosti naznačilo: požudu pùti i očijuh, te oholost života, a u pastirskoj poslanici za korizmu g. 1861. dokazalo, da vjera kršćanska požudu pùti svojim načelom čistoće, pohotu očijuh svojim naukom o zataji samoga sebe, a oholost života svojom kriepošću poniznosti uzbija: razpravlja u ljetošnoj pastirskoj poslanici o vrutku, iz koga izviru pomenute kriepostí, pače ćudoredno savršenstvo i svaka svetost života. Taj vrutak tvrdi uzoriti kardinal da je: ljubav Boga u Isukrstu, pa dubokoumno dokazuje, da je ta ljubav sbilja rodica i gojiteljica rečenih kriepostih i ćudorednoga savršenstva, a nadalje ustanovljuje toj ljubavi značajne biljege, i nabraja sredstva, kojimi se u ljudskih srdcih raznietiti i gojiti može.

Glede korizmenoga posta ostaje nj. uzoritost kod propisah, u pastirskoj poslanici od 8. Siečnja 1860. proglašenih.

— Tiskaru Karlu Albrechtu dan je pod tisak te će skoro izići na sviet **drugi** i to praktični **dio jezikoslovne i stvarne obuke** na temelju čitankah od **Franje Klaića** s naslovom: „**Učitelj u školi ili primjeri svrsi shodna predavanja u pučkoj učioni.**" U knjizi biti će 28 članakah onakova smjera, kakov kaže sam naslov, a i na vjeronauk obazrio se je g. pisac, te napisa dva članka, jedan: „Postupanje katekètičko u I. razredu u razvijanju pojma: stvoriti, stvoritelj, stvor," a drugi: „Način opetovanja vjeronauka u IV. razredu glavnih učionah po svjetskom učitelju." Glavnoj knjizi pridan je „Dodatak. Razni pedagogički članci." Svežčić ovaj obsizati će do 6 arakah. Ciena je predplatnikom 60 novčićah; predplatninu prima sam izdavatelj, na koga se plaćenim listom najdulje do polovine mjeseca Ožujka valja obratiti. Kašnje skočiti će ciena na 80 novč. Predplatnici dobiti će knjigu putem pošte bezplatno. — Gospodin pisac poznat je kao vrlo vješt učitelj, a opet mnoga njegova jur izdana školska knjiga dobro je došla učiteljem te jim ili otvorila oči ili barem olahkotila trudni posao. Preporučamo dakle od srdca i ovu njegovu radnju gg. ravnateljem pučkih učionah i kateketom, da barem ubaviestе one učitelje, koji nečitaju „Napredka," u kom je obširniji oglas.

Iz Linca Proti naumljenoj u carevinskom vieću razlučbi učione od crkve ide od učitelja do učitelja sljedeći pismeni prosvjed: „Prosvjed učiteljah i podučiteljah u biskupiji linačkoj. Javne novine donesoše u ovu pokrajinu mrzku nam viest, da je vjerozakonski odbor većinom zaključio zasliepiti poslanike premašnom većinom katoličkoga puka „neka se učiona od crkve odluči te stavi pod pazku obćine." Podpisanici, premda se tvrdo nadaju, da će premašna većina odborničke kuće ovaj iz preljute mržnje na svaku objavljenu vjeru proiztekavši predlog sa zlovoljom zabaciti, te preći na dnevni red, nemogu ipak odoljeti svojoj sviesti, da ozbiljno i svojski neočitaju, da su oni učitelji kršćanske mladeži, te da će samo kao takovi u prirodjenoj pokornosti i slogi sa svojom svetom crkvom obavljati službu, i radje po sto putah ostaviti službu, nego da se razluče sa svetom crkvom, pravom i jedinom odgojiteljicom ljudskoga roda." Sliede podpisi.

Iz Varšave. Evo u jezgri govora, što ga je nadbiskup varšavski Felinski proslovio na svoje vjerne, kad je službi Božjoj otvorio prvostolnu crkvu: „Slava Bogu na visini, a mir ljudem dobrovoljnim na zemlji! Ove rieči budu izuščene u vrieme, koje bijaše tegotno kao što je i naše. A nahodili se medju nami taj mir? Nipošto, jerbo nam je manjkala crkva i molitva. Molitva sadržaj je našega života, vrelo naše sreće, jerbo je sredstvo, da postigne Božju milost za vremeniti i vjekoviti spas. Molitva svih molitvah jesu ove rieči: Otče naš, koj si itd. (nadbiskup izmoli ga do kraja). — Sada dolazim na najsvetije i najteže pitanje, koje nesmiem prešutiti. Da Vam brani tkogod moliti se Bogu i odkriti želje svoga srdca, ja bi vam rekao, da ga neslušate; pa da vas i vlada prieči u molitvi, rekao bi vam, da i nje neslušate, jer je veća dužnost prama Bogu nego prama vladaru. Kad već nebi smjeli moliti Boga za domovinu i njezinu sreću, bolje bi nam bilo, da svi poumremo. Ja sam prvi, koj bi molio Boga, da nam majke više neradjaju. — No svemu, što je dosad bilo, krivo je pjevanje zabranjenih pjesamah po crkvah. Ja vas zaklinjem domovinom i njezinom srećom, kanite se zabranjenih pjesamah. Ove su pjesme imale samo to dobro u sebi, da su i višje vlasti dočule, što mi želimo; no sad već znadu, što hoćemo. Ja vam donašam nadu i utjehu, uvjeravajući vas, da će nam vladar izpuniti želje. Ja sam bio s vladarom, govorio s njim dugo, i on me je uvjerio, da nam neće dirati niti u narodnost niti u vjerozakon, i da će nam izpuniti sve naše želje; ali samo pod pogodbom,

ako se domovina umiri i prestanu zabranjene pjesme. Zato vas zaklinjem, braćo, imenom božjim i srećom domovine, nepjevajte više onih pjesamah. Reći ćete morda, da je toga već mnogo obećano, a još ništa izpunjeno; no ja vas uvjeravam, da će vam se želje ovaj put izpuniti. Prilagodimo se napokon okolnostim i netovarimo na se predbacivanja, da se našom krivnjom nije izpunilo, što bi obećano; da mi stavljamo zapreke oslobodjenju svoje braće. U me se uzdajte! Tko mi vjeruje, neka klekne, a ja ću ga blagosloviti!"

— Na božićne i sve druge blagdane ostaše crkve u Varšavi jednako zatvorene, te 120,000 katolikah obavi svetkovinu tiho kod kuće. Zalud se je grozio namjestnik te prosio kanonike i u tvrdjavi zatvorenoga glavnoga vikara Bialobrzeskoga, da izdade zapovied, neka se otvore crkve i obslužava služba Božja; jer glavni vikar odgovori, da u ovakovu stanju, u zatvoru, nemože slobodno zapoviedati, a namjestnik nije mogao obećati, da će čuvati crkve od oskvrne. Vlada, da tomu bude jednom konac, poče dogovor s Rimom. Papa javljajuć kardinalom, da Ruska prima apostolskoga poslanika u Petrograd, reče: „Nada je, da je ova prva dozvola cara ruskoga znak, ter će on bolje prijati narodu poljskomu. Papa zahtieva još, da se puste na slobodu duhovnici pozatvorani u varšavskoj tvrdjavi, a opozovu se prognanici iz Sibirije. Težko da će ruska vlada i ono malo, što je obećala u nuždi, izpuniti; jer u varalice, koj je uviek prevario, neima vjere. — Novi nadbiskup varšavski Žiga Srećko Felinski bijaše svećenik žitomirske biskupije, propovjednik, izpovjednik i professor mudroslovja crkvene akademije u Petrogradu, te je on tudier znao uzdržati crkveni duh i volju za nauke. Sv. otcu papi bijaše taj izbor posve po volji, nek se vidi, da on rado popušća, dokle se god može. Ali kako će se Felinski s nizka stepena na visok uzvišen držati i u svojoj novoj časti i prama narodu, to sve željno čeka Poljska. Njegova mati prognana je bila u Sibiriju; ujak mu Alojzio Felinski glasovit je pjesnik, sastavitelj pjesme „Bože coś Polskę." On sam proživi život vrlo nemiran. Godine 1847. zaputi se svršiv nauke na sveučilištu 25 godinah star po svietu. U Parizu spozna se s izseljenici Poljaci te pristade na njihove osnove. Kadno se proglasi francezka republika, sklopi on s više svojih prijateljah savez, da radi o uzkrsu Poljske. U Poznanjskoj i Badenskoj vojevaše on medju ustašami; ali nesrećom okrenu sve po zlu, lipanjske sgode u Parizu 1848., smrt vjerna mu prijatelja Słowakia, glasovitoga poljskoga pjesnika, uzdrmaše mu ćutljivu dušu, te klonu duhom. Tada odluči on, da će stupiti u duhovnički stalež, što sbilja i učini. Bogoslovne nauke svrši u Petrogradu pod metropolitom Holowinskim. Postade vikarom ter obnašaše otu čast, dokle po preporuci markeza Wielopolskoga nepostade eto nadbiskupom.

Iz Geneve. Od njekoga vremena izlazi ovdje list s naslovom „der Rationalist," komu je zadaća, da obori ugled biblije, naravno ne ozbiljnom razsudom i razložbom, nego dosta prostimi i ružnimi smješicami. Otaj list šalje se badava svim seoskim učiteljem, čim se smiera, da se nabožni odgoj puka u samoj podlozi izopači i otruje. Njeko tamošnje družtvo pozvalo je župnika Puauxa iz južne Francezke, da urednom razpravom razloži kršćansku vjeru naproti nevjeri. Na koncu jedne skupštine pozva genevske nevjernike taj „Hugenott," kako se sam imenuje, i komu bolje leti jezik nego umije razum, na javnu prepirku o uzkrsnuću Isusovu, a poziv opetovà u novinah. Dva dana poslie toga njeki Guinard, „gospodar i branioc razuma," pribije na gradske uglove pozivnice na sve prijatelje istine, neka dojdu na dvoboj, što ga je on uzeo na se s prvim pozovnikom. Čitavu uru prije roka dvorana za prepirku opredieljena bijaše dubkom puna; ali nikada još neizide iz ozbiljne stvari veća šala i smieh. Branioc razuma dojde pijan kano čep, te čim progovori, stade mu ljudstvo zviždati. Pijanac kad se je nabuncao, počme baš lajati, ružiti i psovati, te zametne buku u dvorani; a župnik, izjaviv žalost, što ima takova protivnika, pozva, neka mu izide na prepirku tko drugi; ali se nitko neodvaži. Tu je bilo svakakova govora, rugla i psovke, i tako se za taj put razide skupština.

Iz Afrike. Svećenici i lajci, koji s o. Reinthalerom odoše, da popune katoličke missije u srednjoj Africi, stigoše na 29. Studenoga 1861. sretno u Assuan, a od onuda zaputiše se na 1. Prosinca dalje prama Hartumu, osim o. Bernardina iz Verone i tri lajka franciškana, koji se zaustaviše u Šellalu.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuo je g. **Ivan Haramina**, župnik u Svinjaru.

G. **Josip Kraljević**, duh. pomoćnik u Petrovuselu, postao je upravitelj u Svinjaru.

„ **Janko Heimb**, duh. pomoćnik na Bistri i

„ **Janko Lacković**, duh. pomoćnik u Pregradi, zamjenjuju svoja mjesta.

Dopisnica uredničtva.

G. *M P.* u *B.* Naručene knjige nisu jošte prispjele iz Beča; čim stignu, odpremit će Vam se.

„ *M. S.* u *D.* u *Bos.* Za prošlu godinu nedugovaste ništa, već je sve za god. 1862. upisano i tako ovogodišnja predplatnina podmirena.

„ *M. Gj.* u *R.* Primismo od Vas i lanjski dug i predplatninu za cielu god. 1862.

„ *S. M.* u *P.* — *D. S.* u *B.* — *P. B.* u *V.* — *F. S.* u *K.* — *F. R.* u *D.* Vaši cienjeni dopisi stigoše nam u ruke, al ih radi okolnostih nemogosmo dosad objelodaniti; bit će to na skoro.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 10. **U ČETVRTAK** **6. OŽUJKA 1862.** **TEČAJ XIII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Gojitba mladićah za duhovni stalež.

(Konac.)

Rekoh, da mladić spremnik za svećenički stalež prije svega mora učiti bogoslovne nauke, i to svaki od njih dobro proučiti; jer su sustav, jedna cjeloća. Ali svećenik, koj ima učiti sviet, koj sa svietom obći i u njem žive, treba da pozna sviet, treba da znade svjetska načela, svjetske nauke; a to dakle treba i spremniku za svećenički stalež učiti. Ovo je istina očita tako, da ju svaki zdrav razum mora odobriti; ali jer je važna, a morda ima koga protivnika od istih gojiteljah duhovne omladine, nije suviše, da joj se iznesu na vidjelo i razlozi. Sreća dade, te mi dojde u ruke knjiga, a u njoj baš o tom mudri sud veleumna mudraca i politika, a ujedno pobožna svećenika Španjolca Jakova Balmesa („Različiti spisi“ u njem. prevodu). On dakle, pokojna mu bila velika duša, neka govori o tako važnoj stvari, a ja sam mu evo jedini u tom poslu članak verno preveo.

„Sveti članci vjere ostaju uviek isti, uviek nepromjenljivi; jer budući Bogom objavljeni, niti se nemogu promieniti. Ali oblik, u kojem se oni po svom odnošaju prama ljudem, prama družtvu, prama prirodi mogu predočiti, vrlo je raznolik; to je uzrok, zašto je crkva isti nauk na različit način, po razlici već okolnostih i vremenah naučala. Ovoj su raznolikosti dva glavna uzroka: položaj naroda, koga ima naučati, i vrst neprijateljah, od kojih se ima braniti. Apostoli i njihovi bližnji nasljednici govorili su posve na drugačiji način, nego missionari, koji preuzeše zadaću, da obrate divljake na sjeveru; Isusovcem učećim mlade kršćane u Paraguayu posve je drugačiji slog besiedah, nego Bossuetu, Massillonu i Bourdaloue-u, a nijedan opet od njihovih govorah neprilični onomu, kojim sada sbore s nami Ravignan i Lacordaire. U prepirci s neprijatelji crkve opažamo istu raznolikost. Očita se vidi razlika medju djeli sv. Augustina i sv. Jerolima, medju ovom dvojicom crkvenih otacah i sv. Tomom Akvinatom, medju Bellarminom i učenjaci srednjega vieka, medju Bossuetom i Bellarminom, medju posljednjimi branioci i drugimi od prošlih viekovah.

Polag različita umnoga i ćudorednoga stanja narodah mora se s njimi na različit način govoriti. Što je izobraženu čovjeku posve lahko, divljaku je posvema težko; što je učenu razumljivo, neuku je nedokučivo. Isti izobraženi narodi mogu se s toga pogleda razdieliti na duge razrede postepene, te po stepenu njihova razumnoga i ćudorednoga razvitka moraju se njim isti pojmovi predavati u raznih oblicih i na različit način ulaziti s govorom u srdce. Pače nevidimo-li dokaz ovoj istini u jednom te istom narodu? Zar se nemožemo svaki čas osvjedočiti, da je govor posve shodan za izabrano slušateljstvo za večinu puka posve neshodan? Rieči jednomu nepovoljne mogu drugomu biti posve po ćudi; primjeri, koji jednomu iztisnu suze vrelomice, puste drugoga hladna ili ga pače ganu na zlorad posmjeh.

Ako je dakle tako sa stanovnici jednoga grada, gdje se misli, čuvstva i navade neprestanim obćenjem miešaju, te se naravno moraju prelievati, što da kažemo o koljenih, koja su vjekove jedno od drugoga starije? To je istina, ako hoćemo da komu liepim načinom i nagovorom predobijemo srdce, moramo se posve njemu prilagoditi te kano uvrgnuti se u njegov značaj. Govoriti s čovjekom našega vremena, kako je govoreno u srednjem vieku, to bi reklo neznati zakone ljudske naravi ili se upustiti proti istini u nekoristan boj. Tko hoće da obrani istinu, mora izići na ono polje, gdje se je stavio i neprijatelj, ako neće, da

ga on prozove mračnjakom i samotnikom, ili strašivicom, koj se neufa na vidik, nego se krije za umjetne bedeme, gdje misli, da mu je sbog boljega položaja pobjeda sigurna. Neprijatelji grabe za različito oružje, kakovo je kada vrieme ili prilika, i to ne toliko po kakovoj promjerenoj osnovi, stalnu sustavu, koliko po smjeru svoga vieka; oni rabe osobito dokaze, koji su za razumno stanje njihove dobe najshodniji.

Po takovu dakle, kada se pravo prosudi, katoličkim duhovnikom neobhodna je potreba, da prouče znanosti, kako će sa svojom dobom stati na istom položaju, a laž nebude imala oružja, koje manjka istini. Viestnici vjere moradu da posve shvate važnost ove svoje dužnosti; oni, premda se imaju odličnim žićem razlikovati od svieta svoga vieka, to ipak nesmiedu na miru sjediti, gdje sve oko njih buči; oni si moraju zaciepiti u srdce otu istinu, da medju prosvjetom uma i čistoćom srdca neima opreke; da znanost nije pogubna za istinu, te da duhovnik pozornim okom može motriti na stupaj vremena, a da se neda pokvariti od skvarenosti, koja je na svu žalost vrlo često pratilica napredka.

Čovjek, komu je težka zadaća, da druge ljude nauči najvažnije istine, nesmie biti nevježa u nijednoj struci znanosti; jer kako je dužan da svojim životom drugomu bude za uzor u svakoj krieposti, tako je dužan, da prednjači i u prosvjeti. Svet život, učenost i svećenička čast spoje-li se u jednom čovjeku, to je tolika uzvišenost i milina, da njihov upliv prije ili kašnje mora osjetiti i nevjernički duh. To je živa istina, te motriš-li dogodjaje na svietu, smotriti ćeš, da ove tri sile sjedinjene povlače za sobom srdca i pribavljaju štovanje. Pače i čovjek ulovljen u jaram protuvjerozakonskih predsudah, javno će pokazivati čast osobi, oli će ju štovati sam u sebi. Vandali predobivši grad Hippo, ponečastiše grob sv. Augustina, koj je nedavna prije toga bio umro; ali kada je na biskupskoj stolici u Cambrai-u sjedio neumrli Fenelon, odlučiše vojvode neprijateljskih vojskah, da od štovanja neće dirnuti u ovaj grad.

Jer duhovnici imadu živjeti od svieta odlučeni, tako se goje, a jur su za svoga obrazovanja u sjemeništu i sbilja od njega odlučeni, to je sva pogibelj, da oni ništa ni nesaznadu za one misli, čuvstva i navade, koje vladaju vanjskim svietom, a priuče se samo posve drugim. Ovo zlo, koje proiztiče iz naravi same stvari, može se ukloniti vješto izumljenim sustavom gojitbe; jer po tom mogla bi mladež upiti skroz i skroz duh evangjelja, po kom ima urediti život, a s druge strane proučiti duh vremena, da danas sutra može s uzpjehom voditi sviet, kako joj nalaže služba. Neka nitko nemisli, da je ovakov sustav posve nemoguć. Istina je, težko je to, i mi netajimo; ali stalnom odlukom, krepkom voljom i neumornim trudom mogu se svladati i najveće težkoće, i najmučniji podhvat privesti na kraj. Nemislimo opet, da bi se to moglo postići samo dugimi razpravami; ima stvarih, kojim se vriednost može bolje procieniti srdcem nego razumom: jedna pripoviest, priča, shodna crtica iz života bolje nam često kažu, kakov-li je duh vremena, nego kakova debela knjiga.

Dvoje mora sudjelovati, da se izrečena pomisao sretno obistini: knjiga i učitelj; a osim toga treba velike opreznosti i pazke u izboru i jednoga i drugoga. Što se kasa professorah, žalostna je istina, njihova je služba tako slabo plaćena, da ne samo ob svojoj plaći nemogu čestito živjeti, nego pače nemogu namiriti prieke potrebe. Lahko da se i varamo; ali po našem sudu nebi smjela nijedna nadarbina biti tako izdatna i mastna, kako učiteljska služba ima u najzadnjem sjemeništu. Ali kada tomu nije tako, nemože se nitko jagmiti za takovu službu trudnu i robsku. Ako ju tko i prime, smatra on obuku kano mimogrednu stvar, te prvom prilikom gleda da strese sa sebe breme. Mlad čovjek baš kad se je uvježbao i usposobio, te bi mogao službu obnašati s vrlim uzpjehom, ostavi ju. Za njim nastupi drugi mlad čovjek, koj si je pribavio vještine, okretnosti i načina, da bi s velikim uzpjehom mogao napredovati s učenici, okrene i on za svojim predšastnikom.

Malo ima ljudih obdarenih za učitelja, a komu je jur i sam Bog od naravi dao za obuku dara, i njemu treba vježbe i kušnje, dok si pribavi pravi način obuke, da s uzpjehom može obučavati. Različite su glave a različiti opet nauci; oko učiteljske stolice sakupe se učitelju različiti učenici tako, da samo vještim načinom, koj se opet pribavlja samo dugim trudom i izkustvom, može učitelj predati svoje misli, da je i najslabiji um shvati te omile i najlošijemu duhu. Učitelj mora da udesi svoje misli tako, da se i učenik slabe glave štogod nauči, a komu je opet Bog dao više dara, da mu bude plodan zametak, dražest i pobuda, te dalje misli o čuvenom nauku. U bogoslovnih naucih ima s toga pogleda sbilja strahovitih tegobah. Smiera-li učitelj nje predavati tako, da neizgube ništa od važnosti i istine, a opet budu zanimive te neumore duha spajajuć uzvišenost s prostotom, to zapinje za takove težkoće, da je samo vješta ruka može ukloniti. Od mnogih uzrokah, koji bi se mogli navesti po našem je sudu tomu glavni uzrok, što se bogoslovni nauci, ako hoćemo da budu valjani i temeljiti, imadu protegnuti ne samo na novije, nego i na

stare pisce. Tako na primjer želeći temeljito proučiti bogoslovne nauke, nije čovjeku dosta, da se upoznade s knjigami novijega vremena. Sveto pismo, crkveni otci, knjige bogoslovah školastikah, pače i pokvarenom latinštinom te zlim ukusom napisane, moradu da mu uzmu velik komad vremena. Nebude-li toga, sva je pogibelj, da će se prestaviti kano u drugi viek, priučiti se načinu života, kano da živi u kojem drugom vieku, medju drugimi ljudmi, a misli i pojmovi biti će mu kano da neživi na ovom svietu, te se neće u ničem sastajati s pojmovi drugih ljudih odgojenih u buci svieta.

Dok vjerozakon vladaše ljudskim družtvom te ga držaše u zaštiti; dok duhovni stalež od svih u državi bijaše prvi, imajući u raznih oblicih sbilja pravu političku silu, a u znanosti i knjižtvu prednost, učaše gojenac za svetište baš sbog toga do njekoga stepena duh svoga vieka. Literatura, filozofija i druge višje znanosti bijahu u bogoslovnom učilištu, kano i na svakom sveučilištu i drugoj javnoj učioni. Ali danas, kad se evo politika razkrstila s vjerozakonom, kad se je ljudskim družtvom razprostro skepticizam, te bogoslovni nauci nisu u nikakovoj cieni, i u obće sve se prezire, što zaudara po školskih razpravah, mlad čovjek, izišav iz sjemeništa, gdje se na sve ove točke nije pazilo, najde se u neobičnu svietu, koga niti on razumie, niti njega sviet. Tudier sreta on učenjake sboreće posve drugačije, nego što sboriahu učenjaci vieka, jedino poznata ovomu novaku. Popadne-li sam protivnika, to ide van s načeli, koje ovaj nepriznaje; a popadne-li njega tko te se valja braniti, to rabi izraze vrlo umjetne; ali jer je protivnik morda prvi put u životu čuje, nerazumljivi su za njega. Takovim načinom može se vrlo lahko dogoditi, da mlada čovjeka od velike vrline, vrlo izobražena a pače i od riedke učenosti natjera u smetnju kakov neznalica; a to sigurno ne, što nije vrlim oružjem oboružan, nego što nezna oružjem po sadanjem načinu mahati. S toga treba, da svaki, komu je u crkvenom učilištu povjerena obuka, po sve načine gleda, da se nauk i znanost pokaže svietu u prijaznu obliku, a opet nepopuste od točnosti i valjanosti ili prime što od površnosti i nestalnosti, što su poglavite pogreške našega vieka. Nije nemoguće, i opet tvrdimo, duhu našega vremena prijatnim učiniti nauk sv. Augustina, sv. Tome, Bellarmina, Suareza i Melkiora Kana. Tomu samo treba, da se pojmovom vazda istim dadu novi oblici, da izvori dokazah, kad se mora opozivati na obćeniti ljudski razum, prilagode ukusu znanosti sadašnjega vremena. Lahko da je ovaj ukus svojevoljan, lahkouman i gorji od onoga u prošlom vieku; ali što je za to? mi toga nepopravismo; tako je sada, pa makar se i nemože odobriti, treba da ga poznamo i držimo se onih uvjetah, koje nam je on stavio. Ovoj istini opirati se ili tvrdokorno tajiti, da je ni neima, bilo bi boriti se proti sili okolnostih; bilo bi sama sebe obsuditi u zatvor i baciti iz ruke sredstvo, kojim bi uzpješno mogli djelovati u ljudskom družtvu; bilo bi na obranu vjerozakonu neupotrebiti oružja, koje bi mu izvanredno pomagalo; to bi napokon značilo zaboraviti postupak, kojega se u svako doba držahu crkveni učitelji, držeć se i u znanosti onoga načela apostolova: Svakomu sve biti, da svi budu predobiveni Isusu Krstu.“

Tako piše umni Balmes i dokazao je, mislim, da se bogoslovni nauci imadu uporaviti na svjetske znanosti, i da se jur mladu bogoslovu treba obazirati na svjetska načela.

Ja bi sjemeništne učenike u nauku razredio obćenito na revnike, poslene nemarnjake i liene nemarnjake. Kako vazda, tako ima i sada u svakom sjemeništu darovitih mladićah a uz to marljivih, koji od nutarnjega nagona nisu mirni, dokle god nenauče školski zadatak, a kad ga nauče, mirnim srdcem pohlepe se za poučnom ili zabavnom knjigom ili uzmu pero, da što napišu. Ovakovi spadaju u prvi red, te samo treba gledati, da jim dojdu u ruke vrle knjige, ili ako se dadu na pisariju, prosto jim budi pisati. U ovom razredu ima još jedan nižji stepen. Mladić dobre glave, ako marljivo uči školske stvari, a za drugu knjigu nemari ništa, ili uči samo za to, da ostane na glasu kano dobar djak, ni taj nerabi valjano Božji dar. Ima svećenikah, koji u nauku bijahu vrlo dobri djaci, ali kašnje u dušnoj brizi ulieniše se te nisu na veliku korist ni crkvi ni domovini. Mudar gojitelj treba dakle da i na to pazi. — Ima u sjemeništu darovitih mladićah, koji rado čitaju knjige; ali jim je školska knjiga težka muka. Jao svakomu, koj zanemariv bogoslovne nauke, uči sa željom knjige i spise svjetovne; jer takov mladić nepusti u sebe pravoga duha, prestavlja se u tudji uzduh, gdje mu duša ne samo da neće oživjeti, nego se osušiti i omlitaviti do smrti. Kako bi bilo s mladićem, koj bi se spremao za odvjetnika, a zanemariv pravoslovje učio liečničtvo, tako mora biti po istom naravnom zakonu s mladićem spremajućim se za svećenika, a učećim sve drugo radje, nego bogoslovne nauke. Ovakov postupak protivi se Bogu i naravi, ter se trud mora izjaloviti. Od takova neima nikada čestita ni svećenika ni učenjaka. U novije doba, od kada je probudjena i naša narodnost, pravi narodjeni hoće da budu i duhovni mladići, što je posve pravo; jer i svećenik ima biti narodan čovjek. Komu je na ruku, molim da pročita o tom čla-

nak „Ogled po svietu u 47. br. „Kat. Lista“ od god. 1860. Našemu hrvatskomu knjižtvu po imenu treba pisacah, neima dvojbe, te je dužan svak, komu je Bog dao vrline za to i vremena, da pomogne svomu narodu u prosvjeti. Mladi bogoslovi daroviti, što jim preostane vremena od nauka, bolje ga nemogu upotrebiti, van ako štogod napišu za puk i mladež, te neima hvale, kojom da se pohvali ovakova radnja. Zabraniti ovakov podhvat mladim rodoljubom bilo bi do neba ogriešiti si dušu; a toga neće učiniti nitko. — Ali od njekoga vremena stavljaju se na pisariju i glave neuke, glave mlade i neizkusne, koje ništa neuče, a žele biti pisci. Po takovu nije čudo, što medju mladjimi pisci čujemo imenah, koja su učitelji navadno nizali u slab prvi ili drugi red, pače pišu u časopise i koledare, dok jim se učitelj grozi drugim redom. Da-li ovakovi pisci narodnomu knjižtvu pomažu oli odmažu. neka sude zreli pisci. Do duše imaju i ovakovi braniocah i štiocah, te pravo piše sv. Jerolim u 31. poslanici: „Nullus imperitus scriptor est, qui lectorem non inveniat similem sui: multoque pars major est Milesias fabulas rèvolventium, quam Platonis libros. In altero enim ludus et oblectatio est, in altero difficultas et sudor mixtus labori.“ . . . Takove i pisce i štioce, ako se koj najde medju duhovnimi mladići, šaljem u drugi red, a gojitelje molim, da naš narod oslobode od takovih pisacah. Nemoj tako prijatelju! Uči se, vježbaj i piši najprije sam za se i svoje pouzdane drugove, pak onda idi na javu. „Non ad scribendum cito prosilias et levi ducaris insania. Multo tempore disce, quod doceas.“ (D. Hieron. ep. XIII. ad Rust.). — Ali imam još napuniti treći red. Bilo je njekada, što sam pamtim i čujem od starijih pripoviedati, a ima morda i sada mladih bogoslovah, koji samo po sve moguće načine mudruju, kako bi bez truda preći u viši razred, te jedan mudruj, da barem izmudri izgovor, ako ga učitelj zateče nepripravna, a drugi da izmudri bolest, te se ukloni kobnoj uri, a svaki, kad bi jednom sretno oli nesretno izbavio se jada, rine knjigu od sebe. U takovu mudroliju upuste se često i bolje glave. Pred izpit opet stane kucnjava na profesorovih vratih, te jedan za drugim ide u pohode s prošnjom, nebi-li se dalo štogod izpustiti. Danom misli se, bi-li se najtežje pitanje moglo metnuti na riziku ili škartirati, a noćju sanja se o težiših ili povlakah, pak pokaže-li mu sreća u snu broj, nikada ljepšega sna ni čizmaru, kada vidi u snu na lutriji tri broja crvena. Taj će sigurno sutradan u budnu glavu, kano čizmarova desetica na lutriju; ali će sbog njega deset drugih pitanjah na riziku. U ovom razredu ima više stepenah, a na najzadnjem je onaj, koj nemari da čita ni za zabavu ni za nauk; nemari ni za pero ni za knjigu, ma baš izišao iz sjemeništa goloruk, samo da mu je što brže izići. Ovakov ide u treći red na zadnje mjesto, a najpametnije bi bilo, da ide prije reda iz sjemeništa.

Završiti mi je ovaj članak. Tko me je pozornim okom i pravim srdcem pratio, može suditi. Po mom sudu, osnovanu na sudu uglednikah, gojitba mladićah za duhovni stalež ima od njih uzgojiti svećenike što pobožnije i učenije; jer nije-li svećenik pobožan, nije dobar svećenik, a nije-li dosta učen, opet nije dobar svećenik. Sv. Jerolim obodrava obsežnom poslanicom Pavlina svećenika na nauk, navodeć mu izreke iz sv. pisma a za primjer poganske i kršćanske učenjake. Iz ove poslanice vadim na potvrdu svomu ili bolje posvojenomu si načelu ove izreke: . . „Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest: et quantum aedificat ex vitae merito ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentique (sic!) non resistat. . . . . . Qui autem docti fuerint, fulgebunt tanquam splendor firmamenti, et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates. . . .“ Ota učenost i mudrost mora da bude od Boga — pobožna. . . . „Dei sapientia Christus est. Christus enim Dei virtus, et Dei sapientia in mysterio abscondita est“ . . . Ako od svoga prasvećenika svi naučimo i mudrost i pobožnost, onda ćemo svi biti s njim jedno, jednoga duha, a po nas biti će s njim jednoga duha i stado.

Pitati će morda tko još na kraju, kakova-li mi bijaše nakana ovim člankom? Čista i dobra: da probudim veću brigu i pomnju u prevažnoj gojitbi duhovnih mladićah, te da nam se odgoji što boljih svećenikah u ovo naše vrieme, kad se je evo proti crkvi digla velikom bukom paklena sila. — Na koga ide to? Na mene, na tebe, na svakoga gojitelja i gojenca, i to ne samo u ovom ili onom sjemeništu, nego u svakom. Znam ja narav čovjeka: svakomu se trun na drugom pričini balvanom, a balvan na sebi trunom; pak zato i kažem svakomu u oči: na tebè. Odbij, što ide na tebe sama, a za drugo mir. — Zašto si uzeo na pretres ovo načelo i po njem sudio mahne, kada jih i s protivne strane ima grdnih? Bijaše mi slobodan izbor. Znam, da je mnogi štioc pomislio: e, da budeš samo još to napisao; — da ja to pišem, drugačije bi bio zasolio itd.; ali na početku rekoh jur, da nepišem knjige, nego članak. Tko sudi, da sam u čem pogriešio, neka me nemiluje, nego pobije razlogom, a ja ću drage volje opozvati rieči, premda za sada barem tvrdo mislim, da sam napisao istinu. Protivniku bez razlogah, koj bi mi samo izvraćao rieči, nebi ostao dužan.

Tko opet sudi, da je stvar važna, te da bi valjalo još koju u to ime prosboriti, evo mu crkvenoga lista, vazda pripravna, da piše za korist svojoj crkvi i domovini.

S. B.

Papinska pečatnica,

kojom se ustanovljuje novi sbor za poslove iztočnoga obreda.

Pius P. P. IX.

AD PERPETUAM REI MEMORIAM.

Romani Pontifices, quibus ab ipso Christo Domino in persona Beatissimi Apostolorum Principis fuit commissa suprema cura et potestas universam regendi ac moderandi Ecclesiam, nunquam intermiserunt indefessis consiliis et laboribus sanctissimam Christi fidem, religionemque diffundere per omnes terras, et secundum Domini præceptum confirmare Fratres, et homines nutantes sustinere, et imperitos docere, et laborantes erigere, et devios revocare, et incertos ducere, ac vel hæresis, vel schismatis contagione infectos ad catholicæ unitatis centrum reducere, et spirituali omnium populorum bono consulere, et omnia peragere, quæ majori Ecclesiæ utilitati quovis modo conducere possent. Cum autem Ecclesia a Christo Domino fundata una omnino sit, eaque ex Occidentis et Orientis populis constet, tum iidem Romani Pontifices suas omnes paternas curas cogitationesque in Orientalis quoque Ecclesiæ gentes assidue contulerunt; quæ tot habuit viros ingenio, consilio, sacraque præsertim doctrina, eruditione, eloquentia, ac sapientissimis scriptis, magnorumque recte factorum, et sanctitatis gloria insignes.

Et sane ut in Oriente integrum inviolatumque catholicæ fidei servaretur depositum, utque ecclesiastica disciplina prospero procederet, et sacra liturgia omni sanctitate ac splendore fulgeret, iidem Pontifices, ubi primum Ecclesiæ pax fuit donata, et plura convocarunt Concilia, et varias edidere Constitutiones, decreta, nihilque intentatum reliquere, ut Orientalium utilitatem promoverent. Quod quidem singulare Romanorum Pontificum, et hujus Sanctæ Sedis erga Orientales populos studium et amor semper viguit, ac vel maxime enituit, cum aliqua præsertim oborta est hæresis aut schisma excitatum, quandoquidem iidem Pontifices nullis sibi curis parcendum esse duxerunt, ut in Oriente catholica servaretur, et magis in dies propagaretur unitas. Atque hæc fidei unitas cum legitimorum rituum varietate optime consistit, ex quibus immo major in Ecclesiam ipsam splendor et majestas mirifice redundat. Hinc ipsi Decessores Nostri non solum in animo numquam habuere Orientales gentes ad ritum latinum ducere, verum etiam quoties opportunum esse existimarunt, luculentissimis verbis clare aperteque declararunt, se nolle proprios Orientalium Ecclesiarum ritus, utpote venerabili suæ originis antiquitate, et Sanctorum Patrum auctoritate commendatos, destruere vel immutare, sed unice velle, ne quid in ritus ipsos forsitan induceretur, quod fidei catholicæ adversetur, vel periculum generet animarum, vel ecclesiasticæ deroget honestati, quemadmodum immortalis memoriæ Benedictus XIV. Decessor Noster copiose demonstravit suis Encyclicis Litteris ad Orientales Missionarios, die 16. Julii Anno 1755. datis, quarum initium „*Allatae sunt.*“ Quod si Orientales ritus alicujus arbitrario ausu aliquando immutati fuerint, id numquam Apostolicæ huic Sedi est tribuendum.

Majores vero, ac potissimæ post funestissimum, et nunquam satis lugendum Photii schisma curæ et sollicitudines pro Orientalibus a Romanis Pontificibus, et ab hac Apostolica Sede adhibitæ fuere, quæ optatissimum in Florentino Concilio assecutæ sunt exitum, cum in eodem Concilio sancta catholica unio, jamdiu tam vehementer expetita, fuerit restituta. Cum vero Marcus Archiepiscopus Ephesinus tanquam novus Photius hujusmodi unionem insigni prorsus audacia convellere et labefactare est conatus, Romani Pontifices omnem dederunt operam, ut Græcos ad catholicam unitatem reducerent, ac spiritualibus omnium Orientalium necessitatibus studiosissime occurrerent. Quocirca eorumdem Pontificum cura et Missionarii ad Orientales gentes missi, et Orientalium rituum libri recogniti, et peculiaria S. R. E. Cardinalium Consilia instituta, quæ eorum negotia sedulo examinarent ac definirent. Et quidem pluribus annis ante Clementis VIII. Pontificatum specialis instituta fuit Congregatio *de rebus Graecorum*, ac alia deinde sub eodem Pontifice erecta *Super negotiis fidei et religionis catholicae*, paulo post appelata *de Propaganda Fide*, quæ tum Græcorum, aliorumque Orientalium negotia, tum fidei propagationem in Occidentalibus regionibus curaret. Atque hæc Congregatio eumdem habebat finem, quem deinde habuit, et in præsentia habet Congregatio generalis eodem titulo *Propagandae Fidei* insignita, et a Gregorio XV. Apostolicis litteris die 23. Maii anno 1622. datis, et incipientibus „*Inscrutabili*“ erecta cum munere *praesidendi Missionibus omnibus ad praedicandum et docendum Evangelium et catholicam doctrinam.*

At vero, inspecta Orientalium cum ritus tum disciplinæ varietate, vel facile fuit statim agnoscere, etiam post prædictæ Congregationis generalis De Propaganda Fide institutionem, necesse esse, ut quemadmodum Occidentalium ita et Orientalium graviora negotia, quæ majori examine et studio indigerent, peculiariter a nonnullis ejusdem Congregationis generalis Cardinalibus tractarentur. Quocirca, Urbano VIII. Pontifice, qui in locum Gregorii XV. fuit suffectus, duæ speciales ex ipsius generalis Congregationis de Propaganda Fide gremio Congregationes constitutæ fuere, quarum altera appellata *super dubiis Orientalium*, altera *super correctione Euchologii Graecorum.* Ut vero opus ab hac postrema Congregatione inceptum ad finem perduceretur, et studia eidem pro Euchologio Græcorum commissa omnes Orientalium

libros complecterentur, nova Congregatio uti stabilis et distincta a Congregatione de Propaganda Fide erecta fuit a Clemente XI. *super correctione librorum Orientalium*, proprium habens Præfectum et Secretarium, et constans ex quinque Cardinalibus, pluribus theologis, virisque orientalium rituum et linguarum peritis. Ex ipsius autem Congregationis Christianæ Fidei Propagandæ actis apparet, quomodo fere semper, ubi de aliquibus summi momenti Orientalium negotiis erat peragendum, eorum cura et examen fuerit demandatum peculiaribus Consiliis, seu Congregationibus S. R. E. Cardinalium ejusdem Congregationis de Propaganda Fide, quemadmodum præstitum fuit de rebus, quæ Græcos, Melchitas, Armenios, Cophtos, Maronitas, Ruthenos, aliasque Orientales nationes respiciebant.

(Konac će sliediti.)

Dopis.

Od Gorice. Ot. Bernardin od Montefranka razposlà 17. Prosinca pr. g. pojedinim serafinskim državam (hrvatsko-kranjskoj stiže radi poštarske smetnje koncem proš. mjeseca) poslanicu, kojom pozivlje sve zakonite glasovatelje na glavni sabor redov, koj će se u Rimu dne 7. Lipnja obdržavati i na kojem novi vrhovnik i ostalo poglavarsko osoblje izabrati, te po tom tekar odlukom Pia IX. na 8. istoga mj. svečano pripisati broju svetih oni dvadeset i tri bl. žapanski mučenici iz reda sv. Franje Ašišanina, o kojih bijaše jur govora u ovom listu. Vrhovnik pobudjuje na novo, da se kupe prinesci za tu svečanost potrebni, i da se Bogu za takova dobra neprestano hvala poje. (Dodaj: ako obojega toga ratni odnošaji nezaprieče.) Na pokonu nalaže državnikom i čuvarom, da imaju sa sobom donesti sve spomenike budi rukopise budi knjige za povesti franjevskih misijah osobito od g. 1550. onda za redov ljetopis od g. 1612. i za povjestno-pravni ljetopis od g. 1766 jer su to stvari vrlo dragocjene i redu je jako do toga, da se naše poviesti skoro do danas popišu i objelodane.

Ako promislimo odlična djelovanja, žrtve i zasluge, što si ih slavna hrvatska država sv. križa za našu crkvu, za naš narod, za našu domovinu, dà i za našu knjigu imenito crkvenu stekla (po čem i zavriedila, da su ju domaći biskupi svagda njegovali. Ovdje spominjem samo Vrhovca, koj voljaše francuzkoj vladi dvie župe ustupiti, nego našoj državi osobite svoje naklonosti neizkazati, a poznato je i onako, kako se je taj narodnjak muž podao u Ljubljanu (1820.) te s Augustinom Gruberom u kralja našoj državi opet izprosio domaće nauke, i tako ju — blažena mu dušica! — od propasti izbavio), a razberemo-li iz najnovljih svezakah (22—24) serafinskoga ljetopisa, da o njoj skoro ni spomena neima, to nemožemo ništa vrućje željeti, nego da se dotični poglavari za njene spomenike pobrinu, staru majku jur zanemarenu potraže, lice joj osvjetlaju, slavu joj na vidik iznesu, da joj sinovi pod oči pogledaju, svojega se nehajstva zastide, po njenom se dičnom izgledu junački opru sadanjemu slobodnjačkomu duhu, koj iz petnih nastoji svojimi prepredenimi himbenostmi i varkami sve redovnike a po tom i ostale njegovim slapom neomamljene duhovnike s puta si ukloniti, da se tobož debelo neznanstvo i nepretkana neuljudba u domovinu nevrati, te nježni mladi naraštaj pod težki, okorni, nesnosivi jaram popovski neskuči! — Naša država je uvidjela tu potrebu jur u prvoj poli prošloga vieka, te zato i naložila, da se sve pismare pretresu a spomenici o. Kažimiru Šlataru pošalju. Što je taj učinio, nije mi još znano; toliko je stalno, da je nakon Šlatarove smrti (1745.) o. Mavro Fajdiga posla se latio, te neznam po čijih sve kompilacijah slupao i skovao rukopis jak od 1209 stranah u cjelini; u koj da bude bio uložio toliko marljivosti gledeć dobra razredjenja, prosta pripoviedanja i koristna naučanja, koliko časa potrati u nespretnom umovanju i korbi pojedinih pisacah, imenito: Glavinića, Farlata, Bedekovića i naročito Krčelića, uspjeo bi bio gotovo boljma, i djelo bi mu se možda bilo tiskalo. Njega preteče Greiderer, kojega djelo je nepristrano, ako i inače mršavo, što mu se kano inostrancu rodjenu u Tirolu oprašća. Prošlih godinah skupi nješto gradiva o. Rajmund Marenčić od 1778—1823 na 29 stranah na cjelini, a k tomu potanko opisa zadnju apoštolsku (1858) izvidbu na 24 stranah u cjelini. I to je gotovo sve; neuredjenih pismarah, državnim propisom (str. 40. br. 8. i 10.) očito na prkos služečih, ter inih vanjskih pisacah, koji nam tek gdje koju izkrešu, ovdje i nespominjajući.

Ovom prilikom nemogu propustiti nespomenuv jedne vrlo važne okolnesti iz hrvatsko-kranjske države tim manje, što se približuje naš pokrajinski crkveni sabor s jedne, a o preustrojenju austrijanskih državah prema narodnostim živo se počelo misliti s druge ruke. Od obojega toga ovisi hrvatskim Franjevcem države sv. križa cvietnja oli zapinjanje, sreća oli nesreća, rast oli propast.

Poklam se slavna bosansko-hrvatska namjestnica razpolovi s nemiloga udesa, u koj Bosna pade, hrvatsku državu ista sudbina postigne; jer u 51. godini (1514. i 1565.) izgubi izmedj 31 samostana sve osim trsatskoga i senjskoga i bila bi se gotovo za vazda izbrisala s lica zemlje, da joj nebude bila bogoljubnost viernih posagradila samostane u sjevernoj Hrvatskoj i u Slovjenskoj (na Brdovcu, na Klanjcu i u Briežcih) pa i sam kralj Ferdinand I. za nju se zauzeo, izprosiv joj s jedne strane pazinski samostan, s druge pak otvoriv joj put u Kranjsku i Štajersku navlaš dozvolom, da si može spašene od Turakah dragocjene stvari crkvene i ine sahraniti u njegovih gradovih po imenu: u Beču, Novom Mjestu, Gradcu, Bielaku, Ljubljani ili u Gorici. Tim načinom ohrabreni hrvatski Franjevci zaištu od austrijske države dva samostana sebi naručna, a njoj s ruke, po imenu novomjestni i onako od plemenite njeke Hrvatice sagradjen i obdaren, i ljubljanski, koj poslje mnogoga zapinjanja i dobe. Isto tako Karlo, austrijanski nadvojvoda, pokloni

im (1565.) Sv. Goru više Gorice, a Rajnaldo Škrlić, plemeniti Dalmatinac, odgojitelj kraljevića Ferdinanda III. i pazinski prvac, postav iz tršćanskoga biskupa ljubljanskim, Nazaret u Štajerskoj.

S druge pak ruke hrvatska država sv. križa bila je u posjedu zagrebskoga samostana od 1590—1607, i bila bi ga jamačno duže zadržala, da nebude bila previše oslabila osobljem. Jer valja znati, da, poklam je sjeverni vjetar pače njemačka luč u jugoslovjensku, to se zna, misirsku tmicu zasvietila, koju su vendar u Medjímurju Drašković i Vinković, u i okolo Samobora pak Glavinić s Telętenovićem, u Istri Jančić i Budimir Cetinjanin, a u Kranjskoj Toma Kren tobožnjim svjetlonošam na svu nesreću izpuhnuli i ugasnuli, ohladni u mladeži srdce i volja za redovno življenje, toga i nespomenuv, da se je redovnikom živež uztezao. Drugo pak, da se nije tomu Franjo Drašković, ugarski državnik, toliko protivio, te uzbijao prošnju grada Zagreba danu 1625. našemu državniku o. Bonaventuri Sboni, da opet uvede svoje Franjevce u Zagreb. Kašnje je o. Pavao Jančić, taj u sedmih jezicih silni govornik i vješti pjesnik, živo nastojao s o. Timotejom Medjuriečkim, da se zagrebska čuvarija oddieli od ugarske države sv. Marije, što premda se je izvelo, ipak nije došlo do dalnjega sporazumljenja, jer ista čuvarija posta (1661.) državom sv. Vladislava, a hrvatskom zaokrenu vrli kralj Leopold I. Koliko nam je ta tobožnja reformacija iz temelja nas poniemčiti hoteća donesla, kakvimi-li posljedicami urodila, neizreknem ovdje. Ona rinu hrvatske samostane u skrajno siromaštvo, iz kojega se još ni sada neizvukoše. Videći hrvatski Franjevci prevaru i himbenost s jedne, a nepravicu s druge ruke, staviše se pod zaštitu svojega bana Erdöda, kojega bogoljubna obitelj podari im bogato obskrbljena tri samostana i potužiše se kralju; nu ovaj znajući dobro, što učini, ne samo da ih odbi, nego i banu oštro zabrani Franjevce štititi, a Rimu prikriči neuslišati im tužbe. „Tam capitulum generale, quam protector eorum (i. e. Franciscanorum) petito propter contrariam mentem imperatoris quam exploratam habebat“ veli Fajdiga na str. 204. br. 2. Po tom položiše svoje tužbe ad sacram Concilii Congregationem, nu odgovor dobiše, da se circa titulum et statum ništa promieniti nemože. Tako je ta goropad navalila okolo našega zatora, da nam htjede ime zatrti, a častni pridjevak sv. križa, kojim hrvatski Franjevci toliko godinah pače viekovah proti Bogumilom, Patarenom ter inim ne- ili krivovjercem propoviedali, u sv. Mihalja pretvoriti, zašto se još i dan danas uz prkos zaključkom glavnoga redovoga sabora od god. 1700. i državinoga od 1723. uzimlje u molitvah suffragium sv. Mihalja. Država je nadalje višekrat oštro pod stanovitimi kaznami zabranjivala svako porazumljivanje s vladislavskom državom. Tako se štije u državinih propisih u Ljubljani 1719. tiskanih medju ostalimi ovako: „minus liceat adire provinciam s. Ladislai vel Zagrabiam“ sr. str. 21. br. 5. Krasno, vrlo krasno! Meni je dakle, ako me put, dužnost ili poslovi nanesu u Zagreb i tuj zadrže, zanemariti naredbu, redove, zakone i propise, te sliediti, to se zna „sub pœna apostasiæ,“ njećiju politiku, začinjenu sambukanskimi izmišljotinami u redu nikada nikakve vriednosti neimajućimi! Nego omraziti nas našoj prekokrčkoj braći, trebalo je državnike, predsjednike, izvidnike, markulabe, porkulabe tja iz devete zemlje k nam pošiljati, ter se nas kano skaka igrati. Po tom nije težko odgovoriti Krbavcu Krčeliću na upros: Unde autem sit, quod Sanctissimæ Crucis provincia esto in Slavonia quinque, in Chrovatia vero tres conventus habeat ac in his personæ circiter 200 bene provisæ sint et interteneantur, attamen ex Slavis Chroatisque ad suum institutum non facile suscipiant, ad eorum autem dignitates nullum admittant?“ Cf. De regnis Chro. Dalm. et Slav. Not. prælim pag. 421.

Ovoga vieka htjede biskup Alagović svakomu zapinjanju konac učiniti iznesav na sviet najpraktičniju misao, da najme svi Franjevci u njegovoj biskupiji čine jednu jeditu od svake druge neovisnu državu, ali ga žali Bože smrt preprieči uživotvoriti tu misao. Zadnji pokušaj sdruženja s Vladislavci učini sada još živući ot. Gelaz Rubida, stojeći u savezu s Vladislavcem o. Alojzijem Posavcem. Nu još nas je kano kinezki zid razstavljao onaj duh njemčarenja i magjarenja, još nas je zanimalo biti pod tutorstvom, još nismo osjetili silu, jakost, moć, rast, naspor, spas sloge i sdruženja, riečju: još nije bilo došlo vrieme, da brat brata nadje, da se pozdrave i u junačka lica izljube, da se vječnim ujedinjenjem spoje i sdruženimi silami podpašu na posao i djelo, te budu ono, što od njih zahtieva i očekuje država i domovina, red i crkva. Po tom bi tek naša mladež rasla, nauci uzpievali, država nam se oživila, procvjela, razbujala! Pa to bi i, kao što su boljma misleći uvidjeli, po kranjsku državu vrlo probitačno bilo; jer ona ne samo da tim nebi ništa izgubila, nego bi to u duševnom to u tjelesnom blagostanju boljma napredovala. Ona bi tim načinom spojila sve Slovence počev od Gorice pa tja do sv. Trojice na štajerskom Goričkom, a jamačno bi dobila i u Mariboru ligurianski (čiji-li) samostan. Ali to se zna, da bi se tim našim sjedinjenjem i jedna i druga strana imala preustrojiti, jer u objema ima sila nedostatakah i manah i zlorabah. Nu nemisli tko, da je tuj tobožna reformacija kakvo strašilo ili zapreka. Ako se Božji zakoni prema okolnostim, odnošajem, ljudstvu, narodom, običajem i vremenu mogu, pače gdješto, da se većemu zlu izbjegne, moraju prilagodjivati, za što da se ljudski propisi ili čovječja samovolja nebi, kad to spas ili korist viernih ili njihovo blagostanje zahtieva, prilagoditi imala ili mogla? Nedvojbeno je, da zakoni za tirolske Franjevce, prema kojim su i nas ustrojiti hotjeli, za kranjske ili pače hrvatske u temelju nevaljaju, činilo se to komu na prvi mah kako mu drago čudno i nevjerojatno.

Želimo-li braćo predraga svoj obstanak, rast i spas, hoćemo-li, da nam država i red u domovini cvate i živi

Bogu na čast, domovini i narodu na uhar, odstranimo sve zapreke, izravnajmo sve staze, sporazumimo se već jedankrat medjusobno, te učinimo na sadanjem vrhovnom redovom saboru k tomu shodne korake, i gotovi budimo, da nam ni naš pokrajinski crkveni sabor svoje naklonosti neodrekne, i tim se mi prije ujedinismo, nego biš dlanom o koljeno udario. Bog govori: pomozi si sám čovječe, pomagat ću te i ja.

br. A. P.

Viestnik.

Iz Zagreba. Na poziv visokoga namjestničkoga vieća poklonio je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup Juraj Haulik za od gladi stradajuće žitelje Hrvatske i Slavonije 1000 for.

— Javismo prije njekoga vremena, da je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački upitao presvietloga gospodina biskupa križevačkoga: koliko bi bugarskih mladićah i u koju cienu u svoje ovdašnje sjemenište primiti mogao? Nedavna očitovà presvietli gosp. vladika, da u njegovu sjemeništu ima mjesta za šestnaest mladićah, koji bi se uz godišnju plaću od 240 for. na glavu u istom zavodu odgojivat i sa svimi potriebštinami oskrbljivat mogli. Sedam miestah moći će se već buduće školske godine popuniti; jerbo uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački odluči za dva, preuzvišeni gospodin biskup djakovački za četiri, a prečastni kaptol zagrebački za jednoga bugarskoga mladića plaćati. Dao Bog, te sličnih veledušnih dobročiniteljah jošte više priteklo u pomoć našoj po krvi i vjeri braći bugarskoj!

Osim Bugarah doći će u Zagreb na nauke početkom buduće školske godine mladići jošte druge jedne jugoslavenske grane. Na pitanje uzoritoga gosp. kardinala i nadbiskupa našega izjavi provincial franciškanski države sv. Ladislava, da se za sada u samostan otacah Franjevacah u Zagrebu mogu primiti tri mlada redovnika iz Hercegovine. Za svu trojicu plaćat će samostanu troškove uzoriti gosp. stožernik, a sva je prilika, da će se za hercegovačku redovničku mladež na skoro naći ako ne u Zagrebu, a to gdje god drugdje u našoj domovini i više mjesta i više dobročiniteljah. Čujemo, da je prečastni kaptol zagrebački namienio i ovoj svrhi znatnu godišnju podporu.

Iz Milana. Dne 9. Veljače priredi i izvede ovdje izobćeni redovnik a Garibaldov bojni duhovnik fra Pantaleo prkos proti papi; a to se dogodi ovako. Četvrt ure poslie velike mise bilo je vidjeti sumnjivih licah, gdje pokrivene glave ulaze u stolnu crkvu, a za čas eto i Pantaleona, Garibaldova duhovnika, te i on s klobukom širokih krilah na glavi unide uz pratnju puka, a okrene ravno k propovjedaonici. Poslie velike mise zatvori se vazda propovjedaonica, pak našav ju i tada zatvorenu, donesu u čas od njekuda stupaljku, po svoj prilici jur prije pripravljenu, te ju prislone, a Pantaleo po njoj uzpne se gore. Prekrstiv se prije počme on žestok govor ovimi riečmi: „Dočim gospoda moji drugovi smiedu stupiti na propovjedaonicu samo po dozvoli častnih osalah u Rimu, veseli me jako, što sam evo ja sa suverenom voljom Ambrozijeva puka uzdignut na nju.“ Medjuto mogao si opaziti sa strane, kako se sve ljepše obučene osobe, mužko i žensko kriomice, da puku nepadne u oči, odnašaju van. Za propovicdi onoga mahnitaša digao bi puk češće klobuk u vis, te zamahnuv njim dva tri puta opet ga metnuo na glavu; a razgovora i buke bijaše kano na ulici. Na izlazku mogao si vidjeti u isto doba pred crkvom izobćenoga svećenika Arrigonia, gdje hvali oko njega sabrani puk. Čuje se, da je arcidjakon Pertusati crkvu proglasio oskvrnjenom, te prenio svetotajstvo u crkvicu tako zvanu al campo santo. Sbog toga mora on sada paziti na svoju glavu, a malo da je već nije izgubio. Dok se je to dogadjalo u stolnoj crkvi, pojde misnik don Carlo Tavaggi u crkvu del' Carmine, da misi; ali kad stiže pred crkvena vrata, zaokupi ga puk, davajuć mu cedulju, neka ju zatakne za klobuk. Kad on nemareć za svu prietnju nehtjede, stanu nanj kanó tuča padati udarci i šuske, te čovjek morade se podati. U večer istoga dana zasviraše gradom svirke, a po želji puka bile bi se morale razsvietliti posebničke kuće od „dobre volje;“ ali je malo koja i to slabo bila razsvietljena, što je dokazom, da je vjera u milanski puk duboko razpružila korien. Oko pol desete ure bijaše u gradu opet sve tiho i mirno. Poslie podne svaki dan bilo je vidjeti razprostrtih šatorah s čitavom pisarnom, te bi najmljenici prolaznike silom silili, da podpišu prosvjed, što ga je izdalo gradsko poglavarstvo proglasom na Milanjane. Tko je bolje gledao, mogao je opaziti jednoga čovjeka, da je osam putah pristupio te svaki put podpisao drugo ime.

* Sve viesti, što se raznose po novinah o reviziji konkordata i o poslanstvu ovoga i onoga u to ime u Rim, idu u broj izmišljotinah.

Za obnovu velehradske crkve u Moravskoj doprinesoše nadalje:

G. Josip Banješ, upravitelj župe u Rači	2	for.	—	kr.
Dosad doprinešeno	45	„	50	„
Ukupno	47	for.	50	kr.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Mio Skalar, duh. pomoćnik u Petriancu, postao je župnikom u Maloj Gorici.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 11. **U ČETVRTAK** **13. OŽUJKA 1862.** **TEČAJ XIII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može 1 na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Novi sbor za iztočni obred u Rimu.

Od *F. R.*

U ovo doba, koje sv. stolicu liši malo ne sve svjetske vlasti, kada bi dakle ona gledajuć ju svjetskim okom stala na rubu propasti — u ovo doba ona prihvati opet visoku misao pomiriti iztok sa zapadom, sjediniti iztočnu i zapadnu crkvu u jedno stado gospodnje.

Pio IX., taj nemilo kušani namjestnik Isusov, pravi „križ iz križa," lati se djela, koje Inocentij IV. i Eugenij IV., s cielom slavom i moćju tadašnjega pontifikata nemogahu trajno izvesti! On, koga samo njekoliko skalinov vodi iz sjajnoga Vatikana u podzemnu špilju mučeničkih katakomb, stavio je sjekiru jedinstva vjere na stogodišnje deblo crkvenoga razkolja, poduprtoga i sjevernim gorostasom i jedovitim Fanarom i razgranjenim predsudjem! On, koga uzdržava darežljiva ruka viernih katolikov, i „novčić siromašne udovice," da sruši grad zlatom i srebrom obkoljeni i učvrstjeni!

Ali baš u tom gorostasnom podhvatu vidimo, da rimska stolica ostaje si dosljedna svomu uzvišenomu, duhovnomu zadatku u slavi i poniženju vanjskom, bila silna ili slaba u areopagu svjetovnih vlastij.

Nù pošto rimska stolica nebijaše u stanju učvrstiti jedinstvo crkve medj iztokom i zapadom u doba svoje najveće vanjske snage, pitanje nastaje: hoće-li joj to poći za rukom u ovo doba, kada ju u istom središtu katoličkoga svieta obkolì prevrat, koj progutà skoro svu „baštinu sv. Petra," a samo čeka na čas, da i zaostavštinu posvoji?

Odgovor na ovo pitanje, sudeć po čovječjoj pameti, stoji o putu, kojim sv. stolica udarì, da izvede ili bar pripravi sjedinjenje jedne i druge crkve.

Tko je iole proučio dojakošnje razprave izmedj iztoka i zapada, taj se imao osvjedočiti, da razmirica dogmatička, u koliko se ova tiče spekulacije, bijaše i jest najmanja zapreka sjedinjenju. Ova razmirica riešila se je tečajem više viekov na korist rimske crkve, i to riešila se je toli putem učenih dogovorov, koli putem crkvenih saborov. I ovdje i ondje toli iztočna crkva, koli iztočni učeni bogoslovci izpovjediše napokon katoličku dogmu. Polemika dakle strogo dogmatička u pitanju sjedinjenja po mojem osvjedočenju bila bi posvema suvišna, ako ne štetna, jer dražeća bez razloga.

Pravi „kamen smutnje" u tom pitanju leži u crkvenom ustrojstvu i spoljašnom životu crkvenom.

„Ost und West" spomenuo je njeki dan (Vidi br. 318), „da po bogoslovnom iztraživanju novije dobe već od vremena apoštolskoga razviše se dva pravca okò pojma nauke o crkvi, koji se mogu sravnati s načeli federalističnimi i centralističnimi u politici, a da prvi (federalistični) pojam na skoro zavladà na iztoku, duševno naprednijem, drugi (centralistični) pako na zapadu, tada barbarskom."

Prije svega imamo sjetiti organ slovjenski u Beču, da na taj „resultat novije dobe" nedodjoše u svojih iztraživanjih bogoslovci ni zapadne ni iztočne crkve. On je čedo protestantskoga bogoslovja, imenito pako učione one, koja u „prakrstjanstvu" (Urchristenthum), izraženom tobož dogmatički u jedinom sv. pismu, imenito u listovih sv. Petra i sv. Pavla, nadjè razliku izmedj nauka, koj propovjedaše sv. Petar, tè izmedj nauka, koj naviestjivaše sv. Pavao. U tom leži jezgra bogoslovnoga sastava protestantskoga, poznatoga pod imenom „Petrinizma i Paulinizma." Razlog, s koga protestantski bogoslovi obretoše, s koga-li brane ovaj sastav i sve njegove resultate, lasno

može shvatiti svaki, koj znade, da postavni bogoslovci protestantski od davna trude i muče se, kako bi mogli ostalim krstjanom dokazati, da je protestantizam pràvo, ciglo i nepokvareno „prakrstjanstvo.“ Tolika je snaga i sila u biljegu „apostolstva,“ da svaka sljedba htjela bi biti apostolskòm, po svom počelu i po svojoj nauci!

Ali na ovakovom „resultatu bogoslovnoga iztraživanja novije dobe“ liepo će se zahvaliti iztočna i zapadna crkva. Iztočna crkva zna tako dobro kako i zapadna, da nadahnuti od zgora blagoviestnici, kakovi bješe apostoli, nemogahu protivnih i opriečnih nauk propoviedati, znade i to, da nad crkvom bdije Duh sveti, koj nepušta, da se u njoj porode protivne nauke o stvarih bitnih.

Više stoljetjij iztok i zapad priznavao je jednu jedinu glavu crkve, naime biskupa rimskoga kao nasljednika sv. Petra, poglavice apostolskoga. Više stoljetjij iztok slušao je rimsku stolicu jednakom privrženostju kô što i zapad; pà ni zapadna crkva nepozna nijednoga crkvenoga sbora, koj bi efezki i chalcedonski sabor nadkrilio u počitanju prama nasljednikom sv. Celestina i sv. Lava, nejma ni jednoga sv. otca i biskupa, koj bi rimsku stolicu više ljubio i branio od sv. Athanasije i sv. Ivana Zlatousta.

Na čelu ustroja Božje crkve stoji rimski papa, a okolo njega stoji sav katolički episkopat. Ovo je glavni okvier čitavoga ustrojstva crkve, kô što ga iztok i zapad više stoljetjij jednoglasno priznavaše. U granicah ovoga okviera mogu se mienjati boje; na tom temelju smije se razvijati vlada crkve polag različitih potreb razne dobe, pà na tom temelju možeš činiti prispodobe s federacijom i centralizacijom.

Crkva je centralistična, u koliko ima Bogom postavljeno središte u Rimu; crkva je federativna, u koliko sastoji se iz raznih crkvenih pokrajin (metropolij, biskupij) sa nutrnjom samoupravom. Središte crkve svedj si pritezalo iz okruga samo toliko, koliko je bilo od potrebe jedinstvu crkve; pà kô što u razno doba ova nužda bila je različita, sada veća sada manja, tako djelokrug pokrajinske samouprave, odnosno i djelokrug središta crkve bijaše veći ili manji.

Ove misli crpljene su iz poviesti. U iztoku sav crkveni život osredotočio se je bio okô Jerusolima, Antiochije, Alexandrije i Carigrada, u zapadu okô Rima, a vez izmedj iztoka i zapada bila je sv. stolica. Iztočne patrijaršije uživale su bezdvojbeno u svojih crkvenih poslovih veću neodvisnost od rimske stolice, nego-li prvostolja i prabiskupije zapadne. To je bilo naravsko sljedstvo hierarchičnoga višestoljetnoga razvoja na iztoku i zapadu.

Iztočno razkolje taj naravski razvoj silovito i jednim udarcem prekinù i poremeti. Nastavši zatiem XI—XIII. stoljetja sukobi medj episkopatom i kraljevstvom na zapadu pospiešiše usredotočenje crkvene uprave u jakih rukuh rimskoga pontifikata. Bez toga bila bi zapadna crkva postala služavkom svemoge države, kô što iztočna sbilja postadè, odkada se odciepì od središta. Pogled na Carigrad i Petrograd uvjerava nas podpunoma ob istini ovih riečij.

Ali iztočna crkva odcjepivša se od zapadne nesamo postadè služavkom države, tè na onaj način nehtjedši priznati za glavu crkve onoga, koga sám Isukrst u Petru takovim postavi, klanja se državnim vladaocem, koji su prvi sinovi ali ne gospodari crkve — već i sama u sebi razciepà se u tolike neodvisne crkve, koliko je držav, kadšto i narodov.

Katolička crkva nije se nikada protivila, da se prema narodnim i državnim potrebam obrube narodne i državne crkve, kô što nam svjedoči ustrojstvo primatialnih i metropolijskih crkav; ali nikada nije dopuštala, da se proti idei jedinstva narodne i državne crkve odtrgnu od središta, pà da budu neodvisne i samostalne u svem i svagdje. U tom smislu crkva katolička netrpi narodnih crkav; jer kada bi jih dopustila, uništila bi sáma sebe.

Ovo božanstveno ustrojstvo crkve treba prije svega da prizna iztok. On se ima prije svega vratiti u ono stanje naprama Rimu, u kojem bio je do polovice IX. vieka, i koje priznao je svečano na lionskom i firentinskom saboru. Kada se to sbude, onda će bez svakoga otezanja i Rim priznati stara práva patrijarchalnih iztočnih crkav, tè pojedinim narodom podieliti onu crkvenu autonomiju, koja se neprotivi ni duhu jedinstva, ni kanoničkim naredbam. Ovo je Inocentij III. učinio naprama Bugarom, Eugenio IV. naprama Grkom i Jermenom, a stope njihove sliedit će bezdvojbeno i Pio IX.

Nù u koliko svidilo bi se gdjekomu lasno sjedinjenje na tom temelju, u toliko ono naidje na veliki odpor baš u onih, koji središtu imali bi popustiti nješto od svoje vlasti. Visoki crkovnjaci, neograničeni vladari, liberalni svjetovnjaci, kojim je crkva tusto stado ili državno-ćudoredni zavod, neodreknu se tako lasno stečene vlasti. Koliko ti faktori prieče sjedinjenje, poznato je katoličkomu svietu; pà ako bude od njih svedj zavisilo, to će se nad Evropom i Azijom kasno zarudjeti zora crkvenoga jedinstva. U tom može malo pomoći rimska stolica.

Ona može uspješnije promicati sjedinjenje na polju, na kom se spoljašno očituje krstjanski život t. j. na polju discipline i obreda. Ovim putem može rimska stolica djelovati na narode iztočne crkve, osobito u onih pokrajinah, gdje se crkva još nije amalgamirala s državom.

Neda se tajiti, da jedna od glavnih zapriek, koje odvratjaju narode iztočne crkve od Rima, je ta misao i to osvjedočenje, da rimska stolica neprija narodno-crkvenoj individualnosti, već da ona nastoji malo po malo udušiti sve raznolike forme, koje su se tečajem vremena razvile u iztočnom obredu i iztočnoj crkvenoj stezi; a poviest nas uči, da ako svi narodi u obće, a to navlaš iztočnjaci drže se tako čvrsto svake i sjetne forme, da njoj za volju pripravni su kadšto žrtvovati istu jezgru, iz koje ona niknù.

Ovo osvjedočenje ukorenilo se osobito u slovjenskom narodu iztočne crkve o crkvenom jeziku i slovjensko-iztočnom obredu. „Neima dvojbe — tako umstvujù naša bratja po krvi („Ost und West“ loc. cit.) — da u iztočnoj crkvi zavladalo je veće slobodoumje, nego u zapadnoj, jer ona držeć se jedinstva crkve krstjanske nije tražila ovo jedinstvo u podpunoj jednoličnosti obrednih i disciplinarnih oblikov. do kojih je rimska crkva od njekada najviše držala. Dočim iztočna crkva navlastito Slovjenom nije nikada branila porabe njihovoga crkvenoga jezika, tè je svagdje išla na ruku, da se razvije narodna crkvena vlada: rimska crkva vodila je tristogodišnji boj proti staroslovjenskom rimokatoličkim Slovjenom dopuštenom crkvenom jeziku. Ovaj boj svršio se je doduše Slovjenom na korist; ali svedjer bi započeo na novo tako, da rimsko-slovjenska liturgija dan danas u porabi je samo u njekih biskupijah Hrvatske, Dalmacije i Istre, al' i to samo s jedne česti, jer se čitav „canon missae“ mora čitati samo u latinskom jeziku *). Poznato je, da još prije 500 godin i u Českoj i Poljskoj bila je u porabi bar s česti rimsko-slovjenska liturgija, a da je kašnje morala odstupiti latinskoj neostaviv ni traga izza sebe.“

Tako se navadno misli o rimskoj stolici naprama iztočnom obredu. Kada bih hteo ove misli razjasnjivati ili pobijati, imao bi pisati poviest liturgije jedne i druge, a k tomu nije ovdje ni mjesta ni vremena; nemogu ipak propustiti, da ovdje nenapomenem nješto, što nemože nitko zatajiti. Bez svakoga hvalisanja mogu reći, da su mi prilično poznate sgode i nesgode slovjenske liturgije iztočnoga i zapadnoga obreda, pà da mi nije poznata *nijedna* naredba, bilo carigradskoga patrijarhata, bilo „vselenskoga“ sabora, učinjena na korist slovjenskoga jezika u crkvi; da mi nije na dalje poznata ni jedna liturgična knjiga slovjenskim jezikom pisana, koju bi bio izdao patrijarha carigradski; dočim poznata su mi baš odavle protekavša progonstva proti slovjenskoj liturgiji u Bugarskoj, Bosni i Srbiji. Slovjensko-iztočna liturgija nikla je svuda samo iz razvalin carigradskoga patrijarhata. S druge strane imamo naredbe Hadrijana II. Ivana VIII. Vrbana VIII. i Benedikta XIV., kojimi se rimsko-slovjenski obred stavlja pod zaštitu sv. stolice, pà ono malo slovjenskih liturgičkih knjig, što jih imamo, izajde iz tiskarne propagandine u Rimu. Ako igdje a to u pogledu slovjenske liturgije nimalo nestoji parallelizam izmedj Carigrada i Rima.

Nù pošto je sv. stolica opet prihvatila uzvišenu misao o sjedinjenju iztočne i zapadne crkve, to nije ona mogla bolje započeti udjelotvorenje ove misli, nego-li novim sborom „pro negotiis ritus orientalis,“ uvedenim apostolskim pismom dne 6. Siečnja t. g.

Ovomu sboru zadatak je uprav ono polje, na kojem, kako rekosmo, rimska stolica najuspješnije može djelovati na iztočne narode t. j. djelokrug crkvenih obredov i crkvene stege: „quæ orientalium ecclesiarum ritus — veli se ondje — ae disciplinam, et orientalium librorum emendationem respiciunt.“

Ovaj sbor sastavljen je glede na osoblje jednako, kò što svaki ini sv. sbor u Rimu, naime iz kardinalov s predsjednikom, iz consultorov (savjetnikov), tajnika i ostalih podčinjenih činovnikov. Ovomu sboru predsjednik je isti prefekt sbora za razširenje vjere kard. Barnabò, prisjednici su kardinali: Patrizi, Altieri, di Pietro, Reisach, Panebianco, Marini, Antonelli i Caterini. Pošto djelovanje svakoga sbora visi najviše o znanju i revnosti dotičnih consultorov, to mislim, da ću štiocem ovoga lista zadovoljiti i ugoditi, ako jim navedem glavne osobe ovoga odsjeka.

Consultorov imenovano je dvanaest. Od ovih stekoše si ime u književnom svietu kano povjestnici i kanoniste: Theiner, našim štiocem dobro poznati, Fessler osobito kano patrolog, Pitra i de Angelis, professor kanoničkoga práva na rimskom sveučilištu, ali manje poznat kano pisac. Vieštaci u sv. pismu, kano exegete i linguiste, jesu: prof. Haneberg u Monakovu, prof. Vincenzi i Scapaticci

*) To medjutim biva samo onda, kada se misa nečita iz glagoljskoga misala, već se pjevaju narodnim jezikom samo one česti mise, koje su puku namienjene. Tko cielu misu čita po glag. misalu, taj čita i „canon missae“ staro slovjenski.“

u Rimu. Prva dva vješta su navlaš žudinskoj a tretji sirskoj i kaldejskoj philologiji. Barnabita o. Vercellone u Rimu stekô si je ime kano kritik vulgate i izdavatelj staroga grčkoga texta u Vatikanu, priredjenoga jur za izdanje kard. Majem. Isusovac o. Franzelin je prof. dogmatike u kolegiju rimskom, ali slabo poznat kano pisac. Mons. Bartolini ima bolje ime kano kritički legendista, izdavši n. p. žitje sv. Agneze po starih legendah. Od uzorite gg. kardinalov Reisach je poznavatelj jezikov, a Marini vještak in archivalibus.

Glavna svrha ovoga sbora, sudeć po svem, je izpravljanje liturgičnih knjig toli u stvarnom koli u jezikoslovnom obziru t. j. izpraviti u njih sve, što se exotičnoga uvuklo, bilo u obredu, bilo u jeziku. Mi vele cienimo navedene učenjake, s kojimi smo s veće strane osobno poznati; mi se duboko klanjamo naredbam sv. stolice, koja svedj odlučuje, što joj se vidi najkoristnije sv. crkvi: ali žalimo, što u tom sboru nevidimo gdjekoje lice spadajuće k iztočnomu obredu i narodnostim, iz kojih sastoji iztočna crkva. Ovaj sbor namienjen je iztočnim obredom; zapadni učenjaci mogu vješto proučiti i ritualia iztočne crkve i jezike liturgične, ali težko jim je i pretežko proniknuti duh, kojim sami nedišu. Istina je, sv. stolica neima sada takova izbora, kakova je njekada imala; Assemani jedan i drugi jesu velika riedkost. S toga se nadamo, da će ona, čiem bude u stanju, popuniti taj oznatan nedostatak u novom sboru, komu najsjajniji uspjeh želimo.

Onom prilikom, nadamo se nadalje, obazrieti će se sv. stolica i na slovjenski narod jednoga i drugoga obreda, koj neima u tom sboru baš nijednoga zastupnika. Upravo od djelovanja na tom polju zavisi najprečje pitanje o uniji na slovjenskom jugu, pače i sjeveru. Liturgičkim knjigam rimsko-slovjenskoga obreda nestalo je skoro traga, one iztočno-slovjenskoga obreda izkvarene su do zla boga, pà se i svakako tiskaju. S druge strane slovjensko jezikoslovje u novije doba učinilo je tako ogroman napredak, da bi se slovjenskim liturgičkim knjigam mogô povratiti prvobitni text. A šta je najviše, tim načinom Rim bi obratio na se pozornost svegakolikoga slovjenskoga svieta; pa to nam valja svedj pred očima imati, da jezgru iztočne crkve nečine već ni Grci, ni Jermeni, ni Kopte, ni Sirjani. Ovi narodi spali su već na „minimum.“ Od njih nezavisi više, kao njekada, unija ili neunija. Jezgra ovoga pitanja je u Slovjenstvu; kada se ono skloni na pomirenje, tada, a ne prije, bit će konac razkolju crkvenomu.

Papinska pečatnica,

kojom se ustanovljuje novi sbor za poslove iztočnoga obreda.

(Konac.)

Hæc autem agendi ratio, quam ipsa rerum natura et indoles exposcit, Nobis viam munivit ad ea deliberanda, quæ Nostris hisce Litteris constituere existimavimus. Cum enim arcano Divinæ providentiæ consilio in hac Petri Cathedra, licet immerentes, collocati pastoralis Nostræ vigilantiæ, sollicitudinis et caritatis curas cogitationesque ad universum humanum genus indesinenter debeamus extendere, ac simul omni contentione eniti et efficere, ut omnes homines cognoscant solum Deum verum, et quem misit Jesum Christum, et omnes occurrentes in unitatem fidei, et agnitionis Filii Dei vitam habeant, et abundantius habeant: iccirco vel ab ipso Nostri Pontificatus exordio curas Nostras ad Orientales studiosissime æque ac amantissime convertimus, clementissimum misericordiarum Patrem sine intermissione orantes et obsecrantes, ut, qui in fidei unitate cum hac veritatis Cathedra sunt consociati, magis in dies stabiles et immoti persistant, et crescentes in scientia Dei, et cognitione Domini Nostri Jesu Christi per bona opera certam eorum vocationem et electionem faciant; qui vero ab unico Christi ovili, extra quod salus esse non potest, misere aberrant, ad illud redire properent, atque festinent. Ea porro spe sustentamur fore, ut dives in misericordia Deus hisce Nostris humillimis et ferventissimis precibus propitius annuere velit. Interim vero præ oculis habentes præsentem Orientalium conditionem, et noscentes, in aliquibus locis quædam impedimenta, Deo auxiliante, ita fuisse remota, ut Orientalis ritus gentes possint cum hac Apostolica Sede libere communicare, et iccirco facilius Nobis sit gravibus illarum indigentiis occurrere, Apostolici Nostri ministerii esse duximus, Nostras paternas curas et sollicitudines ingeminatis studiis adhibere, ut spirituali eorumdem Orientalium bono et necessitatibus majorem in modum prospicere valeamus. Itaque selectæ S. R. E. De Propaganda Fide Cardinalium et Romanæ Curiæ Præsulum Congregationi commisimus, ut, rebus sedulo perpensis, Nobis proponeret, quæ potiora essent suscipienda consilia ad Orientalium utilitatem magis magisque procurandam. Qui quidem Cardinales et Præsules ex una parte apprime noscentes, quam multiplices gravesque sint Orientalium indigentiæ, et quam necesse sit, ut illorum negotia propter linguæ, ritus, disciplinæque veritatem peculiari ratione quotidie magis dirigantur: ex altera vero animadvertentes, quæ quantæque sint curæ et occupationes ejusdem Congregationis Fidei Propagandæ ob mirum sanctissimæ nostræ religionis progressum, hoc potissimum ineunte sæculo, Divina adspirante gratia, in America septentrionali, in Indiis Orientalibus, in Sinis, in Oceania, aliisque Europæ locis singulari ejusdem Congregationis opera studioque effectum, et ob auctum Sedium Episcopalium et Apostolicorum Vi-

cariatuum, et sacrarum expeditionum seu Missionum numerum, vel facile sibi persuaserunt, eamdem Congregationem novis indigere auxiliis, ut sine gravibus difficultatibus Orientalium negotiis speciali modo providere queat. Quamobrem sensere opportunum omnino esse ad hujusmodi assequendum finem, ut ex ipsius Congregationis Fidei Propagandæ more, formandi scilicet speciales Congregationes pro rerum ac temporum gravitate, institueretur peculiaris Congregatio, quæ stabili modo omnia tum ritus, tum disciplinæ Orientalium Ecclesiarum negotia tractanda, ac dirigenda unice curaret. Quamobrem Nobis proposuere consilium formandi ex ipsa Congregatione Fidei Propagandæ specialem et stabilem Congregationem, quæ Orientalium libris corrigendis, omnibusque et singulis cujusque generis Orientalium negotiis tractandis unice operam navet, quæque constet ex nonnulis ejusdem Congregationis Fidei Propagandæ Cardinalibus, atque a Generali ipsius Congregationis Cardinali Præfecto pendeat, et proprium habeat Secretarium, proprios Consultores, ac proprios Officiales. Nos igitur de majori Orientalium bono summopere solliciti, et ea omnia peragere vehementer cupientes, quæ spirituali eorumdem prosperitati magis in dies conducere queant, de eorumdem Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio ac sententia hisce Litteris, auctoritate Nostra Apostolica, prædictam specialem Congregationem pro omnibus Orientalium Ecclesiarum negotiis unice tractandis ac dirigendis perpetuum in modum erigimus et constituimus, iis tamen legibus et conditionibus, quas hisce Nostris Litteris statuimus, et quas perpetuo servandas esse præcipimus.

Omnia itaque negotia, quæ ex commemoratis Decessoris Nostri Gregorii XV. Litteris „*Inscrutabili*" aliorumque Romanorum Potificum Constitutionibus ad eamdem Congregationem de Propaganda Fide pertinent, erunt in posterum in duas plane distinctas classes divisa, nempe in negotia latini ritus, et negotia orientalis ritus. Nova Congregatio a Nobis instituta omnia Orientalium negotia, etiamsi mixta, quæ scilicet sive rei, sive personarum ratione Latinos attingant, tractare debebit, nisi eadem Congregatio negotia ipsa ad generalem Propagandæ Fidei Congregationem deferenda esse interdum existimaverit. Atque hæc Congregatio pro negotiis Ecclesiarum ritus Orientalis, cui præerit Cardinalis Præfectus Congregationis Propagandæ Fidei, constabit ex sufficienti numero Cardinalium ipsius Congregationis Fidei Propagandæ; et proprios habebit Consultores, ac distinctum Secretarium, et Secretariam cum suis propriis Officialibus. Ut autem huic Congregationi a Nobis statutæ præsto sint viri, qui Ecclesiarum Orientalium linguas, ritum ac disciplinam calleant, in hanc almam urbem nostram nonnullos arcessivimus ecclesiasticos viros doctrina, et Orientalium rerum peritia spectatos, qui suis studiis, et scientia eidem Congregationi a Nobis erectæ auxilio sint in iis præsertim, quæ Orientalium Ecclesiarum ritus ac disciplinam, et Orientalium librorum emendationem respiciunt.

Hæc autem Congregatio retinebit titulum *De Propaganda Fide* cum hac tantum accessione *Pro negotiis ritus Orientalis*, et eodem utetur sigillo, quo Congregatio Fidei Propagandæ utitur. Cum autem inter omnia Orientalia negotia huic Congregationi a Nobis commissa contineatur etiam quidquid ad ejusdem ritus librorum emendationem spectat, iccirco declaramus jam nunc extinctam Congregationem hac de causa a Clemente XI. institutam, veluti per has litteras Auctoritate Nostra Apostolica plane supprimimus et abolemus. Volumus tamen, ut in eadem Congregatione hisce Nostris Litteris constituta existat Cardinalis *Ponens* a Nobis, et a Nostris Successoribus stabili modo semper eligendus, qui munere fungatur sedulo dirigendi studia, quæ necessaria sunt ad colligendos Ecclesiæ Orientalis canones, et ad examinandos, ubi opus fuerit, omnes Orientales libros cujusque generis sint, sive hujusmodi libri respiciant Sacrorum Bibliorum versiones, sive catechesim, sive disciplinam.

Præterea volumus, ut Cardinales hujusce novæ Congregationis a Nobis hisce Litteris delecti in primo conventu dividant inter se propria cujusque Orientalis Nationis negotia. Atque hujusmodi divisio ita efficiatur, ut unusquisque Cardinalis stabili modo penes se habeat negotia unius vel plurium Orientalium Nationum, prout ei in divisione contigerit. Cum vero eveniat, ut aliquis Cardinalis suscepto munere perfungi non amplius queat, volumus, ut hujus novæ Congregationis Cardinales in ipsius Congregationis conventu præsentes optionis jure potiantur, ita ut ultimus ex prædictis Cardinalibus post peractam optionem, illius Orientalis nationis negotia procuranda suscipiat, quæ Cardinalis curatione vacaverint, quo omnes Orientales Nationes suum semper habeant Cardinalem Relatorem, qui, Congregationem accuratissime certiorem faciat de iis negotiis, in quæ ipse incumbit.

Jam vero cum hæc Congregatio præscripto modo a Nobis excitata pars sit Congregationis Fidei Propagandæ, tum eidem novæ Congregationi, ejusque omnibus Officialibus concedimus et impertimur omnes facultates et privilegia Congregationi Fidei Propagandæ a Romanis Pontificibus Prædecessoribus Nostris attributa ea plane ratione, qua eadem privilegia et facultates in præsentia vigent. Hujus autem Congregationis, cui præerit pro munere, quo fungitur, Præfecti generalis Congregationis de Propaganda Fide, Dilectus Filius Noster Alexander Presbyter Cardinalis Barnabo, Cardinales eligimus et nominamus Venerabiles Fratres Nostros Constantinum Portuensem et S. Rufinæ Patrizi, Ludovicum Albanensm Episcopum Altieri, Camillum S. Joannis ante Portam Latinam Di Pietro, Carolum S. Cæciliæ Reisach, Antonium Mariam SS. XII. Apostolorum Titulorum Presbyteros Panebianco, Petrum S. Nicolai in Carcere Tulliano Marini, Jacobum S. Agathæ ad Suburram Antonelli, Prosperum S. Mariæ de Scala Caterini Ecclesiarum Diaconos Cardinales nuncupatos, ex quibus destinamus *Ponentem* pro cognoscendis Orientalium Ecclesiarum libris, earumque canonibus colli-

gendis, veluti supra constituimus Cardinalem Carolum Reisach.

Quod si quælibet ecclesiastica Congregatio semper habuit Consultores doctrina præstantes, qui graviora ac difficiliora negotia sedulo perpenderent, eaque prudenti sapientique Cardinalium examini, consilio, judicioque exponerent, ac subjicerent, id vel maxime memoratæ Congregationi a Nobis pro Orientalium negotiis institutæ est necessarium ob idiomatum præsertim, ac rituum varietatem, sine quarum rerum cognitione nec accuratum judicium, nec opportuna consilia suscipi possunt. Atque iccirco volumus, ut huic Congregationi semper præsto sint sufficienti numero Consultores non solum theologica scientia, verum etiam rerum Orientalium peritia instructi, aliisque dotibus ornati, quibus eisdem Congregationi utilitati et auxilio esse valeant. Cum vero inter negotia Congregationis latini ritus, et illa Orientalis ritus mutua communicatio, et vinculum intercedere interdum possit, tum statuimus ac decernimus, ut alterius Congregationis Secretarius sit alterius Congregationis Consultor. Ut autem prædictæ Congregationi nunquam desint viri, qui Orientalium linguarum rerumque scientia præditi Consultoris munus exerceant, eidemque Congregationi quovis modo utilem operam præbeant, Cardinalis Præfectus Congregationis Fidei Propagandæ Nobis Nostrisque Successoribus proponet eo, quo fieri potest, numero ecclesiasticos viros delectos seu ex illis, qui Urbaniani Collegii fuerunt alumni, sive ex variis Religiosis Familiis, ut Romam venientes omnia eorum studia commemoratum in finem sedulo conferant. Interim vero hujus novæ Congregationis Consultores nominamus Venerabiles Fratres Alexandrum Franchi Archiepiscopum Thessalonicensem S. Congregationis Negotiis Ecclesiasticis Extraordinariis præpositæ Secretarium, Josephum Cardoni Episcopum Caristensem, ac Dilectos Filios Aloisium Ferrari Pontificiarium Ceremoniarum Præfectum, Dominicum Bartolini S. Rituum Congregationis Secretarium, Josephum Fessler juris Canonici in Universitate Vindobonensi Professorem, Antistites Domesticos, et Bonifacium Haneberg Ordinis S. Benedicti Abbatem Monasterii S. Bonifacii ac Professorem S. Scripturæ in Universitate Monacensi, Aloisium Vincenzi linguæ Hebraicæ, Paulum Scapaticci linguæ Siro-Chaldaicæ, Philippum De Angelis juris Canonici in hac Romana Universitate Professores, Carolum Vercellone Procuratorem Generalem Congregationis CC. RR. SS. Pauli et Barnabæ Apostolorum, J. Baptistam Franzelin S. J. Sacræ Theologiæ in Collegio Romano Professorem, Augustinum Theiner Presbyterum Oratorii S. Philippi Nerii, J. Baptistam Pitra, Pium Zingerle, Bernardum Smith sodales Ordinis S. Benedicti. Volumus etiam, ut nonnulli ex Romano Clero juvenes, qui eorum ingenio, et studiorum curriculo cum laude exacto majorem felicis exitus spem ostendunt, in ecclesiasticarum Orientalium rerum studia, aliquo Consultore duce, naviter incumbant, quo ipsi Consultoris munus in tempore sustinere possint; itemque volumus, ut qui ex eisdem ecclesiasticis cum progressu hujusmodi studiis vacaverint, præferantur, cum ecclesiastica beneficia erunt conferenda.

In eadem Congregatione, uti constituimus, proprius Secretarius existere debet, qui omnia ejusdem Congregationis munia exerceat eo prorsus modo, quo alter Secretarius Congregationis latini ritus exercet, et eadem omnino tum in tractandis Orientalis ritus negotiis, tum in novæ Congregationis conventibus habendis, methodo servata, quæ in præsentia a Congregatione Fidei Propagandæ adhibetur. Ad hoc autem Secretarii officium deligimus et nominamus Dilectum Filium Joannem Simeoni Protonotarium Apostolicum. Ut autem uterque Secretarius probe noscat omnia tum Latini, tum Orientalis ritus negotia, jubemus, ambos Secretarios interesse conventibus utriusque Congregationis, ita tamen, ut Secretarius Congregationis generalis Fidei Propagandæ alterum Congregationis pro negotiis ritus Orientalis ratione officii præcedat, et Protonotarius Apostolicus post utrumque Secretarium sedeat. Quod autem attinet ad novæ Secretariæ Officiales volumus, ut in ea sufficienti numero Officiales existant, prout opus fuerit temporis decursu. Ambæ Congregationes eodem Tabulario, eademque Typographia omnino utentur. Cum vero ex hujus novæ Congregationis institutione impendia augeantur Congregationis Fidei Propagandæ, iccirco congruos assignavimus fundos.

Atque hic levantes oculos Nostros ad miserationum Dominum, ab Ipso humiliter enixeque exposcimus, ut divinæ suæ gratiæ divitias super Orientales nationes copiose effundens efficiat, ut tot olim illustres in Oriente Episcopales Cathedræ Apostolorum Auctoritate constitutæ, quæ nunc, heu miserum! a Petra, cui Ecclesia innititur, sejunctæ et collapsæ jacent, denuo pristino exornatæ splendore reviviscant, atque uti antea vigeant, floreant fideliter custodientes fidei depositum, morumque disciplinam.

In eam profecto spem erigimur fore, ut bonorum omnium auctor et largitor Deus Nostris hisce curis propitius benedicere velit, utque omnes Orientales, qui catholicam veritatem profiteri gloriantur, hisce paternis Nostris studiis magis in dies respondeant, nihilque antiquius habeant, quam ut arctiori usque amoris et obsequii vinculo huic Petri Cathedræ firmiter constanterque adhæreant, ac miseros errantes ad catholicam unitatem reducere contendant.

Hæc volumus, statuimus, præcipimus et mandamus, decernentes has Nostras Litteras, et in eis contenta, quæcumque etiam ex eo, quod quilibet interesse habentes vel habere prætendentes vocati et auditi non fuerint, ac præmissis non consenserint, nullo unquam tempore de subreptionis, vel obreptionis aut nullitatis vitio, seu intentionis Nostræ, vel alio quolibet etiam substantiali defectu notari, impugnari, aut alias infringi, suspendi, restringi, limitari, vel in controversiam vocari, seu adversus eas restitutionis in integrum, aperitionis oris, aut alium quodcumque juris vel facti, aut iustitiæ remedium impetrari

posse, sed semper et perpetuo validas et efficaces existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, et ab omnibus, ad quos spectat, et spectabit quomodolibet in futurum inviolabiliter observari, ac prædictæ novæ Congregationi pro negotiis ritus orientalis, nec non personis, quarum favorem præsentes Nostræ Litteræ concernunt, perpetuis futuris temporibus plenissime suffragari debere, neque ad probationem, seu verificationem quorumcumque in iisdem præsentibus narratorum unquam teneri, nec ad id in judicio, vel extra cogi, seu compelli posse, et si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari, irritum ac inane esse ac fore volumus et declaramus.

Non obstantibus commemoratis Apostolicis Litteris Gregorii XV. incipientibus „*Inscrutabili*,“ itemque Clementis XI. aliisque omnibus Romanorum Pontificum Prædecessorum Nostrorum Constitutionibus, nec non de jure quæsito non tollendo, aliisque Nostris, et Cancellariæ Apostolicæ Regulis, itemque Congregationis Propagandæ Fidei etiam confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis et concessionibus, quamvis expressa, specifica et individua mentione dignis; quibus omnibus et singulis, eorum totis tenoribus et formis, præsentibus pro insertis habentes, ad præmissorum dumtaxat effectum latissime et plenissime, ac specialiter et expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die sexta mensis Januarii Anno MDCCCLXII. Pontificatus Nostri Anno Decimosexto.

G. B. Card. *Pianetti.*

Dopis.

Iz Djakova. Nemogu prešutiti, da i ja koju radostnu viest na uhar crkvi iz ovoga slavonskoga stecišta čitateljem ovoga lista nejavim. Nu prije nego na stvar dojdem, moram njekoja predpostaviti, koja će joj za podmet moći služiti. Narodna poslovica kaže: mutnu vodu gledaj, pak tad ribu hvataj. Prava je to istina, — a ja u današnjem vremenu ovoj poslovici bolje slike nenahodim, nego ovu svjetinu i na njoj tako zamršene stvari, koje razmrsit nitko nije vrstan. Pa prem ovom sgodom, u tu smjesu, u taj brlog kao u mutnu vodu mnogi vješti ribari neprestanice hitaju mreže svoje, mreže svakojakih političkih pitanjah i spletkah, da bi si prisvojili koj dio zemlje, prigrabili čije právo; prem uz to riberenje i crkva katolička ucvili se i dosti postrada od takovih ribolovah: to ipak onaj, koj pri polazku svom na nebesa crkvi svojoj pomoć i zaštitu obećà, nepripušća, da se Petrova ladjica o školj morski razlupa i razprši, a u tom i utone; već i dan danas čudesa tvori u njoj, to više ju pokrepljujuć i razširujuć. Dan danas kraj sve razuzdanosti i pokvarenosti, kraj svih pačkah i preponah ipak čudnovata i zanimiva pojavljenja opažavamo. Zar nije čudnovato i zanimivo povraćenje braće Bugarah u krilo majke crkve katoličke? Zaista razmotriv spletke tomu se suprotstavljajuće, je i prečudnovato. Zar nije čudnovat sbivši se slučaj u Bosni — čitateljem ovoga lista poznati — gdje turska djevojka i kršćanski momak izvrgoše se svim biedam i nevoljam, dapače istom glavah izgubljenju, te biegom prebjegoše granice bosanske, da u slobodnoj zemlji u brak stupe, a turkinja i dušu spasi? Zaista jest. A koliko bi jih još sličnih bilo, kad bi ugovori parižki oživotvorili se? A kako sam najnovije čuo, zlo se je taj zajam vratio, buduć već dosad od momkove rodbine pet glavah otišlo za jednu turske djevojke; jerbo Turci znadu se osvetit na sto načinah, s toga i cielo mjesto sad od njih mnogo strada.

Najnoviji slučaj, koj i povoda dade mom pisanju, je sljedeći: Jovan Popović rodjen je u Bosni varošu Zenici od otca vjeroizpoviedanja iztočnoga, dosta bogata i ujedno svećenika. Otac kao svoga jedinca providio ga zarana potrebitim znanjem, te već u 18. godini bi Jovan zapopljen. Nu poslie njekoliko vremena umre mu otac, a on postane parokom u Zenici, i tud se oženi, a kasnije bude premješten za paroka u Sarajevo. Tud kao u metropoliji razne knjige čitajući i s izobraženijimi ljudmi obćeći posve se taj čovjek kanoti preporodi, volju promieni, i začme ljubiti vjeroizpoviedanje i crkvu zapadnu, a po tom nastojati i o prelazu u nju. Poslie mnogih naporah podje mu to za rukom istom ove zime, te ostavivši župu, ženu i djecu, i obavivši svoje poslove tajno u Bosni, uputi se na ovu stranu Save, te 2. Veljače dodjè u Djakovo. Čujemo, da će mu se naći mjesto u biskupiji križevačkoj, jer latinskoga jezika nezna, a i njemu je draže pri poznatom mu jeziku i obredu ostati, pa išao kud mu drago. U ostalom ovaj je čovjek sredovječan, prijazan, pobožan a i podosta učevan. Sam pak pripoviedа, da je i primjer Ivana Čokrljana i njegova knjiga: Bogoslovje pravoslavja crkve iztočne i zapadne, ćirilicom tiskana u Beču 1859. mnogo na njega djelovala; u čem sklon ga je i on sliediti t. j. napisati knjigu sličnu s većom izobilju iz svoga vlastitoga osvjedočenja i izkustva crpljena sadržaja. *)

D. M.

Viestnik.

Iz Zagreba. Presvietli gosp. biskup Ivan Kralj služio je dne 6. t. m. u prvostolnoj crkvi svečane zadušnice za pokojnoga cara i kralja našega Franju, kojim je pribivao svjetli ban, gradjansko i vojničko častničtvo i duhovničtvo prvostolne crkve.

*) Samo želimo, da mu taj posao bolje za rukom podje, nego što se u istinu o knjigi Čokrljanovoj ima reći; jer spisi takove vrsti, ako nisu valjano i temeljito sastavljeni, više škode negoli prude. *Ured.*

— Ove godine drže ovdje korizmene propovjedi: po nedjeljah u župnoj crkvi sv. Ivana g. Franjo Mihelić, prebendar; po ponedjelcih u župnoj crkvi sv. Marka otac Apollinar Novak, član ovdješnjega franciškanskoga samostana; po utorcih u crkvi prvostolnoj prečastni g. Gjuro Muzler, kanonik zagrebački; po sriedah u crkvi sv. Katarine g. Josip Lehpamer, professor nadbisk. liceja i njemački propovjednik; po četvrtcih u crkvi milosrdnih sestarah prečast. g. Fidel Höpperger, predstojnik samostana; po subotah g. Antun Lukić, prebendar. Kako dosad tako i ove korizme propovieda se po sriedah i četvrtcih njemački, a sve druge dane hrvatski.

— U oglasu „Pučkih propoviedih," što ih je naumio izdati g. Ante Jakić, kaže se, da je te propoviedi napisao „njeki veleučeni i glasoviti redovnik rodom Hercegovac." Od dobro obavieśćene ruke primismo izpravak, po kom sastavitelj tih propoviedih nije bio rodom Hercegovac, već Bošnjak, buduć se je rodio u Varcaru u turskoj Krajini. Pisac „pučkih propoviedih" zvao se je ot. Marijan Jakovljević, bio je odhranitelj pokojnoga nezaboravnoga biskupa Marijana Šunjića, koj je iz štovanja u sv. redu uzeo na se ime svoga učitelja.

Iz Rima. Na uztuk demonštracijam, koje su po njekih talijanskih gradovih onomadne proti svjetovnoj papinskoj vlasti s velikom bukom izvedene, učinio je rimski puk papi, kad se je dne 22. Veljače izšetao na Pincio, svečanu ovaciju, kličući živo oko njega: Viva Pio IX. papa e rè! Viva Pio IX. rè di Roma!

— Rimski listovi iznose na javu jednu adressu s podpisom „Puk iz Torre del' Greco," kojom ukorava gradsko poglavarstvo zato, što je odbilo dar Franje II. Adressa ide na gradske viećnike i narodnu stražu, a završuje se ovako: „Gradjani Torre del' Greco previše su na glasu, te nemogu s vami dieliti ovu sramotu. Od svega srdca blagoslivljahu oni dobrotvornu onu ruku, od zahvalnosti i priznanja proliše suze, čuvši plemeniti glas kraljevskoga pisma, koje će danas sutra biti dragocjen spomenik, te na samu u potaji pomoliše se vruće i srdačno pravednomu Bogu, da veledušnomu kralju udieli svaku sreću i veličinu, a ponizi, smuti, raztjera, pobije i svlada njegove neprijatelje. Ova molitva neće biti badava .... Franjo II. nije daleko od nas, on ostaje vazda naš kralj; on vlada sada našim srdcem, a skoro će zavladati i našom osobom." — Na 5. Veljače u 7. urah na večer uz veliku navalu puka zakopana je kneginja Wolkonski.

Iz Bolonje. Na 2 Veljače propoviedaše fra Pantaleo. Dan prije dade pribiti po gradu ovakovu pozivnicu: „Braćo Bolonjani! Danas na dan prikazanja našega Gospodina Isusa Krsta i očišćenja Marije, na svetačni dan prikazanja i očišćenja u Isusu Krstu naše mile Italije čekam vas ob 11. uri u crkvi San Petronio. Pozdrav! Vaš otac i brat Ivan Pantaleo." Pripovieda se, da je prevratni propovjednik tada u crkvi ulaz Garibalda u Napulj prispodobio ulazu Isusa u Jeruzalem, a iz toga izveo taj posljedak: treba se trsiti, da što prije budemo u Rimu slavili svetkovinu očišćenja, te na Kapitolu razvili barjak slobodne Italije. Tako pripovieda „Ecco." Tim primjerom nakanismo pokazati, kako se pod piemontezkom vladom štuju katoličke crkve, gdje je nje prosto oskvrnuti i najpodlijemu odmetniku. Gdje se neštuje vjera i svetinja, tudier se nemože štovati ni vjerozakonska sloboda. Kako se umije uporavljati načelo: „Slobodna crkva u slobodnoj državi," tomu za primjer navodi „Stendardo cattolico" u Genovi jedan zaključak komore od 30. Siečnja. Ovim naime zaključkom odpravljena je molba, da se razni samostani stegnu na jedan te prostrane sgrade redovnikah ustupe obćini, na ministarstvo unutarnjih poslovah. Dalje izide ovih danah u Aversu naredba, da se pregledaju ženski samostani. Biskup Zeno uzkrati svoju potvrdu ovoj naredbi, jer je za to vlastan samo papa. Nemareć za to, kano ni za sto drugih stvarih, prodru vladini ljudi u samostane, samo ne u samostan Benediktovicah; jer opatica dade na znanje, da će bez dozvole od biskupa ili pape samo preko nje mrtve moći u samostan.

Iz Pariza. Mnsgr. Gerbet, perpignanski biskup, napisao je knjigu s naslovom: „Memorandum francezkih katolikah na prietnje Piemonta proti Rimu," i baš je sada izišla na sviet. Naslov, kako tumači sam biskup, neima ništa drugo značiti, nego da je množina francezkih katolikah ovakove misli, kako piše biskup, te on, ako i nije javan njihov viestnik, a to da je barem vjeran tumačnik njihovih čuvstvah. Nerazpravlja on prava rimske stolice, nego razpravlja bolje tražbe sadanjih neprijateljah Rima. S jedne strane dokazuje on lažljivost dokazah iz starine, što jih talijanski prevratnici navadjaju, da je onakov položaj, u kakov bi oni rado papu premjestili, pravedan i zakonit, a s druge strane da su obećanja od talijanskoga prevrata papinstvu zajamčena gola prevara.

Blagi prinesci.

Za katoličke Bugare:

G. Mio Skalar, župnik u Maloj Gorici.	2 for. —
G. Simo Balenović, namjest. kateketa glavnih učionah	5 for. —
Ukupno	7 for.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuo je g. Andrija Broz, župnik na Plešivici.

G. Baltazar Balog, duh. pomoćnik, premješten je iz Vinice u Dolnju Stubicu.

„ Janko Hohnjec, duh. pomoćnik, premješten je iz Voče k sv. Ivanu na Zeleni.

S ovim brojem ide kao priloga odgovor pr. g. dr. Luke Petrovića „Pozoru."

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 12. U ČETVRTAK 20. OŽUJKA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Stari spomenici sv Cyrilla i Methoda u Moravskoj.

Siguran sam, da će čitateljem ovoga lista biti milo, ako štogod čuju o spomenicih i pripoviestih o Cyrillu i Methodu; jer to su najbolji svjedoci, da su kršćani u Moravskoj od davne starine smjerno štovali svoje apoštole. Važna za nas Slavjane kršćane godina 1863, primiče se orijaškim korakom, pak je pravo i dostojno, da i naša južna braća znadu s toga pogleda našu moravsku starinu.

1. Najstarija od svih crkvah u Moravskoj sigurno da je u olomučkoj nadbiskupiji „ve Špičkách.“ Ondje kažu pokaznicu za svetotajstvo od drva, a o njoj se priča, da su ju rabili sv. Cyrill i Method. Takovu vidih i u Pragu. Sama crkva sagradjena je po prastaru slogu, osobito presbyterium. Za glavnim žrtvenikom vidi se prozorac, s vana širok a u nutar sve užji. Pripovieda se, da je ova crkvica bila poganska, pak sv. Cyrill i Method obrnuli su ju na kršćansku. Puk ju štuje nada sve.

2. Methodka kod Dědicah. Četvrt ure po prilici prama sjeveru od župe dědičke u brnjanskoj biskupiji ima vrelo imenom „Methodka,“ drugčije „Strachotinka,“ te je i ono u veliku štovanju. God. 1836. kad je tudier biesnila strahovita kolera, ostaše posve zdravi okolo vrela stanujući seljani sela Hamiltona (zvana po imanju grofa Hamiltona, bivšega nadbiskupa olomučkoga 1761—1776). Ovaj nazivak „Strachotinka“ potiče od imenah „Crha a Strachota,“ kako Moravci zovu sv. Cyrilla i Methoda. Pripovieda se, da sveta braća Cyrill i Method dojdoše u ovaj kraj, a stari jih Moravci pogani jedva dočekaše veseleć se u napried njihovoj propoviedi. Sv. Method od tegotna puta pješice prevaljena i od ljetne sparine umoren pade na zemlju, a brat Cyrill prihvati ga; tudier briznu iz zemlje vrelo, iz koga Cyrill zahvati vode te napoji onemogla si brata. Zato se i zove oto vrelo „sv. Methoda.“

3. Kamen sv. Cyrilla u Uhřicu. Selo Uhřic leži blizo župe Žarošica, glasovitoga proštenjišta u brnjanskoj biskupiji. Tudier proživih dvie godine kao kapelan. Crkva je prastara, na brdu je, ter ju je ljepota gledati. O njoj ima takodjer pobožnih pripoviedkah. Vele, da je njekoć ovdje propoviedao sv. Cyrill stojeć na kamenu, od koga da se je velik komad odlomio pod svetim njegovim nogama. Pobožni naši predji sagradiše na istom mjestu crkvu, i u njoj čuva se onaj kamen te štuje pod imenom „kamen sv. Cyrilla.“ Kašnje htjedoše da na velikom kamenu zapune onu odvalinu; ali badava, jer kamen posvećen svetima nogama Cyrilla nepusti, da se s njim sastavi drugi. Crkva najnovijom obnovom izgubi mnogo od častne starine. Kamo sreće, da se prastare crkve nepozvanim i neopreznim ljudem nedavaju na popravak! Meni se vidi stara crkva obnovljena po novom ukusu kano Slavjan iz malena grada u njemačkom fraku. Oboje kvari nova prosvjeta strahovito. Nedaleko od Uhřica na dosta veliku brdu bijaše od vajkada cistercitska opatija, u savezu s Velehradom, od kuda tu i popunjivahu. G. . . crkovnjak u Žarošicu, starac od 96 godinah, sada jur pod zemljom, pripoviedaše mi, da je on u ukinutoj samostanskoj crkvi služio kao misni podvornik. Kako svaki samostan ima povjestan dogodjaj za temelj, zašto da ga neimaju velehradsko-uhřički?

4. Osvětimany, selo u okolici Velehrada. Ovdje ima vrlo vriedan stari spomenik iz prvih vremenah kršćanstva u Moravskoj: crkvica sv. Klementa, koju je medju 885. i 889. ponukom sv. Cyrilla i Methoda sagradio kralj Svatopluk. Stajaše u gori na brdašcu opasanu dvjema nasi-

pima, kojim se još i sada vidi trag, a njoj na desno stajaše opatija, razorena po svoj prilici god. 1421. Od crkve i samostana nije sada nego gomila kamenja zarasla u travu, ter je jedva i razpoznati, kuda bijahu glavni zidovi. Puk štuje ovo mjesto osobito, te proštenjari velehradski svraćaju se navadno i ovamo. Zove se Klementinka. Pučko pričanje, da se u bližnjem potoku ovdje zadržavaju vodenice vile (rusálky), kakove vjerovahu stari Slavjani, tamna je uspomena od davne moravske prošlosti.

5. Spomenici naših apostolah Cyrilla i Methoda nisu samo crkve, vrela i kameni, nego i o drveću priča puk zanimive priče. Okolica Tišnova svojim divljim romantičnim položajem u velikoj je časti, te ju puk pohadja kako morda nijedno drugo mjesto u Moravskoj. U njoj je ukinuti samostan cistercitkah s prekrasnim pročeljem, zatim prostrana crkva u Doubravniku, i vriedni pogleda još dobro sačuvani grad Pernštýn. Divan je to grad, stiene penju mu se do trećega kata, tako da sva sgrada leži na stienah. Još i danas ima ondje stara tisa (Taxus baccata), a o njoj priča se: da je sv. Method prolazeć ovuda baš onda, kad su zidali grad, obodrio težake na marljivost i postojanost. Tudier zabode on svim na oči putnu svoju palicu u zemlju s ovimi proročanskimi riečmi: „Kako god će iz ove moje palice izrasti drvo, tako će se na ovoj stieni dizati veličanstven grad.“ Proročanstvo se sbilja izpuni. U križevske ili prosne dane mora oblast svaki put pod ovo drvo staviti stražu; svako bo čeljade gleda, kako bi si od njega napravilo križ za polje. Puk vjeruje, da će grad obstojati, dokle god se neposuši ono drvo! Prije njekoliko godinah vidih na svoje oči, kako je puk tvrd u toj predsudi. Bila je na drvetu usahnula jedna grana, pak gle! u isto vrieme morade se podrti oštećeni kameniti ulazak u toranj začaranoga grada.

6. „Ve Svitavách“ bijaše, što starci pamte, pobožan običaj, da bi se na dan sv. Cyrilla i Methoda na ulici pred petom kućom od župnoga stana zapalila velika voščenica, te na čast svetim ovim apoštolom molile molitve i pjevale pjesme. Povodom ovomu još prošloga vieka obstojavšemu običaju bijaše, kako se pripovieda, taj dogodjaj: što je na onom mjestu sv. Cyrill prolazeć u Česku propoviedao. Što su Svitavljani zanemarili taj pobožni običaj, tomu se ja ni nečudim; jer Svitave zove za njemačku kulturu najzaslužniji dr. Giskra „liepom oazom!!“ Ali su budući oaze samo u strahovitih pustarah, moramo mi Slavjani u Moravskoj bluditi po strašnoj divljači i tmini, a na svu nesreću ni nevuče nas želja za novim svjetlom.

7. Naš glavni i biskupski grad je Brno od slavjanske rieči „brň,“ oklop, po tom tvrdjava. On obiluje starimi i liepimi crkvami, od kojih spominjem samo crkvu sv. Petra i Pavla. Pročelje urešeno joj je kipovi sv. Petra, Pavla, Cyrilla i Methoda. Više malih vratah sa sjevera stoji kamenita propovjedaonica, s koje sv. Ivan Kapistran god. 1451. reče gromovit govor. Posvećena je god. 884. na dan sv. Petra i Pavla pred Svatoplukom. Prije bijaše uza nju samostan, a biskupija utemeljena je tek g. 1777. Kažu, da je i ovdje sve do godine 1784. bio čuvan dragocjen ostanak, a to baš desnica sv. Cyrilla. To sam čuo još kao dječak pripoviedati, a sada kao svećenik čujem od siedih staracah duhovnikah, te je sbilja istina. Desnica, vele, da bijaše uložena u drag tok od srebra, a na njem urezana slova: „Dextera manus S. Cyrilli“ s godinom i drugimi povjestnimi biljezkami. To može biti istina i bez čuda. Kako pripovieda poviest, znamo, da su ova dvojica svete braće, od njemačkih biskupah proganjani i ocrnjivani pred sv. stolicom, odišli s moćmi sv. Klementa mučenika u Rim (god. 867). Papu Nikolu, koj jih preda se pozva, nenajdoše u Rimu živa, nego najdoše jur na priestolu Adriana II., a on je primi kao vrle sinove sv. crkve svečano sa svim rimskim duhovničtvom. Sv. Cyrill obuče u Rimu redovničku haljinu; ali se razboli te umre petdeseti dan poslie toga, na 14. Veljače u 42. godini života. Sv. Method naumi, da će sobom ponieti sveto tielo brata, te ga po materinoj želji dati zakopati u samostanu na Svetoj Gori (Olymp); nu na prošnju rimskoga duhovničtva odustade od namjere, i tielo bude zakopano u crkvi sv. Klementa, kamo položiše i ovoga mučenika. Sv. Method vrati se kano slavjanski biskup iz Rima nazad, zaustavi se sbog bune zametnute u Moravskoj u dvoru Kocelovu u Panoniji, a kad se je smirila buna, nastavi na poziv Svatopluka put u Moravsku na Velehrad, gdje od pape Ivana VIII. imenovan nadbiskupom (g. 874), prihvati se s nova svetoga posla. Neprijatelji nemirovahu, te ga pred ap. stolicom i samim Svatoplukom tako ocrniše, da je opet morao ići u Rim pred papu Ivana VIII. na obranu. Ovom prigodom valja da si je on pribavio ostanak od dragoga si brata, ter ga donio sa sobom u Moravsku; a more biti da to učiniše kašnje drugi štovatelji sv. Cyrilla. Neima dvojbe opet, duhovnici se crkve sv. Petra u Brnu jur za rana postaraše, da dobiju kakov ostanak od kojega narodnih apoštolah. Kamo je dospjela, da sada neima spomenute desnice? Sva je prilika, nesretne godine 1784., kad je iz naših samostanah i crkvah pootimano sve zlato i srebro, propade i častna desnica sv. Cyrilla: sreberni tok prelijan,

a sveta moćica?.... Veselih nas, da budeš ostala u Rimu, jer barem nebismo morali žaliti za tolikim gubitkom! Kako se je moglo i toliko blago izgubiti, lahko se dade protumačiti. Protucrkvene jozefinske idee dobiše velik mah te prodrieše i onamo, kamo nebi čovjek ni mislio. Duhovni stalež spade do robske lutke; crkva bi imala državi služiti kao služkinja, a njezinim službenikom moralo bi biti za čast, da stanovitim centralističnim ideam i težnjam budu pomagači. Sve, što je god imalo na sebi i trag od crkveno-narodne prošlosti, trebalo je uništiti po što po to. Gimnazije padoše u ruke najmljenikom, koji bi morda u kojem drugom staležu čovječanstvu mogli koristiti, dočim je učitelj nevjernik prava kuga za ubogu mladež i za sve čovječanstvo. Od višjih obrazovalištah spominjem samo bogoslovna učilišta. Tudier zavlada taj „nobllon,“ da se s učiteljske stolice predaje i koj protucrkveni nauk; mnogi professor bogoslovja uslobodio bi se, da o pojedinih istinah govori iz svoje glave kano de cathedra, te više drži do svoga ugleda nego do ugleda svete katoličke crkve. A što da reknem o probudjivanju narodnoga duha i sviesti u ovakovih učilištih? O tom nije se smjela ni rieč izustiti. U mnogom našem slavjanskom sjemeništu bilo bi prepovjedano pod strogu kaznu i čitati narodne knjige; a tko bi se to usudio, nebi imao mira, nego bi ga progonilo kano „Slavjana“ ili „Husovca.“ Iste pokusne propoviedi spremnikah za redove morale bi se pred biskupskim povjerenikom reći u njemačkom jeziku, kano da se Božja rieč nebi smjela propoviedati slavjanski. Što-li sakrivismo mi jadni Slavjani, da nas tišti tolika prokletinja? E nije čudo: namjera bijaše, da se nam Slavjanom katolikom uzme vjera, kako nam se uzimaše sve, što je s njom u savezu te ju kriepi. Neima naroda, komu bi bilo ukinuto toliko glasovitih samostanah i tako mu zatrvena poviest, kako baš nam Slavjanom. Sve, što bi se slavjanski oglasilo, prezire se i mrzi, pače isti slavjanski „Otče naš!“ neprijateljem je u ušima nepodnosljiv. Zato neće biti ni čudo, ako bližnja godina 1863, tisućnica našega pokrštenja, neosudi nas, nego naše neprijatelje!

Za dopunak starinam i pričam od vremena sv. Cyrilla i Methoda evo još sljedećih svetinjah.

T u ř a n y, proštenjište kod Brna s liepom crkvom i čudotvornim kipom bl. Bogorodice. Kako priča kaže, ovaj kip donesoše još Cyrill i Method obraćenomu moravskomu narodu. Ime Tuřany kaže mjesto častno u bogoštovju naših predjah poganah; jer Tuřan bijaše jedan od starih moravskih bogovah.

Crkvica s v. B a r b a r e k o d V r a n o v a blizo Brna. Pripovieda se, da je sv. Cyrill u ovoj crkvici propoviedao, krstio i služio misu. Ako se ota pripoviest osniva na istini, to je na istom mjestu morala biti njekada starija crkvica. Glasoviti starinar dr. Volny, benediktinac u Rajgradu, tvrdi, da je ova gradja iz XVI. vieka. Nemože se pako tajiti, da spomenuta crkvica s onom pričom, koja u sebi ima priliku istine, jako negane nabožno i narodno srdce. Eno! u sredini duboka gorskoga okoliša na malenu brdašcu stoji prijatna crkvica sv. Barbare, te se kaže očima kano umiljata golubica posried grozne šikare, njekada brloga i zavičaja same divlje zvjeradi. Sad se prikažuje tudier u mirovnu žrtvu presveti Božji jaganjac, a prvi žrtvova ga naš narodni apostol sv. Cyrill. — Ova je crkvica u stara vremena morala biti veliko proštenjište, što se može suditi po množini zavjetnih darovah sa starinskim napisom. — U Vranovu je jedan za Josipa ukinuti pavlinski samostan; glasovit je sbog velika proštenja i liepe obiteljske rake kneza Lichtensteina.

Miroslav Chmelíček.

Slogom rastu male stvari.

Buduć predlog družtva, koje bi se imalo u trojednoj kraljevini ustrojiti za podporu iztočnih katoličkih Slavenah, po „Katoličkom listu“ primljen, i dalnjem o ovom predlogu pretresivanju mjesto ustupljeno: usudjem se svoje misli o istom predmetu štovanomu čitateljstvu saobćiti.

Staro je načelo, a jošte se i dan danas neda suhim zlatom naplatiti: „Quidquid agis ..... respice finem.“ Naravno da i pri ustrojenju gore pomenuta družtva naviek cilj istoga treba na oku da imamo.

Ja sam u predlogu osobito okom svrnuo na pokret narodno-crkveni bugarski i pozvao štovano obćinstvo, da sjedinjenimi silami podupre pokret ovi, i to, jer mi se podupiranje ovoga najprešnijim čini. No uključio sam ujedno i druge iztočne katoličke Slavene pod igom turskim živuće, kano Bosance, Hercegovce i t. d. imajuć pred očima svih ovih jade i potrebe. — Osobito sam okom svrnuo na Bugare iz uzroka, što bi ovi, povrativši se u krilo majke, kojoj se otci njihovi iznevjeriše — i videći, kako srodna braća svesrdno neprianjaju uz njih, lahko podleći mogli protivničkim, osobito ruskim, naporom i spletkam, ter opet pasti u staru bolest, a znamo: „Facta posteriora sunt d e t e r i o r a prioribus.“

O potrebah i jadih iztočnih katol. Slavenah neću podrobno govoriti, jer su i onako svemu obćinstvu potanko poznati; no ipak nemogu da glavne potrebe nenapomenem.

Prva i najglavnija potreba je učiona, u kojoj se mladjanomu naraštaju pruža hrana duševna, bez koje kano tielo bez kruha nemože duša živjeti. Trebalo bi dakle učione, učevne zavode utemeljivati, podupiranjem tvarnim uzdržavati. — Ovamo spadaju i svi ini dobrotvorni zavodi, bolnice, sirotišta i t. d.

Druga je potreba, koju da sam na prvo mjesto metnuo, crkva i u crkvi sve, što se na službu Božju i druge crkvene obrede odnosi, kamo spadaju: kaleži, misno ruho i t. d.

Ovo sam u kratko napomenuo kano cilj ustrojiti se imajućega društva za podporu iztočnih kat. Slavenah, ostavljajuć vrstnijim domo- i vjeroljubom podrobnije pretresivanje o istom predmetu.

Moje se misli o osnovi pomenutoga družtva sasma slažu s osnovom družtva sv. Ladislava u Ugarskoj i zato ću ovu u svem obsegu priobćiti, želeć vjero- i domoljubnomu obćinstvu s tim ugodno uslužnim biti.

Temeljna pravila družtva sv. Ladislava.

§. 1. Cilj družtva Sv. Ladislava jest: uboge kršćane na iztoku, a osobito ondje se nahodeće Magjare podpomagati, utemeljenje i uzdržanje učionah, odgojilištah i svih inih dobrotvornih zavodah podupirati, znatnije narodno-crkvene podhvate njegovati i u pomoć priticati sveobćim potrebam svega katoličkoga svieta.

§. 2. Članom družtva sv. Ladislava može biti svaki u području svete krune ugarske živući katolik bez razlike dobe i spola, koji se obveže na gore pomenuti cilj družtva na mjesec 6 i tako na godinu 72 novčića platiti.

§. 3. U svakoj se župi pod upraviteljstvom župnika i svjetovnoga jednoga katolika, izabrana po članovih u području iste župe nahodećih se, odbor ima sastaviti, kojega svrha jest: članove sabirati, ovih imena u knjigu za to opredieljenu ubilježiti, o broju ovih kano i o svih drugih stvarih družtva se tičućih svake pol godine osrednje predsjedničtvo izviestiti; mjesečne prineske dobrim načinom sakupiti i ovako sakupljenu svotu po podarcidjakonu i diecezanskom uredu osrednjoj blagajnici dostaviti.

§. 4. Članovi jedne župe mogu se po najboljem uvidjenju svojem u području dotične župe sami ustrojiti, posebna štatuta imati, s glavnom svrhom i druge, kano pobožnosti, duhovna vježbanja itd. spojiti.

§. 5. U onih župah, u kojih se ma iz kojega uzroka odbor nebi mogao sastaviti, osrednji odbor povjeri jednoga počastnoga člana sabiranjem članovah i utjerivanjem mjesečnih prinesakah.

§. 6. Crkveni i svjetovni predsjednici pojedinih župskih odborah sačinjavaju u jednom podarcidjakonatu kotarski odbor, u kom predsjeda podarcidjakon i jedan od ovih članovah kotara izabrani svjetovni član. Kotarskoga ovoga odbora svrha je: oduševljenje — sredstvom, koje mu se najbolje učinilo bude -- prema cilju družtva živo uzdržavati i gojiti, skupljene prineske preko ureda diecezanskoga svaki četvrt godine glavnoj blagajni dostaviti, i na glavnu skupštinu iz kotarskih članovah dva izaslanika izabrati.

§. 7. U svakoj biskupiji pokrovitelj je dotični diecezanski biskup.

Glavni pokrovitelj družtva je ugarski prvostolnik.

§. 8. Na čelu družtva stoje dva predsjednika, od kojih je jedan naviek svećenik a drugi svjetovnjak.

§. 9. Predsjednici izabiraju se na glavnoj skupštini doživotno.

Predsjedaju glavnoj i partikularnoj skupštini.

Zastupaju družtvo prema trećim osobam i inim oblastim.

Izvršuju zaključke glavnih i partikularnih skupštinah.

Svaki po družtvu utanačeni ugovor, obvezanja, izaslanja i t. d. imaju podpisati kraj protupodpisa dotičnih tajnikah.

Doznačenje novacah biva s podpisom njihovim i računovodje (kod ovih i inih podpisah valja i jednoga predsjednika podpis).

U slučaju zapreke zastupa mjesto njihovo jedan podpredsjednik.

§. 10. Blagajnik družtva ima od članovah sabrane novce bezodvlačno u štedionicu na kamate uložiti, — po osrednjem odboru odredjeno i po predsjedniku i računovodji doznačeno izdavanje — izplaćivanje obavlja; o primutku i izdatku račune vodi.

§. 11. Dužnost računovodje je blagajničke i ine račune pregledati.

§. 12. Tajnici sastavljaju pod nadzorom predsjednikah pisma predsjednička i vode dopisivanja.

Zapisnik glavnih i partikularnih skupštinah sastavlja jedan po odboru stalno ovlašteni tajnik.

§. 13. Osrednji odbor sastoji iz 100 članovah, koji se u glavnoj skupštini od imajućih pravo odvjetovanja a na predlog predsjednika izabiraju.

Odbor ovaj stoluje u Pešti i drži svaki mjesec svoje sjednice.

Djelokrug odbora:

a) U slučaju, da neima odluke glavne skupštine, odlučuje odbor o specifičnih predmetih, u obseg glavnoga cilja družtva spadajućih, na koje se imaju po darovanju družtvenih članovah unišavše svote vremenito u iztaknutoj trojakoj kategoriji obratiti.

b) Izbira izaslanike, provideć jih naputkom i troškom.

Odlučuje većinom glasovah; za valjanost odluke potrebno je da bude prisutno barem 11 članovah.

§. 14. Družtvo drži svake godine glavnu skupštinu, na koju se po predsjedniku imaju pozvati pokrovitelji i kotarski odbori, zadnji da iz sredine svoje dva zastupnika izaberu i ove na mjesto skupštine upute.

U slučaju, ako se u kojem kotaru nitko zastupničtva ovoga primiti nebi htio, može kotar ovakovi čla-

novom u mjestu skupštine stanujućim zastupničtvo povjeriti. Ovakovi povjerenici jednaka prava uživaju s inimi zastupnici.

Glavna skupština može se izim Pešte i u drugih gradovih, osobito gdje nadbiskupi i biskupi stoluju, obdržavati.

§. 15. Djelovanje glavne skupštine:

a) Izpunjuje prazna mjesta činovnička.

b) Izbira svaku godinu odbor.

c) Iziskuje račune od predsjednika i odbora o izdanih družtvenih novcih.

d) Ako joj se shodno vidi, podjeljuje naputke odboru.

e) Ustanovljuje plaću činovnikah.

f) Nemarne i neuredne činovnike, koje medjuto po dvojakoj opomeni i odbor može obustaviti, konačno može službe lišiti.

g) Čini cieloga družtva tičuće se odluke; temeljna pravila umnožava ili promjenjuje.

Odluke stvara većinom glasovah; za valjanu odluku potrebna je prisutnost barem 31 člana.

Pravo glasovanja imaju pokrovitelji i kotarski izaslanici.

Glavna je skupština sredotočje, od kuda treba da oduševljenje prema cilju družtva i postojana radinost iztiče; zato će uviek jedan od predsjednikah svetčanim govorom skupštinu otvoriti i u tom govoru osobito godišnjega djelovanja i domašaja družtva znamenitost nacrtati.

§. 16. Dan sv. Ladislava je svetčani za sve družtvo, koji se u cieloj državi osobitom pobožnošću i svetčanošću slavi.

Osim toga svaki županijski odbor kano i osrednji služi svaku godinu dvie sv. mise: jednu za pokojne, drugu za žive članove družtva.

§. 17. Parbe i žaobe, koje bi se iz odnošaja družtvenoga porodile, ako se dobrim načinom naravnati nebi dale, svagdje će se po obstojećih zakonih urediti.

§. 18. Družtvo se obvezuje uzdržavati i čuvati od svih drugih težnjah, osim onih u §. 1. naznačenih, i hoteć blagodati ljubavi kršćanske susjednim kršćanskim narodom donieti, savkolıki svoj postupak urediti će prema pravilu iste ljubavi. Po tom će Božjom pomoćju stvorene svoje dobrotvorne zavode svakomu dragovoljno otvoriti, koj je rad blagodati ovih uživati; no one, koji se svojevoljno prijavili nebi, niti moralnim nagovorom neće na to podticati; sve one pako, koji ove blagodati uživati žele, u napredak svetčano osjegurava o sviestnoj slobodi njihovoj.

§. 19. U slučaju, ako bi se družtvo razpalo, ovoga imetak ima se po odluci pokroviteljah na dobrotvorne svrhe obratiti.

Ovo su temeljna pravila, na kojih je družtvo sv. Ladislava u Ugarskoj osnovano.

Ova bi pravila i mi, ako baš i ne u svem obsegu — jer ima jih, koja bi se prema našim okolnostim preinačiti, izostaviti imala — primiti mogli.

Konačno još dodajem, da na čelu družtva sv. Ladislava stoje: preuzvišeni g. nadbiskup Josip Lonović i presvietli g. grof Stjepan Károlyi kano predsjednici.

Družtvo broji mnogo tisućah članovah, medju ovimi i mnogo naših Slavonacah.

Primilo je družtvo do konca Srpnja g. 1861. izim mjesečnih prinesakah 3323 fr. 30. nv. a. vr. od veledarnikah družtva, na čelu kojih stoji sam uzoriti prvostolnik ugarski sa 2000 fr.

Izdalo je družtvo medju ostalim č. o. Pašaliću u ime putnih troškovah 50 fr. a. vr.

Ovo, u koliko mogu, u kratko priobćujuć opet pozivljem slov. čitateljstvo na podupiranje predloga, za koj se mnogi već u Podravini valpovačkoj izjaviše.

S. M.
svećenik biskupije pečuvske.

Svašta.

Ljudi svojimi mudrolijami i svakojakimi izumi silom hoće da ovu suznu dolicu pretvore u raj, kakav bijaše prije Adamova pada. Nu badava su napori naši — ludo je to djelo svieta! Angjeo onaj, koga je Bog poslie odsudjena na robotu Adama tomu raju postavio za stražanina, i sada jošte s dvoreznim mačem stoji pred vrati, te nepušta Adamoviće u nutar.

Sviet ovaj bio bi nebo, da su ljudi angjeli; nu pošto ljudi nisu angjeli, s toga ih muke, kadšto i paklene, svuda prate.

Njeki hoće, da se škole odciepe od crkve. Premudrost! Uztegni djetetu dojke, odbij ga od majčina mlieka, pa ga hrani žilavijom, za djetinji želudac neprobavljivom hranom, diete će hiriti i najposlie umrieti; pa ako se i odhrani, za uviek će ostati kržljavo. Mudrim govorim; mudroj glavi jedno oko dosta. Za siromake duhom neima dokazah, neima osvjedočenja.

In domo sua quilibet rex, to će po naški reći: svoja kućica, svoja voljica. Da-li bi se to moglo reći i onda, kada bi se sveti otac Pio IX. ili nasilno ili dobrovoljno odrekao svjetovne vlade i baštine sv. Petra, te morao kuburiti i živiti, kao što i sada, o Petrovu novčiću, a visiti o milostinji nesdušnih vladarah? —

Jao otcu, koga djeca hrane, mjesto da on svojoj djeci soli i drobi. Istina, tusti zalogaji kod tudjega stola vazda su dobro došli gladnu čovjeku; ali svoja zdjelica, ako se i nemože s tudjom uzporediti u vrlini, već radi toga, što je iz domaćega zdjelnjaka, ima prednost.

Nosilo djevojče trešnje u košari, a košaru pokrilo maramom. „Hej! curo! — poviče njetko, — što nosiš pokrito u košari?“ „„Budalo! zašto pitaš, kad vidiš, da je pokrito,““ glasio je djevojčin odgovor. I ja velim: Čovječe! zašto diraš u tajnosti vjere, kad znaš, da su zastrte koprenom nedohitnosti?

Vjeruj! Što Bog reče, ako je i nejasno umu, na to volja može pristati, neprestav zato biti slobodnom.

Pun mjesec jasno svietli, ali ga ipak sunce nadsvjetljuje. Um i na umu osnovano vjerstvo, — to je mjesec. Sveto pismo i na njem utemeljeno kršćansko bogoštovje, — to je sunce. Istina, um baca okolo sebe njeko svjetlo, kroz koje se nam ukazuje nebo, i u nebu Bog, ali kao kroz tamno staklo u zagonetki; nu vjera, što ju Isus doni s neba iz krila svoga otca, ona nam i Boga jasnije stavlja pred oči, i temeljitije razlaže zakon i pravdu njegovu. Za čudo je dakle, zašto se njeki u vjeri drže pravca, što ga im naznačuje um, neobziruć se na ono, pače tvrdokorno od sebe odbijajuć, što uče zakon i proroci.

Kad gledam njeke naše tako zvane ljepotice, kako sjajno odjevene hodaju ulicom gore i dole; ili kad ih vidim u krasnu ruhu iti u pohode i na razgovore k svojim družicam, tad pomislim u sebi: To je ono poljsko cvieće, o kom sv. evangjelje govori, da niti što radi, niti prede, pa ipak svojom gizdom i svojim nakitom daleko nadvisuje Salamonovu diku i svekoliko veličje njegovo.

Neživi čovjek zato, da jede i pije, već jede i pije, da uzmogne živiti. Opredieljenje čovjeka ide na više, nego do zasićenja životinjske pohotnosti. Pa ipak ima ljudih, koji svojimi zubi kopaju sebi grob: a to su oni, koji dnevice, kao i onaj evangjeoski Gavan (Euclio), sjajno se goste i tielo svoje krme izobilno, držeći se onoga:

Pij i jedi,
Ničim neštedi,
Gavana sliedi.

Plato, vrativši se s daleka putovanja kući, upitan bi od svojih, šta je u Trinakriji (današnjoj Siciliji) vidio riedka i znamenita? „Vidio sam — reče on — nakazu u prirodi, čovjeka dva put sita na dan,“ razumievši Dioniza kralja, koj je uveo objed, a objedu dodao i večeru. — Šta bi Plato sad rekao, da živi, gdje, čim mine zajutrak, sliedi objed, za objedom užina, a za užinom večera?

Bučni varoški život i zalihost gradska može se dopasti samo onim, koji ili neznaju, ili neće da znadu, da se je Isus rodio u štali, i to u gluho doba noći, sried najveće biede, neimajuć, kao što sám veli o sebi, ni toliko svojega, kamo bi glavu naslonio.

Kao što za čovjeka, koj se radje zabavlja s mrtvimi, t. j. s knjigami, nego sa živimi, varoška buka težka je muka: isto tako zelen lug i tihi gaj za druge je pustoš, za njega raj. Pravo reče njetko: „Requiem quæsivi, et non inveni, nisi in agello cum meo libello.“

— *j* —

Viestnik.

Iz Zagreba. Presvietli gospodin posvećeni biskup likopoljski i veliki predstavnik kaptola zagrebačkoga Ivan Kralj načinio je ovih danah sljedeće znamenite zadušbine: Za uboge župe pokupske glavnicu od 500 fr. Za uboge župe vugrovačke glavnicu od 300 for. Župnoj crkvi i 5 kapelam župe pokupske 600 for. Župnoj crkvi i kapeli župe vugrovačke 150 for. Prvostolnoj crkvi zagrebačkoj 300 for. Zavodu milosrdnih sestarah 600 for. a zavodu milosrdne braće u Zagrebu 600 for. ukupno 1200 for. s tom namjenom, da se godišnje kamate podiele medju one uboge oporavljenike, koji si jošte ništa zaslužiti nemogu. Župnikom pokupskim 500 for. a tamošnjim kapelanom 300 for. ukupno 800 for. u ime vjekovite altarije. U to ime župnikom vugrovačkim 100 for. a tamošnjim kapelanom 100 for. ukupno 200 for. U ime vjekovite altarije za pokojnoga svoga brata župnikom Dolnje Stubice 100 for. a tamošnjim kapelanom 100 for. zajedno 200 for. Prečastnomu prvostolnomu kaptolu zagrebačkomu u ime vjekovite altarije 400 for., a istomu za svečane godišnje zadušnice poslie smrti, a prije smrti za više misah 600 for. U posliednju svrhu častnomu sboru prebendarah prvostolne crkve 400 for. Beneficiatu kod sv. Vida u Varaždinu u ime altarije za svoje roditelje 200 for. Za uboge djake učione pokupske glavnicu 300 for. Podjašprištom svojih arcidjakonatah zagorskoga i gorskoga, naime kotarah sisačkoga, glinskoga, krapinskoga, belečkoga i bednjanskoga svakomu u ime glavnice po 300 for. ukupno 1500 u razteretnicah s tom namjenom, da svaki za života zakladateljeva za sretnu mu smrt, a nakon smrti za pokoj duše čita po jednu misu na godinu, a ostatak da im bude za namirenje pisarskih troškovah, neimajući o tom nikomu davati računa. Zavodu leopoldinskomu za misije amerikanske 100 for. Zavodu marijanskomu za misije afrikanske 100 for. Kaptolskoj ovdašnjoj ubožnici u ime glavnice 200 for. Ukupno 6550 for. vr. a. u novcu, a u hrvat. slav. razteretnicah 1500 for. Zajedno **8050** for.

Isti presvietl gospodin biskup Ivan Kralj poklonio je 200 for. za stradajuće od gladi žitelje Hrvatske i Slavonije.

Iz Praga. Dr. Innocenc Ant. Frencl, upravljatelj Nepomučke baštine i zaslužni poslenik na bogoslovnom polju češke književnosti, umro je dne 25. Veljače nakon dugotrajne bolesti, a svečano je na 1. Ožujka sahranjen. Njegove Postille i ostala nabožna djela čuvat će mu uspomenu do vieka. Svoju bogatu knjižnicu ostavio je nadbiskupskomu sjemeništu, a glavnicu od 1500 for. ustanovio s tom odlukom, da se godišnje kamate davaju zaslužnomu kojemu kapelanu, koj bi kako pokojnik s neduhah bolovao. Lahka mu zemljica!

Iz Moravske. U novije vrieme sagradjene su kod nas dvie crkve na ime i slavu naših slavenskih ze-

maljskih apostolah sv. Cyrilla i Methoda: u Ratiškovicah u brnjanskoj i Bejstrošicah u olomučkoj biskupiji; posliednja osvetit će se svečano na godinu dne 9. Ožujka, na blagdan sv. Cyrilla i Methoda. — Od našega brnjanskoga svećenika i pjesnika g. **Ivana Soukopa** izaći će na skoro pjesme u oči slavenske tisućnice pod naslovom „**Velehradky.**" — U pražkoj nadbiskupiji stupit će na skoro u život družtvo na podporu bolestnih i nemoćnih duhovnikah. Možda će do toga i kod nas ovdje doći; barem se o tom govori. Želit bi svakako bilo, da ljudi tako zvanim „**nižjim svećenikom** (!)," kada obole i za posao nesposobni postanu, priskoče u pomoć. Dosadanja plaća naših nemoćnih duhovnikah iz vjerozakonske matice u istinu takova je, da je prevelika za umrieti, a premalena za živiti. Dao Bog! te nas bar liečnici i ljekari u grobu pustili u miru. — Naš zemljak Dr. Chmelíček piše iz Palestine, da će se možebit mjeseca Travnja na Kairo i Aleksandriju vratiti u Moravsku. Njegov put poduzet prošle godine po Španjolskoj i Francezkoj, a ovogodišnji po Svetoj Zemlji izaći će opisan u českom jeziku, što će našu književnost umnožati novim i vrlo zanimivim djelom. *M. Ch.*

Iz Pize. „Tko državе može utisnuti u žep na haljini, taj za samostane, knjižnice i posebnički imetak ima dosta prostora u žepu na prsluku," veli jedan dopisnik „A. Z." na najnoviju kraljevsku naredbu, uslied koje ima se posebna knjižnica velikoga vojvode toskanskoga prenesti u javnu knjižnicu „Biblioteca nazionale." Za izliku ovoj prostoj otimačini ruže službeni listovi „Lotharinžana" (vel. vojvodu), da je on bogatu knjižnicu držao samo za se, a učenjakom davao malo kada ili samo poslie velika okolišanja i moljakanja knjigu na porabu. Za to nije nikoga briga, što je knjižnica bila osobna imovina vojvode Leopolda, utemeljena od Ferdinanda III. a pomnožana od njegova sina, te svaka knjiga u njoj plaćena novcem iz žepa velikih vojvodah. Naravno je dakle, da za obćenitu porabu nije služila; ali je vendar po svem tom veliki vojvoda bez svake muke puštao u nju učene muževe, da se u znanstvenom poslu pomognu, te su oni dolazili u nju, kako do pisnikpo sebi znade, manjim trudom, nego u ikoju drugu javnu knjižnicu u Italiji. Sad mu je to hvala. Dakako nije to ni čudo od ljudih, koji si prije dvie godine pridružiše stolnu spravu velikoga vojvode; jer njim su i onako knjige malene ciene. Za grabež izumiše oni novo načelo, a to: **Duhovna** je imovina posjed „sui generis," te po tom stoji „extra legem." Ovo načelo, prije još nego je proglašeno za samostane, nije se još smjelo proglasiti i za vladare iz politike; ali je sada sbilja preneseno i na nje. Njihova imovina smatra se kao posjed „sui generis" kano i imovina samostanah; pak jer takov posjed stoji izvan zakona, može se po volji proglasiti narodnim dobrom. Po takovu načelu prognane su karmelitice iz njihova samostana sv. M. Mandalene u Fiorenci; jer vojnička oblast izjavi, da bi njihov samostan, liepa i velika sgrada, bio vrlo dobar za kasarnu. Uboge djevice, mnoga bez otca, majke i drugoga roda, izagnane su u tudj jim sviet iz stana, kamo donesoše sobom svu svoju baštinu. Doista medju ovim osnovanim prevratom i divljačkom krvarijom Jakobinah i franceczkoga konventa neima druge razlike, osim gadne himbe, kojom turinski krvopije misle opravdati svoja ružna djela.

Iz Turina. Poznat je jur onaj smutljivi prizor u milanskoj stolnoj crkvi, sbog česa pade fra Pantaleo pod iztragu, pa kako je onaj duhovnik pred crkvenimi vrati učio puk, da bi se rimsko pitanje dalo riešiti izborom protupape u Milanu. Smutnja, ludost, nespretnost i surovost natiecaju se. Zašto-li vlada ovakove dogodjaje trpi? to je jedan sud: da ona oli himbeno na javi kori, što u potaji sama čini, oli da je već za razuzdanu svjetinu preslaba, te ju nemože držati u strahu. Drugo se tudier misliti neda; a misliš ovo oli ono, zlo je svakako.

Iz Bolonje. Na 9. Veljače pokušana je u gradskom kazalištu onakova prkositba, kakva je u jutro onoga dana izvedena zapovjedanom vikom: „Mi hoćemo da Rim bude glavnim gradom Italije!" „Živio Viktor Emanuel kralj Italije!" Ali jedva probi kroz žamor s prizemlja slabi „Evviva," zaduši ga gromovita klika: „Živio papa, naš kralj!" Na to zavlada tišina, da bi miša prolazeć čuo. Vidjeti ćemo, da će se žicom javiti na sve krajeve svieta, kolika opet bijaše prkositba proti papi.

Iz Pariza. Javismo prije njekoga vremena, da će poznati učeni Rusi, članovi družbe Isusove Gagarin, Martinov i Balabin izdavati u ruskom jeziku u Parizu časopis u svezcih pod imenom „**Cyrillo-Methodějski Sbornik.**" Onomadne oglasili su izdavatelji toga časopisa sljedeći program:

Slavjanski sviet pripravlja se k svečanosti tisućogodišnje uspomene sv. Cyrilla i Methoda, svojih prosvjetiteljah, pa ipak uznešena i jasna misao, štono ih je oduševljavala i vodila u njihovu velikom podhvatu, ne samo neizpuni se jošte, nego i samo od malo ljudih u svom cielom obsegu bude shvaćena. Ta misao u svojoj častnoj prostoti osniva se na ove tri stavke: zajednica vjere i ljubavi s Rimom, grčki obred, i bogoslužje u jeziku slavenskom. Ovoj misli posvetiše solunska braća sve sile i uma i volje, svu svoju neumornu radinost, njoj žrtvovaše vas svoj život. Kad bi djelo njihovo bilo ovjenčano uspjehom, a njihova nakana bez zapriekah se bila razvila, oči bi nam se pasle na veleljepnoj sgradi crkve slavenske, neodvisne od svjetskih vlastih, štiteće zajednicu vjere i ljubavi, a razlievajuće zrake prave prosvjete na mnogobrojne svoje sinove. Al što vidimo mjesto toga? Svuda osamljenost, razdjeljenje, razkolje, podpuno pomanjkanje jedinstva. Crkva bugarska, ovaj prvenac svetih slavenskih apoštolah, stenje pod težkom

upravom bizantinskoga duhovničtva, koje mu je otelo njegovo prirodjeno, narodno bogoslužje. Crkva srbska, premda već oslobodjena od slična tlačenja, jošte je daleko od puta, kojim stupahu njeni prvi vodje, veliki svetitelji Simeon i Sava. Crkva ruska, davno izgubiv svoje prvotno hierarkično uredjenje a s njim i svoju neodvisnost, predstavlja žalostno spojenje spoljašnje veličine s unutarnjom nemoćju, a nosi u svom krilu obilato sjeme vlastitoga razpadnuća. Uza sve progonstvo raste svakom godinom broj onih, koji od nje odpadaju, množe se razkolja i sljedbe, a medju njimi razvija, kriepi i ustrojava se staroobredničtvo, kupiv si za cienu ljutih progonah duhovnu nezavisnost od svjetske vlade, a brojeć svoje privrženike na milijune, te uredjujuć si već svoju vlastovitu hierarkiju. Napokon crkva poznata pod imenom uniatske (sjedinjene), koja zajednicu s Rimom čuva, a u tom pogledu vjernija od drugih ostade misli sv. Cyrilla i Methoda, nahodi se takodjer u žalostnom stanju. Razdrobljena na česti, a neimajuć unutar svojih granicah središta, budući prisiljena borit se s tudjimi življi, štono se od svuda na nju obaraju, na njekih mjestih samo životari, na drugih predana vjerolomnim pastirom i vodjam odkinuta je nasilno od živoga vrela svoga, a po svoj prilici žrtvovana sigurnoj propasti. Pri tom neizrecivo žalostnom prizoru nije-li Slavenom slaviti uspomenu sv. Cyrilla i Methoda više suzami i jadikovanjem, nego-li radostnim veseljem i sjajnom svetačnosti? Nu samo tužno čuvstvo nedostaje; treba uza to sliediti stope sv. slavenskih apoštolah, vratiti se k čistoći njihove poglavite misli, smierati bez prestanka k uzvišenomu cilju, od njih naznačenomu. Držani smo željeti ono, što željahu oni, a nastojati sjedinjenimi silami u duhu mira i ljubavi oko toga, da se u svojoj starodavnoj punosti povrati istina, koja bijaše sveudiljnim predmetom njihovih nezaboravnih trudovah. Ona bit će nam zviezdom predhodnicom na putu. Dakle zajednica vjere i ljubavi s Rimom, grčki obred u svoj svojoj čistoći, bogoslužje u slavenskom jeziku, to je, u tri rieči, program sbornika od nas poduzimanoga, koga i Cyrillo-Methodskim nazivamo. Unj će se primati sve, štogod može služiti k razvitku i razjasnjenju osnovne misli svetih slavenskih blagoviestnikah, a prije svega radnje povjestnoga i bogoslovnoga sadržaja. Sbornik izlazit će u neopredieljenih rokovih u posebnih svezcih, od kojih će se svaki osebice prodavati u Lipskom u knjigarni A. Franka, a u glavnijih gradovih Europe u drugih knjigarnah, kojih će se imena kasnije oglasiti. Izdavatelji: Ivan Gagarin, Ivan Martinov, Eugen Balabin, svećenici iz reda Isusova.

— Obistinilo se je, da je vlada po prefektih upitala družbe sv. Vinka Pavlova, bi-li bile zadovoljne, da jim se dade preustrojeno glavno vieće u Parizu, s jednim prelatom na čelu. „Po takovu“ reče biskup neverski u poslanici na jednu družbu u svojoj biskupiji, „izgledalo bi družtvo kao čovjek u fraku, koj bi si za veći ugled metnuo još na glavu biskupsku kapu.“

Blagi prinesci.

Za popravak crkve velehradske doprinesoše u Senju po 1 for. i stupiše u „korunu solunsku“ s 2 mise p. n. gospoda:

Franjo Crnogorčević, opat i predstojnik stolnoga kaptola; Ivan Grubešić, kanonik pojac; Vinko Basletić, kanonik čuvar; Mijo Manzoni, opat, upravitelj sjemeništa i kanonik stol. kap (s 1 mis.); Vatroslav Vinsky, župnik senjski i kanonik (s 4 mise); Petar Steiner, župnik sv. križa u miru; Ivan Potočnjak, podupravitelj sjemeništa, prisjednik duh. stola i učitelj bogoslovja u biskupskom sjemeništu 2 for.; Josip Demeli, prisjed. duh. stola i učitelj bogoslovja; Ivan Fiamin, nadstojnik naukah i učitelj u biskupsk. sjemeništu; Jerolim Žagar, otac duhovni u biskupsk. sjemen.; Božo Mihovilić, učitelj bogosl. u bisk. sjem. Žakni senjskoga sjemeništa: Nikola Martinčić, Matej Butković, Petar Sabljak. Od svjetovnjakah stupiše u korunu i doprinesoše po 1 for. p. n. gg. Josip Dobrić, Josip Accurti, Franjo Muškardin, Dinko Muškardin, Jelena Zidarić, Kata Marković, Anna Alberti, Anta Barbalić, Marija Baran.

Nestupivši u „korunu“ doprinesoše za velehradsku crkvu p. n. gg. Ferdo Babić, biskupski tajnik 2 for. Dr. Gajetan Bedini, prisjednik duh. stola i učitelj bogoslovja 1 for.; Antun Krišković, duh. pomoćnik u Senju 1 for.; Ernest Kranjčević, duh. pomoćnik u Senju 1 for.; svjetovnjak g. Ivan Krajac 1 for.; duhovna mladež sjemeništa senjskoga 4 for. Svega skupa 34 for.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Josip Roneš, dosadanji kapelan u Rieci, postao je župnikom na Plešivici. — Preminu g. Lavoslav Matošić, župnik u Rakovcu.

Promjene u biskupiji senjskoj i modruškoj ili krbavskoj.

G. Ciganić Antun, župnik osiečki, postao je duh. stola prisjednikom i vicearcidjakonom gospićkim.
„ Pilepić Ivo, župnik gračački, postao je duh. stola prisjednikom i vicearcidjakonom udbinjskim.
„ Sokolić Fabe, župnik gornjega Pazarišća, postao je duh. stola prisjednikom i vicearcidjakonom perušićkim.
„ Jeličić Srećko, administrator saborski, postao je tamo župnikom.
„ Mareš Mirko premješćen je za kapelana u Vališselo.
„ Fabek Franjo, kapelan vališselski, postao je administratorom udbinjskim.
„ Bišćan Ivo, vojni kapelan ličke pukovnije cara Franje Josipa, postao je kapelanom sinačkim.

Dopisnica uredničtva.

G. F. B. u *S.* Primljeno i namireno.
„ *D. A.* u *Sud.* u *Bosni.* Ona veća predplatnina netiče se Vas, jerbo u vas neima poštah, dakle ni poštarine; po odbitku plaćene ovdje poštarine ostaju Vam 3 for. na razpoloženje.

Izpravci. U prilozi zadnjega broja imaju se njeke veće pogreške ovako izpraviti: u točki 3. red. 1. mjesto „nedužno“ — „nedužna;“ toč. 4. red 7. mjesto „svakomu“ — „svakamo;“ u istoj toč. red. 30. poslie „baš sada“ pridaj „102 českih;“ toč. 5. red. 11 odozdol pred „razmierno“ izpusti „u“; toč. 12. red. 6. odozdol mjesto „znanja“ — „zvanja;“ toč. 16. red. 10. medju „da“ i „Pozor“ stavi „bi“; u istoj točki red. 17. odozdol mjesto „jih“ — „jim,“ i poslie „što“ izpusti „jim;“ toč. 17. red. 3. odozdol mjesto „lavore„ — „lovore.“

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 13. U ČETVRTAK 27. OŽUJKA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

„Srbobran" o njekakvoj „težnji klerikalne partaje u Hrvatskoj."

Moj članak o „grčkoj crkvi i narodu Bugarskom" u prošlom tečaju katoličkoga lista (br. 48 — 53) uzbunio je novosadskoga „Srbobrana" u toliko, da je na me i na njekakovu klerikalnu stranku u Hrvatskoj tako žestoko napao, kao da iztočnomu pravoslavju i svemu srbstvu očevidna i skora pogibelj prieti.

„Srbobran" u br. 15. t. g. u sastavku: „težnje klerikalne partaje u Hrvatskoj" moje posliednje rieči, kojimi pozvah bratju svećenike, da podupru Bugare „vrućom molitvom s jedne, a jugoslovjenskom uzajemnosti s druge strane" — „Srbobran" velim, ove rieči tako tumači: „Ove rieči učenog g. Račkog, koga s punim pravom kao jednog od najučenijih bogoslovacâ u Hrvatskoj smatrati možemo, daju nama Srbljima dovoljna dokazaleljstva, kuda ova moćna partaja u Hrvatskoj pod vidom bratstva a zastavom jugoslavenskih zajedničkih interesa teži. Nô ova težnja nije samo pri golim riečima ostala. Fratrovi iz Hrvatske i iz same Bosne šiljani su u Bugarsku (rado bismo čuli: koji i koliko jih?), da Bugare u uniju privode. Kardinal Haulik pozvao je dvaput svoje područno sveštenstvo, da kat. Bugare podpomaže; a sam je u unijatskom seminariumu u Zagrebu dva mjesta za vospitanie mladih Bugarâ ustanovio. Osim toga pozvao je rečeni kardinal misionere, da u Bugarsku idu, i ove u kat. vjeru privode; kao da je Bugarska Kokinkina, a njeni žitelji divljaci, koji ljude žderu i boga nepriznaju. Biskup Strossmajer žrtvovao je na vospitanje mladih pouniatjenih Bugarâ 1000 f. svake godine. Sve ovo jasno svjedoči, da je jezuitisam glavna težnja klerikalne partaje u Hrvatskoj. Da to nije, nebi ona mogla 200 zabludjenih Bugarâ protivu 5.000.000 jednokrvne bratje u obranu uzeti, koji sada o tom krepko nastojavaju, da u crkvi svoj jezik i narodno crkveno poglavarstvo utemelje; — nebi velim Bugare moralno i materialno podpomagali, da vjeru svojih praotacâ, zbog koje su potocima krvi prolivali i kroz stoljetja nečuvene biede i nevolje podnosili, iznevjere; — nebi naposliedku na to težili, da sjeme razdora u Bugarskoj medju jednokrvnom bratjom poseju. Ovu težnju zaista nije bratska ljubav, uzaimnost jugoslavenska i hristjanska ljubav porodila, — već je nju o n a o p a k a, s e b i č n i m i n t e r e s i m a i r e l i g i o z n i m p r e d s u d a m a z a d a n u t a, i s a m o m b o g u m r z k a *furija* p o r o d i l a, koja je na grdnu štetu čovječestva i na pogibelj našu rod srbski upropašćavala."

Tako „Srbobran" u prvoj česti svoga napadaja. Neznam, je-li je pisac ove, navlastito posliednje rieči mirnim razborom napisao?

Ja sam u mom navedenom sastavku dvie sgode utvrdio t. j. da gospodovanje carigradskoga patrijarhe kroz svoje vladike nad narodom bugarskim je proti Božjim i ljudskim zakonom, tè da mu jest ovo bezzakonje uprav dozlogrdilo; — drugo: da ovo bezzakonje probudilo je u narodu bugarskom težnju, da se ga čim prije otrese. U toj težnji svi Bugari izim njekoličine odpadnikov, složni su; samo glede puta i načina, kojim da se oslobode od fanariotstva, razciepaše se u dvie stranke. Jedni naime misle, da bi trebalo narodu bugarskomu steći posebnoga, od carigradskoga neodvisnoga patrijarhu; a drugi sciene, da navlastito u sadanjih okolnostih narodu bugarskomu neima spasa izvan pomirenja i sjedinjenja s katoličkom crkvom.

Prva stranka je jača; ali vara se „Srbobran," ako misli, da druga stranka broji samo „200 zabludjenih Bugarâ." Medj ovimi „zabludjenimi Bu-

gari“ ima ljudij, koji svakako idu u intelligenciju bugarsku, tè koji se sjetjaju slavnih vremen naroda bugarskoga za Mihajla Borisa, za cara Simeona, Samuela i Joana Asana, kada je sav narod bugarski „zabludio bio“ u katol. crkvu. Ovi rodoljubi bugarski sjetjaju se dobro prekrasnoga naputka pape Nikole I., sjetjaju se krune i žezla pape Inocenca III., kojom okrunì cara Joana Asana I. Pače u toj stranci ima više mladih učenih Bugarov, koji nisu izučili u kolegiju „de propaganda fide“ u Rima, ili u gdjekom „jezuitskom“ učilištu, već u Petrogradu, Moskvi ili Kievu, gdje se sve više uči, nô prijazan i oddanost prama apostolskoj stolici. Kako oni dodjoše do toga uvjerenja, da narodu bugarskomu jedino može pomoći unija? Zar jih je na tu misao dovela „klerikalna partaja u Hrvatskoj?“ ili je u njih i tu misao „porodila ona opaka, sebičnim interesima i religioznim predsudama zadanuta, i samom bogu mrzka furija?“

Ja sam moja data u onoj razpravi povadio iz organov bugarskih, a još više iz ruskih, i to pisanih u protukatoličkom duhu. Jedinu iznimku čine „Blgarija“ i „le Monde;“ ali viesti iz njih crpljene tiču se najnovijega vremena. Uzeh svoje viesti iz ruskih organov najviše poradi toga, što htjedoh, da fanariotsko bezzakonje opišu protivnici kat. crkve, a ne prijatelji unije. Njihovo svjedočanstvo po načelih zdrave kritike više vriedi, nego-li ono prijateljev sjedinjenja. A kako vjerno držah se ovih izvjestjij, priznat će svaki, komu još dodam, da mi jedan učeni Bugarin, svršivši svoje nauke u Moskvi, u svom listu od 7. Veljače t. g. skoro zamjeri, što tako vjerno po ruskih izviestjih narisah noviji bugarski pokret. On osobito izpravlja onu viest, da Rusija podupira narodnu stranku, tiem, što veli, da Rusija želi i nastoji, da bugarski narod ostane pod carigradskim patrijarhom, samo da mu se dadu narodni vladike, ali ne narodni patrijarha.

Ni „Srbobran“ dakle neće mi zanekati, da bugarski narod sbilja tišti i gnjete „grčka crkva,“ a da ga nesamo nepodupira, nego pače prieči u narodnom i umnom razvitku. On će mi tiem manje ovo zanekati, pošto mu je dobro poznato, da „grčka crkva,“ gdjegod gospoduje, naš narod i nižje svetjenstvo nastoji uzdržati u gluposti i neznanju. „Srbobran“ valjda će se sjetjati, što mu dopisnik odmah u predidućem broju (14) piše o pravoslavnom svetjenstvu u Bosni: „popovi su — veli putopisac — u svačemu prave kukavice. Osim ono malo zlohudno što čate iz obične svoje crkvene knjige, nezna od stotine jedan druge štampe naše pročitati, a od 500 nezna jedan najmanje knjige napisati, a na račun niko od njih i nemisli. Kako će takovi svećenik nabljudavati i kod naroda svoga naukom, kod Turakâ umnim udvorenjem, da mu crkvi bolje bude? Kaludjeri mnogo bolje znadu knjigu od popovâ, ali jih je po nesreći vrlo malo u Bosni, te se ni od njih nemože narod koristiti, a crkve po selima još manje. Vladike dolaze u Bosnu iz Carigrada i sve su same Sugrčice, koji neznadu ni s popovima ni s narodom govoriti, a kamo-li da koga pouče Sva jim je briga, da steku novacâ, da naknade ono, što su dali u Carigradu grčkom patrijarhu, da jih zavladiči, i da im eparhije dade, i da još više steku, da još bolje za bolje eparhije mogu mititì. Zna se, da je bilo i turskijeh pandurâ i pašajlija, kojim su njini gospodari veziri kod patrijarha carigradskoga izradili, tè su postali vladike (!) za to, što su Turke vjerno služili.“

Pà zar sam ja što ino pisali o fanariotskom svetjenstvu u Bugarskoj? dakle ni „Srbobran“ neće mi zanekati prvi faktum moje razprave t. j. da bugarski narod tišti jaram duševni, koj je gorji od tjelesnoga, naime turskoga gospodstva.

Ali ni drugi faktum nemože mi „Srbobran“ poreći: da se naime u bugarskom narodu porodila i već ustrojila stranka katolička. Ja sam već gore naveo, da ovu stranku proizvedè sama „grčka crkva“ svojim bezzakonjem, i bez obzira na višje nedokučive odluke, kojih nemože tajiti nijedan krstjanin. „Srbobran“ s tako zvanom narodnom bugarskom strankom scienit će, da narod bugarski može postići narodnu prosvjetu i može se popeti na dostojno mjesto u povjesti bez unije uz samu neodvisnu hierarchiu. Katolički Bugari misle, da narod bugarski preče i stalnije može do toga doći, ako stupi u katoličku crkvu bez najmanje povrede svoga obreda i svoga crkvenoga ustrojstva.

Pravoslavni Srblji naravno goje sympathie za narodnu stranku u Bugarskoj; a pravo čine sa svoga gledišta, jer čiem bi oni pristali uz stranku unijatsku, našli bi se i oni na istom temelju katolicizma, na kojem sada stoji stranka unijatska u Bugarskoj. Ako bi dakle Srblji narodnu stranku podupirali „moralno i materialno,“ to jim nebi zamjerio ni jedan pametan čovjek koga mu drago naroda, jer je posvema psychologično, da se u duševnom svietu privlače srodne ili jednake ideе, uprav kô što u materialnom privlače se srodni življi. S toga pravoslavni Srblji ne samo smiedu, već su i dužni, ako uzmognu, podupirati stranku narodnu u Bugarskoj, pà će si velike zasluge steći za narod bugarski, ako se pobrinu za „izobražavanje mladih Bugarâ,“ za koje se „grčka crkva“ niti najmanje neskrbi.

Sve ovo sliedi po sebi tako, da „Srbobranu“ netrebaše ljutiti se, kada nagovaraše srbsku vladu: „protivu ovakog trovanja (!) naše pravoslavne vjere nemamo drugoga lieka, nego preklinjati vladu kneza Mihajla, da u Beogradu osnuje fond za izobražavanje mladih Bugarâ.“

Nù ako sbilja u Bugarskoj postoji stranka, a za nju zna sav sviet, koja ljepšu budućnost svoga naroda vidi više usv eobćenosti katoličke crkve, nego-li u omedjašenosti crkve narodne; ako psychologia potvrdjena poviestju sviuh narodov uči, da ljudi i narodi svoje idee i u drugih rado podpomažu: to nevidimo, kako se može „Srbobran“ čuditi, kamo li ljutiti, što katoličko svetjenstvo u Hrvatskoj „moralno i marialno“ podupira unijatsku stranku u Bugarskoj. Uz hrvatsko svetjenstvo stoji u tom poslu svekoliko svetjenstvo katoličko, osobito pako slovjensko, bilo česko ili slovinsko, bilo poljsko ili rusko.

Prozelitsvo t. j. širenje vjere načinom nemoralnim zabranjuje crkva i razsvietljeni um. A je-li za takovim prozelitsvom idu „težnje klerikalne partaje u Hrvatskoj“? Šta ona u obće učinì za bugarske katolike?

Od više godin čita se po ruskih, francezkih, talijanskih i njemačkih novinah, da u Bugarskoj nastà veliko ogorčenje proti fanariotskim vladikam, koje jednu stranku natjerà, da se pomiri s kat. crkvom. Taj narodni i crkveni pokret uprav hrvatski listovi posvema ignorovahu tako, da bi bio čovjek morô suditi, da ga ni neshvatjaju ili da o njem ništa neznadu. Da je stalo na hrvatskih listovih, nebi se bila ni duša krenula u Bugarskoj. Francezko i talijansko svetjenstvo zanimalo se je ovim pokretom u Bugarskoj; a hrvatsko? uprav kô da se tiče Kine i Japana. Što se hrvatsko svetjenstvo tako držalo, nećemo mu upisati ni na zaslugu ni na prikor; ali to navedosmo, da odbijemo, što veli „Srbobran,“ da su „Fratrovi iz Hrvatske i iz same Bosne šiljani u Bugarsku,“ i da „kardinal Haulik pozvao je misionere, da u Bugarsku idu, i ove u katoličku vjeru privode.“ Željeli bi, da nam „Srbobran“ jedno i drugo dokaže.

Šta su dakle Hrvati učinili do sada za bugarske katolike?

Pošto se iz Carigrada potaklo pitanje, da se za mlade Bugare negdje utemelji sjemenište, scienilo se je, da je Zagreb k tomu najpriličnije mjesto već radi toga, što ondje obstoji sjemenište iztočno-katoličko za eparhiju križevačku, u kom mogu se uzgajati mladi Bugari i u potrebitih naučih i u svom iztočno-slovjenskom obredu. Potrebite troškove za uzdržavanje sedam pitomác veledušno ponudiše uzoriti kardinal Haulik, preuzv. biskup bosansko-sriemski i kaptol zagrebački.

To ti je golem grieh „klerikalne partaje u Hrvatskoj“ naprama narodu bugarskom! Ona će dati sredstva, da sedam Bugarov, koji bi možebiti ostali u neznanstvu, prouči knjigu, pà da izobraženi vrate se u svoju domovinu i ondje pomažu narod svoj prosvietiti. Ovakov grieh slobodan je i vladikam pravoslavne crkve u svako vrieme, pà mogu slobodno odgajati ne sedam, već sedam put sedam pitomac gdje jim je volja, tè putem nauka ustati „protivu ovakog trovanja pravoslavne vjere.“

Pravo izobraženo svetjenstvo nije ništa manje nego nenarodno i nesnosljivo. Ako se išta može hrvatskomu katol. svetjenstvu spočitati, a to mu se nemože spočitati, da nije narodno, ili da zadirkuje u inu, imenito iztočnu crkvu. Koliko god je zavodov u našem narodu, koji su mu za razvitak duševni i materialni, niknuše najviše podporom i sudjelovanjem našega svetjenstva. Ovo svetjenstvo pače neostavì našega naroda ni u onih kobnih vremenih, kada se mislilo, da ga izim Boga sav sviet ostavio. Ovo svetjenstvo uz narodni oduševljeno je takodje crkvenim duhom, pa rekô tko što mu drago. Ali ono nastoji crkveni i narodni duh uzdržat u ravnovjesju; pà nigdje nepušta se zavesti omrazom proti svojoj bratji druge crkve. U tom je kat. svetjenstvo naše tamo dospjelo, da imade ljudij nepoznajućih našega stanja, koji ga biede religioznim indifferentizmom. Nije tuj indifferentizma ni za dlaku; ali naše svetjenstvo znade, kamo bi zakonska mržnja dovela naš narod, i onako dost nesretan; pà ako gdjegod imade zadjevic na jugu medj jednom i drugom crkvom, to one s veće časti polaze od neizobraženosti nečije.

Scienim, da toga, što ovdje rekoh o rodoljubju i snosljivosti kat. svetjenstva u Hrvatskoj, neće mi poreći ni „Srbobran.“ Zato nemogu se načuditi, kako se pustio strastju zavesti pišuć ove zlobne rieči: „Mi Srbi izpovjediti moramo, da se ovakih načelâ, koja dr. Rački pod vidom bratinske i jugoslavenske uzaimnosti razvija, gnjušavamo, i ujedno se vrlo sumnjamo, e da-li bi njegova partaja sa Bugarima, što se vjere i svetinjâ narodnih tiče, *blagorodnije od Turakâ postupala*, kad bi ona u jednakim obstojateljstvima na balkanskom poluotoku na mjesto Turakâ gospodarila.“

Ovakovi nasrtaji nisu dostojni nikakova odgovora, a još manje oprovrgavanja; jer mogu poteći samo iz pera, namočena u jedu i otrovu, a nenavikla učtivu slogu. Ovdje se ja držim latinske poslovice: „qui tangit picem, inquinabitur ab ea;“ s toga neće mi se oprljati ruke onim

blatom, kojim se služi prosvietljeni pisac Srbobranov. U tako uzvišenoj logici ju ga doisto sliediti nemožgu, tè mu jedino primetjujemo, da u bugarskom pitanju, kako ga malo više razložih, u kat. svetjenstvu hrvatskom neima nikakove „partaje" — s toga da su svi hrvatski svetjenici u Srbobranovu smislu paše i begovi. A tko više služi „bratinskoj i jugoslavenskoj uzaimnosti," jeda-li ovo svetjenstvo ili pisac u Srbobranu, ostavljamo povesti, da ona nepristrano o tom sudi.

Toliko „Srbobranu." Još mu samo to primjetjujem, da sam vazda pripravan upustiti se u mirnu i znanstvenu polemiku, u kojoj god točki nejasnoj ili zlo shvatjenoj, jer tim putem dodje se do toli potrebitoga sporazuma; ali da u mojoj oružani neima oružja za napadanja, sumnjičenja i grdjenja. Ova ostavljam onim, koji neimadu poštenih i valjanih dokazov i razlogov.

Dr. **Fr. Rački.**

Dužnosti katolikah u ovo doba.

(Po Gaume-u.)

Dužnosti katolika kažu se već samim pojmom crkve. One se mjere po važnosti sadanjih okolnostih, koje takodjer odlučuju, kakove i kolike moradu da budu. Što je crkva? U najstrožjem smislu crkva je naša mati, mati izobraženih narodah. Ona nas je rodila za život vrhunaravski, po tom za znanje, slobodu i blagostanje, čim se kršćanski narodi uzdižu nad stare pogane i mlade krivobožce. — Svakomu mužu, koj bi pronašao ili izumio kakovu pravu slobodu, kakov pravi trak čista svjetla, kakov pravi napredak, kakovu sbilja koristnu uredbu, a da to neproizlazi od crkve, prosto budi bez straha dati nagradu, red za zasluge ili mu staviti kip u kom hoće pantheonu. — Ona izvuče čovječanstvo iz divljačine i zagradi mu put, da se nestrovali nazad. Da čovječanstvo sačuva od nova pada, prolieva ona jur osamnaest viekovah svoju prečistu krv vrelomice; ona bdije noćju, moli, lije suze, podnosi sramotu, tegobe i muke, bije neprestani boj, sve žrtvuje za spas svoje djece. Premalo je to za nju, da ona svojoj djeci čuva vremenito blago, već nas vodi na užitak blaga vječnoga.

Ali sada ova naša mati, mati naša s mnogoga obzira, težke boluje boli. Od kada putuje suznom dolinom, nikada još kako sada tolikom istinom nije mogla zavapiti: O putnici na putu života, katolici devetnaestoga vieka, protražite u poviesti prošlost, pak vidite, bijaše-li kada bóli, kakova je ból moja?

Kako se imamo mi na ovoj novoj Kalvariji držati? Sin gleda si majku poruženu svakom porugom, gleda, gdje se ona vriedja, ruži, plieni i nemilo progoni iz domovine. Pak što da mu bude tudier prva misao, prva dužnost? Srdce mu ima proplakati, krv uzavrieti. Po polovini i još više ima da podieli tugu drage si majke, koju ljubi više nego sam sebe; ima pokušati sve, kako da ju obrani i utješi.

Mi treba da muke crkvine smatramo kao muke svoje, te nju branimo, i to su katolici! prve naše dvie dužnosti. Muke pako crkvine smatrati ćemo kao muke svoje tada, kada ono, što nju muči, i mi sami ćutimo, kao da nas same muči. S njom valja da podielimo tugu i nevolju. Njezine muke neka nam vazda budu na pameti, o njih neka nam bude oduševljen govor, one neka nam grije molitvu. Naše srdce valja da se zakrvavi od ranah, kojimi je ona izranjena; naša lica valja da zarumene od rugla, kojim je ona obružena; naša duša valja da se razgnjevi gnjevom na psovke i krivice, kojimi ona biva proganjana; naše oči valja da zasuze sbog poniženosti, u koju je natjerana, i suzah njoj iztisnutih: „Oni psovahu tebe, a psovke padoše težko na moje srdce."

Držimo-li se drugačije pri tom, kuda nam ode djetinja ljubav? Sram ga bilo, koj svaki dan čita viesti o njezinoj biedi hladnim srdcem; sram ga bilo, komu uz njezinu žaobu nije žalostan život; sram ga bilo, koj u ovo doba obćenite nevolje ide za svjetovnom zabavom i nasladom. Može-li biti, da je dobar sin, koj pokraj ucviljene majke pjeva i smije se?

Ovakova žaoba nesmie da bude nemarna. Tko bi vjerovao žaobi, da je prava i srčana, ako je samo na jeziku? Po plodu poznade se drvo, a po činu srdce i čuvstvo u njem. Sućut pako naša ili žaoba valja da se ravna po osobah i okolnostih. Crkva je siromašna. Jesi-li bogat, daj joj novca; jesi-li siromašan, podieli s njom i onu crnu koru kruha. Na crkvu ide oružana vojska: teče-li ti u srdcu plemenita krv, daj krv za nju. Na crkvu se ružno kleveće: dao ti je Bog jezik, govori za nju; znaš-li mahati perom, piši joj na obranu. Crkva je zapuštena, izdana od onih, koji se hvale, da su joj pokorni sinovi; njoj je jedina nada u Boga: moli dakle Boga u pomoć. Lozinkom budi nam ona Tertulijanova izreka: „Danas mora svaki katolik da pograbi oružje."

Kako u ovom potrebitom i neobhodnom boju katoliku revnost kriepi mišice, tako mora da mu zaštiti glavu štit vjere. To mu je drugotna dužnost. Što kažem tim? Da svaki katolik pazi, kako će osigurati sam sebe, da nerazcvili nikada crkvu postavši sam žrtvom bludnji i laži. Što da čini? Mora da u sadanje doba pravo saznade, što je istina, sto-li laž, dakle što ima braniti, što-li pobijati, tako da nikada nepristane na dvolične tvrdnje, čim je jur često i mnogi zaveden na izdaju i nevjeru. Prevratna stranka smiera oboriti i crkvu i državu, a u tom podhvatu laž joj je oružje s obe strane. Da se napišu ogromne knjige, nebi još bilo dosta, da se samo laži izbroje, a kamo-li da se odmah i pobiju. Katolik, ako želi obraniti se od neprijateljskih strielah, mora da mu služe za pravac ova vječna i nepromjenljiva načela to u radnji to u govoru.

1) Tko hotimice traži pogibelj, u njoj će i zaglaviti. Zle rieči kužne su.

Katolik dakle mora da se oprezno čuva i razgovora i knjige, koja bi poviedanjem sadanjih dogodjajah duh zavesti mogla krivim pravcem. Prije svega pako neka nevjeruje svim novinam, koje dan danas zdravi razum puka strahovito truju. Čovjek je čedo svoga uzgoja, reče njekada mudrac, a i pravo reče. Čovjek je čedo časopisa, što ga čita, može se dan danas reći, a sigurno od stotine njih osamdeset.

2) U političkih stvarih dužan je katolik da znade i to tvrdi:

Pravica nemjeri se po sili;
Učinak neopravdava ništa;
Vjernost, ma izgubila pravdu, slavna je;
Izdaja, ako i slavi slavje, sramotna je;
Odluke ljudske Bogu su ništica;
Njegova pravda pogadja kano striela.

Navaliti na stienu Petrovu znači navaliti na nepokretninu nepromjenljivu. Kraljevi, koji se slave na to, poviedaju svete knjige, zadiru si nokte u oči a mačeve u bedra.

3) U vjerozakonskih stvarih svaki katolik, muž, žena, diete, mora da si predoči i tvrdi ova načela vjere i zdrava razuma.

Svetomu otcu ugrabiti državu nije čisto svejednako pitanje ni sa svjetovnoga ni s moralnoga gledišta. Oplieniti koga nedužna i prava, bio on tko mu drago, ma i sam papa, znači okrasti ga. Kradja pako, to je vjerozakonsko pitanje.

Svetoj stolici uzeti njezinu političku nezavisnost znači dovesti crkvu do razdora, a papu do mučeničke smrti. Za njega, koj svojom riečju sudi pred čovječanstvom vjeru, neima na ovom svietu druge, van da oli sjedi na priestolu oli ide na stratište.

Onom tvrdnjom, da je slobodno i po pravici papu oplieniti za obćenito dobro, tvrdi se valjanost silovita prava: „tko je jači, kvači," uvadja se komunizam ter se njemu sprema pobjeda.

Tajiti, da je svjetovna vlada crkvi potrebita i koristna, odobriti pljenitbu, što je izvršena, koriti papu sbog odpora, što se on protivi svjetu s jedne strane, a nasilju s druge, prezirati izobćenje, pače misliti, da striele izobćenice nehude više ništa: znači pred Bogom ogriešiti si dušu težkim griehom te sama sebe rinuti pod najtežju kaznu odobravajuć, što crkva osudjuje, braneć nauk, koj ona zabacuje, izpričavajuć postupak, koj ona zabranjuje.

Govoriti, da bi si papa bez svjetovne vlade i vremenita posjeda stekao veći ugled i više pokornosti, to je oponašati razbojnika na drumu, kad bi putniku podviknuo: Prijatelju! kad te ja oplienim, biti će ti laglje i bolje. Idnć bos imati ćeš više ugleda i poštenja, pa kad ti ja uzmem torbu, laglje ćeš putovati.

Ali papi hoće da odrede dobrovoljnu daću za njegovu osobu! Osobna daća veže ruke, a budu-li jednom svezane ruke, tada se više nepresuše suze u očijuh.

Uvjeravati ljude, da bi se papa bio mogao sačuvati ove neprilike polakšicami i obnovom, znači sipati jim piesak u oči. Prevrat je sam izpovjedio: „Jedna jedina polakšica, jedna jedina obnova može me smiriti; a to je bezuvjetno ukinuće svjetovne crkvine vlade." (Ovo su prave pravcate rieči talijanskih prevratnikah).

Braneć papa svoje države, nebrani on samo komad zemlje, nego brani pravo u svakom odnošaju: pravo narodno, pravo vladarsko i pravo posjeda.

Ova glavna načela mogu biti svakomu katoliku dostatna, da njimi uzbije mnoge i priesne laži, što se bacaju na nas kano rojevi osah.

Druga pogibelj rekosmo, da je crkveni razdor. Dva su načina, kako se njemu možemo ukloniti: jedan niječan, a drugi jestan.

Prvi je način, da se svaka misao, izišla iz čije god glave te ju branio tko mu drago, ako se protivi poznatomu duhu sv. stolice, jasnomu i očitovanomu nauku rimske crkve, te vrhovnoj oblasti namjestnika Isusova u crkvi, na prosto zabaci: riečju, da se zabaci svako mnenje, kojim se odobrava opornost proti svetomu otcu u kojoj god točki, ili kako se drzovito ota opornost nazivlje, obrana od zahtjevah rimskoga dvora.

Drugi je način držati se kao nepromjenljiva pravca izreke sv. Ambroza: gdje je Petar, ondje je crkva. Način naime taj: da se preko svih glavah pače i preko infulah svraća pogled na tiaru; da se znade, što sveti otac misli i kako misli, ništa manje ni ništa više; da se odobrava, što on odobrava, osudjuje, što on osudjuje, a djetinjom pokornošću čini, što on zapovieda: to je otajstveni način, kako se može stupati stazom istine i ostati u krilu crkve. Bi-li još spomenuo progonstva, one druge kušnje, koje nas morda čekaju? Čitao katolik legende ili životopis vitezovah iz starine ili pripovjesti o sadanjoj svojoj braći u dalekih krajevih na iztoku, to će se uputiti, kolikom i kakvom opreznošću može se ugnuti svojim neprijateljem, te kolikom odanošću u volju Božju ima podnositi gubitak svoga blaga; kolikom uzvišenom smjernošću treba da se drži istine, boravi u tamnici i progonstvu, te nosi okove kano izpovjednik i trpi muke kano mučenik. — Ovaj vitežki primjer ljudih svake dobe i staleža, slabih ženah i strašljivih djevicah, može ga ohrabriti tako, da klikne: Zašto da nemogu ja, što mogoše toliki drugi!

Čudeć se čudom toliku vitežtvu a u tako slabu stvoru, kao što je čovjek, priznati mu je, da je mučenička smrt dar od svih najveći te plaća dugo posvjedočene vjernosti. Ako je od potrebe, s Bogom će se pomiriti, urediti svoje zemaljske stvari, u svačem, bila i najmanja stvar, biti vjeran, ter se nedati ničim podmitit na izdaju, da čovjek zavriedi ostati vjernim u velikih stvarih; prije svega okriepiti se kruhom angjeoskim i vinom djevičanskim t. j. hranom i pilom, bez kojih, kako bi rekli stari kršćani, nije moguće pretrpiti mučeničke muke. Ovo su načini za katolike, kojimi se mogu

pokazati kao narod spreman za smrt, kako reče Tertulijan. Nezavriedimo-li da idemo krvavim putem progonstva, to nas čekaju drugačije napasti: obćenita bieda, državni prevrat i strahota svake vrsti. Da pako one budu katoliku od zaslužbe, treba se oboružati s dviema kriepostima: strpljivošću i ljubavju iskrnjega. Strpljivost uliti će mu u pamet misao: moram da činim pokoru. Što su muke ovoga života prema slavi i plaći drugoga? Svrnuv pamet na staroga patriarku strpljivosti, kliknuti će s Jobom: „Bog dao, Bog mi uzeo — naredio on po svojoj volji, pak slava bila njegovu imenu!“ Svrnuv pako s njega pamet na velikoga žrtvenoga jaganjca za ovaj sviet, kliknuti će sa svojim božanskim uzorom: „Otče! uzmi od mene ovaj kalež; ali ipak neka se vrši tvoja a ne moja volja.“

Ljubav iskrnjega uputiti će ga, da mu stvorovi nisu krivi mukam, nego da su oni samo orudje providnosti Božje, koja šalje muke, da njimi pročisti; ljubav iskrnjega donieti će mu na pamet onu opomenu evangjelja: „Molite za one, koji vas progone.“ Po njoj biti će i njemu na jeziku one rieči umirajućega učitelja: „Otče! oprosti jim; jer neznadu, što rade.“ Kao vriedan sin svojih vriednih otacah povesti će se on za drevnimi kršćani, koji mjesto da mržahu na svoje progonitelje, moljahu za nje dan i noć, te im se pokoravahu u svem, što samo Bog nezabranjuje.

Kako običavahu stari kršćani, tako će i on zlo nazvati zlim, te ga se čuvati. Zar nije božanski učitelj, komu malo prije iz ustijuh uzesmo rieči, svoje protivnike zvao, da su grabežljivi vuci, obieljeni grobovi i djeca vražja? Zar nije njegov predteča nevjerne židove nazvao gnjusnim porodom? Zar nebijaše Tertulijanu ime Nero oznaka svake opačine? Zar nebijaše Laktanciju car Decio gadni skot? Makar se komu ove izreke vidjele težke, može jim ipak prigovoriti samo onaj, na koga idu, ili koj nepozna pravah vjerozakonske revnosti, a to jer nepozna pravah istine. — Dok je katolik ovako oprezan, skrbi se za svoju sjegurnost, ter se protivi zlu, gdje se god pojavilo.

Dopisi.

Izpod Olomuca Komu je poznato rodoljubivo srdce, neće se čuditi, što udaljen od svoje domovine sborim nješto od mile naše braće Moravacah, da znadu čitatelji, kako se medju tom braćom kriepi nabožni život, kako-li se pripravljaju, da što veličanstvenije proslave tisućnicu, odkako im luč zakona Isusova donesoše sv. Cyrill i Method. Da vam je čitatelji moguće malo pritrknuti do Moravske i viditi vlastitima očima, što i kako se to sve sprema, tad bi svaki ugodno zatečen počeo misliti: to su ljudi zahvalni svojim apoštolom; to su oni, koji sbilja štuju i ljube svoje!

Dne 3. Veljače t. g. sunce već visoko se popelo na svom obzorju, kad stigoh do župe Slavina, nedaleko od Olomuca. Tudier najdoh vrla g. župnika sa dva duhovna pomoćnika. U ovoj župi nahodi se selo Bejstrošice, jedan sat daleko od Slavina, a od Olomuca $1^1/_2$. Dne 7. i. m. bijaše vrlo krasan dan, kad se ja s jednim duhovnim pomoćnikom uputih u Bejstrošice, selo od 60 kućah vrlo uglednih, te bi se mogle s mnogimi varoškimi uzporediti. U ovom selu živu sami Slovjeni Moravci. Što mi pako najviše pade u oči, jest velekrasna crkva, 18 hvatih duga a $9^1/_2$ široka, te može uzeti oko 900 do 1000 dušah, koju samo selo bez ičije pomoći dalo je sagraditi. A čemu? Na spomen sv. Cyrilla i Methoda, na uspomenu tisućogodišnjega obstanka katoličanstva u Moravskoj, na uspomenu obraćenja moravskoga naroda na vjeru Isusovu, na zahvalnost istim apoštolom! Ova crkva posvetit će se god. 1863. na blagdan sv. apoštolah, a dotle sve će biti u redu, buduć da je samo posao s dvora dovršen, a sada se unutarnjost dogotavlja. Oltar veliki jur je pogodjen i platit će ga Gašpar Lovan i Josip Dopita, seljaci. Na isti oltar postavit će se velekrasni kip bl. D. Marije čudotvorne, pod imenom Slopenske kod Brna. Oltar stajat će 320 for. sr. a kip bl. D. M. 80 for. Nije-li to veliki dar od seljakah? -- Sliku, koja se imade postaviti na veliki oltar, dala je slikati Maria Koukal, udovica iz bližnjega sela Žerovicah, a rodom iz Bejstrošicah, svojim troškom. To je velekrasna slika sv. Cyrilla i Methoda, te stoji 200 for. — Drugi oltar dao je sa svim načiniti na vlastiti trošak Ivan Skacel seljak, tako isto i priliku slikati bl. D. Marije od brojanice vrlo krasnu, što ga sve stoji 300 for. -- Na veći ures hrama Božjega biti će u njem postavljen križni put, izvrstno naslikan u Olomucu za 200 for. Dobročinac, koj ga dade naslikat, zove se Josip Navratil. Ovi seljaci u ovom selu poznati su pod imenom Hanakah, kao i ostali okolo Olomuca stanujući. Svim pomenutim budi slava, a njihov primjer nam na izgled, da i mi ljubeći dom i rod svoj nezaboravimo na svoje narodne vjeroviestnike, prosvjetitelje i dobročince. Upoznajmo puk svoj s njimi i djeli njihovimi, pa i ako im mi nemožemo podići hrame od cigle i kamena, a ono im barem sagradimo hrame zahvalnosti u grudih svojih.

D. S. **Iz Biograda** po sv. Cyrillu i Methodu. Sv. crkva neprestano se moli, trudi i radi o dobru svega ljudstva, o duševnom napredku i sreći vjernih si ovacah, a najveća joj je skrb, da svi jednoć spašeni budemo. S toga i rabi nauke svetoga pisma i sv. otacah, sve dobre savjete vještih glavah i pravih prijateljah svojih, znajući dobro za rieči apoštolove: „Spiritus ubi vult spirat.“

Čovječanstvo vidimo u dva tabora podieljeno: u jednom su oni, koji prionuše uz crkvu, a ona ih brižna duševno hrani, brani i spašava; u tabor drugomu oni su, koji još nikad neuvidiše niti neuživahu milosti prave ljubavi majčine, da srećni u krilu njenom počivaju, ili ih himba i zloća razstavi kao diete od majke, koju preziru

i nepoznaju. Pa uz sve to crkva ih bezprimjernom nježnošću i pravom ljubavju susreta, za njih se svemogućemu Tvorcu moli, da ih svojom milošću prosvietli i učini, da bi ih što skorije za njegovo kraljestvo stekla; molit čini i svu svoju vjernu dječicu po cielom svietu za svoju braću izvan majčina krila bludeću.

Prem je u svako doba nastojala crkva slobodnimi sredstvi, da što više vjernih dušah pod okriljem svojim upokoji; prem je uviek pozorno bdila na sve strane, i čim gdje potrebu svoje ljubavi zamieti, tu eto je već kako u pomoć pritiče: to u novije doba tim opreznije obrati svoju pozornost k iztoku. K odieljenoj braći, kajajućoj se djeci, prama kojoj je vazda osobitu nježnost pokazivala, k njim se sada sve brižnije obraća, a nadat se je, da ju plod toga brigovanja i pomaganja neće mimoići. Gdje se sve čini iz jedine i čiste ljubavi, tu plod, bilo i kasnije, izostati neće. Gdje bo je iskrenosti, tu će biti i povjerenja; gdje je ozbiljne volje, tu će biti i rada; gdje se djelo s Bogom počimlje, tu neće niti uzmanjkati Božjega blagoslova; a gdje je blagoslov s neba, tamo posao jalov biti nemože, — jer koj stvori sve, može um i srdce čovjeka sklonuti na spoznanje i prigrljenje istine.

Molitva, koja je toliko jaka, da prodire oblake; molitva, koja je onaj zlatni ključ, štono nebesa otvara, koja je moguća ganuti milosrdje Božje i pred priestolom Božjim sve izprositi — ona neka i nas obuzme te se iz vrućega našega srdca uzdigne za sveto poduzeće crkve. Dao Bog našoj tihoj i skromnoj molitvi, koja za braću našu iz prsijuh nam prodire, da uslišana bude pred njegovim priestoljem; podielio on gorušičnomu sjemenu željah naših, neka uzraste u toliko stablo, da svi pod granami njegovimi upokojimo se.

Na blagdan sv. Cyrilla i Methoda više no ikada uzbudi se u srdcih naših pravedna zahvala svemogućemu Bogu za velika dobročinstva, kojih smo presretni dionici. Svetkovina naših sv. apoštolah daje nam zato dovoljna uzroka. Oni bijahu prosvjetitelji naroda slavenskoga; oni naučiše praotce naše poznati pravoga Boga i sv. vjeru Isusovu; oni nam pokazaše način i put, kojim najveće blago steći moremo, blago, koje nadmašava sva minuća dobra ovoga svieta, blago, koje niti će hrdja izjesti, niti lupež odnieti, niti moljac raztočiti, jer nije od ovoga svieta. Ganuti na zahvalnost s velike ljubavi i zasluge sv. apoštolah prema nami prikazasmo na dan njihove slavne uspomene u kapeli našoj Svevišnjemu nekrvnu žrtvu. Kapela dubko bje napunjena od pravovjernih, gotovo čistih slavjanskih dušah. Mnogi Moravac, Čeh i Jugoslaven poslà taj dan svoju molitvu posredovanjem svetih apoštolah Otcu nebeskomu. I moje srdce taj dan molilo je i uzdisala mi duša za bratinsku slogu naroda našega, — za vjernost k sv. vjeri, za sv. blagoslov Božji, da se vrhu nas razastre. Uzdisao sam skrušenim srdcem sv. apostolom, da se i u buduće za nas brinu, mole i štite nas pred priestoljem Božjim, kao što za svoga boravljenja na ovom svietu nas branijahu od napadajah neprijateljskih; da čine srdca naša omekšati, nas voljne sv. istine viekom sliediti, te užgu luč prave ljubavi u srdcih svih nas. Znam, da je ovoj molitvi naličio i mnoge plemenite duše bogoljubni uzdisaj.

Mi smo i ovaj put naški pod službom pojili, kao što se u obće od božića iz ustah bogoljubnoga puka izmjenice ore slavenske sv. pjesme. Slušasmo i rieč Božju i u naškom jeziku. Al zato nitko neka nemisli, da uz to pogdjekoji Niemci rimokatolici, koji se u našem gradu nastaniše, ostaju bez duševne hrane i okrepe. Mi se držimo narodnih poslovicah: „što jednomu pravu, drugomu zdravo,“ a „što je pravo i Bogu je drago.“ Crkva je svim ljubezna i prava majka.

Mimogred ću napomenuti izraženu želju mnogih kršćanskih dušah, navlastito Dalmatinacah, da zašto se nebi kadgod činila sv. služba i našim jezikom? Svećenici obećaše, da će, koliko im je u vlasti, toj bogoljubnoj želji tim zadovoljiti, što će više putah štijenja i sv. evangjelja na slavenskom jeziku odpjevati.

Dakle u kolu bogoljubnih dušah spominjali smo se i mi ovdje sv. naših apoštolah, njihovih dielah, velikih žrtvah i zaslugah oko plemena našega; o njihovoj uzvišenoj i plemenitoj namjeri, o gorućoj ljubavi i čvrstoj vjeri, koja jedina bila je podobna tolika djela poduzeti i izvesti; spominjasmo se i presretne braće Moravacah, što njih i njihovu državu zapade zaštita slavenskih apoštolah i mnogo toga još bijaše, o čem je srdce ćutilo, um mislio a usta sborila. Sjetismo se i riečih najvećega Jugoslavena i otca naroda svoga na pomnožanom carevinskom vieću god. 1860. prosborenih: da smo mi Slaveni voljni hiljadogodišnju uspomenu svojih slavnih apoštolah proslaviti što veličanstvenije. A to će biti pravedno i dostojno. Ako drugi narodi slave stoljetnice svojih pjesnikah, nećemo ni mi propustiti, da ugodnike Božje, apoštole i svetitelje naroda, dostojanstvenike crkve i naučitelje sv. vjere neproslavimo u tisućnici njihovoj slavom čim sjajnijom, što nam valjda nitko niti zamjerio niti prečio nebude. S toga se sada već radujemo danu, kad će se ne samo na Velehradu, nego svuda, gdje ima slavenskih kršćanah, dostojnim svetkovanjem pokazati svietu plodovi, uzrasli na stablu prije tisuću godinah zasadjenom.

Viestnik.

Iz Zagreba. Glavno ravnateljstvo englezkih družtvah sv. Vinka Pavlova stolujuće u Londonu nakanilo je prigodom ljetošnje velike obrtne izloge u Londonu urediti i dne 23. i 24. Lipnja t. g. na javni ogled otvoriti obćenitu izlogu i prodaju dielah kršćanske ljubavi na korist onih svrhah, oko kojih isto družtvo nastoji u Londonu. U to ime razposla pomenuto ravnateljstvo pozivnice na sva istoimena družtva, gdjegod se nahodila, moleći ih, da k toj izlozi pošalju kakovih god ma

i manje ciene stvarih, te tako zasvjedoče katoličko i bratinsko zajedničtvo, ili što će jošte bolje biti, da sami članovi koristeći se obćenitom obrtnom izlogom u Londonu, dodju glavom onamo, te tako umnože broj kupacah i osobno pokažu rečeno bratinstvo. Takova pozivnica stiže i predsjedniku ovdašnjega družtva sv. Vinka. U njoj uvjerava londonsko glavno ravnateljstvo, da će sa svoje strane sve učiniti, štogod mu bude u silah, da se dokaže, kako su napadaji, kojim bijahu družtva sv. Vinka u novije vrieme izvržena, ista družtva samo jošte milija učinila članovom; a misli, da se to nemože bolje učiniti, nego ako sabere u tvoru kršćanske ljubavi oko sebe svu subraću, odkud god bila, koja se u onaj par u Londonu bavila budu. Svim, koji onamo dojdu, obećaje ravnateljstvo, da će izvan koristi, što će ju crpiti iz obćenite izloge, put ih dovesti u krilo prave obiteljske svečanosti; da će udaljeni od zavičaja svoga naći srodnikah i sunarodnikah u licu članovah i ubogih sv. Vinka. Družtvo londonsko razdieljeno u šestnaest gradskih podružnicah nastoji ponajglavnije oko mladeži, jerbo usried pučanstva protukatoličkoga mnogim je pogibeljim izvržena vjera uboge djece, koju je crkva sv. krstom primila u svoje krilo. A nestašica podpore za odgajanje ubogih, koje šalje Irska u broju nerazmjernom prema silam družtvenim, čini, da, premda su česti prelazi u višjih stališih na utjehu englezkim katolikom, to oni ipak više dušah gube nego stiču gledeć na djecu rodjenu od katoličkih roditeljah i krštenih u katoličkoj crkvi, koja u djetinstvu zapuštena umnožavaju ogromnu svjetinu za vjeru nehajnu, i nebrojene sljedbe, koje razpolažu na svoje svrhe s onim silnim blagom, što ga predci katolički posvetiše na službu katoličkoj crkvi i njenim službenikom.

Zanimivo je znati, čim se to londonsko družtvo sv. Vinka, izvan običnih dielah milosrdja, prema mjestnim okolnostim ponajglavnije bavi, zasvjedočujući na novo, koli dosjetljiva je prava ljubav kršćanska, — no o tom više drugi put. Za sada samo jošte imamo javiti, da je ovdašnje družtvo sv. Vinka odlučilo na pomenutu izlogu dielah kršćanske ljubavi od svoje strane svakako poslati prinesakah, koji će na sebi nositi narodni značaj.

— Za poplavom oštećene žitelje gornje Austrije poslao je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački linačkomu prineske u to ime sabirajućemu odboru 50 for.

Iz Pariza. „Moniteur“ izdaje svojimi članci o sazivu biskupah u Rim, što po prilici francezka vlada o tom misli. Vidjeti je naime, da ona ima nakanu nepropustiti ni jednoga rimskoga zaključka, bilo to strogo vjerozakonska stvar, bez njezina upliva, znanja i „shodne“ primjetbe; vidjeti je bilo u samih redcih i medju njimi, kako car Napoleon razumieva pojam „zaštite,“ te ga širom razteže. To vendar neće priečiti, da francezki biskupi, ako jim bude s voljom, primu poziv kardinala Caterinia; jer silovita zabrana, da nesmiedu u Rim, bila bi spačka nad sve spačke. Nu tko pozna francezku ćud i mudri postupak, dokle se komu uvuče u srdce, mora unapried reći, da će mnogomu francezkomu biskupu, u koga neima onako čvrsta značaja, kano u Dupanloupa, Pie-a itd. „Moniteur“ svojimi slutnjami i nagovieštanjem pokvariti volju, da se zaputi u Rim. Francezka vlada znade vazda braniti svoje pravo, da pisma od sv. stolice na francezki narod idu samo s njezinim znanjem i privoljom, pa kad bi mislila, da bi joj koje, n. p. papinski govor ili poslanica mogla nahuditi, naložiti urednikom listovah, da to za koj dan kašnje objave. U okružnici kardinala Caterinia neima ni rieči o drugom čem, nego samo ob unutarnjih poslovih katoličke crkve. Nego francezki listovi stanovitoga smjera trude se svom snagom, nebi-li jim se štioci obsvjedočili, da je kanonizacija gola „izlika,“ pak da bi to bilo politički sabor, a zaključki mu vas sviet uznemirili.

— Svi politici tako u Parizu kako i u Rimu slute, da je mnsgr. Caterini onu okružnicu na sve biskupe katoličkoga svieta razaslao po želji i nagovoru samoga pape; jer on da želi oko sebe sakupiti što više crkvenih dostojanstvenikah te čuti od njih svjet. Neima ni dvojbe, da Caterini smiera na nješto drugo osim toga, da katoličke biskupe sazove na svečanu kanonizaciju častnih japanskih mučenikah. Sv. otac papa, sva je prilika, kani ovu prigodu upotrebiti, da drži pravi crkveni sabor. (?) Tad će razložiti na tanko stanje sv. stolice te pitati svjet, što-li je uraditi. Osim toga, kako se kao gotova stvar pripovieda, namjerava sv. otac biskupom dati na razpravu to pitanje: bi-li bolje bilo odići iz Rima te pustiti prevrat, dokle se sam neiztroši i neizbiesni, a papinsku stolicu za vrieme prenieti u Mletke. Ovu bi osnovu sigurno odobrila Austrija. Vidi se, da Pio IX. na sve načine misli, kako bi crkvu u ovolikoj pogibelji osigurao, te za dobe učinio naredbe, da se izbor pape nebude morao obdržavati pod krutom zaštitom francezkih bajunetah; a tomu, misli, da bi se izbjeglo, ako on svoj dvor za dobe premjesti u Mletke. — Tako piše njeki parižki dopisnik lista „Epoca“ u Madridu.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Toma Ciglarić, župnik u Goli, premješten je kao takov u Kloštar.

„ Ignac Maretić, upravitelj župe u Kuniću, postao je tamo župnikom.

„ Janko Vuković, duh. pomoćnik, prenešen je iz Sv. Marije u Medjumurju u Petrianec.

Preminuo je g. Dragutin Horvat, župnik u Mostih.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 14. U ČETVRTAK 3. TRAVNJA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Crkvena dobra u Austriji jesu-li u mrtvih rukah?

? Obstanak crkve osjeguran je obećanjem Božjim; njen dakle niti obstanak niti propast nije u ljudskoj vlasti. Nu ljudi, kao što svojim protivljenjem i pogibionim nastojanjem mnogo neprilikah crkvi uzročiše, tako mogu svojim sinovljim privoljenjem i pomaganjem mnogo k promicanju i razširenju slave Božje a vjerozakonskoga života i osvjedočenja doprinieti. Bog upravlja — nu kod te uprave znatnu dionicu čovjeku propušća. Pravo reći: sve posljedice ljudskoga nastojanja netaknu se neoskvrnjive svetinje crkve — Božja ostane Božja — već se sve strovale na čovjeka.

Toliko i tako obsežno družtvo, koje se prostire preko sve četiri strane svieta, da uspješno djelovati može, treba da ima sredstvah i podlogu u vremenitom dobru. Premda Isus reče: carstvo moje nije od ovoga svieta, to je vendar na ovom svietu; nesakupe-li se ljudi oko žrtvenika i nezačmu oko svojega posvećenja ovdje raditi: za cielo neće se nit kao duše blažene oko prestolja Božjega sakupiti. O tom se crkva na svaki način pobrinù.

Buduć da je crkva nješto oporukom, nješto darovanjem, nješto prinosom svojih članovah, nješto ljubavju svoje djece stekla vremenito blago, i budući joj vlastitimi propisi zabranjeno stečeno blago odtudjiti, i buduć imućna nemogaše u nepriliku pasti, da svoje dobro razpača, nije čudo, da u povoljnih okolnostih umnožavaše vremeniti imutak. Dok nabožan duh oduševljavaše vladare i državnike, bilo je crkveno dobro netaknuto nastorom. Različiti uzroci otvoriše ljudem oči nenavidne.

Različne države različne pronajdoše načine, kako bi se zatrpao vrelo, noseće blago crkvi u naručaj. Mnogo ima o tom pravih i zdravih, krivičnih i smiešnih propisah; nu najsmješniji način, kojim lakomost progutnu imovinu crkvenu, vidi mi se onaj u Švedskoj, za dobe kralja Gustaav Adolfa, ovoga ako ne glavnoga njetila vojne tridesetogodišnje, a to za cielo njezinoga muževnoga do izdahnuća svojega vjernoga podupiratelja, pače i vodju. Državna pjeneznica u Švedskoj izprazni se — stara bolest državnih kasah — valjda lošim gospodarstvom; al mnogi misle zato, što od crkvene znatne imovine neuticaše novac u blagajnu državnu. Savjetnici skrenu s ledji te svjetovahu kralja: Svietla kruno! prihini se, da ćeš ostaviti i krunu i vladanje, jer ti je nestalo novacah, a mi ćemo ti dosuditi, da dokineš i zaokupiš crkvena dobra. Tako bude.

Od naših se medju nami ovako priča: Popevši se car Josip II. na laz u Moravskoj uz mnogobrojnu pratnju dvoranah, da se užije s glavice liepa vidika, razglednuv se zapita: Čija je ovo gradina? Biskupska. — Čiji ono vinograd? Opata N. — Čiji je ono majur? Samostana u N. — Šta je moje? Ovaj studeni kamen, na kojem stoji Vaše Veličanstvo. Za godinu danah bit će drugojačije. Što bi učinjeno, vidi se i sada, i osiećat će se kamo dulje. Začeto nije svim po volji dočeto.

Rekoh, da su sve evropejske države, svaka po svojem pravcu, nastojale omedjašiti ili stegnuti ili baš zabraniti nagomilanje vremenita dobra oko crkve. Država tako čineća pokazà svoju nenabožnu ćud, i očitovà svoju slabost. Država je vjerovnik, kojega vjeresija raste, čim ga je žiteljstva ljubav jače opasala. Navlaš hrvatsko-ugarska povjestnica kazuje, da je crkva često u ratnoj pogibelji lebdeću državu novcem i vojskom pomagala. Istinite dogadjaje, crkvinu spremnost pokazujuće, sada na vidik iz mraka iznašati, zaudaralo bi njekim ljudem po mračnjačtvu i natražnjačtvu. Prodjimo se.

S toga što crkvena dobra riedko svojega gospodara mienjaju, rieč je, da su u mrtvih rukah; i jer neplaćahu poreza te tako nenošahu državi nikakova dohodka reklo se i veli se, da su mrtva. Njeki političui, novčani i državni mudraci o tom i sad sanjaju. Ti razpravitelji svieta govore jedan za drugim, a čini se, da nerazmišljaju prije, je-li sbilja u Austriji crkvena imovina mrtva, je-li u mrtvih rukah?

Koliko god je starih, ponovljenih i novih porezah izmišljeno i uvedeno, toliko ih posjednici crkvenoga imanja plaćaju. Razmišljaj. I od same altarije plaća se dohodarina. — Je-li u mrtvih rukah, što gospodare nemienja svaki čas? Nije! Za to se pobrinuše ekvivalentom. Ekvivalent, kao što je poznato, imadu plaćati občine, zaklade, crkve i duhovne prebende kao tako zvane „manus mortuae“ od posjeda negibivih dobarah dohodak davajućih za to, što takov posjed iz njihovih rukah neprolazi u druge prodajom, nasljedstvom, darovanjem.

Velim. da su ruke crkvene darežljivije, blagotvornije i dalje dosižne no su ruke bankirah, koji do duše spravljaju i upravo — nerazbacuju. Tko pomisli, kolike učione, kolike zavode za umjetnosti, kolika družtva za razprostiranje vjere, kolike družbe za podupiranje ubogih i bolestnih utemelji i utemeljena uzdržava crkva, smislit će, da toga svi skupa uzeti bankiri nečine, koji možebiti tek svoju rodbinu i svojtu i svoje službenike, pa one, s kojimi stoje u poslovnom odnošaju u odaljenih gradovih, pomažu. Hoćemo-li pravedni biti, veli Humbold, — taj nit je bio katolik nit klerikalac — moramo velike i junačke napore, koje duhovničtvo na kraju srednjega vieka, kao i na početku kršćanstva učini, da se pravo, koje od naravi čovjeka ide, priznade, pohvaliti.

Bogatari zaželiše crkvena dobra. Prije njekoliko godinah dade svoja fiškalna imanja država banki pod dug. Bankiri otezahu — i sad se nemogu utaložit, već neprestano jauču nad gubitkom, što ga trpe, jer se oni nuz špekulativne svoje poslove ratarstvom i šumarstvom baviti nemogu. Zar misle, da crkvena imovina netraži brige i promišljanja, da se ondje dohodci sami legu, kao što novac leže novce? — Nevuče novčare srdce za zemljom i sgradami, koje ako nose i troše — već im nabrekoše oči za onom zericom zlata i srebra salita u posude rabeće kod službe Božje. To je ono, što žele njihove nikada site kese! Mozgaju: koliko tisućah ima kaležah i t. d. koliko markah zlata i srebra, i koliko bi se iz tih markah dalo bielih dolarah i žutakah nakovati. Govor indi lihvarah o crkvenom dobru jest sbilja zlata i srebra vriedan. —

Onomlani vikahu: prodajte imovinu crkvenu, dobit ćete za nju kakovih 800 miliunah. Taj predlog propade i vikači ušutiše — valjda što bi oni morali biti zajedno i kupci — jer oti ljudi primaju rado — nu mučno izdavaju novce.

Sad napeše druge žice te brenče: dajte založite crkvenu imovinu! Evo i tuj zla: zaboraviše reći, tko će uzeti u zalog zemlju, koju treba obradjivati, sgrade, koje treba popravljati. Moji ljudi, bolje je kupiti dionice od banke, koje svake pol godine bez muke, brige i napora gospodaru nose 28 for. dividende. Mislim, da vriednost zemlje prema vriednosti takove akcije nenosi toliko postotakah na cielu godinu, odbivši, što se odbiti mora prije, nego-li će se dobitak računati.

Druga je sa srebrnom i zlatnom spravom, odlučenom, da se njom služi kod žrtvenika; druga je s ruhom crkvenim, obšitim zlatnimi i srebrnimi rojtami i gajtani. Da se to raztopi, kako rekoh, bilo bi bjelicah i žutakah. Nu opet je druga, bi-li se time dug državni obalio„ ili bi vikačem kese udebljale? God. 1854. crkve, manastiri, riečju duhovničtvo i ostala crkvena i svjetovna sirotinja sakupi i od svojih ustah odtrže te predade 611 miliunah narodnoga zajma. Malo za tim eto kupacah kupujućih u obaljenu cienu zadužnice, te tako uzajmitelje oglobiše, domovinu nepomogoše već sebe obogatiše vukuć srebro za kamate.

Prosto mi bilo jednu predložiti. „Ajde srdčani prijatelji carevine, vjerni sinovi domovine, recite: Mila domovino, majko naša, dok si bila bogata — evo ti u nuždi pomoći; poklanjamo ti ovu godinu pripadajuće nam kamate od narodnoga zajma.“ Tim bi se njekoliko miliunah duga obalilo, i ona bi prama osiromašiloj domovini dužnost ovršila, koja nad nadarbinom crkvenom visi, da svojega osiromašiloga pokrovitelja pomagati mora.

Otmu-li se sbilja, što je preostalo, crkvi i nadarbenikom imanja i posjed, šta će iz toga izaći? Čovjeku, krio koliko mu drago, jest nabožna ćud prirodjena. Ma igdje na svietu kakav Reichsrath odlučio, da se svećenstvo s pastve viernih digne, i da se zapopivanje zabrani, za malo samo bi si čovječanstvo stvorilo poslužnika nabožne ćudi. pa taj upravo samo drva nosio, da se kumir ogrije. — Šta bi dakle bilo, da se duhovničtvo do kraja oglobi? Palo bi državnoj kasi — obterećenoj „potrebitijimi troškovi“ — na teret. Vuklo bi svakoga mjeseca iz nje ponješto, a unosilo nebi ništa — dočim sada tobož bogato, neodvisno, ma i nepitalo za nikim, pita svakoga roka zanj porezni ured.

„Osiromašimo-li duhovničtvo, bit će nam pokornije i na naše svrhe voljnije.“ — Tako-li mislite? kruto se varate. Katoličko duhovničtvo kamo

god dospjelo, pokorava se zakonom zemaljskim: u Americi amerikanskim, u Africi afrikanskim, u Ruskoj ruskim, u Englezkoj englezkim, u Francezkoj francezkim, u Austriji austrijskim i posebnim narodah u pokrajinah carevine živućih. Nu da pogazi vjeru ili da se zakonom Božjim i propisom crkvenim za volju koje vlade iznevjeri, — prije će ga snaći smrt mučenička, bilo mučeničtvo kakove mu drago vrsti, silovito ili lagano. Primjerah ima u povjestnici svakoga vieka. — Francezko duhovničtvo Napoleona III. dignu na prestolje, vjerno mu svagda, dok nepruži carsku svoju ruku za oblašću duhovnom na pogrdu crkve i narušenje njezinih zakonah. U tom mu slučaju je oporno — i svaki, tko ljubi značaj u čovjeka, zaželit će: da bi se po svem svietu za njim duhovničtvo povadjalo. Talijansko duhovničtvo nije oporno zato, što bi se Talijanska ujedinila; već vjerujte s toga, što talijanski radikalci ruše crkve i oltare, pogrdjuju svetinju zakona svojega i svojih otacah. — U Austriji će se čuti, kad do sbilja dodje.

Ili ovako ili onako, nova neće ništa ljudi pronaći; već je sve tuj bilo. Koja im korist, što zaručnicu Isusovu obezčestiše svetogrdno? Nebeski joj ures neoteše, življenja joj neskratiše; ona će ostati i slobodno se kretati do svršetka vjekovah. To nije popovska izmišljotina — tako je obećano!

Crkva carigradskoga patrijarke.

(Po Döllingeru.)

Najstarija od odciepljenih crkvah, iztočna ili „pravoslavna anadolska crkva," pod vrhovnom upravom carigradskoga patrijarke obuzimaše njekada sve zemlje grčkoga carstva; nu od njeko doba razpada se ona pobunom i razdorom crkvenim na sve manje komade. Razdoru ovomu krive su s jedne strane protivne si narodnosti, s druge nemoć turskoga carstva, koje je drugčije, budući slavno i možno, vazda branilo ugled carigradskoga patrijarke za svoju korist. Hellenska crkva u grčkom carstvu proglasila se je neovisnom, a tako učini i karlovački metropolita u Austriji sa svojih jedanaest vladikah, te je njegova crkva sada nepodredjen patrijarkat. Crkve na Cipru, u Crnoj Gori i na brdu Sinaju proglasiše se takodjer nezavisnimi. U podunavskih kneževinah javlja se ista težnja, da dobiju svoju neovisnu romansku crkvu. Skoro sve novine, što izlaze u onih zemljah, zahtievaju, da se proglasi nezavisna moldavsko-vlaška crkva te ustroji s otim imenom sinoda. Baš sada odciepiše se Bugari, koji se vratiše u krilo katoličke crkve. Što su za sada još jonski otoci pokorni patrijarki, te ga priznavaju za vrhovnu glavu, a nepridružiše se hellenskoj crkvi, ima se uračunati Englezkoj, koja to budi prostim uplivom budi silom prieči. U Rumeliji radi se jošte o daljem razdoru.

Patrijarka, koj po svem tom vlada još i sada od prilike devet milijunah dušah, ima u njekih odnošajih veću oblast, nego je papinska; on po svojoj volji može svrgnuti s časti nadbiskupe, biskupe i svećenike, a tako i imenovati ih, da nikomu za to nije dužan dati računa; on je može sve, osim četvoricu dostojanstvenikah u sinodi stalnih, poslati nazad u njihove biskupije. Osim toga ima veliku gradjansku povlasticu i oblast suditi, a k tomu neograničeno pravo nametavati daću. Ta sva uprava ovršava se jur vjekove bezprimjernom sistemom u iztiskivanju novacah, mitnji i simoniji. Ni jedan patrijarka nedojde do časti van ovakovim putem. Po starom običaju mienja se patrijarka svake druge ili treće godine t. j. kako je uvedeno turskom samovoljom i grčkom pokvarenošću; sinoda ga sbog zle uprave skine ili ga prisili, da se zahvali. Riedak je slučaj, da patrijarka u svojoj časti umre, jer ljudi, koji kod toga imadu dobitka, skrbe se jur, da što češće bude trgovine s čašću patrijarke. Svaki patrijarka opet, dokle sjedi na stolici, ako je razasuo silu novacah, dok je maknuo sa stolice predšastnika, trudi se po sve načine, da si naknadi potrošeni novac i opet više toga nakupi skidajuć nižje od sebe s časti te predavajuć nadbiskupije više nudećemu. Tako ide redom do zadnjega župnika, koj za naknadu potrošena mita globi prosti svoj puk. Najveće spletke plete u prodaji patrijaršije i najviše strpa u kesu svjetovnjak častnik po imenu „logothet," koj je zajedno crkveni dostojanstvenik o boku patriarci u ovršbi njegove oblasti, te posrednik medju njim i turskom vladom. Eno prošle godine skinut je s časti patrijarka Kyrill sbog simonije, sbog razsutka patriarkalnoga novca itd.; a na njegovo mjesto po pravoj izbornoj bitci zasjede Joakim, biskup iz Cizika. Svećenici rodjeni Grci bijahu do sada Turkom orudje, kojim vladahu ne samo grčkim, nego i slavjanskim narodom u carstvu, i to tolikim nesmiljem, da se Slavjani sve to više sada dižu na ustanak. Ono osam dostojanstvenikah u sinodi (zovu se metropolite, ali šestorici od njih sva je metropolija jedno selo) prva su gospoda za patrijarkom, pače da su složni, i nad njim. Velika svjetovna oblast nad podložnici, što je grčkim crkvenim dostojanstvenikom dana, zametak je onomu neopisivomu nasilju, a opet vrutak, iz kojega crpeć blago obogate i sebe i svoje višje poglavare. Velika stranka Slavjanah opozivajuć se na „hat humajum" tur-

skoga cara, a u savezu s jednom strankom Grkah svjetovnjakah radi o tom, da razkine ove crkveno-državne okove. Proti njim bore se grčki oligarke, naime sedmorica prvih dostojanstvenikah u sinodi u savezu sa strankom narodnom hellenskom, koja se boji, da ju nepremahne slavjanska stranka, te sve smiera na krvav boj, na ostao ili propao; a opet neima izgleda za mir, jer su si protivne narodnosti, a zlo dodijalo jednoj i drugoj do grla. Po takovu carigradskomu patriarkatu prieti očita pogibelj. Drugi tri patriarke, koji bi po zakonu anadolske odciepljene crkve u zajednici s carigradskim morali imati prvu i najvišju moć u vjerozakonskih stvarih, nose samo to ime; jer patriarka aleksandrijski ima pod sobom samo 5000, antiokijski 50,000, a jeruzalemski 25.000 dušah. Jeruzalemski patriarka stanuje ljeti na otocih blizo glavnoga grada, a druga dva stanuju, i to samo s dozvolom patriarke carigradskoga i njegove sinode, u priestolnom gradu.

Makar je grčka patriaršija tako duboko propala, da od starine častna crkva dublje i sramotnije pasti nemože, to se ipak po svem tom najmladjemu proroku slavjanstva, koje je pozvano da svim svietom zavlada, otvara baš s ove crkve najljepši izgled u budućnost. „Padne-li jednom turska vlada, piše Pogodin, tad će stolica carigradskoga patriarke moći se uzdignuti sa svom svojom slavom, a iztočna crkva moći će opet zakriliti čitav sviet. Tada će se i preživjeli se zapad dati opet pomladiti; jer na Slavjanih sva je budućnost. (Politische Briefe aus Russland. Leipzig 1860. l. 17.).

Istina je, neima prečje potrebe, nego da ožive i sama se obnovi ova crkva; jer u njoj zavladala je simonija, kakva se samo pomisliti može; bio višji ili nižji svećenik, na drugo nemisli nego na trgovinu i mito, ter će upotrebiti sve moguće načine, nabožne i predsudne, da iztisne od koga darovah. To su značajne biljege carigradskoga crkvenoga života, koje svaki motrilac potvrdjuje. K tomu još svećenici su prosti neznalice, te velikim dielom, a u mnogih krajevih većinom neznadu ni pisati, pače ni čitati. Pisac jednoga godine 1856. izdanoga spisa o stanju Cefalonije, a to Laskarato, opisuje u pismih na tamošnjega nadbiskupa, kako se svakomu može dogoditi, da sbog zla ponašanja danas protjerana slugu sutra može vidjeti svećenikom; ljude, koje si prije malo danah vidjevao kao ladjare, ratare ili cincare, možeš iznenada vidjeti pred žrtvenikom ili na propovjedaonici.

Predati se posve državnoj oblasti, to je sudbina svih od obćenite crkve odmetnutih posebnih crkvah, a ta stiže iztočnu tako, da Grci pače i Turke svoje gospodare priznavaju za vrhovne sudce u crkvenih pitanjih. Ma nedalo se to ni vjerovati na prvi mah, ipak je izrekom i službeno izrečeno. Pio IX. svojom okružnicom na iztočne biskupe godine 1848. opomenu je, da neima kod njih vjerozakonskoga jedinstva; na to mu odgovori patriarka Anthimos sa svojom sinodom ovako: „Preporna i težka pitanja razpravljaju ova tri patriarke s carigradskim, jer je ovaj grad carska stolica, i jer je on predsjednik sinode. Nemogu-li se oni sporazumjeti, to se stvar polag zakonita običaja na rješitbu predaje (turskoj) vladi.“ Grk Pitzipios pišući to napominje i jedan slučaj, kako se je sbilja dogodio. Svećenici jermenskoga obreda prepirahu se s grčkimi svećenici sbog običaja, da se u žrtveno vino ulieva vode; razprava bude predana Turčinu Rais-Efendiji, a on po svoju izreče ovakov sud: „Vino je nečastivo, koranom zabranjeno pilo; moradu dakle rabiti samu vodu.“

Pak vendar po svem tom neda se tajiti, da ovu crkvu u turskom carstvu čeka sjajna budućnost, ako se bude umjela samo malo pridignuti iz sadanjega gliba, te shvatiti veličinu svoje zadaće. Jer dani su turskoj vladi odbrojeni, pak ne samo da će carstvo, kako sada stoji, propasti, nego će se još i muhamedanizmu skršiti u Europi moć, Turci prognati nazad u Aziju, ili će izumrti, kako jih sbilja sve više i nestaje. Već sada imade kršćanah s ovu stranu više nego Turakah; već sada boje se oni, da bi po hat-humajumu sbilja i pošteno uvedenu za pet godinah bili prognani preko Bosfora. Oni sami po zloj svojoj naravi nisu više za to, da se poprave i ustale; mržnja na svaku obnovu kano i na svakoga, koj neštuje svetca Muhameda, to je članak njihove vjere. Turčinu je slobodno držati više ženah, prognati ženu, kad mu se svidi; žene su odlučene te živu život protunaravan, truje se opakim načinom zametak u utrobi, da bude što manje djece, neima boljarstva a ni pravoga tako zvanoga srednjega staleža: čitav njihov družtveni položaj, jer je lien i proždrljiv od kršćanske muke živući narod, to je sve silna zapreka, koja neda, da se digne turski narod. Nu Turci i sami slute, da će skoro proći za nje vrieme. Kako padaju po broju, tako pada u njih ćudorednost, životna snaga i nada. *) Lienost njihova kriepi jim vjeru u fatalizam, a ovaj opet izgovor jim je u zaziranju od svakoga napora. Kršćanin medju Turci baš je kao živ čovjek privezan za mrtvaca. Medjuto kršćani dižu se na očigled po broju, blagostanju, prosvjeti i odvažnosti. Turci sami govore već sada: da će kršćani

*) Englezki konzul Finn javi nedavna: da muhamedanski narod u Siriji izumire, i to nemogu reći, da po malo izumire. U istoj maloj Aziji, koju Turci, bogatu njekada i krasnu zemlju, za 350 godinah pretvoriše u pustaru, opažava se isti pojav. Jedan paša tamošnji uvjerava sam, da je pomor u njegovu pašaluku za 6 na stotinu jači od poroda.

za sigurno zauzeti sve časti, a tada da će svanuti jedan dan, te će ministri reći sultanu, neka se dade pokrstiti, što će i biti. Budućnost se otvara kršćanstvu a ne izlamu, i to daleko u Aziju, jer i przijanska država zrela je za razpad, dočim narod silno a dnevice gine. Još početkom ovoga vieka kažu da je bilo naroda 12 milijunah, a sada da je jur spao na 8. Po gotovu svi perzijanski gradovi osim Tabrisa, Teherana i Širasa puste su razvaline, a zemlja pada naravno sve to više pod Rusa. Pak makar je muhamedanizam u novije doba jako napredovao medju Malajci na Borneju, medju crnci u Sudanu i na Madagaskaru, vendar se je u obće počeo razpadati, te mora zapeti, gdje god u kršćanskih narodah nagazi na razložnu i postojanu krepčinu. Da ni nepitamo, gdje je istina, izlam ima već u sebi od postanka tu crvotočinu, što je on vjerozakon sastavljen od tvrdih i nepomičnih pravilah, koja su ravno za sve odnošaje života, ali smetaju napredak u prosvjeti; koja budući proizvod jednoga naroda i to samo shodna za nizak stepen izobraženja, nemogu za dugo obstati, a da se prenesu na druge narode, nisu zato dobra, pače su škodljiva; napokon, koja se o unutarnje iz njih zametnute opreke i potrebštine života moraju da razbiju, dočim kršćanstvo, budući vjerozakon ideah ni na jedno vrieme ni na jednu narodnost stegnut, već uredba za savkoliki sviet, može zadovoljiti svakoj pravoj ljudskoj potrebi, te čovječanstvu biti za napredak i pobudu u prosvjeti i razvitku.

Dopisi.

T. **Iz Moravske.** Tamna magla bijaše prikrila vrhunce malih brežuljakah, štono se prostiru od Nebotina do Křelova, ter putnika prieče, da nemože pogled svoj baciti na milovidno razpoložene bregove i krasne predjele moravske. Doista krasna je to zemlja, prastara kolievka slavjanskoga naroda, koja baš u ono vrieme, kadno hrabri Hrvati i za njimi Srblji ostaviše svoj zatatranski zavičaj, da si oko jadranskoga mora i drugud na jugu od Avarah otmu novu domovinu, cvaše Moravska u najljepšoj slavi. Pa se i Moravci ponose svojom postojbinom, te u poznatoj Tylovoj pjesmi „Kde domov můj,“ mjesto riečih „Země Česká domov můj“ pjevaju „Zem Moravská domov můj.“

Nezadovoljan, što nemogoh vidjeti sve ono, što mi srdce željaše, sjedjah u kočiji u misli zadubljen, dok me kano iza sna trgne kočijaš, prijaviv, da smo prispjeli u župu, gdje kanim ostati. Unišav u župnu kuću najdoh u prvoj sobi g. župnika, starca od 73 godine, gdje se zabavlja radom neštedeći truda ni troška na slavu Božju, i na ures svoje župne crkve. Posao, pri kom ga najdoh, bijaše pozlaćivanje nebnice za istu crkvu, koju je uredio kao kutiju, štono običajemo reći; sva je marmorisana, svi žrtvenici i kipovi pozlaćeni su, kao da gore u suhom zlatu, a to je sve načinila neumorna desnica njegova, koja još neprestaje raditi na veći ures svoje vjerenice. Isto tako i sve okvire na slikah, koje su u hramu Božjem, on je pozlatio. Da je i vješt drvorezac mogao sam se osvjedočiti na nebnici, na kojoj je radio, kad bijah kod njega. Pripoviedaše mi, da je crkvu svoju pozlaćivao kroz 12 godinah, a jur su tri mjeseca, što posluje oko nebničkoga nakita, sam bo glavom cvjetove, grane i ostale različite urese izrezuje.

Revni ovaj svećenik i župnik křelovski zove se Martin Faukal, koga ime scienijah da je dostojno, da ga čitatelji poznadu, a želim staromu radniku, da ga Bog još dugo vremena poživi i uzdrži zdrava i vesela mladjim na izgled.

Dalje scienim, da će dobro primiti čitatelji, ako im još koju kažem od njekih umjetnikah medju svećenici moravskimi. Težko da je već koj dopisnik štogod od njih i njihova truda našemu čitateljstvu priobćio, a dobro je, da za nje čuju i naši svećenici, u kojih kolo spadaju, nebi-li im se i drugdje, osobito medju mladjim duhovničtvom, našlo sljedovnikah. Medju svećenstvom nadbiskupije olomučke nahodi se njih množtvo, koji svoje vrieme znadu ne samo koristno upotriebiti, no i ime svoje potomstvu častno ostaviti. Njeki bave se slikanjem, od kojih spominjem Ivana Stušku, duhovnoga pomoćnika u Olšanu, i Antuna Dudika, administratora u Hrubom Tajnicu. Ovoga posliednjega ime slovi po cieloj Moravskoj kao spisatelja propoviedih od njega izdatih, i mnogih članakah u brnjanskom koledaru i crkvenom časopisu „Hlasu.“ On je na glas izašao i s malimi svojimi slikami. Drugi opet zabavljaju se izvan službenih poslovah glasbom. Medju ovimi vriedno je napomenuti Antuna Wolfa, duh. pomoćnika u Dubici, koj je svojom rukom fisharmoniku tako vješto napravio, da joj se izvrstnu glasu svatko divi.

Ova malica, što ju podajem obćinstvu, nek mi se nezamjeri, jer mi je namjera, da putujući medju braćom moravskom prijavim štogod svomu rodu, da čuje, što i kako je u tih stranah našega naroda.

Iz Moravske. I u našem crkvenom listu „Hlasu“ objavljen je ruski „Cyrillo-Methodski Sbornik;“ naš revni urednik izravno dopisuje s poznatimi ruskimi jezuiti. Mi Slavjani imali bi taj časopis što se jače može podupirati i razprostirati, jerbo mu je svrha, da nam našu odtudjenu braću privede natrag u jedinstvo. K tomu svaki naobraženi Slavjan može se rusko narječje vrlo lahko naučiti, a to mnogomu može dobro doći.

Dan 26. Veljače u većoj strani gradovah i miestah nije bio slavljen; zašto? netreba da vam razlažem. I našemu puku napokon je puknulo med očima, te uvidja, da dugotrpnoga i pravednoga Boga kojekakovimi demon-

štracijami (!) nevalja pozivati na osvetu. K tomu naši visokočastni nadpastiri (olomučki i pražki) nisu svomu podčinjenomu duhovničtvu nikakove sile nanieti htjeli glede svetkovanja 26. Veljače, već to na volju svakomu pojedinomu ostavili. Neće se nitko čuditi, što „Presse,“ ovaj za duševni spas (?) Austrije toli brižljivi list, s toga sa svom žestinom udara na pomenute biskupe, a u tom poslu po svom običaju rabi klevete i laži, o čem je dne 18. Ožujka u gospodskoj kući javna pritužba učinjena; jerbo čini se, da g. ministar pravosudja nije „Pressa“ čitao, ili da u obće nečita, što se „svećenstva“ tiče. No čudno će se mnogomu činiti, što i „Gegenwart,“ koj je prije i sve do sada hvale vriedno i bez straha gradio se „katoličkom sviešću“ bezobzirce nasrće na naš episkopat, te bi ga — da može — bar izobćio, i to zato, jerbo svečanost 26. Veljače nije odredio i naložio za ciele biskupije. Dakle je i „Gegenwart“ postao velikoaustrijski katolički list ex offo, jerbo se čuje, da Chovanetz u ovaj par bere 1200 for. podpore u to ime, da udara — na nas! — Što su naši „prosvietljeni“ gradovi proslavili 26. Veljaču, to se lasno pojmiti može, jerbo tu je bilo svečanih gostbah, plesovah i kazalištnih predstavah, a takovih srdce i želudac okriepljujućih zabavah željeli bi si naši stanovite vrsti gradjani svaki dan, no razumije se — na obćinske troškove. U T . . . nisu se kapelani premda su svakomu 10 for. nudili dali sklonuti, da taj dan assistiraju; a u Kroměřižu nisu kanonici pribivali svečanosti. U obće na 26. Veljače pokazalo se i ovdje u Moravskoj sasvim očevidno, da ljudi žele imati ustav ne samo na papiru, kako je dosad, nego, čemu bi već jednom vrieme bilo, priveden u djelo. Mi katolički Moravci nedržimo ništa do mrtve protestantske vjere bez dobrih dielah! —

M. Ch.

D. S. **Iz Biograda.** U br. 4. vašega cienjenoga lista oglasio se povlašteni sabirač dobrovoljnih prinesakah u carevini autrijanskoj, misionar apoštolski u Hercegovini o. Petar Bakula, mjesto očite molbe člankom, razloživši potrebe i nužde Hercegovine, živo opisavši tegobe, s kojimi se ondašnji misionari i puk kršćanski boriti imade. Kao što ga moje srdce iskalo vidjeti i s njim se sastati, isto sam uvjeren o ljubavi vaših čitateljah, te mislim, da ću posve i vam i njim ugoditi, ako vam koju javim o istom o. Peri Bakuli, a to tim više, što je s mnogim i lično poznan. — Ovaj sin Hercegovine, čedo sv. majke crkve, svoj trudni i mučni posao velikom marljivošću i uztrpljivošću ovršuje. Prošao je mnoge i liepe krajeve austrijanske carevine, našao je u njih mnogu blagu i plemenitu dušu, mnogu darežljivu ruku. Putujući trudnim poslom kroz Djakovo, gdje ga milost i otčinska ljubav preuzv. gospodina biskupa djakovačkoga zateče i velikodušno obdari, spustio se preko Osieka do Zemuna, u kojem kad sabrà, što ljubav dade i darežljiva desnica pruži, — čvrstim ufanjem i tvrdom vjerom, da će i u Biogradu najti blagih dušah, koje će za svoju jednokrvnu braću hrcegovačku darak prinieti, pride k nam. Javiv se kod vlasti molio je za dozvolu, da smie sabirati dobrovoljne prineske, razloživ tuj, za koju svrhu sabire milostinju, i da će to ne samo koristiti rimokatolikom već i hrišćanom (sljedbenikom iztočnoga vjeroizpoviedanja). Vlast srbska dozvolu mu nikako nije mogla dati, s toga jednoga razloga, što u Srbiji nije običaj niti u potrebah domaćih tim načinom prineske sabirati. Ali nemojte zato misliti, da je odpremljen iz Biograda kao najtudja tudjina praznih rukuh. Pače liepo ga obdariše: svietli knez srbski poklonì mu 35 dukatah; preosvješćeni gospodin metropolita sve Srbije Mihail 2 duk.; c. k. austrij. glavni konzul 6 for. c. francezki glavni konzul 10 duk.; c. ruski glavni konzul 5 duk.; k. englezki glavni konzul 5 duk.; k. sardinski konzul 5 duk.; k. pruski konzulat 1 duk.; v. gosp. Robert Turmajer apoštol. misionar 3 for. 20 k; Karlo Stručić, svećenik biskup. djakovačke 3 for. 20 kr. Ukupno 63 dukata i 12 for. 40 kr. u srebru. K tomu još tvrdo obećaše c. francezki i kralj. sardinski glavni konzuli, da će svaki poslati u Hercegovinu po jedno zvono.

O. Pero Bakula po dovršenom poslu blagosivajući toli blage duše i darežljiva srdca veselo se vratio u austriju, da nastavi, što je počeo. Mi mu nazvasmo Božji blagosov i dobru sreću na put i s njim se razstadosmo, valjda za ovi sviet na uviek. Sretno putuj neumorna dušo!

Istom prilikom dopustite mi, da vam javim, da smo sv. Josipa proslavili sjajno; njegovoj bo zaštiti izručena je naša mala kapelica. Osim liepa i spasonosna govora tomu danu dolična, bio je toli dobar vriedni starina o. Martin Gjurić, predstojnik samostana zemunskoga, te se potrudio na ove krajeve, da prikaže nekrvnu žrtvu svemogućemu Bogu, pri kojoj službi podvoriše ga do dva svećenika, što na sve, osobito na mladež u našoj malenoj obćini liep i pobožan utisak učini.

Viestnik.

Iz Zagreba. Obećasmo u zadnjem listu, da ćemo izviestiti čitatelje o osobitih djelih kršćanske ljubavi, oko kojih prema okolnostim i potrebam grada nastoje u odbore podieljeni članovi londonskoga družtva sv. Vinka. Sliedit ćemo u tom napomenutu u zadnjem listu pozivnicu na predsjednika ovdašnjega istoimenoga družtva. Odtud doznajemo, da londonsko družtvo sv. Vinka izvan običnih djelah duševnoga i tjelesnoga milosrdja te posebnićkoga dobrotvorstva svoju djelatnost osobitim načinom razprostire na sljedeće čovjekoljubne podhvate.

1. Ima družtvo na brizi sbor malih voštilacah (čistilacah obuće). Na to skloniše družtvo protestanti, koji tim načinom počeše k sebi premamljivati nedorasle uboge katolike. Ovo nastojanje sastoji u tom, što se u taj sbor

uvršćuju katolički dječaci, koji žele da budu javni voštioci. Kao takovi dužni su podvrći se za nje propisanoj uredbi, koja ih pridržava, da izvan poslovnih urah pribivaju zajedno jutarnjim i večernjim molitvam, misi u zapovjedne dane, te polaze večernju katoličku učionu. Družtveni odbor daje dječakom predujamno voštilo i ostalu potrebitu spravu i jednolično ruho, pribavlja im zaštitu policije, koja im brani od napadačah mjesta, što im se redomice naznačuju u gradu. Za to dužni su dječaci plaćati malu pristojbu, no članovom Vinkova družtva ostaje jošte mnogo troškovah namiriti, da se postigne željena svrha. Sada je do 50 mladićah u tom sboru, a moći ih je prepoznati po modroj jednoličnoj odjeći s crvenimi uzvratci, te po pismenih S. V. P., što ih nose na odielu i na stolićih. Nastojnik im je stari jedan stražmeštar, koj s njimi moli, dieli im mjesta, te ih na njih nadgleda dva puta na dan. Pošto su ti mladići bili njeko vrieme u tom sboru, mogu se kamo bolje namjestiti, ako se njihova valjanost zajamčiti može. U poslovnici malih voštilacah u sriedi grada uzdržaje družtvo i spavaonicu, gdje mogu noćiti tako voštioci neimajući roditeljah, kao i ostali dječaci, stojeći pod brigom družtva te danju drugim kakovim poslom se baveći. I posljednji podvrženi su istoj nabožnoj i školskoj uredbi kao i prvašnji.

2. Družtvo skrbi za kuće sv. Vinka (St. Vincent's Home), što se nahode u predgradjih londonskih. Tu stanuju i hrane se katolički dječaci u istu cienu, koja se plaća u ubožkih poslovnicah (workhouses) po protestantskih župah. Ti dječaci idu danju u bližnju katoličku učionu. I njihov je predstojnik stari jedan stražmeštar, te je jedini učitelj, koga družtvo uzdržava; on uči svoje pitomce i vojničku vješbu. U ovaj par ima družtvo na izmaku prve godine 20 pitomacah, a jedan posebni odbor upravlja u ime družtva zavodom te podmiruje troškove.

3. Družtvo se bavi traženjem i zaštitom učenikah za obnovne i obrtne škole. Naime više družtvenih članovah opredieljeno je, koji pribivaju sjednicam policajnih sudištah, kamo se dovode s drugom i katolička djeca na sud, budući okrivljena s kakova zločina, prosjačenja ili potucanja. Članovi doznadu za takove krivce obično uslied prijave kojega katoličkoga činovnika kod tamnicah ili policije namješćenoga. Tada potraže članovi roditelje takove djece i napućuju ih te posreduju, da se takovoj djeci dosudi vrieme kazni probaviti u katoličkih učionah. Ako li neimaju djeca više roditeljah, to isto čine tada članovi na svoju ruku. Družtveni odbor u porazumljenju je s katoličkimi od vlade potvrdjenimi i podupiranimi učionami, te mjesečnimi izvješći prijavlja vlastim, koliko ima praznih miestah u svojih zavodih. Dječaci, kada izadju iz učionah, preporučaju se zaštiti družtvenih zavodah, ili gdje ovakovih neima, mjestnomu duhovničtvu. Jošte se članovi brine, da se takovi dječaci izseliti, u nauk dati ili drugačije namjestiti mogu, pa izseljenike preporučuju podpori i obrani družtvah, postojećih u naseobinah.

— Preuzvišeni gospodin biskup djakovački poklonio je 350 mirovah žita, s odlukom, da se razdieli medju s nerodice prošle godine stradajuće žitelje najprije bivše djakovačke gospoštine, zatim virovitičke i požežke županije.

— Opet se je preselio u vječnost jedan od naših domoljubnih veteranah. Dne 30. Ožujka preminuo je nakon kratke bolesti od užganja pljućah u Pokupskom Pavao Stoos, podarcidjakon i tamošnji mnogogodišnji župnik u 56. godini života, služiv 29 godinah crkvi i domovini. Sva naša domovina poznaje pokojnika kao muža, koj je u početku našega narodnoga pokreta pristao odmah uz tadanje narodne kolovodje, te do smrti svoje cielim srdcem ljubio sve, što je domorodno i narodno. Kao pjesnik, koj je jednakom mjerom bio pouzdanik hrvatskih vilah kao i latinskih muzah, proslavi Stoos svoje ime i preko granicah svoje otačbine, a u više sgodah pokazà, da je i oduševljen govornik. Pobliži njegovi prijatelji znadu, da je on bio čovjek blage ćudi i plemenita srdca, koj bi, da mu je bilo u vlasti, vas sviet bio usrećio. Budući su u njem kadšto prevagu otela čuvstva, tomu se jedino ima a nikakovoj zloj namjeri pripisati, ako je štogod u životu učinio, što hladni razbor odobriti nemože. U takovom duševnom razpoloženju i u burno doba g. 1848. napisao je i onu knjižicu „o ćudorednosti svećenstva," koja mu je kasnije mnogo tuge zadala. Pošto je tamo izražene necrkvene tvrdnje opozvao, bude mu od strane duhovnoga poglavarstva ne samo podpuno oprošteno, već mu i prije oduzeta čast podarcidjakonska povraćena, i on prije njekoliko godinah za kanonika zagrebačkoga predložen; što mu od previšnjega mjesta nije uzsliedilo naimenovanje, tomu se uzrok ima drugdje tražiti. Javna je tajna, da je Stoos, pošto je naša kancelarija i naše domaće crkvene poslove kod kraljevskoga dvora u svoje ruke uzela, opet predložen za zagrebačkoga kanonika, te bi tu čast, budući prvašnjih zapriekah više neima, sigurno, morda za koj dan postignuo bio. No to zasluženo odlikovanje nebi mu sudjeno; — Bog je drugačije okrenuo, a on ga na drugom svietu upokojio i nagradio mu sve trude, brige i tuge, što ih je obilato ovdje proživio.

— Nastojanjem preuzvišenoga gosp. biskupa J. J. Strosmajera pomilovan je osudjeni na tamnicu župnik biskupije djakovačke Benaković, pa će samo pol godine u kom duhovnom zavodu imat sprovesti. Čujemo, da će odlukom nj. preuzvišenosti pomilovani župnik to vrieme boraviti u sjemeništu djakovačkom.

— Piše nam se iz Daruvara: Presvietli gosp. grof Julio Janković, vlastelin i vitez reda željezne krune, vrativši se onomadne iz Beča donio je uzkrsne darove daruvarskoj župnoj crkvi, kojoj je pokrovitelj, i to veliku svjetiljku, kadionicu i škropionik, sve stvari od znatne ciene. Što je na slavu Božju učinio, Višnji mu naplatio!

Duhovničtvo i župljani daruvarski izražuju za taj bogoslužni poklon presvietlomu darovatelju najsrdačniju javnu zahvalu.

Iz Beča piše „Wiener Kirchenzeitung:“ „Gegenwart,“ dnevnik, kojemu reći bi da je već opet druga došla miena, počeo je biti žestok boj za centralizaciju. On ide već tako daleko, da nadbiskupe i biskupe pražkoga, olomučkoga, kraljevogradskoga i budějovičkoga, koji obćine, da 26. Veljaču proslave crkvenom svečanošću, službeno neobvezaše, nego jim samo svetkovanje prepustiše, svojim načinom i to ludo okrivljuje s „uvrede veličanstva,“ te jih po „katoličkom nauku“ biedi „neposluhom i nepokornošću.“ „Gegenwart“ morao bi se malo natrag obazrieti, te bi jasno vidio, što je neposluh, nepokornost i uvreda veličanstva. On nemože, kako sam kaže, ono postupanje po „nijedan način da razumije.“ — Ali mi razumijemo tim bolje, zašto je „Gegenwart“ onako oduševljen za centralizaciju. Netreba se u nikakovu boju previše žestiti, jer drugčije nastaje pitanje: Quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando? Od gospode českih biskupah netreba previše zahtievati! „Gegenwart“ valjda neće tražiti, da mu to bolje protumačimo. Što „Gegenwart“ piše: „Misao svoju i osvjedočenje ob ovom činu izjavismo bez pretvore u jednom od prijašnjih naših listovah;“ što se on s „Pressom“ i svimi ustavnimi časopisi u tom podpuno „slaže,“ da je „tim veća (!!) bila dužnost harnosti“ proslaviti svečanost, „čim su za to zemaljske oblasti po sve moguće načine pozivale:“ to je ovakovo umovanje vrlo nerazgovetno. Zemaljske oblasti u Českoj htjedoše, da duhovnici na to pozovu činovnike, te da oni budu početnici u stvari polovini naroda nemiloj. Od kuda ovakov sud proti českim biskupom i osvjedočenje za centralizaciju, od kuda grozovita lojalnost mnogoga lista, to je vrst računa, te spada u algebru, t. j. kao što je živa istina, da su dva puta dva četiri, tako je živa istina, da i srdačno nesebično oduševljenje stanovitih listovah imade svoj uzrok!

Iz Azije. Kršćane progone i more u Kokinkini sve to jače. Francezkomu listu „Monde“ stiže pismo od onuda, da je Cuenot, biskup metellopoliski i apošt. namjestnik u iztočnoj Kokinkini, pao u šake mandarinom. Bio se siromak sakrio kod njekoga poganina u škulju u debelu zidu; ali po izdaji začuje za njega jedan podmandarin te na 25. Listopada obkoli s množinom vojakah kuću, protraži sve, uhvati dva mlada kršćanina i najde njekoliko biskupovih knjigah, po čem za sigurno saznade, da i on mora biti u kući sakriven. Traži i premetne sve; ali ga nenajde. Sutradan zorom dojde nadmandarin one okolice, da sam glavom potraži; a napokon biskup nemogući više podnositi žestoke žedje izide sam van te se predade neprijatelju. Jedva pade na oči divljakom, skočiše oni kano ljuti risovi na sjedoglava starca, koj jur 34 godine posluje u Anamu, a samo kao biskup 27 godinah, svezaše ga te rinuše u tiesnu gajbu, da ga odvedu u glavni grad. Na to plane s nova progon. Što je bilo pohvatano kršćanah, svi, ista djeca budu povezana i pozatvorana u škulje; zatim počmu hvatati i druge, koji za prijašnjega progona utekoše, a nebijaše bolje ni onim, koji biše izdali svoju vjeru. Na putu zaustavljali bi se tudier putnici te silili, neka dokažu, da nisu kršćani, a istim poganom protraživale bi se neprestano kuće, da nisu morda koga rodjaka ili znanca od kršćanah sakrili. Na 3. Studenoga, kadno se brod, na kom nam stiže ovo pismo, odtisnu od kraja, nebijaše već vidjeti ni jednoga svećenika domaćega sina i koludricah, ni istoga pripravnika za krst, jer se razbjegoše u goru ili na malenih čamcih niz vodu; a od onda sva je prilika, da je pohvatano njih množina. Nada je, da će skoro prognanici slobodnije odahnuti; jer francezka vojska stiže jur 29. Prosinca pred grad Bien-Hoa, te svaki čas čekamo glas, da je zauzela važni taj položaj. Kad padne Bien-Hoa, valjda će Francezi udariti na Hue, prebivalište krvopije cara kokinkinskoga (anamskoga).

* Iz Bugarske javljaju novije viesti, da je varoš Trnova i oko nje da su 22 bugarska sela prešla na uniju.

Blagi prinesci.

Za katoličke Bugare:

G. Adolf Horvat, župnik	2	for.	60 kr.
„ Vilim Švelec, župnik	2	—	40 „
„ Josip Karas, župnik	1	—	10 „
„ Božo Crnković	1	—	— „
„ Matija Mlinarić	1	—	20 „
„ Gjuro Gjurašin	1	—	— „
„ Mijo Škočen	—	—	50 „
„ Josip Matica,	—	—	20 „
Ukupno	10	for.	— —

Prečast. g. Stjepan Mlinarić, kanonik ilirskoga kaptola sv. Jeronima u Rimu, pristupljuje „koruni solunskoj“ s 2 mise na godinu.

Za obnovu velehradske crkve:

N. N.	—	—	50 kr.
Dosad doprinešeno	47	for.	50 kr.
Ukupno	48	for.	— —

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuše: g. Pavao Stoos, podarcidjakon i župnik u Pokupskom, g. Ivan Ivančić, izsluženi podarcidjakon i župnik u Štefanju, i g. Josip Talafant, župnik u Šandrovcu.

Dopisnica uredničtva.

G. *F. M.* u *K.* u *B.* Dukate primit će uredničtvo, koja zapitaste, u cienu od Vas naznačenu.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 15. U ČETVRTAK 10. TRAVNJA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svedilj kroz sva godinu.

O ljubavi domovine vremenite i vjekovite.

Zemlju, u koju nas providnost Božja postavi, da dane života provodimo; zemlju, u kojoj nas mati na sviet iznese, u kojoj svietlo sunce ugledasmo, štono sjaje nad pravednici i nepravednici; zemlju, gdje prve dane mladosti sprovedosmo u nevinoj igri i bezgriešnoj zabavi; zemlju, u kojoj osjetismo ljubav nježne majke i veselje brižna otca nad svojim milim gojenčetom, gdje nas naučiše gospodina Boga poznati, ime presveto njegovo izgovarati; zemlju, u kojoj bezazlene zabave i nevine djetinske igre izvodismo, gdje proživismo sretnu mladost i brižnu muževnu dobu, gdje nam i vlasi osiediše, gdje šiljasmo vruće molitve i svraćasmo željne pogléde k vječitoj domovini nebeskoga otca; zemlju, gdje nas je mnogo putah sreća sukobila, ili nam barem svojim očarajućim posmjehom mnoge jade i nevolje na dno zaboravnosti zaronila; zemlju, u kojoj su sahranjene kosti pradjedovah naših, u kojoj nam djedovi miruju u snu vjekovitoga pokoja, gdje nam brižni otci počivaju u tamnih i hladnih grobovih, gdje nam sladke majke upokojiše kosti svoje, mila braća grobnom se samoćom pobratiše, a nježnih sejah prebivališta trava preplela; zemlju, gdje sve, štogod nas okružava, štogod vidimo, sretnemo i čujemo, razumijemo i svojim nazivljemo; zemlju, u kojoj živi nam srodan narod, s kojim jedan jezik govorimo, iste običaje imamo, narod, koj je krv od krvi, pùt od pùti naše, s kojim sgode i nesgode dieljiasmo, kojega sudba i naša je, kojega sreći i mi se radujemo, a nad nesrećom cvilimo i jadikujemo, kojega slavom i mi se slavimo i ponosimo: — tu zemlju nazivamo svojom domovinom.

Silna ti je to rieč domovina, ali još silnija ljubav domovine. Upitaš sjeverana, kojega poljane snieg vječiti pokriva, komu je nebo i podnožje ledeno, koj mnogi mjesec nevidi žarkoga sunca na svodu nebeskom, kojemu je stan kakova špilja ili zemunica, a bogatstvo sastoji mu u njekoliko komadah marve; ili upitaj onoga s južnih vrućih krajevah, koj je izvržen najžešćim sunčanim trakom, te dane svoga bjednoga života provodi na pjeskovitih pustarah, od žedje skapava, a uviek štrepit mora, da ga vihar u oblačinu pieska nesahrani, i sa stotinami se još drugih nesgodah svoga podnebja boriti mora; upitaš-li jednoga oli drugoga obitavaoca ovih protivnih si predjelah, ili koga god žitelja drugih raznih krajevah ovoga svieta: zašto svoje krajeve pune žalostih i težkoćah neostave i ugodnija prebivališta netraže? znaj, da će ti svaki njekim uznešenim, ljuvenim, odanim čuvstvom odvratiti: to je moja domovina! Jest, ljubav je to domovine, koja ga nepušta dieliti se od istih krajevah, ma kakovi bili. Tu prirodjenu ljubav domovine nitko nije moćan izkorjeniti iz srdca čovječjega; a onaj bi bez čuvstva bio, i sebičnost ga u svoje varave mrježe zaplela sasma, koj bi se zaboravio svoje domovine. S toga ugasne li ljubav domovine u kojem narodu, to je isti duboko pao. Narodi, koji su morali zamieniti svoju domovinu tudjom, ili su čamili u najpotištenijem robstvu, ili se borili s krajnom nuždom; samo nepodnosna okrutnost ili nevolja na to ih je prisiliti mogla.

Svi narodi pokazuju nježna čuvstva, što ih goje prema domovini. Ljubav domovine nije ideja tek novijega vieka. Promatramo-li narode kojega mu drago stoljeća i dogadjaje njegove, to svi nosjahu, nose i nosit će, dok bude svieta, na svojoj zastavi zabilježenu ljubav domovine. U broj stožernih kriepostih svake države spada odanost i

ljubav prama domovini. Gospodin Bog, koj stvori sviet i narode, očito pokaza, da je sveta njegova želja, neka narodi svoju domovinu, svoj zavičaj ljube, i toga radi usadi jim toli silno nagnuće i privrženost k domovini. Da je sbilja sveta želja Božja, da domovinu ljubimo, to bjelodano možemo razabrati iz odabranoga puka njegovoga, puka izraelskoga, koj je svakom prigodom pokazivao veliku ljubav prama zemlji otacah svojih. Navlastito ota ljubav u najvećem mjerilu očitova se u izabranom narodu za sužanjstva babilonskoga. Tada si je narod taj razzapleo kosu, glavu pepelom si posipao, odjeću razderao i u ruho pokore zaodio se, te timi znaci pokazivao žalost radi uvriedjenoga Boga, tugu za izgubljenom domovinom. I prem je to robstvo trajalo sedamdeset godinah, nezaboravi robujući i stranstvujući narod svoje i svojih otacah domovine. Mnoga suza bje prolivena za istom, a uzdisajem nebje kraja. Evo primjera žalostinkah za svojom domovinom tugujućega i čeznućega naroda: „Nad riekami Babilona siedjasmo jadikujuć, kad bi se spomenuli Siona; o vrbe, koje su ondje, ovjesismo harfe svoje. Jer oni, koji nas zarobiše, iskahu našega pjevanja. Koji nas odvedoše, rekoše: pojte pjesmu pohvalnu od pjesamah sionskih! Kako da zapjevamo pjesmu Gospodnju u tudjoj zemljî? Zaboravim-li se tebe Jeruzolime, zaboravljena nek mi je desnica; radje da mi jezik priraste o čeljust, nego-li da se tebe nesjetim, da Jeruzolim nepostavim nad radosti svoje.“ Zašto da tražimo većih dokazah ljubavi prama domovini? Niti punogodišnje robstvo, niti sila, pod kojom stenjahu Žudije, niti strah od okrutnikah svojih nije ih mogao ganuti na pjesan, s kojom cienijahu da će pokazati nehajstvo prama domovini, a takovom krivinom duše si ogriešit nehtjedoše. Oj silna-li bijaše to ljubav domovine, koja je za nepristojno držala veselimi pjesmami slavit i dičit Gospodina u tudjoj zemlji; a silnim-li je žarom domoljubja plamtio i u robstvo skučeni narod, komu je nada sve radosti radost najveća bio grad Jeruzalem i domovina njegova!

Da je čovjeku prirodjena ljubav domovine, o tom možemo se lasno uvjeriti, promotrimo-li sami sebe, kad nas je sreća ili nesreća, dobra ili zla kob oddaljila od mile domovine, te smo se dulje vremena u tudjinstvu bavili. Kada se tada vraćamo put žudjena zavičaja, to nemožemo izčekati gorah i planinah sladke otačbine. Kad ih iz daljine ugledamo, kao da se preporadjamo, kao da novi život živemo, i nehotomice nam srdce jače kuca, krv brže žile prolazi, tielo postane okretnije a ćuti živahnije, prsa nam se nadimlju, u oku suza radosti zablišti, usta i nehotice šapću, prem rieč u grlu zapinje: evo gorah, evo planinah i liepih krajevah mile domovine! Stupimo-li na zemljište njeno, to ju radostnimi uzdasi pozdravljamo: „zdravo da si domovino, majko moja, zdravo bila!“ Tada se sjećamo svega, što nas je jednoć susretalo, okružavalo, dobro i zlo; na um nam pada stan roditeljski, skrb otčeva, ljubav majčina, milovanje braće, drugovanje prijateljah. Tada nam na um padaju tuge, nevolje, težkoće, jadi i još tri sta drugih zalah, kojimi nas je tudjinstvo dvorilo. Tada se rado opominjemo prožuborenih molitvah i uzdisajah, štono nam se za domovinu odlomiše iz brižljivih grudih, a možebiti sjećamo se i prolivenih biser-suzah, koje nam se kod uspomene na rodni kraj skromno uz lice odroniše. Hvalu uzdajemo svemogućemu i dobrostivomu Tvorcu, što nam molbu usliši, i vrati nas milomu zavičaju našemu, da ga milovati i njemu ćućenje svoje očitovati možemo; da mu reknemo, kako tek sada znamo, što je domovina, i koja je slast uživanje njeno, pošto tudjinstvo prokušasmo, kad već znamo, što su strane zemlje, i da tudja majka nije naša. Tada, tada, kad se nakon dužega izbivanja opet nalazimo u miloj domovini, tada rado kličemo i izpoviedamo s vraćajućim se u domovinu putnikom: „Slavim i dičim Boga, što me vrati domovini mojoj. Prebrodio sam sviet s četiri kraja, o, kako krasnih vidjoh krajevah. Ljepotah i krasotah ima svuda, ali sve te ljepote tvoja ljepota nadvisuje sladka domovino!“ A tko bi se mogao čovjekom zvati, a neljubiti svoje domovine? Tko bi si ljubav domovine iz srdca izkorenio, taj bi bio njekom stranom ubojica, te bi uzvišeno na zamjerna djela i na mnoge krieposti pobudjujuće čuvstvo u sebi utamanio.

(Konac će sliediti.)

Sloboda vjere i katolička crkva. *)

Što se dan danas razumieva pod slobodom vjere, to nam neka kaže Guizot. On u svojem najnovijem i sigurno vriednu čitanja djelu (L' Eglise et la société chrétienne en 1861. Chap. 7) narisa o njoj sljedeći pojam: „Sloboda vjere jest sloboda vjerovati oli nevjerovati, sloboda za učenjake, za svećenike i za vjernike. Država dužna je njim svim isto mjerilo i istu zaštitu u izvršivanju njihova prava.“

On si stavlja pitanje: koja prava pojedince i napose idu u ovo načelo vjerozakonske slobode, te ide dalje:

I. „Pravo osobe, da može svoju vjeru izpoviedati, službu Božju obavljati, ovoj ili onoj vje-

*) Iz najnovijega djela biskupa moguntinskoga barona Kettelera: Freiheit, Autorität und Kirche. Erörterungen über die grossen Probleme der Gegenwart.“ Mainz, 1862.

rozakonskoj družbi pripadati, u njoj ostati ili iz nje izstupiti.“

II. „Pravo različitih crkvah, da se mogu ustrojiti te svoje unutarnje poslove po načelih svoje vjere, svojega predanja i svoje poviesti same upravljati.“

III. „Pravo vjernikah i službenikah različitih crkvah, da mogu duhovnimi i moralnimi sredstvi svoju vjeru i svoje bogoslužje naučati i razširivati.“

Primjetiv Guizot, da se i ovo pravo kano i svako drugo može zlo rabiti, te sbog toga mora po pravici država stanovitom vrhovnom pazkom zapriečiti ovu zlorabu, završuje sljedećimi riečmi:

„Smatra-li se stvar sama po sebi bez obzira na prolazne izvanredne slučaje, to neima o tom dvojbe, da u glavno načelo vjerozakonske slobode ide osobna sloboda sviesti i bogoslužja, sloboda ustroja i nutarnje samouprave crkvah, sloboda vjerozakonske zajednice, sdruživanja, vjerozakonske obuke, i to po bitnosti; da je dalje ovo glavno načelo vjerozakonske slobode prava istina oli varka, koristno oli nekoristno, kako se već iz njega izvode oli neizvode ovi dosljedci, ter se oni ovako rabe oli nerabe.“

Po našem sudu u ovom ovako opredieljenom pojmu ima sve, što se dan danas obično pod slobodom vjere i slobodom sviesti razumieva, i on se dakle može smatrati kao vjeran i posve obsežan izraz vremenoga duha.

Sada prelazimo na važno pitanje: Stoji-li ovako opredieljen i priznan pojam o slobodi vjere u oprjeci s načeli katoličke crkve? Je-li katoliku, koj se vjerno drži načelah svoje crkve, slobodno, da inovjercu u državi ustupi ovakov položaj? Mogu-li katolički vladari svojim podložnikom bez povrede sviesti i mirnom dušom zakonom dozvoliti ovakovu slobodu sviesti? Može-li biti slučajah, kad su baš dužni po sviesti, da ovakovu slobodu dadu? Ako jesu dužni, nije-li ova pomisao posve protivna postupku crkve u srednjem vieku?

Prije nego se upustimo u odgovore na ova pitanja, moramo još iz njih iztriebiti jednu dvoličnost, te jim ustanoviti pravi smisao. Ćudoredna sloboda nije povlastica raditi zlo, nego je ona nutarnja prosta sklonitba sama sebe na dobro, spojena s prostim izborom, po kojem se ravno može izabrati i zlo, ali bez svake vanjske sile. Slobodno osvjedočenje nije po sebi nikakova povlastica za pogrešku i laž, nego je prosta unutarnja sklonitba na istinu bez vanjske sile. Izbor dobra i istine jest zajedno u oba slučaja dužnost, i to dužnost najveća od svih, što su čovjeku naložene; izbor pako zla i laži jest sramotna povreda podieljene mu slobode. Jedino u ovom smislu može biti govor o slobodi vjere. Pravo ili povlastica, da čovjek može po volji primiti krivu vjeru, nju ustrojiti i razširivati, nemože po samu sebi ni da obstoji; pače ostaje čovjeku vazda prva i najveća dužnost, da si izabere pravu vjeru, te njoj jedinoj posveti sve svoje sile. Isto tako nemože ni katolička crkva da prestane sve krive vjerozakone smatrati kao najveću zlorabu slobode, te nju svakim mogućim načinom pobijati. Usuprot tomu pitanje: da-li se katolička crkva po svojih načelih, kako u ćudorednoj tako i u vjerozakonskoj slobodi ima ostaviti svake vanjske sile? da-li ona smie izbor vjerozakona onako kano izbor dobra ili zla prepustiti svakomu na volju? da-li je ona napokon, neimajući nikakova vanjskoga silovita oružja, prisiljena, da to traži od svjetovne oblasti ili barem od katoličkih vladarah? To je prava jezgra pitanja.

Razpravu ovu dielimo na tri diela te promatramo: **prvo** postupak katoličke crkve prama nekrštenim nevjercem; **drugo** postupak katoličke crkve i svjetovne oblasti u prijašnja vremena prama krštenim krivovjercem; **treće** iz toga proizviruće dosljedke za dotične položaje našega vremena.

I.

Sv. Toma, koga sigurno možemo držati istinitim svjedokom za prava načela crkve, i koj življaše u sredini dobe, kada, kako sviet dan danas, premda po krivici, misli, da je crkvena oblast bila posve neograničena (umro je 1274.), odgovara na pitanje: „**Smiedu-li se nevjernici siliti na vjeru?**“ ovako: „Infidelium quidam sunt, qui nunquam susceperunt fidem, sicut Gentiles et Judaei; et tales **nullo modo** sunt ad fidem compellendi, ut ipsi credant, quia **credere voluntatis est.**“ (Summa theologica secunda secundae 9. 10. art. 2.)

Glasoviti i učeni Isusovac Suarez odgovara na to pitanje četiri stotine godinah kašnje, sboreći o oblasti crkve i kršćanskih vladarah, ovako: „Communis sententia Theologorum est, infideles non apostatas, tum subditos quam non subditos, ad fidem suscipiendam cogi non posse, etiamsi sufficientem illius propositionem habuerint.“ (Suarez Tract. de fide Disp. 18. Sect. III. n. 4.) Zatim nabraja množinu najglasovitijih katoličkih bogoslovah, privrženikah ove izreke, pak tada izvodi ovaj zaključak: „Estque omnino vera et certa sententia.“ (Ibid.) Da to još razgovetnije dokaže, nastavlja: „Mi mislimo, da je samo u sebi i po sebi zlo — intrinsece malum — nevjernike, koji nisu nikakovi podložnici, siliti, da primu vjeru; jer za ovakovu silu, da se smie upotrebiti, treba prije zakonita oblast, kako je očevidno. Crkva pako neima nad njimi nikakove zakonite oblasti.“

(Ibid. n. 5.) Na potvrdu ove izreke navodi šest razlogah, od kojih je prvi al' ujedno i odlučan ovaj: što Isus ove osobite oblasti crkvi nije predao — „Quia haec potestas neque est data a Christo, neque est ex natura rei in principibus Ecclesiae.“ (L. c.) Zatim ide dalje te veli: „Drugo, crkva nemože ni one nevjernike, koji spadaju pod njezinu svjetovnu vladu, siliti da primu vjeru; a to je lahko dokazati. Jer izravno siljenje predpolaže oblast i pravnu povlasticu, a iz rečenoga vidi se jasno, da crkva ovakove oblasti nad svojimi svjetovnimi podložnici posebnim nalogom od Isusa dobila nije.“ (Ibid. n. 7.)

Dovle bijaše govor o nevjernicih kao pojedinih osobah. Sv. Toma pako razpravlja to dalje ter pita: da-li se smiedu i bogoslužni običaji nevjernikah trpiti? Eto po takovu dojdosmo na točke, koje Guizot pod 2. i 3. kao popunjujuće dielove vjerozakonske slobode izbraja. Sv. Toma, po svojoj navadi, da najprije pobije sve moguće prigovore proti svom mnenju, stavlja na pretres ovaj prigovor: „Čini se, da se bogoslužni čini nevjernikah nesmiedu trpiti, jer je očito, da nevjernici svojim bogoslužjem grieše, te bi čovjek mogao za izliku zaključiti, da je onaj, koj mogući zapriečiti grieh ipak ga nezapriečі, sukrivac u griehu.“ Svetac odgovara: Humanum regimen derivatur a divino regimine, et ipsum debet imitari. Deus autem, quamvis sit omnipotens et summe bonus, permittit tamen aliqua mala fieri in universo, quae prohibere posset: ne eis sublatis, majora bona tollerentur vel etiam pejora mala sequerentur.“ (Secunda secundae q. 10. art. 11.) Što sv. Toma misli, koje je to veće dobro, lahko je pogoditi, naime: Bog bi morao čovjeku uzeti slobodu, uvjet, o kom visi njegovo prvo dostojanstvo, zakrativ mu, da nemože ni učiniti nikakove zlorabe. Sv. Toma uporavlja zatim ovo načelo na čovječanske vlade, pak iz toga izvodi, da i one moradu mnogo zla podnositi, te tako dolazi na ovaj zaključak: „Sic ergo et in regimine humano illi, qui praesunt, recte aliqua mala tolerant, ne aliqua bona impediantur vel etiam ne aliqua mala pejora incurrantur.... Sic ergo quamvis infideles in suis ritibus peccent, tolerari possunt vel propter aliquod bonum, quod ex eis provenit, vel propter aliquod malum, quod vitatur.“ (L. c.) Medju ovakova zla računa on velike smutnje, svadje zametnute silovitom zaprekom, a osobito, kad bi ovakov postupak bio sam zaprekom pravomu spasu nevjernikah. „Aliorum vero infidelium (ritus), qui nihil veritatis aut utilitatis afferunt, non sunt aliqualiter tolerandi, nisi forte ad aliquod malum vitandum; sic ad vitandum scandalum vel dissidium, quod ex hoc posset provenire, vel impedimentum salutis eorum, qui paulatim sic tolerati convertuntur ad fidem.“ (L. c.)

Evo vidimo, kolikom se opreznošću ovi veliki crkveni učitelji protive onomu zlo rabljenomu mnenju, da je svaki, imajući kakovu oblast, dužan toliko dobra činiti, koliko mu sile premažu. Da se oblašću zapriečі zlo, tomu prvo nije dosta samo fizička sila, nego treba zakonita ugleda, a drugo, mora da se upotrebe takova sredstva, kojimi zaprječujuć zlo neprouzroči se više zla. Luda je revnost, kojom se iskrnjemu vade oba oka, da se spasi ruka pogibelji izvržena. Tako mora svaka oblast — naproti slobodi, samovoljnoj sklonitbi čovjeka — ne samo gledati, dokle joj po pravici dosiže obseg, nego još i na to, da-li su dobra i pravedna sredstva, koja ona kani upotrebiti.

Jerbo je ova stvar vrlo važna, čujmo opet sud o tom pitanju Suareza, glasovitoga tumačitelja sv. Tome. On ne samo da potvrdjuje njegovu izreku, da se bogoslužni čini nevjeracah imadu snositi, nego naznačuje još medje, dokle ota snosljivost ima sizati. Ova posljednja ustanova medjah ima preveliku praktičnu važnost za pitanje, dokle se u naše vrieme po načelih crkve vjerozakonska sloboda može pustiti.

„Ima njeka prilika istine, sbori Suarez tumačeć sv. Tomu na onakov način, kakvim umuje i on sam, da se vjerozakonski običaji nevjernikah — dakle svih nekrštenih n. p. poganah, muhamedanacah itd. — u kršćanskoj zemlji nebi smeli snositi, jer su puko praznovjerje na uvredu, a ne na čast pravomu Bogu, komu dostojnu službu kršćanski vladari imadu promicati. Ali pravo razlučuje sveti Toma dvojake bogoslužne čine: jedni su proti razumu i proti Bogu, na koliko se on u prirodi i naravnimi duševnimi silami može poznati, n. p. krivoboštvo itd., drugi pako samo proti člankom vjere i zapovjedim kršćanskoga zakona, te su s toga obzira nevaljali, a nipošto da su sami po sebi zli i protivni razumu. Takovi su n. p. obredi židovah, morebit mnogi obredi muhamedanacah i drugih takovih nevjernikah, koji vjeruju u jednoga pravoga Boga.“

„Što se tiče prvih, crkva njih medju vlastitimi svojimi podložnici nemože da snosi.... Ovo je medjutim obćenito načelo; jer često se dogadja, da kršćanski vladari ni takovih običajah nemogu da zabrane bez velike štete za čitavu državu a i samih krštenih državljanah. U tom slučaju mogu oni to snositi bez grieha po onih riečih Isusa, koj gospodaru, kad ga sluge upitaše: da-li bi izčupali kukolj, meće u usta ovaj odgovor: Ne, da morda s kukoljem neizčupate i pšenicu.“ Mat. 13. (Tract. de fide Disp. 18. sect. IV. n. 9.)

„Što se pako tiče drugih vjerozakonskih običajah nevjerničkih, koji se ravno protive kršćanskoj vjeri, ali ne naravnomu razumu, to neima dvojbe, da se nevjernici nesmiedu silom siliti, pak bili oni baš i podložnici, da se toga ostave; nego nje može crkva snositi. To naročito uči o židovih sv. Grgur (Lib. I. epistol. 34.), dočim prepovieda otimati jim sinagoge i u njih zabranjivati jim vjerozakonsku službu; dalje (Lib. II. ep. 15.) izriče po drugi put, da jim se ima dopustiti obsluživanje svetkovinah. Razlog pako tomu jest taj, što ovi obredi sami po sebi polag zakona naravi nisu zli; sbog šta neproteže se svjetovna oblast ni kršćanskoga vladara do toga prava, da bi je mogla zabraniti. Za razlog bo ovakovoj prepovie di može se navesti samo to, što se protive kršćanskoj vjeri; a takov razlog nevalja pogledom na one, koji duhovnoj oblasti crkve nisu podvrženi. Da je ovaj sud istinit, potvrdjuje se još i tim, što bi ovakova prepovied bilo njekim načinom siljenje na vjeru, a na vjeru siliti nije nikada dopušteno.“ (Ibid. n. 10.)

(Dalje će sliediti.)

Dopisi.

S Turopolja, 3. Travnja. Vrativ se sinoć s najžalostnijega puta svega svogą života, iz Pokupskoga sa sprovoda bivšega mi nezaboravnoga principala Pavla Stoósa, župnika i podjašprišta kotara kupskoga, držim si za svetu dužnost, da štovane štioce ovoga crkvenoga lista o nenadanoj ovoj smrti nješto pobliže izviestim.

Pokojnik je 22. Ožujka njeku grozničavost osjetio u toliko, da je morao leći; sutradan u nedjelju pridigne se i odsluži ranu sv. misu, nu jedva ju dovrši, — legne opet, nedosjetiv se zlu, što ga s opetne nazebe stiže a ćuteć težinu u odisanju. Njeka nedosežna kob, što-li bi rekao, koja ga je kroz vas skoro život pratila — nanese ga na misao, da se svježim zrakom proveze, nebi-li si disanje olakšao. U zao čas! jer za tim upala plućah silan mah preuzme, te nenašav u onom kraju zavremene protimbe podlegne osmi dan ovoj bolesti.

Providjen po župniku šišinačkom svetotajstvi umirućih povrati u nedjelju 30. Ožujka u 10 satih večerom svemožnomu Stvoritelju uz neprekidnu molitvu plemenitu dušu, i to u prisutstvu svojih ukućanah i krugu susjedah i prijateljah Mirka Grabara, župnika šišinačkoga, Mihalja Očića, župnika kravarskoga, koj mu i goruću voštanicu u studenih rukuh držaše — svoga pomoćnika Janka Puškarića, županijskih sudacah Alberta Jakopovića i Ferde Seljana — te čovjekoljubivoga i izkusnoga liečnika Dra. Weisera — netom nu prekasno žaliboże iz Beča došavšega.

Za jučer t. j. 2. Travnja bijaše opredieljen pokop — bijaše to tužan na Pokupskom sastanak medjusobnih i pokojnikovih pobližih znanacah, prijateljah i štovateljah. Od svećenikah onoga kotara nepofali nijedan, od drugud prispješe trojica — bilo nas je 12; od svjetovne gospode bilo ih je više raznoga čina i od raznih stranah, tugujućih župljanah, prem bijaše praznik — puna crkva. Poslie od rana jutra sveudiljnih sv. misah odpjeva u 10 satih uz podvorbu dviuh župnikah svetčane zadušnice najstariji župnik Josip Vidmar šišlavički — po tom zatutnji turobno-mukli: „Circumdederunt me gemitus mortis“ nad onim, koj je u istoj nedavno krasno pomladjenoj crkvi vječni život propoviedao, i sto i sto putah kano grom u srdca viernih ljubavju Boga i iskrnjega te poboljšanjem života grmio. Po dovršenom opielu nuz plač, ciku i jauk svih, a najvećma onih mnogih sirotah, kojim je pokojna ručica milostnica bila, uzmu ga šestorica braće -- šest svećenikah na ramena svoja, odnesavši ga uz tisuće suzah bez izmjene do dubokoga tavnoga groba.

Bivši jošte mladićem stajah nuz mrtvo tielo Stanka Vraza i drktah kao prut na vodi u strašnoj bojazni, nije-li s njim za uviek pjesnik moga roda umro, koj je onolikom nježnosti svojimi pjesmami mlade klice rodoljubja zalievao. Sprovadjah Dragutina Rakovca do groba u gorkoj tugi — u uvjerenju, da nam nekoristoljubivi rád, sukromno i neumorno djelovanje za dom i narod za vazda u crni grob nose. Sjećam se živim osiećanjem tadanjih svojih čuvstvah — a tko se i sám svojih nespominje od sudobnikah mojih? — gdje tolikim strahom treptiasmo nad životom svakoga tadanjega pravoga domorodca! — Nut evo o žalosti! i treći cvietak s majušnoga onoga vienca prvih uzkrisiteljah hrvatske knjige — prvih probuditeljah žarkoga rodoljubja, mrazom neodoljive smrti poparen, uvehnuo pade u crnu zemlju.

Izgubila si sveta crkvo majko moja! s ove tužne zemlje tebi svedj pokorna sina, izgubila si slavna nadbiskupijo! revna službenika, te riedkom vatrom u pastirovanju svećenika; izgubiste braćo svećenici ljubljenoga i ljubećega Vas brata, ter odlična sudruga; izgubiste štovani rodoljubi liepi zelen listak gore svoje. — Oj nesta ti, nesta sladka domovino moja! prepuna srdca žarke i nehinbene ljubavi za te. Oprostite mi vriedni štioci — oprostite mi da reknem, o čem sam uvjeren: da mi je moguće bilo iz živoga mu jošte srdca plam ljubavi za rod i dom pokupiti, te ovaj medj sve Hrvate iskru po iskru razdieliti, nebi vjerujte mi niti jedan ostao, koj nebi isti život za čest, veličinu, sreću i napredak roda svoga dao.

Nije ovdje mjesto niti sgoda život pok. Pavla Stoósa opisivati, njegove sgode i nesgode, njegovo djelovanje bilježiti — i tomu će dojti vrieme. To jedino dopustite mi napomenuti, da je on god. 1806. u Dubravici u Zagorju rodjen, god. 1833. svršio treći tečaj bogoslovja, i načinio izpit već unapred i za četvrti tečaj, te bio za svećenika redjen. Bivši kratko vrieme upraviteljem sv. Marije u Zagrebu poslovao je sve do 1841. god. stranom biskupiji kao podbilježnik i bilježnik — većom ipak stra-

nom kao tajnik biskupski. — God. 1841. dobio je po milosti uzoritoga kardinala i nadbiskupa župu Pokupsko i zajedno čast kotarskoga podjašprišta, gdje je 20 godinah revno službovao.

Pokojnik je bio bolešljiv i misao na smrt nikad ga ostavila nije — a najvećma ga je mučio strah, da će u pokupskoj zabiti zaboravljen od svieta bez pomoći i pomilovanja umrieti morati. Kao njeku osobitost navadjam to, da je ovo stražnje doba, kad se je za sigurno nadao po milosti uzoritoga kardinala i nadbiskupa oslobodjenju iz one pokupske zabiti — ipak sastavio si smrtnu pjesmu, učitelja i učenike ondašnje škole pjevat ju naučio, koju mu u istinu kratko za tim vrieme uprav nad grobom i odpjevaše. Gospodin Bog mu je već dušu sudio, kojega se je milosrdnosti uviek nadao po svojoj krotkoj i nabožnoj ćudi. Pokojna mu duša, zemljica tielu lahka!

N. Folnegović,
župnik Staro-Čički.

Iz Štefanja dne 1. Travnja. Prekjučer u pol sedam satih u jutro, pošto je primio svetotajstva umirućih, mirno usnu u Gospodinu velečastni i obćeštovani izsluženi župnik štefanjski i podjašpršt, jubilarni svećenik Ivan Ivančić u 84. godini svoga života. Radi riedkih kriepostih, plemenita srdca i njegova revna djelovanja u vinogradu gospodnjem neće biti suvišno na kratko objelodaniti životopis pokojnoga starine.

Ivan Ivančić rodi se 8. Svibnja god. 1778. u Sauriću u Štajerskoj, od kuda s jednoljetnim sinkom veoma ubogi roditelji dodju u Hrvatsku. Otac, bivši vrtlar njekoliko godinah u samostanu otacah franciškanah u Koprivnici, umre, te ostavi raztuženu ubogu udovu i malo sirotče Ivana. Mati iz milosti ostade u samostanu otacah franciškanah, koji dorasloga Ivana dadu u tamošnju narodnu učionu, koju najboljim uspjehom svrši. Neimajući potrebitih sredstvah, da nastavi nauke, podrugu godinu u samostanu morao je službovati. Tada ga pomiluje častni otac Cirjak Horrer, bivši vojni svećenik u turskom ratu, poslie kojega vrativši se u svoj samostan odvede Ivana u gimnazialne škole u Varaždin, gdje ga preporuči častnomu otcu izsluženomu Isusovcu Stjepanu Šinku, tadašnjemu ravnatelju samostana duvnah uršulinskih. Iz milosti spomenutoga ravnatelja mogaše kroz pet mjesecih svaki dan Ivančić s ostalom ubogom braćom po svoj obrok dolaziti, i u svoj ga takodjer izprosjačeni stanak odnieti. Stari Isusovac, opazivši sposobnosti mladića i volju za nauke, primi ga k sebi u samostan, gdje je i sproveo tri čitave godine. Od častnoga Isusovca izprosi poglaviti gospodin Bolto Bedeković Ivančića, bivšega tada u petom razredu, za nadziratelja i podučitelja sinovah svojih. I ovakovim načinom dovršivši šesti razred godine 1797. bude Ivančić na predanu molbenicu od biskupa Vrhovca u sjemenište zagrebačko primljen. Radi nestašice svećenikah klerik Ivančić svrši u dvie godine propisani tečaj bogoslovni, a jurve godine 1801. primi mistnički red. Tada novomisnik Ivančić kao kapelan bude poslan u Čažmu u vinograd gospodnji. Godine 1804. po smrti Gjure Kosa, župnika draganečkoga, za upravljatelja u Draganec bude premješten, a od ovud iste godine postade župnikom tvrdjave Ivaničke, iz koje nakon četiri godine i sedam mjesecih godine 1809. postade župnikom štefanjskim. Godine 1840. bijaše naimenovan podjašprištom kotara ivanićkoga, na kojoj časti se radi svoje nemoći god. 1852. prečastnomu stolu duhovnomu zahvali, a zahvala mu uz priznanje zaslugah bude primljena. Ali i država priznade revnovanje njegovo u svećeničkom zvanju, dočim mu god. 1854. nj. c. k. apoštolsko veličanstvo zlatnim križem za zasluge s krunom svečano prsa uresi. Godine prošaste radi visoke starosti i tjelesne slabljine, najvećma pako, da zadnje dane svoga života jedino slavi Božjoj i spasenju duše svoje posvetiti može, predade dozvolom prečastnoga stola i premilostivom potvrdom nj. c. k. veličanstva župu svoju sadašnjemu župniku štefanjskomu.

Pokojni starina bijaše krotka i ponizna srdca, glede imućtva uviek ubog, jer je živio za uboge većma nego-li za sebe, nu polag toga ipak zadovoljno. Sirotu vidjeti, a nepomoći joj, to dvoje kod njega nikad se sdružiti nemogaše. Zato mu bijaše bogatija duša, koja jur, kao što se ufamo, uživa plaću obećanu kod sv. Mat. 25; i koju mu tugujući župljani njekadašnji i ini zahvalnost dužni iz dubljine srdca žele, moleći za njega Gospoda, da mu daruje pokoj vjekoviti i svjetlost vjekovita neka mu svietli!

Iz Moravske. Ova je godina badnjak (bdenjak, vigilia) onoj slavnoj i važnoj svetkovini, koju mi Moravci a u obće svi Slavjani kršćani buduće godine 1863. smieramo proslaviti; a to je tisućnica našega pokrštenja po sv. Cyrillu i Methodu. Sveta njeka groza spopada mi dušu sjetiv se, da je eto blizo tisuća godinah, što se naš narod broji u svetu crkvu, ovčarnicu Isusovu, te se u njoj uživa blagodatih. Koliko se jur olujah sleže u to doba nad crkvom, a imenito nad našim narodom! koliko jur željah ostade pustih odbijajuć se na bolja vremena!! Tisuća godinah! Tko da vas premogne promjeriti svojom pameću, tko-li da vas iz mora prošlosti samo za časak izvadi na vidik! Tu mi lebdite pred očima vi častna braćo Cyrille i Methode, kako s tielom sv. Klementa stojite pred gospodarom velike Moravske Rastislavom, vi kojim su imena zapisana u knjigu života. Sveti vaš pepeo od tiela krije nam nepoznat grob, ali nas oživljuju Vaša imena i zasluge sve do današnjega dana; neumrla su ter i sada još užižu u nas ljubav i zahvalnost. Upravo ljetos navršila se je tisuća godinah, što Cyrill, tada imenom Konstantin, u materinski nas jezik prevede sv. pismo, te si otim trudom steče prvu i najveću zaslugu za naš narod. Tko nezna još, da je glasoviti mudrac Konstantin obreo liepo pismo zvano cirilicu (?), s tom naka-

nom, da našemu milozvučnomu jeziku slavjanskomu prokrči put, kojim bi sigurno bio mogao doći do sjajne slave. Tisućnica na uspomenu prevoda sv. pisma nesmie da projde kraj nas bez spomenka i spomenika, pak u to ime sprema se jur, da Slavjani i tu tisućnicu dostojno proslave.

Na 25. Lipnja t. g. a to onu sriedu poslie Tielova ima se proslaviti i druga od važnih i veselih sgodah za Slavjane u obće, a napose za nas Moravce. Prošle godine, kako jur i sami znate, obslužismo tisućnicu našašća tiela sv. Klementa i prenosa njegova u Moravsku; a ove ćemo godine na urečeni dan obslužiti veselu tisućnicu prevoda sv. pima (god. 862.). Ova će svetkovina biti zajedno večernica skoroga glavnoga blagdana na Velehradu, t. j. tisućnice dolazka sv. Cyrilla i Methoda u Moravsku (god. 863). Velehradski župnik g. Karlo Molitor sastavio je već sada razredbu (programm) svečanostih, te ju oglasio; a ja evo oglašujem ju vam. U oči blagdana (t. j. na 24. po podne) biti će svečan doček proštenjarah. Glavni provod krenuti će od benediktinskoga samostana u Rajhradu. Po sv. blagoslovu sliedit će večernje promatranje, a tad početi će izpovied za proštenjare. Jutrom ob petoj uri imadu početi česke propoviedi, te se neprestano izmjenjivati sv. misom i pričešćivanjem vjernikah. Predmeti govorah biti će ovi: 1. Sv. Cyrill-Konstantin, katolički mudrac na carskom dvoru u Carigradu. 2. Djelovanje sv. Cyrilla medju Kozari. 3. Prevadjanje sv. pisma na slavjanski jezik god. 862. 4. Sklad vjere, umjetnosti i znanosti u katoličkoj cerkvi. 5. Apoštolsko djelovanje sv. Cyrilla u Moravskoj i njegova smrt u Rimu. Poslie svečane mise a prije blagoslova biti će svečana molba za oprost pred svetotajstvom, kako se običava držati na misijah. Po podne zazvoniti će na razstanak zvona, a po svečanoj zahvalnici biti će još oprostni govor. Svetkovina ova, kako gospodin župnik u svojoj razredbi posve razgovetno kaže, ima biti čisto crkvena po naravi i smjeru, te sbog toga ima se zapriečiti svaka politička demonštracija, kao govori o politici, razvijanje zastavah i drugo. Meni, a morda i mnogomu drugomu vidi se ova opazka smiešnom; jer pokazuje, kako je tužno kod nas još sve, te kako se ljudi sa stanovite strane boje, gdje neima uzroka. Pitam ja: nebi-li to na 25. Lipnja kod nas značilo prkositi, da naši golubinje naravi proštenjari iz Moravske na mjesto u prostoj bieloj haljini (halena) i slavjanskih kučmah od medvedine — risum teneatis amici! — dojdu u Velehrad u njemačkom fraku i cilindru. Za veću sigurnost neka opet dojdu c. k. povjerenici i žandarmi; jer premda težko će dobiti povoda za porabu „službene oblasti," biti će jim vendar liepa prilika, da se od omrznulih slavjanskih svećenikah barem malo nauče ljubiti i cieniti puk, iz koga i sami proizidoše, i koj je svojimi žuljevi tri puta na dan: u jutro, o podne i na večer hrani. Ubogi Slavjani! —

Vrlo bi nas razveselilo, kad bismo tom prigodom mogli zagrliti kojega od svoje braće s juga. Vrieme za to odabrano je baš sgodno, pak i moralo se je obazrieti na kašnju žetvu i ljetnu sparinu. Kako su sada željeznici spojeni, do Velehrada od vas doći baš je šala. Od Beča do Ugarskoga Hradišća može se dovesti željeznikom, a od onuda u Velehrad neima nego slaba ura vožnje, a po liepu vremenu nemože biti ljepše šetnje pješke. Župnik moli, da mu se svaki svećenik želeći onamo doći pismom javi; jer velika navala gostih bez priprave mogla bi ga u ovakovu stanju (župa je vjerozakonske zaklade) natjerati u nepriliku. S Bogom.

M. Ch.

Viestnik.

Iz Zagreba, dne 9. Travnja. Danas oko $3^1/_2$ ure poslie podne preminuo je naglom smrti udaren kapljom prečastni gosp. Petar Šattvar, predstavnik sv. Ladislava Zemunskoga, prvostolne crkve zagrebačke kanonik i prečast. kaptola štioc, predsjednik ženitbenoga suda, prosinodalni izpitatelj i prisjednik duh. stola. Za pol ure živ zdrav i mrtav pokojnik nije bio jošte navršio 66 godinah, a služio jerevno nadbiskupiji 42 godine kao kapelan bjelovarski, kao župnik u Topolovcu i Bjelovaru, i kao kanonik zagrebački, te kao takov jedanaest godinah u svojstvu kanonika-pobočnika. U njem izgubila je domovina vierna sina, crkva kriepostna i pobožna duhovnika, kaptol izvrstna člana, koga, kao što bijaše za života radi odličnih svojih osobnih vrlinah obćenito štovan i ljubljen, isto tako obćenito sažaljenje prati u grob, u kom mu Bog dao vječni pokoj!

— Jučer poslie podne počeše u običnoj dvorani nadbiskupskoga grada preduzkrsna duhovna vježbanja za svećenstvo i duhovnu mladež. Duhovna razmatranja drži ove godine prečastni gosp. kanonik Andrija Jandrić.

— Presvietli gosp. biskup šibenički Petar Maupas postao je nadbiskupom zadarskim.

Iz Rima. Ovih danah donose novine protuslovne glase o stanju zdravlja sv. otca: dočim bo jedne tvrde, da je sv. otac opasno obolio i da mu neima više pomoći, javljaju druge, da je zdrav i dobre volje.

— Za vrieme korizme morao bi po staroj navadi drugi koj propovjednik držati francezke propoviedi u crkvi sv. Ljudevita. Ove godine bude opredieljen za taj posao glavni vikar poitierskoga biskupa, jednake ćudi kao i on, kad je baš bio već došao u Rim. Ali čudi se čudu! Iz nenada posla mu francezki poslanik nazad putnicu s nalogom, da se po „zapovjedi carevoj" ima odmah vratiti u Francezku.

Iz Italije. Progon družbah sv. Vinka u Francezkoj bijaše znak piemontezkoj vladi, čije ministarstvo i tako pazi na svaki mig Napoleona. — Dvor markeza Caysa, predsjednika Vinkovih družbah u Piemontu, obkoli

iz nenada straža s panduri, te mu protraže sve do najzadnjega kuta, nebi-li došli u trag kakovu državi pogibeljnu savezu medju Caysom i predsjednikom istih družbah u Parizu Baudonom. Ali nenajdoše drugo ništa do njekoliko nedužnih pisamah, od kojih jedan objavi radikalna „Perseveranza." Markez prosvjeduje proti nezakonitoj povredi doma; nu u vjetar se tuži, jer radikalcem je sve slobodno.

Iz Francezke. Dne 26. Ožujka preminuo je našim čitateljem dobro poznati prognani turinski nadbiskup Franzoni u Lionu, gdje je dobiv od francezke vlade utočište živio. Dne 29. bio mu je veleljepan sprovod; pa premda je oporukom odlučio, da ga pokopaju na groblje, dade mu nadbiskup lionski sahraniti tielo u jednu kapelu prvostolne crkve, odkud će se u svoje doba prenieti u Turin.

— Biskupi razaslaše i ove godine svoje korizmene poslanice; do sada objavljene takove su, da službene novine na nje grakću. One se nemogu načuditi, kako biskupi mogu onako pisati o rimskom pitanju, te hvale postojanost rimske stolice, što je tobože tolika „sljepota" i „opakost," da zaslužuje najstrožji ukor. Nu nada sve spopada službene novine nesviestica sbog toga, što njeki biskupi oglašuju svoj polazak u Rim upravo tako, kano da vlada u tom neima reći ni jednu.

* Baron Vasil Erdélyi, grčko-katolički velikovaradinski biskup, umro je dne 27. Ožujka.

* U jednih novinah ima razbroj katoličkoga svećenstva u Irskoj, te po tom bila bi sada 4 nadbiskupa i 29 biskupah, a pod njimi 1036 župnikah i 1491 pomoćnih župnikah, svi skupa s imenom „Parochial Clergy" ili svjetovno duhovničtvo. Mladići obrazuju se za svećenički stalež u sjemeništu Maynoothu ob državnom trošku. Osim spomenutoga svjetovnoga svećenstva ima još redovnikah do 520, koji u duhovnoj službi pomažu. Svega skupa dakle ima katoličkih duhovnikah u Irskoj od prilike 3058. Katoličkih dušah po najnovijem razbroju ima 4,490,583; na jednoga dakle svećenika dojde po 1468 dušah, što sigurno nije premalo. Crkvah i kapelah ima 2339; zatim 84 ženska zavoda, 164 ženska samostana, a 117 mužkih što zavodah što samostanah. U Englezkoj i Škotskoj ima katoličkih svećenikah 1388 sa 1619 crkvah, zatim 60 mužkih i 162 ženska samostana različitih redovah. Na konac budi još spomenuto, da u parlamentu sjedi 31 katolik, sami Irci, izuzamši Howarda, zastupnika iz Harundela. — Prije dvadeset po prilici godinah ostavi knez Pečerina svoju domovinu Rusku, dojde u Englezku, obrati se na katoličku vjeru, te kašnje držaše tudier kao redemtorista misije. Taj veoma zaslužni redovnik stupio je nedavna u strogi red trapistah.

Javna zahvala.

Niže podpisani drže si za dužnost, poslie kako su u posebnih molbenicah obratili se na razna družtva i urednike časopisah na slavenskom jugu, pak bili uslišani i pred p. n. občinstvom svim dužnu zahvalnost ukazati, i to:

1. Preuzvišenomu g. biskupu Josipu J. Strossmajeru radi svake moguće podpore, koju nam svakom prilikom ukazuje, komu jedino naše boravljenje ovdje med prosvietljenim svietom imamo zahvaljivati, i koj je u najnovije vrieme i bez našega znanja dao predplatiti za nas jedan iztisak lista „Il Nazionale."
2. Slavnoj Matici ilirskoj u Zagrebu, koja nam je obećala svoje knjige slati.
3. Slavnoj Matici srbskoj u Pešti, koja nam je to isto učinila i jur poslala.
4. Slavnomu družtvu „Srbske slovesnosti" u Beogradu, koje nam je dostavilo svoje knjige.
5. Slavnomu uredničtvu „Narodnih Novinah" u Zagrebu za bezplatno dostavljanje istih Novinah.
6. Slavnomu „Gospodarskomu družtvu" u Zagrebu, za dostavljanje svoga „Gospodarskoga Lista."
7. Slavnomu uredničtvu „Srbskoga Dnevnika" u Novom Sadu, za bezplatno pošiljanje svoga dnevnika.
8. Blagorodnomu g. Abelu Lukšiću, uredniku „Glasonoše," za pošiljanje istoga lista.
9. Slavnomu uredničtvu „Danice" u Novom Sadu za slanje istoga lista.
10. Slavnomu uredničtvu crkvenoga lista „Hlas" u Brnu za pošiljanje istoga lista.

Svim gore pomenutim dužnu zahvalnost ovim javno ukazujemo, moleći jih, a i druge urednike časopisah, koji bez uštrba to mogu učiniti, da i u buduće neuzkrate pomoći našemu mladjanomu zavodu, koj jedino pomoćju ovakih dobročiniteljah može se podići i učvrstiti.

Umoljavamo ponizno slavno uredničtvo „Katoličkoga Lista" u Zagrebu, kao i svu drugu gg. urednike časopisah na slavenskom jugu, da bi dobrotu imali ovu istu zahvalnicu uvrstiti u svoje listove.

U Djakovu 27. Ožujka 1862.

Pokorni zahvalnici
Redovnička Mladež Bosanska.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Stjepan Pavić, dosadanji nastojnik nadbiskupskoga sirotišta u Zagrebu, postao je župnikom u Pokupskom.
„ Josip Kraljević, duh. pomoćnik u Petrovu Selu, postao je upravitelj župe u Svinjaru.
„ Stjepan Novak, duh. pomoćnik u Oriovcu, postao je župni upravitelj u Dubočcu.
„ Marko Mračić, dosadanji upravitelj župe kloštranske, premješ en je u istom svojstvu u Golu.
„ Aleksa Podel, duh. pomoćnik u Virju, postao je župni upravitelj u Mostih.
„ Stjepan Lončarić, duh. pomoćnik u Topolovcu, postao je upravitelj župe u Šandrovcu.
„ Gjuro Pavešić, duh. pomoćnik, premješten je iz Sesvetah kod Požege u Petrovo Selo.
Preminuo je g. Toma Marković, župnik u Dubočcu.

Dopisnica uredničtva.

G. *N. Š.* u *D.* Sve je podmireno i u redu.

Ovomu listu priložen je „odgovor preč. g. Dra. Luke Petrovića „Pozoru."

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Priloga 15. broju „Kat. lista.“

Odgovor Dra. Luke Petrovića

upravitelja sjemeništnog na drugi klevetni odgovor Zagrebačkoga „Pozora.“

Velikim uzdahom počeo je „Pozor“ u 71. broju svoj drugi odgovor: „Infandum, rector, jubes renovare pudorem.“ „Neizgovorljivu, upravitelj, siliš ponoviti sramotu.“ — Čiju sramotu sili sjemeništni upravitelj ponoviti? svoju? ili „Pozora?“ — „Pozor“ je u svome 44. broju neistinito javio: Da su ovih danah trojica od najboljih klerikah iz ovog sjemeništa nadbiskupskoga na „veliko čudo“ odpuštena „baš zato“, što su pisali razne članke u domaćih naših listovih. Ja sam u mome odgovoru 10. ožujka t. g. dokazao: a) da nije istina, da je trojica od „najboljih“ klerikah odpuštena, nego da su „samo dva“ bili vèrloga uma; b) da nije istina, da su sva tri odpuštena, nego da je sada samo „jedan“ odpušten, a da su dvojica svojevoljno izstupila; c) da nije istina, da je sada i onaj jedan baš zato odpušten, što je pisao razne članke u naših domaćih listovih, nego zato, što je pisao članke, koji se neslažu s njegovim zvanjem i njegovom dobom; i zaključio sam u 19. točki moj odgovor, kako sam i dokazao, time: da je ona viest „Pozorova“ u 44. broju o odpuštenoj trojici klerikah, okolo koje bi se bio morao i u drugom odgovoru kretati „Pozor“, neistinita, te neistinita. „Pozor“ nemože ovoga nikako prevèrči, pak ga je sada sram okolo toga se kretati, a ja ga neprestajem na to nukati, da neka onu neistinitu viest dokaže; što kada nikako nemože, dakako sada osramoćen on, koj toliko do sebe dèrži, težko suzdiše, da ga silim neizgovorljivu ponoviti sramotu.

Neka mi milostivo oprosti „Pozor“, ja tomu nisam baš nikakov uzrok, niti sam ikoliko kriv, da „Pozor“ naviešća, što je neistinito, i da za obraniti neistinitu viest, opet navadja, što nijo istinito, i tako se zapliće u sramotna protuslovja, ili se kalja blatom neistine, da baš nerećem, blatom sramotne laži, kako se je opet u drugom ovom odgovoru u sramotna protuslovja zapleo, i blatom sramotnih lažih ružno zakaljao, što će se iz ovog moga kratkog odgovora lahko i jasno vidjeti.

1. „Pozor“ si njekakovu veliku sposobnost prisvaja, kada misli, da se ja pred njim „skrivam“ za tudja ledja. To me nuka pomisliti na onu basnu, u kojoj se pripovieda, kako se je jedna zvier sakrivajuć svoja duga uha bila obukla u lavovu kožu, i tako je htiela svojim naravskim glasom poplašiti drugu zvjerad, koja se ipak nije poplašila, jer je poznala po glasu, tko iz lavove kože tulji. Ja sam odmah iz onoga maloga člančića o odpuštenoj trojici klerikah u 44. broju pod krinkom skèrbi za narodnost pisana jasno dokučio, da odjeća „Pozora“ nije istinitost, da su njegova sredstva griešna, koja dobrog uspěha imati nemogu, i da je njegovo oružje falično, koje lahko odbije, ili prelomi onaj, koj se istinitim oružjem brani.

2. „Pozor“ veli, da je njegova „dužnost“ (neznam nego jesam, i da nebi koju važnost dali klevetama „Pozora“, potrebito je, da se znade, koji su oni, koji me opisuju. — Evo ih, da samo na kratko rečem: Urednik „Pozora“, poglaviti gospodin Ivan Perkovac, koj je njegda kao klerik s još njekojimi klerici, proti volji sjemeništnog poglavarstva, njeko ljeto, koje je slavnom Zagrebačkom obćinstvu dobro znano, kolcem u rukah, tèrčao kao mahnit po zagrebačkih ulicah, da obrani našu domovinu i narodnost proti plemenitim turopoljcem. Budući pako, da se ni to nije slagalo s kleričkim zvanjem, bio je i on odpušten. Od tud se može tumačiti ćut, koju goji prama meni sjemeništnom upravitelju radi odpuštenih klerikah. — Ovaj imade još dva vierna nerazdružljiva priatelja, koji onu ćut u njem prama meni, kako se pripovieda, jare, da se ne ugasi: dva velečastna gospodina svećenika, koje još za sada imenovati i opisavati neću, koji su bili njeko vrieme u ovom sjemeništu pod mojim upravljanjem gojenci, i od njih jedan moj kadkad opomenjeni učenik; sada su pako veleučena gospoda učitelji školske mladeži; koji se dva, kako sviet pripovieda, navadno nahode u pisarni „Pozora“, gdje se valjda za svoja predavanja pripravljaju. Liepe nade! Velikoga veselja cèrkvenoj vladi od takovih svećenikah, koji se rada bave u onoj pisarni, gdje se hvale i brane čini nepriateljah svetoga otca pape! — Tretji je drug jedan od onih klerikah, koji su dobrovoljno njeki dan izstupili, koj se je bio kao klerik izrazio, da, ako bi imao gdje vani sigurno življenje, nebi si mnogo glavu razbijao, ako nebi bio klerik; komu sam bio zato rekao, da to nije znak iskrenog kleričkog zvanja; i dao sam mu bio rok od 8 danah, da kleričko zvanje bolje razmisli; što je „Pozor“ poslie nazvao španjolskom inkvizicijom; on je pako ostao tako dugo u sjeminištu, dokle si je u pisarni „Pozora“ našao mjesto. To sam posve kratko (jer sve reći, ćut sramežljivosti nedopušća) zato naveo, što je i „Pozor“ u drugom odgovoru napomenuo osobe, koje nije bilo potrebito napominjati u riešenju klevetne viesti o odpuštenoj trojici klerikah, i da se barem ikoliko znade, koji su to ljudi, koji, kako se govori, imaju upliv u moj životopis, koga „Pozor“ klevetno pisući, što nije pravo niti istinito, izdaje himbenom nadom, da će ga „sav savcati“ sviet čitati. Iz toga se lahko i jasno vidi, kako ohola preuzetnost može ljude zasliepiti i pamet njim smutiti.

3. „Pozor“ je rekao u 50. broju, što se njegovi čitatelji dobro sjećaju, da je jedva čekao, i već davna tražio priliku, gdje bi se mogao s upraviteljstvom ovog sjeminišta oko u oko razgovoriti; sada pako u drugom odgovoru to taji, i veli, da on nije jedva čekao pravde i kavke s upraviteljem sjeminišta Lukom Petrovićem, i tako se je zapleo u krivo tumačenje i sramotno protuslovje, hoteći dokazati, da se pod upraviteljstvom nesmije nigda razumiti upravitelj. — Čemu takovu krivo tumačenje, i sramotno protuslovje? — je li po tom ona neistinita viest o odpuštenoj trojici klerikah prestala biti neistinita? Nimalo. — Pak što još? — „Pozor“

istinito tako, kako je neistinita ona viest „Pozora“ o odpuštenoj trojici klerikah.

4. „Pozor“ veli, da sam ja mnoga data njegovog prvog odgovora premučao, dakle da jih nisam sva prevrgao. Na što mu odgovaram, da je njegov prvi odgovor, kako je i drugi, tako pun bio klevetah kano šipak košćicah; i da nije potrebito jednu po jednu košćicu van vaditi, pak jih u jamu bacati; dosta je, ako se samo veće grane odsieku, pak u jamu bace; jer gdje je grana, ondje su grančice, lisće, plod i košćice. Ja sam veće klevete „Pozorove“, iz kojih su kao iz svojih stablah druge klevete izrasle, u devetnaest točkah prevrgao ,tako dakle odsiekao i u propast s plodom bacio. Gdje mu je plod, ondje su mu i košćice. —

Akoprem sam ja, što se čitatelji lahko sjetiti mogu, kako malo prije rekoh, u 19 točkah kriva potvaranja i izmišljene klevete „Pozora“ kao neistinite dokazao, i temeljito uzbio; „Pozor“ ipak u drugom svome odgovoru veli, da sam to čineći, kano po vetrenih mlinih amo tamo udarao drvenim svojim mačem. Stranom ima pravo, da je to rekao. Jer njegova kriva potvaranja i izmišljene klevete uzbijati, jest isto tako, kao boj voditi s vetrenimi mlini; njegove su bo klevete stvari prazne po zraku leteće. — Što veli, da sam drvenim mačem amo tamo udarao, to mi čast junaka daje, koja uredniku „Pozora“ pripada; on bo je dèrvenim oružjem, kolcem u ruki išao proti turopoljci, da obrani domovinu i narodnost. Ja niti imam sada takovu priliku, nito to baš za pristojno dèržim, tako braniti domovinu i narodnost; zato me „Pozor“ nemilo naziva nepriateljem domovine i narodnosti, akoprem sam mu dokazao, koliko inače radim za milu narodnost našu.

5. „Pozor“ mi protuslovno spočitava, da neće nitko da bude učitelj, dok sam ja upravitelj u sjemeništu, pak odmah zatim me kori, zašto nisam htio njeku drugu dvojicu, koja piše članćiće u časopise, pitati, što vole? pastirovati? ili učiteljevati? —

To prepušćam „Pozoru“, neka on sam po svojoj umjetnosti, kako zna, složi. — Ja samo to odgovaram, da je pobožnom, urednom i točnom učitelju lahko s manom, i to baš kao bratu s bratom služiti; i da je od one druge dvojice jedan za višji zavod odredjen bio, drugi pako u sadašnjem mjestu jest potrebitiji, nego u sjemeništu. Inače nas izkustvo uči, da nisu svi najbolji ljudi i najsposobniji učitelji, koji kakove članćiće pišu u časopise; na što njekoje oholost njekakva navede, da pokažu, da su izvèrstniji, nego drugi, koji se zabavljaju sastavljanjem propoviedih i katekezah, točnim i pobožnim molenjem Brevira, koji su tako umiljeni i čedni, da nikakvu službu neišću, dapače i za ponudjenu iz čednosti za nedostatne se drže.

6. „Pozor“ mi predbacuje, da se na častnom mjestu u kaznici Lepoglavskoj moj brat svećenik za obavljanje duhovnih posalah nahodi. Ja nisam nenavidan, ako urednik „Pozora“ u Lepoglavu dodje; pak ako misli, da moj brat nije zaslužio, ili da nije vriedan, da je tamo; u volji urednika „Pozora“ stoji, da to bolje zasluži, i da, kako znade i može, čim vriedniji onog mjesta postane. Nenavidnost je glavni grieh.

7. „Pozor“ se iz petnih žilah napinje, da dokaže, da je krivo učinjeno onomu odpuštenomu kleriku, koj je pod krinkom obrane preuzvišenoga gospodina biskupa Djakovačkoga u bečkom časopisu „Gegenwart“ preteranimi izrazi u ime svih klerikah javno htio napadati zakonitu vladu. Koj klerik daje nadu, da će biti vriedan svećenik, opet velim „Pozoru“, da to prosuditi pripada pravo cèrkvenoj oblasti. Ja nisam onda „Pozoru“ svega rekao, niti sada sve govorim, što bi se mogla reći; ne to samo velim da ovaj klerik akoprem rekao u pèrvom odgovoru, ako biva griešnimi sriedstvi, po sudu ćudorednih načelah nepruža nikomu povlastnicu preporuke za čast katoličkoga svećenika, što „Pozor“ brani. Upitni klerik, koj je radi svoje lahkoumnosti iz tèrstjanske biskupije odpušten bio (jer tamo nije bilo Zagrebačkoga „Pozora“, da ga obrani) pisao je onaj članak u časopis „Gegenwart“ mjeseca lipnja, a odpušten je iz ovog sjemeništa 10. kolovoza, jer je u početku praznikah. okolo išao bez kleričkog talara, pohadjao pivarne, i ondje se za klerika nepristojno zabavljao, kano, da je to pisarom novinarskim slobodno. Ako pak velim, da ovaj odpušteni klerik nebi bio svećenik poleg volje božje; to ipak neću se inaditi s „Pozorom“, da nebi bio dobar drug urednika „Pozora“, i njegovih ortakah. Znadu bo oni dobro, koga brane, i zašto ga brane. To je, kako reče „Pozor“, jasno kao dan; zato se ipak ona neistinita viest o odpuštenoj trojici klerikah potvèrdjuje kao zlobna kleveta.

8. „Pozor“ hoće, da dokaže, da ja onaj klevetni članak u Časopisu „Gegenwart“ zlobno pisani proti obće štovanomu preuzvišenomu Gospodinu Biskupu djakovačkomu odobravam zato, što sam dopustio, (silio nisam nikoga, niti je to moguće) da klerici isti časopis nadalje čitaju. „Pozor“ ovim načinom dokazivanja proti sebi više dokazuje, nego bi mu ja htio igda reći, da niti je bistrog uma, niti znade imalo logiku. Ja sada dopušćam, da klerici nadalje čitaju „Pozor“. Je li se može pametno iz toga zaključiti, da ja klevetne članke „Pozora“ proti meni zlobno pisane odobravam? Jasno je to, ali i žalostno znamenje, kako gnjev i ćut mèržnje može čovjeku posve smesti pamet, i oduzeti mu na toliko bistrost uma, da niti očevidna najsramotnija protuslovja nevidi. Komu je to na sramotu? meni? ili „Pozoru“? Je li po tom ona neistinita viest o odpuštenoj trojici klerikah postala istinita?

9. Na ine osobne klevete „Pozora“ radi mojih zaslugah i moga ponašanja ništa neodgovaram; jer se meni nepristoji o tome suditi, niti ta oblast „Pozoru“ pripada, ma niti onda, ako bi baš imao i sposobnost, da bi mogao djela katoličkoga svećenika u crkvenom duhu pravo razsuditi. To ipak nemogu zamučati, da nerečem, da mi „Pozor“ krivo čini, kada veli, da sam ja preuzvišenoga gospodina državnoga ministra austrijskoga nazvao domaćim sinom naše domovine. Čitatelji se dobro sjećaju, da ja nisam nigdje rekao, da je spomenuti gospodin državni ministar domaći sin naše domovine; nego sam samo rekao, da „Pozor“ negovori istinu, ako veli, da iz ljubavi domovine mrzi na ono, što je tudje, i ljubi ono, što je domaće; budući da je hvalio tudjeg ministra Rikasoliu, koj je porobljene tudje države okrutnom strogostju htio složiti u jednoj državi i u jednom parlamentu; a nije hvalio našeg domaćeg austrijskog ministra, koj želi blagim načinom jaku i sretnu učiniti staru carevinu austrijsku; koj ako i nije naše domovine domaći sin, može se njekojim načinom reći, da kao državni ministar carevine austrijske radi i za našu domovinu. Jer ako bude sva carevina austrijska jaka i srećna, biti će i Hrvatska jaka i srećna; ako pak postane ciela carevina austrijska slaba i nesrećna, doista neće biti niti Hrvatska jaka i srećna. —

Ja nisam u mome pèrvom odgovoru niti napomenuo preuzvišenoga gospodina bivšeg ministra baruna Aleksandra Bacha, koga, akoprem proti volji „Pozora“, ipak štujem radi bistrog uma, stalne viernosti prama našem premilostivnom vladaocu, i iskrene odanosti prama svetom otcu papi; koj je u sustavu inače nepovoljnom mnogo dobra učinio vlastelinom svjetovnim i cèrkvenim po iznadjenom načinu naknade ukinutih daćah urbarialskih. Po ovom predbacivanju nije nimalo ona ne-

10. Ja neodobravam nikako ono, što »Pozor« o vlasti Rikasolievoj i Ratazzievoj govori, da je od Boga; niti se slažem s njime u ikojem griešnom činu, koj bi se makar i pod plaštom cèrne noći i skrovne tajnosti izvodio. Rikasolieva vlast u Toškani i Napulji nije bila od Boga; jer oni, koji u ovih dèržavah imaju oblast od Boga, još žive; niti su svoja prava i svoju oblast u svojih dèržavah zato izgubili, što su krivično i silno iztjerani. Kakogod posjednik ili zakoniti gospodar koje kuće neizgubi prava i oblast u svojoj kući, ako ga koj razbojnik prevarom ili silom iz nje iztjera; tako i spomenitih dèržavah zakoniti vladaoci svoja prava i svoju oblast nisu izgubili. — Nije oblast Ratazzieva od Boga za ono, što je nakanio učiniti u papinskoj dèržavi, i u lombardsko — mletačkoj kraljevini, jer preblagi vladaoci, koji u ovih liepih dèržavah pravo i oblast od Boga imaju, po zakonu božjem sve, činom pako veću stran istih dèržavah još posjeduju. Protivno načelo, i protivni nauk »Pozora« jest baš posve nećudoredan, kako je takodjer nećudoredan svaki griešni čin, ako bi se baš i pod plaštom cèrne noći i skrovne tajnosti izvodio; jer su čini, što jih »Pozor« brani, proti zapoviedim božjim, koje bi »Pozor« morao više štovati, nego jih štuje, osobito tri prama Bogu, a 4tu, 5tu i 7mu prama iskèrnjemu. Je — li čudo, ako »Pozor« poleg svojih načelah zavod ovog sjemeništa i njegovog upravitelja klevetami napada, koj se usudjuje veće zavode i vèrstnije osobe gèrditi, prava najsjajnijih i najviših osobah napadati, ili javno braniti i hvaliti čine onih, koji ih napadaju?

11. »Pozor« slabo uvjerava duhovnu mladež ovog sjemeništa o svojoj blagonaklonosti govoreći: da si neka ovo nedade na žao, što od nje zlobno klevetje, da naimre mnogi iznemogli župnik voli i nadalje sam u »kèrvavu znoju« raditi, nego li sada kojeg mladog kapelana iz ovog sjemeništa dobiti; jer se je u njih, kako »Pozor« veli, iskrenost prevèrgla u pretvorenost, a čista narav u smiešno majmunstvo. I ovo nije istina, nego je bezdušno ocèrnjivanje ove pobožne, iskrene i revne duhovne mladeži. Ja sam već u prednjem odgovoru naše svećenstvo učinio pozorno na hvalu »Pozora«, a sada velim neizkusnoj duhovnoj mladeži, neka nevjeruje ništa hvali »Pozora;« jer »Pozor« namjerava takodjer pod plaštom hvale i dara učiniti nješto kvara. — „Pozor« dèrži za iskrenost i čistu narav, ako tko Zagrebačkom kanoniku klevetu, kako veli, u bèrke rekne. Slobodno onom kanoniku, koj „bèrke" ima; ali neka pusti u miru one, koji „bèrke" neimaju, i neka nemisli, da je tako ona neistinita viest o odpuštenoj trojici klerikah postala ćudoredni čin.

12. Kako je sada »Pozor« zlobno napao upravitelja sjemeništa radi odpuštene trojice klerikah, tako je bio dne 18. ozujka 1859. ondašnji ravnatelj ovomjestnog redarstva, napao podupravitelja ili ekonoma istog sjemeništa radi zaklanih dvih mladih polgodišnjih svinjah; koj je dogadjaj ovako nastao. Do onog vremena bila je navada, da je mesarski djetić klao svinje za sjemenište, i da je za svaki komad dobivao 2 for. i piti, koliko je dosta. Dne 18. ožujka 1859. htio je novi podupravitelj (klanje svinjah nije posao upravitelja sjemeništa) te troške prištediti, i dao je samo načke, u kojih se svinje kolju i snaže, od mesara donieti, a po sjedigla, dali su tri liečnika, medju njima i dèržavni nadživinar vjerodostojne svjedočbe, da meso upitnih svinjah nije tusto, jer da su svinje bile mlade, ali da je posve zdravo, i da se može bez straha ikoje škodljive posljedice sigurno jesti. Usljed toga, poslje mnogoga klevetnog prepiranja, dobio je ravnatelj redarstva od c. kr. hrv. slav. namjestničtva dne 17. svibnja 1859. br. 7622/1894 ukornu odluku, da upraviteljstvo sjemeništa u spomenutom dogadjaju zaklanih dne 18. ožujka 1859. dvih svinjah nije baš ništa protu zakonitoga učinilo. — Pa kako bi moglo upraviteljstvo sjemeništa dopustiti, da se klerikom nezdravo ili pogibelno jelo dade, kada novo upraviteljstvo sjemeništa one iste jestvine, iz istog lonca ili kotla, u istom blagovalištu i u isto vrieme skupa s klerici dobiva i jede? Upraviteljstvo nehrani iz svojih dohodakah klerike, niti imade koj kvar, ako bi baš koj komad sjemeništnih svinjah poginuo i odbačen bio. — »Pozor« klevetno dalje predbacuje zlobno govoreći: Tko zna, nije li bilo slučajevah ovakovih, za koje redarstvo nemogaše saznati? Jest. — Svi su slučajevi takovi bili, kada se je svinjsko meso za blagovanje u sjemeništu davalo, da su obdèržavanjem prepisa o klanju obstojećega svinje prije zaklane bile. Ja iskreno mislim (neka mi »Pozor« velikodušno oprosti, ako se varam), da se niti u pisarni »Pozora« žive svinje nejedu. — »Pozor« govori o četiri komada uginutih svinjah. Dakle je on u svome velikodušju i blagodarnoj za sjemenište brižljivosti dvie svinje pridao. Je li iz svoje glave, ili iz svoga kotca? ništa ne veli. Bilo, odkud mu drago: stvar je u obziru istine svakako smèrdljiva; jer je neistinita. — Kada se je već »Pozor« od svoje visoke politike nepozorno doli spustio, i nozdèrve šireći, da tim više ugodna si mirisa ulovi i potegne, poćeo se približavati ka kotcu svinjskomu, morao je tim više pozoran biti, da se barem izvan nezakalja i kao zakaljan pred sviet nestupi. Čemu se ipak nije uklonio, nego se je opet neistinitom viestju zakaljao, i kao zakaljan pred sviet stupio. Jer kakogod je ona viest »Pozora« u 44. broj o odpuštenoj trojici klerikah neistinita; tako je i ova viest »Pozora« u 71. broju o uginutoj četvorici svinjah posve neistinita. — Komu je to na sramotu? meni? ili »Pozoru?« — »Infandum, rector, jubes renovare pudorem« — »neizgovorljivu, upravitelj, sililš ponoviti sramotu«, suzdiše sada opet osramoćeni Zagrebački »Pozor.« Što ću mu ja? neka mi oprosti, ja tomu nisam ništa kriv.

13. »Pozor« nemirni strogo me dalje pita: Kako se vladam prama svome poglavaru? Odgovaram: Iskreno i pokorno, vierno i odano; baš tako, kako se pristoji katoličkomu svećeniku prama svome vèrhovnomu pastiru, a osobito meni prama preuzoritomu gospodinu kardinalu momé nadbiskupu, i velikom dobročinitelju, koga je providnost Božja dala našoj domovini, što njegova brižljivost za naše obće dobro, njegova neizbrojena dobročinstva i njegove mnogobrojne velike pobožne zaklade jasno svjedoče, koj je koli duševno toli materialno stanje ovog sjemeništa jako poboljšao, koj ovo sjemenište tako njeguje, kako ga i zove, kao zenicu svoga oka, koj otčinski zanj skèrbi, čestokrat ga pohadja, i za najmanje dogodjaje skèrbljivo pita tako, da je skèrb »Pozora« za ovo sjemenište posve suvišna. — Što »Pozor«

Tiskom Drag. Albrechta u Zagrebu.

rik suh i blied izgledao od silnog napora u vrieme izpitah. Na što mu se dosta odgovara, ako mu se reče, da se svi oni, koji su igda stroge izpite, i to po dva u jedan ćedan kroz poldrug mjesec delali, dobro sječaju, da su ono vrieme slabiji bili, i bliedje izgledali. Možebiti, da je koj i radi kog drugog uzroka suh i blied izgledao; možebiti, da je koga koj nutarnji napor mučio, a ja sam nedužno mislio, da se je mnogo učio; ali zato, što tko nutarnja drugih ljudih neznade, nemože se pravo reći, da nije niti iskren, niti svome poglavaru vieran. — To ipak iz mnogogodištnog izkustva znadem, da su ovdje klerici većom stranom zdravi do izpitah prvog semestra, i da jih u vrieme izpitah više, a brzo poslje izpitah skorom svaki deseti po nješto oboli. Što se ima dakle činiti? mora li se od naukah i izpitah odustati? — »Pozor« veli, da sam varao preuzoritoga gospodina kardinala, kada je pitao, koliko ima bolestnih klerikah, odgovarajući, da ih je pet, medjutim ih je bilo do dvadeset. — Iskreno na to odgovaram, da sam svakiput toliko belestnih rekao, koliko ih je bilo, kadgod manje od pet, kadgod više od dvadeset; medju kojimi su njekoji imali takove bolesti, kao n. pr. čirčić na licu, ožuljenu od čižme nogu, mali katar, njekoliko pokvareni želudac, koje su tako neznatne i kratke bolesti, da se nebi niti morale imenovati, kada se pita o broju baš bolestnih klerikah. Ja neimadem uzroka o sjemeništu inače, nego jest, govoriti, niti se bojati, da ću što izgubiti, ako nebudem upravitelj sjemeništa; jer ja kao upravitelj neimam ništa više plaće, nego koj drugi zagrebački kanonik, akoprem sam upravitelj sjemeništa, namjestni ravnatelj naukah, učitelj triuh predmetah bogoslovnih, vodim račune Sjemeništa, račune nemoćnih svećenikah, račune nove zaklade preuzoritoga gospodina Kardinala sadašnjeg nadbiskupa za nemoćne zaslužne svećenike, i račune nove zaklade istog preuzoritoga gospodina Kardinala za knjige na korist novomisnikah; koj nadziram raztrešeno gospodarstvo sjemeništno; imadem skrb na svoje kanoničko stanje, za koje plaćam, akoprem uviek u sjemeništu stanujem, kano i drugi domarinu, i tim manje mogu svoje kanoničko nastojati gospodarstvo. Ja sjemeništu neslužim za plaću, kako urednik »Pozora« vodi uredničtvo za plaću, nego služim iz dužne pokornosti, i iskrene viernosti, ja služim za poštenje, koje nedopusćam, da ga »Pozor« svojimi klevetami pogrdjuje; zato neću nikako odstupiti od moga prava zakonitim načinom takodjer radi ovih novih klevetah tražiti zadovoljštinu.

U Zagrebu dne 5. travnja 1862.

Dr. Luka Petrović,
upravitelj sjemeništa nadbiskupskoga.

BROJ 16. U ČETVRTAK 17. TRAVNJA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

O ljubavi domovine vremenite i vjekovite.

(Konac.)

Carstva i kraljestva svieta dižu se i padaju. Najveći gradovi i najslavnija mjesta postaju i opet u trenutku vječnosti nestaje ih. Životinje su u svietu i s istoga ginu; a cvieće se razcviće, da uvene i opadne. Kamo god okom zrieš i štogod sviet ovi posjeduje, sve ima svoj početak, sve dospieva, nalazi svoje skončanje. Čovjek, koj u vremenu živjet poče, živjet prestaje, i mre od lietah. Diete, tek što se rodi, smrt mu se već nad kolievkom razastire, da ga časom hladnim rukama ogrli i oddvoji od ovoga svieta. Sve je dakle na ovom svietu prolazno, sve kratkoga trajanja.

Nije mi potreba kršćanskomu čitatelju reći, da čovjek narodiv se više neprestaje živjeti, prem umire na ovom svietu; posjeduje bo nješto uzvišenijega i plemenitijega u sebi od ostalih stvorovah, a to je neumrla duša. Tielo čovjeka klone, snaga popusti, iznemogne, smrt ga pokosi i — čovjek umre. Ali duša tim izdahom neskončaje se, ona mrtvo tielo ostavlja, ostanka joj nije više na ovoj zemlji, te hiti na svoje opredjeljenje, koje po zaslugi svojoj prima.

Pa koje je to opredjeljenje? Toj neumrloj duši od vjekovitoga otca, od njenoga početnika odlučeno je od vieka nebo za stan, za zavičaj za domovinu. I u toj vječitoj domovini, kraljevstvu vječitoga Boga otca našega imade duša naša živjeti vjekoviti život. i nasladjivat se u uživanju lica Božjega. Za postići tu domovinu, dužan je svaki žuditi ju, za njom čeznuti. Da ju pako postignemo, potrebna nam je ljubav prama istoj; jer ljubav je nada sve, ljubav mora nam srdce grijati prema nebeskoj otačbini. Niti najmanjega proteslovja nije u mudroj izreci: „Radi u svietu, kao da se nikad od njega dieliti nećeš, a za dušu se skrbi, kao da je svaki mjesec, svaki dan, svaki sat zadnji tvoga života.“ Znamo, iz kojih razlogah ljubimo zemaljsku domovinu, zašto toliko uz nju prianjamo, i zašto nam je toli mila. Nu oti razloži prema našemu nebeskomu otčinstvu imaju biti još silniji, jer mi smo na ovom svietu samo putnici, a ondje ćemo se tek na vieke nastaniti.

Uživanje kraljestva nebeskoga, koje nam je stvorio brižljivi nebeski otac od počela svieta, neće trajati dane, mjesece i godine, već bez prestanka do vieka. Da je ota nebeska domovina kao domovina uprav za nas pripravljena, osim sijaset izrekah sv. pisma svjedoče i ove Spasiteljeve rieči: „Odilazim gore otcu momu i otcu vašemu, Bogu momu i Bogu vašemu.“ A da je stan otčev djeci domovina, to veli Isus kod sv. Ivana 14, 2. „U kući moga otca ima mnogo staništah.“ I kuća otčeva jest baština djece. Kada toliku ljubav gojimo u srdcih za zemaljskom domovinom, kada toliko prianjamo za njezino blagostanje, kada se tolika skrb ima za nju, te u sreći njenoj svoju sreću nalazimo, a u nevolji njenoj svoju nevolju smatramo — kad nam je ona toliko na srdcu, koju svakim danom ostaviti moramo, i od nje se oddieliv preseliti se u vjekovitu domovinu: tko je da se nebi skrbio za ovu posliednju? Tuj nije potrebna skrb za njeno blagostanje, jer onaj, koj je sviet tako mudro stvorio, koj je nebesa onako divno nakitio, koj nas svojom blagodatnom desnicom neprestaje obasipavati, — onaj nam pruža ugodnosti i miline vječite domovine u uživanju svoga svetoga lica. O tom samo treba da se brinemo, da si otnj obećani Kanaan svojim vrlim životom zaslužimo, da budemo dostojni uživat se sreće njegove. I kako liepa, kako krasna biti će ta domovina! Postojbina puna veselja, puna blaženstva,

postojbina pravoga mira i pokoja, u kojoj nije suzah, nije stradanja, nije brige, tužbe ni smrti. „I otrt će Bog svaku suzu s njihovih očijuh; i neće biti više smrti, niti tugovanja, niti cike, niti boli" veli Ivan 21, 4. Što pako sv. Pavao kaže o toj nebeskoj domovini, čujmo: „Niti je oko vidjelo, niti uho čulo, niti u srdce čovjeka ušlo, što je Bog pripravio onim, koji ga ljube." Da je nebo liepa, sjajna domovina, za kojom imamo čeznuti, i da je mjesto vjekovitoga sretnoga života, to je bez dvojbe. Čovjeka narav ista uči, da je gori pomoć. Snajde-li ga žalost, težkoća, bieda, nevolja, to taki upire oči u nebo i sklapa ruke prama nebu, te molitvu upravlja otcu vjekovitomu, od koga se ufa utjehi i pomoći; a moli-li kako treba, ufanje ga nevara.

Kad pomislimo, da nam zemlju i časovitu ovu domovinu valja jednoč zamieniti s nebom, vjekovitom domovinom; kad promotrimo, da nas u istoj očekuje ljubezni otac: to se i nehotimice ljubav prema istoj u nas probudjuje. A ljubav da prava i podpuna bude, treba je kršćaninu u njoj se vježbati. Poznato bo nam je, da čovjek u ničem na jednoč savršen nepostane. I kao što providnost Božja sve mudro ravna i sve točno uredi: isto tako hotjela je ovdje ljubavju domovine zemaljske, koje klice duboko nam u srdce usadi, probuditi i usavršiti u nas ljubav prama domovini nebeskoj. A uzljubimo-li tu domovinu jednoč samo iskreno, to ćemo sve to više za njom žuditi; žedjati ćemo za njom poput jelena, koj uzdiše za vrutkom.

Da pako u nas tu pravu i čistu ljubav uzbudimo, koju ništa nebude podobno razoriti, uništiti i izagnati iz srdca našega, to ju uvježbavajmo u pravoj i razboritoj ljubavi prama zemaljskoj domovini jer će nam iz kršćanskoga zemaljskoga domoljubja napokon jedina želja, jedino iskanje postati vjekovita domovina. Koliko na srdcu pravomu domoljubu leži blagostanje otačbine, koliko mu srdce veseli, kad vidi sretnu svoju drugu majku: toliko će pravoga kršćanina duša uzdisati za vjekovitim zavičajem i prva zadaća biti će mu, da si ga prisvoji. A kako da i nebi težio za tom domovinom, kad u njoj nije grieha, niti zlobe, niti kavge, niti srdjbe, niti smrti, niti koje druge nepogode; kad je u njoj svaka radost, veselje, zadovoljstvo, pravda, istina, život, uzajamna ljubav. O! bi-li vriedilo zvati se srdce ono kršćanskim, koje bi išta više cienilo nad sreću i blaženstvo nebeske, vjekovite domovine? Sbilja kršćanska duša milovat će i oko svakoga dobra nastojati svoje zemaljske domovine; ali će ona nada sve ino ljubiti svoju domovinu vjekovitu, te nada sve druge žudnje bit će joj žudnja najveća, da u nju dodje, i u njoj se uživa sreće, s kojom se nikakova zemaljska sreća izravnati nemože i kojoj neće biti kraja ni konca.

U Beogradu na 4. Veljače 1862.

D. St . . . . ć,
svećenik bisk. djakovačke.

Sloboda vjere i katolička crkva.

(Dalje.)

Iz rečenoga nastaju dakle za postupak katoličke crkve i kršćanskih vladarah u vjerozakonskoj slobodi obzirom na nekrštenike sljedeća važna načela:

1. Prijam kršćanske vjere, što je pred Bogom prva dužnost čovjeka, obzirom na samoga čovjeka jest stvar viseća o slobodnoj volji, prostoj sklonitbi sama sebe, te nikomu ni po nijedan način — nullo modo — kako reče sv. Toma, nije slobodno na to siliti vanjskom silom.

2. Duhovna oblast u crkvi, kako i svaka svjetovna oblast, jest ograničena. Duhovni oblastnici nesmiedu sve učiniti, što mogu, što oni morda drže za koristno, nesmiedu u tom pogledu svaku silu, koja jim se svidi, upotrebiti. Poraba vanjske sile dapače umjestna je samo u onom obsegu, koj oblasti po njezinoj naravi pripada. Ova pomisao neda ni pomisliti na kakovu samovolju ili absolutizam, ter je baš od neprocjenive praktične važnosti. To je poglavita bludnja vremena i množine najbolje volje muževah, bludnja, koja se je zakorenila u dušah absolutizmu naviknulih, a to: ufati se spasu ponajviše od vanjske sile, navlastito od kakva velika i obdarena vladara, koj bi se zauzeo za vjeru. Mi do istine netajimo, da su dobri kršćanski vladari velika blagodat Božja i na veliku korist; ali oni koriste tim više, čim se više drže medje svoje prave povlastice. Ono dobro, što ga prekoračiv medje svoje zakonite oblasti, ma i najboljom nakanom, misle učiniti, samo je sjajna varka od dobra, te da se ni neopazi, more biti crkvi i državi na strahovitu štetu. Da se kraljevi iz bourbonskoga doma nebudu dali zasliepiti od sjaja svoje tobožnje svemoći, te pod tom izlikom, da sve rade kao prvorodjeni sinovi crkve, u svašto se miešali, u crkvu, državu i kuću, nego da su držeć se u obsegu svoje zakonite oblasti, na prosto radili o ćudorednom dobru —, kako bi posve drugačije bilo sada na svietu, koliko bi nesgodah bilo istu crkvu minulo! Svaka oblast ima medje, pak svaki čin njezin preko medje učinjen — ma bila kako dobra nakana — proti volji je Božjoj, te neradja blagoslovom nego prokletinjom.

3. Duhovna oblast crkve osnovana na naredbi Isusa Krsta, proteže se samo na njezine članove, i to u onom obsegu, kako je predana od Isusa. Nekrštenici nespadaju pod njezinu upravu i sud: „Ecclesia in neminem judicium exercet, qui prius per baptismum non fuerit ingressus." Conc. Trid. Sess. IV. c. 2. Obzirom na ove ima ona samo pravo: svim stvorovom propoviedati evangjelje te zaklinjati je spasom duše, neka stupe u krilo crkve; nu neima prava, da na taj pristup (izravno ili s daleka) vanjskom silom nagoni, ili komu zapovjedi, da silom u nju tjera.

4. Svjetovna oblast u državi, bio u njoj vladarom kršćanin ili tko drugi, ima sama po sebi zadaću, da radi samo o jednom dielu zemaljskih probitakah državljanah, a ne skrbiti za istine vrhunaravne objave. Obseg njezina ugleda i vlasti, ustanovljen samom ovom vlašću a ne predajom od drugih, prima ona od naravnoga reda stvarih te Bogom u tom redu ustanovljenih nepromjenljivih zakonah. Obseg ove oblasti može joj crkva predajom raztegnuti, kano što su sbilja stari kršćanski vladari od nje dobivali razne povlastice, da je mogu u crkvino ime rabiti; nu može se raztegnuti i osobitimi povjestnimi sgodami. Temeljem pako ovoj oblasti jesu zakoni, ustanovljeni Bogom prema svrsi ukupnoga sklada u svietu i prema svrsi državne zajednice, a nad ove temeljne zakone neima nitko prava, ni crkva ni puk. U tom pogledu država je posve nezavisna od crkve u onom smislu, kako je od nje nezavisan savkoliki tečaj i red u naravi. Isus je ravno naravni red priznao i posvetio, on je oblastnike i njihove podložnike naučio, kako da imadu čistu i uzvišenu zakonu, vjernost u ovršivanju dužnostih itd., kakve do njega nitko nije poznavao; on je čitavoj uredbi državnoj podielio njeku višju cienu i posvetbu; — ali obsega svjetovnoj oblasti nije raztegnuo. Novu oblast, koju ljudem donese, predade on apostolom i njihovim nasljednikom. Neposredno nije on svjetovnoj oblasti dao nikakove nove moći. Svjetovna dakle oblast niti ima sama od sebe pravo, da nekrštenike na kršćansku vjeru, koja spada u vrhunaravni red, pritjeriva, niti ga može dobiti od crkve, jer ga ni ona sama neima.

5. Usuprot pako tomu ima vjerozakonska sloboda naravne medje u razumu, u naravnom ćudoredju i naravnom redu. Nijedna ćudoredna sloboda, ako hoćemo da bude razumna, nesmie se tako daleko pustiti, da smućuje ćudoredje, na koje svaki ima pravo. S toga vladar ili drugi oblastnik, bio kršćanin ili nekršćanin, dokle mu dosiže oblast, dužan je da se uzprotivi takovu vjerozakonskomu nauku ili običaju, koj krši zakone razuma i ćudoredja. S toga uzroka nesmiedu kršćanski vladari trpiti medju svojimi podložnici n. p. krivoboštvo, ako ga mogu sprieciti. O tom veli Suarez: „U ljudsko družtvo spada polag razuma i naravnoga zakona, da se u njem štuje pravi Bog; uslied toga mora da ima u njem oblast, koja bi ljude od protivne opačine odvraćala. Osim toga svrha ove oblasti jest, da u državi uzdrži mir i pravdu; ali to opet nije moguće drugačije, van da se ljudi pridržavaju u kreposti; kriepostni pako biti ili živjeti po naravnom ćudoredju i krieposti nemogu bez kakova vjerozakona i službe na čast pravomu Bogu. Iz toga se dakle vidi, da je državna oblast za to vlastna i dužna, da naime dopušća samo štovanje pravoga Boga, a krivoboštvo kano nerazumno i nećudoredno ugušuje. Isti razlozi, kako se samo kaže, stoje i proti svakomu drugomu, naravnomu ćudoredju protivnomu običaju vjerozakonskomu, ali samo obzirom na vlastite podložnike." (Tract. de fide Disp. 18. s. IV. n. 3.)

Po ovih načelih daje dakle crkva nevjernikom u čitavu obsegu onakovu vjerozakonsku slobodu, kakovu zahtieva Guizot. Mi smo baš navlastice ovu stvar sa svake strane prosudili za dokaz, da to nije samo površan sud, nego da je sa svake strane jezgrovito prosudjen posljedak uzvišenih načelah. Crkva tako cieni slobodu sviesti i vjere, da ona svako vanjsko silovanje onih, koji njoj nisu podloženi, zametava kao stvar nećudoredna i posve neumjestnu. Ali istim mahom stavlja ona posve stalne i čvrste medje ondje, gdje bi vjerozakonska sloboda mogla biti pogubnom čovjeku u ćudorednom dobru. Ćudoredna sloboda ima takodjer svoje medje, gdje bi se izvrgla u opačinu pogubnu za družtvo. Tako mora da ima i vjerozakonska sloboda svoje medje, ne samo da neuzdrma državu, nego da nepovriedi prava, koja svakomu pripada u najvišjem dobru, ćudoredju. Takov pako slučaj bio bi tada, kada bi se, kako sada biva, dopušćalo, da se ustrojavaju sljedbe, koje pod plaštem vjerozakona viečnoga Boga na nebu taje, nećudoredni materializam promiču, te tako vode do razpada sve ćudoredne podloge ljudskoga družtva, koliko god takove družbe u tom poslu mogu huditi. Takova vjerozakonska sloboda doista jest nećudoredna i nerazumna smutnja, na koju Bog može samo prokletinju staviti; države pako, koje to trpe, moradu sbog toga propasti.

II.

Ovim načelom, polag kojih na nijedan način niti nikakovom silom nesmiedu se nevjernici na vjeru silovati, i polag kojih imade se snositi isto njihovo bogoslužje, dokle samo po sebi nije nećudoredno ter se neprotivi časti jedinoga pravoga Boga, na prvi mah čini se da je posve protivan

postupak i crkve i svjetovne oblasti prama krivovjercem u srednjem vieku. Prosudimo-li pako pravo uzrok, zašto je onda tako bilo postupano, vidjeti ćemo, da u istinu neima nikakove opreke, i da osim toga onoga uzroka sada više neima, ter da onakovo vanjsko silovanje sada samo po sebi prestaje.

Prije nego to dokažemo, moramo iznieti na vidjelo pravni pojam onoga krivovjerstva, koje je samo po sebi kano prekršaj proti vjeri po crkvenih načelih zaslužilo kaznu. Za krivovjerstvo u ovom smislu uzimaju se na um dvie osobite istine: prvo da-li se pravo kršćen kršćanin sbilja poprimio kakova kriva nauka te da-li ga se dovoljno poučen još i tada tvrdokorno drži; drugo, da-li je u ovoj tvrdokornosti kakov odpor proti ugledu crkve. (Cf. Suarez Tract. de fide q. 19. sect. III. et V.) Po tom sliedi, da medju zabludjenici u kršćanskih istinah vjere i medju kazne vriednimi krivovjerci obstoji velika razlika. Nedužna bludnja ne samo da nije kazne vriedno krivovjerstvo, nego pače nije niti najmanji grieh proti ćudoredju. Da krivovjerstvo zasluži kaznu, tomu treba da se posve shvati preporna kršćanska istina, pak da se ona tvrdokorno nieče i ujedno prezire ugled crkve. Po crkvinu razumku zloća krivovjerstva stoji baš u ovom posljednjem, u opornosti proti ugledu, jer je na njemu jedinom osnovana sgrada kršćanskoga nauka, on je sudac u prepirkah, on bitnost u crkvi obstojećega učiteljstva. Gdje dakle neima znanja, da je ovaj ugled bitan, nego gdje samo vladaju predsude, gdje se ugled u crkvi smatra kao gola samovolja kojega pojedinca čovjeka ili svećenstva, tudier se krivovjerstvo već nemože smatrati kao kazne vriedno krivovjerstvo. Iz toga sliedi, da ovaj pojam kazne vriedna krivovjerstva, kako ga u obće razumieva crkva, nemože se protegnuti na one, koji sami nisu izstupili iz krila crkve, nego su potomci onih, koji se jur davna od crkve odlučiše. Kada i po čem se njim krivovjerstvo računa u grieh, može suditi sam Bog, koj vidi i srdce. Po vanjštini sudeć nemože se to opredieliti. Akoprem crkva i ove, ako su valjano kršćeni, broji u članove jedne, svete i katoličke crkve, te nje sbog toga po pravici i pred Bogom smatra za podložnike crkvene oblasti, to ipak nije njoj ni kraj pameti, da crkvenu oblast glede njih rabi s vana, te je kazni. Naproti njim može se crkva u tom pogledu staviti samo na onaj položaj, s kojega smatra odnošaj medju sobom i nevjernici, te prepustiti njihovoj slobodnoj volji, hoće-li primiti vjeru ili neće. *)

(Dalje će sliediti.)

*) Tako u istinu postupa crkva s razkolnici Grci i protestanti, od kada oni polag poviesti kao gotove posebne sljedbe obstoje, te ono nije nego skroz i skroz lažna i zlobna prevara. što bi protestante radi uputili, da bi jih katolička crkva silom još mogla obratiti na svoju vjeru. Pak vendar nije bilo ljude sram, da su se u najnovijoj rovariji proti konkordatom ovom klevetom služili kao oružjem.

Bogu Spasitelju.

Krste Bože!
Vjera može
Spasit mene
Radi ciene
Krvi Tvoje,
Sreće moje!
A ufanje k tomu, da sam spašen sada,
K nebeskom me domu iz kršćanskog stada
Vodi svak čas hrlo; jer znam, kad prestane
Živit, što j' umrlo, vječna zora svane
Neumrloj
Duši mojoj.
Ljubav tada
Kad zavlada
Na nebesi',
Ti mi jesi
Radost prava;
Jer se dava
Duši čednoj
I pravednoj!
Vječne slasti,
Mir i časti,
Naših željah
I veseljah
Čislo silno
I obilno
Tam nas čeka
Do viek vieka.
Ti milostiv nami Bože budi,
I odvrati grieh, koji nam hudi.
Vjeru stalnu, čvrstu, — ufanje svedj mlado
I ljubav u Krstu nek kršćansko stado
Traži kano zlamen svoga spasa. Amen!

S. N—ť.

Veliki tjedan u Rimu.

(Po M. Poujoulatu.)

Godine 1831. slavljah svetu nedjelju u Jeruzalemu; na Cvietnicu idjoh iz Betfage u Jeruzalem istim putem, kojim je stupao Spasitelj, praćen nalogom i klicanjem svieta, koj je zelene hvoje i haljine sterao putem, i slušah pjevati pjesme žalostinke blizu Jeremijine špilje. Na stratištu ustubočeni križ, koj je stajao na onom mjestu, gdje je Odkupitelj za čovječanstvo smrt podnieti izvolio, privede mi na pamet najslavnijim i najživljim načinom krvavi čin našega spasenja. Zatim zagledah bliže groba, u kom je smrt dovršena, Spasitelja, kako slavno ustaje od mrtvih. Uspomena mukah i bolih, kojimi je dovršeno odkupljenje čovječanstva, uzvišena, po svih

katoličkih crkvah vazda kao najslavnija svetkovana; žalobna svetačnost ova probudi u mom srdcu pogledom na sveta ova mjesta neizrecivu tugu. I u Rimu slavni obredi, spojeni s uspomenom mukah, potiču dušu na turobnost; no ovoj turobnosti primiešani su ipak osjećaji protivne vrsti, budući nam spominju veliku pobjedu, štono ju živi Bog na stratištu održà nad bogovi staroga svieta.

Jeruzalem neima ništa, što bi stavljalo pred oči pobjedu evangjelja; jerbo nad gradom ovim vlada Turčin, veliki neprijatelj naše vjere, a i sam Božji grob nije izključno naš. Podje-li ti za rukom zaboraviti na vaskolik ostali sviet, a dušom svojom jedino na križnom putu i na Golgoti boraviti, pa stavi-li ti se živo pred dušu poniženje, muke i kazne za griehe, što ih je pretrpio Odkupitelj, ti ćeš nazivati stanje poniženja: poniznost Boga-čovjeka.

U Rimu čuti ćeš poviest progonstva, pohuljenja, smrti usried staroga, sjajnoga sjedišta carevah, koje je sada postalo stolicom namjestnika Isusova, usried ovoga doista kraljevskoga grada čini ti se da spomenici, podrtine i prah, čini ti se da sve kliče: „Pobiedio si Galilejče!“

Crkvena svetačnost na cvjetnu nedjelju imala se ovršiti u bazilici sv. Petra. Medju propovjedaonicom i velikim oltarom bijaše priestolje za papu; na desno i na lievo od priestolja crkvene glave bijaše postavljeno gledalište sa stolicami za principe u Rimu boraveće, za diplomatički sbor i ine ugledne tudjince. U prvu klup sjedoše kardinali. Na obje strane velikoga oltara bijahu namješćene stolice za gospodje, koje bijahu providjene ulaznicami. Oddjel papinske vojske branio je navalu svieta.

Prije nego-li opis obredah nastavim, hoću da priobćim njekoliko zanimivih potankostih o dobavljanju paomah. Povjestnica sačuva nam ime mladoga mornara, koj, kada se je obelisk pred vatikanskom palačom imao osoviti, a papa Siksto V. za prepriečit svaku moguću nesgodu i viku gledaocem najstrožije mučanje naloži, imaše dosta muževne odvažnosti, da zavikne: „Aqua ai funi!“ (vode na konope!) Bez te opomene nebi se obelisk bio ustubočit mogao, jerbo konopi bijahu predugi, a mogahu se samo tim skratiti, što su je pomočili. Siksto V. dade toga mladića dozvati preda se i dozvoli mu, da zaište kakovu milost. „Molim, reče tudjinac, da mi se udieli izključno pravo dovažati paome za cvjetnu nedjelju u Rim.“ Pravo to bude mu udieljeno. Zvao se je Bresca, rodno mu mjesto San Remo, od Genove 25—30 miljah udaljeno seoce, u kojega okolici množtvo paomah raste. Od tada zadržala je porodica Bresca tu povlasticu, a uživa se je do današnjega dana. Dodajem jošte, da je ista obitelj imala povlasticu bez svake carine uvažati na ladjah u Rim svakovrstno žito. No budući su se s tom povlasti kojekakove zlorabe činile, promieni ju Pio VII. u godišnju nagradu od 120 rimskih škudah, a glavi porodice udieli za uviek čast pomorskoga kapetana. No vratimo se k samim obredom.

Gibanje čekajućega svieta u hramu sv. Petra pokazuje, da se približuje otac katoličkoga kršćanstva; s preda idu dva po dva laganim korakom svećenici izpovjednici (poenitentiarii) u ornatih, a kardinali u svojih plaštih; zatim pomoli se nasljednik sv. Petra nošen na priestolnoj stolici, nadkritoj krovom, a s obje strane s dvjema širokima pahalicama obrubljenoj. Taj dan neimaše trokrune (tiare) na glavi, već samo jednostavnu srebrnu biskupsku kapu; zaogrnut plaštem naličio je sv. otac kipu, koj je tek onda oživio, kad je vjernim naokolo blagoslov dielio. Sv. otac postavljen naproti velikomu oltaru molio je malo i za tim stupio na priestolje, gdje je paomene grane svetio i razdjeljivao. Ove grane duge su i ukusno spletene; grana, štono ju sv. otac imaše u ruci, bijaše nalik na križ i mala, da njom prilično vladati može. Razdavanje bivalo je uz pjevanje dostojanstveno i u izglednom redu; kardinali, izpovjednici i mnogo gospode u činovničkom i vojničkom odielu prihodili su dva po dva, da iz rukuh sv. otca primu posvećene paome. Svaki poklekne pred namjestnikom Isukrstovim i poljubi križ na njegovoj postoli; kardinali cjelovahu paomu, koju dobiše, ruku i desno koljeno sv. otca, a vraćajući se vukoše za sobom dugački grimizni plašt po priestolnih stubah. U ovoj veleljepnoj i utješnoj svetačnosti, u ovom skupu slave i sjaja — usried nebrojene množine svieta pod trulom najkrasnijega hrama na svietu bijaše nješto, što je osjetnim načinom naznačivalo pobjedonosni napredak crkve kroz sve vjekove.

Sv. misu služio je jedan kardinal. Neću da potanko opisujem pojedine obrede, koji se vazda vrše, kada sv. otac velikoj službi Božjoj pribiva; neka bude dosta napomenuti, da je pjevanje muke bilo u istinu uznosito i umiljno; glasi Isusa, evangjeliste i puka bijahu sasvim podobni da pokrenu i potresu srdcem. Govoreć o svetkovanju muke Spasiteljeve, imam opet primietiti, da je drugačiji utisak u Jeruzalemu, a drugačiji u Rimu. — Na Golgoti djelovaše na mene tako rekuć živa pritomnost razpetoga Isusa, duša bijaše mi duboko tronuta promatranjem mukah Spasiteljevih, osiećah s njim sve boli; i nastojah to čuvstvo ovdje opet probuditi, ali pogled na kršćanski Rim poticaše njeki nemir u mom srdcu, pače prisili me, da se okanim svoje unutarnje tuge. Čitajuć u bazilici sv. Petra muku Isusovu, onaj toli prosti a zajedno toli zanimivi opis njegove smrti, bijah zanešen mišlju, da oni, koji su odsudili i razpeli Isusa, bijahu Rimljani, i da rimski vojnici Odkupitelja izpratiše na stratište i stajahu pod križem na straži. Što bi po prilici oni Rimljani bili odgovorili onomu, koj bi jim bio rekao: „Vi gradjani rimski, kojino ste na sedam brježuljakah svoga vječnoga grada podigli hrame za sve bogove, a posagradili palače za svoje careve, čujte: Taj Isus, koga ste netom sramotnu smrt lupežah i zločinacah vidjeli podnieti, on će jedini u vašem pantheonu biti

štovan, on jedini sačuvat će u Vašem Rimu svoj veleljepni hram, dočim hrami vašega kapitolskoga Jova, vaše Minerve i Venere porušeni, razrovani, uništeni budu; kamenje, stupove i kovine vaših svetinjah uzeti će, a od njih sagraditi hram onomu, koga su vaše ruke zaušavale i na križ pribile. A onaj učenik, Šimun Petar, koj u slabosti i strahu prošle noći tri puta zataji gospodara i meštra svoga, doći će u vaš grad i naviešćat će slovo gospodnje; vaši sugradjani ubit će ga, vaš hum „Janiculus" postat će Golgothom; — ali nasljednici toga Šimuna Petra nastavljat će posao, naviešćat će razpetoga Boga, pa gle, ti nasljednici sjedjet će na priestolju vaših carevah!" Doista čovjeku, koj bi onaj dan, kada je bio Isus razpet, što takova bio govorio, bili bi se kao mahnitcu smijali, ili i njega kao bogopsovca razpeli.

Juternja (Matutinum tenebrarum) na veliku sriedu obavljala se je u sikstinskoj kapeli, ovom veličanstvenom papinskom svetilištu, gdje se nahode izvrstne slike, veleljepne tvorine Mihalja Angela. U ovu kapelu stane jedva 300 ljudih, a taj dan htjelo je u nju unići više tisućah inostranacah. Malo da me nisu sgnjeli, a jedva sam dihao, kada su se psalmi i pjesme jadikovice (Jeremijine) pjevale. Što bi bio sve za to dao, da mi bude bilo dopušteno biti pritomnu i moći odati se sasvim pokojno ovoj duboko u srdce zasjecajućoj slavnosti ma baš u mnogo manjoj i prostijoj crkvici. No u prkos nalozi i stisci brzo budem sklonut na pobožnost, kada je medju svimi pritomnimi najdublja, tako reći najsvetija tišina zavladala, a naših ušiuh i srdacah doticali se nebeski glasi, kao da dolaze od angjelah, koji izgubljeni raj oplakuju, ali puni pouzdanja Božjega sigurni su za ljubav Božju. Sunce jur bijaše zapalo, samo njekoliko zrakah blistaše jošte na prozorih kapele: u to zamni „Miserere" neumrloga Allegria, a iz mnogoga oka probiše suze, a mnogo srdce bude svetom grozom uzdrmano.

Na veliki četvrtak već rano u jutro grnuo je silni sviet u crkvu sv. Petra, da pribiva obredu „pranja noguh." U sriedi jedne pobočne kapele stajaše nješto povišen, ali posve običan stolac za sv. otca; podulji hodnik bijaše odlučen za 13 „apoštolah," samih svećenikah ili žaknah, ali od najrazličnijih narodah. Na objema stranama kapele bijahu namješćene stolice za gospodje; muževi u svetačnih odorah tiskahu se naokolo, no ostaše stojeć. Principi sjedoše na tribuni, gdje se je posadio i diplomatički sbor. Čim se je više ura obreda približavala, tim je više pribivalo viernih u prostorije za nje ostavljene; hram bijaše ljudstvom gotovo prenapunjen. Ako-li si podignuo oči k svodu, gdje se je duh Mihalja Angela reći bi ovječio, zamietio si jamačno po galeriji njekoliko stotinah crnih piknjah; bijahu to ljudi, koji providjeni dalkozori gledahu dolje. — Trinaest apoštolah sjede na klupe, štono su stale na prostiraču, na kom je izvezena zadnja večera po slici Leonarda da Vinci. Svaki od njih imaše gornju haljinu od biele vune i četveronuglastu bielu kapu; desna noga bijaše im naga, jerbo tu je imao prati sv. otac. Umivaonica bijaše srebrna i obilato pozlaćena. Sada nasta za sakupljene duboko zasjecajući pojav. Otac katoličkoga kršćanstva pristupi i ovezav oko sebe utirak prao je 13 apoštolom noge, obrisao ih i poljubio. Ništa na svietu neproizvede toliki utisak, koliko snaga u svojem poniznom obličju. Stara doba, junaci, veliki kraljevi i poganski mudraci nepoznaše poniznosti; ova kriepost porodi se istom u štalici betlehemskoj sa sinom Djevice Marije, a ona je ipak prva medju božanskimi kriepostmi. — Svaki apoštol dobi po opranju desne noge od blagajnika dvie medalje, jednu zlatnu a drugu srebrnu, a od jednoga izmedju kardinalah kiticu. Svi ti svećenici i žakni pokazivahu na licu vruću pobožnost; činilo se, kano da im je žao, što se je namjestnik Isusov pred njimi toliko ponizio.

Svetačnost večere gospodnje, na uspomenu zadnje večere, koju je Gospodin slavio s učenici svojimi, jeduć s njimi uzkrsnoga jaganjca, ovršivala se je odmah poslie pranja noguh. No stol tih 13 apoštolah nebijaše u istoj kapeli, nego u jednoj vatikanskoj dvorani. Sviet je grnuo k stubam, vodećim k toj dvorani, naloga bijaše velika. Čulo se je ženah, kako viču i uzdišu; za ovaj obred odredjena prostorija bijaše premalena, no da bi kamo veća bila, nebi mogla sve te gledaoce obujmiti. O ovoj uspomeni večere gospodnje nemogu podati potanjega izvješća, jerbo u tolikoj stisci nisam mogao na sve pozorno paziti. Papa, imajuć na sebi albu i stolu, blagoslovi najprije uzkrsnoga jaganjca, pak podá apoštolom vode, da si operu ruke, i dvoraše im kod jela. „Tko je medju vami veći, neka bude kao služeći; jerbo tko se povisuje, bit će ponižen, a tko se ponizuje, bit će povišen. *)

Služba Božja, koja se samo u bazilici sv. Petra obslužava, privabila je i poslie podne veliko mnoštvo ljudstva. Kardinal veleizpovjednik, koga je kod velikih vratah sa svim odlikovanjem dočekao sbor svećenikah i pjevačkih učenikah, uputio se je najprije k Božjemu grobu, da se tu pomoli, a zatim u izpovjedaonicu, da sve izpovjedi, koji bi to želili. U desnici držaše šibu, da njom slabo po glavi udari one, koji (često i iz daleka) dodjoše amo, da dobiju oproštenje griehah. Udaranjem označuje se, da crkva ima pravo kazniti, vezati i odriešivati, te služi i na pokajanje pokornikah. — Jošte jedan obred vrši se na veliki četvrtak, to jest put ubogih putnikah, koji, praćeni najuglednijimi rimskimi gospodjami, dolaze, da pred Božjim grobom pokleknuvši pred oltarskim svetotajstvom ovrše svoje molitve. Rimske plemenite gospodje po boku siromašnih tudjinacah: to je slika i značaj kršćanstva, koje svanu svietu kako za uboge i proste, tako za bogate i ugledne.

Na večer istoga dana, kada su već noćne sjene napunjavale baziliku, hodio sam od kapele do kapele. U

*) Sv. otac pozove obično najsiromašnije duhovnike k obredu umivanja noguh, kao i k ovoj večeri gospodnjoj illiti gostbi ljubavi u palači.

sriedi hrama bijaše razsvietljen velik svjetionik, jerbo ono 112 svjetiljkah oko „izpoviedi vjere sv. Petra“ nesmie u vrieme ove tuge goriti; samo iz jednoga jošte mjesta u ovoj velikoj i tamnoj prostoriji sievalo je sjajno svjetlo: dolazilo je od mnogih svjećicah kod Božjega groba, pred koga oltarom moljahu klečeći muževi i žene. Oni, koji se u ovaj čas vide u prvoj na svietu crkvi, nebijahu znaličnici, no pobožni vjernici. — Toga večera dielio se je i blagoslov sa sv. moćicami. Nad kipom sv. Veronike blistao je vienac od voštenicah, a na maloj tribuni stajao je svećenik, davajuć okolo stojećim blagoslov sa sv. moćicami: dionica drva sv. križa, trešćica od kopja i ruho sv. Veronike — svaki pojedini ostanak bijaše obrubljen srebrnim sjaj-viencem, koj se je jako blistao i divne boje oko sebe sipao. Šutom i klečeć na podu molilo je sakupljeno ljudstvo.

Obred klanjanja pred sv. križem u sikstinskoj kapeli u 10 satih prije podne na veliki petak ovršen je s takovom tišinom, kakovu važnost na srdce djelujuće službe Božje toga dana zahtieva. Tronulo ti je dušu videći crkvenu glavu, počitanoga starca, kako odkrite glave, bosih noguh i sklopljenih rukuh pada nice pred drvom, štono nam predočuje djelo spasenja; videći kako najviši crkveni dostojanstvenici u dubokoj pokori pred križem padaju na zemlju. U taj par nestalo je svake ljudske sjajnosti i slave te razlike stališah; svaka druga veličina izčezavala je pred onom veličinom, koju naznačuje sv. drvo. Pa to klanjanje križu činilo se u Rimu, u ovom glavnom gradu cieloga svieta, koj je njekada križ ognjem i mačem progonio, a na njegove štovatelje prikor i sramotu bacao! Medju obredom razlegahu se spjevi divne prostote, ali duboko do srdca dopirući. „Improperia,“ skladnja Palestrinova, djelovala nam je na sluh kao blagi turobni prigovor Spasiteljev, štono ga spočita Izraelu: „Htjedoh vas skupiti pod svoja krila, kao kvočka piliće — a nehtjedoste!“ Ove rieči ozivahu se u onih zvucih, govoreći ljudem, koji u svojoj zasljepljenosti blude, a nepaze i neciene krvi, štono je prolita na Golgoti.

Kod ove svečanosti u sikstinskoj kapeli sve je očitovalo najveću tugu: bio je dan smrti Isukrsta! Papinsko priestolje bijaše bez zastora i bez nebnice; stolice kardinalske lišene prostiračah; crkveni dostojanstvenici bez prstenah; žezla, što su ih pred njimi nosili, bijahu obraćena; odielo ljubičaste tkanine bijaše im jedinim uresom. I papa bijaše odjeven podobnim odielom i on odloži svoj prsten; otac kršćanstva nedavaše taj dan nikakova blagoslova — sve milosti, svi darovi nebeski taj dan su zatvoreni, neizmjerna duševna bol zavlada cielim svietom; jerbo i naši griesi pogubiše Gospoda.

O svečanosti velike subote netreba mi trošiti mnogo besiedah, jerbo se ovršuje u Rimu onim načinom, kojim po svih katoličkih gradovih. Nješto osobita ima na sebi krštenje obraćenih na vjeru, koje se na taj dan svake godine podjeljuje u crkvi sv. Ivana (lateranskoj). Bio sam u njoj i vidio židovskoga mladića oko 20 godinah, koj, obučen u bielo odielo, primao je sv. krst, odgovarajući na stavljana si pitanja.

Oko podne širila se je stolicom kršćanstva občenita veselost a tutnjilo radostno zvonjenje; Spasitelj prolomi kamen na svom grobu, oduzė smrti moć i objavi se opet svietu. Po svih crkvah zvonilo se svimi zvonovi, s tvrdjave sv. angjela rikahu topovi, po ulicah i javnih trgovih praskahu mužari, svuda radostna vreva. Turobna sedmica bijaše dokončana.

Uzkrsni blagdan slavio se je najsjajnijim načinom. Sam papa služio je veliku misu u sv. Petru. Dosta veleljepan je prizor vidjeti sv. otca, kako pod bogatom nebnicom nošen, približuje se, praćen zveketom trubaljah, obkoljen nebrojenim množtvom svieta, štono se razlieva po velikanskoj korablji crkve; vidjeti, kako svi redovi u svojem raznolikom redovničkom ruhu, kako svikoliki papinski dvoranici, svi prelati, svi kardinali u svojih stajaćih odjećah stupaju pred sv. otcem. Papa očituje se taj dan kao zastupnik pobjedonosnoga Isukrsta u cieloj svojoj slavi; njegov provod predstavlja oku uznositost i snagu svegakolikoga katoličkoga kršćanstva. Trostruka kruna sja mu na glavi; četiri jednostruke krune i dvie biskupske kape nose za njim.

Što je za službe Božje, koju je sv. otac glavom vršio, u mene najveći utisak učinilo, to bijaše podizanje i pričest. Duboka tišina vladaše po svemkolikom prostranom hramu, a znadeš dobro, koli močno djeluje na srdce a glasno mu govori — mučanje sakupljenoga ljudstva; ovdje je bio nabožni čin, koj je sve te ljude učinio nieme i tihe; doista u taj čas ćutio je svaki, da se veliko otajstvo vrši na oltaru. Trideset tisućah ljudih pade na koljena, kada se je Tielo Gospodnje objavilo u prilici hljeba; sam papa stajao je pred oltarom i dizao u vis snježnobielu sv. hostiju uz glasni zveket trubaljah i bubanje talambasah. — Pričest duboko dirnu sve one, koji, da sve dobro vide, dobiše mjesto na koru. Papa stoji na svom priestolju sklopljenih rukuh i sklonute glave; svi kleknu na koljena, jerbo evo s oltara nose Tielo Gospodnje k priestolju. S dubokom pobožnošću očekivao je vrhovni pastir Boga svoga, a s vrućim čuvstvom ga primio. Uzev polovicu svete hostije, razdieli drugu polovicu na dvie čestice i pričesti njimi kardinala djakona i podjakona, koje je prije toga zagrlio i poljubio. — O podne davao je sv. otac s doksata na prednjoj strani hrama sv. Petra sakupljenomu ljudstvu i cielomu svietu svoj blagoslov. Tko glavom toga vidio nije, nemože si lasno ovaj trenutak predstaviti. Stotine tisućah kršćanah, sa svih stranah svieta amo došlih, prikrivaju trg vatikanski; svi zvonovi cieloga Rima ozvanjaju; topovi riču s angjeoske tvrdjave; papa drži mali govor, a za tim čini nad sakupljenim svietom tri križa, dižući k nebu ruke, da izprosi Božji blagoslov. Gledajuć to množtvo ljudih, vidio sam muže i žene, kako su suze ronili, vidio sam mnogo drugih, koji su u skrušenoj pokori na koljenih klečali, osobito kod skalinah sv. Petra. Smatrajuć to sa

stanovišta puko ćudorednoga, nahodim u tom nješto vrlo zanimiva i potičućega na pobožnost, kad počitani starac diže svoje ruke i moli blagoslov Božji na ljudsko pokoljenje, koje je oko njega u najraznoličnijih zastupnicih sakupljeno.

Prostor mi nedopušta, da razsvjetu hrama sv. Petra u večer na prvi dan uzkrsa, a angjeoske tvrdjave na drugi uzkrsni blagdan, i mnogo drugih umjetnih vatrotvorah potanje opišem; samo mi neka bude dopušteno to jedno primietiti, da su „veliki dusi" obiknuli govoriti o velikom tjednu u Rimu kao o kakovoj operi, koja se kroz više danah razmata; pače neima po gotovu već putnika, koj, navrativ se u Rim, nebi mnogo pisao i tvrdio o tobož duhopraznih i samo spoljašnjih obredih u sv. Petru. No mnogi, tužeći se na nedostatak pobožnosti, sami su tomu krivi, što pogrešuju, jerbo nedonose sobom nikakove pobožnosti. Hram Gospodnji bio bi jim svetiji, kad bi se sami posvetiti htjeli.

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apošt. veličanstvo izvolilo je dne 28. Ožujka u Mletcih imenovati za kanonike prvostolne crkve zagrebačke: podjašprišta i župnika u Komoru g. Franju Magdalenića, podjašprišta i župnika u Pokupskom g. Pavla Stoósa (medjutim umro), i podjašprišta i župnika u Marija-Gorici g. Tomu Gajdeka.

— Danas na veliki četvrtak ovršio je sve obrede u prvostolnoj crkvi glavom uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup. Na koncu službe Božje prao je uzoriti kardinal noge 12 ubogih staracah, od kojih bješe po tri uzeta iz svake ovogradske župe. Oni dobiše od nj. uzoritosti podpunu odjeću, bješe počašćeni u nadbiskupskom gradu objedom, kod koga ih je uzoriti gospodin uz pripomoć ovdašnjih župnikah dvorio, poslie koga obilato svom jedaćom spravom i novci nadareni budu milostivo odpušćeni.

— Prečastni kaptol zagrebački izabrao je prečastnoga gospodina Janka Pavlešića za namjestnoga štioca istoga kaptola.

— Velečastni gosp. Josip Hranjec, prebendar prvostolne crkve, držao je od ponedjeljka do danas hrvatska duhovna vježbanja u ovdašnjoj crkvi sv. Marije.

Iz Ugarske. „Peštbudimske Vědomosti" donose neprestano pouzdanice, koje sa svih stranah Slovaci pošiljaju presvietlomu gosp. biskupu bistričkomu Stjepanu Moysesu, slaveći ga i zahvaljujući mu, što im pred priestoljem i inimi vlastmi krepko i odvažno brani narodnost.

Iz Beča. Ministar Schmerling upravio je na kardinala nadbiskupa pražkoga kneza Schwarzenberga i biskupe budjejovičkoga Jirsíka i kraljogradačkoga Hahna pismo, u kom im spočituje, što dah 26. Veljače niti sami u crkvi slaviti, niti crkvenu svečanost toga dne za ustav svomu duhovničtvu nisu naložiti htjeli, te im s toga podmeće protuustavne težnje. Kardinal Schwarzenberg odgovorio je ministru muževno i odvažno, te krepko uzbio prigovore njegove.

Iz Rima. Dne 11. Ožujka razposlan je na biskupe pod 7. Veljače izdani breve, koj uvedenjem strožijih mjerah kod primanja u redovničke družbe hoće da prištedi samostanom onakove sablazni, kakovih je u „oslobodjenoj" Talijanskoj crkvi na veliku štetu bilo, a kakove se i sada jošte čine. Sv. otac opominje redovničke glavare, neka svu moguću brigu upotriebe, kako će razaznati duševne težnje onih, koji žele položiti svetačne zavjete, a da nikoga k njim nepripusté, koj napunjen duhom svjetovnim mogao bi izabranu četu Isusovu okužiti, te neimajući pravoga zvanja, pošto bi mu redovnički život dodijao, biti sudrugom svojim na veliku smutnju, a na štetu stegi i pravilom reda. Poslie toga spominje breve starije shodne naredbe u tom pogledu izdáne, i nalaže, da se na novicije bolje no dosad pazi, da se prosti zavjeti prije 16. godine nikomu nedozvole, a za tim poslie tri godine u redu probavljene zahtievaju svetačni zavjeti ili redovna zavjera, te to nikada neodgadja preko 25. godine.

Iz Napulja. Dočim Mazzinovci sa svom snagom i ne bez uspjeha djeluju na svećenstvo te ga zavode, da podpisuje adrese na papu proti njegovoj svjetovnoj vlasti, zasvjedočili su napuljski biskupi svoju odanost prema sv. stolici opet adresom, poslanom prognanomu napuljskomu nadbiskupu kardinalu Riariu-Sforzi: 15 nadbiskupah i 46 biskupah podpisa ovu pouzdanicu, kojoj je dodana štola, njekoč svojina sv. Karla Boromejca. — Mazzinovcem podje za rukom u cieloj kraljevini do 500 duhovničkih podpisah proti svjetovnoj papinskoj vladi sakupiti. Prema broju tamošnjih svećenikah i redovnikah nije to znatan uspjeh, no ipak veći, nego što bi čovjek bio mislio kod odlučnoga položaja, što ga svećenstvo zauzimlje u talijanskom pitanju.

Za obnovu velehradske crkve.

G. Josip Jagunić, duh. pomoćnik	2 for.	— —
Dosad do.rinešeno . .	48 „	— —
Ukupno	50 for.	— a. v.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Stjepan Valdec, kateketa glavnih učionah u Križevcu, postao je župnikom u Rakovcu.

„ Ivan Kuček, duh. pomoćnik u Bjelovaru, postao je nastojnik nadbiskupskoga sirotišta i župni pomoćnik kod sv. Petra u Zagrebu.

„ Mio Bešvir, duh. pomoćnik, premješten je iz Dubrave u Vinicu.

Dopisnica uredničtva.

G. *J. Lj.* u *B.* Dopis Vaš nije stigao.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra Ljudevita Gaja.

BROJ 17. **U ČETVRTAK** **24. TRAVNJA 1862.** **TEČAJ XIII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Exponantur obligationes, quae quidem Clero generatim, imprimis vero ad majores ordines promotis incumbunt. *)

Parum apte, adpositeque de Clericorum ordine saperet, qui putaret, illis non esse alias leges servandas, quam quæ generaliter laicos ligant. Singulares prorsus pro Clericis lati existunt canones. quorum accurata observantia prout robur, ita et decus status clericalis stabilitur et promovetur.

Non aliter Clerus efficacem in salutem universalis generis humani, quod illi a Domino tanquam pretiosissimum depositum concreditum est, exeret influxum; non populum ad ea, quae sublimia, vere magna et divina sunt, excitabit; non ita serviet hominibus, ut per hoc in conspectu Dei dignior fiat; non in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi (Eph. 4, 12.) vitam et animam suam pignori dabit, non munere intercessoris apud Deum pro fideli populo rite fungetur; non sanctum retinebit splendorem, suamque independentiam, nisi eas, quae canones praescribunt, obligationes solerter expleverit. Sunt vero obligationes, quae Clero generatim, imprimis vero ad majores ordines promotis incumbunt, sequentes:

I. Exercitium virtutum christianarum in genere; si enim in populo requiritur, ut in virtute majores progressus faciat, quanto magis exposcitur splendor virtutis in Clero, qui Deo consecratus est, cui praecipue incumbit. ut omni, quo possit, modo sponsam Christi colat, ornetque, et ad quem illa verba, quae Christus Dominus ad Apostos direxit, spectant: „Vos estis sal terrae, quod si sal evanuerit, in quo salietur?“ Matth. 5, 13.

Ecclesia omni tempore praecipue Clerum ad virtutes christianas zelose jugiterque exercendas obstrinxit, hocve denuo expressit in Concilio Tridentino congregata, dicens: ut Clerici „habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus, nihil nisi grave, moderatum ac religione plenum ostendant. Nihil enim est, quod alios magis ad pietatem et Dei cultum assidue instituat, quam eorum vita et exemplum, qui se divino ministerio dedicarunt; cum enim a rebus saeculi in altiorem sublati locum conspiciantur, in eos tanquam in speculum reliqui oculos conjiciunt, ex iisque sumunt, quod imitentur.“ Sess. 22. c. 1. de Ref.

Sed non tantum ad exercendas virtutes christianas in genere obligatur Clerus, sed sacri canones illi injungunt speciales quoque virtutes, nominatim:

1. Castitatem. In Ecclesia latina illa viget sacra disciplina, qua Clerici in majoribus ordinibus constituti lege continentiae obstringuntur.

Quamvis tuto adfirmari non possit, divino jure indictam fuisse Clericis hanc legem (Concilium Tridentinum legem hanc nonnisi ecclesiasticam nominat can. 9. de Sacr. Matrimonii), erraret tamen graviter, qui aversaretur hanc disciplinam, quam Gregorius XVI. sanctissimam et maximi momenti appellavit, quamve modernus Summus Pontifex adeo veneratur, ut molimina contra eam „conspirationem foedissimam“ nominet.

Gravissima omnino pro hac disciplina, quae adeo antiqua est, ut merito ecclesiae catholicae coaeva dici possit, pugnare argumenta, paucis demonstrabimus.

*) Po nalogu prečastnoga duh. stola priobćujemo ovdje riešena pitanja, koja bijahu god. 1860. duhovničtvu nadbiskupije zagrebačke za pastoralne konferencije predložena, kako ih je u ime prvostolnoga kotara sastavio g. Pavao Joža, župnik i kotarski bilježnik. *Ured.*

a) Status virginalis a Christo Domino et S. Paulo Apostolo laudatus et commendatus (Matth. 19, 12. 1. Cor. 7, 8. Apoc. 14, 4.) certe perfectior est, quam status conjugalis, quod et Conc. Trid. sess. 14. can. 10. de Sacramento Matrimonii docet; jam vero, ut Clerici id, quod perfectius est, sectentur, convenit. In primordiis Religionis christianae, teste historia, nulla alia quam angelica virtus castitatis majore splendore in fidelium moribus enituit, et hanc fidei defensores gentilibus ostentabant tanquam clarissimum excellentis doctrinae argumentum. Et nunquam Ecclesiae defuerunt viri foeminaeque, qui servato perfectae continentiae proposito, se ipsos Deo consecrarent; nihil proinde rationi magis consentaneum erat, quam ex optimo et integerrimo christianorum ordine altaris ministros deligere.

b) In vetere lege mosaica, in qua sacrorum officiorum potestas, successione perpetua Leviticae tribus, a parentibus erat in liberos divino jure transferenda, Sacerdotes, quo tempore officio fungerentur in ordine vicis suae, ab usu contracti conjugii abstinere debebant. Eo potiore ratione perpetuam esse decet in nova lege sacrorum administrorum continentiam (quorum non interruptae sunt vices, et quotidianum est ministerium, quorum etiam officium non est successione filiorum transferendum): quo purior esse debet et liberior in Deum, resque divinas christianorum administrorum animus, et quo Sacramenta novae legis per Sacerdotem administranda digniora sunt illis antiquis taurorum hircorumque oblationibus. Si S. Paulus Apostolus, dum de laicis ageret, ad tempus illos vacare volebat a conjugii usu, (quando nimirum orationis tempus instaret Ep. 1. Cor. c 7.) perspicue indicavit: Clericis esse perpetuo a conjugii usu abstinendum, quorum oratio et tractatio rerum divinarum est sine ulla cessatione constantissima.

Simili argumento usus est et S. Hieronymus contra Jovinianum libro I.

c) Sacerdotes quoque Paganorum e sensu quodam naturali, dum sacrificarunt, ab uxoribus abstinuerunt.

d) Sacerdotem vi sui muneris regenerationi potius hominum spirituali, quam corporali generationi oportet esse intentum, et Sacerdotis est non tam unius familiae, quam communem totius communitatis patrem et educatorem esse. Unum et aliud facilius implebit, si continentiae legi subjectus manserit.

e) Naturae humanae fidelium convenientius est, commendationem castitatis, abnegationis et aliarum virtutum ex ore talium audire, qui ipsi eas exercent. Quid rationi magis consentaneum est, quam ut niveus pudicitiae candor effloreat in iis, qui sacris mysteriis familiarius propinquant? Virgines gaudent privilegio sequendi agnum, quocunque iverit, et cantandi canticum, quod nemo potest dicere!

f) Sacerdos uxoratus, utpote Deum inter et homines divisus, officia sui status non semper rite implere poterit; ita dum voluerit orare, infirmos visitare, pauperibus eleemosynas largiri, id propter uxorem et proles difficilius facere poterit.

g) Nepotismus invalesceret et ecclesiasticae independentiae periculum immineret.

Erronea est multorum opinio, ac si Gregorius VII. auctor esset hujus disciplinae; cum certum sit, jam prioribus seculis continentiae legem in sacris ordinibus constitutis injunctam fuisse, quae etsi non ubique accurate, semper tamen servata fuit, et hujus usus in latina Ecclesia talis apparet, ut ejus initii nulla extet memoria.

Jam seculo 4. in majoribus ordinibus constitutos ad continentiam servandam obligatos fuisse, ex Siricio Papa scimus, cum contrarium agentes ab omni ecclesiastico honore ita dejectos declaret, ut nunquam amplius veneranda mysteria attrectare possint. Can. 3. et 4. dist. 82.

Sed et illi in errore versantur, qui Siricium Papam primum hujus legis auctorem fuisse cogitant, cum negari nulla ratione possit: SS. Patres et alios Scriptores e seculo 3. 2. et 1. uti sunt: S. Cyprianus, Tertullianus, S. Ignatius, Clemens Romanus etc. hujus jam tunc temporis observatae disciplinae mentionem fecisse. Unde eruditi ex eo, quod tempus detegi non possit, quo prima vice haec disciplina introducta fuisset, eam ab apostolica aetate invaluisse concludunt, quod et canon 2. Concilii Carthaginensis II. anno 397. celebrati comprobat; nam relate ad hanc continentiae legem ait: „quod Apostoli docuerunt et ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus.“

Legitur quidem in s. scriptura: Episcopum et Diaconum debere esse unius uxoris virum. Sed hinc adhuc colligi non potest: Episcopos aut Diaconos non fuisse continentiae legi subjectos; illa enim verba: „Episcopum et Diaconum debere esse unius uxoris virum“ eo spectare videntur, ut indicaretur: neminem, qui bigamus extitisset, sacris Ecclesiae officiis addici debere.

Hoc quidem negari non potest, invaluisse ferrea secula, quibus in multis provinciis, non obstante continentiae lege, a sacris administris matrimonia contracta fuere; propter quod et Patres in diversis conciliis congregati querulati sunt. Ita in Concilio Toletano 8. de anno 653. conqueruntur Patres: quod lex continentiae ab omnibus Clericis non sedulo et accurate servata sit, et in Concilio Toletano 9. de anno 655. can. 10. fa-

tentur, quod iteratis statutis et poenis aegre obtinere possint in Clero continentiam. Historia testante, praecipue seculo 9. et 10. lex continentiae Clericis jugum intolerabile esse videbatur. Cum enim Clerici more laicorum tum viverent, crediderunt, sibi quoque licitum esse uxores accipere. An talia Clericorum matrimonia semper, ipso jure, irrita fuerint, evictum non est. Irrita quidem sunt hodierna disciplina inspecta, sed utrum et id perpetuo receptum fuerit, apud eruditos ecclesiasticae antiquitatis studiosos disputatum agnosco. Canones quidem ab Ecclesia, quibus nuptiae Clericorum improbatae fuerant, latos fuisse scimus, ast non reperimus, quod expresse ejusmodi nuptias semper irritaverit; tantum statutum apparet: Clericos conjugia contrahentes esse ab officio deturbandos, aliquando etiam communione ecclesiastica privandos, et asperrimae poenitentiae subjiciendos. Neque ipse Gregorius VII. matrimonia Clericorum irrita declaravit. Irrita tamen ea declaravit Concilium Rhemense, seculo 12. (anno 1119.) celebratum, deinde Concilium Lateranense I. et Lateranense II. denique Concilium Tridentinum. Canon enim 9. sessionis 24. hujus Concilii ita sonat: „Si quis dixerit Clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse . . . . anathema sit.“

Quod Subdiaconatus ordinem concernit, hunc non semper legi continentiae subjectum fuisse, extra dubium est; ordo enim hic nec semper, nec ubique inter majores et sacros recensebatur. Seculo 9. et Subdiaconorum ordinem in Ecclesia Romana ad continentiae legem jam obstrictum fuisse, apparet ex Epistola B. Gregorii, qui scribens Petro Subdiacono, libro I. epistola 42. in fine ait: „Non fiat Subdiaconus, qui se caste victurum non promiserit.“

In minoribus ordinibus constitutis licuit semper nuptias contrahere, nisi tamen essent monachi vel a monasticis ad ecclesiastica officia translati, uti legimus can. 14. dist. 32. Et quidem olim minores Clerici in minori ministerio consistentes et uxores ducebant et uxorum consvetudine utebantur, quousque viguit ea disciplina, juxta quam multi, qui in minoribus ordinabantur, in iis perpetuo consistebant. In Concilio Carthaginensi III. sub finem sæculi IV. Lectores plane cogebantur, ut cum ad annos pubertatis pervenissent, uxores ducant, aut vero continentiam profiteantur. Can. 8. dist. 32.

Ast postquam ii, qui in minoribus ordinabantur, putarunt sibi in iisdem sterni viam ad majores gradus et ordines, ad quos sine difficultate promoverentur, si postularent, receptum est seculo 12., ut minores Clerici, si conjugia contraxerint, ad peragenda sacra officia nec in susceptis quidem ordinibus admitterentur, quasi ecclesiastico muneri penitus renunciassent. (De clericis conjugatis cap. III.) Exceptio est inducta a Patribus Tridentinis, in sessione 23. cap. 17. de Ref. ubi decretum est, ut si ministeriis quatuor minorum ordinum exercendis Clerici caelibes praesto non sint, possint ab Episcopo etiam suffici conjugati, probae vitae, dummodo non bigami, ad ea munera obeunda idonei, et qui tonsuram et habitum clericalem in ecclesia gestent, quibus etiam aut beneficia ecclesiastica, quæ ordini congruunt, aut praestimonia concedi valeant.

Quod orientalem ecclesiam concernit, in ea quoque olim viguisse videtur, prout eruditi docent, ea disciplina, qua majoribus ordinibus initiati continentiae legi subjicerentur. Concilium tamen Trullanum anno 692. celebratum, canone 48. Diaconis et Presbyteris concessit, ut matrimonio ante sacros ordines susceptos contracto uti queant, expresse tamen excepit Episcopos. Canonem hunc Sergius I. Papa quidem rejecit, quia tamen consvetudo: matrimonio ante ordinationem contracto utendi in Ecclesia orientali ita invaluit, ut tolli nequiret, Pontifices eam tolerarunt, ut legitur can. 7. dist. 32. et modo quoque permittendam arbitrantur; praecipiunt attamen: *a*) non esse ad matrimonium compellendos, qui continentes esse volunt, sed ad id potius piis hortationibus inducendos, ut scripsit Benedictus XIV. in Bulla: „Eo quamvis“ ddo. 4. Maji 1745. *b*) non esse ad sacros ordines promovendos, qui viduam vel corruptam duxerunt; *c*) ut Presbyter conjugatus graecus, antequam missam celebret, per hebdomadam vel per triduum ab uxore abstineat, ut scripsit Benedictus XIV. in Bulla de dogm. et ritibus ab Italo-Graecis tenendis „Etsi Pastoralis“ 1742.

Et dum canones Clericos continentiae legi subjiciunt, volunt una, ut Clerici omne id evitent, quod vel minimum dubium de contrario movere posset. Quousque enim quaedam adsint, unde fundate suspicari possunt homines, Sacerdotes non subigere membra sua imperio spiritus, neque se immaculatos custodire, omnes illorum conatus et sudores non sunt habituri necessariam vim ad fidelium mentes caelum versus dirigendas. Quapropter canon 26. dist. 81. praecipit: „ut Clericus ita loqui debeat mulieribus, ut excludatur omnis nefanda suspicio. Certe solum et ad solam accedere, nulla religionis ratio permittit.“

Hac ex causa, ut nimirum omnis tollatur suspicio, prohibetur, ne Clerici absque manifesta et rationabili causa claustra Monialium frequentent (cap. 8. de vita et honestate Clericorum), neve

domi mulieres servent, nisi quae omnem suspicionem excludunt, uti legitur can. 16. dist. 32. et canone 3. Concilii Nicaeni I. qui ita sonat: „Non Episcopo, non Presbytero, non Diacono, vel alicui omnino, qui in Clero est, licet habere subintroductam mulierem, nisi forte aut matrem aut sororem aut etiam eas idoneas personas, quae fugiant suspiciones."

(Dalje će sliediti.)

Sloboda vjere i katolička crkva.

(Dalje.)

Što se sada, opredieliv ovakov pojam kazne vriedna krivovjerstva, tiče postupka svjetovne oblasti u prijašnja vremena, to je ona krivovjerstvo smatrala kao kakov državni prekršaj, a sebe držala vlastnom, da nanj udari težku tjelesnu kaznu, pače istu smrtnu osudu. Već sam rimski zakonik, pokle se carevi pokrstiše, broji krivovjerstvo medju težke, kazne vriedne prekršaje; ovaj sud prejde kašnje i u njemačku pravnu navadu a po tom u zakonike njemačkih carevah. Ovo gledište napravilo se je samo po sebi iz jedinstva vjere i obćenite sviesti u vjeri, tako da crkva ovo kazneno silovanje, ovu kaznu sama najprije nikada nije zahtievala, makar je kašnje priznala pravo kazniti. Za mnoge i različite kršćanske sljedbe, ili ako hoćemo baš da taj izraz rabimo, crkve, nije tada još nitko ni znao. Tada življaše sve s tom mišlju, da je samo jedna sveta, jedna prava, preko svega svieta razprostrta kršćanska crkva. Ova kršćanska crkva bijaše cienjena kano s neba ljudem darovano obćenito dobro, koje svim kršćanom na svietu ukupno pripada, na koje svi imadu pravo, ter u kojem je svakomu uloženo najvišje blago, i za svakoga se čuva. Kako bi dakle bilo i moglo biti drugačije uz ovakovu misao, nego da se napadaj od vlastita djeteta crkvina i stanara na ovaj veliki duhovni hram Božji na svietu, cienjen po pravici kao temelj družtvenoga poredka, smatra takodjer kao državni prestupak; da izkrivljivanje obćenite vjere, kako reče sv. Toma Akvinac, padne pod kaznu kano ponačinjanje novca? Nekrštenikom prepustili bi podpunu slobodu; krštene pako kršćane, koji se krstnim zavjetom zavezaše te podložiše crkvi, morali bi smatrati u tom slučaju kano krivce tim više, čim veće ciene bijaše dobro, koje zaprietiše da svim ugrabe. Prem je podpuno bila priznavana istina: da je vjera u obće stvar viseća o prostoj sklonitbi sama sebe, to se činjaše ipak, da se je ovo gledište posve promienilo obzirom na one, koji na krstu primiše vjeru crkve ter preuzeše dužnost, da ju do smrti vjerno sačuvaju. Osim toga, ako jedan sve i ima pravo na vjerozakonsku slobodu, to svi imadu pravo, da jim nitko nedira u vjeru ili njoj zaprieti pogibelju: stajaše dakle pravo pojedinca proti pravu sveobćemu. Ako je ikada ikakov zakon proizišao iz obćenite sviesti, to su sigurno proizišli gradjanski zakoni proti krivovjercem. Oni se mogu nazvati naravnim pravom u podpunom smislu; jer gdjegod su živjeli ljudi u državnoj zajednici, pače i svi pogani, to su mislili, da vjerozakonsko osvjedočenje smiedu braniti od pojedinca, kad se proti njemu digne. Tko bi dakle hotio da prigovara, to prigovor taj nebi bio toliko proti crkvi, koliko proti zakonu i narodnoj sviesti svih narodah, koji življahu u jednoj vjeri. Moramo uzeti na um još i to, da se onaj postupak svjetovne oblasti proti krivovjerstvu nije samo, pače niti poglavito protezao na zataju vjere: u ovu vrst računala bi se množina griehah, koji po državnom zakonu zaslužuju kaznu, imenito mnogi griesi proti ćudoredju; krivovjerski sudovi u srednjem vieku bijahu više kazneni sudovi za grozovite prekršaje ćudoredja, nego-li za griehe proti vjeri. Kasniji svjetovni sudovi iztrage (inkvizicije) u Španjolskoj, o kojih se medjuto pripovieda mnogo više crnih činah, nego je sbilja istina, nespadaju neposredno na crkvu i njezina načela posve ništa. Oni bijahu goli izum sve to više premah otimljućega državnoga absolutizma, komu i u tom crkva bijaše izlikom, da si preotme neograničenu silu, te da pod ovim plaštom sve skuči poda se.

Rečenim kaže se i samo, da se na ovakov način već nebi moglo postupati proti krivovjerstvu kano kakvu gradjanskom prestupku, čim bi gdje nestalo jedinstva vjere. Tim mu prestaje bitni razlog. To se dogodi odmah u Njemačkoj poslie vjerozakonskoga razkolja, te se u strogom kazneniku Karla V. od 1532. krivovjerstvo već nesmatra kano gradjanski prestupak. Jedinstva vjere nestade po krivnji ljudih, a po pravednom Božjem prepuštenju nestade ga i u kršćanstvu, pa kako je od početka ne silom, nego po jakosti Božje rieči i milosti, kriepošću kršćanah i krvlju mučenikah bilo utemeljeno, tako će bez dvojbe biti s nova oporavljeno. Dokle nedojde to sretno vrieme, moramo se snositi, kako se bolje znamo i možemo, a državi je prije svega dužnost, da brani pravo i slobodu svakoga.

Ludo je dakle govoriti, da je katolička crkva prisiljena nagovarati vladare, neka udare vanjsku kaznu na odpadnuće od vjere, i da ona na to smiera. Dà, što više — ako neračunamo dobu reformacije i dobu gradjanskih ratovah, to od katoličke strane zadnjih viekovah nije bilo nikakove sile proti inovjercem, a najmanje, da bi bila kakova

sila potekla od crkve ili od papah, dočim u Englezkoj, Švedskoj i drugih zemljah sve do njekle obstojahu preokrutni kazneni zakoni ne samo za odpadnike od državne vjere, nego i za one, koji bi se vjerno držali vjere svojih otacah, pak dielomice još i sad nisu ukinuti. Ovu obstojeću istinu nevalja tako tvrdokorno tajiti.

Što se pako tiče postupka duhovne oblasti proti krivovjercem u onom opredieljenom smislu, to je crkva po pravici vazda udarala kaznu na članove si vjerom i krstom utjelovljene; ali taj kazneni postupak proteže se samo na duhovne i crkvene kazne, a osobito ljekovite, smjerajuće na poboljšanje krivca. Najveća od ovih kaznah jest izobćenje iz crkvene obćine. Vjera je temeljem crkvenomu družtvu, pa kako je živa istina, da svako družtvo željeće si obstanak ima pravo temeljnu uredbu braniti od svojih članovah, kad na nju navale, tako je živa istina i to, da i crkva mora imati pravo, po kom da izobći iz svoje obćine svakoga, koj se usudi dirati u temelj, na kojem je osnovana. Ako je kada i gdje crkva sve i upotrebila uz to vanjsku silu, to je bilo samo kao liek za pouku i poboljšanje, ne pako s tom nakanom, kano da bi se tko mogao prisiliti na nutarnju vjeru, ili kano da ona po svojoj naravi nije posve nutarnji čin. Tà obitelj i država služe se vanjskom kaznom za nutarnje, ćudoredno poboljšanje. Osim toga država je crkvi bila ustupila takov položaj, da je ona mogla rabiti vanjska kaznena sredstva; a to prestaje samo od sebe onaj čas, čim država crkvi uzkrati vanjsku pomoć.

III.

Ako poslie ove razprave, dokle crkva proti zlorabi slobode vjere smie rabiti vanjsku silu i da-li katolici slobodu vjere mogu držati potrebitom, želimo da odgovorimo na gore stavljena pitanja shodno našemu vremenu, to velimo sljedeće:

1) Crkva smatra u obće prijam vjere kao stvar nutarnje sklonitbe sama sebe, te nieče tako državnoj kao i crkvenoj oblasti pravo, da se pača u nju vanjskom silom.

2) Što je crkva krivovjerce kaznila i to razmjerno riedko i samo u pojedinih slučajih, toj kazni nebijaše uzrokom težnja, da prisili koga vanjskimi sredstvi na osvjedočenje u vjeri, nego joj uzrokom bijaše ota pomisao istinita, što kršćanin krstom preuzima na se dužnosti, na koje se smie i može siliti, da je izpunjava. Ova vanjska kazna medjuto bila je ovršivana u osobitih slučajih, i to na javnih i pravih krivovjercih u gore opredieljenom smislu. Valjano kršćeni protestanti jesu baš po krstu u njekakvoj zajednici s katoličkom crkvom. Neobzirući se pako na sve druge razloge dokazujuće, da katoličkoj crkvi nije ni na kraju pameti, da sbog toga nje siluje vanjskom silom, nemože se ni sam onaj pojam javna i kazne vriedna krivovjerstva (punibilis haeresis) ni ustanoviti naprama njim tako, da je s tih razlogah strah od takove nakane posve tašto strašilo.

3. Krivovjerstvo smatra se kao gradjanski prestupak samo ondje. gdje je u državi jedna vjera; a nestane-li toga jedinstva, nestaje s njim i za krivovjerstvo kazne.

4) Gdje i druge vjerozakonske družbe po gradjanskom pravu obstoje, dužan je katolički vladar, da je čuva u zaštiti; a da upotrebi proti njim vanjsku silu, radio bi proti načelom svoje crkve.

5. U ovom smislu obstoje u Njemačkoj po pravoj pravici uz katoličku crkvu lutheranska i reformirana; pa katolički vladar, neima dvojbe, dužan jim je za pravni obstanak zaštitu, ljubav i skrb.

6. Dokle državna oblast i drugim vjerozakonskim družbam hoće da podieli slobodu družtvena obstanka, to crkva skroz prepušta njihovoj slobodnoj volji. Neima nijednoga crkvenoga načela, po kom bi katoliku bilo zabranjeno biti ote misli, da u sbivših se okolnostih država najbolje čini, ako podieli podpunu vjerozakonsku slobodu, kojoj se samo imadu točno označiti granice.

7. Mi naime moramo gore označene granice vjerozakonske slobode smatrati kao zahtiev razuma i kršćanstva, te osuditi kao zlorabu, ako koja državna oblast pod izlikom vjerozakonske slobode trpi sljedbe, koje živoga Boga taje, ili su pogubne ćudoredju. Takov je postupak s pravom i dužnošću državne oblasti u očitoj opreci: i to prvo po svom izvoru, jer poglavarstvena je oblast od Boga i po tom ona se nemože gore rabiti, van kada prepusti, da se Bog taji; drugo po svojoj svrsi, jer poglavarstvu je svrha, da na zemlji drži mir i pravdu, a oboje ovo nije moguće bez ćudoredja, ćudoredje pako bez straha Božjega.

8. Crkva se neće nikada ostaviti one oblasti nad svojimi podložnici, koju joj Isus predade, a osobito onoga prava, da one, koji njezinu vjeru zataje, iz svoje obćine izključi.

Govor poslanika Kellera

u sjednici francezkoga zakonarskoga sbora na 11. Ožujka.

Gospodo! Još nisam prebolio tuge ni okajao jedne smrti (umrla mu je prije njekoliko mjesecih mati), pak sam s prvine bio nakanio, da šutim, te nepridajem ništa onomu, što sam prošle godine rekao. Ali pokojnica (mati)

nebi mi oprostila, da samo i za časak zapustim stvar svoje domovine i svoje vjere.

Ja nestajem niti na gledište g. Jul. Favrea, koj vladi udara upravo u temelj, a niti na gledište barona Davida, koj u svačem i bez uvjeta uz vladu pristaje; ali ipak, kako oni tako i ja želim, da bude svjetlo. U ovom pitanju ima zagonetkah, kojih da nestane, zahtieva dostojanstvo i vlade i Francezke. Vriedni gospodin Billault reče u jednoj drugoj sjednici, da se vlada obvezuje zadržati našu vojsku u Rimu, a u istom govoru diže gotovu i pravu pravcatu pravdu proti papinskoj vladi, da čovjek mora pitati: je-li to ona ista vlada, koju naša vojska i nadalje ima braniti? Osnova za adressu zakonarskoga tiela očevidno malo je šta bolja od ovoga ukora. U njoj se samo na polak kaže, da će kralj Italije postići cilj, za kojim ide. Neda se mirovati vidiv, kako ona šuti ob onoj svjetovnoj oblasti, o kojoj se dnevice sve to manje govori. Barona Davida i g. Favrea prigovori svetoj stolici posve su jednaki. Prijatelji i protivnici sv. stolice očituju, da je ona sama svemu kriva. Oni se dogovaraju, kako da na nju navale, tako da silomice moraš doći na onu važnu odgonetku, koju već davna čekamo od logike g. Favrea. Idea ova, koja mi je sad na pameti, ide još i iz tudje glave. Misao Ratazzijeva izide na vidjelo u govoru, što ga objavljuje jučeranji „Moniteur.“ Tudier se veli: sav katolički sviet počimlje sve to bolje uvidjati, da svjetovna oblast nije više za naše vrieme, da imenito Francezka, veledušni taj narod uvidja, kako silno i prešno treba, da se što brže riešì rimsko pitanje, a to da zaključuje on po znamenitoj razlici razprave u francezkoj komori od god. 1862. prema onoj od g. 1861. Naša sadanja razprava, moja gospodo, morade ovu misao posve utaštiti. Mi se moramo posve očito izjaviti; mora po što po to da bude svjetlo, i to tako obzirom na prava sv. stolice kako i obzirom na pravi smjer vlade.

Svi prigovori, što se spočituju sv. otcu, dadu se stegnuti na sljedeća tri. Prvi je ovaj: Opornost Pia IX. stoji u opreci s odlukami više njogovih predšastnikah. Drugi je: Opornost, da se neuvedu obnove, nemože se slagati sa sadanjom slobodom. Treći: Pio IX. koj svojom opornošću upropašćuje sam sebe, neima prava uznemirivati sviest; jer tu se radi o svjetovnom a ne o duhovnom probitku. Što se tiče prve točke, istina je, najsvetija prava bijahu kad i kad zaboravljena. Tomu zakonu podlegoše i sami pape. Oni su mnogi morali popustiti sili, te dali smanjiti svoju državu. Ali svi ovi slučajevi neolakšavaju moralne krivnje onomu, po čijoj volji ovakova otimačina biva. Ono, što je Pio VI. primio poznati ugovor u Tolentinu, to je bilo onda, kada se složiše Španjolska i Austrija, da mu uzmu zemlje. Malo za tim dojde Pio VII. u Francezku. Pokrajine nisu bile vraćene; ali je konkordatom ponovljeno bogoslužje. U sadanjih okolnostih neima ništa takova. Da Pio IX. sada sklapa ugovor, to bi ga imao sklopiti s onim, koj ga je drzovito orobio, s onim, koj je utjelovljeno nijekanje svjetovne oblasti. Jedinstvo Italije, kako je jurve lanjske godine rečeno, jest mazzinistična, crkvi i Francezkoj pogibeljna, za rušenje a ne za gradjenje podobna idea. (Vrlo dobro!). U vjetar bilo bi ga s njim ugovarati. Čemu se dakle tolike rieči troše o tegobah u Rimu, dočim se ni nespominje, što biva u Napulju i Turinu? U Turinu oglašuje se svakim jutrom, da će se penjati na kapitol, a i pametno bi bilo, jer bi odbor „Provvedimento“ znao svakoga prebaciti. Ali, da istinu reknem, nije još nikakova sila poći onamo; jer zna se, dok čovjek još nije u Rimu, da je Rim sam veliki uzrok, zašto valja ostati u Turinu. (Vrlo dobro! vrlo dobro!) Doista, još onaj isti dan, kad bi se piemontezka vlada nastanila u Rimu, bio bi njoj dan smrtni: oblast bi prešla Mazzinijevcem u ruke. To znadu oni vrlo dobro; oni čekaju na to te puste, da si Piemont satare oružje, izgubi novce i poštenje u ratu proti ustašam u napuljskih pokrajinah. Ja neću da sliedim g. Favrea i Königswartera onim putem, kojim oni okrenuše. Samo neka mi ovaj zadnji dozvoli, da mu reknem, da bi on bez svakoga uštrba stvari, koju on zastupa, bio mogao čednijim biti naprama glavi crkve, kojoj on nepripada (pravo!) i naprama vladaru, komu sam car priznade, da je hrabar ali nesretan. (Vrlo dobro!)

Königswarter (Židov): Molim za rieč. Ja nisam ništa nepristojna rekao o sv. otcu.

Keller. Ja se nevaram, već sam dobro čuo, što vi rekoste, da je Rim „razbojnički brlog.“

Königswarter: To je istina; to se vidi iz diplomatičnih spisah.

Keller: Dobro! Ja kažem, da je to pogrda tako za sv. otca kano i za Francezku, čija se zastava u Rimu vije (Vrlo dobro!). Gospodin Königswarter priznaje, da je medju diplomatičnimi spisi riedko koja viest nepovoljna talijanskomu jedinstvu. To daje onim riedkim svjedočbam, što jih ima, još veću cienu. Jedan od naših konzulatah piše iz Avezzana, da seljani obćenito pristaju uz „razbojnike,“ ter se čudi, zašto se nižje ljudstvo još marljivije nezauzima za kraljestvo. Hoćemo-li da vidimo jednom, kako se moralni napredak i sloboda ovoga pučanstva osigurava? Evo! Sve ove proklamacije talijanskih vojvodah vriedne su onih, što jih ožigosa sramotom englezki parlamenat. Meni jih se neće čitati, jer se bojim, da bi dosadio komori. (Čitajte! čitajte! čuje se više glasovah.) Eno vojvode Cialdinia, koj proglasi, da će sve seljane, koje najde oružane, dati postrieljati, pak tomu pridaje: „Danas sam to jur počeo.“ To je malo, moja gospodo! ali dosta. (Smieh.) Kašnje bi oglašeno onim, koji u zaklon primaju razbojnike, da će i oni nepazeć ni na dobu ni na spol biti ustrieljeni; da će sve, koji nepredadu oružja, i koji razprostiru uzbunjujuće viesti, stići ista sudbina; da će kuće biti zapaljene. (Duga vika; jedan se glas čuje: To su pravi razbojnici.) Proklamacijam bijaše ovakov postupni slied: god. 1860. strieljaju se razbojnici t. j. oružani seljani; g. 1861. strieljaju se oni, koji jim davaju zaklon ili jih neizdavaju; g. 1862.

strieljaju se oni, koji razbojniku dadu komad kruha. Najnovija proklamacija nezna nego samo za dvie stranke: razbojnike i proturazbojnike. (Smieh.) Svi, koji neće da pristanu uz nijednu stranku, gotovi su razbojnici. (Sve se smije.) Vidite moja gospodo, ništa nemanjka za spasonosni odpor, komu se gospodin Königswarter toliko čudi. (Opet smieh.) Što se mene tiče, to ja od tuda izvodim ovaj jedini zaključak: gdje se grabi za ovakovo oružje, tudier mora da bude velikih tegobah.

(Konac će sliediti.)

Dopis.

Iz Rima. (Po privatnom pismu.) Kano da netreba nadbiskupiji zagrebačkoj vrstnih svećenikah, tako ih nemilo hara nesmiljena smrt. Opet evo pokosi liepu nadu crkvi, a sladko veselje i roditeljskomu i mnogomu prijateljskomu srdcu. Odnesè okrutna Pavla Kolarića, klerika nadbisk. zagrebske a pitomca zavoda germansko-ugarskoga u Rimu. Nakon dugotrajne suhe bolesti usnù on u Gospodinu dne 22. Ožujka 1862. u rečenom zavodu u Rimu u 24. godini života.

Pokojnik bijaše blaga duša, iskren i ponizan, odan Bogu, a prijatelj pravi svomu iskrnjemu. K otim liepim kriepostim srdca nadari ga Gospodin bistrim i pronicavim umom, a bijaše uza to revan i marljiv tako, da je u školah svedj bio ili prvi ili odmah za prvim.

Godine 1855. sliedeć nagon srdca si, posveti se duhovnomu stališu i stupi u nadbiskupsko sjemenište u Zagrebu. Upoznavši tudier u brzo vriedni mu poglavari njegove vrline, preporučiše ga uzoritomu gospodinu kardinalu i nadbiskupu, te ga On osobitom milošću, podavši mu jošte putne troškove, poslà g. 1857. u germansko-ugarski zavod u Rim. Kolarić pokaza, da je ote milosti bio dostojan; jer za tri godine steče doktorsku lovoriku iz mudroslovja i jurve vrlim se uspjehom stavio na bogoslovje; a pobožnost mu i čednost ondješnji poglavari dosta nahvaliti nemogu. Ali uzè ga Bog k sebi baš onda, kad je najsladje i najosnovanije o sebi stao učvršćivati nade. Zašto? — Morda što mila bijaše Gospodinu duša njegova, i zato pospješi izvadit ga iz sredine nepravednosti. Toga radi oporičem, što rekoh o nesmilenoj ili okrutnoj smrti. Čini se sbilja i okrutno i nesmiljeno svim onim, kojim se na jednoč sladka nada a možda i sve veselje ovoga svieta pokosi; ali onaj, koj ga je stvorio i naravnimi i vrhunaravnimi vrlinami toliko uresio, sigurno znade, što čini. I zato koliko se god pričinilo gorko, valja ipak slaviti Božju providnost. I u nebu treba zatočnikah ne samo pojedincem, no i čitavoj našoj nadbiskupiji; pa se je nadati, da onaj, koj jur ovdje željaše svom snagom služiti Bogu, crkvi i bližnjemu, bude u Bogu sada o svem tom i revnije nastojao i uspješnije.

Pokojnik preminu s ovoga svieta pobožno, pače reći bi sveto; a tielo ležeć dva dana na mrtvačkom odru bijaše mu za čudo posve gibko kano živo. Nješto taj neobični slučaj, a više za života pobožnost a za bolesti zasvjedočeno kršćansko viteštvo potaknu poglavare onoga zavoda, da mu opišu život te na pergameni napisan u oblu staklu prilože mu uza tielo — ako to nije možda ondješnji običaj. Bilo kako mu drago, valja nam se svakako sjetiti onoga utješnoga i sladkoga nauka kat. crkve o obćenju svetih. I zato, tkogod, barem znanac ili prijatelj, uzmogne što učiniti za pokoj duše njegove ili molitvom ili žrtvom sv. mise, neka toga neuzkrati našemu Pavlu. J. K.

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apoštolsko veličanstvo dostojalo je najvišjom odlukom od 10. Travnja t. g. naslovnu opatiju *Sanctae crucis in valle Segniensi* kanoniku senjske stolne crkve, proarcidjakonu Vatroslavu Vinskomu; zatim u senjskoj diecezi izpražnjena četiri počastna kanonička mjesta župniku i podarcidjakonu u Ogulinu Antunu Sokoliću, župniku i podarcidjakonu u Otočcu Josipu Mažuraniću, ravnatelju na višjoj gimnaziji u Senju Stjepanu Sabljaku i prisjedniku duh. stola Ferdinandu Babiću najmilostivije podieliti.

— Na veliku subotu u večer kod svečanosti uzkrsnuća, a na Uzkrs prije i poslie podne glavom je pontificirao u prvostolnoj crkvi uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup, pošto je posljednjih danah velikoga tjedna svim crkvenim obredom pribivao, a na veliki petak u večer Božje grobove po ovdašnjih crkvah pješke pohodio bio. Na Uzkrs poslie velike mise propoviedao je uzoriti kardinal o kršćanskom ufanju, poučiv slušatelje, da bez nje neima niti prave krieposti, niti dovoljne utjehe na zemlji. Mnogobrojno stado slušalo je do kraja pobožnom pazljivosti mudre rieči svoga nadpastira, a mnogi se je sigurno divio duhovnoj gorljivosti, koja, kako svagda do sada, tako i ovaj put ponuka nj. uzoritost, da nepazeći na svoju visoku starost, neštedeći ni zdravlja ni silah glavom lomi i dieli svojim viernim zdravi krušac duhovne pouke i okrepe.

— Na prvi dan uzkrsa navršio je uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup naš 74 godine svoga za crkvu i domovinu puno zaslužnoga i slavnoga života. U oči toga dana podnesoše istim povodom nj. uzoritosti iskrene čestitke prečastni kaptol i sbor prebendarah, nadbiskupski licej, ostalo svećenstvo i predstojnici ovdašnjih duhovnih redovah. Svim bijaše jedna želja: da nam dobri Bog čuva krepka i zdrava a brani od svake nezgode izkusnoga i prokušanoga vodju našega, koga nam navlastito treba u ovo doba, o kom sa sv. Jerolimom reći možemo: „Magnis inimicorum circumdamur agminibus; hostium plena sunt omnia."

— Povodom današnjega imendana uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa bijaše sinoć u nadbiskupskom gradu koncert, što ga je visokomu svečaru i pokrovitelju svomu priredilo ovdašnje glasbeno družtvo, a nanj se sabralo odlično slušateljstvo. Poslie koncerta svirala je vojnička banda pod prozori nj. uzoritosti.

— Budući utorak t. j. 29. t. m. odputovat će uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup u kotare moslavački i garešnički, da dieli svetotajstvo krizme. Dne 15. Svibnja vratit će se nj. uzoritost u Zagreb.

— Na veliku subotu prije podne primio je u crkvi sv. Marije iz rukuh prečast. g. kanonika Jos. Marića sv. krst izraelićanin Vilim Blühweis, rodjen Varaždinac u 23. godini. Na krstu primio je ime svoga kuma presvietloga g. grofa Oskara Keglevića, koga je zastupao g. Janko Lacković, duh. pomoćnik, koj je okrštenika i poučao u katoličkoj vjeri.

Iz Rima. Dne 25. Ožujka došao je sv. otac u crkvu Minerve, gdje su mu Rimljani učinili veliku ovaciju. Poslie mise dao je proglasiti odluku o kanonizaciji japanskih mučenikah. Tom prigodom držao je sv. otac govor, u kom medju inimi spomenuv, kako mu je više talijanskih duhovnikah pisalo, da za Boga neda svjetovnu papinsku vlast proglasiti dogmom, izjavi: da se svjetovna papinska vlada istina nemože smatrati kao dogma, ali u sadanjem položaju svieta da je za neodvisnost i slobodu crkvene glave neobhodno potrebita.

— Kako se govori, mnsg. Berardi pripravlja se duhovnom vješbom za svećenički i biskupski red, a kad bude zaredjen, zaputiti će se odmah u Petrograd za poslanika. On poznade vrlo dobro nutarnje poslove Ruske, te je osobito valjan za otu službu. Sada obnaša on službu zamjenika kardinala državnoga tajnika, pak je po svojoj vrlini u službovanju došao kardinalu u veliku milost. Muž je to neporočna života, strog sam sobom, vješt i izkusan, čvrsta značaja, a uz to u družtvu ljubak i mio. S toga sve je ote misli, da će on još danas sutra sjediti u državnom vieću i uzdržati tradicije stare rimske diplomacije; a k tomu je još dosta mlad, te može doživjeti velike časti. Tko će mu biti nasljednikom u državnom tajničtvu, još se ništa nezna. — O zdravju sv. otca možemo kazati to, da je bodri starac bio počeo šetati u gradu i izvan njega, ali utrudiv se dalekim hodom od Ponte Mole do Porta Angelica, morao je prestati. Liečnici svjetovaše ga, neka neide na oštri večerni zrak, već neka odpočine, pa s toga nije njekoliko danah išao iz sobe, premda je i tada primao kardinale, ministre, itd. te nije prekinuo poslovah. Na 14. htjede sv. otac, kako se je svakoga petka u postu navadio, k sv. Petru, da se pomoli pred moćicami; ali liečnici rekoše, da je zrak sbog kiše ohladnio, te da nebi dobro bilo.

Iz Francezke. U najnovije vrieme mnogo se je pisalo o pastirskoj poslanici nadbiskupa toulouskoga, kojom je razpisao jubilej na uspomenu god. 1562. kada su u Toulousu za vrieme hugenottskih bojevah katolici nadvladali protestante. Premda je takov jubilej već dva puta u istom gradu, naime god. 1662. i 1762. bio slavljen, i premda takove stoljetnice nisu u svietu ništa neobična, budući cieli narodi slave godišnjice krvavih bojevah (n. p. Englezi boj kod Waterlooa) i ubojitih prevratah: to se je ipak strahovita graja podigla na nadbiskupa, valjda jerbo je katolički nadbiskup, kao da odredbom svojom potiče na mržnju protestantah i izaziva na vjerozakonski razdor; a francezka vlada zabranila je taj jubilej, te o tom sve prefekte obaviestila brzojavnim putem. Nećemo da branimo ovaj čin nadbiskupa toulouskoga, buduć nam se čini, da nije dosta uvažio okolnosti vremena, i to, da mu postupak krivom tumačenju i izvraćanju priliku pružiti može. No koja mu je bila namjera kod odredbe te crkvene svečanosti, to očituje u posebnoj izjavi nadbiskup u „Gazette de Toulouse.“ Tu se naime, kaže nadbiskup, neide na to, da se „proslavi godišnjica bratinske borbe, koju crkva sažaljuje, budući zazire od krvi,“ nego da se ponovi uspomena „odlučne krize, u kojoj je vjera grozećoj joj velikoj pogibelji izbjegla.“ Htjelo se je Bogu zahvaliti, „što uz nesreću, koja prije 300 godinah postiže Toulousu, neima ova jadikovat nad drugom — gubitkom vjere svojih otacah; jerbo pobjeda kalvinizma mogaše svetu Toulousu u njeku vrst francezkoga Genfa ili u ruševinu pretvoriti.“ — Po navadi staroj i ovaj put su novine dogadjaje toulouske god. 1562. do zla Boga izkrivile i pretjerale, samo da se katolički biskup u crnijem licu svietu predočiti može. Pisalo se je tu o 4000 u gradu ubitih protestantah, pošto su im katolici obrekli, da će ih položivše oružje mirno pustiti izaći iz grada; dočim je i broj ubitih znatno pretjeran, i neistinito, da su ih ubili gradjani u gradu; jerbo su to zločinstvo počinili izvan grada seljaci okolnih selah.

* U Ruskoj „obraćeno“ je 1859. godine na „pravoslavnu“ vjeru svega skupa 18,608 dušah, od kojih 9,471 razkolnikah, 917 katolikah, 162 luterana, 917. židovah, 2459 muhamedanacah i 4688 poganah. Poimence s onu stranu Kaukaza vrlo je radin tamošnji duhovni odbor; tako je samo u Osseciji iste godine ovienčano 3400 parah.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Josip Jakopović, dosadanji župni upravitelj u Samarici, postao je tamo župnikom.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 18. U ČETVRTAK 1. SVIBNJA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Exponantur obligationes, quae quidem Clero generatim, imprimis vero ad majores ordines promotis incumbunt.

(Dalje.)

2. Canones injungunt Clericis temperantiam in cibo et potu. „Mensa eorum sit frugalis“ ait Concilium Tridentinum, Sess. 25. de Ref. et can. 4. dist. 35. legimus: „Ignominiosum est Sacerdoti affluere deliciis, epulis atque lasciviis.“ „An non ignominia est, — ait S. Hieronymus — Jesum Crucifixum, magistrum pauperem atque esurientem fartis praedicare corporibus, jejuniorumque doctrinam, rubentes buccas, tumentiaque ora proferre.“ Intemperantia facit vilescere Sacerdotum ministerium, neque fiduciam suorum fidelium retinebunt, imo et omnem zelosae secus suae operationis fructum intemperantes Sacerdotes intervertent. Mentis brutalitas, corporis infirmitas, oris loquacitas, rerum inopia, carnis luxuria sunt praeterea magna illa mala, quae teste experientia inde oriuntur; quare Concilium Lateranense 4. ait: „A crapula et ebrietate omnes Clerici diligenter abstineant, unde vinum sibi temperent et se vino. Neque ad bibendum quispiam incitetur, cum ebrietas et mentis inducat exilium et libidinis provocet incentivum. Unde illum abusum penitus decernimus abolendum, quo in quibusdam partibus ad potus aequales suo modo se obligant potatores, et ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat et calices fecundiores exhaurit.“

Innumeri existunt canones, qui Clericis temperantiam injungunt, et fine hujus conservandae prohibentur Clericis frequentationes tabernarum, excepto casu necessitatis, aut in via, ut legitur can. 2. dist. 44.

Secundum antiquos canones Clericus ebrietati deditus vel cessare a ministerio jussus est, vel ab eo depositus fuit. Ita Concilium Agathense, anno 506. celebratum, ebrium Clericum 30 dierum spatio a communione statuit submovendum, et in Concilio Moguntino, anno 813. celebrato, excommunicatus fuit Clericus tali vitio deditus usque ad emendationem congruam.

Dum autem canones temperantiam Clericis injungunt, non prohibent qualitatem cibi, sed magnum ejus desiderium. „Sapiens enim etiam pretiosissimo cibo, si sine vitio cupidinis edat, non peccat, insipiens vero potest in vilissimum olus gulae flamma inardescere.“ Can. 1. et 2. dist. 41.

3. Canones praecipiunt, ut Clerici hospitalitatem erga peregrinos, hospitium vel nutrimentum petentes exerceant. Si enim quivis christianorum ad hoc opus misericordiae secundum vires suas exercendum obligatur, tanto magis sacer minister, qui cunctas virtutes in se ipso conspiciendas et quasi manu palpandas exhibere obligatur, quive quasi speculum fieri debet, in quo fideles christianae perfectionis placita in carnem, ut ita dicam, et sangvinem conversa possint intueri, hoc pietatis opus exercere debet, et quidem eo promptiore animo, quo major est eorum, qui ad illum confugiunt, necessitas; ne si hoc negligat, caducarum rerum ariditate agitari supponatur, qui tamen pater et consolator egenorum esse debet. Canon 1. dist. 42. ait: „Hospitalem vero Sacerdotem esse oportet, ne sit in numero eorum, quibus in judicio dicetur: Hospes eram et non suscepistis me..... Si vidua ab Ecclesia recipi prohibetur, quae pauperes non recepit

hospitio; multo magis sunt prohibendi a sacerdotio, qui a tali opere pietatis probantur alieni.“

Non sunt autem superflua, sed competentia hospitibus exhibenda, qui non sumptuosi convivii, sed clericalis frugalitatis sint testes. Hospitalitas, in qua hospes sedet tanquam Balthasar in medio convivarum, vasis Domini et patrimonio pauperum ad contumeliam Christi abutens, contemnenda est. Cum autem melius sit vocari ad olera cum charitate, quam ad vitulum saginatum cum odio, venientes ad se Sacerdos laeta humanitatis fronte suscipiat — „hilarem enim datorem diligit Deus.“

4. Canones Clericis injungunt liberalitatem, ita ut et lubenti animo et prudenter et etiam publice eleemosynas largiantur. Sunt enim vi muneris sui patres pauperum et consolatores afflictorum; et illi, quorum Dominus pars haereditatis est, non audent habendi cupidine ita induratum cor habere, ut nec singultus audiant, nec lacrymas videant esurientium, nudorum ac afflictorum. Neque vero tantum eleemosynas pecuniae, sed et cordis distribuant; ignoscant eis, a quibus offensi sunt et errantes cum charitate corrigant.

Relate ad liberalitatem ait canon 6. dist. 86. „Sine liberalitate inane portatur nomen Episcopi.“ De lubenti animo exhibenda eleemosyna ait can. 14. dist. 86. „Non satis est bene velle, sed etiam benefacere; nec satis est iterum benefacere, nisi id ex bona voluntate proficiscatur.“ Quoad prudenter distribuendam eleemosynam docet S. Ambrosius, ut liberalitas respiciat fidem, causam, locum, tempus, personam, praecipue si haec egere erubescat.

Publice etiam saepius eleemosynas esse faciendas, non subjacet liti. Licet enim Matth. 6, 3. ad supprimendam vanam gloriam dicatur: „Nesciat sinistra, quod facit dextera tua,“ ast Matth. 5, 16. habetur et hoc: „Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona.“ De eleemosyna cordis loquitur can. 12. dist. 45. dum ait: „Tria sunt genera eleemosynarum, prima corporalis: egenti dare, quidquid poteris; altera spiritualis: dimittere, a quo laesus fueris; tertia delinquentes corrigere et errantes in viam reducere veritatis.“

5. Canones praescribunt decorum clericale tam in vestitu, quam cunctis actionibus, ut habet Concili Tridentini caput 1. Sess. 22. de Reform. Quoad vestitum idem Concilium sess. 14. cap. 6. de Reform. id statuit: „ut Clerici honestum habitum clericalem, illorum ordini et dignitati congruentem, juxta Episcopi ordinationem et mandatum deferant.“ Quamvis Concilium Tridentinum expressis verbis non loquatur de veste talari continuo deferenda, loquitur tamen de habitu honesto clericali, qui a laicorum veste distinctus est, quive talis sit, qualem Episcopi mandatum et ordinatio praescribit. Hodie itaque vestem clericalem praescribere ad jura Episcoporum pertinet. Propria Clericorum vestis, eorumque statui conveniens est talaris, quae prout can. 32. dist. 23. legitur, ad aram et sacras functiones necessario adhibenda est, imo et continuo deferenda, si id Episcopus praescribat; cum ad jura Episcoporum, ut dictum est, spectet: praescribere vestem, quam Clerici deferendam habent. Noster gratiosissimus Dominus Archi-Praesul, in suis encyclicis literis ddo. 19. Decembris 1845. praecipit: ut omnes Sacerdotes Dioecesani, quiqui illi sint, non aliter, quam veste talari induti, dignitati ac praerogativae unicuique propria, incederent et vestirentur, et dum hoc vi suae Episcopalis auctoritatis praecipit, provocat se una ad Synodum provincialem de anno 1611. Tyrnaviae celebratam, cui Episcopus quoque ejus temporis Zagrabiensis Simon Bratulić interfuit, item ad Synodum Dioecesanam Zagrabiensem anno 1687. sub Episcopo Borković servatam, item ad statuta Conventus totius Dioecesis anno 1803. celebrati.

Clerici legem ecclesiasticam de habitu deferendo magni habere debent; vult enim ecclesia, ut Clerici per decentiam habitus extrinseci morum honestatem intrinsecam ostendant, ut ait Concilium Tridentinum; quo nulla ratione probavit illorum temeritatem, qui propriam dignitatem et honorem clericalem parvi pendentes, vestes etiam deferunt publice laicales, pedes in diversis ponentes, unum in divinis, alterum in carnalibus. Ecclesia proinde vult, ut Christi militia veste quoque a humana militia secerneretur, et ut internoscatur Sacerdos servire Deo, non mundo. Habitus clericalis distinguit, unit et ornat Clerum. Insuper habitus ejusdem momentum est tale, ut de ejus occursu saepe vitia suffundantur atque mores impiorum erubescant. Clericus, qui gestat indecentem habitum, ab insolentia et affectatione minime alienum, omnino vilis apparet, cordaque videntium scandalisat. Poena Clericorum, indecenti habitu utentium, potest esse pecuniaria; ita Benedictus XIII. statuit, ut beneficiati, qui veste laicali induti incedunt, ipso jure amittant fructus suorum beneficiorum, ad commodum fabricae Ecclesiarum, sub lethalis culpae poena convertendos, a qua obligatione nonnisi a Pontifice absolvi queant. Sed et suspensione ab officio et beneficio, imo post iteratam monitionem etiam privatione officiorum et beneficiorum puniri possunt, prout Conc. Trid. Sessione 14. cap. 6. decrevit.

Modestia porro secum fert, ne Clerici calcaria, floccos in pileo, vel annulos, nisi quibus id vi dignitatis vel privilegii competit, et acus pectorales gestent, prout legitur capitulo 15. „de vita et honestate Clericorum."

Praeterea Clerici in supellectili non studeant luxui, cum prout S. Conc. Trid. ait, non ad divitias aut luxum, sed ad labores et solicitudines pro Dei gloria vocati sint. Sess. 25. de Reform. cap. 1. Praeterea non ungventis lasciviant, prout can. 1. causa 21. quaest. 4. legitur, non comam et barbam nutriant, ut capitul. 4. 5. 6. 7. „de vita et honestate Clericorum" habetur; sed tonsuram et modestum capillitium deferant, quod can. 21. et can. 32. dist. 23. praecipiunt. Prohibetur insuper coma supposititia, vulgo parucca, praecipue in templo; etenim jam S. Paulus viris tecto capite orare prohibet. Facultatem in parucca vel pileolo missam celebrandi, nonnisi solus Pontifex dare potest. Episcopi quoque ad caputium in templo gestandum singulare breve obtinent. In oriente tamen, cum ibidem denudatio capitis inhumanitatem redoleat, e concessione Pauli V. missa cum canone tecto legitur capite. Indigni vero sunt Clericis: aspectus vagi, risus inconditi, sermones obscoeni, joci et cantiunculae scurriles, fabulae inanes, cumprimis vero abominabilis de suo crimine gloriatio publica. Can. 3. dist. 23. can. 7. dist. 44. can. 6. dist. 46.

II. Ad obligationes Clericorum spectat: Abstinentia a quibusdam negotiis secularibus, juxta illud Apostoli: „Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus." Ea namque conditione Clerici Christi militiae nomen dant, ut expediti ab omni praesentis seculi impedimento, intrepide in prima acie persistentes, palmam victoriae ab eo Rege, qui de antiquo hoste triumphavit, suscipere mereantur. Mentem animumque negotiis secularibus repletum habentes, obiter tantum, cum innumeris distractionibus, ac veluti transeundo gravissimis in cura animarum officiis fungerentur, aut iis omnino deessent. Negotiis secularibus intenti, tanto insensibiliores intus efficientur, quanto ad ea, quae foris sunt, studiosiores fuerint. Terrenorum et divinorum curae difficile nonnisi simul inesse possunt pectori humano. Quod ad alia officia confertur, religionis officiis decerpitur. Dum personae sacrorum ordinum terrenis negotiis inhaerent, Sanctuarii lapides veluti dispersi per plateas jacent.

Negotia vero, a quibus Clericis abstinendum est, sunt: *a*) negotiatio quaestuosa; *b*) exercitium jurisdictionis civilis nomine et auctoritate laicorum, et criminalis; *c*) servitia bellica; *d*) munus Advocati; *e*) conductio bonorum secularium; *f*) sponsio, sive fidejussio pro aliquo; *g*) exercitium artis chirurgicae et medicae, prout et exercitium artium manuarium, quae opinione hominum vilibus adnumerantur, et *h*) abusus scientiarum profanarum.

Quoad sub *a*) commemoratam negotiationem quaestuosam, observamus, illam esse negotiationem quaestuosam, dum res nonnisi ideo emitur, ut cariori pretio vendatur. Canon 2—13. dist. 88. Clericos lucris turpibus imminentes culpabiles declarat. Nihil vero refert, sive Clericus ipse solus, sive per alium laicum quaestum exerceat, ut Benedictus XIV. in Bulla „Apostolicae servitutis" observat. Industria tamen et negotiatio oeconomica prohibita non est; licet proin v. g. animalia emere, ea alere, tum illa vel eorum fructus aut foetus vendere, prout hoc docet S. Congr. Cardinalium Conc. Trid. Interpretum; licet vendere fruges, vinum, etc. in proprio fundo procreata, in popina quoque, dummodo Clericus ipse non epocillet, quod postremum omnino cap. 1. „de vita et honestate Clericorum" vetitum est. Licitum est etiam Clericis e rebus, ad propriam et familiae sustentationem coëmtis, quae supersunt, etiam carnis, quam emerint, vendere, modo justi pretii limites non praetergrediantur, prout observat Benedictus XIV.

Clericus praeterea non audet, prohibente eodem Benedicto XIV. basilicas mercatorum (Börse) frequentare, quamvis jus civile Clericos directe non excludat (Drž. zak. list 1859. B. 200. §. 2. 3.) Poena Clericorum negotiantium est juxta Bullam Benedicti XIV. „Apostolicae servitutis" jactura lucri taliter acquisiti in usum pauperum et hospitalium, dein suspensio, imo ultimo et excommunicatio. (Vide can. 2. dist. 88. et capitulum 6. „Ne Clerici vel Monachi").

Relate ad sub *b*) attactum exercitium jurisdictionis civilis nomine et auctoritate laicorum, observamus: hoc vetitum esse statuto Concilii Lateranensis anno 1197. celebrati.

Quoad exercitium vero jurisdictionis criminalis, canones declarant: „ut enormia flagitia per seculi judices corripiantur." (Vide can. 39. caus. 23. quaest. 5.)

Relate ad servitia bellica, quorum mentionem sub *c*) fecimus, observamus: aevo quidem medio, vigore juris feudalis, Clericos etiam arma tractasse; ast contra Canones. Synodus nationalis Budensis anno 1275. ne in propriis personis Clerici pugnent, decrevit. — Canon 36. dist. 50. Clericum duorum annorum poenitentiam agere jubet, qui, quamvis in obsidionis necessitate positus, aliquem interficit, licet canonice judicari nequeat, prout can. 38. dist. 50. docet. Custodire tamen civitatem tempore magnae necessitatis licet, uti habet capitulum II. „de immunitate Ecclesiarum." Neque gestatio armorum, praeterquam in itinere

contra feras vel latrones, licita est (Vid. capitul. I. de vita et honest. Cleric. Clement. liter.) Ejusmodi enim delatio est contra spiritum lenitatis, indecens, in specie vero sclopus frequens est causa mortis vel mutilationis membrorum, ac per consequens irregularitatis.

Relate ad sub *d*) attactum munus Advocati reflectimus, hoc Concilio Lateranensi de anno 1178. in tantum vetitum esse, in quantum coram judice seculari exerceretur. In causis tamen criminalibus ad defensionem scribere licet, prout docet Bened. XIV. Ne tamen Clerici vel Religiosi cum indultu Superiorum causas spirituales agant, nullibi prohibetur. Romae quoque agunt. Prohibitum est praeterea munus Notarii et Tutoris vel Curatoris. (Vide capitul. 8. „Ne Clerici vel Monachi“ et can. 5—8. dist. 88.) Jure civili austriaco Clerici seculares ad tutelam et curatelam stringi nequeunt. (Obć. gradj. zak. §. 195. 281.) Regulares vero in regula esse non possunt tutores et curatores, sed nonnisi per exceptionem. (Ibid. §. 192. et §. 198.) In genere omne munus seculare vetatur Clericis absque consensu Episcopi, et Episcopis absque consensu Papae. Can. 26. caus. 23. quaest. 8. expresse dicit: Episcopos absque auctoritate Romani Pontificis ad comitatum proficisci non audere. Episcopo quoque Augustodunensi Talleyrand datum est Breve ddo. 29. Junii 1802. ut possit quibuscunque secularibus officiis fungi. Tutela tamen consangvineorum usque 4. gradum et testamentaria pupillorum pauperum capitulo 3. „de postulando“ et can. 1. dist. 87. licita est.

Prohibetur, prout sub *e*) adduximus: conductio bonorum secularium. Capitulum 1. „Ne Clerici vel Monachi“ conductionem bonorum secularium immobilium et locationem rerum suarum mobilium lucri gratia prohibet. Non lucri gratia, sed sustentationis sui vel suae familiae causa quaedam praediola conducere licet; ast emere v. g. equos, oves, boves, et haec uni locare, vel tradere societati, ac e locatione vel societate lucrum percipere, prohibetur; prout hoc docet S. Cong. Card. Conc. Trid. Interpretum 7. Oct. 1662.

Prohibetur una can. 8. dist. 88. et can. 1. et 2. causae 21. quaest. 3. munus calculatoris vel administratoris bonorum alienorum vel etiam domuum.

Sponsio quoque, sive fidejussio pro aliquo, ut sub *f*) mentionem fecimus, prohibita est Clericis Cap. I. „de fidejussoribus,“ ne se nempe alieno aere obruant et litibus involvant; „expedit enim servos Dei a strepitu causarum esse quietos,“ prout c. unum „de Synodico“ ait. Si tamen debitor sit honestus, indigens et alium fidejussorem non habeat, fidejubere opus pium et meritorium est. Licet item capitulo 2. et 4. „de fidejussoribus“ Clerico spondere pro Clerico et Ecclesia. De caetero, si Clericus pro quocunque spondeat, sponsio ejus capitulo 3. „de fidejussoribus“ valida est. Aliud est tamen de Monachis, qui cum nihil habeant proprii, absque consensu Superioris et majoris partis Capituli valide spondere non possunt. (Capitul. 4. „de fidejussoribus.“)

(Konac će sliediti.)

Sloboda crkve.

Smrsa načelah ob odnošaju medju crkvom i državom jest zla baština, koju je sadašnjost dobila od prošlosti. Iz crkvenoga razdora — koj i tako poglavito mnogomu vladaru bijaše pukim oružjem, da si njim težnji za podpunom samovladom prokrči put: od gore proti caru i papi, od dolje proti samostalnosti staležah i družtvah — bilo je proizišlo načelo: da je u vladarskoj oblasti sama po sebi povlastica vladati sviesti, zapoviedati podložnikom, što imadu vjerovati, tako, da je svekoliko protestantsko pučanstvo u Njemačkoj, odlučiv se od katoličke crkve, i sa svojom savješću podpalo pod samovolju svjetovnoga vladara. Čim je više otimalo mah ovo načelo te absolutističnim i egoističnim duhom onih stoljećah prodiralo u javni život, tim se više moradoše pomrsiti svi pravi pojmovi ob odnošaju medju crkvom i državom. Istim smjerom okrenuše, što je posve naravno, i katolički dvorovi. Jedna ista misao bila je zaokupila sve glave, a otu kašnje očitova jedan pruski kralj ovimi riečmi: „Ja se utvrdjujem u svojem souverenitetu kano na kakvu r o c h e r d e f e r (gvozdenu stienu)“. Poimence nastojali bi bourbonski dvorovi, nemogući sbog načelah svojih podanikah katolikah izići s tim na vidjelo, kano da imadu crkvenu oblast, da si drugim načinom pribave naknadu, ter bi sad pod izlikom starih od pape dobivenih povlasticah, sad opet silom spletkarske diplomacije prisvojili si prava crkve, a osobito popunjivanje visokih i važnih u njoj častih. Robski kardinali, biskupi i kanonisti služili bi u tom podhvatu na više načinah kano lagano orudje.

Prevrat je jur preobratio njekoliko priestolah; ali su ostale stare sisteme. U Njemačkoj, gdje je katolička crkva početkom ovoga stoljeća po vanjskom tielu bila razorena, gdje su stare katoličke crkve bile izgubile svoje pastire, kano što je bila razparana na komade gospodnja haljina, te sad ovamo sada onamo dieljena, da crkva nije imala od nikuda zaštite za svoja prava: to nije moglo niti biti drugačije, nego da činovnici protestantskih vladarah obikli posve na ono „cujus regio,

ejus religio," nisu poznavali drugoga načela za odnošaje katoličke crkve prama državi, van kako su obikli od mlada raditi s protestantskom. Protestantska crkva izgubi i zadnju sjenu samostalnosti; pak po istom mjerilu krojila bi se bez svakoga stida pravica i katoličkoj crkvi. Da se takov postupak njekim načinom izpriča, bila je to skrb onih kanonistah dvorskih, koji izdaše crkvu absolutizmu dvorskih vladarah.

Pometnja ova pravih načelah katoličke crkve ob odnošaju medju crkvom i državom te iz nje proizličuća šteta katoličkoj crkvi okrenula je sada posve drugim pravcem. Do sada bijahu vladari, koji, makar bi i služili krivoj sistemi, ipak bi imali sviest ter se opozivali na Boga kano na izvor oblasti, pak bi s njimi čovjek u ime Boga mogao govoriti. Ali sada stoji crkva naproti gore opisanomu krivomu liberalnomu absolutizmu, u kojem se političke stranke natječu za pobjedu, da tada uzmognu neograničenom svemoćju a pod lažljivom izlikom ovršivanja pučke volje vladati; naproti onomu absolutizmu, koj nepozna niti Boga, niti kakovu poviest, niti kakova stečena prava, niti štovanja, niti sviesti, a gine od zlobne mržnje na katoličku crkvu. Položaj, na koj se je krivi liberalizam naproti katoličkoj crkvi stavio, jest ovaj: Na jednoj strani hoće on da po tobožnjem pravu državne oblasti sve, što je državnim absolutizmom, policajnom vladom, diplomacijom i izdajom njekada katoličkoj crkvi oduzeto, čvrsto zadrži; na drugoj pako strani daje svakomu novomu družtvu, koje se pod izlikom vjerozakona sklopi, podpunu slobodu u samoupravi. Ovaj liberalizam daje ujedno državnoj oblasti pravo, da ona stvara zakone za nutarnju upravu crkve i nju uredjuje, n. p. imenovanje crkvenih častnikah, gojenje svećenikah itd. Ovakov pravac preoteo je mah osobito u njekojih manjih njemačkih državah; a u tom pomaže gotovo svakolika štampa u južnozapadnoj i srednjoj Njemačkoj nemilostivom bjesnoćom proti crkvi.

Nijedno pitanje sada nije tako prešno da se rieši, kao upravo ovo. Po odgovoru na to pitanje obrnuti će se budućnost. Da može uspjeti nevjernički liberalizam, tad bi nam bilo blizo vrieme pogubna rata. Bojevi bi se zametnuli u onaj isti čas, čim bi došlo do toga, da se izvede u većih državah. Da je osnova za to gotova, neima dvojbe; pak tim više zadaća je katolikah, da što prije odrešito razjasne odnošaj medju crkvom i državom. Pobjeda katolikah bila bi velikim jamstvom za mir osobito u Njemačkoj, a i drugdje. Sada hajde da promotrimo to bolje. Pod slobodom crkve razumievamo mi pravo crkve, da svoje poslove uredjuje sama po svojih načelih, a uz to bude podvržena samo glavnim državnim zakonom.

Po našem sudu dakle drugo je crkvena sloboda, a drugo su povlastice (privilegia). Crkva imadjaše u prijašnja vremena razne vrsti povlasticah, koje su same od sebe tekle iz jedinstva vjere. Kod nas nestade njih kano i svake druge. Crkva može obstojati i bez takovih povlasticah. Ali tudier nevalja miešati povlastice s pravicami pravednim putem stečenimi, kako morda sada biva. Tražiti pako zaštitu za svoje pravedno stečene pravice ima crkva bez dvojbe pravo, kano i svaka druga osoba. Po našem sudu nadalje drugo je crkvena sloboda, a drugo nezavisnost crkve od države. Crkva u poslovih, koji na državnu oblast kao takovu spadaju i po naravi njezinoj i po ustroju, netraži od države nikakove nezavisnosti. Ona se pokorava državi i njezinim zakonom, i to ne samo s vana, nego i u sviesti; a na to priučava i svoje članove; ona ovršiva sve gradjanske dužnosti i plaća daće itd. Ona zahtieva samo to, da država neprekorači svojih medjah, te da se u njezino područje neprijateljski i nasilno nemieša.

(Konac će sliediti.)

Piu IX. i njegovim dušmanom.

Sried pregorke tvė pečali,
Sried romona groznieh suzah,
A najžešćoj u navali
Paklenskieh tvîh dušmanah,

Uzorita, divna i sveta
Misô u srdcu Tvom se rodi,
Da u Petrov sajdu opeta
Čamac stari nam narodi;

Isusovo stado da se
Širi, i njegovoj svetoj volji:
„Jedan pastir nek sve pase,"
Da se tako zadovolji.

Zaufanja čvrsta u Boga,
I otčinske skrbi Tvoje,
I iskrena srdca Tvoga,
Očevidni dokaz to je.

Nek se ponor pakla stresa,
I njegova djeca uzdrhću;
Svi blaženi, sva nebesa
Neka steku radost veću.

Nek ostanu zapanjeni,
Koji tudje napadaju,
I pred svietom zasramljeni,
Kî pod krinkom sviet varaju;

Plaštem pravde se ogrnjuju,
A svû korist samo paze,
Božja i ljudska malo štuju
Prava, koja ludo gaze;

Kažu: „prava narodnoga
Branitelji mi smo sveti;“
Al je vidjet', da su svoga
Slavohlepja robi speti.

Po nepravdi pravdu traže, —
I nemirom mir čuvaju, —
A pohlepu da utaže,
Sve to većma zasiedaju.

Kada lieče, tada truju,
Kad pružaju, tad nedaju,
Jedno kažu, drugo snuju,
Na hip stokrat se mienjaju.

Pa da svrha još svetije
Vrsti ljudem bi ovim bila,
Al načine zlobne nije
Svrha nigda posvetila.

Nek mačeve oštre svoje,
Na bitku se nek spremaju,
U odlukah neka stoje,
I zasjede nek stavljaju.

Čim oluje i trieskovi
Taj brod većma udaraju,
Te strašniji još valovi
Po vodah ga raznašaju:

Tim će ljepše odjedriti,
I prikvačit luku milu;
A talas će izgubiti
Sve s vremenom svoju silu.

Nezahvalni jošte pako,
Proti Tebi sinci ustaju,
Te naukom svojim tako,
Udarat Te neprestaju;

Nek mlohave zavadjaju,
Nek se umom uzvisuju,
Nek dušmane Ti umnažaju,
I ovi jih neka štuju:

Ta i njegda bjahu ljudi
Silna uma i prosvjete;
Al basahu u zabludi,
I crkva jih zvà proklete.

Um bez srdca plemenita
U čovjeka, ah nakazi!
Zvier je eto grozovita,
Što je sveto, sve porazi. —

I istina čim se bori,
U žestokom većkrat boju
I za vrieme laž ju obori,
Te pod oblast stavi svoju:

Tim će ljepša i svjetlija,
Poslie svietu se ukazati;
A laž kleta još tamnija
Bit, kad stane uzmicati.

V. Jovatović.

Govor poslanika Kellera

u sjednici francezkoga zakonarskoga sbora na 11. Ožujka.

(Konac.)

Zapreka dakle nije u Rimu, nego zaprekom je u Turinu mahnitost stanovite stranke, u Napulju ogorčenje pokrajinah. Vidi se dakle, da prvi prigovor prigovoren sv. stolici nije razložan. Da-li je morda drugi više? Iz koje dobe potiče ota nesnosljivost sv. stolice s obnovami primjerenimi duhu vremena? To se izvadja iz daleka, te se iznose dopisi od dobe Ljudevita XV. One tužbe proti rimskom dvoru iznese jur ugladjeni abbé de Bernis, koj svu svoju sreću postiže stihovi, sastavljenimi gospoji de Pompadour, i koga prijatelj mu Voltaire zove: „Babet la Bouquetière“ (Smieh). Doista, Francezka imadjaše jur tada dvie grdne rane: što je naime u njoj bila mjestna sloboda uništena centralizacijom, i što je zavladala bezbožnost, koja svoje junačtvo pokazuje samo na svećenicih.

U prkos psovkam Bernisovim bijaše u njegovo vrieme svaki grad u papinskoj državi kano kakova republika, te opredieljivaše daću i sam se upravljaše. Francezki prevrat upropasti ovaj način vladanja. Direktorij naloži generalu Bonaparteu tu skrb, da Italiju od njezinih vladarah i svećenikah oslobodi. U dopisih Napoleona I. objavljenih i razdanih po naredbi vladinoj nalazim ovo: General Bonaparte, uvidiv na prvi mah težkoću svoje zadaće, pisao je pismo za pismom na direktorij. Što traži? Državnikah, koji bi bili podobni izumiti ustav laglji za upravu, nego je onaj od godine III. Direktorij mu to uzkrati. Na to piše general Bonaparte, da onoj zemlji treba za godine tri ili četiri privremena vlada. Takovu vladu uvede on; ali neide te neide na bolje, te generalova pisma izdaju ga, da je bio jako klonuo duhom. Kako piše on o Talijanih? Piše: Ovaj nevjerni i mehkoputni narod nije vriedan, da se zanj žrtvuje 40,000 Francezah, Što se tiče talijanskih vojakah, piše on, imam samo 1500 lupežah, koji su samo za to dobri, da pliene gradove. Italija će imati samo onda dobrih vojakah, kada primi Švajcarah. (Smieh.) Tako reče Napoleon I. Vidite da on negovori vazda onako, kano u svojih proklamacijah, koje se tako rado (Princ Napoleon) navode. Očevidno je, da je Talijanom tada trebalo gojiteljah, da se za nje zauzmu, te za drugo nisu bili, nego da budu pridruženi! Propušćam

žalostne uspomene godine 1814. i 1815. Samo spominjem to, da je nerazborito na sramotu tobože svetoj stolici opozivati se na nje, kano da prva carija na rubu svoje propasti može uputiti sviet o nestalnosti uredbe, koja je upravo otu cariju imala preživjeti. Prelazim na onu dobu, kadno Pio IX. veledušno sam glavom načini početak i napravi osnovu, da svoju svjetovnu vladu promieni. Gospodin Rayneval naučio nas je, što je sv. otac za poboljšanje financijah i razvitak municipalne slobode bio naumio učiniti. Vi znate, kakva mu za to bijaše plaća, i kako prevrat u Italiji opet preote mah. Dokle god sadanje družtvo misli rušiti i centralizirati, dotle će sv. stolica čekati, da progovori samo izkustvo. Tada, kada svatko uvidi, da je štovati i popravljati bolje nego prevraćati, da treba decentralizirati — tada će papa biti više štovan, nego ijedan drugi vladar. (Više glasovah: Vrlo dobro!) Pak baš sada, kada se još ota zadaća ima riešiti, kada sve polakšice nisu drugo nego nasipi od pieska proti poplavi strastih unitaracah, — sada hoćete vi da prvi kamen bacite na Pia IX.? Vi, koji hotijaste i još sada hoćete jaku silu, vi, koji opetovano govorite, da još nije došao pravi čas za završaj sgrade: vi želite, da si papa neka koj pedalj zemlje i koju uru za čekanje izprosi od prevratnoga odbora, koj je zaključio, da njega upropasti? Moja gospodo! radje neka Pio IX. i to po sto putah izgubi onaj dronjak od preostale mu sile, nego da sam sebe osramoti! Što nam daje na znanje naša vlada? Da ona u Rimu ostaje nemareć za opornost i nezahvalnost; da će ona i nadalje papinstvo braniti; ali, ako sv. otac, koj naše svjete neprestano odbija, prije ili kašnje propadne, da će to biti po njegovoj krivnji, a ne po krivnji Francezke. Reći bi, da je tomu namjera ljude prirediti za ovu nesreću. To nije nikakvo dogmatično pitanje, veli se, nego golo politično pitanje; baš protivno: jer ako papa prestane biti kraljem, vjera će tim samo dobiti. Kolika je to neprilika za papinstvo, da ima vladati narodom! To je tolika skrb, da se nje mora riešiti! Meni srdce trone od ovakove žaobe; ali ja pitam sebe: što bi odgovorio koj posjednik, kad bi se s njim ovako umovalo ter mu se reklo: Tvoja kuća, tvoja zemlja, tvoja polja nisu nikakove dogme, to su samo brige, kojih bi te ja rad riešio. U siromaštvu biti će ti ljepši sjaj kriepostih, a tvojoj časti veća sloboda. Svrgnuv s uma pjesničku čarobnost siromaštva, ono nečini čovjeka nezavisnim. Tielo treba hrane; prava nezavisnost tada je, kada je čovjeku osiguran svakidanji kruh, te ima nepovredivu baštinu. (Olivier: „Molim za rieč.“ Keller neprekida govora.) Da naš vjerozakon uzmogne imati ovakovu nezavisnost, mora papinstvo da ima svoju baštinu, svoje maleno, jednostavno te od političkih promjenah zaštićeno vladarsko veličanstvo. Svjetovna je oblast za slobodu vjerozakona potrebita. Sigurno, u prijašnja vremena bijaše nasrtanja na veliki družtveni zakon za obranu posjeda, a toga će biti i u buduće; ali takovo nasrtanje zaslužuje kaznu, zločin je. Posjed je dogma, ne za posjednika, koj bi mogao biti i bez njega, nego za tata, koj se za posjedom nemože mašiti rukom, van da se ogrieši zločinom. Isto tako svjetovna oblast jest dogma, ne za crkvu, koja je i bez nje mogla obstojati, nego za družtvo, koje u nju nemože dirnuti, van da tim naškodi samo sebi. To je ona velika istina, koju biskupi izrekoše u sbirci pastirskih poslanicah, što je u Francezkoj zabranjena, istina, koju će oni u Rimu proglasiti, ako jim bude dopušteno ondje sastati se. (Vrlo dobro!) Moja gospodo! Što bi ja vladi imao prigovoriti, bilo bi to: što ona moralno za sv. otca neće da znade, što neštedi njegova poštenja i što mu spočitava prigovore, koji su u očitu protuslovju s nakanom, da ga brani. Da stavim svoja pitanja što u kraće: Je-li vlada nakanila, dakako da se neobvezuje za sve moguće buduće sgode, status quo sačuvati onakov, kakov je sada, te sv. otcu Rim i baštinu Petrovu sa sadašnjimi medjami obraniti? Kani-li protivno vlada nagnati papinstvo na takov položaj, da se bude moralo upustiti u konačni ugovor, pak misli-li ona, ako ono i tad nepristane na nikakov ugovor, našu vojsku iz Rima pozvati ili obsadu na manje obaliti? Ovu točku treba kategorično protumačiti. Što se namjerava s ovom od nas zahtievanom pouzdanicom? je-li da se produži ostanak obsadi u Rimu? je-li da se sklopi ugovor, koj, ako se zabaci, bilo bi tomu posljedicom opoziv vojske iz Rima? Kani-li vlada uzdržati status quo, to se neka ona ostavi prigovorah, kojim se mogu veseliti samo neprijatelji sv. stolice i njezini. (Pohvala s više klupah.) Kani-li vlada protivno papu prisiliti da pristane na ugovor, koj je po mom osobnom sudu i nepravedan i nepošten i nemoguć, to neka od nas nezahtieva, da s njom skupa preuzmemo na se odgovornost. Njezina politika neka prestane tješiti istom utjehom i bodriti istom nadom i one, koji žele obstanak papinstva, i one, koji mu žele propast. Svaka neodlučnost zavodi sviest u sve veću zabunu; jer rekao što mu drago g. Ratazzi, razdraženost je medju katolici još i danas onako velika, kako bijaše prvih danah.

Za ovim prvim protuslovjem sliedi drugo. Pravom zaprekom, koja se diže medju vladom i sv. stolicom jest nova dogma, koja od kakove nagode neće ništa ni da znade: prevrat. Bude-li vlada spočitavala svetoj stolici one iste prigovore, koje i prevrat, a od njega se razlikovala samo drugim zaključkom, to će se ona zaplesti u protuslovje sa svojim postankom i zadaćom. Tad bi ona razžalostila one, koji su joj podani i uznemirila pošteno konservativne ćudi množtvo, u kojem joj je sva snaga, i u kojega ime ovlašteni smo mi govoriti. Tako prošle godine bijaše nam dano na volju: da korimo oli sv. otca oli vladu. Vjerujte mi gospodo! bila već većina na kojoj god strani, ona nebijaše van za prevrat. (Mrmljanje.) Namjesto da je pogreška popravljena, bilo je nastojano, da se još pogorša. Ovogodišnja adressa još je nesretnija nego lanjska; ja barem na nju nemogu nipošto pristati.

Kadno sviesti proti pogoršavanju zla počeše prosvjedovati, rekoše ministri: „Prevrat, to smo mi.“ Ja pako velim: to niste vi; vi nemožete da budete prevratom. On razkriljuje vam na zagrljaj ruke; ali on traži polakšice samo zato, da vas oslabi. Što je prevrat? Na to ću vam odgovoriti svim prostodušjem i točnošću, kako god znam i mogu. Prevrat, kako ga vidjesmo u Francezkoj, kako sada on radi u Italiji, to je neobziruć se na nikakovu ni vjerozakonsku ni družtvenu tradiciju, srušiti i prevratiti silom pravo svakoga državljana, uredbu koje države, pak ju po svojoj volji zamieniti drugom. Zapne-li taj podhvat, tad nisi drugo nego prosti plienkar; pojde-li za rukom, tad si osloboditelj. Jer i prevrat, kako misle prevratnici, smiera na usrećenje čovječanstva, te je najprešniji posao poubijati one, koji neće da uzanj pristanu. Da se postigne svrha, sjedinjuju se u jednoj ruci sve sile zemlje; nepriznaje se nikakova sloboda; ustavarom otvori se prostrano polje, da izume ustav, a glavni cilj proglasi se vrhovnim, komu se svatko ima pokoriti; proti protivnikom biesni se, a tko pogne glavu, njemu se oprašta. Znam ja, što će se na to odgovoriti. Reći će se: Narod tvori sisteme, on vlada rukami oblasti, te je zabacuje. Znam ja to: prevrati dižu se u ime naroda. U ime naroda izdane su upravnoj oblasti naše mjestne sloboštine. Ali u prkos veledušnim težnjam i vitežkom naporu svaki ovakov prevrat nije nego smrtna rana pravoj slobodi.

Od ruševine na ruševinu, od centralizacije na centralizaciju idući došlo je tako daleko, da je poštena vjernost, koja je samo jednom zaprisežena, i slobodna uredba tako riedka, da se cieni kao kakov od davne starine preostali spomenik. Jedna jedina uredba i jedan jedini muž ima još, što preostade. Ota uredba jest crkva, a muž papa: s toga i progoni prevrat crkvu i papu nezasitnom mržnjom. S toga zametnu se antagonizam medju katoličkom dogmom i prevratnom. Moguće je, da papa padne, da Pio IX. bude prisiljen ustupiti svoje mjesto Cialdiniu i njegovim revnim provodićem, ljudem palećim kuće a strieljajućim ukućane. Ali nije moja najveća briga za svjetovnu vladu. Bijaše vrieme i bez nje. Ugnjetena crkva bijaše tim slavnija. Nu tko je tada stradao, to je stradalo družtvo i sloboda. Za nikoga nebijaše tada sigurnosti ni nezavisnosti. Dokle nebijaše svjetovne papinske vlade, bijaše car sve — i papa i Bog; ali njemu se skrši moć tim prije, čim joj manje smetaše zapriekah. To je uzor, smjer i svrha prevrata. Svi napadači rimske stolice, što jih poslie toga bijaše, radili su i rade o tom i sada, da uzkrise staro rimsko carstvo.

Moja gospodo! Crkva još može biti i bez obrane; ali nemože biti Francezka bez ćudorednoga života, bez slobode. Dà, Francezka je katolička i liberalna; tim je dva puta rečeno: Francezka nije prevratna! (Mnogi se glas oglasi: istina je! vrlo dobro!) Francezka nije prevratna: jer prevrat je zanijekanje katolicizma i slobode. (Opet pohvala.) Proizišli oni iz prostoga puka ili stajali na stepenju priestola — nazad, nazad gonimo sve one, koji hoće da za sobom trgnu vladu i Francezku, te ju dovedu natrag do propasti rimskoga carstva! (Živahna vika i lupa na mnogih klupah.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Za pokojnoga pokupskoga župnika naimenovanoga kanonika zagrebačkoga **Pavla Stoósa** obdržavane su u ponedjeljak u prvostolnoj crkvi svetačne zadušnice, kojim je pribivao svjetli ban, g. veliki župan zagrebački, više kanonikah, mnogo pokojnikovih prijateljah i školska mladež svih ovdašnjih učilištah. Prečastni g. kanonik Janko Pavlešić služio je žalobnu misu pod biskupskom kapom.

— U utorak oko sedme ure u jutro oglasi tutnjava sa svih zvonikah ovdašnjemu žiteljstvu, da je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup krenuo na svoj apostolski put u kotar moslavački. Uzoriti nadpastir stignuo je isti dan poslie podne u Križ, gdje je sutradan počeo dieliti svetotajstvo potvrde u vjeri.

— Preuzvišeni gospodin biskup djakovački Josip Juraj Strossmayer zahvalio se je na časti velikoga župana županije vjerovitičke, a nj. veličanstvo primilo je ovu ostavku.

— Osriednji odbor družtva sv. Ladislava držao je dne 27. Ožujka u Pešti pod predsjedničtvom preuzvišenoga gosp. nadbiskupa Lonovića svoju običnu mjesečnu sjednicu. U istoj sjednici bude uslied podnešene molbenice zaključeno, da će družtvo o svom trošku u kom god ugarskom samostanu u bogoslovju dati obučat dva klerika bosansko-argentinske države.

Iz Štajerske. (Dopis.) Nije-li ovo, što ću vam napisati, čudnovato, ljudem na pouku i opomenu? — Jedan naš seljak, inače lisičje ćudi i slaba značaja, zamienio je kod zadnjega novačenja svoga sina, koj je imao biti u vojnike uvršćen, s drugim slabijim i bolnim, te tom lukavošću prvoga uztegnuo vojničkomu stališu. Nu prevara nepohasni mu ništa; jer je za kakovih osam danah na istoga sina, kad je u lomnici izdjelavao kamenje, od ozgor kamen tolikom silom pao, da je na mjestu mrtav ostao. Opet očevidan primjer, da se Božjim odlukam neimamo otimati, već dati Bogu Božje, a caru carevo.
Š.

Ovomu listu dodan je „Odgovor Dra Luke Petrovića „Pozoru.“

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

Prilog k 18. broju „Kat. lista.“

Odgovor Dra. Luke Petrovića,

upravitelja sjemeništnog na konačni odgovor Zagrebačkoga „Pozora.“

„Pozor“ je prvi napao, kako je čitateljem dobro poznato, u 44. br. upraviteljstvo ovog sjemeništa nadbiskupskog neistinitom viestju o odpuštenoj trojici klerikah. Po zakonitom redu pripada zadnji odgovor onomu, koj je napadnut. Ako se dakle usudjujem „Pozoru“ odgovoriti, da oprovržem i ona, koja je „Pozor“ u svome konačnom odgovoru br. 84 neistinito naveo, mislim, da neće moći reći, da se služim pravom, koje mi nepripada.

1. „Pozor“ se himbeno predstavlja u svom konačnom odgovoru posve mirnim i nedužnim, koga sam tobože ja napao, pa neću te neću da mirujem; no ja se samo od njegovih nasrtah branim i to onim oružjem, koje mi „Pozor“ u ruke pruža, a on po svojoj ćudi veli, da ja njega napadam; kano da čitatelji neznadu, da je on upraviteljstvo sjemeništa napao, a ja kao upravitelj, budući prisiljen na to, njegova kriva potvaranja temeljito odbijam. Potvrdjuje se opet, što sam u prvom odgovoru rekao, da on mene nedužna krivi, kako je vuk krivio nedužno janje u poznatoj basni.

2. „Pozor“ mi zamira, što sam kao kanonik, ili kako on veli, kao „sveti otac“ mogao onako krupno proti njemu pisati, kako sam u drugom odgovoru dne 5. t. m. pisao. — Ja nisam krupnije pisao nego i „Pozor“, niti sam što rekao, na što me nije „Pozor“ naveo, ili mi povoda dao; sve pako, što sam rekao, jest prava istina. Takodjer nedužni i „sveti“ ljudi imaju pravo braniti se, ako je tko krivično napada.

3. Što „Pozor“ govori, da su moji dohodci veći nego njegovi, to je istina; ali o tom nije bio govor; nego o tom, da ja kao „upravitelj sjemeništa“ neimadem više plaće, nego koj drugi zagrebački kanonik, dapače da uz veliki trh još kvar trpim u kanoničkih dohodcih.

4. „Pozor“ misli, da se to nemože složiti, da je sada tko „poglaviti“ gospodin, koj je njegda u mladosti kao mahnit što radio, — kao i ono, kako „Pozor“ reče, ako bi tko rekao: „Vi ste Reverendissime Domine puer.“ To se može složiti, ako se vrieme razluči. Tko je sada prečastni gospodin kanonik, bio je njegda „puer“ ili „mladić“; tako i gospodin urednik „Pozora“, akoprem je njegda kao mahnit kolcem u rukuh trčao, može sada biti visoko štovani, baš i poglaviti gospodin. Ako se komu reče, da je njegda trčao kao mahnit, to neće reći, da je bio mahnit, a još manje, da je i sada mahnit. Ja nebi bio onoga nigda rekao, da mi nebi bio „Pozor“ povoda dao, rugajući se, da sam onda, kada sam njegova kriva potvaranja uzbijao, kano po selećih se kao janjići na zelenoj travici, koje „Pozor“ potvara smiešnim majmunstvom i tako jih majmunom prispodablja.

6. „Pozor“ veli, da se one svoje neistinite viesti o trojici odpuštenih klerikah nestidi. To je istina; jer da se je stidio, nebi ju bio neistinito na svoju sramotu javio.

7. „Pozor“ se drži za uvredjena, što sam rekao, da si jako i baš nečedno prilaskuje, ako misli, da ga „sav savcati sviet“ čita. — „Pozor“ je u svojih odgovorih mnogo putah naveo rieči: naš narod, sviet, sav sviet. Od tud se može lahko zaključiti, da se „Pozor“ na naš narod, sviet, sav sviet pozivlje, što ipak sada nieče; a ja sada još više velim, da si „Pozor“ jako prilaskuje, ako misli, da ga „sav naš narod“ čita; i još više: „Pozor“ si jako prilaskuje, ako misli, da ga sav slavni grad Zagreb čita; što će lahko saznati, ako broj svojih ovdješnjih predplatnikah sa brojem stanovnikah ovog grada uzporedi. Ako pak misli, da je u svom članku mene „svega savcata“ našemu svietu predstavio, onda se jako vara; jer onimi svojimi neistinitimi okrivami nije baš ništa istinita o meni rekao, da me sviet tobože uprav upoznade.

8. „Pozor“ me krivi, da sumnjičim svu onu presvietlu, prečastnu i velečastnu gospodu, koja u njegov list pišu, i koja po kojekakvom poslu u njegovo uredničtvo dolaze, pa kojim ja nisam vriedan razriešiti remenje njihove obuće. Ja niti sam rekao, da nije nijedan članak u „Pozoru“ dobro pisan bio; niti sumnjičim ikojeg svećenika, koj po kojekakvom potrebitom poslu svoga zvanja u uredničtvo „Pozora“ dolazi. Ako nisam, kako „Pozor“ govori, vriedan, razriešiti remenje obuće prilaznikah pisarne „Pozorove“, ja se neću zato s njim inaditi; to neka ovrši isti gospodin urednik „Pozora“; koj je nedvojbeno toga mnogo vriedniji, i komu se to mnogo bolje pristoji; jer on kao bivši bogoslovac znade, da ta čast pripada gospodaru kuće, koj je u pisarni „Pozora“ isti gospodin urednik „Pozora.“ Pri tom poslu potrebito je do „crne zemlje“ pokloniti se; što meni „Pozor“ nedopušća, dapače to mi i ondje predbacuje, gdje na to i nemislim, nego samo koj slavni čin koje odlične osobe po sve na kratko napomenem, i to samo ondje, gdje mi „Pozor“ povod dade.

9. „Pozor“ kaže, da je „laž“ da je urednik njegov iz ovog sjemeništa „odpušten.“ — Ja mu mogu dokazati, da to nije nimalo „laž“, nego da je to „živa istina“, da je dne 8. kolovoza 1848. medju bogoslovci treće godine on isti g. Ivan Perkovac „odpušten“ radi pomanjkanja zvanja k-svećeničkomu stališu, koje zvanje kad se razsudjuje, uvažuje se „cieli“ život klerika, što

ćenik, niti liečnik. Ja mu iskreno odgovaram, da tudje rieči krivo tumači, i govori što nije istina; jer imade u kaznioni lepoglavskoj, koju je »Pozor« ondje u svom odgovoru prvi bez potrebe napomenuo, povrh službe svećenika i liečnika još i drugih odličnih službah sa 300 i 400 for. na godinu i s hranom bezplatnom, takodjer jedna služba nadziratelja sa 1000 for. na godinu s konakom bezplatnim. — Tako »Pozor« sve, što ja rečem, zlobno tumači ili izvraća samo zato, da može ikakvu izliku ili priliku imati, proti meni što klevetati.

12. »Pozor« mi se opet ruga, što sam u drugom odgovoru rekao: »plemeniti« Turopoljci, valjda zato, kako on veli, što mnogo svinjah imaju. Turopoljcem pripada po zakonu naslov »plemeniti«; jer su oni zakoniti ustavni stari plemenitaši, niti su ovaj naslov zákonitim putem izgubili. — Da pako Turopoljci mnogo svinjah goje, to našoj domovini i narodnosti ništa neškodi, dapače čim više svinjah odhranjuju, tim je bolje ne samo za nje, nego i za stanovnike slavnog grada Zagreba, a i za osoblje i pomoćnike »Pozora.«

13. »Pozor« krivo sudi, kada veli, da kod mene valja ono: »po jednom poznaš jih svih.« Ni to nije istina. Ja poznam jednog pobožna, miroljubna i zakonitu vladu štujućega urednika; ali iskreno i javno izpoviedam, da to od svih inih urednikah nemogu nikako reći. — Dalje velim, da nije istina, što mi pridaje »Pozor«, da ja volim i branim one ljude, koji su žestoki neprijatelji svake i svačije narodnosti. To je zlobna kleveta. Ja sám »ljubim« svoju i »štujem« svačiju narodnost; zato ljubim i branim one inače vrstne i poštene ljude, osobito svećenike, koji su u pravom smislu svećenici, koji svoju narodnost ljube i svačiju štuju, koji su poleg nauka i zapoviedi Spasitelja cielog svieta, g. Isukrsta, pripravni i svomu i svim inim narodom „cieloga" svieta navieščati kraljestvo nebesko. Ili je možda samo onaj pravi domorodac i rodoljub, koj sve, što je tudje, »mrzi«? — Il pako možda nije moguće »svoje ljubiti«, a »tudje štovati«? — Napokon ja neuvidjam nikako, kako se čini njemačke vlade prošle dvanaestogodišnje dobe meni u grieh upisati mogu, kako mi »Pozor« upisuje; niti dosižem, kako mogu ja biti krivac, ma ako bi baš istina bila, da su njekoji ljudi više vjekovah proti narodnostim postupali, i da im je najsgodnije sredstvo na tu svrhu bilo, paliti knjige narodnim jezikom pisane. Što se mene tiče, to se vidi, da »Pozor« ovdje traži dlaku u jaju.

Ja niti jesam, niti smijem biti neprijatelj ikojeg duhovnog reda po svetom otcu Papi potvrdjena, niti onoga, koga »Pozor« natuca, i koj je baš radi Boga i svete vjere njegove pravi prijatelj svih narodah i svih jezikah; ali odtuda nesliedi, da ja ikoj- nepravedni čin kojeg duhovnog reda odobravam, najmanje pako paljenje knjigah, koje su pisane na tu svrhu, da se uzpieši slava Božja i spasenje dušah, vjernost i pokornost prama zakonitoj vladi, mir i sloga narodah, a po tom i obće blagostanje. U protivnom pako smislu pisane knjige scienim, da »doista« nisu vriedne, niti da se čitaju, niti da se čuvaju.

14. »Pozor« veli, da su o meni njekakovi glasovi dopirali u sjemenište. Odgovaram iskreno, da jesu dopirali, i da sam se ja isti kao nevin radi njih tužio, ali su oni glasovi posve neistiniti bili, što svi posvjedočiti mogu, koji s manom žive, i koji me uprav baš onako, kakov u istinu jesam, dobro poznadu. Takov je bio i onaj glas, koj je bio tja do Beča dosegao, da sam ja grb vječne uspomene vriednoga biskupa Vrhovca dao iz izvanjskog zida zdanja sjemeništnog odstrugati, koj pako još i danas u liepom redu postoji. Povjestnica nas uči, da su najnedužniji ljudi po zlobnih klevetah nenavidnikah i protivnikah isti život izgubili. — Ako »Pozor« misli, da on o meni što zločesta znade, ja ga uvjeravam, da je o tom tako krivo uputjen, kako je bio krivo uputjen o četiri komada uginutih svinjah, o kojoj oprovrženoj kleveti ipak on veli, da bi se morao svatko, dakle i on, sladko nasmijati. Ako je on takove ćuti sramežljive, da se svojoj oprovrženoj kleveti smijati može, onda nije nikakovo čudo, da može tako kriva potvaranja pisati, kakova je do sada proti meni pisao. Ja se čvrsto nadam, da će pravda i pravica, a i skrb naše vlade za obću sigurnost tomu uztuk najti.

15. Napokon se »Pozor« tako izražuje, da se iz njegovih riečih dokučiti može, kano da ja želim, da mi »Pozor« gradi stube do političkog mučeničtva. To ja doista neželim; jer politika niti je bila, niti može biti sada u mojoj sadašnjoj službi moja zabava, niti ja dopuščam, da se o politiki u sjemeništu govori; jer zvanje klerikah nije, da se sada s politikom zabavljaju, nego da se bogoslovje uče, i svećeničkomu stališu pripravljaju. — Konačno velim, da »Pozor« negovori istinu, kada nieče, da sam ja ikoje od njegovih datah oprovrgao. Ja sam sva njegova kriva potvaranja koli u prednjih toli u ovom odgovoru temeljito oprovrgao, dočim on nije niti jednoga od mojih dokazah pobio, niti će igda moći temeljito pobiti.

U Zagrebu dne 22. travnja 1862.

Dr. Luka Petrović,
upravitelj sjemeništa nadbiskupskoga.

BROJ 19. U ČETVRTAK 8. SVIBNJA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI

KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Prdbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Exponantur obligationes, quae quidem Clero generatim, imprimis vero ad majores ordines promotis incumbunt.

(Konac.)

Quoad exercitium artis chirurgicae et medicae sub *g)* supra adductum reflectimus: nunc artis chirurgicae et medicae exercitium Clericis prohibitum esse. Antiquitus post S. Lucam Evangelistam (Coloss. 4. 14.) Episcopi, Sacerdotes et Diaconi, teste historia, medicinam exercebant; eam deinde Concilia tam Monachis, quam Clericis prohibuerunt, (Capitul. 3. et 10. „Ne Clerici vel Monachi") sine dubio ideo, ne mundanis actionibus involvantur, prout hoc Alexander III. observat. Unde hodie exerceri nequit sine indultu apostolico, quod sine justa causa non conceditur. In casibus tamen extraordinariis, repentinis, epidemicis, dum non adest medicus, Sacerdotes scientia medicinae pastoralis praediti innocua quaedam remedia svadere possunt. Id nullibi vetitum est. Quaedam cognitiones medicae, ad rite docenda officia moralia erga corpus, Sacerdoti sunt utiles. In Imperio Austriaco punitio eorum, qui illicite artem medicam vel chirurgicam exercent, aut pharmaca vendunt, pertinet ad jurisdictionem politicam. (Dr. zak. l. 1858. B. 88. §. 1. n. 13. et 14.) Exercitium artis aromatariae et venditio pharmacorum Monachis, exceptis Fratribus S. Joannis de Deo, canonice quoque prohibita est. (Vide Breve Bened. XIV. in ejus Bullar. T. I. n. VI.)

Non licet porro, prout supra mentionem fecimus, Clericis exercere artes manuarias, quae communi hominum opinione vilibus adnumerantur, v. g. aurigam vel macellarium agere. (Vide cap. I. in Clem. L. III. „de vita et honestate Clericor.") Honestum tamen artificium exercere et ex eodem sibi et pauperibus necessaria procurare licet. Act. 20, 34. Quod et confirmat can. 3. dist. 91. et Concilium Carthaginense IV. quod ait: „Clericus victum et vestimentum sibi artificiolo vel agricultura absque officii sui duntaxat detrimento paret."

S. S. Canones denique prohibent abusum scientiarum profanarum, ut dictum est sub *h*). Studium proinde talium profanarum scientiarum, quae Clericorum conditioni minus aptae esse videntur, omissa vel magna ex parte neglecta Theologia, vetitum est. Lectio tamen literarum secularium ad eruendam vel probandam veritatem, non est peccatum. (Vide omnes canones dist. 37.) Et S. Hieronymus dicit: „Si quando cogimur literarum secularium recordari et aliqua ex his discere...... non nostrae est voluntatis, sed ut ita dicam necessitatis gravissimae, ut probemus ea, quae a sanctis Prophetis ante secula multa praedicta sunt, tam Graecorum quam Latinorum et aliarum gentium literis contineri." Alexander III. quidem Monachis leges vel physicam audire prohibuit, quod Honorius III. ad Clericos quoque extendit, ast ideo, ne mundanis actionibus involvantur, ne cura sacrorum negligatur, monasticae solitudini valedicatur et ut Theologiae studium amplietur. Ingenii exercitandi vel juris canonici melius intelligendi causa jus civile quoque discere licet, ita tamen, ne Clerici philosophiam vel divinas disciplinas negligant. (Vide Dissert. de antiquior: Hungariae Scholis. Budae, 1830.)

Cum comaediarum et librorum obscoenorum lectio Clericorum conditioni non conveniat, haec quoque prohibita est. Aliud esset, si fabulae scenicae ita essent compositae, ut in operibus Calderoni, Praef. Theatri Madrit. 1621—1665. quae, sunt veluti Theologia dramatisata.

Et dum Canones e supra adductis rationibus nominata secularia negotia Clericis prohibent, una volunt, ut hi nonnulas oblectationes mundanas ex

iisdem causis fugiant. Sunt vero tales prohibitae oblectationes: 1. Theatra, imprimis, quae cum cantu amatorio et obscoenis corporis motibus, e. g. in quibusdam speciebus saltus „Ballet" fiunt. Vide can. 19. dist. 34.

De caetero, si theatra nihil continerent aequivoci, nihil quod religionem et moralitatem spectatorum labefactaret; si actores et actrices essent personae probati characteris moralis, omnino conducerent ad aestheticum sensum promovendum, ad mentem exhilarandam, imo ad varias virtutes non quidem instillandas, (hoc enim non sensionum aestheticarum, sed religionis est) ast svavissima ratione corroborandas. Quia tamen illae conditiones in theatris plerumque desiderantur, (sunt enim a seculo 18. frequentissime rationalistica, saepe et talia, ut de iis dici possit, quod immoralem finem prosequantur) non est mirum, quod illa hodie quoque Ecclesiae parum sint accepta et Clericis prohibeantur, et quidem tanto magis, quo magis experientia evictum est, per theatra spiritum devotionis summopere minui.

2. Choreae juxta Conc. Trid. sess. 24. c. 2. de Ref. prohibitae sunt. Si tamen graves circumstantiae postulent, eis aliquando interesse prudentia svadet.

Dantur praeterea mundanae oblectationes, quae gravitati et lenitati clericali non conveniunt, et hac de causa Clericis prohibentur. Tales sunt *a*) nuptiae, ubi quaedam indignitates patrantur, *b*) saltatio, *c*) larvarum usus, *d*) theatralis ac jaculatoria productio, *e*) spectacula comica vel ferocia, ubi semet producentes in proximo constituuntur periculo amittendae vitae vel mutilationis membrorum.

Quoad nuptias observamus: can. 19. dist. 34. Clericis injungi: ne nuptiarum conviviis, ubi amatoria cantantur et turpia, aut obscoeni motus corporum efferuntur, intersint, ne prout Conc. Agathense cap. 39. ait: „Auditus vel obtutus sacris mysteriis deputati turpium spectaculorum et verborum contagione polluantur. Interfuit quidem et Christus Dominus nuptiis, sed non ivit ad nuptias sumturus pocula, sed daturus," ut observat S. Maxim. hom. 7. in Epiph. et interfuit iisdem ideo: „ut occasionem haberet docendi et spirituales invitatoribus suis praebendi cibos." S. Hieronym. L. 1. Comm. in Matth. c. 9.

Quoad saltationem observamus: hanc ne viros quidem laicos graves decere, ut jam Cicero observavit. Larvarum usum can. 7. dist. 44. prohibet. Theatralis ac jaculatoria productio cap. uno „de vita et honestate Clericorum" in sexto vetita est. Spectacula comica cap. 15. „de vita et honestate Clericorum" prohibentur, prouti spectacula ferocia cap. unum „de taurorum et aliorum animalium agitatione" prohibet; neque licitum est interesse Clericis, ubi vindicta sanguinis exercetur. (Vide Cap. 9. „Ne Clerici vel Monachi.")

Illicitus est praeterea can. 1. dist. 35. lusus alearum, quod ad omnes lusus fortuitos extendi potest. Hos merito prohiberi clarescit ex eo, quod causa esse possint multorum ruinae et diversis sceleribus occasionem suppeditent. E contra lusus exhilarationis, non lucri causa factus, licitus est, dummodo nimius non sit, et sine officii neglectu exerceatur, prout docet Benedictus XIV. Quinam vero ludi pro illicitis habendi sint, id, quoniam a circumstantiis locorum et temporum pendet, Concilium Tridentinum Episcopi arbitrio reliquit. (Sess. 24. de Reform.)

Idem Concilium Tridentinum prohibet illicitas venatines et aucupia. Unde inter Canonistas invaluit opinio, quod venatio clamorosa, seu cum canibus et multitudine hominum vetita sit, e contra venatio quieta permissa. At vero distinctionis hujus nullum est in canonibus fundamentum. §. quidem 4. cap. 1. „de statu Monachorum" in Clementinis mentionem facit venationis et aucupationis clamorosae, cui Monachi sub poena suspensionis interesse prohibentur; hinc tamen necdum deduci potest: venationem tacitam, seu quietam licitam esse. Canones potius omni venationi Clericorum adversari videntur; (Vide can. 8—13. dist. 86.) Quomodocunque se jam res habeat, hoc extra dubium est, sententiam canonum venationem improbantium eam esse, ne Clerici venationi plus aequo indulgeant, et ut decor et honestas clericalis custodiatur. Si unum ex his deficiat, ad Praelatorum officium pertinebit, attenta qualitate temporum, personarum et locorum, salubria praecepta statuere, a quibus non liceat Clericis ullo modo recedere. Hoc praeterea hic observamus: animalia, utpote res usui hominum destinatas, occidere non quidem vetitum esse; quia tamen illa in venatione saepe non mox necantur, sed sauciata longiore tempore dolorem persentiscunt, venatio semper tantillam crudelitatem redolet, sacerdotali ergo lenitati minus convenit. Accedit periculum irregularitatis et inanes expensae in canes etc. quae in nobiliores fines utilius converterentur. Unde ad Episcopum pertinet dijudicare, an suis Clericis venationem indulgere possit, quam tamen juxta Benedictum XIV. penitus quoque prohibere potest. Verbo Clericis abstinendum est ab omnibus actibus, quibus populus offenderetur, juxta illud S. Pauli: „Multa quidem mihi licent, sed non omnia expediunt." 1. Cor. 6, 12. Contra modo dicta peccantibus poena arbitrio Episcopi potest imponi. (Conc. Trid. 22. Sess. c. 1. de Reform.)

III. Ad obligationem Clericorum spectat quoque perfecta expletio omnium functionum, suscepto ordini correspondentium. Ante ordinationem nobis viximus, ordinatos oportet nos vivere illis, quibus ordinati sumus Nos Sacerdotes elegit Christus, ut quasi luminaria luceremus in caliginoso loco; ut fermentum evaderemus, quod omnium fidelium massam faciat fermentare; ut veluti angeli cum hominibus versaremur in terris; ut tanquam viri cum infantibus et quasi homines spirituales cum hominibus animalibus viveremus, quo ex contubernio nostro ingentia illi lucra conquirant; ut tanquam veri pastores gregem dominicum, hoc pretiosissimum depositum nobis creditum, verbo praedicationis, exemplo conversationis, fructu orationis, vita atque morte pasceremus. Haec omnia perfecte explere est una e sanctissimis obligationibus nostris. Negligentia in re tanti momenti cum tristissimas habeat sequelas, etiam maximum responsionis onus post se trahit.

IV. Etiam sic dictus „spiritus corporis" (l'esprit de corps) pertinet ad Clericorum obligationem. Intelligimus autem hic per spiritum corporis constans studium honorem sui status, ejusque membrorum semper et ubique conservandi, augendi et tuendi. Non patiamur hunc statum nostrum pessimorum filiorum injuriis atque insidiis lacerari. Provideamus, ne vitium aliquod aut naevus pulchritudinem status nostri commaculet, et si res exegerit, pro justitia et libertate ejusdem status nostri non dubitemus facultates nostras raptoribus, famam ludibrio, fortunam periculis, caput hostilibus insidiis objectare. „Non sit schisma in corpore nostro, ut ait S. Paulus, 1. Cor. 12., sed pro invicem solicita sint membra. Et si quid patitur unum membrum, compatiantur omina membra, et si gloriatur unum membrum, congaudeant omnia membra." Adsit praeterea inter ordinatos collegialitas. „Nibil enim, ut S. Bernardus ait, periculosius est, quam solum luctari velle, nihil tutius, quam multorum una pugnantium manibus adjuvari."

V. Si Clerici in sacris constituantur ordinibus, ad illorum obligationem spectat etiam recitatio horarum canonicarum id est Breviarii.

Obligatio haec oritur ex antiqua et universali Ecclesiae consvetudine vim legis habente; ex praxi et consensu totius Ecclesiae, et ex variis ejusdem legibus. Jam seculo 5. horarum canonicarum recitatio adeo universalis fuit, ut sacra Synodus, in sede Venetorum anno 465. celebrata, Presbyteris, qui eas absolvere intermisissent, excommunicationis poenam 7 diebus duraturam inflixerit.

Concilium Bracarense, in Lusitania anno 561. coactum, provinciali suo Clero normam in horis canonicis absolvendis eam praescripsit, quae Romae usu venit.

Concilium Basiliense, de anno 1435., quod usque sessionem 25. ut oecumenicum ab omnibus Catholicis suscipitur, sessione 21. praecipit: „ut beneficiati et in sacris constituti, sive soli, sive associati, diurnum, nocturnumque officium, reverenter, verbisque distinctis peragant."

Plures quoque pontificiae Constitutiones, uti Pii V. Clementis VIII. et Urbani VIII. horarum canonicarum recitationem Clericis injungunt.

Pius vero IX. in encyclicis ad omnes Episcopos 9. Novembris 1846. datis, universos ecclesiasticos viros monet, ut horas canonicas ex Ecclesiae praecepto persolvant, quo et divina sibi auxilia ad gravissima sui muneris officia obeunda impetrare, et Deum christiano populo propitium reddere possint.

Hac occasione non possumus non recordari illorum sublimium sanctae adhortationis verborum, quae gratiosissimus noster Praesul in encyclica die 12. Februarii 1843. hoc in merito ad Clerum suum direxit: „Monemus vos, inquit, pro sancta, qua fungimur, legatione, atque paterne hortamur, quin obsecramus etiam in Christo Jesu, ut sanctae potius et sublimis destinationis vestrae rationem vobis habendam putetis, quam praeposterae hujus aevi illuminationis, quae fallaci fulgore prestringit, atque adeo eluminat mentis oculos prorsusque opposita est luci illi verae, quae illuminat omnem hominem, venientem in hunc mundum. Sit vobis agendorum mensura non commoditatis studium, sed effata Ecclesiae, columnae et magistrae veritatis; sit mens sitiens thesaurorum, quos neque tinea corrumpit, neque fures effodiunt, neque aerugo demolitur. Tum profecto fiet, ut librum, cum suscepto Sub-Diaconatus ordine ab Ecclesia vobis in manus traditum, nemo unus vestrum spernat, sed infelici nefors consilio spretum, et levi conscientia sepositum quisque hilari cum alacritate resumat; fiet, ut sanctum hoc ac salutare religionis exercitium, quod ad conservandum in sacerdotio pietatis spiritum et devotionis ardorem tanti semper existimabatur momenti, reviviscat et Ecclesiae praecepto, atque dimananti ex eo obligationi suum constet obsequium; contra innumeris propemodum ex ejus neglectu subortis malis modus ponatur; quippe hinc magna parte repetenda est imminuta in fideli populo erga Pastores suos fiducia, hinc quod Sacerdotes, post excussam erga Ecclesiae praecepta obedientiam, proni ruant in dominantem seculi spiritum et, sensuum illecebris mancipati, soporem contrahant, evanescant sensu suo, fiantque segnes, indigni, ad explendas partes sublimis vocationis suae, et ad omne opus bonum

frigidi. Denique fiot, ut adorantes Deum in oblectatione suscipiamini, et deprecatio vestra usque ad nubes propinquet, et sitis tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, cujus folium non defluit, et quod dat fructum in tempore suo.“

Sloboda crkve.

(Konac.)

Slobodu u ovom smislu zahtieva si crkva iz četverovrstna razloga.

Crkva stupajuć prvi put na pozorište svieta opozivaše se na **Božji nalog**. Povlasticom apostolah naprama svietu bijahu ove rieči Isusa: „Kako je mene poslao Otac, tako šaljem i ja vas.“ (Iv. 20, 21.) „Idite po svem svietu te propoviedajte evangjelje svakomu stvoru“ (Mark. 16, 15. Matth. 28, 19.) To jest i ostaje temeljem crkvi. Hoće ljudi da to slušaju oli neće — ona će Bogom zadanu si zadaću vršiti ter u napried u ime Boga navieščati ljudem svoj nauk. U tom poslu crkva, kad uztreba, neće se bojati onih, koji dalje neimaju oblasti, nego da ubiju tielo. (Mat. 10. 28.)

Drugi razlog, zašto si crkva onakovu slobodu zahtieva, jest svekoliko **pravno stanje** u Europi. Dokle god još ima povjestnoga i positivnoga prava, dotle crkvino pravo mora da se prizna. U njemačkom državnom pravu i svih ustavih priznana su prava katoličke crkve. Pod ovom strogo zakonitom obvezom i uvjetom ustupljeni su dielovi starih biskupijah katoličkih mnogim vladarom, kojim to služi za naknadu. Ako pako katolička crkva ima pravo obstojati, to ona nije nikakova prividna i namišljena sila, da bi njoj većine komorah, kakove su sada prošle u običaj, mogle po volji promieniti ustroj, koj se svagdje na svietu priznava kano njezina bitnost. U bitnost ovoga ustroja naročito spada i to, da crkvenu oblast nasljednici apostolah ovršivaju po nalogu Isusovu. Upravo u ovom pojmu jest temeljna razlika medju protestantizmom i katoličkom crkvom, kako to neoprovrzivo svjedoči crkvena poviest na svakom listu. Povreda ovoga prava jest razbojnički napadaj na ukupno poviestno i pozitivno pravo. To je biljeg sadašnjosti, koj ju najbolje označuje: da sada po gotovu može biti zemaljskih saborah, koji ovo pravo posve preziraju ter tako rade, kano da proti njim nikakova prava ni neima. U tom nas u ovaj čas može tješiti ota sigurnost, da će mimo ovih taštih pokušajah poviest svieta proći bez obzira.

Treći razlog, zašto mi slobodu crkve tražimo, jest na razumu i naravi osnovano pravo **samouprave**. To je prije svega zadaća katoličke štampe, da sadašnjemu liberalizmu skine krinku, te mu pokaže bezdanu njegovu himbu krateć kršćanskoj crkvi ono, što bez prestanka traži sebi i svim nekršćanskim te pogubnim težnjam vremena. Himba je, što sadanji liberalizam traži za se slobodu štampe, na biskupska pako pisma zapovieda da se stavi Placet kao predtečna cenzura, a u kaznenik da se stave iznimni zakoni. Himba je, što sadanji liberalizam tvrdi, da privatna družtva imadu pravo sama izpitivati i imenovati svoje častnike; a protivno za popunjivanje službah katoličke crkve hoće da budu državni zakoni. Himba je, što sadanji liberalizam govori o slobodi sdruživanja; protivno pako pri sdruživanju osobah u razne dobre svrhe pod imenom samostanah svakakovimi, što se samo pomisliti mogu, ružnimi imeni te strahotami iz romanah povadjenimi ustaje, pak ako je sve i nezatire oružjem, to je kani zatrti policajnom knutom i klevetom, zadavajuć jim smrtan udarac u javnom mnenju. [1] Nemogući mi prisiliti sadanji liberalizam, da obazriev se na Božji nalog, strah od Boga, pozitivni zakon i na štovanje prava dade crkvi slobodu, to ga moramo prisiliti, da barem bude pošten.

Mi tražimo **četvrto** slobodu crkve u ime **svih pojedinih katolikah**, koji žive u državi. Lukava je to mudrolija sadanjega duha, da se svaka razpra medju crkvom i državom smatra kao gola jednostrana borba za staležnu korist malene čete svećenikah, zašto je izumljena bockavica rieč „klerikalan.“ Nu sloboda crkve tiče se svakoga pojedinoga katolika. Da crkva bude upravljana ne od svjetovnih činovnikah nego od nasljednikah apostolskih, to je pravo i volja svakoga katolika. Kad je već takovo vrieme, da se govori o **pučkoj volji**, to mora napokon da se gleda i na volju katoličkoga puka, te katolike treba uputiti, da se tudier radi za občenitu, pravu katoličku stvar.

Formula za uredjenje odnošajah medju crkvom i državom: „**Crkva upravlja svoje poslove sama za se pod sveobćimi državnimi zakoni**“ jest s nutra tako istinita, tako pravedna, tako jednostavna, da je za čudo, kake sve stranke s veseljem nepristanu na nju. O kakovoj nutarnjoj oprieci medju crkvom i državom nije ni govora. One su obe uredbe spadajuće u svetu Božju osnovu svieta, u kojoj je sve sam sklad. Da ono gledište poprime s poštenjem, neima

---

[1]) Himbeni branioci slobode, koje niti sami nerazumiju, pače neimaju o njoj ni pravoga pojma, zatiru jur djelom obistinilu se uzvišenu slobodu. „Kolika je to mahnitost i okrutnost! — kliknu već prije osam stotinah godinah sv. Petar Damiani. Čovjek ima pravo, da slobodno razpolaže svojom imovinom, pak da neima prava sam sebe prikazati Bogu! On može sve svoje blago drugim ljudem dati, a nedadu mu slobode, da smie prikazati dušu Bogu, od koga mu je dana.“
Montalembert „Samostani na zapadu.“

dvojbe, da medju crkvom i državom nebi moglo ni doći do kakove svadje. Ali ima jedna stranka, koja neće, da takov mir bude, koja se slobodne crkve i njezine nutarnje sile boji, pak upravo toj stranci imamo se svom silom opirati. (Po Ketteleru.)

Dopisi.

U Kutini 5. Svibnja 1862. Biedan i nevoljan bio bi u istinu život ljudski, da u njem nije trenutakah, gdje se zemaljsko spaja s nebeskim, čovječje s Božjim, priprosto s veličajnim, ponizno s uzvišenim, naravno sa skrovnim. Odkada i gdje je vjerenica Božja razkrilila ruke, odkada i gdje se uzvije zastava križa: zasja zemlja novim svjetlom, uzkliče puk gospodnji pod utisci blagoslova, sreće, novoga života, — života, koj, kao što se načinom otajstvenim dieli, tako se i vrhunaravno čuva i kriepi, prema dobi i potrebi čovječanstva sad ovim, sad onim od Višnjega ustanovljenim sredstvom i načinom. Vjerenice Gospodnja krasna-li si, divna i blagotvorna! Sretni ponizna srdca, kojim preko svojih slugah dieliš obilniji živež duhovni!

Sreća takova zapade doista i vjernim kotara moslavačkoga i garešničkoga, u koje se uzorita glava njihova nadpastira i u visokoj svojoj starosti 29. pr. m. uputi, da stado otčinskoj mu skrbi izručeno u vjeri toli riečju božjom koli po svjetotajstvu sv. potvrde ojači, u Gospodinu pozdravi i uzraduje.

Primite ovo njekoliko riečih, koje Vam na brzu ruku šaljem, o ovom apoštolskom putovanju našega visokoga nadpastira.

Krenuv nj. uzoritost iz Zagreba svrati se za malo na Božjakovinu u bujni doista, bogati i riedkim rašćem veleljepno napunjeni cvjetnjak na prošnju njegova vlastnika presv. g. grofa Draškovića, bivši od njega u prisutnosti kot. sudca, podarcidjakona kotara vugrovačkoga i drugih odličnijih smjerno pozdravljen. Razvidiv cvjetnjak nastavi uzor. gospodin svoj put do Prečeca, gdje bude pozdravljen i dočekan od mnogobrojnoga svećenstva, častničtva gradjanskoga i vojničkoga, komu posljednjemu bude na čelu c. k. četnik križevačke pukovnije. Oko ½6 satih poslie podne prispije jur visoki putnik na prvo mjesto svoga djelovanja Križ, gdje ako nas i stiže nješto nepogodno vrieme, bude ipak visoki putnik u velikom provodu i pod pucnjavom mužarah uveden u hram božji, iz koga se, pomoliv se i blagosloviv puk, nastani kod domaćine g. župnika. Ovdje nas vrieme malko uznemirilo i zabrinulo za zdravlje uzor. gospodina, ali pošto se ono odmah sliedećega dana popravi, odisasmo i mi laglje. Ovršiv u sriedu sv. posao krene njeg. uzoritost iz Križa u Vrtlinsku uz radostno klikovanje uzradovana puka, pod gruvanjem mužarah, praćen od veleč. g. podarcidjakona kotara moslavačkoga, spomenutoga c. k. četnika kao i čete narodno-krajiških konjanikah. I ovdje bude mnogobrojno sakupljenim, i po mjestnom g. župniku u provodu predvodjenim pukom dočekan i u crkvu dopraćen. Crkva je ova u pravom smislu priprosta, biedna i kukavna, ali tim vidnija i oćutnija bijaše u njoj veličajnost crkvenih obredah, budući se divnom oprekom spajala prostota s uzvišenosti, sjećajuć nas prvih vremenah kršćanstva, gdjeno su se veličine božje naviešćale i slavile u priprostih kućaricah, dapače skrovnih i podzemnih, al do vieka zamjernom, kasnije nikad nedostižnom kriepošću i nedužnošću osvećenih špiljah. Služaše nam na utjehu, vidjeti u istom mjestu već krovom providjene zidine nove, prostrane i u liepom slogu osnovane crkve, koja će moći do skora izmieniti staru. Uzoriti gospodin ganut nevoljnim izgledom stare crkve, ubožtvom puka, razblažen nadalje odvažnimi i okretnimi kateketičnimi odgovori ondješnje mladeži, obreče milostivo mjestnomu g. župniku za unutarnje uredjenje nove crkve pripomoć od 500 for. Svršiv i ovdje sv. djelo podje veliki svećenik u treće mjesto istoga kotara, u Ludinu, župu samoga g. podarcidjakona, po kom bi takodjer u provodu vjernoga puka dočekan, ter u liepi i prostrani hram uveden. Obaviv uz mnogobrojnu podvorbu kotarskoga svećenstva posao svoga došašća krene apostolski putnik vidljivo zadovoljan sa stanjem crkve i kateketičnimi odgovori mladeži — u Jelensku, gdje pošto ga svetačno dočeka i smjerno pozdravi mjestni g. župnik bijasmo uzhićeni brigom istoga g. župnika ukusno i skladno uredjenom ter izkićenom crkvom, župnim stanom kao i bujnim zelenilom čarobne okolice, a drugi dan čestitim odgovaranjem mladeži iz kršćanskoga nauka, akoprem je mladež u pomanjkanju narodne učione čitanju nevješta. Iz Jelenske vodjaše put u Osekovo, gdje je sljedećega dana, nedjelje naime, bilo u prostranoj i liepoj crkvi uz veliku nalogu pravovjernih ovršeno sv. djelo. Istoga dana stigosmo u Voloder, gdje nadjosmo opet crkvu podobnu onoj u Vrtlinskoj, al i smotrismo zidine nove, koje jur sada zamjeravasmo s buduće veličajnosti, skladnosti i gotičkoga sloga. Bit će to po sudu vještakah jedan od prvih hramovah u našoj crkvenoj pokrajini za prvostolnim zagrebačkim. Sretna starine g. župnika, kojega neumorna revnost, pošto netom prije stvori sebi i nasljednikom udobni stan, stvara sada veleljepni stvoritelju, a misli jur i na gradjenje narodnoga obrazovališta. Blago duši, koja, nalazeć u ovakovih djelih slast, gradi si spomenike u srdcih viernih, a nagradu u drugom svietu!

Uzoriti gospodin, nemogav i opeta odoljeti nagonu srdca, obeća za nabavu orguljah i ove nove crkve 500 for. Moram još na čast, koga se tiče, spomenuti, da smo se s uzor. gospodinom vele nasladjivali slušajuć odgovore ovdješnje omladine na otežja takodjer pitanja iz kršćanskoga nauka.

Iz Volodera krenusmo s visokom osobom nadpastira put Kutine, odkle Vam i ove putopisne crtice šaljem. Ovdje dočeka sa stadom i velom kitom svećenstva mjestni g. župnik ter jedrim govorom pozdravi uzor. gospodina,

pošto bi mu jur do medje županije križevačke i požežke bio u sesret došao presv. g. veliki župan požežki s mnogobrojnom pratnjom. U samom mjestu učiniše poklon visokomu putniku mnogobrojna poslanstva, kao sl. županije i grada Požege, sl. pukovnije gradiške i mjestno starješinstvo.

Da mi nije povorka mislih dulja od vremena, javio bih Vam toga mnogo više s ovoga, uzvišenim značenjem obilujućega puta.

Još samo to, da je njegovu uzoritost po svem ovom kotaru pratio njegov veleč. g. podarcidjakon, poglaviti g. dotični veliki sudac, a u krajišničkom dielu spomenuti g. c. k. četnik uz četu konjanikah u krajiškoj i gradjanskoj strani. Nemanje velikom svetčanošću, zvonjenjem i pucnjavom bi svagdje dočekan, kao i neopisivom radošću stada i pastirah sproveden visoki putnik, ostaviv svagdje sjeme rieči božje, obilje blagoslova, milost duha sv., silu darovah, sastojećih u liepih brojanicah, zvonećem novcu, knjižicah i sličicah. Sutra poslie podne odilazimo pomoćju Višnjega iz krasne i obsežne kutinske crkve u kotar garešnički.

S Trsata ob Uzkrsu. Uzajdoh na goru mirhe i na brežuljak tamjana i uljezoh u kućicu zlatnu u kovčeg mira i uvjeta. Od kada se predragocjena i bujna kućica, u kojoj se rači Rieč Božja utjeloviti, uzgojiti se i odrasti, odseli s Trsata po nedokučivoj providnosti Božjoj, bogoljubni Frankopani nastojahu svedjer o svetoj kućici uzdržati živu uspomenu na utjehu svoju i razcviljenoga puka; i zato činjahu, premda državnimi poslovi vrlo zabavljeni, svakom prigodom na uzveličanje bogorodičine slave sve, što mogahu. I zato, kada se je Vrban V. zaputio u pramaljetju 1367. od Marsilje preko Loreta, da izvidi bogorodičinu kućicu, u Rim, da se s Ivanom Paleologom iztočnim carem posavjetuje gledeć napadajućih Turakah, i da primi od njega izpovied vjere, zamoliše bogumili Frankopani Vrbana papu, da im pošalje gospinu sliku na utjehu, što i papa došav na 16. Listop. 1367. u Rim učini, poslav na Trsat valjda još iste godine po njekom uglednom napuljskom franjevcu jednu od onih 7 gospinih slikah, što ih sv. Luka evangjelac slikao po prastarom i vjere dostojnom predanju, i koje se čuvahu u vatikanskoj knjižnici, postavljenoj jur od Klementa I. a umnožanoj od sv. Hilara, Grgura III. i sv. Zakarije, te od Siksta IV. toga za grad Rim drugoga Romula i Nikole V. bogato nadarenoj najizabranijimi od svih stranah svieta donešenimi rukopisi, te prastarimi grčkimi i iztočnimi spomenici, kojih plodom imaju se smatrati biblije komplutska i panoplija. Franjevci, od kada im je izručeno trsatsko svetište i proštenjište, svedjer se brižeći za promicanje slave gospine i za spas viernih izdavahu češće to slike to poviesti od trsatske milostnice, pa i sadahna o tom nastoje i to tim revnije, što se s g. 1867. približuje petstoljetnica čudotvornice slike trsatske. Za proslavljenje toga čina kani se objelodaniti mala povjestica trsatske milostnice i, neznam baš zašto, na njemačkom jeziku; svak, tko iole pozna ovdješnje odnošaje, odsudit će nepraktičnostju taj podhvat. Koliko se tim pribavi njemačkoga svieta na Trsat, lahko prebrojimo na prste. A to isto valjalo bi s malom iznimkom i o talijanskom podhvatu. Osim toga kani se izdati nova slika po prvotvoru — po kojem su Glavinićeve i Francetićeva triumfalna izvedene — popravljena. Ovdje nemogu premučati njekakvo nehajstvo i hladnoću trsatskih poglavarah, omamljenu neznam da-li talijanskim da-li njemčarskim duhom, kojim prepušćaju nevještakom činiti sve, što i kako im razmniva donosi, po čem ne samo istina i ugled, nego i nabožna ćut mnogo trpi. Istina, pravovjernici se neveža sgoljno na zorstvo, više-li se kroz ovo prenose u čuvstvo, a iz ovoga u vrhunaravsko i nebesko. Njim zorstvo služi jedino sredstvom, po kojem se lašnje uzdižu k Bogu, kojega jedino žele častiti i slaviti, kojemu jedino služiti; nije bo njim do zorstva, nego do onoga, na što ih ovo pobudjuje. Ovomu čudnovatomu duhu ima se pripisati nesporazumljenje trsatskoga samostana s dotičnim ordinarijatom, kojemu je nesnosljiva ona pogubna talijansko-njemčarska politika, kojom su državnici do sadahna upravljali hrvatsko-kranjsku državu na oslabljenje i propadanje hrvatskih samostanah u obće, a trsatskoga i pazinskoga na pose. I da bi tu misao lašnje izveli, ne samo da su novakom davali za meštre onakve Talijane i Njemčare, sbog kojih su mnogi i mnogi nadobudni mladići morali ostaviti red, nego i nisu Hrvata rado primali u red, kao što to činjaše mimo ostalih Ferdinand Vonča († 1840.), a ništa bolji nebijaše pokojni Vascotti, koj je u svem inom bio izvrstnjak, samo u poznavanju i vladanju države ne. Uslied ove politike bivaju sadahna ovdje 4 osobe najbolje dobe, ali samostanu baš od nikakve koristi, dapače istomu na golem trh i na sramotu. O tom i sličnom bilo jur sa sadanjim državnikom govora, i reklo se, da hrvatski samostani nisu niti nesmiedu biti nikakve kaznione, u koje bi se zatvarale nehrvatske osobe, inače nam, našoj omladini, našim naukom, našemu puku spačljive i škodljive, a najmanje pak da to može obstojati na Trsatu uz takvo svetište, uz takvo proštenjište. Na Trsatu, u ovom njekoć sjemeništu tolikih i tolikih muževah za red, crkvu, domovinu i narod proslavljenih, i od istih svjetovnjakah pohvaljenih, a sadahna u špilji osobah u državi se za izrod smatrajućih! Ovomu smo prisiljeni (t. j. ne ja sám) očito se oprieti i prosvjedovati, i budući državni sbor gledeć toga što boljma na občinsku upozorniti. Nas nevode nikakve osobne koristi, mi naziremo korist ukupne države i žalimo najviše, što se umnije glave za to nezauzmu i mislimo opetovno, da bi uz prkos njekim preustrojbam i ublagam prema prijašnjosti najboljma bilo, kad bi se hrvatski samostani, to jest: trsatski, pazinski *), karlovački, sa-

*) Kad su hrvatski Franjevci izgubili u turskih vojskah njeke u Dalmaciji ležeće samostane, tada im kralj Ferdinand I. izprosi

moborski, klanjački i jastrebarski oddielili jednom za vjekoma od kranjskih i pritjelili vladislavskim, što se jur toliš namjeravalo a nepostiglo jedino iz politike, poganjajuće se za Trsat upravce onako, kao što i Magyarország za sve hrvatsko primorje. Da neima Trsata, Svetokrižčani bili bi se jur od davna s Vladislavci utjelili, što se može dokazati, ako uztreba. Isto učiniše i otci Kapucini, pak ih vidimo, kako liepo napreduju; jer ako i ima u njih nehrvatskih osobah, to su se ove morale sasma pohrvatiti i hrvatskomu se življu prilagoditi i po tom im državica ojača, s kojom prije ništa inače nebijaše nego i s našom, dočim se u nas nijedan Kranjac neće vaditi hrvatskomu jeziku, niti je prilika, da to ikada bude, kako je piscu ovih redakah iz sadanjih odnošajah prilično poznato, a to isto valja i o odnošajih države vladislavske s gledom na Magjare, ako se smiem pozvati na primjer. Hman je tuj subratji i Talijanom govoriti i dokazivati primjerom i riečmi Isukrstovimi, da se ovdje neradi o nikakovom narodnom idolu, nego jedino o poučavanju i spasivanju puka suglasno riečim: propoviedajte svemu ljudstvu i učite sve narode, a koj nije podoban puka poučavati, dosliedno nemože ga ni puk mukte hraniti, kad nije vriedan zaslužiti njegovu milostinju; hman uvjeravati, da u pravovjerstvu nije ni Skita ni Sarmata, ni Kranjca ni Hrvata, ni Niemca ni Talijanca, nego sve i u svem i sbog svega Isukrst; hman liepa nada, liepe besjede, kod nas Talijančenjaci pače ni Kranjci nehote pak nehote razumjeti. Znaj: ja neprekoračujem medjah svojoj državi, neupušćam se u podrobnosti, jer su exempla odiosa, a istina kolje i bode u oči, pa jer i onako previše napinjemo medje ovomu listu pišući sve i o svem, samo ob onom ne, što bi njemu bilo najugodnije. Ja mimoilazim ovdje, kako se naša omladina u novačtvu poučava u naredbi i propisih na Trsatu po vlastitih državnicih a na Nazaretu po Albertu Bolzancu, to jest po kapucinskih i to još za talijansko-tirolske kapucine valjalih zakonih; šutim, da se o crkvenom pjevanju i u obredih baš nigdje pravo nepoučava; nepozivam se na prestala duhovna promatranja, s kojih procvjete hrvatsko knjižtvo, koja urodiše Juditom, *) koja nam pokloniše na Daksi suze sinâ razmetnoga — sr. Wingfield: a tour in Dalmatia; nespominjem one pristranosti, one nedostojnosti, kojom se je osobito od prije postupalo s hrvatskom omladinom na Kostanjevici pa i u Pećuhu, kako razabrah lani iz pisma stanovitoga gojenca materi si pisaloga: samo velim, da se mi nimalo neimamo plašiti hrvatskoga osoblja, znajući dobro, kako su kranjski kapucini, ako sam pravo poučen, njekoć osobljem tako spali, da su imali više samostanah nego svećenikah, a skoro to isto sbi se i s našom državom početkom 17. vieka. Najme jer Bog kara i šiba, dovodi nad pakao i odvodi, stavlja na vele muke i pogibelji, ali ne pušća poginuti. U svojoj strpljivosti posjedovat ćete svoje duše. Brez trpljenja neima spasenja.

Nu da se vrati besjeda, od kuda se je za malo odvrnula. Ovdje se ponovi prošlih godinah svjetski treći red sv. Franje. Red ovaj utemeljen od sv. Franje zarana se razširi po Jugoslovjenskoj, kako se ponimlje iz Vadinga XII, 117. i Huebrova Menologa 1437, a osobito ga je bilo u Senju i na Trsatu, kao što i po ostalih naših samostanih, nu ga josipovski i francuzki vjetar opuri, te se tek sadahna, kad crkva u Austriji dobi opet slobodu, poče ponavljati najprije u Ljubljani, onda na Kostanjevici, a okolo Rieke ponovi ga g. Šegulja, župnik a sadanji voditelj riečkih koludricah, koj ga izruči Joviti Cetinu, otcu gorljivomu rodom iz Štajerske, koj u suglasju s g. Šeguljom kani izdati našku malu uputu u treći red, mnogo primjereniju i porabniju, nego su to predlani dalmatinski a lani kranjsko-štajerski franjevci učinili. Nu ovaj isti red, premda od tolikih papah, biskupah dà i bogumilih svjetovnjakah, kraljevah (i carica Anna Marija je trećakinja) i velikašah toliš preporučan, njegovan i razširivan — da mučim o njegovih blagonosnih posljedicah — ipak nadje ovdje u Primorju protivnikah, i to baš u onom stališu, koj je posebice opredieljen, kojemu je neosvrtjuć se na njegve nesretne i zloglasne početke takodjer sudjeno, kojemu je prva dužnost razširivati ga, — množiti i ploditi kraljestvo nebesko. Svatko otvorena razuma sudi, koliko vriedi ona riečka propovied o njekakvih bogumilih „svetopetkih i svetosubotah s punimi košarami knjigah u crkvi“ naperena članovom iz tretjega reda. Ovdje nehotice pada na um ona blagoviestna prispodoba o čovjeku dobro sjeme posjejalom. Na pokonu: biva-li tako od stabla, kakva nada može se gojiti od drva?

br. A. P.

od Dalmatinacah pazinski samostan; s toga dakle — nespominjajuć, da je taj samostan na čistom hrvatskom zemljištu, obkoljen na daleko i široko od čistoga i to korenitoga Hrvata, i da je jedino hrvatskim franjevcem dán — ako u diobi nebi pripao ostalim hrvatskim samostanom sbog toga, što je s ruke, to su ga Hrvati dužni svakako povratiti Dalmatincem. Hrvati imaju ovdje pravo razpolagati i moć odreći se svih onih samostanah u Kranjskoj, koji su njim i to jedino njim kano takovim (za koju istinu imam diplomatičkih dokazah) bili podareni, buduć da im isti nisu više od nikakve koristi, dapače njeki — ako smiem reći — od štete.

*) Pisac djela: Biografia serafica veli, da je M. Marulić bio Franjevac.

Viestnik.

Iz Zagreba. Uslied smrti prečast. gosp. Petra Šattvara, bivšega predsjednika ženitbenoga suda nadbiskupije zagrebačke, učinjene su kod istoga suda sliedeće promjene: Prečastni gosp. kanonik Ignac Kristianović postao je predsjednikom, preč. g. kanonik i opat Dr. Luka Petrović podpredsjednikom, preč. g. kanonik Franjo Gašparić, bivši dosad bilježnik toga suda, prisjednikom, a velečast. g. župnik Pavao Joža bilježnikom pomenutoga ženitbenoga suda.

— Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup izvolio je smrtju i ostavkom izpražnjena dva mjesta prosinodalnih izpitateljah popuniti, naimenovav za prosinodalne izpitatelje prečastnu gospodu kanonike Dra. Milutina Radinovića i Andriju Jandrića, prvašnjega iz crkvenoga prava, potonjega iz moralnoga i pastoralnoga bogoslovja.

— Velečastni g. Mirko Grabar, župnik u Šišincu, postao je podarcidjakonom okružja pokupskoga.

— U Gradištu, župnom mjestu pukovnije brodske, preminuo je dne 26. Travnja nakon dugoga bolovanja Mato Topalović, tamošnji župnik, i cieloj našoj domovini dobro poznati revni svećenik, iskreni od djetinstva rodoljub i oduševljeni pjesnik. I u njem poginù našoj otačbini jedan od onih zatočnikah, koji, boreći se sa svakakimi protivštinami, počeše u našem narodu buditi samosviest i nastojati oko svakoga dobra i napredka domovine. U tom pokojnik nepopusti do svoje smrti, te je, da u kratko rečemo, vas svoj viek živio vjeran Bogu i domovini: s toga Bog mu dušu pomilovao, a harni narod ime spominjao. Nadgrobno slovo izrekao mu je nad grobom stari mu prijatelj Frane Kurelac.

Iz Italije. Na 14. Ožujka umre u Rimu o. Bresciani, Isusovac, poslie duge i težke bolesti. Za života branijaše on svojim zlatnim perom crkvu, papu i kršćansko ćudoredje. Njegova krasna i ukusno napisana djela: Židov Veronjanin, Matilda Kanossanka, Ubald i Irena, i mnoga druga, koja ugledaše sviet najprije u časopisu „Civiltà cattolica,“ a kašnje u posebnih knjigah, poznata su u Italiji, a i Njemačkoj u njemačkom prevodu. O. Bresciani odlikovaše se osobitim i dubokim znanjem talijanskoga jezika, te obilovaše riečmi, da mu medju suvremenici nebijaše jednaka, pače jedva bi ga koj i dostigao. Rodi se u Ali u južnom Tirolu g. 1798. kamo mu u ratno vrieme biše pobjegli roditelji iz Verone. Mati mu bijaše grofica Alberti, kći grofice Kornelije Fregoso, posljednje unuke dvanaestorice duždah republike genovezke. On stupi u družbu Isusovu godine 1824. bavio se je vazda obukom; g. 1846. postade ravnateljem zavoda Propagande, proživi istu godinu 1848. u Rimu sakriven, pomože zatim utemeljiti časopis „Civiltà cattolica“ najprije u Napulju a kašnje u Rimu, i njemu ostade vjernim pomagačem sve do smrtne bolesti, ukrasujuć mu listove preliepimi pripovjedkami.

Iz Napulja. Glavni vikar, upravljajući biskupijom mjesto prognana u Rim kardinala Riaria Sforze, reče s propovjedaonice u stolnoj crkvi sakupljenomu puku: „Braćo! sad se viče: Živio papa, ne kralj! Ali čim častna glava crkve nebude više kralj, biti će prognan iz Rima, kako je prognan nadbiskup poput kakva zločinca. S njim će biti prognan i vjerozakon, te kako u Kini i drugih nevjerničkih zemljah, tako će se i kod nas kršćani oli sakrivati oli odmetnuti od vjere.“ Ove rieči ganuše svakoga; ali nebi trebalo ni spomenuti, da je na povratku hrabri svećenik skoro izgubio glavu. — Samostanska imovina popisuje se bez prestanka, pokretna i nepokretna imovina prodaje za malenu cienu, te prolazi u ruke mračnim ljudem, koji se sa silnici prije prodaje jur dogovore i narede. Tako zaokupiše 8. Ožujka povjerenici od uprave mužki samostan „Božje ljubavi;“ a da mogu unutar, provališe vrata; tako isto provališe povjerenici u ženski samostan „vječnoga poklona presv. otajstvu“ s oružanici i redari, te i tudier srušiše prije vrata.

— „Correspondente“ napuljski list javlja od 9. Ožujka ovo: „Više od 600 uznikah jauču u tvrdjavi „Ovo“ blizo Napulja. Satrti i onemogli od muke stadoše njeki dan vikati, da je brže oli osude, ako su krivi, oli ako su nedužni da je puste na slobodu. Na ovu pravednu prošnju dobiše nesretnici odgovor topovnim zrnjem, ter desetorica na mjestu pade mrtva, a množina težko bude ranjena. Od ono doba sapinju jim ruke i noge težkimi lisičinami, te žrtve piemontezke nečovječnosti previjaju se po vas dan na zemlji u prahu.“ Vidjeti je dakle, kakvo polje čeka Garibalda, da na njem ugnječene narode oslobodi a okrutnike sruši.

Iz Švajcarske. Veliko vieće u Curiku odluči s 157 proti 22 glasa, da se samostan Rheinau posve ukine. Čudan bijaše tudier pojav to, što su svi zastupnici grada Curika bili stali za samostan. Sam glavar Zwinglijeve crkve Brunner ne samo da nije glasovao za ukinuće samostana, nego je pače zahtievao, da mu se s nova dozvoli primati novake, što jim je god. 1836. jednim zaključkom velikoga vieća zabranjeno, te predlaže, da se taj zakon ukine. Za samostan zauze se i Sulzer, vodja liberalne stranke u Unterthuru. Sbog zaključka za ukinuće da će biti svadje, to je sigurno. Dočim jedan vladin savjetnik u Curiku za razprave u velikom vieću svoj govor završi ovimi riečmi: „Veseo će biti za me onaj dan, kad se ukine zadnji samostan u zadnjem kantonu Švajcarske:“ donese „St. Gallener Tagesblatt“ na čelu u crnu obrubu ove rieči: „Evo opet jedan udarac šakom u lice švajcarskim katolikom! Evo opet sramotne povrede pravice i imetka! Evo opet rugla za švajcarsku slobodu i savezničku vjernost!“

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Premješteni su duh. pomoćnici:

G. Kuzman Telebar iz Tabora u Belovar;
„ Josip Bogović iz Toplicah Varaždinskih u Nart,
„ Franjo Lampe iz Narta u Toplice Varaždinske.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra Ljudevita Gaja.

BROJ 20. U ČETVRTAK 15. SVIBNJA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI

KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Cur frequens Sacramentorum Poenitentiae et Eucharistiae usus fidelibus commendandus sit? Quibus mediis pastor animarum horum Sacramentorum frequentationem promovere possit?

Hominem sibi soli relictum non posse ex se ipso christianum sensum, qui illum vitae aeternae capacem et eadem dignum faciat, in se excitare, fortificare et conservare, docet et litera et spiritus christianismi. Origo, vis et conservatio hujus sensus refertur ad dona, quae de coelo veniunt, a Patre luminum, qui voluntarie nos genuit verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturae ejus. Jac. 1, 17. 18. Nam christianus sensus subsistit, stabilitur et manifestatur nonnisi in et per caritatem Dei, quae non e carne et sangvine nascitur, sed quae per Spiritum Sanctum diffunditur in corda nostra. Rom. 5, 5.

Quamvis vero operationes Dei infinitae et impenetrabiles sint, docent nos tamen sacrae paginae Deum:

1. immediate et invisibili modo in hominem influere, ut hunc e somno lethali excitet et excitatum vivificet; „Spiritus enim spirat ubi vult, et vocem ejus audis, sed nescis unde veniat, aut quo vadat“ Joann. 3, 8. Eaedem sacrae paginae docent

2. Deum mediate quoque per signa visibilia operari in homine, in hujusque anima, si haec assentiat, divinam vitam generare et fortificare, seu quod idem est, christianum sensum excitare et vivificare.

Visibilia signa, quibus Deus in homine operatur, et in hoc christianum sensum excitat ac roborat, vocantur Sacramenta; quae non sunt tantum mera signa nudaque testimonia gratiae, quam Deus hominibus largiturum se promisit, ut Lutherus docet; non sunt tantum externa symbola, quibus benevolentiae suae erga nos promissiones conscientiis nostris Dominus obsignat ad sustinendam fidei nostrae imbecillitatem, ut Calvinus opinatur; sed sunt una efficacia signa, quae gratiam sanctificantem in se continent, et per quae divina misericordia interne hoc operatur, quod externe indicant, quave homo indiget, ut christianus sit, atque ita aeternae vitae particeps fiat. Per haec efficacia signa suscitat Dei Spiritus hominem a morte spirituali ad vitam divinam, hancque renovat, dum debilitatur aut extinguitur. Per haec efficacia signa roborat Dominus vitam divinam in homine ad explenda omnia officia et ad patienter sufferendas omnes miserias. — Omnia quidem Sacramenta novae legis habent sublimem destinationem: aeternam hominum salutem stabiliendi, promovendique, gratias conferendi, quibus sanctificamur; ast praecipue Sacramentorum Poenitentiae et Eucharistiae illa est vi divinae eorum institutionis destinatio, ut frequenti illorum susceptione omnem, quae in corde hominum invenitur, impuritatem evellant, omnemque debilitatem nova abundantia divinae vis tollant.

Haec duo Sacramenta patrant duplex miraculum aeternae misericordiae: conferunt enim spiritualem regenerationem, et regeneratae vitae vim atque robur conciliant. Haec sunt illa gratiae divinae media, quae si debite et frequenter adhibeantur, et christianam virtutem et veram hominis sanctificationem promovent; quibus proinde vera renovatio christiani sensus obtinetur.

Quod jam Sacramentum Poenitentiae in specie concernit, hoc, si digne suscipitur, omni post Baptismum lapso, dum erigi cupit, cum remissione peccatorum gratiam sanctificantem et incrementum hujus gratiae confert, quod ipsi est novus titulus

ad obtinendas gratias actuales, quibus tentationi fortiter resistat. Praeterea quotiescunque poenitens suscipit Sacramentum Poenitentiae, repetit et multiplicat praecipuos actus virtutum, maxime eos, qui plurimum faciunt ad perseverantiam in bono, uti sunt: actus fidei vivae, humilitatis, spei, contritionis et amoris in Deum. Qui frequenter hoc Sacramentum digne suscipit, non potest non ad cognitionem sui ipsius, ad veram contritionem, ad firmum emendandae vitae propositum, ad totalem aversionem animi sui a peccato, ad reparationem per sceleratam vitam patrati damni duci et in bene coeptis firmari. Conditiones enim, quibus efficacia Sacramenti Poenitentiae alligata est, sunt: contritio, firmum propositum emendandae vitae, confessio peccatorum et satisfactio. Impossibile est autem, ut homo dolorem de suis commissis peccatis renovet, ut contrito corde peccata sua confiteatur et postulatis justitiae satisfaciat, quin una christianus sensus in illo novam atque firmiorem vitam obtineat.

Et ex his praecipue causis frequens Sacramenti Poenitentiae usus fidelibus commendandus est.

Sacramentum Poenitentiae peccatorem misericordiae divinae, prout S. Chrysostomus ait, participem facit et vulnerato hominis lapsi cordi balsamum instillat. Hoc Sacramentum contritum animum gaudio replet, peccatorem a totali interitu liberat, eumque nova fiducia replet, desolatas vires reparat et vere divino auxilio munit. Poenitentia solvit, quod ligatum est, et ligat effraenatam vitam; lenit omnem dolorem, sanat omnem morbum, dispellit tenebras et desperationi nullum concedit locum. Poenitentia iniquitates magis magisque delet, a peccato avertit, a malo praeservat, in bono confortat, vigilantiam in via Domini retinet, contra tentationes roborat, pacem sanctam animo infundit, fervorem auget, hominemque in dies puriorem reddit. Quapropter jam a primordiis christiani aevi Christi fideles ad frequentem susceptionem Sacramenti Poenitentiae solo spiritu devotionis ducebantur. Ideoque et fidelis pastor sibi concreditis fidelibus frequentem hujus Sacramenti usum omni virium contentione commendare non intermittet.

Quod vero Sacramentum Eucharistiae concernit, hoc est thesaurus omnis beneficentiae Dei, est caput divinae in nos caritatis. Ibi nos Christus proprio sangvine pascit, et per omnia nos sibi coagmentat, ut amore cum ipso juncti unum cor et unam animam habeamus. Ibi nobis Christus pharmacum immortalitatis propinat et antidotum, ne moriamur. Sangvis Christi nobilitatem animae nostrae, quam semper irrigat et nutrit, langvescere non sinit. Sacramento hoc instructi carnis in hac vita perturbationes tanquam infestum et procellosum mare quoddam relinquentes et extra tumultum humanum positi ad vitam convertimur sanctiorem. Sacramentum hoc beatae resurrectionis germen inserit.

Christus, qui in hoc Sacramento continetur, est **panis vitae, qui de caelo descendit, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur, sed habeat vitam aeternam.** Joan. 6, 48—55.

Ad hoc Sacramentum frequenter suscipiendum quemvis sensio propriae fragilitatis et spiritualis debilitatis impellere debet. Intima enim conjunctio cum Christo, qui plenitudo omnis vitae est, finis est sacrae Communionis. Quapropter et primis christianorum temporibus omnis populus e manu Sacerdotis Communionem suscipiebat; Sacerdos et populus ad unam eandemve mensam panem vivum, caelestem gustabant.

Ex his adductis rationibus Pastor animarum nihil eorum omittet, quibus possit fideles suos ad frequentem s. Communionem allicere.

Si non fuerit stabilitus in Parochia frequens usus Eucharistiae et Sacramenti Poenitentiae, non est spes prudens, ut spiritus religionis et vera pietas, quae honorat et adorat Deum in spiritu et veritate, ibidem conservetur augeaturque. Sine horum Sacramentorum usu servitium divinum languebit, plerique Parochiani vivent in statu peccati aut in tepore animae mortifero. Spes et amor Dei etiam languescent; actus interiores praecipuarum virtutum vix unquam elicientur. Idcirco omni zelo et discretione aget Pastor animarum apud sibi commissos fideles, ut peccata sua saepius confiteantur, et ad s. Communionem frequenter accedant. Istud si impetraverit, mox videbit redire ad frugem dissolutissimos quosque, tepidos incalescere, veramque et solidam pietatem inter suos renasci.

(Konac će sliediti.)

Važnost i ciena slobode crkve i reforma.

Moram se još jedan put povratiti na onu pomisao, da se pitanjem o slobodi crkve neradi nipošto samo o koristi jedne stranke, o staležnom probitku svećenstva, nego da se tudier radi o stvari svetoj, tičućoj se svih katolikah.

Mnogi misle od naših protivnikah, da sloboda crkve nije ništa drugo, nego težnja svećenikah za većim gospodstvom. Da se samo pita: jeda-li će stanovita prava uživati svjetovno poglavarstvo ili duhovno, te da je to pitanje poteklo sgoljno iz pohlepe za čašću i gospodstvom. Katolici po-

znavajući svoju crkvu nisu nipošto ote misli, nego su posve osvjedočeni, da crkva ima prava. Ali ni oni nedokučuju do skrajnoga kraja neprevidni zamašaj ovoga pitanja, te njegovu jezgru i smisao. Važna je to stvar svakako dokazati našim protivnikom, da mi slobodu crkve netražimo iz pohlepe za gospodstvom, a važna je stvar dokazati katolikom, kako se daleko i bitno radi tudier o najsvetijih njihovih koristih. Kada to tekar uvide katolici, tada doista neće ovako hladnokrvno gledati, kako ljudi, koje si sami izabiraju, njihovu crkvu progone, te joj rade o životu. Što rekoh, razložiti ću u njekoliko točkah.

Jedan od glavnih predmetah u crkvenom pitanju jest popunjivanje crkvenih službah ili častih. Po nauku crkve prešla je crkvena oblast s Isusa na apostole, s apostolah na njihove nasljednike, s ovih na njimi posvećene i namješćene svećenike. Evo to je izvor i predaja sve crkvene oblasti, dà pravo rekuć ukupna crkvenoga ustroja. Po takovu dužnost je svakomu biskupu, koj neće da bude izdajicom, da sam za se preuzme ovo pravo, a ovu dužnost na svoju dušu, pak da svako svoje pravo u popunjivanju crkvenih častih brani od svjetovne oblasti. Da koj vladar ima pravo onu oblast, koja dolazi od Isusa, samo na jednoj župi po svom vlastitom vladarskom pravu dieliti, tim bi pogibelj zaprietila cielomu ustroju crkve. Kada dakle koj biskup ovo pravo brani, neradi on to iz pohlepe za gospodstvom, nego iz dužnosti.

Ali ima još za to i drugi uzrok. O dobru popunjivanju crkvenih častih zavisi navlastito i prije svega uspievanje crkve. Tà istina je živa, da nijedno družtvo nemože obstati, ako neima vrlih službenikah. Što je vojska bez dobra vojvode? što-li sud, u kom sude nevjerni sudci? Čim bolje znade biskup svoje dužnosti prama Bogu i prama kršćanskom puku, tim više mora gledati, da po Božjem duhu popunjiva službe. Visoka i sveta služba biskupa u crkvi stegnuta je, ako neima sebi o boku na župah vrle svećenike. Koliko je opet svemu katoličkomu puku stalo do toga, da za župnike dobije prave svećenike! Koliko je nevolja za župu, kolika pogibelj za najsvetije njezine stvari, kad njom upravlja lien, svjetovnoga duha svećenik! Posve sigurna načina dakako neima, da se za svaku ciglu duhovnu službu odabere najbolji i najvredniji svećenik, kako crkva hoće, pak se i biskup može u tom mnogi put prevariti; ali je vendar, što može biti, najsigurniji način popunjivanja u tom, ako popunjiva sam biskup slobodno držeć se crkvenih načelah; najveća je pako pogibelj za popunjivanje, kad bi ono zavisilo od svjetovnoga prijateljstva i nestalnih, svaki čas drugih političnih strankah. Nijedan drugi upliv nije toliko naškodio baš do živa crkvi, te joj uzdrmao sam temelj, koliko upliv svjetovnjakah u popunjivanju njezinih častih, viših i nižjih. Gdje država ima pretežniji upliv u popunjivanju crkvenih službah, to je u istinu sva moć u tom u činovnikah državnih, u ministrah, ministarskih i vladinih savjetnikah itd. Ovakovim pako ljudem, ma da imadu najbolju volju, nemože poći za rukom, da pogode pravoga čovjeka. Ali gdje još zavlada duh crkvi neprijateljan, ovakovim uplivom radja se u crkvi prava kuga; tudier se nepita više, tko je vrednija glava, nego se gleda na svakojake druge vrline: da-li će ota i ota osoba ići vješto na ruku u stanovitu podhvatu? koliko je koj okretan, u družtvu prijatan, kakovih je političkih načelah? a morda upravo i na to: da-li je protucrkvene, vjerozakonu pogubne ćudi? Kako se tim škodi koristi obćinah i crkvah! Pak zar nije jur u mnogih državah došlo do toga: da pitanje o popunjivanju crkvenih častih nije drugo nego ovo pitanje: da-li biskup oli slobodni zidari većinu župah imadu popunjivati te crkvu vladati? Što da bude od crkve, kada neprijatelji crkve mogu uzdizati na najvažnije časti onakove ljude, koji su u svećeničkom staležu najviše njihovih načelah? kada oni s ovakova položaja mogu okužiti vas svećenički stalež? Svaka drugačija crkvena sloboda, bila kakva joj drago, nemože nam ništa pomoći, dokle god za najvažnije crkvene časti budu izabirani najmljenici, a ne najvredniji svećenici.

U tom pogledu i zaštitničtvo ili patronat, kako se je s vremenom izvrgao u posve protivan duhu crkvenih zakonah, većinom je prava nevolja za crkvu, te mu sigurno treba popravka. Crkva sigurno neće dirati u podieljena prava; nu zlorabu u pojedinih zemljah, gdje su s većine crkvena dobra pod zaštitom, mora da dokine. U podieljivanju župah stojećih pod zaštitom imadu četvera prava, koja se po pravoj pravici moraju da uvaže. Prvo pravo jest pravo Isusa Krsta, početnika i davaoca oblasti u svakoj crkvenoj službi, a to je: da se po njegovu duhu popuni služba. Drugo pravo jest pravo i dužnost crkve, da se po zapoviedi Isusa u popunjivanju svojih službah drže njegove naredbe. Treće pravo jest pravo obćine, da ima dušobrižnika po volji Isusovoj? a zatim sliedi napokon četvrto pravo zaštitnika, u popunjivanju pomagati tim, da crkvi predloži vriedna svećenika po volji Isusovoj. Zaštitničko pravo jest za sviest jedna od najstrožjih dužnostih. U zaštitničkom pako pravu zadnje se samo pravice držati, t. j. smatrati ga kao dio svoga imetka, pa rabiti ga još na takov način, da se težko povriede prava Isusa i viernikah,

to je grozovita zloraba: to je samo izlika prava te u istinu strašna krivica.

Kolikih bi tudier trebalo promjenah, dok bi se duhu crkve zadovoljilo! Kako bi se oživio život u crkvi, koliki bi blagoslov izlievala ona, da se svaki njezin službenik počam od pape, svaki biskup, svaki član kaptola, svaki biskupski namjestnik, svaki podarcidjakon, zatim svaki tako važne službe župnik u duhu crkve bez povlaštena tudjega upliva po njezinih mudrih i pravednih zakonih, koje je sa svakoga obzira podpunom točnošću stvorila, može imenovati! To je crkveno pitanje u jednoj točki, to je uzrok, zašto se zanj oduševljeno borimo. Tako je čvrsto skopčano oto pitanje s pravim dobrom pojedinoga katolika.

Ja bih sada mogao razpravu nastaviti, te ovu pomisao izvesti na potanke točke, u čem sastoji prepirka medju crkvom i državom; mogao bih navlastito dokazati, kako pravo na obrazovanje svećeničkoga staleža imade dobrih razlogah i kako je ono neobhodnim uvjetom, da se crkvi i svemu kršćanskomu puku uzgoje baš pravi, vriedni i oduševljeni svećenici; kako se crkvenom slobodom jedino može ojačiti snaga svih kršćanah u znanosti i žitju; ali bi me takova razprava u tom zavela daleko.

Nu za konac moram još uztvrditi, da mi boreći se za crkvenu slobodu radimo to zato, da crkveni život, koliko je moguće, riešimo tudjih okovah, te ovu Božju uredbu pokažemo svietu s njezinim pravim duhom, kako ju je Isus utemeljio i kako on hoće da bude. O kakovoj reformi crkve u takovu smislu: da mi promienimo Isusovu uredbu, nemože nikada ni da bude govora; ali reforma takova, da se članovi crkve, koji su ljudi, vazda sve to više posvetjuju, jest uviek neprestana zadaća crkve. Čim se više neprijatelji napinju radeć proti crkvi Božjoj, tim je više naša dužnost, da se ostavimo pogrešakah, stare zlorabe u crkvi dokinemo, svaku sebičnost i lienost svladamo, svojega se zloga duha ostavimo, a na mjesto njega upijemo duh Isusov, te u sebi oduševljenje za žrtve sdružimo s vatrenom ljubavju dušah, neka uvide svi protivnici crkve, koji su dobre volje, da mnogomu zlu, što ga oni opažavaju, nije kriva crkva, nego naša kukavština, a drugoga zla, što oni misle da vide, da ga ni neima; crkva pako sama svojim naukom i zakonom da je posve liepa, posve krasna, posve istinita, posve božanstvena te samo njihove najveće ljubavi vriedna.

Dopisi.

Iz Senja na uzkrsni ponedjeljak. Samo kroz medjusobno občenje i čvrsto pomaganje budi pojedinih prijateljah, budi čitavih obiteljih ili državah, čovječansko družtvo silno napreduje, i sve to k većoj savršenosti se primiče. A što da reknem o katoličkom medjusobnom promicanju? Naravno, bez njega nijedan podhvat stalnosti neimade, jer tko bez Boga gradi, samo mu se po sebi ruši; može i taj obstati za koje vrieme, ali se neće s one presretne nebeske blagodati dizati, s koje bi se inače na oriaški vrhunac slave Isusove podigao, i k namienjenoj svrsi, ka kojoj svi težimo, dospio.

S otim hoću da rečem, da svi za obću svrhu raditi moramo, želimo-li, da nam koristna bude, i onaj organ, gdje se sporazumjeti možemo, podupirati; a to imamo upravo ovaj „katolički list," komu je i ovo malo redakah namienjeno, gdje možemo medjusobno dopisivati, sporazumjeti se i odkrivati svoje želje, jade i potrebe.

Što se u ovom oli onom gradu dobra ali zla dogodi, rado jedan drugomu saobćivajmo, zla da se čuvamo, a dobro da objeručke zagrlimo i njegujemo. —

Počimljem o korizmi, da vidimo, koliko smo ovo sveto vrieme u bogoljubnosti napredovali i kako ga sproveli.

Mi smo korizmeno vrieme u postu, moljenju i dobrih djelih sprovadjali, kajali se za sve, čim god smo nebeskoga otca uvriedili, a smierno kajajućim se milostivni gospodar neba i zemlje rado prašća, jer je milostiv više nego sviet.

Ove korizme imadjasmo tri puta na tjedan propoviedi svake sriede, petka i nedjelje, štono ih držaše naš obćeljubljeni kapucin otac Hiacinto Kiseljak, exprovincial iz kapucinskoga riečkoga samostana.

Slabahno je moje pero, da opišem njegova svojstva, ali i trudno bi bilo, da izbrajam predmete njegovih propoviedih, koje silno na nas djelovahu. On je sbilja u živac naših sviestih dirnuo, te se tako mnogi osviestio, bivši pogodjen, gdje ga boli. A liečnik, kad za uzrok bolesti sazna, lasno mu je tada i spasonosni liek prepisati. S jedne rieči da reknem: koliko je on obljubljen kod našega puka, a svagdje mio i čedan u družtvenom životu, toliko su mu i njegove propoviedi obljubljene bile, pa neka bude naš mili otac Hiacinto utješen time bez svakoga svjetovnoga laskanja; jer ako nas je samo jednu bludeću ovčicu na pravi put svratio, onda je kod nas dosta djelovao; jer ona će jedna drugih mnogo na pravu i spasonosnu stazu privesti. Pa i ako je samo srdce k dobru pripravio, puno je učinio; jer će se i kašnje ono srdce obratiti, pa ako i neće, vendar nije moguće, da će u zlu zlobno napredovati.

Naš štovani otac je podpunoma na obće zadovoljstvo i obću pohvalu svojoj misionarskoj zadaći zadovoljio, pa mu evo sa mnom skupa stotine srdacah za to javno hvale, jer je on umio mnogomu gorku suzu maramicom nebeske utjehe otrti, a mnogomu potočić suzah srčenoga kajanja šibom Mojsijinom iz stiene okorjela srdca izmamiti.

Na koncu svojih propoviedih sve nas je blagoslovio, i sva dobra nam želio, a pred svietom se liepo izpričao. Tako i mi njega blagoslivljemo i hvalimo mu za

njegov trud, pa mu želimo svako dobro od Boga, koj ga neka štiti, da se opet k nam srctno vratiti i apoštolski posao jošte mnogo godinah kod nas poduzimati bude mogao.

Iz Senja 25. Travnja. Na koliko smo u duhu smiernosti i bogoljubnosti korizmene dane sprovadjali, toliko većma u napried radovasmo se vazmenomu času, a u njem dvovrstnoj svečanosti: slavnomu uzkrsnuću Isusovu, i kršćenju izraelićana Mojsije Adlera, ovomjestne c. k. posade strieljacah podstrieljca, rodom Bečana.

Izza kako se on prijavi, da imade želju krstiti se, i u katoličku crkvu stupiti, prečastni ordinariat odmah to prijavi dotičnim oblastim; a naš revni mjestni župnik i kanonik, sada novoimenovani opat g. Ignat Vinski, rado na se uze poučavanje njegovo u vjeronauku, te tako ga sasvim pripravi za vriedni prijam sv. krsta.

Svanù dan 20. Travnja, liepa svečanost za katoličku crkvu! Ovu svečanost, izim što je kroz veliki tjedan crkvene obrede na sve zakonito propisane dane obavljao naš obljubljeni mladi pomoćnik-biskup presvietli g. Dr. V. Soić, oveličio je isti tim, što je pomenuto krštenje glavom ovršio.

Prvo nego je čistim milim glasom prama nebeskomu Sionu zapjevao: „Slava u visini Bogu," u sjajnoj crkveno-biskupskoj odori smierno i pobožno stupi pred novo-kršćenika ljubljeni pastir, te radostno primi novu ovčicu u ovčarnicu božju — u krilo crkve, dočim joj pobožnim glasom reče: „Mila moja izgubljena ovčice, u ovčarnici svojoj pripravih ti mjesta, hodi te uljezi u crkvu božju, da imaš dio s Krstom u život vječni. Amen." Tako od sada mjesto Mojsije bude okršćen imenom: Mirka, Vjenceslava, uzev si krstno ime preuzvišenoga g. biskupa Mirka barona Ožegovića, koj radi starosti velike nemogav ga krstiti a niti kumovati opunovlastio je g. župnika i kanonika Ignata Vinskoga, da ga zastupa kao kum; — a drugo za sladku uspomenu presvietloga dostojanstvenika, koj ga dostoja okrstiti.

Poslie sv. mise pomenuti okršćenik primi po rukuh presvietloga g. biskupa takodjer sv. sakramenat potvrde; kumovà mu njegov kapetan g. baron Emanuel Spens.

Na slavu ove dvostruke svečanosti naš ljubljeni i počitani starac preuzvišeni g. biskup počasti objedom vojničtvo i svoje svećenstvo.

Iz Moravske. O svečanosti, kojom je na mnogom mjestu u Austriji bio proslavljen 26. Veljače, pisali su centralistični listovi svašta. Tudier se hvalilo i kudilo, kako je već tko ugodio novinarom. Koliko ljudih, toliko ćudih. I dvonožno živinče „Kikeriki," kojemu je najveća milina i naslada, kad šeprtlja na smetlištu, — ptica, koja se uzrakoli i digne viku, gdje god može ružiti svećenike i stvari na njihovu službu spadajuće, zapjevala je jednom, da izpjeva — audite omnes gentes — pjesmu na hvalu. Hvala ide svim onim visokočastnim biskupom, koji su 26. Veljaču crkvenom svečanošću proslavili te po svoj biskupiji razposlali zapovied, da se ima Bogu u zahvalu na veljačkom ustavu obslužiti crkvena svečanost. To se zna, da biskupi tim nisu namjeravali steći pohvalu od „Kikeriki-a;" imade bo vrst ljudih i novinah, kojih se moraš dobro čuvati, da nebudeš od njih pohvaljen. „Kikeriki" je sbog svoje „javne pohvalnice i priznanice" od njekih biskupah u Českoj javno ukoren, pak on obeća, da više neće „pohvaliti nijednoga biskupa." Pozna se ptica po perju, pak ja velim: „Si tacuisses... etiam non philosophus mansisses."

Naša „Koruna solunska" dobiva sve više novih članovah, a najviše nas veseli, da ima njih u Rimu i medju svećenstvom latinsko-slavjanskoga obreda. Nada je sve to veća, da će naš od starine slavni Velehrad biti prema svojoj slavi uredjen. Govori se, da će jedan dio samostana biti predan jednoj duhovničkoj družbi, a u to ime da će se s molbom obratiti na njegova vlastnika g. barona Sinu. Dao Bog, da to bude još do tisućnice. Prava je to sramota za nas Slavjane, da nam ovakov povjestni spomenik na oči propada; kamo sreće, da ustane kakov Petar Amienski, te zovne u boj proti ovakovu vandalizmu. Po njemačkoj prosvjeti izgubismo sve, po njoj nas stiže sva gotovo nesreća, a udomaćismo se tako slabo, da smo u pravoj svojoj kući tudjinci. Žalostno je to, ali istina. — Tisućnicu morali bi osim nas slaviti i Magjari; jer svatko znajući poviest mora priznati, da pokrštenje Magjarah potiče još od sv. Cyrilla i Methoda. Kršćanska vjera bijaše razprostrta jur prije došastka Magjarah medju Bugari i drugimi Slavjani živućimi u onoj zemlji. Sv. Stjepan steče si zaslugah razprostiranjem vjere u Ugarskoj; ali je on nije posve s nova onamo uveo. Magjari imadu se zahvalnim srdcem spominjati sv. Adalberta, prvoga pražkoga biskupa, koj jim naviesti evangjelje, što ga on primi od sv. Cyrilla i Methoda, a tako i českih svećenikah, koji s njim poslovahu u njihovoj zemlji za kršćansku prosvjetu. Godina dakle 1863. valja da se zapiše zlatnimi slovi u poviest ne samo slavjansku, nego i ugarsku.

M. Ch.

Novi biblički spis

presudjen popom Nikolom u Beču.

Na plodnom stablu knjižtva bogoslovnoga, a poosob na ogromnoj grani bibličkih naukah uzrastlo je sijaset vrlih i čestitih plodinah, počam od pisacah što svjetskih (židovskoga i grčkoga porekla), što crkvenih, uzgojenih svetimi otci i pisci u crkvi katoličkoj, pa sve do najnovljega časa. Do školastičke dobe — 11 stoljeća — neprocjenivo je blago u bogatoj riznici bogoslovja struke bibličke; sv. otci i pisci crkveni vierno su sabrali gradivo nalazeće se koje u raznih pisanih izvorih, koje u mnogo drevnijih predavanjih na ustmenu, te su ih u svojih spisih potomstvu povjerili; nu glavni značaj svim

ovim pisanim spomenikom izključivo je **praktičan**, udešen po nuždi i potreboći njihova vremena. Strogo **sistematičkoga** ráda slabo je u prvoj crkvenoj dobi, nit se pravo iznimit može po mojem sudu na glasu škola aleksandrijska, nit „Hexapla," spisana veleumom Origenesom, nit Augustinov „Enchyridion ad Laurentium;" tuj je, kao što i po drugih bezbrojnih djelih, razbacano gradivo zasjecajuće manje više u **sve** vrsti književnosti svete, iz česa je valjalo izvesti i sklopiti skladnu sgradu znanosti bogoslovne, kô što se iz sjemenca i jezgre razvije liepo stablo, plodonosno u svoje vrieme. Ovu je zadaću vješto riešila tako prozvana **školastika**; ona je uvela škole, i u nje uvela znanstveni sustav, obradjivala **posebice** sustavno svaku struku raznovrstnih, odnosno bogoslovnih naukah, nezabaciv nikad s oka praktičnu stranu, s koje škola i život treba da skladno i zajednički rade, ako se želi postići, kô što valja — žudjena svrha; te od te dobe razgranio se je kalem bibličkoga znanja na više grančicah, od tada se počelo za se poznavat nauk o zemljopisu i starinah bibličkih, o načelih, po kojih valja sv. pismo tumačiti, o uvodu u sv. knjige itd.

Mnogo je ovakovih spisah č. čitateljem, kojim ove redke namienjujem, poznato. Voljan sam koju prosloviti o najnovljem takovom djelu, koje mi prije malo danah dotiskano do rukuh došlo; pa čim sam takodjer njeku stranku posla za njegova izdavanja obavljao, te tim bio do sgode, da ga potanko proučim: to će mi možda poći za rukom dosta ga valjano presuditi. — Djelu, o kom je rieč, začelje glavno ovako glasi: **Historia Revelationis divinae Veteris Testamenti, scriptore Josepho Danko S. S. Theol. Dre., ejusdemque in c. r. scientiarum Universitate Vindobon. Professore; Vindobonae a. 1862, sumtibus Guilelmi Braumüller Bibliopolae c. r. aulae.** — Zamašava 39 dosta drobno tiskanih arakah u povelikoj osmini; bogatu i ugladjenu jeziku nije prigovora, a tisku i čistoti neima para. Ciena mu je 6 for. 50 nov., kojoj nitko zamjeriti nebude, pročita-li evo priobćeni što kračji mu sadržaj.

Drugo čeoce ukrašeno je vele liepimi umjetno izvedenimi likovi iz drvotiska po Knoefleru. Prvi predstavlja angjela Gospodnjega „malak Jehova," ukazala se Jakovu u prodoli Mambre Por. 18, 1, o kom pisac na str. 220. vješto i učeno dokazuje, da se u toj slici razumjeti ima **drugo lice u presv. Trojstvu**, provodja i pokrovitelj puka izraelskoga. Drugi pokazuje otca Abrahama s mačem u desnoj, a s ljevicom pokazujuća na osute zviezde, simbol potomstva mu obećana. Tuj je Mojsija s pločom zakonskom, a za njim krst ovijen mjedenom zmijom; malo nižje pievac David. U sredini vidjeti je u svetištu hrama škrinju zavjeta sa svojim stupom od oblaka po Psal. 98, 1. 5, s lieva joj Izaija prorok, u ruci mu smotak, što ga je primio od jednoga Serafina 6, 6, nuzanj veliki svećenik u službenoj odori s gorućim criepkom spreman, da užiže svietnjake od sedam krakovah. Djelo je posvećeno blaženoj Dievi bezporočnoj; s pohvalom odobreno po biskupih bečkom i ostrogonskom. Sadržaje: Predgovor str. I—XIV, u kom sbori o naravi, pojmu, izvorih, potrebi, rabljenju i djelitbi poviesti objavljenja božanstvenoga, pa napokon, kako se bavio, česa se je držao pišuć pomenuto djelo; na str. XII. izrikom obećaje učeni pisac, da će dovršiv poviest o starom zavjetu latiti se pera, te napisati drugaricu joj veličanstvenijega i savršenijega sadržaja: poviest o novom zavjetu, priključiv joj dva poveća članka „institutiones Hermeneuticæ sacræ" i „notitiam interpretum librorum sacrorum." Iz srdca mu naričem božju pomoć! Častne su rieči, a vjerno sliedjene, što ih čitah na istoj strani: „De cætero semper adnitebamur, ut instrumenta Revelationis divinæ Sacram scripturam scilicet et Traditionem sancte et caste tractaremus, *) ea, quæ narrant, diligenter expenderemus, ita tamen, ut via quasi compendiaria missis curiosis ea solummodo evolveremus, quæ ad naturam regni divini cognoscendam intellectu sunt necessaria." O smiernosti i čednosti piščevoj liepo sbori str. XIII, a vjerovat će svatko, proleti-li samo okom po njekoliko stranah, gdje će najći navedene pisce i spise, kojim broja nije, što takodjer svjedoči, koliko je moralo proteći godinicah, dok je djelu na vidjelo prošetati bilo. Od str. XV—C. nacrtan je svestrani zemljopis o svetoj krajini; tudie narisuje gradu Jerozolimu lice, kakovo mu bilo prije i poslje sužanjstva, a kakovo mu je dan danas; tudie je učena razprava o istinitosti (autenciji) gore Golgotske i sv. groba. Najzad nabraja i diči djela s ove struke valjana i zaslužna.

Upoznav tako čitatelje svoje s onom zemljom, u kojoj što svjetlo božje ugledaše, što kašnje boravljahu oni muževi, s kojimi se poslužio Duh sveti, da po njih ljudem volju božju, zakonske naputke, ili da kažem sve u jednu: objavljenje izruči, te koju je sam Spasitelj za cieloga života prisutnošću svojom počastio, gdje je osnovana vjera jedino spasonosna: prelazi pisac naš na samu poviest i razvitak objavljenja božjega u starom zavjetu, od str. 1—596. Dieli ju na **tri** zamašna **odsjeka**, od kojih **prvi** — periodus prima — počimlje početkom svieta, pa dosiže do dobe kraljevah, od g. 4274—1084. pr. nar. Kr. — Glava prva pripovieda o najvažnijih pitanjih od prve dobe svieta do narodjenja Abrahamova; tuj su učene razprave o brajanju godištah od stvorenja svieta pa do dobe kršćanske, o dnevih, o kojih je spomen u I. knj. Moj. 1, 8. 13. 19. 23. 31; o raju zemaljskom, potomstvu Adamovom, žrtvah i potopu; o početcih narodnjih iz koljena Noemova, pa o prvotnom jeziku. Glava druga razlaže poviest o Patriarkih do Mojsije; ovdje su upletena mudra razglabanja sa strogo katoličkoga i patrističkoga gledišta o Abrahamu, Melkisedeku i njegovoj tipičkoj žrtvi, prekrasno o Izaku, znamenu

*) S ovoga gledišta presudio je nedavno njeki veleučeni svećenik i pisac pomenuti spis, te ga je pohvalio kako je bolje mogao u magjarskom časopisu „Religio."

Krstovu, o Jakovu i njim vidjenih otajstvenih ljestvah, o Angjelu borećem se s Jakovom; potanko, znanstveno i obširno tumači k. Por. gl. 49. proročanstvo Jakovljevo puno glasovito; tom prilikom slavi dostojno sv. otce i ine tumače toga častnoga i tainstvenoga mjesta; napokon govori učeno i zanimivo o vjeri, ćudoredju Patriarkah, čim pruža vrli pisac silu nepobjedivih dokazah za po koja glavna dogmatička pitanja (kao što je ono o neumrlosti duše naše). Glava treća bavi se većim dielom o silnom vodji izraelskom Mojsiji; ovdje je govor o sudbini i živovanju Ebrejacah u Misiru, o zakučnom pitanju „de regibus pastoribus Hycsos," o imenih i nazivih Boga u starom zavjetu, o izlazku iz Misira i dugom putovanju, zakonodavju sinajskom i zadnjih činih Mojsijinih; riešena su pitanja o jestivu „Manna," zmiji mjedenoj, o proročtvu 5. knj. Moj. 18, 13—19, o smrti i pogrebu Mojsijinu i inih.

Pošto je Jehova u starom zavjetu iz naroda izraelskoga osobitu državu ustrojio, njoj se na čelo vladalstva stavio: to je valjalo, da joj volju svoju odkrije, da opredieli ustav, koj bi točno urediti imao odnošaje što zakonske, to državne, odnosno političke i družtvene kako u zemlji odabranoj, tako prema inozemstvu. Bitnoj ovoj i životnoj potreboći za svaku poveće družtvo zadovoljio je najmudriji zakonodavac pruživ Mojsiji svetotajnu onu ploču s urezanimi za sve vieke zapoviedmi, divotami kako mudru Solonu, tako velikomu Platonu; podielio je zatim viernu si sluzi i druge naredbe, čim bi se u „odabranom puku" „štovje božje udomilo, učvrstilo i put obrečenomu Spasitelju priredio." Providnosti božjoj svidjelo se zakone ove upisati u knjigu, koju bi ja pravo nazvao „corpus juris (legis) divini," a obično krštena „lex mosaica" „zakonik mozaički." Ovu knjigu, religiozni, politički i socialni katekizam i kanun naroda izraelskoga, tumači tako zvana „archaeologia biblica," predpostaviv takodjer uputu u zemljopis bibličkoga svieta a najskole krajine svete. Naš pisac opisav u stranci prvoj — particula I. — gl. III. sve sgode i nepogode posrednoga zakonodavca Mojsije, razlaže ova theokratička pitanja posebice u dviuh razpravah, čemu je ovdje bezdvojbeno najshodnije mjesto; pa okrom toga, što točno i učeno izpitkuje narav i svojstva pomenutoga prvoga zakonika samim Bogom ljudem danoga, te tim prokrčuje put, kako ćeš čisto pojmiti sad hvalu sad pogrdu, što ju sveti pisci a poosob proroci u svojih knjigah nebrojeno putah siplju na puk židovski, dokazujući, da mu sreća i blagostanje jedino visi o sviestnoj i brižnoj ovršbi zakonah propisanih, a nesreća i zla kob da su uviek pravedne posljedice nevjere i odpadničtva od propisah božjih: to jošće ovimi razpravami otvara čestokrat tajna vrata u svetih pismih, kako bi udobnije i sjegurnije do prava smisla doprli.

(Konac će sliediti.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Danas poslie podne vratit će se u Zagreb sa svoga u duhovnom poslu poduzetoga puta uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup.

— U nedjelju dne 18. t. m. zaputit će se presvietli gospodin biskup Ivan Kralj u kotar zelinski, da ondje dieli svetotajstvo potvrde u vjeri. Kasnije posjetit će presvietli g. biskup u istom poslu kotar karlovački.

— Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup izvolio je prečastnoga gosp. Janka Pavlešića, kanonika i namjestnoga štioca, na vlastitu njegovu molbu riešiti dosad ovršavane časti diecezanskoga nadzornika učionah i izvjestitelja u školskih poslovih, izjaviv mu zajedno želju, da kao najstariji prisjednik duh. stola i nadalje konsistorijalnim sjednicam pribiva, te u zapriečenju ili izbivanju nj. uzoritosti diecezanskimi poslovi upravlja. — Izpražnjenu tako čast diecezanskoga nadzornika učionah i izvjestitelja u školskih poslovih povjeri uzoriti stožernik i nadbiskup privremeno prečastnomu gosp. kanoniku Josipu Mariću.

— Ovih danah posjetio je preuzvišeni gospodin biskup djakovački u pratnji prečast. g. kanonika Račkoga Požegu, a razgledav u njoj sve znamenitosti odputovao u Vjeroviticu, gdje je dne 8. t. m. blagoslovio i svojom rukom položio kamen temeljnik novoj obćinskoj kući, te se sutradan vratio u Djakovo.

— Velečastni g. župnik dolnjo-stubički Ivan Kralj porazdielio je medju svoje uboge župljane trideset mirovah čista i liepa žita, na kom činu kršćanske ljubavi javno mu u novinah hvale nadarenici.

Iz Monakova. Abbé Izaia uvrstio je u svoju proti Rimu napisanu, a o piemontezkom novcu nedavna izdanu knjigu, sadržavajuću sbirku Cavourovih i Passaglijinih pisamah „jedan ili njeke" članke iz Döllingerova djela „Kirche und Kirchen," izpustiv dakako sve, što neprija težnjam Piemonta. Döllinger s toga očituje u „Augsb. Allg. Zeitg." ovo: „Jer se po takovu stanju u Turinu neimam nadati sudbenoj pomoći, nepreostaje mi drugo, nego da proti zlovoljnom komadanju i izvraćanju moje knjige prema piemontezkim težnjam ovim prosvjedujem, te one urednike novinah u Italiji, koji nisu u službi sada vladajuće stranke, molim, da oni barem objave ovaj moj prosvjed, ter tim opomenu sviet, neka nekupuje takove knjige, koja bi po krivici išla pod mojim imenom."

Iz Rima. Sv. otac, koj je na njekoliko danah bio otišao u Porto d' Anzio u svoju villu, vratio se je jurve u Rim, te prima biskupe, koji sa svih stranah dolaze, da pribivaju kanonizaciji japanskih mučenikah. I iz naše carevine krenulo je više biskupah u Rim; medju

njimi stožernik nadbiskup pražki knez Schwarzenberg i biskup gjurski Šimor.

Iz Italije. Garibaldi razposla na talijansko duhovničtvo ovo pismo: „Genua 12. Ožujka 1862. Ja neću da govorim o krivnji. Kad se ja obratim na puk, navedem mu ove rieči iz evangjelja: „Tko neima nikakove krivnje, neka prvi baci kamen.“ Dakle i Vam mir, ako hoćete. — Ali činite dobro. — Do sada činili ste zlo. — Vi napraviste od Rima brlog divlje zvjeradi, koja čezne od želje, da upropasti Italiju. — Ja sam i previše uvjeren, da Vi kardinale nemožete spasiti od propasti. Dajte, neka Vam se čuje glas na sva četiri kraja svieta, da niste u savezu sa zlikovci — da ste Talijani — da se kanite povesti za svećenstvom u Ugarskoj, Poljskoj, Grčkoj, u Kini i medju divljaci u Americi, gdje svećenik nezataji svoje kolievke, — svojih po krvi rodjakah — svojih sudržavljanah, nego za nezavisnost svoje domovine prvi ide u boj. Talijanski svećenik trebalo bi da s propovjedaonice grmi sv. riečju spasa domovine, a osudom u pakao vatikanu. Tad će istom on početi uživati se mira sviesti, a pohvale i zahvalnosti od milijunah. Radite, da s nova ožive staro kršćanstvo, koje je naučalo zataju sama sebe, medjusobno pomirenje i sv. članak vjere jednakost ljudih — pak eto Vam pogodbe, pod kojom Vas mi možemo primiti za braću. J. Garibaldi.“ — Gle velika duha Garibalda, nedavna imenovana velikim meštrom škotskih slobodnih zidarah u Siciliji, kako je to krasno od njega, da pruža sada ruku onim, koje je u prijašnjih pismih častio naslovi: marva, talijanska muka, rana, smrad, ruglo, kužna opaka sljedba itd. Ali su mu pogodbe takove, da će sigurno malo svećenikah na nje pristati.

Iz Turina. Glavni vikar ovdašnjega stolnoga kaptola zatvoren je. Biskupu iz Fossombrone, osudjenu na tri mjeseca zatvora i 300 lirah globe oprostio je Viktor Emanuel „kaznu.“ Molbu, da se tielo u progonstvu umrloga nadbiskupa Fransonia smie prenieti u njegovu biskupiju, usliša piemontezko ministarstvo s tim uvjetom, da se sprovod obavi bez svake političke demonstracije.

Iz Pariza. Dne 13. Travnja po svih crkvah sabiran je Petrov novčić; u mnogih njih bijaše sbirka vrlo bogata, a u jednoj vidih svojima očima na sabiraćem pladnju žutakah i većih bankah. Bijaše-li to sbilja od oduševljena srdca ili komu na prkos, tko bi znao? Pripoviedam evo samo golu stvar, koja će našim prevratnikom zadati trista jadah. Oni će se gledati utješiti govorom lorda Palmerstona o papinskoj svjetovnoj oblasti, kojim je taj čovjek sama sebe nadkrilio. Pita se sad, hoće-li francezka vlada ukor od englezkoga ministra (sbog obsade Rima) mučke propustiti, oli će mu odgovoriti u „Moniteuru?“ Drugčije vlada sada tišina, pak vam s toga pripoviedam pričicu. Abbé Mermillod, rektor crkve Notre Dame de l' Immaculée Conception u Genfu, bavi se od njeko doba ovdje u Parizu, da sabere što novca, čim bi dogotovio svoju crkvu, uredio k njoj spadajuće učione i utočišta itd. Prošloga četvrtka propoviedaše on u tu svrhu u crkvi sv. Klotilde, a mnoge odlične gospodje počmu poslie službe Božje sabirati darove, pak dobiše darovah baš bogatih. Sutradan bijaše Mermillod na objedu kod jednoga dobro mi poznata diplomata, kad ali ga još za stolom zateče njegov sluga pismom od ministra Persignya, koj ga poziva, da čim prije bude mogao k njemu dojde. Pravi i zdravi abbé učini brže bolje sam sobom račun, bojeći se, da nije morebit u propoviedi štogod rekao, što bi moglo uvriediti koga na višjem mjestu; pak premda se nesjeti ničesa takova, nije se mogao smiriti. Možete misliti, kako se on čudom začudi, kad Persigny primiv ga liepo umoli, da uzme šest stotinah franakah kao prinesak za njegovu crkvu. Abbé dakako nije se dao dva puta moliti.

Promjene u biskupiji modruškoj i senjskoj ili krbavskoj.

G. Mrzljak Joso, župnik u Lokvah, postao je podarcidjakonom brodskoga okružja i prisjednikom duh. stola.

„ Car Nikola, zač. kanonik i župnik delnički, radi starosti riešen je pohvalno službe podarcidjakonalne.

„ Burmašević Ante, prefekt kapele sv. Kuzme i Damijana, i učitelj u Kukuljanovu, postao je župnikom u Kostreni sv. Barbare.

„ Car Aleksander, administrator zlobinski, postao je tamo župnikom.

„ Škiljan Matija, administr. seljački, kao župnik tamo potvrdjen.

„ Šveger Ivo, administrator u Oštarijah kod Ogulina, postà župnikom tamo.

„ Krišković Filip, administr. u Perušiću, postà tamo župnikom.

„ Rataj Karlo, administr. ričički, imenovan je ondje župnikom.

„ Martinčić Vinko, administrator u Brušanih, postà župnikom u Udbini.

„ Bišćan Janko, kapelan sinački, postà župnikom u Brušanih.

„ Trinajstić Andrija, administrator u Kaludjerovcu, potvrdjen je ondje župnikom.

„ Pobor Nikola, kapelan crkvenički, postao je učiteljem u Kukuljanovu i prefektom kapele sv. Kuzme i Damjana nad Bakrom.

„ Klobučar Ivan, kapelan u Slunju, premješćen je kao takov u Fužinu.

„ Škiljan Ivan, kapelan u Fužini, dodje za kapelana u Crkvenicu.

„ Fabek Franjo, privremeni administrator u Udbini, premješćen je u Sinac kao kapelan.

Blagi prinesci.

Na podporu katoličkih Bugarah:

G. Matija Pak, učitelj vjere na gimnaziji gradačkoj .	8	for.
„ Dr. R. Razlag, odvjetnik u Gradcu	1	—
„ Dr. Robić, professor u Gradcu	1	—
Gja. M. Klajderićka, gradjanka u Gradcu	2	—
Ukupno	12	for.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 21. U ČETVRTAK 22. SVIBNJA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Cur frequens Sacramentorum Poenitentiae et Eucharistiae usus fidelibus commendandus sit? Quibus mediis pastor animarum horum Sacramentorum frequentationem promovere possit?

(Konac.)

Quaeritur jam, quibus mediis Pastor animarum horum Sacramentorum frequentationem promovere possit?

Ad hoc respondeo: Primum medium consistit in proprio exemplo animarum Pastoris, qui publice, ut a Parochianis videatur, frequenter ad haec Sacramenta accedat. Aliud medium consistit in eo, ut Pastor animarum suis fidelibus frequentem horum Sacramentorum usum omni cum prudentia ac dexteritate consulat.

Illos, qui rarius haec Sacramenta suscipiunt, poterit sacer Curio in ipso quoque confessionali provocare ad horum Sacramentorum frequentationem uberiorem, et cum iisdem ante omnia sic agat, ut eos ad confitendum atque communicandum inducat festis saltem anni praecipuis, Paschate scilicet, Pentecoste, B. M. V. Assumptione, die omnium Sanctorum, Christi Natalibus et Dominica in capite Quadragesimae. Dum viderit eos his anni festis accedere ad hos gratiarum fontes, poterit illis dicere: consultum videri, ut praeter haec festa adhuc alia defigant tempora, quibus confiteri atque ad mensam Domini accedere velint, et si illi hoc fecerint, atque per has confessiones et communiones aestimare coeperint Sacramenta Poenitentiae et Eucharistiae, et in illa quasi inclinari, poterit illis adhuc frequentiores assignare dies et efficere, ut quovis mense et denique qualibet hebdomada ad confessionem et communionem accedant. Eandem fere doctrinam dedit S. Carolus Borromaeus Confessariis, ut in Act. Eccl. Mediolanensis legitur.

Tertium medium promovendi usum horum Sacramentorum consistit in eo, ut Pastor animarum assiduus sit in s. tribunali. Huc se conferet, quoties et quandocunque vocabitur, immo certos dies, uti sunt: dies sabbathi et pervigilia festorum ex integro consecrabit huic sacrae functioni ita, ut in confessionali jam adexpectet fideles poenitentes, qui ipsi confiteri voluerint peccata sua; ita quoque ipso die festo aut Dominico ingredietur S. tribunal jam summo mane, neque egredietur inde, quamdiu quisquam futurus est, qui illi confiteri velit. Prout haec assiduitas Sacerdotis in s. tribunali efficacissimum medium est invitandi fideles ad frequentem usum Sacramenti Poenitentiae et ita una disponendi ad s. Communionem: ita contrarius procedendi modus, uti si Sacerdos non prius ad s. tribunal compareat, quam dum vocatur, aut si ostendat sibi inamoenum esse, quod vocetur, vel vero si impatientis animi indicium det, multos repellet a Sacramenti Poenitentiae et hoc ipso et a s. Eucharistiae usu.

Quartum medium consistit in eo, ut Pastor animarum hoc efficiat, ut poenitentibus innotescat sibi gratissimos esse pro eorum salute labores, atque ideo nihil carius, quam si frequenter ipsi confiteantur. Si poenitentes viderint, se omni tempore accedere posse suum Pastorem, qui illos nunquam inconfessos dimittit, nunquam duro modo tractat, sed semper vultu comi, voce suavi, affectu paterno, benevole suscipit, patienter sustinet, opera sua et consilio illis adest; qui semper pia gestat viscera circa eos, exemplo B. Ambrosii, de quo legitur, quod quotiescunque aliquis lapsus in peccatum ad eum veniebat scopo recipiendae poenitentiae, ita flebat, ut poenitentem flere compelleret, — omnino ad tribunal Poenitentiae frequentius comparebunt et hoc ipso ad suscipiendum Corpus Domini dignius se praeparabunt. E contra vultus

Sacerdotis impatientia turbatus, verba aspera et felle plena, modusve procedendi cum poenitentibus acerbus, poenitentem confundent et a tribunali Poenitentiae, si non in perpetuum, in longius tamen tempus avertent.

Quintum medium promovendi usum horum Sacramentorum, saltem quoad illos, qui proprio Parocho suo, e quacunque demum causa, confiteri nolunt, consistit in eo, ut Parochus saepius per annum admittat Confessarios extraneos. Multi enim, teste experientia, nonnisi dum extraneos Confessarios advenisse sciunt, prompti accurrunt ad confessionalia. Ad tales proinde etiam alliciendos ad usum Sacramenti Poenitentiae, qui proprio Sacerdoti peccata confiteri aut nolunt, aut non praesumunt, poterit Parochus, ne libertas in confitendo restringatur, et ut omnis sacrilegiorum occasio tollatur, certis anni temporibus, aut in nonnullis solemnitatibus, viros a zelo, prudentia et regendis animabus sibi notos ad audiendas Parochianorum suorum confessiones invitare.

Videndum est tamen, ne tales Confessarii se ingerant, qui aut negligentes sunt, aut minus experti et instructi, aut denique qui in principiis suis laxitatem spirant; ne quod Parochus longo tempore aedificaverat, destruant brevissimo.

Sextum medium, quo fideles ad frequenter suscipienda haec Sacramenta flectuntur, est, ut jam in tenera aetate frequentiori horum Sacramentorum usui asvescant; quo enim quisque in adolescentia sua his Sacramentis usus fuerit frequentius, eo promptior in aetate graviori accurret ad hos fontes divinae misericordiae.

Septimum medium consistit in eo, ut Pastor animarum occasione publicandarum indulgentiarum fideles suos attentos faciat, illas non aliis concedi, quam qui per dignam susceptionem Sacramentorum Poenitentiae et Eucharistiae justificati sunt; quod proinde susceptio horum Sacramentorum sit necessaria ad lucrandas indulgentias conditio. Hoc modo fiet, ut, quotiescunque publicabuntur indulgentiae, toties una fideles accurrant ad pie suscipienda haec Sacramenta.

Denique etiam piae Confraternitates, fine frequenter suscipiendorum Sacramentorum Poenitentiae et Eucharistiae institutae, considerari possunt ut media, quibus horum Sacramentorum frequentatio promovetur.

Et ita principaliora enumeravimus media, quibus horum Sacramentorum frequentatio promovetur. Frequens hic usus facit omnino plurimum, prout jam supra dictum est, ad profectum spiritualem, modo caveantur nonnulli defectus, minime rari apud eos, qui haec Sacramenta frequenter suscipiunt.

Primus defectus est, quod non tam ex devotione, quam ex consvetudine quadam confiteantur et communicent. — Ex hoc post paulum sequitur, ut ad Sacramenta haec accedant sine sufficienti praeparatione.

Secundus defectus est, quod virtutem omnem et perfectionem christianam reponant et statuant in sola frequenti Confessione ac Communione, quin sese exerceant in abnegatione sui, in demissione animi, in amore Dei et voluntatis suae in divinam resignatione. — Ita pro fine habent, quod non est nisi medium ad illum et quoddam subsidium. — Propterea observantur complures ex iis, qui quovis octiduo confitentur et communicant, infinitis defectibus et imperfectionibus, quos ipsi in se non vident, subjacere. Ita saepius deficiunt in caritate proximi, juris sui tenaces sunt quam maxime, et in opinionibus suis plane obstinaces; se ipsos ceteris praeferunt, et animo sunt impatienti, immortificati et nimium quam imperfecti, similes iis, qui vitiato sunt stomacho, quive licet optimis utantur alimentis, emergere non possunt e statu languoris, qui illos in tumulum tandem praecipitabit.

Tertius defectus e priore nascitur, ut scilicet despiciant illos, qui non ita frequenter atque ipsi confitentur et communicant. — Hoc defectu qui laborant, videntur sibi in via salutis expertissimi, atque in societatibus et familiis erigunt se in magistros; consilia salutis suggerunt aliis non petentibus et obtrudunt, quin ipsi etsi saluberrima acceptare a quoquam velint. His Confessarius interdicere poterit tam frequentem usum horum Sacramentorum, cum alat in iis et nutriat nimium sui amorem et aestimationem, hacque via optime dignoscet et discriminabit humilitatem falsam a vera, et devotionem veram a ficta.

Quartus defectus est, si Poenitens non ea sit qua prius in Confessarium suum docilitate, sinceritate et obsequendi promtitudine, quia nempe videtur ipse sibi jam sufficere, atque in rebus salutis satis doctus et perspicax. O stultitiam insignem! exclamat S. Bernardus, quaeve non potest aliunde, quam ex praesumptione et superbia ortum suum habere. — Omnia tuta sunt et secura, ubi obedientia adest, monebat S. Franciscus Salesius. — Gratia Dei eo semper tendit et fertur, ut dociles nos et ad salutaria aliorum consilia ac monita promptos reddat. — Prima omnium virtus, quae a S. Paulo Apostolo post conversionem suam exigebatur, quamve ille praestitit, fuit humilitas et hujus filia docilitas: „I n g r e d e r e i n c i v i t a t e m, e t i b i d i c e t u r t i b i, q u i d t e o p o r t e a t f a c e r e.“ Act. 9.

Sloboda i ugled u crkvi.

Proti onomu, što rekoh o slobodi i samoupravi crkve, biti će dva prigovora. Reći će se **prvo**: „Ti govoriš tudier o slobodnu mišljenju, slobodnu osvjedočenju, sklonitbi sama sebe za istinu. O tom pako svem kod vas katolikah nemože biti ni govora. Ta vi morate vjerovati, što vam crkva zapovjedi, ili bolje rekuć, što vam kažu vaši biskupi i svećenici. Slagalo se s tim mišljenje vašega uma ili neslagalo: vi to morate vjerovati. Vi ste ugledom svoje crkve prikovani kano kakovom verigom. Dočim znanost bez umora napreduje od znanja do znanja, vi ležite svezani na istom mjestu, te nemožete poteći napried. Vi nesmiete misliti, nego samo slušati. Bog sam neka znade, što još sve neće pronaći svećenici! — vi sve morate vjerovati.“

Reći će se **drugo**: „Ti zahtievaš samoupravu. Ali o tom može kod Vas biti još manje govora; to je više naš zahtiev. Mi zahtievamo samoupravu za puk, za obćinu; a ti samo za svećenike. To pako nije nikakova samouprava, nego skrbničtvo, svećenička samovlada.“

Da bolje uvidimo, kako su ovi prigovori s nutra posve lažljivi, te da im se svojski možemo oprieti, moramo prije razviditi bitnost crkvenoga ugleda, pak onda ono gledište, s kojega idu ovi prigovori.

1. U crkvi obstoji dvojaki ugled: učiteljski i vladarski ugled, od kojih ovaj drugi zovemo pastirsku oblast. On se proteže dakle na dvie poglavite sile duše: na um i volju; on od jedne i druge traži pokornost: učiteljski ugled pokornost od uma, pastirska oblast pokornost od volje ovršbom kriepostih kršćanskoga života.

2. Oba ugleda imadu tvrde medje. Učiteljski ugled proteže se samo i na ništa drugo, nego na nauk **Isusa i apostolah**; Isus njega nije protegnuo na sve struke ljudskoga umovanja i znanosti, nego samo na jedan stanoviti obseg temeljnih istinah, navlastice da uči istine ob odnošaju čovjeka naprama Bogu, koje jim po njeki način imadu svietliti kano zviezde predhodnice na svakoj stazi zemaljskoga života. Apostoli propoviedahu ova načela po svem svietu; te ove temeljne istine kršćanstva po svojoj bitnoj jezgri izrečene su dvanaestimi članci apostolskoga vjerovanja; ovih dvanaest članakah sačinjava u svakoj obučnoj knjizi katoličkoga vjeronauka bitni sadržaj svega, što svaki kršćanin pokoreć se učiteljskomu ugledu mora da vjeruje. Sve drugo i u svakoj struci znanosti prepušteno je, da se po slobodnoj volji iztražuje.

Tako je upravo i s pastirskom oblašću u crkvi. Njoj je točno opredieljena mjera i medja naredbom Isusa Krsta, ter se proteže samo dotle, da crkvu i njezinu uredbu, kako ju je Isus utemeljio, uzdrži, otajstva dieli i svoje članove drži u redu, te nagoni, da obavljaju dužnosti kršćanskoga života. Čitav naravni red nezavisi o njezinoj volji posve ništa, ter u svakom znanstvenom djelu možeš naći ono načelo, komu se u crkvi nikada nitko nije protivio, a to: da najviša crkvena oblast nemože riešiti od dužnosti naložene Božjim i naravnim zakonom. [1]) Crkva je svuda i vazda ote misli, da medju njom i zakonom naravi, budući oboje djelo jednoga Boga, jednoga Božjega uma, nemože biti protimbe, nego pače podpuni sklad.

3. Ugled ovaj po svojoj bitnosti mora da si duhovnim načinom pribavi počitanje; on se bez prestanka obraća na razum svakoga čovjeka i slobodnu njegovu volju, te zahtieva od obih ovih duševnih silah, da mu se dragovoljno pokore i tim Bogu dadu čast, koju mu je čovjek po svom umu i volji dati dužan.

4. Čovjeku prije nego će priznati ikakov drugi ugled, kako jur vidjesmo, treba znati unapried, da ima vrhunaravni red, istina i zakon nad ljudskim duhom i voljom, dakle naročito, da bivstvuje osobni Bog, u kojega biću obstoji vječna istina i vječni zakon.

Da se prizna ugled crkve, treba unapried znati napose to: 1) da je Isus Krst pravi Bog; 2) da je Isus Krst utemeljio crkvu; 3) da je Isus Krst u crkvi ustanovio ugled, koj da nauča i vlada, i k tomu obećao, da je crkva držeći se svoga učiteljskoga ugleda nepogrešiva.

Znade-li to čovjek unapried, tada je pokornost razuma i volje prvo, što može tražiti um, i prva dužnost, to je pravi i najplemenitiji čin, na koj čovjek može i mora skloniti svoj slobodni duh. Nepokornost ovomu ugledu jest tada bezumna i kazne vriedna pobuna čovjeka proti gospodaru neba i zemlje, pobuna, koja je još mahnitija i bezumnija, nego da se jedan prašak pobuni proti svemu svietu, da ga prevrne.

5. Mi smo katolici o predloženih ovih istinah svom dušom i najumnijimi razlozi [2]) osvjedočeni, i na njih osnivamo mi svoju vjeru, svoju pokornost naprama ugledu crkve.

---

[1]) Papa non potest dispensare in impedimentis jure naturae vel divino dirimentibus. S. Alph. Liguori.

[2]) Katolička crkva nezahtieva ništa manje nego sliepu vjeru; ona pače uči, da prava vjera i crkva ima tako očevidne biljege, da je Bogom utemeljena i nepogrešiva, da se svaki predsudah lišeni um o njezinoj istinitosti osvjedočiti može. Tako ako nevjernik podpada pod sud sbog svoje nevjere, to doista nije zato, što iztražuje, nego jer **bez iskrene i umne iztrage** Božjoj objavi krati posluh.

Mi vjerujemo, da je Isus Krst pravi Bog, i klanjamo mu se kano i apostol Toma: „Gospodine moj i Bože moj! (Iv. 20, 28.); mi vjerujemo, da je on, koj ustanovi red u vasionom svietu, ustanovio red i u svojoj crkvi; mi vjerujemo, da je on crkvi predao svoj nauk i svoju oblast; da je on njoj zapovjedio, neka ljude nauča njegov nauk, dieli njegova otajstva i vjernike sklanja na obdržavanje njegovih zapoviedih. Pak makar sve i ljudi, apostoli gospodnji i njihovi nasljednici, ovršuju ovu oblast, to ipak nevjerujemo mi, da oni nad njom imadu kakovu svojevoljnu moć. Oni samo nose škrinju zakona na svojih rukah; ali sbog toga škrinja zakona nije njihovo djelo, sbog toga nisu rieči Boga i zapoviedi Boga u škrinji njihove rieči niti njihove zapoviedi. Rieči, što jih oni nose, moraju oni sami najprije vjerovati, zakon, što ga oni razglašuju, moraju oni sami najprije pokorno ovršivati. Jer mi tako mislimo i jer smo posve toga osvjedočenja, s toga se pokoravamo učiteljskomu i vladarskomu ugledu s pravim srdačnim veseljem i sklonitbom sama sebe. Ali ni to nije nam još dosta. Crkva, koja nas uči, da je njezin ugled razložan, zahtieva od nas, da se mi držimo svoga uma te ga sveudilj oplemenjujemo. Po tom pako upravo postaje naše osvjedočenje sve to srdačnije i veselije; jer čim dalje proučimo poviest, narav i svoju dušu, tim bolje uvidjamo, da je božanstvena naša vjera. Premda je najveće blago čovječje, istina, s više stranah zatvoren hram, to je katoliku nauk vjere njegove crkve doista ključem, kojim si on otvara taj božanstveni hram, gdje nahodi svako pravo znanje i po tom najveći mir i najveću sreću svojoj duši, gdje napokon nalazi samoga Boga, za koga mu je stvorena duša, Boga, koj je, kako reče apostol Pavao, svietu nepoznat Bog. [1])

6. Za ovo osvjedočenje i za ovo gledište podaje katolička znanost nepobitne dokaze svakomu, koj baš hotimice nezatvara oči. Katolička je znanost nješto posve osobita u sveobćoj poviesti; ništa neima, što bi se u čem god s njom moglo sravniti. Ona nije plodina jedne učione, jedne zemlje, jedne dobe, jednoga staleža; upravo kako je jedna crkva svega svieta, tako je i jedna znanost svega svieta; ona već sada obsiže osamnaest stotinah godinah i sve strane svieta; ona ima iz svakoga od ovih stoljećah i iz svih ovih narodah nebrojenu množinu najvrednijih i najsvetijih muževah vieštih u svakoj struci znanosti i znajućih sve pomisli čovječanstva — pak ovi svi priznavaju u jedan glas i s veselim osvjedočenjem, da medju njihovim mišljenjem i voljom i dvostrukim ugledom crkve neima nikakove opreke, nego baš protivno izpoviedaju, da su oni, čim se radje ovim vječnim istinam i vječnim zakonom u crkvi predaše, to sigurnije napredovali u znanju.

7. Neka protivnici slobodno taje, da je ovo naše gledište pravo; neka oni slobodno na pologe naše vjere napadaju svakim oružjem znanosti; neka se trude, da u krilu prirode, u ponorih ljudske duše, u sveobćoj poviesti štogod pronajdu, čim bi tobože dokazali, da je naša vjera proti umu: crkva je viešta i vična boju; ona se neplaši nikakova boja, pače niti najdrzovitijih psovačah, koji svoje djelo počeše pod križem, kad poružiše gospodara crkve, sve do psovačah našega vremena, koji jednakom drzovitošću psuju crkvu: oni psovahu glavu, a ovi tielo Isusovo.

Usuprot pako dodijalo nam je, što se njeki od protivnikah u naše doba drže, kano da je nam katolikom slobodno znanstveno iztraživanje zabranjeno, kano da je naš um u protuslovju s našom vjerom. To je nerazumna, neučenjačka ili zlobna klapnja, koja je na porugu svakoj istini i poviesti, te koja se može poroditi samo u glavi predsudami zaokupljenoj. Pa ipak takovih je riečih čitati sada ne samo u većem dielu njemačke štampe, nego jih je čuti takodjer i u zemaljskih saborih, kako čusmo u komorskih razpravah u Virtemberžkoj. To je već prepuna mjera krivice i nasrtanja na katoličku crkvu.

8. Gledište pako, s kojega idu gore spomenuti prigovori, nije drugo, nego zanijekanje vrhunaravne objave, te po tom svakoga pravoga ugleda. To pako gledište nije osnovano na umu, nego na bezumju; jer pologe su mu bezumne i lude. On naravno može slobodu mišljenja pojmiti samo kano posve neograničen subjektivizam; on vidi načelo samouprave jedino u absolutnom suverenitetu puka; svako pako slobodno priznanje višjega reda, višjega zakona, mora mu se pričiniti kano nesloboda. Ali to se u svakoj struci ljudske znanosti protivi istini. Glas mora da se složi s glasom, drugčije nemože da bude nikakova sklada u glasbi; zviezda se mora prilagoditi zviezdi, jer drugčije bi propao red u svemiru; udo se mora sglobiti s udom, da se uzdrži tielu život: samo um i volja čovjeka da se nemože slobodno prilagoditi Bogom ustanovljenu redu, jer bi izgubilo slobodu mišljenja i pohotnje! Tako je jur iz mnoge glave nestalo i zadnje razumne misli na ugled, ter mnogomu je

[1]) „Atenjani! ja vidim, da vi u svašto, kako bih rekao, previše vjerujete. Jer obilazeć okolo te gledajuć kipove vaših bogovah, namjerih se na žrtvenik s napisom: „Nepoznatomu Bogu.“ Čemu se dakle klanjate, da ga i nepoznate, to vam ja sada naviešćam.“ Sv. Pavao u Areopagu u Ateni. Djel. ap. 17, 23.

slobodom zloraba iste, od mahnita subjektivizma poludjeli um i jakost volje.

9. U ostalom, u ovom samom gledištu leži mu osuda i kazna. Čovjek, koj bez Boga niti je rodjen na sviet niti bez njega može živjeti, i po tom komu je život osnovan na ugledu, nemože ga tajiti bez kazne. Sin onaj u evangjelju, koj neće da služi otcu, nije po tom postao slobodnim, nego je zapao u robstvo te morao čuvati nečistu živinu. To je ono „oli — oli,“ što ga je Bog stavio čovjeku: oli Bogu služiti te priznati njegov ugled, i po tom steći slobodu djece Božje, oli prezrieti ugled Boga, i tada nepostaje slobodan, nego upada pod slučajne, svaki čas drugačije uglede ljudske, a na koncu u robstvo laži i opačine.

Novi biblički spis

presudjen popom Nikolom u Beču.

(Konac.)

U prvom odsjeku dakle rieč je o vladi Izraelićanah, kakova je i čemu je; o mjestih svetih, o hramu, bogatoj mu i sjajnoj opravi, o dnevih posvećenih a poosob o jaganjcu vazmenom, o osoblju i stvarih svetih, razjasniv uz provodiča sv. Tomu Akvinca pitanje: s česa su žrtve; o političkih i družtvenih uredbah i odnošajih kako medjusobnih, tako prema inozemcem, pak o kućevnom životu, dodav ovim hvale vriednu povorku onih učenjakah, koji su obširnije narisali državu ebrejsku, svetu i gradjansku. U drugoj stranci bavi se pisac sa samom knjigom zakona, gdje sa strogo katoličkoga gledišta najprvlje slovi o piscih svetih knjigah, pa prešav na petere knjige dokazuje, da su Mojsijom spisane; i ovdje ćeš najći razsude učene, polemičke i nabožne o raznih mnienjih što prijateljah što neprijateljah predavanju sačuvanu u obojem zavjetu božjem. Stranka treća opisuje čine Jozuine, poviest Izraelićanah pod Sudci i tri spisa kao izvore za ovu poviest.

Drugi odsjek počimlje s kraljevi, pa teče do sužanjstva babilonskoga od g. 1084—586. p. r. K. Pripovieda nam u ovoj znamenitoj česti u tri glave, kako je državnu vladu ebrejsku izmienio monarkički ustav, te kakovim je sada putem objavljenje božje prihadjalo odabranomu puku. Tudie su nacrtani obširno, točno i jasno svi čini Saulovi i Davidovi, ustroj državni svetski i svjetski, opisani su temeljno svi spisi Davidovi, Salamunovi s nabožnom knjigom Jobovom. I ovdje su učeno i strogo katoličko protumačena mnoga mjesta mesijanska; a vele ugadja srdcu po katoličku odgojenu, kad čita liepe razprave o psalmih, svakdanjoj molitvi svećeničkoj, o Velepjesmi, o hramu i njegovu gradjenju. Prelazi zatim na razkolničtvo, pa s prva razlaže historiju deseterih plemenah sa spisi, što ugledaše svjetlo za tužne ove dobe; za ovim izvadja koje iz spisah povjestnih, koje iz proročanskih poviest ostalih dvajuh plemenah, opisuje kako valja knjige manjih i dvojice većih prorokah i inih pisacah, koji pomno djelovahu za uzčuvat zakon neporočno, a narod od propasti. Nije u listu ovom mjesta dovoljna, da pobližje navedem umne razprave pri Izaiji, Juditi, o vjeri ebrejskoj ove dobe itd.; bez prigovora smjelo mi je reći, da je ovdje dosta blaga neocjeniva za čovjeka, komu je stalo do toga, da malo pobolje zaviri u stari zavjet.

Treći odsjek dovršujući se blizu dobe narodjenja Krstova, tužnija je sadržaja od dvajuh mu premacah, čim ovdje naš pisac pripovieda o utamanjenoj državi židovskoj i njihovom težkom robovanju u Babilonskoj; govori nakon toga o utješiteljih njihovih za jadovanja ovoga: Ezekielu i Danielu, o pomilovanju božjem, kojim su težki tudji jaram stresli, državu svoju na novo ustrojili, drugi hram sagradili, te opet svoji u svojem postali. Opisuje i ovdje spise napisane što u prognanstvu, a što nakon toga, riše hram Herodijev prozvan, živovanje Židijah pod Perzijanci, tumači po koja važnija mjesta mesijanska izvadjena iz proročkih knjigah ove dobe, a najzad prekrasno glagolji o spoju Prorokah medjusobnom. U glavi drugoj rieč je o junačkom vladalstvu Makabejskom i odnosnih knjigah, o izpunjenu proročanstvu Jakovljevu (već spomenutom), kadno je žezlo oteto od zadnjega potomka Judina, a prenešeno na okrutna tudjina Iruda. Napokon priključen je opis raznih sektah, o kojih jasno govore pisma novoga zavjeta, a zapečaćen vas ogromni spis s divnom onom izrekom „Τέλος νόμου Χριστός“ koju je u ovom djelu pisac naš dovoljno dokazao. Svršuje djelo zlatnimi riečmi sv. Tome Akv.: „Magno Dei consilio factum est, ut post hominis casum non illico Dei Filius mitteretur. Reliquit enim Deus prius hominem in libertate arbitrii, in lege naturali, ut sic vires naturæ suæ cognosceret: ubi cum deficeret, legem accepit, qua data invaluit morbus, non legis sed naturæ vitio, ut ita cognita sua infirmitate clamaret ad medicum et gratiae quæreret auxilium,“ te prosi pomoć u bl. Djevice, čim će poviest novoga zavjeta s božanstvenim njenim Porodom započeti.

Opisao sam ovim na najkraćju ovaj liepi plod na bujnom polju bogoslovnom, no mi valja pridodati, o čem sam se puno osvjedočio, da je učeni pisac djelom ovim po najveće smierao izraziti ćut i nauk katoličke crkve, te mnenja mnogih učenjakah oduševljenih po katoličku u ovoj temeljnoj i glavnoj struci bogoslovne znanosti u jedno sabrati, čim bi u čitateljih probudio iskreno štovanje i što većju ocjenu katoličkoga predavanja. Zadaću ovu riešio je tako, da mu je sbilja slabo premacah; kanio je okrom toga javnosti izručiti uspjeh mnogogodišnjega svoga truda i posla uložena jedino na smiernu obranu katoličkoga nauka; a ovo s toga priključih, da se nebi u kom izrodila misao, kao da je ovo djelo jedino spisano, da bude u prilog novomu bogoslovnomu, a poosob bibličkomu sustavu, na koj, kako mi je po-

znato, mnogi — a budi mi slobodno reći — bez dovoljnih razlogah kriče i nasrću. *)

Iz česa i potiče želja moja, da se u dotičnih naših zavodih najme s praktične vriednosti ovakovo djelo ocieni i uvaži.

Dopisi.

Iz Rasinje. Štovani čitatelju! Mnogu si jur besjedu čitao napisanu na pohvalu prevriednoj i bogumiloj obitelji pl. Inkeya što u ovom crkvenom listu, a što u drugih domaćih novinah; ali nije još ni desetina dobrih njezinih dielah čuvena na javi. Nije njoj stalo do toga, da se svaki dobar čin raznosi po svietu, niti ona tim namjerava steći kakovu slavu, niti joj opet dopisnik iz samotna zakutka može kakovim dopisom uzveličati slavu; nego jer dan danas treba liep primjer iznašati svietu na uzor, zato evo šaljem u sviet novu liepu viest o presvietloj ovoj obitelji, da se vidi, koliku blagodat izlievaju milostive desnice na ubogi moj puk. Župna crkva rasinjska bijaše njekada kapelica spadajuća pod župu sv. Kuzme i Damjana t. j. Kuzminca, a kašnje u novoj razredbi župah prije 90 godinah po prilici postade i ona maticom. Crkvi mnogo treba, dok se stavi u red, a rasinjskoj malenoj i ostareloj trebaše i premnogo; pa tko ju najprije poveća, uredi i obskrbi? tko ju tako podiže, da se sada nesrami, neću reći najljepših, nego sigurno ljepših crkvah u našoj biskupiji? Tko drugi, ako ne presvietla obitelj Inkeyova! Od nje joj je ures i podpora od postanka sve do sada. Milostiva gospodja Ljudmila Inkeyica, rodjena grofica Deymova, od kada je za njezinim zaštitnikom, vazda se brine, da ju kakovim darom daruje; a što je ona sve za nju učinila za kratko vrieme, neda se ni izbrojiti, zato spominjem samo najnoviji njezin dar. Stavila je naime svojim rukama napravljena i liepo izvezena dva jastuka na žrtvenik, poklonila jedan krasan i starinom znamenit kip i povrh toga 40 forintih za pahe i nebo, što je sve sada liep ures crkvi. — Nu misleć prevriedna obitelj na crkvu, nije zaboravila ni na njezina vjerenika župnika, ter je i njemu inventar, malen, siromašan i za početnika kukavan, raznim žitkom, sočivom i gotovim novcem pomnožala. Zadovoljiv opet crkvu i župnika obazire se ona milostivim očima na puk, te i njega dariva i pomaže. Poslie nesretna požara, u kom izgori i učiona, prebijaše se učitelj sa školskom djecom punih šest godinah po nezdravih seljačkih kolibah; pak evo sad će biti i otoj nevolji kraj. 28. Travnja staviše presv. g. Ferdinand pl. Inkey, gospodja mu Ljudmila i sestra njezina grofica Deymova temeljnik za novu učionu. Mili čitatelju! da ti je bilo vidjeti nježne ruke ovih vitežkinjah, kako se oko kamena previjaju; da ti je bilo vidjeti plemenitoga muža, kako marljivo radi oko njega, a uz to lica, kako se zrcale od veselja, te izražuju otčinsku i materinsku ljubav; kako darivaju djecu stranom liepimi knjižicami, a stranom srebrnimi dvadeseticami; a osobito, da ti je bilo čuti kratak nu liep govor, kojim djecu na marljivost u nauku opomenuše, i sám bi bio obilovao onakovim čuvstvom, kakovim sam obilovao ja radostan do uzhitjenja. Ovim je kamenom, ufam se u Boga, stavljen temelj boljoj sreći u našoj župi; znamo bo, da je učiona drugom polugom pravoj prosvjeti i blagostanju. — Da Bog plati ovoj prevriednoj obitelji, ter blagoslovi i nju i njezino novo dobro djelo — učionu; on ju poživio sretnu, zdravu i veselu na korist crkvi i domovini, kojoj ovako svojski služi.

F.

Iz Daruvara, na 17. Svibnja. Ja sam više putah u životu razmatrao, kako je koristno za katoličku crkvu, što (po naredbi božjoj i primjeru apoštolah) sami biskupi svetotajstvo potvrde vjernim podieljuju, gdje nasuprot u iztočnoj crkvi to pravo imadu i svećenici. A u mojem uvjerenju jošte bolje obsvjedočio sam se ovih danah.

Imao sam naime sreću u njekih župah garešničkoga kotara prisutstvovati, gdje je svetotajstvo potvrde podieljivala nj. uzoritost naš visokočastni g. kardinal i nadbiskup.

Kod dolazka velikoga svećenika, kad ga svećenstvo i puk dovede u crkvu, osobiti utisak učini na vjernike, što pobožno klečeći dobivaju od svojega biskupa apostolski blagoslov. Nedvojim, da se mnogo srdce negane, i mnogo lišce suzami neoblije, što je posljedica duhovne radosti, jer imadu neizrecivu sreću, da ih njihov duhovni nadpastir blagoslivlje.

Drugi dan najprije svećenstvo i puk čuju i vide biskupa na prodikaonici, od kud razlaže nebeske istine. Zaisto dušu usrećujući to su časovi! Bogoljubni narod uzdiše: blagoslovljen, koj je došao u ime Gospodnje! — A o narodu može se reći: blaženi, koji slušaju rieč božju i nju obdržavaju!

Izza toga služi vrhovni pastir sv. misu uz liepu podvorbu, a župni puk pjeva misne pjesme. Ja sám, koj već više godinah nisam imao slične sreće, videći siedoga nadpastira, kako prikazuje nevinu žrtvu Višnjemu za griehe naše, i da nam izprosi zemaljski i nebeski blagoslov, bio sam duboko tronut, a i ciela dubkom napunjena crkva. O da nam je zaviriti u srdce svakoga pojedinoga, kako se sretna s cieni, što može prisutstvovati biskupskoj sv. misi!

Kasnije drži se katekizacija. Nj. uzoritost vrlo mnogo drži do ove struke dušobrižničtva, i s neopisivom

---

*) Mnijem, da je „Kat. list“ o tom sustavu u svoje vrieme točno izviestio one muževe, koji se ovakovimi pitanji zanimlju. Mnenje je moje, da se baš njim mnogo temeljitije i laglje biblično znanje, naime, kao što jur napomenuh, s praktičkoga gledišta, postići može, nego-li sistemom, u kom je bibličko gradivo na više granah bez skladnoga spoja razkomadano; dakako, da je tomu treba osobito s prvine truda i vještine. Ja sam spreman svaki čas o tom pitanju pobližje i točnije mnenje svoje izraziti budi u privatnih listovih, budi na javi u našem glasilu, ako komu bude donj stalo.

radostju i točnostju prisutstvuje izpitivanju mladeži iz kršćanskoga nauka. Sretan svaki duhovni pastir, koj se i u ovoj struci svoga pastirstva odlikuje, jer ga postigne zaslužena pohvala i priznanje od strane vrhovnoga pastira — a sretna i mladež, jer izvan koristi, što joj pruža sveti nauk, dobije liepih darovah; a oba razvesele otčinsko srdce svoga biskupa, kojemu je najveća naslada, kada vidi, kako njegovoj vrhovnoj skrbi povjerena mladež napreduje u dobi, znanosti i milosti pred Bogom i ljudmi, te se u mladosti plodonosno sjeme sretne budućnosti polaže.

Zatim podieljuje se svetotajstvo potvrde. Molitva, polaganje rukuh, pomazanje sa sv. krizmom jače kršćenika u vjeri, podieljujuć mu milost Duha svetoga, da vjeru svoju stalno izpovieda i polak nje živе, — pripravan i mogućan za spas duše svoje sve suprotivštine ovoga svieta podnesti; tim postane on vjeran i hrabar vojnik pod zastavom Isukrsta, pod kojom vojujemo za vječnu nebesku slavu i sreću, imajući pred očima izreku sv. pisma: Nemogu se uzporediti trpnje ovoga vieka s budućom slavom, koja će se očitovati u nas.

Najkasnije iza ovršena pregleda crkve i njezinih stvarih, u provodu blagoslovi se počivalište mrtvih, i biskup moli za preminule duše, da je Višnji obraduje slavom nebeskom. I zaisto: sveta i spasonosna je misao za mrtve moliti, — jer s kojom mjerom mjerimo, s istom će se i nam odmjeriti.

Ovako sam si važnije časove apostolskoga posla predstavio, što ga biskup prigodom podieljivanja sv. potvrde ovršuje, i mislio sam si: sretna nam dana! kolike duše potvrde i objače se u vjeri i dobrih djelih, a koliko ih se povrati k Bogu, od kojega po griesih bile su odstupile, — a nitko sretniji od onoga, koj spasi dušu svoju!

Po svih mjestih vjernici, da se pokažu zahvalni Bogu i svomu vrhovnomu dušobrižniku, bacali su se na koljena i svim mogućim strahopočitanjem i dostojnostju primali i sprovadjali apostolskoga nasljednika, hvaleć mu za tolika dobročinstva; duhovnom radostju veselili su se videći u staroj dobi veselo i zdravo lice, te divili se blagosti srdca nj. uzoritosti, koja ostavi u svakom srdcu zabilježenu uspomenu: Blažen, koj dodje u ime Gospodnje!

Iv. St.

Viestnik.

Iz Zagreba. Minuli utorak kao smrtni godišnjak bana Josipa Jelačića, obdržavane su nad pokojnikovim grobom u Novih Dvorih svečane zadušnice, kamo je u to ime mnogo odličnih licah iz okolice i Zagreba došlo bilo.

— Sl. županija riečka zamolila je preuzvišenoga gosp. biskupa djakovačkoga Strossmayera, da bude kum kod posvećivanja županijske zastave, koje će se dne 25. t. m. na Grobničkom polju ovršiti. Nj. preuzvišenost doći će u to ime putujuć preko Beča i sv. Petra sutra t. j. 23. t. m. na Rieku.

— Preuzvišeni gosp. državni savjetnik baron Metell Ožegović opet je sboru duhovne mladeži sjemeništa zagrebačkoga poslao 20 for. na književne svrhe, — na kom daru očituje se ovdje visokomu podupiratelju svih domoljubnih nastojanjah od strane nadarenikah smjerna i javna zahvala.

Iz Karlovca piše „Glasonoša:“ Prošaste nedjelje (t. j. 11. t. m.) začeše braća Isusovci gg. o. Ayala i o. Gjuriceo propoviedati u hramu sv. Trojice. Propoviedaju svakoga dana dva puta, i to o. Ayala u 9 satih prije p. a o. Gjuriceo u 6 satih po podne, krom toga sakuplja se svakolika školska mladež karlovačka, kao što i rakovačka svaki dan u 9 satih u crkvi sv. Barbare, gdje joj se slovo božje o. Gjuriceom tumači.

Predavanje rečenih častnih otacah, njihova revnost u izpunjivanju svete zadaće svoje, te sila besjede poznata su jur dobro u domovini našoj, s čega bilo bi suvišno ovdje jih napominjati.

Oba častna otca ostanu, kao što razumjesmo, do 20. t. m. u gradu našem, kojim danom odlučiše zaključiti duhovno svoje službovanje, te odići u Zagreb, da se poklone nj. uzoritosti stožerniku i nadbiskupu našemu.

Iz Beča. U favoritskoj ulici u prigradku Wieden u njekoj kući zapanjiše se od čuda vratar i vratarica, kad po noći njetko zazvoni s vana, a oni otvoriše vrata te opaziše čovjeka u košulji i gaćah, gologlava i bosa, proseć, da ga puste u nutar. Oni ga puste u nutar na konak, a sutradan obuku za silu i odvedu ga u obćenitu bolnicu u Alservorstadt, gdje se pronajde, da je to tamošnji bolestnik malo smetena mozga, a utekao kroz okno od zahoda, te na polak gol prevalio daleki put u prigradak Wieden. Ovaj dogodjaj javljaju ovdješnje novine posve na prosto, kano da to nije nikakvo čudo. Makar i nije; ali vendar, da se je to dogodilo u istoj bolnici pod upravom milosrdnicah, svi listovi bili bi digli paklenu viku na milosrdnice i njihovo gospodarstvo.

Iz Slezke 24. Travnja. Kako se čuje, knez-biskup vratislavski zaputiti će se skoro na poziv papin u Rim. Crkva sv. Mihalja u jednom vratislavskom prigradku ostarila je jur do razpada, pak visoki ovaj gospodin namjerava da na istom mjestu sagradi novu, veliku s visokim zvonikom a u starom njemačkom slogu. Osnova od umjetnikah napravljena jako je liepa; a trošak preći će 100,000 dolarah. Ove jošte godine ima se udariti temelj, a za tri godine ima ovaj spomenik dobrotvornosti jednoga od najvelедušnijih crkvenih dostojanstvenikah biti posve gotov.

Iz Hamburga. Kod nas su baš sada misije. U trgovačkom gradu, gdje vlada podpuno nehajstvo za

vjeru, i gdje svatko ide za drugim blagom, da Isusovci drže pučke misije, to će se na prvi mah mnogomu činiti čudno poduzeće, a mnogomu morda i presmjelo. Pa ipak ne samo da jest tako, nego pače ide i dobro, kako se čovjek nebi ni nadao. A što vele nekatolici na to? Nijedne žalne rieči, nijedan list još nije o njih pisao što drugo, nego oli šutio oli je hvalio; nijedan se protivan glas još nije čuo u Hamburgu. Baš protivno reći bi, da si Isusovci ovdje stekoše pohvalu.

Iz Rima. Jer Ruska zahtieva, da papinski poslanik prama svećenstvu ima stupiti na takov položaj, od kuda bi s njim obćio samo preko ruskoga ministarstva, to papa neće da pošalje onamo poslanika.

Iz Lombardije. Putovanje Garibaldovo ovuda pobunilo je prosti puk upravo do mahnitosti. Za dokaz tomu budi ova primjetba lista: „Il Trevigliese“ izlazećega u gradu Treviglio, koj ovako piše: „Do sada nastojaše turinski list „Opinione“ da nas zavede na višebožtvo, hvaleć nam dan na dan svoje krive bogove; ali talijanski narod vjeruje samo u jednoga pravoga Boga-čovjeka (Uomo-Dio), a taj je — Garibaldi!“

Iz Turina. „Armonia“ promatra u jednom članku s naslovom: „Pio IX. Barrabi zapostavljen“ postupak Pilatov, te u ostalom piše ovako: „Pilat bijaše velik miritelj; od onoga časa, kako pisci i farizeji dovedoše predanj Isusa, nastojaše on, da ukloni „opreku lučeću dvie stvari“ stvar sinagoge i stvar Božju. Politika Pilatova u sudbenoj iztrazi proti Isusu skroz do konca jest mirovna. Da pomiri, rado bi on, da Isus progovori te odgovori krivim svjedokom; da pomiri, šalje ga k Irudu; da pomiri, dade ga bičevati itd.; da pomiri, opere si ruke; da pomiri, rado bi čuti želju puka, te ga pita: koga voli da pusti, Isusa oli Barrabu? . . . Pilat već tada poznavaše i cienijaše velika načela od god. 1789. a pod ovimi vrhovnu oblast puka; puk zavika: Na križ s njim! Osuda dakako bijaše krivična; ali tko da se uzprotivi puku? S toga Pilat nemareć za sva svoja obećanja, očitovanja i prosvjede obsudi na koncu Isusa na smrt. Pisci i farizeji grožahu mu se, da će ga srušiti sa stolice, ako jim nebude išao po volji, a njemu bijaše draga čast, mila mu bijaše osobito civilna lista, pak dade Isusa propeti.“

— Katolički list „Il Campanile“ u Turinu izlazeći prestaje izlaziti pod ovim imenom, pak će se s drugim u Turinu izlazećim, isto tako katoličkim listom „Piemonte“ stopiti u jedan pod imenom „Piemonte“; a to zato pod ovim imenom, kako oba lista očituju, jer „previdjaju u napried, da će kralj Italije opet biti samo kraljem Piemonta“. Globa, što je „Campanile“ u deset godinah po sudbenoj osudi imao platiti, iznaša svega skupa 40,000 franakah. Urednik njegov presjedio je svega skupa u tamnici deset godinah.

Iz Londona. Dne 15. Ožujka upita u dolnjoj sabornici Kinnaird ministarstvo sbog Matamarasa, osudjena u Španjolskoj na galije sbog prevabe na drugu vjeru. Lord Palmerston odgovori, da neće biti bez svakoga uzpjeha, ako se u Španjolskoj izjavi ovdašnje mnenje, ali da se vladi u tom poslu do sada nije izplatio trud. Španjolska vlada, veli on, ima ravno dobru volju za snosljivost, ali ima premalo snage, da po svojoj volji radi. Vlada njezina veličanstva neće štediti truda, da izposluje stradaocem slobodu. Mr. Blacke tvrdi, da će prispjelo pismo od španjolske vlade u tom poslu zadovoljiti; tvrdi, da je on godine i godine proživio u Španjolskoj i svojima očima vidio, da protestant ondje može imati podpunu vjerozakonsku slobodu, van ako hoće da baš nemiruje i buči. Sva je prilika, tvrdi taj isti, da su Matamaras i drugi uznici sakrivili ne toliko protestantskom, koliko političkom propagandom. „Daily News“ opominje g. Kinnairda, neka toliko nesili vladu, da prestupi medje svojega prava. Matamaras, piše isti list, osudjen je po španjolskih domaćih zakonih, ter englezka vlada može se zanj zauzimati samo s dobra; a o pačanju u nutarnju upravu i zakone nezavisne države nemože biti ni govora. Tà nije ni u Englezkoj snosljivost na jedan mah došla; već da je došla tako, što je u njoj bilo različitih silnih, ali posve nesnosljivih vjerozakonskih sljedbah, koje vidiše, da se moraju razgaliti.

* Medju biskupi, koji odoše u Rim, spominjemo danas nadbiskupa olomučkoga Fürstenberga, vesprimskoga Ranoldera i kaločkoga Bonaca. — Francezka vlada, koja je prije njekoga vremena u „Moniteuru“ bila izjavila, da će se protiviti putovanju francezkih biskupah u Rim, dala je ovim kroz ministra prosvjete u najnovije dobe prijaviti, da putovanju njihovu ništa nestoji na putu; pače je kardinalom ponudila bojnu fregattu za prevoz, što ovi ipak primili nisu, izjavivši, da neputuju u državnom nego tamo u crkvenom poslu. Usuprot je vlada piemontezka svojim biskupom zakratila putne listove u Rim, dà naložila im po ministru prosvjete, da ostanu u svojih stolicah.

* Ruski car pomilovao je nedavno sasvim bivšega administratora varšavske nadbiskupije biskupa Bialobrzeskoga. Kud god vraćajući se biskup prolazi, svuda ga Poljaci dočekuju svečano, a u jednom gradu izpregli su mu konje, te ga sami gradjani po gradu vozili.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Josip Turković, dosadanji duh. pomoćnik u Petrovini, postao je župnikom na Bregih.

Preminuo je g. Ljudevit Zahulja, izsluženi župnik u Rači.

Dopisnica uredničtva.

G. *F. M.* u *K.* Novci su stigli i sve je poplaćeno.

G *A. V.* na *R.* Strpite se do sliedećega lista.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 22. **U ČETVRTAK** **29. SVIBNJA 1862.** **TEČAJ XIII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Glavni uvjet obstanku družtvenoga života.

Od *J. U.* u *Dr.*

Tko velike dogodjaje našega vremena s pravoga gledišta i okom vjere smatra, on u sveobćem pokretu današnjega svieta nevidi no prst božji. Nije to djelo budi koje stranke, niti posljedak čovječjih snovanjah, ova bo jesu sujetna; to je dopuštaj Svevišnjega, preko čigova znanja i volje niti vlas s naše glave nepada. Samo sredstva bijahu one čovječje sile, koje ovim s posljedicah toli važnim pokretom vremena znajuć ili neznajuć zamahnuše, — sredstva one premudre promisli, čiji prst u list poviesti kako u vrieme Babilona upisa kobne rieči: Mane, Thekel, Phares. Dan. 5, 25—28.

Opačine vremena jesu bjelodane. Pravi i duboki im korjen jest u odpadnuću čovječanstva od Boga i njegove svete crkve. „Narodi se napiše vina Babelova, i zato se poteturaše.“ Jer. 51, 7. Otrovan napoj krivih naukah kolâ u omamnoj čaši. Dolje s crkvom! vapije se; nećemo slobode vjere, nego nevjeru. Vjerozakona, koj se iz družtva iztisnuti ima, treba da iz duha čovječjega nestane. Neima vječnosti, neima neumrlosti. — — Tako uči žalibože sve to više prostiruća se nevjera, koja sve nieče, što svojim ograničenim umom doseći nemože.

U tom prilištu težki jadi duh čovječji do crne zemlje. Počinjen je zador u najskrovitijoj svetinji i napadnut glavni temelj družtva; najljepše nade mu podgrizuje crv. Europa je bez utjehe i bez ufanja, jer je od Krsta i njegove crkve odpala. Hoće da vladaju bez Boga. Sreću hoće bez krieposti, kriepost bez bogoštovja, bogoštovje bez božjega razsvietljenja; hoće politiku bez morala, moral bez vjere, vjeru bez objave, objavu bez crkve, crkvu bez duha svetoga; hoće da ono, što samo u sjedinjenju obstati može i dobar plod činiti, razluče, i u razlučbi uspješnim učine.

Evo sadanjega poganstvâ, čigov se kvas u sve struke sve to više širi. Ljudi su vrelo vode žive ostavili, i načinili si bunare, koji vode nedrže. Klanjaju se teocu tako rečene prosvjete, a Boga i njegovo kraljestvo zapustiše.

Gdje ipak cvate nada boljoj budućnosti? „Pustite malahne k meni,“ vapije Isus; „jer njihovo je nebesko kraljestvo.“ Rasteću mladež u to kraljestvo voditi jest u ovaj par najvažnija, ali i najuharnija zadaća svakoga duhovnoga pastira Učiona pruža mu k tomu najljepšu sgodu, da obuku majčinu nastavi ili nadomjesti, a daljoj obuci u crkvi da dobar temelj položi.

Neće biti s gorega, ako, prije nego stanemo o predmetu govoriti s gledišta, s koga naumismo, u obće samo natuknemo, kakve treba da budu naše učione. Ove imadu biti zavodi, u kojih se djeca učiti i odgojiti imaju za dvostruku domovinu, vremenitu i vječnu. Učione treba da budu duhovni perivoji a duhovni pastiri vješti vrtlari, te ovih prva skrb, da njihovi nježni gojenici dobiju potrebite svjetlosti i topline, to jest obuka uma i srdca treba da koraca jednakim korakom. Izključivo sám um na štetu srdca znanostmi natrpavati, čini ledene racionaliste; zanemarenjem uma buditi čuvstva, proizvadja cvieće bez ploda, puko osiećanje i vodi k pietizmu i zanešenosti.

Jer u djece ima kao u svakoga nepokvarena čovjeka pravilno više srdca no uma, te zato mnogo lakše je kroz srdce umu, no kroz leden um srdcu govoriti, to se odgojitelji mladeži učiti imaju, da budu srdcem i istinom djeca. A kad si srdca malahnih za se dobio, neprepusti takodje umne sile im shodnimi vjerozakonskimi nazori bogatiti, te nećeš podići polovične ljude.

Naše učione nesmiju biti ledenice. Koje koristi mi je soba najsvjetlija, ako u njoj trnem od zime i raditi nemogu? Koje koristi jesu crkvi i državi najvrliji članovi s najprostranijimi znanostmi, ako im u grudih nebije toplo srdce za pravo i kriepost? Žalostno izkustvo uči nas, da u višjih zavodih učeća se mladež novijega vremena svake godine svoga napredovanja postaje bezvjernijom, i da odveć često nabožne ćuti, nabožna života nestaje istom mjerom, kojom se znanje uma množi, dok napokon današnji djaci opraštajući se sa školami opraštaju se i s vjerom. A odkle to? Odtuda, jer se s vjeronaukom baratalo kao s predmetom spadajućim više umu nego-li srdcu. Izpiti o vjeronauku izpadnu u školi veoma dobro, izvan škole većinom veoma zlo. Pravi izpit o vjeronauku jest — život.

Hoćemo-li pako, da nam škole kao učevni i gojitbeni zavodi blagodatno plode, to je suglasno sudjelovanje duhovnog pastira i učitelja neobhodno potrebito — conditio sine qua non.

I tako evo nas na našem stanovištu, da se i mi ozovemo glasom o razlučbi učione od crkve, glasom, koje nemožemo no iskreno žaliti; jer se tim žalibože dokazuje, da se potrebe vremena i narodah nepoznaju.

Nećemo da potanko razglabamo, kako — slabo označiv — nebi bio dokaz velike državničke mudrosti, svećenstvo od obuke bezuvjetno odbiti; nećemo da dokazujemo, kako bi nepravda bila državljane zato, jer su takova staleža, izključiti od največega djela ljubavi u obziru svojih budućih sugradjanah; prelazimo, da u ustavno ujamčenoj slobodi bogoštovja sadržaje se pravo, sučlanom svoga vjeroizpoviedanja pružiti svaku moguću sgodu nastave u naucih vjere i ćudorednosti i nje u obrani sgodom duševne vojne proti vjerozakonskim protivnikom onakim načinom voditi, koj obćemu miru i blagostanju nije pogibeljan, — o tom svem, kako rekoh, nećemo da na široko govorimo. To pako držimo i velimo, da glavni uvjet obstanku družtvenoga života jest, da se upliv crkve u odhranjenju puka podupire. „Ala smjele, dà drzovite rieči!“ čujemo, kako nam gdjekoj odgovara, — ali rekosmo, te rečeno neporičemo.

Drevni poganski viek pripozna, da je doduše moći naći narod bez tvrdjah i gradovah, ali bez vjerozakona i žrtvah nijednoga. Ako pako to stoji, ko što nedvojbeno jest, da se nabožni živalj iz čovjeka iztisnuti neda, pitamo, kakovo odhranjenje je ono, koje čovjeka neuzimlje, nesmatra onako, kakov jest? čim da plodi takovo odhranjenje, ako se u njem ubitačan razdor goji? Zar nam može u prilog biti da si odhranjivamo državljane, koji se sami sobom razpadaju, a svoje nutarnje razpadanje spoljašno širom razprostiru? Zar nam može u prilog biti, da mladež na noge podižemo, koja, jer se nije u njoj pokušalo, da nerečem, neizvelo podčinjenje pod jedno višje bitje, badava za mirom čezne, te samo u sveobćem prevratu i nemiru kojekakvi obstanak nahodeći do začasnoga zadovoljstva stigne? Dà, dà, ogrešujte se, vi reformatori narodah, ogrešujte se samo — prkoseć i poviesti i dušoslovju — prema nabožnomu življu u čovjeku, i nepazte ga, ili upravljajte s njim protunaravno, ele osjetiti ćete, ako i nebudete izpovjediti, da podigoste djecu, koja čovječju narav nijeću, jer ste vi spodobu božju u njoj, koliko je na vas spadalo, izbrisali i razorili, te samo marvinskoga, sili uzbunjene naravi žrtvovana čovjeka izza sebe ostavili.

Ali primjećujete: „Tko veli, da hoćemo odhranjenje bez vjerozakona? — samo ovaj treba da umu primjeren bude.“ Kakovu umu? Jeda-li umu desnice ili ljevice ili centruma? Umu-li republike ili ustavne monarkije? — Vi se podsmjehivate žalostivi sbog ovoga pitanja; pa ipak pitajte se sami, jeda-li u strančarstvu sve neuzimlje boju, koju si izabere? jeda-li um — možan gospodovatelj — takodjer nepostaje vitkim slugom svrham stranačkim, i vjerozakon, koj ga prosvietli, takodjer po zahtjevu istih neprekrojiva? — Gdje ono, što vjerovati imamo, nestoji kao izrečen nauk neprevarivoga najvišjega bitja, gdje ono, što željeti i činiti imamo, nestoji kao neukloniva zapovied neograničenoga gospodovatelja pred našom sviestju, u jednu: gdje neima vjerozakonu positivnih osnovah, tuj može si vid vjerozakona sačuvati, ali bitja i krieposti mu nestà. Jeda-li bi tada u stanju bio silu strasti uztegnuti? Jeda-li bi mogao pravu vjernost, točnu pokornost postignuti, ili samo popuštenje iz razlogah uma, ili bolje rekav iz razlogah lukava računa? Nikada i za nikada neće vam za rukom poći dobre državljane si odhraniti, ako-li se njim kao sveta istina neutisne, štono Isus reče Pilatu: „Ti nebi nikakove vlasti nada mnom imao, da ti nebi od ozgô podata bila;“ što sv. Pavao Rimljanom piše: „Svaki neka se podloži vlasti predstavničkoj, jerbo neima nikakove vlasti van od Boga, i ona, koja jest, od Boga je postavljena. Zato koj se vlasti protivi poglavarstva, protivi se božjim naredbam, a koji se ovim protive, natežu si prokletstvo.“ Pitajte poviest svake dobe, i ona će vam kazati, da početkom iznovične radnje oko reda u Francuzkoj vjerozakonske osnovne istine kao neobhodno potrebita gradja upoznate i skrbno uporabljene bijahu. Vjerozakon, komu temeljna načela jesu borba proti sebičnosti, temeljnim zakonom glavna zapovied:

„ljubi Boga nada sve, a bližnjega svoga kako sám sebe,“ vjerozakon onoga učitelja, koj bje poslušan tja do smrti križa, i koj od svojih učenikah zahtieva, da sami sebe zataje, svoj križ na se uzmu i njega sliede, koj pomirenje toli vruće preporuča, koj veli: „dajte caru, što je carevo,“ — takav vjerozakon moraju oni, koji narode voditi imaju, koji znaju, da jih bez vjerozakona voditi nemogu, samo dobrodošlicom pozdraviti.

Ali tuj se opet diže prigovor: „Mi neimamo ništa proti kršćanskom vjerozakonu, nego i to kruto proti duhovničkom uplivu u odhranjenje puka, te hoćemo da jedno od drugoga strogo razlučeno vidimo.“

Da vidimo, u čem taj upliv sastoji? U tom, da svećenici kao katekete vjeronauk predavaju, da svećenici kao mjestnih učionah ravnatelji obuku župnih, odnosno filialnih školah nadziraju i njom upravljaju, da svećenici kao okružni školah nadziratelji učione kotarske ravnaju i da im je važan upliv u učiteljsko osoblje u kotaru podieljen, da je biskupskoj vlasti uprava školah ciele biskupije predana, da je njegdje, kako je do nedavna i kod nas bilo, pri svjetovnoj vrhovnoj vlasti namještensvećenik, koj o struci učiteljskoj, osobito narodnih učionah izvješća i savjete podavati ima. Doduše velike su to prednosti, koje su crkvenim licam u pogledu narodne obuke podieljene, te ipak — zvonilo to makar neobično — ufano malo tko od njih željaše, da se ovaj mnogo sgloban organizam uzdrži, jer se odveć često osjetilo, da pisarničke forme i statistična data sačinjahu mjerilo vršenja dužnostih, i da izza nebrojenih izvješćah i razjasnjenjah vrhu kakova predmeta glasjaše uspjeh, da jošte nije doba promjenu činiti.

Posljednju stran upliva u odhranjenje naroda hoćemo rado da izgubimo. Nu ako, što je nedvojbeno, pod duhovničkim uplivom razumieva se savjestno predavanje svih istinah spasenja; ako se razumieva vlast duhovnog pastira, da proti urinutomu učitelju, koj samo za nevjeru kortešuje, kriepostju službe i časti ustane; ako se razumieva vlast biskupah, da svoje ovce od takovih učiteljah, ako-li se tomu drugčije nedoskoči, utemeljenjem svojih školah obrane; ako-li se to pod svećeničkim uplivom u škole razumieva, i hoće se, da se odhranjenje puka od takova upliva oslobodi, — onda je životni uvjet kršćanske vjere u obće, a na pose katoličke crkve u državi povriedjen, samoj pako državi zadate rane, koje sobom donose gotovo odtudjenje državljanah od kršćanskoga življa. Crkvi neprijazni prosvjetitelji narodah i popravljači svieta mora li bi se ipak malko na najprostiju istinu izkustva u odhranjenju obazrieti, da najme svaki odhranitelj svoj uzor savršenstva u pitomcu udjelotvoriti nastoji, te da uprav zato onaj, koj se svaki dan u službi Najsvetijega, da s istim najsvetijim bićem bavi, skrbiti će se plemenitiji uzor u svojih pitomcih uživotvoriti, nego-li oni, koji u vrevi svieta i u prašini svjetovnih skrbih samo odveć lahko uz zemaljsko opredieljenje čovječje zaborave nadzemaljsko, te polovičnost, nutarnji razdor i sve one posljedice, koje više kao s nemarom nabožnoga življa spojene navedosmo, navuku si, a državi odgajaju članove, koji možebit liepo umiju govoriti o dužnostih vladačevih i namjestnikah mu, koji žrtve doprinose, dok im namiguje čast i korist, ali koji tim žešće i bezobzirnije zahtievaju svoja prava, čim je udaljenija im misao o dužnostih za vrieme i vječnost. Jeda-li je od takovih podložnikah mnogo pomoći ili mnogo štete? jeda-li je polag navedenih naša tvrdnja vriedna podsmjeha, tvrdnja naime, da obstanak države zahtieva upliv crkve pri odhranjenju puka? Što-li dakle mudra politika radi toga želiti mora? — ostavljamo, da odsudi bezpristran sud.

(Konac će sliediti.)

Crkva i država.

Težnju crkve **za slobodom** s više stranah zovu **razlučbom** medju crkvom i državom. U jednom smislu tomu nazivku neima prigovora; jer naravno je, da se tim smiera na njeko razmršenje i razstavljenje, dakle na razlučbu smrse zametnute medju crkvenom i državnom oblašću. Razlučiti u bitnih odnošajih crkvu i državu, na to s katoličkoga gledišta nije nitko mogao ni pomisliti. Ali baš na ovu dvoličnu rieč oboriše se naši protivnici izvanrednom vještinom, krivi razumak rieči podmetnuše joj kao jedini pravi razumak, ter iz nje izvedoše dosljedke samo po sebi skroz neistinite, za crkvu i državu jednako pogubne. Na svoje zahtieve dobi crkva odgovor: Dobro, neka se razluči dakle crkva od države onako, kako ona zahtjeva, i neka joj se dade sloboda zahtievana; ali tada mora se i država **prvo** razlučiti od crkve posve, i tada nju sa svakoga obzira prepustiti samu sebi u svemu; **drugo** mora se od nje isto tako razlučiti i učiona, te biti smatrana jedino kao uredba državna. Ovi protuzahtjevi zadobiše valjanost na takov način, kano da se oni sami po sebi razumievaju, kano da su logički dosljedci izvedeni iz obćenito priznanih predpologah. Na svu žalost tim se dadoše prevariti i katolici. Malenom razpravom može se odnošaj razjasniti te odkriti lažljivost i lukavost na prvi mah dosljednih protuzahtjevah.

Odnošaj medju crkvom i državom neobstoji u tom, da bi država mjesto crkvenih oblastih upravljala crkvenimi poslovi; on paće ima posve drugi i kamo čvršći temelj. Crkvena samouprava nezahtieva dakle ni s daleka, da se crkva posve razluči od države. Kada mi tražimo nazad prava obitelji, obćine, družtva od absolutne državne oblasti, te za nje u njihovu obsegu zahtievamo samoupravu, to nepada nikomu na um, da to prozove razlučbom obitelji, obćine, družtva od države, te iz toga izvodi, da se tada i država mora od svega razlučiti. Crkva i država po svojem biću nemogu da se razluče, jer u velikoj osnovi Božjoj idu one skupa, uzajamno se podupiru i tim imadu izpunjivati volju Božju za spas čovjeka. To sigurno znači vrlo površno pojmiti odnošaj crkve naprama državi, kad se ustupljujuć crkvi njeka malena prava, koja joj po njezinoj naravi posve pripadaju, to zove njekakovom razlučbom. To je tašto previjanje riečih, a za ništa drugo, nego da se ljudi prevare, te s tom izlikom nahudi jednako i crkvi i državi. Kako god se ženitba nerazstavlja tim, ako otac obavlja poslove mužke, a mati poslove ženske, tako ni pravi odnošaj crkve naprama državi neukida se, ako i crkva i država svaka za se obavlja svoje poslove. Ako več hoćemo, da slobodu od crkve zahtievanu nazovemo razlučbom, to je ona takova razlučba, koja mora da dovede na jedinstvo. Mi smo tvrdo osvjedočeni, da po podieljenoj samoupravi država i crkva neće postati razlučene, nego se doista i za dugo sjediniti.

Crkva niti može niti se smie od države razlučiti, kako se u obće s ničim nemože da razstavi, što od Boga polazi.

Ona mora štovati državu kao uredbu Božju za spas čovjeka.

Ona mora svoje članove nagoniti, da se pokore poglavarstvu u državi, dokle god odgovara naredbi Božjoj.]

Ona mora dobro države promicati svimi svojimi duhovnimi sredstvi, dobru redu u državi veseliti se, a žaliti svaki nered i nemir.

Ona mora napokon svietu naviešćati: tkogod se uzprotivi po krivici svjetovnoj oblasti, taj da se protivi Bogu samomu i zaslužuje od Boga proklestvo (na Rim. 13, 2.).

Ali isto tako nemože i nesmie se ni državna oblast razlučiti od crkve, van da prekrši bitne svoje dužnosti.

Država je dužna prava crkvena braniti kano i prava svakoga od svojih podložnikah, a tako i od svakoga nepravedna napadaja. Braniti pravdu i pravicu, to je državi Bogom podieljena zadaća, koju prama svakomu imade vršiti.

Država je dužna prijati crkvi te joj biti u pomoć, da postigne svrhu. I ovaj dio njezine zadaće sliedi iz naravi Bogom joj podieljene dužnosti.

Država je dužna ovu obranu prava i ovu pomoć ne samo radi Boga, nego radi vlastitoga svoga dobra. Razluči-li se ona od crkve te od nabožne vjere svojih podložnikah, to se je razlučila ona od Boga i tim razorila sama sebi temelj.

Država je obvezana napokon na ovu obranu prava i ovu pomoć sbog samih svojih podložnikah. Ovi imadu pravo zahtievati, da im državna oblast nabožnu ćud u zajednici njihove crkve štuje, cieni, brani i podupire. Država nije nikakova ludovet u zraku, kako se svidi čijoj mašti, nego je sbiljna stvar odlučena za dobro ljudih, na koje se proteže; zanemari-li država njihove najsvetije interese, to je zanemarila dužnost.

Što pako rekoh ovdje o dužnosti države, da brani prava crkve i nju pomaže, neima se razumjeti samo o katoličkoj crkvi, nego o svakom vjerozakonskom družtvu, koje je u državi odobreno, a neprotivi se naravnoj ćudorednosti i štovanju jednoga pravoga Boga, kako prije razpravismo

Svakomu zdravu pojmu ob odnošaju medju crkvom i državom protivna misao: da se država od crkve razlučiti može te nju smie ostaviti samu sebi bez svake zaštite prava i pomoći, jur je daleko razprostrla bludnja, koju raznose dielom štampa a dielom zastupnici narodni. S toga krvava je potreba odlučno ju uzbijati, te državu opomenuti na dužnost prama vjeri svojih podložnikah.

Dopisi.

Iz Vrbovca dne 24. Svibnja. Kad se dosele nikomu nedade na to, omiljeli naš crkveni glasniče, da te izviesti o sreći, što ju doživ smo ovih danah, evo mene sa slabašnim svojim percem, javljajuć ti radost našu, koja nas zapade dne 15. o. m. Ovaj naime dan, kadno je i sjajno sunce, da uzveliča radost našega srdca, milostnije nego obično žarko svoje pomolilo lice, osreći nas prisutnošću svojom i razveseli uzoriti naš nadpastir, stožernik i nadbiskup zagrebački, vraćajući se iz garešničkoga kotara, gdje je dielio svetotajstvo potvrde. Ovdje ga dočeka uz mnogobrojno pučanstvo blagorodni g. vitez Hempl, domaće političke oblasti, koje se s pogl. gosp. Pajanovićem, velikim sudcem, pohvalno pobrinuše, da se što više sakupi pučanstva, sa susjednim svećenstvom mjestne župe upravljatelj, koj ga kratkim slovom, s učiteljem školska mladež, koja ga pjesmom, svečanosti ovoj primjernom pozdravi. Njegova uzoritost udostoji se uljezti u crkvu, gdje apoštolski podieliv blagoslov pregleda starinske rezbarije, rukom blagorodnoga g. viteza Hempla

obnovljene, i krasne slike sv. Ane, M. Božje, sv. Florijana i sv. Josipa, vještim kistom istoga blagorodnoga g. viteza naslikane, kojimi on ovdješnju crkvu nakiti. Svoje zadovoljstvo naročito izjavi nj. uzoritost mjestnomu učitelju, što ga tako skladnoglasnom djetca pozdraviše pievkom, a na poziv blag. g. viteza udostoja se navratiti u njegov dvor, gdje pregledav krasne umotvorine vješta domaćine, kojimi su nakićene njegove dvorane, uz romon zvonovah i veselo klikovanje puka nastavi svoj put u Zagreb. Svi ga propratismo srdačnom željom, da nam ga Bog uzdrži još mnogo godinah na slavu Bogu, a korist domu našemu.

Ovom mi sgodom valja spomenuti — neka mi oprosti skromna čednost gore hvaljenoga g. viteza, vriednoga starine, koja bi rado, da nezna ljevica, što čini desnica — valja mi, rekoh, da on spomenuti, osim što je stranom starinskimi slikami i rezbarijami, vlastitom rukom vješto obnovljenimi, a stranom i novimi krasnimi slikami nakitio crkvu sv. Vida u Vrbovcu, po bogoljubnosti svojoj nijedne nepropusti sgode, da na uzveličanje svečanosti i ponuku i pobudu na pobožnost, a po tom na slavu Božju nepridonese što je najviše moguće. Tako za božićne svetkovine vješto sgotovi i u crkvi namjesti krasan prozrak, predstavljajući Isusov porod s hrvatskim napisom: „Isus nam se porodi!“ Ovaj prozrak razsvietljen mnogobrojnimi svjetiljkami divni predstavljaše prizor. Na veliki tjedan složi u crkvi Božji grob, namjestiv iz svoje dvorane prekrasnu sliku, predstavljajuću živahnimi mastmi kako Josip Arimatijac i Nikodem sa pobožnimi ženami, namazavši dragomastmi Isusovo tielo, u novo ga zavijaju platno. Promotriti ovu sliku a neraztužiti se, nije moguće nego srdcu kamenu. Osim toga obreče vriedni starina, da će obnoviti, što je još za obnoviti u crkvi, i oslikati čitavu crkvu. K tomu dao mu Bože život i zdravje, a i postojane volje! To ovršiv eno mu presladke nade, da će biti blagoslovna uspomena njegova.

Na Rieci, 14. Svibnja. Treba da reknem njekoja mužu, koj šećuć po kršnom našem Primorju napuni torbu svoju neistinom i zlobnimi klevetami, te ju razsù u sviet na pogrdu i smutnju mnogih ljudih. Muž ovaj, (kako sam izpovieda) uzadje ob uzkrsu na brežuljak mirhe i na goru tamjana, pa poslie kako ga vlastita braća njegova gostoljubivo primiše, te preko blagdanah vazmenih bolešću oslabljena i mlohava pristojno podvoriše, u znak harnosti pred svietom ju pohuli, pocrni i ogrdi. Muž ovaj, koj jošte mnogo fratarskoga kruha pojeo nije, te radi toga u svakom obziru malo izkustva imati može, počeo se upušćati u isto vladanje i razpolaganje države, koje je član, te prezirati muževe mrtve, pa i jošte sada živuće, kojim nije vriedan odriešiti remenje postolih njihovih. — Nu koli velike su laži i klevete, koje muž ovaj u upitnom dopisu nagomila, neću ovdje razglabati, uhvam bo se, da neplašeći se nagla straha, i nasrtajuće na sebe jakosti opakoga, osvjetlat će obraz svoj pred svietom oni, kojim se radi o dobru glasu, i kojim su odnošaji prema pojedinim samostanom i njihovu osoblju potanje poznati nego meni. —

Ja valja da samo ono opovrgnem, za što točno znadem, na koliko je dopis napomenutoga dopisnika s Trsata nesmotreno i lažljivo pisan.

U 19 br. strani 151. javlja dopisnik trsatski, da se ondje u samostanu častnih otacah Franjevacah uveo treći red sv. otca Franje, te govori svietu, da je ovaj koristni zavod mnogo protivnikah našao tobož — uprav u onom staležu, kojemu je sudjeno, koji je uprav zato opredieljen, i komu je dužnost razširivati ga, i navadja njeku propovied riečku, koja je navlaš proti trećemu redu sv. Franje naperena bila. — Ja bivši ovogodišnji korizmeni propoviedaoc hrvatskoga porekla na Rieci nesjećam se, da bi štogod takova bio rekao u mojih govorih, što bi koje družtvo u obće, ili koju osobu ponase uvriediti moglo; no nepristrano i bez strasti govorah o zloćah ljudskih i kriepostih kršćanskih, kako je to dužnost svakog manjeg brata i propoviedaoca slova Isusova, što je i „Gazzeta di Fiume“ od 23. Travnja t. g. javno izrekla. — Onaj moj govor, koj je po dopisnikovu mnienju bio članom 3. reda namienjen, pobijao je samo pred-ude krive njekojih ljudih, koji sciere, da jur tim savršenstvo kršćansko postigoše, što njekoja nabožna djela izvršivaju, što se mnogo vremena zabavljaju u crkvi itd. pa uz sva ova bitne dužnosti staleža svoga zapušćaju, koje radi svoga zvanja zakonom božjim dužni su izvršivati. — U drugoj strani rečenoga govora karao sam one ljude, koji dužnosti staleža svoga po mogućnosti izvršivaju, no kod istoga svoga izvršivanja ili nikakve dobre nakane neimadu, — ili pak samo na oko dobra djela čine. — Prvim rekoh, da su dobra djela njihova praznovjerje, — a drugim da su licumjerstvo. — Istine ove dokazivajući naslanjah se ponajviše na sv. pismo i sv. otce, niti sam najmanje upotrebljivao sramotnih priimkah „bogomile svetopetke i svetosubote“, kako je to dopisnik trsatski u svom dopisu lažljivo naveo. Ako sam pak rekao, da nečine dobro one osobe, koje pun koš knjigah sobom u crkvu nose, i u tom jedino savršenstvo svoje postavljaju, dočim čeljad svoju i ostale bitne dužnosti svoje zanemaruju, to mislim, da će morati dopustiti g. dopisnik, da je pravo, ako ne sada, to bar onda, kada bogoslovne nauke dovršio bude. — Još većma mi se čudnovato čini, kako se mogao dopisnik upustiti u razglabanje stvari, koje on čuo nije, znadem bo iz njegovih ustiuh, da je on 20 danah kašnje došao na Rieku, kako ja tobožnje članove 3. reda vriedjajuće slovo progovorih. Neistinitu dakle ovu viest morao je on crpiti od kakova neznalice ili pak od zlobna koga klevetnika, jer običajno on najviše kriči, komu kuća gori. — No bilo što mu drago, ja svečano prosvjedujem proti svemu, što je dopisnik trsatski u svom dopisu proti mojoj propoviedi svietu raztrubio i lažljivo napisao.

Kano brat pako savjetovao bih dopisniku, da drugi put bolje pazi tko? — što? — i o čem pripovieda, pa onda tek stvar svietu priobći; jer koj čuva usta svoja, čuva dušu svoju; koj pak nesmotreno govori, čuti će zla. Posl. 13, 3. — A najbolje bi činio, kad bi pustio uvredljivo u novine piskarenje, nastojao stvari svoga zvanja, pa nedirao u ono, što jošte nerazumije, po imenu kad nebi prezirao staleža, — a početke njegove „nesretnimi i zloglasnimi“ krstio, koj visoko štuje svakolika katolička crkva, i koj bijaše, i dan današnji jest plodan muževi, kojim trsatski dopisnik u nijednoj struci dorasao nije.

O. A. Velec.

Viestnik.

Iz Zagreba 26. Svibnja. „Družtvo malenoga Isusa“ ili „Družtvo kršćanske djece“ za odkupljivanje poganske djece po Kini i drugih zemljah slavilo je, od kada ga za učione zagrebačkih milosrdnicah ustroji veleč. g. St. Tadić, dne 23. Siečnja o. g. svoju prvu godovinu, a 15. Svibnja drugu. Bivši onomadne svjedokom djetinje te svečanosti, razblaživahu mi se grudi, kad sam iz govora, što ga pod sv. misom veleč. g. Tadić djeci držao, razlažuć plemenitu zadaću toga družtva i njegovo djelovanje, još i to čuo, da je do prve godovine bilo upisano do 300 članovah, kod iste godovine da su djeca darovala 8 st. a. vr., a broj članovah da se povećao za cielu stotinu. Od mjesečnih prinesakah 2 novčića narasla je do sada svota od 65 stot. 11 novč. Ali me baš uzhiti veličajan prizor, kad su djeca prije žrtvovanja redomice polazila k žrtvenici ulažući svoje novčiće na dar. Doista je na čast toj djeci, koja su pri ovoj godovini darovala 7 st. 27 novč. a. vr. Po sv. misi izidoše djeca u vrt čast. milosrdnicah, gdje su obavila žrebanje od 28 imenah, koja će se dati poganskoj djeci, kad budu za ove novce kupljena i pokrštena.

Ako je ugodno gledati, gdje odrasli ljudi diele milostinju s razlogah i ponukah čovječnosti i ljubavi kršćanske, koje uzvišenost mudrim umom svojim pojme: a ono je upravo rajska radost biti svjedokom, gdje nejaka djeca s nabožne ćudi i ljubavi prama djetetu Isusu žrtvuju prištedjene novčiće za spasenje kukavne pogančadi.

Zato slava zavodu, koj na ovako plemenito djelo kršćanske ljubavi pobudjuje mladjahna srdašca! Čast roditeljem, koji umiju njekolikimi novčići razpirivati sveti plamen prave nabožnosti! Blagoslov i Božju milost djeci, koja se za mlada nauče djeli ljubavi povećavati kraljestvo Božje! A slava, čast, blagoslov i milost od Boga svim ravnateljem učionah, kateketom, učiteljem i učiteljicam, koji uzvišeno ovo družtvo plemenitim srdcem obljube! *L.*

— Prečastni gosp. Stjepan Mlinarić, kanonik ilirskoga kaptola sv. Jerolima u Rimu, krenut će za koji dan na put u Rim.

— Dne 26. t. m. poslie podne preselio se je u vječnost g. Franjo Barišec, prebendar prvostolne crkve zagrebačke i protokolista duh. stola u 41. godini života, a jučer prije podne sahranjeno mu je tielo u raku prvostolne crkve. Tužni ovaj glas, premda neće iznenada doći, ipak će, dobro znamo, nemilo dirnuti sve one, a takovih bit će mnogo, koji poznavahu pokojnikovo plemenito srdce, čestit značaj, veselu ćud, a uljudnost i uslužnost prama svakomu. Težke svoje i dugotrajne boli strpljivo je snosio, a primiv opetovano svetotajstva s podpunom, upravo kršćanskom odanošću predao Bogu dušu. U oporuci preporuča se molitvam i blagoj uspomeni svojih znanacah i prijateljah. Vječni mu pokoj!

Iz Beča. Prokletstvo iz Izraela izrečeno na milosrdnice wiedenske bolnice zadade u svoje vrieme veliko veselje, imenito bolničnim liečnikom, u gjekojoj novinarskoj pisarni, pred trgovanom, u gdjekojih čizmarskih radionicah i drugoj ostaleži, kamo se imaju još pribrojiti i glasoviti „dolnji stupci“ „Vorstadtzeitunga.“ Da pako u Beču ima u drugačijih „stupacah,“ i da taj posao ovdje mnoga glava drugačije razumie, dokazom budi znatan dar u novcu kralj. visosti g. nadvojvode Maksimiliana d' Este, predan milosrdnicam wiedenske bolnice. Ovoj kratkoj viesti možemo jur danas pridati i to: da se je nj. visost prije sam glavom o toj stvari porazgovorio s preč. g. kanonikom Holcingerom, ter tom prigodom izjavio da žali sbog ovoga nemila postupka sestre, kojim se zasluže oko bolestnikah nedadu tajiti. Preč. g. Holcinga kupio je jer za sakupljenje darove dva kučišta gdje će sestre na veselje „bolujućega čovječanstva“ a na žalost onih, koji za „bolujuče čovječanstvo“ troše rieči a drugčije ni prodrle pare, saviti se opet kano i prije na dvorbu bolestnikah. Hvaleć veledušnomu nadvojvodi na veliku daru želimo sestram u novom podhvatu sreću, samo prosimo, da si neuzmu za uzor uvedeniku bolnicu, kako je sada preustrojena.

Iz Linca. Na 1. Svibnja stavljen je temeljnik kamen stolnoj crkvi prečistoga začetja bl. dj. Marije, a vrieme je baš prijalo. U 7½ urah u jutro krenu iz stolne crkve provod, u komu idjaše domaći biskup a uzanj biskupi sv. Hipolita i Augustopolita in partibus, dostojanstvenici iz gornje Austrije, dostojanstvenici i kanonici linačkoga kaptola, zatim preko tri stotine svećenikah linačke biskupije, te iduć kroz svečano nakićene ulice stigoše na trg, na kom je trebalo obaviti svečanost, a ondje dočekaše višji častnici od vojske i gradjanstva. Sa selah bilo se je nagrnulo puka, koliko ga morda nikada nebijaše u Lincu. Svečanost trajaše sve do jedne ure poslie podne. Još i danas vrvi sviet na ono mjesto, na kom se ima uzdići svom krasotom gotičkoga sloga sjajući hram, za koj od kolinskoga umjetnika Statza napravljenu osnovu hvale svi umjetnici.

Iz Poznanja. Ovdašnji nadpredsjednik posla nadbiskupu Przyluskomu sudbena iztražna pisma, po ko-

jih je do dvadeset duhovnikah sbog politično-vjerozakonskih demonstracijah osudjeno te zahtieva od nadbiskupa, da povede proti osudjenikom sa svoje strane iztragu. Przyluski pako ne samo da je odlučno odbio zahtiev, protivan „zdravim pojmovom pravice,“ nego pače izjavi, da sud u tom poslu neima pravo.

Iz Hamburga pišu o isusovačkih misijah ovako: „Punih četrnaest danah držahu Isusovci Hergarten, Pottgeisser i Zurstrassen misije, a svaki dan bijaše katolička crkva slušaocah dubkom puna, osobito s večera za propoviedi glasovitoga propovjednika o. Pottgeissera. Velika muka bijaše ujagmiti u crkvi mjestance; jer bi po cielu uru prije propoviedi bio svaki kut zaokupljen. U gradu, gdje žive većinom sami protestanti, dalo bi se svakomu na čudo, kad bi se samo pročulo, da u njem ima Isusovacah, a kamo-li da propoviedaju, pa k tomu još tri puta na dan. Poznato je, da se o ježuvitih i ježuvitstvu križaju crne misli u glavi većine nekatolikah, pak nije šala za znaličnost vidjeti svojima očima ljude, o kojih neima dvojbe, da su iz onoga mrzkoga i razvikanoga reda. Sva je prilika, da je mnogomu, koj je bez predsude slušao jednu ili više propoviedih, popustio oli posve minuo strah od razvikanih članovah družbe Isusove; jer svaki ne katolik, koj išta ima razuma, mora priznati, da u njihovih propoviedih nije čuo posve nikakova nauka, koga bi osuditi mogao, samo ako je stao na kršćanskom položaju. Tko misli, da je kršćanstvo jur predobiveno te nagnulo u propast, taj će dakako sve zabaciti, što god propovjednici iz Kolina slušaocem rekoše. Ali takova nevjera nije tako daleko ovdje zahvatila. Kako-li pako ove velikim oštroumjem izradjene a pravom gorljivošću rečene propoviedi djelovahu na katoličku obćinu, to se nemože prosuditi; nu neobično tronuće srdacah bijaše opaziti osobito za zadnje propoviedi Pottgeisserove, koga mi sami glavom velikom pazljivošću slušasmo. Osobito je vriedno spomenka to, da propovjednici cielo ovo vrieme neizustiše baš nijedne rieči, koja bi bila mogla uvriediti koga od inovjeracah, pače, nije bilo čuti ni rieči „jedino spasonosna.“ Od nekatolikah, sigurno je, da rečiti propovjednici nepredobiše ni jednoga „obraćenika“ (?); ali je sigurno, da su mnogomu zabili u glavu bolje misli ob onom, što oni obćenitim nazivkom zovu „jezuitizam.“

Iz Rima. Sveti Otac razposla u Travnju okružnicu na sve patriarke, nadbiskupe i biskupe na iztoku. U njoj dokažuje on prvenstvo rimske crkve, a očituje ujedno, da razlika obredah nesmeta ništa jedinstvu crkve, te da je ono zlobna kleveta proti svetoj stolici, što se veli, da Rim prima iztočne kršćane u svoje krilo samo s tom pogodbom, ako se ostave svoga obreda. Spominje, da su njegovi predšastnici u poslanicah na iztočne katolike očitovali, da će poštovati njihove obrede, te veli, da je biskupa Melecija nedavna u krilo katoličke crkve primljenoga bilo vidjeti, gdje služi misu svojim prvašnjim obredom. Javlja nadalje sv. otac, da je, što može biti dokazom njegove brižljivosti za iztočne crkve, u Rimu naredio poseban, samo za njihove poslove odredjen sbor. Sbor pako taj, da se može prihvatiti posla te vršiti svoju zadaću, morade prije i to potanko spoznati stanje istih crkvah; s toga nalaže patriarkam, nadbiskupom i biskupom, da mu, čim prije budu mogli, pošalju točnu obaviest o svojih biskupijah, razbroj svećenikah i vjernikah, te na koliku su stepenu prosvjete. Osim toga želi sv. otac obaviestiti se o stanju redovah i samostanah, te što misle biskupi, gdje i na kakov bi se način s nova mogli uvesti. Nada se napokon, da će mnogo biskupah glavom doći u Rim na proglašenje japanskih mučenikah.

— U Rimu sada boraveća spisateljica grofica Ida Hahn-Hahn darovà papi vas dobitak od svojega predzadnjega djela: „Maria Regina,“ a iznosi preko 5000 dolarah.

— Ob onoj ludoriji: da je papa za slučaj svoje smrti odabrao si jur nasljednika, nije vriedno trošiti riečih: svaki bo katolik i svaki štogod učen čovjek morao bi znati, da si papa nemože imenovati nasljednika, nego da njega izabiraju kardinali. Čudnovato je pako, da „Italie“ u Turinu izlazeći a za jedinstvo u francezkom jeziku vojujući list nije imao obraza, nego otu viest pod 29. Travnja velikimi slovi štampanu raznio po svietu — što je dokazom, na što-li je spala štampa u Talijanskoj. Čemu bi se čovjek najviše imao smijati, to je primjetba, da će taj budući papa biti kardinal de Angelis, koga sada piemontezka vlada drži u zatvoru, pa da će kardinal Antonelli predati ostavku od ljutosti, što na njega nepade izbor.

Iz Turina. Poklonica i pouzdanica podpisana od 3 kardinala, 14 nadbiskupah i 46 biskupah osigurava papi od talijanskih biskupah nepokolebivu vjernost, te oni neće nikada privoliti na to, da se „kraljestvo Isusovo zadovolji samo jednim kutom sakristije.“

Iz Londona. U sjednici dolnje kuće od 9. Travnja predloži mr. Bouverie, da se još jednom čita osnova zakona za duhovnike. Ota osnova smiera na to, da se zaredjeni duhovnici anglikanske državne crkve, koji bi se odlučili, da prejdu na koju drugu sljedbu ili u sukromni život, oslobodili stanovitih vrlo težkih zabranah. Polag 76. članka zakonika od g. 1603. imadu se oni izobćiti, ako se dadu na kakov god svjetovni posao osim učiteljske službe; a po jednoj odluci od Juraja III. izobćenicom predaju se na zatvor u tamnicu. Drugimi odlukami parlamenta izkljućeni su od častih obćinskih, odvjetničtva i iz parlamenta. Sir W. Heatchote glasuje, premda su mnoge od potaknutih tegobah izmišljene a mnoge svojom krivnjom zaslužene, to da on ipak predlaže, da se sbog ono malo istinita zla, pokle se po drugi put pročita, osnova predade posebnu odboru.

Mr. Hubbard tvrdi usuprot, da razlozi tegobah nisu vriedni da se za nje troše rieči. Od 50,000 duhovnikah, što jih ima u državnoj crkvi, jedva da bi se kakovih 20 poslužilo tom polakšicom. Ukupno duhovničtvo biti će sbog ote osnove razjareno. Mr. Newdegate primieti, da bi to bilo proti dostojanstvu i cjelokupnosti crkve u Englezkoj, najplemenitijega ogranka katoličke crkve, kada bi se koj njezin duhovnik parlamentarnim zaključkom razriešio od najsvećanijega svoga zavjeta. Osnova bude po drugi put pročitana i tada dospije u ruke posebnu odboru. Nju hvali isti konservativni „Herald." On u tom podhvatu nevidi nikakova napadaja niti pogibelji za državnu crkvu. Sad se samo pita to, kakov će se glas odazvati s biskupske klupe u gornjoj kući.

Iz Ruske. „Monde" objavljuje od rieči do rieči molbenicu od prošle godine od nadbiskupa Mohilewa u ime svih litvanskih biskupah predanu na cara. U njoj ima svega skupa šestnaest molbah. Prvom se moli, da se sjedinjeni katolici staroga rusinskoga obreda nesile na prelaz u grčku crkvu. Osim toga moli se, da se podiele stalna i odlučna prava pogledom na mješovitu ženitbu, podizanje župnih učionah, gradjenje crkvah i drugih vjerozakonskih sgradah; isto tako, da bude biskupom slobodno bez posebne dozvole od vlade židove i muhamedance obraćati na katoličku vjeru, papinska pisma u izvoru primati itd. Plaća biskupah neka bi se povisila na 1000 rubaljah, a opatah na 800; isto tako moli se za poboljšanje materijalnoga stanja župnikah četvrtoga i petoga razreda, nemoćnih svećenikah i gojenacah u sjemeništih. K tomu se prilažu posebne molbe od pojedinih biskupah, koje razgovetno kažu, kako je kukavan tamo položaj katolikah. Tako n. p. moli biskup iz Minska, da svećenikom, osobito u onih selih, gdje neima ni jednoga katolika, bude dopušteno primati za sluge ili težake čeljad pravoslavne vjere.

Iz Amerike. Amerikanski listovi donose viesti o putovanju biskupah u Rim. Osim nadbiskupa Purcella u Cincinnatiu spremaju se na put biskupi Henni iz Milvaukie, Duggan iz Chirago i Smyth iz Dubuque u Rim na svečanost, kojom će 23 japanska mučenika biti proglašeni svetci. Iz Kanade dopiru glasovi, da su biskupi iz Montreala, St. Hyacintha i Hamiltona poslušavši poziv sv. otca jur odjadrili u Europu. Tako će koncem Travnja poći na put još biskup iz Tloa, upravljatelj nadbiskupije Quebec, a njega prati Tašerau, rektor sveučilišta lavalskoga. Kanadu će dakle zastupati u velikom činu na Duhove četiri biskupa.

* Uzoriti stožernik i prabiskup ugarski Scitovsky i preuzvišeni nadbiskup jegarski Bartaković zaputiše se takodjer u Rim k predstojećim duhovskim svečanostim.

* August Lewald pripovieda u svojoj nedavna izdanoj knjizi: „Aus dem katolischen Leben der Gegenwart" ovu pripoviest: „Prečastni strassburžki biskup, jedan od najučenijih dostojanstvenikah, kako priznavaju sami Francezi, sin je bogata seljaka iz okolice Schlettstadta, koja je, kano mnoge druge bila prekrštena. Došav biskup prvi put u svoje rodno mjesto u pohode, samo se po sebi razumje, puk, sami dobri katolici, primi ga što se ljepšom može narodnom i crkvenom svečanošću. Pred njim bilo je sipano cvieće putem, pjevan Benedictus i klecalo se na koljena; on pako davaše blagoslov desnicom govoreć: Pax vobiscum! Tada eto biskupove matere, stane pred njega te počme svomu sinu pred svim sakupljenim pukom govoriti kratak govor svom snagom a pravom čednošću, te ga opomenu na dužnosti velike mu časti. Govoraše o tom, kako on svim ima prednjačiti liepim primjerom, i kako treba zloga duha predobivati, da se sveti puk dovede k Bogu. Biskup slušaše tiho, tronuto i smierno, dokle god se je materi svidjevalo opominjati ga; a dovršiv kleknu te reče: „Sada pako, gospodine biskupe, dajte mi svoj blagoslov!" Njemu uteku suze, te ju blagoslovi suznih očijuh. Starica u svojoj prostoti ni nevidje, kolika je to uzvišena krasota, što je učinila."

Poziv.

Dozvolom poglavarstva ustrojilo se u Zagrebu družtvo pod imenom „Sv. Josipa Arimatijskoga."

Zadaća mu jest, da pribavi pristojan pogreb onim ubogim, koji po smrti neostave ni toliko imetka, da bi im se barem lies i kakvo takvo mrtvačko odielo nabaviti dalo.

Niti se tu gleda, koje je vjere takov ubogi mrtvac, samo neka je kršćanin i sbilja ubog.

No družtvo samo je katoličko, tako da nekatolici nemogu biti članovi; premda bi družtvo i njihove darove, kad bi oni tako željeli, hotjelo primiti za pogreb ubogih.

Pa to se družtvo usudjuje ovim pozvat sve milosrdne katolike, da mu pomognu svršiti gori naznačenu plemenitu zadaću, pristupivši kano članovi.

Članom postane, tkogod na godinu doprinese 1 for. 20 novč. a. vr. ili na jedan put, ili svaki mjesec po 10 novč.; a za obilatije dare i obilatija hvala.

Upisati se može u posudnoj knjižnici pod kamenitimi vrati, u sakristiji kod sv. Katarine i kod milosrdnicah, napokon u ljekarnici milosrdne braće, — pa ondje se mogu dobiti i pravila družtva, odakle se može potanje upoznati njegova svrha i ustroj.

U Zagrebu dne 15. Svibnja 1862.

Josip Lehpamer v. r.,
svećenik, kano načelnik družtva.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 23. U ČETVRTAK 5. LIPNJA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Glavni uvjet obstanku družtvenoga života.

Od *J. U.* u *Dr.*

(Konac.)

Bitno sučešće crkve u obuci mladeži iziskuje nadalje korist samih pitomacah. Mnogo čovjek uči tečajem 30, 40, 50 godinah, ali mnogo i zaboravi kroz to vrieme. Nu što on čù djetetom od matere, što mu reče prvi učitelj, to prianja čvrsto duhu mu, te ako se kroz ljeta i ljeta čini da je izbrisano, jedan slučaj, pogled u koju sliku, povratak u koje mu drago mjesto zovne kao čarobnim udarcem, što je zaboravio već davna, natrag u bistru sviest. Tà nije-li čovjek gradjan dviuh svietah? zar se nemora ono, što viekom trajućemu svietu pripada, u onom kraju duha posaditi, s kojega nikada strunuti, nikada se razoriti neće, najvećma za koje samo vrieme se sakriti može? Ili zar se djetinjemu duhu nemoraju najprije pojmovi o Bogu i odkupljenju, o neumrlosti i nagradi, o krivnji i oproštenju prije svih drugih uliti, i što od toga u njem tlije, probuditi, da se ono u njem najduže sačuva, što mu najprije i najkoristnije te vjekoma treba? Tko jošte vjeruje, da je čovječja duša na Božju spodobu stvorena, te ipak nepočima s nabožnom obukom djeteta, čini se na njem krivcem najgroznije kradnje, počinjuje koli nenaravan toli s posljedicah najvažniji attentat. Kada hoćete da čovjek stigne nenaknadivo dobro vjerozakona? Zar poslie pretrudnih borbah s bludnjami, koje usisà, sa strastmi, s kojimi je uzrasao? ili — da mu se ta blagodat nikada nepodieli? Hoćete-li, da bezbrižan za svaki uzneseni nazor, koj mu jedino kroz vjerozakon stignuti može, u svagdanjem životu otupi, obezumi, te svoje sile zahrdjati pusti? Hoćete-li, da bez onih sredstvah, koja nam prevelika milost Božja poda za ukriepljenje u dobru, i zato bez njih da bude, jer jih s nehajstva obuke nepozna, ili jer nezna njihovu vriednost, ili se neponukuje, da jih traži? Hoćete-li, da u svojih skradnjih odnošajih gorko osjeti, da ga s nestašice nabožnosti proizvedena nepokornost i neukrotiva ćut vam samim omraženim i užasnim učini? da vas same proti sebi na obranu pozove?! — Nekažite: to su tlapnje! Pitajte dogadjaje dnevne, oni neka vas uče, je-li nabožnost ili bezvjerje, je-li plitki indifferentizam, koj se sa svakim vjerozakonom zadovoljuje, ljude može učiniti strašili i nemanami čovječanstva, i naći ćete, da doista nabožnoj obuci i svagdanja poviest krasno daje svjedočanstvo. I Thiers, glasoviti povjestničar i bivši jednom francuzki državni ministar, koj god. 1848. u francuzku narodnu skupštinu zastupnikom 5 departamentah bijaše izabran, pozvat, da izjavi svoje mnienje u obziru pitanja, s kojim se osobito otci obiteljih i pravovjernici zabavljahu, napisà te podpisà sliedeće rieči: „U obziru svećenstva držim, da se stanovište promienilo, i način vladanja se takodjer promieniti mora. Pod zadnjom vladom bojao sam se kojekakva upliva svećenstva, sada držim vjerozakon i njegove službenike sredstvi pomoći, dà spasenja družtvenoga reda, komu pogibelj prieti. Nakan sam odlučno katoličke ustanove svom odvažnošću braniti, imenito budget svećenstva; jošte više, ja smatram slobodu obuke ne samo koristnom, već potrebitom, sbog obligatnoga demagogičnog naučnog sustava. Sa strane braniteljah družtvenoga reda bila bi ludost, da za dobe anarkije u ičem neslošni budu. Župnik na ladanju (selu) biti će jedina naša podpora proti komunističnim učiteljem, koje na sve strane poslati namjeravaju. Ja to kažem ne iz laskanja, već iz osvjedočenja.“ — Ta ako-li sebe ili druge tješite izgovorom, da je nabožna obuka moguća bez

upliva crkve, bez nadzora škole od strane njezine, pitam vas: je-li će se pravo nabožno čuvstvo ugibati nadzoru crkve, ili pače njezinu podporu željeti? Je-li će učitelj, kojemu je raditi okô dobra djetce, nipošto pako za propagandu budućnosti proti Bogu i narodu prevratnu, je-li će on inače učiti, nego što od Boga razsvietljena crkva uči? Angjeoski posao je odhranjenje mladeži, za nju neizmjernih posljedicah za vrieme i za vjekovitost — zato, komu su djeca mila, nek ju netrga od naručaja majke, koja ju je u vrelu sv. krsta preporodila, nek ju nepredaje pandžam nutrnjega razdora, niti premoći stanovite samo za razorom svega, što obstoji, iduće stranke; to i samo ono, što je s otim spojeno, ljubav je mladeži.

Nitko nenijeće, da su roditelji prije svih pozvati, da budu odhranitelji svoje djece; ali uprav zato se dvoumiti neda, da crkva o koristi samih roditeljah radi, kad ona kao odhraniteljica njihovo mjesto stranom — a gdje treba, posvema zastupa. Doduše čast i slava obuci, koju diete od matere dobije! ali u koliko materah imade znanja, volje i veselja k ovoj obuci? Koliko od njih nemisli: biti će jošte uviek vremena tim početi, — pošto se korov već silno uzbujao po zapuštenoj njivi. Koliko od njih imade volju odvažno svom mezimcu pokornost uliti, ili nauk predavati, o kom one same dvoje, ili ga nepotrebitim, barem za djecu im nepotrebitim drže? Doduše čast i slava obuci, koju diete od matere dobije! — ali koliko materah i koliko otacah je podobno metodično, pravo, te koli dokučivim toli temeljitim načinom neobhodno potrebite istine vjere svojoj djeci predavati? Doduše čast i slava obuci, koju diete od matere dobije! — ali, ako diete nepozna niti majke niti otca, gdje bi neotac ili nemajka posao taj na se uzeti imali, — što onda? Ufano treba onda budućemu državljaninu ipak koje majke, koja niti čeka, da joj se naloži, niti se moliti pusti, da se za diete zauzme, koja za svoju nepropustivu dužnost drži, da uči, moli, opominje bud sgodno bud nesgodno, — majke, koja roditelje podobro velike strane njihovih dužnostih oprašta, i ove na se uzima, koja nemarne bodri, da čine svoje, i gdje to neprudi, svoj trud podvostruči, da ga nedužan neplaća, — majke, koja si za dužnost smatra same roditelje u poslu odhranjenja rukovoditi, od pogibeljnih učiteljah i teorijah odvraćati, naproti pako djeci pokornost i počitanje dužno roditeljem i njihovoj rieči i volji ulievati. A gdje je taj zavod, koj se u tom smislu i takovim veledušjem za svukoliku djecu i roditelje bez iznimke zauzimlje? koj se za sirote i zapuštene jednako zauzimlje kako za djecu otmjenih boljarah? koj takodjer ovim posljednjim jednaku dužnost pokornosti, podložnost pod jedan najvišji ugled krepko preporuča i neumorno jih uči? Opet nas izkustvo tjera natrag k crkvi, koja već kroz 18 vjekovah zadaću si pozna: neuke učiti, dvoumne svjetovati, istinu navieštati i put k opredieljenju pokazivati; koja, dočim čovječjih učiteljskih zavodah često izza malo godinah s boljih nagledah ili inih težnjah nestade, sadržaj svoga nauka nemienja, djetinski priprosti oblik sačuva i samo mlieko pruža onim, koji jedrije hrane podnieti nepremogu. Samo gdje roditelji nabožnost svoje djece sačuvanu i gojenu vide, mogu mirovati i dobru se nadati; gdje jemstva za to nenahode, ako im je roditeljska dužnost sveta, ako sreća obitelji mila, najveće svoje blago lje neće pogibelji duševne propasti izložiti. Napokon zahtieva korist samih učiteljah odlučno učešće crkve u odhranjenje puka. Mimolazeć materialne probitke, koje crkva učiteljem dozvoljuje, velimo, imade učiteljah, koji gotovo svomu zvanju živu, kojim se cielim umirenjem rukovodjenje mladeži povjeriti može, muževah, koji — nesramimo se tvrditi — takodjer za nabožnu obuku svojih učenikah gdjekada više rade no k tomu pozvati dušobrižnik. Te uprav ovi jesu, koji počitanje duhovnoj i svjetovnoj vlasti dužno riečju i činom učenikom ulievaju, koji se prije svega nabožne obuke i nabožnih vježbanjah late, koji najradje u iskrenoj slozi s duhovnim pastirom rade i ugled mu sačuvati pomažu. Pà ovi čvrsta značaja muževi morda manje da znaju, što k uspješnu djelovanju u njihovom uzvišenom zvanju treba, manje od onih, koji razpuštenost najvećim dobrom smatraju, te u precieni svoga budi pravoga budi umišljenoga znanja mniju, da su more znanostih izcrpili i svekolike učbene puteve proputovali, počitanje pako, pomnjivost i pokornost djece si ipak stignuti neumiju, baš jer učitelji — učitelji takodjer zlih navadah — svojim primjerom jesu? Učitelj, koj u odhranjenju nabožni živalj zanemari, nije samo izdajica svojih učenikah, on je takodjer sám svoj protivnik. Izkustvo može svakoga, koj to još znao nebi, naučiti, da je posluh, koj izhodi iz ljubavi pram dobromu otcu nebeskomu, iz straha, da ga neuvriedimo, iz zahvalnosti prama propetomu Spasitelju točniji i potrajniji od onoga, koj proizlazi iz ufanja nagrade, iz straha nečastne kazni. Izkusan učitelj znade, da oni, koji su mu povjereni, i onda stražarah ćudorednosti trebaju, kad ih pod okom neima, i da mu nijedan stražar tako vjerno neslužì, kô djetetu duboko u srdce utisnuta vjera u posvudnost i sveznanstvo Božje, i ljubav k angjelu čuvaru, koj ga prati. Je-li će učitelj uzroka imati srditi se, što crkva uprav okô nabožnoga življa u svojih učenicih neumornom vjernosti nastoji, njega ove dužnosti oprašta i

samo dobre plodove od tuda kušati ga pusti? — Može-li morebit učitelj svoje izobraženje gotovim izjaviti, i u misli se veseliti, da mu okô svoga izobraženja raditi više netreba? A na koga će se, osobito učitelj na selu — ma i ondá, kad bi cielom knjižnicom i učbenimi djeli i spisi obasut bio — za razjasnjenje i savjet u svojoj službi obratiti, već na svećenika, koj djelo odhranjenja u veliku nastoji? — Obazrimo se konačno na odnošenje učitelja prama obćini. Je-li će nabožno čuvstvujuća obćina trpiti nepobožna učitelja i njegovu opoziciju proti crkvi i njezinim slugam, ili pače onoga te samo onoga štovati, koj djecu joj tako uči, ko što mu nalaže vjera? Je-li će bezbožna obćina s bezbožnim učiteljem, ako bi ga i duže vremena na rukah nosila, obzirno baratati, gdje mladi porod roditelje naučenu nepokornost čini osjetiti, ili gdje njihova materialna korist s njegovom u sraženje stigne? Je-li će obćini na materialnu hasan biti, ako se crkva prinuždenom nadje, da nevjeru i ćudorednu izopačenost preprieči, svoje učione otvoriti, kojim, jer Boga traže, Božji takodjer blagoslov nefali?

Zaključujemo dakle s pitanjem: što ćemo? U jednu: Bitan (ne formalan) upliv crkve u obuku. A u čem da sastoji taj upliv? Odgovaramo: u bitnom učešću crkve u izobraženju i potvrdjenju učiteljah; u pravu duhovne vrhovne vlasti: knjige, po kojih se u učionah učiti ima, izpitivati, te vjeri ili ćudorednosti pogibeljne izključiti; u pravu tih vlastih s obukom u vjerozakonu razpolagati; u pravu, obuku učiteljah takovim načinom nadgledati, koj dovoljno jamstvo pruža, da s učione neprave protinabožnu propagandu; napokon u tom, da svjetovna vlast učiteljem naloži, neka se ne samo čuvaju opozicije proti crkvi i svećenstvu, nego da u porazumljenju s ovim i štovanjem njihova staleža zvanju svomu zadovolje.

Ova prava proiztiču iz odnošaja crkve prama učioni, imenito narodnoj, te jesu temeljna. Jesu-li ova ujamčena, svejedno je, priznaju-li se u ovoj ili onoj formi. Ali za sama više navedena prava boriti će se crkva vazda svimi silami.

Napoleonove varke i spletke u Rimu.

Vjeran svomu načelu, da se nezamjeri sasvim niti unionistom, niti papi i katolikom, nego da se ovom dvoličnosti čim više okoristi, pobrinuo se car Napoleon vazda za to, da mu jedan zastupnik u Rimu papinskomu dvoru, a drugi italianissimom bude nagnut i povoljan. Dok jošte grof Rayneval bijaše poslanikom kod apostolske stolice, moradoše vojnički zapovjednici prijazno se paziti s papinskimi protivnici, a kada Gramont postade poklisarom, zamieniše se zadaće. Ovaj je imao sučuvstvo Napoleonovo za stvar Italije u potaji, a gdje je trebalo, i na javi iznositi na vidjelo, te u to ime djelovati. Goyon usuprot pokazivaše počitanje i brižljivost za papu, te nastojaše svojimi apostolskoj stolici u ovom i onom učinjenimi uslugami, kako će istu s carevom politikom pomiriti. Pošto bude Gramont pozvan natrag, imao je Lavalette, čija je žena protestantkinja, više odlučnim i usilnim načinom podupirati stranku unionistah, te na sv. stolicu tako djelovati, kako će ju umekšati, nebi-li se na kakovu nagodu sklonuti dala. Tako je Napoleon dosad u svojih obih zastupnicih u Rimu bio vazda dvoličan, te se je na obje strane prijaznim pokazivao, no najviše tako zvanim naprednjakom; pravo, iskreno nagnuće za papu nebijaše caru nikada po volji, zato bude grof Rayneval, buduć je pošteno i ozbiljno mislio, osornim načinom uklonjen.

I svi dosadanji manevri, štono su izvadjani s Lavallettom i Goyonom, nisu ino no igaračka i varka. Zaprietiv opozivom prvomu hotjaše Napoleon stranku talijansku i nerazsudnoga Garibalda uplašiti i opomenuti, da nepristaje na njihove osnove, kako će budi očitom ratnom budi u slici pobožna hodočašća sakritom navalom osvojiti Rim, ili nasrnuti na Mletke. Isto tako hotjaše tim opomenuti Viktora Emanuela, da se čuva prenaglenih napadajah.

Posve drugu svrhu imadu viesti o opozvanju generala Goyona, o novih razpravah s papinskim dvorom glede ustanovljenja smjesne iz Francezah i Piemontezah sestojeće posade u Rimu, o krunisanju kralja poštenjaka i njegovom stolovanju na kapitolu. Sve ove viesti iztekoše iz Pariza, a raztrubiše je službene novine, očito u tu svrhu, da ih se Rim i biskupi poplaše. Najprije se je mislilo, kada se razglasi, da će za koj tjedan djelomice Francezi počet odlaziti, to će mnogo biskupah zapriečiti, da neidu u Rim; zatim mislilo se, da će to papu i biskupe oprezne i plašljive učiniti, te bojeći se osvete francezkoga vladara neće smjeti ništa odvažna izjaviti, poimence ništa, što bi njegovo hinbeno i licumjerno ponašanje prema apostolskoj stolici svietu pred oči stavilo. Ova sredstva imadu na sebi sasvim obilježje napoleonske prevejane vuhvenosti; tà i stari Bonaparte običavao bi rabiti ovakove lukave doskočice.

Nu u koga ima suda i razbora, neće se ni za čas dati ovakovim varakanjem zasliepiti. Francezki car neće podnipošto ostaviti Rima; na to se možemo osloniti; jerbo mu je Rim od neocjenive koristi, da u ratu s Austrijom ili imade važno uporište za napadaj s juga, ili da iz Rima može

pobiti i udušiti pokret, koj bi u ratu s Austrijom sigurno u Napulju nastao, te se odanle dalje širio. Zato papa i biskupi mogu u ovaj par posve mirni biti, tamo o položaju crkve a osebice njezina poglavice u podpunoj sigurnosti viećati, te muževnom otvorenosti i bistrinom svoje zaključke svietu objaviti.

Napoleon neće dotle svojih Francezah opozvati iz Rima, dok nebude opet srećan rat proti Austriji izvojevao. Tek kad bi mu to pošlo za rukom, osmjelio bi se sa svoje strane dotjerati na kraj pomladu Italije po napoleonskoj osnovi, t. j. sasvim upropastiti nesrećnu zemlju. Kad bi caru jošte jednom bojna sreća priskočila u pomoć, tada bi naravno gospodovanju i uplivu austrijske carevine na poluotoku talijanskom odzvonilo, a Napoleonu nebi trebalo francezke vojske u Rimu, jerbo bi ga bez bojazni mogao predati svom vazalu Viktoru Emanuelu. Za papu nebi mu se trebalo tada više kiniti, jerbo bi mu glavna i jedina zaštitnica, Austrija, bila oslabljena i ponižena, a Francezi bili bi slavom sjajne vojne tako opojeni, a radošću, nad stečenom Sardinijom, Elbom, Genuom i zemljom do Tešina na povećanje velikoga naroda tako zaneśeni, da u oči toli veličanstvenih uspjehah i stečevinah carevih nitko nebi u Francezkoj pomislio, da se zauzme za uboga papu. To je riešenje rimskoga pitanja, kako si ga misli Napoleon. Kada su si usried slavodobitne zanešenosti Sardinci pridružili Romanju, nemače se ni duša u Francezkoj, jerbo to bijaše u savezu sa slavnom vojnom i veledušnim oslobodjenjem podjarmljenih Talijanah kroz veliki narod i njegova narode usrećujućega cara; tekar onda, kada se nješto razhladiše Francezi, počeše pokazivati svoje negodovanje radi sramotnim izdajstvom Viktora Emanuela i njegova visokoga zaštitnika izvedene otimačine Umbrije i Markah.

Sudbina Rima i sv. otca zavisi od toga, je-li će se Austrija održati u gornjoj Italiji. A Francezi, i koji su najbolji katolici, nemogu im ništa pomoći. Austrija i Njemačka morat će napokon proti ovomu kao i proti prvašnjemu Napoleonu izhrvati borbu; a onaj kao i ovaj bijahu i jesu papini glavni neprijatelji.

„Dragoljub“ i bogorodičina kućica na Trsatu.

Unaquaeque secta omnes alias evertit, ut se suaque confirmet, nec ulli alteri sapere concedit, ne se disipere fateatur; sed sicut alias tollit, sic ipsa quoque ab aliis tollitur omnibus. *Lactant. Instit. div. lib.* 3. c. 4.

Per apparer ciascun s' ingegna, e face sue invenzioni. *Dante in Parad.*

Onomlani putujuć njeki visoko i duboko učeni gospodin profesorant po malom Štajeru, svrnu na Nazaret k franjevcem u podpunoj nadi napuniti ovdje, to se zna, franjevačkim trudom i znojem svoj povjestno starinarski tobolac. Koliko je zakoristio u neudvornih franjevacah, koji niti nemogu umom objeti važnost ovakva iztraživanja, manje-li dostojno procieniti i podvoriti takvoga gosta, još se nije očitovalo. Iztraživalac uspje indje i priobći svoj plod u „Blätter aus Krain.“ Tko proštije ljetošnje Zg. Danice broj 4., zna, kakvim je plodom urodilo to iztraživanje.

Sličnim načinom posta i Trsat starinarskim predmetom njekih tobožnjih — quos gloria vexat inanis — motriteljah, prosvjetiteljah, povjestnih dubacah, kovačah, narodnjakah i kako se već te bagre dusi mogućnici nazivlju. I sám opazih (pače i ljetos) njeke izvidnike, iztraživaoce, povjerenike-li izaslane, koji su trsatski samostan pregledali, presudjivali, morda: bi-li bio sposoban za kakvo nemoćnište, opatiju i tim slična. Nu sada zanimlje nas jedino bogorodičina kućica na Trsatu i ove izvorno-klasični povjestnik pop Ivanov, ota „gizda“ koledara „Dragoljuba,“ koj prvi sastavi u narodnom duhu pjesmu od trsatske milostnice. Valjda se je „Dragoljub,“ nikao u pravovjernom gradu a namienjen pravovjernomu občinstvu, hotio izraziti, da je pop Ivanov sastavio pjesmu od trsatske čudotvornice u katoličkom duhu a hrvatskom jeziku, pak je preoduševljen za sve, što je na našem jeziku spisano budi u kojem duhu i kako mu drago, zabasao i to baš ovdje na drugo polje, kano njekoć (1858.) i bogoslov srbskoga „Zimzelena,“ kojemu bi bilo možda boljma pristojalo napisati kakvu pripoviest, nego dužnosti svećenikah njemu tako slabo poznate. Na koliko nam se je radovati, što su naši bolje ruke pisci shvatili duh naroda hrvatskoga, te prezirući onu šupljinu i gnjiloću, što je koncem prošloga a početkom ovoga vieka zavladala Francuzkom i Njemačkom, te počeli drobiti našemu narodu, stranomu od krivovjerstva i razkolničtva, od sveboživa i proletarstva otoga za čovječanstvo pravoga titanstva porodiloga se u Francuzkoj, a uzgojena josipovstvom — kruha slanoga i zdravoga u piću našemu narodu upravce prijajuću, probitačnu, koristeću; na toliko se je s druge strane žalostiti, što njeki dusi mogućnici zakapariv sveznanstvo navališe te protivno onim stadoše sijati šebetstvo u zdravi, bistri i skroz pravovjerstvu odani narod naš, podkapati njegvu nabožnu ćut, kvariti mu ćudoredbu i ove ukus te nesramno zatirati u njem pravovjerno osvjedočenje. Da s toga naša knjiga neima nikakve koristi, očito je. To pripoznaše naše najumnije glave, koje izim njekih u istinu svake preporuke i hvale vriednih spisah poteklih od zrelih i svestrano naobraženih umovah, malo ne svu ostalu knjigu odsudiše, da su sam plevelj, nevriedan ni spomena. Po tom se nije čuditi, što se naš krasni spol, o kojega uzgojstvu ovisi budući naraštaj, tako neva, što mu se tako védja i neće štiti hrvatske knjige zadajane francuzkim i njemačkim stanovitim truležem nikakva temelja neimajućim.

Nu hajdmo na samu stvar. Pop Ivanov odišuć sgoljno tjelesnim duhom, kojim je valjda sastavio i onu pjesmu, nemogavši shvatiti duhovnih stvarih, a hoteći se svakako niečim uznesti — jer je naravski uboga hrvatska milostnica do sada bila tako zapuštena, da niti nije imala koga, koj bi njenu poviest napisao — lati se posla, da-li sam od sebe da-li nagovoren, neznam, te poče skupljati tvarinu i birati podatke tičuće se bogorodičine kućice na Trsatu. I sbilja satvori iz svojih opaženjah mali rukopis, u kojem medju ostalimi sanjarijami bunca, da se nadvladani po sultanu kršćani u smrtnoj pogibelji ukrcaše u ladje i pobjegoše morem s dragocienostmi, medju kojimi bijaše nazaretska kućica, ili bolje rečeno gradja složena iste kućice, u kojoj je nadangjeo Gabriel naviestio našoj Gospi i majci Spasitelja. Dojedrivši ovi do otoka Kandije, svi se potopiše osim one ladje, u kojoj je bila gradja nazaretske kućice, koja se ladja spasi istom kućicom kano posljednjom dievine milosti daščicom, i to da je pravo čudo, a da je ona t. j. kućica zrakom letala, jest čudo upravce iz zraka uhvaćeno od vrtoglavca za vrtoglavce. Prekrasno! „Qui alios reprehendit, quod nesciant, ipse debet sciens esse; cum autem nihil sciat, quæ perversitas quæve insolentia est, ob id ipsum se philosophum constituere, propter quod cæteros tollat." Lact. Instit. div. l. 3. c. 5. Dakle knez i ban Frankopan Nikola i njegov dvorski svećenik Aleksander Gjorgjić (a ne župnik, jer župe na Trsatu uzprkos dotičnomu šematizmu do 16. vieka nije ni bilo), Oršić i Gregurić i sve hrvatsko povjereničtvo, loretska parba i obćinsko prisegami zasvjedočeno svjedočanstvo, toliki svjetski pisci, tolike visoke crkvene osobe, da toliki pape i sama crkva i sav sviet i najnovlji svake vjere dostojni učeni i bogoljubni biskupi kano Kenrick, nadbiskup u sjevernoj Americi, i biskup Štrosmajer (gle Kat. List. 1859. str. 194.) svi ti su vrtoglavci, jedini pop Ivanov i „Dragoljub" jesu bistraši od svega učenoga svieta učeniji, kao što je i Strauss hotio biti pripoviedajuć svietu u svojem djelu: Život Isusa, da je Isus bio sgoljna bajna osoba, koja nikada ni obstojala nije. To su oni dusi mogućnici, o kojih naš Nestor veli, da su najgrozniji od svih; crno je u njih bielo, sve dokazaše a ničesa nepriznaše, što je u drugih krivo i kudivo, to je za njih pravo i pohvalno. To je plod one škole, koju opisa Beda Weber u Buohlera „Charakterbilder" str. 259 i slj., to maslo onoga duha, kojega učeno družtvo turinsko ovako označi: „Sæculo 18. labente atque 19. ineunte, dum quidam in Francia pseudosophi, tenues homines sed arrogantes, imperiti, loquacissimi veluti teterrimæ belluæ solutæ catenis in Jesu Christi Ecclesiam irrumpentes babelicum opus in ejus ruinam evehere aggressi sunt." I opet: „dum talis philosophandi cacoëthes rerum novarum libido virus Jansenistarum sub pietatis fuco in æmulationem legis propinatum, tumultus populorum impetusque bellantium, arcana et nefanda sectarum studia omnia demum confusa, sus deque agitata minabantur fore graves ne redirent ignoratiæ barbarieique tenebræ" (Cf. Praefat. ad Bull. mag. rom. edit. Turin. pag. XXX.) To oni lakomnici, koji htjedoše ukinuti sve crkvene obrede i svečanosti, a izrinuti iz crkvah svu slavu, sav nakit; to oni, koji oglobiše crkve govoreći, da je prepuna, koji skinuše ruho i nakite sa slikah i pilovah, da se nebi slike i svetci po praznovjersku častili. Nu što se je dogodilo? Na mjesto praznovjerstva nasta nevjerstvo; jer se je htjelo Boga u duha moliti, pak ga se nije nikako ni molilo, jer čovjek nije samo duh; zavlada nehajstvo, mlačnost, nebogoljubstvo i u prostom puku. Žali Bože k tomu dušnomu bogoslužju doprinesoše mnogo i svećenici pa i sada u drugoj poli 19. vieka ima ih ne malo, koji drže mnoge bogoljubnosti i bratovštine za tobožnje pobožničtvo, za praznvovjerstvo! (Sr. Schlör Betrachtungsbuch für Kleriker und Priester III. 171 i slj.) Nego da se vrtoglavcu baš po vrtoglavsku odgovori, valja znati, da je pop Ivanov leteć preko Sniežnika, Učke, Vratnika, a možda i Kleka načuo nješto o trsatskoj kućici, te padnuv na Gorjance u svojoj vrtoglavosti napisao onaj rukopis vrtoglavac za vrtoglavce te uputio u svoju vrtoglavost i njeke ine od učeće mladeži istu vrtoglavost. Tajeć čudo, koje se je očito sbilo s onom posvećenom kućicom, te ga tumačeć kao posve naravan dogadjaj, vidi mu se, da on nevjeruje u čudesa, te da bi i svako drugo čudo tako protumačio, pak dosljedno zatajio svu vrhunaravnu objavu. Ali gdje bi se crv uzdigao nad narav, kad neshvaća ni toga, što mu je pod nosom. Jedva shvaćamo, što je na zemlji i s trudom razumievamo, što nas okružava (Mudr. 9, 16.), pak se hoćemo i u vrhunaravske stvari zaroniti — u stvari, koje Bog zadrža sebi. Ja bih rad čuo popa Ivanova, kako bi on razložio djela sv. Grgura Čudotvorca i inih mnogih. Siromak čovjek nemože si protumačiti, od kuda posta kokoš, od kud-li jajce, ili što je prije bilo, pak hoće i vrhunaravsko razumjeti; nemože-li? a to ga valje odsudi i bajci pripiše.

Nu pop Ivanov i „Dragoljub" neznaju ni poviesti hrvatske. Pavao Šubić nije bio nikada ban u Primorju senjskom. Kao što je bilo za narodne dinastije više banovah u kraljestvu, tako ih je i za nenarodne dugo vremena bilo; s toga mi dakle netreba podirati, da je Šubić primio bježeće i uzeo gradju (što kamenje ili drvlje?) za spomenutu kućicu.

„Dragoljubu" je žao, što pop nigdje nenaznači povjestnoga izvora. I može mu biti; ali ako pisac onoga članka ima zdrava razuma, kako se je mogao povesti za povjestnikom pišućim bez povjestnih dokazah? kakovu je svrhu imao pred očima pripoviedajuć svomu narodu nerazložnu klapnju? Drugomu se uzroku neznam domisliti, van da je poprimio to od popa Ivanova zato, što uzpisa nješto prema njegovoj vjeri i ćudi. Nu povjestni kovač niti nemože naznačiti nikakova pravoga izvora, pa i gdje bi uzeo za svoju tvrdnju budi kakov povjestan dokaz, da se nebi na njem izpunila ona Laktancova iz-

reka s početka navedena? U ostalom jer „Dragoljub“ obećaje na drugom mjestu obširnije progovoriti o trsatskoj kućici, mogu ga na njegovu utjehu izviestiti, da mu netreba baš nikakve stiske imati o poviesti bogorodičine kućice trsatske, jer da se o njenoj poviesti ozbiljnije radi, nego si on i pomisliti može, i to ako mu je ugodno čuti, baš na hrvatskom jeziku. Pjesmami nebude se po svoj prilici trsatska poviest nakitila, nu drugimi strogo povjestnimi i kritičnimi izvori. Hoće-li „Dragoljub“ ili tko drugi pisati trsatsku poviest, nezavidim, pače se veselim i radujem; nu molim svakoga, da svagdje naznači historična vrela i da nekvari ćudoredja.

P.

Dopisi.

U Karlovcu 30. Svibnja. Ovaj naš crkveni list izjavio je svojim čitateljem nedavno u svom 21. broju polag „Glasonoše,“ da su čast. oo. Isusovci: Antun Ayala i Antun Gjuriceo 11. o. m. bili začeli ovdje poslovati kao vjeroviestnici poslani amo po preblagom nadbiskupu. Dočim izza tog glasa ovaj naš crkveni list nedonese baš nikakova dopisa o pomenutom sv. poslanju, napisat ću ja dvie tri-li o njem.

Poslje kako se ono prije dva mjeseca bilo raznielo, da će po Uzkrsu, mjeseca Svibnja oo. Isusovci „na misije“ amo doći, sve do danas progovorena je ovdje mnoga o tom u većih i manjih sastancih — i ovako i onako. Al to drugčije i nemože biti navlastito u gradovih. Medjutim prispješe oo. Isusovci u odlučeno vrieme, te već nakon ovršenog sv. poslanja i odoše 21. o. m. u Zagreb. Odoše, nu za cielo (ove istine radi latih se pera) odprati ih odavle i pratiti ih bude po svih njihovih putih sveta uspomena onih tisuću i tisuću zahvalnih licah obojega spola, razne dobe, priprostih i odličnih, ovdašnjih i vanjskih, što dodjoše u svečanih provodih simo iz obližnjih župah, — kojim oni najviše izvidaše dušu, nju ojačaše, oveseliše — bi reć isto spasenje udieliše. Tkogod je pozorno motrio pobožnost i skrušenost one silne svjetine, mogao bi se ovako pohvalno izreći o uspjehu otog sv. poslanja. A kad bi čast. oo. — inače izvrstni propovjednici — u njekih govorih bili uzmogli jošće više djelovati na uglednije slušateljstvo, mnijem, kad bi isto slušateljstvo jošće moćnije pobuditi bili mogli na umno-nabožno razmatranje: nikad bolje!

Pojedinosti, jer bivaju obično kod svake takove sv. sgode s malom razlikom jedne te iste, kao već dosta znane nemarim nabrajati.

Bog nam nagradio stostruko našega nadbiskupa; po njem bo postasmo dionici tolike duševne blagodati! — *)

Iz Moravske. Svetkovina na čast sv. Cyrilla i u vašem cienjenom listu oglašena s važnih razlogah biti će obdržavana prije, i to rok je stavljen na 12. dan Lipnja t. j. na četvrtak poslie Duhovah. Veliki provod iz Brna, koj po običaju svake godine ide na Velehrad, zaputiti će se na duhovski ponedjeljak ob 5. uri u jutro po sv. misi; uz put pohoditi će u Holešovu bl. Ivana Sarkandra, a isto tako i Hostýn, staro proštenjište milostnice Marije, gdje hrabri Jaroslav hametom potuče divlje Tatare. Nada je, da će se opet na tisuće Slavjani kao pobožni hodočastnici sabrati u oči svetkovine namienjene tisućnici slavjanskoga apostola. Ova uspomenica može silno djelovati na ljudsko srdce, pak dao Bog, da se što više sabere slavjanskih katolikah: uspomena je to na prevod sv. pisma, čin, koj pobožno i domoljubno srdce mora da razigra. Kako već prije rekoh, veselilo bi nas od srdca, kad bismo od vas južanah vidjeli kojega zastupnika; jer tim bi se pokazalo, da smo svezani vezom ljubavi i sloge. Tom prilikom došla bi nam sigurno u glavu misao: kolika bi to sreća po nas bila, da neimamo vjerom razdružene braće, i da barem u Bugarskoj započeta unija dalje zahvati. Nedavna sastavši se srećom s baronom i dvorskim savjetnikom Hurterom, reče mi on, da misije u Bugarskoj napreduju, samo je velika nevolja, što neima dosta svećenikah ni druge pomoći za silnu potrebu. Željeti je, da se osobito tkogod od nas slavjanskih svećenikah dade na tu zadaću. Bugari slave upravo ove godine tisućnicu; jer oni su od sv. Cyrilla i Methoda pokršteni god. 862. Kako bi to bilo liepo i kolika pred Bogom zasluga, da iz svake slavjanske biskupije jedan, dva do tri svećenika odu u Bugarsku za misionare. Družtvo bečko „neokaljanoga začetja bl. dj. Marije“ ustrojeno na podporu kršćanah na iztoku daje na put pripomoć. U našoj brnskoj biskupiji prijavio se je za to jedan svećenik, pak će po svoj prilici biti i odpušten. Bugarsko narečje naučiti može Slavjan malenim trudom. Ako smieramo, a to sada treba da se svojski zauzmemo za braću Bugare; jer projde-li prava doba, badava bi bio poslie trud. Na noge dakle! tudier se radi o sreći čitava naroda, o našoj bližnjoj braći; a Bog takovu poslu nekrati svoga blagoslova. — Pražki i olomučki nadbiskup putuju u Rim; prvi je baš sada u Beču s dva pratioca, jednim kanonikom i svojim tajnikom. — U bečkom državnom vieću, gdje je govor o spasu Austrije, mora stanovita protucrkvena i protunarodna pangermanska stranka protegnuti mnogu čemernu istinu; čini se, došla je jednom i istina na red, da se čuje. Težko je to biti boj s lažju, pak sbog toga ni istina nemože uviek pobiediti; ali dati će Bog istine, ter će ona slaviti željno oželjenu pobjedu.

Viestnik.

Iz Zagreba. Svečanost blagoslivanja zastave županije riečke u najljepšem redu pošla je za rukom na grobničkom polju, gdje je crkvene obrede ovršio presvietli gosp. biskup Soić, i rekao primjerno prigodno slovo,

*) Tom prigodom imamo javiti, da po vani kod nas raznešeni glas o smrti poznatoga misionara o. Vincencija Basilè nije istinit; isti častni otac žive u biskupskom sirotištu u Požegi. Ured.

a kako već napomenusmo u ovom listu, kumovao preuzvišeni gosp. biskup Strossmayer. Kada su se u večer grobnički gosti pojedince vraćali na Rieku, dočeka ih usried grada silna svjetina zviždanjem i urlikanjem, bacajući se na kola kamenjem i gorućimi smotkami itd. a sve su to mirno gledale oblasti, kojim je dužnost bditi nad poredkom i sigurnosti. Ova talijanskom kulturom zadojena a magjaronskim duhom opojena svjetina riečka nije se ustručavala pomenutim glupim i razbojničkim načinom napadnuti i one kočije, u kojih se vozijahu visokočastni biskupi. Tom prostačinom povriedili su Riečani baš podlo gostoljubje prema mirnim, odličnim i pozvanim gostom, a sebe pred svimi pametnim ljudmi obasuli ruglom i sramotom. — Preuzvišeni gosp. biskup djakovački krenuo je s Rieke dne 27. uzev put na Beč, kamo je srećno prispio.

— Presvietli gosp. biskup Ivan Kralj povratio se je 28. Svibnja iz kotara sveto-ivanskoga u Zagreb.

— Prečastni kaptol zagrebački doprineo je za s nestašice hrane stradajuće žitelje Hrvatske i Slavonije 200 for.

Iz Beča. U nedjelju na 11. Svibnja posveti uzor. g. kardinal i knez-nadbiskup bečki preč. g. dr. Kutschkera, glavnoga vikara bečke biskupije, kaptolskoga predstavnika, opata pagranjskoga u stolnoj crkvi sv. Stjepana za biskupa od Carehe in partibus, a uz dvorbu biskupah brnskoga i sv. hipolitskoga, te veliku navalu svieta. Novi posvećeni biskup, kako ga u svoj biskupiji poznadu, muž je vrlo učen, ljubezan i tih, pak se svatko veseli, što je na njega pao izbor.

Iz Budjejovicah piše njetko pražkomu „Pozoru:“ Već kroz više godinah rigaju novine „Presse“ i slični listovi kao na okladu jed ukorenjene mržnje na katoličku crkvu, njene uredbe, zavode i redove, na njene biskupe, pa gle, sve to nečini se vriedno, da se povede kakova iztraga. Ali kada koj biskup ili svećenik, pa još sasvim umjereno, digne svoj glas, to ti sa svih stranah lete službeni i neslužbeni ukori, i odmah ima dosta posla s iztragami. Slušajte i čudite se! Svoga biskupa srdačno ljubeći duhovnici izjaviše mu svoju odanost i privrženost, očitovaše mu i svoje sažaljenje radi dobljena ukora; pa nuto o tom se već povede iztraga, kao da je to kakovo opasno zločinstvo, koje je napereno proti državi. Svećenici okružja horaždovičkoga bijahu već službeno pozvani i pitani: jeda-li su oni pouzdanicu na biskupa (Jirsíka) glaseću podpisali, te s koje namjere to učinili? Ala čudnovatih pitanjah. Da su ti svećenici onu pouzdanicu podpisali, to zasvjedočavaju njihovi vlastoručni podpisi, a namjera je u adressi dosta jasno izražena. S tom namjerom, kako je u hodaždovičkoj pouzdanici izražena, jamačno su podpisali svi svećenici, ako možebiti i nije u drugih adressah tako jasno i razgovetno označena. Medjutim nemogu da shvatim, što se misli postići iztragami. Ako kod nas nebude smjeti svoje unutarnje osvjedočenje toli umjerenimi izrazi, kao što se učini ovdje, izjaviti, tada sbilja neznam, čemu je i što će reći sloboda govora u našoj ustavnoj državi. Ili zar će se uviek potvrdjivat poslovica: tko istinu gudi, gudalom ga po prstih biju? Ili zar će svećenike njekih vikarijatah, a možda ciele biskupije, bar na njekoliko danah zatvoriti dati, jerbo ljube svoga biskupa, pa mu svoju ljubav i u crnih danih njegove tuge očituju? To će kod nas do skora biti od slobode, što je od nje postalo u Talijanskoj. No mnijemo, da iz ovih oblakah neće biti kiše, te da će povodom iztrage ove baš ono se dogoditi, što bi gospoda, kojim ove adresse nisu po ćudi, rado zapriečili, — naime da će se ta stvar pretresati i razglasiti.

Iz Poznanja. Razpra medju vladom i nadbiskupom podpaljena je još jednim njetilom. Plemić g. Kuzmian, koj je u Rimu stupio u duhovni stalež, utemeljio je s dozvolom nadbiskupa zavod, da se u njem siromašni i dobre glave mladići mogu mukte izučiti. Zavod taj, za koj bogati Poljaci prinesoše bogate darove, dade vlada zatvoriti, rekši, da utemeljitelj nije uprosio za dozvolu.

Iz Freiburga 2. Svibnja. Freiburžki list „Chroniqueur“ prosvjeduje plemenitom srdjbom proti ukinuću samostana Rheinau-a. Onaj broj, u kojem donosi drugu odluku za ukinuće, izide s crnim obrubom, a na čelu čita se velikim pismom izreka: „U sjednici od 22. Travnja velikoga vieća u Curiku pročitan po drugi put predlog za ukinuće samostana Rheinau-a učinjen je bez svake razprave zaključkom. To je Mort sans phrases razbojnikah francezkoga konventa.“

Iz Rima. U konsistoriju dne 22. Svibnja držanom napomenu sv. otac oko sebe sakupljenim crkvenim glavarom važnim slovom ozbiljnost okolnostih sadanjega vremena. Evo mu jezgre: Sakupiste se oko mene, da priznamo i ukažemo sv. mučenikom najviše crkvene počasti. U takovo doba treba dàkako da se opomenemo i one svoje braće, koju u ovaj par blizu nas na talijanskoj zemlji progone radi pravedne stvari. Molit ćemo, da Bog u toj borbi slavodobitno uzdrži našu braću, te odvažno i odano za njom se povadjajuće svećenstvo. Molit ćemo i za maleni broj zabludivših i od nje odciepivših se duhovnikah, koji pristaše uz progonitelje. Poimence neka molitva naša spominje i onoga nesrećnika, koj je medju svimi biskupi jedini počinio izdajstvo na svetinji. Prosimo Boga, da im otvori oči, umekša srdca i svrati ih na stazu pravde i istine. Težke su okolnosti zavladale, a moglo bi doći vrieme, kada će mi nemoguće biti vas oko sebe sakupiti i upraviti na vas rieči svoje, pače kada će mi se i mogućnost oteti, da vam svim svoje naputke i pouke dostaviti mogu. S toga molimo i za svetu crkvu, da Bog od nje odvrati nevolje, koje joj priete.

Iz Turina. Medju klikom službeno u Napulju priredjena slavja razabiraju se jadikovice. Za dokaz tomu budi sljedeći izvadak iz duga članka u listu „Osservatore di Napoli," koj ovako počimlje: „Čujte pak se sgrozite! V. Minello, posjednik u Policastru, otac dvanaestorice, većinom nejake još djece, marljiv i pošten čovjek, bude 31. Ožujka od svojih zlobnikah pritužen, da je u dogovoru s četvoricom brigantah, koji se sbog prostih zločinah sakrivaju. Na ovu ustmenu tužbu za dvie ure još s druga tri, na koje samo kano i na njega pada sumnja, bio je on već ustrieljen. Sbog ove okrutne osude spopade u Policastru puk takova groza, da su stanovnici sve svoje ostavili grabežljivcem i piemontezkim vojakom, ter se izselili. Tudier nepomogoše ni prošnje ni dokazi nesretnikah, da će s vremenom izići istina na vidjelo; oko njih tiskahu se rodjaci, matere, žene i djeca plačuć i cvileć medju vojaci, tako da je ranjeno i više dojenčadi; ali sve nepomože ništa. Svemu tomu kriv je satnik Bigotti iz 17. pješačke piemontezke čete; on kad vidje, da Minella ni po drugi put nije srušilo zrnje iz pušakah, priskoči, te mu svojim mačem razciepa glavu. Isti taj Bigotti s izlikom duga otme si 17 komadah rogate marve i proda njekomu Donu Bernardu Bevilacqua, komu se smili, pak ju vrati za iste novce prijašnjemu gospodaru."

Iz Napulja donesoše novine govor, kojim je biskup arianski pozdravio Viktora Emanuela, kada je ovaj narodnoj straži dielio medalje. U govoru moli biskup Boga, da kralja „na spas vjeri i domovini čuva vazda zdrava i srećna." Želi mu tvrdu vjeru Abrahamovu, uztrajnost Mojsijinu a silu Jozujinu. Čudnovat ovaj govor završio je za biskupa upravce nevriednimi riečmi: „Al nije ovdje (u Napulju) Vam mjesto. Vaše mjesto je u Rimu. Otidjite u Rim, te ga očistite od nečisti svjetovne vlade, pa uzadjite uz čestitanje narodah na kapitol!" Biskup arianski već je prije svojimi političkimi pretjeranostmi u oči padao, a ovim je govorom pokazao tko je. Pogodit će čitatelji i da im nerečemo, da je to onaj jedini biskup izdajica, koga spominje sv. otac u svom govoru.

— Jer pojedini svećenici i pak neće da uzmu u misi molitvu za kralja, došlo je opet do sukoba medju njimi i vladom. Biskup u Nardu, mnsgr. Vetta, po svoj prilici morati će se ukloniti sa stolice. On zabuni prefekta zahtievajućega, da se uzme molitva za Viktora Emanuela tim razlogom: da ota molitva nije od crkve propisana, a osim toga moliti nju za izobćenika da mu nedade sviest. Biskup u Foggiu zapleten je u mrzku iztragu tim, što je medju pismi u njega nadjeno pismo od razbojničkoga četnika Crocca. Zatvoren je ter se ljuto tuži na nemilostiv postupak u tamnici.

— 6. Svibnja. Pohodiv stolnu crkvu Viktor Emanuel darova sv. Januara, napuljskoga zaštitnika, liepim darom, dragocjenim, dragim kamenjem bogato nakićenim lancem, naručenim u to ime kod jednoga od domaćih zlatarah. Na koncu dakle biti će još kralj poštenjak posve pobožan.

Iz Genove. Na Veliki četvrtak služaše biskup u Fanu mnsgr. Filip Vespasiani u svojoj stolnoj crkvi svečanu misu; kad ali oružanici zaokupiše crkvena vrata i tik do crkve palaču biskupovu. Jedva što svrši biskup sv. misu i dojde u sakristiju, eto oružaničkoga častnika k njemu, te mu predade pismenu zapovied: da ima odmah doći pred državnoga odvjetnika. Dopušteno mu bude još to, da dovrši prije svete obrede, a poslie vrati se uz pratnju svoga kaptola u stan, gdje ga jur dočeka državni odvjetnik s više redarah. Prestupiv pred njega državni odvjetnik pokaže mu njegovu pastirsku okružnicu na župnike pogledom na pastirsku službu, veleć: da ga sbog nje ima staviti pod stražu te dovesti u tvrdjavu Pesaro.

Iz Carigrada. Visoka porta izdala je nedavna naredbu, da odsele straže imadu sve patrijarke, biskupe i svećenike vojničkimi počastmi pozdravljati. Kada rimski ili grčki svećenik svetu popudbinu nosio bude, imadu svi u stražnici nahodeći se vojnici stupiti pod puške te njimi poštovati (praesentirati).

* Kod bečkih Mekitaristah izašlo je na svjetlo djelo na francezkom jeziku: De la Concordance entre les différants parties de l'écriture considérée sous les rapports de l' histoir, de la chronologie et de la généalogie de notre Seigneur, avec un examen des différents systèmes, notamment de celui du pasteur Hervey, sur les généalogies dominicales, par O. Raeban. Ciena je odebeloj knjizi u osmini 3 for 50 nč. a tko si ju želi nabaviti, neka se obrati na knjigarnu bečkih Mekitaristah.

* Veličina raznih katoličkih crkvah u Europi. U cvkvu sv. Petra u Rimu može stati 54,000 ljudih; u stolnu crkvu u Milanu 37,000; sv. Pavla u Rimu 32,000; sv. Petronia u Bologni 24,400; u stolnu crkvu u Fiorenci 24,300; sv. Ivana lateranskoga 22,000; Notre Dame u Parizu 21,000; u stolnu crkvu u Pisi 13,000; sv. Stjepana u Beču 12,400; sv. Petra u Bologni 12,400; sv. Dominika u Bologni 12,000; sv. Marka u Mletcih 7000; sv. Marije u Einsiedelnu 7000.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Gosp. Franjo Lampe, dosadanji duh. pomoćnik u Varaždinskih Toplicah, namješćen je u pisarni duh. stola.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 24. U ČETVRTAK 12. LIPNJA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Mozganice za naše vrieme.

Zaista, zaista kažem vam, da ćete vi plakati i jadikovati, a sviet će se radovati.
Iv. 16, 20.

Muka gospodina Isusa ponavlja se na njegovu mističnom tielu, crkvi, sveudilj tako: da razabiruć s jedne strane poviest muke Isusove, a s druge strane poviest muke crkvene, razgovetno možemo razabrati posve sličnih prizorah u jednoj i drugoj. U ovom našem crkvenom glasniku čitao sam opis njekih ovakovih prizorah iznešenih na vidjelo što od vrloga i hrabroga turinskoga časopisa „Armonie," što od kojega hrabra francezkoga biskupa, pače i od samoga svetoga otca pape, pa motreć u tom očitu istinu domislih se i ja sličnim sgodam, koje se skoro na vlas slažu sa sadanjimi. Bijaše njeke godine u ovom listu „korizmenih mislih," pak da sam i ja ove svoje misli napisao u korizmi, eto mi sgodna naslova članku. Mogao bih ravno sada napisati „duhovske misli;" jer sve ove prošle nedjelje uzkrsne opominjaše crkva vjernike na proročanstvo, kojim gospodin Spasitelj proreče svojim učenikom muke, obistinile se na učenicih sv. Duhom zadahnutih i obodrenih; ali neka: sgodan je i ovaj gornji naslov; jer o sljedećoj stvari može se mozgati u svako doba svake godine, a osobito u naše vrieme. Si fabula narrat vera, priča se kod nas o njekom od starih vremenah župniku, da je dugom a suhoparnom prodikom bio dodijao župljanom, te oni jedan po jedan do sama crkvenoga rizničara, kojega vezaše služba, odoše iz crkve; a kada dosadi dug čas i istomu rizničaru, viknu on što ga grlo ponese: „Gospon plebanuš! kad budu gotovi, naj si sami zapreju cirkvu" — te ode. — Tako, da na prosto počmem pisati ovaj članak, moglo bi se dogoditi i meni, te bi tkogod odmah na početku rekao: kada budeš gotov, pročitaj si sam to, — ja držim list, da se zabavim štivom ili da saznam koju novinu, a ne da čitam prodike. Bio ovaj moj strah pust ili nebio, kažem napried, da prodika neće biti previše duga, ako i nebude za svakoga zabavna, te molim dobrote za dobrovoljni posluh.

U viećnici okolo na okolo poduprtoj stupovi sjedi visoko vieće od sedamdeset i jednoga muža, samih izabranih uglednikah naroda. Predsjednik mu je svaki prasvećenik, a ovaj put oholi i lukavi Kajfa. Njemu s desna sjedi ugledan svjetovnjak, plemić od koljena kraljevah narodnih, po imenu „otac suda;" s lieva pako učenjak i zakonar, po imenu „mudrac." Redom dalje u polukrug sjede ostali viećnici, što bivši prasvećenici i poglavice od dvadeset i četiri svećenička sbora, što opet starešine narodnih plemenah. Izza njih stoji njekoliko tajnih bilježnikah. Sjednica je potajna, vrata od viećnice zatvorena, da se nepročuje van u puk; jer na razpravi je jedino to pitanje: „Što da počmemo, kad ovaj čovjek čini tolika čudesa?" (Iv. 11, 47.) Jer netom bio se je pročuo glas, kako je Isus učinio veliko čudo u Betaniji na svom mrtvu i jur pokopanu prijatelju Lazaru, pak je sve pohrlilo onamo, da vidi životvorca i oživljenika. Što da počmemo? Nije drugo, nego ćemo oba smaknuti; „jer evo vas sviet poletio je za njim; a pustimo-li ovako dalje, svi će vjerovati u njega" (Iv. 12, 19.). Ostaviše tada nas na cjedilu, propade naša čast, oblast i stara pravica. — To bijaše poglavita crna misao, koja je visokomu vieću bila zaokupila sve duševne sile; to bijaše razor i propast, od koje narodno vieće misli osloboditi domovinu. Davno jur mišljahu Isusovi zlobnici o glavi mu, nu pokle oživi on Lazara, čemer naraste jim do grla, — kano ljute zmije ciknuše farizeji i pisci, rekši, da će s njegove

slave potamniti njihova slava, a njegovom prevladom biti satrvena njihova vlada. Što je sjajnije Isus pokazivao svoju ljubav, svetost i pravednost, to su žešće biesnili oni od zlobe. Sunce tali led, ali ne tvrdi kamen; ptice pjevačice sunčaju se na suncu razblažujuć se milinjem trakah, ali ne tako ćuci i druge gluhe noćarice. Tako je baš i sa srdcem ljudskim. Ono može otvrdnuti kano živac kamen i tada se ničim neda umekšati; ono, kako reče sladki Bernard, niti se dade žalošću razciepiti, niti prošnjom ganuti, niti dobrom predobiti niti grožnjom preplašiti, pače svim tim utvrdjuje se još gore. Takova srdca bijahu Isusovi protivnici: on jim istinu kaže u oči, tvori na oči velika čudesa — nu sve nepomaže ništa.

Ali u tom dogodjaju krije se još druga istina: **kako su protivnici postupali s Isusom, tako postupaju još dan danas s njegovom crkvom.** On, koj je za svakim korakom dielio blagodati, naloži crkvi, da nastavlja njegovo poslanstvo, neka bi se drvo života od njega zasadjeno poznavalo po plodu. Pak i sbilja, poviest svjedoči, da ona tolike vjekove preobraženo lice zemlje drži vazda liepo i mlado. O kukolju, što je narastao na Isusovoj njivi medju pšenicom te nju gušio, pripovieda poviest obširno, dočim o dobru i rodnu plodu malo ili ništa nekaže: o svakom svećeniku ili biskupu, koj odpovjedav poglavarstvu dužnu pokornost ili izmisliv te razširiv krivi nauk zametnu svadju, boj i drugu mnogu nesreću, pripovieda poviest, dočim o stotini spasiteljah i usrećiteljah naroda šutom šuti. Isusova crkva nauči sviet istine o Bogu, našem postanku i koncu, istine, do kojih se ljudski um nikada nebi bio mogao doviti; nauči i to ne samo veleume, mudrace i uglednike, nego i prostu prostotu, tako da sada diete od sedam godinah može izučiti veću mudrost, nego bijaše mudrost svih poganskih mudracah. A što da reknemo o ćudoredbi? Kršćanstvo je opačine čovjeka sramoteće ako ne posve uklonilo — jer mu je ostala slobodna volja — to barem prognalo za tamnu koprenu mraka. Tko bi prebrojio opačine, koje za poganstva bijahu javnim običajem, pače prepisivane na čast bogovom? Ima doduše i sada zla, da je strahota; ali sigurno možemo reći s jednim od najslavnijih starinarah to, da se je: „u pol vieka za poganstva počinilo više grozovitih zločinah, nego u sve kršćanske vjekove od postanka kršćanstva.“ (Feller, catech. philos. l. 4. ch. 3. art. 6. §. 1.) Kršćanstvo je dokinulo grozovitu igru s ljudskim životom i žrtvovanje ljudih; kršćanstvo je okrutnost s robovi najprije ublažilo, a čim bi našlo sgodnu priliku, i dokinulo posve. Grozota je čuti: da u Korintu bijaše za poganstva 460,000 robovah, u Arkadiji 300,000, u Attici 350,000, a samo po 20,000 slobodnih gradjanah. U Rimu bijaše toga još i više tako, da je samo po jedan Rimljanin običavao držati njih tisuću. Znade se opet, kakove je muke trpilo ovo kukavno roblje. Car Konstantin jedva malo zadahnut kršćanskim duhom zabrani posebnim ukazom svim gospodarom, da više nesmiedu okrutnim načinom mučiti i ubijati svoje robove, kano je: strmoglaviti s visoka, vješati, trovati trovilom, lagano na pržnici peći, sjeći meso na komade ili mrtve ostavljati zvjeradi za hranu. (Vid. sveobć. povj. C. Cantu-a II. 216; III. 457.) Robstvo u onakovu obsegu, kako bijaše razgranjeno, nije se moglo jednim mahom dokinuti, već je o tom crkva radila malo po malo, dokle 15. vieka nepojde za rukom posve ga zatrti u kršćanskoj Europi. U pronajdenih krajevih svieta bore se katolički misionari za slobodu Indijanacah, a mnogi pape zauzeše se za nje svojom oblašću, pak sada, ako i nije još posve zatrveno, to je barem stegnuto. Kršćanstvo je od čovjeka opet napravilo priliku Božju; ono je ženitbi vratilo prvobitnu čast, pače ju povisilo posebnom posvetbom. Kolikom su opet ljubavlju oduševljeni ljudi po istom kršćanstvu! Kuda god je ono razkrililo blago svoje krilo, tuda je posut sviet blagotvornimi zavodi; u kršnih planinah i težko prohodnih klancih priredilo je ono putniku konak i okrepu, u najvećoj biedi stradaocu polakšicu; crkva je sirotam majka, ranjenikom vidalica, bolestnikom ljubka dvorkinja. Sám Julijan odmetnik ciknu od jeda i čemera: „Nije-li sramota, da Galilejci osim svojih još i naše hrane siromake?“ Ali nije ni čudo, da poganin od preobilja ili suviška nezna udieliti siromaku; jer on nije čuo: da je za napitak hladne vode plaćom nebo. Milostinja u kršćanskom smislu tim biva još plemenitija, što se ona u ime Isusa dana siromaku računa, kano da je dana samu Bogu. Naduta philantropia takmi se tobože s kršćanskom ljubavju, te je od njekoga vremena počela ustrojivati družbe za polakšicu biednu ljudstvu; nu, premda za čas i ublaži skrajnu nevolju, neimajući povlastice ni blagoslova s neba presuše joj u brzo vrela ljekovite vode, mine volja, ohladne brzo srdce. Philantropia do duše diže na velike troškove sgrade za dobrotvorne zavode; ali neima tudier u njih kršćanskih djevicah, koje se bolje nego prave matere brinu za bolestnike i sirote. Ona daje zavodnim slugam i dvorkinjam vremenitu plaću; ali plaćen kako tako sluga nežrtvuje sam sebe za plaću. Jedina kršćanska vjera može ohrabriti ljude na vitežka djela ljubavi. „Bio sam gladan, a vi ste me nahranili:“ to su one čarobne rieči, koje začaravši mnoge jur kraljeve, dovedoše je s priestola medju prosjake, da jim

posluže jelom i pilom. Ova izreka i tvrda vjera u nju drži jur vjekove i vjekove ljudsko družtvo u svezi, brateć velikaše i prostake, bogataše i prosjake; pa što je dan danas ova sveza popustila, tomu drugo nije krivo, nego što je oslabila vjera u onu izreku ili što je nje posve nestalo.

Ali kršćanstvo priučilo je svoje ljude i na veće žrtve, nego što je žrtvovati blago: žrtvovati naime sama sebe. Tà žrtvovati se za iskrnjega to je kršćanstvu u naravi; žrtva Isusa Krsta na križu bijaše njemu zametkom. S veseljem dade sv. Vinko Pavlov nametnuti si robske okove, da iz njih oslobodi jednoga svoga brata, roba; a tako čitav duhovni red obvezao se je zavjetom na odkup kršćanah zarobljenih, makar bilo i vlastitom slobodom. U Turskoj, kad Turčin otac oboli od kuge, pobjegnu mu iz kuće žena i djeca od straha, ostavivši nesretnika u prevelikoj nevolji sama; dočim se katolički misionar s kužnici zatvori kano u tamnicu, da je tješi i pomaže jim u nevolji. Nežrtvuje se tudier samo jači po naravi mužkarac, nego i slabe djevice kršćanske bdiju nad okuženimi bolestnici kano nebeski dusi ublažujuć jim bòli, tješeć istinami vjere, primajuć zadnji uzdah i zatvarajuć mrtvim oči. Takovih djevicah možeš vidjeti medju siedimi starci, medju nejakom djecom, daleko od svoje domovine, pače na drugom kraju svieta u divljačkih gorah amerikanskih.

Kada kršćanstvo tako osigurava svakoga pojedinca, što da nečini za čitavo ljudsko družtvo? Ta družtvo nije drugo nego sastavak ili zadruga pojedinacah. Osim toga uči ono svakom mogućom prigodom one krieposti, bez kojih družtvo nebi moglo obstojati: poglavarom nalaže pravednost i brižljivost, podložnikom pokornost, svim medjusobnu ljubav.

Crkvi Isusovoj prigovara se najviše, da je protivnica znanosti; ali je baš naopako prava prijateljica. Isus ravno nije hotio baš da nauča ljude samo na vremeniti probitak smierajuće znanosti, pak to ni svojoj crkvi nije dao kao pravu njezinu ili morda jedinu zadaću. Ali jer je vrhunaravno od Boga sama spojeno s naravnim, te nižje služi višjemu, crkva držeći se toga načela, njegovala je u svako doba, a njeguje i sada svaku struku znanosti; ona ju je pače od propasti sačuvala, obogatila te obrativ ju na višje nadzemaljske svrhe i posvetila. Jedva što bi ona zakrilila svojim krilom koj narod, netom bi njemu sa svjetlom vjere prosinulo i svjetlo svjetovne znanosti; a morade-li kršćanska vjera uzmaći iz koje zemlje, uzmakne s njom i znanost. Zapadnu Aziju i Afriku, u stara vremena maticu znanosti i umjetnosti, pokle pade ondje kršćanska vjera, kriju sada guste magle neznanstva; jer gdje proklija i uzbuja se štogod znanost i umjetnost, kano medju Arabi u Španjolskoj, bližnjoj kršćanskomu zapadu, poginu brzo, oparena od pustarskoga vjetra izlama.

Nu što nabrajam zasluge Isusove crkve za čovječanstvo? Njezina je sudbina ista, koja i Isusa, njezina početnika; njoj je hvala od množine ljudih na svietu ista, koja bijaše i Isusu. Što više i očitije pokazuje ona, da je Božja uredba i prava usrećiteljica narodah, to više hule na nju protivnici radeć joj o životu. Kamo će bolji, pravedniji, milostiviji i strpljiviji u mukah vitez biti glavar crkve, nego je sadanji naš papa; nu proti komu se ikada zakleše toliki protivnici, koliki baš proti njemu? Zašto to? Ima od postanka svieta, a i dan danas najviše ljudih, koji drugoga čovjeka mrze i progone tim više, čim više je on pravedan, čist, od dobroćudnikah obljubljen i štovan. Bezbožac mrzi na pravednika samo iz zlobe, jer je pravedan. Sbog toga su mrzili na Isusa farizeji; on je njim stajao na put, jer jim je vidio opako srdce, a oni njega progonili, jer nisu hotjeli, da se po njegovoj volji ostave oholosti i lukavosti. „Dajte da zapletemo pravednika u svoje zanjke; jer nam je na putu, protivi se našim podhvatom, krivi nas prekršajem zakona te nas goni na ruglo iznašajuć na vidjelo naš zli život. On se hvali, da pozna Boga i zove se sinom Božjim. Nemožemo ga živa vidjeti, jer mu je život posve drugčiji od našega, njegovo je vladanje posve čudnovato. Da vidimo dakle, govori-li istinu.... na najsramotniju smrt odsuditi ćemo ga.“ Tako piše o Isusovih protivnicih knjiga mudrosti u 2. poglavju, pak je Božja istina: to je pravi uzrok mržnje farizejah. Ali to je i sada pravi uzrok, zašto mrze na njegovu vjeru i crkvu toliki protivnici i nekršteni i svetim krstom poliveni. Vjera njegova uči zataju sama sebe, poniznost, krotkost, pokornost, opraštanje uvrede i ljubav, pravednost; a to sve neide u prilog protivnikom njegovim. Svi oni slažu se u jadikovice njegovih suvremenikah: „On nam je na putu; protivi se našim podhvatom“. . . itd. Lihvar pohlepi-li se za tudjim blagom, bludnik za tudjom ženom ili djevicom, klevetnik za tudjim poštenjem, spletkar za tudjom čašću, okrutnik za ljudskim životom, pači jim Isus i njegov nauk. On zapovieda moliti, njim negodi molitva; zapovieda postiti, za nje je post ruglo; on čini zadovoljštinu za njihove griehe, oni neće sami za se: njegov život protivan je njihovu životu, zato van s njim! Tako pobiesne od jada premudri mudraci, umnjaci ili klanjaoci uma te odvjetnici javnoga mnenja, videć da je Isusova i dotično crkvina mudrost nadmudrila njihovu mudrost, propoviedanu u časopisih i drugih spisih;

pobiesne videć, da je gdjegod s nova oživio crkveni život, dižu gromovitu viku, pišu još više i bacaju se na sve krajeve svieta tiskanicami, drže sastanke i dogovore, troše silne novce, da obustave koj novi podhvat crkve ili joj prerežu koju životnu žilu. Oni psuju pred svietom crkvu, da je natražnica, mračarica, nasilnica i služkinja nasilnikah, dočim joj sviet do vieka duguje zahvalu na napredku, prosvjeti i pravoj slobodi. To umiju protivnici tako nalagati, tako zasliepiti mnogu slabu katoličku dušu, da se srami svoje crkve; nu zašto nepamti dobro Isusovih riečih: „Ovo Vam kazah, da se nesmutite.“ (Iv. 16, 1.)

(Konac će sliediti.)

Prigovorom O. A. V. kapucina

odgovara br. A. P. franjevac.

Nullam existimo scripturarum adeo feliciter procedere, cui nullus omnino contradicat; sed illam existimandum est esse rationi consentaneam, cui nemo *jure* contradicit. *Clem. Al. l. 1. Strom.*

Peri se Mujo, al se neomoči. Ljut je čovjek kano biesna zvier, kada jest ili misli, da je uvriedjen. U tom stanju brani se on svimi mogljivimi silami i moćmi, rabi sva pomoćljiva sredstva i svjete i zadnjić udari svojemu protivniku u osobnosti sve mile i nedrage, te ga prema ovim kani poniziti svimi porugami i klevetami, i nebudući sam dosta jak, pozivlje još druge na pomoć i osvetu.

Neodgovara plemenitoj svrsi ovoga lista, jedinoga našega crkvenoga glasnika, voditi u njem kakve prepirke zavrgle se medju pojedinimi osobami ili zadrugami, ako nesluže na korist oli crkvi oli narodu; nu jer je moj dopis, makar komu bio i nemio, smierao na to, da se odkriju njeke ljute rane ter se odkrite laglje izvidaju, a nanj stigao uztuk pobijajući moje rieči, pače pred svietom mene sramoteći, dužan sam jedno za volju same stvari, a drugo moga uvriedjena poštenja odgovoriti strastvenomu riečkomu dopisniku o. A. V. u sporazumljenje, i to odgovaram za prvi i zadnji krat samo ovo:

S dvoga gledišta mogao se A. V. dići proti meni: 1. što rekoh, da je njetko na Rieci imao propovied, u kojoj se je neugodno izrazio o članovih 3. reda sv. Franje Ašišanina; i 2. što je ovaj isti red našao (nerekoh: mnogo) protivnikah baš u onom stališu, koj ga je dužan, neosvrćuć se na njegve nesretne i zloglasne početke, razširivati a ne (razširujem misli) otežčavati mu ovršivanje redom propisanih dužnostih.

O tom jedinom i ničem drugom imao bi on njeku pravicu mene opomenuti, a dužnost sebe oprati. Nu da vidimo, kako rieši on prvo i kako izvrši drugo, pak onda da izvažemo jakost i dostojanstvo ostalih njegovih narjekah, t. j. da pogledamo u vodu, kakvom se je prao, odkuda ćemo i saznati, kako se je oprao.

Što se kasa prvoga, o. A. V. opra se sbilja najljepše tim, što ipak prizna ono, što čuh i kašnje iz ustijuh njegovih drugovah, da su najme njegove propovjedi imale u obće „previše rubca,“ i onda da je jedna bila naperena proti onim, koji nose sa sobom u crkvu pun koš knjigah, (ako se pod ovimi nisu razumievali trećaci, barem se tako mislilo i pogovaralo medju osobami, kojih se ticalo) što je imalo neugodno dirnuti njeke osobe baš iz 3. reda, ako i nehtjede pripoznati toga o. A. V. Što je do svetopetkah i svetosubotah, ja neizsisah toga iz maloga prsta; u ostalom budi mi dozvoljeno uz prkos nesjećanju, ogradjenju i svečanomu prosvjedu dvojiti o tih i sličnih izrazih i to iz razloga, kojih ljubav nepušća očitovati. Ja niti neosudih postnih propovjedih niti one na Josipovo, nego se samo pozvah na njeke manje shodne rieči u istoj izražene, te po 3. red kano neugodno glaseće i uvredljive, iz česa naravski sliedi, da što jedan gradi, drugi razgradjuje, što pak do istine može služiti na zabunu i lahkoću tankim osobam i onako možda sebičnim. Što je pak do same propovjedi i ove dostojanstva, kao što i do svetosti mjesta, u kojem se ista predaje, to bi se prema mudroliji A. V. iz samoga njegova dopisa moglo zaključiti i na krasne izraze i na dostojanstvo njegovih propovjedih, da i neimamo onoga, što mu sami drugovi priznaju, t. j. da je u njih bilo previše ribanja.

Da je malobraćanina (a valjda i kapucina) dužnost propoviedati o griesih i o pokori (a da-li nije to i po nauku sv. pisma i crkve dužnost i svakoga svećenika?) to je gotova istina. Nu naredba nalaže i način, kako se takvi govori imaju udesivati, da se svrha postigne, a ipak nitko neuvriedi. I to je baš ona točka, proti kojoj mnozi i mnozi grieše, koja neprimjereno izvedena baca mnoge u lasnoćudnost, odvraća od crkve, radja grustnju do nabožnosti, koja promašena može učiniti ne lahko izpravljivu štetu. Ova nalaže, da u propovjedi imaju biti izabrani i čisti njihovi govori ljudstvu na korist i pouku. Pak da i neveli toga naredba, zar se neučimo to iz dielah i spisah sv. Franje Ašišanina? Veli se: tko tone i slamke se hvata. Tako i A. V. učitelj ili štilac nemogši sebe inače opravdati, neuzteže se (kano da mu nitko ni iz njegovih drugovah nije vrstan po boku stati) navaliti na moje sobstvene odnošaje veleć, da se još u taj posao nerazumievam, jer da sam još učenik pod naukom, koj ću biti vrstan o tom suditi tek onda, kad dovršim bogoslovne nauke. Odgovaram mu, da je zemlja od davna jur ovršila svoj tečaj okolo sunca, što sam položio izpit iz nauka, kojemu se veli: sveto govorničtvo i homiletika, da se dakle razumievam ponješto u tu vrst nauka, i ne samo to, nego da i istu mogu suditi, pače ako o tom nastojim (a to mi je i dužnost), da „izvršujem stvari svojega zvanja.“ U tom-li dakle stoji „nasrtajuća jakost“ dopisnika A. V.? tim-li on misli da

što može? takvim-li se on oružjem obrani? takvom-li vodom opra? I ako već lično dovršenje školskih naukah jedino povlašćuje koga, da može koju stvar pismenu razumievati i valjano ju prosuditi, to A. V. može ovdje vrlo malo odlučiti, buduć da nije svršio niti na javnom niti na redovitom učilištu bogoslovnih naukah, niti onda može riečka sračica (to bo znamenuje prvotno rieč „gazzetta“ a drugotno vrst sraki slična kruha, za koj se je jedan broj novinah dobivao) izreć nadležna suda o njegovih propovjedih.

Što se kaşa drugoga, t. j. da je 3. red našao u njekoga stališa protivnikah, najkraće odgovaram, da prigovoru A. V. credat Judæus Appella, i to opet iz raznih razlogah, kojih ljubav nepušća spomenuti. Što je pak do druge strane ove točke t. j. do nesretnih i zloglasnih početakah njekojemu redu, tu mi valja dopisnika, da mu skinem preveliko svojeljublje, uputiti na poviest. On veli, da ja „prezirem svoj stališ, a početke njegove krstim nesretnimi i zloglasnimi.“ Koga kani A. V. ovdje zasjeniti i zasliepiti? mene ili slavno obćinstvo ili učeni sviet? Zašto podmetnu meni krive misli i pomieša svoj red s mojim i htjede učiniti iz dvajuh raznih u vrlo raznih dobah postalih tjelesah jedno tielo? Kako bi on nazvao ovakvo piskaranje? da-li neznanstvom ili diranjem u stvar, koja se nerazumieva, ili pak lažju i klevetom? Nego tko nesmotreno govori, čuje neugodnostih. S toga znao A. V., da od mene čast i poštenje svim vriednim i kriepostnim redovnikom umrvšim i živućim, al da si ja nedržim za čast odvezati remenja od obuće, niti da sam lakom (a Bog me sačuvao i sv. Franjo) dorasti u ikojoj struci ljudem, kakvi su bili n. p. Matej Bassi (kojemu bi takodjer bilo boljma paziti na tko? što? i kako? prije pak onda i to na pošten način što početi), Ljudevit Fosombronac, Bernardin Okino ili pak Zakarija Bover. Victrix causa diis placet, sed victa Catoni.

Nu čudan svetac čudno se osveti. I sbilja, kad je A. V. tako čist i nevin, tako vješt i učen, razjasnio on meni (bilo mi dopušćeno iz života što reći), tko razsu u njeki sviet one (da-li „lažljive ili zlobnimi klevetami“ odišuće, razsudio sam A. V.) viesti, da budu franjevci za nješto časa s Trsata sfruštani (ako je tomu tako, onda si sbilja njeki mogu osvjetlati obraze pred svjetom) a mjesto njih posjesti njeko druge osoblje trsatsko proštenjište? Ili bi-li on mogao odgovoriti meni, tko i zašto je podupirao to svjeti to lažljivimi spisi i sastavci njeke osobe proti trsatskim franjevcem i tako navlaš umnožao nesporazumljenje trsatskoga samostana s dotičnim ordinarijatom? Na ova dva uprosa ostane mi dužan A. V. i sudjelovatelji pravi odgovor za sve vieke viekovah. I zadnjić, kad A. V. tako marljivo čuva svoja usta, zašto zabada svoj jezik (budi mi dopušćeno govoriti iz torbe u njega samoga napunjene) u stvari, kojih nepoznaje ni s dvora? što sudi njeke hrvatske dostojanstvenike (poput inih izvan naše domovine, kojim je hrvatski nadbiskupat i kardinalat trn u oku bojeći se valjda, da se uz takve odlične početke i zasluge nevrati Hrvatom oduzeta primašija — nu znamo, da ose i sršeni bodu i pikaju samo zrelo i sladko voće)? tko ga postavi za sudca i odvjetnika njekim zavodom i ovih bud' i neugodnim okolnostim? I na ovo ostane mi A. V. dužan pravi odgovor i to opet za sve vieke viekovah. I tako njetko sbilja očuva svoju dušu.

Ali ne samo što je A. V. napao moje poštenje, nego me je stao i klevetati podmećuć i pripisujuć mi ono, što je istini protivno. Jer od kud on to izsisa, da ja prezirem svoj stališ? gdje, kada i komu ja to očitovah? ili nalazi-li se u mojem dopisu budi kojem ikoj trag tomu? Zar koriti razvade nahudljive jednomu udu crkvenoga i državnoga tiela, a željeti popravke i nastojati o blagostanju znači prezirati svoj stališ te pisati proti stvarim svojega zvanja? A. V. učini mi tom za istinu „klevetom“ veliku krivicu, a sebe neopravda baš ni malo. Nu nemanju krivicu učini mi i tim, što se neumievajuć naših stvarih dosta neumjestno izrazi, da se ja upušćam u vladanje i razpolaganje svoje države. Ali znao A. V., da ja nisam dužan davati računa niti ikojemu (osim svojemu državniku, kojemu i onako priobćih svu stvar prije, nego o njoj uzpisah) svoje države gojencu, manje-li komu drugomu. Da pak ja nepogrieših u rečenom dopisu proti istini, opravdava me najsjajnije pastirska poslanica mojega državnika od 6. Svibnja t. g., i onda jedan mnogo učen, ugledan i u časti postavljen moje države član, kojemu ja, pa valjda ni A. V. nismo dužni odriešiti remenja od obuće, te koj mi skorih danah pisa, da se mi „polag nehajstva svojih starješinah imamo pobrinuti . . . i smilovati propadajućoj državi“ t. j. to isto, sto su u drugom desetku ovoga vieka njeki državnici pisali nj. c. kr. veličanstvu u državinih odnošajih i na zadnje sámi državini zakoni nalažući svakomu udu, (ako je samo vrstan i podoban) da se mora uz nehajstvo ili nevještačtvo ili neodvažnost starijih pobrinuti za korist i blagostanje budi ciele države budi pojedine zadruge. Proti čemu dakle pogrieših? možda proti licumjerskoj spački, koje nesmije nikad nitko premučati, ako je na nemalu sramotu i štetu kojemu tielu. Nitko rekoh, manje-li on, kojemu je nasljedovati evangjelje, da ovoga svjete. Pogrieših-li proti zievajućoj rani, koju nam je sakrivati, obvezivati a ne pozledjivati? Nu ja odgovaram prema sv. evangjelju: da nam je gnjilo meso — ranu — izrezati i odbaciti, i ako se rana nemože zacieliti, radje udo odsjeći (kako se je prošlih godinah i učinilo); bolje bo je hromu i čukljavu i sakatu ohraniti život, nego cielu propasti. Bolje je imati manje ljudih pa dobrih, nego mnogo pa nevaljalih. Što valjda priznade i štilac A. V. Proti čemu pogrieših? proti dužnoj i naredbom propisanoj gostoljubivosti? Tko me pogosti? dali oni muktareći, proti kojim se pravično uzdignuh to pred državnikom to pred trsatskim starostom (kojega

hladnoća rekoh odnosi se jedino na izdavanje gospinih slikah s prvotvorom se nesudarajućih) to pred sl. občinstvom? Kako „velike su laži i klevete, kojimi sam nagomilao dopis i ošinuo vriedne muževe to žive to mrtve," to mogu znati samo oni, kojim niti su poznate osobe niti predmeti niti išto drugo do gomilanja ružnih izrazah. Da su Lazar, Skrpin, Vonča i Vascotti bili u svojoj struci izvrstnjaci, tko im to poreče? ali da su bili u državinih podhvatih dosta jednostranični i kadšto strastveni, te tim prouzročili u državi mnogo neugodnostih, nam sada za nauk služećih, to znahu i pisci izvan kruga moje države, to zna i on naš otac, koj sastavi meni u svoj cjelosti prilično poznato žiće pokojnoga Vascotta. Ja ne samo negovorah proti istini, nego ni nepodmetah drugim neosnovanih, lažljivih ili slabih vlastitostih i činah. I ako što rekoh, izustih za pouku, da se predusretnu za nas vrlo ćutljivi i škodljivi nasljedci, pa to mi je dužnost tim jače vikati, što bolje kuća gori, i što se prorok strašnije grozi psom muklim, i u tom slučaju nesagrieših niti proti ćudoredbi niti proti zakonom povjesti, kako jur indje iz Vadinga rekoh. Ja očitovah jur želju, da bi se umnije glave moje države digle te osvjetlale obraze ne sebi nego svojoj državi, i za to bi mi vrlo ugodno bilo, kad bi se koj podpasao na taj posao; ali da se oni muktareći niti neoperu manje-li osvjetlaju, priskočio im u pomoć tko mu drago, nimalo nedvojim. Nu proti čemu sagrieših? proti narodnosti? Proti krivoj narodnosti slovjenštini protivnoj, dà proti ovoj valjda tako težko sagrieših, i u tom grmu leži zec; jer kamo se inamo odnosi moje vladanje i s državom razpolaganje? Tu su dakle moje velike laži i klevete, jer ja vojujem za red, za državu, za oddieljenje i sjedinjenje, za jakost, korist i blagostanje državino, a po tom i u prilog onoj narodnosti, koju se je mislilo sapeti i uništiti, onoj narodnosti, za koje dobro prepoviedalo se dalmatinskim Hrvatom pisati, a dopustilo dalmatinskim taljanašem rovati. Dokaz su tomu Bozzeti pæsani, u kojih se nemože dosta nagrditi hrvatstvo, banska konferencija i sabor i osobe za sjedinjenje zauzete. Gdje ti je dakle A. V. strah, kojim me kani naglo uplašiti? gdje ti je nasrtajuća jakost, kojom me kani poraziti? gdje žalac, kojim me kani ubosti?

Nu jer „abyssus abyssum invocat," čujmo i posljednji razlog A. V. On veli — slušaj svietu! — da ja nisam jošte pojeo mnogo fratarskoga kruha, te da radi toga mogu imati u svakom obziru malo izkustva. Što važe i koliko dokazuje taj razlog, to prepuštam da presude sami čitatelji. U obće pak: omnia in hac causa sunt misera atque indigna; tamen **hoc nihil neque indignius neque acerbius proferri potest** (Cic. or. pro J. Roscio c. 28.). Hicne etiam sese putat aliquid posse A. V.? hic etiam potens esse vult? O rem miseram atque acerbam! (Id. ibid. c. 49.)

Ovo bilo prvi i zadnji krat, te stiglo mi i sto odgovorah, gdje i od koga mu drago, ja ni slovca više; jer da i nisam učenik, imam važnijih poslovah, nego s kim za dangubu grebsti lan. Slavno pak občinstvo oprostilo mi kao začetniku ove neugodne prepirke; jer nisam dirnuo u nikoga iz zlobe, nego iz ljubavi svoga naroda i reda. Pričini-li se komu od častnih štilacah koja rieč prerezka, znao, da sam imao tako odgovoriti, da bude šilo za ognjilo.

Dopis.

M. Sk. **Iz Male Gorice** dne 5. Lipnja. — Naš uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup, brineći se otčinski za duševni spas sebi od ozgor povjerenih ovacah, poslao je 25. p. m. veleč. oo. Antuna M. Ayalu i Ant. M. Gjurića, Ježuvite, i u Petrinu, da svojim misionarskim djelovanjem mjestnomu i okružnomu svećenstvu povjerena stada k opredieljenoj svrsi dovesti pripomognu. I zaisto ta goruća želja našega nadpastira bijaše, hvala Bogu! dovoljno izpunjena; jer ne samo bogoljubni Petrinci, već i puk iz bližnjih župah: čuntićke, gorske, hrastovičke i malo-goričke sa svojimi duhovnimi pastiri pri sv. poslanju u obilnom broju učestvovaše, očito pred svietom pokazav, da mu duševno blago i sreća sbilja na srdcu leži. — Neću, blagi čitatelju, da ti na dugo i široko bogumili posao gore spomenutih Isusovacah opisujem, jer to je u ovom našem crkvenom listu već više putah učinjeno: nemogu se vendar uzdržati, da nješto nenapomenem, odkud ćeš lahko razabrati, kako je podoban i slab čovjek, milošću Božjom podupiran, ljudskim srdcem divno pokrenuti.

Slušajući mnogo putih propovied misionarah bacih kadšto oko i na one slušatelje, koji se prekomjernom mudrošću ponose (misleći: da su već sve znanosti pozobali, ako su gdjekoji otrovni roman do kraja pročitali), da jim na licu opazim, kakvim uspjehom predavani predmet u dušu im djeluje. Da su se te vrsti ljudi s početka toli ozloglašenim po svietu Ježuvitom izpod brka podrugljivo posmjehivali, skoro netreba da i ovdje spominjem; nu preselo jim je to bogumrzko djelo, kad jim je koj izmedju napomenutih propovjednikah naoblačenim obrazom i sjevajućimi očima proti kojoj god opačini počeo gromovite striele u okorjele srdce bacati. Jer evo gle, oni, o kojih bi čovjek bio mislio, da će siromašnoga Ježuvitu od kraja koje god propoviedi svojimi strielovitimi pogledi smrviti, plakahu na koncu iste pred njim kao malena plašljiva djeca. — Da se misionarah naš golubinje ćudi puk nije mogao do sita niti naslušati, suvišno bi bilo, da to ovdje napominjem. Jedno ipak, što mi ovom prigodom u oči pade, te mi najugodnijom slašćom dušu napuni, nemogu ovdje mučeč mimoići, i to jedno jesu naša braća iztočne crkve, koja mnogo putah u dosta velikom broju prodikam ježuvitskim sa svom pozornošću prisustvovahu; dapače jim se napokon i isti njihov duhovni pastir pridruži, komu si na licu u prvi trenutak opaziti mogao, da mu u tielu sjedi blaga duša.

Što su si ovi nenadani slušatelji o naših Ježuvitih mislili, to sam Bog najbolje znade; da su jim pako propovjedi bile po ćudi, to je bilo moći lahko iz njihovih licah razabrati. —

Sveto poslanje zaključismo 3. Lipnja s veleslavnim po gradu provodom, po prilici od 3000 do 4000 ljudih sastojećim, pri kojem si vrli Petrinci uprav lice osvjetlaše. Jer svakolika skora Petrina, svečano odjevena, bijaše na noguh, da ovaj nezaboravni dan dostojno sprovede. Svi — i sljedbenikah iztočne crkve — dućani bijahu za onaj čas, kad provod prolazaše, zatvoreni, a prozori po ulicah, kuda idjasmo, većinom razsvietljeni; milozvučna pako banda naših junačkih Banovacah sprovadjaše pobožne pjesme pjevajućega puka. Srdce je čovjeku u radosti plivalo i nehotice mu koja biser-suza spustila se niz veselo lice, koj je ozbiljno promišljavao, koli silan je duh vjere i crkve, koja takova djela medju ljudmi tvori.

Viestnik.

Iz Zagreba. Obadva duhovska blagdana dieljeno je u prvostolnoj crkvi svetotajstvo potvrde. Na prvi dan Duhovah dielio ga je mnogobrojnomu to gradskomu to vanjskomu svietu uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup do jedne ure poslie podne, te je uz to i veliku misu služio i večernicu držao. Na drugi dan Duhovah potvrdjivao je u vjeri presvietli gosp. biskup Ivan Kralj.

— Uzoriti gospodin kardinal i nadbiskup naš darovao je ovdašnjemu samostanu franciškanah 100 for. za obnovu kapelice sv. križa na čelu istoga samostana; a tako opet znatnu svotu za namiru troškovah u proglašenju japanezkih mučenikah. Za jedno i drugo dadoše prinosak i njekoji od preč. gg. kanonikah. Visokim darovnikom očituje ovim samostan pred svietom zahvalu.

— „Sbor duh. mladeži zagrebačke“ izdade i ove godine u prevodu jedan od spisah Krste Schmidta s naslovom: „Sačuvana nevinost“ ili „Otac Marko“ sa slikom. Ciena joj je 22 novčića, a može se kupiti u sjemeništu i svih zagrebačkih knjižarah. Od spisah prošlih godinah istim sborom izdanih imade za prodaju množina. Isusova molitvenika, za koj od svuda pitaju, izići će skoro novo izdanje.

— Dne 4. t. m. preminuo je u Samoboru udaren kapljom otac Fortunat Horvat, gvardian tamošnjega samostana. Na 5. t. m. umro je u ovdašnjem sjemeništu s iste bolesti Nikola Grubić, nemoćni svećenik, primiv svetotajstva umirućih. A nedavna preselio se u vječnost u Velemeriću Franjo Tuškan, bogoslov i klerik nadbiskupije zagrebačke.

— „Glasonoši“ piše bečki dopisnik žalostnu viest, da je preuzvišeni gosp. biskup Strossmayer bolan, te je pitao u Beču za savjet Dra. Paulusa.

— Piše nam se iz Ladislava sliedeće: Nj. uzoritost naš visokočastni gospodin kardinal i nadbiskup prigodom podieljivanja svetotajstva potvrde u garešničkom kotaru, kako njekim drugim crkvam, tako i ladislavskoj, na slavu Božju a za nabavu potrebitih crkvenih stvarih, i da o duhovnom napredku župe svoje visoko zadovoljstvo očituje, — uručio je mjestnomu župniku 200 fr. a. v.

Za taj bogoslužni poklon predobrotivomu vrhovnomu pastiru župnik s vjernim si stadom najsrdačniju javnu zahvalu izražuje sa željom: da Višnji nj. uzoritost u zdravlju i veselju na mnoga lieta uzdržao!

Iz Rima. Baš se vraćam iz Porto d' Anzo. To je čudna okolica; s prvine ide se kroz prastaru goru, koja vrvi od divlje zvjeradi i grabežljivicah pticah svake vrsti, ali obiluje barami; zatim kroza nju pukne pred očima more. Porto d' Anzo dvanaest urah daljine od Rima prama jugu gizda se u prekrasnoj okolici nad morem; s toga je u njem zrak, drugačije dalje na kopnu vrlo nezdrav, ovdje vrlo bistar, okrepan i zdrav. Mjesto je ubogo, u njem su samo siromaške kućarice kano u Ostiji, ali ima više dvoracah gospodarah Doria Pamfili, Contaguti, Borghese, Albani i Corsini. Papin je dvorac na visoku, te ima krasan vidik. Ovaj grad bijaše njekada glavni grad Volskah, a za rimskih carevah kašnje ljetnim razbludištem velikašah, sbog šta imade u njem množina razvalinah i važnih starinah, od kojih osobito je spomenka vriedan carski dvor, koj je Neron u Porto d' Anzo rodjen bio razprostranio i mnogom umjetninom ukrasio. Apollo belvederski i hrvač izkopani su ovdje. Od Nettuna medju iztokom i jugom razprostiru se s onu stranu gorah bare pontinske, koje proljeti zarastu u krasno zelenilo, te su zavičajem silnoj množini konjah, bivolah i njekoj vrsti govedah.

— Na 7. Svibnja držao je sv. otac tajni konsistorij u vatikanskoj palači, te u allokuciji, kojom ga otvori, izjavi želju, da se s 23 japanezka mučenika iz franciškanskoga reda kanonizuju i 3 japanezka mučenika iz družbe Isusove naime Beatus Miki, Ivan Soan i Didak ili Jakob Kisai. Pošto je o tom kardinal Patrizzi kao predstojnik sbora obredah kratko izvješće podnio, u kom je način i uzrok mučeničtva te prošnjami one trojice učinjena čudesa napomenuo, pitao je kardinale, jeda-li pristaju, da se ti mučenici kanonizuju; na što je svaki pojedince odgovorio običnim: Placet. Zatim potvrdio je sv. otac više biskupah, medju ovimi za patriarkalnu crkvu u Mletcih Trevisanata nadbiskupa vidamskoga (udinskoga); za biskupsku crkvu u Nissi in partibus Josipa Fesslera, kućnoga svoga prelata, bečkoga počastnoga kanonika i dra. bogoslovja; za biskupsku crkvu u Karräi in partibus Ivana Kutschkera, kućnoga prelata nj. svetosti, dvorskoga župnika, ravnatelja zavoda kod sv. Augustina, posvećenoga biskupa, general-vikara i prepošta u Beču.

— Jedan pratioc, koj je sa svojim biskupom došavši u Rim imao sreću vidjeti sv. otca, ovako o njem piše. Danas u jutro imasmo audienciju kod sv. otca. Izgleda je vrlo dobra, odkad ga posljednji put vidjeh nije se ništa postarao; deblji nije postao, a lice mu je zdravo. K tomu je bio veseo i ljubezan te se je domišljao mnogim potankostim i sitnicam, da smo se duševnoj snagi njegove pameti čuditi morali. Pokoj, s kojim je papa govorio o položaju svieta, moćno je na nas djelovao. Dok u svietu priete silni potresi i nepogode, čuva papa svoje blago i mirno ponašanje; čuva svim svoje otčinsko srdce. Kad je nedavna njetko proti Napoleonu počeo govoriti, ubjegne mu sv. otac u rieč: i on je moj sin. Da takov čovjek, kakov je sv. otac, svuda samo ljubav pobudjuje, to je naravno; te ga s toga isti njegovi politički protivnici, ako ga poznadu, samo ljubiti i štovati mogu.

— Ovamo je došlo od inostranih prelatah: 4 stožernika, 2 patriarke, 34 nadbiskupa, 165 biskupah; k tomu do 2000 svećenikah, od kojih je većina iz Francezke Dne 28. Svibnja prispješe kardinali Morlot (parižki) i Mathieu (besaçonski) s 40 biskupah i 90 svećenikah. Prvostolnik ugarski Scitovski stigao je u Rim zadnjega Svibnja.

Iz Njemačke. Evangelički propovjednik Laak u Fehrbellinu prestupio je u katoličku crkvu. Ima mu tek 27 godinah a služi istom $1^1/_2$ godinu. Ponajglavniji učitelj bijaše mu Hengstenberg u Berlinu. Elberfeldske novine priobćujuć tu viest jadikuju, što se mladi protest. bogoslovci obrazuju u pravcu, koj napokon vodi u Rim.

Iz Švajcarske. U rheinauski samostan, što ga ciriško veliko vieće nedavna odluči ukinuti, stigoše već ukidni odbornici. Do velike Gospojine (15. Kolovoza) dopušta se dosadanji kućni red, da se svakomu odlazak čim više olakša. Svakomu konventualu ostavit će se po jedan kalež sa svim, što k njemu spada, po dvie albe i misna odiela na njegovu porabu, kao što će i sve ono dobiti, što ima u sobi. Knjižnicu, sbirke umjetninah i prirodninah, a isto tako i crkvenu blagajnu popisuju. Iz posliednje imadu se oskrbiti crkve u Rheinau-u, Curiku i Dietikonu, te nova, koja će se graditi u Winterthuru. Na 5. Svibnja odpravio je jošte svečanu ogradu opat i samostan na veliko vieće u Curihu, u kojoj se odvažnimi riečmi pregledno opisuje malo ne jedanaeststoljetni obstanak samostana. Čuje se, da su opat i konventuali pismo odpravili i vladi u Švic, u kom joj hvale, što se je za uzdržanje samostana zauzimala. Ujedno očituju, da posuvjetovavši se s mnogimi uglednimi osobami crkvenoga i političkoga zvanja odustaše od nakane, da potraže pomoć i zaštitu od vrhovne savezne vlasti. — Vlada preuzela je samostan dne 6. Svibnja. Vladini povjerenici Wild, Hagenbach i Fenner, vladni savjetnici, praćeni od arkivara Hotza, starinara Kellera i tajnika Nüschelera, dodjoše u opatovu dvoranu pred sakupljeni konvent. Wild objavio je nalog, na što je opat Leodegar odvažnim govorom protestirao proti ukinuću kao i proti preuzeću samostana; njegove pravednom boli nadahnute rieči iztisnuše suze na oči ne samo konventualom nego i vladinim povjerenikom. Wild odgovori s malo tronutih besiedah, da mu nepreostaje drugo činiti, van izvršiti odluku velikoga vieća; što je s ponovljenom ogradom i učinjeno. Stvari samostanske neće se prodavati, dok se redovnici nerazidu. Kao prvi dio rheinauskoga pliena preuze Wild u zadužnicah jedan miliun i znatnu svotu gotovih novacah. Keller je zahtievao, da se knjižnica odmah prenese u Curih, na što ipak povjerenici iz nježnoga čuvstva prema dosadanjim vlastnikom pristali nisu.

Iz Londona. U Svibnju, kako je običaj svake godine, bijaše skupština katoličkih biskupah engležkih pod predsjedničtvom kardinala Wisemana. Kardinal je krenuo u Rim, ali će putovati na kratke konake sbog boležljivosti. Dublinski nadbiskup, apostolski vikar iz Edinburga i mnogi drugi dostojanstvenici odputovaše jur. Veliki sajam za korist katoličkih Niemacah bio je obdržavan u Londonu na 15. i 16. Svibnja. Revni dušobrižnik Niemacah, Arthur Dillon Purcell, namjerava sagraditi osim crkve i učione kuću za djetiće. Na svu žalost ovdašnji njemački listak, uredjivan od uskokah iz Njemačke, nastoji svimi silami, da zaprieči njegove plemenite nakane. Taj list vara čitaoce, da se tudier neradi o čem drugom, van da se sagradi samostan, koj bi bio utočištem noćnim ćukom redovnikom, štono su u Italiji iz toplih gniezdah izagnani; ruži njemačke vladare, koji g. Purcellu podaše novčanu pomoć, imenito pruskoga kralja, pak njemačke umjetnike, koji za spomenuti sajam poslaše umjetninah itd. Sva je prilika, da će ovi nesramni nasrtaji na Purcellov podhvat učiniti samo to, da ljudi saznadu i zauzmu se bolje zanj. — Čeonik družtva za Petrov novčić objavio je treće izvješće, iz kojega se vidi, da je on godine 1861. svega skupa poslao u Rim 1800 funtih sterlingah, a na 1. Siečnja imao je još 400 funtih u blagajni.

Iz Amerike. Dočim se u Europi crkvi kani oduzeti svaki upliv u obuku i odgoj mladeži, u Massachusetsu, najstarijoj od sjedinjenih državah u sjevernoj Americi, zakonarsko vieće sastojeće od samih po gotovu protestantah zaključilo je: da se katolički biskup Fitzpatrik iz Bostona naimenuje nadzornikom sveučilišta u Cambrigdu. Medjuto g. biskup sbog silnih posalah zahvali se na toj časti.

* Nesjedinjeni biskup u sirskom gradu Homsu Gregorios stupio je u krilo katoličke crkve.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 25. **U ČETVRTAK** **19. LIPNJA 1862.** **TEČAJ XIII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu

Mozganice za naše vrieme.

(Konac.)

„Što da počmemo, kad ovaj čovjek čini tolika čudesa.“ Davno jur bijahu se složili u tom, da ga odsude na smrt; nu da opravdaju svoju opaku namjeru i krivicu, traže izgovor, rekši: „jer ako ga ovako pustimo, svi će vjerovati u njega; a tada će doći Rimljani te zatrti naš grad i narod.“ (Iv. 11, 38.) Kano mudri i dobri otci naroda boje se viećnici, da ga Isus nepobuni; govore, da jim vjernost prama caru nalaže dužnost smaknuti Isusa i da jedino tim mogu narod spasiti od očite propasti. Ali, ako skinemo krinku ovim himbenikom, vidjeti ćemo, da je to ružna pretvora. Briga je nje za cara! Ta nisu-li isti ovi ljudi bez prestanka snovali i rovali, kako bi stresli mrzki jim jaram rimski? Nisu-li isti ovi ljudi željnom željom očekivali Mesiju takova, koj da će razaviti svoje barjake na sve krajeve, sve narode svieta skučiti pod žezlo naroda Izraelova, te njega dignuti na vršak zemaljske sreće i slave? Lažci čekajući prvu liepu sgodu, da pobune narod na ustanak proti caru, varaju sami sebe i vas sviet: da su vierni caru podložnici i vierni sinovi domovine; varaju sami sebe i sviet, da će vjera u Isusa biti zametkom prevrata. To je tanka koprena, kojom zaokrivaju svoju zlobu i jad; to je varka, kojom misle sačuvati si čast i ugled. Odlučiše Isusa smaknuti, reče sv. Ivan Zlatoustnik, da spase sebe i domovinu; ali baš tim, što njega ubiše, upropastiše sebe i narod. Bojeći se, da neizgube zemaljsko kraljestvo, ako Isus ostane živ s njimi, ubiše ga; ali ubiše istim mahom sebe i narod. — To bilo pak prošlo; ali takovih mahnitacah ima i dan danas. Ima ljudih, koji još nikada nisu stupili u Isusovu zajednicu, pak nemogu o njem ništa ni čuti, već ga gone od sebe, da jim nepokvari sreće u blagu i napredku; ima opet ljudih, koji po rodu stupiše u Isusovu zajednicu, ali kašnje domislivši se poboje se, da s njim neizgube časti, ugleda i sreće, pa ga i oni progone od sebe. Ima i samih kršćanah, koji i dan danas progone Isusa i njegovu vjeru iz svoje duše, iz kuće, iz naroda, i to na milijune. Takovim kužnim dahom odiše danas množina učeće mladeži. Mladiću, kršćaninu i poganinu, najljepšim je uresom, gizdom i dikom kriepost; a čim se boljma može uvježbati u krieposti, nego kršćanskim naukom i drugom duhovnom vježbom, gdje sam Bog svojom milošću vodi? Ali na svoju žalost opažavamo, da mladići stupivši u višja učilišta drže naopako za pravu diku: ako se kažu hladni i nemarni za vjeru; ako preziru molitvu, izpovied, pričest i Božju službu; ako umiju šalu sbijati sa svetinjami, pače izvraćati nje na smieh i ruglo. Ali na konac, komu na sramotu i nesreću, nego sami sebi! Dà, boji se lud mladić, da bi mu Isus i njegova vjera pokvarila veselje i milinje mladjahne dobe, ili dobar glas o darovitoj njegovoj glavi, učenosti i prosvjeti, pak se gleda po sve načine ukloniti turobnoj pobožnosti; ali neka znade već sada, da će do skora za kratku nasladu i veselje gutati gorki jad, te mu mjesto veselih kresnicah skačućih iz očijuh kapati gorke suze sbog siromaštva, boli ili druge nevolje. S veseljem obazire se starac na časove života posvećene molitvom, jer to mu bijahu časovi blagoslova; dočim mu uspomena na ludorije svoje mlade dobe probada srdce. U čem neizkusna mladež tražeći sreću najde nesreću, u tom traže sreću mnogi jur zreli i drugčije učeni muževi, pače vodje i zastupnici naroda. Spomenuv nješto o pojedinih osobah, prolazimo na čitav narod, da vidimo, kako se on s toga obzira drži.

Isus dodje na sviet, da spasi sve narode; on je različite narode samo zapovjedio složiti u

zajednicu jedne svete vjere, ostavivši svakomu svoj biljeg; pak tako i sbilja po njegovu nalogu radi crkva i dan danas. Volja je njezina početnika, da ona bude pravedna svakomu narodu i da svaki narod miluje, kako miluje dobra majka svoje diete, a dobar pastir svoje stado. Crkva, kako reče Döllinger, nesmie da bude pretežno niti njemačka, niti talijanska, francezka ili englezka, niti smie kojemu narodu dati prednost, a jošte manje smie ona jednomu narodu narinuti tudju narodnost. Nije njoj ni na misli, da jedan narod diže proti drugom, ili da za volju jednomu ponižava drugi. Ona primiv narod u svoje krilo ostavlja sve narodno, što je liepa i dobra onako, kako što najde, pače mu podaje višju posvetu. Po osnovi Božje promisli sklapaju se ljudi za obćenitu sigurnost i napredak u zajednicu, koju zovemo državom; ota svaka zajednica ima obstojati do njegove volje; a početnik crkve Isus, kako nije hotio, da se u njegovoj crkvi sraze i izgube narodi, tako nije hotio, da se u njoj izgube države, niti je njoj dao povlasticu, da države ukida i druge diže. Poviest nam nemože posvjedočiti niti samo jednim primjerom, da bi crkva bila nahudila samo jednoj državi, ili da ju je ona upropastila. Protivno pako, samo ako je malo pravedna, može posvjedočiti stotinom primjerah, da je ona države unapredila i usrećila. Pa kakove glase moramo slušati danas? Od svih krajevah svieta čujemo samo viku na crkvu; tudier se drže sastanci i dogovori, kako bi se mogla crkva barem čvrsto svezati u svakoj državi, da nemogne ni odahnuti. Dan danas ima sabornicah drvenih i zidanih, na jedan i na dva poda, u kojih kad čuješ sboriti o papi, crkvi i konkordatu, sve je od rieči do rieči, kano da čuješ čitati zapisnik sjednice visokoga vieća jeruzalemskoga, kada na razpravi bijaše ono pitanje: što da se počme s Isusom? Svjetovna papinska vlada i konkordat podaju mnogim ljudem željnu priliku, da mogu do volje izliti jad na crkvu i njezinu uredbu. Uz druge nesmotrene, ali morda poštene, rovari i spletkari, protivnici Boga i svakoga cara i kralja, pače svake oblasti, vlade i reda, kad jim potajna, mudro osnovana osnova kaže u sgodan čas omraziti crkvu ter s njom zavaditi vladara i narod, počimlju saborske govore ovakovom laskavicom: Ja sam vjeran podložnik svoga vladara, vjeran sin svoje domovine — a i katolik sam; pak baš zato, jer sam sve to pravi, želim svim srdcem dobro i vladaru i domovini i crkvi. Ali — ide zatim dalje dokazivati . . . gospodo moja! prevlada crkve u obće, a posebice konkordatom joj podieljena, prieti vladaru prkosom i pobunom, narodu nesnosnom stegom, a ustavnoj slobodi pogubom. Ako pustimo ovako dalje crkvu, biti ćemo sami robovi itd. — A tko su oti muževi, narodjani, državljani i katolici, da tako govore? Obično životom svojim, ma da jim na svaku liepu rieč u saboru tisuće zapleskaju i zaživioču ili zahohaju, svjedoče sami, da nemare za narod ni cara ni katoličku crkvu, već samo za svoju glavu, trbuh i kesu. Dà mnogi prevratnici opominju danas vladare i narode, da se čuvaju prevrata, dočim oni svimi silami o prevratu rade; oni dokazuju, da jim prevrat prieti najvećma od crkve. Valja jim pamet: dobra je to krinka. Prevrata se imade država bojati od crkve; jer ona je još jedina čvrsta sveza, koja veže narod s priestolom; jedina zapreka, koja pači rovarom, da nemogu pod svom državom izkopati lagum te ga nabita prižgati. Dadnu-li se vladari i narodi sbilja uputiti, na čast jim mudrost a čestita sreća! Poviest od postanka svieta proriče jim napried sudbinu. Ona naime kaže razgovetno, čim je više u državi nestajalo vjere, tim da je više izdavano zakonah, naredbah, opomenah, tim više ustrojavano stražah; pak čim dalje, tim gore: po svih zakonih i stražah na koncu nije bio siguran za glavu niti vladar na priestolu, niti siromak u svojoj kolibi. Tko misli proračunati korist nevjere po državu, sva je korist od nje ota: da sudovi imadu dosta posla, da su tamnice pune zločinacah, a bolnice pune bolestnikah. Laglji je račun, kad se zadade izračunati šteta: nepočasi za dugo vrieme, od nevjere mora da spopadne državu vrtoglavica i padavica. Znamo, kako je na koncu prošloga vieka nevjerom bila usrećena Francezka, a takova sreća po nevjeri mora stići uzastopce svaku državu. Isti uzrok proizvodi isti učinak; pak bude-li se dalje ovako ružila crkva, pisalo i govorilo proti vjeri, a narodom nametavali za vodje, zastupnike i viećnike nevjerci: možemo znati napried, kakov nas čeka spas i sloboda. Biti će oslobodjen i spašen narod, kako je bio spašen židovski po visokom vieću jeruzalemskom.

Nu vratimo se natrag u Kajfino vieće. Da se razprava na dugo zavuče, ima Isus u vieću prijateljah, pa bi mogli njemu na obranu ustati pobijajuć klevete proti njemu iznešene; zato valja na jedan mah presjeći i svakomu začepiti usta. Tko bi pako umio to boljma, nego lukaviji od biesa Saducej Kajfa, poznat kano previjan paralaža? On ustane s visoka stolca, pogleda okolo viećnike, kano što gleda orijaš patuljke a mudrac neznalice, te zagrmi: „Vi neznate ništa, kad nemožete doći na tu misao: da je bolje, ako jedan čovjek umre za narod, nego da vas narod propadne!“ (Iv. 11, 49.) Poklon i čast tebi mudrače: tvoja valja — gotovo je! — Po svoj prilici: Kajfa je čitao na čelu mnogomu viećniku ove misli:

Nije pravica, da ovako ugledan sud osudi na smrt pravedna čovjeka; nije pravica, da svoju čast tko osigurava tudjom sramotom; nije pravica, da tko gradi sebi sreću od tudje nesreće; ali da jim izbije to iz glave, preteče je drugimi riečmi ovako: Neznalice! ako nije pravedno, koristno je! — spasiti ćemo tim narod. Evo staroga Macchiavella! Evo načela koristljivosti: što koristi, dobro je; a što je dobro, dopušteno je; — finis sanctificat media. Ovo načelo vlada danas politikom, a osobito, kad ona ima posla s crkvom. Kajfino vieće i s toga obzira prilika je svih sadanjih saborah. Dojde-li na red koje crkveno pitanje, ono se mora u potaji razpraviti i sve prije medju prijatelji urediti i dogovoriti; pa kada dojde na javnu razpravu u sjednici, još se nedočita predlog, ustane uz buku i viku čitav sabor ili većina primajuć taj neugodan i škodljiv crkvi predlog, da prijatelji Isusa i crkve, kojih bijaše u jeruzalemskom vieću, pak hvala Bogu ima i danas u svakom saboru, pretečeni nemogu više ni prigovoriti. U hrvatskom saboru prošle godine radilo se je u mnogom, na crkvu ili svećenstvo spadajućem pitanju baš tako, da si morao opaziti očiti kajfizam ili macchiavellizam. — Politička načela i opet načela vjeri protivna baš su kano i móda. Dočim je u Parizu ili drugoj tvornici mode jur davna zabačena kakova nakaza od ženske ili mužke odore, u daleke je krajeve modernoga svieta jedva doprla, te se u malenu trgovištu u njoj istom šepire kukuruzna gospoda. Tako baš, da negovorim o političkih načelih, prolaze i načela protivna vjeri. Dočim su ona u učenom svietu jur davna pobita i zle njihove posljedice priznate, pokazuju njimi šuplje glave svoju učenost ili bolje rekuć nadutost. Na to bi imali paziti naši narodjani, koji se u svem hoće da takme s drugim izobraženim svietom; jer nije to takmiti se s izobraženimi i učenimi muževi, kada tko pobire dronjke od načelah i frazah, koje jur davna od učenih muževah zabačene mogu biti za zabavu i gizdu samo piskarah, kavanarah, brijačah ili morda tržkinjah.

Kajfino načelo, reći bi, vlada danas ne samo u velikih državnih skupštinah i sastancih, nego i u obćinskih, i to ne samo ondje, gdje protivnici crkve imadu o njoj izreći sud, nego više manje u svakom poslu, gdje se sukobi protivnik s protivnikom ili takmac s takmacem. Uz vladarske priestole imade danas častnikah, koji si do priestola prokrčiše put samo rušeć druge pred sobom. Ima množina ljudih golih sebičnjakah, koji pretvarajuć se svakom prigodom, da su dušom i tielom narodjani, a ocrnjujuć druge sbilja prave domoljube na javi i u potaji, zasjedoše u narodu častno mjesto. Ovakov čovjek dao bi sbilja dušu za čast i odliku; ali za narod i njegov probitak sebi na uštrb nebi dao ništa, pače nebi ni riečih zanj trošio. Da postigneš čast ili se kao nevaljanac u njoj uzdržiš, prosto ti je javno oblagivati drugoga, sumnjičati i rovati; jer to sve koristi, i tko to umie, taj ide napried. Kako do časti, tako se ide i do blaga. Ali po takovu načelu i takovim načinom stečena sreća nije ništa drugo, nego i pojedincu i čitavu družtvu ili narodu prava nesreća.

Visoko jeruzalemsko vieće izrekav Isusu osudu, zabrinu se: kako da se ovrši; ali u sgodan čas, kano da ga posla sam vojvoda paklenih četah, eto čovjeka, te vieće izvede iz smetnje. Viećnici dogovaraju se, kada i gdje bi mogli Isusa uhvatiti tako, da se narod za njega nebude mogao zauzeti. Misle ovako i onako — prigovara se i prigovori pobijaju; al' eto: vratar prijavi čovjeka tudjina. Tko je i što će? Juda Iškariot, jedan od dvanaestorice, koj znade Isusove pute i konake. Zabunjena lica, plaha pogleda a laganim korakom stupi on u viećnicu; sve upre oči u njega, a on zapinjajućim glasom počme govoriti: Netarite si glavu, gospodo! evo vam čovjeka, jednoga od najzaufanijih njegovih prijateljah; znadem za svaki njegov korak. Vi trebate čovjeka, koj vam ga može izdati na takovu mjestu, gdje bi ga uhvatili bez muke i vike; a takov vam se evo nudi. Ali znate gospodo! takova velika usluga vriedna je plaće: „što ćete mi dati, a ja ću vam ga izdati.“ (Mat. 26, 15.) Pogodba je gotova; Juda vrati se medju svoje kano vuk medju janjce. Komu da se nesgrozi čuvši ovu nevjernost i izdaju Judinu?! Ali ovako izdaju Isusa i danas mnogi njegovi učenici. Čovjeku mora da se nametne misao: zašto-li je gospodin Isus trpio sa sobom Judu, kad je dobro znao, da će ga on izdati? Zato, jer je život i muka gospodina Spasitelja imala biti živom prilikom njegove crkve, kako se sbilja njegova muka i ponavlja na crkvi. Tim označi on napried, da kako god će ostali apostoli imati veliku povorku viernih nasljednikah: sdušnih i revnih biskupah i svećenikah, tako da će vazda u njegovoj crkvi Juda imati nasljednikah: nevjernih službenikah svetišta, koji nemareći za visoko svoje dostojanstvo, za vremenitu plaću budu izdavali Isusa i njegovu crkvu. Trpeć Isus sam uza se svoga izdajicu uči nas, da nepokrenemo vjerom gledajuć: kako mnogi, u mjesto da bude stup crkve, a on je kamen smutnje; u mjesto da bude hrabri vodja Isusova puka, a on je varalica i izdajica; u mjesto da bude pastir, a on je guljar ovacah! Nevalja se vjernu vojaku preplašiti te klonuti duhom, kada vidi, da mu je vojvoda nevjera, izdajica kralja i domovine. Izdajica je Isusov svaki onaj svećenik koj za volju svjetovne milosti,

časti i odlike krši zakon Božji i zanemaruje svoju dužnost; izdajica je Isusov svaki kršćanin, koj za volju službe ili mita radi proti svojoj sviesti i osvjedočenju. Zar nije to tako, kano da je stupio pred protivnike Isusove, pred sviet i njegove časti i odlike te pita: Što ćete mi dati, a ja ću vam izdati Isusa, sviest i osvjedočenje? Pa rekne-li takovu čovjeku sviet: evo ti časti, slave, liepa izgleda, pohvale u novinah — neće-li biti pogodba gotova? Zar ne prodaje dan danas mnogi novinar i pisac za sramotnu plaću Boga, vjeru i državni mir?

Ovo su misli mozganice, o kojih valja da često mozgamo. Ako se je u koga budi u čem i na kakov god način zavukao zli duh izdaje, osviešti se i goni ga, da neosliepiš te nezaglaviš kano sliepoga Kajfe sliepi mitnjak Juda.

— n —

Maleni misionari u Zalehu.

Po gotovom baš na vrhu jednoga kamenita kuka, s kojega možeš prekriliti očima selo Mallaku, duboku prodolicu i u njem sakriven grad Zaleh, kano i ogromnu ravnicu Coelesirije, na iztočnom obronku Libana, vidi se na strmoj stieni kukavna kućarka, o kojoj europejac nebi mogao na prvi mah vjerovati, da u njoj stanuju ljudi. To je matica, u kojoj 50 arabkinjah koludricah probaviše težko vrieme obuke za svoj apostolski život. Ota božjačka palača sagradjena bi brigom i trudom jednoga otca iz družbe Isusove, o. Pavla Riccadona, rodom Talijana.

Davno je bilo to, kad je otac Riccadona u Napulju liepim napredkom i sjajnim uspjehom učio retoriku; ali tada jur vuklo ga je apostolsko srdce u nevjerničke zemlje. U vrućoj molitvi izmišljao bi on načine, kako bi liepi svoj talenat obratio na korist velika naroda: čitao bi pak opet čitao pisma sv. Franje Ksaverija, a odmah tražio razlog, zašto-li je ovaj veliki muž tako radio. Jednoga dana, na koncu godine 1831. pozva ga Božja promisao zapoviedju njegova poglavarstva, da na iztoku obnovi i nastavi liepe misije, koje družba Isusova prisiljena na to koncem prošloga vieka morade obustaviti. Kršćani u Levanti s nestašice europejskih duhovnikah i druge pomoći ugreznuše od tada u skradnje neznanstvo: jedva da su znali bitne istine vjere, sbog šta zanemariše i najljepše vježbe u pobožnosti, a navlastito štovanje sv. srdca Isusova. Ganut tolikom nesrećom papa Grgur XVI. preporuči on novomu misionaru, da svjetlo razprostire u tmini te svoj posao započme javno pod zaštitom božanskoga srdca; otac pako zaputi se s tvrdom odlukom, da će neuke obučati, te prvu crkvu, koju mu bude dano dići, posvetiti na čast srdcu dobroga pastira i na njegovo ime zavesti red od misionarah, tamošnjih zemljakah.

Pokle je misionar obišao svetu zemlju, Mezopotamiju, Kaldejsku i Armeniju, odabra si maleni grad Zaleh pod Libanom, da iz njega izvodi svoje osnove i zadaću, koja bijaše: da jedan jedini misionar — jedna glava i jedno srdce — razavije radnju na spas dušah, dokle bude moguće. Za to trebaše mu grad baš u sredini, u kom bi se mogao nadati, da će naći vatrenih i za svetu stvar oduševljenih dušah; zatim selah jedno do drugoga, da bi se domaći misionari pod pazkom i upravom poglavara mogli učiti i pripravljati za apostolsku službu. Zaleh i široka poljana kod Balbeka i Bkaa bijahu mu baš po želji.

Početak misionara bijaše malen i na očigled neznatan; ali poslje dice pokazaše, da su mu osnove bile premudre. Otvori naime učionu za malenu djecu i prihvati se tako marljivo učiteljske službe, da je broj učeće mladeži skorom skočio na 600, a roditelji budu dovedeni do toga, da su se sami od sebe dali pod upravu učitelja njihove djece. Na propovied dolazili bi mu jatomice: sve mu bude dušom i tielom odano; a misionar znao bi upotrebiti uzhit i tronuće, da jih zadahne kršćanskim duhom. Propoviedajuć drugim nije zanemario ni sam sebe, nego bi postio, molio i učio se. Na koncu dade mu Bog, da dozriju prvenci žetve: njekolicina mlade čeljadi, zanešena njegovim svetim životom, odluči se, da se dade njemu posve na upravu, te mu olahkoti teret u učiteljskoj službi, koja za jednoga čovjeka postade pretegotnom.

Na pokoj nije misionar mogao ni pomisliti. Riešen velika trha, naumi, da si nametne drugi. Dočim njegova muka i napor gradu Zalehu radjaše obilatim plodom, bijaše većina selah bez učitelja, pače bez svećenika i svake obuke. Sve misli smisli dakle revni misionar u jednu, te razglasi poziv na sve tamošnje stanovnike, da tko imade zato srdca i volje, neka mu priskoči u pomoć. Jedinac svećenik naumi tim dobiti na svoju stranu ljudih, da se na isti dan i u isti čas propovieda u raznih širom razasutih selih. Uzvišena je misao, pak budo-li izvedena, mora da čini čudesa. U isto to doba bila je uvedena družba malenih misionarah.

Otac odabere od najbolje i najumnije u svojoj učioni stanoviti broj pobožne djece. Nju bi dakle sakupio oko sebe u tjednu više putah te učio po koj članak iz kršćanskoga nauka za buduću nedjelju, i to po pravilih za umjetan govor. Dielovi govora bili bi točno razredjeni; vješti učitelj kazao bi jim namah način, kako se ima propoviedati, i što imadu izreći većom vatrom, gdje i kakov nauk ili pripoviest uplesti itd. Takovim načinom svaki od njegovih mladih učenikah bio je tako pripravljen, da je na urečen dan mogao držati pravu propovied. Tako pripravljenih bijaše 50 dječakah i 50 djevojakah. Čitava obuka obsizala je sve glavne istine kršćanskoga nauka; nu svako diete naučilo bi se samo po jedan dio za propovied.

Kad bi osvanula nedjelja, stavio bi se misionar na čelo mladim propoviednikom, a jedna pobožna udovica na čelo djevojkam, te bi sve krenulo na put. Došav u prvo selo ostavio bi ondje diete znajuće prvu zadaću iz

kršćanskoga nauka, u drugom ono, koje je naučilo drugu zadaću, i tako dalje redom; a puk sakupio bi se na željni nauk na seljskom trgu. U večer na povratku pokupio bi opet u selih redom djecu. Sljedeću nadjelju išlo bi sve istim redom, samo bi misionar drugčije razredio malene propovjednike, da se nastavlja nauk redom, te na takov način u jednu godinu čulo bi svako od množine širom razasutih selah vas kršćanski nauk. Videć revni misionar, kako mu za rukom ide ovaj prvi pokušaj, stane misliti, kako bi družbu pomnožio. Pozove dakle još u družbu dobar broj mladićah i djevojakah, a njim bi na dane misije pridružio malene djece obojega spola. Mladići i djevojke dobili bi stanovita poglavara, koj opet dobi nalog, da si na mladju braću i sestre pazi, opominje je na zapoviedi i svjete otca ravnatelja, te bodri na revnost. Mladićem bijaše naloženo, da uče katekizam mužkarce, djevojkam, da uče žene, a djeci opet, da uče svoje vršnjake. Osobite kakove odjeće, kojom bi se razlučavali od drugih, nisu nosili mladi viestnici i viestnice vjere; nego je svakomu bilo dano na volju, da se nosi, tko se kako hoće; a nisu imali ni posebna stana, nego je svatko stanovao u otčinskoj kući, gdje je svim domarom bio za uzor života. Otac misionar imao bi samo pravo izreći: da-li prima koga u družbu ili neprima; a da tko bude primljen, trebalo mu je prije pokazati životom osobitu revnost i pobožnost. Izuzam djecu većina družbenikah bijaše zavjetovana vječnom čistoćom, a zavjet opetovali bi svaki šesti mjesec. Osim toga bijahu dužni obdržavati družbena pravila, po kojih su medju ostalim morali rano ustati, svaki dan pribivati sv. misi, pol ure promatrati, moliti sv. krunicu, pohoditi presv. otajstvo, koj časak zabaviti se nabožnim štivom i na večer prije počinka izpitati sviest. Tako jim bijaše preporučeno, da se svaki tjedan izpovjede i pričeste. Svi bijahu članovi bratovštine srdca Isusova, skapuliera, sv. krunice, te svi obećaše, da će svimi silami raditi o razširenju ovih bratovštinah.

Ovo izvadih iz pisma, napisana god. 1851. od otca Laborda, a po gotovu diktirana u pero od samoga Riccadona. Preda mnom su sva pravila družbe. Tri puta na tjedan imadu se sakupiti članovi oko svoga ravnatelja; a u svakoj skupštini govor je o trih poglavitih stvarih: prva je o kojoj točki kršćanskoga savršenstva, druga o uporavi kojega pravila, a treća nauk, koj se u sljedeću nedjelju ima predavati. Na koncu izaziva ravnatelj kad i kad po jednoga mladoga misionara, zapovjedi mu da klekne, a drugovom njegovim da kažu, ima-li kakovih pogrešakah, i što misle o njih. Krivac sluša mirno tužbu i tada prima od ravnatelja pokoru.

Čovjek težko može i pomisliti, koliko posla ovakova vrst misije zadavaše otcu Riccadonu samo u sobi. On je imao svakomu misionaru obuku za svaki tjedan dati na pismu; a to je prije morao vaditi iz velikoga katekizma Bellarminova, pak onda prevesti na arabski. U isto doba trudijaše se on, da iz ovoga velikoga katékizma u arabskom jeziku sastavi izvadak; osim toga pripravljaše sbirku molitvah i pobožnih naputakah; sastavi arabskih pjesamah na najljepše europejske napjeve, te prida mnogim drugim jur poznatim, da svaki misionar može dobiti po jedan prepis. Pjesme bijahu vrlo važna i potrebita stvar, jer su ove za slušaoce, što i trublje za vojake. Puku omiliše ove, kako malo što drugo, te su one i bile osobito vabilo na nauk.

U subotu bijaše Riccadonu najprešniji posao, da pregleda razrede svoje misije. Za svako selo trebaše dva razreda: jedan za mužkarce, drugi za ženske. Razredi poskočiše brojem članovah veoma, jer mnogi Arab i nebudući član, gorio bi od želje, da mu barem za vrieme bude dozvoljeno obavljati otu službu. Svaki razred imadjaše posebna načelnika, da pazi na red. On je bio za svaki nered odgovoran; drugi pako bili su dužni njega slušati.

Dojde nedjelja. Dvie debele ure prije sunčanoga poroda služena bude u našoj crkvi prva sv. misa, kojoj pribivahu svi misionari te primiše po navadi svetu pričest. Poslie mise razdiele se u svoje razrede, a tada obskrbljeni poputbinom zapute se u navadna sela; svaka bo misija imadjaše tada stalno stajalište. Ova uredba bijaše takova, da su oni morali zavladati pukom; jer govoreć vazda istim slušaocem ohrabriše se i udomaćiše tako, da su bez straha s velikim uzhitom govorili, a to privlači puk. Tako spoznavši oni bolje puk počeše mu razgovetnije spočitavati pogreške i odvraćati ga od zla, da je malo po malo nastao posve nov život.

Onamo i natrag idjaše odiel mladićah napred, a za njim odiel djevojakah; ali vendar na malene razstoje, da jedni druge vazda mogu vidjeti. U zemlji, gdje živu ljuti Turci i Kurdi, nemože čovjek nikuda sigurno proći s glavom; pak s toga bijaše tako i naredjeno. Čim je veća sloboda medju divljaci, tim veća pogibelj; jer tudier je sve slobodno, pače i ubiti. U jutro na putu promatralo se je, a na povratku izpitavana je sviest i moljene molitve na poklon presv. otajstvu.

Na domaku u opredieljeno si selo molio bi svaki razred padši na koljena na glas „Otče naš“ i „Zdravo Marija“ na čast sv. Ignaciju i Franji Ksaveriju, indijskomu apostolu, da izprose u Boga misiji dobar uspjeh. Došav u selo zarediše mladi misionari od kuće do kuće, pozivljuć seljane, da idu s mjesta na nauk. Navadno nebi jim trebalo velike molbe i nagovora, nego bi za čas ročište bilo puno. To pako bila bi ili crkva, ako je bila u selu kakova, oveća soba ili opet ledina u zahladju. Kad i kad bila bi zaokupljena sva ova mjesta zato; jer su se sela kašnje razstavila na više razdjelah.

Prije nauka pomoliše se svi skupa Bogu, a poslie molitve razdieliše na svoje razrede. Povrh toga što se obaška na posebne razrede razrediše dječaci i djevojke, razrediše se i jedan i drugi razred još na manje po znanju. Jedni učahu „Otče naš“ i „Zdravo Marija,“ drugi apostolsko vjerovanje; jedni opet požalovanje i čin vjere, ufanja i ljubavi; a drugi jedan od šest ili osam poglavjah

iz arabskoga katekizma. Kad iz Zaleha nadošli misionari nebi dospjeli da uče sve razrede, to bi pozvali oni u pomoć koje najvrlije u nauku od seoske djece, a njega bi počastili dičnim imenom „učitelj.“ Ovakovo diete, gizdajuć se dobivenom čašću, trudilo bi se svom snagom, da zadovolji službi, pak i sbilja svršilo svoju zadaću dobro.

S djecom trebaše u obuci više strpljivosti nego uzhita ili gorljivosti; jer njoj bi se kazala koja molitva ili koj članak iz katekizma na izust, pak dalo opetovati sad po jednom sad opet svim skupa, dotle, dokle svako nije naučilo. Maleni misionar prokušao bi na časove svoj razred, te kad bi našao, da koje diete posve dobro znade, poslao bi ga nadučitelju, a ovaj izpitao ga sam glavom još jedan put, te ako bi znalo, uvrstio u višji razred. Nebi vjerovao čovjek, kako je za čudo uspješan ovaj način obuke; tako bo naučiše dobro kršćanski nauk djeca neznajuća ni slovca čitati i pisati kano i školska; a sama školska proučiše uza nju katekizam još bolje.

(Konac će sliediti.)

Dopisi.

Iz Senja dne 12. Lipnja. Presvietli gosp. pomoćnik biskup V. Soić ovrši dne 8. t. m. u stolnoj dubkom napunjenoj crkvi pontifikalnu službu božju, a za njom dielio je svetotajstvo potvrde pravovjernomu puku domaćemu i odaljenomu u tu pobožnu svrhu amo sgrnuvšemu se. — Dne 11. i. m. podielio je u kapeli sv. Ambroza njekim bogoslovcem što manje što višje redove. — Dana pako 27. i. m. krenut će isti naš duhovni pastir put Otočca, da ljetos u otočkoj i ličkoj pukovniji kanonički pregled preduzme, te svetotajstvo potvrde ondješnjemu pravovjernomu puku podieli. Ako visokočastnomu biskupu bude vrieme dopustilo, a i velikim trudom mu neomalaksaju fizične sile, posjetit će tom prigodom sve župe ležeće uz kordun u ogulinskoj i slunjskoj pukovniji.

) **Iz Senja.** Njekoji otrovanim talijanštine duhom opojeni u našoj katoličkoj, sv. otcu od pamtivieka sa svim oddanoj, premda žiteljem izpod trsatskoga brda neprijaznoj zemlji hrvatskoj razdor sijati neprepušćaju.

Za takova smatram pisca onoga članka pod naslovom: „Dragoljub i bogorodičina kućica na Trsatu“ u „Zagr. kat. listu“ od 5. Lipnja 1862. br. 23. gdje kaže: da župe na Trsatu uz prkos dotičnomu šematismu do 16. vieka nije bilo. *)

Premda se nije dopisnik podpisao vlastitim imenom, ipak samo ono slovo P. znači, da to napisa, ili napisati učini njekoji od članovah častnoga monastira na Trsatu, koji u svako, a osobito u najnovije doba sve žice napeše, da vjerni puk trsatski svakovrstnim načinom rieše svezo pram svom zakonitom župniku. — Nu nije za sada ovo moj predmet, već da obranim proti napadaču starodavnu župu sv. Jurja Muč. na Trsatu.

Tajiti se neda, da kada sv. kućica prečiste Djevice iz Nazareta dospi 10. Svibnja 1291. na Trsat županije modruške, kada siedjaše na Petrovoj stolici Nikola IV., pod iztočnim cesarom Paleologom, zapadnim Rudolfom I., ugarskim kraljem Ladislavom III., a podkraljem i banom Hrvatske i Slavonije Nikolom Frangepanom, bi dušobrižnik na trsatskoj župi sv. Jurja Muč. Aleksander de Giorgio, rodom iz Modrušah, svećenik neporočna značaja, a osobiti štovatelj prečiste Bogorodice: „De prodigii veritate solliciti spiritualem loci Curatum, et Ecclesiæ St. Georgii, ut ajunt, Parochum, Alexandrum nomine, gravissima licet pressum infirmitate, consulturi accedunt. (V. Tersactum Coronata Deipara a R. P. Petro Francetić Exministro Provinciali. — Venetiis 1718. pag. 4.)

Kada župnik Aleksander čudotvornim načinom od svoje trogodišnje bolesti milošću angjeoske na Trsat dospievše kraljice ozdravi, bi od grofa Nikole Frangepana kao trsatskog vlastelina s baronom Sigismundom Oršićem i Ivanom Gregorićem u Palestinu odaslan, da razvidi, je-li čudotvorna kućica trsatska ista, koja bijaše i u Nazaretu? „Devotus Pro-Rex..... sapienter decernit Galilæam ad inspectionem Almæ Domus, aliorumque necessariorum minutum examen Commissarios amandare.... accitis itaque ad se nonnullis perspectæ nobilitatis viris et in legationis caput præmemorato Alexandro Parocho etc. (vid. Francetić pag. 6.)

Dospievši poslanici iz Palestine kući, župnik Aleksander neizbrojenomu puku očito kazà, da nije dvojbe o istinitosti jednostavne trsatsko-nazaretske sv. kućice. Sve ovo upisati učini ban Nikola Frangepan, i na vječnu uspomenu položi u pismohrane: senjsku, modrušku, krčku, bakarsku i grobničku. „Quæ omnia piissimus Nicolaus de Frangepani ad perpetuam rei memoriam in diversis Cancellariis videlicet: Segniensi, Modrušiensi, Vegliensi, Buccarensi, et Grobnicensi protocollari diligentissime curavit.“ Ex Archivio Conventus Trsactani. (Vid. Triumphus Coronatæ O. Klara Pasconi u Mletcih tiskana knjiga s dozvoljenjem prečastnoga generala o. Krescencija Krispera izdanim u Rimu 9. Lipnja 1731. i provinciala o. Maksima Reuscha od 20. Svibnja 1731., te odobrenjem redovnih bogoslovacah Kazimira Schlattnera i Eugenia Gottschevara. — Vid. Dr. Josef Pletz „Stand der kroatisch-krainerischen Ordens-Provinz. Laibach 1839. — Notizie della s. Casa della Gran Madre di Dio. . . . Loreto 1763.)

Ovo je indi faktum, o kom niti častni otci Franjevci nedvojahu, da je naime dušobrižnik Aleksander de Giorgio g. 1291. upravljao župom trsatskom, gdje i kada oo. Franjevcem jošte ni spomena nebijaše, pače papa Nikola V. u svojoj pečatnici: „Exigit devotionis tuæ probata sinceritas“ izdanoj 12. Srpnja 1453., kojom Mar-

*) Uvjeravamo g. dopisnika, da pisac onoga članka niti odiše poganim duhom one divljačke prostačine, koja izpod trsatskoga brda mrzi na hrvatstvo, niti mu je bila namjera, da navedenimi riečmi sije razdor. *Ured.*

tinu Frangepanu dade oblast zidati samostan na Trsatu u biskupiji krbavskoj naročito kaže: „. . . . jure tamen parochialis Ecclesiæ . . . alios in omnibus semper salvo." — Jeda-li je indi trsatska župa stoprv u 16. vieku ustrojena?

Župna crkva na Trsatu sv. Jurja Muč. nikada nije spadala na nikoju drugu matičnu crkvu, kojoj bi ona bila filialna, i sám izključivo župnik uživao je prava plovanska: kršćenja, vjenčanja itd. što ako otci Franjevci kada ovršivahu, to jedino s privolom trsatskoga župnika bi jim dozvoljeno.

Svakomu svoje, a u tudje neka nitko nedira.

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apost. veličanstvo dostojalo je svojim previšnjim riešenjem od 26. Svibnja t. g. velečastnoga gosp. Franju Husara, podarcidjakona i župnika u Cirkveni, naimenovati kanonikom prvostolnoga kaptola zagrebačkoga.

— Pojde-li na Brašančevo propisani svečani provod gradom, ili se bude ovršio samo u prvostolnoj crkvi, to će zavisiti od vremena, koje je, kad ovo pišemo, nestalno. Svakako će crkvenu ovu slavnost obaviti glavom uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup.

— Uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup zagrebački izvolio je izpražnjeno mjesto protokoliste i arkivara duh. stola podieliti g. Julijanu Vrevcu, prebendaru prvost. crkve i bivšemu zakletomu pisaru duh. stola.

— Dne 17. t. m. preminuo je ovdje providjen svetotajstvi umirućih g. Franjo Lovinčić, u miru živući izsluženi župnik novigradski.

— Prvi dan Duhovah slavio je u franciškanskoj crkvi u Varaždinu svoju misničku petdesetoljetnicu najstariji otac ciele provincije exminister Ivan Nep. Turban. Jubilaru u slavu krasno je pred mnogobrojnim slušateljstvom propoviedao prečastni g. kanonik Iliašević.

Iz Rima. Svečana kanonizacija japanskih mučenikah dovršena je 8. o. m. u najboljem redu. Trajala je 6 urah, a bila su tu 44 kardinala, 243 biskupa i cieli diplomatični sbor. Bazilika vatikanska bijaše sjajno urešena. Lavalette darovao je 3000 franakah, da se potrebe svečanosti namiru., — dar, što ga običavaju davati poslanici najstarijega sina kat. crkve.

— Dne 9. o. m. držao je papa u konsistoriju govor, u kom se tuži na tlačenje crkve u Italiji i na rat, što je naviešćen svjetovnoj papinskoj vladi. On pozivlje biskupe, da pobijaju slična kriva mnenja. Kardinal Mattei čitao je adresu sakupljenih biskupah na papu.

Ta adresa tuži se na tlačenje crkve u Italiji, te izjavlja, da je svjetska vlada za neodvisnost pape potrebita. Adresa odobrava sve čine papine, koje izvede, da obrani pravo sv. stolice. Sve zablude, koje je papa osudio, odsudjuje i ona obećavajuć, da će biskupi nastaviti svoj odpor.

— Polag drugih glasovah adresa katoličkih biskupah na papu, što je u Rimu sastavljena, i koju je podpisao 21 kardinal i 244 biskupa, još nije predana sv. otcu. Privatni pak listovi iz Rima javljaju, da se biskupi sakupljaju svaki dan, te viećaju o trih osnovah adrese, jednu osnovu predloži nadbiskup new-yoržki, drugu glasoviti biskup Dupanloup, a treću kardinal Wiseman. Vele, da će biti primljena valjda osnova kardinala Wisemana. U adresi kaže se naročito i otvoreno, da je svjetska vlast papi potrebna, ako hoće da bude neodvisan. Pripoviedaju, da će sv. otac prekrasni ovaj spis priobćiti cielomu kršćanstvu uz crkvenu popratnicu.

Iz Turina. „Armonia" doniela je podpunim sadržajem ministarsko pismo, koje smo i mi onomadne spomenuli, i koje je dobio nadbiskup iz Saluzza kao odgovor na molbu, da smije otići u Rim. Glasi ovako:

Odgovarajući na molbu Vašega visokočastnoga gospodstva ima podpisani čast dati Vam na znanje, da je kraljeva vlada odlučila, da biskupom kraljevine, koji bi htjeli na svečanost kanonizacije japanezkih mučenikah ići u Rim, neda putnih listovah. Ova odluka potekla je iz toga mudroga obzira, da biskupe kraljevine ukloni onim posljedicam, kojim bi se napram svojim biskupljanom izložiti mogli, kad bi otišli na put, od koga u obće zazire javno mnienje. Sadanji položaj zahtieva toli pogledom na crkvu koli i na državu, da se brižljivo ide s puta svim uzrokom, koji bi slogu medju biskupi i njihovimi diecezani povriediti mogli, te s toga je podpisani uvjeren, da će ordinariati kraljevine pomenutu odluku kraljeve vlade za shodnu pronaći tim više, što se ista posve slaže s okružnicom od svetoga saborskoga sbora na episkopat razaslanom, u kojoj se oni biskupi pozivaju u Rim, koji to učiniti mogu, a da tim nenanesu svomu stadu znatne štete, i u kojoj se ujedno navode okolnosti, koje talijanskim biskupom nedopuštaju, da se udalje iz svojih biskupijah. Vaše visokočastno gospodstvo molim, da gori razvijene razloge svojim počitanim sudrugom crkvene pokrajine priobćite. Za ministra: „Barboroux."

„Armonia" kaže o ovom pismu: „Kada vlada mnije ili se samo pretvara kao da mnije, da bi odsuće biskupah moglo njihovim vjernikom biti na uštrb, dočim je ona ista do šestdeset biskupah iz svojih biskupijah odagnala, a dva drži u Turinu u zatvoru, te si nimalo netare glavu radi one štete, koja odtale nastaje avellinskoj i fermanskoj biskupiji. Doista, ta gospoda stavljaju se na ruglo, kad hoće da pouče papu i biskupe o onom, što duševnom spasu njihovih vjernikah može biti koristno ili štetno."

Iz Carigrada. U poslu sjedinjenja s katoličkom crkvom u Turskoj izdali su apoštol. legat u Carigradu,

prvostolnik jermenski, nadbiskup grčko-sjedinjeni i nastojnik unije medju Bugari, sliedeći poziv na katolike: „Premila braćo! Čini se, da je providnost Božja od njekoliko godinah obratila oko k ovomu predjelu, drugda sasvim odanomu razkolju, štono ga je najviši pastir izručio mojoj skrbi. Povratak k uniji, prije toga samo riedak i izniman, množi se sve većma, neograničujuć se na pojedine osobe, već zauzimajuć ciele občine. Pokret ovaj osobito se pojavio medju Jermeni, gdje biva u najvišjih razmjerih. Cieli gradovi, u kojih se prije jedva njekoliko katoličkih porodicah brojilo, ima ih sada na tisuće. Karputh, Arabghir, Rodorto, Marach, Cezarea i drugi tomu su novim dokazom. Pokret ovaj jošte bi brže napredovao, da imamo potrebitih glavnicah za njegovo uzdržanje i pospješenje, kako bismo željeli. Jedva su tomu dvie godine, što su i Bugari pristali uz isti pokret, koj započet u Carigradu brzo se je raširio po pokrajinah. Za čas prepali smo se, a ciela Europa pomislila je te njeki mniju jošte i sada, da je odpadnuće prvoga biskupa bugarskoga, nesrećnoga Sokolskoga, udarilo smrtnu ranu uniji. Pa ipak nije tako: ljudska zloba nemoćna je proti očitoj volji promisli; jerbo u prkos odpadnuću Sokolskoga, izvanrednoj nestašici sredstvah, progonstvu od strane grčkoga razkolja, otvorenomu boju, što ga vode agenti njekih vladah, u prkos svemu tomu unija medju Bugari neprestade hvala Bogu napredovati, a tako izvan žiteljah, koji se odmah s početka povratiše i ostaše vjerni, prestupiše nedavna u kat. crkvu sela oko Drinopolja, varoš Isčib, Mala Tyrnova i druga u okolici ležeća mjestanca. Al nepovadjaju se samo Jermeni i Slaveni za ovim pokretom, već se on pojavljuje i medju Grci. Grčki nadbiskup Meletos, koj sam podpisuje ovaj poziv za blage prineske zapada, stupio je u krilo crkve dne 21. Stud. p. g., a već sada, premda bez novacah i usried tisućuvrstnih prietnjah, vidi oko sebe kupit se četice povrativših se Grkah, a samo se hoće vremena i milosrdne podpore, da iz njih postane veliko stado. To je, premila braćo, kratki nacrt našega javnoga položaja. Nebi-li morao biti sliepac, koj nebi ovdje spatrio očiti blagoslov, očevidni pojav providnosti u dogodjajih, što bivaju pred našim očima? Nije-li sigurno, da sjetva dozrieva, a žetva da će biti obilata? nije-li sigurno, da sjeme, zasijano u ovih pokrajinah, neće ostati bez dobitka, već uroditi plodom u svoje vrieme? Nu česa nam manjka, premila braćo, da pospješimo ove velike posljedke? Ne milosti od ozgor, kako nam to dokazuju obilate sgode, ne gorljivosti obćenitoga otca kršćanstva, našega ljubljenoga Pia IX. koj je tolikimi čini, a u najnovije doba ustrojenjem iztočnoga odbora u rimskoj propagandi pokazao cielomu svietu, kako važno mjesto zauzima iztok u njegovoj pastirskoj brižljivosti, kojom obuhvaća cielu crkvu. Žalibože moramo reći, da nam nedostaje jedne stvari, naime potrebitih novčanih silah i glavnicah za uvedenje novih misijah, za ustrojenje sjemeništah, za gradjenje crkvah, a ove glavnice molimo od vašega milosrdja. Kad bi žrtve, za koje vas prosimo, bile sto putah veće, nebismo se ustručavali objavit vam potrebe svoje; jerbo nesmie se zaboraviti na to, da svaka nova sada podignuta crkva imat će ne samo namirivati svoje vlastite potrebe, nego i o tom nastojati, da se i druga podigne. Milostinje, darovane za ustrojenje crkve sjedinjenikah, trajat će takodjer samo njeko vrieme; no u više stvarih trajat će vazda, naime u zahvalnosti, kojom će vam biti obvezano kršćanstvo, uvedeno vašom revnošću, i nagradi, koju daje otac nebeski onim, koji rade oko uznešenja njegove crkve.“ Podpisani su: P. Brunoni, nadbiskup taronski u Carigradu; A. Hassoun, nadbis. i prvost. jermensko-katolički u Carigradu; Melletos, metropolita iz Darma.

— „La Patrie“ ima vjerodostojnih viestih, koje govore o opet ponovljenom pitanju sv. groba. Iz Carigrada pišu, da Francezka i Ruska, prva kao zaštitnica rimokatoličke, a posljednja iztočne crkve zahtievaju od porte, da im dopusti sagraditi kubu na sv. grobu. Porta se nije tomu protivila, nu u interesu svojih kršćanskih podanikah hoće da ove dvie vlasti grade samo treći dio te kube. Medjutim obe velevlasti zabace i taj predlog portin i onaj drugi, da naime sve vlasti kršćanske sudjeluju kod gradjenja, te se čvrsto drže svoga prijašnjega zahtjeva, da hoće same rušeću se kubu sagraditi.

„Patrie“ misli, da su ove stvari vrlo važne. Tko zna, što se još može sgoditi, nu ako se iztočno pitanje počme na ovom polju kretati, to bi se oko ovih dviuh velevlastih, koje si bijahu neprijatelji, a sada su saveznici, moglo sakupiti cielo kršćanstvo turskoga carstva.

Englezka vlada naloži svomu poslaniku u Carigradu, da u pitanju s nova potaknutom glede sv. groba, štono je zametnuto medju portom po jednoj, a Ruskoj i Francezkoj po drugoj strani, drži čvrsto uz prijašnju (t. j. portu). Ovako bi se ta stvar odgodila, kao što se je i god. 1854.

Iz Aleppa. Muhamedanski fanatizam počeo se je u ovom gradu u najnovije vrieme strahovito pojavljivati. Bojat se je, da se neponovi klanje god. 1852. Svaki dan napadaju muhamedanci kršćane i iste europejce na javnih ulicah. Ženu francezkoga konzula izbila je na ulici jedna turkinja. Osobito pako smiera mržnja pače bjesnilo tursko na svećenike bili urodjenici ili europejski misionari, a jarost vlada proti svim kršćanom u obće. Čini se, da konzuli nastoje, kako će povratak strahovite one nesreće zapriečiti. Bog im dao više uspjeha, nego-li ga imadoše njihovi sudruzi u Bajrutu god. 1860. Stanje kršćanah tamošnjih sbilja je užasno, tim užasnije, što im neprestano najcrnija sudbina nad glavom visi.

Poziv na predplatu.

Na izmaku prvoga polugodišta pozivamo svu gospodu, koja na „Zagrebačkom katoličkom listu“ za prošlo štogod duguju ili za buduće predplatila nisu, da svoj dug namiriti, a predplatu ponoviti izvole.

Polugodišnja predplatnina „Zag. kat. listu jest:

Za Zagreb . . . . **2** for. **50** nč.

Za one, kojim se dostavlja poštom **3** for. **15** nč.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 26. U ČETVRTAK 26. LIPNJA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu

Najnoviji rimski dogodjaji.

Duhovske blagdane godine 1862. zabilježit će ljetopisi vječnoga grada, koj je već od blizu dvie tisuće godinah srdcem poviesti svieta, medju najznamenitije dane, što ih poviest Rima izbraja u dugačkoj i sjajnoj povorci. Preko 400 crkvenih doglavnikah, stožernikah, patriarkah, nadbiskupah i biskupah, i malo ne 4000 svećenikah raznih stupnjah iz svih pokrajinah napučene zemaljske krugle, sa svih stranah katoličkoga svieta, vidjaše Duhovo oko priestolja apostolskoga nasljednika, oko vrhovnoga pastira kršćanstva sakupljene u svečani konsistorij. Samo nije bilo biskupah iz talijanskih žezlu Viktora Emanuela silovito podvrženih pokrajinah i biskupah portugalskih; vlade ovih dvijuh zemaljah bijahu jedine, koje su, koliko su mogle, nu bez uspjeha pokušale, da zaprieče obdržavanje ove skupštine naučajuće crkve u Rimu, koja će u poviesti crkve i svieta činiti epoku. Naproti pako Francezka, premda je vladaru njezinu ovaj dogodjaj najljući udarac, štono ga za vrieme svega njegova vladanja postiže, koje, nemože se tajiti, može se ponositi velikim brojem najslavnijih uspjehah, učini ravno s prvince plahi pokus, nebi-li francezke biskupe od puta u Rim odstrašila, no na brzo uvidi svoju nemoć, te samo potajnim gnjevom gledaše na dogodjaj, koga nebijaše podobna zapriečiti niti lukavošću svoje macchiavellističke politike, niti slavom svoga oružja. Sbilja vladara francezkoga mora u najvišjem stupnju neugodno dirati misao, da on, u kojega rukuh i vlasti nahodi se Rim i papa, nije mogao zapriečiti, da upravo ovdje u središtu katoličkoga svieta, tako rekuć pod zaštitom vlastitih njegovih bajonetah, koju on proti volji podaje ovoj skupštini, dočim njegova vojska sasvim radi drugih svrhah boravi u Rimu, nesakupe se vodje katoličke crkve iz cieloga svieta njekim načinom u ratno vieće, za da razvide svoje sile, te u svom naravnom glavnom stanu, u Rimu, viećaju o tom, kako bi se sa svih stranah na crkvu navaljujućim dušmanskim četam odoljeti moglo. Kako se god zvala pitanja, štono svojom vikom i bukom napunjuju sviet, razmahuju pera diplomatah i novinarah, te pozornost novine čitajućega svieta svraćaju sad na iztok, sad na Mexiko, čas na Kitaj i Japan, čas u srdce Njemačke, ili na boj sjedinjenih ili bolje razjedinjenih sjeveroamerikanskih državah, sva ova pitanja idu sada u nazadak pred zamjernim dogodjajem u Rimu. Na vječni grad uprte su svačije oči, oči prijateljah i neprijateljah, svatko težko očekuje, što će odlučiti i reći sakupljeni biskupi.

U ovaj par čini se kao da je čitav sviet podieljen u dva velika tabora: ovdje je tabor vjerozakonskoga, ćudorednoga, konservativnoga poredka pod stegom crkve i zakonite monarkije; ondje veliki okol prevrata pod najrazličitijimi stegovi, vojska mnogovrstno razciepana, složna samo u svojoj mržnji na kršćanstvo i na kriepošću Božjega ustanovljenja postojeći ugled. Iz tabora prevrata objavljen je rat, a za objavom sliedila su odmah neprijateljstva, sada se sprema na odlučnu bitku, da provali posliednje branište ćudoredja i prava na zemlji, u kom ne samo katolici, nego i protestanti i svi konservativni muževi svieta smatraju središte i uporište konservativnih interessah. S toga hrle Božji zatočnici sa svih stranah svieta i kûpe se, da zajedno sa svojom glavom viećaju o odgovoru, što bi ga valjalo dati na zahtjev, da se preda čvrsta tvrdja, a to je hrid Petrova. Tko bi o tom dvojio, kako će izpasti taj odgovor? Možebiti da će sila dušmanah za koj čas Rim nadvladati, neka se slobodno u ovaj par oko pape sakupljeni biskupi prispodabljaju zrâkam, koje okružuju zapadajuće sunce; ali noć, koja nam se

nagraža, ako ju Bog od nas neodvrati, bit će kratkotrajna, a sunce papinstva svanut će na obzorju svietu u novoj sjajnosti, sipajući svoje spasonosne trake na sve zemlje vasionoga svieta.

Tako umuje o sadanjih rimskih dogodjajih bečki „Vaterland.“

Da-li je 31. članak konkordata osnovan na krivih predpolagah?

Na 28. Svibnja stavi dr. Brinz kao izvjestnik odjela za obuku u financijalnom odboru pogledom na školske zaklade u poslaničkom domu carevinskoga vieća ovaj predlog: „Visoki dom neka dostoji izreći zaključkom, da onu u prev. patentu (konkordatu) članku 31. nalazeću se izreku o vlastniku školske zaklade nepriznaje, te dosliedno da ju nemože smatrati ni kao pravno valjanu.“

Jer se člankom 31. konkordata dobra, od kojih je sastavljena školska zaklada, sbog njihova postanka, priznaju za crkvenu imovinu, to je predlog dr. Brinza smierao onamo, da visoki dom skloni na izjavu: da on toga za pravnu imovinu crkve priznati nemože.

Ovaj predlog pobijaše uz druge i dr. Herbst, ali ne s nakanom braniti crkvena prava, nego uputiti poslanički dom, da se još pravo nezna, čija je to imovina, već da se tekar ima protražiti, pak ako crkva i sbilja, kako je moguće, ima pravah na vlastničtvo, to da nipošto neima u smislu čl. 31. konkordata, jer se očito može dokazati, da ima necrkvenih dionicah i pravah na imetak školske zaklade.

Članak 31. konkordata dosliedno osnovan je na očito krivih predpologah ili praemissah; on naime glasi rieč po rieč ovako: „Dobra, od kojih je sastavljena školska zaklada, jesu po svom postanku imovina crkvena.“ Herbst za dokaz svojoj izreci navodi dobra sveučilišta pražkoga, koja su ravno utjelovljena u školsku zakladu, ali su bez svake dvojbe imovina pražkoga sveučilišta tako očevidno po njegovu sudu, da se on usudi javno reći: „Ja bih rado vidio pravnika ili povjestnika, koj bi mi mogao dokazati, da su ova dobra po svom postanku imovina crkvena“ ... „Što dakle valja o pražkom sveučilištu,“ misli Herbst dalje, „to može valjati na isti način u drugih zemljah o množini drugih zavodah za školske svrhe utemeljenih.“ Dosljedak je dakle posve istinit, da naime čl. 31. stoji na krivih predpologah.

Poslanički dom zabacio je predlog dr. Brinza ili dotičnoga odbora, a mjesto njega primio predlog dr. Herbsta i odnjega stvorio zaključak: „C. k. vlada ima se umoliti, neka naredi shodne priprave, da se odnošaji vlastničtva obzirom na ovaj imetak zadržav ipak svačija pravica, a posebice družbah, zavodah itd. ustavnim putem ustanove.“ Sada nastaje pitanje: Je-li izreka Hrbstova istinita? Osniva-li se čl. 31. konkordata sbilja na krivih predpologah? Zar sbilja dobra, od kojih je sastavljena školska zaklada, nisu po svom postanku crkvena imovina? Zar su se sbilja oni muževi, koji su sastavljali konkordat, prenaglili i radili po svojoj volji? Zar su se sbilja oni manje razumjeli u državne odnošaje, u državna i crkvena prava, nego njekoliko advokatah i professorah u poslaničkom domu? Zar su oni u tako važnu pitanju i nepazeć na pojedine dielove školske zaklade i njezina postanka lahkoumno, bez razbora i suda, a ob svojoj domisli umetnuli u prevažni ugovor izreku: Dobra sačinjajuća školsku zakladu crkvenoga su postanka, dakle su i crkvena imovina? Ili morda su oni, kako jim dr. Brinz po svoju plemenito podmeće, pod ovim člankom 31. sakrili zasjedne i lukave namjere?

Da kušamo odgovoriti na ova pitanja. Najbolje će biti pobijena, ako nam pojde za rukom dokazati, da konkordat nije osnovan na krivih predpologah, nego da dr. Herbst na posve krivih osniva svoju izreku.

On se za dokaz poziva na pražko sveučilište. „Staro Karlovo sveučilište u Pragu t. j. obe svjetovne grane, naime pravoslovni i liečnički fakultet (jer oni su, kako misli dr. Herbst, staro Karlovo sveučilište), koje se, od kada je sdruženo s Ferdinandovim, jezuitskim sveučilištem, objimajućim bogoslovnu i mudroslovnu granu, zove universitas Carolino-Ferdinandea, ovo staro Karlovo sveučilište posjeduje kuće i dobra zemaljsko vlasteoska u Pragu i drugdje u Českoj, kuće i dobra, koje je ono stranom u svom postanku od Karla IV. dobilo za uzdržavanje, stranom godine 1770. i 1780. samo svojim novcem kupilo, a stranom opet za jedno daleko dobro zamienilo. Premda su ove kuće i dobra u zadnje vrieme srasla sa školskom zakladom, te s njimi postupano kano i s drugim blagom iste zaklade: to ipak od 500 godinah nije jim nitko drugi po pravici vlastnik, nego baš pražko sveučilište.“ Iz toga izvodi dr. Herbst svoju gore navedenu izazivnicu: „Ja bih rado vidio pravnika ili povjestnika, koj bi mi mogao dokazati, da su ova dobra po svom postanku imovina crkvena. Car Karlo nebijaše niti papa niti biskup, ter utemeljiv pražko sveučilište utemeljio je samo svjetovni državni zavod; jer kao takov razumievaše on svoj studium generale. U to dakle ime utemeljio je on Karolinum i za obstanak mu dobra. Kašnje stečena dobra kupiše ova dva svjetovna fakulteta — to jim je službeni naslov —

za svoje novce.“ Mi nećemo da se pravdamo s Herbstom sbog njekoliko povjestnih tricah, koje pražkoga professora malo smiešnim čine; jer će ga sbog toga po svoj prilici češki povjestnici pobrati na red *); što nam pako osobito u oči upada, to je jezgra njegove tvrdnje smierajuće na to, da poslanički dom uputi: da je pražko sveučilište po svom postanku svjetovna uredba i državni zavod, ter da su njegova dobra toliko crkvena imovina, koliko car Karlo IV. bijaše papa ili biskup. Što bi pako rekao dr. Herbst, ako se ova njegova tvrdnja osniva na posve krivoj predpolozi? ako pražko sveučilište, u prkos tomu što car Karlo IV. nije bio niti papa niti biskup, ipak nije svjetovni, nego po svom postanku baš crkveni zavod? Prije svega mora nam priznati dr. Herbst, da je nerazumna ona njegova tvrdnja: pražko je sveučilište svjetovni zavod; jer mu utemeljitelj Karlo IV. nije bio ni papa ni biskup. Da ovakova izreka valja, to u Njemačkoj i obće u svem kršćanskom svietu nebi bilo posve ništa ili malo crkvenih dobarah; jer niti Karolingi niti Ottoni, niti njihovi nasljednici nebijahu pape ili biskupi. Po takovoj logici mnoge od njih utemeljene biskupije i opatije bijahu samo svjetovne uredbe; a obratno, da koj biskup utemelji zavod za kćeri vojničkih častnikah, to bi taj zavod po svom postanku — biskupskoj zakladi — morao biti crkveni zavod, njegov imetak crkveni imetak, a častničke kćeri valjda same koludrice. Na takove ludorije mora čovjek doći po načelu Herbstovu. Nedaje se zavodu značaj po utemeljitelju i darovniku, nego po svrsi njegovoj. Sada tvrdimo mi drugo, da je pražko sveučilište po svom postanku bilo duhovni zavod. Hoće-li Herbst da to zaniječe te ostane kod svoje tvrdnje, to neka odgovori na ova pitanja: Zašto je car Karlo, ako je hotio utemeljiti svjetovni, državni zavod, trebao od pape potvrdu? Zašto se je on namjeravajuć utemeljiti visoke škole za dozvolu i podieljenje fakultetah obratio na papinsku stolicu, i zašto mu je to sve papa Klement VI. na 26. Siečnja 1347. podielio? To je bitna pogreška dr. Herbsta, što on pražko sveučilište u njegovu postanku smatra za svjetovnu državnu uredbu; s toga njemu bijaše i nemoguće shvatiti smisao riečih konkordata: „po svom postanku“ Da je učeni professor štogod dublje zavirio u poviest sveučilištah srednjega vieka, bio bi se već iz Savignyeve poviesti rimskoga prava u srednjem vieku uputio, da su ona po čitavu biću i pojmu bila smatrana kano crkveni zavod, premda se od vremena reformacije nepazi više na ovaj pojam. Zakladne listine pražkoga i bečkoga sveučilišta mogle su ga o tom osvjedočiti, a tako isto i njihova pravila. Mi za primjer spominjemo samo to: zašto je ravnatelj tako pražkoga kako i bečkoga sveučilišta morao biti neoženjen? Morda zato, što u pravila državnoga zavoda ide da prepišu bezženstvo? U srednjem vieku nije crkveni značaj sveučilištah ništa smetao, a niti je to bilo na sramotu i uštrb državnoj oblasti ili zadružnomu životu. Istom u naše vrieme spočitava se utemeljiteljem sveučilištah kao grieh: što su u pape za to tražili dozvolu te svojim zavodom davali crkveni značaj. Ali jur Palacky pobija ovaj prigovor presgodnom opazkom: „da povišavati na učenjačke stepene (doktorata itd.) po mnienju srednjega vieka bila je povlastica duhovne, ne pako svjetovne oblasti, i da je car Karlo samo tim jamstvom, da će učenjačke časti podieljene jednom od pražkoga sveučilišta biti priznavane i valjane po svem kršćanskom svietu, mogao pozvati u Prag i professore i učenike.“

Ako se pako sveučilišta od srednjega vieka, ili govoreć samo o naših, pražko i bečko po svom postanku smatraju kao crkveni zavodi, te sbog toga mjesto i glas imadu na duhovničkoj stolici u saborih, i ako su ona, kako to naročito o bečkom možemo dokazati, još na 30. Svibnja 1832. previšnjom naredbom za duhovničke zavode bila priznana i tako nazvana: neosniva-li se tada tvrdnja Herbstova na posve krivih predpologah? a protivno, zar neimaju sastavljatelji konkordata posve pravo, što sveučilištna dobra kao dielove školske zaklade „po njihovu postanku“ zovu crkvenom imovinom?

Što se tiče druge točke Herbstove tvrdnje, naime, da njekoja dobra pražkoga sveučilišta nemogu ni s daleka biti crkvena imovina, budući kupljena od svjetovnih fakultetah pravoslovnoga i liečničkoga vlastitim novcem, to je baš smiešno čuti od njega. Rado bismo znali: da-li je taj novac sabran iz privatnih žepovah professorah na ovih fakultetih ter s oduševljenjem stavljen na žrtvenik pražkoga sveučilišta? ili je to bio naravni dohodak sveučilišta? Ako je ovo drugo, kao što i jest, to se moramo čuditi učenjaku u pravoslovju, kako se on nije sjetio najprostijih pravnih pravilah.

*) Povies' utemeljenja pražkoga sveučilišta nezna ništa, da je to n. p. bilo sveučilište od dva svjetovna fakulteta, pak da su mu tekar kašnje za 274 godine s jezuitskim sveučilištem bili pridruženi bogoslovni i mudroslovni fakulteti. Da je dr. Herbst samo zavirio u Palackovu poviest Česke, to bi se bio osvjedočio, da je Karlo IV. svoje sveučilište po parižkom razredio na četiri fakulteta i četiri naroda. Anno 1348. Karolus Imp. fundavit in Praga Studium Universale in Theologia, jure canonico, medicina et artibus. Chronic. Universit. Prag. MS. u bečkoj c. k. dvorskoj knjižnici. navedeno od Palackoga II 2. p. 300. Tomekova poviest pražkoga sveučilišta bila bi ga mogla naučiti obširno, kakov ustroj ovih četirih fakultetah bijaše od god. 1348—1384. Za čudo je doista, kako se mnogi mogu osmjeliti baš drzovito, da pred carevinsko vieće stupe kao povjestnici!

Mi pamtimo dobro pravila: Pars sequitur totum i Res fructificat domino suo. Ako je svekoliko pražko sveučilište duhovni zavod, kako može jedan ili pače dva uda ovoga tiela izgubiti značaj cieloga? Kako može imetak dvajuh fakultetah biti privatan, svjetovni, ako je sve ukupnoga sveučilišta crkveni imetak? Kad je tomu tako, propada sva podloga, na kojoj dr. Herbst osniva svoje dokaze, a s podlogom mora da propadne i sama tvrdnja. — Ovako pobija bečki list „Volksfreund“ uvodnim člankom Herbstov predlog i zaključak poslaničkoga doma.

Maleni misionari u Zalehu.

(Konac.)

Mužkarci imadjahu u obuci svoj način, a opet ženske svoj. Ženske počimale bi obuku od oprosta (indulgentiae) od sedam godinah i sedam četrdeseticah, koj se podjeljuje slušaocem katekizma. Odmah za tim sliedio bi od ravnatelja zadan odlomak iz katekizma. Obično slušao bi puk misionare obojega spola s oduševljenjem; pače isti župnici nebi držali to izpod svoga dostojanstva, da je slušaju pozorno; a mnogi bi sam priznavao, da su bolje glave i znanja od njih. Dà, bilo je došlo već do govora, da njeki naši misionari propoviedaju tolikom sigurnošću, ugledom i vještinom kano kakov biskup. U Europi dakako nebi si bili stekli tolika ugleda; ali Libanon je zemlja, gdje vlada velika prostota i neznanstvo. Ondje, ako čovjek pokaže i malo znanja, pravo je čudo. Nu našim misionarom bijaše taj ugled od velike koristi; jer po takov način mogahu činiti više dobra. Nje bi svak pitao za svjet kao kakovo proročište, te što bi oni rekli ili dosudili, to bi slušali smiernim počitanjem i vjerno sliedili.

Obuka trajala bi po jednu ili pol drugu uru, a završila se kakovom pripoviedkom shodnom za razpravljeni nauk. Zatim bila bi dva od najpazljivijih i najmarljivijih slušaocah prozvana, te nagradjena slikom. To bijaše za nje tolika nagrada, da se je mlado i staro natiecalo izbrajajuć svoje vrline i zasluge. Tko nebi mogao dobiti nagrade, bio bi ustmenom pohvalom obodren na marljivost.

Zadovoljiv svim željam pitalo bi se: tko je u prošlom tjednu umro, da se preporuči seljanom u molitvu; a tako pročitala bi se imena svih pokojnikah iz raznih miestah misije, te i oni preporučeni braći u molitvu. Isto tako bili su preporučani svaki put bolestnici, da se brine za njihovo zdravlje; oglašivani postni dani i blagdani padajući u sljedeći tjedan, pa kad se je na koj blagdan mogao dobiti oprost, on prije protumačen. Bili bi opominjani takodjer vjernici, da u večer mole za duše u očistilištu; nukani, da svaki petak na čast Spasiteljeve smrti mole po pet „Otče naš“-ah i pet „Zdravo Marija“-ah; opominjani na dobra djela, što jih zahtievaju bratovštine sv. srdca, skapulira i krunice. Ove opomene i molbe divno bi ganule svaki put seljane; a kako i nebi, kad pomisle sami na se, da i oni svaki čas mogu težko oboljeti, umrieti i doći u očistilište, a opet napried znadu, da će ovako i za nje biti moljeno. Moliti za pokojnika to bijaše svakomu sveta dužnost. Svetkovine i pobožnosti bratovštinah i drugi blagdani napried oglašeni dovodili bi mnoge k izpovjedaonici i gospodnjemu stolu: riečju: naši misionari umjeli bi zakresati iskru, da zapale njom sva srdca.

Na koncu svih opomenah i poukah dao bi prvi misionar znak za molitvu, a tada razni odjeli sastali se na jednom mjestu. Ovdje s preda poredaju se maleni dječaci u više redovah; za tim muži, a za njimi djevojčice i najzad ženske. Molitve počimlju krunicom, koja se tako moli, da jedan dječak na glas kaže svetu tajnu pred svakom deseticom, a dječaci u prvom redu počmu odmah „Otče naš“ i „Zdravo Marija“ divnim skladom. Drugi odgovaraju istim redom. Za sv. krunicom pjevaju se litanije bl. Djevice, mole pozdrav angjeoski, a zatim dokonča se služba Božja kojom pučkom pjesmom.

Kad sve mine, ide misionar da razvidi crkvu, je-li sve u redu. Velike muke treba, dok se Arab priuči redu i čistoći. Ako su na žrtveniku dva svećnjaka, jedan stoji visoko, drugi posve nizko, ili metnu, kako se kad i kad dogodi, oba na jednu stranu. Ni s drugim nakitom nije bolje. Ima-li u crkvi na stienah slikah u okviru, jedna se objesi kod žrtvenika, a druga parica joj posve daleko od nje, pače znadu spariti veliku s malenom, bojadisanu s crnom itd. To se vješa bez reda i razmjera. Nu maleni misionari urediti će sve to svojom brigom i trudom.

Zatim ide se u pohode bolestnikom. Ubogi nevoljnici primaju pohod kao pravo dobročinstvo, te nemogu da izkažu veselja. Tom prigodom gledaju misionari da svrnu govorom na Boga, veleć, da i bolest dolazi od Boga, koj milovane otčinski kazni; opominjaju, da se strpe u bolesti te boli žrtvuju Bogu kao zadovoljštinu za griehe, sjedinjujuć je s mukom gospodnjom, a osobito trude se, da u njih probude skrušenje i želju za odriešenjem griehah.

Obišav tekar bolestnike pomisli misionar i sam na se, da se odmori te okriepi jelom. Tada naime sjedne uz kakvo vrelo pod drvo, izvadi arabsku pogaču, podmetne si ju mjesto pladnja, a na nju objed. Vas mu je obrok dva jaja u tvrdo skuhana i njekoliko osušenih grozdovah, a u vrelu pilo. Pozove ga do duše i koj seljan k sebi, ali on neide nikamo; jer jedno prepovjedano mu je zakonom družbenim, a drugo uzkratom pribavlja si veći ugled. Sve se divi njihovu požrtvovanju, a svatko znajući, da su to ljudi tražeći plaću jedino na nebu, sluša je radje. Poslie objeda ide po kućah, da seljanom nazove Božji blagoslov ili dobar dan; nu i tada je zabava samo duhovna. Sad uči koju molitvu, sad koj odlomak iz kršćanskoga nauka ili nabožnu pjesmu; a da zabava bude zanimiva, pripovieda obično kakovu poučnu

pripoviedku. Često zametnuo bi razgovor, kako je uznosita i korištna pobožnost prama presv. srdcu Isusovu, bl. Djevici Mariji ili sv. Josipu. U onu kuću, kamo bi došao u pohode misionar, sletilo bi se sve iz susjedstva, te s pohlepom slušalo njegov govor, a veselje čitati jim je na licu. Jedni odobravaju mu rieči svakojakimi vanjskimi priznanicami, a drugi uzdisajem i uzklikom.

Dojde vrieme razstanka. Kući vraća se istim redom, kano u jutro na putu ovamo. Navadno sastanište jest misionarska crkva. Kad je sve spremno za put, zabave se za koj časak poklonom pred presv. otajstvom, a po tom vrnu se doma s onakovim po prilici veseljem, kako su ge vraćali s posla apostoli k Isusu. Razstanak taj nije nikada poslie sunčanoga zahoda.

Tako se obavlja pobožna i dobrotvorna zadaća malenih misionarah u nedjelju. Otac Riccadona uvjerava, da ona radja obilnim plodom. On je misionarom na ove dane blagoslova služio misu; a poslie nje spustio se dolje u ravnicu u selo, na koje bi došao red pohoda. Tri puna mjeseca treba on, dok obreda sva sela svoje ogromne župe. Dolazak njegov bio bi oglašen osam danah prije, sbog šta pročulo bi se to po svoj okolici, ter se sgrnula množina svieta. Čim bi stigao, prvo bi mu bilo potražiti mjesto za svoju izpovjedaonicu u crkvi, ako je bila tamo kakova, a drugčije u kakovoj sobi ili u hladu pod drvetom. Bez prestanka izpoviedao bi za čitave obuke iz katekizma; a tada dignuo se te odišao na mjesto odredjeno za propovied. Govor razredio bi on polag duševne potrebe sela, obično trajao bi uru, a većinom održao pobjedu. Svatko živ divio bi se njegovu znanju i vatrenosti, a poslie propoviedi tiskali bi se oko njega pokornici moleći za izpovied, a medju njimi prvi domaći svećenici. Svakom skoro propoviedju predobio je po kojega staroga grieśnika. Kad bi u liepe dobe godine vremenita korist dovabila u ravnicu Balbek množinu stranoga svieta, pomirio bi otac ljude sa svih krajevah Sirije s Bogom. Ubogim ovim dušam projde po više godinah, da neprime svetotajstvah; a ovakovom prigodom vratili bi se kući kao posve drugi ljudi, te nebi mogli nahvaliti misionara. Više putah po čitavi pukovi od uzhita zakliknuli bi u jedan glas: Allah jansorak! (Bog ti dao pobjedu) ili: Alah jukatter-el-efrandsch! (Bog pomnožao Franke.) Isti Turci dolazili bi k otcu, da mu zahvale na dobru, što ga čini selu. Čuvši oni, da otac za toliki trud neprima nikakove plaće, čudom bi se začudili vjeri, koja čovjeka na takove plemenite žrtve može podticati.

Od kada je ova vrst misije uvedena, od tada imadu mnoga sela posve drugo lice. Prije toga malo tko držao bi si za grieh raditi u nedjelju ili na blagdan, a sada kažu svi prstom na onoga, koj se usudi prekršiti svetačni mir. Ćudorednost bila je spala na najnižji stepen: nu malo po malo digla se je sada do primjerne čistoće.

(Pater de Damas u knjizi „Das heil. Land" I. sv. 1862.)

Poziv na kršćansko milosrdje za žensku sirotčad Dalmacije.

Na zahtjev pokojnoga blage uspomene visokočastnoga biskupa dubrovačkoga Tome Jederlinića držahu počamši od godine 1852. u pomenutoj biskupiji dva otca iz družbe Isusove misije u hrvatskom jeziku; uspjeh ovih duhovnih vježbah, štono ga oni u 28 župah iste biskupije još iste godine postigoše, bijaše toli obilatim blagoslovom nadaren, da ne samo dotični župljani, nego i gradjanske i crkvene vlasti jednoglasno očitovaše, da se je kršćanski život onih vjernikah ozbiljno okrenuo na bolje, te je s toga svačijemu očekivanju sasvim zadovoljeno.

Na glas toli radostnih plodovah budu rečeni otci na slično djelovanje pozvani od ordinarijatah biskupijah kotorske, hvarske, šibeničke, spljetske, zadranske i krčke. Isto tako pozvaše ih u svoje dieceze uzoriti kardinal Haulik, nadbiskup zagrebački, i visokočastni biskup djakovački Strossmayer, da i tamo nastoje oko svoje apostolske radnje.

Pošto se je tim za oba otca misionara otvorilo prostrano polje, da u Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji drže misije u slavenskom jeziku, a s druge strane trebalo je mnogo vremena za putovanje kroz u znatnih razstojih ležeće biskupije pomenutih triuh austrijskih pokrajinah, moradoše se misionari tako stegnuti, da svaku godinu, od 1853. do sada, u njihovoj radnji otvorenih biskupijah ovrše do dvadeset po prilici misijah, od kojih pada šest na nadbiskupiju zagrebačku i biskupiju djakovačku, a ostale na sedam drugih dalmatinskih biskupijah.

Misionari imajući kroz deset godinah priliku, da se najvećim dielom godine bave sa žitelji Dalmacije, upoznaše jasno tim putem tužno i jadno stanje, u kom se nahodi dosta znatan dio katoličkoga stanovničtva ove pokrajine, nemogući ipak nasmagati sredstvah, da se tomu priskoči u pomoć.

Istom nedavna nukahu toli pobožna koli odlična lica podpisanoga — jednoga od dvojice spomenutih misionarah, — da predloži javno izvješće o potrebah ovih ubogih dalmatinskih katolikah, te se obrati na kršćansko dobrotvorstvo, da ono najsgodnije predloge za boljak njihova položaja podupire. Samo tako moći se je nadati, da će molbe i neprestane prošnje, s kojimi se oni sasvim zapušteni ljudi obraćaju na milokrvno i kršćanski ćuteće srdce onih, u kojih ruke providnost Božja postavi sudbu ubogih, biti saslušane s velikodušnimi prinesci, koji bi dostajali, da se utemelji utočište, te tako biednomu stanju onih nesrećnikah doskoči.

Prije svega pako zaslužuje da se spomene ona mnogobrojna vrst žiteljah, koji od jednoga kraja Dalmacije do drugoga razprostrti, neimajući posla i bez neobhodno potrebitih za život sredstvah, provode svoje dane u težkom siromaštvu i krajnoj biedi.

Medju ovimi ipak najviše pobudjuju na sažaljenje ona uboga djeca obojega spola, koja su izgubila svoje

roditelje, te sada sama sebi ostavljena ne samo uboživu, nego i kamo većim nevoljam, izopačenju i podpunoj skvarenosti padaju u ždrielo, ne samo na propast svojih dušah, nego i svih onih, u kojih se krugu nahode.

Da se bar biedi ovih posljednjih doskoči, smiera osnova podpisanoga na to, da se u kojem god gradu Dalmacije podigne utočište, u kojem bi se pod opreznom upravom kojega duhovnoga reda osirotela i zapuštena djeca na kršćansku odgojiti, koj zanat ili rukotvorstvo izučiti, te time podobna postati mogla, da si u svoje vrieme potriebštine za život poštenim načinom priskrbljuju, te družtvu koristni članovi budu.

Ali pošto u jednom dalmatinskom gradu njeki bogabojazni i visoko stavljeni gospodin, kako novine pišu, nastoji oko toga, kako će takovo pribježište za zapuštene dječake ustanoviti, nemože podpisani ništa više žuditi, van da se uvede drugi slični zavod, kamo bi se primale uboge sirote djevojke.

U to ime predana je njemu i svota novacah; al ta će jedva doseći, da se kupi potrebito gradilište. Ide se dakle na to, da se nastavi započeto djelo. U tu dakle svrhu i na ime mnogobrojnih sirotah djevojakah po Dalmaciji, koje pod težkim bremenom krajne nužde stenju, te su u bližnjoj pogibelji, da, što najdragocjenijega imadu na zemlji — svoju nevinost — potrate, obraća se isti na kršćansko milosrdje svih onih, koje je Bog zemaljskim blagom nadario, da im se razkrene blagotvorna ruka, te velikodušnom podporom učini mogućim utemeljenje onoga zavoda.

Dao Bog, te se koja od mnogih imućnih i uglednih gospodjah velikodušno odlučila, da bude ovoga na kršćansku čovjekoljubnoga zavoda zaštitnica, i mati toli mnogih u vremenitu i vjekovitu propast hrlećih sirotah djevojakah, od kojih je takodjer Gospodin izustio slovo: „Tko ovakovo diete primi u moje ime, prima mene.“ Mat. 18, 5. Doista ovo dobročinstvo nebi se moglo ocieniti.

Dočim podpisani ovim svoj predlog objavlja, ufa se zajedno, da ga kršćanskomu milosrdju što toplije preporučiti smie.

Svi prinesci u novcu i inih stvarih, štono će se ovoj svrsi namieniti, predavat će se velečastnomu ot. ravnatelju kollegija ježuvitskoga u Dubrovniku, koj će je u pohranu uzeti, a napućen je, da te prineske u svoje vrieme upotriebi na izvedenje predložene osnove.

Napokon svi dionici ovoga djela kršćanske ljubavi neka budu uvjereni, da će se za izprosit dobročiniteljem ovoga pobožnoga zavoda obilat blagoslov onoga, koj je i za napitak vode obećao nebesku nagradu, svakoga tjedna poslie objave ovoga poziva za nje prikazivati sv. misa, te da će se s tim spajati svagdanje i vruće molitve onih ubogih sirotah, kojim će kršćansko milosrdje onih dobročinacah otvoriti ovo utočište i izbavilište.

U Dubrovniku na 19. Ožujka 1862.

O. Vinko Basile,
misionar iz družbe Isusove.

Dopis.

Iz Kostajnice dne 23. Lipnja. Traci dobrote našega nadpastira dopreše i do nas, koji gledajući bistru Unu i razmišljavajući prošlost i sadašnjost njekad nam ponosne a sada tužne Bosne, pomislimo u sebi: hoće-li i tebi tužna Bosno jedared svanuti sunce sv. vjere Isusove, da ti traci svojimi razprši tminu, te da se i kod tebe propeti na križu zablišti javno? — Učini Bože, da nebude daleko taj žudjeni čas! — Dobrotom dakle našega uzoritoga stožernika dojdoše dne 6. o. m. častni otci Isusovci Antun Ayala i Antun Gjurić u Kostajnicu, gdje na same Duhove započe sv. poslanje navadnom svečanošću; narod je prisustvovao svaki dan u većem broju sv. misijam, jerbo on obično sva tri dana sv. Duhovah svetkuje, a u petak bijaše opet dan sv. Antuna, veliki sbor u crkvi franciškanah, kada otac Ayala dodje u rečenu crkvu, i reče u slavu sv. Antuna baš krasni govor. Korist sv. poslanja mogla se je lahko opaziti, jer bogoljubni narod, koj inače s veseljem hrli u crkvu, sad je podvostručio bio svoju revnost, mirio se s neprijatelji i zavjetovao se javno, da više stranputice udariti neće. Dne 17. bijaše svečani provod po varoši sa slikom Bogorodice, koju su 4 odlična mladića u narodnom odielu obučena nosila; ovakovoga provoda nesjeća se nitko u mjestu, kojemu bijahu svi prozori cviećem nakićeni, ulice travom miomirisnom posuto, a dva veleukusna *slavoluka* podignuta, sve na slavu našoj dragoj Gospi.

Na uspomenu ovoga dana zamoli vjerno stado svoga starca župnika, da mu sličnu sliku majke Božje iz Mletakah nabavi, što mu ovaj radostno i obreče.

U sriedu dne 8. po podne na odlazku častnih otacah sakupi se u znak štovanja puna crkva svieta, gdje, pošto bi se prije Bogu pomolili, nuz gruvanje topovah oprostismo se s rečenimi otci, želeći jim sretan put i pomoć Božju, a nadpastiru našemu, koj nas tolikom milošću nadari, šaljuć i hvalu i od Boga mu želeći dugo zdravje.

Viestnik.

Iz Zagreba. Prečastni gosp. *I. M. Skarić*, arcižakan zadarski i cieloj našoj domovini slavno poznati prevodilac i izdatelj Sv. pisma, putujući iz Beča u Zadar svratio se je na dva dana u Zagreb. Prečastni gospodin srećno je dogotovio svoj golem i trudan posao, a vrlo nam je drago, što mu višegodišnja naporna radnja i mnogovrstne brige zdravlju i krepčini tiela kod njegove visoke starosti ništa nahudile nisu. Bog mu dao te se jošte puno godištah zdravo i veselo uživao zaslužena mira!

Prečastni gosp. Skarić dao je na porabu onih, kojim bi cielo sv. pismo obojega zakona bilo preskupo, osebice otisnuti samo Novi uvjet, a ovomu je ciena 10 for. 50 novč. Tko bi si ovaj novi uvjet nabaviti želio,

neka se obrati na dotični ordinariat, koj će mu ga od gosp. izdatelja u Zadru naručiti.

— Dne 18. t. m. prispjelo je u Zagreb osam bugarskih mladićah, koji će na ovdašnjih učilištih slušati nauke. Dodjoše iz Carigrada Dunavom i Savom do Siska, a odgojivat će se, kako je poznato, u ovdašnjem sjemeništu biskupije križevačke, gdje su odmah odsjeli i ljubezno primljeni.

Iz Beča. U 125. sjednici poslaničkoga doma reče biskup Dobrila u govoru na obranu konkordata s ostalim ovo: „Katolička pitanja moradu se razpravljati s katoličkoga gledišta. Kad se n. p. radi o obuci kršćanske mladeži, tad se mora zahtievati, da obuka bude katolička, da prirodopis, fizika itd. bude katolička. (Smieh. Na to se može smijati samo on, koj nezna ili neće da zna, kako se bezbožni vrhunaravnoj objavi protivni nauk širi u istom školskom zemljopisu.) Zašto to velim, razumjeti ćete moja gospodo, kad vam spomenem, da se u prirodoslovne znanosti mogu umiešati panteistična i materialistična načela; po takovu pako nije svejedno: ako se katolička mladež zadahne takovim duhom. (Giskra: „To mi je znanost!“ „Wien. Kirch. Ztg.“ primjeti na tu Giskrovu opazku: „Panteistična pomisao svieta nije drugo nego hipoteza — ona nije za promak i napredak znanostih prirodoslovnih, a panteistična ili materialistična načela nisu znanost. Ako se svakomu sistemu dade obćeniti nazivak „znanost“, tad se može i teoriji komunizma reći, da je znanost — pak da jedno jutro težaci od škotskih vratah u ime ote znanosti nahrupe u daščaru, te poslanikom otmu novce i ure — valjda bi barem onda gospoda na ljevici saznala i bez ure, koliko je urah!“) Nemožete za sigurno naći, da se gdje u protestantskih učionah predaje poviest po kojem katoličkom djelu; a po tom pitam ja: zar je nedosljedno, da se u katoličke učione neimaju pustiti protestantske povjestne knjige? Zadira se u to, što car nemože po volji imenovati biskupe; ali protestanti i židovi izabiraju si slobodno iste duhovne glavare, pa to vendar nikomu nesmeta. Veli se, da su duhovnici predani samovolji biskupa. Nepromislite vi da i biskup ima dušu. U ostalom, crkva je dobro mislila i na taj slučaj, da bi biskup mogao izreći prestrogu osudu, te mu je s toga stavila kaptol o boku kao vieće, u koga u svakom težjem poslu ima pitati svjet. Duhovniku obsudjenu ostaje prosto prizvati se, a i sudbena izreka glasi tako, da se može vazda obratiti na nadbiskupa i dalje na papu. Prošle su od toga jedva dvie godine, što je jedan svećenik u Dalmaciji proti osudi svoga biskupa apellirao na nadbiskupa, a od njega na samoga papu. Vidite, da i u crkvi imade put pravde. Dakako, moguće je da pogrieše na sva tri ova mjesta; nu zar se nemože to dogoditi i kod svjetovnih sudovah? Mogu vam iskreno reći, da su mi ovi zadnji dani najneugodniji u životu, pak da sam prije znao, kakovim će nepovjerenjem ovdje biti primljeni biskupi, nikada nebih bio prestupio prag u ovu kuću.“

Iz Rima. U javnom konsistoriju, što ga je sv. otac dne 21. Svibnja držao, primili su kardinali Gargia Cuesta, nadbiskup iz Kompostelle, i de la Puente, nadbiskup iz Burgosa, iz papinih rukuh znakove svoga dostojanstva, klobuk i prsten. Pošto su položili prisegu na apostolske ustanove, dovedeni pred sv. otca dobiše odanj kardinalski klobuk, za čim je u kapeli tik konsistorijalne dvorane čitana molitva super electos i odpjevan Te Deum. Oba stožernika pribivahu za tim državnomu tajnomu konsistoriju, u kojem je sv. otac izvan više drugih prelatah potvrdio msgra. P. A. Maupasa, dosadanjega biskupa šibeničkoga, za nadbiskupa i metropolitu zadarskoga u Dalmaciji. Španjolskim stožernikom podielio je sv. otac naslove i to kompostellanskomu presbiterialni naslov rimske crkve Santa Prisca, a nadbiskupu burgoskomu crkve Santa Maria della Pace.

— O sadanjih rimskih dogadjajih piše ovo dobro obaviešćeni dopisnik poljskoga „Czasa:“ Dne 22. Svibnja u jutro držan je prvi polujavni konsistorij, t. j. takov, komu su pribivali i biskupi, dočim tajnim prisutstvuju samo kardinali. Sto sedamdeset i devet biskupah sjelo je oko Pia IX., a naproti biskupu iz Irske sjedio je biskup iz Oceanije. Konsistorij počeo je u 10 satih prije podne a trajao jošte ob 3. uri poslie podne. Sv. otac imao je govor na stožernike, patriarke, prvostolnike, nadbiskupe i biskupe. U njem očitovà, da je naklon u broj svetacah uvrstiti blaženoga Petra Krstitelja i drugove mu, tako i blaž. Pavla Miki-a i njegove sudruge, mučenike japanske; ali prije hoće da čuje savjet sabranih pastirah. Na to oglasiše se kardinali, patrijarke, prvostolnici, nadbiskupi i biskupi izjavljajući, da taj čin smatraju za spasonosan i prema sadanjim okolnostim sgodan; svaki od njih pročitao je svoj odvjet i položio ga u ruke tajniku obredah. Saslušav sve odgovori sv. otac, da se vrlo raduje s očitovane jednoglasnosti, al da jošte treba moliti i prositi za prosvietljenje sv. Duha. Kada biskupi pročitavši svoje odvjete spremahu se na odlazak, mahnù im sv. otac da jošte ostanu, i besjedjaše im tako, da je suze mamio iz očiuh sakupljenim pastirom. Sv. otac reče im, da ih vidi posljednji put sakupljene oko sebe, a još za malo, pa ga neće vidjeti. Slovljaše kao nasljednik Isukrstov i nasljednik sv. Petra svojoj braći; biskupi plakahu na glas, tako ih silno tronuše besjede Pia IX. Biskupi iztočni napisaše svoje odvjete grčki. — Dva dana za tim t. j. na 24. Svibnja držan je sličan konsistorij, u kom su biskupi glasovali u poslu kanonizacije blaž. Miholja de Sanctis, trinitarca. — Papa je veće i naročito izobćenje izrekao nad biskupom arianskim, imenom Kaputo. Taj biskup boravi u Napulju, te je tamo ortačio s Viktorom Emanuelom. — Biskupi sastaju se u nedjelju i u sriedu u jutro kod kardinala Altieria, a

u subotu u večer kod monsig. Nardia. U ovih sastancih ukrepljuju se čvrsti odnošaji i sveze medju pastiri cieloga svieta. Blagoriečju biskupa orleanskoga Dupanloupa dive se ostali njegovi drugovi. Velika stvar neodvisnosti crkve od vladah svjetovnih glavnim je predmetom njihovih viećanjah i razpravah, kojim svjetovnjaci nepribivaju. — Dne 26. Svibnja u jutro dovezao se je sv. otac u crkvu sv. Filipa Nerskoga, zaštitnika Rima, gdje je papi na čast puk učinio veleljepnu demonstraciju. Mahajuć zastavami klicao je puk urnebesnim glasom: Viva il santo Padre! Viva il Papa-Rè! Viva l' indipendenza della santa sede! — Dne 29. Svibnja bio je sv. otac u basilici sv. Ivana lateranskoga. Uz prkos sunčanoj žegi napuni silni sviet trg, čekajući sv. otca. Čim ga je puk uočio, pokazao mu je opet javnim i glasnim očitovanjem ljubav i privrženost svoju. Od njekoga vremena počimlju cvieće bacati sv. otcu; kada se danas vozio po trgu sv. Ivana, mnogo kiticah pade mu u kočiju, a drum bijaše cviećem posut. Papa nije glavom vršio službu Božju, već je sUslužio. Starodavna absida basilike bijaše puna biskupah. Ta skupština iz najdaljih stranah svieta ima na sebi nješto izvanredno uznosita i veličanstvena. Poslie sv. mise popeo se je sv. otac na shod (doksat) basilike. Nebrojeno ljudstvo sgrnù se na drugi trg, steruči se od crkvena pročelja do vratah Porta asinaria, do starodavnih zidinah Belizarovih i do kasarnah pretorianskih. Kod basilike sv. križa stajaše vojska francezka i papinska. Naokolo nazirao si spomenike staroga Rima, vodomete bršljanom ovite, svetinje travom porasle; u daljini modrile se gore, zavite u prozračnu maglu. Čim se je papa pokazao na shodu, odmah počeše uzklici: Viva il Pontifice-Rè! Viva l' Italia col Pontifice-Rè. Ovaj posljednji uzklik čuh sada prvi put; znamenit je; ljudstvo nemogaše se ni utišati neprestano podvikujuć: Živila Italija s papom-kraljem! Sv. otac morao je njeki čas čekati s blagoslovom, dok se je sviet utišao. Na to ustav a ruke podignuv k nebu poda blagoslov urbi et orbi. Rika topovah i tutanj zvonovah odgovoriše na papinski blagoslov, cieli trg zabieli od vijanih po zraku barjakah, a gromotno klikovanje probijalo je zrakom. Papa je postao njekoliko časovah gledajuć na ljudstvo. Okružavahu ga kardinali a svi shodi basilike bijahu napunjeni biskupi, kao da su ljubičasto obojadisani. Ljudstvo je pak klikovalo: Živio papa-kralj! A tada je papa drugi put ustao i opet blagoslovio puk. — Nadbiskupa gnjeznenskoga liepo su Poljaci dočekali u kolodvoru. Svečano je bio primit i kardinal Morlot, nadbiskup parižki. U Civita-vecchii pucano je iz topovah njemu na slavu. Car naznačio mu je veliku svotu za boravljenje u Rimu; kardinal jako je privezan prestolju. Samo francezki episkopat gleda nanj s njekim nepovjerenjem. Kardinal donio je iz Pariza vlastoručno pismo cara Napoleona na papu, kojega sadržaj jošte je nepoznat. Medju biskupi vlada najveća jednomišljenost, a svi dokazuju ljubav i odanost sv. otcu. Ova skupština imat će i veliki upliv na iztočnu crkvu. Nedavna povrativši se u krilo crkve vladika Dramas Meledios ovdje je takodjer, a Grci upiru unj oči. Katolicizam ogromno napreduje. U isto vrieme, kada papa privlači k sebi iztok, dieli Švedsku i Norvežku na biskupije, te uvršćuje u nje baštinu Vazah, gdje se povratci u katoličku crkvu množe bez broja. — Biskupi donesoše sobom znatnih darovah Petrova novčića, te ovdašnje pjeneznice nebijahu jošte tako pune, kako su sada.

— Od svih inostranacah u Rimu zanima sviet najbolje biskup iz Orleansa Dupanloup: svatko hoće da vidi crkvenoga dostojanstvenika, koga su prisiljeni štovati isti mu protivnici u Francezkoj. Odmah prvih danah poslie njegova došašća u Rim bilo mu je predano u stan preko 24,000 pohodnicah; papa ga odlikuje svakom prigodom, a kardinal Antonelli imao je s njim jur više sastanakah.

— Vrlo zanimiva je demonstracija 250 rimskih mladićah, koji s velikim uzhitom i skladom pjevahu hvalopiev papi Piu IX. Pjesma ova posvećena je ukupnomu katoličkomu episkopatu, te mu je u Rimu sakupljenu po jednom odboru i predana. Kardinal Wiseman kano njekadanji rimski professor i gojitelj mladeži zahvali se u ime svega episkopata oduševljenim govorom. Uznosita klika bijaše mu hvala od učenikah tako dobrih katolikah kako i domoljubah. Kardinal Altieri pohvali vrlo blagimi riečmi njihovo častno držanje, a na to na sramotu rovarah zaori klika: Živio Pio IX.! Živio papa-kralj! Živila vjera! Živio katolički episkopat!

Iz Belgije. Sv. otac Pio IX, premda je sam u nevoljnom položaju, poslao je ipak biskupu gentskomu 10,000 fran., da ih razdieli medju stradajuće gentske poslenike.

Iz Švajcarske. U Einsiedeln, glasovito proštenjište, dodje 13. Svibnja stari jedan hodočastnik doputuvavši pješke, da na ovom milostištu sprovede svoj devetdeseti rodjendan, a ovaj počitani putnik bijaše — nadbiskup freiburžki Hermann Vikari, koj i u svojoj visokoj starosti uživa se krepčine, s koje se raduju i njegovi vjernici i svi štovatelji.

Ovomu listu dodan je Proglas Dra. Ljudevita Gaja za „Narodne Novine"

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 27. U ČETVRTAK 3. SRPNJA 1862. **TEČAJ XIII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Sveta Gora nad Goricom.

Dederte uzajdimo na Gospodnju goru i uljeznimo u Božji hram. Izaj. II, 2.

I.

Gospod naš Isus Pomazanac počev popravljati ljudski rod izabra si neznatnu ubogu djevicu za mater, htjede se poroditi u hlievu, dade se položiti u priproste jaslice, upoznati od nieme živine. Uzrači mu se javiti se najprije poniznim i bogabojnim pastirom. Birajuć si posle, netražaše ih u učena svieta nego u prostih neukih težakah. Tako i preblažena Gospa sliedeć stope svojega sinka odabra odkrivati svoje zaštitničtvo, svoju slavu i umilje priprostim ljudem. Znamo, da predragocjeni dar, u kojem se Rieč utjelovi, uzgoji i odraste, bje donešen angjeoskimi moćmi i vlastmi u poniznu domovinu, na priprosto mjestance, na siromašni vrtić bogumile udovice, na zemljište pobožnih Frankopanah. Slično javi se ista ljudskomu rodu mogućna pomoćnica na glavici briega Skavnice (mons aquarius, Wasserberg takodjer Sir zvan) priprostoj al poniznoj i vrlo bogoljubnoj djevojci pastirici, po imenu Uršici Ferligonjici pod jesen njeke subote, kako vele, 1539. g. upravce kad se je pasuć blago udubila u vjersko promatranje, u molitvu. Razgovarajući se tako s dragim Bogom na jednoć smotri Gospoju neopisivom svjetlostju obdanu, gdje sjedi u oblaku a drži na lievom krilu sinčića. Djevojka se preseneti; al ju preblažena Gospa umilno nagovori i reče: r e c i p u k u, d a m i o v d j e s a g r a d i h r a m i p r o s i m i l o s t i h. Pojav izčeznu. Razabrav se bogumila djevojka spusti se valje u selo Skavnicu (Salkan, tako se zove župa i selo sada trg pod istoimenim briegom) i stane ovuda pripoviedati, što je vidjela i čula. Jedni joj vjerovahu, drugi pak nemogši kano kakova otajstva shvatiti držahu ju za suludu. Dogodjaj se medju tim hitro razglasi i preote silni mah. Goričká gospoda zatvorivši djevojku prepovjedaše tu pripoviest; ali Bog sam pokaza istinu djevojčine pripoviesti i osveti ju navlaš tim, što ju je oslobodio kano njekoć Petra stavljena tri puta u zatvor, stražom zasjeguran. Timi čudesi otvoriše se oči goričkoj gospodi i nesumljahu više ob istinitosti dogodjaja, nego kano uzplamtjeni ljubavlju prama Bogorodici nagnuše s mnogobrojnim goričkim i okolišnim pukom poput prošecije na Skavnicu. Svatko bo htjaše vidjeti i poljubiti mjesto, gdje je pristalo tielo nebeske kraljice, svatko se pomoliti na mjestu, kojega se dotaknuli škrici kraljičinih haljinah.

Prva skrb od sada bijaše izpuniti kraljičinu zapovied. U koju svrhu udružiše se 3 Skavničana s 1 Goričaninom i oprosiše namjestničtvo za vlast graditi crkvu. Jeronim Atems, namjestnik gorički, ne samo da usliša prošnju, nego i podieli prostoriju od trideset i triuh korakah na okolo crkve za predvidjene potrebe. Najprije načiniše drvenu crkvicu i u nju smjestiše pilj, u kojem se milostnica Gospa izkaza. Za malo nabralo se od bogoljubne svjetine ter inih dobročinacah u Gorici i okolici toliko, da su mogli u četirih godinah sastaviti ogroman hram u tri brode od rezana kamena. Promicatelj zdanja bijaše knez Ulrik Atems. Nemože se ovdje mukom mimoići dogodjaj, slučiv se pri kopanju kamenja. Kopajućemu jednomu odvali se gladak kamik s urezanim cielim angjeoskim pozdravljenjem iliti Zdravo Marijom. Pobožnice duše misle, da su ga angjeli otvorili ljudstvu na uzveličanje slave Marijine. Na to njeki marijoljub poticajuć ljudstvo na veće hvale Marijine složi ove redke:

Quam mons hic sanctus? suffossam consule petram,
Angelicum releges, quod tibi monstrat, Ave.
Mons est iste meus, in quo me saxa salutant,
Littera sculpta manet, advena facta canet.

Ovaj se je kamik od prije čuvao na oltaru sv. Ane nasried crkve, sada se pak čuva na oltaru sv. Josipa i svatko hoteći može ga vidjeti. Sjedinjenimi silami podupirahu dobročinci gradjenje crkve, koje se je svršilo g. 1544. Crkvu od četirih oltarah posveti 12. Listopada i. g. Egidij Falčet, vrhovni namjestnik i biskup područnik oglajskoga patrijarke Marka Grimana, koj medju tim dade krasno i umjetno načiniti sliku bl. Gospe na čedrovoj daščici. Ovoj slici stoji ob desnu ruku sv. Zakarija (manje pravo sv. Joakim) a ob lievu sin mu sv. Ivan Krstitelj, predteča Isusa, kojega Marija u lievom naručju nježno uzdržaje. Ovu sliku posla iz Vidma na Skavnicu i dade ju staviti u žrtvenik, dočim prijašnji pilj staviše za oltar, a Franjevci si ga prenesoše u samostan. Sada se čuva na bogomolnici u kostanjevičkom samostanu.

Budući pako da je ovdje preblažena Gospa tvorila mnoga čudesa: sliepim vid, hromim hod, bolnim zdravlje, u kratkom: svim sve izprosila, to su oda svih stranah ovamo hodočastili, osobito pak iz Kranjske, Koruške, Benetskoga, Vlahije, Istre, Hrvatske i Štajerske. Jer je dakle taj brieg postao briegom milosti i svetosti, prozva ga puk s v e t o m g o r o m, kako obično i ostala mjesta prozivlje sam puk, pa se i nepisalo ovako u pismih i knjigah.

Proštenjište ovo, buduć u obsegu skavničke župe, obavljaše skavnički župnik; ali sám sa svojimi pomoćnici nemogaše odoljevati tolikomu poslu, niti se svjetina svaki dan silno se množeća mogla dovoljno providjati, niti se gdje ukonačivati te se proti nepogodam zraka i vremena kamo zaklanjati. Dakle jur sama stvar i njeni odnošaji zahtievahu ovdje kakvo svećeničko osoblje i stalno pristanište za hodočastnike. I to se sbilja prije dogodi, nego biš i pomislio.

Kad bi najme Franjevci države hrvatske sv. križa u turskih nasrtajih i haranjih koje izgubili koje pak zapustiti imali izmedj 31 samostana sve osim trsatskoga, senjskoga, (kašnje u grad kraljevim nalogom radi sjegurnosti prenešenoga), i modruškoga okolo 1580. razorenoga, te neimali skoro ni gdje bivati, jer ih je u ovom času samo u senjskom 133 bivalo (Fajdiga u državinih zapiscih str. 828. br. 8.): zauze se sam kralj za njih, te im izprosi od dalmatinske države sv. Jeronima, ove matere jugoslovjenskih Franjevacah, pazinski samostan i otvori jim put u svoje nasljedne zemlje navlaš dozvolom, da si mogu shraniti u njegovih gradovih dragocjene stvari od Turakah spašene, koje neimaju niti u samoborskoj, niti u trsatskoj gradskoj shranici ni dovoljno mjesta ni od Turakah sjegurnosti, dočim bi državi medju tim i pojedini dobročinci u Slovjenskoj posagradili njeke samostane, tako da je jur u polovini ovoga vieka imala 7 samostanah i jednu rezidenciju, to jest: trsatski, senjski, modruški, pazinski, novomjestni, ljubljanski, svetolenartski i rezidenciju na Brdovcu. Jerbo je pako nova dinastija hrvatska bila vrlo zauzeta za Hrvate i nespominjajuć toga, da je slavni habsburžki dom prema odličnoj svojoj ćudi, kojom je svedjer nastojao veličati slavu Božje crkve a štititi i sjegurati crkvine službenike, to su naši otci zamolili Karla austrijskoga nadvojvodu i goričkoga kneza, kad se je 28. Travnja 1564. desio u Ljubljani, da im milostivo rači pokloniti proštenjište sv. Goru više Gorice, mjesto i onako za samostansko življenje najshodnije, u kojega pribitju može se jedino valjano zadovoljavati bogoljubnim namjenam obilnih hodočastnikah. Saslušav nadvojvoda vriedne i poštene prošnje hrvatskih Franjevacah dozvoli im valje posjesti sv. Goru i preuzeti od iste svu crkvenu opravicu, skrb i službu, te obećav im daljnju svoju naklonost ode put Beča. Medju tim Franjevci po naputku hvaljenoga nadvojvode prostreše istomu pismeno svoje želje i prošnje; nadvojvoda pako gledeć njihovu vriednost, njihove biede i potrebe a jedne, a s druge ruke promicanje Božje časti, napisa 11. Rujna 1565. gradiškomu kapetanu: bi-li se i kako bi se mogla stvarno predati i na Franjevce prenesti spomenuta crkva svetogorska, i kako bi se ovi mogli tuj uzdržavati? *) Oslonivši se naši Franjevci na nadvojvodino u Ljubljani učinjeno obećanje, zanzeše valje sv. Goru i počeše ju obskrbljivati; što videć skavnički župnik pobra u suglasju svojih ljudih obojega spola sve gibive stvari kano: vino, žitak, vosak, kaleže, pisma, sve crkvino ruho, urese i nakite i ostavi Franjevcem gole zidine. Ovi se obrnuše na papu sv. Pija V., koj zapovjedi na 1. Veljače 1566. oglajskomu patrijarsi i tršćanskomu biskupu, da pod izobćenjem nastoje vratiti istoj crkvi svetogorskoj sve njene gibive stvari, pa i Karlo nadvojvoda, poklam bi ga gra-

*) Pismo u izvoru glasi ovako: Carl von Gottes Gnaden Erzherzog zu Österreich, Herzog zu Burgund etc., Graf zu Tirol u. Görz etc.

Was massen uns N. die Barfüsser brüder der c z a b a t i s c h e n p r o v i n z (ovakvih diplomatičkih dokazah ima više; a sličnih nemanjka ni za namjestnicu bosansko-hrvatsku *kanatakoru*) um unser Frauen Kirchen am berg bey Görz ob Salkhan unterthäniglich angelangt und gebetten, das werdet Ihr hieneben ab Ihrer supplication zu vernemen haben, und weil wir inen dan ires Wohl Verhaltens halben mit gnaden wohl genaigt seyn, Sy auch der enden von wegen befürderung des Gottsdienst gnediglich gern sehen wolten, so ist demnach Unser gnediger beuelch (?) an euch das Ir Uns eueren für derlichen bericht, Rath, und gut bedunkhen ob und was gestalt wir inen berührte Kirchen eingeben lassen, und wocher sy sich daselbst erhalten möchten zue schreiben wöllet. Daran beschicht unser gnädiger willen und gefellige meinung. Wien den 11. september Anno 1565.“ (iz Fajdigina državina zapisnika str. 612. br. 2.)

diški kapetan ujedno gorički namjestnik bio izviestio, naloži istomu pismom iz Gradca 5. Travnja 1566. da prez odvlake uvede hrvatske Franjevce u pravo i stvarno posjedovanje rečene crkve, a u slučaju, kad im nebi bio dostatan bir ovoga kraja za uzdržavanje, da im nastoji u pomoć priteči iz crkvenih dohodakah. A drugim pismom iz Gradca 10. Rujna 1567. naloži istomu kapetanu i namjestniku, da, jer se papina zapovied nije jošće podpunoma izpunila, pritjeli istoj crkvi i negibiva dobra na nju spadajuća, ali od nje po svjetovnjacih odkinuta te ista udieli prema želji i dozvoli papinoj Franjevcem na uživanje.

Tako i još ljutje bje se boriti hrvatskim Franjevcem s austrijskom državom za ljubljanski samostan, koj je, idućke budi spomenuto, utemeljen ne kako po Talbergu njeki upisaše 1233. g. nego tekar 1375. g. kako sam Fajdiga Kranjac prema zakladnim pismom temeljito skazuje u svojih državinih zapiscih na str. 233. slj. i 268. br. 1. Po tom dašto netreba ni oprovrgavati one neistine, da su tobože Franjevci uvedeni u Ljubljanu jur nastojanjem sv. Antuna Lizabonca drugač Padovanskoga, bud i utemeljio taj takove u Gorici, Trstu i Kopru. Isti ovaj samostan bje državi sbog luteranske bjesnoće Franjevce živeža lišavajuće ostaviti 1595, te ga je tek 1612. nastojanjem Ferdinanda II. bogoljubnoga natrag dobila; nu međju tim kano za odmjenu posjedovala je zagrebski samostan, priznavajući se do onda ugarskoj državi sv. Marije, od koje ga sa svimi ostalimi hrvatskimi samostani odvali Pavao Jančić, trišni ugarski državnik, povisiv iste na čuvariju neovisnu, kojoj stavi na kormilo Timoteja Medjurečkoga u nadi, da će sdružiti sve hrvatske samostane. Što da se nebi sbilo, priečaše ne samo nenadležna stranka magjarska izravno, nego i ina njeka neizravnim načinom izposlovav, da je Jančić dobio vele časti i dužnosti — promoveatur ut amoveatur — i tako ostali svi njegvi trudi i puti (gl. Orb. seraf. tom. V. par. 2. pag. 385) bezuspješni do dana današnjega. Pa kako i nebi, kad pod stanovitimi kaznami nije smio ni brat s bratom obćiti. Ovamo se odnose njeke prepovjedi od 1696, 1717, i 1732. g., koje nemogu opravdati ničiju politiku. Žali Bože što ova tudja samosvojnost obsjenjuje i njeke domaće sinove, te ili nemogu ili imajući šta druga na umu nehote se istoj, nam do istine ne na korist, oprieti. Nu nadati se je, da će se na sadanjem redovom saboru učiniti velik korak k izvedenju Jančićeve osnove uz prkos stanovitoj protivećoj se sili.

Preuzevši Franjevci svetogorsku crkvu nadjoše ju u istoj veličini, koje je i sada. Imala je samo četiri žrtvenika osim drvenoga preblažene Milostnice, koj zamieniše g. 1686. krasno izdjelanim mramornim, posvećenim od oglajskoga patrijarke 1688. dne 8. Kolovoza na čast porodjenja bl. Gospe. S vremenom podigoše i ine žrtvenike to drvene to mramorne, tako da ih sada crkva ima osim spomenutoga prebl. Gospe 11 na broju. Vriedno je spomenuti i liepu propovjednicu s uloženimi evangjeoci, i ako se nevaram, zadnjom večerom, od biela mramora izvajanimi. Oni podignuše (1626) nov ovisok zvonik s tri zvona (jer je prvi bio nizak i samo za 1 zvonce). U ovaj zvonik tresnu grom 1702. g. prvi krat, 1737. drugi krat i 1755. tretji krat, od kada ostá zvonik onakov, kakov je i danas t. j. od zgora skoro ravan. Oni načiniše bolje pjevalište i orgulje, popločaše liepim rezanim kamenom svu crkvu, riečju oni se najviše starahu za slavu i uzvišenje toga proštenjišta. U tu svrhu izprosiše od papah mnoge milosti i odproste za hodočastnike; upeljaše papinim privoljenjem bratovštinu bl. Gospe Milostnice i drugu sv. Mihalja nadangjela, i tretju sv. Franje i njegova konopca, koja bijaše razširena gotovo po svih samostanih hrvatsko-kranjske države.

I jerbo je bl. Gospa tvorila ovdje mnoga čudesa i dielila mnoge milosti, to su si mnogi odličnici, željeći biti pri svojoj majci i onkraj groba, odabrali u njenom hramu počinak do sudnjega dneva. Ovakovih grobnicah ima u crkvi 8. Nu jer je Josip II. prepovjedao u crkvi pokapati, to si načiniše bogoljubnice duše izvan crkve malo groblje, na koje se daju pokapati i njeke osobe iz Gorice.

G. 1739. obslužavahu najsvečanije dviestoljetnicu izkazanja bl. Gospe, za koju svečanost bje dozvoljena i za buduća vremena vlastita misa i molitve na uspomenu izkazanja bl. Gospe. Nu najveću slavu i čast postiže sv. Gora onda, kad je poput trsatske milostnice dobila iz Rima dvie zlatne krune, kojima okruniše bl. Gospu sa sinkom. — Dobro je znati početak krunisanja Gospinih čudotvornih slikah. Knez Aleksander Sforza, kanonik pri sv. Petru u Rimu, da bi boljma proslavio bl. Gospu, ter istu sebi učinio mogućniju zaštitnicu, nemogaše iznaći ništa umnljega ni uzvišenijega, nego da bi se nebeska kraljica u nebesih okrunjena takodjer na zemlji krunisala. Za to odredi stanoviti dio svoje imovine, iz koje godišnjih kamatah bi se kupovale zlatne krune te njimi vjenčale najslavnije i najčudotvornije slike prebl. Gospe. I da bi mu se to pospješilo, načini u oporući slavni sbor crkve sv. Petra u Rimu vršiteljem svoje volje. Prva i to najslavnija slika izvan Italije bijaše takvimi krunami ovjenčana naša trsatska milostnica dne 8. Rujna 1715. Poklam se

na Trsatu krunisanje svrši, zamoliše Franjevci, da se to isto učini i na sv. Gori, opisavši svu poviest ote čudotvornice. Pronašav ju rimski kanonički sbor slavnom i toga vriednom, pošalje dvie zlatne krune i odredi za krunitelja Franju Saverija Marota, Riečanina a biskupa pićanskoga, koj je prije dvie godine okrunio trsatsku milostnicu, koje poviest napisa sám u liku branjenice i izda ju u Rimu 1710. Na tu svečanost razturile se pozivnice na sve strane širokoga cesarstva. I da bi se ta svečanost boljma proslavila, odrediše ovršiti ju u Gorici na trgu Travniku u krasnoj za to prirednoj sjenici. Četiri Franjevca na levitsku obučena donesoše ju sa sv. Gore u Skavnicu dne 6. Lipnja 1717. rano; tuj ju primi pićanski opat i s prošecijom donese do grada, gdje ju predade samomu biskupu krunitelju. Po dočetoj krunitbi i svečanosti po podne, odnesoše okrunjenu sliku kraljice nebesah i zemlje u Skavnicu u crkvu franjevačkoga vitališta. Odtud ju drugoga jutra uznesoše na sv. Goru, gdje osim maloga josipovskoga vjetra još dan danas darežljivo dieli svojim viernim milosti tako, da neima uhvajućega pokornika, kojega nebi ogrela toplinom svoje ljubavi i milosrdnosti. Osam danah slavila se je ota svečanost ili radje njena slavna uspomena tako, da su se svakoga dne držale propovjedi, pjevane mise i večernice s litanijami od prebl. Gospe. Za tu svečanost bili su podieljeni od pape podpuni odprosti svim hotećim ih zadobiti uz propisane zahtjeve. Hodočastnikah je bilo toliko, da se je u tih osmih dnevih porazdielilo do tri sto i trideset tisućah posvećenih česticah.

Tom svečanostju postiže sv. Gora vršak svoje slave.

(Dalje će sliediti.)

Allocutio

Sanctissimi Domini Nostri Papae Pii IX. habita in Consistorio secreto die 9. Junii 1862.

Venerabiles Fratres! Maxima quidem lætitia affecti fuimus, Venerabiles Fratres, cum Sanctorum honores et cultum, Deo bene juvante, septem et viginti invictissimis divinæ nostræ religionis heroibus hesterno die decernere potuerimus, Vobis lateri Nostro adstantibus, qui egregia pietate ac virtute præditi, et in sollicitudinis Nostræ partem vocati in hac tanta temporum asperitate strenue dimicantes pro Domo Israel summo Nobis solatio et consolationi estis. Utinam vero, dum hujusmodi perfundimur gaudio, nulla moeroris, luctusque causa Nos aliunde contristaret. Non possumus enim non vehementer dolere et angi, cum videamus tristissima et nunquam satis deploranda mala ac damna, quibus cum permagno animarum detrimento catholica nunc Ecclesia et ipsa civilis societas miserandum in modum premitur ac divexatur. Optime enim noscitis, Venerabiles Fratres, teterrimum sane bellum contra rem catholicam universam ab iis hominibus conflatum, qui inimici Crucis Christi, sanam non sustinentes doctrinam, ac nefaria inter se societate conjuncti quæcumque ignorant, blasphemant, ac pravis cujusque generis artibus sanctissimæ nostræ religionis et humanæ societatis fundamenta labefactare, immo, si fieri unquam posset, penitus evertere, omniumque animos mentesque perniciosissimis quibusque erroribus imbuere, corrumpere, et a catholica religione avellere moliuntur. Nimirum callidissimi isti fraudum artifices et fabricatores mendacii non cessant monstrosa quæque veterum errorum portenta, jam sapientissimis scriptis toties profligata ac depulsa, gravissimoque Ecclesiæ judicio damnata, e tenebris excitare, eaque novis, variis ac fallacissimis formis verbisque expressa exaggerare, et modis omnibus usquequaque disseminare. Hac funestissima ac diabolica prorsus arte rerum omnium scientiam contaminant, deturpant, mortiferum ad animarum perniciem virus diffundunt, effrenatam vivendi licentiam, et pravas quasque cupiditates fovent, religiosum ac socialem ordinem invertunt, et omnem justitiæ, veritatis, juris, honestatis et religionis ideam extinguere conantur, et sanctissima Christi dogmata, doctrinam irrident, contemnunt, oppugnant. Horret quidem refugitque animus, ac reformidat vel leviter attingere præcipuos tantum pestiferosque errores, quibus hujusmodi homines miserrimis hisce temporibus divina et humana cuncta permiscent.

Nemo Vestrum ignorat, Venerabiles Fratres, ab hujusmodi hominibus plane destrui necessariam illam cohærentiam, quæ Dei voluntate intercedit inter utrumque ordinem, qui tum in natura, tum supra naturam est, itemque ab ipsis omnino immutari, subverti, deleri propriam, veram germanamque divinæ revelationis indolem, auctoritatem, Ecclesiæque constitutionem et potestatem. Atque eo opinandi temeritate progrediuntur, ut omnem veritatem omnemque legem, potestatem et jus divinæ originis audacissime denegare non metuant. Siquidem haud erubescunt asserere, philosophicarum rerum, morumque scientiam, itemque civiles leges posse et debere a divina revelatione et Ecclesiæ auctoritate declinare, et Ecclesiam non esse veram perfectamque societatem plane liberam, nec pollere suis propriis et constantibus juribus sibi a divino suo Fundatore collatis, sed civilis potestatis esse definire, quæ sint Ecclesiæ jura et limites, intra quos eadem jura exercere queat. Hinc perverse comminiscuntur civilem potestatem posse se immiscere rebus, quæ ad religionem, mores et regimen spirituale pertinent, atque etiam impedire, quominus Sacrorum Antistites et fideles populi cum Romano Pontifice, supremo totius Ecclesiæ Pastore, divinitus constituto, libere ac mutuo communicent, ut plane dissolvatur necessaria et arctissima illa conjunctio, quæ inter membra mystici corporis Christi et adspectabile

suum Caput ex divina ipsius Christi Domini institutione esse omnino debet. Nihil vero timent omni fallacia ac dolo in vulgus proferre, sacros Ecclesiæ ministros, Romanumque Pontificem ab omni rerum temporalium jure ac dominio esse omnino excludendos.

Summa præterea impudentia asserere non dubitant, divinam revelationem non solum nihil prodesse, verum etiam nocere hominis perfectioni, ipsamque divinam revelationem esse imperfectam, et idcirco subjectam *continuo* et *indefinito* progressui, qui humanæ rationis progressioni respondeat. Nec verentur proinde jactare, prophetias et miracula in sacris Litteris exposita et narrata esse poetarum commenta, et sacrosancta divinæ fidei nostræ mysteria philosophicarum investigationum summam, ac divinis utriusque testamenti libris mythica contineri inventa, et ipsum Dominum Nostrum Jesum Christum, horribile dictu! mythicam esse fictionem. Quare hi turbulentissimi perversorum dogmatum cultores blaterant, morum leges divina haud egere sanctione, et minime opus esse, ut humanæ leges ad naturæ jus conformentur, aut obligandi vim a Deo accipiant, ac propterea asserunt, nullam divinam existere legem. Insuper inficiari audent omnem Dei in homines mundumque actionem, ac temere affirmant humanam rationem, nullo prorsus Dei respectu habito, unicum esse veri et falsi, boni et mali arbitrum, eamdemque humanam rationem sibi ipsi esse legem, ac naturalibus suis viribus ad hominum ac populorum bonum curandum sufficere. Cum autem omnes religionis veritates ex nativa humanæ rationis vi perverse derivare audeant, tum cuique homini quoddam veluti primarium jus tribuunt, ex quo possit libere de religione cogitare et loqui, cumque Deo honorem et cultum exhibere, quem pro suo libito meliorem existimat.

At vero eo impietatis et impudentiæ deveniunt, ut cœlum petere ac Deum ipsum de medio tollere conentur. Insigni enim improbitate ac pari stultitia haud timent asserere, nullum supremum, sapientissimum, providentissimumque Numen divinum existere ab hac rerum universitate distinctum, ac Deum idem esse ac rerum naturam, et iccirco immutationibus obnoxium, Deumque reapse fieri in homine et mundo, atque omnia Deum esse et ipsissimam Dei habere substantiam, ac unam eamdemque rem esse Deum cum mundo, ac proinde spiritum cum materia, necessitatem cum libertate, verum cum falso, bonum cum malo, et justum cum injusto. Quo certe nihil contra ipsam rationem magis repugnans fingi et excogitari unquam potest. De auctoritate autem et jure ita temere effutiunt, ut impudenter dicant: auctoritatem nihil aliud esse nisi numeri et materialium virium summam, ac jus in materiali facto consistere, et omnia hominum officia esse nomen inane, et omnia humana facta juris vim habere.

Jam porro commenta commentis, deliramenta deliramentis cumulantes, et omnem legitimam auctoritatem atque omnia legitima jura, obligationes, officia conculcantes, nihil dubitant in veri legitimique juris locum substituere falsa ac mentita virium jura, ac morum ordinem rerum materialium ordini subjicere. Neque alias vires agnoscunt nisi illas, quæ in materia positæ sunt, et omnem morum disciplinam honestatemque collocant in cumulandis et augendis quovis modo divitiis, et in pravis quibusque voluptatibus explendis. Atque hisce nefariis abominandisque principiis reprobum carnis spiritui rebellis sensum tuentur, fovent, extollunt, illique naturales dotes ac jura tribuunt, quæ per catholicam doctrinam conculcari dicunt, omnino despicientes monitum Apostoli clamantis: „si secundum carnem vixeritis, moriemini; si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis" *). Omnia præterea legitimæ cujusque proprietatis jura invadere, destruere contendunt ac perperam animo et cogitatione confingunt et imaginatur jus quodddam *nullis circumscriptum limitibus*, quo reipublicæ Statum pollere existimant, quem omnium jurium originem et fontem esse temere arbitrantur.

Dum vero hos præcipuos infelicissimæ nostræ ætatis errores dolenter ac raptim perstringimus, recensere omittimus, Venerabiles Fratres, tot alias fere innumerabiles falsitates et fraudes Vobis apprime notas ac perspectas, quibus Dei hominumque hostes rem tum sacram tum publicam perturbare et convellere connituntur. Ac silentio prætermittimus multiplices gravissimasque injurias, calumnias, convicia, quibus sacros Ecclesiæ ministros, et hanc Apostolicam Sedem dilacerare et insectari non desinunt. Nihil loquimur de iniqua sane hypocrisi, qua funestissime in Italia præsertim perturbationis ac rebellionis duces et satellites dictitant: se velle Ecclesiam sua gaudere libertate, dum sacrilego prorsus ausu omnia ipsius Ecclesiæ jura et leges quotidie magis proculcant, ejusque bona diripiunt, et Sacrorum Antistites, ecclesiasticosque viros suo munere præclare fungentes quoquo modo divexant, et in carcerem detrudunt, et religiosorum Ordinum Alumnos ac Virgines Deo sacras e suis cœnobiis violenter exturbant suisque propriis bonis spoliant, nihilque intentatum relinquunt, ut ipsam Ecclesiam in turpissimam redigant servitutem, et opprimant. Ac dum singularem certe ex optatissima Vestra præsentia voluptatem percipimus, Vos ipsi videtis, quam libertatem nunc habeant Venerabiles Fratres Sacrorum in Italia Antistites, qui strenue constanterque præliantes prælia Domini minime potuerunt cum summo animi Nostri dolore, adversantium opera, ad Nos venire, et inter Vos versari, atque huic adesse conventui, quod summopere optavissent, quemadmodum infelicis Italiæ Archiepiscopi et Episcopi suis Litteris summi erga Nos et hanc Sanctam Sedem amoris et obsequii plenissimis significarunt. Neminem etiam ex Sacrorum in Lusitania Antistitibus hic adesse cernitis, ac non parum dolemus, inspecta difficultatum natura, quæ obstiterunt, quominus ipsi romanum iter aggredi possent. Recensere autem omittimus tot alia sane tristia et horrenda, quæ ab hisce perversarum doctrina-

*) Ad Rom. c. 8. v. 13.

rum cultoribus cum incredibili Nostro ac Vestro, et omnium bonorum luctu patrantur. Nihil item dicimus de impia conspiratione et pravis cujusque generis molitionibus ac fallaciis, quibus civilem hujus Apostolicæ Sedis principatum omnino evertere ac destruere volunt. Juvat potius hac de re commemorare miram prorsus consensionem, qua Vos ipsi una cum aliis Venerabilibus Fratribus universi catholici orbis Sacrorum Antistitibus nunquam intermisistis et epistolis ad Nos datis, et pastoralibus litteris ad fideles scriptis, hujusmodi fallacias detegere, refutare, ac simul docere hunc civilem Sanctæ Sedis principatum Romano Pontifici fuisse singulari divinæ providentiæ consilio datum, illumque necessarium esse, ut idem Romanus Pontifex nulli unquam Principi aut civili potestati subjectus supremam universi Dominici gregis pascendi regendique potestatem auctoritatemque ab ipso Christo Domino divinitus acceptam per universam Ecclesiam plenissima libertate exercere, ac majori ejusdem Ecclesiæ, et fidelium bono, utilitati et indigentiis consulere possit.

Quæ hactenus lamentati sumus, Venerabiles Fratres, luctuosum plane exhibent spectaculum. Quis enim non videt tot pravorum dogmatum iniquitate ac tot nequissimis deliramentis et machinationibus magis in dies christianum populum misere corrumpi, et ad exitium impelli, et catholicam Ecclesiam, ejusque salutarem doctrinam ac veneranda jura et leges, sacrosque ministros oppugnari, et iccirco omnia vitia et scelera invalescere ac propagari, et ipsam civilem societatem exagitari?

Nos itaque Apostolici Nostri ministerii probe memores, ac de spirituali omnium populorum bono et salute Nobis divinitus commissa vel maxime solliciti, cum „aliter“, ut sanctissimi decessoris Nostri Leonis verbis utamur, „Nobis commissos regere non possimus, nisi hos, qui sunt perditores et perditi, zelo fidei Dominicæ persequamur, et a sanis mentibus, ne pestis hæc latius divulgetur, severitate, qua possumus, abscindamus,“ in hoc amplissimo Vestro consessu Apostolicam Nostram attollentes vocem omnes commemoratos præsertim errores non solum catholicæ fidei ac doctrinæ, divinis ecclesiasticisque legibus, verum etiam ipsi sempiternæ ac naturali legi et justitiæ, rectæque rationi omnino repugnantes et summopere adversos reprobamus, proscribimus atque damnamus.

Vos autem, Venerabiles Fratres, qui estis sal terræ, et Dominici gregis Custodes ac Pastores, etiam excitamus et obtestamur, ut pro eximia Vestra religione et episcopali zelo pergatis, veluti adhuc cum summa Vestri Ordinis laude fecistis, omni cura, sedulitate et studio fideles Vobis traditos ab hisce venenatis pascuis arcere, et qua voce, qua opportunis scriptis tot perversarum opinionum monstra refellere et profligare. Optime enim scitis de summa re agi, cum agatur de sanctissimæ fidei nostræ ac de catholicæ Ecclesiæ ejusque doctrinæ causa, de populorum salute, et humanæ societatis bono ac tranquillitate. Itaque, quantum in Vobis est, ne desinatis unquam a fidelibus avertere tam diræ pestis contagia, id est ab eorum oculis manibusque perniciosos libros et ephemerides eripere, ipsosque fideles sanctissimis augustæ nostræ religionis præceptionibus assidue imbuere et erudire, ac monere et exhortari, ut ab hisce iniquitatis magistris tamquam a facie colubri effugiant. Pergite Vestras omnes curas cogitationesque in id potissimum conferre, ut Clerus sancte scienterque instituatur, omnibusque virtutibus fulgeat, ut utriusque sexus juventus ad morum honestatem, pietatem, omnemque virtutem sedulo formetur, ut salutaris sit studiorum ratio. Ac diligentissime advigilate et prospicite, ne in humaniores litteras severioresque disciplinas tradendas aliquid unquam irrepat, quod fidei, religioni, bonisque moribus adversetur. Viriliter agite, Venerabiles Fratres, et ne animo unquam concidatis in hac tanta temporum perturbatione et iniquitate, sed divino auxilio omnino freti, ac *sumentes in omnibus scutum inexpugnabile aequitatis et fidei, atque assumentes gladium spiritus, quod est verbum Dei*, ne intermittatis omnium catholicæ Ecclesiæ, et hujus Apostolicæ Sedis hostium conatibus obsistere, eorumque tela retundere et impetus frangere.

Interim vero dies noctesque, sublatis ad cælum oculis, non desistamus, Venerabiles Fratres, clementissimum misericordiarum Patrem et Deum totius consolationis, qui de tenebris facit lucem splendescere, quique potens est de lapidibus suscitare filios Abrahæ, in humilitate cordis nostri ferventissimis precibus indesinenter orare et obsecrare, ut per merita Unigeniti Filii Sui Domini Nostri Jesu Christi velit christianæ et civili reipublicæ auxiliariam porrigere dexteram, omnesque disperdere errores et impietates, ac divinæ suæ gratiæ lumine omnium errantium mentes illustrare, illosque ad se convertere et revocare, quo Ecclesia sua sancta optatissimam assequatur pacem, et ubique terrarum majora in dies incrementa suscipiat, ac prospere vigeat et efflorescat. Ut autem, quæ petimus et quærimus, facilius consequi possimus, ne cessemus adhibere primum deprecatricem apud Deum Immaculatam Sanctissimamque Deiparam Virginem Mariam, quæ misericordissima et amantissima nostrum omnium mater cunctas semper interemit hæreses, et cujus nullum apud Deum præsentius patrocinium. Petamus quoque suffragia tum sancti ejusdem Virginis Sponsi Josephi, tum sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, omniumque cælitum, et illorum præsertim, quos nuper Sanctorum fastis adscriptos colimus et veneramur.

Antequam vero dicendi finem faciamus, Nobis temperare non possumus, quin iterum testemur et confirmemus, summa Nos uti consolatione, dum iucundissimo Vestrum omnium conspectu fruimur, Venerabiles Fratres, qui tanta fide, pietate et observantia Nobis et huic Petri Cathedræ firmiter obstricti, ac ministerium Vestrum implentes majorem Dei gloriam, et animarum salutem omni studio procurare gloriamini, quique concordissimis animis,

atque admirabili same cura et amore, una cum aliis Venerabilibus Fratribus totius catholici orbis Episcopis et fidelibus Vestræ et illorum curæ commissis gravissimas Nostras angustias et acerbitates modis omnibus lenire et sublevare non desinitis. Quocirca hac etiam occasione amantissimi æque ac gratissimi animi Nostri sensus erga Vos, et alios omnes Venerabiles Fratres, et ipsos fideles amplissimis verbis palam publiceque profitemur. A Vobis autem exposcimus, ut cum ad Vestras redieritis Diœceses, volitis eisdem fidelibus Vestræ vigilantiæ concreditis hos animi Nostri sensus Nostro nomine nuntiare, illosque certiores facere de paterna Nosra in illos caritate, deque Apostolica Benedictione, quam ex intimo corde profectam, et cum omnis veræ felicitatis voto conjunctam Vobis ipsis, Venerabiles Fratres, et eisdem fidelibus impertire vehementer lætamur.

Viestnik.

Iz Zagreba. Na osminu Tielova ovršen je provod sa presvetim svetotajstvom na kaptolskoj strani kod pogodna vremena. Uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup glavom je pratio provod, a obrednu službu činio prečastni gosp. predstavnik i kanonik Janko Pavlešić. Po kaptolu i Opatovini bijahu za provoda gotovo sve kuće zelenim granjem, cviećem, sv. slikami, gorućimi sviećami, sagovi, vezankami i inimi primjernimi uresi liepo nakićene.

— Na Petrovo opet je uzoriti kardinal i visokočastni naš nadpastir u prvostolnoj crkvi služio svečanu misu, te poslie mise posried svoga stada slušao propovied.

— Dne 30. Lipnja stupio je u život k. stol sedmorice, za Hrvatsku Slavoniju i Dalmaciju te svoje djelovanje započeo zazivom Duha sv. i misom u crkvi sv. Marka, što ję obavio prečast. g. kanonik Janko Pavlešić u pribitnosti svjetloga gosp. bana, članovah stola sedmorice i banskoga stola. Poslie službe Božje položiše novoimenovani članovi obajuh sudištah službenu prisegu u ruke svjetloga bana.

— Isti dan namješćeni su u prvostolnoj crkvi prečastna gospoda novoimenovani kanonici zagrebački: Franjo Magdalenić, Tomo Gajdek i Franjo Huszar, i to Tomo Gajdek lično, a ostala dvojica po zastupnicih. Možda prvi put, odkad obstoji kaptol zagrebački, obavljen je ovaj čin hrvatskim jezikom, pošto su i naimenovni dekreti od nj. veličanstva podpisani istim stigli u jeziku hrvatskom.

— Uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup zagrebački imenovao je za počastne prisjednike duh. stola s pravom, da mogu nositi pojas ljubičaste boje, gg. Stjepana Piroša, župnika daruvarskoga, Petra Riseka, župnika lepoglavskoga i Ivana Samuela, župnika u Ivanić-kloštru.

— Pošto se je gosp. Josip Lehpamer od svoje volje odrekao službe njemačkoga propovjednika u crkvi sv. Katarine u Zagrebu, podieli istu službu uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup g. Stjepanu Novotny-u, učitelju ovdašnje preparandije.

— Preč. duh. stol razpisa natječaj za službu katekete u mužkoj glavnoj i djevojačkoj početnoj učioni u sl. i kr. gradu Križevcu, koja nosi godišnje plaće 525 for. a. v. i nagrade 40 f. a. v. za nedjeljnu obuku. Tko se bude želio potakmiti, ima se prijaviti preč. duh. stolu do 10. Kolovoza, a na 2. Rujna t. g. doći na izpit, koj će iz dogmatike, morala i katekatike biti pismen, iz pædagogike pako i methodike ustmen. Povrh toga imade svaki takmac jur prije doma sastaviti jedan govor u hrvatskom jeziku o kakovom duhovnom predmetu, koj mu se svidi, te ga gotova sobom donieti i na ustmenom izpitu na izust reći.

— Za uredit groblja zagrebačka zaključilo je gradsko zastupničtvo u sjednici dne 26. Svibnja t. g. sliedeća:

a) Za cio grad Zagreb ustanovljuju se tri groblja; prvo za obseg župe gornjo-gradske sv. Marka, komu će pridružena biti groblja za sljedbenike pravoslavnoga i izraelitičkoga vjerozpoviedanja novijeg obreda, drugo za rimokatolike župah sv. Marije i sv. Ivana, a treće za rimokatolike župe sv. Petra, komu će pridruženo biti groblje Izraelitah starijega obreda.

b) Za groblje prvo ustanovljuje se, da se upotrebi isto mjesto, gdjeno se sada groblje sv. križa inače tako zvano prosjačko groblje nalazi, poslie uredjenja kojega zatvorit će se obstojeća groblja kod sv. Jurja i sv. Roka; isto tako ostaje ostalo groblja na svojih dosadanjih miestih s tim, da se ono kod sv. Tome raspprostraniti ima priklopiv mu s otim graničeće vojničko groblje, a k onom kod sv. Petra za rimokatolike priredit u tu svrhu obližnji komad zemljišta po prilici od 1 ral.

c) Odprije već ad hoc imenovanomu odboru, odnosno gradskomu mjerniku povjeruje se daljni posao razmjerenja, pogadjanja o odkupu potrebitih zemaljah za razprostranjenje grobljah, zatim razrezivanja, kao što i izradjenje nacrta, ograde i potrebitih sgradah.

d) Isti odbor ima bez odvlake uvesti potrebiti red u pokapanju na dosadanjih grobljih, i izraditi naredbe i cienike za pokapanje, a pravni odbor imade izpitati način, kako je njeko zemljište nalazeće se kraj groblja sv. križa, koje je bilo najprije crkveno a onda gradsko, došlo u privatne ruke.

— Gradsko vieće u Karlovcu izabralo je dne 25. Lipnja jednoglasno i uz obćenito uzhićenje preuzvišenoga gosp. biskupa djakovačkoga J. J. Strossmayera za počastnoga gradjana grada Karlovca.

— Jedan svećenik, zdrav i krepak, želi u svojstvu subsidiara kojemu gosp. župniku u duh. pastirstvu na

pomoć biti. Ponude prima u plaćenih listovih uredničtvo ovoga lista.

— Piše nam se iz Ljubljane: Dne 27. Lipnja sretno se vrati o. Bartol Večerina, državnik hrvatsko-kranjski, iz Rima. Za vrhovnika odabraše o. Rafaela da Ponticulo, starca od 62 g. i to na 12 godinah. Za redove viećnike izabraše osim inih dva Poljaka i 1 Dalmatinca. Htjedoše nam opet poslati vrhovnoga izvidnika, nu naši prepriečiše to zbog velikih te nepotrebnih troškovah; ali za to ima državnik još pred drž. sborom izviditi državu. Budućemu drž. sboru će predsjedati o. Salez Volčić, bivši do sada redov. viećnik. O njem, ako Bog da, o svojem času. Ot. državnik donese za pojedine svećenike svoje države sv. kolajnice i kipce od japanskih mučenikah i navrh dobi vlast podieliti jednom podpun oprost od griehovah, to se zna, uz navadne zahtjeve, svim svojim podložnikom na vječitu uspomenu ljetošnje svečanosti u Rimu.

Iz Bosiljeva. (Dopis.) Njegova preuzvišenost gospodin c. k. bojni maršal grof Laval Nugent smrtno boluje na svom imanju na Bosiljevu. Visoki bolestnik s najvećom oddanostju u volju Božje primio je svetotajstva. Kao u svako doba života, isto tako i sada u ovoj bolesti zanima ga sadašnji položaj crkve. I u Rimu saznadoše za bolest nj. preuzvišenosti, te je sv. otac po uzoritom kardinalu Antonelli-u putem brzojava nj. preuzvišenosti podielio svoj otčinski blagoslov, što je tako ugodno djelovalo na visokoga bolestnika, da su mu tjelesne boli popustile. Ovo vam javljam, da se uvidi, kolika je brižljivost sv. otca u toli razgranjenih i raznovrstnih poslovih, pa da se i drugi ugledaju u liepi primjer bolestnoga dostojanstvenika.

Iz Ugarske. Duhovnici budimskoga okružja zaključiše onomadne u svom sastanku, da neće više držati crkvi neprijateljskih novinah. — Da to učine svi svećenici, pa prestanu svojim trudno stečenim novcem podupirati nesramne klevete i pogrde njekih listovah proti sebi i svojoj crkvi, brzo bi prestalo, ili se bar znatno umanjilo ono neprestano i navlašno ocrnjivanje uredbah katoličke crkve i njenih službenikah po takovih novinah. Urednici takovih listovah, videći, da si svećenici sami kupuju poruge i ozloglašivanja, — što je ipak, da pravo rečemo, ne samo nepametno već upravo podlo — tim samo drzovitiji i bezobrazniji postaju.

Iz Moguncije. Zahtjevom sa svih stranah izjavljenim: da se naime knjiga biskupa Kettelera „Freiheit, Autorität und Kirche“ preradi ter izdade u posebnom izdatku za puk, zadovoljeno je na radost svih prijateljah istine. Djelo je baš izišlo iz tiskarne ovdašnjega knjigara Franje Kirchheima, a ciena mu je za Austriju 30 novč. a. v. po kojoj neobičnoj cieni nada je, da će se razprostrti po svih žilah puka. Tiskano je u 30,000 komadah.

Iz Rima. Na Duhove izabra dominikanski red opet s nova na 12 godinah dosadanjega generala, preč. o. Jandela. Po izboru krenuše izbornici s domaćimi redovnici iz samostana Maria sopra Minerva u povorci preko trga u crkvu, gdje general od velikoga žrtvenika reče govor latinski, a zatim poče primati od svih sabranih redovnikah cjelov u ruku, koj svakomu ciglomu vrati ljubeznim cjelovom u lice. Na cjelov ruke pristupiše dva nadbiskupa i jedan biskup iz Španjolske, prijašnji dominikanci, te ovim činom pokazaše kršćansku poniznost i zahvalnost prama redu.

— U sadanjem uzkolebanom svietu, kada se drmaju priestoli a krune padaju, gledati papu i biskupe u tolikoj slozi, to je uznosit prizor, kakova nebijaše još u tolika stoljeća. Nevjerujte ono, što se pripovieda o bolesti pape; jer to, da se u kratko rekne, nije istina. Mi ga vidismo kod raznih svečanostih, i bivši pred njim u pohodu; čusmo njegov krupni i zvučni glas, kako se razleže preko ogromnoga lateranskoga trga dieleć na Spasovo blagoslov. On je doduše starac; ali dao Bog svakomu onakovu snagu i živahnost. Naravno, rado bi zlimi glasovi o njegovu zdravlju sviet uznemiriti i vjernomu još gore natjerati u strah; pak zato morao je sv. otac više put na smrt oboljeti, a njekoliko putah i umrieti. Ludo-li je to! Pa sve da i umre: za 259. papom sliedi 260. Ovo je misao, kako ide po glavah u Rimu.

Iz Turina. Talijanski biskupi pripravljaju na prkos prepoviedi, kojom jim je zabranjeno bilo od piemontezke vlade putovati u Rim, adressu na papu, da njom očituju vjernost prama papi i moralno pribivanje u svih odlukah sabora, a prituže se ljutimi riečmi na vladu, što radi crkvi o zlu. Prvu takovu adressu podpisaše nadbiskup iz Saluzza, zatim biskup u gradovih Acqui, Mondovi, Cuneo i Suza t. j. svi biskupi turinske crkvene pokrajine. Nadalje poslaše protest proti istoj zabrani podpisanih 14 nadbiskupah i 47 biskupah napuljskih.

Blagi prinesci.

Za katoličke Bugare:

G. Josip Jagunić, kapelan dubovački . . . . . 4 for.

„ Juraj Šabot Slekovčev . . . . 5 —

Dopisnica uredničtva.

G. *I. U* u *Dr.* Stiglo jedno i drugo, a na skoro čitat ćete svoj članak.

G. *A. V.* na *R.* Strpite se, jer ćete sami uvidjeti, da ovaj put nije bilo moguće.

G. *J. M.* u *J.* Novci su prispjeli.

G. *J. Š.* na *k. v.* Upotriebit ćemo Vaš prinesak.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 28. U ČETVRTAK 10. SRPNJA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Sveta Gora nad Goricom.

(Dalje.)

II.

Ali ponizni sinovi ubogoga Ašišanina neurediše, nepoljepšaše samo crkvu svetogorsku, neučiniše oni samo pristupniju glavicu efraimsku ove gore, po kojoj dadoše posagraditi osam crkvicah, koje su sada u takvu stanju, da niti služe na čast niti bude koga na bogoljubnost; neposadiše samo uz taj brieg lipah ter inih sjenatih stabalah hodočastnikom za ohladu i odmor, nu se i u obće svedjer starahu za povišenje toga proštenjišta i za shodan hodočastnikom konak, pristanište i podvorbu, znajući dobro za putne tegobe kao i da isti Božji putevi iz najsvetije namjere poduzeti mogu uroditi u pomanjkanju spomenutih zahtievah škodljivimi nasljedci po pojedine osobe, osobito pak na takvu mjestu, gdje neima na blizu ljudih ni sela ni vode. I za to čim su zauzeli obskrbljivati sv. Goru, upotrebljavahu svaku zgodu neopraštajući nikakvim brigam, budnosti i nastojanju, da i sami uzimadu primjeren stan i da bude oskrbljeno sve za hodočastnike to odličnije to prostije. I to se tim revnije latiše posla, što im je s prvce sastojala zadruga od 26 osobah. Ova je medju tim brzo počela padati s malo ne po svuda zavladaloga luteranstva, sbog kojega se je mladež tako razvadila dobru i kriepostnu živovanju, naravski, jer najviše uz zle izglede odraslih, uz obću nepokornost, samovolju i preziranje svega plemenitijega nije se ni imala gdje olikati i obrazivati, dà nije ni mogla razumjeti cienu i vrednotu svoje duše, manje-li shvatiti slast Isusova jarma i lahkoću njegova bremena; jer joj bijaše ljubav prama Bogu i božtvenim stvarim ili nikad nezasadjena, ili pako rano iz nježnih srdacah izčupana. I tako se sbi, da je sve djelo, premda jur započeto, ostalo na váni, jer su g. 1616. ovdje bivale samo 4 osobe svećeničke. Nù poklam su luterska nastojanja skršena gorljivostju slavne uspomene Ferdinanda II. kralja i cara odlikom bogoljubnoga, koj — da mučim ostalo opisano od tolikih svjetlih pisacah imenito pak od izvrstnoga Hurtera — videć propadati duhovni i svjetski ugled, zauze se za svu crkvu Božju i za njene službenike, osobito pak za one, koji su dnevice i noćimice služili Bogu, ljudstvu i domovini, te koji su, kako pisaše Nikola III. papa svojemu netjaku stožerniku Mateju, novostvorenomu serafinskomu zaštitniku i pokrovitelju, slabašni i ubozi izvrženi mnogim nemirnjakom i napadačem, od kojih se sami po sebi nemogu braniti, i zato da trebaju zakrilnika i jakost pokrovitelja; mimoiduć ovdje, da se je mnogo brižio za našu državu, imenito pak za trsatski samostan i za ovoga vitalište u Lovranu, te po svuda pravovjerne nauke i škole upeljivao, po čem su po utaloženom biesnilu i nemiru nauci počeli cvjetati, te se uvoditi i u našu državu, kojoj bje do sada pošiljati omladinu na višje nauke u tudje naročito talijanske zemlje poput sl bosanske države. Jer premda Glavinić piše, da se je o. Nikola Zavričević, postav državnikom g. 1667. izučio u vlastitoj državi, to se vendar nemože uzeti, da bi osim slovničnih naukah obstojali bili mudro- i bogoslovni u vlastitoj državi pred 17. viekom. Nedvojbeno je i to, da je ugled, umiljatost i ljubkost, kako Valvažor povieda, učenoga Glavinića kano i vrlo izgledno življenje i za obće dobro sebe žrtvovanje hrvatskih Franjevacah dovabilo u državu mnoge nadobudne mladiće, proslavile istu pa i sebe tako, da nakon njih neima s malom iznimkom sličnih. Naravski da se ovdje neima gledati jedino na mrtva slova; jer mnoge stvari bivaju i na nebu i na zemlji, o kojih ipak neima traga u naših pismih.

Pa ne samo to, nego crkva dobiv oduška, pače stekši prava slobodu, pravovjernici počeše u mnogo većem broju pohadjati sveta mjesta, uzdavajući Bogu hvale, što ih oslobodi od luterske oluje, što im podari mir, kojega sviet nemože dati. I za to svetogorski malobratjani, brižeći se za bogoljubne hodočastnike, mišljahu stari svoj stan pretvoriti u hodočastničko pristanište, a sebi sagraditi nov stan uz crkvu a franjevstvu primjeren. Pa to se počelo g. 1624. djelati, nu djelo je tako pomudno išlo, da se je tek 1627. bilo dovršilo. Budnć pak da se je taj samostan počeo rušiti, to je predložio o. Romuald Sitar državnik (1709) nov iz temelja uzdignuti; ali jer su mu se njeki jako protivili, a potreba bila vendar očita i velika, to on ni pet ni šest podnese svoje mnienje zajedno s osnovom samostana višjemu poglavarstvu u Rimu, koje mu istu odobri i naloži da izvede svoju misao, kako se i sbilo.

Ovdje valjaju njekim načinom one Ovidove rieči: tarda fides magnis rebus inesse solet. Ima bo ljudih, koji nedaju umovati nikomu drugomu niti hote slušati ičije savjete, da se neuzvidi njihovo umovanje tašto i da im ugled nepadne. Ima i sada u ovoj državi njekojih stvarih jur od prijašnjih godinah od mladjih članovah uživotvorenih, koje poglavari na tihom za bolje i praktičnije pripoznavaju, ter ine držeć se tanjega obdržavanja osobe odobravaju; ali ih se poglavari neusudjuju proglasiti i sbilja uživotvoriti, i to, kako se pogovara, mnogo s toga, što su iste stvari od mladjih začete. Ja to ovdje tim glasnije govorim, što se u Rimu jur šestu godinu stvaraju obći za cieli red zakoni i propisi, budnć da sambukanska kompilacija niti pred josipovskimi vremeni, kako se najveći serafinski pravnik izrazi u povjestno-pravnom ljetopisu, nije imala nikakve vriednosti, a samo se sobom razumieva, da je po rečenih vremenih još manju mogla imati. I o tom je, nehvastam se za istinu, bilo s mojim državnikom govora ne samo jedan krat. Slično hotjaše pred njekoliko godinah o. Salez Volčić, državnik, premjestiti mudroslovne nauke s Kostanjevice u Novo Mjesto, gdje i onako naši otci imaju višju gimnaziju, koju bi naša omladina sasma lahko polažila. Pak bi to državi bilo na veliku polakšicu, naročito sada, kad ima malo osoblja a mnogo dužnostih; a prištedili bi se i njeki troškovi. Nu pokojni Vascotti znao je predobiti većinu štiocah na svoju stranu, te se tako tvrdo oprieti Volčiću i osujetiti mu svu osnovu, pače jur priredjenje, oslanjajuć se jedino na to, da bi se u Novom Mjestu mladež lašnje prilagodjivala svjetovnoj i tako ostavljala red. Nu dogadjaji prošlih godinah uče nas protivno, tako da se Volčićevoj želji nemože pridati ništa drugo, nego da država dade novakom dobre meštre, da se novaci dobro poučnju u redu i njegovih dužnostih, kako tridentinski sabor zahtieva, te da sami uvide i podpunoma se osvjedoče o koristi i spasonosnosti reda, da ga presvjedočenjem uzljube te prigrle svom dušom i svim srdcem, po čem ne samo da obćenje sa svietom nebi ništa nahudilo, nego bi i odišuć poput ruže medju trnjem budilo sviet na veće štovanje nabožnoga i redovnoga življenja. I na zadnje da bi sama učeća se mladež morala imati duhovna voditelja. Isto tako dogodi se pri zadnjoj apost. izvidbi, na kojoj htjede stožernik Scitovsky prema ostalim po sebi izvidjenim državam i suglasno franjevačkoj naredbi prema pokrajinam, vremenom, običajem i šegam prilagoditi i našu državu, da se uklone veća predvidljiva zla; nu i tuj se Vascotti opre i ne samo to nego i otare njeke točke iz naredbah od istoga uzoritoga izvidnika po izvidbi izdanih. Imenito se tuj radilo proti školam i proti župam, koje bi bile državi na velu štetu. Ostavljajuć višje škole, valja mi koju reći o župnicih i o župah. Istina sv. Franjo veli u njekom svojem spisu, ali ne u naredbi, da su njegovi sljedbenici obvezani ne upravljati župami, nego pomagati župnike i njihovi hapelani biti. Ali jur sv. Bonaventura izvede iz naredbe, da neprinadleži nijednomu drugomu redu toliko propoviedati i poučavati ljudstvo, kako malobratjanom, i nadalje samomu sv. Franji je bilo očitovano, da ga neizabra Bog radi njega sama, nego radi spasa drugih, za što i sv. Franjo zamieni sgoljno promatrajući život s promatrajuće-djelajućim, što je u obće značaj apoštolski; jer kako može tko izvesti šta valjana, ako se prije nepripravi na to i neokriepi dubokim i ozbiljnim promatranjem kano rosom božanstvene milosti? Pa ovamo smiera i naredjenje Inocenta IV. pape, da se naime u red primaju samo takvi mladići, koji buda mogli uz znanje i pohvalno ponašanje sebi i drugim koristiti. Neobziruć se, da je Josip II. (1786.) naložio, da se u njegovih pokrajinah imaju redovnici smatrati kano dušobrižnici i duhovni pastiri, sbog česa se ima u trh neobhodno nepotreban t. j. u lajke samo vrlo malo osobah uzimati, to je jur iz gori rečenih dosta jasno, da je sasma prema franjevačkoj naredbi i serafinskomu duhu pasti duše t. j. upravljati župami i poučavati župnu mladež, inače se bo nemože postići osobito u sadanjih okolnostih svrha sv. Franjom željena, a sv. Bonaventurom preporučena. A da-li su sbilja župe državi ili serafinstvu škodljive, dokazom su nam Bosna, kapistranska i tirolska država, koje mnogimi župami upravljaju, pa ipak stoje daleko pred nami i s naredbenoga obdržavanja i s inih pohval-

nih vlastitostih i s jakosti osoblja. A netreba mi ni spominjati, da je to i za samo uzdržavanje samostanah dotičnih i za pouku pravovjernoga puka od neopisivo velike koristi.

Da me tko opet neobiedi, što se dodirnuh muža, kojemu Goričani izkazaše skrajnu čast u većoj mjeri nego istomu pokojnomu svojemu nadbiskupu Lušinu, te mu postaviše od svoje volje onako krasan spomenik (u vriednosti od 200 for.), te kojega žitje kane opisati, koj je mnogim visokim porodicam bio vrlo drag, koj je Wingfieldovoj *) ženi tako omilio, da si je njega vlastitom rukom za uspomenu i naslikala, po kojoj slici dadoše i Goričani istoga muža fotografirati, — to valja znati, da njetko može biti u pismu i govorničtvu vrli vještak a sasvim tim u vladanju nemože uspievati. O. Friderik Hoenigman, rodom Niemac, štioc i podpredstojnik na Kostanjevici, opisà žitje o. Klara Vascotta i meni ga dvaš prošli. Govoreć ob uzrocih njegove smrti, slušajućemu jur od inud ponješto poznatih, razjasni na podrobnije uprose svu stvar iz državinih odnošajah. Na njeke od tih doći ću ja, kad jednom uzgovorim o zametku i razplodu franjevstva po Jugoslovjenskoj a imenito o bosansko-hrvatskoj namjestnici kano takovoj. Primećuć ovdje jedino to, da akoprem je bio Vascotti u našoj državi zviezdom ne zahman Svjetloslavom imenovan, to bi vendar inače opisao njegvo žitje imenito u državinih odnošajih Taljan, inače Niemac, inače Kranjac, inače Hrvat. Budi dosta od te pjesme; vratimo se na predmet.

Ohrabren i potaknut o. Romualdo Sitar rimskim odobrenjem, dade se 1711. na gradju samostana, koj dovrši okolo 1715. i to na dva sprata. U njem bilo do 54 stanicah, koje su služile ne samo za bivanje redovnikah, nego i za odličnije hodočastnike, imenito pak svećenike. Samostan je bio češće gromom udaren, što mu je nanosilo ne male štete. Nu najveći udarac zadade mu tada, kad dne 15. Listopada 1756. na večer poče vladati oluja i grmljavina tolikom silom, da diže sa samostana krov i odnese ga daleko prama Gorici, polupa mnoge prozore i počini mnogo inoga kvara.

Uza samostan bila je i kuća za hodočastnike sagradjena, kako rekoh, onda kad i crkva. Kuću ovu obskrbljivahu to Franjevci to ini dobročinci, a imenito baron Koronini.

Samostan uživaše više dobarah. Hvaljeni nadvojvoda Karlo gledeći bogoljubno i izgledno življenje hrvatskih Franjevacah, a imajući na umu promicanje Božje slave i znajući biede, nevolje i potrebe vriednih redovnikah, uze ih u svoju i sve slavne austrijske kuće zaštitu i milost i obezbiedi ih proti svakim inim napadanjem i uznemirivanjem, zapovjediv svim svojim podložnikom, da ih puštaju uživati u miru i pokoju njegove milosti i zaštitu, navlaš pismom iz Gradca 25. Veljače 1574. Ferdinand II. dade im slobodu sjeći drva u Vlahiji iliti Furlaniji, a Karlo VI. (1728.) pokloni im i vozninu za drva, i poklam bi ovaj isti vladar zabranio uvažati sol iz inih državah u svoju, to Franjevci istu po biru proseći da nepostradaju, dobivahu njegovom odredbom iz tršćanskoga magazina godišnjih 14 starah soli, koju su kašnje radi narednosti iz Dovina (Duina) dobivali, pa to je trajalo do g. 1751., koje godine im se ota carska milost zabrani. Za što se oni valje obratiše na popečiteljsko odpravničtvo banke; ali budu odbiti. Obratiše se drugom prošnjom na samu vladaricu Mariju Tereziju proseći, da bi im dopustila ili sol iz Dovina ili pak slobodu bira, nu popečiteljsko opravničtvo banke odbi im opet prošnju. Ali ih vendar uze u zaštitu ljubljansko popečiteljsko zastupničtvo banke i dozvoli im samo za jednu godinu bir soli. Nu malobratjani, uzdajući se u milost svoje blage vladarice, poslaše dvojicu izmedj sebe k istoj. Godine 1755. odosta dakle u imenu države o. Jakov Vokalić i o. Solan Videtić u Beč pred samu caricu i dobista poseban sasluh i zaprosista ju, da im ili potvrdi prijašnji bir soli ili pak dozvoli iz Dovina bezplatno dobivati istu, kako njezin otac milostivo naredi. Čudila se vladarica, kako to biva, da oni nedobivaju soli, dočim je ona račila istu milost potvrditi u Beču 28. Siečnja 1746. te potvrdila i osjegurala svim svojim Franjevcem sve povlastice od svojih predšastnikah podieljene i nikad ih neopozvala. Za što valje 8. Srpnja 1755. zapovjedi svim, kojih se ticalo, da imaju bezplatno davati rečenim redovnikom sol iz Dovina, kako njeni otac milostivo odredio, a ona jur od davna potvrdila. Ovdje se obistinjuju one rieči, što se čitaju u Hrvatsko-ugarskom ustavu na str. 13. i slj.

(Dalje će sliediti.)

---

*) Englez Wingfield, koj je putovao po hrvatskom Primorju i po Dalmaciji, te tako liepih stvarih u svojem putopisu: A tour in Dalmatia. London 1859. nanizao o našem narodu i jeziku (str. 298 slj.) i pjesnicih a imenito Gundulića, uzvisiv ga iznad Torkvata Tassa, pak onda o domaćoj vladi, o brodarstvu itd., boravio je njeko vrieme u krasnoj Gorici, gdje se i s Vascottom upoznao.

Adressa

u Rimu sakupljenih biskupah na sv. otca.

Beatissime Pater! Ex quo Apostoli Jesu Christi sacro Pentecostes die Petro Ecclesiæ Capiti in oratione adhærentes Spiritum Sanctum acceperunt, et divino ejus impulsu acti, cunctarum fere nationum viris in Urbe sancta congregatis, unicuique sua lingua potentiam Dei

mirabilem annuntiarunt, numquam, ut credimus, ad hanc usque diem tot eorumdem hæredes, iisdem recurrentibus solemniis, venerandum Petri Successorem, orantem circumsteterunt, decernentem audierunt, regentem roborarunt. Quemadmodum vere Apostolis media inter nascentis Ecclesiæ pericula nil jucundius accidere potuit, quam divino Spiritu recens afflato assistere primo Christi in terris Vicario; ita nec nobis præsentes inter Ecclesiæ sanctæ angustias, antiquius sanctiusve aliud esse potuit, quam quidquid inest venerationis pietatisque erga Sanctitatem Tuam pectoribus nostris, ad pedes Beatitudinis Tuæ deponere, simul et unanimiter declarare, quanta prosequamur admiratione præclaras, quibus Supremus Pontifex Noster eminet virtutes, quantoque animo iis, quæ Petrus alter docuit, vel quæ tam firmiter stata rataque esse voluit, adhæreamus.

Corda nostra novus inflammat ardor, vividior fidei lux mentem illuminat, sanctior animam corripit amor. Linguas nostras flammis illius sacri ignis vibrantes sentimus, quæ Mariæ, cui assidebant Apostoli, mitissimum cor ardentiori pro hominum salute desiderio incendebant, ipsos vero Apostolos ad magnalia Dei prædicanda impellebant.

Plurimas igitur agentes Beatitudini Tuæ gratias, quod nos ad Pontificium solium difficillimis hisce temporibus accurrere, Te afflictum solari, nostrosque Tibi, cleri item ac populi nostræ curæ commissorum animi sensus aperire permiseris, Tibi uno ore unaque mente acclamamus, omnia fausta, cuncta bona adprecantes. Vive diu, Sancte Pater, valeque ad Catholicam regendam Ecclesiam. Perge, ut facis, eam Tuo robore tueri, tua prudentia dirigere, tuis exornare virtutibus. Præi nobis ut bonus Pastor exemplo, oves et agnos coelesti pabulo pasce, aquis sapientiæ coelestis refice. Nam Tu sanæ doctrinæ nobis Magister, Tu unitatis centrum, Tu populis lumen indeficiens a divina Sapientia præparatum. Tu Petra es et ipsius Ecclesiæ fundamentum, contra quod inferorum portæ numquam prævalebunt. Te loquente Petrum audimus, Te decernente Christo obtemperamus. Te miramur inter tantas molestias totque procellas fronte serena et imperturbato animo sacri muneris partibus fungentem, invictum et erectum.

Dum tamen justissima in his gloriandi nobis suppetunt argumenta, non possumus quin simul oculos ad tristia convertamus. Undequaque enim menti nostræ se sistunt immania eorum facinora, qui pulcherrimam Italiæ terram, cujus Tu, Beatissime Pater, columen es et decus, misere vastarunt, ipsumque Tuum ac Sanctæ Sedis principatum, ex quo præclara quæque in civilem societatem veluti ex suo fonte dimanarunt, labefactare, ac funditus evertere conituntur. Nam neque perennia sæculorum jura, neque diuturna regiminis pacifica possessio, neque tandem fœdera totius Europæ auctoritate sancita et confirmata impedire potuerunt, quominus omnia susdeque verterentur, spretis legibus omnibus, quibus hactenus suffulta stabant imperia.

Sed ut ad nostra propius accedamus, Te, Beatissime Pater, iis provinciis, quarum ope et dignitati Sanctæ Sedis, et totius Ecclesiæ administrationi æquissime providebatur, nefario usurpatorum hominum scelere, qui non habeant *nisi velamen malitiae libertatem*, spoliatum cernimus. Quorum iniquæ violentiæ cum Sanctitas Tua invictissimo animo obstiterit, plurimas ei gratias, Catholicorum omnium nomine, censemus rependendas.

Civilem enim Sanctæ Sedis principatum ceu quiddam necessarium ac providente Deo manifeste institutum agnoscimus; nec declarare dubitamus, in præsenti rerum humanarum statu, ipsum hunc principatum civilem pro bono ac libero Ecclesiæ animarumve regimine omnino requiri. Oportebat sane totius Ecclesiæ Caput Romanum Pontificem nulli Principi esse subjectum, imo nullius hospitem; sed in proprio dominio ac regno sedentem suimet juris esse, et in nobili, tranquilla et alma libertate Catholicam Fidem tueri ac propugnare, totamve regere ac gubernare Christianam Rempublicam.

Quis autem inficiari possit in hoc rerum humanarum, opinionum, institutionumque conflictu necessarium esse ut servetur extrema in Europa medius, tres inter veteris mundi continentes, quidam veluti sacer locus et Sedes augustissima, unde populis principibusque vicissim oriatur vox quædam magna potensque, vox nempe justitiæ et veritatis, nulli favens præ cæteris, nullius obsequens arbitrio, quam nec terrendo compescere, nec ullis artibus quisquam possit circumvenire?

Qui porro vel hac vice fieri potuisset, ut Ecclesiæ Antistites securi huc ex toto Orbe accurrerent cum Sanctitate Tua de rebus gravissimis acturi, si ex tot et tam diversis regionibus gentibusque confluentes, principem aliquem invenisset his oris dominantem, qui vel principes ipsorum in suspicione haberet, vel illis, suspectus ipse, adversaretur? Sua sunt etenim et christiano et civi officia: haud quidem repugnantia inter se, sed diversa tamen: quæ adimpleri ab Episcopis quomodo possent, nisi perstaret Romæ civilis principatus, qualis est Pontificum, juris alieni omnino immunis, et centrum quodammodo universalis concordiæ, nihil ambitionis humanæ spirans, nihil pro terrena dominatione moliens?

Ad liberum ergo Pontificem Regem venimus liberi, Ecclesiæ rebus utpote Pastores, et patriæ utpote cives bene et aeque consulentes, neque Pastorum, neque civium officia posthabentes.

Quæ cum ita sint, quisnam principatum illum tam veterem, tanta auctoritate, et tanta neccessitatis vi conditum, audeat impugnare? Cui, si vel jus illud humanum, in quo posita est principum securitas populorumque libertas, attendatur, quænam alia potestas possit comparari? Quæ tam venerabilis et sancta? Quæ sive pristinis sive recentioribus sæculis monarchia vel respublica juribus tam augustis, tam antiquis, tam inviolabilibus possit gloriari? Quæ omnia si semel et in hac Sancta Sede despecta

atque proculcata fuerint, quisnam vel princeps de regno, vel respublica de territorio possint esse securi? Ergo, Sanctissime Pater, pro religione quidem, sed et pro justitia juribusque, quæ sunt inter gentes rerum humanarum fundamenta, contendis atque decertas.

Sed de hac tam gravi causa vix nos decet amplius verba proferre, qui Te de ipsa non tam disserentem quam docentem sæpe sæpius audivimus. Vox etenim Tua, quasi tuba sacerdotalis, toti orbi clangens proclamavit, quod „singulari prorsus divinæ Providentiæ consilio factum sit, ut Romanus Pontifex, quem Christus totius Ecclesiæ suæ Caput Centrumque constituit, civilem assequeretur principatum;“ ab omnibus igitur nobis esse pro certissimo tenendum, non fortuito hoc regimen temporale Sanctæ Sedi accessisse, sed ex speciali divina dispositione illi esse tributum, longave annorum serie, unanimi omnium regnorum et imperiorum consensu, ac pæne miraculo corroboratum et conservatum.

Alto pariter et solemni eloquio declarasti „Te civilem Romanæ Ecclesiæ principatum ejusque temporales possessiones ac jura, quæ ad universum Catholicum orbem pertinent, integra et inviolata constanter tueri et servare velle; immo Sanctæ Sedis Principatus Beatique Petri patrimonii tutelam ad omnes Catholicos pertinere; Teque paratum esse animam potius ponere quam hanc Dei, Ecclesiæ, ac justitiæ causam ullo modo deserere.“ Quibus præclaris verbis nos acclamantes ac plaudentes respondemus, nos Tecum et ad carcerem et ad mortem ire paratos esse; Teque humiliter rogamus, ut in hac constantia, ac firmissimo proposito maneas immobilis, Angelis et hominibus invicti animi et summæ virtutis spectaculum factus. Id etiam a Te postulat Christi Ecclesia, pro cujus feliciori regimine Romanis Pontificibus civilis principatus providentissime fuit attributus, quæque adeo sensit ejusdem tutelam ad ipsam pertinere, ut, Sede olim Apostolica vacante, gravissimis in angustiis, temporales Romanæ Ecclesiæ possessiones omnes Constantiensis Concilii Patres, uti ex publicis patet documentis, in unum administrarent; id postulant Christi fideles per omnes terrarum orbis regiones dispersi, qui libere ad Te venire, libereque conscientiæ suæ consulere gestiunt; id denique ipsa civilis deposcit societas, quæ ex Tui regiminis subversione sua ipsa nutare sentit fundamenta.

Sed quid plura? Tu tandem aliquando scelestos homines et bonorum ecclesiasticorum direptores justo judicio damnans, omnia quæ patraverant „irrita et nulla“ proclamasti; actus omnes ab iis intentatos „illegitimos omnino et sacrilegos“ esse decrevisti; ipsosque talium facinorum reos pœnis et censuris ecclesiasticis obnoxios jure ac merito declarasti.

Hos tam graves Tui oris sermones tamve præclara gesta nostrum est reverenter excipere, iisque plenum assensum renovare. Sicuti enim corpus capiti, cui jungitur membrorum compagine unaque vita, in omnibus condolet, ita nos Tecum consentire necesse est. Tibi in omni Tua hac acerbissima afflictione sic conjungimur, ut quæ Tibi pati contingat, eadem et nos, amoris consensu, patiamur. Deum interea supplices invocamus, ut tam iniquæ rerum perturbationi finem ponat, Ecclesiamque Filii sui sponsam, tam misere expoliatam ac oppressam pristino decori ac libertati restituat.

Sed mirum nobis non est tam acriter et infense Sedis Apostolicæ jura impeti et impugnari. Jam enim a pluribus annis eo devenit nonnullorum hominum insania, ut non amplius singulas Ecclesiæ doctrinas rejicere, vel in dubium revocare conentur; sed totam penitus veritatem christianam, christianamque rempublicam funditus evertere sibi proponant. Hinc impiissima tentamina vanæ scientiæ falsæque eruditionis contra Sacrarum Litterarum doctrinas ipsarumque inspirationem; hinc malesana sollicitudo juventutem Ecclesiæ matris tutelæ subtractam quibusvis sæculi erroribus, vel seclusa sæpius omni religiosa institutione, imbuendi; hinc novæ eæque perniciosissimæ de sociali, politico æque ac religioso rerum ordine theoriæ, quæ impune quaquaversus sparguntur; hinc multis familiare, in his præsertim oris, Ecclesiæ auctoritatem spernere, jura sibi vindicare, præcepta proculcare, ministros vilipendere, cultum deridere, ipsos de Religione errores, immo ecclesiasticos quoque viros in perditionis viam misere abeuntes laudare ac in honore habere. Venerabiles Antistites ac Dei Sacerdotes exauctorantur, exulare coguntur, aut in carceres detruduntur; quin immo ante tribunalia civilia, pro constantia in sacro ministerio obeundo, contumeliose pertrahuntur. Gemunt Christi Sponsæ suis expulsæ tectis, inedia fere consumptæ, vel cito consumendæ; viri religiosi ad sæculum inviti remeare coguntur; sacro Ecclesiæ patrimonio violentæ manus injiciuntur; pessimorum librorum, ephemeridum et imaginum colluvie, fidei, moribus, veritati, ipsi verecundiæ continuum asperrimumque bellum infertur.

Sed qui talia moliuntur, optime norunt in Sancta Sede, velut in arce inexpugnabili, robur ac vires omnis veritatis ac justitæ inesse, quibus retundantur hostium impetus; ibi esse speculam, ex qua vigiles Summi Custodis oculi paratas insidias a longe conspiciunt, suis annuntiandas commilitonibus. Hinc odium implacabile, hinc insanabilis livor, hinc continuum scelestissimorum hominum studium, ut Sanctam Romanam Ecclesiam ejusque Sedem deprimant, ac si fieri umquam posset, prorsus excindant.

Quis, Beatissime Pater, talia conspiciens, vel etiam recensita audiens sibi temperet a lacrymis? Justo igitur dolore correpti oculos ac manus ad cœlos levamus, Divinum illum Spiritum toto mentis affectu implorantes, ut qui hac die olim nascentem Ecclesiam sub Petri regimine sanctificavit et roboravit, eam nunc, Te Pastore, Te Duce, tutetur, ampliet, ac glorificet. Testis sit votorum, quæ nuncupamus, Maria per Te Immaculatæ titulo hoc ipso in loco solemniter aucta; testes hi sacri cineres, quos veneramur Sanctorum Romanæ Ecclesiæ Patronorum Petri

et Pauli, testes venerandæ exuviæ tot Pontificum, Martyrum ac Confessorum, quæ hanc ipsam, quam premimus terram, sanctam reddunt; testes tandem præcipue nobis adstent Sancti isti, qui Cœlitum Ordini hac ipsa die supremo Tuo judicio adscripti, hodie Ecclesiæ tutelam novo titulo sunt suscepturi, primasque Omnipotenti Deo preces pro Tua quoque incolumitate suis de altaribus oblaturi.

Adstantibus igitur istis omnibus, nos Episcopi, ne illud impietas vel ignorare simulet, vel audeat denegare, errores, quos Tu damnasti, damnamus, doctrinas novas et peregrinas, quæ in damnum Ecclesiæ Jesu Christi passim propalantur, detestamur, et rejicimus; sacrilegia, rapinas, immunitatis ecclesiasticæ violationes, aliaque nefanda in Ecclesiam, Petrique Sedem commissa, reprobamus, et condemnamus. Hanc vero protestationem, quam publicis Ecclesiæ tabulis adscribi petimus, Fratrum etiam nostrorum, qui absunt, nomine, tuto proferimus: sive eorum, qui tot inter augustias, vi detenti domi hodie silent ac plorant, sive gravibus negotiis, aut adversa valetudine impediti, nobiscum hodie adesse nequiverunt. Jungimus insuper nobis fidelem nostrum Clerum ac populum, qui eodem ac nos in Te amore, eadem pia reverentia animati, suum in Te studium, qua precibus sine intermissione fusis, qua opibus in Obulo S. Petri mira, ut plurimum, largitate oblatis luculentissime comprobarunt, probe scientes, sacrificiis suis id quoque curari, ut, dum necessitatibus Supremi Pastoris consulitur, simul et ejusdem libertati servandæ prospiciatur.

Utinam ad communem hanc totius Orbis christiani, imo omnis socialis ordinis causam in tuto locandam universi populi conspirarent!

Utinam intelligerent erudirenturque Reges et sæculi potestates causam Pontificis omnium principum regnorumque esse causam, et quo tendant nefarii adversariorum ejus conatus, ac tandem *novissima providerent!*

Utinam resipiscerent infelices illi aliquot ecclesiastici et religiosi viri, qui vocationis suæ immemores debitam Ecclesiæ Præsulibus obedientiam denegantes, atque ipsum quoque Ecclesiæ magisterium temere usurpantes, in viam perditionis abierunt!

Hoc a Domino Tecum flentes, Beatissime Pater, enixe atque ex corde exoramus, dum ad Tuos sacros pedes provoluti, a Te robur cœleste expetimus, quod Apostolica ac paterna benedictio Tua valet impertire. Sit hæc copiosa et ex intimis penetralibus Cordis Tui largiter effluens, ut non tantum nos, sed absentes quoque dilectissimos Fratres, itemque Fideles nobis commissos irriget ac perfundat. Sit talis, quæ nostros et totius Orbis dolores leniat et demulceat, infirmitatem sublevet, operam ac laborem fœcundet, feliciora demum Ecclesiæ Sanctæ Dei tempora acceleret. Romæ, hac die VIII. mensis Junii anno Domini MDCCCLXII.

Pošto je kardinal Mattei, starješina sv. sbora, ovu adressu u ime biskupah sv. otcu u konsistoriju dne 9. Lipnja pročitao, odgovori nj. svetost:

Sensus, quos hactenus Nobis exposuistis, Venerabiles Fratres et Dilecti Filii, summam Nobis attulerunt lætitiam; sunt enim amoris vestri pignus erga Sanctam hanc Sedem, multoque etiam magis testimonium praeclarissimum illius vinculi charitatis, quo Ecclesiæ Catholicæ Pastores non solum inter se, verum etiam cum hac Veritatis Cathedra arctissime conjunguntur: ex quo manifesto apparet, Deum auctorem pacis et charitatis nobiscum stare. Et si Deus pro nobis, quis contra nos? Ipsi ergo Deo laus, honor et gloria! Vobis vero pax, salus et gaudium: pax cordibus vestris: salus Christi fidelibus curæ vestræ commissis; gaudium vero Vobis et illis, ut una cum Sanctis exultetis cantantes canticum novum in domo Domini in sæcula sæculorum!

Svečano proglašenje japanskih mučenikah za svetce na Duhove 1862.

Ovogodišnji Duhovi biti će u crkvenoj poviesti 19. vieka slavan dan. Papa Pio IX. obkružen od stožernikah crkve, patrijarkah, nadbiskupah i biskupah sabranih u Rimu, sjedeć na pragu grobovah apostolskih na priestolu svoje oblasti izreće svečano izreku: da vas kršćanski sviet od sada imade izkazivati svetačku čast bl. Petru Baptisti i njegovim dvadeset i dviem drugovom iz reda manje braće sv. Franje, bl. Pavlu Miki i njegovim dvoma drugovima iz družbe Isusove, i to da svi oni imadu biti štovani kano mučenici, zatim bl. Mihalju de Sanctis iz reda Trinitaracah, koj imade biti štovan kano izpovjednik.

Jedva što je osvanulo jutro krasnoga dana Duhovah, pozdraviše ga topovi iz angjel-grada i barjaci razaviti sa zvonika, a puk stade na ogromne čete vrviti sa svih krajevah k crkvi sv. Petra, dok dubkom napuni ogromno pridvorje i vas prostor golemi u njoj. Velika bazilika bijaše s vana prekrasno nakitjena, kako i dolikovaše svetkovini. Niz čelo joj visijaše s velikoga shoda spušten zastor, na kojem kano u zraku lebdijahu slike muževah svetih, koji prezreše svoj život, kada dojde da ga dadu Gospodinu za žrtvu. Na ovom zastoru bijaše vidjeti čislo slikah iz života i muke onih mučenikah, što sve gledaoca neodoljivom silom nukaše, da se smierno pokloni Bogu, koj onih dvadeset i sedam odabranikah podiže na toliku čast.

Bazilika bijaše takodjer s nutra urešena naslikanimi predstavami činah, mukah i čudesah ovih svetacah, a to sve krasnom odorom zaodjeveno i razsvietljeno tisućom voščenicah u svakojake likove, da bismo imali pisati dosta samo o tom, dočim smieramo opisati na kratko samu svečanost.

Baš je udarila sedma ura, kad čelo povorka sprovadjajuće sv. otca stupi u crkvu. Povorka krenu iz sikstinske kapele, sidje niz kraljevske stube, projde galerijom uzduž s lieve strane bazilike, pak izišavši na gvozdena vrata baci se preko trga te stiže u desnu ga-

oriju i pridvorje crkve. Provodnici idući u dva reda nošahu u jednoj ruci voštenicu, a u drugoj pjesmaricu, štampanu naročito za ovu svečanost nu zapovied sv. otca. Pjevanje započe pjesmom: „Ave maris stella“ zapjevanom od samoga sv. otca.

Prvi u povorci idjahu pitomci sirotišta i apostolskoga hranilišta, za njimi sliedjahu prosjački i drugi redovi, redovni kanonici, gradsko svjetovno svećenstvo, gojenci rimskoga sjemeništa, sbor župnikah, opati i svećenstvo bazilikah i patriarkalnih crkvah, zatim članovi vrhovnoga vikariata.

Poslie toga za sborom zvanim congregatio rituum vijahu se u tri odjela zastave onih dvadeset i sedam svetacah, kojim je na slavu odredjena ota svečanost. Pod prvom sv. Mihalja idjahu njegovi redovnici Trinitarci, pod drugom sv. Pavla i družbe mu Isusovci, a pod trećom sv. Petra Baptiste i družbe mu Franciškani. U ovoj pratnji bijaše još njekoliko rodjakah jednoga od sv. mučenikah.

Na koncu idjaše po časti množina dostojanstvenikah papinske kapele, od kojih zadnji nošahu papinsku trokrunu i biskupsku mitru nj. svetosti.

Svjetovno svećenstvo bijaše obučeno u rumenu crkvenu odoru. Biskupi svi nošahu platnene mitre, kardinali-djakoni dalmatike, kardinali-presbiteri kažule, a kardinali-biskupi crkveni plašt. Oko pape idjahu sami svjetovni dostojanstvenici, viećnici grada Rima, conservatori, častnici papinske počastne garde itd. u svečanoj i prekrasnoj odori.

Na kraju povorke ukaza se sam papa na veliku stolcu na nosilih nošen od tako zvanih sediariah; na glavi mu je mitra, niz ramena visi papinski plašt, lievom rukom zeokritom svilenom zlatom izvezenom koprenom nosi goruću voščenicu, a desnicom daje na čase puku blagoslov. Puk kleca primajuć blagoslov.

(Konac će sliediti.)

Viestnik.

Iz Zagreba. Dne 21. Lipnja na dan sv. Vjekoslava zaštitnika školske mladeži blagoslovio je prečastni gosp. Muzler, kanonik zagrebački, poslje službe božje barjak zagrebačke gornje realke, kojino su učenici svojimi prinesci nabavili. Pred obredom kod takove prilike običnim razložio je prisutnoj školskoj mladeži prečastni g. kan. što je barjak, koliko vrstih barjakah imade, i što jim ovaj danas blagoslovljeni ima biti. Presvjetla gospoja Sidonija Rubidica Zagorska rodjena grofica Erdödy kumovala je kod te svečanosti sa gospodinom baronom Ambrozom Vranicanjem, kojega je u odsutnosti zastupao pógl. g. Petar Očić, prvi podžupan zagrebačke županije. — Barjak je od težke biele svile sa zlatnimi vrpcami i rojtami; a slike, koje su mu pravi ures, blažene Djevice Marije i svetoga Ćirila i Methoda naslikao je ove realke učitelj g. Štark.

— Dan svetoga Vjekoslava svetkovala je školna mladež zagrebačke uzorne učione ove godine osobitim načinom. Kod pjevane službe božje u crkvi svetog Marka stajalo je pred velikim žrtvenikom osmero učenikah svečano odjevenih gorućimi sviećami, i osam djevojčicah u bielo obučenih sa bielim liljanom u ruci pjevajući pjesmu sv. Vjekoslava „Nebeski liljane!“ — Istim načinom svetkovala je i kaptolske glavne učione mladež rečenu svetkovinu. (Napredak.)

Iz Senja 2. Srpnja. Danas odputovà naš presv. biskup V. Soić u 11. satih prije podne put Otočca, gdje će sv. krizmu dieliti, pa onda ličku, jedan dio ogulinske, i slunjske regimente u istom poslu posjetiti. Da se je prvi red poremetio, uzrokom je to, što je njegova presvjetlost oboljela bila.

Iz Beča. Drago nam je, kada se čije vjerozakonsko osvjedočenje, ma i nebilo naše, krepko pojavi, a mrzimo na bezumnu i nesviestnu vrtoglavicu, kojom se nastoji, da se sva vjerozakonska načela zamiese u kašu tolerancije, koja tada niti bi zaudarala biblijom, niti talmudom ili koranom, nego samo mućkom indifferentizma i nevjere. Što pako u čovjeku mora pomutiti žuč, to je sigurno glas, da se je baš na onoj strani, gdje se ljudi hvastaju tolerancijom, pojavio pravi fanatizam intolerancije, kako je n. p. sljedeći od „Presse“ objavljeni dogodjaj u pražkoj protestantskoj občini. „Prosuti glas“ piše dopisnik spomenutoga lista, „da je pastor Martius kardinalu spremljenu na put u Rim bio u pohodu za razstanak, bio on istinit ili ne, stavi ovoga dušobrižnika u neugodan položaj, te da bude mir, sva je prilika, siedi dušobrižnik biti će prisiljen da se odrekne svoje duhovne časti; ali ipak občina se ima pobrinuti, da ovomu poštenjaku osigura život.“ Protestantska dakle tolerancija nemože trpiti, da se oprosti pastor s crkvenim dostojanstvenikom, kad se zaputi kamo, pače nije mirna, dokle krivac neizgubi kruh. Ovo nam je k neprebrojnim prošlim nov dokaz za to: kako od mržnje na drugu vjeru može pobiesniti baš onaj protestantizam, koj se drži, kano da je on sam svu kršćansku uljudnost i prosvjetu uzeo u zakup. — Isti dopis vodi nas još na vrlo važne domisli; piše naime: „Od kada izide protestantski patent, vlada veliko gibanje medju sljedbenici protestantskoga vjerozakona, a po imenu ovdje boraveći inostranci pomažu, da mrtva rieč „sloboda“ oživе. Tako se pripovieda, da će se za kratko vrieme otvoriti višja protestantska učiona za djevojke, pa sklopiti družtvo evangeličkih gospodjah za dvorbu bolestnikah.“

Da se je protestantizam „uzgibao,“ o tom ni nedvojimo. Tako ovdje u Beču podigoše protestanti za realku prekrasnu palaču, u kojoj osim prostora za učione

ima u njoj stanovah za plaću, te nose obćini na godinu 15,000 f. dohodka. Protjerane iz bolnice milosrdnice jedva da si s trista jadah i mukah izprosjačiše malenu kuću, da mogu same pod krovom prebivati i opet razviti pobožnu radnju, pak se vendar viče na njihovo bogatstvo i obilje, a nje ruže i psuju, ako gdje skupe kakovu milostinju. Za škole imajuće godišnji dohodak od 15000 f. imala je milostivo srdce ovdašnja obćina, te jim darovala 50,000 forintih, a nepristrana „Presse“ pronajde, da je to posve u redu. Ta ni mi nezavidimo protestantskomu vjerozakonu napredak u materialnom blagostanju; ali, kad se dopušća, da budu protestantske učione, protestantska gojilišta i bolnice, prava je bezobraznost, što se viče i huli na katolička učilišta i zavode ljubavi. Sada jur rabi se dvojaka mjera tolikom drzovitošću, kako se nebi pristojalo, da mi katolici već sada u našoj zemlji spadamo medju trpljenike ili da moramo živjeti u protestantskoj zemlji. Nu Austrija, budi Bogu hvala! još je uviek katolička država, pak na prkos protestantskom patentu i „gibajućim inostrancem“ takova će i ostati.

Iz Freiburga u Brizgovij. Sv. otac papa podao je počitanomu starini ovdašnjemu metropoliti, a tim njegovoj nadbiskupiji i cieloj gornjo-renskoj crkvenoj pokrajini nov dokaz svoga priznanja i štovanja. Naime sv. otac poslao je po biskupu moguntinskomu nadbiskupu freiburžkomu na dar prsten, što ga je u životu mnogo stradajući, iz Turina protjerani te u progonstvu preminuli nadbiskup turinski Fransoni nosio, a poslie smrti mu sv. otac kao dragocjenu moćicu čuvao. Biskup moguntinski vraćajući se iz Rima došao je s toga dne 16. Lipnja u Freiburg, da izvrši ovaj previsoki nalog. Duboko tronut primi starina nadbiskup ovaj dar sv. otca, kojom je prilikom na visokočastnoga biskupa moguntinskoga probesjedio duboko osiećanih riečih, koje ovomu veoma na čast služe. Dragocjeni ovaj prsten pokloniše prije više godinah vjernici turinske nadbiskupije svomu prognanomu nadbiskupu, a nosi napis: Eusebio redivivo. Bit će poznato, da je veliki biskup Eusebio verčelski u svoje vrieme težke borbe uzdržao proti arianskomu caru Konštanciju.

Iz Rima. Sv. otac naumio je u Rimu boravećim biskupom živo uzdržati u pameti uspomenu ovoga pohoda raznimi znaci, što se više za sada može. Za svakoga od njih bijaše namienjen dar, a osim toga dobi svaki kardinal strani i domaći po jednu veliku zlatnu kolajnu na licu s obrazom nj. svetosti pape, a na pàlicu s crkvom sv. Pavla; biskupi dobiše istu kolajnu zlatnu a svećenici mjedenu. Svi biskupi dobiše na dar srebrenu jedaću spravu, kojom blagovahu u vatikanskoj knjižnici, a od gradskoga vieća diplomu za rimski patricijat. Iz nenada još zateče biskupe poslana jim listina, kojom se svaki od njih imenuju za papinskoga priestolnika (solio Pontificio assistens).

— S toga, što biskupsku adressu na sv. otca, koju smo u izvoru u današnjem listu priobćili, nisu podpisali svi u Rimu nahodeći se kardinali, zaplesaše neprijatelji crkvi i razglasiše, da u kardinalskom sboru i medju biskupi glede sadanjega rimskoga pitanja vlada razlika mnienja i razdor. No pouzdanicu na sv. otca radi toga nisu podpisali svi stožernici, jerbo je to pouzdanica biskupah, te su ju uslied zamjenitoga dogovora podpisali samo oni kardinali, koji su sbilja biskupi, kao takovi prestoje diecezam i kao vrhovni pastiri zastupaju svoje vjernike. To je uzrok, da neima medju podpisi stožernikah, koji neimadu ovoga svojstva.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Donat Sakać, dosadanji kapelan u Varaždinu, postao je župnik u Komoru.
„ Dragutin Vrančić ide za duh. pomoćnika u Varaždin.
„ Slavoljub Perok, duh. pomoćnik, premještén je iz Varaždina u Toplice Varaždinske.

Promjene u biskupiji senjskoj i modruškoj ili krbavskoj.

G. Mihovilić Božo, učitelj bogoslovja na senjskom sjemeništu, postao je odvjetnikom sirotah, duhovnoga i ženitbenoga suda prisjednikom.
„ Krainčević Ernesto, kapelan senjski, postao je ujedno obrednikom nj. presvjetlosti g. supomoćnika biskupa.
„ Srdoc Šime, kapelan brodski, postao je kapelanom i učiteljem u Kostreni sv. Lucije.
„ Polić Blaž, kapelan i učitelj u Kostreni sv. Lucije, premješćen je u Brod za kapelana.
„ Jovatović Vinko, mladomisnik, ide za kapelana u Lovinac sv. Mihovila.
„ Martinčić Nikola, mladomisnik, ide za kapelana u Slunj.

Blagi prinesci.

Za katoličke Bugare:
G. Toma Leposa, duh. pomoćnik u Konobi . . . 1 for. 85 n.

Poziv na predplatu.

Po izmaku prvoga polugodišta pozivamo svu gospodu, koja na „Zagrebačkom katoličkom listu“ za prošlo štogod duguju, ili za buduće predplatila nisu, da svoj dug namiriti, a predplatu ponoviti izvole.

Polugodišnja predplatnina „Zag. kat. listu“ jest:
Za Zagreb . . . . **2** for. **50** nč.
Za one, kojim se dostavlja poštom **3** for. **15** nč.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra Ljudevita Gaja.

BROJ 29. U ČETVRTAK 17. SRPNJA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Sveta Gora nad Goricom.

(Dalje.)

II.

Sličnim načinom obnašao se i Glavinić, što se dogodi ovako. Mletčani vojujući (1509) proti Maksimilijanu predobili su Rieku, te počeli postajati pogibeljniji od istih Turakah, koji se, kako njeki pravo reče, zadovoljuju samo tjelesnom pobjedom nedirajući toliko u zator duševna života pobjedjena naroda — dokaz u adnahmi Murata II. podieljenoj bosanskim Franjevcem okolo 1470. težko prije — dočim tobožnji svjetlonosni narodi tamane i zatiru duh u narodih drugih, kano da se nebi moglo inače proslaviti, ako ne na grobu inih narodah. Dakle u tom vremenu dobi Trsat na njekakov liep ali svakako čudan način — valjda na onakov, na kakov se je hotjelo i kraljestvo g. 1200., kako povieda Vladislav Ebner u opisu grada Varaždina na str. 25. — druge vlastnike, za kojih upravljahu Trsatom najmljenici, od kojih bio je najbezdušniji njeki Gašpar Knežić, koj je, neobzirać se na nikakov ugled ni svjetski (gl. Martina Frankopana darovnicu itd. u Farlatu IV. 101 slj.) ni duhovni, imenito Pavla II. izobćenjem i prokletstvom prietećega, stao uznemirivati uboge oskrbnike trsatske čudotvornice. Glavinić bivši za onda državnikom pokuca na vratih trsatskoga vlastnika, kojega dvoja povjereničtva dosndista Majci Božjoj, što joj za svedjer dosudi višjom dozvoljom bogumili Martin Frankopan. Glavinić se je u tom kao što i u sličnih i državinih potrebah običavao glavom predstavljati kralju i u njega pravicu tražiti, kako nam tomu tragove ostavi u trsatskoj poviesti na str. 67. To isto učiniše i dalmatinski Malobratjani. Kad im je preklani trstjanski biskup hotjeo uzeti samostan u Kopru i pretvoriti ga u sjemenište, premda za tu svrhu ima drugo stanje u samom Kopru možda isto tako prilično, to se valje odputiste dvie iste države glave ka kralju, kojega milostivo srdce odredi, da ostane pri starom. Naši predji neostaviše nam tih primjerah zahman, niti ih ja nenavodim tuj prez razloga, osobito sada, kad su hrvatski samostani od njekojega vremena prisiljeni plaćati porez i to veći, nego im ga je bilo pod istom francezkom vladom, i kad je trsatski samostan izgubio od nedugo pravicu sjeći drva u frankopanskih šumah pod državnu blagajnu spalih. Po čem se očevidno gubi i prezire blaga namjena bogumila Martina i njegovih nasljednikah. Ja od tuda neimam nikakve koristi, i nadam se, da shvaćam moć svoje naredbe i njenih tumačnikah papah; ali mi je ovdje otvoreno izpovjediti, da kao što u obće crkva nikada nije hleptila za blagom i bogatstvom, tako ni redovom naročito prosjačkim nepada duša za istim. Naši kraljevi, banovi i knezovi poznavajući dobro svoju domovinu i njene odnošaje, a računajući prilično dobro i u budućnost, znali su dobro, zašto su po sebi podignute samostane i crkve onako nadarivali i obezbiedjivali. Martin Frankopan veli njegdje, da je prisilio Malobratjane, prama kojim je gojio osobitu ljubav, uzeti trsatsko proštenjište i apostolskim pismom i dozvoljom zapovjedio im šutiti i neprotiviti se njegovim blagim namjeram, učiniv medju tim, da odvrati svaku stisku, apoštolsku stolicu pravom i zakonitom posjednicom trsatskoga samostana. Ovako mogaše samo onaj govoriti i tvoriti, koj reče, da ga sasma izjede gorljivost kuće božje. Trsatski Franjevci nisu nikakvi posjednici ili vlastnici, nego su samo namjestnici i čuvari dobarah trsatskoj milostnici pripadajućih i kano takovi dužni su bditi nad istimi dobri, nje čuvati i braniti i proti svakoj nezakonitosti barma prosvjedovati, da se blaga namjena bogoljubnih zakladnikah nelišava svoje svrhe i učinakah. Ne-

uzkoristi-li ništa posebnim putem, a to mislim, da nije pogreška u vieku javnosti javno govoriti. I to tim jasnije, što bi se naša šutnja mogla razlagati i smatrati kano nepouzdanje u obranu naših stvarih ili konačni poraz naš. Neque enim si pro dignitate dicere non possim, propterea silebo. (S. Greg. Thaum. in or. ad Orig.). Tko se sam poštuje i drugi ga poštuju, a tko se sam nezapušta, ni drugi ga nezapuštaju.

Još su imali svetogorski Franjevci od cara dozvoljeno pravo namješćivati samo one krčmare, da hodočastnikom pružaju dobra jela i pila, koje su sami hotjeli, poznavajući ih kano vjerne, sdušne i bogoljubne. Ovi su samo toliko samostanu plaćjali, da se je hodočastnička kuća mogla uzdržavati u redu.

Jerbo je to visoka gora, na koju se treba penjati dvie ure, to su ubogi oskrbnici sv. Gore imali u bližnjem selu jednu kuću s drvarnicom, a doma držali po 12 mazgah, koje su im služile ter osobito ljeti u suši nosile vodu na brieg, pa zato su morali imati i sjenokoše. I sbilja posjedovahu više takovih, koje su sačinjavale jedinu zakladu ovomu samostanu učinjenu.

Budući da je svetogorski samostan bio vrlo osamljen i od grada odaljen, to je naravski trebalo njekakve kuće gradu bližje i naručnije. Pa za to jur u početku, kad Franjevci dobiše skrb na sv. Goru, podariše im (1590) njeke pobožnice duše njeku kuću i vrt u Skavnici na podnožju sv. Gore. Ovu kuću pretvoriše u pravo franjevačko vitalište tek g. 1631. s crkvicom u istom. Ono je služilo za bolestnike i za ine razne potrebe. Uz domaću crkvicu obstojala je i jedna druga občinska sv. Antunu Lizaboncu ili Padovancu posvetjena te g. 1734. kano iznovice podignuta i povećana te pjevalištem, orguljami i novim crkvenim ruhom obskrbljena. Ovdje je obstojao tretji red sv. Franje Ašišanina. U ovoj su crkvici Franjevci ovršivali sve crkvene službe i dužnosti, što se je skavničkomu župniku i opatu krivo činilo, s česa se i potuži (1664) apoštolskomu viestničtvu, jer da Franjevci bune sviet, da svetkuju njekakve posebne svetkovine i to većom svečanostju nego je običaj po župnih crkvah, te da po tom malo ne sav puk zahadja u njihove crkve a župne da ostaju prazne. Što mu je odgovorilo ap. viestničtvo iz Beča, neide ovamo: dosta je znati, da povlaštjeni prosjaci, s kojimi se, kako i njeki papa prizna, ipak nije šaliti, ostaše u uživanju svojih povlasticah, podieljenih od rimskih papah i od oglajskoga patrijarhe.

Slično i u novomjestnom samostanu. Tek što su bili Malobratjani ovamo uvedeni (1470) nastojanjem cara Federika III., dočim se u Gradcu na Lahinji potoku, medjašu hrvatskoga i kranjskoga življa, nemogahu uvesti radi turskih navalah, počeše ih jur g. 1473. njeki svetjenici uznemirivati i zabranjivati im izvršivanje dozvoljah i pravah od apoštolske stolice podieljenih, dà, što je još gorje i veće od inoga zla, prepovjedaše viernim k Franjevcem u crkvu dolaziti grozeći se izobćenjem; i da bi lašnje zatrli to prosjačko družtvo, zabraniše ljudstvu davati istomu bir. Nu ova nastojanja skrši oglajski patrijarha g. 1473. (Fajd. u drž. zap. str. 758—60). Tek što to presta, eto ti navali na Franjevce novoustrojeni od Maksimilijana II. novomjestni sbornik, i budać još u zibci poče ih ružiti i prišivavati razne izmišljotine; ali i ovih nepobožna nastojanja skrši oglajski patrijarha pismom od 3. Listopada 1500. na tužbe od istih podnešene (Isti tamo str. 760 slj.). Za njekoliko godinah prokuha opet njeki Marko Mafej s inimi njekimi nove izmišljotine i stade ih još gorje uznemirivati (1510), na što se oni obratiše u Rim i budu uslišani, kako se zna iz pisma (1512) na svoje mjesto poslanoga (Isti tamo). No budać da novomjestni delije do toga malo držahu, to se Malobratjani, da se uklone smutnjam i spačkam, pritužiše samomu papi Lavu X., koj zapovjedi pismom od 9. Travnja 1514. sozonanskomu biskupu Andrašu, boravećemu u Zagrebu, i kostanjevičkomu opatu Arnoldu, da upokore nemirnjake, i to ako se inače nedá, pomoćju svjetovne sile (Isti tamo).

U ostalom nenadjoh nigdje, da bi ikad višji dostojanstvenici, — ako izuzmeš jedino njekoga ljubljanskoga biskupa, koj je nebudać pravo uputjen u tako zvano porciunkulino prošćenje zabranio Franjevcem o tom prošćenju propoviedati i na porciunkulinje ostale dužnosti i obrede ovršivati (sr. Greiderera Germ. franc. I, str. 76—81.), — stavljali našoj državi ikakovih priečakah, pače su joj svagda i svagdje na ruku išli. I to ne zahman, jer su malo ne sve biskupije od nje imale ne malu korist, osobito pak primorske, senjska i navlaš modruška, koju su skoro jedini naši otci obskrbljivali za turskih vojnah (Državini zapisci str. 174 br. 7.), kad nije bilo mogućno biskupom ni medju vlastitim stadom bivati. Pak su to tim lašnje izvršivali, što su imali povlastice od Eugena IV. podieljene a od Lava X. potvrdjene, da mogu u nebitju biskupa opravljati svu biskupsku opravicu. Isto tako za zagrebsku crkvu stekoše si osim inih Levaković i Telitenović ne malih zaslugah. Sa svim tim i u ovih biskupijah nalazim dvoje neugodno nesporazumljenje, i to gledeć klanjačkoga i trsatskoga pokopališta. Što je do ovoga, budać da zasieca u poviest trsatske milostnice, pak onda u samu trsatsku župu i ove postanak, odgadjam to za inu bolju okolnost; za sada ništa

vrućije neželeći, nego da se uzburkane ćudi utalože i umire, a podtikači osvieste i opamete te svi uznastoje većma se starati za dobro Isukrstove vjernice, nego za sobstvene koristi. Ali od ovoga mi je najkratje spomenuti, da klanjački Malobratjani dobiše s crkvom i pokopalište ozidano, na kojem Mirko Erded sagradi crkvicu sv. Luciji i sv. Vidu (kano svojima zaštitnikoma, jer je bolovao očima) posvećenu i preda ključe od iste Franjevcem. G. 1684. tuheljski župnik poče tražiti njekakvo pravo na to pokopalište i njegovu crkvicu; ali ga sam zakladnik Mirko Erded zavrnu veleć, da je on dao od njega ključe a s ovimi i svu vlast samostanu, i nikomu drugomu. Ali župnik iščuć u jajcu dlaku nemirovaše, nego dobi 1729. na svoju stranu nadžupnika i samoga biskupa, koji se prepirahu sa samostanom za rečeno pokopalište i crkvicu devet godinah, dok ih na pokonu Vladislav Erded pozvav prije sud apoštolske stolice neutiši dosudiv samostanu njegova stara prava. Nu još se stvar nesvrši, dok ot. Beno Waldreich državnik, rodom Tirolac te čovjek učen, vješt i vrlo bogoljuban, još jednom potanko nerazloži svu stvar pred sbornici u Zagrebu i tim učini konac svakomu nesporazumljenju. (Drž. zap. st. 1006—8.)

(Konac će sliediti.)

Uztuk odgovarah, odgovori na pitanja br. A. P. Franjevcu.

Moj protivnik br. A. P. pišući odgovor na moje prigovore, mislio je najbrže, da je tako čisto, nevino i pravedno pisao, te mu se nikakovim pravom više odgovoriti nemože. Čast riečim, koje na čelo svega odgovora napisà, nu žaliboże članku onemu, kojim meni odgovara, baš tako pristoje, kako pest na oko, iil razdrpanim haljinam fini klobuk. — Budi dakle dopušćeno dokazati, na kakovom temelju sagradi br. A. P. svoj odgovor, i kako su temeljita njegova tobož nerazrešiva pitanja; pa neka sudi svatko, da-li im se sbilja ikakvim pravom protuslovití može ili ne?

Ja sam protivnika moga br. A. P. u br. 22. pozvao, neka mi razjasni, da-li je slobodno u propoviedih pobijati predsude njekojih osobah po licumjerstvu i praznovjerju odišuće? a on pitanje mučeć izbjegnu, te poče lažljivo trubiti u sviet, da su moje propoviedi imale previše „rubca," što njekimi izrazi moga zadnjega dopisa, i pripoviedanjem istih mojih drugovah tvrdi. Što se tiče prve točke njegova dokaza, moram ga uputiti na glasovite propoviedaoce i spisatelje, stare i nove, kanošto su Claus, Haberkorn, Jarisch, koji su u ovoj struci više spisali, nego je moj protivnik pročitao, nu ipak nisu se strašili rabiti onakvih, (kakovimi tobož ja strašno prama homiletičkim pravilom pagrieših) izrazah u svojih propoviedih. Zar i ovim još te treba da idju k br. A. P. u školu, ili da djela njihova, u više jurve jezikah prenešena, izpravi? A drugu točku, rekoše isti oni drugovi moji, s kojimi je moj protivnik malo vremena obćio, da neka zamieni svoj superlativ s pozitivom, i onda će biti istina ono, što je o načinu mojih propoviedih izrekao. — I da žig laži i klevetanja (posredna ili neposredna) izbjegne, kaže, da viestih onih nije izsisao iz maloga prsta. A tko mu je radi toga kada pripoviedao? Ta ja u zadnjem mom dopisu sam mu dopušćam, da je morao crpiti iz izvješća koje neznalice, ili koga zlobna klevetnika, jer riečko obćinstvo, kojemu u lice govorah, o tom ništa nezna, koje bi doista, budući našoj narodnoj stvari (dakle i propoviedim) samo protivno na sva usta vikalo, kad bi propoviedaoc ma ikoje družtvo uvriedio, ili propoviedmi svojimi odviše ribao. — Ako se pak koji član III. reda uprav onimi griesi, onimi mahnami našao zamrćena, proti kojim ja vikah, tomu ja nimalo kriv nisam, bilo mu mahnu ili grieh svoj kano dobru kršćaninu popraviti, a nenaprositi si drugoga, koj će napadati ono, što je pravo. —

Nadalje, mjesto da moj protivnik štogod dokaže, što bi dokazati morao, poče mi davati prelekcije iz homiletike — učiti me način, kako se slovo božje propoviedati mora, navedši takodjer i to, da je on jur njekada izpit iz homiletike učinio. Bilo mu to na čast! Nu to mu ipak nikako dopustiti nemogu, neque expertissimo possum credere Ruperto, da se u propoviedih ništa nebi smjelo rabiti, što bi sebičnim dušam, makar one bile i tanke, i makar one Bog zna kakvu naboźnost (izvanjsku samo) izkazivale, na zabunu služiti moglo, makar je on baš s odlikom i Bog zna gdje iz homiletike učinio izpit. Sebičnost bo je strast, koja u svakom čovjeku, tim više u kršćanu, a napose pako u čovjeku, svojom naboźnosti od ostalih ljubiteljah svieta odlikovati se hoteću, prikora je vriedna. Nije-li možda tako? mili moj imenjače! No ako po Vašem sudu možda nije, to Vam je slobodno ovu Vam toli umiljenu kriepost — svojim slušateljem i preporučati, kad jednom budete u stanju homiletičke naredbe praktično rabiti. Ma ja velim, da ja toga činiti nit hoću nit mogu, pa nit 10. redu za ljubav. —

I da bi protivnik moj mene i moj red mogao bolje pred svietom ocrniti, uztvrdi, da ja nit na redovitom nit na javnom učilištu bogoslovskih naukah svršio nisam, upućivati me na poviest reda sv. Franje, kano da ja neznadem redovah minoritičkih razlučiti, te opetovano početkom moga reda prigovarati. — Neka zna, da se ljuto prevario, kad je mislio, da se nauci bogoslovni našoj mladeži neredovito, et sub rosa predavaju. Dobro zna za otaj naš zavod vriedni naš i obće poštovani biskup Mirko barun Ožegović; znade zanj visoko ministarstvo, a to ja držim da su vlasti nadležne svako učilište redovitim učiniti. Ako-li nisu? to mi neka do-

stoji kazati moj protivnik, kamo valja da se moje poglavarstvo jošte uteče, da zadobi povlasticu redovitoga učilišta za duhovnu svoju mladež? — Pa da svega toga nebude, to mora on znati, da se nisam ja sám i bez svakoga izpita popeo do časti misničtva, niti do časti izpovjednika, nit propoviedaoca; s toga pripada mi pravo o bogoslovnih stvarih suditi i odlučiti, i to ništa manje nego momu protivniku, koj veli, da mu nepripada samo pravo, no da mu je i dužnost. I budući kano propoviedaoc odgovoran sam glede rečenih govorah Bogu, svojoj sviesti i duh. poglavarstvu, neka se prituži, komu je krivo, dotičnomu duhovnomu poglavarstvu, podnipošto pako takvomu čovjeku, koj moj nadležan sudac niti jest, niti će ikada biti. —

Što se pako tiče moga reda i inih redovah sv. Franje, to ja br. A. P. naprečac velim, da meni hvala Bogu nije treba njegove nauke glede poviesti manje braće, jer sam se ja prije njom bavio, nego je on snio biti ono, što je. Pa s toga znadem, koliko različitih redovah red sv. Franje broji, nit mi je ikada na um palo svoj red s ičijim drugim miešati; jer nije veća čast biti Franjevac nego Kapucin, nit se red nad redom može uznesti, svaki bo imadjaše visoku i uzvišenu svrhu, radi koje bje utemeljen. Neistinito je dakle, što veli moj protivnik, da ja njegov red sa svojim miešam, jer ja toga nit u zadnjem svom dopisu nit drugda ikada rekoh, nit pisah; neimadem bo uzroka tudjim se kititi perjem; a moj protivnik neka pamti, da on reda moga, za kojega ne samo **tkogod**, — no čitava znade crkva, od kuda proiztiče, pred licem katoličanstva nikad i nikad ocrniti neće moći, pa makar do suda božjega o tom nastojao. (Dokaze za otu istinu pridržajem si za drugi put, ako bi to uztrebalo). Istina je i sa žalošću priznajem i ja, da je u mojem redu bilo osobah (no ne toliko, nit sve one, koje br. A. P. u svojem odgovoru izbroji, što se opet može dokazati), koje mu nisu bile na čast. Nu pozivam ja svoga protivnika, u tom obziru baš pessimistu, — neka mi izvoli sa svoje toli bogate poviestničke tvarine pokazati ma samo jedno družtvo, samo jedan red, počamši od vremenah apoštolskih tja do današnjega dana, koj jurve kroz više viekovah obstoji, da nebi bio imao voljkoga člana, koj mu nebi bio na sramotu. Samo to ga jošte molim, neka bude u tom poslu nepristran i neka u iztraživanju ove istine **svoga praga** — podnipošto znajuć neprebježi. — Momu protivniku je najbrže jedini Juda apoštol, sam Nikola Antiokenski djakon, sam Luter augustinianac, sam Bernandin Okino kapucin itd.

Vidim nadalje, da moj protivnik ili nije dobro razumio, ili je pak zlobno tumačio rieči posliednjega moga dopisa (br. 22), pošto me kori za to, što on prezire svoj stališ. To ja nit kada izustih, nit kada napisah, no ja mu dadoh samo savjet, da kano učenik nastoji radje svoje poslove, i neka on **moga** stališa neprezire. Pa ovako mene koreć, da-li snen, da-li kakav — nabasa na protuslovje, te uprav samoga sebe osudi ondje, gdje je mene malo prije korio. Br. A. P. prisvaja si pravo očito u novinah koriti razvade nahudljive i licumjerstvo svoje braće, dočim je mene napao za to, što sam krive predsude i licumjerstvo u obće karao. Pa da se u istom protuslovju nedužna i nevina pokaže, naslanja se na okružnicu svoga državnika, i na dopis njekoga vriednoga otca svoje države, komu ja nisam (tobož) dostojan ni odriešiti remenja obuće njegove. Čast okružnici, čast dopisu toli cienjena otca! Nu ja nikako nevjerujem, da su oni povlastili br. A. P., da mahne i pomanjkanja, bez kojih je malo koj čovjek, a još manje koje družtvo, svietu odkrije, koj nije vlastan onih mahnah popraviti. — Ako je dakle A. P. zvanje i dužnost biti reformatorom svoje države, mogao je korake shodne učiniti, te otu stvar uspješiti u Rimu, gdje su uprav braća njegova saborisala i gdje se o blagostanju cieloga reda radilo, i gdje je nadležna vlast popraviti, ako dotično poglavarstvo za blagostanje reda nebi se dosta brinilo; a ne iznosit na vidjelo stvari, radi kojih se sviet zgleda, i koje bi polag redovničkoga pa i obće kršćanskoga zapta morale biti poznate samo onim, na koje spadaju, ne pako svietu, koj njihov sudac nije, niti može biti. Takvo pisanje zove se pravim imenom zlobno **huljenje i grdjenje**, jer se njim nepostigne ino, no pogrda i ruglo, i to navlastito svoje braće! Zar je to ona logika i moral, koje je moj protivnik na javnom i redovitom učilištu naučio?! To-li je ona prevelika ljubav, na koju se dva puta poziva, i koja mu je tobož branila, da nije glede mene sve izrekao svietu, što bi tobož morao bio izreći? — Čujte ljudi, pa sudite sami! —

Jošte mi preostaje odgovoriti na pitanja, koja mi postavi br. A. P. i koja on za tako umjetna, te finom lukavosti spredena drži, da se nijednom više istinom tja do vieka viekah nebudu moći razriešiti. — O strašnih ti pitanjah, radi kojih bi si morao čovjek uprav puno glavu razbijati! Hajdmo dakle, ruke na posao, da vidimo, je-li sbilja to nodus Gordius? da-li sanjarije br. A. P.?

Prvo se pitanje vrti oko toga, da ja br. A. P. razjasnim, tko razsu u njeki sviet one lažljive i zlobnimi klevetanji odišuće viesti, da će biti Franjevci za nješto časa s Trsata odpušteni, a mjesto njih posjesti će njeko drugo osoblje trsatsko proštenjište? — Što se prve točke ovoga pitanja tiče, velim, da sam ja otu viest uprav s onih ustiuh crpio, s kojih i moj protivnik (nu nigdje na svietu upotrebljivao, jer mi zlokobne sadašnje okolnosti, i duh vremena, u kom živjemo, toga nedopusti), gdje mi je takodjer rečeno bilo i to, da je upitna viest izašla iz ustiuh visoke njeke **osobe**, — koju nisam ja nadležan pitati za razlog. Nu koliko je u toj viesti istine? to neka pita one, koji su njezin izvor, a ne mene, komu je trsatsko pitanje deveta briga. — Na drugu točku viesti ove odlučno ću odgovoriti, kad mi bude poznato osoblje, o kom je br. A. P. snio, kad je ovo pitanje napisao. Snio-li je o osoblju moga reda? to neka zna, da izmišljotinu ovu nebi mogao niti ja, niti koj izmedju

mojih drugovah u sviet raztrubiti, no to bi jedino mogla biti sanjarija takva čovjeka, kojemu su propisi moga reda Markovi konaci, i kojega pamet ne vinom ni rakijom, no samom vodom — lahko opiti možeš. — K tomu imam primjetiti jošte i to, da moja braća u dotičnih samostanih neživare prekršćenih rukuh, i da nas providnost božja i dobri ljudi, koji se našim djelovanjem služe, jošte zapustili nisu; s toga tražiti ili silomice se gnjesti u mjesta, pa makar jošte glasovitija, niti meni niti drugovom mojim nikad ni na kraj pameti došlo nije, a kamo-li trsatsko proštenjište. —

Drugo tobož nerazrješivo pitanje stoji u tom, da ja odgovorim br. A. P. tko i zašto je podupirao to svjeti, to lažljivimi spisi itd. njeke osobe proti trsatskim Franjevcem, te tako navlaš umnožao nesporazumljenje Fratarah s dotičnim ordinariatom? — Da nije tko drugi podtikao vatre nesporazumljenja glede trsatskoga pitanja, nego ja ili koj drugi moj subrat, (kojim, kako rekoh, trsatsko je pitanje deveta briga) — to bi stvari jur davna bile u redu, niti bi bilo žalostnih onih prizorah, koji su se tečajem godinah, od kada ovo pitanje traje, sbili. — Koji su pak oni lažljivi spisi i sastavci, kojimi su se njeke osobe dogovarale s dotičnim ordinariatom? to preostaje br. A. P. prije dokazati: 1. da su sbilja lažljivi bili; 2. da su od mene ili od koga sudruga moga potekli; i 3. da su one „njeke“ osobe tako neuke, da glede poslovah odnosećih se na upravljanje stvarih svoga zvanja — niti s dotičnim ordinariatom neznadu dopisivati. I dok toga nedokaže, odgovaram, da je ovo pitanje gola kleveta, koja niti odgovora vriedna nije.

Treće pitanje, kojim je mene br. A. P. naumio natjerati u kozji rog, te na njeki način pred licem naroda narisati kano protivnika hrvatskih dostojanstvenikah, vrti se oko toga, da mu odgovorim: zašto ja presudjujem njekoje hrvatske dostojanstvenike, i tko me postavio za sudca njekim zavodom i ovih bud i neugodnim okolnostim? — Ako bi se sve vrieme u jedno spojilo, koliko ga ja s br. A. P. tečajem cieloga moga života u razgovoru potroših, neznam, bi-li svega skupa bilo četvrt ure. Koliko dostojanstvenikah bih ja mogao u toli kratko vrieme presuditi, i na koliko im svojim sudom nahuditi, (makar i drugoga razgovora medju nami nebi bilo,) to će lahko svatko prosuditi, koj ima glavu na vratu. Nu da istinu reknem, moja navada nije suditi nikoga, a jošte manje naše dostojanstvenike; ako pak narodni naši listovi o kojem dostojanstveniku štogod pišu, te se u prijateljskom krugu o tom štogod prosbori, to nisam ja, koj bi nje budi kudio, budi sudio; no razgovor takav je samo razmatranje suda, kojim drugi odsudi tudje čine. Da bih se pak ja kada proti kojemu dostojanstveniku slabo izrazio, zašto niti imam uzroka niti smiem činiti, to moj protivnik lję nikad dokazati neće moći. Oh Bože, čudna doživismo vremena! Ja scienim, kad bi Isus sadašnje doba propoviedao sv. evangjelje, pogl. 7. struk. 15. sv. Mateja glasio bi ovako: „Pazite se od uhodah, koji dolaze k vam u haljinah ovčijih, a nutra pako jesu vuci razdiraoci.“

Nu jer baš abyssus invocavit abyssum, misleći me pred licem naroda pogrditi svojimi sanjarijami, te kano pogibeljna opisati, pridajem momu protivniku i to: da kano redovnik vjeran ću biti Bogu, sv. Franji i svome duh. poglavarstvu; kano rodjen Slavjanin pako služiti vjerno kralju i milomu mi narodu. To činih i do sada, koliko su god slabe sile moje dopuštale, kako će posvjedočiti svatko, koj me ikoliko pozna, i nije čovjeka, koj bi mogao reći, da sam ja ikad bud' govorom bud' djelom što učinio, što bi poštenim težnjam naroda, ili njegovu poglavarstvu bud' duhovnomu bud' svjetovnomu na štetu bilo. Sam je br. A. P. tako fina nosa, da u četvrt sata mene hrvatskim dostojanstvenikom protivna, et per consequens narodu pogibeljna pronadje.

Scienim, da je ovo dosta na toli važna — toli umjetna pitanja moga protivnika. — Prije ipak no dospijem pisati ovaj moj uztuk, velim, da veoma žalim svoga protivnika, što nije govora Ciceronova pro J. Roscio c. 28. prije pročitao, nego je svoj dopis s Trsata u 19. br. priobćio, „quia certe illo nihil indignius, neque acerbius potuit proferri“ etc. — To je, što naumih br. A. P. na nedosliedni i lažljivi njegov odgovor reći, što ako mu nije za volju, neka izvoli oprovrći; nu to neka zna, da mu nikad neću uzmanjkati vratiti nemilo za nedrago. *)

O. A. Velec.

*) Rekav jedna i druga stranka, što je imala reći, očitujemo ovu neugodnu razpru za dokončanu, te o njoj nećemo ništa više od nijedne strane u svoj list primiti. *Ured.*

Svečano proglašenje japanskih mučenikah za svetce na Duhove 1862.

(Konac.)

Stignuvši u crkvu zapjeva vas provod u jedan glas pjesmu „Regina cœli.“ Pred žrtvenikom presv. otajstva stade provod, a papa sidje sa stolca, baci se na koljena na poklon presv. otajstvu, a to učiniše za njim svi provodnici.

Zastave budu prislonjene u kapelici.

Zatim uzidje papa opet na nosila, te provod nastavi hod u presbyterium. Tudier poslie kratke molitve pred žrtvenikom zastupi sv. otac na papinski priestol, a nazočni dostojanstvenici pristupiše na cjelov ruke u znak pokornosti, po čemu razrediše se svaki na svoje mjesto oko priestola. Veličanstven bijaše to prizor gledajuć oko stolice Petrove množinu sa svih krajevah svieta, prvi put u toliko viekovah ovako sakupljenih biskupah. Na stepenju priestola zauzeše mjesta oni biskupi, koje je njegova svetost naročito imenovala za svoje assistente, a to: armenski prvostolnik iz Carigrada, nadbiskupi poznanjski, albijski, dublinski, halifaxki, cincinnatski, soligradski, olomučki, drački, tiruski (grčkoga obreda), sor-

rentinski, monakovski, gorički, tarragonski, bejrutski (maronitskoga obreda), damascenski (grčkoga obreda), i zadarski. Patriarke mletački i iz zapadne Indije stajahu o bokovih sv. otcu, da mu drže knjigu i svieću.

Na to pristupi kardinal Clarelli kao skrbnik proglašenja praćen jednim obrednikom i konsistorialnim odvjetnikom na podnožje priestola, a odvjetnik kleknuv pred sv. otca zamoli za proglašenje ovimi riečmi:

„Beatissime Pater! Reverendissimus Cardinalis N. N. hic præsens instanter petit per Sanctitatem Vestram catalogo Sanctorum Jesu Christi adscribi, et tamquam Sanctos ab omnibus Christi fidelibus pronunciari venerandos Beatos N. N. (kojim se imena čitaju).

Sekretar breveah, mnsgr. Pacifici, odgovori latinski u ime sv. otca, da nj. svetost uznešena svetim životom onih blaženikah, i čudesi, kojimi Bog objavi slavu, što ju oni uživaju na nebu, vendar po svem tom opominje nazočne, da se pomole za višnje svjetlo za vrhovnu glavu crkve po zagovoru bl. Djevice, sv. apostolah Petra i Pavla i svega nebeskoga sbora. Na ove rieči vrate se prosci na mjesto, a dva kapelana zapjevaju litanije svih svetih. Čitav sbor crkvenih dostojanstvenikah i svekoliko množtvo prihvati te pripievaše u jedan glas, da se je sve orilo po svodovih ogromne crkve.

Prosci pristupe po drugi put k priestolu, te ponove prošnju s riečju: „instantius;“ nu isti onaj zastupnik sv. otca opomene još jednom na molitvu, i to na zaziv sv. Duha. Papa stupi s priestola, i na rieč prvoga kardinala djakona „Orate“ pade s njim sve na koljena te moli tiho za se, dok djakon reče „Levate.“ Na to ustade vas sbor, a papa zapjeva „Veni Creator,“ i ota se pjesma izmjenice izpjeva do kraja.

Papa poslie toga sjedne, a prosci pristupe treći put i mole s riečju: „instantissime.“ Tajnik odgovori, da je nj. svetost posve uvjerena, da je ovaj čin proglašenja Bogu ugodan, te s toga pripravna na odlučnu izreku. Sbor ustade, a papa stojeć izreče proglas sa Petrove učiteljske stolice ovimi riečmi:

„Ad honorem Sanctæ et Individuæ Trinitatis, ad exaltationem Fidei Catholicæ et Christianæ Religionis augmentum, auctoritate Domini Jesu Christi, Beatorum apostolorum Petri et Pauli ac Nostra: matura deliberatione præhabita, et divina ope sæpius implorata, ac de Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium, Patriarcharum, Archiepiscoporum et Episcoporum in Urbe existentium consilio, Beatos Petrum Baptistam, Martinum de Ascensione, Franciscum Blanco Sacerdotes; Paulum Miki, Joannem Laon, Philippum a Jesu, Clericos; Didacum Jacobum Kisai catechistam; Franciscum de S. Michaële, Gundisalvum Garzia, Paulum Luzubui, Gabrielem a Duisco, Joannem Quinzuya, Thomam Danchi, Franciscum, Thomam Cosaqui, Joachimum Laquyor, Bonaventuram, Leonem Carazuma, Mathiam, Antonium, Ludovicum Ibarchi, Paulum Yoniqui Ibarchi, Michaelem Cosaqui, Petrum Sequezein, Cosmam Raquisa, Franciscum Fabelante, laicos, omnes Martyres, et Michaëlem de Sanctis Confessorem, Sanctos esse decernimus et definimus, ac Sanctorum catalogo adscribimus: statuentes ab Ecclesia universali eorum memoriam quolibet anno, nempe Petri Baptistæ et Sociorum die quinta Februarii, qua pro Christo passi sunt, et Michaelis die quinta Julii inter Sanctos Confessores non Pontifices pia devotione recoli debere. In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.“

Na „Amen“ pristupiše prosci opet k priestolu, da zahvale sv. otcu, i zamole, da se izdadu dotična pisma. „Decernimus“ odgovori papa i dade blagoslov. Kardinal skrbnik pristupi, da poljubi ruku, a za toga zaiska odvjetnik od apostolskih protonotarah, da sastave pismo. Jedan od ovih dostojanstvenikah obrativ se na svoje drugove reče: „Conficiemus vobis testibus.“ Zatim ustade papa, dade skinuti mitru i zapjeva Te Deum. Četrdeset tisućah složi se, da pjesmom puste srdcu mah te proslave Boga velikoga u njegovih svetih. Zvona naviestiše veseli proglas nepribitnu puku, topovi s angjel-grada i zvona sa svih zvonikah odzovu se, a viernici počmu moliti propisane za ovakovu prigodu molitve za oglašeni oprost. Poslie Te Deuma bijaše prvi svečani zaziv netom kanoniziranih svetacah, a sv. otac prvi put zapjeva novu propisanu molitvu sv. japanskim mučenikom. Zatim obuče papa misno ruho, da služi misu. Kardinal Antonelli dvoraše mu kano djakon. Poslie evangjelja odpjevana latinskim i grčkim jezikom obrati se sv. otac prama puku, te reče zanosit govor na slavu japanskih mučenikah, koj kad bude dovršen, objavi mnsgr. Nardi, da se podjeljuje obilni oprost za sve nazočne, a neobilni za pohodnike grobovah ovih mučenikah.

Za offertorija bijahu po prastarom običaju prikazivani darovi, naime: voščanice, kruh, vino, voda, dvie grlice, dvie golubice i njekoliko malenih pticah, i to sve predavano sv. otcu. Darovi oti bili su stavljeni na tri stola na lievoj strani oltara; a svaki stol odredjen za jedan od trih razredah proglašenih svetacah. Na svakom bijahu tri bojadisane svieće s grbom papinskim i onoga reda, u kom bijahu svetci. Po dvie od ovih sviećah bijahu težke po 60 funtih, a tri po 12. Uza nje ležahu dva hljeba kruha, jedan pozlaćen a drugi posrebren, isto tako s papinskim grbom, a ležahu na srebrnu pladnju; zatim dvie bačvice, jedna pozlaćena, a druga posrebrena s vinom i vodom; napokon u tri gajbe grlice, golubi i druge malene ptice. Po navadi ide čast kardinale sbora obredah, da ote darove uz podvorbu dotičnih članovah reda, komu pripadahu svetci, ili drugih osobah, kojim ota čast sbog kakova već razloga pripada, rodjaci svetih itd. predavaju sv. otcu. Kada dojde do offertorija, pristupe kardinal Patrizzi iz reda kardinalah-biskupah, Gousset iz reda kardinalah-presbyterah, a Ugolini iz reda kardinalah-djakonah, i Clarelli kano kardinal-prokurator kanonizacije k stolu s osobami, koje zadobiše ovu čast, uzmu ove darove i donesu je vodjeni jednim meštrom obredah pred priestol. Kardinal prosac idjaše s kardinalom biskupom

napried, uzidu uz stepene ter se stave sv. otcu sa strane. Kardinal biskup primi iz rukuh plemićah velike svieće i jednu manju, da je prikaže sv. otcu, koj je blagoslovi i predade meštru obredah. Tako je bilo i s golubi.

Za njim donese kardinal-presbyter na isti način hljebove, malenu svieću i grlice. Kardinal-djakon predade dvie bačvice s vinom i vodom, treću malenu svieću i gajbu s malenimi pticami.

Obavivši ovu prikazbu odoše svi prikaznici na mjesto, samo kardinal prosac ostade stojeć gore na priestolu. Zatim poče druga prikazba za jezuitski red po kardinalih Altieriu, Scitovskom i Bofondu, a na isti način i treća za trinitarski sbog sv. Mihalja de Sanctis po kardinalih Reisachu, Villecourtu i Robertu.

Poslie toga odloži papa prostirač s krila. Viećnik grada Rima donese vode i opere mu ruke i tako bude nastavljena sv. misa.

Po misi i običnoj predstavci svećenstva po dekanu sv. sbora svuče sv. otac papinsko ruho u kapeli Pieta i vrati se u svoj stan.

Navala svieta na ovu svečanost bijaše neopisivo velika. Na zatvorenih tribunah bilo je vidjeti svu kraljevsku obitelj napuljsku, diplomatički sbor, sve dostojanstvenike rimske i množinu tudjinah.

Svečanost trajaše do jedne ure po podne, a vas dan probavljen je veselo i mirno. U večer bijahu crkve Franciškanah, Isusovacah i Trinitaracah sjajno razsvietljene, a tako i mnogo drugih miestah, a osobito odlikovaše se krasotom angjeoski most, s koga se traci svjetla krasno lamahu u mirnoj vodi Tibera.

Viestnik.

Iz Zagreba. Želeći pronaći nova vrela, odkud bi se u sadanjem žalostnu i neizvjestnu stanju potrebe sv. stolice podmirivati mogle, zamoli više odličnih i sv. stolici odanih licah sv. otca, da dozvoli urediti drugu lutriju od darovah, koje mu neprestano polažu pred noge vjernici sa svih stranah svieta, i koji su dvojim načinom mili katoličkim srdcem, to čuvstvi, koja ih podnesoše, to uzvositom rukom, koja ih primi i blagoslovi. Sv. otac odobri predlog, a posebni iz 16 rimskih najuglednijih boljarah sastojeći odbor izradi potanju osnovu, kako će se te stvari na ogled izložiti i izigrati. Svaka srećka stoji 1 franak, a moći će se na skoro dobiti u pisarni ovdašnjega prvostolnoga duh. stola. Vučenje bit će u Rimu dne 9. Prosinca t. g. a odbor će odmah natiskat dati i razposlati izvučene brojeve i odgovarajuće im dobitke, koji će se uz predaju srećke dignuti moći.

— Župljani Molvanski sagradivši si sami bez svačije pomoći crkvu, navališe si veliki dug, a k tomu im za unutarnje uredjenje crkve i potrebitu crkvenu spravu treba jošte mnogo troška. Saznavši za to uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup, darovao je za stan Božji revnujućim župljanom Molvanskim 1000 for. iz svoga, 1000 for. iz zaklade diecezanske, a iz iste zaklade dozvolio im 2000 for. u ime zajma na dvie godine bez kamatah.

Na veledušnom ovom dobročinstvu zahvaljuje se putem našega lista smjerno i javno puk župe Molvanske svomu vrhovnomu pastiru, uvjeravajući ga, da će se za svoga visokoga i preblagoga darovatelja često Bogu moliti.

— Presvietli gosp. biskup Ivan Kralj krenut će u nedjelju u Karlovac, gdje će tako u gradu kao i u kotaru dieliti svetotajstvo potvrde.

— Pišu nam iz Jastrebarske, da je slikar Aleksander Emersberger za tamošnju župnu crkvu više novih slikah načinio, a tri joj oltara i propovjedaonicu toli vješto pozlatio i posrebrnio, da mu posao svi, koji ga vidješe, hvale.

— Stiže nam upravo u ruke prvenac tiskarne Kraljevićeve u Požegi, a glasi: Dvie ćudoredne predstave jedna o Sv. Tereziji, a druga o razpuštenoj kćeri, velikoj poslie pokornici Sv. Margariti Kortonskoj. Priredio Kajo Agjić. — Našoj domovini dobro poznati rodoljub i spisatelj pridao je svakoj iz života pomenutih Sveticah crpljenoj predstavi primjerene ćudoredno-nabožne opomene. Knjižici je ciena samo 40 novčićah, a može se dobiti u odpravničtvu ovoga lista.

Iz Vrbovca dne 15. Srpnja. (Dopis.) Upravo na današnji dan minu mjesec, što u Vrbovcu oko treće ure po podne u oči svetkovine sv. Vida, zaštitnika ove župe, pade žrtvom vatre pet kućah i oko njih množina gospodarstvenih sgradah. Ali evo, još nam se nije pravo ni namjestilo srdce od straha, pa opet nove nesreće požara u susjednom mjestu Gradcu, i to u isto doba dneva, u koje se i kod nas prije mjesec danah pojavi vatra. Jučeranjom nepogodom uz gospodarstvena stanja ondješnjega župnika zapali se zvonik na crkvi; kruna njegova, ures mu i dika, sa svim gorivim u njem pretvori se u prah i pepeo; zvonovi se raztališe osim jednoga, za dobe izbavljena. Jedino tihu vremenu i silnu naporu branilacah ima se zahvaliti, što nije izgorio i krov na crkvi, koj se je bio već zapalio iz nutra. Ovdje mi valja pohvalno spomenuti osim drugih navlastito svake hvale vriedno požrtvovanje ondješnjih štov. milosrdnicah i njim povjerene omladine, od koje je svako nježno i slabašno djevojče s odgojiteljicami hitilo i trčalo onamo, gdje je hramu Božjemu veća uzprietila pogibelj. Tu se radilo i skakalo, nosila voda i polievalo do drugdje u gluho, a ovdje žarko i žamorito doba noći, i to s tolikim naporom, na kolik može čovjeka sklonuti prava i čista Isusom nadahnuta ljubav, ljubav kršćanska.

Iz Senja 29. Lipnja. (Dopis.) O ti mila i nježna omladino naša, cviete nedužnosti i čistoće Marijine! O ti pokoje sladki, gdjeno ti duša bez bojazni, nenavisti, ogorčenja, nevoljah i biedah čovječanskih mirno počiva! Danas osobito svoje oko k tebi obratih; jer si ti ono malahno stabalce, štono danas sutra dobro uzgojeno davat ćeš liepu korist zdrava ploda svomu potomstvu. Dà, ti mladeži mila, nado naše bolje budućnosti, na tebi se osniva onaj temelj, što će, ako se dobro i čvrsto usadi, biti neoborivi zid proti svakoj navali neprijateljskoj. I to je, što me sklonù, da ti u slavu obznanim svietu, kako si blagdanovala na dan 21. Lipnja, — blagdan prve a vječne uspomene, blagdan, što ga je i silni francezki car Napoleon I. najznamenitijim i najsvečanijim prozvao. Jednom bo svojim častnikom stavi pitanje: „Što mislite gospodo: koj je najznamenitiji i najsvečaniji dan mojega života?“ Njeki navadja ovu bitku, njeki onu, on samo miže glavom i niječe. Kad se svi namučiše i nitko nepogodi, odgovori jim: „Najznamenitiji dan moga života bje onaj, kad se prvi put pričestih.“

Isto tako i za našu omladinu gimnazialnu dan 21. Lipnja bje najznamenitiji dan svečanosti prve pričesti, koja bje i za prijatelje omladine preugodna.

Već u nadvečerje oglašivahu se iz tornja sv. Franje milozvučni zvonovi, a srdca omladine pripravljahu na toli znamenit dan; pa još rumena zora nezarudi, kad eno opet zvonovi u sav mah milozvučno prebirce naviešćaju omladini pripravu k sv. pričesti.

Svane dan 21. Lipnja, blagdan sv. Alojzija, zavjetnika mladosti, te dočim se ona u crkvi sv. Franje sakupi, i pobožni sviet se sgrnù, da prisustvuje ovoj liepoj svetkovini.

Tko da dieli angjeoski kruh živoga Boga ovoj nedužnoj omladini, pravoj angjeoskoj četi? Otaj posao preuze naš obljubljeni biskup presvietli g. V. Soić, komu bijaše vrlo milo, što je mogao glavom ovu ugodnu i duhovnoga veselja punu svečanost ovršiti. Ob 9. uri započè pontifikalnu službu Božju uz dvorenje svećenstva, u prisutnosti gg. profesorah, na čelu im velecienjeni ravnatelj preč. g. zač. kanonik Stjepan Sabljak, pa tako u srdce dirajuće slovo na mladeži pred sv. pričesti proslovi, da je mnogo djetešce proplakalo, a mnoga majka ondje pritomna duševne radosti uzdisaj pram nebu upravila. Dječicu, njih 19 na broju, svečano odjevenu, voščenicu u ruci držeću pod barjakom gimnazialne mladeži dovede obljubljeni kateketa veleč. g. Ivan Ilaušek, koj je omladinu za taj svečani čin liepo pripravio i krasno slovo joj prosborio.

Gledaocem ovoga prizora srdce je igralo od duhovnoga veselja, a mnogi, koj inače nedrži mnogo do crkve i obredah njezinih, morade ovom prigodom pripoznati zasluge katoličke crkve, i opaziti, da neima do katoličke crkve mjesta, gdje bi se toliko upokojenje duše, toliko zadovoljstvo dielilo; neima utočišta, gdje bi se od vječne pogibelji sigurnije uzčuvati mogao.

Tako i mila naša dječica upokojena radostno kući odoše, noseći u svojih nevinih njedrih živoga Boga, a sladku uspomenu u pameti, koja ju do konca života branila od svakoga zla!

Iz Rima. Na kanonizaciji 8. Lipnja bijahu polag izdana razbroja u Rimu 43 kardinala, naime: 30 Talijanah, 6 Francezah, 3 Niemca i Ugra, 2 Španjolca, 1 Englez i 1 Belgijanac. Jer je sada šest kardinalskih miestah praznih, dakle broj članovah sv. sbora spao na 61, to manjkaše svega skupa 18 kardinalah, od kojih 10 sjede na biskupskih stolicah u državah i pokrajinah od Piemontezah zaokupljenih, te nemogoše dobiti dozvole za put u Rim. To su nadbiskupi ferrarski, ravenski, fermovski, pizanski i kapuanski; biskupi perugjianski, imolski, sinigaljijski, jakinski i jesijski. Drugi odsutnici jesu nadbiskupi bečki, zagrebski, kolinski, toledski, sevillanski, chamberijski i patriarka lizabonski. (Jedan je kardinal već na redu da se imenuje, ali još nije proglašen). Od jedanaest patriarkah pribivahu petorica: a to carigradski, zapadno-indijski, mletački, antiokijski latinskoga obreda, i carigradski grčkoga obreda. Nadbiskupah bijaše na broju 53, a od njih 9 Francezah, 7 Niemacah, računajuć med nje Poljake i Dalmatine, 7 iztočanah, 4 Španjolca, 4 Amerikanca, 3 Talijana, 1 Irac, a drugih 18 s naslovom in partibus. Biskupah bijaše 186, naime 41 Francez, 27 Amerikanacah, 24 Talijana, 20 Niemacah, računajuć ovamo biskupe nenjemačkih austrijanskih pokrajinah i Švajcarske, 20 Englezah i Iracah, 16 Španjolacah, 3 iz Levante i iztoka, 3 Belgijanca, 2 Poljaka iz Ruske, 29 biskupah in partibus i apostolskih vikarah. Polag ovoga razbroja bijaše svih skupa kardinalah i prelatah 288.

Iz Turina. Biskupi talijanski neprestaju prosvjedovati proti nasilju vlade, koja jim je prepovjedila poći u Rim na svečanost proglašenja japanskih mučenikah. Nadbiskup kamerinski objavio je svoj prosvjed u listu „Armonia,“ te zajedno izriče neograničenu privrženost sv. stolici i osobi Pia IX. List „Standardo cattolico“ u Genovi raznosi prosvjede nadbiskupa luccanskoga, biskupa faenskoga i biskupah crkvene pokrajine vercellske. Prosvjedi biskupah kraljevine Napuljske, Umbrije, Markah, crkvenih pokrajinah turinske i modenske bili su objavljeni već prije.

Blagi prinesci.

Za katoličke Bugare:

G. Mirko Vrbec, kapelan na Prozorju . . . 1 for. a. v.

Dopisnica uredničtva.

G. *N. F.* u *S. Č.* Predplatiste do konca godine, a list Vam nebje obustavljen; ako Vam nestiže koj broj, javite nam to u otvorenoj reklamaciji.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 30. **U ČETVRTAK** **24. SRPNJA 1862.** **TEČAJ XIII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se posilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Sveta Gora nad Goricom.

(Konac.)

III.

Mislilo se, da je to proštenjište za vjekoma utemeljeno, da će se njegovo ime i njegova slava svedjer boljma širiti, i da ga nikakva oluja više nesruši, naročito jer su Franjevci neprestance skrbljivo nastojali okolo svega, što bi moglo uveličati slavu prebl. Gospe. Nu sve zahman, svim bo hotećim bogoljubno življeti u Isusu, trpljeti je progone, da se prokušaju i očiste kano zlato u ognju. Nastala vremena kušnje, vremena, kad su njeki neuki gladnici i lakomi učenjaci nastojali prevrnuti svu crkvu Isukrstovu, te stvoriti njekakvu novu umišljenu prema svojemu umu, vremena, kad su ti dušmani crkvini dotjerali na pokonu svojimi nauci, kušnjami i putovanji do toga, da za oslabiti crkvu valja joj najprije odsjeći jednu moćnu ruku i podporu: ukinuti redove, razprodati samostane, ovih dobra te crkve i ovih bogatstvo. Ako tudje blago oteto nepomaže, to crkveno uzeto više škodi nego hasni. Oteti što svjetovnjaku, drži se za tatbinu, oteti pak što crkvi ili njenim osobam, drži se podrugljivo za dobročinstvo. Ta veli se: vaše kraljestvo i onako nije od ovoga svieta, dakle trebate odstraniti sve blago i bogatstvo. Ta stoji u evangjelju, reče Julijan odpadnik, blaženi ubogi ..... jer je vaše kraljestvo nebesko; dakle mi još dugujete zahvalnostju, što vam pomogoh u nebesa. Koliko je ono 1500 milijunah zakoristilo državi, uče dogodjaji skoro prošlih vremenah. Komu je tom' svotom namienjenom svetjenstvu pomoženo? Ta dušobrižnici u njekih predjelih tako slabo stoje, da i najmanji državini sluge potežu razmjerno mnogo veću platju nego oni, koji razmjerno mnogo više rade za blagostanje puka, za državu, crkvu i domovinu; prema čemu imaju i naravski mnogo veće potrebe to stvarne to duševne, kojimi se u tako skupih vremenih nije najlašnje izkititi, a kojimi se opet nemože oskudievati, ako se hoće valjano vršiti dužnosti i uzbijati protivnike. Prestala su bo vremena Bratulićeva, Draškovićeva, Bakačeva, Domitrovićeva i Vinkovićeva; u drugih vremenih valja se služiti i drugimi sredstvi i drugim oružjem.

Početkom dakle tih vremenah stiže dvorska odluka od 11. Travnja 1782, kojom se prepovjedalo poduzimati božje pute, osobito one, koji su bili izvan države, ili na kojih se je imalo prenoćivati, ako su i bili u državi. Istina, da božji putevi, ako i iz najsvetije namjere poduzeti, mogu uroditi zlimi nasljedci, da imaju svoje slaboće; ali se ove mjere ponajviše, kako jur sv. Grgur Nisenac opazi, o samo ljudstvo te kad što i o vanjske okolnosti. Nu s druge ruke imaju božji putevi i zagovorljivih razlogah, s kojih se mogu mnogim i svjetovati, kako to činjahu sv. Bazilij, sv. Ivan Zl. sv. Jeronim i sv. Augustin, te mogu vrlo blago- i spasonosno djelovati na hodočastnike. Siroti kmetu i seljaku krati se i prepovieda poduzimati božje puteve, uzteže mu se i ono malo vremena da se razgovori s dragim Bogom, da mu otvori srdce te odkrije svoje jade, biede i potrebe, da si utješi dušu, okriepi i ojača; a dozvoljava se poduzimati njeka ina putovanja, skopčana s mnogo većim trudom i troškom, i preporučuju se i to kako takvi sastanci i sborovi, o kojih bi se moglo reći da su: latrocinia innocentiæ, — valjda zato, što ono ide u tobožnji mračni redovnički život, u kojem se uzprkos svemu današnjemu pretvaranju i tobožnjemu izvornomu izumljivanju začeše sve one duboke misli i osnove, koje urodiše u ovom prosvietljenom vieku toli u zviezde kovanimi pojavi i nastroji, (ako nevjeruješ a ti čitaj knjigu izumljenjah i umjetnostih itd. u redu serafinskom

učinjenih, tiskanu u Napulju u ne daleko prošlih godinah) — a ovo u onaj sviet, kojemu tobož niti treba vjere niti zakona, dodaj: jer niti ima vrlo uma niti razuma, jer naravski govoreć, da je dosta ovoga, bilo bi i onoga.

Dne pak 29. Kolovoza 1785. dobi svetogorska serafinska zadruga drugi dvorski dekret, kojim se ukida samostan s proštenjištem na sv. Gori, a redovnici se premješćuju u Goricu u bivši samostan minoritski *) sv. Antuna, utemeljen od ovoga istoga božjega ugodnika a velikoga čudotvorca. A dne 27. Siečnja 1786. stiže im drugi dvorski ukaz, koj je mahom imao i svoj učinak. Jer čim bje isti proštit, taki bijaše redovnikom sliediti povjerenika Ivana Basellia u Goricu, gdje su ostali do g. 1811. kad se na 5. Siečnja, poklam bi im samostan bio pretvoren u bolnicu, a crkva jur prije upotrebljena za svjetske svrhe, preseliše na liepu Kostanjevicu u njekoč karmelitski samostan. Pobožan puk videć ovu tragičnu prošeciju bosonogih prosjakah ronijaše suze, znajući jur u napred, što ima stići sv. Goru. Osta liepa knjižnica na sv. Gori sada umaljena i razkoprcana; razprodaše krasno, bogato i po starinsku izvezeno crkveno ruho, kojim se još sada njeke crkve mogu ponositi; ogolišе i razkriše veličajni hram, kojega ozidje prodaše za 1500 for.; razprodaše krasne mramorne oltare, od kojih velikim ponosi se sada Marija Celska nad kanalom u goričkoj županiji, a čudotvornicu sliku prenesoše u Skavnicu u župnu crkvu. Malo nerazoriše samostana s pristaništem za hodočastnike kao što i na napremnom briegu sv. Valentina, gdje su takodjer njekakvi redovnici bivali. Posjekoše šumicu i zahladje njegovano jedino za proštenjare, i tako osta ta gora pusta i gola kano i ostalo Primorje, koje je po svjedočanstvu učitelja Trdine (u opisu otoka Krka) mletačko pitomljenje izkrčilo i vrglo u vječitu goloću, u koju bi mogli dospjeti i ini naši tako krasni predjeli, ako se uztraje u započetom s blagonosnih željezničkih početakah postupanju. (Sličnim načinom tuže se i njeki u turskoj Hrvatskoj, gl. Kaznačića: Bosnia, Hercegovina e Croazia turca str. 107.) Putujuć ja sega pramaljetju po kršnom Primorju ili kako mi njeki krujelac vrlo neoštroumno prifrknu, šećuć se po istom dodjoh u trstjanskom okružju na mjesto, koje su ljudi noseći zemlju iz dalekih jamah zasadjivali mladimi stabalci i šikaricami. Pitajućemu: zašto to čine? i hoće-li to tuj rasti? odgovoriše: da je tako zapovjedilo poglavarstvo, njim da je vršiti nalog a Bogu dati rast i naspor. Ali što se je u kratkih godinah netežko pokvarilo, to se u dugih godinah nebude tako lahko popravilo.

Kad se njeke godine počela šumica u ogradju trsatskoga samostana umaljivati i krčiti te za to postupanje dočuo preuzv. grof Nugent, posjednik grada Trsata, dao se izraziti, da bi on sám, ako samostan neima drvah, priskočio istomu u pomoć, samo da se toli koristna i potrebna šumica nekrči, jer nedao Bog da navale Francuzi (to je bilo predlani, kad su ovi sbilja bili u kvarnerskom zatoku), to bi baš samostan s crkvom, koje šumica moćno zaklanja, najviše trpio. Da šutim o pakosti bure, za koju se je, kako predanje uči, dok je bilo Primorje izkitjeno šumami, mnogo manje znalo nego sada. Znam ja, da bi se ta viest mogla pričiniti gdje komu neugodna i rezka, nu ja za takvimi neidem, koji neće da imadu ni uma ni srdca za obranu i uzdržanje sebi povjerenih stvarih, te koji vole tudjincu umnažati bogatstvo, ako im se i pri tom razpada domaća kuća. Apoštol pak veli: tko se za svojince nestara, gorji je od nevjernika.

Nu svaka sila za vremena. Pobožnice duše uz prkos dvorskim ukazom i nasilju sv. Gori nanešenu, hodočastijahu to iz bližnjih to iz dalnjih krajevah k podrtinam na sv. Goru žuhkimi suzami natapajući posvećenu tu goru. I ne badava, Bog bo kušajući svoje ljubimce smilova se uzdisajem svoje premile majke, koja, kako sv. Augustin veli, svedjer stoji pred prestolom Svevišnjega, zagovara svoje štovatelje i neprestance se za njih Bogu moli. Preseli se Josip II. poslie neduga vladanja na onaj sviet na 20. Veljače 1790. ostaviv razdražene ćudi, koje brat mu i nasljednik Leopold II. opozvanjem njekih odredbah njekako utiši. Neoporičem inače Josipovih zaslugah za oblakšanje kmetskoga stališa, kao ni da je obaljenjem premnogoga redovničtva skršio i prekomjernu samovolju i tustu sebičnost u istom jur do vrha doraslu, koju su isti boljma misleći redovnici stali na občinsku zavratjati, da je stegnuv prekomjerno umnožanje redovnikah prizvao preostale na njihovo prvotno promatrajuć-djelajuće živovanje, dášto svojim vremenom primjereno, samo kad mu se nebi bila tanka dosljednost na toliko izrodila, sudjelovanjem dakako Kaunicovim, koj je svoju nadutost i preziranje crkve pokazao naročito onda, kad se je Isukrstc

*) Svi članovi iz trogranata reda sv. Franje t. j. franjevci, klarinke i trećaci zovu se u obće Minoriti t. j. malobratjani po hotnji samoga sv. osnovatelja; nu posebice zove se i jedna svrž prve grane minoriti. To nasta ovako: Kad je sv. Franjo bio (1219) u iztoku, Ilija Kortonac, čovjek vrlo učen i svim drag njegov namjestnik, uvede u red ublage; g. 1223. uništi ili prošundra naredbu sv. Franje, a po preminutju (1226) sv. Franje opet uvede u red ublage i sloboštine, i po tom se ona prva grana razvrgla u dvie svrži, jedna obdržavaše čistu naredbu, a druga uz povlastice i sloboštine. Oni življahu život više pustinjački, ovi pak samostanski, i zato se prozvaše samostanci iliti kollegiati oli konventualci, koje ime pretvoriše kašnje u minorite. I ovi su prvi razplodili svoj red po Jugoslovjenskoj, o čem inda, ako Bog da zdravljica.

namjestnik bavio u Beču — to se ipak ima priznati, da bi bio svojimi prenaredbami i novotarijami zapleo državu u domaći rat, koj bi bio jamačno buknuo u ugarskih i ovim saveznih država, da nebude bio na samrti opozvao svih novotarijah.

I tako se sbi, da su bogoljubni Goričani preko svojega biskupa opet zadobili od cara milost, da mogu ponoviti crkvu na sv. Gori i tuj opet otvoriti proštenjište. S toga valje dne 28. Rujna 1793. donesoše gorički gradjani sv. sliku čudotvornicu iz Skavnice u Goricu u prvostolnicu i postaviše ju na veli oltar vrhu svetohranišća. Drugi dan odpjeva sam biskup Franjo Filip knez Inzaghi svečanu sv. misu, poslie koje nošaše ju osam svećenikah i redovnikah u prošeciji upletenoj iz sama biskupa, te mnogih svećenikah i redovnikah i nebrojena bogoljubna puka to domaćega to stranoga, uz pucnjavu iz mužarah, uz pjevanje i sviranje put sv. Gore. Na koncu Gorice izvršiv biskup još njeke molitve i poljubiv sliku tri krat odpusti ju. Premda se je bila spustila kiša, nošahu ju vendar i donesoše u drugoj uri po poldan i staviše ju u oltar drven, te uz dva govora talijanski i kranjski dovršiše svečanost. Za uspomenu toga urezaše u kamen nad velimi crkvinimi vrati taj nadpis: Ego autem steti in monte sicut prius. Proštenjište izručiše svjetskim svećenikom stojećim pod upravom jednoga podravnatelja, nu ravnatelj je gorički nadbiskup.

U kakvom je sada stanju crkva sa svim onim, što spada na nju, a kako bi imala biti prema dohodkom, kako se ovdje ravna u duhovnih imenito izpovjednih stvarih i o svih inih neurednostih, pisao je jur, ako se nevaram, njeki učitelj u „Zgodnoj Danici," i tako jasno govorio svim, kojih se ticalo, da je meni pridati samo još to dvoje crpljeno iz vjerodostojna izvora i iz vlastita opaženja: 1. da mnogi i mnogi hodočastnici vole ovršiti izpovied kod, kako vele, kapele na Kostanjevici, zadovoljujući se jedino s posjetom sv. Gore i ovršbom njekih pobožnih dielah ondje; i 2. da se je jur prijašnji gorički glavar pa i, ako sam pravo poučen, sam pokojni nadbiskup Lušin, redu serafinskomu velik prijatelj, izrazio, kako bi rad doživio, kad bi serafinska družba opet preuzela obskrbljivanje svetogorskoga proštenjišta, što je i želja obližnjega puka, i to tako jasna, da je nikakva samosvojna politika nemože zasjeniti. I to bi se bilo po svoj prilici izpunilo, da je prije došlo do ugovora izmedju apost. stolice i carevine austrijanske. O tom ugovoru nastojao je jur car Franjo I., koj uzdignu i uzvisi crkvu i državu, te koj se očitova na samrti, da mu ništa nije većma na srdcu, nego naravnati se sa sv. stolicom, i o kojem ugovoru radio je za Ferdinanda V. blagoga nadbiskup Milde s ministrom Meternihom, koj, po svjedočanstvu stožernika Wisemana nije ništa vrućije želio, nego da se sabor tridentinski u Austriji podpunoma ovršava; nu čemu Milde sbog kojekakovih uzrokah nemogaše dorasti, to izvede u prošlom desetku stožernik Rauscher.

P.)

Pogled na Slovence.

Što su Slovenci prije 200 godinah valjali? i kakovo je dan današnji njihovo stanje? — Ako u tom opisu štogod rečem, da nebude sasvim po hrvatski, nemojte zamjeriti, i nekažite: što nam kvariš jezik? Ja od Slovenacah po slovenski pišem. Kršćanska ljubav rada sve podnosi. Pročitavši u lanjskom „Leptiru" članak: „Ilirski kaptol sv. Jerolima u Rimu," mene su osobito dirnule besjede: „Godine 1618. porodi se velika pravda poradi pitanja, koje pokrajine slavenske imadu se razumievati pod imenom ilirskim, i koji prihodnici slavenski imadu pravo uživati koristi hospitala ilirskog? Ova korist sastoji ponajviše u tome, da svaki Ilir, pohodivši Rim, može tri dana zabadava stanovati i hraniti se u istome hospitalu, te da svaki od naroda ilirskog može izabran biti za brata bratovštine i za svetjenika sbornog. Spomenuta pravda riešena je napokon g. 1654. time, da se pod narodom ilirskim imadu razumievati samo stanovnici Dalmacije, Hrvatske, Slavonije i Bosne, a da se Kranjci, Štajerci, Korušci i Istrijanci, koji su htjeli takodjer pod imenom Ilirah to pravo zadobiti, izključiti imadu, budući da su onda u Rimu pod imenom Niemacah poznati bili."

Ovako se je tada od nas u Rimu sudilo, a sada će sv. otac papa drugo mnienje o nas gojiti, o čem nas uvjerava pastirska poslanica kneza-biskupa Antuna Martina, koja medju drugim kaže: „Put k apostolskoj stolici u Rim, koja je stup istine, i sredotočje sv. kat. crkve, k vidivomu poglavaru i obćemu otcu svih pravovjernih ići, sve sam dalje i dalje odlagao. Da me smrt nepreteče, a veća starost nezaprieči, upravo sam se sada odlučio na daleki i nesigurni put, a pred svojim odhodom hoću da se s vami oprostim, i da vam kažem, što imam osobito važna u Rimu opraviti, u onom imenitom gradu, na koj se vàs katolički sviet ogleda, u kojem su sv. Petar i Pavao našu sv. vjeru svojom častnom smrti zapečatili, gdje je mnogo hiljadah sv. mučenikah sv. zemlju, podlogu naše sv. majke katoličke crkve, svojom prolitom krvju porosilo.

„Kazat ću našemu sv. otcu papi Piu IX., kako je živa vaša vjera, i da medju Slovenci jošte do

sada neima krivovjerstva. Reći ću sv. otcu, kako dostojno vi Slovenci skrbite za ljepotu svojih crkvah, kako radi pjevate božju slavu, i podižete čast Marije; kako hvale vriedne su vaše bratovštine i sv. družtva, kako radi pomažete sv. misijam po inostranstvu.

„Prositi ću sv. otca, neka blagoslovi vjerne stanovnike naše ciele biskupije, da naša sv. katolička vjera po svih slovenskih krajevih čista i neoskvrnuta cvate. — Prositi namjeravam za blagoslov svim narodom našega carstva, osebice pak za nas Slovence, da nezazire narod od naroda, nezatira susjed susjeda, nedjela krivo brat svojemu bratu, da nam se neizvrgne naša narodnost u pogubnu neredność i smutnju, kako to žalibože po svietu u sadanje vrieme biva, te hudobni duh nastoji, kako će austrijsko carstvo po raznih jezicih i narodih u babilonsku pometnju na silu dovesti i razdvojiti, da onemogne mogućna Austrija, oda šta nas sačuvao dobri Bog! Svi smo djeca jednoga otca Boga; svi braća Isukrstova; nije razlike medju Niemci i Sloveni u Božjem kraljestvu, neka je ni u austrijskom carstvu nebude. Istina i pravica je povoljna Bogu; svim poštenim ljudem, jesu ove dvie mile majke dragoga mira, prave sreće i slave. Bog nam je dao!"

Odtud uvidit će jasno častni štioci „Kat. lista," da narodni duh i u plemenitih grudih naših duhovnikah klije, te se u svoje doba očituje.

Sada još kratak pogled na pokrajine, u kojih Slovenci prebivaju, i njihove biskupije s učionami i časopisi.

Slovenacah je ukupno do 1,211,290 dušah i to:

u Kranjskoj 432,890, u 30 okružjah s Ljubljanom;

u Štajerskoj 380,200, u 23 okružja;

u Koruškoj 92,700, u 11 okružjah;

u Primorju 226,100, u 13 okružjah i okolici tršćanskoj;

u Ugarskoj 49,350, u 2 okružja željezne i u jednom okružju zaladske županije;

kod Mletakah 30,450, u 4 okružja videmske krajine.

Slovenci jesu po vjeri poprieko rimo-katolici, izjam Nagoriško selo u Koruškoj, i 5 župah u željeznoj i zaladskoj županiji u Ugarskoj, a razdieljeni su u ove biskupije:

u ljubljansku s 20 dekanijah; biskup Jernej Vidmar u Ljubljani;

u lavantinsku s 24 dekanije; biskup Antun Martin Slomšek u Mariboru;

u sekovsku s 2 dekanije; biskup Otokar Maria grof Attems u Gradcu;

u kršku, s 10 dekanijah, biskup Valentin Wiery u Celovcu;

u goričku s 10 dekanijah, nadbiskup Andrej Gollmaier u Laškoj Gorici;

u tršćansku, s 7 dekanijah, biskup Jernej Legat u Trstu;

u videmsku, s 4 vikarije, bio nadbiskup Josip Trevizanato u Vidmu (Udine), a sada postao patriarka u Mletcih.

u somboteljsku s 3 dekanije, biskup Franjo Szenczy u Sombotelju.

Učilištah ima medju Slovenci: bogoslovnih učilištah 5, gimnazijah 8, tehnikah i realkah 8; narodnih učionah: u Kranjskoj 158, u Štajerskoj 189, u Koruškoj 94, u Primorju 136, u Mletačkoj 24, u Ugarskoj 27.

Časopisi izlaze: u Celovcu „Slovenski Prijatel," koj donosi crkvene govore, i „Glasnik," ljepoznanski list; — u Ljubljani „Zgodnja Danica" crkveni list, „Novice" narodni list, „Učitelski Tovarš," za učione.

Vrhu toga čitamo takodjer i ine jugoslavenske časopise. Posebnu napomenu i slavu zaslužuje u tom obziru Antun Wolf, župnik u Medvedskom selu, koj ima naručenih 11 časopisah kroz čitavu godinu.

Na Kiseloj vodi.

Slekovčev.

Pismo iz Indije. *)

Predragi velečastni otče!

Oba pisma Vaša primih, samo je drugo previše pusto, jer nekaže ništa o domovini. Buduć zrak u Agri meni neprija, odlučih jur odavna, čim se brže bude dalo, da iz nje izmaknem. Nu zadrža me tudier crkvena služba velikoga tjedna, koja je dosta krasno obavljena.

Na veliki četvrtak bijaše obslužavana zadnja večera ob 9 uri na večer svečano, na koju svečanost sakupiše se skoro svi protestanti, što jih žive u Agri, tako da je crkva bila puna. Ovi obredi katoličke crkve izmamiše mnogomu od njih, osobito ženskinjam, suze na pogled Spasiteljeve poniznosti, kako on u osobi svoga namjestnika u biskupskom ruhu siromakom pere i ljubi noge, čemu u protestantskom zakonu neima para. Na veliku subotu obavljao sam službu jake četiri ure po vrućini od 34°; jer sva proročanstva bila su pjevana i jer sam poslie krstitbe vode krstio osam odraslih: jednoga muhamedanca a sedam poganah, od kojih je jedan graditelj. Svim sam zajedno podielio sv. otajstvo krizme. Na Uzkrs bijaše služba po navadi. U bielu nedjelju dielio sam sv. krizmu na vojačkoj postaji Numilah, mjestu odaljenu od Agre šest englezkih miljah.

*) Pisao ga presv. biskup Angelik Bedenik velečast. otcu kapucinu Antunu Hainciu u Varaždin.

Sutradan 28. Travnja po davnoj odluci zaputih se ob 7. uri na večer iz Agre s dvjema bolestnim duvnama reda Isusa i Marije, koje po liečničkom prepisu moradoše promieniti zrak. Putovasmo na dvojih kolih s jednim upreženim konjem; na jednih ja s jednim bratom trećakom, a na drugih one dvie duvne. Konji mienjali su se za svakom miljom njemačkom, i tako kasom stigosmo ob 4. uri drugo jutro u Allyghur, gdje se svratismo u obćenito svratište (dakbangalo). Tudier počivasmo vas dan sbog vrućine, ter istom ob 7. uri na večer nastavismo put, dojdosmo drugi dan u Meerut, gdje se svratismo u kuću misionarovu, a na večer opet krenusmo prama Sirdhani, kamo došavši duvne odsjedoše u samostanu, a ja kod misionara.

Sirdhana bijaše njekoč stolni grad kraljice Begum Sombre, koja ostaviv se muhamedanizma dade se pokrstiti i postade misionarom prva dobročiniteljica. Ona je ovdje sazidala prekrasnu crkvu po obliku sv. Petra na Vatikanu, obložila ju dragim mramorom, sagradila uza nju samostan za duvne, odgojiteljice domaćih kćerih, digla zavod za domaće dječake, te oba nadarila zakladom od 264 tisuće u državnih obveznicah. Sutradan služio sam u toj crkvi misu, za koje sam imao kalež od suha zlata izkićen dragim kamenjem, a vriedan 15 tisućah forintih. To je dar iste kraljice. U crkvi je iste svietle kraljice grobnica, koja u Rimu izdjelana stajaše 400,000 forintih; nu njezin vlastiti grob u bližnjoj kapelici nije nego prosto djelo zidara. Ovo je ona kraljica, koja oporukom papi Grguru XVI. ostavi 100 tisućah dukatah za jednu misu. U Sirdhani najdoh 400 novih krštenikah, a do 50 katekumenah, koje je nerodica i glad od prošle godine natjerao ovamo. Na jesen, kad po svem apostolskom vikariatu naredim kanonični izvid, podieliti ću svim otajstvo sv. krizme.

Razvidiv sve, što sam imao razviditi, vratismo se opet svi skupa u Meerot, od kuda ob 7. uri na večer odosmo dalje i drugi dan ob 5. uri u jutro stigosmo u Roorkee, na kraj kolnomu putu. Tudier zamutismo se pune 24 ure; putnikah bo putujućih u brdine bijaše navalila množina, pak nemogosmo odmah dobiti nosaćih posteljah (palkis). Na 3. Svibnja uzevši sa sobom 35 nosiocah, 6 za svakoga, a 8 za me, jer sam težji od drugih, ostale da nam nose prtljagu, odputovasmo iz Roorkeea, ter putujuć vas božji dan (nosioce za svakom 10. englezkom miljom zamjenjivali su drugi) i noć stigosmo ob 3. uri u jutro u Ražpore, gdje su nam postelje bile zamienjene nosaćimi stolci, koji su vrlo lagani, pak onda zakrenusmo uz brdo. Puti su ovuda vrlo strmi, ali su nosci letili s nami tako hitro, kano da se ide ravnom ravnicom. Drugi dan u 8 urah u jutro prispjesmo u Mussoorie.

Vas kraj od Agre do Roorkee pukla je ravnica, da, dokle okom možeš dohvatiti, nevidiš ni malena brežuljka kano ni na ravnu stolu. Nikada, što sam živ i što sam vidio svieta, nevidih takove ravnice. Putevi su po njoj dobri, zemlja svuda obradjena, samo što tadá njive bijahu puste, jer je istom bila minula žetva. Sije se pšenica i ječam s većine; ovdje i ondje opazih snoplje žitka složeno u ogromne kupe kano kakove bregove; bila je baš vršitba — vrše volovi. Zelenile su se samo još one njive, gdje raste slador. Sladorica ili cukrenica sadi se svake godine, i to tako, da se stabalca razsieku na komade, te onda komad po komad zabada u zemlju. To se ima zalievati svaki dan, sbog šta ni nemože drugdje rasti, van uz vodu. Od Roorkeea do Ražpore zemlja je pusta, te nesigurna od divljih slonovah i tigrah; nu sada već, kad češće ovuda prolaze putnici, pobjegla je zvjerad dalje u planine.

Kako rekoh na 4. Svibnja došao sam u Mussoorie. Ovo mjesto leži kano u kotlu u gromadi brdah sačinjavajućih podnožak planinah, a na vrhu ovih brdah sagradjeni su stanovi za Europejce. Stanovnikah ima ovdje samo po ljetu, dočim je po zimi malo tko ovdje. Moja misija obsiže ovdje samo tri brda, od kojih svako imade prostora oko 100 ralih. Na najvišjem brdu od 7000 stopah ima misija 4 kuće, jednu za misionara, providjajućega duhovnom hranom vojake u bolnici; a druge tri davaju se u ljetno doba u najam. Na drugom brdu za 500 stopah nižjem stoji samostan duvnah i odgojilište plemićkih kćerih pod upravom istih duvnah, zatim kuća za njihova izpovjednika, gdje sada ja stanujem, a hranu dobivam iz samostana. Na trećem brdu iste visine kano ono drugo ima odgojilište za dječake plemićke; u njem ima sedam razredah i osam učiteljah. Obe učione i mužku i žensku uzdržavaju sami gojenci, plaćajuć na mjesec po 20, 30 i 40 forintih; misija dakle neima druge brige van za same sgrade. Ovi zavodi bijahu s prvine namienjeni samim katolikom, nu sada s veće strane uče u njih protestantska djeca, jer protestanti vole katoličku gojitbu, nego onakovu, kakova je u njihovih zavodih. U mužkom zavodu imade od 84 gojenca samo 28 katolikah, a u ženskoj od 80 opet samo 21.

Što da reknem o veličju ovih planinanah, s kojimi, kad bi se uzporedile švajcarske u Europi, moglo bi se reći, da su prema njim maleni brežuljci. Lanac gorah, što se od ovuda može vidjeti, penje se u vis do 25,000 stopah, pokriven je vječnim sniegom, koj se na njih već tisuće i tisuće godinah nagomilava. Najveći vršak, koj se od ovuda nevidi, visok je 29,000 stopah. Zrak je ovdje zdrav i umjeren, toplomjer kaže 16°, noći su hladne sbog blizine sniega. U ovih planinah jedva je, i to samo na mjestih, opaziti stienu, usuprot guste su šume, drvlje druge vrsti nego je u Europi. Ima do duše i europejskih voćkah, nego one su presadjene iz Europe. Takodjer neima ovuda ni europejskih pticah, osim orla, sokola, gavrana i grlice. Vrebca nisam još ni jednoga vidio.

Nikada morda nije koračio Hrvat na planine Himalaje; ota je slava bila pričuvana meni. Po svoj prilici stanovati ću ja ovdje većim dielom; na zimu spustiti ću se opet na ravnicu.

Milost G. n. K. bila vazda sa svimi vami. Amen. Molite se za me.

U Mussoorie na brdinah Himalaje 8. Svibnja 1862.

Vaš po Isusu
Angelik,
biskup ap. vik. agranski.

Viestnik.

Iz Zagreba. Mladići, koji žele u sjemenište nadbiskupije zagrebačke primljeni biti, imadu dne 5. Kolovoza prije podne doći na izpit, koj će se obdržavati u sgradi sjemeništnoj, a svoje molbenice, obložene krstnim listom, te školskom i liečničkom svjedočbom, najdulje dan prije predati sjemeništnomu ravnateljstvu.

Njekoliko izpražnjenih miestah u sirotištih zagrebačkom i požežkom popunit će se. To se stavlja do znanja dotičnikom s tom primjetbom, da će se u sirotište zagrebačko samo mladići za 4. i 5. a u sirotište požežko za 2. i 3. gimnazijalni razred primati. Molbenice, obložene istimi prilozi kako bi gori rečeno, imadu se predati do 20. Kolovoza u nadbiskupskoj pisarni.

— „Pozor“ pripovieda u svom 166. broju, da je od visokoga konzistorija zagrebačkoga izašla okružnica, u kojoj se crkvenimi kaznami prieti onim, koji bi izašli bez halje svećeničke; a tomu primjećuje, „da su ovdje do sada valjali isti zakoni koji i sada, pak se ipak naš sviet može sjećati ljudih, ne kapelanah, ne professorah, ne direktorah, nego nadzornikah svih učionah po Hrvatskoj i Slavoniji, koji se nisu skoro nikad vidjali u svećeničkoj haljini.“ — Istina je, da je ovih danah izdao ovdašnji duh. stol okružnicu na svećenstvo zagrebačko, u kojoj mu se nalaže, da se neodieva svjetovnom nego svećeničkom haljinom, — al bi se varao, koj bi mislio, da je to samovoljna naredba, ili novi kakov zakon. Okružnica ta samo je opomena na obdržavanje starijih naredbah, a osniva se na ustanovah sinode biskupijske Martina Borkovića četvrte od god. 1687. Cap. VII. de habitu Clericorum, — sinode biskupa Mikulića od god. 1690. u dodatku, — te sinode diecezanske držane pod Vrhovcem god. 1803., iz koje posliednje navest ćemo iz pogl. IV. ove rieči: „ — in horum sequelam, ne ullus sit excusationi locus, aperte declaramus, omnem Clericum Diœcesis Nostræ obligatum esse, constanter deferre Talarem Vestitum, ac Colare, habereque coronam patentem, ordini et dignitati correspondentem, nullo autem tempore licere uti vestitu brevi etiam modestissimo, nisi longioris itineris suscipiendi causa.“ — Ako si „Pozor“ badava razbija glavu te nemože nikako uviditi razlike medju onda i sada, osim možebiti tu razliku, da su ona gospoda mjesto reverende nosila frak, a sada je vidjeti po gdjekoju surku, — to mu pritičemo u pomoć, uvjeravajući ga, da je svećenstvo zagrebačko ne sada prvi put, već i prije ovakove opomene dobivalo, a i u ono vrieme, kada su njeka gospoda mjesto reverende nosila frak. Pače zadajemo mu tvrdu vjeru, da su ta ista frak noseća gospoda, premda se je jedan od njih služio običajem svoje dotične biskupije, svojim putem bila opomenuta, da toga više nečine. — U ostalom dajemo podpuno pravo „Pozoru,“ kada vrlo mudro tvrdi, da „niti može, nit ga je volja prigovarati naredbam, koje crkva u svojoj struci izdaje.“ Fiat, fiat!

— Knjigarna Lav. Hartmána u Zagrebu javlja predplatnikom na djelo: „Propovjednik, sadržavajući u sebi svete govore na nedjelje, blagdane i razne prigode od Vilima Švelca,“ da će 4. i posljednji svezak toga djela u nakladi iste knjigarne na skoro izaći. Predplatnina na ovaj svezak jednaka je prvašnjim, naime 1 for. 5 novč., za koje bezplatnu dostavu opremit će se odmah, čim knjiga izadje, predplaćeni otisci izravno dotičnikom; a na zahtievanje mogu se knjige dostaviti poštom tako, da će naručnici za nje tek kada im stignu cienu pošti položiti. — Buduć su mnogi od prvašnjih predplatnikah i kupacah ovoga djela svoje boravište promienili, s toga moli ih pomenuta knjigarna, da joj svoj naslov sa zadnjom poštom u plaćenih listovih doglase.

Od istoga pisca izaći će mjeseca Rujna t. g. šesti tečaj „Katoličkoga koledara za godinu 1863.“ te će se, ako priličnu prodju imao bude, svake godine nastavljati. I na ovaj koledar moći se je predbrojiti u knjigarni Hartmánovoj.

S. M. **U Rimu** dne 15. Srpnja. (Dopis.) Jeste-li moj prvi list od dne 15. Lipnja dobili? neznam, buduć nikakovih viestih niti novinah sve dosad nedobivam. (Nedobismo ga. Ur.) I od poslie je Rim u svetčanoj odori. Da nenapomenem ino, dan 17. izbora, dan 21. krunisanja sv. otca, dan 19. t. j. Brašančeva bi obslužavan tolikom sjajnostju, kolikom težko ikada; dok najposlie sve svetačnosti zaključi blagdan sv. apostolah Petra i Pavla.

Zaisto očevidna je kriepost od Višnjega ulijana u sv. otca, sedamdesetdvogodišnjega neizbrojenimi težkoćami borećega se starca. Svakdanje, tako rekav, službovanje u crkvi, svakdanje posebne i javne audiencije ne samo da ga utrudile nisu, već su ga, kazao bi, pomladile. Meni se je barem dne 23. Lipnja, kad bijah presretan posebnu audienciju imati, te iz istih svetih rukuh kolajnicu neoskvrnjenoga začetja B. D. M. dobiti — krepčiji, živahniji, ljubezniji — riečju: mladji vidio nego-li prije dvie godine. Bog ga uzdržao i kriepio dugo jošte i poslie konačne pobjede svete crkve!

Odmah drugi dan poslie Petrova odputiše se ponajviše biskupi iz svih stranah svieta k svojim stadom, te tako ostade i našemu kaptolu sv. Jerolima pripadajući stan prazan, nu ne bez spomenika. Pr. gosp. nadbiskup zadarski ostavi za uspomenu našoj crkvi bogati reliquiarium i još skuplje razpelo; presvietli pako g. krčki (veljski) biskup

Ivan Vitezić kaptolu obveznicu na 1000 franakah za jednu dne 4. Lipnja godimice pjevanu misu. Slava im!

Nu što me većma neg sve ino razveseli, to je sigurna po apost. vikaru g. Brunonu i drugih vjerodostojnih svećenicih donešena viest: da starac Sokolski, arcibiskup bugarski — prost od najmanje sumlje glede kat. vjere — trpi mučeničtvo strogoga zatvora, prije u Kerzonu sada u Kievu! Posredovanje francezkoga poslanika u Carigradu moglo bi bilo krvavo nesporazumljenje za sobom povući — pa s toga on ušuti — nu Bog Višnji sad pohadja krivca. . . .

Poslie dotiskanih triuh ogromnih svezah in folio „De Dominio temporali S. Sedis“ — obeća neumorni otac Theiner odmah pod tisak dati velikodušnom darežljivostju preuzv. g. biskupa Strossmayera objelodanit se imajuća: Monumenta Illyrica, kojimi će se mnoga tama u povjestnici jugoslavenskoj razpršiti.

Najposlie i tu osobitu ugodnost spomenuti moram, da je blago nebo — hoteći zapriečiti svaku bolest, koja bi se s neobične mnogim prisutnim vrućine poroditi bila mogla — kroz čitav Lipanj, a i sve do danas mienjalo izvanredne kišice i dobrostive oblake s hladnimi povjetarci tako, da još dosad teret vrućine niti pokusili nismo, — pače nit tolike vrućine jošte nebijaše, kolika znade u Vas o Ivanju biti. U svemu se vidi, da je Bog s nami; a ako je Bog za nas? . . .

Iz Poznanja. Nadbiskup Przilusky vratio se je 21. Lipnja iz Rima. Na željezničkoj postaji bio je dočekan od duhovničtva, poljskoga plemstva i množine puka. Ulaz u grad bijaše kano kakovo slavje. Pred kočijom na šest konjah jašijahu seljaci u narodnoj nošnji, a okolo kolah rivaše se puk glava do glave izkazujuć mu svaku moguću čast, a za koli sliedijaše nepregledna povorka boljarskih kolah. Sjajan ovaj doček nadbiskupa bijaše odlučna narodna demonstracija; jer poznato je, da je nadbiskup najmožniji zaštitnik odporne stranke. U Rimu primi ga sam papa osobitom odlikom, što su poljski listovi vrlo vješto znali protumačiti. Tako piše „Tygodnik katolicki,“ da je papa nadbiskupa odlikovao kano zastupnika i vodju naroda za interregnuma. Nadbiskup prvostolnik, kako je poznato, vodio je vladu Poljske do novoga izbora kralja. Pak i sbilja se čini, kano da Poljaci htjedoše proslaviti svoje medju-kraljestvo u osobi ovoga visokoga crkvenoga dostojanstvenika. — „Dziennik“ nosi govor nadbiskupa rečen poslie svečana dolazka u svoju stolnu crkvu sabranomu mnoštvu. Glasi ovako: „Hvalim svom dušom na sjajnom dočeku, na čemu vriednu hvalu izkazati težko da ću moći do groba. Ali zahvalna čuvstva mislim da mogu najboljma izjaviti tim, ako vam javim, o čem i što sam se razgovarao sa sv. otcem. Na 3. Lipnja ob 11. uri prije podne dobih kod njega pristup, te stupiv pred priestol sv. otca, izustih po prilici ove rieči: „Sveti otče! negledajuć na svoju veliku starost i tjelesnu slaboću došao sam ovamo, jedno, da Ti pokažem sinovsku ljubav, a drugo duboku poniznost moju prama glavi crkve. Došao sam nadalje, da Tebi, kako mi je dužnost, u glavu kažem: da je dvadeset milijunah Poljakah izpovjedajućih jednu istu vjeru i pripravnih s Tobom u težku položaju podieliti zadnji groš, u isto tako težku položaju, jer su njihovi ugovori i vladarskom riečju zajamčena prava na najbezobzirniji način povriedjena. Došao sam napokon, da u Tebe izprosim milost i apostolski blagoslov za me, za moje obe biskupije, za ono dvadeset milijunah Poljakah i za našu emigraciju.“ Žao mi je, što iz razlogah čednosti nesmiem javiti, što mi je sv. otac na to odgovorio; nu vendar toliko mogu reći, da je on meni i svim, koje sam zastupao, podielio po svojoj milosti najobsežniji blagoslov. Vjerujte meni, da nije bilo pape, niti će biti, koj bi se za naš narod većom gorljivošću zauzimao, nego Pio IX.; jer kada god govori o Poljacih, uzdahne od srdca tronut: „Poveri Pollachi!“ Po onom, što sam izpod ruke dočuo na Vatikanu, mogu vam po istini reći: da mi u Rimu imademo ljutih neprijateljah, koji naše najbolje namjere i najplemenitije narodne težnje drže za demagogičnu pogubnu rovariju nesluteću nu drugo, van da se smuti mir i poredak u državi, dà u svem svietu. Na koncu dajem vam apostolski blagoslov.“

Iz Rima. Lavalette nastavlja sveudilj kod pape uzaludne svoje pokušaje. Dobar vam stojim za rieči izušćene od Pia IX. kad mu je poslanik predstavio grofa Montebella. U njih ćete vidjeti gladki i uzvišeni njegov duh naproti lažljivoj opakosti. „Vi imate poslanika,“ reče papa obrnuv se prema generalu, „poslanika, kojega iskrenost ja cienim; on neskreće ni lievo ni desno, već govori uviek kako i misli; on mi s toga donosi uviek iste predloge, a ja mu kažem uviek iste prigovore, pak to ide nam vrlo dobro.“ Zatim obrativ se prama Lavalettu prida: „Dragi moj gospodine poslaniče! kažite Vi meni, ako znadete, kako je to, da uviek meni kao potlačeniku nudite predloge, dočim nikada ništa netražite od tlačitelja, kod kojega Vi toliko valjate? Morebiti da Vi priobćivate svoje misli turinskomu kabinetu u potaji; ali da se Vi očito i pošteno obratite na sardinskoga kralja, na njegove ministre i parlament, to biste sigurno dobili razgovetan odgovor, te biste znali, pri čem ste. Vjerujte Vi meni i po tom se ravnajte. Ovdje mi nemožemo s mjesta, jer nas veže obzir na vjeru, crkvu, pravo, poštenje i pravednost. Ondje su pokret, napredak i ona načela, koja sve dopuštaju, što zahtieva pohlepa za slavom, novcem i gospodstvom. Ondje su popustci lahki i naravni. Vi se morate, velim po drugi put, obratiti na kralja Sardinije a ne na papu.“ — G. L. Veuillot otišao je iz Rima. Papa ga zove u pismu na sestru ovoga glasovitoga pisca: „Virum religione non minus quam ingenio et doctrina præclarum.“ Primio ga je više putah te mu se pokazao vrlo naklon.

— Lavalette nije naprama kardinalu Antonellu bez posla. On je papi ponudio godišnju naknadu od tri milijuna franakah, što bi ju Piemont imao plaćati a Francezka za nju jamčiti, i što bi bila uvjetom za sporazumljenje. Kardinal Antonelli neće po nikakov način, da se u to upusti, nego odbi ponudu izjaviv se, da rimsko pitanje nije novčano pitanje, već da se tudier radi o pravu, o dužnosti i o načelu. Osim toga reče, da papinska vlada voli dar od ubogih nego od kraljevah. Lavalette došao je kardinalu po drugi put u pohode, da mu živo izjavi žaobu na biskupsku adressu. Kardinal je priobćio raznim francezkim biskupom svoj poslaniku dani odgovor, a taj je, kako se pripovieda, ovakov: „Čemu se čudite, gospodine poslaniče? Zar niste u napried morali znati, da će biskupi tako govoriti? To su one iste misli, koje su oni izjavljivali u mnogih javnih spisih, što su vam tako dobro poznati, kako i meni.“

— Dopisnik lista „Siècle“ dojde u razgovor s malenim Mortarom i onim duhovnikom, koj imade naročitu pazku na dječaka u samostanu „sv. Petra u okovih.“ Najprije vidje ga isti dopisnik u crkvi, gdje dvori kod oltara misniku, u čem se pokaza vrlo okretan. Kašnje sastade se s dječakom došlim na europejski glas za prostoga vremena u samostanskom dvorištu. Bio je obučen u crnu duhovničku haljinu, dočim njegovi drugovi nose biele haljine. Ima mu sada 10 godinah i 4 mjeseca, srednjega je uzrasta, mršav ali ipak niti boležljiv niti slab. Ima crnu, kratku a rudastu kosu, liepe okrugle oči s dugimi obrvami, čitavo obličje za znak samo židovsko. U samostanu zovu ga Edgardo, što mu je i prije bilo ime. Po sudu njegova učitelja vrlo je darovit, a uči osobitom marljivošću latinski. Dopisnik upita ga: da-li mu se dopada i da-li rado boravi ovdje? na što on odgovori: „si!“ Dalje nije mogao iz njega ništa izmamiti. Kada navrši sedamnaestu godinu, smjeti će, kako reče isti duhovnik, izići iz samostana; medjuto mogao bi i odmah izići, nego imade osobitu volju k svećeničkom staležu. Roditeljah si nevidja nikada više, nego jim piše po dva puta na godinu, da je umoli, neka bi se obratili; nu roditelji neće da mu odgovore na pisma.

Iz Turina. Biskupa orvietskoga zatvorili su nedavno radi pastirske poslanice, kojom tobož narod i zakon uvriedja. Sud ga je na slobodu pustio, al iztraga je u tečaju.

Iz Jeruzalema. Jur više godinah stoji na svih ugljevih oštećena i prodrta velika kuba crkve sv. groba u Jeruzalemu baš nad samim sv. grobom, izvržena ovako nepogodi vremena, pače što je još gore, izkvariše ju hotimice razkolnici tako, da ne samo ptice prosto mogu u njoj jatiti se, te prhati ovamo onamo, nego se još kiša izlieva baš pljuskom na preslavni grob i na pobožnike u njem boraveće. Pokle je o toj stvari diplomatičnim putem ovako i onako, a kako mislimo, na zapadu nikada odlučnom ozbiljnošću, „jer se radi samo o dva tri stara kamena,“ kako reče jedan prognani kralj, — razpravljano, prosuo se je po Jeruzalemu za katolike užasan glas, da su se napokon Francezka i Ruska, po osobitu prijateljstvu složene, te za novu potvrdu pobratimstva dogovorile, da na skupni trošak okvarene zidine poprave. U tom savezu manjka samo još treći drug, koj se je prije sam nudio, da će gradju sam i na svoj vlastiti trošak preuzeti, a to je Turčin. Skrovni glasovi, makar su bili oprezno čuvani, prodroše na koncu iz potaje tja u Europu, te su raznešeni u sviet po svih novinah. Ljudi, koji nerazumiju ote stvari, mogu se čuditi, kako se ono, što se u Europi i drugdje smatra kao težak trh, i na što se mnoge vlade nemareć za razgovetne ugovore i očitu svoju dužnost težkom mukom i poslie duge prepirke sklone, u Jeruzalemu drugačije smatra te rado preuzimlje na se. Da se taj riedki pojav razumie, treba prije znati ne samo to: od kolike je važnosti crkva sv. groba za rusku i tursku politiku, nego treba još poznati tursko državno i privatno pravo, a i macchiavellizam francezke vlade, koja u prkos svojim javnim obećanjem i liepim tiradam o svojoj zaštiti katoličke crkve, ovu ipak izdaje, i koja bi, kad je njezinoj politici u prilog, stupila u savez ne samo s Turčinom i najvećim razkolnikom na svietu, nego još i sa samim vragom. — Neradi se tudier za dva tri stara kamena ili za koj pedalj zemlje, nego za sve prave katolike i za njihovu najdražju krvlju gospodina Spasitelja i tisućah njezinih hrabrih vitezovah natopljenu zemlju, za najljepše spomenike kršćanstva i prosvjete; Ruskoj pako za važan stožer njezine pohlepne i skrovne politike. Jer po pravu u Turskoj obstojećem onaj je nedvojben vlastnik sgrade, koj ju je digao. Sagradi-li dakle Turska ili Ruska nevjerom razkolnikah podrtu kubu nad sv. grobom, to će one po tom postati i vlastnice, pak bi moglo doći do toga, da bi oni držeći ovu svoju imovinu za predragu katolike iz nje izrinuti te krvlju tolikih junakah zapečaćene ugovore, milostinjom sve Europe uzdržavane jednim mahom uništiti mogli. Tim pako, ako sve tri sile u savezu preuzmu gradju, neće se zlo ništa poboljšati, nego će se još pozaliti, jer k zahtjevom dvojice dojdu još zahtjevi trećega, koj se do sada nije odlikovao osobitom pravicom. Ovomu trećemu najvišjim je zakonom bakšiš t. j. mito, koje je pašam kano veći dio plaće ili naročito opredieljeno, ili ako to baš ne, oni se njega sbilja drže. Mi mislimo, da je u naše vrieme sve moguće, a čovjek, koj u Europi grobove apostolah Petra i Pavla i baštinu sv. stolice njezinim najljućim neprijateljem prodaje, taj može i grob Spasiteljev prodati razkolnikom i Turkom, samo da mu se po njegovoj želji plati.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 31. U ČETVRTAK 31. SRPNJA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI
KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Katoličko svećenstvo prama načelom vremena.

od I. U. u Dr.

Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam.
Ps. 126, 1.

U novije doba, gdje se radi, kako da se državni i družtveni odnošaji potrebam vremena primjerno udese, svatko se žuri, da se u tom nadje, svatko da koju reče — budi kako, i sve pozdravlja novije doba zorom bolje i ljepše budućnosti. Ima pako jedna vrst gradjanskoga družtva, kojoj se malo ne u obće i glasno prigovara, da za novi red stvarih dovoljne sućuti i u pokretu onakova i onolika učešća, kako bi se hotjelo, nepokazuje, dà na svukoliku je promjenu zlosrdna, ako i nenalazi probitačno, da se proti njoj izjavi. To je svećenstvo.

Članku ovomu jest svrha, da odnošaj katoličkoga svećenstva prema sadanjem položaju stvarih u obće razjasni, i položaj, koj mu njegovo zvanje prama vremenu označuje, predoči; jer ovomu se upravo njegovu zvanju krivnja prišiva, da novijoj dobi prijateljem biti nemože niti nesmie, ako i imade glede pojedinacah kao takovih po njihovu mnienju i nazoru častna iznimka. Prama ovom nazoru o duhovnom staležu u obće valjaju toli odprte i bezokolišne izjave, koli faktični dokazi o pristaji k obnovi malo ili ništa, te jesu — zaključuju — ili posljedak bojazni ili praktično izvedenje načela „gdje neima pomoći, iz nužde učiniti treba krieposť." Da vidimo, kako glase razlozi, koji za ovaj toli dvouman položaj svećenstva prama novijoj dobi govore, koji da ga uz glas, kojim se pozdravlja, sa svega srdca pristati prieče, te koji dotično nepovjerenje bi opravdati imali.

Katoličko svećenstvo, vele, predstavlja načelo stavnosti i nepomičnosti u crkvenom obziru; ono je kao takovo neprijatelj napredka, ote velike lozinke našega vremena, i prenosi ovaj svoj nazor i ćud s crkvenoga polja na političko; — u jednu: samo starinu drži dobrom i neprijatelj je svakoj obnovi.

Istina je — s njekoga gledišta zastupa katoličko svećenstvo, ili bolje katolička crkva osnovno načelo stavnosti i stabiliteta; ona se je toga držala kroz osamnaest vjekovah sried političkih olujah, koje priestolja i carstva razvališe. U ovom čvrstom držanju upoznava ona svoju životnu zadaću i svoje poslanstvo; s njim katolička crkva stoji ili propada. A što je ono, što si ona po nijednu cienu oteti neda, okrnjiti nepušta, vrhu čega ona svom snagom i skrbljom bdije i svojim slugam, da bdiju, najtoplije preporuča, nastrožije zapovieda? To je sv. vjera, kršćanski moral i samim božanskim utemeljiteljem podata uredba; to je božja ostava, od Duha sv. joj povjerena — vječno, neodstupno, nedotaknjivo dobro. Toga se crkva bude i mora držati, i tako isto njezini sluge. Ovaj posvećeni amanet crkve, ov —, kako sv. Pavao govori — depositum mora vrieme da bez traga mine sa svim, što donese i odnese, tvori i razori, te nikakovoj zemaljskoj sili podato nije, da šta na njem mienja.

Jeda-li je takovo načelo stavnosti, koje crkva i svećenstvo joj svomu zvanju vjerno brani, državi možebit pogibeljno? je-li tomu načelu u obće do države i njene zadaće? Nemora-li istina vazda i svagdje istinom biti, kod svih narodah jednom te istom? može-li istina, kako svaka tako osobito vjerozakonska i crkvena istina, kao najčistija i najviša u opreku doći s ustanovami u državi, samo ako su ove dobre i mudre? Nikada. Ona jih samo posvećuje i njihovo uvaženje predstavlja pojedinim gradjanom savjestnom nabožnom dužnoćšu. — Katoličko svećenstvo vidi ipak, kako je to u svako doba radilo, takodje danas u svo-

joj crkvi kraj vječna, nepromjeniva — jer Bogom postavljena — življa jošte njeki drugi, čovječji, koj — prosto budi rečeno — vremenu pripada, te zato promjeni vremena je podložan. Tà crkva nije nipošto nevidiva; njoj treba k riešenja njezinih nebeskih zadaćah i poslanstva takodjer čovječjih, zemaljskih sredstvah, zavodah i ustanovah. Da ova u obziru stavnosti u jedan te isti razred s dogmom i moralom stavi, to nije nikada svećenstvu na um palo. Sa svoga čovječjega gledišta može i smie crkva neprestano ići za napredkom kao i država, i ova mnogo upotrebljavana, mnogo zlorabljena rieč i za crkvu nije bez znamenovanja. Tko bi o tom dvojiti ili to nijekati hotio, nebi no gotovo neznanstvo povjesti dokazao. Istina je pako, da svećenstvo, crkvi svojoj vjerno oddano, oko napredka u svom djelokrugu nenastoji nesmotreno, jurišajuć interpellacijami i peticijami, da svećenstvo štuje i cieni starinu, te ju nesmie bez razloga žrtvovati niti sebi za volju, niti ikomu za ljubav. Samo Bogom postavljenoj vlasti pristoji u tom potrebita mienjati. Kada je bilo svećenstvo n. p. umnomu napredku u svojoj crkvi neprijazno? Kad su se veći i jači glasi za napredak dizali, ako ne upravo u naše novije doba, i tvrdilo se, da sliepa — budi još usrdnija — vjera prama našem vremenu nedovoljuje, već Apoštolova valja: „Svatko neka bude pripravan, da o svojoj vjeri razlog dati može.“ Što u crkvi vremenu nepripada; bude i mora trajati po sve vieke vjekovah, a što u obsegu vremena leži, bude stati ili propasti, kako hoće Gospod, i njegovoj se volji svećenstvo klanja. Dakle svećenstvu neprieči zvanje mu, da državi, bio joj oblik budi kakov, bude i ostane staležem vjernih gradjanah te polag silah sudjeluje u gradjenju i usavršivanju njenih uredbah. Kadno velika rieč „sloboda“ kroz narode jeknù, tada i crkvu i svećenstvo veselom nadom ona napunì, jer na mnogo miestah i crkva i svećenstvo robovahu i stenjahu u nedostojnih okovih, te dao Bog, da sloboda takodje za crkvu i svećenstvo joj bude istinom!

Dà i svećenstvo smie hljeti politički napredak svom dušom; jer sve, što zna i ima, naučì i primi kod noguh Onoga, koj reče: „Budite savršeni, kako je vaš otac u nebu savršen!“ — Katolička crkva, koja je postavljena, da nauk o savršenstvu gleda obćim dobrom čovječanstva učiniti, mjeri svoje uredbe i zakone mjerilom savršenstva. Zna ona, da je obvezana činiti i naredjivati sve, što je prema odnošajem vremena potrebito, da se božje kraljestvo na zemlji učvrsti i razširi. Uporabljuje ona svaki prokušan podhvat i proizvod izkustva, svaki pravi probitak znanosti, da nauk spasenja srdcu tim bolje utisne, da božje tajne u sve prostranijih krugovih plodonosnimi učini, da doskoči bludnji, odkrije laž, stegne strast.

Hoćemo napredak, nù na temelju riečih Apoštolovih: „Sve kušajte, a dobro zadržite.“ Voljni smo zidati, a ne rušiti, popravljati a ne mienjati, a to na načelih i to osnovnih, — ako neznate, pamtite — sliedećih:

Ako i stoji, da sljedbenici katoličke crkve pod vladom budi kakovom obstojati mogu, i u njoj (crkvi) najbolju uputu i ponuku k izpunjenju svojih gradjanskih dužnostih i porabi svojih pravah nalaze, — dokazom budi to, da katolik, nauku svoje crkve vjeran, odoljeti mogaše i pritisku ruskoga samosilja, i naći u metežih francezke republike mjesta blagodatnu djelovanju, — sa svim tim katolička crkva ničega se više nekloni, koliko političnoga nehaja (indifferentizma), koj je mržnje dostojan kao i nemâr u vjerozakonskih stvarih. Uz vjerozakon jest domovina i krug naših sugradjanah, koji svu našu ljubav, svu našu revnost iziskuju; radi toga glede pitanjah, o kojih dobro i zlo inih visi, nehajni biti nesmiemo; a svećenstvo katoličke crkve, koja se i za to obćenitom zove, jer vaskoliki život sa svom visinom i nizinom obsiže, nije bez načelah, koja ga na tom širokom polju čovječje radnje voditi imaju. Imade kršćanska politika, kô i kršćanski moral; nù kakogod moral čovječju slobodu netjera u okove, već joj polag vremena, mjesta i običaja široko, dà najšire polje dovoljuje: tako ima i u kršćanskoj politici najraznovrstnijim razvojem i oblikom mjesta. Crkva, košto nije malenkasta, tako nije niti malodušna: u kraljestvu Gospodinovu ima više stanovah. — To u obće, na pose pako osnovna načela, od kojih crkva odustati nemože, osim da se sama sebi iznevjeri, ova su: priznanje čovječje slobode i usavršenja, potreba zakona i stege, pokornosti i reda, jednoće i zajedničtva naroda, i neodvisnost crkve od države.

Sveukupan kršćanski nauk, sama crkva i djelo odkupljenja osnivaju se na slobodi čovječjega duha. Bez ove slobode neima zasluge niti krivnje, neima nagrade niti kazni, neima potrajnosti po smrti, neima odkupljenja, neima posvećenja, neima odkupitelja niti crkve. Svećenstvo radi toga nemože niti na polju političkom nikakova sustava niti ikakove uredbe odobriti, koja otu slobodu i sobstvenost čovjeka niječe, ukida ili ugnjetava. — Dočim je poganska kao i krivovjerna špekulacija kukavno teturala i bludila, samo nepokvareno kršćanstvo je po očevidnu svjedočanstvu povjesti nauk o slobodi do obćenita priznanja u vjerozakonu i životu donielo. Zato koga nebijaše stid kršćansku crkvu, t. j. katoličku neprijateljicom slobode potvoriti, neka znade (ako već nezna), da

je upravo ova crkva ne samo kroz sva stoljeća o ukinuću ili barem ublaženju robstva najsilnije radila, već i proti krivim reformatorom Luteru i Kalvinu članak vjere o slobodi na najsvečaniji način izrekla. — Koli uzoritom se pokazuje ova sloboda na mučenicih katoličke crkve! Nikakva majstorija lukava nagovaranja, nikakve prietnje niti obećanja, nikakvo milovanje niti nasilje nemogaše vjeru slavnih junakah promieniti, nikakve uze, nikakvi okovi, nikakve muke volju im na to sklonuti, da žrtvuju kumirom, koje prezirahu. „Možete nas doduše ubiti,“ vapijaše Justin, „nù ne predobiti.“ Jer veća od svake spoljašnje sile na zemlji jest nutrnja sila slobodne volje, kojom je svaki čovjek od Boga odlikovan, koja mu se ničim neokrnjuje; to je snaga slobodna izbora, koj takodje sa strane Boga nikakvu silovanju podložan nije. Duševnu volju milost božja doduše bùdi i nuka na dobro svako, ali ipak ovo djelovanje od strane Boga nedonosi sobom nikada nikakova silovanja, s kojega čovječjoj volji bi nemoguće bilo drugo koješta htjeti od onoga, na što ga božja milost pozivlje. Milost poteže, istina, nù nesili nikoga. Težko je više putah nagonu se opirati, ali ipak svagda moguće. Silovanje volje bitno slobodne protuslovje je; jer bi čovjek s takove predpologe usiljen bio koješta nehtjeti, što hoće, ili htjeti, što neće. Spoljašnja djela se na čovjeku silom izvesti mogu, ali u svetilište nutrnje volje nikakovo nasilje posegnuti nemože.

Divna bića slobode, koju sam Bog toliko štuje, da za nestegnuti ili ukinuti ju svojoj svemogućnosti njekim načinom granicu postavlja! Zato nit čudo nije, što su ljudi toli brižljivi za svoju slobodu, budi ako se uporaba njezina po jednacih nepravedno steže, budi gdje se kao sredstvo k sebičnim svrham po drugih zlorabi.

Koli dragocjeni, plemeniti dar je sloboda! Koli vriednim može ona učiniti čovjeka, koj ju pravo uporabi! Je-li se može što uzvišenijega misliti do razumna stvora, u slobodnoj ljubavi k svomu stvorcu obraćena nalik sunčanici dnevnoj zviezdi? Nu koli mrzkim postaje čovjek, kad slobodu zlorabi, i silu, kojom ga Bog obdari, proti svomu darovatelju upotrebljuje, kada u sliepoj mržnji vječnoj ljubavi ledja okrene, svjetlu božjega se sunca ukloni, a tminam u krilo leti! Sloboda je poput ognja, čija poraba blagodarnom i štetnom biti može. Koj umrli neraduje se, gdjeno se poput smrti tihe, crne noći veliko ognjeno tielo, koje suncem zovemo, izza pozlaćenih vrhah radja, i milim svjetlom sviet oda sna budi? Novi život se na zemlji radja, pogled sunca zasieva u čovjeku vedrinu i dobru volju, i on veselo polazi na radnju. Priroda u zimnom snu ukočena s tople se oduhe proljetna sunca pomladjuje, sile joj se kreću i ona razvija bogatstvo svoje krasote i svojih darovah u tisućoličnu cvieću i plodu. Zar nije to uzvišen pogled — liepa proljetna okolica, obasjana nježnim trakom sunčanim? Nù, gdje sunčana ova vatra u nutarnjoj Africi gorućimi traci čovjeka tjeme prži, vodena vrela izsuši, svako bilje i rašće, koje čovjeka hrani, čini usahnuti, piesak pod nogama mu do žara ugrije, prirodu na okolo pustoši te goletom bez utjehe i života pretvara — tko nevidi, kako takodje životvorno sunce, znamen ljubavi i blagosti, neprijateljem prirode i ubojicom ljudstva biti može? Mislimo si kraj najdražestnijega proljetnoga predjela strašnu pješčaru Saharu, i po tom djelovanje sunca stranom hvalimo, stranom kudimo. — Tako je isto sa slobodom i nje porabom: može dobra i zla, blagodatna i pogubna biti. Može kao sunčanim plamom glavu svetca obasjati, jer neima svjetlosti bez slobode; ali može i kao vatronosna munjavina užasnim udarom dušu ubiti, dà cicle narode u nesreću i biedu strovaliti; jer i grieh jest plod slobode. Te kakogod je istinito, da je čovjek slobodan, ma se i u okovih rodio, tako isto ako kada, a to u naše doba vriedno je uvaženja i to, da je, kako reče jedan pjesnik, groza nada sve groze čovjek u svojoj tlapnji!

(Konac će sliediti.)

Rieč o župi sv. Juraja na Trsatu.

Adversarii nisi refutati fuerint atque convicti, facile possunt simplicium corda pervertere (S. Isidor. l. 2 off. c. 5); error enim, cui non resistitur, approbatur (Episcopus Canariensis).

Bezimeni spisi pretresni i razsudni jesu proti zakonom ćudoredbe i povjesti, i zato jur za odgovaranje nesposobni. Tim zakonom neprotive se spisi naznačeni budi jednim samo pismenom vlastitoga pridjevka ili inoga shodnoga priimka osobi pripadajućega.*)

Neuzbuni toliko senjskoga dopisnika moja tvrdnja: da župe na Trsatu nebijaše do 16. pače 17. vieka, ko-

*) Mi smo protivnoga uvjerenja, držeći, da bezimene kritike nisu kao takove proti zakonom niti ćudoredbe niti povjesti, pa iskreno izpoviedamo, da nepoznamo tih zakonah, koji bi zabranjivali i osudjivali pretresne i razsudne spise samo zato, što su bezimeni. Komu je stalo do stvari i istine, a ne do budi čije ličnosti, taj gleda na *razloge*, a ne na *osobe*. Non quæras *quis* hoc dixerit, sed *quid* dicatur adtende, — opominje mudro Toma Kemp. ili tkogod je napisao knjige de imitatione Christi. Po našem mnienju samo oni pretresni i razsudni spisi protive se zakonom ćudoredbe, koji potičn iz mržnje ili druge opake ponuke, koji su strastno, pristrano i lažljivo spisani, kojimi se kane postignuti nepoštene svrhe; a takovi spisi nećudoredni su, bili oni bezimeni, ili se obilježili kojim pismenom prezimena, ili priimkom piščevim (odkud ipak možebiti većina nerazabire pisca), ili ma baš se podpisao pisac debelimi pi-

liko što uzdignuh glas proti onim, koji jur od davna nastoje odstraniti s Trsata zakonite ter odlukom frankopanske obitelji i sv. otacah papah kao i njekih kraljevah vječite oskrbnike — Franjevce. Ja niti sam podkupljenik niti nagovorenik, niti su trsatski Franjevci ikada bili buntovnici puka, najmanje pak sada, kada se prama svemu previše trpno obnašaju, što im i ostala braća zamieraju; nego je meni dužnost govoriti, jer bi se naša šutnja mogla razlagati i smatrati kao nepouzdanje u obranu naše stvari ili konačni poraz naš. Ili zar nebude slobodno nam braniti se, kad je drugim slobodno na nas nasrtati? Govorit ćemo dakle i to odprto govoriti, kad god nam se potrebno uzvidi, da svojom neshodnom šutnjom neuvedemo u smutnju mnoge dobre (sr. Katol. list. I. 386.). Neque enim, si pro dignitate dicere non possum, propterea silebo (S. Greg. thaum. in or. ad Orig.).

Senjski dopisnik hotjaše me osramotiti, ali me sl. uredničtvo dično opravda. Zato odustajem od obrane svoje osobe a i nepravedno obiedjenih trsatskih Franjevacah, pa ću ovdje senjskomu dopisniku reći samo toliko:

1. On hoteć dokazati postanak trsatke župe, navede njekoliko riečih za istinitost, da je bogorodičina kućica sbilja bila na Trsatu, koj dogodjaj bi Sladović (str. 252.) skoro bajci pripisao, te učiniv strašno velik i nenaravski skok zaključi (to se zna sasma po svoju) iz toga dogodjaja, da je trsatska župa jur g. 1291. obstojala. I to pokriepi pečatnicom Nikole V., u kojoj neima ni spomena trsatskoj župi.

2. Dokazi „ut ajunt“ i slični već s toga nevaljaju, što su jako nestalni i sumljivi, i što nisu uzdignuti niti na viši stupanj vjerojatnosti.

3. Sjegurno al ponizno pitam senjskoga dopisnika, što je hotio dokazati Krisperom, Ruešom, Šlatarom (Karlovčaninom?), Kočevarom, što-li onim talijanskim spisom? Valjda to, što bi gdjekoj pokušao iz Vascottovih crkvenih povjestih i pravicah odobrenih od još većih uglednjakah, da se moja država zove sgoljno „kranjska,“ kako Vascotti nepravo uzpisa, a ne „hrvatsko-kranjska,“ kako je po zakonu i pravu. G. senjski dopisnik zaboravi, što prosuditelji knjigah odobravaju u istih. Ako spomenuti odobritelji toliko odlučuju u povjestnih dogodjajih, onda su suvišne rieči sama Pascona u Historico progressu, na str. XIII., te neosnovane sve naše tvrdnje o hrvatskih Frankopanih, koje Talijan Pasconi *) pripisa svojemu narodu. Što-li napokon Drom. Pletzom, *) u kojem neima nikakve sjene o kakvoj župi ili župniku na Trsatu, da niti išta o Skendru Gjorgjiću.

Prelazim na samu župu sv. Jurja na Trsatu. Njeki šematizam sl. senjsko-modruške biskupije piše, da je spomenuta župa postala jur g. 1280. Da tomu nije tako ni po gotovu, svrha je dokazati ovomu sastavku mirnim načinom brez srdjbe i osvete i pristranosti prema nauku sv. Augustina: quæratur veritas, sed regnet caritas.

Kad bi posvećena bogorodičina kućica nedohitnom odredbom božjom bila donešena angjeoskimi moćmi u naš kraj, našemu narodu na velu utjehu i pomoć, te za dokaz toga bio gradski svećenik frankopanske obitelji na Trsatu Skender Gjorgjić od svoje dugotrajne bolesti čudotvorno oslobodjen, i sva stvar iztragom i presvjedočbom dokazana i posvjedočena, s česa je oda svud bogoljubna puka grnulo na Trsat, koj od sada posta glasovitim milostištem, — to je bogougodni knez i ban Nikola Frankopan, budnć preprriečen raznimi državljanskimi poslovi, zbog kojih nemogaše podignuti po želji uz crkvicu hrama i staništa za osoblje, kojemu bi bilo obskrbljivati to milostište, izručio medju tim isto milostište grobničkomu župniku, pod kojega duhovnu vlast spadaše Trsat sa svojom okolicom. To se dosta jasno ponimlje iz Glavinićeve trsatske povjesti, onda iz Francetićeve trsatske okrunjenice (str. 11.) i iz državina zapisnika od o. Mavra Fajdige sastavljena, koji svi tri razgovetno i odlučno govore, da je grobničko svećenstvo kano vlastito uz pripomoć bakarskoga i stranom riečkoga to duhovna to redovna providjalo trsatsko milostište. Nu jerbo senjskomu dopisniku Pasconi naravski tolikimi uglednjaci povlašćen vrlo mnogo važe, s toga evo mu Pasconova dokaza, koj poklam bi pripovjedio, kako je hrvatsko povjereničtvo iztražilo i osvjedočilo se ob istinitosti sv. bogorodičine kućice na Trsat dojedrile, dodaje ove vele važne iz trsatske samostanske pismare izvadjene rieči: „ne autem beatissima domus interim debito destitueretur honore, custodem ejusdem instituit (t. j. knez i ban Nikola) reverendum dominum *Joannem a Grobniko*; ac clero itidem grobnicensi *utpote suae jurisdictionis* viciniori tradidit officiandam“ (sr. Triumphus coronatae str. 28.). Odtud je bjelodano, da niti je bio Skender Gjorgjić župnikom, niti je bilo na Trsatu župe.

Premda bi to jur dosta bilo za senjskoga dopisnika, to ja ništa nemanje još dalje sliedim samu stvar, i opetovano tvrdim: da niti je bio Skender Gjorgjić ikada župnikom trsatskim, niti je na Trsatu obstojala župa do Martina Frankopana bezdjetnoga; ali niti poslje ovoga vremena neposta možda tja do prvih desetakah 17. vieka. Što ako izvedem prema povjesti i povlasticam, smiem se

smeni. Usuprot ima takovih okolnostih, u kojih razboritost i razlozi ćudoredja preporučuju, kadšto zahtievaju, da pisac svoje ime neizmetne. Tà ćudoredba nalaže, da se ista istina zašuti i pritaji, kada god bi njena izjava na štetu i pogubu biti mogla. Zakoni povjesti traže, da se pisac tada imenuje, kada pripovieda o sgodah, kojim bijaše vidok, da čitatelji o njegovoj iskrenosti i dostavjernosti suditi mogu; kad te okolnosti neima u spisih pretresnih i razsudnih, mogu isti bez povrede zakonah povjesti biti bezimeni. *Ured.*

*) Pasconi nije bio Senjanin, kako je pogrešno napisano u Leptiru za g. 1860. na str. 207. Država hrvatsko-kranjska pozna 4 Pascona; ali su svi bili ako ne Goričani a to od Gorice.

*) Rukopis spisa pod Pletzovim imenom i ugledom, izda najprije u Pletzovih crkvenih novinah a onda posebice u Ljubljani g. 1839. sastavi p. Fajdigi državnik o. Ferdinand Vonča u Studenom g. 1837., te se sada čuva u mene.

nadati, da ću i dokazati starinu i jamačni početak župe sv. Juraja na Trsatu.

Skender Gjorgjić nebijaše župnikom trsatskim za došastja bogorodičine kućice na Trsat:

a) jer ga Glavinić a po njem i Francetić, najstariji trsatske milostnice povjestnici, nazivlju prosto svećenikom te niti dušobrižnikom niti župnikom;

b) jer ga mnogi ini pisci to domaći to inostrani tako nazivlju, i

c) jer ga njeki inostrani krste i biskupom, kako to Fajdiga potanko navodi, razglaba i pretresuje u državinu zapisniku.

Ou nebijaše župnikom na Trsatu; jer je

a) knez i ban Nikola predao mlado trsatsko milostište grobničkomu kao vlastitomu župniku pod duhovnu upravu, česa gotovo nebi bio mogao pod nikakov način učiniti, niti se grobnički župnik Ivan usmjeliti isto primiti, kad bi na Trsatu obstojala bila župa;

b) jer bi se tim povriedila župnička pràva, a trsatski župnik potužio se proti takoj nepravici, te bi bezdvojbeno i obladao bio;

c) jer do g. 1431. nebijaše crkvica sv. Juraja na Trsatu ni župnicom ni podružnicom nego samostalnicom bogoljubne obitelji frankopanske pripadajućom trsatskom gradu. To ćeju odriešitije dokazati sljedeće povlastničke izvodnice.

Što pako mnogi pozniji pisci krste Skendra Gjorgjića župnikom, tomu se ima tražiti razlog u povjestničkom načinu pisanja. „Mos est quippe scriptorum, ut in antiquis locis rebusque describendis recentiora potius et suis temporibus usitata quam vetera et obsoleta nomina adhibeant“ (Farlat. I, 7.). Etenim „neque inauditum neque inusitatum est historicos, cum de rebus vel antiquissimis scribunt, res ipsas regionesque, in quibus gestæ sunt, nominibus recentissimis afficere, quæ posterioribus ætatibus primum adhiberi cœperunt et communi in usu atque hominum litteris ac sermone versari“ (Isti I, 119).

Kad se je pak pobožni Martin Frankopan bezdjetan sa suprugom Uršom, da izpuni zavjet svojega predja Nikole, odlučio podignuti uz kućicu hram i samostan, te ga predati bosansko-hrvatskim Franjevcem, za onda malo ne u svem serafinstvu najglasovitijim, tada su i grobnički svećenici, pod kojih duhovnu vlast spadaše zakonito Trsat, te koji jedini obavljahu trsatsko milostište uz pripomoć bakarskoga i stranom riečkoga svećenstva kroz 159 godinah (na što Glavinić i Fajdiga postavljaju osobitu važnost) predali spomenutim redovnikom isto milostište te sve dužnosti, službe i opravice s istim skopčane. S g. 1453. *) preuzeše Franjevci to milostište te — al puštajmo govoriti Pascona senjskomu dopisniku vele važna: „in ipso igitur adepti incolatus et captæ stationis limine iidem fratres minores sese ad animarum captanda lucra ex asse consecrarunt, et seraphici spiritus ardore inflammati restaurata prius inter incolas loci illius catholicæ pietatis observantia, indefessa dein catechismi traditione, prædicatione verbi Dei, atque sacramentorum administratione cunctos tam domesticos quam alienigenas ad amandum Deum et custodiam mandatorum ejus provocabant, introductaque demum psalmodia diurnis pariter ac nocturnis *) temporibus Deum, ejusdemque gloriosissimam Matrem alternantibus vocibus et religioso modulamine glorificabant sicut et ad hæc usque tempora (1744) pari studio ac devotione sanctum nomen ejus benedicere et laudare non cessant.“ **)

Pa to su sve izvršivali i mogli izvršivati nedirajući vendar u župnička prava, koja pak nesastoje u tom, da nebi smjeli redovnici u svojih crkvah izpoviedati, propoviedati ili ovršivati inu božju službu, ili da bi župnik po volji vladao s redovnici te im n. p. prepisivao, kada i kako imaju misiti i t. d. u svojih crkvah. Trsatski Franjevci, puštajući u miru ostala župnička prava, imaju pravicu nezastarjelu i svedjer živuću pokapati mrtvace na svojem na Trsatu jedino obstojećem pokapalištu, a svaki Trsaćanin imajući u kući mrtvaca po njekoj frankopanskoj odredbi dužan ih je pozvati na sprovod i tom prilikom podieliti svaku pojedinu jednu voštenicu.

Nu ne samo to, nego i crkvica sv. Juraja stoji na zemljištu od sama Martina Frankopana dosudjenu trsatskoj milostnici, dakle samostanu u obsegu. Evo Martinovih riečih: „deinde per viam publicam (t. j. medja bogorodičina zemljišta ide cestom) ad angulum capellæ nostræ s. Georgii penes castrum ex parte orientali“ ***). Kojimi riečmi zahvati on crkvicu sv. Juraja pod obseg zemljišta trsatskoj milostnici i Franjevcem darovana, kako to dvoja povjereničtva kraljevića Ferdinanda III. pripoznaše te zakonom obezbjediše proti Gašparu Knežiću, trsatskomu najamniku, koj je uznemirivao Franjevce u njihovu zakonitu posjedovanju i dobarah uživanju, te postaviše za vječiti spomen nasried varoša Trsata medjaš kameniti stup sljedećega nadpisa: Termi(ni) Fund(ationis) Ecclæ B. V. in anno MCCCCXXXI. Lap(is) pos(itus) anno MDCXII. sub S(erenissimo) A(rchiduce) Ferd(inando); to isto pripoznaše i zemljomjeri prošle godine.

Iz toga se dvoje izvodi: 1. da je crkvica sv. Juraja na zemljištu trsatskoga samostana kao što i sve one kuće, što su na zapadnoj strani ceste, o čem nitko uk nedvoji, što dokazah; i 2. da je crkvica sv. Juraja bila za Martina Frankopana 1431. gradska crkvica „capella nostra s. Georgii penes castrum“ dakle niti podružnica niti župnica, što je takodjer dostatno dokazano iz zakladateljevih riečih, kojih niti Knežićevi napori nemogahu izvrnuti. Čim je, nadam se, dostatno dokazano,

*) U Leptiru za g. 1860. na str. 147. tusta je pogreška gledeć zakladnika i postanka trsatskomu samostanu.

*) Noćna i kričeća molitva kano zdravlju škodljiva pretvorila se uslied dvorskoga ukaza od 21. Srpnja 1780. u glasnu molitvu.

**) Sr. Historici progressus etc. str. 19, br. 5. i Triumphi coronatæ str. 205, br. 21.

***) Darovnicu vidj u Farlata IV, 101. i Greiderera II, 665 slj.

da do g. 1431. župe sv. Juraja na Trsatu nije bilo, van ako se uzme, da je osim gradske crkvice sv. Juraja obstojala još druga koja sv. Juraju M. posvećena i ta bi bila župna, što je pak svietu skroz nepoznato.

Nu mi je još u kratkom razložiti, u kojem po prilici vremenu posta trsatska župa sv. Juraja nakon 1431. godine.

Dok je frankopanska obitelj upravljala gradom Trsatom, nije obstojala nikakva župa na Trsatu; jer Frankopani ne samo da nisu ništa odtrgavali od zemljišta jednom trsatskoj milostnici poklonjena, nego su ga jošće pomnožavali i osjeguravali te po kraljevih i papah dali sjegurati i obezbiedjivati. Jer je crkvica sv. Juraja bila u obsegu zemljišta, što ga je Martin Frankopan bl. Gospi poklonio a dvoja kraljevska povjereničtva zakonito ga proglasila i pripoznala, po čem ako bi i bila ta crkvica prije župnicom, to bi od sle bila prestala biti takovom, budući da je postala ovisnom od bogorodičina hrama a odnosno od Franjevacah. I jer je, što je najvažnije, od sle gradski svećenik obitelji frankopanske na Trsatu bio dužan djakonovati samostanskomu predstojniku u svih većih preko godine blagdanih. Ot. Mavro Fajdiga naš ljetopisac zabilježi u državinu zapisniku na str. 530. slj. medju ostalimi, da je gradski svećenik bio obvezan djakonovati trsatskomu starosti: 1. na božić kod svih trih misah; 2. na cvjetnicu i na veli petak djakonovati i s propovjednice pjevati po hrvatsku muku i smrt gospoda našega Isusa Krista; 3. na uzkrs i u nedjelju po tielovu djakonovati ter sva 4 evangjelja po hrvatsku pjevati. Česa do istine nebi bio mogao činiti, kad bi bio župnikom, niti bi se ponizna serafinska zadruga na toliko bila usmjelila, da bi bud' i od podložnika si Petrovca mogla zahtievati takova šta, kad nebi bila bogoljubna frankopanska obitelj toli nježno ljubeća serafinski red tako hotjela imati. Od kud dosta jasno sliedi, da je bio samostan poglavarom ne samo crkvici sv. Juraja, nego i njekim načinom gradskomu svećeniku.

Na dalje valja znati, da su trsatski Franjevci nedirajući u ostala župnička prava do najnovljega vremena sami vodili prošecije po Trsatu na Markovo i na tako zvano malo tielovo, da su sami pokapali budi iz koje mu drago župe na svojem pokapalištu sve one, koji su se hotjeli, pri čem ini župnici nisu gubili baš ništa.

Ali poklam je njekim čudnovatim načinom grad Trsat dobio druge gospodare a slavna se frankopanska obitelj, koja je za domovinu i za sl. habsburžki dom stekla neprocienjivih zaslugah, žalostno dotrgla s jedne,a s druge ruke poklam je sl. hrvatska država presv. križa u čestih turskih ratovih i još više u zanešenih protestantskih nastojanjih bila poizgubila malo ne sve samostane i osobljem tako nizko spala, — pošto se je bila prije skoro jedina starala o duševnu pastvu navlaš modruške biskupije od turskih navalah tako napastovane, da ni u njenu obsegu vlastiti biskupi nisu mogli sjegurno boraviti, — da skoro samu sebe nije mogla uzdržati naročito, jer se je sposobnijim bilo podpasati na djelo proti luteranom te u i okolo Samobora to u Istri i u Primorju, i jer se je s druge strane preustrojba počela uvoditi u serafinstvo, da bi se predusrelo mahu onih, koji su hotjeli više umovati nego se pristoji prezrevši na obću zabunu mudre Leona X. odredbe. K ovoj preustrojbi naši otcevi učiniše prve korake pod Glavinićem g. 1610. i 1617.; prema njoj nebijaše im dopustjeno upravljati župami. Tim nekanim reći, da je na Trsatu župa jur obstojala, nego da je gradski svećenik na Trsatu, budući da i onako nije više bio takovim po stvari u tih okolnostih budi s tihom budi s naročitom dozvoljom trsatskoga samostana kano vlastnika crkvice sv. Juraja počeo voditi prošecije, dieliti svetotajstva i po tom postajati njekako samostalnim te se uz rastnju puka primicati župničtvu. I budući da je dobivao živež i plaću i sve potrebito od kralja kano gradskoga vlastnika, to se i s prvce prozva samo naslovnim kraljevskim ili carskim župnikom i to tekar njegdje u 17. vieku, kako se obilno skazuje i razglaba u zapisniku države hrvatsko-kranjske, iz kojega je sve to izvadjeno. Ali postav on tako naslovnim župnikom ili ga ti nazoveš podružnikom, znao je i stara prava samostanska, te ih i za dugo poštivao svagda priznavajući samostan za vlastnika i gospodara crkvice sv. Juraja navlaš tim, što je još u prošlom vieku samostanskomu predstojniku djakonovao, do česa se gotovo nebi bio mogao sniziti, da je bio samostan podanik crkvici sv. Juraja. Valja i to znati, da su Franjevci prvi bili, koji su župnu školu na Trsatu uzdržavali i to u samostanu upravce tako, kako i u Karlovcu sve do generala Becka, koj je, kako veli isti Fajdiga, „ad acquirendum sibi nomen grande“ stao teutonizirati Karlovac, te oduzeo narodne škole Franjevcem (kojim ih biskup Petretić skupa sa župom pod privremenim državnikom ot. Mihaljem Bošnjakom *) izruči, a predao ih Piaristom, koji su ih medju tim na skorom izgubili, jer su se Karlovčani protivili svaku njemčarenju.

Zaključujem po Ciceronovu: „atqui vel hoc testium satis est, vel nescio, quid satis sit.“

Budući da je dakle crkvica sv. Juraja na Trsatu, kako je dokazano, na zemljištu trsatske milostnice, kojoj ju njeki još dan danas uz prkos rimskoj odluci te želji to duhovne to svjetske vlasti nastoje nasilno oteti, to nemogu dosta uzvisivati svoga slaba glasa, da se daje svaku svoje a u božje i bogorodičino nitko da nedira.

br. *A. P.*

---

*) Budući da je g. 1656. državin sabor zbog predsjednikove pogreške bio proglašen nevaljalim, to je ot. Angjeo Mihalj Bošnjak upravljao hrvatskimi a na istom sboru izabrani ot. Sigismund Beltram kranjskimi samostani do apostolskoga naredjenja (1658.). Na taj dogodjaj dodjem ja drugi krat i dokažem istinitost Krčelićevih riečih navedenih na 79 str ovoga lista pismom ot. Pavla Langera državnika na Leopolda I. upravljenim.

Dopis.

U Ramljanih dne 19. Srpnja 1862. Primio sam več njekoliko brojevah Vašega lista ovoga mjeseca, i čudim se, što ništa nejavljate o svečanosti, koja je bila u Otočcu, kad je presvietli gospodin Venceslav Soić, biskup posvećeni beogradski i smederovački, preuzvišenoga našega gospodina biskupa barona Mirka Ožegovića suffragan ondje bio i svetotajstvo berme podieljivao. Ili Vas morebiti još o tom nitko obaviestio nije? Radi toga evo ja se latih toga posla, koliko moje slabo perce dopustilo bude, kada neće nitko drugi; škoda bo bila bi, da katolički sviet o tom ništa neznade.

Presvietli dakle gospodin biskup krenuo je iz Senja, kako ste već objavili, dne 2. Srpnja ob jedanaest urah u jutro. Ob trećoj uri po podne srećno je došao preko Vratnika na medjaš ovoga kotara otočkoga, gdje ga je dočekao kotarski podarcidjakon g. Josip Mažuranić s njekoliko župnikah, i pozdravio ga liepim slovom od strane svega kotara, koj pozdrav presv. gosp. radostno je primio i svoje zadovoljstvo sebi prirodjenom blagorečnosti izrazio. Malo bliže čekao ga je gosp. podpukovnik Adler s častnici sl. satnije brložke. Presv. g. stupio je iz kolah i srdačno se s ovom gospodom pozdravio. Na brložkom mostu dočekali su presv. biskupa trgovci i gradjani otočki, s kojimi se isti opet bratinski pozdravio, zahvaliv se na česti sebi izkazanoj. — Na cesti, koja vodi u Brlog, dočekao je pres. gosp. s pucanjem prangijah u slici provoda ili procesije puk župe brložke sa svojim župnikom g. Pahekom u crkvenom odielu. G. župnik je presv. biskupa liepim slovom pozdravio i na koncu poklecnuo on i vas puk njegov i zaprosio od presv. gospodina sveti blagoslov, koga jim je s otčinskim nagovorom i podielio.

S velikom povorkom kočijah došao je presv. biskup župnoj crkvi u Kompolju, gdje ga je opet g. župnik Ambroz Brozović s pucnjavom mužarah i velikim množtvom puka pozdravio i u crkvu upeljao; a ovdje potlam je presv. gosp. svoj blagoslov podielio, pregledao crkvu i njezino odielo, svratio se je za časak u župni stan, a u njem ga je zatekao ovdje obće ljubljeni presv. gospodin brigadir general Medel u podpunoj paradi sa svojim adjutantom, koj mu je na susret išao. Poslie srdačna pozdrava posjeda-li su svi opet u svoje kočije i išli dalje. Na medjašu otočkom dočekaše gg. častnici satnije otočke presv. gosp. i pozdraviše ga, a on je sebi prirodjenom uljudnostju opet pozdrav vratio. Pet satih po podne udri, a pres. g. biskup prispie s velikom pratnjom kočijah u Otočac u štopsko mjesto, kapelici sv. Ivana Nepomuka. Sad se nije moglo dalje voziti od silnog naroda, koj se je ondje sakupio bio. Tu su bili cehi majstorski sa svojimi zastavami; tu je bila školska mladež sa svojimi učitelji i zastavami. Tu su bila neizbrojena gospoda obojega spola; tu je bio vas puk župe otočke sakupljen; tu je bilo redovničtvo svega ovoga okružja u najljepšem crkvenom odielu s baldakinom, zastavami i propeli crkvenimi. Pres. g. biskup stupio je iz kočije, unišao u gori spomenutu kapelu, ondje pomolio se, zatim išao pod sjenicu, koja je na trgu priredjena bila, i potlam se je ondje obukao u svečano odielo biskupsko i stupio pod nebnicu, pozdravio ga je mjestni župnik g. Josip Mažuranić kratkim no srdačnim govorom, na koncu koga vas puk i svi ondje sakupljeni izza svega glasa zavikaše tri krat „živio!“ Zatim pres. g. duljim i otčinskim govorom zahvali se na tako krasnom dočeku, i obeća, da će mu taj doček do smrti na pameti biti i da će nastojati, da ovu sebi izkazanu ljubav u svakoj prigodi ljubavju vrati. O da Vam je bilo moguće ovdje biti, i svojim očima vidjeti, koliko je tu očijuh suzami natopljeno bilo, u istinu rekli biste bili: non inveni tantam fidem in Israel. — Pošto biskup doće, zapjeva mjestni župnik pjesmu „Tebe Boga hvalimo,“ zazvoniše zvona po svih crkvah otočkih, zagrmiše prangije, zasviri vrla banda otočka, uredi se više hiljadah ljudih u veliku procesiju, dvanaest u bielo odjevenih nedužnih djevojčicah obkoli nebnicu, i iz liepih košaricah, koje na ruki nošahu, sipahu cvieće pred noge pres. biskupu. Ovako svečanim uvodom, koj je više od pol ure trajao, jednako pjevajući misničtvo, udarajući banda, zvoneći zvona, pucajući prangije, išao je biskup u crkvu, kod velike straže, koja je na oružju stajala, dočekao je pukovnije zapovjednik g. Prodanov sa svim ovdašnjim bez razlike zakona častničkim sborom, koji odkrivenih glavah, kad su pozdravili biskupa, svi se za nebnicom pridružiše provodu i dodjoše u crkvu, gdje do konca funkcije ostaše.

U crkvi kad pres. biskup vodom blagoslovljenom puk blagoslovi, odmah orgulje počeše svirati i četiri umjetno složena glasa pjevahu prepisanu antifonu „Sacerdos et Pontifex“ u hrvatskom jeziku; pres. pako g. biskup, potlam je dovršio propisane molitve, obrati se prama puku te poduljim i krasnim govorom dokaza cilj svoga apostolskoga djelovanja tako bjelodano, da je sve slušateljstvo tronuto bilo; mnoge su se suze na očijuh biseriti vidjele. Na koncu podieli biskupski blagoslov, te u provodu krene prama groblju, koje kada je blagoslovio, opet se je vratio u crkvu, pregledao oltare i crkveno ruho, i već je sunce zapalo bilo, kad je išao u župni stan, da odpočine. Da-li odmah je pred isti župni stan pristupila ondašnja banda i do jedanaeste ure noći igrala najugodnije komade. Kad se zatmičilo po upravi g. Koblice, carskih šumah u ovoj pukovniji meštra, izveden je bio umjetni oganj, a izza svakoga čarobnoga prikazanja nebrojena množina puka, koja se je pred župni stan sabrala bila, vikala je višekrat „živio!“

U jutro ob šestoj uri služio je presv. biskup sv. misu i odmah zatim podieljivao svetotajstvo berme do jedanaeste ure. Tada pohadjao je ovdašnju gospodu u družtvu g. podpukovnika Adlera i zajedno pohodio i djevojačku učionu, u kojoj jedna djevojčica predade presv. biskupu vienac krasno spleten, a druga probesjedi na

pamet „Vjenčić" od stihovah i liepo izpisan na koncu predade. Ovaj čin je veoma dirnuo u srdce crkvenoga dostojanstvenika, radi česa poslie otčinskoga nagovora na marljivost, pobožnost i ine krieposti svim klečećim podieli sv. blagoslov.

Ob jednoj uri po podne počela je užina, kod koje je bilo do 40 otmjenih gostah a banda je pod svim objedom pred župnim stanom svirala.

Poslie objeda pregledavao je pres. gosp. matice i spise župe otočke i inih okolišnih, pregledao župni vrt, prošetao se s g. pukovnikom Prodanovom put Prozora uz potok Gašćicu. Na večer opet je svirala banda i prikazivao se umjetni oganj do kasne dobe istim uspjehom kano i prvi večer.

Drugi dan je opet u šest satih presv. biskup sv. misu služio, zatim dielio svetotajstvo berme do po dvanaeste ure. Medju inimi bermao je do 400 vojnikah od druge čete ove pukovnije, koja tada vježbanja radi u Otočcu na okupu bijaše, kojim svim s dopušćenjem pres. g. biskupa kumovao je g. podpukovnik Adler.

Oko podne pohodio je ovdašnje učione, u kojih svih bio je pozdravljen od učenikah. Izkušivao je učenike ne samo u kršćanskom nauku, nego i u svih propisanih predmetih sve sam i u svem je posve zadovoljan bio.

Poslie užine s pucnjavom prangijah i romonom zvonah, ostaviv liepi darak za siromake, za učenike i za bandu, darovav crkvi otočkoj sve voššenice zadobljene na svetoj bermi, ostaviv liepu uspomenu svoje blagorječnosti, strpljenja, ljubavi i znanja, sprovodjen od mnogobrojnih kočijah otidje put Lešća, gdje pregledav crkvu i župni stan medju tutnjem zvonah i praskom prangijah pozdravi ga g. kotarski vicearcidjakon kano na kraju svoga kotara, zahvalivši mu na velikom trudu, što ga je kod nas podnio, preporučiv vas svoj kotar u njegovu milost, zamoliv napokon dobroga Boga, da bi svom milosti presv. gosp. štitio i kriepio, da svoje apostolsko poduzeće srećno i zdravo dovrši, ter zdrav i krepak povrati se opet u mili naručaj našega i svoga dobroga otca i biskupa ljubljenoga našega starinu Mirka Ožegovića i nas u njegovu otčinsku milost vruće preporuči. Na ovaj pozdrav srdačno i ganut odgovori pres. biskup svim okolo stojećim, i u velikoj pratnji odputova u Perušić.

Viestnik.

Iz Zagreba. Prečastni prvostolni kaptol zagrebački izabrao je za svoga starješinu (dekana) prečastgosp. kanonika Filipa Peroka.

— U posljednoj sjednici duh. stola imenovani su g. Stjepan Havaić, župnik zabočki, vicearcidjakonom kotara krapinskoga, a g. Jakov Pettek, župnik belovarski i prisjednik duh. stola, vicearcidjakonom kotara belovarskoga.

— Preč. duh. stol dostojao je okružnicom od 18. Srpnja t. g. br. 436. preporučiti svećenstvu i učiteljstvu spise g. Vjenc. Mařika, oglašene u svoje vrieme u ovom listu, za školske nagrade. Iste knjige mogu se dobiti u Zagrebu u svih knjigarah, a u Varaždinu u knjigari gospoje Zuberice. Ciena je svezku 30 novč. Uz to mogu se kupiti „Prirodopisne slike" po 50 novč. Tko naruči više od 10 komadah, poslati će mu se poštom franko ili opet na svakih deset jedan na dar.

Iz Berlina. I u isto naše dvoboji obilujuće doba vriedi kao kuriosum spomena, da je jednoga od ovdašnjih najglasovitijih propovjednikah i superintendentah pozvao na dvoboj jedan kandidat na pištolje zato, što nije dobio župe, za koju je molio. Budući se je ovaj mladi čovjek duže vremena vježbao u pucanju iz samokresa, pa i mnogo putah zaprietio svomu poglavaru, to je posliednji dulje vremena stražu oko sebe imati morao.

Iz Rima. Dne 1. Lipnja posvetio je u njemačkoj narodnoj crkvi kardinal Reisach u biskupa g. Studacha, bivšega apost. vikara u Švedskoj. Tamošnji odnošaji u prkos jednostranomu zakonarstvu tako su se promienili, te se misli, da biskup može u Švedskoj na svoju stolicu sjesti i svoje djelovanje više razširiti.

Iz Turina. Adressa turinskoga sakata parlamenta (bilo je samo do 50 zastupnikah zajedno) proti papinskoj allokuciji i pouzdanici biskupah u Rimu dokazuje, da važnost ovih posliednjih u Turinu dobro osiećaju. Dà izjave rimske svuda su dušmane sv. stolice u srdce zasjekle. Odtud toliki gnjev, tolike pogrde na Rim bacane, odtud njihova smeća. Tim ljudem Viktor Emanuel je zakoniti gospodar Rima, a papa usurpator! Odtud potiču njihove krvožedne prietnje, da će mjesto adresse s 300.000 bajonetah doći u Rim, te biskupe u Tiber pobacati.

Iz Kitaja. Jedno listu „Monde" prispjelo pismo iz Hongkonga od 25. Travnja doniela je žalostnu viest, da je dvojici španjolskih biskupah mnsgr. Hermosilli i Ochoa-u, pak španjolskomu misionaru o. Amalati odsječena glava. Nezna se, što se je s onom dvojicom francezkih biskupah i trojicom francezkih misionarah, koji su u istom carstvu propoviedali evangjelje, dogodilo. Neima tako viestih ni o biskupu i misionarih, koji zaostaše u Kokinkini. Na 17. Veljače u prkos zakonitim putovnicam pogubljen je u Kitaju francezki misionar s petoricom domaćih kršćanah.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 32. U ČETVRTAK 7. KOLOVOZA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Katoličko svećenstvo prama načelom vremena.

od I. U. u Dr.

(Konac.)

Nevalja dakle uzvišenost slobodna čovjeka postavljati u to: da se on istomu Bogu protiviti može. Dapače u tom se sastoji dostojanstvo čovjeka, da sa slobodom Bogu pokoran biti može. Ova slobodna pokornost jest osnova ćudorednosti i krieposti, po kojoj se čovjek do prilike Boga podići može, koj je svet i hoće da svi ljudi budu sveti. Radi toga se u nepokolebimoj vjeri u Božju svemožnu i mudru upravu svieta, bez koje niti vlas s naše glave nepadne, osniva temeljni nauk katoličke crkve o pokornosti kršćana prema Bogom postavljenoj vlasti. Iz ustiuh apoštolovih primi ona i naviešta rieč: „Podložni budite svakomu ljudskomu redu (državnoj uredbi) radi Boga, budi kralju kao najvišjemu, budi namjestnikom kao takovim, koji su od njega poslati, da zlotvore kazni a pravedne nadari; ovo bo je volja Božja, da vi dobro tvoreći neznanstvo bezumnih ušutkate, kao takovi, koji su slobodni, ali ne kako oni, koji slobodu zlorabe, da zlobu pokriju (1. Petr. 2, 13.); i opet: „Svatko neka se podloži vlasti predstavničkoj; jerbo neima nikakove vlasti van od Boga; i ona, koja jest, od Boga je postavljena. Zato koj se vlasti protivi poglavarstva, protivi se Božjim naredbam, a koji se ovim protive, natežu si proklestvo.“ (Rimlj. 13. 1—2.)

Nù dakle zbilja-li proizvodi tim načinom kršćanstvo, kako mu se prigovara, samo kukavne, nemuževne duše, koje se svakom hiru samosilja bezvoljno pokoravaju? Nipošto. Koliko tisućah mučenikah broji crkva do najnovijega doba u svih krajevih zemlje: isto toliko broji i neustrašivih junakah, bojnikah i mučenikah za pravu slobodu, koja se samo iz njezina krila svietu rodila bila! Nù, ova začimlje svoje djelo oslobadjanja iz nutra, jer znade, da rob grieha slobodnim čovjekom biti nemože, i da samo iz nutra slobodan, koga Krst slobodnim učini, takodje spoljašnu slobodu vriedno uporabiti umie, k nezapriečnu viežbanju u svakom dobru, k srčanu i veselu vršenju svake kršćanske i gradjanske dužnosti, ne pako za plašt zlobe, košto Apostol toli pogodno označnje, kako da bi bezsviestnu jurbu i žurbu tolikih muževah slobode našega vremena bio pred očima imao.

Dakle katolička crkva jest s temeljna načela proti svakomu robstvu, hlapstvu i nevoljničtvu, proti svakom ograničenju prava sjedinjenja i sdruženja, slobode nastave i nauka, uporabe imutka i proti svakoj absolutnoj vladi, bila ova u rukuh jednoga ili više njih. Dakle crkva uči, da čovjeku u pojedinu i sveukupnosti zadaća jest: Božje kraljestvo na zemlji obistiniti, sve to boljim i savršenijim, izkusnijim i mudrijim biti, i radi toga ona državu nesmatra za puki kakov pravoslovni zavod, niti za kojekakov nepromjenivi tvrdi oblik; već joj postavlja kao zadaću, da k usavršenju čovjeka ublaženjem nevolje, pomnoženjem pomagalah, budjenjem i razvijanjem duha mu doprinosi, i sama sebe neprestano tako inači i uliči, kako to duševne potrebe naroda zahtievaju. Ali crkva, koja se u bitnosti osniva na nauku o prvotnu izopačenju čovječjega roda i posljedicah mu, pretežju putenosti i zlih požudah, lasnoći padnuća i samo težko izbježivu premahu zla, crkva, rekoh, osieća u tom potrebu zakona i zapta, pokornosti i reda: zato i želi crkva kraj najslobodnijega ustava jaku, ugledom i silom snabdjevenu vladu.

Nadalje katolička crkva bitno se razlikuje od svakoga zasjenjivanja protestantizma ideom zajedničtva. U protestantah uzrok, zašto pàli duhovi i pojedini ljudi jesu za uviek odbačeni, njekoji se

ljudi pako odkupljuju i posvećuju, uzrok, rekoh, toga u protestantah jest izključivo izbor Božje milosti. Crkvu Božju oni si predstavljaju kao sastavljenu iz otih izabranih; o gdjekojoj spoljašnoj crkvi i nje božanskom utemeljenju oni ništa neznaju. Katolička crkva protivno motri osnovu odkupljivosti čovječjega roda u jedinosti i zajedničtvu ili solidarnosti roda čovječjega. Zato se mogaše krivnja prvoga čovjeka, kako i zasluga drugoga duhovnoga praotca na sve protegnuti; zato može jošte sada u crkvi jedan za drugoga odvjetovati, te zato imade izvanjska, vidiva crkva pod jednom glavom, i ona se proteže ne samo na sada slučajno u njoj živuće, već preko njih van, na sve one, koji u crkvi umrše ili u nju jošte stupiti imaju. Ovoga nazora zajedničtva crkva se i na polju politike odreći nemože. Njoj narodom nije samo množtvo slučajno sada živućih, već cjelokupnost svih pod ovaj pojam spadajućih, razumiv skupa koljena prošastnosti i budućnosti. Radi toga zahtieva ona štovanje prema ostavštinam prošlosti i skrb za potrebe budućnosti; štovanje prava nasljedstva, zakladah i naredbah otacah; štednju sporo nadorastećega prirodnoga blaga, n. p. rudah, šumah i inih. U tom najširjem smislu crkva je bitno konservativna, ona uzdržava i predaje. Ona pozivlje čovjeka, da se nedrži toliko djetetom dana, koliko tvornim udom dugih, nepreglednih verigah vremena. Neprieči pako to katoličkoga svećenika, da kao sin vremena i vremenite domovine i stavna naroda prema zahtjevu vremena, koj mu je i značaj, naime prema toli veličajno i silno u narodih probudjenu duhu narodnosti dobrim domo- i rodoljubom bude. Tà tko da se odrekne svojih najčistijih i najljepših čuvstvah — privrženosti svomu materinskomu jeziku, kojega mili zvuci zemna čovjeka k samosviesti dovedoše? Uspomena na kolievku svoga djetinstva, na svoju milu domovinu zbilja melem je u životu; osobita ljubav svoga naroda zbilja može i mora da bude čovjeku jedan od najdragocjenijih biserah u viencu kriepostih mu. Ali toli plemenita čuvstva narodnosti netreba kidati pretjeranošću s njihova naravna saveza s narodi, neizopačivati, nečiniti ih lažju, nedizati ih do nepravedne fanatične narodne gordosti, one, velju, gordosti, kojoj hotjeli bi pretjeranci i zanešenjaci, da se kao njekomu kumiru već sama vjera i savjest žrtvovati ima, dočim ju najvećim zakonom i načelom svakoga mišljenja i ćućenja, svakoga djela i nedjela postavljaju. Već katolički svećenik, da s jedne strane neiznevjeri svoja najplemenitija čuvstva, i prema narodu neradi izdajstveno, s druge da neupadne u način mišljenja i ćućenja poganski, poznaje jedino pravo, praktično razlučilo medju pravom, kršćanskom privrženošću svomu narodu i prevratnim poganskim rodoljubjem, a to da svaka prava ljubav domovine jednako čuvstvo i u drugih narodih podnosi i štuje; ono drugo pako samo u sebi prevraća i truje, u opreci sa svojom narodnom pomamnošću ponajprije mržnju i prezir inih tudjih narodnostih budi glasno naviešćuje, budi potajno hoće da ih utamani. Poznata su katoličkomu svećeniku usrećujuća načela kršćanstva, koja su obćenita, za sve narode, dakle koja nečine razlike nikakove medju narodom i narodom: gdje neima Scite niti varvara, ne roba i slobodna, već sve i u svih je Krst. Narodi su grane stabla, te nesmiju jedan drugoga u razvoju priečiti. Svaki narod nek uzme mjesto, gdje deblom hranjeno ponajbolje uspieva, i ponajviše plodovah prave obrazovanosti, u istinskom napredku nosi. Samo takovi plodovi postojani su. Nitko nam nepoda u tu svrhu boljega pravila o vladanju, nego što naš Spasitelj u obadviuh zlatnih izrekah: „Ljubi svoga bližnjega kao sam sebe! — Što nećeš da drugi tebi čine, nečini ni ti njim!“ Katoličko svećenstvo dobro to znade i neželi drugo, no da svi vatreni rodoljubi nezaborave vrućimi istinitimi kršćani biti.

Napokon neodvisnost crkve od države.

Crkva je nasljednica i sljedbenica Krstova; ona zauzimlje zato prema državi jednak položaj kao Krst. On bje sin svoga naroda po materi, koja ga novim i vrhunaravnim načinom rodi; on je zato značaj svoga naroda i svoje dobe na sebi nosio, i bje zakonom i ustanovam svoga vremena i naroda podložan i pokoran; ali on bje i sa svoga nebeskoga izvora i svoga zvanja (negledeć na božanstvo mu) sàm praotac roda te upravo zato neodvisan i vele uzvišen preko svih ustanovah ljudskih; i to bje upravo zaslieplјenje i grieh muževah, koji ga obtužiše i obsudiše, da oni ovo njegovo božansko poslanstvo područja svoje sudne odsude podvrgoše. I crkva i pojedini joj članovi jesu gradjani države, te upravo zato njenim zakonom podložni. Nù čim se radi o nasljedstvu Krstovu i sakramentu, nauku i savezu članovah crkvenih medjusobno te s njihovom glavom, od države je neodvisna i izvan područja njezine vlasti. Na ovoj obćenitoj osnovi može se naravno odnošaj crkve prema državi jošte raznoliko uličiti, kako naime država u većoj ili manjoj mjeri nauke crkvene u svom zakonotvorstvu križa ili im se odtudjuje; nù — budi kako — neodvisnost crkve od države na naravno više duhovnom polju, koje ju kao nasljednicu Krstovu patri, njeni privrženici hote neprestano štititi.

U jednu dakle: priznanje čovječje slobode i usavršivanja, potrebu reda, jednosti i zajedničtva naroda, te neodvisnost crkve od države, to su

nam temeljna politična načela. Vidi se s toga istina naše tvrdnje, da se kraj njih i s njimi najraznovrstniji nazori i sustavi prosto razvijati mogu: tako ustavni kao i republikanski, monarkija, aristokracija i demokracija; sve se može s njimi složiti, samo ne — samosilje.

Preostaje nam, da jošte odgovorimo na ostala dva prigovora. Svećenički stalež, tako se misli, jedva se može sprijateljiti s novimi načeli, jer vidi, da se s moguće pobjede crkvi konačno prieti oduzećem imutka joj, nenapominjuć dokazah iz izkustva, mimolazeć i podobro staru (te crnu!) istinu onoga „zaklada vjerozakonska jest bez zaklade — sa zle uprave,“ *) te najnoviju ako i mjestimice samo živu istinu, da posao o pristojbenih naknadah i račun o desetinskih odštetah niti danas jošte čist nije.

To je njekakva predpologa, koja se toli življe kosnuti mora srdca svećenstva, koliko si samo svjedočbu dati smie, da u spremnosti na žrtve za obće dobro u dnevih nužde i pogibelji izza nijedne gradjanske struke zaostalo nije. Rado otvori n. p. crkva svoje blagajnice, i gledala je bez prigovora mnogo posudje sreberno i zlatno u novac obraćeno, i u novije doba stajahu u izkazih domorodnih darovah mnogi te premnogi prinesci, štono ih i družtva i pojedinci svećeničkoga staleža na oltar domovine položiše. Svim molbam i predstavkam na obranu crkvenih pravah dodavahu i dodaju se svečane izjave svećenstva, da je spremno polag silah novčanoj oskudici domovine doskočiti, i po koju promienjenimi odnošaji vremena zahtievanu žrtvu učiniti. Samo kad bi se crkva — kad bi se svećenstvo svoga pošteno stečenoga imutka na prečac lišeno izjaviti imalo; kad, dočim pojedine osobe kao ciela družtva u svojih su pravih obezbiedjena, jedina crkva i svećenstvo bi bez prava ostati imalo: onda naravno malo bi uzroka imali svećenici obnovi se veseliti, u kojoj nebi vidjeli no pogibelj, dà propast svoga živovanja. — Da do toga doći nemože i neće, ufa se i crkva i svećenstvo od pravoljubja onih, u čijih rukah sudba je domovine postavljena.

Katolički svećenik, napokon se veli, tako je osamljen u svietu — sam sebe osieća kao izključena iz čovječjega obćenja i družtva — mržnja na sviet, koju malo po malo u prsih uzgoji, ili svećenički ponos, koj ga samu njemu kao njeko biće višje vrsti predstavlja, prieče ga djelotvorno — kako bi se hotjelo — sudjelovati okô sreće svoje braće, za koju nije mu stalo i t. d.

Lasno i shodno bi se misliti moralo, da takovi prigovori proti katoličkom svećenstvu već su davna kao neistiniti umukli, i da povjestju svakoga imenito najnovijeg doba oprovrženi više nikada se pomoliti nebudu. — Upravo da se dobru svoje braće nerazdieljen posveti i vaskolik žrtvuje. traži si katolički svećenik za svoj djelokrug veću obitelj, nego bi mu ga ona medj zidovi njegove kuće dati mogla. Zbilja upravo katolički je svećenik okove, koji gradjansko družtvo donjekle sapeto držahu, dvostruko težje osiećao, jer i njega prečijahu svomu se zvanju, boljku svoje braće onakovim požrtvovanjem posvetiti. kako to njegovo zvanje od njega zahtieva. te se veseli tim iskrenije vremenu, koje je odlučeno da i njegove uze razrieši. Dà katolički svećenik — sva ina o novijem i najnovijem sboru i tvoru katoličkoga svećenstva ostavljajući pravednu sudu nepristrane povjesti — katolički se rekoh svećenik neboji, kao što novije doba to svietu opet dokazà, medju najrazuzdaniju svjetinu stupiti kao viestnik mira, — da od gradjanskoga družtva najveću pogibelj odvrne ukazuje se opominjuć i proseć, — dočim se prevratnici skrajnih mjerah latiše, krvne noževe pograbiše, te kadno se proti imutku, civilizaciji i redu podigoše nustaje katolički svećenik neustrašiv, opominje na novo i moli na novo, dok žrtvom nepadne svoga zvanja i svoje plemenite težnje, ne za dobro svoje ili ono malo svojih, već za bolje ciele domovine. Odlučno odbijamo od sebe prikor, kao da nam srdce nekuca za domovinu. Kuca nam srdce za domovinu, a to srdce, koje težko i iskreno osieća rane, s kojih nam boluje mila domovina, i to tim teže, što držimo, da glavno vrelo nesreće i raznolikih nevoljah, koje ju poplaviše, pravo poznajemo. Drugo nije van odvraćenje od Boga, darovatelja svakoga dobra te obožavanje sama sebe budi u ovom budi u onom obliku. Bog sám zna, kako bismo sve svoje rado podali, da bi se mir i pokoj u razdražene grudi, onda pako i u spoljašne odnošaje povratio.

Na stran dakle s predsudami proti svećenstvu, koje samo tomu u prilog biti mogu, da osnovno zlo, s koga naše doba strada — nestašicu žive, djelotvorne vjere u Isusa Krsta, umnože i neizlječivim učine. Jerbo i u naše doba nije drugo ime dato do Njegova — u koje se spasiti možemo. Ako komu, a to našemu narodu treba pouzdanja u stalež, koj jurve drži ruku pruženu k velikom i težkom djelu, preporodjenju domovine, — koj pako nemože i nesmie zaboraviti vječnu rieč: „Ako Gospod nesagradi doma, u taman se trude, koji ga grade.“

---

*) Vidi u „Pozoru“ g. 1861., 27. Rujna br. 222. „Dopis.“

Govor kardinala Rauschera u carevinskom vieću.

Onom prigodom, kadno u gospodskom domu na razpravu dojde školska zaklada, s kojom je poslanički dom bio uhvatio sgodan čas da juriša na 31. članak konkordata, reče uzoriti kardinal Rauscher govor, pa ga evo objavljujemo i mi osobito sbog umnih primjetbah na francezki prevrat.

„Ova želja o školskoj zakladi podnešena visokomu domu na razsudbu, spada posve slabo u proračun za financijalnu godinu 1862. Mislim da mogu bez svakoga straha od kakova prigovora reći, da pomnožanomu financijalnomu odboru nije bila nikakova sila preći medju svoje i onako obsežne zadaće. Gledajuć pred sobom predložene stvari mišljaše odbor, da jih nemože po nijedan način mimoići, van da učini povod nesporazumljenju. Medjuto, rieči, kojimi je izražena njegova želja, mogu se kano i svaka druga ljudska rieč na zlo tumačiti, i to tako zlo, da sam ja više nego ijedan član pomnožanoga financijalnoga odbora dužan pobiti je. Molim zato visoku skupštinu za dozvolu, da kažem njekoje opazke.

Člankom 31. ugovora medju nj. veličanstvom i sv. stolicom sklopljenoga priznaje se: da su dobra sastavljajuća vjerozakonsku i školsku zakladu imovina crkvena; ustanoljuje se nadalje, da će nje vlada u ime crkve upravljati, a upliv biskupah u otu upravu da će se pobližje opredieliti ugovorom medju nj. veličanstvom i sv. stolicom. Jer dakle vlada upravlja i sada vjerozakonskom i školskom zakladom, to ona može i poslie kano i prije dohodkom njezinim tako razpolagati, da, neračunajuć izvanrednu nuždu, nikada netreba doći u stisku, da iz državnoga dohodka na katoličko bogoštovje i obuku morade dati veći prinosak nego je davala do sada. Ugovor sbog upliva biskupah, jer još nije niti sklopljen, nemože nikomu zadavati brige; odluke dakle 31. članka o upravi zaklade vjerozakonske i školske nemogu ni s daleka spadati u proračun za godinu 1862.

Baš sbog toga i ono priznanje: da su dobra sastavljajuća vjerozakonsku i školsku zakladu crkvena imovina, nije od nikakove ciene za proračun; nu načelo izraženo onim priznanjem za sve je, koji što imadu za izgubiti, od najveće važnosti. Pokle je markez Pombal počinio proti Isusovcem onu silu, o kojoj i sam Voltaire, doista ne prijatelj Isusovacah reče, da je bila zločinska povreda prava, gospodareno je s ovu i s onu stranu mora crkvenom imovinom po volji, ili je baš kao mastan plien plienjeno. Crkva je nije nikada priznala, nego u nesgodi vremena opozivljuć se stalno na pravdu ne samo da je vršila svoju dužnost, već je i gradjanskomu družtvu činila veliku uslugu. Prisvojiv si državna oblast pravo, da crkvenom imovinom gospodari po svojoj volji, odobrava tim — hotjela ona to oli nehotjela — načelo, koje ako se dosliedno uporavi, pada po njem svačija imovina na riziku. Ovo neznati bijaše prije 80 godinah kamo manji grieh, nego bi bilo sada. Ista ona stranka, koja je otimačinu crkvenih dobarah smatrala kao djelo razuma i prosvjete, reče jur u ono vrieme, da su naši starci uvedši posjed učinili krupnu i nedokučivu pogrešku; ona je jur tada tvrdila, da nemože biti na svietu mira, dokle se zadnji kralj nezadavi crievom zadnjega svećenika. Nu liepa parižka svjetina, koja ove mahnitice rieči odobri klikom i vikom, bijaše opojena od gizde i slave kano nikada prije; ali nije bilo opaziti želju za ukinutjem posjeda, a niti kakove priprave, da se svećenikom paraju trbusi i dave kraljevi. Tudier se je plesalo nad vulkanom, o kom nitko nije ni slutio, kakva će to biti strahota. Čim je prispjela godina 1789. te nova sreća počela usrećivati čovječanstvo činom, reče Mirabeau, u svoje vrieme kumir Parižanah i vodja prevratne stranke, začaranoj narodnoj skupštini: „U gradjanskom životu može čovjek živjeti samo kano tat, prosjak ili najamnik. Posjednik nije drugo van prvi najamnik, vlastelin je samo providnik i upravitelj družtvena dobra.“ Po ovom načelu išlo se je na posao i dotjeralo dalje, nego se je hotjelo grofu Mirabeau, koj se je ljuto razsrdio, kada ukinuvši sve plemićke naslove prozvaše njega gospodinom Riquettiom; jer lahko je maknuti s mjesta plaz (lavinu), ali ga je muka zaustaviti. Duhovnička dobra, u koja su se računala i ona dobrotvornih družbah, bijahu sva zaokupljena, nu ukinuta bijahu i prava plemstva i dužnosti podložnikah. S plemstvom i svećenstvom nije bilo nipošto zadovoljeno.

Mjeseca Kolovoza god. 1789. budu uništene na juriš sve uredbe, koje se neslagahu s novom uredbom. Na koncu istoga mjeseca izide jedan katekizam za čitavo čovječanstvo, u kojem bijaše napisan za puk ovaj nauk: da su vjerozakon, ženitba i posjed izmišljotina duhovničtva, ter se moradu dokinuti, ako sviet hoće da bude razuman i sretan. Mjeseca Siečnja g. 1790. počeše novine propoviedati: nije gospodstvo svećenikah i boljarah sbog toga srušeno, da mjesto njih zavladaju bogataši; to se nesmie trpiti, da puk robuje sebičnomu posjedu. Uslied toga bijaše svaki bogataš smatran kano sumnjivac, te on izgubiv svu imovinu morade još metnuti glavu pod rubilo. Robespiere izdade naredbu, da nijedan Francez nesmie dobivati godišnjega dohodka više od 3000 franakah. Grachus Baboeuf dàkako bio je zakasnio; nu ipak njegova

sanjarija o preustroju družtva, tako da imovina bude za sve obćenita, uporavljena je i sbilja pod gradjanskim kraljem. Dočim se tako republikanci borahu za ustav, po kojem srednjem razredu bijaše osigurana prevlada, pobiediše je socialisti, koji da su samo jednoga čovjeka umna i radina našli, bila bi doista nastala težačka republika, naravno samo za koj mjesec; ali se u njekoliko mjesecih dade mnogo toga srušiti. To je naravni slied razvoja, kada se pojmovi dužnosti i prava zamrse te skinu iz onoga pojmovnoga kruga, gdje ona imadu snagu i smatraju se kao svetinja. Prestane-li oltar biti svetinjom, tada sigurno neće nitko ni dohodak novčarah smatrati za svetinju. Istina, neide ni to svagdje onako u brzo, kano u Francezkoj. Nu svagdje je ne samo ružno nego i pogubno stavljati na čelo javnoga života načela, koja ako se dosliedno uporave, vode ljudsko družtvo u propast. Zla je to politika, kada se igra s vatrom; mahnitost je skrajna, misliti i po tom raditi, kano da vatra više nemože paliti, jer da je prosvjeta jur daleko dotjerala. Proti ovim načelom izjavila se je Austrija očito i glasno, priznavši člankom 31. konkordata, da dobra uložena u vjerozakonsku i školsku zakladu po tom nisu prestala biti crkvenom imovinom. Zar u Austriji da se najde ljudih, koji takovo priznanje nibi cienili slavnim i hvale vriednim?

U ostalom istina je, da je kamo veći dio školske zaklade sastavljen od imetka Isusovacah i drugih duhovničkih dobarah; nu može sbilja i to biti istina, da je istoj tečajem vremena pridan dohodak čisto svjetovnih zakladah. Kakogod razvidba sastavnih dielovah školske zaklade težko da bi iznesla na vidik važnu razliku, to ona ipak u sadanjih okolnostih nebi bila bez koristi, pak s toga neima uzroka, zašto da se protivimo ovomu predlogu za razvidbu.

Svečanost 8. Lipnja u Rimu po sudu englezkih novinah „Times."

„Times," poznane po svemu svietu novine poslale su u Rim posebnoga viestnika, da sam glavom gleda svečanosti proglašenja japanskih mučenikah, ter o tom kao očevidac ubaviesti. Po vještu peru i podpunu opisu sudeć može se po pravici nagadjati, da taj viestnik nije nitko drugi, nego slavni M. Russel, koj kano putujući dopisnik pomenutoga lista svojim umnim opisivanjem krimskoga rata sve do sjeveroamerikanskoga gradjanskoga rata dojde na europejski glas. Spomenuti njegov dopis o svečanosti iz Rima zaprema dva i polovinu trećega stupca u ogromnom listu; pak jer se pisac sam zove tvrdim protestantom, to nas katolike mora tim više zanimati, kakov mu je opis potekao iz protestantspoga pera.

Prije svega opisuje on svojim slikarskim slogom hram sv. Petra, a zatim nastavlja ovako: „U ovaj trenutak udje provod iz Vatikana u sv. Petra. Oko 400 mitrah vidi se skupa, a to je prizor, kakov se tolike viekove nije vidio, a morda se neće ni vidjeti. Za opati, biskupi, nadbiskupi, patriarkami uz njekolicinu častnikah vojačkih stiže u crkvu sv. otac, nošen na stolcu, obučen u sjajno ruho; u ljevici nosi vošćanicu, a desnicom daje blagoslov puku. Nemoguće je izraziti samo pojam o ganuću, kojim je tronuta bila na pomolu sv. otca množina, sakupljena sa svih krajevah svieta, da nasliednika sv. Petra, orudje sv. Duha i u njihovih očijuh na polak Boga a na polak čovjeka vidi — njega, koj jim je tako često bio predmetom razgovora i čitanja, za kojega su od djetinstva molili. „Le saint Père, le saint Père!" klicahu francezki svećenici; „Il santo Padre!" talijanski, a tako njemački, englezki, španjolski, amerikanski, svak svojim jezikom.

Uza me stajaše jedan obraćeni Englez, ili kako bi se reklo u Englezkoj „izopačeni;" nu meni se mrzi ova rieč, kano da bi u protestantskoj i slobodnoj Englezkoj sloboda sviesti bila prekršaj! U Oxfordu odgojen žrtvova on sve za svoju novu vjeru: čast, obitelj, imetak, pak me je diralo u srdce gledajuć, kako je utronuo na pogled sv. otca. Krileć ja očima proko široka mora od glavah medju menom i provodom, vidih, da je sve palo na koljena u onaj čas, kadno Pio IX. — dobrotivi i blagi — jer to mu se po pravici mora reći, stupi na ulaz u crkveni brod. Nadzemaljski glasovi pjevačah zapjevaše „Tu es Petrus," te sbog daljine više nego što bi slabo bilo pjevano, oslabljeni razlegahu se po hramu kano glasovi kakovih duhovah. Za stanke pjevaše drugi sbor pjesmu „Ave maris stella," i tako je papa sredinom medju 50,000 vjernikah, sakupljenih sa svih stranah, što jih sunce obasieva, unešen k velikom žrtveniku do za grob apostola.

Papinski pjevači zapjevaše odmah zatim „Kyrie eleison;" a u ovoj pjesmi pripjevaše množina, da su se zvuci prelievali kano talasi na ovom ogromnom moru; litanije svih svetih pjevane od više tisućah grlah, čine uznosit utisak, kakova ja još nikada nisam početio i koj je vrstan da ugrije i uznese i čovjeka od najhladnije ćuti. Zatim su sliedile molitve, poslie kojih neprebrojna množina zapjeva „Veni Creator Spiritus." Napiev ove pjesme tako je zanosit, u skladu i prelievanju tolike miline i sile, da mora čovjeka obladati. Ja sam bio na jednom stolcu, te od uzhita postao kano bez duše. Razum bio sam ostavio da šuti; a kako da se i održi razum gledajuć ovakov prizor? Da bude ovoj svečanosti pribivao nadbiskup Whately, to bi on svoju logiku bio spalio, ter bi se bio morao podati brzici tronuća, da ga sobom ponese, kako je silom trgnula mene." Na koncu dopisa pridaje još sliedeće primjetbe:

„Kad se stupi malo pod površinu, to se opažava, da su moralni utisci ovih svečanostih bili vrlo veliki; ja sam od njih opisao samo njekoje. Pjevanje množtva velika ima u sebi vazda nješta veličanstvena; ali kad je množtvo sastavljeno od ljudih sabranih sa svih krajevah svieta, složnih u istoj vjeri i istih čuvstvih, pa kada ovu vjeru i ova čuvstva očituju u crkvi, koja je majstorsko djelo umjetnosti; kada se svetim uzbitom i veličajnom silom pjevaju pjesme, posvećene starinom, ali još boljma obiteljskom slogom i prijateljstvom, to ćete mi pravo dati, ako reknem, da se moralni utisak ovakov neda ni s daleka opisati. U vjerozakonsku stranu svečanosti nepačam se ništa. Ja hoću da se moja vjera štuje, kako ja štujem tudje; nu svak je plitka uma i neznalica, koj si je uglavio, da je jedan potez pera ili koj uvodni članak dosta, da se sruši vjera, s kojim su srasla srdca živim čuvstvom, ili pače da će oni ili makar njihovi unuci doživjeti propast crkve, koja je udarila temelj u zemlju mnogimi viekovi utvrdjenu.“

To je sud protestanta, koj u pisarskom svietu imade velik ugled. Svaki katolik pročitav ove redke mora da se veseli nad utiskom, što ga ona svečanost proizvede u duhu i srdcu ovoga pisca, čemu su rieči samo slaba jeka.

Dopis.

μ. **Iz Pešte** 24. Srpnja. Zaisto svako slovjensko srdce, koje iole kršćanske ćuti goji, mora se razveseliti nad stogodišnjicom pokršćenja Slovjenah, štono će se na godinu na široko i daleko u slovjenskom svietu slaviti.

Evo prodje tisuća godinah u neizmjerno more viečnosti, odkako su braća sv. Cyrill i Method veliko slovjensko pleme stranom u stado gospodnje priveli, kao Bugare pod Borisom, Moravce pod Rastislavom itd.; stranom pako narode slovjenske i inorodne medju Tatrami i Jadranskim morem oseljene, koji već prije kršćansku vjeru poprimiše, u istoj vjeri potvrdili. Tisuća evo godinah prodje, što se kod službe Božje i drugih obredah slovjenski „slava Bogu“ ori, premda ne u svih koljenih; jer je mržnja na Slovjenstvo tečajem viekovah izposlovati umjela, rabeć dakako sve moguće izlike, da se slovjenska liturgija odanle izrine, gdjeno je već u 9. stoljeću gospodovala, gdjeno ju sám Cyrill i Method svojom apoštolskom važnošću potvrdiše.

Nu jošte bdiju sv. Cyrill i Method apoštolske zviezde na slovjenskom nebu, koji će moleći pred priestoljem svevišnjega Boga razdruženu i razciepanu u vjeri braću opet u jedno stado privesti, te će biti, kao što i u 9. stoljeću, onaj sveti vez, koji će spajati zapadnu sa iztočnom crkvom. Tko zna neće-li ona tri korifeja u Parizu, zatim nova iztočna propaganda u Rimu doskora tomu put prokrčiti? Nedokučive su odluke božje! Sav slovjenski sviet se raduje stogodišnjici pokršćenja svoga, — od nje se koje čemu liepo nada, — za nju se svuda pripravljaju, da ju što sjajnije proslave, da što više velike zasluge ociene svetih slovjenskih apoštolah.

Isto tako i ovdje u Ugarskoj, koja se takodjer blagodatih rečenih apoštolah sjećati mora, valjalo bi, da se što sjajnije obavi, ne samo u ondje živućih Slovjenah, već i u istih Magjarah.

Al gle tuge i žalosti: Slovaci bi i svoj posljedni novčić, prem siromašni, dali da se toli znamenita stogodišnjica dostojno proslavi — al evo budu im zabranjene svake priprave i svaka buduća svečanost za stogodišnjicu Cyrilla i Methoda.

To je sbilja čudnovato postupanje prama uspomeni rečenih apoštolah od strane Magjarah, koji su upravo najviše tomu doprinieli, da ih je kasnije sv. Stjepan tako jatomice u stado gospodnje priveo. Zar bi bio sv. Stjepan svoje Magjare tako na jednoč pokrstio, da nisu sv. Cyrill i Method kršćansku vjeru po svoj zemlji prije razprostrli bili?

To nije sve — dapače prepovjedano je i o tom dogovore držati ili koj člančić napisati u koj slovački list. Zaisto čudom se začudih, kad mi jedan slovački rodoljub saobći, da je jedan člančić napisao o budućoj stogodišnjici, pa da mu ga nedopustiše tiskati. Evo glavnih ideah toga člančića, da hrvatsko čitateljstvo samo o tom sudi. S početka je velika važnost toga svetkovanja za Slovjene i Magjare označio, zatim i mjesto označio, gdje bi se imala svečanost ovršiti, naime u *Njitri*, kao najstarijoj slovjenskoj biskupiji u Ugarskoj, odkale se sjeme kršćanstva po Ugarskoj za Cyrilla i Methoda sijalo. Vrieme bi najbolje bilo u Kolovozu, kad bi i mladež slovačka, koja je u novije doba za sve narodno osobito prionula, toj znamenitoj svečanosti prisustvovati mogla. Da bude ciele svečanosti značaj slovjenski, predlaže on, da se i sveta misa na slavenskom jeziku služi. Zatim moli otmenije Slovake, koji imadu kakov upliv kod namjestničkoga vieća, da se već jedared rieše pravila slovanske „Matice,“ štono ih jošte lane svetomartinska skupština istomu vieću podnese, da već jednoć u život stupi, pa da na godinu izda kakovo djelo posvećeno stogodišnjici budućoj.

Tako si njeki ljudi hoće da izkale srdce na slovjenskom narodu u Ugarskoj, al se neka nenadaju, da će tim ugasiti ovaj sveti plam, koji u narodu gori; da će omrziti slovačkomu narodu buduća svečanost. Ako je i neće moći javno slaviti, on će ju u svom srdcu slaviti, on će pobožnom dušom goruće se Bogu moliti za sjedinjenje u vjeri svih slovjenskih koljenah, da se jedared izpuni ono, što nam naš Spasitelj, boraveć na zemlji reče: „Bit će jedno stado i jedan pastir.“ Iv. 10, 16.

Viestnik.

Iz Zagreba. Dne 27. Srpnja i 3. Kolovoza udielio je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup red misničtva

djakonom svoje nadbiskupije; prvi put primilo je njih sedam, a drugi put jedan, dakle ukupno osam djakonah pomenuti sv. red.

— Presvietli gosp. biskup Ivan Kralj povratio se je u subotu prije podne iz kotara karlovačkoga u Zagreb.

— Dne 5. t. m. držan je ovdje prijamni izpit za sjemenište nadbiskupijsko. Tom prigodom primio je uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup, koj je glavom izpitu predsjedati izvolio, 14 mladićah u svoje sjemenište a isto toliko prestupit će u sjemenište iz zagrebačkoga sirotišta.

— U prošlu subotu prije podne sahranjen je u raku prvostolne crkve Franjo Mihelić, prebendar prvostolne crkve. Vozeć se u četvrtak s večera kući poplaše se na strmenitoj nizbrdici konji, uslied česa kola o mostnice nad razom puta povišene tolikom silom udariše, da je iz kolah izpao te na glavi smrtnu ranu dopao. Pokoj mu vječni!

— Ovdje se sastavio odbor gospojah i gospodičnah, te sakuplja za stradajuću kršćansku braću u Hercegovini i Crnoj Gori dobrovoljne prineske u novcu, platnu i svilači. Odbor je taj u pomenutu čovjekoljubnu svrhu sabrao već znatnu novčanu svotu a i množtvo svilače moleći po Zagrebu od kuće do kuće za stradajuće jednorodne kršćane, i urediv u to ime u streljani glasbenu zabavu no i mnogo mu prinesakah dolazi iz ostalih gradovah; dà manjih miestah naše domovine. Najznatniji je prinesak preuzvišenoga gosp. biskupa djakovačkoga, koj je u pomenuto ime poslao sto dukatah u zlatu.

— Dne 29. Srpnja s osobitom svečanošću ovršene su godišnje zadušnice u ovdašnjoj crkvi sv. Marka za nevine žrtve pale istoga dne god. 1845. Isti odbor gospojah i gospodičnah ide i ta zasluga, jerbo se je on pobrinuo, da se crkvena uspomena nedužno postradavših što dostojnije proslavi.

— U nedjelju imadosmo dvie mlade mise u Zagrebu. U župnoj crkvi sv. Petra služio je svoje prvence g. Petar Krajač, a u crkvi milosrdnih sestarah g. Franjo Kolarić.

— U Rujnu prošaste godine donio je bečki list „Militär Zeitung“ pod naslovom „Müssige Briefe eines alten Soldaten“ dopis, u kom se najbezobzirnijim načinom preuzvišeni gosp. biskup djakovački potvara s dvoličnosti prema nj. veličanstvu, te se okrivljuje, što njegovo biskupijsko svećenstvo tobož mrzi na sve što je carsko i njemačko. Isti dopisnik obiedio je istom prilikom i g. odvjetnika Dra. Andriju Brlića. Ovako javno pogrdjeni preuzvišeni g. biskup i Brlić obtužiše urednika „Militär Zeitunga.“ Dne 24. Srpnja javno je razpravljana parnica u Beču, gdje je preuzvišenoga g. biskupa zastupao Dr. Vilas, a Dr. Brlić sam se glavom branio. Buduć urednik Jaromír Hirtenfeld nije dopisnika odati hotio, bude radi uvrede poštenja odsudjen na dva mjeseca zatvora.

— Od njekoliko danah boravi u Beču Dr. August Lewald, vriedni starina i na glasu sa svojih u katoličkom duhu spisanih dielah. Čujemo, da će posjetiti jednu stranu Hrvatske, pa buduć običaje svoje putne crte obnarodovati, možemo odanj izgledati zanimiva izvješća i dubokoumne opazke o našoj domovini.

Iz Ugarske. Družtvo sv. Stjepana držalo je u Pešti dne 10. Srpnja pod predsjedničtvom preuzvišenoga gosp. nadbiskupa Lonovića svoju običnu mjesečnu odbornu sjednicu. U toj sjednici čitan je list uzoritoga stožernika i prabiskupa Scitovskoga na predsjednika družtvenoga grofa Stj. Károlyia, u kom nj. uzoritost družtvo poziva, da izdaje slovački pučki list. Odbor, rado pristavši uz želju uzoritoga stožernika, odluči izdavati i družtveno glasilo u slovenskom jeziku, pa će pozvati poznatoga kapelana Palárik, da preuzme uredjivanje toga lista.

Iz Rima. Sv. otac imao bi, kako se glasa, otići u Castel Gondolfo; ali težko će do toga doći. Papa neboravi rado izvan Rima. Koliko putih ga liečnici zdravlja radi pošalju na selo, svagda se za osam danah vrati u Rim. „Žao mi je, običaje kazati hodočastnikah, koji dolaze u Rim a nevide pape.“ No čuje se, da će u jesen otići u Tivoli, gdje knez Hohenlohe, njegov velemilostinjar, dade popravljati glasovitu villu d' Este, koju mu je vojvoda modenski predbježno za uživanje ustupio. U Rimu vlada tropička vrućina, kojoj ni najjače naravi nemogu odolievati.

Iz Francezke. „Drugi zavičaj drugi običaj“ veli se rieč; a ota se istina osobito kaže, kad se uzporede francezka i talijanska uljudnost. Dočim u Francezkoj nemilu čovjeku vrlo uljudnom neuljudnošću pokažuju vrata, u Italiji dovuče se njemu u večer za ledja te ga pogladi bodežem po zatiljku, gdje jako škaklje. Razlika uljudnosti u jednoj i drugoj zemlji pokazala se je nedavna postupkom prama biskupom. U Italiji hvatali su bez okolišanja biskupe kano iz zasjede jednoga za drugim, ter je oli stavili pod zatvor oli prognali iz domovine; a kada dojde vrieme, da se biskupi sa svih krajevah svieta sakupe u Rim na kanonizaciju, poviknu svojim biskupom vlada „kraljevine Italije“ na sva usta: „Non licet!“ pače razposlà stražare, da oni taj „Non licet!“ bolje razumiju i zapamte. U Francezkoj izrečen je, ali kamo uljudnijim glasom, taj „Non licet!“ nu biskupi nemareći zanj odoše ravno u Rim. Vlada gledaše za njimi sa ljubkogorkim posmjehom te očitovà, da proti putovanju biskupah ništa neima. Nu kakove je ota čudnovata uljudnost proizvela posljedice, pokazalo se je Francezkoj sada, kada se biskupi vratiše doma. Njekoji od njih primljeni su na dolazku takovom psovkom i grdnjom, da se ni

danas nezna, koliko je vlada za hrapave svirale i fućkalice ulične klateži izdala novca. Vlada, da sebe opere, izumila je izliku, naime prepovied zabranjujuću sve slične svečanosti. Ali to još nije sve. Za malo vremena poče pripoviedati službeni vladni list „Patrie", da je za sastavljanja adresse medju biskupi u Rimu bilo velike razpre i svadje, da su se bile zametnule stranke, kojim se na čelu pokazaše biskup Dupanloup s jedne, a kardinal Wiseman s druge strane, a Ljudevit Veuillot da je podučavao „najveće ultramontance" od biskupah, napokon da je uz veliku svadju i viku adressa podpisana, premda mnogi biskupi nisu znali, što podpisuju. Ova laž lista „Patrie" jest vrlo krupna; nu vendar je pogodila nišan: bečki bo a za njimi drugi listovi primiše odmah ovu bajku i raztrubiše u sviet. Što pako premučaše, to je upravo ove lakrdije svršetak, koj čitav dogodjaj drugačije kaže. Ljudevit Veuillot pisao je naime uredniku „Patrie" pismo, kojim poriče laži. Evo ga!

„Pariz 6. Srpnja 1862. Gospodine! Vrativ se u Pariz čitam na moje golemo čudo u Vašem listu viestih, kano da sam ja u Rimu počinio velikih i izvanrednih činah. Vi velite da sam ja početnik adresse njegovoj svetosti od biskupah predane, pripoviedate o njekoj stranci, da sam joj ja bio vodjom, o njekoj osnovi, da sam ju nacrtao, a opet o njekakovoj drugoj stranci i drugoj osnovi, proti kojim sam ja tobože vojevao itd. Dozvolite mi kazati u dvie rieči, da su Vaši dopisnici s Vami izvanrednu šalu sbijali. — Što se mene kasa to je sve, što Vam ona gospoda o meni javiše, krivo, posvema krivo, a ni od ostaloga nije riečca istine. Istina je izopačena, zamršena oli izmišljena, od početka do kraja odaje ona pripoviest skrajno neznanje položaja, običajah, značajah, osobah, grada Rima, vjerozakona. Svjetovnjak, pak da je baš ugledniji od mene, koj bi hotio da se upusti u onakove stvari, kako Vi o meni dobrotivo pripoviedate, bio bi prijazno ali odlučno opomenut, kako je smiešan svojim neumjestnim pačanjem, pak sam ja i vidio takovih primjerah u manje važnih prigodah. Moje nije pravu poviest izjavah biskupskih izpripovjediti. Premda je vrlo prosta, i premda ju bolje znadem nego Vaši dopisnici, to nije sve ni ovo, što ja o njoj znadem. Visoke osobe, koje Vi kao i mene miešate u taj posao, više su dužne a i na boljem položaju da kažu golu istinu; to će one bez dvojbe i učiniti. Iz štovanja prama vriednim podpisnikom adresse stegnuo sam se samo na to, da Vam kažem, da je radnja, koju Vi meni pripisujete, gola izmišljotina. Ja nisam ni redka sastavio, nisam pribivao nijednoj skupštini, ni jedne rieči u podmetnutom mi smislu izustio. Ja nisam pače imao časti ni jedan put, da se porazgovorim s glasovitim kardinalom, o kojem Vi pripoviedate, da sam imao s njim duge dogovore, o kojem velite: da govori onakov latinski jezik, kakov se nebi mogao uzporediti ni s onim prostim francezkim, što ga težaci parižki govore; ja sam mu jedva i to u stisci mogao poljubiti ruku, kad sam ga susreo pred njegovim stanom. Napokon ja nisam adresse čitao prije, nego je objavljena, pak doista nije meni bilo ni na pameti, da se umičšam u poslove stojeće tako daleko izvan kruga moje osobe. Izvolite promisliti moj gospodine! da sam ja katolik te vjerujem u pribitnost Duha svetoga, gdje se razpravljaju crkveni poslovi. Doista nisam bio ja u Rimu zato, da sv. Duhu ponudim svoje svjete; ja sam bio ondje, da se divim i padam na koljena. Ono dva mjeseca, što sam probavio u Rimu, bijaše mi sva skrb, da si pribavim sgodno mjesto na ulici, kuda je imao proći sv. otac i blagoslov Božji. Da su me druge namjere vodile, to bi moje štovanje, ljubav i pokoj sviesti sigurno morale da budu slabije, te bi po svoj prilici, mjesto da svoju mudrost onamo nosim, bio pronašao za bolje i sigurnije, da joj potražim zabavu ovdje. Molim Vas da mi ovaj uztuk objavite; jer ako uztreba, držati ću se svoga prava. Imam čast itd."

Iz Pariza. Kardinal i nadbiskup parižki Morlot o kom se je svakojako pisalo i govorilo, razposlao je vrativ se iz Rima na svoje svećenstvo okružnicu, u kojoj kaže „Francezka, vazda dostojna svoga liepoga naslova, najstarija crkvina kći, bijaše ovdje, u Rimu, zastupana zamjernim skupom svojih biskupah, svojih duhovnikah i pobožnih kršćanah svakoga reda . . . Svećenici i vjernici, nećemo da se odciepimo od biskupah, koji su u skupštini dne 9. Lipnja u ime svekolike crkve izjavili svoju privolju sv. stolici. Mi hoćemo da za sva vremena budemo sdruženi sa stolicom sv. Petra i odani osobi onoga, koj je za nas čuvar pravoga nauka, središte jedinstva i neminućega svjetla, koje je Božja mudrost pripravljala, da narode prosvjetli, čvrsta stiena, i zakladnik kamen crkve, proti kojoj ništa nemogu niti paklenska vrata.

* Četrnaesta glavna skupština katoličkih družtvah Njemačke sazvana je od 8. do 11. Rujna t. g. u Akvizgran (Achen).

Blagi prinesci.

Za popravak velehradske crkve u Moravskoj:

G. Mihalj Malin, kapelan u Petrovaradinu . . .	1	for. —	kr.
„ Andrija Horvatić	—	„ 50	„
„ Josip Dunković	—	„ 50	„
„ Josip Bencetić	—	„ 40	„
Gja. Marija Horvatić	—	„ 50	„
„ Marija Sabljak	—	„ 50	„
„ Anna Vuksan	—	„ 50	„
Ukupno	3	for. 90	kr.

Dopisnica uredničtva.

G. *S. M.* u *P.* Niti Vaš dopis niti onaj prinesak nije nam stigao u ruke. Slikah neimamo više, al ćemo za nje pisati; pa ako ih dobijemo, nećemo uzmanjkati poslat je Vam i Vašim drugovom.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 33. U ČETVRTAK 14. KOLOVOZA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Mozganice za naše vrieme.

Silnim gromom udarena obori se ljuta četa, što je bila izišla u potjeru da uhvati Isusa; rekao bi, zemlja će srdita prognuti zlikovce. Ali nije to bio grom, da četu smrvi, niti je zemlja zinula, da ju progutne, nego je nju oborila ona Rieč, štono je nebo i zemlju stvorila. Nu gospodar neba i zemlje dopusti, da ustane četa — i ustade; ali mjesto da bi se čudnovatim pádom opametila ter okanila luda posla, razjareni kano ljuti risovi skočiše četnici, da uhvate i svežu junaka, koj je nje netom jednom riečju bio pobacao na zemlju. Učenici gledavši časak, što-li će to biti, domisle se, da jim valja braniti svoga učitelja, ter silu uzbiti silom. Prije vendar, nego uhvate za oružje, upitaju: „Gospodine! bi-li mi mačem udarili na nje?“ Petar, zanešen za svoga gospodina i učitelja, nečeka na odgovor, nego trgne u onaj hip mač te zamahne, da slugi Malku razciepi glavu; ali ga iznevjeri mah ter mu odkreše samo desno uho. — Ovaj se čin slaže posve s Petrovim značajem. Njegova je rieč svagdje prva; gdje treba raditi, prvi on prione na posao. On prvi reče: „Ja ću s tobom u zatvor i na smrt,“ pak to na Maslinovcu kaže i činom.

Nu neravna se Bog po ljudskoj glavi. Petar je pogriešio, što nije čekao na odgovor kano i drugi učenici, pak je bilo to od njega i nerazborito; jer je mogao razdražiti oružanu četu, ter ona na mjestu posjeći sve učenike. Isus, da popravi brže prenagljenu i nepromišljenu revnost Petrovu, a uzdrži druge od takova čina, viknu: „Okanite se toga!“ Plamtila je od gnjeva i jedna i druga stranka; ali on, koj ušutka vjetar i more, umiri ne samo svoje učenike, nego i ohole i naprasite vojake rimske. Petru pako reče: „Zatakni mač u korice; svaki bo, koj za mač hvata, od mača će poginuti.“

To je pripoviest o gospodinu Isusu obkruženu na maslinskom brdu od neprijateljske čete na oči njegovih učenikah — Nju valja dakle da promozgamo te sravnimo sa svojim vremenom. U naše vrieme žestok boj bije opaki sviet s istim Isusom u njegovoj crkvi na očigled njegovih učenikah, ne njekolicine, nego milijunah; njega je danas u crkvi obastrla silna vojska, a u vojsci čete svakojake nošnje, s raznim obrubom okolo vrata, s raznim kalpakom na glavi i oružjem u ruci. Dà, izišle su u naše vrieme proti njemu čete, koje mogući ga svagdje naći po bielom danu vole da drže lov na njega po mrkloj noći s bakljami; po noći, jer je za ovakove četnike ugasla luč istine vječne Isusom zapaljena a crkvom njegovom nošena, pak zapaljuju luče na paklenoj vatri, da u mraku progone Isusa. Luč taj jest kriva po krivici prozvana prosvjeta. Ona je ruglo, kojim se božanska načela naše vjere ruže i izvraćaju na zlo; ona je sljepilo razprostirano to pogubnom knjigom i listom, to riečju; ona je munja žarka, kojom se u nerazboritih glavah čaraju oči, te na njezinu bljesku nišani u crkvene glavare i viestnike. Na Isusa ide se danas s oštrimi mačevì opake mudrolije i s toljagami krivice. Sviet se na prkos Isusu klanja kumirom štampe, novca i bludne mašte. Ovaj protukrstov duh obilazi danas od zemlje do zemlje, od grada do grada, propoviedajuć mudrost, koja nije van skrajna ludost, te slobodu, koja bi sigurno vas sviet sapela u težko robstvo. Obilazi protukrstov duh, da krivom prosvjetom potamni luč istine, smuti mir duše i navuče nad glavu oblake, da čovjek okrene zaufan prije pogled od neba. Duh nevjere prodro je u sve žile ljudskoga družtva: on puše osobito u višjih učilištih, u tvornicah, djelaonicah, gostionah i obrt-

ničkih konacih praveć zahladje i počivalište od izroda pokvarene ljudske mašte i srdca — od zlih novinah, knjigah, izmišljenih pripoviestih i lakrdijah. Dà, u naše vrieme gledajuć proizvode umjetnosti i znanosti misliš, da si zabludio u poganski sviet. Sv. otac papa reče njeke godine u govoru na biskupe okolo njega sakupljene sa svih krajevah svieta tronutim glasom: da je glavni uzrok zlu našega vremena nevjera. Istina je. Sbog nestašice vjere nedrži se više tudja imovina nepovredljivom svetinjom; sbog nestašice vjere nepriznaje se više nijedna oblast kao providnošću Božjom stavljena. Od tuda nastade nepokornost i neštovanje zakona, pobuna proti zakonitoj oblasti, divljačina mladeži i sve drugo zlo. Sbog nestašice vjere urotiše se tolike čete proti Isusu, da njega tobože prosvjetom uhvate u laži, ter razkidav okove, kojimi je on sviet sapeo u tamnicu, osviešteno narode puste na slobodu. Tako se bije boj po svemu svietu — njegdje na očitu polju, a njegdje u potaji; njegdje na juriš, a njegdje iz busije.

Kako nam je kod kuće? E blaženo! dokle je ovako, reći će tkogod, kod nas toga zla neima ni za trećinu; a od sadanje sloge, gdje svećenstvo živi u miru s narodom, nadati se je i boljemu, ili barem neimamo se bojati golema zla. Neima kod nas one mržnje na svećenstvo, kako se širi u većini novinah u Beču, u Njemačkoj i drugdje po svietu u svakom jeziku; neima potjere ni progona, neima rovarije proti crkvi. — Sve je to istina; ali bojim se samo do sgode. U naših domaćih novinah, kojim su barem glavni urednici sami katolici, javlja se duh svakakov prije nego katolički, a mnogi put u slici zaporke, primjetbe, na prosto oglašene viesti, mimogredce ali dobro omjerenim smjerom javlja se duh protivan katoličkomu duhu. Tko govori pred tobom o tebi liepo i kune ti se tvrdom vjerom, da ti je prijatelj, a namigava i posmješkiva se tvojim neprijateljem, radećim u isto vrieme o tvojoj glavi, vjeruj mu ako hoćeš, ja pak nevjerujem. Ta veliki meštar slobodnih zidarah u Francezkoj princ Napoleon reče jednom u državnom vieću, da je rodjen katolik i kao takov da će umrieti; Garibaldi u mnogom svom proglasu izjavi, da je on pravi kršćanin, dočim papa i njegovi viećnici u Rimu da su sami antikrsti; a tako bih mogao redom nabrojiti dugu povorku vodjah novijega pokreta. Svak će ti reći, da se vjera ima štovati, nego crkva — to je ona nesreća, koja narodom kvari sreću i slobodu. Kako svuda po svietu, tako ima i kod nas ili gole nevjere ili vjere u vjeri. Pak da posve i neima kod nas boja niti rovarije proti crkvi, imali bismo se spremiti na obranu, čim se s koje god strane i na kojem god kraju svieta udara na obćinu, koje smo i mi uda.

Sada nastaje pitanje, kako da se spremimo na obranu? Gospodin zapovjedi Petru, da zatakne mač u korice, a tim za sve viekove dade nauk učenikom: da se on niti njegova crkva neima braniti oružanom silom. Jur prije jednom ukori on učenike zahtievajuće, da spusti vatru s neba na grad Samariju, kamo ga gradjani nepustiše, a ovom prigodom ukori i Petra, koj je nečekajući od njega odgovor trgnuo mač, da silu uzbije silom. Zapovjediv Petru, da utakne mač u korice, pouči sve svoje učenike i buduće nasljednike, kojim predade oblast upravljati crkvom i učiti evangjelje po svem svietu, na kakov se način imadu braniti; reče jim jednom za svaki put, da s mačem neimaju posla, jer se njegovo kraljestvo, crkva, fizičnom silom neima razprostirati. On podaje crkvi drugo oružje, kojim da vojuje i brani se, a to je oružje: krotkost, ljubav, strpljivost, molitva i muka. „Molitva i suze“ reče sv. Augustin, „to je oružje crkve.“ Ovim oružjem branila se je ona više viekovah proti poganoj sili rimskih carevah, a ovim je oružjem ona u svako vrieme i pobjedila. Sapinjali su već pape i biskupe u težke okove, bacali je u tamnice, da se namuče mukah, vodili je na stratište na okrutnu pogubu glave, *ali baš* tim načinom prolievajuć svoju a ne tudju krv pobjedila je vazda crkva, i u tom joj je oružju jakost i pobjeda do konca svieta. Pobjeda ovim oružjem stečena najveća je njoj slava i ponos; ona se ovim osobitim oružjem razlikuje od svakoga ljudskoga družtva na zemlji, i to joj je nepobitnim dokazom, da je od Boga. Mukom i križem pobio je naš Gospodin i Spasitelj sve svoje neprijatelje; mukom i križem pobjedila je vazda crkva, a vjera Isusa Krsta obladala je sviet strpljivošću, krotkošću i poniznošću. Istim tim oružjem treba da se branimo mi učenici Isusovi i uda crkve, kada tko na nju u obće ili na nas napose napadne. Rieč Isusova i molitva budi nam mač, kojim valja da si naoružamo duh, kada neprijatelji udare na Isusa; a krotkost i strpljivost, kada udare na našu osobu. Ovim oružjem utišana je jur mnoga oluja, a Bog neuzkratio ovoga oružja osobito onim, koji su ćutljiva i nagla srdca. „Blago krotkim, jer će oni obladati zemlju.“ U taman vas napor, ako se nebrani ovim oružjem; a pobjeda je sigurna, jer je Bogom obećana svakomu, tko se njim brani. „Znajte,“ piše sv. Jakov apoštol, „da se kušnjom vaše vjere proizvodi strpljivost, a strpljivost dovršuje djelo, tako da vi postanete savršeni i čitavi ter ničim neoskudievate,“ (Jac. 1, 3—4.) To dakle budi svakomu kršćanu oružje, to mač, kojim ima vojevati.

Isus ukori Pétra sbog samovoljne porabe mača; jer svaki tko (neovlašten) hvata za mač, zaslužuje da bude mačem smaknut. Obrana Petrova bijaše nedopuštena, jer nijedan čovjek sam po sebi neima vlasti nad tudjim životom, izuzam skrajnu nuždu, a imenito nije slobodno oružanom silom protiviti se naredbam zakonite oblasti, ma bile iste naredbe posve krivične. Na to smiera i ona opomena apostola Pavla u poslanici na Rimljane (13, 2—6.). Po njegovu sudu, dakle po sudu sv. Duha u njem, Bogom je postavljena svaka oblast, čim ona obstoji. Većina vladah danas očito radi proti crkvi, pače ju mnoga jur očito i progoni; ali će Bog, čijim prepuštenjem zadobiše žezlo, po svojoj svemoći i mudrosti naći način, kako će crkvu svoju osloboditi, a preuzetne vlade kazniti. Načela sv. Pavla držahu se kršćani prvih viekovah. Tko da se nesgrozi čitajuć onu strahotu, kako su kršćani bili proganjani u prva vremena; a tko da se nedivi opet njihovoj strpljivosti?! Tertulijan u svojoj apologiji (c. 37.) kaže svemu poganskomu svietu u oči: „Kad bi se nam hotjelo da kano očiti neprijatelji proti vam ustanemo, zar nas nebi bilo dosta brojem i snagom? Od jučer smo, pak su našinacah puni vaši: gradovi, otoci, tvrdjave, trgovišta, cehovi, tabori, palače, senat i forum; samo vam hramove ostavismo. Ta već samom razlučbom od vas svladali bismo vas. Da se mi na ovakovu broju izselimo u koj god kraj, začudili biste se vi, kamo vam odoše toliki gradjani, prestrašili biste se na pogled pustoši, zapora svih posalah i grozne smrtne tišine.“ Brojem a i slogom jači od svojih tlačiteljah trpe, dokle se Bogu svidi, da on sam ukroti krivične jim gospodare; oni niti se bune proti vladi u potaji, niti očito idu proti njoj u boj. Divan-li bijaše ono prizor od kršćanske strpljivosti pod vojvodom sv. Mavrom. Thebanska legija bijaše sastavljena od samih kršćanah, pak još pod upravom vojvode kršćana Mavre. Hrabri Mavro s hrabrom četom spreman je u svako vrieme, da nosi glavu u boj na zapovied pogana vladara, koj je jur množinu kršćanah poubijao; ali kad jim dojde zapovied: da prigodom jedne poganske svečanosti žrtvuju krivim bogovom, što kršćanu zabranjuje Bog i duša, neće pod živu glavu. Oni slušaju cara dotle, dokle jim on ima vlast zapoviedati; ali slušaju i Boga više nego čovjeka gospodara, kada jim zapovieda štogod proti zapoviedi Božjoj. Prieti jim se smrću; nu oni se nje neboje. Što jim je laglje nego ostaviti barjak, kojemu su bili zaprisegli vjernost, pak se složiti s neprijateljem te okrutna gospodara natjerati u strah; nu neće oni ni toga. Budu obkoljeni vojskom, smrt je svim sigurna. Još jim blišti u ruci mač naviknut na pobjedu; još jim može poći za rukom, da si spase glavu, ili barem prisile pogane, da plate krivicu svojom krvlju. Ali nije njim ni jednomu ovakova misao pala ni na kraj pameti, nego od svoje volje položiše oružje, popadaše na koljena blagosloveć svoje neprijatelje, te radje poumiraše kano mučenici za vjeru i za podložničku vjernost, nego da se pobune te morda ogrieše dušu ubojstvom okrutnika Maksimiana.

U čem se divimo crkvi prvih vremenah, u tom se možemo diviti crkvi svake dobe. U svako vrieme i svuda po svietu vidimo crkvu, kako obruživana i proganjana od pojedinih vladarah svoje službenike i vjernike opominje na pokornost dužnu istim vladarom, gdje bi jim ljudskim načinom mogla vratiti žao za sramotu.

Tko bi znao, kakove su se crne misli križale stanovitim vladarom, dočuvši papin poziv, kojim pozivlje biskupe sa svih krajevah svieta k sebi u Rim. Tudier je bilo straha, a vladarski pazikuće novinari gntali su, da će se iz toga sabora izleći grmljavina i treskavica, protesti i demonstracije, pače da taj sabor neće ni biti drugo, van pod liepom izlikom urotnički dogovor za pobunu puka proti vladarom. Kada tamo, iz sabora izide izjava duha baš crkvenoga, kakov ju oživljuje od postanka, pak će oživljivati i do konca, izjava duha, kakovim dišu slobodna djeca Božja, prosta od griešne strasti i osvetljivosti.

(Konac će sliediti.)

Hustnja proti katoličkom duhovničtvu.

Nedavno pisano je listu „Osservatore Romano“ iz Perugjije ovako: „Već je dotle došlo, da svatko noseći duhovničku haljinu može za sigurno znati prekoračiv prag svoje kuće, da će nagaziti na psovke i uvrede. Nejaka djeca uče se, kako će počastiti duhovnika pozdravom: „Nitkove!“ „Lopove popovski!“ „Na šance s njim!“ „Smrt popovom!“ Ovi redci rimskoga lista kano da pripoviedaju o starih naših znancih u Beču, pak zamienimo-li ime „Perugjia“ imenom „Beč,“ mutato nomine fabula de nobis narratur. Nam u Beču doista netreba živahne mašte, da nam naslika onu prnjavu i bosonogu klatež u Perugjiji, jer nam se tako godi i kod kuće, samo što ovu službu prosvjetljenjačke mudrolije neobavlja kod nas prnjava i bosa ulična klatež, nego baš prava gospoda obradana sa svietlima čizmama i naočalama, i to skoro onakovom surovošću, kano u Perugjiji ulični dječaci. Ali jer svako „zašto“ ima na svietu svoj „zato,“ to nastaje samo od sebe pitanje, sbog šta je ota bečka lakrdija s duhovničkom haljinom? Poznata je stvar, tomu su krive najviše

naše radikalne novine, koje propoviedaju zator svim duhovnikom počam od zadnjega misnoga podvornika i škrabičara do biskupa. Tudier neima šale tako lude, da joj se još ludje nebi smijalo, pak da se sve ista šala čuje po deset putah na dan, to je dužnost smijati se, morda za one novce, što se dadu za radikalni list. Za druge pako novine, koje nesbijaju lakrdije, jest „Independance“ bruseljski neizcrpivim skladištem ružnih pripoviestih o crkvenjacih, ter što se god iz ovoga lista prepiše, to sve primaju naši Bečani pod čistu istinu. Za primjer navodimo jednu takovu pričicu, što je ovih danah okolišala po svih bečkih listovih. Čujmo!

„Prošle subote, piše njetko listu „Independance“ iz Pariza, bio je pozvan jedan poslovni opravnik u ženski samostan na „Faubourgu Saint Antoine“ ter umoljen od jedne duvne, da joj lionskom željezničkom prugom odpravi jedan malen kovčeg. Duvna ponudi na to opravniku čašu vina, na što čovjek ode. Putem sretne jednoga od svojih drugovah i upusti se s njim u razgovor, kad na jednom spopadne ga muka te stupi u bližnju krčmu. Videći ljudi, da će čovjeka muka prekinuti, skoče po liečnika, koj brže doletiv vidi i posvjedoči, da je otrovan. Na to dovedu redarskoga povjerenika, koj popisa zadnje izreke umirajućega i dade otvoriti kovčeg, a u njem najde mrtvo tek rodjeno diete. Uslied toga bude ona duvna, koja je opravniku predala kovčeg i podala mu čašu vina, uhvaćena.“

Ova je bajka posve takova, kano da se štije u prvom poglavju romana Dumasova, ali od vierni-kah bečkih novinah nebi se našao nijedan, koj za istinitost ove pripoviedke nebi sedam putah prisegao. Nije dakle za čudo, što takmaci ulične klateži — gospoda sa svietlima čizmama i očalama — sbijaju lakrdiju po ulicah i salonih s duhovničkom haljinom. Nije to sve za tumač žalostne istine; jer ima još jedan drugi uzrok, zašto se stanoviti ljudi rugaju i na javno ruglo stavljaju svećenike, a taj uzrok — istina se reći mora — jest na samih svećenicih. Nije nas nitko pozvao, da ovu žalostnu istinu obrazložimo nabrajajuć primjere, ali kažemo samo u dvie rieči: Prošla su vremena, kad je sama haljina već po sebi u nju obučenu čovjeku podavala čast. Sada mora čovjek noseći častnu haljinu svojoj haljini i časti pribaviti ugled, a je-li on svećenik, to mora da si ugled pribavi bezprikornim životom i znanošću, pače da ni u domaćem i svakdanjem životu negrieši proti svomu staležu. Komu od svećenikah manjka jedno od ovih, taj neka slobodno gleda, kako bi izbjegao ruglu i sramoti — neće izbjeći, a mraz na koncu pada uviek na obraz svemu staležu. Da pako čitavo katoličko svećenstvo i pojedina njegova uda odgovaraju u svem spomenutim zahtjevom i toga se čvrsto drže, rado bismo vidjeli toga psovača, koj bi se usudio, da se na nas baci kamenom. Ove svoje tvrdnje nenarivavamo nikomu pod sv. pismo; ali kako Bečani kažu „D'ran ist etwas!“ a to je na svu žalost više nego dosta.

Iz ovoga, što je natuknuto, neka si svatko dalje izvodi dosljedke, dokle može ili baš hoće. Na što će pako doći, nije težko pogoditi.

W. K. Z.

Poslanica sv. otca na uzoritoga stožernika i nadbiskupa zagrebačkoga.

Pius P. P. IX.

Dilecte Fili Noster, salutem et apostolicam benedictionem. Optime noscimus, quæ sit egregia Tua religio, virtus, et quæ singularis erga Nos, et hanc Petri Cathedram fides, amor et observantia. Hinc persvasissimum nobis est, Dilecte Fili Noster, Te vel maxime optavisse, veluti Tuis gratissimis Litteris die 18. proximi mensis Junii datis significas, nisi gravis Tua ætas, et aliæ justæ causæ obstitissent, ad Nos venire, ut una cum aliis Venerabilibus Fratribus catholici orbis Sacrorum Antistitibus præsens esses solemni plurium Sanctorum Canonizationi, quam die 8. commemorati mensis Junii, Deo auxiliante cum summo animi nostri gaudio celebravimus. Atque etiam certi eramus, nihil Tibi potius, nihilque gratius futurum, quam ut ex animo iis omnibus adhæreres, quæ Venerabiles Fratres Sacrorum Antistites Romæ commorantes in suis obsequentissimis et amantissimis Litteris die festo Pentecostes hujus anni ad Nos datis præclaro ac miro sane consensu palam publiceque declarare vehementer gloriati sunt. Namque, Dilecte Fili Noster, jam diu Nobis compertam exploratumque est, quantopere Tibi cordi sit catholicæ Ecclesiæ, et hujus Apostolicæ Sedis causa, et quanto studio sis incensus ad ejusdem Ecclesiæ et Sedis jura strenue tuenda ac propugnanda. Jam vero quod adtinet ad relationem de istius Tuæ Dioecesis statu, quam nobis mittendam curasti, scias velimus, congruum responsum suo tempore Te accepturum a Nostra Concilii Congregatione, cui commisimus, ut relationem ipsam ex more recognoscat, et omnia accurate ad nos referat. Ne desinamus, Dilecte Fili Noster, ferventissimis precibus dies noctesque Deum Optimum Maximum exorare, ut exurgat et judicet causam suam, ac præsentissimo suo auxilio adsit Nobis, adsit Ecclesiæ suæ, et omnipotenti sua virtute omnes Ecclesiæ, et hujus Apostolicæ Sedis hostes humiliet, eosque de iniquitatis via ad justitiæ salutisque tramitem reducat. Denique Tibi persvade, præcipuam esse, qua Te complectimur, benevolentiam. Cujus quoque certissimum pignus sit Apostolica Benedictio, quam ex intimo corde profectam Tibi

ipsi, Dilecte Fili Noster, cunctisque Clericis Laicisque fidelibus Tuæ vigilantiæ commissis peramanter impertimus.

Datum Romæ apud S. Petrum die 17. Julii anno 1862. Pontificatus Nostri anno Decimoseptimo.

Pius PP. IX.

Passaglijine adresse.

„Armonia" nije mogla dati jače zaušnice budućemu protupapi in part. infidelium Passagliji, nego ga je čusnula tim, što je preštampala imenik podpisnikah na njegovih adressah iz lista „Mediatore." (Vidi u viestniku viest iz Mletačke.) Sa svih stranah svieta padaju sada protesti, ili pravije adresse proti Passagliji od svećenikah, kunuć se pred katoličkim svietom, da oni za Passagliju nisu podpisali nikakovih adressah. Doista čovjeka uznosi nješto čitajuć ove često kratke ali jezgrovite prosvjede, ter koliko je njih, toliko rekao bi da crkva slavi slavljah, jer one sbore dostojno za kršćana a napose službenika crkve. Do sada je po takovu Passaglija dvie sta i deset putah ožigosan kao javni lažac; a ovakovih protestah izlazi dan na dan sve više. Njim valja pribrojiti još i izjave onih svećenikah, koji priznaju, da su se dali prevariti, ali sada da je sviest nuka na opoziv. Za čudo je veliko pako to, što medju podpisnici na Passaglijinih adressah i njegovimi privrženici imade množina redovnikah, naročito kapucinah. Medjuto očituje kapucinski red iz čitave Toskane, da od njih ni jedan nije podpisao kakovu adressu na Passagliju.

Sigurno ovi protesti i opozivi zadaju samu Passagliji i ljudem kod vlade veliku brigu. Već se je počelo — česa se je i prije bilo bojati, a sada to potaknuše iste protuadresse — spremati na demonstracije, progonstvo i križarsku vojnu proti duhovnikom vjernim svojoj časti. O tom donosi „Standardo cattolico" od 19. Srpnja ovu viest: „Passaglijini rovari" povodom jednoga protesta kanonika Torre, koj dakako vrlo žestoko udara na Passagliju, ulovljena sbog podpisah u laži, sakupiše na 12. u večer u Piaćenci šaku ljudih, ter pokle spališe protest odvažnoga kanonika i professora Torre, zaviknuše iz svega grla: „Dolje s Torreom — dolje s biskupom — van klerikalci!" U trenutak zazveknuše prozori na biskupskoj palači, a s tim nebi bila demonstracija gotova, da nebude izišla oružana četa. Piemontezki dopisnik lista „Diritto" iz Piaćence dodaje toj viesti još i to, da klerikalce čeka težka potjera u mnogom talijanskom gradu. Ovi dogodjaji netrebaju tumača; dosta je, da su javljeni naobraženoj Europi.

Nu svakako Passaglijine adresse imadu važnosti za Italiju od ne malena zamašaja. Više putah jur i s više stranah zagroženo je Piu IX. a grozi mu se i sada crkvenim razdorom, ako se na korist jedinstva Italije neodrekne svjetovne vlade. Narod i svećenstvo Italije, veli se, složni su u tom, da sjedinjenoj Italiji Rim bude glavom; nebude-li pako papa privolio u to, ter se dobre volje odrekao svjetovne vlade, to će se Italija od njega razdružiti, pak onda neka sam sebi uračuna posljedice takova postupka. Prevratne, službene i vladine novine donose na časovę takove prietnje, pak iste francezke novine slažu se s njimi. Ali da su to samo puste prietnje, smierajuće onamo, da papu natjeraju u strah, dokazuje najbolje sam Passaglia. Talijanski biskupi neće da prekinu savez s Rimom, što razgovjetno svjedoče njihove adresse na sv. otca, prosvjedi na protucrkvene naredbe vlade i strpljivost u mukah, kojim se podlažu. A neće razlučbe s Rimom ni nižje svećenstvo. Ta Passaglia dao si je praviti adresse i po svoj Italiji za nje kupiti podpise, pak je dokazana istina, da su one nudjene za podpis i ondje, gdje je bilo za to najmanje nade, pače i u Mletačkoj. Pa kakov je bio uspjeh? U prkos svim krivim gatnjam, prietnjam, obećanjem, psovkam nabra se podpisnikah tako malen broj, da Passaglia prestrašen na pogled malene hrpe nije znao da što drugo učini, van da k imeniku pravih pridade sam množinu imenah, a na tom činu mislio je da mu se u takovu položaju neće zamjeriti. Ali kamo ćeš u glibu van opet koračiti u glib — protesti i opozivi smanjiše mu još i onu malenu hrpu. Dakle se neće razlučbe s Rimom ni svećenstvu, pak očite istine nemože tajiti ni sam Passaglia.

Nu more biti da razlučbu hoće puk? Puk je većinom pravi katolik, te drži sa svojim svećenstvom, koje je u Italiji velika sila, pak na sto načinah pokazuje on svoju katoličku ćud svakom prigodom. Dakle ni puk neće nikakova razdora, ni ta prietnja s razdorom nije van mehur od sopunice, ma da se Passaglia sa svojim „Mediatore" stavi na glavu. Ali nije ni čudo to od čovjeka, koj je jur dvie sta i deset putah ožigosan kano lažac.

Na konac, Passaglia tim činom, što je dao na svoju osobu kao zametnika razlučbe pisati adresse, učinio je neprijateljem papinstva i rušiocem konkordatah naopaku uslugu. U turinskom parlamentu a u poslaničkoj sjednici od 18. Srpnja podnese poslanik Petrucelli zakonski predlog: da se nižje svećenstvo od oblasti biskupske rieši. Ovaj je čin ponašinba predloga podnešena jur prije u jednom drugom parlamentu. Nu Passaglijine adresse svečan su protest proti tomu. Svećenstvo, ako odbiješ kojega nesmotrena čovjeka, drži čvrsto sa svojimi biskupi i s papom, prosvjeduje proti takovu pokusu usrećivanja, kako je poslaniku Petrucelliu i svemu svietu pokazao nehotice Passaglia. K tomu valja još spomenuti, da je tako u zemlji već od njekada podrovanoj prevratom. Dà, katolički svećenik znade vrlo dobro, da bi bez svoje vrhovne glave zabludio, ter postao vuk u stadu, po dvie sto i deset putah ožigosan lažac. Treba dakle, da se svećenik bez uvjeta dade na upravu svomu biskupu.

Viestnik.

Iz Zagreba. Njetko je pisao iz Zagreba karlovačkomu „Glasonoši," da je župnik riečki g. Franjo Žužel u ime uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa bio pozvan u Zagreb, da mu nj. uzoritost očituje svoje nezadovoljstvo radi govora, što ga je isti g. župnik u posliednjoj velikoj skupštini županije križevačke na korist stradajućih kršćanah u Turskoj prosborio.

Izuzamši to jedno, da je g. župnik Žužel ovih danah u svom vlastitom poslu bio u Zagrebu, sve je ostalo gola izmišljotina.

— Ovih danah bijahu držani javni izpiti raznih izvanjskih i nutarnjih učionah u samostanu milosrdnih sestarah. Izpitom ovim pribivao je uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup, presvietli g. dvorski savjetnik Rubido sa svojom suprugom i više odlične gospode obojega spola, medju kojimi i više strukovnih vještakah. Svi jednoglasno hvale uspjeh tih izpitah i nastojanje zaslužnih učiteljah i učiteljicah. Osobito pako odlikovahu se mnoge učenice svojim izvrstnim ručnim djelom. U pomenutom samostanu polazilo je prošle školske godine učiteljište 19, glavnu učionu 223, nutarnju učionu 115, opetovnice 104, ukupno 461 učenica.

Iz Kostajnice. Bivši mjeseca Svibnja o. g. u Zagrebu, zamolih osobno prečastnoga gosp. kanonika Josipa Marića za njekoliko narodnih knjigah, koje bi se u vrieme izpita medju najbolje učenike porazdieliti mogle. I eto prečastni gospodin poslà mi nedavno njekoliko iztisakah pjesmarice Kačićeve, da jih medju najbolje učenike u ime nagrade porazdielim, što i učinih. Koliku su radost ne samo kod djece, nego kod odraslih proizvele ote knjige, nemogu Vam opisati, a koliko s vremenom koristiti mogu, to lahko znati može onaj, komu su iole poznate riedke sposobnosti stanovnikah ovdješnjega predjela.

Na tolikom daru nemogu propustiti da se u ime nadarene djece košto i moje ovim javno nezahvalim, ujedno moleći: da nas ota srećna ruka još mnogo godinah srećno darivala. Dao Bog! te se u taj vrli domorodno-nabožni primjer mnogi ugledali, da im, kako sada, reći uzmognemo: Darovniče! od naroda ti velika slava, a od Boga puna vreća zdravlja! *S. H.*

Iz Ugarske. Dr. Andrija Radlinský, bivši urednik budimskoga „Cyrilla a Methoda" i s njim spojenoga „Priatela školy a literatúry," postavši prošaste godine župnikom, prestao je koncem Rujna pomenute liste izdavati. Sada oglašuje isti, da će od početka Rujna opet u Skalici nastavljati „Cyrilla a Methoda," dočim „Priatel školy a literatúry" prelazi u ruke g. Juraja Slote, koj će ga zajedno s „Národním Slovenským Učitelom" u Trenčínu izdavati. Četiri mjeseca ove godine izlaziti će „Cyrill a Method" po tri puta na tjedan, a na godinu svake subote.

Iz Košicah. Posao obnove naše stolne crkve napreduje žurno, na čem budi hvala našemu revnomu i na svaku žrtvu spremnomu biskupu Fabry-u. Naša krasna stolna crkva jest sgrada jur oko sredine 13. vieka započeta, a tekar u 15. vieku dovršena od Matije Korvina kralja. Što nepogodom vremena, što domaćimi bojevi, a najviše po nemarnosti i nevještini bio je ovaj narodni spomenik, spominjući mnoge povjestne sgode, došao do razpada, pak je trebalo raditi svimi silami, da se sačuva za potomstvo. Od darovah visokoga carskoga doma, biskupa, njekojih velikašah i gradske občine, zatim učinjenom sbirkom sabralo se je toliko novca, da se je prije njekoliko godinah posao mogao početi, a sada se radi bez prestanka. Krov, povišen, skoro je gotov, ter ga je s galerijami obtičućimi okolo crkve ljepota vidjeti. Zanj se peku posebne cakleće se opeke, koje se sastavljaju u liepe arabeske. Na krovu vide se još ogromni grbovi Ugarske, grada Košicah i Matije Korvina. S nutra će biti crkva prekrasno uredjena, pa kada sve bude gotovo, ljepota će to biti od crkve.

Iz Beča. Opet je stigla molba proti vjerozakonskom ukazu, ter će njekomu težko zamrsiti račune. Ona je podpisana od 8617 osobah, a zasluga ota ide *soli*-gradsko družtvo sv. Ruperta. Ništa manje nego dvanaest okružjah očitova ovom od kneza Jablonowskoga predanom molbom katoličku samosviest prostodušnom i poštenom izjavom.

— Učiteljstvo evangeličkoga bogoslovnoga fakulteta dalo je molbenicu za prijam u občinu bečkoga sveučilišta, pak je sbor doktorah medicinskoga fakulteta u glavnoj skupštini 28. Srpnja zaključio, da izjavu od njih o toj prošnji zahtievanu izdadu povoljnu. U molbenici navode se sljedeći razlozi: da evangelička bogoslovija netraži ništa iz posebnih katoličkih zakladah sveučilištnih; da ona sbog svoje razlučenosti mora oslabiti te znanstvenim zahtjevom nemože zadovoljiti; da bi za državu obzirom na trošak i upravu, a bogosloviji samoj obzirom na gojitbu bilo kamo za veću korist, kad bi se ona smjestila u osnovanoj za gradju novoj sgradi. Upravno vieće sbora doktorskoga govorilo je u mnogoj sjednici o tom predlogu. Izviestnik, liečnički savjetnik Schneller, priznaje pravednost prošnje same po sebi, ali vidi, da se protivi zakladnoj listini cara Rudolfa. Dr. Schlager dokazuje, da se tim neradi o ničem drugom, nego o promjeni ustrojnoga načina u sveučilištu, kako je isti tečajem vremena, imenito pod Maksimilianom II. Marijom Terezijom i Josipom II. u koje čem i bitno jur bio promienjen. Razprava, na koju je nemareć na zadušnu sparinu bila došla množina članovah fakulteta, bijaše neobično živahna. Govorili su osim starešine i bilježnika

osobito žestoko profesori Holger i Beer, doktori Patruban, Innhauser, Sacks, Witlačil, Blodig, Gerstl, Raith, Steiner itd. Sbor primi na koncu predlog Schlagerov kano izraz svojega mnenja, a taj dovršuje se ovako: „Uvažujuć navedene razloge s pridržanjem obstojećih družbenih pravah i s tom predpologom, da će protestantski bogoslovni fakultet zadržati isti ustroj, kakov imadu drugi fakulteti bečkoga sveučilišta, prijam protestantskoga bogoslovnoga fakulteta u obćinu bečkoga sveučilišta očituje se za moguć.“ — Zakladne listine svjedoče jasno, da je značaj bečkoga sveučilišta baš crkven (ne na prosto katolički). Prijam protestantske bogoslovije jest svakako golema i nemila povreda pobožne volje zakladnikah, ter kano takova nemože se opravdati nikakovim obzirom na snosljivost ili shodnost. Čitaonica akademije bečke, u kojoj su kao članovi i učenici protestantske bogoslovije, držala je to za strašno nasilje, kad je došao od višje oblasti nalog, da se učenikom katoličkoga bogoslovnoga fakulteta na isti način dade u nju slobodan ulaz, pak to budi spomenuto kao protudokaz bezkrajnoj snosljivosti bečkoga doktorskoga sbora.

Iz Poznanja. Glasa se, da je visokočastni nadbiskup Przyluski od vlade pozvan službeno, neka očituje, je-li istina, što o njegovu djelovanju okolo raznose novine. Naročito stavljena su mu dva poglavita pitanja za odgovor: 1. Je-li on, kako „Dziennik Poznański“ javlja, u onom govoru, držanu na povratku iz Rima u svojoj stolnoj crkvi, rekao, da su 20 milijunom Poljakah ugovori i vladarskimi riečmi zajamčena prava na najsramotniji, ili po blažjem prevodu, na najbezobzirniji način povriedjena; 2. je-li si je on, kako „Tygodnik Katolicki“ i „Czas“ suglasno javiše, u Rimu sbilja naslov i povlastice kano njekadanji prvostolnik Poljske sam dao i kao takov se držao. Veli se, da je nadbiskup na oba pitanja odgovorio niječno.

Iz Mletačke. Po svoj prilici, kako je vidjeti, Passagliji ide po glavi misao, kako bi u Italiji izveo crkveni razdor, a to valjda zato, da u novoj crkvi on postane protupapom. S tom nakanom pišu se po njegovu naputku adresse, kojimi podpisnici ponizno mole sv. otca, da se na spas vjerozakona i sreću domovine odrekne svjetovne vlade. U ovih adressah može se čitati medju redci, da se nesmieraju pokoriti biskupskomu zaključku, pastirskim poslanicam i nauku biskupah. Nude se na podpis pojedinim svećenikom svuda po Italiji, a i po Mletačkoj. Pripovieda se, da su mnogi podpisali dobre volje, a drugi strahom natjerani, obećanjem zasliepljeni ili liepimi riečmi prevareni. Povorkom podpisah nakićene idu adresse u Passaglijin tabor, pak tudier da čuješ kliku na kliku! Sad je brže bolje pohitio, ter u brojevih 22, 23, 24 i 25 svoga „Mediatore“ javlja svietu podpisnike adressah u dugih povorkah (zapremaju 6 stranah po čitavu listu), da se vidi, kako je i talijansko svećenstvo svjetovnoj vladi papinoj izreklo smrtnu osudu. Ali što je njekoliko stotinah proti onoj množini svećenikah, koji nepodpisaše! „Armonia“ u Turinu, koja sve nevjeruje, što „Mediatore“ Passaglijin javi, dade vendar u dva priloga od rieči do rieči preštampati sve podpisnike. Pak eno zamuknu klika u Passaglijinu taboru. Izišlo je na vidjelo, da mnogi svećenici, naštampani u onom imeniku, adresse nisu ni podpisali, drugi podpisali samo prisiljeni, a treći prevareni ili posve ništa neznajući, što se u adressi kaže, pak zato udaraju na Passaglijinu adressu prosvjedi, opozivi, protuočitovanja. Iz imenika podpisnikah izpada na takov način sve to više njih. Tužni Passaglia! dakle si još morao ostati pred cielim svietom lažac. Slaba ti izgleda za protupapiju!

Iz Rima. „Journal de Rome“ donosi u svom službenom dielu ovaj oglas: „U onaj čas, kada s pravim sažaljenjem čitamo laži njekojih novinah i poznatih spletkarah o silovanju biskupah, da podpišu adressu, srećni smo, što možemo sa svim izvjestno prijaviti, da njegova svetost svaki dan dobiva sa svih stranah svieta dopisah od biskupah, koji s razložnih uzrokah bijahu zapriečeni doći u Rim, te koji se očituju, da bezuvjetno i od svoje volje, dakle bez „silovanja“ pristaju uz adressu svoje subraće. Prigodno priobćit ćemo i mi takova biskupska pisma, ali čuvat ćemo se, da neobjavimo pisma svećenikah, da ih neizvržemo progonom onih, koji himbeno proglašuju „slobodu crkve,“ a rade oko njena potlačenja.“

— „Osservatore Romano“ ima dopis iz Perugjije, gdje mu se javlja, da je u tom gradu već dotle došlo, da svaki, koj svećeničko ruho nosi, ima sigurno na uvrede i pogrde biti spreman, čim stupi iz kuće na ulicu. Već malu djecu napućuju, da trče za svećenici vičuć: „marše“ „lopove“ „u tamnicu“ „smrt popom.“ Župnika Orlandia navreba onomadne dvanaest dječakah, te ga skoro ubiše kamenjem.

— Minuo nas je doduše strah, da će se Garibaldovi otmičari ukrcati; jer grof Montebello poslao je 3000 Francezah, da čuvaju obalu od Terracine do Corneta; a iz okolice Frosinone i Velletria pomaknule se čete nadomješćene su s veće strane ako i slabijom momčadi. U Nettunu i Porto d' Anzio, kad puče glas, da se na morskoj pučini pokazuju dobrovoljački brodovi, dignuše prevratnici veselu kliku i viku, da su se vjerni privrženici papini i njeki svećenici pobojali zla. Nemareć za oružanu vojsku oko sebe prevratnici po svoj okolici bijahu kano na iglah, misleći a pače na sva usta govoreći, da Francezi prieče sjedinjenje Italije samo za vrieme. Najljućim od prevratnikah pohtjelo se je, da bi ponovili sicilijansku večernju. Putujuć jedna četa vojakah kroz Genzano, postanu njekoji, da se odmore na putu, ali je počmu nemirnjaci vriedjati, a iz riečih zametne se svadja pak jedan vojak bude proboden. Krstar je na mjestu bio

uhvaćen, te dalje nije bilo nikakova okršaja, samo što se je puk bio sletio. Treba znati, da prkosbe smieraju više na republiku, nego na kraljestvo, tako da Napoleon i nehotice navodi vodu na Mazzinijev mlin. Mnogi je novak u Umbriji jur uskočio izpod kraljevske zastave, a to zato, što hoće da budu kano i prije pod papom. Jedna okružnica razaslana je na kraljevske namjestnike s nalogom, neka drže strogu pazku na propoviedi za kralj. vladu sumnjivih svećenikah; a dogodi-li se, da bi kojega svećenika radećega u prilog vladi progonili biskupi, neka ga prime u zaštitu. — Rimljani nisu smjeli do sada ni jedne žalne rieči izustiti proti Napoleonu; ali sada govori se o njem bez obzira. Vele, da jim nije trebalo nova okrutnika. Oni hoće jedinstvenu jaku Italiju: na to da smieraju sve njihove težnje, a silni vladar Francezke neda ter neda da se izvede. U takovu razgovoru izmakne se i po koja rieč o „sicilijanskoj večernji,“ a pušta se mah i drugim vrućim željam srdca, kao da će Garibaldi, kojega sreća nezna iznevjeriti, svojim junačtvom izvesti domovinu iz ove nesnosne dilemme. Garibalda se nadaju za stalno početkom Kolovoza u Napulju. U južnoj Italiji kupe se pod barjak na njegovo ime dobrovoljci na stotine. „Nedajte se,“ piše jedan dopisnik lista „Osservatore Romano“ „lažnimi opozivi Rattazzia u turinskom parlamentu, i proglasom napuljskoga namjestnika prevariti. Ja vam zadajem tvrdu vjeru, da Garibaldi kupi vojsku po dozvoli turinskoga kabineta. Svaka protivna zavjera i proglas gola su varka.“

— Velike glave govore nješto o važnoj odluci sv. otca. Kako je poznato, pozvao je on jeruzalemskoga patriarku mnsgra. Valergu, darovita i vrlo štovana muža, da se s njim porazgovori o gradji na crkvi sv. groba. Sv. otca žalosti to gledajuć, kako se grčki razkolnici pačaju u taj posao, a i to, što se je Napoleon izza ledjah njemu, naravskomu zastupniku katoličkih interessah, dogovorio s Rusom. Porad toga veli se, da se je on po državnom tajniku s portom upustio u razpravu, nebi-li uzdržao pod jamstvom kršćanskih silah sa sultanom sklopljene ugovore, polag kojih u svemu, što se tiče sv. groba i drugih sv. miestah, papi pripada odlučan odvjet. Državni tajnik primjeti još k tomu, da je njegova svetost pripravna prosvjedovati proti pačanju razkolnikah, odnosno Rusah, i tim se obratiti na francezkoga cara kano rodjena zaštitnika iztočnih kršćanah. Pripovieda se, da je jur jedna nota u tom smislu poslana od sv. stolice u Pariz.

Iz Turina 20. Srpnja. Ovih danah predložiti će ministar pravosudja parlamentu zakonsku osnovu proti „rovariji odpornoga duhovničtva,“ ili bolje za „nadziranje duhovničkih naredbah i oglasah.“ Poglavita jezgra toga zakona biti će pregled pisma, prije nego se izdade — dakle cenzura biskupskih poslanicah. To je slobodna crkva u slobodnoj državi!

Iz Turske. Iz Pere javljaju pisma, kako se razbojničtvo širi po svem carstvu sve dalje, tako da se je zavrglo i u samom priestolnom gradu baš na grozovit način. Više jakih četah tjera svoj opaki posao tik do vratah gradskih, one robe, pale, ubijaju, nametavaju posjednikom strahovitu daću, a nedužne šetaoce hvataju, da mogu za nje dobiti velik odkup. Kad se tako radi vladi pred nosom, nije ni za čudo, što se pripovieda iz pokrajinah. Da negovorimo o novoj krvariji počinjenoj u Siriji, oko polovine mjeseca Srpnja ubijen je sa dvojicom pratiocah amerikanski misionar Mariam, gospoja mu ranjena a druga pratnja raztjerana zrnjem iz pušakah. Iz Drinopolja pišu, da je sada velika pogibelj putovati, pače da se već neufaju na put ni na volovskih kolih, van ako se vozarah sdruži množina. Ako i nenosiš pune kese jaspre, izgubiti ćeš glavu i za koju paru. Okolo Sandschak-Sofije razbojničke čete tako su drzovite, da udaraju u napučena mjesta, te se s njimi oružanom silom mora zametnuti prava bitka. Namjestnik je nedavna morao još poslati jednu četu uredne vojske, pješakah i konjanikah, pak 50 zaptijah ili oružnikah na selo od razbojnikah posjednuto. Boj trajaše debele tri ure, a u njem poginuše samo dvojica, vodja jim ranjen, a drugi izmaknuše zdravom glavom.

Iz Amerike. Novine iz sjeverne Amerike javljaju, da je šestdeset milosrdnih sestarah na koncu Lipnja željeznikom odputovalo iz Baltimora u Vashington, da preuzmu dvorbu bolestnikah u ubožničkih bolnicah. U glavnom gradu saveznih državah već je deset crkvah odlučeno za bolnice, a šest je već naredjeno za ranjene vojake. Svega skupa kažu da je tudier već 6000 bolestnih vojakah, što svjedoči, da broj ranjenikah poslie zadnjega poboja savezne vojske kod Richmonda nije za mnogo poskočio. Gradsko vieće New-Yorka učini jednodušan zaključak, da se katoličkomu nadbiskupu Hughesu zahvali na domoljubnoj uslugi, učinjenoj u Europi tim, što se je ondje za korist unije s oprezom ali ipak krepko bio zauzeo. Isto vieće zaključi, da se tomu dostojanstveniku priredi svečan doček na povratku. Primljen je takodjer u isto vrieme predlog, da se bolnica sv. Josipa uredi za nemoćne vojake i preda na upravu milosrdnim sestram; a 80,000 dolarah namienjeno što za uredjenje bolnice, što opet za uzdržavanje. Tako se radi u zemlji uzorite slobode; tako se vlada liberalizam vieća sastojećega od samih protestantah. A častna Augusta Vindelicorum i više drugih katoličkih gradovah?

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 34. U ČETVRTAK 21. KOLOVOZA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Mozganice za naše vrieme.

(Konac.)

G. Isus ukori Petra sbog krvava udarca i zato još, što ovakove obrane nije trebalo. „Zar misliš ti, da ja nebi mogao umoliti mojega otca, pak bi mi on poslao dvanaest legijah angjelah?“ U ono vrieme bijaše rimska legija jaka 6000 momakah, a 12 legijah ili 72 tisuće činile bi jednu vojsku. Isus odabra ovu prispodobu, da učenikom spremnim za boj pokaže riečju svoju svemoć, kojom bi svaki čas i svakoj sili mogao odoljeti; a baš ota prispodoba mogla jim je otvoriti oči; jer su iz poviesti svojega naroda znali, kako je njekada jedan takov angjeo u jednoj noći poubijao 185,000 momakah u vojsci kralja Senacheriba, pa kakova bi to sila od vojske morala biti, da ju nebi potuklo njih dvanaest legijah?! Ali bijaše odluka Božja, da Isus pruženu mu čašu muke izpije, što i sam izjavi riečmi: „Zar da neizpijem čaše, koju mi moj otac dade?“ Tim pouči on nazočne si apostole a i druge učenike svih budućih vremenah, da se za progona i muke sjete mudre promisli Božje, koja sve razpolaže i ravna, ter neodbijaju sve jade na progonitelje i druge neprijatelje; jer oni su i nesluteći orudje Božje promisli. Isus naš vodja popi do dna pruženu si od Boga Otca gorku čašu, ali hoće da za njim sebi na spas a njemu na slavu gutnemo koju kâp iz iste čaše i mi njegovi vojaci, ako kanimo s njim na nebu piti čašu vječne slasti i miline. On je trpio i umro, prvi učenici njegovi pretrpiše sto mukah i umreše; a boja i progona, muke i neprijateljštine od svieta biti će za nas, dokle bude njegove crkve na svietu. Bog je svemoguć ter bi u trenutak mogao čudom smrviti neprijateljsku vojsku; ali nije tako njegova volja, već on hoće da bijemo boj.

Što dakle? Čudom Bog neće, oružje nije za nas, niti njim Boga obranismo — a vojaci smo vendar! Čim dakle da vojujemo i branimo se? — Onim, što ti je Bog dao. Budi svaki na svojoj postaji, kamo te je Bog postavio i tudier vojuj od Boga ti podanim oružjem, duhovnom oblašću, a to najprije proti najjačem neprijatelju — ljudskoj opačini. Stojiš-li vjerno na svojoj postaji pak obavljaš po duši svoje dužnosti, eto boja ali i sigurne pobjede. Težka je to skrb biti stražarom i vodjom samo jednoj dušici, a kamo-li nebi bila skrb, kada je njih na skrbi na stotine i tisuće. Nije šala gledati pred sobom svake nedjelje i svetka toliko stado, gdje gleda u te i čeka, da ju riečju Božjom utješiš, obodriš i okriepiš; a ti u ime Boga stojiš pred njom, pak ti iz dva oka ugrijana ognjem sv. Duha sieva ljubav Boga i čovjeka, kano da se krese dvie žarke zviezde s neba, a iz ustijuh sad prelieva se rieč Božja poput milo žuborećega potoka, sada buči poput talasah, a sada opet udara kano grom ciepajući stiene ili dvorezni mač parajući srdce. Ako si takov govornik, hrabro napried! dobar bojak biješ, dobro braniš Isusa — za občinu je tvoj govor kano kvas, kojim žena zamiesi tri mjerice brašna, dokle se sve ukvasi. U tvojoj občini probiti će ljubav Boga i iskrnjega duše, ter buknuti živim plamenom, što ako nebudeš ni vidio svojima očima za života, vidjeti ćeš ju na preobraženu licu svojih župljanah na sudnji dan.

Drugo ti je bojište izpovjedaonica. Neračunajuć samu moć otajstva već samim ljudskim načinom izpovjedaonica može biti ljekovitim vrelom Siloe, u kojem svak, ma donio na sebi same smrtne rane, može ozdraviti, samo kad bi u svakoj izpovjedaonici izpovjednik bio angjeo. Neima-li pako on ni jednoga perca od angjeoskih krilah, najlaglje je, da se po njegovoj krivnji izpovjedaonica

pretvori u kvarionicu i kužnicu. — Svaki svećenik po volji Isusovoj mora da bude dušolovac. Ribar loveći ribu sjedi s udicom na obali po više urah zasebice, je-li mu se koja riba ulovi ili ne; a tako valja da nežali vremena u izpovjedaonici i Isusov dušolovac. Razapneš-li mrežu s propovjedaonice, a nastaviš udicu u izpovjedaonici, biti će dosta lovine. Neima posla, kako pripoviedaju stari izpovjednici, poslie koga bi uredno Bog tako napojio svećenika svojim rajskim milinjem, nego kada koju uru prosjedi u izpovjedaonici žedjajuć za pravdom.

Treće i to osobito bojište jest škola. „Sinovi su ovoga svieta mudriji u svom djelovanju, nego sinovi svjetla“ (Luk. 16, 8.). Mudar je vrag vodja: znade on uputiti svoju vojsku, gdje je dundar cara čestitoga, pak proti njemu i vodi on na juriš. Zlobni na crkvu sviet upro se je četverice, da izmakne crkvi iz rukuh školu; a neće mu to ni zadati muke, ako mi sami budemo slabo marili za nju, kano da nam je deveta briga. Niemac Alban Stolz, professor bogoslovja u Freiburgu, piše u svom koledaru „Für Zeit und Ewigkeit“ od god. 1845. dakle već onda, ovako: „Da sam ja vrag, pak da me ljudi u sljepoći izaberu za poslanika te me pošalju u Karlsruhe na sabor, česa bi se tada latio? To se zna, na miru nebi sjedio, nego bi odmah podnesao jedan predlog. Ali kakov? Takov, da bi paklu nabavio najviše naručnikah i donašao mu najveću korist. Zato bi s mjesta predložio zakonsku osnovu: da se škola ima razlučiti od crkve i to posvema; škola da nesmie više imati posla s vjerozakonom, a ni vjerozakon sa školom. Škola bi po mojem predlogu imala ostati samo još tvornicom, gdje bi se djeci pravo ravnale i udešivale glave, ter postale previjane, mudre i lukave za sve na svietu, a naučile sve načine, kako se dobavlja novac. Namjesto pako onih dužnostih, kojimi vjerozakon muči čovjeka, moralo bi se u buduće učiti samo povlastice i pravice narodne; dakle mjesto katekizma morale bi se u školi na pamet učiti ustanove i članci državnoga ustava. Jer pako svećenik za to sve neima ćuti, to na njega nebi smjela spadati nikakova pazka na školu; radje neka se predade nadzorničtvo kojemu povjereniku, brkatu odvjetniku, bilježniku ili kakovu god svjetovnjaku. Duhovniku neka istinu rekuć bude zabranjen ulaz u školu onako po prilici, kako mu je zabranjen ulaz u plesnu dvoranu. Dakako, najpametnije bi bilo svećenički stalež i crkve posve dokinuti; jer 1) čovjek je ipak na ovom svietu samo za ovaj sviet, a jesti, piti, plesati, vozati se na šetnju i pobirati dnevnice može se i bez vjerozakona, pače još bolje; 2) tim bi se prištedilo mnogo novca, a njim moglo podići još više obrtničkih učionah, više ulicah napraviti i urediti, i još koješta učiniti za obrt. Kad su se mogli ukinuti samostani, morao bi svatko biti vrlo benast vrag, tko nebi uvidio, da bi država ukinućem župah izvadila toliku korist. Do duše našao bi se mnogi dobroćudan poslanik te bi mislio, da puk za ukinuće župah još nije dosta pametan ni prosvietljen; ali kad bi se sve i moralo strpiti još za koje vrieme, neka bude to barem unapried zabilježeno.

Takov bi predlog učinio ja, da sam vrag. Kad bi meni tada koj drug od vragovah prigovorio: Ti za sada nisi pokazao nikakove vražje mudrosti; mogao si još koristniji za pakao učiniti predlog, naime: da se sve knjige sv. pisma spale i sva propela s putevah uklone, da ljudem nespominju crnih mislih; ili bih opet predložio barem to: da se svake nedjelje obslužava crkvena posvetba sa sajmom — ja bih njemu ovako odgovorio: ti neznaš ništa; djeca najradje i najlaglje primaju vjeru, pak se ona njim u zrelijoj dobi težko dade izagnati iz glave i srdca, ako su za mlada u njoj pravo podučena i odgojena. Zato se mora s dola prihvatiti posla, da puk bude vražji, ter kršćanstvu mora da se zaprieči ulaz u školu, a u nutar ga nipošto pustiti. Tako bih ja razložio drugu vragu svoju paklenu mudrost. Sada bi se ova prispodoba morala uporaviti; ali bi ota uporava točno uporavljena bila kano da bi u jednu vreću skupa zavezao divlju mačku, majmuna, zmiju i stara štipavca otrovna. Što bi se ova zvierad u nutra malo jakarila i oštrila si jedna na druge zube i nokte, na to čovjek nemora baš strogo gledati.

Zna se, da vrag sam glavom nemože biti saborskim poslanikom, i to uz mnoge druge uzroke već sbog toga ne, što si on od štibre neodbija 1500 forintih, što neima povlastice za točitbu vina, a većina opet poslanikah saborskih u vraga ni nevjeruje, premda je na užetu za sobom vodi. Nu vrag ima na svietu svojih djetićah i mitnjakah, koji su onakove ćudi, kakove jim je i vodja, pak se još grade za angjele svjetla. Pa zasjedne-li tko takov posláničku stolicu u saboru, to će on udarati govorom, koji, kada mu se vjeruje, podjeda sve to više kršćanstvu korenje; a zle novine raznose ga uz veliku pohvalu, da ljudi puste glave, vjerujući sve, što se u ovakov list načrčka, još gore osliepe. Istina je, nitko još nije učinio predloga na vlas takova; ali je jur čuven mnogi govor, koj na to posvema smiera. Neću reći, da su svi takovi govori potekli baš od antikrsta; može biti, da su i s nerazbora. Jer po tom, što koj čovjek postane saborskim poslanikom, nebiva

zrela razuma za to, osobito ako bunca o stvarih koje nije proučio.“

Besjedeći o školi navedoh ovu čemernu Stolzovu šalu, da se vidi, od kuda puše vjetar, sbog šta-li nam se treba ljudski držati škole. Tko od svećenikah misli braniti Isusa i crkvu u ovo protukršćansko doba, neka znade, da su mu propovjedaonica, izpovjedaonica i učiona glavna tri bojišta ili braništa, kako se već uzme. Neprijatelj udara na nas krivom prosvjetom i sljepilom, odbijajmo ga dakle i priečimo mu u zlobnu poslu lučem na nebu zapaljenim; udara na nas znanošću, oružajmo se dakle i branimo znanošću. Prošla su vremena samo gola ugleda. Neprijatelj pogadja nas u glavu tiskanicami, i to je ono oružje oštro i otrovno, koje nam zadaje težke rane; trebalo bi dakle da se branimo i mi tim oružjem. Dobre knjige, pak s njimi u školu i u puk, to je najprečja nužda. Mi u Hrvatskoj slabo stojimo u tom; a radi se malo ili posve ništa. Svećenik, koj se bavi s pukom i po tom dobro pozna njega i potrebe mu, nebi si mogao učiniti bolje zadušbine, nego kad bi u preostalo mu od službe vrieme zamočio u crnilo pero, pak napisao od kojih desetak listićah knjižicu, u kojoj bi puku kano za zabavu i šalu oli pravo bile razložene glavne ideje raznašane po svietu, oli na pučki način pobijeni prigovori proti kojoj crkvenoj naredbi i običaju, oli hude posljedice koje naopake a obljubljene ideje. Više bi takovim trudom uradio za Boga i narod, nego da se čita o njem u novinah, kako je u skupštini ili na kakovu drugom sastanku krasan govor krasno rekao te uzdrmao slušaocem srdca. — Osobito oružje, kojim se vojuje proti crkvi, jesu od tiskanicah napose novine, pak novinami valjalo bi da se brani i crkva. Eno kolika čudesa hrabrosti i požrtvovanja u obrani crkve čine njeke prevrle političke novine u Italiji, Francezkoj i Njemačkoj; jer uzpišu-li što na obranu crkve političke novine, više koristi po sto putah, nego što bi koristilo napisano u strogo crkvenom listu. Kod nas se nitko nije našao, koj bi se postarao, da izmoli dozvolu za izdavanje političkoga lista, ter ga predade u dobre kršćanske ruke, kako se je takovih velike duše i oštra uma muževah našlo u drugih narodah. Postradati ćemo na svu svoju nesreću i sbog ote nestašice, tim više, što je i svećenstvo i drugi cviet našega naroda prionuo čitati sadanje novine — kakove su takove su; a kakove čitaš novine, takova si danas duha

To budi na brzu ruku napisano o pozitivnih sredstvih obrane. Ali kako u svačem, gdje se govori o kakovih pravilih i sredstvih, osim pozitivnih ima i negativnih, tako imade njih i u obrani svećenstva. Život svećenika neporočan i uzoran, to je najsilnije negativno sredstvo obrane. Život svećenika na selu kaže čudnovate dvie protimbe, s kakova se već gledišta motri. To je život pomiešan od poezije i proze: u njem je prostota spojena s uzvišenošću, veselje s tugom. To je život, reći bi uredjen tako, da se duševne sile mogu oli posve zatupiti oli neobičnim načinom razaviti; život, da možeš oli tratiti vrieme dangubom i bezposlicom, oli ga obratiti na najkoristniju radnju i zasluge; život, da ti se srdce može dati oli na najprostiju sebičnost, oli na najčišću kriepost i neograničenu ljubav Boga i iskrnjega: riečju: život, koj od svećenika može učiniti skroz nevaljala nevaljanca, neračunajuć njegovu duhovnu službu, oli angjela čuvara za duhovnu mu djecu ne samo u dušnom spasenju, nego i u domaćoj sreći i napredku. Pomislimo si dakle svećenika na takovu mjestu, koj nezna cieniti svojega položaja naprama Bogu i povjerenim si dušam, kamo će okrenuti? Takov će zaboraviti i ono, što je učio u školi; duševne će mu sile otupiti, srdce ohladniti, otvrdnuti ter izgubiti ćut za sve, što je uzvišena. Vjerozakon se više ovakovu svećeniku neprikaziva u svojoj pravoj veličini i krasoti, nego ga pače drži on za smjesu težkih dužnostih, koje je do duše porad staleža prisiljen obavljati te jih nesmie zanemariti, ako neće da ide k Zakariji na stan i dvorbu ili izgubi siguran zalogaj kruha ma i čemerom ukvašen. Medju takovim svećenikom i vjernim pukom neobstoji druga sveza, osim one, što je skupa veže Božja služba. Ima njih i takovih, kojim u ničem nemožeš prigovoriti, da nečine svoju dužnost, premda jim mnogo i mnogo manjka, dokle bi bili ono, što bi biti morali. Ovakov svećenik javna je osoba, ima ugled dostatan, da može ovršivati svoju službu; nu kao čovjek sam po sebi, negledeć na njegovu svećeničku čast, nije ni s daleka ono, što bi biti morao: luč neznajućim, utjeha žalostnim, pomoćnik ubogim, podpora slabim, miritelj zavadjenim neprijateljem — otac i učitelj svojega stada.

Život župnika i njegova duhovnoga pomoćnika ima biti uzorom svoj župi; nije-li pako to, pače ako još nediše — grozota! — duhom kršćanskim ili, što je još gore, neima ni prave ljudske ćuti: tada je zlomu neprijatelju lahak posao sijati kukolj; jer kažuć prstom crnu dušu onoga, koj bi drugim imao biti za uzor, lahko mu je pomutiti ćudoredje, utrnuti luč vjere ter tako zavoditi duše. Tri puta naopako, ako se još ovakov nesretnik po špekulaciji, ulagivanju i prijateljstvu dokuči do višje časti u crkvenoj okolici!

Imade-li morda i kod nas takovih svećenikah, slabih braniocah Isusa i crkve ili pravih odmetnikah, u to se nepačam. Ali, ako jih i sbilja imade,

što bi lahko moglo biti, nije tomu svemu kriv ni vrag — potari ga sv. križ — ni težak položaj, ni opet takov čovjek sam. Kriva je tomu nješto gojitba, nješto zao običaj, slaba obskrba i zaštita i sto drugih okolnostih, a nješto morda i sama uprava.

Da može tomu kriva biti i uprava, o tom neima dvojbe. Svećenik poslie zaredbe neprestaje biti čovjekom, pak mu zato uz božanstvene ponuke treba u poslovanju ovdje ondje ponuke i ljudske. Gdje pako zavlada simonija, neću reći krupna „a manu," nego barem „a lingua et commendatione;" gdje ako neimaš jaka prijatelja i zaštitnika, možeš znati unapried, da će te zlobne oči maknuti s mjesta, da ćeš i čestit i revan zapljesniviti gdje u zabitnu kutu ili potucajuć se kano kakov vitez srednjega vieka od župe do župe posiediti kano kapelan: tudier biva posve lahko, da čovjek zaboravi na višje ponuke, od jada i čemera postane osorica mrmljajući proti svakoj poglavarskoj naredbi i svakomu sretnijemu a mladjemu od sebe, ter skrbeći se na svoju ruku za bolji živež postane novčanim lakomcem a morda i cincarom. Tako se može opet više pokvariti nego napraviti neumjestnom naredbom. Dakako, pravi svećenik morao bi uviek imati na pameti svojega vodju Isusa i svoje svećeničko dostojanstvo, ter nemariti, gdje i kako se doživio da doživio, samo da donese na nebo snopovah nabranih za života; ali nevalja svakoga baš silom stavljati na kušnju. Do duše, sv. Pavao reče: „Virtus in infirmitate perficitur;" ali se opet molimo svaki dan Bogu: „Et ne nos inducas in tentationem." Kušnja i napast, kako jednomu mogu biti vatrom, da se u njoj pročisti kano zlato, drugomu mogu biti ona sklizkom poledicom, da se osklizne u propast vremenitu i vječnu.

Poglavarstvo duhovno u zapoviedanju mora da se drži zakona Božjega i sviesti, a ne svojega srdca, a tako opet duhovni podložnici u slušanju. Nije-li u čem pravo, sjetimo se one opomene apostolove: „Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi" (na Gal. 6.). Vrieme je obćenite obrane; nu kukavne nam obrane, ako se za dobe neopametimo, s čije god strane bila krivnja, popravimo, ter se čvršće uhvatimo u kolo sa svojimi vodjami. Netražimo toliko prijateljstva u onih, koji nam po njekoj prokletinji nikada nisu prijatelji. Nigdje se boljma nije obistinila ona Spasiteljeva izreka: „Inimici hominis domestici ejus," nego u svećeničkoj kući. Tko se je o svećeničkom novcu izškolao ili svećeničkim kruhom ugojio, taj je svećeniku obično neprijatelj. Mnogi, komu župnik cifrastom čašom vina predade oblast ključevah te prost ulazak po danu i noći, s kojim se je pobratio te komu kano pobratimu i susjedu bez obzira pripovieda sve jade i tajne, svaku crnu žaobu na poglavarstvo ili kojega od drugovah, ne samo da mu nije prijatelj, nego je neprijatelj i njemu i svemu njegovu staležu. Tko je pako neprijatelj svemu svećeničkomu staležu, nemože biti pravi prijatelj ni jednomu svećeniku. Opojimo se duhom Isusovim, pak ćemo biti strahoviti svojim vragovom. — *n* —

Japanski mučenici.

„Utješno je — kaže sv. biskup Fulgencio — u vrieme žetve vidjeti njivu, na kojoj dozrievajuće zlatne stablike s klasom se previjaju: ali je jošte mnogo utješnije, videć njivu svete crkve, sjajuću mučenici; njivu oplodjenu samo jedinom vlagom krvi Jaganjčeve! Te stablike doista jesu muke mučenikah, usadjene uz tok vodah, a navlažene suzami. Nipošto bez radosti opieva sv. David rumeni razcvjet mučenikah; prije nego-li oznanjuje zaručnikovo veselje na citari, napominje podsjecajući srp, te kaže: oni, koji suzami siju, s radošću budu žeti. A gdje drugdje siju suzami, nego-li polag stabla križa, pri kom je i najbliže vrelo Spasovo? Ta upravo iz otvorena njegova boka procurile su kapi krvi, kojimi kao daždom krvi i vode razsievana je strpljivost izpovjedaocah: iz ovoga zelenećega se drva križa, uz vrelo krvi Kristove zasadjenoga, procvalo je neokaljano djevičanstvo; pod križem porasla je neprelomiva stalnost mučenikah, sakupiv oko sebe rumene svoje grane. Ili odkud je to, da su toliko podnosili mučenici, ako nije kroz križ Gospodnji? Ili zar su se od drugud naučili mučenici, u čijih srdcih stolovaše zakon Božji, nebojat se proklinjanja opakih ljudih, ako ne što je i Gospodin Isukrst trpljivo podnosio huljenje Židovah? Upravo tom sjetvom krvi Isukrstove proizvedeno je, da je i kasnije na polju matere crkve obilato niknuo usjev mučenikah. Jerbo idući idjahu i plakahu, bacajući sjemenje svoje. Dojdući pak doći će s veseljem, noseći svoje snope." (Sermo 10.)

Krvavi na križu objěšeni zaručnik dušah bijaše onom knjigom ljubavi, štono je nukala na uzajamnu ljubav milujuće srdce, štono je učila vazda trapljenje Isusovo nositi na svom tielu (2. Kor. 4, 10.) a razpinjat ga s griesi i pohotami (Gal. 5. 24.). Opojeni ljubavju križa držahu za najveću milost u najgorčijih mukah za onoga, koj s ljubavi prema njim umre, prinieti u žrtvu svoj život. Tu se je natjecalo, tko će biti prije odlučen, da od rukah krvničkih u najgroznijih mukah pogine za vjeru! Gotovo sa svetom zavisti, suzami naj-

veće boli pratila bi braća mučenike na stratište, što im nebje sudjeno s njimi zajedno umrieti! — U sunčanom sjaju, proizhodeć iz ranah Krsta, kralja mučenikah, a iz neokaljanoga srdca sedmero-žalostne kraljice mučenikah, bliští u rumenom svjetlu svoje krvi ono nepregledno množtvo, koje dodje iz velike patnje, a opere svoje ruho, i pobieli ga u krvi Jaganjčevoj. (Očit. 7, 14.) Pobjedivši nad tielom, nad svietom, nad vragom, a sjedinjeni što najužje sa srdcem Isusovim, užasnom svojom smrti prekoračiše vršak ljubavi prema Bogu, i polag riečih sv. Lava Velikoga, kao prvenci Bogu i Jaganjcu (Očit. 14, 4.) po gotovu u Krsta se pretvoriše. S toga sasvim znamenito kaže sv. Zlatoust (De laud. Mart.): „Jesi-li već vidio prvi sunčani sjaj i rumene njegove zrake? Tako bijahu tiela mučenikah! Potoci krvi iz njih na svih stranah tekući naličili su rumenim zrakam, ova tiela više ukrasujućim, nego što sunce resi nebo. Angjeli se radovahu, videći tu krv, vragovi predahu, sotonu hvataše groza, jerbo krv izmučena nebijaše pukom krvi, bijaše krvi svetom, krvi spasonosnom, krvi neba vriednom, krvi sveudilj nasad sv. crkve krasno zalievajućom, oplodjujućom! Djavo videć tu krv lecnuo se, domislio se krvi Gospodnje, za koga je točena ova krv izmučena!“ — Krv mučenikah sjeme je novih izpoviedaocah Isukrstovih! (Tat. Apol. VI, 51.)

Što je ovdje u kratko o kolievci sv. crkve i prvih kršćanskih zatočnicih nacrtano, to susreta duša naša i u svih krajevih iste crkve, kod kolievke vjere svake pojedine države. U zemljah pod prokletinjom poganstva stenjajućih, krvju mučenikah u groznom progonstvu, u borbi na ostao propao oboreni su oltari gnjusnoga kumirstva. Tako bijaše i u Japanu.

Pod obranom presvete Bogorodice Djevice Marije, na dan njezinoga slavnoga zastupljenja godine 1549. doplovi sv. Franjo Šaverski, ovaj čudotvorni apostol novijega vremena, na otok Japanski, da propovieda evangjelje, a obori kraljestvo vražje. Tegotne pute, što ih poduze, težko bi izbrojio; — nepoznat jezik, neprohodne gore, odivljala ćud ljudih, bezputne pustoši, nepouzdani provodiči, polugnjila hrana, nezdrava voda, debela tmina, nepogode i tuče, nepodnosiva studen, žareća vedrina, huljenje, progoni, pogrde, nenavist, izdajstvo, obezčašćenje, gonjenje, proglašivanje za himbenika, uhodu, izdajicu, razbojnika, vještca: bijahu mu sveudiljna pratnja. Svaki korak bijaše novo stradanje, svaki podhvat nova karika u lancu patnjah! — S kakovimi je tu trebalo borit se nevoljami, koje jedino ljubav podobna ljubavi sv. Franje Šavera mogaše podnieti, vidi se iz njegova putovanja iz Amangucca u Meak! Put taj bijahu same nepristupačne gore, trnjem prorasli krovovi, pustare s razvodnjenimi riekami, s pjeskovitimi naplovinami a bezdanimi barami. Put ovaj nastupi u sriedi najkrutije zime, kada sve paledicom bijaše prikrito; s drveća visjaše srieš, a svaki korak padom, svaki pad smrću prietijaše. Provodičem bijaše mu divljak na konju bojeći se razbojnikah hitro jezdeći, za kojim je sv. Franjo išao bos, na ledjih svete knjige, ruho i ostalu spravu za sv. misu noseći. Bojeći se, da divljaka neizgubi s oka, neprestano samo gledeć na njega, zapletavao se je u trnje, masteći ga kožom i krvju, padao, da ustav opet na novo padne. Kud god je hodao, svuda su Japanci mrzeći na siromašno odjevena, a putovanjem naopako postradala Franju, koj je njihovo kumirstvo, njihov odivljali zivot, njihovo nečovječno postupanje s neprijatelji javno korio, što najokrutnije prema njemu se ponašali; ovdje bi ga rivali u blato, ondje opet nanj se kamenjem bacali. U Meaku u stan, u kom je više noćih počivao, bacali su mu neprestano kamenje; po ulicah u Amangucci pratila ga je razuzdana svjetina; ubogu kućaricu, u kojoj je prebivao, upališe mu; po ulicah povlačen, okrvavljen, nogami gažen, dva puta od strielicah ranjen — — al tko da izbroji sve te muke, koje junački podnese sv. Franjo Šaver? To je dakle pokrajina, koju je sv. Franjo sa svojimi sudruzi stekao u najvećih patnjah Isukrstu! Nijedan katolik nebi imao ime sv. Franje Šavera no s najvećim počitanjem spominjati. Pa kad družba Isusova nebi za crkvu nikakovih drugih zaslugah imala, do onih, koje s mukami steče u Japanu, doista već za to dostojna je uvaženja i zahvale.

Ovu ljubav i gorljivost sv. Franje, kao i njegovu neprestanu molitvu Bog je obilato nagradio. Kada je u Kango-ksimi svojom molitvom mrtvu djevojku uzkrisio, a svuda bolestne ozdravljao, umekšala se i misao Japanacah, njegovo navieščanje bijaše rado slušano, i mnogo tisućah poganah pokršteno. Gospod pozva svoga vjernoga slugu na 2. Prosinca, u petak ob drugoj uri poslie podne god. 1552. na otoku Sanciano na vječni počinak. Što je on u Japanu započeo, to su neumorno nastavljali njegovi sudruzi iz družbe Isusove s tako sretnim uspjehom, da su se kraljevi iz Bungo, Arima i Omura sa svimi svojimi podanici na sv. vjeru obratili, a već god. 1552. znamenito poslanstvo k papi Grguru XIII. opremili s tom prosbom, da bi jošte više katoličkih vjeroviestnikah poslao u Japan. Pošto se je bilo obilatoj žetvi nadati, natjecahu se u apostolskom poslu s Jezuiti i Franjevci, velezaslužni ovi redovnici, a nješto kasnije i Dominikanci. Prije svega brinuli su se o to, da se crkve, učione i sjemeništa posagrade,

pa se više urodjenih Japanacah pripravi za svećenstvo, koji bi kao tuzemci bez svih zapriekah djelovati mogli. Već se u 22 kraljevinah nahodilo Isusovih sljedbenikah, a očekivalo se, da će se svekoliko ostrvo obratiti na kršćanstvo.

Nu kako bi vrag bezposleno mogao gledati, kako se kraljestvo njegovo obara, kako crna noć poganstva izčezava izpred svjetla sv. evangjelja, kako ružne opačine, koje dušami napunjuju pakao, moraju uzmicati pred čistim bogoljubnim životom? Tà piše sv. Ivan: „Jao i pomagaj zemlji i moru, jerbo je k vam stupio djavo, imajući veliki gnjev, znajući, da ima kratko vrieme. . . I dana su zvieri (pristašem vragovim) usta, govoreći stvari velike i pogrde. I otvoriše usta svoja na huljenje Boga, da se rugaju njegovu imenu, i prebivalištu njegovu, i onim, koji prebivaju na nebu. I bude joj dano, da bije boj proti svetim, i svlada ih.“ (Očit. 12. 12. 13; 13, 5—7.) — Naravno je dakle, da je vrag užasnim progonstvom nastojao oko uništenja vjere kršćanske u Japanu. Bog sam pripravljao je vjernike različnimi znaci i pojavi na to grozno vrieme. —

Osobitim orudjem bijaše nečastivomu k izvedenju progonstva Taikosama, car japanski, komu su ostali kraljevi bili podčinjeni. Bonci (poganski duhovnici) videći, da su propoviedanjem europskih vjeroviestnikah hramovi njihovi opustjeli, a da kako koji dan umnaža se broj vjerujućih, navaljivahu na sumnjičava i okrutna Taikosamu, da ne samo ukloni blagoviestnike, no i pod kaznom smrti zabrani izpoviedati vjeru Krstovu.

Uslied toga budu izdavani najokrutniji zakoni proti kršćanom, a još kamo veće okrutnosti počinjane: tako da nješto od straha nješto da se dopadne Taikosami i kralj od Bunga odpade od sv. vjere, a kao odmetnik grozno proti njoj biesnijaše. Al timi zakoni, slava budi Bogu! samo je poskočila gorljivost vjernikah. Mimoiduć šutnjom mnogo drugih svetih zatočnikah, obratimo pogled navlastito na one, koji svi kao prvomučenici u jedan dan podnesoše mučeničtvo za Isukrsta.

Pošto polag riečih sv. Ambroza „život svetacah pravilo je za život svim drugim,“ (Lib. de s. Josepho) „jerbo su knezovi vjere, zavjetnici svieta, glasnici kraljestva, subaštinici Božji, kojih imena uzrok su radosti mnogim, budući imovinom sveobćom“ (Lib. 2. Comm. in Luc. c. 1.): s toga ajde da iznesemo na vidjelo uznosita imena tih udivljenja dostojnih, nepredobitnih junakah, koja su upisana u knjizi života.

1. Blaž. Petar Krstitelj (Baptista), rodom iz mjestanca sv. Stjepana, biskupije avilenske u Španjolskoj, sin roditeljah vrlo pobožnih i uglednih. Od djetinstva bezprikornim ponašanjem i bogoljubnosti se odlikujući stupi u ubogi red sv. Franje Serafinskoga, u kom zatajom samoga sebe, savjestnim obdržavanjem redovničkih zakonah i učenošću se izkazivao. Redjen za svećenika i opredieljen da nauča mladje redovnike, napisa knjigu zvanu „Svjetovanje ćudoredno,“ polag koje se dugo vremena bogoslovna obuka predavala u franjevačkom redu. Na vruću svoju želju od poglavarah serafinskoga reda odpravljen u Japan, bijaše upravljatelj ciele missije od Franjevacah preuzete, papinski povjerenik, učitelj i vodja svih svojih sudrugovah, neumorni glasnik evangjelja, brižljivi otac okrštenikah, a tako neutrudiv u poslu misionarskom, da nije znao za druge medje, do onih, koje mu je nalagala razboritost kršćanska. U svom položaju moraše tako sa svojimi poglavari u Europi kao i s braćom misionari često dopisivati. Te njegove poslanice pune su duha mudrosti, čednosti, zataje sebe i ljubavi. Kada je podnio muku, bijaše mu oko petdeset godinah.

2. Bl. Martin de Aguirre, iz Vergora u Kantabriji u Španjolskoj, sin roditeljah s plemstva i razboritosti na glasu, krenuo je kao novoredjeni svećenik franjevačkoga reda s blaženim Petrom Krstiteljem u Japan, gdje je sve patnje i tegobe vjeroviestničkoga života s udivljenja vriednom stalnosti podnosio, i veoma spasonosno djelovao. Kod svoga mučeničtva nije ni 30 godinah navršio bio.

3. Bl. Franjo Blancus, iz sela Monteregio u Gallaciji, biskupije aurienske u Španjolskoj, sin roditeljah neimućnih ali bogoljubnih Stupi u red franjevački, te bivši to poniznošću to zatajenjem samoga sebe u redu drugim na uzor, pridruži se poslanstvu japanskomu, gdje je tako blagonosno poslovao, da ga je Bog uresio krunom mučeničkom. Ta milost pade mu u dio u započetoj 30. godini svoje dobe.

4. Bl. Filip a Jesu, prezimenom de Casas, sin otmjenih španjolskih roditeljah, iz grada Meksika, nedavno u red franjevački primit, u kom se bogoslovnimi nauci pripravljao za misionarsku radnju u Japanu; imajuć četvrti manji red, imenom akolitat, tumačio bi djeci istine sadržane u katekizmu. Kada bude stavljen na muke, imaše 23 godine.

5. Bl. Franjo od Sv. Mihovila, iz Parilie, seoca blizu Valladolida u Španjolskoj, biskupije palentinske, brat nesvećenik, svečanimi zavjeti Bogu u redu zavjeren, obskrbljivao je domaće potrebe za misionare, razjasnjivao djeci istine vjerozakonske, bio ponizan i neutrudive gorljivosti u molitvi, a veliki ljubitelj serafinskoga ubožtva. Kod mučenja imao je po prilici 54 godine.

6. Bl. Gonsalvus Garzia, iz Bazaina u iztočnoj Indiji; imao je otca trgovca iz Portugal-

ske, a majku rodjenu Indijanku. Bivši sam prije trgovcem, postao je bratom lajkom, položiv zavjete reda franciškanskoga. Svojim znanjem iztočnih jezikah bio je na veliku pomoć misiji japanskoj. S toga uzroka bio je neprestanim pratiocem bl. Petra Krstitelja, kojega propoviedanja tumačio bi puku u jeziku japanskom, te pobudjivao ga, da primi kršćansku vjeru. Došavši iz Europe misionari imadoše s različitosti jezikah u svakoj pokrajini toliko i takovih tegobah kod obučanja puka, da ih svladati nebi podobni bili; s toga imadoše, a imadu jošte i danas uza se tumače, koji njihovo propoviedanje puku u materinskom njegovom jeziku razjasnjuju, — a takov tumač i pratilac bijaše i bl. Gonsalvus Garzia.

Šest dosad imenovanih sv. mučenikah bijaše iz prvoga reda sv. Franje, ili kao što se u nas naprosto kaže, bijahu Franciškani; svi pako sliedeći bijahu trećaci iliti tertiari t. j. iz trećega reda sv. Franje.

(Konac će sliediti.)

Petrov novčić.

Nedavna izdao je poznati bogoslovni spisatelj i konventual samostana sv. Bonifacija u Monakovu, ot. Pio Gams, kratki spis „Die Organisirung des Peterspfenniges,“ u kom prosto i bistro razlaže pitanja, koja nam sadanje okolnosti svaki čas nameću: koliko iznose prinesci katoličkoga svieta za potrebe sv. stolice? u kom je razmjeru taj iznosak prema potrebam? bi-li se moglo potrebam sv. stolice dostatno doskočiti i kako?

U 26 mjesecih od g. 1859. do 1861. što se je brao Petrov novčić, unišlo je 9½ miliuna stotinjakah. Svakako znamenita svota, kad se uzme u obzir, da blago i bogatstvo ovoga svieta nije nigdje sgrnuto u rukah pravovjernih katolikah; kad se nadalje promisli, da se ovi svuda na mnogo drugih prinesakah u ove i one, bliže i dalje se ih tičuće svrhe pozivlju, a ima dosta svećenikah, koji riedko kada idu na propovjedaonicu, a da u brizi i strahu nenose u džepu nov poziv na sabirku. I jedan jedini miliun liepa je rieč, kad se sastavi od samih dobrovoljnih prinesakah, nekmo-li 9½ miliuna. Ali prema potrebam i ova svota je mala, jerbo uz najveću štednju iznose godišnji troškovi sv. stolice u ovaj par 16½ miliuna slot., od kojih tri četvrtine idu na državni dug, a znamenitu svotu potežu činovnici iz otetih pokrajinah, koji su vjerni ostali.

Tim je sigurno blizu onaj čas, kada sv. otac sa svojom za ⁵⁄₆ smaljenom državom nebude kamatah za cieli državni dug smagati podoban. Na ovaj čas čekaju dušmani sv. stolice. Kada su onomadne sjeverne vlasti priznale čine kralja otimača, tada se je bar govor poveo o osebnoj imovini bourbonske napuljske porodice; ali nijednomu vladaru nepada na um, ili se nijedan neusudjuje predložiti, da otimač bude prisiljen po razmjeru zaplienjenih pokrajinah crkvene države vjerovnikom u svakoj dotičnoj državi kamate rimskoga duga podmirivati. Neprijatelji crkvini hoće da papi nuždom skrše postojanost, da na sve privoli, što oni odanj uzištu. Pa kad bi sbilja došlo do toga, da sv. otac kobne rieči izustiti i priznati mora: „moja djeca bijahu preslaba da me održe, pustiše me, da padnem“ — koli bolna sramota bila bi to za svaku katoličku dušu, a koli mnogi bi prekasno uzdahnuli: ta da smo mi to znali!

Otac Gams dokazuje brojevi, da nebi nipošto nemoguće bilo ovomu zlu doskočiti, kad bi se katolici, videći kako napreduje očita tajna zloće, dali novim duhom nadahnuti i potaknuti na djelovanje. Često se tužimo, da nam je prosto samo govoriti i pisati, a da već ništa nemožemo i činiti u velikih svjetskih pitanjih! Pošto je episkopat probesjedio u Rimu, netreba više riečih. Ali za djelo i radnju eto nam najljepše prilike, pa će mnogo o tom visiti, je li ćemo ovu priliku upotriebiti kako valja ili ne.

Garibaldov govor.

Govor Garibaldov držan 19. Srpnja u Marsali izdaje prilično osnovu prevratnikah i njihovu zlovolju na Napoleona, da ga i mi za svimi novinami moramo od rieči do rieči u svom listu objaviti. Evo ga:

„Prošla su vremena, da duže trpimo tudjina na talijanskoj zemlji, i da jedan dio naše braće čami u robstvu. Italija nemože više otu sramotu trpiti; sramota je za 25 milijunah Talijanah, te ote sramote mora nestati za koj dan. Dà, Rim je naš (puk: „Rim je naš“), dà, Rim ili smrt (glasovi: „Rim ili smrt“). Iz Marsale čuo se je prvi glas slobode, iz Marsale ori se danas glas: Rim ili smrt! I ovaj glas odjeknuti će se ne samo po poluotoku, nego će mu jeka zaoriti svom Europom; svuda, gdje još ime slobode nije oskvrnuto. Mi tražimo samo što je naše; dà, što je naše, a Rim je naš. Rim ili smrt. (Jedan glas: „Rim ili smrt“). Velim: Rim ili smrt. Ova će rieč boljma prevagnuti tezulju diplomacije, nego sve prošnje. Mi smo već siti prošnjah. Gospodar Francezke vodi nas za nos jur četrnaest godinah, — četrnaest godinah laži, krivorote, nepoštenosti; četrnaest godinah političke igrarije izkini on nas do jada. Nikakov protest, nikakva prošnja više. Oli nam dati, što nas ide, oli batine (dà batine). Napoleon neka znade jednom za uviek, da Rim i Mletci idu nas, da su Rimljani i Mletčani naša braća. Neka se nitko neda zasliepiti varkom, da smo mi dužni hvalu tlačitelju Francezke; mi smo dužni hvalu francezkomu narodu. Dà, francezki je narod s nami; on je naš brat, jer stenje kano rob pod okrutnikom, ter teži za slobodom! Napoleon je tat! lakom otimač! On je vodio rat god. 1859. ali ne Italiji za volju. On je radio sam za se. Mi mu dadosmo svoju krv u krimskom ratu; mi mu platismo 60 milijunah, mi mu predadosmo Nizzu i

Savojsku, a njemu se pohtjede još nječesa drugoga — znam ja česa. On je radio, da svoj dom uzdigne. On ima malena princa u pripravi za Rim, a malena „monsieura“ za Napulj itd. znam ja to sve! On je od vas namjeravao načiniti robove. Kano neprijatelj Italije uzdržavaše on razbojničku četu u južnih pokrajinah za ruglo svoj Europi. On htjede tim da razvrgne jedinstvo 25 milijunah Talijanah! Bezsramniče! Izdajico! Mi netrebamo prositi — francezki je narod s nami. Idi tamo Napoleone! (neka ide). Rim je naš (naš je). Sreća moja, što sam medju vami, jer pravo se kaže, da sam vam prijatelj. Živjeli!“

Čudna govora, od Boga mu bila zanj plaća. Ali tko zna ide-li to Garibaldu od srdca. Lahko da on puše s Napoleonom i Viktorom Emanuelom u istu tikvu, pak je govor samo varka za sviet. Bilo kako mu drago, težko će Napoleon a i poštenjak kralj s Garibaldom i njegovim ortakom Mazzinijem kusati kašu. Mentita est niquitas ipsa sibi.

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apost. veličanstvo blagoizvolilo je previšnjom odlukom od 6. Kolovoza t. g. prečast. kanonika zagrebačkoga Josipa Marića imenovati vrhovnim školskim nadzirateljem zagrebačke nadbiskupije, a prečast. kanoniku Janku Pavlešiću, u znak priznanja zaslugah, koje si je on u istom zvanju, kao dosadanji školski vrhovni nadziratelj iste nadbiskupije, stekao, podieli red željezne krune trećega stepena s oprostom od odredbine.

— U ponedjeljak na rodjen-dan nj. c. k. apost. veličanstva pontificirao je u prvostolnoj crkvi uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup, te na koncu mise zapojio pjesmu zahvalnicu za nj. veličanstvo, za kojom je na koru izpjevana carevka. Ovoj crkvenoj svečanosti pribivao je svietli ban s častnici svake struke i preuzvišeni gosp. biskup djakovački, koj je dan prije došao u Zagreb, budući pozvan na viećanje o hrvatsko-slavonskoj željeznici.

— Jučer na blagdan sv. Stjepana kralja služio je sv. misu i rekao propovied, a poslie podne držao večernicu sam glavom uzoriti g. stožernik i nadbiskup. Vanjskoga svieta po običaju sakupila se sa svih stranah tolika, množina, da je prostrana prvostolna crkva dubkom puna bila.

— G. Miroslav Chmelíček, naš dosadanji vrli dopisnik iz Moravske, otići će na skoro za misionara u Bugarsku. Od svoga biskupa dobio je dozvolu, a u Rimu je kod propagande njegova molba, da bude primit u bugarsku misiju, i smie prestupiti iz latinskoga na slavenski obred. „Moja je vruća želja — piše sam „Hlasu“ — da bar ponješto odplatim onaj veliki dug, kojim duguje naša Moravska našim njekoč susjednim Bugarom, koji su nam poslali naše sv. vjeroviestnike.“

Iz Ludbrega. Sveta nedjelja ili prošćenje sv. krvi Isusove obslužavati će se polag prijave veleč. gosp. mjestnoga župnika ove godine na dane 6. i 7. Rujna. Gospoda župnici daljih od ovoga proštenjišta predjelah, iz kojih pobožni ljudi običaju onamo hodočastiti, neka izvole to prijaviti svojemu puku.

Iz Rima. U samu gradu još je uviek mir, ali smo sa svih stranah osamljeni kano na kakovu ostrvu. Na samoj medji tik biva nered. Garibaldi potresa Sicilijom te jeka od njegovih gromkih govorah zamnieva i kopnom. Napulj je u plamenu, da vatre nemože ni kralj sa svojimi sinovi pohodom utrnuti. Toskanu je pohodilo dvojako zlo: bezvladje i krivovjerstvo. Šest miljah od nas križaju francezki brodovi, da dobrovoljačkim četam zaprieče izkrcanje. Kako je rečeno, samo je kod nas ovdje mir, ako odbiješ koj sve redji hitac bombe. Od srama zatrle su se demonstracije same po sebi, te vidimo na veliku radost, da g. Montebello na nje toliko nedrži, koliko je držao Goyon. Francezke patrole idu tiho po ulicah do pónoći, kad ju izmienja papinska žandarmerija. Ulovi-li se ovdje i ondje ovim vriednim ljudem u šake koja ptičica, noseć po noći štrcaljku, da kuće vječnoga grada naliči crvenom, bielom i zelenom bojom, to mu spravu bace u jamu, a krivca opametiv ga dokazom a posteriori pošalju doma k materi. Sardinska vojska pala je oko malene crkvene države na gomile upravo kano i god. 1860. — za stražu, da tobože dobrovoljačke čete neprovale u nju. Na časove čujemo ipak, da je medja provaljena, ali i to je zato, što su se ovi pobožni branioci Petrove baštine pregledali.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Postali su upravitelji župni:
G. Ferd. Mikelin u Marija-Gorici;
„ Jakov Kolarić u voj. Topolovcu.
Premješteni su duh. pomoćuici:
G. Andrija Leskovar iz Komora u Mrežnicu;
„ Jakov Jugović iz Nove Gradiške u Pakrac;
„ Ivan Galenić iz Pitomače u Brckovljan;
„ Mato Zvrhek iz Kutine u Maruševac;
„ Ivan Temšić iz Križevacah u Kutinu;
„ Ljudevit Sartori iz Lipnika u Bosiljevo;
„ Stanko Hegedić iz Bistrice u Petrovinu;
„ Janko Lacković s Bistre na Bistricu;
„ Karlo Dauer iz Lukača u Sopje;
„ Janko Plenar iz Mrežnice u Završje;
Namješteni su na kapelanije novomisnici:
G. Ivan Nep. Jagić u Varaždin;
„ Mijo Filetić u Glinu;
„ Pavao Leder u Križevce;
„ Mijo Ferenčić na Mali Tabor;
„ Antun Luci k sv. Mariji u Medjumurju;
„ Franjo Kolarić u Novu Gradišku;
„ Petar Krajač u Dubravu;
„ Franjo Pavlović u Požegu.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 35. U ČETVRTAK 28. KOLOVOZA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Babilonska pometnja jezika.

Poslie mozajičke poviesti o stvaranju svieta neima nijednoga odsjeka u sv. pismu, koga bi znanost toliko pobijala, koliko poviest dogodjaja, štono je uzko spojen s gradjenjem babilonske kule, a to je pometnja jezika. Premda je s jedne strane istina, da protivnici nisu imali pravoga i dovoljnoga unutarnjega razloga svomu pobijanju, i da je ovo često poduzimano, samo da se nevjeri put krči: to se ipak s druge strane nemože poricati, da je njekim dielom pobijanju povod davan i načinom obrane, dočim se branitelji ili nisu pobrinuli, da dovoljno dokažu istinitost pripoviedane sgode, ili za to neobhodno potrebitih svojstvah imali nisu, naime točna i temeljita poznanja ustroja čovječjega jezika u obće, kao što i pojedinih jezičnih tvorbah. Istom Wiseman u svojih predavanjih „o savezu izmedju znanosti i objavljenja" pokušà mozajičku poviest znanstvenom točnosti opravdati; no razlozi, što ih on navodi, kod napredka, što ga je jezikoslovje ovih posliednjih dvadeset godinah učinilo, nemogu se za drugo smatrati no za nagovieštanja, premda će im uviek ostati neokrnjena zasluga, što su pobudila želju, da se ta stvar dubljemu iztraživanju i temeljitijoj razpravi podvrgne. Ova se je želja liepim načinom izpunila u spisu, koj je na koncu prošle godine izišao na svjetlo, i u kom jedan katolički duhovnik bezvjerne jezikoslovce kao premac uzbija. Spisu je naslov: Die Sprachverwirrung zu Babel. Linguistisch-theologische Untersuchungen über Gen. XI, 49. von Franz Kaulen, Repetent der Theologie zu Bonn. Mainz, Franz Kirchheim, 1861.

Pisac, već iz svojih prvašnjih spisah poznat kao učen jezikoslovac, u ovom je spisu s obsežnim jezikoslovnim znanjem i uporabom svegakolikoga u ovaj predmet zasiecajućega knjižtva Mojzijinu poviest na dvoji način opravdao, prvo dokazav, da je doslovno istinita, drugo protumačiv duboko značenje dotičnoga dogodjaja. Za obje svrhe bijaše potrebito, da se izkaže suvislost medju Gen. XI, 1—9 i medju predjašnjim i sliedećim tekstom. Dočim je pisac ovaj dokaz do očevidnosti dotjerao, tim je ujedno podao nam nov i važan dokaz za jedinstvo Geneze, te za unutarnju istinitost njenih pojedinih dielovah. Knjiga je dakle ova s više obzirah dosta zamjerna, da o njoj koju rečemo, te njezin sadržaj u kratko napomenemo.

Spisatelj navodi prije svega načela, kojih se je u svom iztraživanju držao. Pravo scieni, da nije zadaća branitelja sv. pisma, da iznese na vidjelo znanstvene dokaze za one bibličke tvrdnje, koje patre u krug izkusnih znanostih; njemu je samo znanstvenimi razlozi pokazati: „da svi nauci svjetovnih znanostih, koji protuslove sv. pismu, neimaju nepobitne sigurnosti, a svi sigurni posljedci njihovi da su u suglasju sa sv. pismom." Tim dakle naš pisac pravi kao obračun medju posljedci jezikoslovja i tvrdnjami objavljenja, te tako znanstveno opravljuje poviest bibličku. Ovaj postupak zasvjedočava, da je pisac zadaću apologete bistro i pravo pojmio, te onim putem udario, s koga se bez štete kršćanske znanosti skrenuti nemože. A pravedno se tuži: „da je na ovom kao i na mnogom drugom polju gorljivost za vjeru branioce predaleko zavela; a svaka tvrdnja, kojom se više kaže, nego-li se dokazati može, dovodi u sumlju istinitost ciele stvari, za koje se obranu ustanovljuje."

Pisac počima povorku svojih iztraživanjah dokazujući, da je odsjek, o kom se radi, na onom mjestu u Genezi, koje je zahtievala svrha ciele knjige. Naime poviest objavljenja bavi se u prvih deset poglavjah s cielim čovječanstvom, a u sliedećih poglavjih obraća se na izabrani puk; do

onda bijaše cielo čovječanstvo samo jedan narod, a u Gen. 10, 5. 20. 31. rieč je o različitih narodih, i to nesamo poriekłom već i jezikom različitih. Prema ovom prvotnom narodnom jedinstvu i prema onom prvotnom saobćenju objavljenja na svekoliko čovječanstvo, trebalo je podati razlog, odkale polazi razlučba ljudih po jezicih i narodih, i zašto dalje saobćivanje objavljenja biva samo jednomu puku, nasljednikom Semovim. Taj je razlog u jedanaestom poglavju pripoviedano gradjenje kule babilonske. Budući je pako odabranje jednoga puka ovršeno u pozvanju Abrahama (u pogl. 12.), koj je potomak Semov, to dogodjaj, iz koga je množtvo jezikah i narodah te izabranje jednoga jedinoga puka proizašlo, nije mogao umjestnije stati, nego medju noakičkim popisom narodah i rodopisom Semovim (Gen. 11, 10. i dalj.), za kojim neposredno sliedi pozvanje Abrahama. — Sv. pismo kaže sada prije svega, da je (prije dogadjaja, o kom hoće da povieda) na cieloj zemlji bio samo jedan oblik jezika (saphah, labium) i jednoiste besjede (d'barim, sermones); oba ova izraza zajedno se rabe, da se označi podpuna jednakost jezika, te u zamjenu u desetom poglavju upotriebljene rieči laschon, lingua, a sve je jedno, razumievala se razlika medju ova dva izraza tako, da znače suglasje tako u načinu mišljenja i smjeru duha, kao i u glasovnoj izjavi onoga, što se misli (unutarnji nazor i spoljašnji govor), ili pak da znače jedinstvo slovničke tvorbe i besiedah (oblik i tvar jezika). Kako stoje ova dva značenja jedno napram drugom, a pisac temeljito dokazuje, da se oba dopustiti mogu, to se predbježno jošte neodlučuje; za sada se uzima za dostatno, da se oni razumiju u tom smislu, da od iskoni nije bilo nikakove razlike u čovječjih jezicih.

Ovoj tvrdnji sv. pisma protivila se je dosad lingvistika sadanjim nedokučivim brojem jezikah, te se uzimalo, da se iz množtva postojećih jezikah na nemogućnost prvašnjega jedinstva zaključiti može. S toga pisac u pogledu velikoga broja jezikah prije svega ustanovljuje ono, što je sbilja istina. Proizlazi naime, da su od starijih ustanovljeni broj od 5000 jezikah noviji iztraživaoci (Balbi, Atlas Ethnographique du Globe) ne samo na 860 jezikah, nego i na sasvim maleni broj jezičnih plemenah (stabalah) uztegnuli, za koje se jedino prvotna jedinost ili različitost dokazati ima. Da se taj posljedak postignuti može, trebalo je prije svega ustanoviti pojam samostalnoga jezika na razliku od narječja i podnarječja. Posebine, koje se opazuju na stanovnicih jednoga istoga mjesta u izgovoru i porabi riečih, jesu obilježje podnarječja ili idioma. Skùp posebinah, koje su obćenite po većem predjelu razprostrtim podnarječjem, valja za obilježje narječja ili dialekta (n. p. u nas štokavsko, čakavsko i kajkavsko narječje). Na isti način stiču se narječja u jedan obćeniti, skùpni jezik, kojega osobitosti odgovaraju sastavnim obilježjem narodnosti. No tim jošte nisu dosta točno ustanovljena obilježja, da se u pojedinom slučaju razredba poznatih jezikah, narječjah i podnarječjah bez tegobe poduzme, i kao što jezikoslovje jošte nije obćenito priznatih i valjanih pravilah za ovu razredbu ustanovilo, tako ono i u praksi ove razredbe izvelo nije. Tako n. p. holandštinu drže za posebni jezik, koj je ipak isto tako srodan niemštini, kao i pomoranština, koju smatraju za narječje. Isto podnarječje, koje se navodi kao jezik portugalski, valja u Galiciji (španjolskoj pokrajini) za narječje španjolštine. Odtud biva jasno, da nam se narječja kojega nepoznata jezika, dok se s njim bolje neupoznamo, mogu pričiniti kao različiti jezici; n. p. Azijancu toli raznovrstno glaseća njemačka narječja, ili europejskomu jezikoslovcu bezbrojna amerikanska i afrikanska narječja. A ovo nesuglasje, koje vlada glede broja jezikah, neće dotle prestati, dok znanost medje medju jezikom i narječjem točno nenaznači. Medjutim i ono 860 jezikah, što ih uzima Balbi, nepostoji kao toliko samostalnih, sasvim različitih sustavah uza se, nego se isto tako postupno, kao što se podnarječja u narječja, a narječja u jezike stiču, skupljaju u posebne hrpe, koje za obćenito obilježje svojih sastavnih čestih pokazuju suglasje to u riečih, to u slovničkih oblicih n. p. jezici njemački, englezki i danski, ili francezki, španjolski, portugalski, talijanski i rumunjski. Ovakove višje skupnine, pod koje se ovakovi zajedno spadajući jezici redaju, zovu se obitelji; s toga se govori o germanskoj, romanskoj, slavjanskoj itd. jezičnoj obitelji. Al medju obiteljmi ima opet toliko naličnosti u besjednom i slovničkom obziru, da se tim putem dodje do jošte višje jedinice, koja se zove pleme (rod, stablo), n. p. indogermansko, semitičko pleme. Ovoj unutarnjoj zajednici jezikah i jezičnih obiteljih odgovara i dobna suvislost, t. j. bilo je vrieme, kada su posebna narječja kojega jezika bila istovetna, kad su sada na jednu obitelj spadajući jezici bila narječja jednoga glavnoga jezika, i kada su u ovaj par jednomu plemenu podredjene jezične obitelji sačinjavale samo jedan jezik, naime tada, kada su dotični puci, narodi i plemena na jednom mjestu zajedno živila. Uslied toga morao je njekoč biti n. p. indogermanski pranarod, koj je živio u dolinah himalajskih, odkud su njegova pojedina plemena krenula stranom na jug, stranom na zapad, a stranom na sjever, da se

tečajem poviesti opet razdiele, te dadu postanak različitim narodom, koji sada napučuju Europu, Perziju i Hindostan. — Ovim načinom dolazimo do pojma rodoslovne (genealogičke) srodnosti medju jezici, te vidimo u njoj ono postupno različito suglasje jezikah, odkud se na prvotnu istovetnost ne samo jezikah, nego i dotičnih narodah zaključiti može. Ovakova srodnost pokazuje se toliko glede besiedah, koliko i glede slovničkih oblikah; jedino sudaranje u posliednjem pogledu zove se životoslovnom (fiziologičkom) srodnosti. Da medju rodoslovnom i životoslovnom srodnosti nepostoji toli golema provala, dokazuje pisac iz dogodjajah, te njihovo zamjenito odnošenje ustanovljuje ovako: „U istinu jednoplemeni jezici srodni su u obijoj struci. Gdje pako koj jezik prema drugomu pokazuje samo jedan dio srodnosti, imamo jedan od njih uzeti za jezik mješovit, a na koje se pleme odnosi, to možemo jedino iz njegove poviesti doznati. Ako su pako dva jezika u fiziologičkom obziru medju sobom srodna, možemo a priori uzeti, da medju istimi postoji i genealogički savez. Jerbo si je moći protumačiti, kako se u kom jeziku same rieči preinače, ili sasvim nove uvedu, kao što to kod političke ili duševne odvisnosti kojega puka često biva; al nemoguće je i bez primjera, da bi se slovnički ustroj kojega jezika bio zamienio drugim, jerbo jezik nije posljedak učena umstvovanja, nego naravna nerazmišljena duševnoga života. I ako se dakle više jezičnih obiteljih glede riečih medju sobom koliko mu drago razlikuje, čim im je slovnički ustroj istovetan, to se' prvotno zajedinstvo svih tih obiteljih priznati mora.“

(Dalje će sliediti.)

Japanski mučenici.

(Nadalje.)

7. Bl. Pavao Suzuchi, rodom iz Oare u Japanu, iz trećega reda, muž vrlo učen, spisatelj mnogo raspravah u jeziku japanskom, koje su za obučanje i utvrdjenje u vjeri novokrštenikah i obraćenikah valjano sastavljene bile, ljubio je gorljivo sv. vjeru, a odlikovao se skromnošću i mukotrpnošću. Bio je tumačem braće Franjevacah kod obuke katekizma.

8. Bl. Leo Karazumanski, iz Oare u Japanu rodjen od roditeljah odličnih i bogatih, sedam ili osam godinah kršćanin; muž vrlo čedan, poslužan, sv. čistoćom sloveći, ures trećega reda, prvi tumač.

9. Bl. Pavao Ibarchi, iz Oare, brat Leona Karazumanskoga, novokrštenik, napredovao je vrlo u kršćanskoj vjeri, te ne samo stupio u treći red, nego i velikim uspjehom službu tumača kod braće vjeroviestnikah obavljao.

10. Bl. Ljudevit Ibarchi, iz Oare u Japanu, unuk bl. Pavla Ibarchia, dječak oko jedanaest godinah star, istom prije malo mjesecih pokršten, učenik Franjevacah. Odlikovao se svojom nevinošću, revnošću, ljubavju presv. oltarskoga svetotajstva i sv. Bogorodice, da su mu se divili, te bude s toga ne samo primit u treći red, nego i za ministranta ustanovljen posluživao je svećenikom kod sv. mise kao pravi angjeo u čovječjem tielu.

11. Bl. Franjo Meakumski, iz Meaka u Japanu, liečnik, muž učen, kao vješt branitelj sv. vjere sastavio je mnogo spisah na obranu kršćanske vjere, te sve od boncah i inih neprijateljah vjere izmišljene prigovore i osvade pobjedonosno uzbio. Bijaše član trećega reda, tumač misionarom, i kod mučeničke svoje smrti oko 46 godinah dobe.

12. Bl. Bonaventura, obično imenovan Ventura, iz Meaka u Japanu, bio je već kao diete pokršćen; stupio je u nježnoj dobi u treći red, bio mladić angjeoski, čedan, poslušan, i izprosio si tu milost, da u franjevačkom samostanu ostati, te braći potrebitu službu činiti smie.

13. Bl. Toma Danchi, inače zvan Ksiko, iz Meaka u Japanu, stari seljak, član trećega reda, tumač braće i vrlo gorljivi razširitelj kršćanske vjere.

14. Bl. Matija, iz Meaka u Japanu, istom kratko vrieme obraćen na vjeru, član trećega reda. Kada su panduri hodili po gradu, da sve tako samostanare kao i članove trećega reda upišu u imenik onih, koji su imali pogubljeni biti, te i njekoga trećaka imenom Matiju tražili, sam je stupio pred pandure te svoje ime dao napisati, držeći za najveću milost, što mu bude dozvoljeno umrieti smrtju mučeničkom.

15. Bl. Ivan Chimoia, običnim imenom Kvizuja iz Meaka u Japanu, nedavna prije mučeničtva pokršten, susjed redovnikah, čovjek vrlo nabožan i član trećega reda.

16. Bl. Petar Suchegirus, obično Sukveksikus, iz Meaka u Japanu, iz trećega reda. On je mučenikom za sv. vjeru zatvorenim u tamnici posluživao, te sve moguće činio, da tamničarom stanje olakša: zašto od Boga steče krunu mučeničku; jerbo panduri nehoteći toga dozvoliti, prijavili su ga okrutniku, koj im naloži, da ga s ostalimi mučenici smaknu.

17. Bl. Gabriel iz Duiska, iz kraljevine Ize u Japanu, iz trećega reda, djak braće Franjevacah, mladić 19 godinah a odličan nevinošću i pobožnošću.

18. Bl. Mio Kozachi, i on iz kraljevine Ize u Japanu, iz trećega reda, susjed i pouzdanik

braće Franciškanah, čovjek pravedan i bezprikoran.

19. Bl. Joakim Saccachibera, obično Sakvije, iz Uzake u Japanu, iz trećega reda, poslužnik bolestnikah, vrlo smiljena srdca.

20. Bl. Franjo Tahelante, Japanac, tek osam mjesecih pokršten, iz trećega reda, kod posluživanja utamničenih mučenikah uhvaćen i s njimi zajedno smaknut.

21. Bl. Kozma Tachogia, iz kraljevine Oare, sin premogućih Japanacah, takodjer prije nedavna pokršten, iz trećega reda, tumač braće Franjevacah, čovjek temeljito prosvietljen i prijatne ćudi.

22. Bl. Toma Kozakvi, Japanac iz trećega reda, petnaestogodišnji mladić, ista nevinost, posluživao je svećenikom kod sv. mise kao crkvenjak.

23. Bl. Antonin iz Nangasachi u Japanu, mladić trinaestoljetni, rodjen od otca Kitajca a majke Japanke, iz trećega reda, djak i ministrant bl. Petra Krstitelja, a radi pobožnosti i razboritosti obćeniti ljubimac misionarah.

Gle to su imena od božanskoga odkupitelja u knjigu života vječnoga ubilježena! Dvadeset i tri sv. mučenika, koji su svi članovi družbe serafinske sv. Franje; sveti, nesvladani zatočnici, koji u redovničkom životu i u krilu svoje rodbine, usried pokvarena svieta dosegnuše vršak savršenstva, budući okrunjeni krunom mučeničkom!

Svi ti jednake su muke podnieli, istom smrti preselili se u nebo. Buduć su pako okrom njih i tri sv. mučenika iz družbe Isusove mučeničkom smrti preminula, pravedno je, da i njihova imena ovamo poredamo. Jesu pako:

1. Bl. Pavao Miki, Japanac od urodjenih i imućnih roditeljah, u družbi Isusovoj u mudroslovnih i bogoslovnih znanostih svestrano i temeljito podučen, prednjačio je djevičanskom čistoćom, poniznošću i revnošću. U svojoj trideset i trećoj godini imao je biti redjen za misnika, te je slovom i spisanimi knjigami mnoge svoje zemljake odvraćao od bludnjah poganskih na sv. vjeru, od gnjusna života na bogumilu kriepost.

2. Bl. Ivan de Goto, Japanac devetnaestoljetni, pripravljao se u redu jezuitskom temeljitimi nauci za važnu službu misionarsku, a polak redovnih pravilah tumačio je puku katekizam, te svojom prijaznošću i pobožnošću postao na brzo ljubimcem puka.

3. Bl. Jakov Kisai, Japanac, prevaliv 64 godine, brat laik iz družbe Isusove. Obskrbljivajuć samostanske potrebe često bi puku razjasnjivao kršćanski nauk. Svetim razmatranjem Gospodnje muke stekao je neobičnu poniznost i strpljivost, te se pričinjao kao čovjek bez svake strasti.

Ova sv. tri mučenika iz družbe Isusove podnieli su sa sv. mučenici iz reda franjevačkoga iste muke i istu smrt, a tim se i naše pripoviedanje svih jednako tiče.

Na zapovied okrutnoga Taikosame bijahu najprije pohvatani Isusovci i dovučeni u grad Meak, gdje su pred neizbrojenim množtvom poganah i njihovih boncah imali od carskoga ministra Gobonosia tim nagrdjeni biti, da im se odrežu uši i nosovi, a tako nakažnjene imali su je na kukavnih kolicah voziti po svih gradovih, da svuda pobude grozu. No u Gobonosia bijaše ćutljivije srdce, nego u Taikosame, te ih nije dao naružiti odredjenim načinom, nego se tim zadovoljio, što im je dao odrezati kus lievoga uha.

Za tim je dne 9. Prosinca 1596. Taikosama namjestniku svomu u Ozaki naložio, da dade zatvoriti Franjevce, a popisati imena svih onih kršćanah, koji njihovu samostansku crkvu polaze. Čim se je taj glas po Ozaki raznio, svi vjernici pripravljahu se na smrt, dobro znajući, da je očekiva ista sudbina, koja postiže mučenike Isusovce. Blaženi Petar Krstitelj, apostolski povjerenik, pisao je odmah drugim franjevačkim samostanom, da se i oni spremaju na sličan udes, a da za mučenike vruće se mole Bogu. Pisao je ovako: „Odmah prvi dan, kada je carska straža ulaz našega samostana zauzela, izpovjediše se svi vjernici i prenoćiše u molitvi, budući nam javljeno, da će nas sutradan sve smaknuti. Svoj braći dao sam posliednju popudbinu. Za tim si svaki pribavio križ, da ga na svom zadnjem putu na stratište bude u rukuh držati mogao. Goruća želja naših kršćanah, žudećih smrt mučeničku, da se Isukrstu na uzdarje prikažu, veoma me je radovala. S različitih stranah dodjoše kršćani, dočuvši, da smo odsudjeni na smrt, k nam, govoreći, da će i njim biti jednom umrieti, a da ništa više nežele, a Boga za ništa toplije neprose, koliko za milost, da im bude dozvoljeno umrieti za njegovu čast. Podupirajte nas svojom molitvom, da i nam predobri Bog ovu milost dopustiti izvoli.“

Medju vjernici, koji toli gorljivo žudjahu za Isukrsta umrieti, odlikovahu se osobito sliedeći: Blaženi Tomo Kozakvi, mladić petnaestoljetni, primi od svoga neprisutnoga otca upravo list toga sadržaja, da budući je (otac) spreman za Isukrsta smrt podnieti, naredi ga oporukom baštinikom sve svoje prostrane imovine. Jedva Toma pročita list, i odmah se zaputi za svojim otcem i reče mu: „Nije u redu, dragi otče, da me činiš baštinikom dobarah ovdašnjih, a izključuješ iz blaga, koje me čeka na nebu; zato sam željan s tobom na stratištu smrt za sv. vjeru podnieti.“ I pobrinuo se je, da bude u imenik odsudjenikah upisan. — Mali

jedanaestogodišnji Ljudevit Ibarchi odgovori onim, koji ga svjetovahu, da si odreknuv se vjere spasi život, ovako: „Nipošto! pod tim uvjetom neću nikako da budem živ; jer bi za kratko i k tomu biedno živovanje izgubio vjekovito blaženi život!“ — Trinaestoljetni Antonin Nangasachi videć, da ga radi nježne dobe i liepa lica neće da upišu u imenik odsudjenih, poče plakati i jadikovati, i neupokoji se prije, dok mu nebude ime zapisano u imenik mučenikah.

Od svih pobilježenih kršćanah odlučeni su najprije gori poimence navedeni dvadeset i tri, koji su, kako se na prvi mah opaziti može, sa svih japanskih kraljevinah izabrani bili. Po tom odvukoše ih u Meak, gdje im na javnom trgu bude odrezan komad lievoga uha, ruke s traga svezane, te oni najprostijoj svjetinji na ruglo izloženi. To se dogodilo 3. Siečnja 1597.

Da se preziranje sv. vjere i strah izpoviedat ju po cielom otoku razprostrani, metnuti su mučenici na kukavna kola te voženi po svih ulicah najprije u Meaku, pak zatim u Ozaki, Sakoji itd. a pred njimi je svuda išao glasnik, noseći na prutu napisanu osudu križa, jerbo se osmjeliše vjeru od cara zabranjenu navieštati i izpoviedati. Svi, koji su vidjeli, s kakovim dostojanstvom i s kakovim pokojem usried pogrdah, s kakovim srdačnim veseljem i neskršivim strpljenjem sve podnose, kako ne samo riečmi i u najvećoj poniznosti svetu vjeru naviešćaju poganom, nego i primjerom svojim riečim podavaju važnost: bijaše ovim prizorom ganut do suzah. Na ovih sedam kolah, na koja bijaše ponamješćeno dvadeset i šest naših mučenikah, slavila je sv. vjera katolička, kamo god bijahu vučeni, najsjajniju pobjedu. Poniznost, tišina, stalnost, radost, kojom sve podnašahu, neprestano moljenje i pjevanje žoltarah moradoše se kosnuti i odivljalih srdacah. Tako su na ogled voženi šest stotinah japanskih miljah, a sve je to bivalo u najkrućoj zimi, često krat taštim životom, tu i tam dočekani i praćeni od razuzdane svjetine kamenitim daždom. Najveći utisak činili su tri nevina ministranta, koji su na svom vozu milozvučnim glasom „Otče naš“ i „Zdravo Marija“ pjevali. Nijedno ćutljivo srdce videć je neosta netronuto, svi si brisahu s očiuh suze smiljenja, pače mnogi kršćani moljahu glasnika, neka im imena u imenik odsudjenikah upiše, da mogu s tako pogrdjenimi mučenici umrieti za Krista, što im ipak bude odbito. U tamnici meakumskoj jezuita Pavao Miki svojom rječitosti dva stražara, u tamnici ozakomskoj drugih šest, pače i vladara obrati na vjeru kršćansku. A kadno su se po svih gradovih na naviešćanje otca povjerenika Franjevacah prijavljivali mnogobrojni obraćenici, bonci nemogući toga duže snositi, dodjoše pred Taikosamu, trpko mu spočitujući, da odsudjenike zapovjedi po cielom Japanu voziti, da se mrzka sljedba Isukrstova razširuje, a ne da se sasvim utamani.

Ovimi spočitkami razjareni Taikosama zapovjedi, da se dvadeset i šest odsudjenih kršćanah bez odvlake razpne na križ. Upravo bijahu dovezeni u grad Nangasachi, u kom se je osuda na njih imala ovršiti. Buduć je medju odsudjenimi mučenici bilo njih njekoliko iz Španjolske, nehtjedoše portugalski trgovci dozvoliti, da na običnom stratištu za gradom budu smaknuti; s toga bude jedan vrh, koj je bio dosta prostran, da se je na njem dvadeset i šest križevah ustubočiti moglo, za goru Kalvariju našim mučenikom opredieljen. Izišavši iz tamnice svi sv. mučenici s neopisivom radosti se ogrliše, slaveći Boga, što su tako blizu svojoj smrti. Stražeći ih vojnici pitahu se zapanjeni: „Tà kakovi su to ljudi, koji su usried svojih mukah veseli, a na svom posliednjem putu puni sladkih čuvstvah i duševnoga uzhićenja?“ — Rukuh s traga sputanih nastupiše sada dva po dva redomice gredeći svoj napokonji put. Broj kršćanah, koji su mučenike na smrt pratili i brojanice oko vrata nosili, bijaše silan. Nebeska radost sv. mučenikah svakim je korakom rasla, a tako im se na obrazih odsievala, da se gotovo nije moglo na nje gledati. Veselje, da im je dopušteno ne samo za Gospoda Isukrsta smrt podnieti, nego istu smrt poput Gospoda Isukrsta, ovoga kralja mučenikah, podnieti na križu, bijaše toli moćno, da im je cielo biće u njem plivajuć njeki nadzemaljski značaj zadobilo. Najmladji mučenici, kao nježni jaganjci, išli su zajedno. Roditelji sv. Antonina Nangasackoga, premda sami kršćani, neumjestnom ljubavju prevladani pristupiše k svomu sinčiću, a blagorječjem, kakovo im je samo nježnost, ljubav i žalost udieliti mogla, nagovarahu ga, da bar za vrieme pritaji svoju vjeru, dok se utiši progonstvo. Nu ljubavju Isukrstova križa oduševljeni angjelak odgovori svojim roditeljem: „Šta? Vi hoćete, neka izgubim život vječni, da si sačuvam samo minuće i kratkotrajno živovanje? Prestanite dulje riečmi i suzami svojimi na me navaljivati; jerbo sam spreman radostno za Isukrsta umrieti!“ A namah za tim zače s Ljudevitom pjevati psalam 112: „Slavite sluge Gospoda, slavite ime gospodnje.“ itd.

O sv. Andriji, gospodnjem apoštolu, čitamo, da kada iz daleka pred sobom zapazi križ, na kom je imao za Krista podnieti smrt, u nebeskom uzhitu zavapi: „O dobri križu, koj si s udah gospodnjih primio svoj ures, od davna jur željno željeni, brižno ljubljeni, bez prestanka izgledani, a sada jednom po želji duše moje mi pripravljeni;

o primi me od ljudih, a povrati momu meštru, da me kroz tebe onaj opet primi, koj me na tebi odkupi!" (Officium S. Andreae Noct. II. Lect. VI.) Slično, ljudskim jezikom neizrazivo, nebesko bijaše uzhićenje naših dvadeset i šest mučenikah, kada su u daljini na svojoj kalvarskoj gori zagledali povišene križe. Blaženi Petar Krstitelj, predstojnik misije i papinski povjerenik, propjeva slavospjev sv. Zakarije: „Blagoslovljen Gospod Bog izraelski, jerbo pohodi i učini odkupljenje puku svomu" itd. Skùp mučenikah, sprovadjan upravo angjeoskimi glasovi, nastavljaše ovaj slavospjev i dopjeva ga došav pod križe. Čovječji jezik zaniemi, kad bi imao označiti nebeski prizor, kako se svi uz najtoplije hvale klanjahu sv. križem. No najviše je u srdce dirao pogled na jedenaestoljetnoga dječaka Ljudevita Ibarcha. Angjelak ovaj klečeć objimao je križ svoj, bez prestanka ga cjelovao, rajskom radosti poskakivao, što će moći kao i njegov vruće ljubljeni Gospod Isukrst umrieti na križu, pače je milim glasom jadikujuć molio krvnike, da ga samo brzo razpnu na križ, bojeći se, da ga nemine milost mučeničke smrti. — Sveti mučenici budu u to privezani na križe. A sada tek nastupi najsjajnija pobjeda njihove ljubavi. Ivan de Goto imaše pred sobom svoga pobožnoga otca, a težko bijaše dosuditi, jeda-li sin radostnije trpi muke, ili otac radostnije na nje gleda. Toma Danchi, Jakob Kisai i Franjo od sv. Mihovila pobudiše obćenito udivljenje svojom stalnostju, kojom u visokom vieku podnašahu grozovite muke. — Petar Krstitelj, Pavao Miki, Martin de Aguirre i Franjo Blancus, kao njekad sv. apoštol Andrija, govorahu sa svojih križevah sakupljenomu ljudstvu, a po imenu Pavao Miki hvaljaše Bogu, što u istoj dobi kao Isukrst umira na križu. Mučenici bijahu obrazom prema gradu Nangasachi obraćeni, na tri do četiri koraka jedan od drugoga razdaljeni, a cieloj okolici na vidiku. Pošto sú ih razpeli, zaokupiše u velikom krugu kršćani sv. križe, s kojih su se neprestane hvale kao mirisno kadivo iz ustah sv. mučenikah uznosile k Bogu. Malo za tim dodjoše vojnici i probodoše svakoga mučenika na svakoj strani tiela kopjem, tako da se je kopje od ozdol gore u prsah križalo, a na drugoj strani pod pazuhom izišlo van. Od ovih ranah odmah su umrli sv. mučenici. Sakupljeni vjernici pri užasnom ovom pogledu jednoglasno zavapiše: „Isuse, Marijo!" — a prestupivši okrug stražanah umakahu si u nevinu krv mučeničku rubce, a komade njihova odiela uzimahu, da je čuvaju kao sv. moćice. Bog je svoje ljubimce, koji ga oslaviše svojom smrti, oslavio nebeskom jasnosti, kojom zasjaše njihova tjelesa. Tako bilo ljeta gospodnjega 1597. dne 5. Veljače. (Konac će sliediti.)

Plač crkve nad gubitkom čověka umnika. *)

Prevedeno iz Francuzkoga
Dragutina Sainte-Foi
po *F. K.* **)

Smiluj se, bože, sluzi tvomu, ni daj utrnuti světlosti tvojoj u srdcu njegovom.

Ti ga, gospodine, ne ostaviš, er si dugo prebivao u njegovoj misli, i ljubezno si ga pripomeneš, er je tvoj duh stanovao u rěči njegovoj.

Ti mu oprostiš, er su mnogi naspram njega nepravedni bili, te mu koju i propustiš, er ih je dosta, koji mu zahvalili nisu.

A nepravda mu je dušu pobudila, er pravednicom biaše, i s nepravde srdce mu je grklo, er je čustva bio dubokâ.

Ti ga opet k sebi privedeš, er je mnoge i mnoge on k tebi privodio, i k crkvi ga povrneš, er ju je branio.

I ti se opomeneš onih bojev, čto ih je za nju bio; niti pripustiš, da mu se misli razspu, er prijatelj jedinstvu biaše.

Ti ga uzljubiš, bože, er s njega mnogi su i mnogi tebe obljubili; i ti mu oprostiš, er je u tom bio grěšan, čto se j' odveć ljutio na zlo i nepravdu.

Opet njega istina poišče, er ju je milovao; i ona mu odgovori: pripoznaj me, er sam zaručnica tvoja.

I on ju pripozna; on joj ruku pruži, te se skupa budu povadjat kako i někad.

I tvojemu slovu milo bude nad njim razcvitati; i tvoji angjeli dojdu poigrati se s njegovimi misli, er u njem brata spoznadu.

I crkva mu širom vrata otvori da ga primi, i ona se obraduje misleći na slavu, čto ju s njega dopala.

Uzbudi zanj, gospodine, molitvu onih, koji tebe ljube, i uvěk pred tobom gorěle molitva i milost crkve tvoje za njegovu dušu.

Dopisi.

Iz Bosiljeva. Dne 22. Kolovoza u ¼ na 4 sata usnu u Gospodinu radi pomanjkanja životnih silah u 85. godini života preuzvišeni grof Laval Nugent, bojni maršal itd. providjen svetotajstvi umirućih na svom imanju Bosiljevu.

Preuzvišeni pokojnik radi svojih velikih zaslugah za državu i crkvu bio je: tajni savjetnik, komornik, vlastnik 30. pješačkoga puka, grof austrijski, naš indigena i stališ kranjski. Njegova loza vuče se iz stare i plemenite obitelji irske. Rodjen bi god. 1777. U 18. g. t. j. 1794. stupio je u austrijsku vojsku kao kadet, a već dojduće g. 1795. radi hrabrosti svoje u bitci kod Moguncije posta

*) Opata F. De Lamennais.

**) Na naročito zahtievanje g. prevodioca nepromienismo mu ništa ni u jeziku ni u pravopisu. *Ured.*

kapetanom. G. 1800. na krvavom polju kod Vanaggia povišen bi na četnika i posta vitezom reda Marije Terezije. God. 1809. posta generalom, a god. 1815. imenovan bi podmaršalom. Izkazao se osobito u bitci kod St. Germana, te dobi red željezne krune 1. reda, red Leopoldov i posta komanderom reda Marije Terezije. G. 1816. imenova ga papa principom rimskim. God. 1838. postao je generalom topničtva i zapovjednikom u Moravskoj i Slezkoj, zatim u Istri a kašnije i kod nas u Hrvatskoj. Tko se još nesieća onoga oduševljenja, kojim bje zauzet za napredak narodnosti naše? — Burna g. 1848. i 1849. poznate su, tada posta on maršalom.

Uzvišeni pokojnik bio je vlastnik najvećih redovah: austrijskih, sicilianskih, hanoveranskih, sardinskih, toskanskih i ruskoga bieloga orla i još inih.

U svom grbu ima nadpis „Decrevi," što je njegov sin Albert u borbi za narodnost ponašio i na barjak svoj napisao „Odlučio sam." Uzvišeni pokojnik bio je hrabar vojnik i mudar državnik, strog ali pravedan, dušom i tielom oddan svome vladaru, ali zauzet za nove ideje i slobodne uredbe, tielom slab ali tiem jači i djelateljniji duhom, što svjedoči: da je još u posliednjem času, kad se već i teže razumio, svoje nazore diktovao o našoj željeznici svome sinu grofu Arthuru, koj je mjesto njega išao u tom poslu na dogovor banski. Država izgubi u njem mudra savjetnika, vojska najstarijega generala i vješta organizatora, a crkva vjerna sina. U zadnje doba bio je takodjer priorom reda maltezkoga. Živio je i umro kao pravi katolik. — Tielo pokojnikovo je balzamovano. Sahranit će se u grobnicu obiteljsku na Trsatu. Lahka mu zemljica!

U Čažmi dne 17. Kolovoza. Kako obilat plod milostih božjih ukazuje se u onih, koji se njimi na spas duše svoje služe, toga tako ja, kô i množtvo sakupljenih župljanah čažmanskih imali smo priliku biti očevidni svjedoci u prostranom hramu spomenute župe kod poldašnje službe božje, kad Marija Kissinger, luteranka, do sada neudata u 36. dobi života, u ruke velečast. g. izsluženoga podjašprišta i mjestnoga župnika Josipa Šuškovića sa znanjem i dozvoljenjem duh. stola javno po propisu crkvenog obrednika položi katoličku vjeroizpovied.

Za taj čin rečenu obraćenicu kroz više mjesecih podučao je sam g. župnik. Za da pako taj čin svečaniji bude, revni g. župnik prosbori primjerno slovo ponajprije svojim župljanom, poučiv je o činu predstojećem, za tim obraćenici, opomenuv ju na dužnosti i krieposti kršćanske.

Obraćenica rodjena je u Ugarskoj, i još kano nejako diete bude prinukana ostaviti rodno mjesto i providnostju božjom praćena, pak na veliku svoju sreću dojde u Hrvatsku, gdje si je na mnogih mjestih službovanjem svagdašnji hlebac pribavljala, te svakom mogućom prilikom pohadjala crkve katoličke, a osobito štovanje i pobožnost gojila napram prečistoj B. D. Mariji.

Želju svoju, da uslied čiste namjere i božjega ponukovanja bude katoličankom, pokazala je stranom tim, što je već od više godinah težila za istinitim Bogom očitovanim naukom, dočim je svakom prilikom raznolikim obredom katoličkim javno prisustvovati običavala; stranom pako tim, što u vrieme obuke u istinah i molitvah katoličkih marljivo se učila; a napokon i tim, što je kod vjeroizpoviedi držeć u ruci pred žrtvenikom goruću voščanicu svaki pojedini članak vjere glasno, veselo i srdčano očitovala. Bog joj dao, da na stazi, koju je nastupila, ostane stalna, te joj čin, što ga je danas ovršila, bude duši na spas. *S. M.* **kap.**

— *k.* **Iz Novigrada** 24. Kolovoza. Čudim se, da do danas još nikakova dopisa o apoštolskom putovanju presv. g. biskupa Ivana Kralja u karlovačkom kotaru u „Kat. listu" neugledah. Nadao sam se, da će bar Vaš dopisnik sa slunjskih brdah koju o toj stvari prosboriti; ali niti odanle slovca. Dopustite indi, da Vam u kratko opišem, kako bi presv. gospodin biskup u Novigradu primljen. — Dne 28. Srpnja o. g. oko ½ 7 satih po podne imao je vriedni starina iz Mrežnice doći u Novigrad. Kod stativskoga mosta dočeka visokoga gosta žup. kot. sudac Šime Hržić kotara ozailskoga i Josip Tomašić kotara ribničkoga. K ovim pridruži se više vlastele iz obližnje okolice. G. Josip Tomašić pozdravi presv. putnika govorom, izjaviv medju ostalimi radost prisutnih i puka novigradskoga, što će medju njimi boraviti onaj muž, kojega štuju svi, koji ga poznadu, jer ne samo da je vjeran sin sv. matere crkve, već i vjeran sin mile domovine, što je svakom prilikom i činom pokazao. Presv. gospodin mu s njekoliko riečih srdačno odzdravi. Od stativskoga mosta krene povorka karucah prama Novigradu. Gruvanje mužarah i tutnja zvonovah naviesti vjernomu puku, da se jur u njihov krug približuje mili gost. Nedaleko od crkve načinjena bi prilična sjenica, gdje se imao presv. gosp. opraviti. Ovdje pričeka štovanoga starinu 16 svećenikah te silan broj svieta. G. domaći župnik Ign. Neralić pozdravi presv. gospodina s njekoliko jedrih besiedah, pa onda krene procesija u crkvu. Uz baldakin i spreda išlo je 48 šerežanah iz sudčijah župe novigradske. Putem pjevalo je svećenstvo „Benedictus," a u crkvi zaori skladnim glasom „Veni sancte." Poslie običnih obredah, koji tom prilikom bivaju, sprovodi svećenstvo i puk presv. biskupa u župni stan. Koli doček bijaše radostan od strane puka, dovoljno tim zasvjedoči, što se u velikom broju sakupio, akoprem je župa novigradska na daleko raztrešena, a k tomu bio još djelatni dan. Drugi dan pridruže se još 2 svećenika. Mogao si opaziti na licu vriednoga starine, da mu je vrlo milo, što se toliki broj svećenikah oko njega sakupio. Bijahu tu 2 podarcidjakona, a bijaše ne samo svećenstvo nadbiskupije zagrebačke zastupano, već i bisk. senjske i ljubljanske. — U dva dana potvrdio je presv. gospodin biskup u vjeri više od 2 tisuće pravovjernih.

Prvi dan poslie potvrde domaći je kapelan katekizirao, a tom prilikom porazdielio je presv. gosp. ponajboljim darove sastojeće u knjižicah, krunicah, kipovih a i u gotovom novcu. Drugi dan udostoji presv. biskup svojim posjetom ovdašnju školu, gdje je dao njeke po domaćem učitelju u školskih predmetih izpitivati, te je opet one, koji su najbolje odgovorili, nadario srebrnim novcem. Neugodno dirnu g. biskupa, kad je dočuo, da djeca slabo polaze školu. Bog i duša, glede školah smo u najnovije doba zaostali, te ako toj nevolji nebude do skora konac, ostat će škole puste. Drugi dan dodje pozdraviti g. biskupa veliki sudac Josip vitez Vranicany-Dobrinović. Okolo 6. ure krene mili gost uz tutanj zvonovah i gruvanje mužarah put Dubovca. Prije odlazka zapjeva mu družtvance „Ljubimo Te naša diko,“ a kada kola krenu, zaori mu gromki „živio.“ Dva dana, što ih je boravio presv. g. biskup u poslu apoštolskom u Novigradu, bit će župljanom novigradskim nezaboravna. Dao Bog te se presv. gospodin još više putah medju vjerni puk novigradski navratio.

Znam, da neću ugoditi g. župniku novigradskomu, kad u sviet turim ono, što je on dobra ovoj župi učinio; ali neka mi oprosti. Tko je vidio prije njekoliko godinah župnu crkvu, pa da sad u nju dodje, čudom bi se začudio, kolika golema promjena. Lanjske godine sva je preslikana tako krasno, da je milinje u tako milovidnom hramu Bogu se moliti. Premda je puk novigradski s veće strane siromašan, to je ipak nastojanjem svoga župnika, koj je poveću svotu novacah iz vlastitoga džepa dao, ovo liepo djelo dogotovljeno. Liepa crkva dostatni je dokaz za nabožnu ćud puka novigradskoga. Trudom istoga g. župnika pribavljen je nedavno za crkvu prekrasni ornat, kakova ćeš riedko na ladanju naći. Ljetos je opet njegova brižljivost pribavila u obližnjoj kapeli sv. 3 kraljah sasvim novi prekrasni žrtvenik. Ove samo poveće stvari navedoh, a ima toga više. Doista veseliti se može puk, kojemu tako revan duh. pastir predstoji.

Ovom prilikom napomenuti moram gospodjice Dragoilu i Matildu pl. Niemčićeve, koje su jur više putah svoju nabožnu ćud pokazale tim, što su novigradskoj crkvi kojekakvih liepih stvarih darovale. Osobito ove godine poklonile su joj crveno sukno za podnožje velikoga žrtvenika. Od vjernoga puka jim hvala, a od Boga plaća!

Viestnik.

Iz Zagreba. U nedjelju u jutro ostavio je naš glavni grad preuzvišeni gosp. biskup Strossmayer i odputio se u Sisak, odkud je sutradan parobrodom krenuo put Djakova.

— Prošle nedjelje blagoslovljena je svečanim načinom kapelica u novoj vojničkoj bolnici u Laškoj ulici. Svečanosti je uz ostalo vojničko častničtvo pribivao i svjetli ban, a crkvene obrede ovršio je prečast. g. vojni superior Seidel.

— Zadnje nedjelje pod pjevanom misom kod sv. Marije položio je javno vjeroizpovied katoličku bivši protestant Franjo Zakócs, poljar. G. Franjo Lampe, svećenik nadbisk. zagrebačke i pisar duh. stola, koj je obraćenika obučao u kat. vjeri, primio je odanj i vieroizpovied.

Iz Češke. Moravski seljak Sebastijan Kubinek, koj obilazeć sabire prinoske za „bratovštinu malenih,“ poslà koncem Srpnja iz Branna svotu od 1700 forintih, a naručio je osim toga diplomah za 2,386 for. Bratovština broji sada 14000 članovah. Što vrlo pada u oči, jest to, da u ovom družtvu razmjerno imade vrlo malo Niemacah, premda tiskana djela izlaze napose u njemačkom jeziku, ter za dva forinta položena djeca do šestnaeste godine dobivaju svake godine barem jednu knjigu. Na čelu članovah stoje nj. c. k. visosti nasljedni carević Rudolf i nadvojvodinja Gizela.

Iz Rima. Da-li će Nizzanac Garibaldi udariti na Rim, to je pitanje, na koje bi ovdje jedva tko odgovorio: neće! Ljudevit Napoleon, čedo prevrata, neće moći da se s njim razkrsti, a opet nemože s papom *igrati* očito Judu Iškariota. Iz Jakina dolaze glasovi, da se tvrdjava učvršćuje i sakuplja vojska, pak po tom možemo suditi, a i drugčije je sva prilika, da će si on taj položaj odabrati za naslon, pa od onuda najprije udariti lievom obalom Tibera na baštinu Petrovu s ote strane ležeću. Zemljište, budući bregovito, upravo je presgodno za njegov način vojevanja. Tko zna, je-li ova osnova vojevanja priobćena u Tuillerije? Mi toga pravo neznamo; ali je čudnovata od grofa Montebella izdana zapovied: da se francezka posadna vojska imade lagano razmjestiti u Rimu i diljem na desnoj obali Tibera, dočim papinska vojska ima paziti na napuljsku medju od Terracine do Civita Castellana. Osnova ova zaudara po predlogu princa Napoleona, polag kojega bi se papa imao ograničiti na sam Vatikan. — U Livornu bio se je zametnuo nemir sbog toga, što su bile pobrane sve novine s Garibaldovim govorom, a u Pizi nehtjede jedna četa narodne garde, koja je bila opremljena u Foligno, na povratku predati nazad državnoga oružja. Namjestnik morade zamoliti urednu vojsku, da ona dobrovoljce natjera u strah.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuo je g. Toma Dunajec, kapelan na Šipku.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 36. U ČETVRTAK 4. RUJNA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svendilj kroz svu godinu

Babilonska pometnja jezika.

(Dalje.)

Na onom putu, što ga u zadnjem listu opisasmo, pronadje jezikoslovje sve više srodstva medju jezici i jezičnimi obiteljmi; pače danas se drži za stvar nepobitnu, da i medju dva jezična plemena, naime indoeuropejskim i semitičkim, postoji sveza. Do ovoga posljedka došlo se, dočim se je išlo do krajnih počelah govora, do korjenikah, a izpitivanje i prispodabljanje korjenikah pojedinih jezikah jedini je, kako pisac oštroumno primjećava, put, na kom se do sigurna posljedka o genetičnom zajedinstvu ili razlikosti jezikah doći može. S toga su pokusi Isusovca Hervasa i inih, koji su, pozivajuć se na podudaranje spoljašnjega oblika riečih u raznih jezicih, njihovo prvotno zajedinstvo dokazati nastojali, svoju svrhu premašiti morali. Kada pak jezikoznanac Pott, koj ove pokuse strogo osudjuje, s druge strane ipak prvotno jedinstvo jezikah tim tobožnjim razlogom niječe, što je spoljašnji oblik pojedinih jezikah veoma različit, a razni jezici pokazuju „pod nijedan način neslažućih se unutarnjih oblikah," to on, kako to naš pisac temeljito izvodi, valjana dokaza za istinitost svoje tvrdnje nipošto naveo nije, pače ju tim već u napried čini sumljivu, što se poziva na „silu," koju mu nameće njegova „literarna duševnost." Što si pod ovom literarnom duševnosti misliti valja, to razjasnjuje naš pisac navodeć Pottove rieči; naime to je duševnost, koja se rodi od straha, da se nebi u ovo pitanje „uvukli izvjestni bogoslovni interessi, koji na jezikoslovje samo predsudno i smutljivo djeluju;" to je duševnost, koja scieni, da joj je prosto imati pred očima posebne „literarne" svrhe, nedržeći se „usilovanu," da u obće istini služi na uhar. Medjutim pisac naš dokazuje još na više miestah, da je Pott sám svoje tvrdjenje najbolje oprovrgao. S toga bi se kod površna pogleda, jer je u našoj knjizi najveće poglavje polemici proti Pottu namienjeno, mogao tko god začuditi, zašto je pisac toliku obširnost upravo u tom poglavju razvio; nu nestat će mu čuda, kad kod dubljega mozganja zamieti, da se pisac ovom polemikom služi samo kao prilikom, da poda pregled onih linguističkih načelah, kojih je znanje neobhodno potrebito, da se cielo iztraživanje razumjeti može. Pošto se ovdje razgovetnim i zanimivim načinom čitatelju predlažu posljedci jezikoslovja, koje pisac jasno tumači, izvode se iz njih postupno dva za nastavak iztraživanja vele važna posljedka: prvo negativni, da jezikoslovje nije podobno, da viševrstni postanak svih jezikah dokaže; za tim pozitivni, da jedinstvo ili raznost jezičnoga postanka isto će reći, što istovetnost ili razlikost korjenikah. Odtud izvodi pisac zaključak, da sv. pismo govoreć o prvotnom jedinstvu jezika samo jedinstvo glede korjenikah naznačiti može i hoće, i da u Gen. 11, 1. upotriebljeni izraz d'barim. koga prije protumačismo tvarju ili gradivom jezika, nemože drugo znamenovati van „korjenike," ako inače hoćemo, da mozajičko izvješće unutarnju istinitost imade.

Pošto je ovako ustanovljeno, da znanost nije vlastna bibličkoj tvrdnji protusloviti, niti pobijati one, koji u poviest sv. pisma vjeruju, okreće se razprava na pitanje o prajeziku, o kom je u Gen. 11, 1, govor. Mnienje, koje kod Židovah i crkvenih otacah bijaše jedino razprostranjeno, a koje i u novije vrieme mnogi brane, da je židovština prajezik, odlučno odbija pisac. Ipak okolnost, koja je vriedna uvaženja, da je riedko kad koje predanje bez svake povjestne istine, ponuka pisca, da izpitnje, neima-li židovština kakova značajna obilježja, kojim se više od drugih jezikah

primiče prajeziku? Posljedak ovoga iztraživanja naravno nemože da bude odgovor na nepovlastno pitanje: koj od postojećih jezikah bio je prvi? nego može samo biti predstava o tom, kakov je bio prvotni jezik? Pa tu nahodi pisac, da značajna razlika medju hebrejskim ili u obće semitičkimi i ostalimi jezici postoji „u simboličkoj porabi glasovah za označenje različitih odnošajah, u kojih se koj pojam misliti može." U tom pogledu, kaže naš pisac, sačuva hebrejština savršenost, koja se je još iz prvotnoga jezika uzdržala. Može se naime putem raznih učinah izsljedovati, da su u prvotnom govoru svi glasovi imali simboličnu silu, s kojom bijahu tako spojeni s mislivom (sadržajem mišljenja), kao što je spojeno tielo s dušom. Takov je učin, što se jošte danas na glasovih u obće simbolično značenje razaznati može, a ovo značenje neimaju oni po slučaju, samovolji ili dogovoru, već po svom organičkom savezu s predstavami o onom, što sbilja biva ili se misli. Sveza medju pojmom i glasom jest organično-simbolična ili, kako kaže Steinthal, patognomična. Za to govori nadalje učin, da u nijednom jeziku neima neposrednih oznakah za nadčuvstvene pojme, nego se u svakom jeziku kakova osjetna prilika uzima u pomoć za predstavu duševnih pomislih n. p. naklonosti, prijaznosti, privrženosti. Tim se dakle na pitanje o prajeziku može tako odgovoriti, da je bio jezik, u kom je ono, što je čovjek mislio, posredstvom simbolike glasovah, koja se je na fiziologičkih zakonih osnivala, dobilo organički izraz U koliko se najviše tragovah ove osobitosti nalazi u židovštini, primiče se ona najbliže prajeziku, i mogla se je dugo vremena s njekim pravom držati za prajezik. Tim je iztraživanje o prvotnom jeziku prodrlo do najkrajnije medje, do koje ju svjetovno jezikoznanstvo dovesti može. Da se potanje spozna narav prajezika, to je moguće samo na temelju onih obaviestih, što nam ih podaje objavljenje o stanju prvoga čovjeka, koj je onim jezikom govorio.

O tom razpravlja sada pisac u posebnom poglavju na široko, a tako temeljito, jasno i okretno, da je pravo milinje čitat to poglavje. Tu se razpravljaju pitanja: Kakovo je bilo gradivo, kakove rieči, kojimi je prvi čovjek govorio? Kako se izražavalo, što je nadčuvstveno, u prajeziku? Je-li čovjek prvotno imenovao samo što je posebno, pa to ime prenosio na obćenite pojme, ili povratno? Ili je morda u prajeziku bilo jednako izvornih izrazah za posebnosti i obćenitosti? — Može-li u prvotnom jeziku biti govor o „obliku" na razliku od „gradiva, tvari," dakle o označenju načina? — Gledeć na ovo zadnje pitanje kaže pisac: „Prvotni govor mogaše biti upravljen samo ili na Boga ili na drugaricu, koja je s prvim čovjekom jednako savršena bila, te u istom krugu mislih živila, s toga se je tako tamo kao i ovdje toli podpuno razumio, da je svako označivanje načina bilo suvišno... K tomu dolazi, da u sbiljnom svietu oblici bivstvovanja nisu nipošto razlučeni od sućtva stvarih; ako je dakle govor kao slika i prilika čovječjih mislih sasvim odgovarao istinitomu svietu, to u govoru osobita označenja načina niti nije moglo biti. S toga biva nadalje jasno, da se u prajeziku i na ono misliti nemože, što jezikoznanci zovu unutarnjim oblikom jezika. U raju nebijaše subjektivnih nazorah, niti posebnih predstavah, za tadanjega čovjeka bijaše samo jedan oblik mišljenja, koj se je savršeno podudarao s oblici bivstvovanja." — U istom poglavju pokazuje nadalje pisac, da njegove tvrdnje potvrdjuju ne samo izreke najslavnijih muževah svih vremenah, počam od Platona pa sve do nas, već i obaviesti sv. pisma. Poimence poziva se na Gen. 1, 3 i 5.; Ps. 146, 4.; Gen. 2, 19. Tu nam je ipak reći, da i ako se može dopustiti, da pisac svojimi hipotezami ova mjesta podpuno razjasnjuje, to bi se ipak možebit posumljati dalo, da-li su ta mjesta pravi i odlučni dokazi za ono, za što ih pisac navodi. Isto tako prigovorit mu je moći, premda u bitnost stvari nedira, što pisac tekst vulgate kao odlučivo tumačenje izvornoga teksta uzima i ondje, gdje se neradi o kojem članku vjere. No svakako priznati valja, da je važno mjesto Gen. 2, 19. težko igdje drugdje tako obširno i točno razjasnjeno kako u ovoj knjizi. Izvan toga drugi razlozi, koje navodi pisac, dovoljni su, pa pošto on neće da išta nova uči, već samo iz dosadanjih rezultatah jezikoznanstva izvodi posljedice, to si značaj prajezika drugačije niti pomisliti nemožemo, nego što nam ga predstavlja pisac.

Na to sliedi u 10. poglavju iztraga o postanku jezika. Tu se nepita za način, kako se sada bezgovorno rodjeni čovjek s probudjujućom se sviesti uči govoriti, dočim si koj od postojećih jezikah prisvaja. No pitanje ovo sastoji u tom, kako je jezik u čovječanstvu u obće postao? kako i odkale je čovjek u svom prvotnom stanju došao do govora i jezika? Kad se ovako ustanovi pitanje, odmah će se uviditi, da se nanj odrješito odgovoriti imalo, budući se učenjaci neslažu u svojih teorijah o prvotnom stanju čovjeka i o našem postanku od dvojice ili od više parah ljudih. Medju učenjaci najnovijega vremena, koji tvrde, da je prvotno stanje čovjeka bilo upravo takovo, kakovo je sada, ili pače slično živinskomu, Steinthal kaže, da je govorenje „postanak duha iz prirode, prelaz

sviesti u čovjeka, provala čovječje osobe iz živinske tupoće." Francezu Renan-u jezik je „svojevoljna" djelovnost čovjeka t. j. nješto od sama sebe, bez refleksije i namišljaja iz čovjeka proizišla, nješto „po nagonu" iz njega proizvedena. On kaže, da su njegovo mnienje stari učenjaci, kanoti Diodor, Vitruvio, Horac, a najrazgovetnije Lukrecio (de rerum natura V.) izjavili. Jošte čudnovatija a za čovjeka sramotnija je ona u prošlom vieku različito previjana, a od Herdera samo ljepše prirezana hipoteza Mendelsohnova, polag koje prvotni jezik postao je iz oponašanja životinjskih glasovah. Da bi tkogod slušajuć n. p. méku ovacah — primjer, kojim se Mendelsohn rado služi — naučio se govoriti, težko je to uviditi; al tim lasnije bi se moglo dogoditi, da će čitatelji, koji tek sada čuju o toj Mendelsohnovoj hipotezi, čim u buduće začuju méku ovacah, odmah se opomenuti toga mudraca. — Medju onimi učenjaci, koji vjeruju, da je prvotno stanje čovjeka bilo savršenije od sadanjega, označio je Wüllner jezik kao učinak čovječjega osiećanja, pa tim premašio istinu; no ipak izraz, koj mu se je možebit i nehotice podkrao, „bitno označujući glas" pokazuje, kako je slutio, da je u prajeziku jednakost medju sadržajem i izrazom postojati imala, a samo zato nije o tom do bistra spoznanja doviti se mogao, „što se u razmatranju prvotnoga čovjeka htio emancipirati od objavljenja." Tim je Wüllner, kaže naš pisac, svoje pravo stanovište umjetno zatajio, t. j. njegova emancipacija od objavljenja bijaše ona teoretična, koju je u Wüllnerovo doba jedan vrlo slavljeni professor bogoslovja u Bonnu očitovao za neobhodno potrebitu, da se dodje do spoznanja istine, n. p. u riečih: „Treba da smo sa svim nepristrani. Dok se bavimo iztraživanjem, treba da se teoretično okanimo svih bogoslovnih i vjerozakonskih sustavah. . . Kod sve ove radnje izpunio sam sa svim po duši nakanu: da svuda dvojim, dok se može, a tek ondje konačno odlučim, gdje sam neobhodno silovanje uma na takovu odluku dokazati mogao" (die hermesischen Lehren, Mainz 1837, I); a to je tvrdjenje, kako je poznato, sv. stolica osudila, ali se njega u ono doba svaki držati morao, koj nije htio, da bude razkričan za praznovjerca. U naše vrieme već to stanovište nitko nebrani. — Protivno Wüllneru htjeli su tako zvani Tradicionalisti, na koje pisac prelazi, držat se objavljenoga nauka, što u istinu, kako naša knjiga dokazuje, ipak činili nisu. Polag njih nebi se kod postanka jezika nikakova čovječja djelovnost imala uzeti, a jezik bio bi samo vrhunaravan dar Božji; prema tomu bilo bi kod prvoga čovjeka imalo biti vrieme, kad nije ravno bez uma, ali je bez jezika bio, i kada mu je Bog jezik kao glasilo mislih podielio bio. U kršćansko staro doba prvi je ovo mnienje očitovao Eunomio, al ga je odmah sv. Grgur Nisenac (in Eunomium Orat. 12.) pobijao. Istom u novije doba, oslanjajuć se na iztraživanja Bonaldova, stupi u Francezkoj na vidjelo jedna škola s naukom, da se je čovjek kroz Božje saobćenje govora najprije misliti, a zatim govoriti naučio.

Da se ovaj nauk i ako ne formalnoj kojoj dogmi crkve, no svakako protivi posljedicam, koje se iz dogme o prvotnom stanju čovjeka izvesti dadu, to nebi bilo težko dokazati. S toga su najnoviji zastupnici tradicionalizma — bogoslovci lovanski — mnogo umjerenije i blažije izašli na polje; ipak im je nauk toliko protivljenje, naročito medju Isusovci, pobudio, da je sv. stolica borećim se strankam zabraniti morala, da se zamjenito nepotvaraju krivovjerstvom. — Nauk o neposrednom Božjem objavljenju jezika povukao je za sobom upravo protivni nauk, da je naime jezik sgoljno iznašašće čovječjega uma, komu dade povod potreba zamjenita porazumljenja ili spoznanje, kako je jezik koristan za naobraženje vlastitoga duha. Oba ova mnienja pobija pisac tako s gledišta znanosti kao i objavljenoga nauka, a pravi nazor predstavlja on ovako: „da je jezik in potentia savršenost čovjeku prirodjena, a in actu slobodna djelovnost čovjeka. Bog je čovjeka ne samo usposobio za jezik, nego mu i uredjenjem njegovih govorilah i vrstnoćom, da pojmu može podati organički izraz, podielio najsavršeniji jezični oblik, kod porabe kojega pokaza se, da je od potrebe najvišja sloboda čovjeka; a da se je čovjek ovim jezičnim oblikom poslužio, bijaše njegova vlastita i neodvisna odluka." Ovaj ovako izraženi nazor nije pisac mogao čitatelju bolje i bistrije razjasniti, nego što učini navodeć liepo jedno mjesto iz sv. Grgura Nisenca, na koje su se ipak čudnovatim načinom Zobel i drugi pozivali za potvrdu posve protivnoga mnienja, koje očituje jezik za puko iznašašće čovječjega duha.

Razloživ ovako pitanje o postanku jezika vodi nas pisac na razpravu o značenju i važnosti jezika za prvoga čovjeka, a to je stožer, oko koga se vrti ciela iztraga. Dosad su naime puko skupnim (sintetičnim) načinom navedeni učini, koji čine moguće, da se dogodjaj babilonski u svojih najdubljih osnovih shvati; sada postaje razprava razglobnom (analitičnom), te i navedenim učinom služi na razjasnjenje.

(Dalje će sliediti.)

Japanski mučenici.

(Konac.)

Tako su hrabro dovojevali prvomučenici japanski! Oni su doista jasne zviezde svetosti, uzorite i savršene ljubavi Boga i iskrnjega, stupovi pravovjerja, nepobjedivi junaci u svih mukah, duše presvete, kojih ovaj sviet ugreznuli u nepravde nije zavriedio, gonioci poganstva, rušioci kraljestva vražjega, najsjajniji alem-kamen u kruni sv. crkve, radost sv. angjelah, udivljenje sv. nebeščanah, ures katoličanstva, izabrani sinovi Boga Otca, ljubimci presvetoga srdca Isusova, komu su, koliko je samo sgoljnu stvoru moguće, tako naličili, da su poput njega razpeti na križ i živući i umirući u Kristu tako bi reći u Krista se promienili. „Sveti naši mučenici — služimo se riečmi sv. Bernarda — kao ljudi nam slični, a tim i mukam podvrženi, toli gorućim plamom duha hlepili su za križom, a od nečuvena nikad veselja tako poskakivali, videć u daljini pripravljeno drvo križa, da se činilo, kano da se uz radovanje njihovo raduje i križ, pače da ovaj nije smrt, već samo radost na sebi nosio. Besjede njihove jesu oganj naokolo žareći, a nipošto jezik govoreći, a govorahu jezikom, koj sbilja bijaše jezik ognjen. Oni su žeravica one vatre, koju Isukrst posla s visine u njihove utrobe. Nesgroziše se križa, jerbo naviestahu slavu križa.“ (In vig. S. Andr. ap.) „Smrt njihova mučenička jest opomena vjernikom, slast sv. crkve, potvrdjenje kršćanstva, dokaz neumrlosti, osramoćenje vraga, osvada sotone, nauk stalnosti, pobuda na preziranje svieta, utjeha u nevoljah, prigoda, korjen i vrelo svakoga dobra.“ (S. Chrysost. de laud. S. Prosis M.) „Odmah po grozovitoj smrti uvedeni su u nebo, angjeli su išli pred njimi, a nadangjeli im bili provodiči. Nesramili se štovati suslužbenike svoje, pošto se i oni nesramiše sve za Isukrsta podnieti. I jedva unidjoše u stanove nebeske, i odmah ih obklopiše duhovi nebeski; svi se skupiše, da poštuju one rane, koje su kao junaci iz kruta boja se vraćajući na sebi imali; svi je grle s najvećim veseljem a uvadjaju u neizbrojnoj pratnji kralju nebesah, k onomu prestolju slave i veličine, pred kojim stoje kerubini i serafini. Sam Gospodin sve gospode pozdravlja je s najvećom ljubavi, nazivajuć je ne slugami već pouzdanici svojimi.“ (Idem Serm. de Mart.) „Nu Bog s nami dieli sv. mučenike; k sebi uze proslavljene duše, a tjelesa ostavi nam, da nam budu sveudiljnim spomenikom kriepostih njihovih. Oko grobovah njihovih neimamo se toliko sakupljivati, već se za njihovom srčanošću povadjati; jerbo u tom je upravo postavljeno pravo štovanje mučenikah. Ovdje se tvore čudesa na tisuće, tu se učimo biti kriepostniji, ovdje se učimo prezirati sve minuće.“ (Idem de laud. S. Juliani M.)

Pače nebrojenimi čudesi proslavili su se japanski prvomučenici, premda njihov život i smrt bijahu najvećim čudom. Zato je i japanski biskup njihova na križevih viseća tjelesa javno kao tjelesa sveta počitovao, a i u Rimu odmah se pristupilo k predbježnim korakom, da budu proglašeni za svete. U to ime Pavao V. god. 1616. naloži trema auditorima sacrae Rotae (sbor vodeći iztragu o životu i čudesih onih, koji imadu biti proglašeni za svete), da mu o tom poslu podnesu svoje mnienje. Medjutim prije nego se došlo do toga, umre Pavao V., s toga njegovomu nasljedniku Vrbanu VIII. svoje mnienje ovako očitovaše: „Ovi sveti mučenici, budući puni ljubavi i okriepljeni svezom njene savršenosti, sadanji su život od svih što najviše milovani prezirali, a smrt posliednjim toli nemilu podnieti radostno odabrali, postavši izpoviedaoci vjere kršćanske smrti svojom, oni su činom zasvjedočili i dokazali vjeru Kristovu i njenu istinitost; koja istinitost bijaše uzrok njihova mučeničtva, kojega podpuni razlog sastoji u tom, da su se podvrgli smrti i podnieli ju za Krista, pokazujući čini svoju vjeru i nasljedujući muku Gospodnju.“ Uslied ove presude isti papa Vrban VIII. apoštolskim breveom od 14. Rujna 1627., koj počima riečju „Salvatoris.“ saslušav sud sbora sv. obredah (sacra rituum congregatio), koj se izjavi: „da neima nikakove dvojbe o mučeničtvu i čudesih sv. mučenikah japanskih, i zato da se kanonizacija istih u svako doba poduzeti može,“ — njihova imena uvrsti u broj blaženih, i dopusti, da družba Isusova o svojih trih, a red franjevački o svojih dvadeset i trih sv. mučenicih crkvene časove moliti, a 5. Veljače svake godine na njihovo počitanje sv. misu služiti smiju. Isto dopuštenje dano je i biskupiji malinskoj, u kojoj su vjernici naše mučenike vrlo štovali. K tomu Klement XII. apoštolskim listom: „Injuncti Nobis“ dne 13. Srpnja 1739. udieli svim vjernikom obojega spola podpuno oproštenje, koji bi dne 5. Veljače kao na spomen-dan sv. mučenikah japanskih koju crkvu franjevačkoga reda posjetili, svetotajstva pokore i pričesti dostojno primili, te tu na namjenu crkve pobožno se pomolili. Benedikt XIV. u svom prvom dodatku k trećoj knjizi o kanonizaciji blaženih Božjih slugah spominje uznosito i sv. mučenike japanske. Medju tim diže se grozovita bura tako na crkvu u obće, kao i posebice na družbu Isusovu, zašto i kanonizacija naših sv. mučenikah bude na dulje vremena odgodjena. Odročba ta dospie prošle godine, kaduo se u po-

sebnoj sjednici parnica mučenikah japanskih opet u pretres uzela, te nakon jednoglasnoga odobrenja kardinalskoga sbora dne 3. Rujna 1861. sv. otac Pio IX. izvoli očitovati, da se već sada pomenuti mučenici za svete mogu proglasiti. Uslied toga budu na duhovske blagdane ove godine najslavnijim načinom i u prisutnosti sa svih stranah svieta u Rim došavših biskupah, svećenikah i vjernikah dvadeset i tri mučenika iz prvoga i trećega reda sv. Franje, tri mučenika iz družbe Isusove, a s njimi i bl. Mihailo izpoviedaoc iz reda presv. Trojice za izbavljenje robovah, proglašeni za svete.

Zašto se je u naše crkvi u obće, a duhovnim redovom na pose toli neprijazno doba ovo proglašenje japanskih mučenikah za svete poduzelo, to se vidi iz očitovanja, štono ga je na zapovied sv. otca „Promotor s. fidei in sua pro veritate sententia“ dne 6. Kolovoza 1861. ovako izustio: „Odlukom premudre Božje promisli vrlo sgodno biva, da se u ovo nevoljah puno vrieme, u koje savršena bezbožnost svih opačinah i u najprosvjetljenijih pokrajinah naše Italije podigla se proti vjeri Isukrstovoj, posao posvećenja mučenikah japanskih već malo ne dovršen za to predloži, da bude priveden u djelo. Buduć naime najglavniji dušmani katoličke vjere lukavim svojim nastojanjem iz petnih žilah na to smieraju, kako bi ovu vjeru iz srdca vjernoga puka s korjenom izčupali, bit će sasvim sgodno, pače zamjerno, ako najvišjim počitanjem t. j. proglašenjem za svete budu napokon urešeni oni mnogobrojni naše vjere presveti i nepobjedivi zatočnici, koji po podnešenih najtegotnijih poslovih, kada su već vjeru katoličku u Japanu na daleko i široko razprostrli bili, na konac pretrpljenom najokrutnijom smrtju, svojom vlastitom krvi nepobitno ju potvrdili. Tim bo stavit će se vjernikom novi i najsjajniji primjer pred oči, da gledeći nanj nastoje ga prema svojim silam nasljedovati, i to tako, da se nedadu niti prevarami premamiti, niti prietnjami zastrašiti, pa tim od čistoće i cjelovitosti svoje vjere nikad niti za čas, a niti u najmanjem neodstupe.“

Živimo u naopako težka vremena. Čini se kano da se je novi pečat na knjizi ljudske sudbine otvorio. Kukolj krivovjerja, bodljike nevjere, korov vjerozakonskoga nehajstva, putenost, huljenje, razkošmi opojena bezbožnost i otupjela bogopraznost, pače i nahvalna mržnja na Boga, javni odpor i boj proti Bogu i Sinu njegovu kao grozovita poplava svuda se razlievaju; na svakom mjestu spotiču nam se oči na prilikah biede i propasti; očita borba, pobuna, svadja, mržnja, ustanak naroda proti narodu, s paklenom lukavošću osnovane urote tajnih družtvah; preziranje, huljenje, javno progonstvo sv. vjere, njenih službenikah i duhovnih redovah u svih protucrkvenih listovih, neobična djelovnost u svih od crkve odciepljenih sljedbah, koje možda i nehotice navraćaju vodu slobodnim zidarom na mlin; obumrlost za stvar katoličku kod onih, koji su u krstnoj knjizi zapisani kao katolici, a svakom joj prilikom rade o glavi. No odvratimo oči od strahotne ove slike; — to sve užasno na nas reži, a jošte groznije stvari nas očekuju, a to tako, da, ako nepomogne Bog, pripravljano nam novo poganstvo bit će hiljadu putah gore, nego bijaše ono, koje je u Japanu progonilo sv. mučenike. Pa buduć i nas za presvetu našu vjeru grozne borbe morda već za kratko vrieme očekuju, obratimo poglede svoje na sv. mučenike, medju kojimi su njeki u nježnoj dobi radostno svojom vjerom nadvladali pakao i služeći mu sviet, pa se učimo od njih radje tisuću putah najgrozovitije umrieti, nego-li ikad prevrnuti vjerom!

Rim i iztok.

Poviest crkve, obilujuća u svako doba čudnovatimi odredbami i sgodami, kaže i u naše vrieme činah, koji očito pokazuju desnicu Božju, što vazda njom upravlja. U takove čine brojimo divne pobjede, što jih upravo sada dobiva crkva na razkolničkom iztoku. Nemora-li se svakomu dati na čudo gledajuć, kako isti Rim, na koj se sa zapada svom himbom i zlobom smušena ljudskoga duha udara, i komu je pače zaprietila tvarna sila i fanatična okrutnost, udaljene narode odmetnute od njega jur tolike vjekove njekim divnim čarom privlači k sebi?

Pokret medju iztočnimi kršćani smierajući na sjedinjenje s Petrovom crkvom jest jedan od najvažnijih pojavah našega vremena, premda se nanj sbog krike i vike, gdje se je sviet nam u bližini uzbučio oko drugih kamo neznatnijih sgodah, premalo cieni i nanj pazi. Pravom kršćaninu, komu je poviest crkve jezgra i duh ukupne poviesti svega svieta, od veće je sigurno ciene i zanimivosti ovaj pojav, nego koj skok Napoleonove politike ili koj grabež Garibalda, s kojimi je sada opet čitav sviet zabavljen. Njemu nemogu biti nepoznati ni čudnovati odnošaji obstojeći ovimi sgodami na političkom polju i onimi bojevi i pobjedami na crkvenom.

Dokazano je jur od davna, da se sve, što se od duga vremena sgadja u Europi, navlastito vrti okolo iztočnoga pitanja kano glavnoga stožera. Ovo pako pitanje tako je crkveno kako i političnо; sve, što se jednim putem opravi za riešenje njega, proteže se i drugim putem nanj. Doista to su providnosti Božje putevi, kojimi nam pred oči staju ovi odnošaji. Mi vidimo, da se oni razvijaju na način, koj, sjajan i nenadan, sudbinu narodah vodi k svrsi, dočim njihove časovite osnove i napori propadaju.

Na iztoku, u krvavom krimskom ratu zapečaćen je onaj medju Francezkom i Italijom sklopljeni skrovni savez, kojim je rimsko pitanje iznešeno na dnevni red europejske politike, i koj je na koncu sam kriv sadanjemu težku položaju sv. stolice. „Rim ili smrt!“ fanatički taj uzklik, s kojim je Garibaldi uzrovanu svjetinu hotio da vodi na vječni grad, nebi nikada bio čuven, da ga nebude urota (Plombières) i tako zvani mirovni sastanak u Parizu na note stavio. Hoće-li dalje čovjek vidjeti, kako se polag osnovah i odlukah prevrata Rim sdružuje s iztokom, to svraćamo svakoga na onu u službenom obliku izrečenu u Parizu pomisao, opetovanu od onda u drugom obliku po sto načinah: Rimsko se pitanje ima tim riešiti, da se dosadanje središte katoličkoga svieta promieni, ter sv. otac prestavi na staru patriarkalnu stolicu u Jeruzalem.

Dok tako urotnici proti svemu svietu svoje niti vežu medju Rimom i iztokom, ter na drugo nemisle, nego da Petrovu stolicu sruše i progutnu, vidimo mi druge sveze medju iztokom i zapadom, koje su spojene od same providnosti, i koje baš ovomu obkoljenu, naruženu i ugnjetenu Rimu pribavljaju utjehu i pobjedu u onih dalekih krajevih. Još sjedi sv. otac na apostolskoj stolici, još vlada on u vječnom gradu, makar okolo njega strasti i nasilje dnevice žešće biesne i priete mu. Bilo skorom što da bilo, mi ni nedvojimo, Rim će sa slavljem svladati sve pogibelji, ter čuvan samom providnošću Božjom ostati. Ali već vidimo, kako se ona ista Sirija, kamo hoće da prognaju nasljednika sv. Petra, sprema, da k njemu dojde, ter s njim stupi u zajednicu vjere i ljubavi. Mi već sada možemo objaviti viestih, što su prispjele od onuda, i što čine samo jednu kariku u onoj divnoj verizi pojavah, pokazajućih se u duhovnom pokretu na iztoku. Dočim sviet hoće da središte katoličkoga svieta prebaci na iztok, premda će se taj pokus razbiti o crkvenu stienu, javlja se na iztoku želja i odluka spojiti se s istom crkvom na stieni.

To je prava rješitba iztočnoga pitanja. Niti će tudier odlučiti oporuka velikoga cara, niti osnove iz Tuilleriah, nego će odlučiti s nova probudjeni duh i s nova potaknute tradicije sv. Ignacija, Polikarpa, Grgura, Anastazija, Bazilija i kako se sve zovu oni vitezovi na kršćanskom duhu, koji njekada crkvu na iztoku sjajno proslaviše.

Pisma iz Sirije prispjela pišu ovo:

Osam grčko-razkolničkih obćinah u okolici grada Damaska prešlo je na grčko-melkitsko-katoličku vjeru, a to uslied napora nedavno obraćenoga biskupa Grgura, pak su o tom sljedeću prijavu pisali na preč. g. Klementa Bahusa, grčko-melkitsko-katoličkoga patriarku od Antiokije, Aleksandrije i Jeruzalema:

„Prečastni, visokoštovani, visokougledni, preblaženi gospodine patriarka Klemente! Mi ljubimo vašoj svetosti ruke i javljamo, da smo po Božjoj milosti, podieljenoj nam Vašoj djeci, svetu katoličku vjeru primili, i to po nauku prečastnoga Grgura, biskupa u Laodiceji i pastira u krajevih Hasbeja, Rašeja i Mardž Ajuna, koj svojom gorljivošću nastoji, da kršćane poduči u pravoj katoličkoj vjeri. Pak da se Vaša svetost uvjeri, da mi sve vjerujemo, što obćenita, sveta, apostolska, od Petra potičuća crkva vjeruje, a sve zabacujemo, što zabacuje ona, hitimo s toga da ovu prijavu Vašoj svetosti podastremo: ter se naša imena pribroje osim Vaših kršćansko-katoličkih sinovah, da nam budu u pomoć Vaše molitve svete, da dobijemo milost stalnosti, za koju se molimo Bogu po zagovoru naše drage Gospe, prečiste Marije; da se utvrdimo u ovoj pravoj vjeri, i da tielom i dušom po Vašoj svetoj molitvi budemo sretni. Opetovano ljubimo ruke Vašoj svetosti.

Pisano na 23. Lipnja 1862.“

(Sliede podpisi glavarah ovih osam obćinah u ime svojih podložnikah, i jednoga župnika imenom Mihalja Nakule.)

U isto vrieme (na 9. Srpnja) pridružio se grčko-melkitsko-katoličkoj crkvi župnik grčko-razkolničke obćine u Zalehu na Libanu, Ivan Reski-Allah, ter u to ime položio katoličku vjeroizpovied pred katoličkim biskupom u Farsul-Zaleh-Bokâa, preč. g. Vasiljem Sahljatom za pontifikalne mise.

Dopis.

μ. **Iz Pešte** 20. Kolovoza. Svaki Magjar ponosi se pravedno svojim prvim kraljem apoštolskim, koj je dao svu Ugarsku pokrstiti, izuzam dakako slovjenske narode, kojim već Cyrill i Method svjetlo vjere skoro prije dva stoljeća donesoše. Sveti Stjepan jest onaj, kojemu je njekoč za rukom pošlo, da na čopore živući narod u državu sklopi, te njim uredno poče vladati. Sveti Stjepan bijaše nadalje poglavica one slavne narodne dinastije Arpádovacah, koja je kroz tri vieka sretno Ugarskom vladala, iz koje smo i mi Hrvati devetoga u redu imenom Kolomana za hrvatskoga kralja godine 1102. priznali, pošto nam je naša narodna dinastija Držislavićah Stjepanom II. g. 1092. izumrla. Sveti si Stjepan nadalje neizmjernih zaslugah za kršćanstvo priskrbi, osim što unj privede Magjare, dozvav inostrane svećenike i postaviv je pojedinim crkvam za učene i pobožne biskupe. Osim tako zvanih stolnih crkvah mnoge manje crkve sazida po selih i gradovih, te im kraljevskom darežljivošću razne povlastice podade. Na pose na brdu panonskom ustanovi samostan za Benediktince i na više drugih miestah, i tko bi sve nabrojio, što je on sve učinio, da se kršćanstvo po Ugarskoj razširi.

S toga se dan sv. Stjepana u svoj Ugarskoj a najpače u Budimu, gdjeno je sveti ostanak njegove desnice, s najvećom svečanošću slavi. Tu svetu moćicu (relikviju) nadje sv. Ladislav kralj ugarski, te na spomen toga našašća ustanovi jogh-sku ili pravo veleć jobb-sku (desnica) opatiju. Poslie nesretne mohačke bitke g. 1526. gdjeno

je Vladislav i ugarsko kraljestvo naglavilo, dospie ta sveta moćica u Dubrovnik u Dalmaciju, odkale ju Marija Terezija u Schönbrun prenieti dade, a odanle u srdce Ugarske, u budimsku dvorsku kapelicu.

Kao što svake godine, tako isto i ljetos bijaše ta svečanost na Stjepanje dosta sjajno ovršena, nu niti iz daleka nije bila onako veličanstvena, kao što lani, kadno su toliki magjarski velmože i ini crkveni dostojanstvenici u velikom broju istoj prisustvovali.

U utorak t. j. 19. Kolovoza doveze se oko 11. ure vrli starina, uzoriti kardinal i primas ugarski u dvorsku kapelicu, te izvadiv desnicu svetu iz stare moćnice (reliquiarium) prenese ju u novu ljetos nabavljenu. Ta nova moćnica je vrlo krasno u gotičkom slogu sva iz zlata i srebra načinjena na nosilih, a iz nosilah visi krasan crveni sag od kadife, na kom si zlatom izvezene kraljevske znake opaziti mogao. Kao svjedoci kod prenosa toga bijahu pozvani ugarski namjestnik gr. Pálffy, biskup Liptay i ini višji dostojanstvenici. U večer si čuo po svih crkvah katoličkih i protestantskih (srbskih ne) zvoniti skoro cieli sat, čim se označilo predvečerje slavnoga dana sutrašnjega.

Drugi dan već oko šeste ure gane se provod iz Pešte iz unutarnjega grada, da prisustvuje toj osobitoj svečanosti. Oko sedme pako ure sijaset svećenikah obučenih u krasno crkveno odielo, predvodjenih vacovskim biskupom preuz. Peitlerom zaokupi svetu moćicu, te izpjevavši antifonu i jedan psalam uzmu četiri presbitera u dalmatike obučena nosila od moćnice na ramena, te začе provod iz dvorske kapelice u župnu crkvu tvrdjave budimske. Krasno je bilo vidjeti, kako ti svećenici nose svetu relikviju u toj moćnici — per associationem idearum sjećam se slike, na kojoj je upravo tako narisano došašće sv. slovjenskih apoštolah s tielom sv. Klementa — pred njimi mnogobrojna podvorba i bogoslovci, koji su skladnoglasno pjevali cielim provodom. Uz svetu su moćicu stupali dostojanstvenici ugarski, medju kojimi si i Pálffy-a opaziti mogao; nu badava ti je oko tražilo inih boljarah; jer osim Károlyi-a nije bilo niti jednoga, prem ih je puna Pešta i budimske brdine.

Uz kraljevski dvorac, štono ga je Matija sagradio, zatim na Hencovom trgu, gdje su se 1848. hrvatski lavi borili proti pobunjenoj ustavnoj braći, zatim sve ostale ulice do župne crkve bijahu prepune svietom, koj se oda svuda k današnjoj svečanosti steče. Taj provod je počastno i jedan odjel vojnikah sprovadjao i vojnička banda.

Kad je provod stigao u župnu crkvu, onda se pope starina Ivan Fekete, kanonik sombatheljski, te probesjedi dugo slovo uzvisiv osobite zasluge sv. Stjepana za kršćanstvo, domovinu i narod magjarski.

Crkva bijaše dubkom puna, nu kraljevske vlasti nisu u tako punom broju prisutne bile, kao što na svetkovini narodjenja careva. Poslie propovjedi, začе pontificirati uzoriti kardinal prvostolnik, komu su asistirali biskupi Peitler i Liptay i mnogo drugih svećenikah. Iza toga krene provod istim redom, kojim i prispie opet u dvorsku kapelicu. Al ga primas nije mogao predvadjati, jer je vrlo slab, pa ga s toga sprovadjaše biskup Peitler kao i prije. Došav u dvorsku kapelicu, staviše na svoje mjesto moćnicu a na to zaori „Te Deum."

Tim se svrši ova svečanost, koja bi se imala što sjajnije obaviti, al uz ovu mlačnost, štono ju pokazuju ljudi, nije inače bilo moguće. Dodje doduše dosta ljudstva, al neću krivo suditi, ako reknem, više da se nagleda, nego-li iz pobožnosti. Zaisto da ustane sv. Stjepan, pa da vidi, kakovi su mu potomci u vjeri, pokrio bi si lice i tugovao poput Jeremije nad pokvarenošću, štono je zavladala, nad mlačnošću, štono se svaki dan u vjerozakonskih stvarih pokazuje. Da Bog razsvietli tminu, pa da jedared zavlada svjetlost!

Viestnik.

Iz Zagreba. U nedjelju položilo je u ovdašnjoj crkvi sestarah milosrdnicah 20 djevicah samostanske zavjete a 17 ih je primilo samostansko ruho. Crkvene obrede svršio je kod toga prečast. začastni kanonik i za isti samostan vrlo zaslužni predstojnik mu g. Hopperger.

— Ovdašnje gradsko zastupničtvo izjavilo je uslied izvješća svojih školskih izaslanikah priznanje i zahvalu svoju i ovdašnjemu samostanu sestarah milosrdnicah za valjanu upravu i njom postignut ovogodišnji vrli napredak u samostanskih učionah.

Na Kiseloj vodi 28. Kolov. Naše lavantinske biskupije okružnica naznanjuje, da će se budućega mjeseca Rujna od 15. do 19. za svećenike pomenute biskupije obdržavati tako zvane duhovne vježbe. Svaki duhovnik, koj želi tim vježbam pribivati, ima se prije naglasiti izravno duh. stolu u Maribor, ili po svom dekanatu, i 15. budućega mjeseca do 3. ure poslie podne kod nadžupnika Sv. Križa na Kiseloj vodi, da se za vremena za potrebito pristanišće bude skrbiti moglo. Vježbe će rukovoditi jedan otac iz družbe Isusove, i to prema ovdašnjoj navadi njemačkim jezikom. — Kisela voda, gdje će se vježbe držati, medjaši, kako je poznato, s hrvatskim Zagorjem, s toga bi se ovom liepom prilikom duhovne okrepe i koj svećenik nadbiskupije zagrebačke poslužiti mogao i htio. Svaki duhovnik, kako odredjuje okružnica, ima k duhovnim vježbam doći u duhovničkoj haljini (talaru) s časoslovom (breviarom).

Medju inimi odličnimi osobami, koje se sada ovdje bave, spominjem kneza-biskupa Antuna Martina Slomšeka, koj s mnogimi drugimi traži zdravlje u ljekovitoj kiselici pićem i kupanjem. Š.

Iz Beča. Odboru Marijina družtva na podporu katoličkoj misiji u srednjoj Africi stigla je žalostna viest, da je na 30. Travnja o. g. nedavna od njeg. svetosti za apostolskoga vikara u srednjoj Africi imenovani o. Ivan Rheinthaler, misnik reda sv. Franje, u Berberu umro. Odmah poslie njogova dolazka u Šelal mjeseca Studenoga prošle godine okrenu on u gornje krajeve. Velikom opreznošću i radinošću skrbio se je u Hartumu za mnogojake potriebštine za dalji put po bieloj rieci. Koncem Siečnja odveze se iz glavnoga grada sudanskoga, pak stupi sa svojom pratnjom najprije u jedno mjesto plemena Šilluk-crnacah. Tudier ga spopade vrućica, a on u bolesti dade se donieti na ladju, da se vrati u Hartum. U ovom gradu opet izopačila mu se je bolest, čovjek nezna na kakovu vrst; samo se to može reći, da je bolestnik trpio ljute boli, te bi se bio morao podvrći operaciji, ali nehtjede. Nadajuć se, da će u zdravu Berberu naći zdravlje, odputova na 19. Travnja na brodu onamo. Tri misionara, obavivši na brzu ruku najprešnije poslove u Hartumu, pohitiše bolestniku na dvorbu; ali kad stigoše u Berber, nadjoše si poglavicu jur pod zemljom. Kako je ovo težka rana misiji, odbor Marijina družtva u savezu s generalom franciškanskoga reda skrbiti će, da tolikim trudom početa i težkimi žrtvami nastavljana misija nezapne. Odbor se nada, da će o tom do skora moći objaviti ugodnih viestih.

Iz Moravske. Polag viesti u „Hlasu“ naručio je visokoč. g. nadbiskup olomučki, landgrof Fridrik Fürstenberg, boveći se u Rimu kod njekoga glasovitoga slikara veliki žrtvenik za velehradsku crkvu, pogodjen za 7000 škudah. Nadalje javlja isti list, da visokoč. gospodin sam glavom umuje ob osnovi svečanosti za tisućnicu pokrštenja Moravske. Osnova će biti pokazana biskupu brnskomu i onda objavljena. Slavjanska svetkovina, slavljena na brdu Radhostu, osim što je narodna, njeka je već vrst pripreve za tisućnicu, što će se god. 1863. obslužavati na Velehradu. Oba ordinariata olomučki i brnski razposlali su okružnice, kojimi se nalaže podarcidjakonom, da svaki u svom okružju uvede podružnicu velehradske zaklade. Okružnicam priložen je: „Poziv na Moravce“ od brnskoga osrednjega odbora. Prvi najznamenitiji polog velehradskoj zakladi stavio je g. Egbert grof Belcredi, i to za prvi put 1000 f. a. vr.

Iz Rima. „Giornale di Roma“ priobćuje pismo, koje je ovih danah stiglo sv. otcu iz Sicilije; u njem se kaže: „Netreba da uvjeravam uzvišenu osobu Vaše Svetosti, kako većina našega puka, koja je od srdca katolička, radi nevoljah Vaše Svetosti plače i uzdiše, no kod gnjeta okrutničtva plače i uzdiše ona u potaji.“

* Mjeseca Srpnja oženio se je u Bolonji svećenik Antonio Giovanetti. Vjenčao ga je s Dominikom Capanni bilježnik Calandrelli, a svjedoci mu bijahu Dr. Zanni i svrzi-redovnik Pompeo Rossi.

Knjižtvo.

Commentarius in Evangelium S. Joannis concinnatus per Leonardum Klofutar *S. S. Theologiae Catholicae Doctorem &.* Viennae 1862. Typis Congregationis Mechitaristicae. 326. str. u 8.

Za tu knjigu čini se vriedno reći čitaocem ovoga lista dvie tri rieči. Tumači Ivanovo evangjelje. Mučan doista posao al za naše vrieme prekoristan, gdje se ljudi napinju dokazati, da Isus nije bio Bog od vieka, već puki čovjek, makar i u svoje doba najmudriji; gdje hladna ili bolje ledena sebičnost okrutno gazi bratsku kršćansku ljubav. Jer Isusovo božanstvo i bratsku ljubav najviše prodiče Ivanovo evangjelje. Knjiga dakle, koja takovo evangjelje tumači vierno i vješto, jest za naše vrieme prevriedna knjiga. I to bi rečenomu djelu bila najbolja preporuka. Nije istina commentarius, kako mu je naslov, nit je u njem kakova velika učenost razvijena, al su barem tako zvana scholia, tumačeć u kratko, gdje tumačenja treba; pa drže strogo onaj smisao, komu se čini, da više prija crkva — kamo se i najveća učenost uviek svraćati ima, budući crkva nepogrešiva tumačiteljica božjega slova. K tomu je pisan jezikom latinskim. Pisac je to djelo poglavito namienio javnim predavanjem na bogoslovnih učilištih: no budući takovo, kakovo rekoh, moći će od velike koristi biti i duhovnim pastirom, koji stado Isusovo Isusovim slovom pitati imaju. Ciena je djelu 2 for. a. v. te se može naručiti ili u samoga pisca, profesora na bogoslovnom učilištu u Ljubljani, ili pako u kojoj dobro uredjenoj knjigari. p.

Od 117 prosiocah za izpražnjena mjesta u nadbiskupskih sirotištih u Zagrebu i Požegi primljeni su sljedeći mladići:

U sirotište Zagrebačko.

Za V. gimnazialni razred:

Jelačić Aleksander, Kadić Gustav, Magjar Franjo.

Za IV. gim. razred:

Hadvig Ferdo, Jakopović Matija, Novaković Tomo, Fabianec Ivan.

Za III. gim. razred:

Sporčić August, Biščan Josip.

Za II. gim. razred:

Vojaković Franjo.

U sirotište Požežko.

Za IV. gimn. razred:

Cekuš Emilio.

Za III. gim. razred:

Srimčević Valentin, Benko Tomo, Valla Franjo.

Za II. gim. razred:

Kraljević Marin, Klarić Franjo, Kos Stjepan, Hoič Ivan.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 37. U ČETVRTAK 11. RUJNA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se svendilj kroz svu godinu

Babilonska pometnja jezika.

(Dalje.)

Pošto je pisac pojam jezika ustanovio u užjem smislu, nego što ga je do sada rabio, naime kao samovoljnu izjavu mislećega duha u razgovetnu glasu, kao očitovanje ciele osobnosti čovjeka, dokazuje ponajprije, kako je jezik prvotnoga čovjeka bio mu savršeno sredstvo za postignuće svoga opredieljenja, kako ga je činio podobnim, da sa strane duše i tiela Bogu prikazuje podpunu žrtvu hvale i slave, jedinstvo u vjeri i ljubavi medju sebi jednakimi promiče, a svoje gospodstvo nad svim ostalim vidivim stvorenjem, poimence nad životinjami, zasvjedočava i upotrebljava. Opis blaženoga stanja prvih ljudih, što ga je ovdje pisac dodao, pokazuje ne samo dubokoumno shvaćenje stvari, nego i toplo nabožno osiećanje, koje tomu poglavju daje vid i važnost pobožna razmatranja. Doista ovdje se vidi, kako se mrtvo slovo imade duhom i životom nadahnuti a pisac nas primjerom uči, kako se je i suhoparnom znanošću za život okoristiti moći.

U poglavju „o jeziku i prvom griehu“ pokazuje pisac, kakov se upliv posliednjemu na prvi pripisati imade, i kako je ono, što se je kasnije dogodilo u Babelu, već prvom pregrehom bilo prilikovano. „Kao što se ciela narav čovjeka izražava u jeziku, to su i posljedice prvoga grieha odmah na prvi jezik svoj upliv razširit morale, jerbo ovaj izgubi one dvie poglavite prednosti, na kojih se osnivaše njegova savršenost. Kao što pojmovi čovjeka neodgovarahu jurve podpunom mjerom sbiljnomu svietu, tako i rieč presta biti primjernim izrazom pojma; organička sveza medju pojmom i glasom izgubi sa suglasjem, koje vladaše medju dušom i tielom, svoj korjen, a to tim više, jerbo je i poznanje vlastite naravi u čovjeku okrnjeno i oslabilo bilo.“ Čovjek nepripravljaše više u svom jeziku stvorcu duhovnu žrtvu iz svega stvorenja, nego se više njim služaše kao sredstvom za običnо drugovanje. „Najvažnija posljedica ovoga poniženja bijaše ta, da se je od sada čovjek služio jezikom, a nebio sviestan značenju, koje u njem leži.“ Rieč nebijaše već slika i prilika, već samo znak pojma. Budući se od sada rieči nisu na novo rodile, već kao nješto postojećega čuvane i dalje predavane bile, potrati se i razumak za njihovo pravo značenje. Tim razumljenje jezika mjesto da bude od sele kod slušatelja neposredno, postane navadno, na običaju i predanju osnovano. Šteta, što je tim nanešena prajeziku, nalik skvarenju čovjeka, premda je u čas uzročena, ipak je samo polagano rasla. Sagriešenjem čovjeka nastupiše svi uzroci, koji promjenu jezika u sebi, dakle i viševrstnost jezikah mogahu proizvesti. Promjena ipak jezika i množina jezikah nenastupi dotle, dok se čovječanstvo nepodieli u različite narode. Jedinstvo jezika tako se je dugo uzdržalo, dok su ljudi u jedan isti narod spojeni bili. „Jedan narod i jedan jezik.“ Gen. 11, 6. Vez pako, koj je prvotno čovječanstvo pritezao u jedan narod, bijaše jednakost vjerozakonskoga uvjerenja, t. j. jedinstvo vjere, vjere u objavljene istine. Obćeniti posjed istih proizvadjao je u svih sviest njihove jednakosti i zajedinstva, t. j. narodnu sviest. „A kao što je jedinstvo jezika kod prvih ljudih bilo posljedica narodnoga a s toga i vjerozakonskoga jedinstva, tako je povratno sudaranje u jeziku moćno djelovati moralo na uzdržanje narodnoga jedinstva, a tim i sačuvanje prvotne vjere.“ Jasno je, da je prvotno narodno i vjerozakonsko jedinstvo bilo prema Božjoj osnovi; nu Bog ga nemogaše više htjeti, kada ga čovjek na zlo upotrebi, da se uzprotivi namjeram Božjim; pače ga je Bog razkinuti morao, da bi se kroz narodnu

oddieljenost u jednom puku sačuvala prava vjera. Ovomu ukinuću jezičnoga i narodnoga jedinstva poda naravnu priliku kobni dogodjaj babilonski.

Potankim tumačenjem Gen. 11, 2—9. razjasnjuje sada naša knjiga ono, što se slučilo u Babelu. Cielo tadanje čovječanstvo krene od Ararata u Jermenskoj u ravnicu Sinear, predjel kasnije Mezopotamije Eufratu na jug, te pošto se u ovom svom novom boravištu znatno pomnožilo, da samo sebe uzdigne, t. j. da si prema Bogu svoje vlastite snage sviestno bude, te mu nebude više moguće raztrkat se po svietu, sazida si grad s visokom kulom. Kod ovoga podhvata najznamenitiji je odpad od Boga i od vjere. „Grad i kula imadoše biti središtem zajedinstva, koje se je bez Boga i posluha Božjih zakonah samo svojom voljom ravnalo. Tim je dakle golemom odmetničtvu od Boga bio put prokrčen. Kucnuo je sat, da se porodi poganstvo.“ Buduć je već cigli podhvat gradjenja uvjerenje ljudih o jezičnom i narodnom jedinstvu do tolike drzovitosti popeo, da već ništa nije bilo, što bi im se misleć na njihove sjedinjene sile opako činiti moglo, to i Bog ovoj opačini sudeć i kazneć staje na put, dočim ukinućem jezičnoga i narodnoga jedinstva započeto djelo a tim i sdruženje cieloga čovječanstva u nevjeri i odpadnuću od sebe čini nemogućim. Tim je dakle kazan zajedno i liek. Za sveudiljni dokaz toga poziva se i sv. pismo (red. 9.) na tu okolnost, da se odtad taj grad zove „pometnja“ (Babel). Neima dvojbe, da je ovaj Babel kasniji glavni grad babilonskoga carstva, Babilon Grkah, jer po Gen. 10, 10. bijaše Babel zarod carstva, koje utemelji Nimrod. —

Da se sv. pismo pravo poziva na poviestni Babel, za to se historički dokaz izvodi u poglavju 14. Taj dokaz osniva se na izkopinah oko Eufrata i na pročitanih napisih s klinovitim pismom, te je tako zanimiv, da će ga svatko u knjizi s največim razkošjem čitati. Ovdje ćemo samo to jedno, što će se mnogomu na čudo dati, u kratko napomenuti, da dolnji dio babilonske kule još danas postoji, te da to nitko drugi nego isti kralj Nebukadnecar s izvornimi listinami potvrdjuje.

No glasnije i razgovetnije od mrtvoga kamenja u Mezopotamiji poviedaju nam neizbrojeni jezici svieta za kobni dogodjaj u Babelu; s toga pod naslovom „unutarnja istinitost mozaičkoga izvješća“ sliedi odsjek, koj je u cieloj knjizi najvažniji, te dokazuje, kako se biblički tekst posve podudara s najnovijimi stečevinami jezikoznanstva. Putem jasna i mamljiva iztraživanja, koje zanimivi primjeri jošte življim čine, svodi se ovdje bitnost razlike u jezicih na razliku narodnostih. A sve je jedno, smatrala se razlika jezikah ili kao razlika u ciglom spoljašnjem označenju kroz glas (fonetična strana jezika), ili kao razlika u unutarnjem nazoru kod označivanja misliva (duševni značaj jezika), ili pak kao razlika u slovničkom postupku, osnovanom na odnošaju, koj postoji medju oblikom govora i logičkim oblikom misli (unutarnji oblik jezika) — svakako je posljedak iztraživanja: „jezici tako su različiti, kako je različita sviest duha narodnoga.“ „Sve ono, oda šta je sastavljeno, što se zove duh jezika, moglo bi se isto tako prozvati duhom naroda,“ kaže Abel Rémusat. Medju duhom jezika i duhom naroda postoji taj odnošaj: „da jedan drugoga za sobom vuče, da je jedan drugomu uvjet; čim se zajedno izključuje mogućnost, da bi dobno jedan prije drugoga postojao bio.“ „Jezik narodah to je njihov duh, a njihov duh to im je jezik“ tvrdi Alek. Humboldt. Ovako ustanovljeni odnošaj medju duhom jezika i duhom naroda zahtieva, da se potraži nješto trećega, odakle su oba u zamjenitom zajedinstvu potekla, t. j. da se potraži temelj, na kom su se prvi odjeli čovječanstva kao samostalni narodi skupljali. Ovaj temelj 1) nije bilo odnosno zajedničtvo pojedinoga kojega naroda u obitalištu, poreklu i povjesti, jerbo se tim daje povod opet daljemu pitanju: čim je skupnost kojega pojedinoga naroda s postojavšim prije narodnim zajedničtvom prekinuta bila? 2) nije sastojao u dogodjajih, koji se iz povjestnoga postanka novih narodnostih razvijaju, odkud samo jezici srodni s bitno istovetnim unutarnjim i spoljašnjim oblikom nastaju, dočim se ovdje pita za temelj razlike medju jezičnimi plemeni; 3) nije sastojao u postupnom umnažanju ljudstva i u odtud potekloj potrebi, da se potraže nova prebivališta, buduć tim nebi načelno različiti jezici, u obće nikakovi novi jezici, već samo narječja nastala bila. Tim je dakle razdjelitba čovječanstva u narode svakako njekim unutanjim, u krilu samoga čovječanstva postalim uzrokom proizvedena biti morala. Da ovaj uzrok nije bio tjelesne naravi, t. j. neima se tražiti u onih fiziologičkih razlikah, koje sada valjaju za obilježja raznih čovječjih plemenah, to se već odtud uvidja, što je takovih razlikah naći i kod onih narodah, koji na jednoisto jezično pleme spadaju, kojih su dakle jezici prije bili samo narječja jednoga glavnoga jezika. Samo duševni uzrok mogaše čovječanstvo razdrobiti na narode, a ovaj opet nije bio niti socialne niti političně naravi, jerbo su u prastaro doba a imenito u doba patriarkalno svi družtveni pojavi samo vjerom, neposrednim odnošenjem k Bogu bili uredjeni; taj uzrok mogaše biti samo vjerozakonski, naime odmetničtvo čovječanstva od jednobožtva i prelaz na mnogobožtvo. Na koliko su dakle razlike jezične isto što i osobine narod-

-noga duha, to svekolika jezična razlika na zemlji i uslied strogo znanstvena razmotrenja nije ino van posljedica odpadnuća od prvotne vjere, — a tako je, kako vidjesmo, i dogodjaj babilonski protumačen.

Ako je dosadanjom iztragom ustanovljeno, da se razlika jezikah bitno osniva na razlici narodnosti, a da razlika narodnosti to ima za uvjet, što se zove unutarnjim oblikom jezika, — to je time razlikam jezikah dosudjen sgoljno formalni značaj, a odtud, buduć se s razlogah prije navedenih istovetnost korjenikah u svih jezicih priznati mora, može se izvesti zaključak: svi različiti jezici svieta istovetni su u svojih korjenikah, a u obliku tako su različiti, kako se razlikuju narodi duševnim smjerom. A kako se s tim slaže mozaičko izvješće geneze? Pisac je prije sapha kao oblik jezika, a d'barim kao tvar, korjenike jezika protumačio. Bog pako govori u Gen. 11, 7: „Ajdete da snidjemo i pometemo tamo oblik njihova jezka, da jedan nečuje drugoga oblik jezika;“ za tim kaže se u redku 9: „zato se zove ime grada Babel, jerbo tamo pomete Gospod Bog oblik jezika ciele zemlje.“ Gdje god je ovdje prevedeno „oblik jezika,“ stoji u hebrejštini „sapha;“ o promjeni tvari, gradiva i korjenikah jezika (d'barim) neima nigdje ni spomena. S toga je dakle bitnost današnje razlike jezikah: Jedinstvo jezične tvari ili korjenikah uz raznost jezičnih oblikah. — Ako se već ovdje čovjek vrlo čuditi mora pravilnosti izraza, što ga je Mojsija rabio, to će ovo udivljenje jošte mu veće postati, kada uzmemo u obzir, da rieč sapha, kako to naš pisac temeljito dokazuje, znači jošte način mišljenja ili smjer i pravac duha, te će onda razlika jezikah to reći što i razlika narodnoga duha. „S toga mozaičko izvješće — zaključuje naš pisac — odgovara s podpunom sjegurnošću svim onim zahtjevom, koje bi Humboldtovo jezikoznanstvo pokusu za protumačenje razlike jezikah staviti moglo; i ako to nije jedini razlog, radi koga ono izvješće zaslužuje da mu vjerujemo, to ga ipak ide priznanje, da se od strane novovječne znanosti na njegovo mjesto ništa dovoljnijega metnuti nemože.“

(Konac će sliediti.)

Bratovština „sinovah Marijinih.“

Medju vjerozakonskimi zavodi, štono su u najnovije doba na polju katoličke crkve nikli, blagonosno djelovnost razvijaju, te težkoj nuždi nastoje doskočiti, ide svakako častno mjesto zavodu, kojim je nadpisan ovaj članak. Pošto je sva prilika, da će se taj zavod iz Italije, gdje se je bujno razvio i liepim plodom urodio, presaditi i drugamo, scienimo, da će našim čitateljem biti milo, ako im nješto o postanku, svrsi i napredku toga zavoda iz dostavjerna izvora priobćimo.

Pokojni biskup brešianski, msgr. Fabio Nava, zaželi uvesti tako zvani oratorium po nedjeljah i blagdanih za mladiće nižjih pučkih razredah, koji se neusudjivahu pridružit se skupštinam oratoriah, kojim su članovi mladići iz imućnijih kućah ili viših slališah. *) Želji ovoj svoga vrhovnoga pastira rado je priskočio u pomoć tadanji kanonik Don Ludovico Pavoni, vitez reda željezne krune, te otvorio žudjeni orotorij god. 1812. a njim s mnogo blagoslova upravljao do god. 1822. No za toga vremena mogaše se on dovoljno uvjeriti, da je skrb, kojom se je po nedjeljah i blagdanih oko ubogih mladićah nastojalo, štetno drugovanje s njihovimi suradnici i zanatlijskimi pomoćnici ulaštilo, a trud ostao u mnogoj struci bez ploda. Da se dakle ovi zapušteni i sirotinjski mladići izbave od skvarenja, smisli velikodušnu misao i izvede ju, upotriebiv svoj veliki imutak na utemeljenje odgojilišta, u kom bi se gojenci do 24. godine svoje dobe za budući svoj život u djelaonicah zavoda u raznih rukotvorstvih i umječah izvježbati mogli. Kanonik Pavoni već je bio jako ostario, pa buduć se s dosta razloga bojao, da će mu svi trudovi i novčane žrtve poslie smrti propasti, stade se domišljavati, kako bi uveo vjerozakonsku družbu, kojoj bi upravu svoga zavoda predati mogao. U to ime zaiska potrebitu dozvolu u Rimu i Beču, pa pošto mu ova stiže, izradi ustanove za tu novu družbu, koja dne 8. Rujna 1847. bude po generalnom vikaru biskupije brešijanske, buduć je biskupska stolica bila izpražnjena, svečano uvedena u život. Utemeljitelj Pavoni obuče sam ruho nove družbe, no žalibože nemogaše dugo gledati, kako očevidno Božji blagoslov počiva na ovom mladom nasadu. On umre dne 1. Travnja 1849. dočim je austrijska vojska na Brešiju jurišala. Tielo mu bude u Srpnju 1861. dakle za 12 godinah i tri mjeseca, kad su ga iz groblja u zavodnu crkvu prenašali, neraztlilo nadjeno. Neposredni mu nasljednik u upravi novoga sbora umre već u Rujnu god. 1850. te sada za čas nastade sbilja pogibelj, da će se sbor morati razići. Tada začuje mladi jedan svećenik u Milanu, koj neznajući ništa o pomenutom sboru poče u svojoj kući sličan zavod uredjivati, za taj zavod i biedu, koja ga snadje;

---

*) Ova oratorija u Talijanskoj, kojih imade po više u svakom gradu, nalik su na naše bratovštine i sborove, imadu svoju stanovitu crkvu ili bogomoljnicu (oratorium), gdje se za članove ustanovami propisane službe Božje, zajedničke pobožnosti, pričešti, propoviedi itd. obdržavaju. Na čelu im je duhovni predstojnik, a članovi podlažu se stanovitim propisom duhovne stege.

odmah se spremaše na put, te dne 1. Kolovoza 1851. praćen od 24 duhovna sina i 6 rukotvoracah stupi u družbu, a tim ova bude na novo podkriepljena i učvršćena.

Na 8. Rujna 1855. zaputi se otac Luigi Dossi iz Monce u Bussolengo, gradić 6 miljah udaljen na sjevero-zapadu od Verone, da tamo ustroji novi zavod za zapuštenu i zanemarenu mladež te preuzme njegovu upravu. Dvie godine kasnije, na 8. Rujna 1857. otvorena je u Veroni kuća za nepokorne dječake. Dne 1. Siečnja 1859. upravo takova u Vičenci, a 11. Svibnja 1861. u istom gradu kuća za mužku sirotčad. — Dva otca i sedmero braće dodje g. 1855. iz Brešije u Bussolengo; od tada naraste broj članovah u Mletačkoj na 75, odtud 7 svećenikah, 18 pripravnikah za svećenstvo, a ostali su rukotvorci, od kojih su mnogi odličnih zaslugah stekli, bivši zlatnimi ili srebrnimi medaljami nadareni. Na predstojnike družbe stiglo je u naše vrieme više a medju njimi i silnih ponudah, da u raznih gradovih ustroje i preuzmu takove kuće, a jednu u istom Beču; no nestašica članovah prieči, da se sbor na dalje i brže razgranio nije; i ako bi za svaku kuću dotekla po dva svećenika, to ipak treba da zanati baveća se braća, rukotvorci, budu u dostatnom broju, te najmanje po dva u svakoj djelaonici upotriebljeni biti mogu.

Svrha ove družbe u Brešiji jest odgoj ubogih i zapuštenih dječakah iz nižjih razredah pučanstva. Od njih se nezahtieva van svjedočba o vrlom ćudorednom ponašanju, pa onda mogu do navršene 24. godine ostati u zavodu.

U austrijskoj Mletačkoj dovedoše zahtjevi vremena družbu na nješto različito polje djelovnosti; jerbo izuzamši sirotčad u Vičenci dobivaju zavodne kuće svoje gojence od c. k. policajnih povjereničtvah, ili od sudovah, ili i od obiteljih, i to one dječake od 9—14 godinah, kod kojih sva blažija i stroga sredstva za poboljšanje ništa uspjela nisu, radi česa, da tko ovdje bude primit u zavod, treba mu svjedočba podpune nepopravljivosti. Tada ostaju gojenci do svoje 22. godine u zavodu, a nikad drugačije van u pratnji kojega člane nekorače mu preko praga.

U zavodu odgajaju se tako za ratarstvo kao i za zanate. Kada koj dječak dodje u zavod, vode ga po raznih djelaonicah, pa onda mora se izjaviti, čemu ima volju. Za što se izjavi, za to se upotrebljava. Ako ga želja vuče za ratarskim poslom, to mu se i ovo nagnuće uzima u obzir, te ga, koliko mu to dopuštaju mladjane sile, pridržavaju na radnju kod ratarstva, zašto je osobito kuća u Bussolengu nabavila si dovoljno zemljišta. Ratari ostavljaju kuću kao zakupnici a rukotvorci kao meštri, da im netreba više kod svjetovnih zanatnikah iti u nauk i steći si potrebitu vještinu; zato su vlastni do 24. godine ostati u zavodu, ako je to za njihov budući život od potrebe. Izstupljujući meštri, kojim se da svoj posao mogu početi, nješto novacah ili na dar ili u zajamno ime dade, uzimaju na se zajedno dužnost, da će u svojih posaonicah izvršivati istu onu ljubav, koja im u zavodu pade u dio, te manje vješte dječake kod sebe hranom i zaslužbom obskrbljivati. U zavodu u Bussolengu obučaju se dječaci izvan ratarstva i stočarstva po lombardezkom sustavu još i u svilarstvu. Od djelaonicah postoje u različitih kućah sliedeće: 1) tiskarna u Veroni; 2) knjigoveže u 3 kućah; 3) kipari i drvorezci; 4) pozlatari; 5) krojači u 4 kućah; 6) postolari takodjer u 4 kućah; 7) tesari u 2 kućah; 8) stolari u 2 kućah; 9) bravari; 10) tkalci. Obuka u risanju proteže se na sve, štogod je potrebito rukotvorcu zajedno s nakitnim i graditeljskim risanjem. Družba je dužna osim dohodakah polag ustanovah i zvanja svoga i plodine svoje marljivosti na korist u zavodu odgojivanih mladićah upotrebljavati, a nesmije sebe obogatiti. Za družbenike nemogu se oni primiti, koji potežu kakovu plaću. Rukotvorci, koji žele u družbu primljeni biti, imadu dokazati, da su svojemu zanatu više no srednje ruke vješti, a toliko prikladnosti pokazati, da se je moći pouzdano nadati, da će uslied dobivene obuke učiniti primjeren napredak. Polag ustanovah nesmiju u jednoj kući biti više od tri svećenika, od kojih jedan mjesto ravnatelja, drugi službu oskrbnika (gospodara) a treći duhovnoga otca zauzimlje. Gojence nadgledaju u svakoj dvorani po dva predstojnika, a dva družbenika obučaju je u predmetih početnih i u njihov zavod zasiecajućih. Odgojivanje odiše ljubavju iskrnjega, a strogost se rabi samo u krajnih slučajih.

Katoličko sveučilište u Dublinu i Palmerstonova tolerancija.

Nedavna bijaše pred Palmerstonom poslanstvo od najuglednijih Iracah, da ga umoli, neka bi katoličkomu sveučilištu u Dublinu izhodio državnu potvrdu. Prošnja dakako bila je odbita; nu štogod čuti o tom sastanku neće biti suvišno, jer to razjasnjuje mnogo toga o katoličkom stanju u obće, a napose višje obuke u Irskoj.

U poslanstvu bijaše članovah irskoga parlamenta, majorah ili načelnikah gradskih i njekoliko drugih irskih častnikah. Prvi govornik Maguire, član parlamenta i major grada Corka, reče s ostalim ovo: „Jur je više od petdeset obćinah, a medju njimi najznamenitiji gradovi Irske, poslalo po svojih zastupnicih molbenice za charter

(kraljevsko milostno pismo, kojim se daje potvrda) katoličkomu sveučilištu. Ovaj je zavod utemeljen, a uzdržava se dobrovoljnimi prinesci katoličkoga pučanstva. Za temelj mu sabrano je 80,000 funtih sterlingah; svake godine darovano je 1000 funtih u zakladu za naučne struke, a tečajem ove godine 8,400 funtih prikupljeno za uzdržavanje zavoda. Mi zanj netražimo niti novčića iz državnoga dohodka; mi uzimamo na se vas trošak; mi molimo samo zakonito priznanje zavoda. Sada može se u Irskoj uzdići na akademičke stepene samo dvojakim putem: na Trinity College-u u Dublinu i Queens College-u u Corku; Galway i Belfast imadu povlasticu da promiču na stepene. Trinity College jest izključivo protestantsko sveučilište, a kraljevski kollegiji jesu mješoviti zavodi. Ovi zadnji utemeljeni su od države te obskrljeni preobilno tvarnimi sredstvi. Imadu pako malo, po imenu malo katoličkih učenikah. Tomu je uzrok taj, što velika množina katoličkoga pučanstva u Irskoj načelo mješovite ili bezvjerne gojitbe neodobrava. Po takovu ima dakle množina katoličkih roditeljah, koji svoje sinove niti na protestantsko sveučilište u Dublinu niti na mješovite kraljevske zavode neće da šalju; zato smo mi utemeljili katoličko sveučilište, i tražimo mu povlasticu, kakovu imadu ona druga dva zavoda, da smie podieljivati akademičke stepene.“

Iz predstavke dublinskoga obćinskoga vieća, predane poslie toga ministru, vidi se, da katoličko sveučilište, premda još neima od države potvrde, premda su za sada podpuno uredjene samo filozofička i medicinska grana, imade po svem tom 450 učenikah. Vidi se nadalje, da kraljevski zavodi dobivaju na godinu iz državne blagajne 30,000 funtih sterlingah, da protestantsko sveučilište imade ogromnu imovinu (samo zemlje 200,000 jutarah) većinom od zaokupljenih katoličkih crkvenih dobarah; da državna crkva, čije je sveučilište, ima jedva 700,000 svojih uz $4^1/_2$ milijuna katolikah i po gotovu 600,000 dissenterah. Od učenikah na protestantskom sveučilištu katolikah samo je 6, a na kollegijih 30 na stotinu. Škotska imade na polovinu ovolika pučanstva četiri sveučilišta. U brittanskih naselbinah imade pače za Muhamedance i Indijance viših učilištah. U istih naselbinah priznana su od države katolička sveučilišta: tako ono u Quebecu u Kanadi, u Halifaxu u Novoj Škotskoj, u Malti i St. Johns-College u Sydneyu. — Zastupnik dublinskoga majora, dr. Gray (koliko znademo protestant), reče: da je gradsko vieće u Dublinu po vjerozakonu mješovito tielo, zastupajuće mješovitu obćinu, pak da su liberalni protestanti svake sljedbe podpisali adressu; oni to pitanje nisu pretresali kano katoličko, nego kano narodno, ter da podieljenje chartera za novo katoličko sveučilište drže za neobhodno potrebitu dosliednost emancipacije katolikah, za koju liberalna stranka, kojoj je sada glava lord Palmerston, steče si prije velikih zaslugah. To katoličko sveučilište nije takodjer izključno u takovu smislu, da nanj nebi bili pripušteni protestantski učenici; predavanja na medicinskom fakultetu, gdje professorah ima najvećih uglednikah u Dublinu, slušali bi za sigurno mnogi protestanti.

Lord Palmerston odgovori: Katoličko sveučilište osniva se svakako na načelu vjerozakonske gojitbe. Vlada se je do sada u Irskoj držala čvrsto sisteme mješovite gojitbe, morala bi se dakle odreći svojega načela prije nego bi priznala takov zavod. U Irskoj nemanjka posve ništa naučnih zavodah za katolike: za bogoslovne eno jim većim dielom od države uzdržavana sjemeništa u Maynoothu; za druge pako namienjeni su kraljevski kollegiji, a nije jim zatvoreno ni protestantsko sveučilište, Kakovo samo za jednu vjerozakonsku sljedbu odredjeno. a pod upravom katoličke hierarkije stojeće sveučilište nemogu ja da odobrim. Država neprieči katolikom da šalju svoje sinove na ovaj zavod i sabiru za uzdržavanje novce; ali mu nemogu dati državne potvrde; jer bi se to protivilo načelu, kojega se vlada čvrsto drži.

Mnogi od poslanikah stadoše tvrditi istinu, da katoličko sveučilište po istini i pravici tako malo odbija protestantske učenike, kako i protestantsko sveučilište katoličke učenike. Katoličko sveučilište da nije nipošto duhovni zavod; od dvadeset njegovih professorah da je šestnaest svjetovnjakah, dočim od svih učiteljah protestantskoga sveučilišta samo četiri nisu anglikanski duhovnici; kancelar pako ovoga sveučilišta da je vazda protestantski nadbiskup iz Armagha.

Sir George Bowyer očitova, da mu je za veliko čudo, kako je to, da jedan doktor sveučilišta oxfordskoga (lord Palmerston imenovan je nedavna od njega počastnim doktorom pravah) može govoriti proti vjerozakonskoj sistemi obuke, dočim su ipak sveučilišta u Oxfordu i Cambrigdeu osnovana na istoj sistemi. — Lord Palmerston priznade, da u Englezkoj nevlada mješovita sistema obuke; ali reče, da su sveučilišta u Oxfordu i Cambrigdeu stari zavodi; on da neodobrava otu sistemu; ali se nedade ništa promieniti. Za utemeljenje kakova nova zavoda polag iste sisteme on nemože da pruži ruku. — Poslanik Vincent Scully dokaza još, da se u Englezkoj vjerozakonska sistema još i dalje proteže. Takodjer srednje učione u Etonu, Harrowu i Rugbyu da su izključno protestantske, i njegovim sinom dogodilo se je to, da nisu bili primljeni u ove zavode zato, jer je on katolik.

Veli se rieč: Što jednomu pravo, drugomu zdravo, a lord Palmerston toga nepriznaje. Protestanti smiedu imati izključivo protestantskih naučnih zavodah, a irski katolici najviše da smiedu imati mješovitih, što će reći bezbožnih zavodah.

Družtvo sv. Prokopa u Pragu.

Sjećat će se naši čitatelji, kako je god. 1860. mjeseca Rujna prigodom obćenite skupštine katoličkih družtvah u Pragu zaključeno, da se uredi i uvede posebno družtvo pod imenom „baštine (dědictví) sv. Prokopa“ za

izdavanje knjigah bogoslovnih u česko-slavenskom jeziku. Podhvat taj odobri odmah uzoriti stožernik i nadbiskup pražki i svikoliki pritomni česki biskupi. Istom sgodom bijahu ugovorene i glavne ustanove tomu družtvu, koje kasnije nadopunjene i nj. uzoritosti podnešene budu od strane crkve odobrene, a od strane vlade potvrdjene. Evo poglavitih tih ustanovah.

Svrha je družtvu podupiranje spisateljstva bogoslovnoga i izdavanje vrstnih spisah iz svih granah bogoslovja katoličkoga u pismenom českom jeziku. Troškove će podmirivati blagajna, koja će se utemeljiti i umnažati novčanimi darovi na čast sv. Prokopu, a zove se: „Dědictví sv. Prokopa.“ Kao obrazovni zavod českoga i moravskoga svećenstva stoji družtvo pod zaštitom visokočastnih ordinariatah českih i moravskih u obće, ordinariata pražkoga na poseb. Utemeljiteljni novci kao i novčani prinesci predavaju ili šalju se blagajniku baštine sv. Prokopa. Svaki i najmanji dar primat će se od duhovnikah i svjetovnjakah; tko pako položi najmanje 40 for. ili na jedan put ili tečajem četirih uzasobnih godinah u četirih godišnjih rokovih po 10 for. postat će članom družtva doživotnim, a dobivat će do smrti jedan iztisak svake knjige, koja nakladom družtva izdana bude. Tko prinese više od 40 for., primat će toliko iztisakah, koliko putih položi 40 for. Tko pako pokloni najmanje 100 for. smatrat će se za utemeljitelja iste baštine. Tkogod prvi dio zakladnine — 10 for. — položi, ima pravo na učestvovanje i primanje izdavanih knjigah; tko pak nedoplaćujuć pusti izminuti dvie godine, izgubi pravo na primanje, dok nedoplati. Prinesci postaju imovinom družtva, a nevraćaju se niti u slučaju nedoplaćanja, niti u slučaju smrti. Svaki duhovni član obvezan je svake godine služiti jednu tihu sv. misu za žive i preminule članove i dobročinitelje družtva, ako je moguće u osmini sv. Prokopa. Svjetovni članovi udovoljuju ovoj dužnosti, ako pobožno pribivaju župnoj sv. misi u rečenu namjenu. Neumrli zavodi, n. p. knjižnice, nemogu biti članovi. Družtvom upravlja odbor, sastavljen najmanje iz 12 svećenikah, koji ili u Pragu ili bližnjoj okolici obitavaju, te obećaše, da će četvrtgodišnjim skupštinam pribivati. Odbornici viećaju u redovnih sastancih o stvarih družtva se tičućih; po imenu opredieljuju spise za izdanje i nagrade spisateljem. Odbor izabire iz svoga kruga s dvjema trećinama glasovah predstojnika ili starostu, njegova namjestnika, blagajnika, upravnika i pisara, o kojih dužnostih govore sliedeće ustanove. Svaki od odbora primljeni spis podnieti će se pražkomu ordinariatu na pregledanje, a neće se izdat bez crkvenoga odobrenja.

Družtvo je već prošle godine u život stupilo, a starosta mu je višegradski kanonik Drag. Vinařický. Ustanova o prinescih bude tako promienjena, da se isti i po 5 for. polagati mogu, a odbor može na molbu polaganje prinesakah i preko 4 godine produžiti. Čim se priglasi 500 učestnikah, počet će družtvo svoju djelovnost. Družtvo će primati i izdavati spise i u inoslavjanskih jezicih, no u tom slučaju dosudit će se od nagrade spisatelju opredieljene primjeren dio českomu prevoditelju.

Dielokrug baštine sv. Prokopa najbolje se označuje u pozivu, što ga je družtvo izdalo na slavjansko spisateljstvo, a glasi ovako:

„Svrha je našemu družtvu izdavanje spisah u svih granah bogoslovja. Komu je dakle Gospod udielio grivnu, nezakapaj je, već njom prometaj! Poslenici smo Gospodnji, a Gospod sudit će jednom priljeŽnost i vjernost svojih službenikah. Gojiti imamo i hoćemo svetu znanost u svih oddjelih, štono su po imenu: 1. Mudroslovna priprava k bogoslovju; 2. obrana katoličkoga nauka; 3. znanstveno tumačenje sv. pisma; 4. životopisi crkvenih spisateljah i izvješća o njihovih djelih; izbor iz dielah crkvenih otacah; 5. starodavnosti; narodopis i mjestopis biblički; 6. sveobća crkvena poviest; prinesci i izvori česki k crkvenoj poviesti; 7. katolička dogmatika: 8. ćudoredoslovje; 9. kazuistika; 10. kateketika, sbirka katekezah; 11. homiletika, sbirka homilijah, nacrti za propoviedi, sbirke propoviedih enciklićkih i prigodnih; 12. tumačenje katol. obredah: 13. pastiroslovje; 14. crkveno pravo; 15. službeni slog u duhovnom pastirstvu; 16. crkvena umjeća; 17. bogoslovno knjižtvo, izbor iz staročeske bogoslovne literature.“

„Pozivamo svakoga od učenih i izkusnih duhovnikah katoličkih po svih pokrajinah slavjanskih austrijske carevine, da nam čim prije doglase, kojim se dielom sv. znanosti najradje bave, kakovu radnju imadu već započetu, kako obširnu i kako osnovanu, i kada misle da bi nam svoje djelo gotovo predati mogli. Tko pako već što god gotova imade, predaj ili pošalji bezplatno po pošti upravljateljstvu družtva sv. Prokopa u nadbiskupskom sjemeništu u Prag.“

Do konca Ožujka t. g. imalo je družtvo izvan vrhovnoga zaštitnika kardinala i nadbiskupa pražkoga, koj je družtvu iz zaklade časopisa za kat. duhovničtvo doznačio 2000 f. a sam darovao 200 for., jošte 6 utemeljiteljah po 100 for., 22 člana i 165 obvezanih učestnikah. Imovina družtvena sastojala je u 6790 for. u državnih zadužnicah, a 134 f. u gotovini.

Viestnik.

Iz Zagreba. Dne 2. i sliedećih Rujna obdržavani su ovdje natječajni izpit za izpražnjeno mjesto katekete glavnih učionah u Križevcu i obćeniti izpit za župe. Prvomu izpitu podvrgla su se dva natjecatelja, a na drugi došlo je devet izpitnikah.

— Sada u nedjelju zaredio je presvietli g. biskup Ivan Kralj u misnika g. Ivana Tkalčića.

— Ovih danah svečanim je načinom zasio svoju novu stolicu g. Petar Maupas, nadbiskup zadarski.

Iz Mannheima. Na početku Kolovoza uhvatila je policija u gradskom vrtu Dra. J. B. Schweitzera radi

težkoga prekršaja proti ćudorednosti, a dokazi su takovi, da o njegovoj krivnji neima sumlje. Toj viesti dodavaju po slobodnom zidarstvu zaudarajuće njemačke novine: „Žalimo, što je toli darovita glava ovim načinom svojoj javnoj djelovnosti konac učinila.“ — Ovaj Dr. Schweitzer upotrebljavao je dosad svoju darovitu glavu proti katoličkoj crkvi i postavnom kršćanstvu. Imao je za to dovoljnih uzrokah, kao i mnogi njegovih drugovah. Tko se Božjim zapoviedim toliko odapire, da ista policija badenska proti njemu postupati mora, taj radi posve dosliedno, kada se iz petnih žilah protivi četirim posljednjim. Kada je isti taj Dr. Schweitzer, inače vodja radikalne stranke, nedavna izdao brošuru, u kojoj poziva njemački narod, da „kotac vladarah“ očisti, nitko nije unj dirao; tako isto ostade u pokoju radi većega socialističkoga djela (der Zeitgeist und das Christenthum), u kom cielo kršćanstvo predstavlja kao sastav lažih i izmišljotinah, te sa svim na Voltairovu poznati Ecrasez l' infame preporuča. U toj knjizi udara taj Dr. na „pusti moral“ kršćanstva, te želi da se novi sviet podigne na novih jezgrovitih „ćudorednih načelih.“ U mannheimskoj tamnici ima dosta vremena, da potanko mozga o tih novovječnih jezgrovitih načelih. Dr. Schweitzer bio je veliki bakonja kod onomadnjih svečanostih njemačkih streljacah u Frankfurtu, gdje je i uredjivao službeni „Festzeitung.“

Iz Hannovera. U hanoveranskoj kraljevini uzrujani su u najnovije vrieme svi duhovi tako zvanim pitanjem o katekizmu. Obće nezadovoljstvo pokazuje se u glavnom gradu prostačkimi gungulami, a po ladanju ozbiljnimi protesti, te i ako ne surovimi, a to veomá živahnimi demonštracijami. Da čitatelji ovu katekizmom proizvedenu ogorčenost razumiju, treba da ih upoznamo s tamošnjim crkvenim stanjem i crkvenimi strankami.

Tako zvana visokocrkvena stranka, koju bogoslovi i njeki pravoznanci zastupaju, sgroziv se nad bujno uspjevajućim usjevom crkvenoga racionalizma, pokuša crkveni nauk opet ustanoviti prema Lutherovim načelom, od kojih je nastojanje oko sjedinjenja i racionalizam tako ljude udaljio, da luteranska crkva u Hannoveranskoj ovoga imena nipošto nezaslužuje. Sada se pietistom činilo krajno vrieme, buduć se nehajstvo za vjeru i nevjera medju pukom sve dalje širi, a svjetina više niti nemari za crkvu. Želeći se ovim posljedicam dviestagodišnje racionalističke „prosvjete“ oteti, nastoji pravovjerna bogoslovna stranka, kako će protestantski puk 19. vieka na dogme, stegu i način 16. vieka, na staro-luteransko bogoslovje privesti. Najvažnije sredstvo za to imao je biti mali luteranski katekizam, što ga je konsistorij mjesto dosad kroz 70 godinah rabljenoga katekizma s tumačenjem i kraljevskim odpisom uveo. Proti ovoj toli natražnjačkoj reakciji morao je od strane „prosvietljena“ puka sliediti odpor, tim više, što se i neugladjeno lice napomenutoga katekizma estetičnomu čuvstvu puka nije dopasti moglo. To nam postaje jasno, kad iz bečkoga „Botschaftera“ doznajemo, da se u crkvenom spjevniku, što ga je isti konsistorij oktroirao, nahode i sliedeći nježni i vrlo ćutljivi stihovi:

„Hetz' Du mich arme Sündensau
Mit Deiner Gnade Hunden!
Wühll' mir mit Deinem Sündenkamm
Die Sündenläus herunten.
Zeuch mir Dein Gnadenwammes an,
Damit ich selig sterben kann!“

Zar je čudo, što je puk polupao prozore konsistorialnim savjetnikom, koji ga nude svojimi „reformami“ u tako bezumnom i gadnom licu! Sada se lasno može razumiti, zašto se je vaskolik narod svojimi protesti podigao proti katekizmu, a doći će na skoro vrieme, kada će i protestantski bogomoljci upoznati, da se duh 19. vieka neda utušiti formulami iz 16. vieka.

Buduć se je i politička oppozicija ovom ogorčenošću puka poslužila proti vladi, puklo je i ovoj medju očima, da bude na oprezu i čuva si kožu, te je s toga uvedenje katekizma svakomu ostavila na volju.

Iz Švajcarske. Redovnici rheinauski, koji sada svoj samostan ostaviti moraju, odlučiše se razići; jedan će se povući sasvim u sukroman život, drugi će uzeti službu izpovjednika ili što takova itd. Opat dobivat će u ime izdržavanja 6000 franakah, svaki otac po 3000 fr. a svaki brat po 1500 fr. na godinu. — Negledeć na krivično ukinuće samostana mora se gospodi švajcarskoj priznati, da su prognane redovnike pristojno oskrbila, što nije u svako vrieme i svuda činjeno. U jozefinsko doba dádoše redovnikom razpuštenih samostanah po 200 for. na godinu.

Iz Talijanske. Dosad je primila „Armonia“ 104 reklamacije radi lažljivih podpisah Passaglijine adresse od uglednih svećenikah iz različitih predjelah Talijanske, te tako himbeni postupak i prevara toga bivšega ježuvite sve više izlazi na vidjelo. No uz prkos ovim opozivom osta jošte golem broj podpisanih duhovnikah, jerbo u imenicih navode se 3000 poimence (premda ima tu podpisanih i mnogo umrlih, i mnogo imenah svećeničkih, kojih ni neima iti nisu svećenici), a tako se žalibože mora misliti, da veliki dio mladjega duhovničtva u Italiji povodi se za prevratnimi težnjami, izjavljenimi u pomenutoj adressi. Isti opat iz Monte Cassina očitova se za Piemontezku, pa da ovu ljagu s glasovitoga benediktinskoga sbora toga imena otaru, podasrieše sv. otac poniznu pouzdanicu vrhovni glavari reda i opati sv. Pavla u Rimu i s ovim skopčanih samostanah. Mnogoga je zapeklo i očitovanje triuh professorah bogoslovnih iz Kremone, koji se izjaviše u Passaglijinu smislu, što je samo posljedak jansenističkoga duha, koj već od njekoliko godinah u biskupiji pavijskoj i kremonskoj dosta nepodobštinah proizvodi, a u posljednjoj istoga biskupa učini osobitim počitateljem Garibalda.

— Nadbiskup iz Saluzza bude obtužen, što se je u svojoj jednoj okružnici na duhovničtvo pozvao na njeki

odpis sv. Penitenciarije. Sud ga rieši svake krivnje. Za to denuncira radikalni list „il Corriere del Po“ predsjednika toga sudišta ministarstvu, zahtievajuć, da radi riešenja nadbiskupa od svake kazne on strogo kažnjen bude.

Iz Rima. Sv. otac dao si je, kako pišu dobro obavieščeni dopisnici, po oratoriancu otcu Theineru u obširnom izvješću podastrieti sadržaj Döllingerove mnogo spominjane knjige „Kirche und Kirchen,“ osobito pako o prigovorih glede uprave crkvene države. Po biskupu birminghamskom dao je sv. otac glasovitomu obraćeniku i spisatelju otcu Newmanu, koj se je takodjer više putah o njekih nedostatcih u gradjanskoj upravi papinskih pokrajinah izjavio, poručiti, da je spreman Döllingerove predloge za preustrojenje crkvene države primiti, i koliko se bude moglo uvesti.

Iz Pariza. Grobnica, štono je godine 1848. mjeseca Lipnja poginuvšemu nadbiskupu parižkomu Affreu u crkvi notre-damskoj načinjena, sada je dogotovljena. To je plohorezba (basrelief) u bielom mramoru, a predstavlja nadbiskupa u duhovničkoj haljini s mirovnom granom u ruci, kako ubojitim zrnom pogodjen pada na barikadu.

Iz Englezke. Glasoviti obraćenik i spisatelj Newman, predstojnik oratorianah u Birminghamu, upravi na uredničtvo novinah „Globe,“ koje su prve razglasile, da Newman namjera vaopet vratiti se u anglikansku crkvu, pismo, u kom taj glas očituje za priesnu izmišljotinu, te kaže, da o svojoj vjeri nije nikad dvoumio, pače se uviek u njoj za sretna scienio, da on protestantizam drži za najsuhoparniji svih vjerozakonah, da ga mravi podidu, kada samo pomisli na kakovu anglikansku funkciju, a kod pomisli ni 39 članakah sasvim protrne. „Da budem protestantom! Nikad! Mreže su razderane a mi smo na slobodi! Bio bi tupoglavac prve ruke, da u svojoj staroj dobi ostavim zemlju, u kojoj teče mlieko i med, a to za grad smutnje i za kuću robstva.“

— Veličanstvena u katoličko doba sagradjene westminsterska opatija u Londonu tako je zapuštena, da se na to svi putnici jednoglasno tuže. Iste novine „Times“ donesoše nedavna bezimeno pismo, u tom se kaže: „Dopustite mi 2 pitanja: 1. Je-li službenici, koji su namješteni u westminsterskoj opatiji, znadu, što je metla? 2. Je-li znadu, čemu je metla, i kad su se njom zadnji put poslužili?“

Iz Japana. Sliedeći odlomak iz pisma jednoga Talijana, pisana u Kantonu dne 8. Svibnja t. g. zaslužuje da se oglasi. „U ovaj par opazuje se u Japanu osobiti vjerozakonski pokret; čini se, kao da ga je providnost Božja s kanonizacijom japanskih mučenikah htjela spojiti. Premda je kršćanstvo tamo jošte zabranjeno, ipak je tek nedavno zanj učinjeno javno i znamenito očitovanje. Vlada nije s početka mnogo za to marila, ali kada primieti, da do 10,000 ljudih iz svih razredah, pače i iz razreda boncah, izjavljaju želju, da im se dopusti obuka u kršćanstvu, dade njih do 50 uhvatiti, pa je francezko poslanstvo (komu je tumač otac Gerard, iz kojega ustih imadem, što evo pišem) vas svoj upliv moralo upotriebiti, dok zaprieči, da nebudu osudjeni na smrt. Nadajmo se, da će milosrdje Božje svoju mogućnu desnicu upotriebiti, da vidimo, kako opet nastaju liepi danci sv. Franje Šavera.“ — Možebit će i japansko poslanstvo, koje boravi u Europi, ponieti sobom boljih predstavah o kršćanstvu.

Iz sjeverne Amerike. U Čikagu prestupi dne 18. Svibnja u katoličku crkvu luteranski bogoslov, Eduard Erichson iz Švedske. Učio se bogoslovje u luteranskom učilištu u Springfieldu, te uz nauke dodje do spoznanja istine. Otci Benediktinci, koji u crkvi sv. Josipa u Čikagu rukovode duhovno pastirstvo, primiše ga u crkvu vrlo svečanim načinom. U tom gradu živi mnogo emigriranih Poljakah. Kada je od 15. do 19. Svibnja tu boravio poljski missionski svećenik g. Polak, primi njih do 400 svetotajstva a svi stanovnici poljskoga naroda bijahu vrlo radostni, što nakon puno godinah čuše opet jednom propoviedati u svom materinskom jeziku.

Amerikanske vlade počimlju od njekle podupirati čisto katoličke blagotvorne zavode, što do nedavna pod živu glavu nebi bile učinile. Tako dopita državni savjet u Kaliforniji katol. sirotištem u St. Francesco, St. Rafael i Los Angelos, prvomu 5000, a svakomu od sliedećih po 1000, a zavodu dobroga pastira u Hayes Park-u 5000 dolarah.

— Protestantski vojnički duhovnici južnih državah zamoliše, da im se dade veća plaća nego katoličkim, jerbo oni imadu uzdržavat svoje obitelji. Al im je kongres povišenje plaće odbio s toga razloga, što njihova služba nimalo više nevriedi od službe katoličkih duhovnikah.

— Dočim u katoličkih pokrajinah Europe rovari, židovi i slobodni zidari, te ljudi, koji se ovim za nos vodit daju, progone milosrdne sestre, predalo im je gotovo iz samih protestantah sastojeće gradsko vieće u New-Yorku upravu najznamentijega dobrotvornoga zavoda rečenoga grada, bolnicu sv. Josipa, i pomnožilo joj zaklada za 80,000 dolarah.

Dopisnica uredničtva.

G. S. M. u *R.* Javite nam sgodnom prilikom, je li Vam list uredno i bez svake vaše doplate dolazi? Dosad nam stiže samo jedan Vaš dopis u ruke.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 38. U ČETVRTAK 18. RUJNA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI
KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu

Babilonska pometnja jezika.

(Konac.)

Pošto je do sada pisac poviedanje sv. pisma do istih pojedinih riečih sjajno opravdao, sliedi pod naslovom „Posljedci“ ono, što spada jošte na podpuno razjasnjenje mozaičkoga izvješća; poimence prilaže se ovdje cielomu dogodjaju značaj čudnovata. Ta čudnovatost sastoji se u tom, „što se je na jednoistom mjestu i u jednoisto vrieme promjena u jeziku dogodila, kojoj, premda bi naravnim tekom svih stvarih nastupila bila, ipak bi bilo trebalo posve drugih prostornih i vremenitih uvjetah, nego li su ovi naznačeni.“

Pod nadpisom „jezici i narodi“ razlaže se, da je srodnost u jeziku vazda spojena sa srodnosti plemena, i pokazuje, koli se važne posljedice odtud za razumljenje imenika narodah, štono ga u Gen. pogl. 10. nahodimo, izvoditi moraju. Premda se ovaj imenik narodah neproteže jednakom obširnošću o svih narodih, već razgranjenost po poreklu na tanje izvodi kod onih narodah, koji su s obavljenjem u bliži doticaj imali doći, nego li kod onih, koji su sasvim izvan djelokruga objavljenja ostali: to bi nam on ipak dovoljno razjasnio, kako su se jezici u rodoslovnih hrpah razkrilili po zemlji, a riešila bi se jedna od najvećih zadaćah jezikoznanstva, kad bi se značenje pojedinih imenah u imeniku narodah sigurno i izvjestno ustanoviti moglo. Za to neima jošte sada znanstvenih sredstvah. Samo oni narodi, koji vuku lozu od Sema, mogu se s podpunom sigurnošću prepoznati u povjestnici; imena nasljednikah Jafetovih mogu se samo djelomice povjestno poznatim narodom doznačiti; ali je već u napred sam Mojzija srodnost indo-europejskih jezikah dokazao, dočim Gomera (Goti, Celti, Jermeni), Magoga (Slavjani), Madaja (Ariji), Javana (Grci), Tubala, Mezeka i Tirasa navodi kao sinove Jafetove; za najviše imenah Kamovih nasljednikah težko je jošte sada opredieliti, komu pripadaju. No kao sigurni dobitak za jezikoznanstvo dade se to iz imenika narodah izvesti, „da se svi jezici svieta diele u tri velika razreda, kojih je zamjeniti odnošaj naličan onomu, što postoji izmedju triuh glavnih plemenah čovječanstva.“ No i najnovije jezikoznanstvo podielilo je jezike prema njihovom slovničkom obliku u tri velike hrpe, u osamljujuće (isolirajuće), spajajuće i sklanjajuće, te se s toga nameće samo pitanje, je-li se ova razredba slaže s rodoslovnom od Mojzije podanom razdjelitbom? Na to je jedan od najvećih sadanjih jezikoznanacah, Burnouf, tim odgovorio, što je one tri hrpe nazvao kamitičkim, jafetičkim i semitičkim jezičnim razredom. Pošto je naš pisac valjanost ovoga riešenja potanje razlozi utvrdio, završuje ovo poglavje sliedećom primjetbom: „Može se istina predviditi, da će se s obširnim jezikoslovnim znanjem činiti sveudilj koraci, da se dokaže savez narodah, kako ga predstavlja imenik u Genezi. Al u mnogom je obziru rodopis narodah i jezikah u Genezi jošte neriešena zagonetka, a kao najviši zadatak jezikoznanstva predstavlja se to, da se razsvietli tmina, štono prikriva jošte najvećom stranom ona imena. Naime imenik narodah neuči samo u obće, da su svi narodi i jezici potekli iz jednoga vrela, nego pokazuje i za pojedine ogranke bliže ili dalje njihovo medjusobno srodstvo. Budući da istoplemenomu odnošaju narodah odgovara, kako vidjesmo, duševni medjusobni odnošaj narodah, i pošto se posljednji opet očituje u odnošaju pojedinih jezičnih oblikah medju sobom, to imenik narodah mora konačno podati sredstvo, da se prouče pojedini jezični oblici na zemlji. Samo na ovom proučenju može se osnivati izsljedovanje korjenikah, kojih spajanje i promienjanje čini jezične

tvorbe; a pronadjenje korjenikah, kako je već rečeno, jedini je put, na kom se do prvotnoga jedinstva svih jezikah doći može. S toga proučenje mozaičkoga imenika narodah ostaje najviša zadaća lingvistike."

Razprava, štono sada sliedi pod imenom „jezik i vjera," ima nam napokon predočiti najzadnji razlog, zašto Bog odluči pomesti jezike. Ovdje se samo nagovieštajuć navodi, kako se glavni oblici jezika podudaraju s glavnimi oblici vjerozakonskih nazorah n. p. jezik kinezki kao zastupnik jezikah osamljujućih s bezbožtvom (koje da postoji, može se, kako pisac tvrdi, samo u toliko nijekati, u koliko neima nijednoga naroda bez kakova takova vjerozakonskoga oblika), nadalje medju indo-europejskimi jezici sanskritski jezik kao zastupnik jezikah spajajućih s višebožtvom, a medju semitičkimi jezici hebrejština kao zastupnik jezikah sklanjajućih s jednobožtvom. Iz posljednjega ovoga učina može se i opet upoznati, kako tvrdnja, da je hebrejština prajezik, imade u toliko razloga za se, u koliko je značajna obilježja prajezika više od drugih jezikah u sebi zadržala. — Zatim se razlaže zamjenitost, kojom oblik jezika i vjerozakonski smjer jedan kroz drugoga dobivaju postanak i trajanje. „Ako je različitost jezičnih oblikah, kaže pisac, stekla trajnost, morala je i „mnogoličnost poganstva" postati postojanom; a tim u poganskih vjerozakonskih sustavih, od kojih jedan ruši drugoga, ostà zametak propasti, a ljudi nedodjoše opet u pogibelj, da se u zajedničtvu jednoiste bludnje odmetnu od vjere. S toga nam se kazneća Božja odluka, koja se izvela u Babela, predstavlja kao čudo milosrdne Božje ljubavi; dočim je Bog dopustio, da ljudi padnu u zasjenu, koju su sami skrivili, pobrini se zajedno i za sredstvo, kojim svjetlo istine sinuti im imade."

Al množtvo jezikah i narodah — kako se to razpravlja u posljednjem poglavju pod nadpisom „novo jedinstvo jezikah" — neimaše samo negativno opredieljenje, da naime nevjeri otme postojanost, nego je ono i postavnim načinom imalo sudjelovati na sačuvanje vjere i objavljenja. „U razlici narodnostih medju sobom bijaše moguće jedan narod odciepiti te ga odrediti, da bude čuvarom objavljenih istinah." No ova odciepljenost i osamljenost mogaše samo prolazna biti, budući je Spasitelj za sve, za židove i pogane, bio odlučen. Nebijaše židovstvu već kršćanstvu, ne sinagogi već crkvi pridržano, da raztrešene skupi u jedno stado. Radi toga na dan, kada Gospodin po Duhu svetom utemelji svoju crkvu, na Duhove, dodjoše u Jeruzalem ljudi „od svih narodah, koji su pod nebom" (Čini ap. 2, 5, 9—10.); bijaše tu Jafetićanah, Semićanah i Kamićanah. Kada ovdje mjesto jedinstva, koje buntovno čovječanstvo htjede u Babelu postignuti zločinstvom, poslanstvom sv. Duha bude za sve utemeljeno zajedinstvo vjere i ljubavi, to se i razlika jezika poznatim čudom odstranila. — Pisčevo tumačenje ovoga čuda sasvim je prosto ali dovoljno; a to mu se mora na pohvalu reći, da ono, nedirajuć u čudnovatost dogodjaja, kao naravna posljedica teče iz cieloga sadržaja knjige. Evo ga ovdje: „Razlika jezikah samo je razlika oblika uz istovetnost tvari. Ova oblična razlika isto je što i razlika narodnoga duha, a osobito s razlučbom vjerozakonskoga mišljenja. Sada bijahu po sv. Duhu uklonjene one ograde subjektivnoga mišljenja, štono su u Babelu uvele razlučbu. Dočim dakle apostoli govorahu jednim jezikom, rabljahu ga bez onoga subjektivnoga, narodnoga oblika, koj ga čini jezikom posebnim. Pošto su pako svi jezici, oduzev im osobiti oblik, istovetni, to apostoli govoreći jednim govorahu zajedno svimi jezici svieta. Zato su ih i svi najrazličitijih jezikah slušatelji jednakim načinom razumjeli; jerbo i od ovih čuo je svaki svoj jezik bez onoga oblika, koj ga čini jezikom posebnim."

Iz ovoga pregleda mogu naši čitatelji uviditi, kako je tomu djelu jednako za bogoslovca i jezikoznanca zanimiv i obilat sadržaj, kako su važna pitanja, koja se u njem s obširnim znanjem i velikom vještinom razpravljaju i riešavaju. Završujemo navodeć sud, što ga je o istom djelu izrekao najnoviji svezak časopisa „Österreichische Vierteljahresschrift für katholische Theologie," koj je pod uredničtvom Dra. Todora Wiedemanna prije njekoliko mjesecih u Beču svoj prvi tečaj započeo. Kaže se u njem: „Tako se valja boriti u naše vrieme, oko u oko proti neprijateljem objavljenja; nesmiemo se otimati muci, da se podpuno upustimo u dotična pitanja, te svekoliko u nje zasiecajuće gradivo svladamo; al to mogu samo oni učiniti, koji stvar imadu u svojoj vlasti, a to valja za našega pisca. Kažu o njem, da je vrlo učen jezikoznanac, a kao takov pokazuje se i u svojoj knjizi. On si je posljedke jezikoslovnih iztraživanjah najglavnijih protivnikah objavljenja prisvojio, budući tvrdo uvjeren, da ono, što je u njih istinita, samo vječnoj istini može biti u prilog, i tako je on jedan od najtežih dokazah osvjedočujućim oštroumljem izveo, jedno od najobširnijih pitanjah na odnosno malenom prostoru dostatno riešio. — Želimo od srdca, da se ova knjiga čim dalje razprostrani, a svjetujemo svakoga, koga ovo pitanje zanima, da samu knjigu čita, ili bolje da ju uči."

Rim i njegovi dušmani.

Kada mi katolici govoreći o čvrstoj sgradi naše crkve pozivamo se na Božje obećanje, da je vrata paklena neće nadvladati, tada protivnici naši gledju na nas s pomilovanjem i sažaljuju nas to potajno to javno, što blagotvorni traci njihove prosvjete i nas tako jasno razsvietlili nisu kako njih. Imadu tomu dvie godine danah, što je u Beču ustao veliki novinarski prorok, te pošto je otvorio svoja usta, naviesti glasno i pouzdano, da je „plug vremena prošao preko papinskoga Rima," — kakov prošćak rekao bi bio u ovom slučaju: „Papam je odzvonilo, jerbo nedolikuju više našemu vremenu." No ovaj izraz činio se je proroku odviše surov, pa mu je s toga dao ono više pjesničko i mistično lice. Al upravo ovo lice proročanstva nadahnu drugoga novinarskoga proroka, koj za svojim velikim kollegom ustane, usta svoja otvori te reče: „Rim je samo galvanizirani mrtvac." — Tako reče drugi bečki prorok povadjajući se za prvim, pa onda sjedoše oba, i željno upiru oči u daljinu, dokle kucne čas, koj će im proročanstva obistiniti.

Medjutim pokojni Cavour u proročanskom zraku jednoga turinskoga plesališta očitovà svečano: „Za godinu danah bit će poklade vrlo ugodne u Mletcih." Na to su si ona dva naznačena proroka u potaji trla ruke, jer javno nesmjedoše toga učiniti, da im njihovo od njih samih hvaljeno domoljubje nepadne u sumlju. A oni si trše ruke, jerbo mišljahu: Kad se jednom podje na Mletke, doći će na skoro red i na Rim — ovu galvaniziranu strvinu. Al je Cavour slučajno račun pravio bez Boga, pa sliedećih pokladah nije plesao u Mletcih, već — ležao u grobu.

Sada se je valjalo prorokom do sgode tješiti, a ta utjeha promieni se u veselje, kada Garibaldi izjavi, da će na skoro u Rimu jesti zrele breskve.

Sada dodje vrieme, kada se žurnalistički proroci uvjeriše, da neće „plug vremena," al zato da će Garibaldi proći preko ovoga „papinskoga Rima," pa su si sada već javno trli ruke, jerbo tim se nije mogao izgubiti domoljubni, već najviše samo — vjerozakonski dobar glas, a do toga je napokon malo stalo, jerbo se na ovom glasu nije već mnogo niti potratiti moglo.

Ali i ovaj put, i koliko se izpunjenje činilo blizu, nije se imalo izpuniti novinarsko proricanje. Za Garibalda visjahu breskve u Rimu previsoko.

Takovi su ti novi dušmani Rima; pa ipak ti opisani proroci neprestaju se nadati i tvrditi, da će se njihova proročanstva izpuniti. (Vlfrd.)

Koj našinac da tu nepomisli na poslovicu: što se babi htilo, to se babi snilo.

Iz sadanjega života protestantske crkve u Njemačkoj.

Uzmemo-li promatrati pojedince crkveno stanje u protestantskoj Njemačkoj, to se mora prije svega opaziti i priznati: da se je, osobito od godine 1846. pojavio vrlo radin život i njeka navala za crkvenim preustrojem i obnovom medju duhovnici i njekojimi s njimi sprijateljenimi svjetovnjaci. Tudier je bilo silna dogovaranja na sastancih i crkvenih skupštinah, pokrajinskih i obćenitih; po „nutarnjoj misiji" ustrojeno je u znatnu broju pedagogičnih za duh i tielo ljekovitih zavodah. Ali sve velike i prave crkvene zadaće čekaju još da se rieše; a za većinu njih jedva da je još učinjen pokus, pače nije još ustanovljen ni način, kako da se rieše.

I. *Ustroj crkve.*

Prvi posao, c r k v e n a u t r o j b a, zadržanje ili ukinuće vladarske biskupske oblasti, već je sama dostatna, da duhove zavadi, a prijatelje crkve primora klonuti duhom. U većini zemaljah misli se sada, da je caropapija glavni uzrok crkvenomu razsapu. „Što našu crkvu tišti, veli se u Saksonskoj, to je činovničko vladanje i posvjetovnjačenost crkve u svih njezinih uredbah tako: da se sve bureaukratično upravlja, a i duhovni poslovi trgovačkim načinom razpravljaju." (Hengstenberg's K. Z. 1851., str. 99.).

U najnovije vrieme izišlo je na javu, kako je kralj, koj je sigurno od svih vladarah našega vremena bio najsrdačniji a skupa najdarovitiji i najoštroumniji prijatelj i promicatelj protestantske crkve, mislio o svojoj vrhovnoj biskupskoj časti i o razvitku crkve, koja mu je otu čast narinula. Uredba crkve u Njemačkoj po njegovu je sudu „proti razumu i neuzdržljiva." „Territorialna sistema i episkopat u zemaljskoga vladara" reče Fridrik Wilhelm IV., „takove su same po sebi naravi, da je i jedno od toga prieko dostatno za ubiti crkvu, kad bi bila umrla." On spominje za tim kano za osobiti dokaz istinu, da bi ono, što je godine 1808. učinjeno, naime što su bili ukinuti konsistoriji, a njihovi poslovi preneseni na vladine oblasti, bilo se moglo dogoditi posve naravnim načinom kano upravna naredba, da „crkva" toga nebi ni poćutila. Svom dušom, veli kralj, jedva čekam onaj čas, kada bi mogao svoje pravo kao vrhovni biskup sbaciti sa sebe ter ga ustupiti biskupom, kakova god već bili imena. (L. Richter: König Friedrich Wilhelm IV. und die Verfassung der evang. Kirche. Berlin 1861. str. 22, 38).

Nu na drugoj strani spopada strah od svake dublje zasjecajuće promjene dosadanjega stanja, makar je i težko ponizujuće robstvo crkve, ovaj prelaz u državni ustroj. „Uzmite, govori se, crkvi podporu i podlogu, što ju njoj u ovoj razvaljenosti od godine 1848., koja u mnogoj struci sve širja biva, podaje zemaljski vladar kano njezin vrhovni glavar i zaštitnik, pak ćete vidjeti, kako će se razpasti na komade, kojih nikada nitko neće više moći sastaviti u jedinstvenu silu.“ (Messner's K. Ztg. 1860. str. 84.) Do sada se još nigdje nije pokazalo, da je vjernikom za sbilja stalo do načela crkvene samostalnosti. Većina opominje i prieti se strašnimi posljedicami. Jedina zemlja, u kojoj se za sbilja sprema posve nova crkvena uredba, jest Badenska; ali se i ondje radi tako, da će do istine ona svojim primjerom druge od obnove odvrnuti, premda protivno početnici ote obnove drže taj ustroj za pravilo „čitavoj evangeličkoj Njemačkoj.“ Kako osnova kaže, biti će to prenos državnoga konštitucionalizma u crkvu, prevrnuće samoga pojma i bića crkve, koja polag ote osnove nebi bila više „obćina ljudih namjeravajućih, da jedino vjerom u Isusa Krsta budu opravdani, nego bi bila obćina svih onih, koji vjeruju u moralni red svieta (polag izjave vladina organa).“ (Messner's K. Ztg. Juli 1861.)

Veliko je ufanje bilo više godinah u uredbu sinodah. U Pruskoj i svoj Njemačkoj očekivaše sviet od takovih skupštinah velikih stvarih, premda, što bijaše prvim preduvjetom, nisu smjele one ni dirnuti u episkopat zemaljskoga vladara, nego su imale biti pukim viećem ograničujuć se na savjetovanje, te priličiti više sastanku crkvenih uglednikah, nego kakovu po sadanju ustavnom zastupničtvu. Prvi pokušaji nedopadoše se. O crkvenoj konferenciji poslanikah njemačkih vladarah, obdržavanoj god. 1845. u Berlinu, veli se: „Prvi pokušaj ostade i zadnjim, jer nije iznesao nikakova vidljiva učinka.“ (Richter's Geschichte der evang. Kirchenverfassung in Deutschland str. 253.). Zatim se sastade sjajna glavna sinoda god. 1846; u njoj se je bio sabrao cviet bogoslovnih učenjakah i nabožnoga činovničtva. Ona preuze da rieši pitanje o vjeroizpoviedi, ter naumi, da zabaciv reformatorske vjeroizpovjedne spise uvede novu formulu; ova pako od Nitzscha izumljena bijaše tako pusta a puna liepih riečih, da su ju po prilici sve stranke mogle primiti, da se, kako rekoše luthorovci, od nevjerca nezahtieva puno vjere, a od vjernika puno nevjere. Pa tako je i sbilja; akoprem odobrena od sinode, skoro je došla ona na ruglo, a već za malo mjesecih poslie svršene sinode jedva se je tkogod samo našao, tko bi hotio da priznade zaključke njezine napravljene u njoj od velike većine. (Hengstenberg Akten-stücke d. evang. Oberkirchenraths, 1856. III, II, str. 25.) Nove priprave za sinode bile su načinjene u Berlinu godine 1856. i 1857. Kralj je nje želio, ali je bilo opominjano: da će uvedenjem sinodah izići po svemu svietu na glas, što je do sada djelomice bila tajna oblastih, a u svemu obsegu samo njekih riedkih, koji stvar bolje poznavaju, a to jesu smrse i pukotine u crkvenom ustroju. Nemogućnost: da kakova sinoda obzirom na vjeroizpoviedi šta stalna izumi i zaključi, da ona medju zahtjevi unije i konfessionalistah sretno preplovi, strah: da bi se zametnule nove svadje i javne smutnje, a osobito strah od one slike, u koju bi se uredba sinodah po gotovu neobhodno morala razviti, sve to učini, da je osnova propala. Jednoga se naime konzervativni ljudi crkveni boje kao največega strašila, što bi se crkvi moglo dogoditi; a to je prevlada većine, ili od Bunzena toli preporučana crkvena demokracija. Ako bude, veli Rothe, većina onih, koji se u našu crkvu broje, činila zaključke o vjeri, nauku i bogoslužju, to će takova po njihovoj ćudi uredjena crkva, ako ju samo i uzmognu na takov način ustrojiti, malo što zadržati od kršćanske crkve. (Ethik, III, 1041. Sravni Hengstenbergs K. Ztg. str. 533.)

II. *Bogoslovje i nauk o opravljenju.*

Pogledamo-li na naučnu i bogoslovnu stranu protestantske crkve u Njemačkoj, to moramo priznati u tom i u naše vrieme: da ona ima svoju posebnu snagu i slavu. Da sada još imade samo u Njemačkoj pravo protestantsko bogoslovje, kao znanost, to je obćenito poznato. Sve druge crkve reformacije pribavljaju si bogoslovnu hranu, tko već ćuti potrebu takove hrane, iz Njemačke. Julij Müller i Liebner imadu pravo, i to prvi, što bogoslovje „s njezinim neumornim protražujućim duhom i njezinim sbiljnim kopanjem u dubljinu“ zove pravom obljubljenom stvarju (charisma) njemačkoga protestantizma (Fortbildung der deutsch-protestantischen Kirchenverfassung str. 4.), a drugi što je narisao nesklad medju težkim neznanstvom tištećim protestantsku crkvu tako, da „grada na brdu po gotovu više nije ni vidjeti, ili je oko za to posve osliepilo“ — i medju sjajnimi proizvoli sadanjih bogoslovah. (Zur kirchlichen Prinzipienfrage der Gegenwart. Dresden 1860, str. 24. i slj.)

Protestanska crkva u Njemačkoj prije svega i od postanka svoga jest bogoslovska crkva. Bogoslovi, sveučilištni učenjaci, književnici stvorili su ju, udarili joj neizbrisljivi biljeg u mišljenju i djelovanju. Bogoslovi su bili njezin jedin ugled i — po vladarih od njih svjetovanih — njezini ravnatelji. Njezine su dakle bogomoljnice učione

ili sobe za obuku, a propovjedaonice učiteljske stolice za puk. Postavkami, izrekami za akademičku razpravu započeta je ona. „Rieč“, kako običavaše reći njezin utemeljitelj, koj se nikada nije ostavio učiteljevanja, jest njezina prva i zadnja i jedina rieč. Ona uči i tada odustane od svega. Ona propovieda i pjeva; ali njezine pjesme nisu himne, nego većim dielom u stihove sastavljene bogoslovne razprave ili u sroke složene propovjedi. Iz braka professorah i vladarah rodjena je ona, crte obojice roditeljah na njezinu su licu ne baš u liepu skladu slićene, ter što joj se često prigovara, da joj „bljedoća izdaje bolestan um, da je posvjetovnjačena i većma kakova policajna uredba nego crkva,“ to je tim samo to rečeno, da se po djetetu mora prepoznati otac i mati. Po takovu mogao bi pravim proročanstvom biti onaj sud, što ga izreče jedan najdarovitiji i najdubljega uma od živućih protestantskih bogoslovah, naime: „Protestantska crkva u Njemačkoj digla si je bogoslovje na veliko (ja bih taj razmjer obrnuo), i ono se je tečajem vremena — i to ne morda po slučaju, nego baš uslied nutarnje potrebe — samo sa sobom do temelja skroz oneprijateljilo, i okrenulo takovim pravcem, kojim na koncu po naravi mora da dojde do podpuna razsapa.“ (Rothe's theologische Ethik III., 1015.)

Jer bogoslovje je ravno u Njemačkoj opet počelo vjerovati; ali mu manjka vrlo mnogo, dok bi postalo pravovjerno polag smisla vjeroizpovjednih spisah. Takodjer ni oni bogoslovi, koji se hvale tim osobito, da su vjerni privrženici Lutherove sisteme, nisu pravovjerci. Očita je istina, tvrdi Julio Müller, da od svih onih lutherovskih bogoslovah, što jih god u struci nauka vjere većih dielah izdade u sviet, neima ni jednoga, koj nebi sudio, da smislu obuke lutherovskih simboličnih knjigah u ovoj ili onoj točki nebi trebalo promjene. (Deutsche Zeitschrift, 1855., str. 107.) Pak tudier se radi o ustanovah vrlo važnih, koje bi duboko posegle. Dugo čislo godinah, reče Ehrenberg na berlinskoj glavnoj sinodi, da traži on čovjeka, koj bi se sa svimi točkami simboličnih knjigah njegove vjeroizpoviedi slagao, ali da nije našao ni jednoga. (Verhandlungen der evang. Generalsynode zu Berlin, str. 301.) Jur je stotina godinah, tako se tvrdi, što neima bogoslova, koj bi budi na učiteljskoj stolici budi na propovjedaonici u podpunu skladu po obliku i sadržaju sa simboličnimi knjigami učio. (Monatschrift für die unirte evang. Kirche 1847, II, 84.) Samo dakle stanje sili pod moraš, da se, pogledom na obvezanost duhovnikah držati se vjeroizpoviedi, pronajde put, kojim bi se naravnalo pravo i dužnost s obstojećimi okolnostmi.

Dokle su njemački protestanti bili tomu priučeni, da se pokoravaju svemu, što god vladari vrhovni biskupi u crkvi narede, tješili su se oni tim: što su vladari zakletvu po propisu morali polagati na simbolične knjige; još na koncu prošloga vieka izjaviše se pravoznanci: da simbolični ugled od protestantah u Njemačkoj primljenih ustanovah naučanja obstoji samo dotle, dokle protestujući vladari hoće da obstoji. (Töllner's Unterricht von symbolischen Büchern, str. 30.) Poslie duge prepirke: ima-li se zaklinjati na simbolične knjige oli **jer**, oli samo **u koliko** one sadržavaju nauk sv. pisma, nastade doba racionalizma, kada se nije mnogo držalo niti na zakletvu niti na vjeroizpovied, a svaki se tim tješio, što imade množinu jednake misli i na istom položaju. Od god. 1817. izumile su duhovne oblasti izmicajućih, slobodu osobnoga mnenja svakomu prepuštajućih, ugled vjeroizpoviednih knjigah pravo rekuć slabećih formulah. Tu se je obećavalo, da će se obučati samo „u duhu“ ili „po načelih“ ili „dokle je što u bibliji,“ ili „sa savjestnim obaziranjem na vjeroizpoviedne knjige,“ a u Badenskoj pače samo dotle, dokle se u vjeroizpoviedi obdržava načelo slobodna iztraživanja u bibliji. U Saksonskoj i Hannoveranskoj ostala je stroga i bezuvjetno glaseća dužnost.

Svi predlozi i razprave toga pitanja urodiše do sada nedovoljnim uspjehom. Reformirana crkva naravno nemože da obstane bez obvezanosti duhovnikah na stalno pravilo naučanja, ali nemože niti s tim. S jedne strane veli se: Što bi bila drugo crkva, u kojoj svatko može odstupiti od simbolah, nego pravi Babel? (Brömel d. luther. Zeitschrift, 1855., str. 275). S druge strane, kako je i posve pravo, kaže se: strogom obvezanosti za simbole moralo bi se po sadanjem stanju bogoslovja doći na licumjerstvo i na nesnosno siljenje sviesti. Obvezanost dakle mora se što na širje razriešiti i duhovnikom ostaviti slobodan položaj naprama simbolom. Oni se mogu obvezat dati samo na duh, a tumačenje ovoga duha i dohvat njegov mora i tako na koncu biti prepušten njim samim; jer živa, pravo priznana, authentično nauk tumačećega i odlučujućega ugleda neima.

(Dalje će sliediti.)

Ćudorednost u katoličkih i protestantskih pokrajinah.

Ima ljudih, koji tvrde, da su narodi protestantski ćudoredniji od katoličkih. Ovaj prigovor bude od Brownsona i inih tako obširno i savršeno oprovrgnut, da ga samo sliepa zanešenost, koja ga i izmisli, jošte opetovat

može. On zaudara po tolikoj mržnji, da se čovjek hladne krvi ustručavati mora nanj samo površno odgovoriti, no buduć se s njim često spotičemo, nevalja ga šutke sasvim prepustiti.

Spočitnici! tko vas je opunovlastio, da sudite žive i mrtve? Tko vam je očitovao tajne svih srdacah? Ili zar sudite samo po vidu? Dopustimo, da katoličke pokrajine iznose na vidjelo više spoljašnjih znakovah nećudorednosti, jerbo se manje pretvaraju i hine, to ipak treba pitati: šta sliedi odatle gledeć na njihovu unutarnju, ćudorednu jezgru uzporediv je s pokrajinami protestantskimi? Zar se farizeji nepričinjahu kamo svetiji od poganah? Pa jim ipak Spasitelj reče, da su „pobieljeni grobovi.“

Poganin ode kući opravdan, a mnogo moleći i posteći, pošteni i vriedni farizej stavlja se na ruglo kao licemjerac.

„Jao vam pisci i farizeji — reče naš Spasitelj — dok praznite kuće udovah, dugo se molite.“ Šta dokazuju zločini pojedinih katolikah? Smie-li se radi njih osuda izreći nad crkvom? Ako smie, onda se ima osuditi i Isukrst, jerbo ga jedan od učenikah izda, Petar ga zataji, a svikolici pobjegoše, čim nasta pogibelj. Uništuje-li grieh apostolah njihov ugled kao apostolah i utemeljiteljah prave crkve Isusove, te čini-li crkvu njegovu od postanka hramom satanovim? Nerazpeše-li Židovi Mesiju? pa ipak sastavljahu oni pravu crkvu staroga vieka.

No taj prigovor jošte je i netemeljit. Statistično je dokazano, da zločinstva, počinjena u Englezkoj, Pruskoj i sjevero-amerikanskih saveznih državah, daleko nadilaze brojem zločinstva, počinjena u katoličkih zemljah. Za dokaz tomu pozivamo se na izvješće, što ga je god. 1852. Dr. Forbes podnio englezkoj vladi, i u kom je nepobitno dokazao, da se u jedinom Londonu počini više zločinstvah nego u cieloj Irskoj.

I to se već spočitavalo katoličkoj crkvi, da se u njoj više nego u protestantskih predjelih nahodi radosti, dobre volje, razkošja, izvornosti, neprisiljena veselja u drugovanju i zabavah, i da se protestanti prema katolikom odlikuju hladnijom lagodom (temperamentom), koja dopire do dreselja, te čini, da su više od katolikah sjetni neveseli. To je doduše čudnovat prigovor. Sve, što je prekomjerno, nevalja i vriedno je ukora; a zar je radovanje grieh? Ili nije-li ono znak duševna zdravlja? Katoličkim narodom neprija dreselje, to je istina, al ta okolnost razlog je za nje, a ne proti njim. Protestanti imadu valjda dosta uzroka, da budu poklapljeni i turobni, katolici imadu ga toliko, da budu dobre volje. „Radujte se vazda u Gospodu“ kaže apostol; a mi želimo, neka se to katolikom uviek prigovaralo.

Viestnik.

Iz Zagreba. Za službu katekete na trorazrednoj realnoj i skupa na glavnoj mužkoj učioni u sl. i kr. gradu Varaždinu razpisao je preč. nadbiskupski duh. stol dana 5. Rujna natječaj. Plaća za otu službu iznosi 525 for. a. v. kao uredna; povrh toga ustanovljeno je stalne nagrade 60 for. za obuku u nedjeljnoj učioni, a 52 for. 50 novč. za svaki paralelni razred, kakova su do sada na glavnoj učioni dva otvorena. Medjuto nada je, da će se ota plaća svojim putem povisiti. Tko se bude kanio natjecati, ima se do 15. Listopada prijaviti preč. duh. stolu, a na 5. i 6. Studenoga tekuće godine doći na pismene i ustmene izpite.

Iz Dubrave. „Zagr. katol. list“ i „Napredak“ javiše svietu liepih viestih na pohvalu orguljaru g. Antunu Šimencu, rodom Slovencu, stanujućem u Zagrebu, petrinskoj ulici br. 401. kano vrlu vještaku u svojoj struci. Preporuke u spomenutih listovih potaknuše i mene, ter sam toga gospodina pozvao k sebi na župu u Dubravu na popravak župnih orguljah od 12 registrah, u kojih je jur svaki stroj po gotovu bio pokvaren i razpušten. — On je pako iste orgulje, kako sam se od njega sa svojimi župljani tvrdo i nadao, za šest tjedanah tako preustrojio, u nje umetnuo tri osobite mješnice, sve tako udesio i složio, da je sada svirku milina slušati. Na 19. Kolovoza u nazočnosti mnogih odličnih licah kušane su orgulje, i vještak si stekao obćenitu pohvalu, priznavajuću posvema njegovu vještinu u listovih razglašenu. Povrh toga g. Martin Kuček, c. k. nadučitelj u Belovaru, poznat na daleko kano vještak u glasbi, pridesiv se baš ovdje, strogo je prokušao i razvidio čitav mekanizam orguljah sa svojim mnogoč. sinom g. J. K. i mjestnim učiteljem J. R., pak posvjedočio: da su orgulje liepo, dobro i baš čestito uredjene, ter da župna obćina neima nimalo žaliti troška. S toga ovaj marljivi i čestiti vještak zaslužuje, da se javno preporuči gg. župnikom, što ja jedno sbog njega sama, a više još za uzveličanje službe Božje u naših crkvah, gdje skladna svirka s pjesmom uznaša srdca, dočim neskladni piskovi kvare i pjesmu i vriedjaju uha, ovim sviestno i činim.

Dr. Luka Rumpler,
podarcidjak. i župnik u Dubravi.

Iz Podravine pišu „Glasonoši:“ Čuste doista, da je pobjegavši iz tamnice lupež Patko strah i trepet ne samo Podravini našoj već i samoj Ugarskoj, al nečuste možda potanje, što počini zvier ota dne 5. Kolovoza u Marijancih, župnom selu blizu Valpova. Čujte der!

Rečena dana u osam satih sjedne ondješnji župnik, vriedna i čista inače hrvatska dušica, g. R. skromnu si večeru večerati, kada-li za čas — suknu ti u sobu četiri oboružana, vidi se — od oka lupeža, svi junački oboružani, pa naperiv na župnika puške, podviknu magjarskim glasom: pope, podaj novacah! Što će župnik, već: „evo vam, braćo i nepozvani gostovi, svega, čim me Bog i dobri ljudi nadariše, samo me ostavite živa i zdrava!“ Istom što to dorekao, al eto ga staše s mjesta

okorelim konopom toli nemilice vezati, da je jadan sav pomodrio, i tako svezana odturaju u treću sobu, gdje mu stražu metnuše. Za toga popovezala i ostala četvorica vani svu družinu, zaprietivši joj, da nepisne pod živu glavu. Sada istom zače premetanje po sobah, stade lupa i lomot razna pokućtva: oglobiše ti migom do pare čovjeka, koj je trebao godinah, dok si je mukom i trudom stekao, što je potrebno za udobniji život. Posakupivši do 300 for. novacah, posabravši srebrninu i druge skupocjenije stvari, povratiše se opet k župniku, da jim dade više novacah. Badava se zaklinjao da neima, oni ostaju kod svoje: „podaj pope! u tebe mora da bude novacah, jer čusmo, da si ovih danah posudio spahiji više tisućah.“ Al dočim župnik opetuje da neima, u to ti oni užgi kundaci o grudi, o pleća, po cielom tielu tako, da se onesviestio, a osviestiv se podviknuo: „Ako-li ste ljudi, slušajte me! prosta vam sva kuća moja, popremećite sve moje, izsjeckajte sve u pavuljice, pak ako-li nadjete gdje više novacah: evo vam glave.“ U to mu povjerovaše, te konopce popustiše. Dok ovi gore, u to će doljni već zapovjediti kočijašu, da kola zapreže, što on i stvori. Vidivši, da već neima ničesa u kući, što bi bilo za nje, a osjetivši, da jih je svjetinja zanjušila, nagnu na odlazak, al u taj mah uljeze u zao čas putujući njeki župnik, inače prijatelj domaćinin, g. V. u dvor, na koga ni pet ni šest paklene svoje ruke položiše, i ne samo nečovječno oplieniše, već se ga takodjer do sita namlatiše. Zadovoljivši i tim nezasitnoj svojoj zvjerskoj pohotnosti, sjednu sami u kola, pa poćeraj selom na očigled liepa broja goloruka naroda. Dva sata od mjesta ostaviše konje s koli na cjelini, a sutradan već budu kod gospodara svoga.

Toga radi povedoše jur iztragu, al sve je badava, kad se niti jedan nije mogao prepoznati. G. župnik niti dušice nepokrivi, već samo kazà, što se dogodilo, pak ipak je istom sada u najvećoj brizi, dà u najvećoj opasnosti bojeć se osvete za to, što budu mnozi kanoti sumnjivi pozatvoreni, a tvrdo su uvjereni, da jih je g. župnik pokrivio.

To je doista velika žalost, kada čovjek ne samo da nije vlastnik svojine svoje, već ujedno svakim korakom glavu si u torbi nositi mora; al što ćemo, — za sada nije druga, nu ipak imali bismo pravo zahtievati od vlastih, kojih je dužnost bditi nad pukom, da nam ustroje množije i mogućnije četničtvo, da se njegovom pomnjom prate putnici iz Ugarske k nam dolazeći: da se oni, koji neimaju putnih listovah, mahom natrag povrate; slovom želimo i prosimo, da nas njetko čuva i oda zla brani.

Iz Nürnberga. Ovdje rokovavša glavna skupština družtva Gustav-Adolfove zaklade odluči dne 28. Kolovoza, da se na godinu drži glavna skupština u Bukovcu (Lübecku), jerbo joj se činilo potrebito, da se bližnja skupština obdržava u sjevernoj strani Njemačke. Jedva je bilo zaključeno, kadno skupštini stiže iz Beča telegramm sliedećega sadržaja: „Dodro došli u Beč! nazivam van po nalogu nj. preuzvišenosti g. državnoga ministra viteza Schmerlinga. Superintendent Franz.“ Izbor Bukovca osta ipak nepromienjen; no za bečki poziv očitova skupština svoju zahvalnost ustanjem sa stolicah. — Ala da u ovaj par u Akvisgranu obdržavana glavna skupština katoličkih njemačkih družtvah opita se u Berlinu, bi-li tamo na godinu skupštinu držati mogla, vidjeli bismo, jesu-li i tamo s „tolerancijom“ tako nagli i darežljivi kako u Beču.

Iz Badenske. Dra. Schweitzera, o kom u zadnjem listu javismo, da je radi težkoga prekršaja proti ćudorednosti, što ga je počinio u gradskom vrtu u Mannheimu, uhvaćen, odsudio je dvorski sud na osam mjesecih samotna zatvora u tamnici sa stanicami u Bruchsalu, kamo je već i odveden. O čovjeku, koj je kršćanski moral s velikom žestinom i revnosti htio popraviti, glasi sbilja čudnovato, kad se čuje, da „radi težkoga prestupka proti ćudoredju“ sjedi u tamnici. Kolika je to ironija!

Iz Italije. Opozivi lažnih podpisah na adressi Passaglijinoj narasli su do broja 210, pak „Armonia“ očituje sada, da to već dosta dokazuje podlost onoga nesretnjaka, ter da ona više neprima opozivah. Gdje je tolika krivina, dočim su mnoga podpisana imena oli izmišljena oli su jur mrtvih svećenikah, tudier se s razlogom može suditi: da je množina podpisah izmamljena lukavošću, prietnjom i varkom, i da je broj sv. otcu pokornih svećenikah golema većina u Italiji. — O novoj zakonskoj osnovi ministra Conforta proti biskupom piše „Armonia:“ da uredba svećenstva na gradjansku u Francezkoj za prevrata nije bila tako razkolnička i okrutnička, pak da jezgra otoga zakona nesmiera drugamo, van da se svi biskupi odsude na kaznu novčane globe i tamnice; jer njega obdržavati nemože ni jedan biskup, kad ruši svu biskupsku jurisdikciju. Neprestaje mu dakle drugo, nego da plati globe 300 lirah i ide na 6 mjesecih u zatvor. Namjera ovim zakonom nije druga, nego da se Italija izmakne svakomu uplivu pape i biskupah. „Talijanska nemože da bude oslobodjena,“ tako pisà nedavna preminuli fiorentinski professor Montanelli, „dokle god nebude oslobodjena duhovničke vlade.“ — U Milanu zametnuše na 27. Srpnja protestanti mrzku smutnju. U crkvi del' Gentilino propoviedaše jedan franjevac o protestantizmu, koj se silnim naporom trudi: nebi-li se kako u gradu sv. Ambroza i Karla Boromejca zagnjezdio. Na jednu izreku propovjednikovu zaviknu jedan protestant iz svega grla: „Dolje s fratrom! dolje s lažcem!“ U isti trenutak ošinu vikača težka batina, da se je smotao na pod; na što kad počeše vikati drugi, sleti se oko njih puk i stane jim ravnati kosti šakami, batinami i stolci skoro do krvi. Jedan protestant u tom metežu izvadi kuburu okretaču (revolver) ter si prokrči put kroz puk. Badava

su molili propovjednik i drugi prisutni duhovnici puk, da protestante puste, neka s mirom izidu iz crkve, nu puk biesan nemari za molbu i tko znade, bi-li i jedan bio iznio van živu glavu, da nebude doletjela straža, ter ukloniv protestante načinila mir. — U Akvili u Napuljskoj obsudjen je na 17 godinah robije na galijah župnik iz Abate-Mozzo, don Rocco Sabbatini, jer je tobože bunio proti vladi i sakrivao brigante. U Napulju biesne radikalci proti duhovnikom štrcajuć se na nje pogubnom tekućinom. Na ovakov način nakaženo je jur deset svećenikah. — Sv. otac sastavio je sbor bogoslovah pod predsjedničtvom kardinala Caterinia: da od prevratnikah razprostranjene i javnim mnenjem postale bludnje presudjiva. Biskupi su pozvani, da o takovih lažnih načelih izreknu svoj sud.

— „Armonia“ poslà ovih danah sv. otcu opet svotu od 170,000 lirah Petrova novčića i jedan kovčeg dragocjenih darovah, što jih je ona u posljednja dva mjeseca sabrala. S tim mu je poslano i više tisućah posjetnicah, kojimi duhovnici i svjetovnjaci izražuju žalost: što nisu mogli doći na svečanost proglašenja.

— Netjakinja Cavourova grofica Alfieri dala je u sviet izvješće o zadnjih danih svojega ujaka, pak ga je „Armonia“ objavila. Iz njega se vidi, da je Cavour videći svoj sve gorji položaj bio se pobrinuo i za dušu. Svomu sobaru reče on: „Martine! ako je doba, pozovi mi otca Jakova, župnika kod Madonne degli Angeli, obećao mi je, da će mi na koncu života priteći u pomoć.“ Za dva tri dana, videći da mu je blizo konac, dade ga netjakinja dozvati, koj kada dojde upita ona bolestnika: „Otac Giacomo je ovdje, došao ti je u pohode, smie-li doći u nutar?“ On odgovori: „Neka dojde!“ Pater Giacomo zabavio se s njim jedno pol ure, a kad poslie njegova odlazka stupi u sobu Farini, reče mu Cavour: „Pater Giacomo bio je kod mene, moram da se priredim za zadnji put, izpovjedio sam se i dobio odriešenje. Dobri Turinci neka znadu, da umirem kao dobar kršćanin. Ja nisam nikomu ništa zla učinio. Primiti ću presv. otajstvo.“ Tako i bude, otac Jakov donese svetotajstvo uz veliku navalu puka Cavouru, i on ga primi izpravljen na postelji. Poslie sv. pričesti leže opet u postelju, i nikada se više nije izpravio. Na večer dojde opet o. Jakov i podieli mu sv. posljednju pomast. Više od njega nije ni išao; jer je bilo vidjeti, da će skoro izdahnuti. Pokojnik bijaše uviek sviestan i reče o. Jakovu: „Ja sam znao za sigurno, da ćeš mi ti pomoći;“ a malo zatim okrene se k njemu veleć: „Frate, Frate, libera chiesa in libero stato!“ To bijahu zadnje rieči, što jih izusti Cavour. Pade u nesviest i za kratkom borbom nestade ga.

Iz Francezke. „Patrie“ pripovieda jednu liepu pripovjedčicu, koja zaslužuje, da se dalje čuje. Dvoje pozakonjene čeljadi, muž i žena iz težačkoga staleža razbole se te oblegnu: muž bio s visoka pao, a žena od kronične bolesti. Djeca neimadu ništa pod nebom, da si smire ljutu glad. Maleno djevojče išlo u školu, ali onaj dan ostalo doma, da roditeljem podade hladne vode. Ogladnila sirota, glad muči, a nezna, što bi i kamo bi? Domisli se na koncu: e, naše sestrice uče nas u školi, da se u nevolji valja pomoliti dragomu Bogu — to ću ja i učiniti Hajde da mu napišem liepo pismo, kako mi je ono jedan put mati naložila da pišem kumici; pero je tu a papira još imade. Reče, nepореče. Nevinče napiše pismo, ali dakako sa samimi packami; nu za to neima ništa. U pismu prosi ona dragoga Boga roditeljem za zdravje, a sebi i braći za komadić kruha. Gotovo pismo odnese skokom k sv. Roku, pak opaziv ondje škrabicu, pomisli, da je to poštarska listovnica za pisma iduća na Boga, približi se, da urine u nutar pismo; ali se prije obazre, nevidi-li ju tkogod. Njeka ugledna gospoja polazeći baš iz crkve opazi djevojčicu, gdje kraj škrabice plaho gleda, ter sluteći da nješto namjerava, upita ju: što bi rada? Diete iz nenada zatečeno i prestrašeno udari u plač te stane pripoviedati gospoji svoju biedu, pa kako evo šalje Bogu u nebo pismo za polakšicu. Dobra gospoja utješi ju, uzme od nje pismo obećavajuć: da će ga ona sama već na svoje mjesto poslati. „Ali,“ primjeti ona smijućke, „jesi-li napisala kakov naslov, kamo ti ima doći odgovor?“ „Nisam“ odgovori mala, „čula sam, da dragi Bog sve znade.“ „Dobro, istinu si čula moja draga; ali onaj, komu Bog naloži, da ti piše odgovor, nezna morda to tako dobro kano on.“ Na to kaže mala, gdje joj je i kako stan, pak odleti sasma vesela doma. Sutradan ustavši najde pred kućnima vratima velik koš pun oprave mužke, ženske i djetinje, rubenine, sladora i novca, sve u liepu redu, a na tom gore napisano na komadu papira: Odgovor od dobroga Boga. Njekoliko urah kašnje dojde k bolestnikom i liečnik. — Tako ako pismo i nije došlo do neba, došlo je vendar u ruku Božjemu angjelu.

Iz Pariza. Tobi-Haum, maronitski nadbiskup iz Bajruta, došao je u novije vrieme u Pariz. Imao je više audiencijah kod cara, carice i g. Thouvenella, a u St. Cloudu predao mu je car, koj ga je i inače vrlo odlikovao, križ počastne legije. Već od 20 godinah brani nadbiskup gorljivo interesse svoga naroda kod pašah i europejskih dvorovah. I njegovo sadanje boravljenje u Parizu, ima političnо-narodni značaj. Od ovud poći će u Austriju, odkale opet će se vratiti u Pariz.

* Glavna skupština kat. njemačkih družtvah u Akvisgranu (Aachenu) izabrà si dne 8. t. m. za predsjednika grofa Brandisa, komu budu dodani za prvoga namjestnika Phillipps, za drugoga tamošnji gradski načelnik Contzen.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 39. U ČETVRTAK 25. RUJNA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu

Nastavak mozganicah za naše vrieme.

„Quaecunque sunt vera, quaecunque pudica, quaecunque justa, quaecunque sancta, quaecunque amabilia, quaecunque bonae famae, si qua virtus, si qua laus disciplinae, haec cogitate.“

Philip. 4, 11.

Pročitav u br. 33. i 34. ovogodišnjega Katoličkoga lista „Mozganice za naše vrieme,“ počeh i ja mozgati, te nemogu odoliti srdcu, da te moje mozganice kao nastavak prvašnjih nepriobćim svietu.

Govori se, da su pravila mozganja obća, za sve ljude ista; nu ja bih dvojio o tom. Kad je Descartes izustio svoj glasoviti: „cogito, ergo sum“ — to bi bio čovjek pomislio, da neće nitko tomu protusloviti dok je svieta i vieka; pa je ipak mnogo kasnije pisao njemački filozof Fichte u svojoj Wissenschaftslehre: „Es giebt überhaupt nichts, als Träume von Träumen und Bilder von Bildern. Ich selbst bin nichts, bin Traum vom Traume und Bild vom Bilde.“ — Ako se tako razlučno može mozgati, kad se počimlje, što no je rieč „ab ovo“ — a kamo više može biti različno mozganje i njegov posljedak, kad počmemo od vrhovnoga načela, koga smo si ili sami, ili koga su nam drugi svojevoljno stavili kao axiom? Tko stavi za vrhovno načelo svoga mozganja, da je Muhamed bio prorok i da je koran Božje slovo, taj će svojim mozganjem sasvim drugo polučiti, nego-li onaj, koj smatra Muhameda za zanešena varalicu ili prevarenca. Još je moj pokojni profesor u bogoslovju običavao reći: „Nos convenimus in conceptibus, sed tantum non in verbis. Nonne Vestra Dominatio sub forma secunda intelligit id, quod nos sub quinta?“ t. j. prozaički rečeno, kod mozganja i uporave njegove zavisi mnogo od toga: kakov smisao čovjek podmiće izrazom.

Poslie ovih opazkah glede mozganja u obće prelazim da ih uporavim na mozganice g. — *n* —

G. — *n* — veli u mozganicah, da kako je njegda na vrtu gethsemanskom četa razbojnički po noći navalila na Isusa, tako da i danas navaljuju na njega u njegovoj crkvi neprijatelji, t. j. raziravatelji krive prosvjete. Vriedno je ovdje napomenuti rieči, koje je naš uzoriti g. stožernik naveo u okružnici o konkordatu, rieči one zlatne, koje bi morao svaki duhovnik duboko urezati si u srdce: da treba da se konkordatom tako služimo, da sviet uvidi, da ga uporavljamo na korist vjere a ne na korist svoju. Tako bi ja želio, da nam svagdje bude vjera glavno, a da je nemiešamo svagdje s crkvom. Istina vjera se nemože pomisliti bez crkve, nu vjera Isusova jest stalna, nepromjenljiva, dočim u crkvi imade disciplinarnih zakonah, koji nisu nepromjenljivi, ko što to dokazuje čitav traktat sabora tridentinskoga „De reformatione.“ Pod vjerom pako Kristovom nerazumievam ja samo dogmatiku, već izim nje čitavi moral kršćanski, t. j. skup svega, što je istinito, pravično, što vodi k razvitku i savršenstvu čovjeka, t. j. kršćanska vjera zahtieva, da sliedimo gori navedene rieči sv. Pavla: „Quaecunque sunt vera etc.“ ili kako se Božanski Spasitelj izrazio u kratko, da se trsimo savršeni biti, kano što je i otac naš nebeski savršen. Uslied ovoga pojma držim ja, istina, za neprijatelje Isusa one, koji navaljuju na njegovu crkvu, ali ne samo takove, već sve, koji ma kojim načinom opiru se istini i pravici te prieče usavršivanje čovječanstva, je-li to sada bio kakov urednik novinah, ili kakov kršćeni vezir, ko što je bio onaj, koj je savjetovao njekomu bosanskomu frančiškanu, da se neka poturče kršćani bosanski, jer će se tako ukloniti progonstvu. S toga se slažem sasvim s riečmi g. — *n* — „Imali bismo se spremati na obranu, čim se s koje god

strane i na kojem god kraju svieta udara na občinu, koje smo i mi uda.“ Ta dà, „s koje god strane i na kojem god kraju svieta,“ da-li to čine odprti ili licemierni neprijatelji, da-li u Talijanskoj ili u Turskoj.

G. — *n* — daje nam takodjer nauk, kako treba da se borimo proti neprijateljem Isusa, te tu veli: „Gospodin zapovjedi Petru, da zatakne mač u korice, a tim za sve viekove dade nauk učenikom, da se on niti njegova crkva neima braniti oružanom silom“ — niže pako kaže, da je oružje za obranu crkve: „krotkost, ljubav, strpljivost, molitva i muka.“

Da je Isus zapovjedio Petru, da stavi mač u korice, to je istina, ali od nikud nije moći izvesti, da je to stavio za pravilo za sve vieke, dapače to tvrditi znamenuje osuditi kršćane i njihove poglavare svih vremenah. Vi dakle glave crkve, vi ss. otci Adrijan II. Inocencio III. i Honorio III., koji ste toli revnovali za vojne križarske, vi niste dobro razumjeli sv. evangjelja, niti ti proslavljeni Aeneas Sylvius inače Pio II., koj si naumio staviti se na čelo kršćanskoj vojski, koja bi bila imala tjerati Turčina iz Europe. Čini se, da je g. — *n* — sam zaboravio, što je gore više kazao, da je naime Isus zapovjedio Petru staviti mač u korice s toga: „jer je mogao razdražiti oružanu četu, ter ona na mjestu posjeći sve učenike.“ Svagdje valja načelo: „moderamen inculpatae tutelae“ i opet ono „minus malum praeferendum majori.“ Ako se na mene krivično navaljuje, tad imam pravo braniti se.

Nadalje g. — *n* — preporuča duhovnikom za bojište propovjedaonicu, izpovjedaonicu i školu. Tu mora svaki odobriti rieči g. spisatelja, ali nam g. — *n* — kasnije provlači obrisač izpod nosa i to takvim načinom, da bi morati reći, da se jako slabo upoznao s domaćom crkvenom povjestnicom; jer govori: „Više bi (duhovnik) takovim trudom uradio za Boga i narod, nego da se čita o njem u novinah, kako je u skupštini ili na kakovu drugom sastanku krasan govor krasno rekao te uzdrmao slušaocem srdca.“ — G. — *n* — rekao je gori više: „Budi svaki na svojoj postaji, kamo te je Bog postavio i tudier vojuj od Boga ti podanim oružjem, duhovnom oblašću.“ — Ali duhovnici katolički stavljeni su kod nas na takovoj postavi, da mogu i u javnih skupštinah braniti istinu, pravicu i vjeru, pa ja to držim ne samo za pravo njihovo, već i za dužnost; jer držim, da mora svaki toliko dobra činiti, koliko mu je moguće. — Šteta, što se ovako dobre misli često tako kasno razture u sviet. Da su mozganice prije 250 godinah ugledale sviet, nebi tebi slavni njegdašnji predstavniče zagrebački Vinkoviću protestanti bili oskubli bradu na saboru, jer si branio proti njim katolicizam; ti tada nebi bio ni išao u sabor, već bi bio sjeo u izpovjedaonicu, pa bi bio čekao, da dodju k tebi na izpovied protestanti, da ih pokatoličiš. Nu istina nikad sasvim prekasno nedodje. Ako nisu mozganice hasnile Vinkoviću, a to mogu hasniti danas gg. biskupom Rauscheru i Litvinoviću. Jamačno kad — ih pročitaju, neće više krasan govor krasno državi, da uzdrmaju srdca slušateljah, pa da se čita o njih u novinah“, već će pobrat svoje stvari, pa otići u školu k djeci, da joj razlože, kako je konkordat neškodljiv.

Jošte nam g. — *n* — preporučuje, da utemeljimo katoličke novine. „Non omnia omnis fert tellus. Naše gore po ladanju imadu željeza, pa po svoj prilici i Kalnik, ali jošte nije nitko iz toga željeza salio pismenah i podigo tiskarne, bez koje nije moći novinah izdavati; s toga smo prisiljeni ovu brigu izručiti gospodi po varoših obitavajućoj.

G. — *n* — veli takodje, da Isus hoće, da njemu za volju gutnemo i mi koju kap iz čaše muke njegove. Neka bude g. — *n* — uvjeren, da će nas i onda naći na svom mjestu, kada bude trebalo katolicizam braniti i trpiti za njega. I mi scienimo za dužnost držati se onih riečih Seneke: „A natura assignatum locum servato. Quaeris: quis hic sit locus? Viri.“ Katolički smo svećenici, pa ćemo znati i boriti se za katolicizam pravi, za katolicizam onakov, kakov je našega sv. otca, koj je — kako se piše — zabranio arbanaskim katolikom vojevati za Turčina proti kršćanskoj braći. Nu imade dan današnji katolicizma, o kojem prijašnji katolici nisu ništa znali, koj bi rado na korist Turakah iztriebiti kršćane, kakov se pojavlja u „Donau Zeitungu“ „Stimmen aus Tyrol“ itd. od takvoga katolicizma nam se gnjusi. Često se pod izlikom revnosti sakriva najveća udobnost, pod gorljivostju za vjerom nehajstvo, pod izlikom nehajstva za slavom najveća težnja za njom. Nije danas kod nas požrtvovanje dogmatiku učiti i braniti, a pod izlikom, da je naša dužnost držati se passivno i u ništa se nemiešati, može čovjek ne samo umaknuti se trudu i nepovoljnostim, već se i mnogim mogućim dopasti. Mi do takovoga junaka, koj čeka neprijatelja na takovom bojištu, na kojem zna, da ga neće biti, mnogo nedržimo; već se klanjamo pred onim, koj se drži riečih gori navedenih sv. Pavla, koj odabra za geslo rieči pjesnika:

Phalaris licet
Imperet et admoto dictet perjuria tauro,
Summum crede nefas vitam præferre pudori
Et propter vitam ipsius perdere causas.

Da se nebi mislilo, da težim za slavom, to ću sliediti čedan primjer g. — *n* — te se po njegovu podpisati.

— *š* —

Iz sadanjega života protestantske crkve u Njemačkoj.

(Dalje.)

Pri ustroju evangeličkoga crkvenoga saveza u Wittenbergu godine 1848. izjavi podosta velik broj glasovitih bogoslovah prvi put: „Mi stojimo u svojoj vjeri na temelju reformatorske vjeroizpoviedi.“ Ova vrlo razpružljiva i nikoga na ništa neobvezujuća izreka od onoga je vremena vrlo obljubljena. — Poslie toga izjavljeno je g. 1853. na jednoj skupštini u Berlinu: da augsburžka vjeroizpovied ima služiti za pravilo i izraz ukupne vjere i nauka. To je bio najveći polet u dosadanjem naporu, da se podlože jednoj formuli. Vrlo mudro baš nije bilo ni to, već sbog toga, što su prisutnici dobro znali: da niti medju njimi niti u čitavoj Njemačkoj neima ni jednoga bogoslova, koj bi za istinu pristajao na sve članke augsburžke vjeroizpoviedi. Kako su se tom izjavom namjeravali obvezati u stvarih vjere se tičućih, pokazaše malo za tim pojedini članovi one skupštine (n. p. Schenkel) svojimi, vjeroizpovjedi od god. 1530. nakomice protivnimi spisi.

Ondje, gdje unija postoji po pravu, već je bez toga tako pao ugled simboličnih knjigah, da mu neima lieka. Nedavna na crkvenih saborih i pastorskih skupštinah jedni rekoše: da barem u Pruskoj, ako ne više, a to 10. članak o zadnjoj večeri smie svatko uzeti po volji u jednom od tri smisla: ili u lutherskom, ili u kalvinskom ili u unitarskom, a drugi opet primjetiše: da neznadu, zašto se nebi smio uzeti u kakovu četvrtom ili petom smislu. (Deutsche Zeitschrift 1854, str. 200.) Svi skupa složiše se u tom, da se neda tajiti, da su formulom zaredbe (ordinacije), kakova u Pruskoj (takodjer u Saksonskoj i Hannoveranskoj) po zakonu obstoji, mnogi primorani lagati; to se neda obraniti, već samo žaliti. Nu po svem tom može se čovjek tim utješiti, što se je množina njih tim načinom jur slagala i još sada laže, i što se laž mora trpiti, jer bi se u puku neobhodno morala zametnuti smutnja, kad bi se strogo išlo na obvezanost. (Bruns Repertorium. VIII, 131.)

Da se naime obvezanost uzme sbilja kano strogo obvezujuća i polag toga se postupa: to bi se duhovnički stalež morao odreći znanstvena bogoslovnoga naobraženja i samo bi se na to stegnuti valjalo: da se pripravnici u zavodih, koji bi bili jednaki englezkim dissenterskim akademijam, samo uvježbaju. Ni jedan bogoslov nemože a i neće se više pravom voljom držati svega nauka u augsburžkoj vjeroizpoviedi i formulah za slogu ustanovljenih. Ako još komu za što i rabe njekadanja pravila vjere, to je samo poglavito za prepirku. Svatko pristavlja mjerilo simboličnih knjigah na onaj članak, koj baš kano neskladan hoće da iznese na zao glas; a svatko opet uslobadja se sa svoje strane da od toga pravila za nauk odstupi. Nitko nemože opet obavljajući javnu učiteljsku službu da se opre čitavoj brzici novije exegeze, pak ako se sve n. p. erlanžki učitelji zaklinju, da nijednu izreku biblije netumače drugačije, nego kako stoji u simboličnih knjigah, to ipak svjedoči „Schriftbeweis“ professora Hofmana, na kojega se sada sa svih stranah tuže, da je kvaritelj čistoga Lutherova nauka o zadovoljštini i opravdanju — već ova sama knjiga svjedoči, da se dan današnji niti velike niti malene muhe nezapliću u paučinu takove obvezanosti.

U tom se svi slažu, da je glavni nauk svih vjeroizpoviednih knjigah nauk ob opravdanju; da je u ovoj dogmi stožer i najjezgrovitiji izraz protestantskoj opreci proti katoličkoj sistemi. Njega „priznaje reformacija za svoje sredotočje, svoj najplemenitiji amanet, svoj pravi život; on je to: da s njim evangelično na evangjelju osnovano kršćanstvo stoji ili pada.“ (Kling u Herzogs Encyklopädie XII, 582.) N i t k o nerazumie ništa od kršćanstva, koj o v o g a n a u k a nije razgovetno i živo shvatio, ter od njega nije oduševljen. Ovaj pako nauk jest u rimskoj crkvi u najdubljoj jezgri pokvaren — kaže F. W. Krummacher (u Halle'schen Volksblatte 1853, str. 203). Slažuć se s tim piše Hengstenbergov list: U svakoj propoviedi mora da naš stieg, naše jedino geslo barem jedan put izide na vidik (Evang. K. Z. Bd. 48, 415, 16.). Nauk o opravdanju jest neumorna smrt, koja katolikom glodje kosti. (Zeitschrift für Protest. Bd. 26, str. 119); on je ujedno pravilom, polag kojega se čitavo sv. pismo tumačiti, svaka nejasnija izreka razjasniti mora. (Isti Bd. 29. str. 134).

Da tkogod sada rekne komu od vjerozakonskih članovah njemačke crkve, koja se poglavito porad ovoga nauka zove evangeličnom: Ovaj je nauk sada od znanstvenoga bogoslovja u Njemačkoj zabačen; težko da je samo jedan znamenit bogoslov, koj bi se za dogmu reformatorah i simboličnih knjigah (osebice za formule sloge, konkordije), pravom voljom pristajuć uz razgovetne posljedke zauzeo, — to bi sigurno pobudio u njem žaobu i posmieh. Pak je vendar tako. Već Tholukov „Literarischer Anzeiger“ moli za pozor: kako se nečuvenom lahkoumnošću s člankom justi-

fikacije postupa (Jahrg. 1848., str. 248.) tako, da se upravo ono, što je od reformatorah (na Osiandra itd.) zabačeno, sada izdaje kao pravi nauk. Za tim dokazao je Schneckenburger (Vergleichende Darstellung des lutherischen und reformirten Lehrbegriffs. Herausgegeben v. Güder 1855. II, 38—45.), da noviji lutheranski bogoslovi svi skupa nauk Lutherov i simboličnih knjigah taje, svi skupa glavni članak ob uračunanom opravdanju oli na prječac ostavljaju oli ga opet obraćaju u protivno onomu, što njim namjeravahu reformatori. Morda je samo jedan jedini bogoslovni spisatelj sadanjega vremena, koj je stari lutheranski nauk vjerno opisao, a to je Petri. (Schneckenburger je po svem tom, što u obće lutheranski nauk i lutheranske bogoslove pravo sudi, baš tim zaišao krivim putem: što reformircem pripisuje protivni nauk, dočim izazivlje njekoje bogoslove ove sljedbe, koji su baš od vladajućega nauka odstupili, ter s njimi postupa kano sa zastupnici crkvenoga nauka). Od Schneckenburgove smrti postalo je protuslovje medju dogmatičnimi i exegetičnimi izvodi bogoslovah i medju obćenitim opozivanjem na „vjeroizpovied,“ „čisti nauk,“ članak, o kojem visi „obstanak i pad crkve“ sve to veće. — Prije njekoliko godinah izjavio se je takodjer Kahnis: da on od ljudih idućih smjerom unionističnoga bogoslovja (Nitzsch, Lange, Müller itd.) nepozna ni jednoga bogoslova, koj bi stajao na podlozi opravdanja po vjeri. (Die Lehre vom heil. Geiste. Halle 1847. str. 82) Kahnis bi samo još za volju pravednosti bio morao priznati prvo: da su lutheranski bogoslovi Martensen, Hofman, Sartorius i drugi upravo takovi; drugo: da je on sam prije bio takov.

Da me nitko neokrivi pretjeranošću, moram izbrojiti imena stranom još živih, stranom pokojnih ali ipak k najnovijemu bogoslovnomu razvitku spadajućih bogoslovah, koji se protestantskoga nauka ob opravdanju, kako je izražen u formulah konkordije i u heidelberžkom katekizmu i do 1760. bio obćenit, odrekoše:

Olshausen, Schleiermacher sa svom svojom školom, Heydenreich, Brandt, Nitzsch, Ullmann, Neander, Sartorius, Bähr, Schenkel, Martensen, Nägelsbach, J. T. Beck, Köllner, Schöberlein, Gerock, Hundeshagen, Richard Rothe, J. P. Lange, Ebrard, von Hofman, Julius Müller, Lipsius, Beneke, Ronnecke, Sack, Dorner, Köstlin, Baumgarten, Düsterdick, Kurtzer, Ackermann, Krehl, Schmid, Weizsäcker, Kalchreuter, Krahner, Gess, Stier, Grüneisen, Hagenbach, de Wette [1]). Ovaj imenik, da se bolje protraži, mogao bi se za sigurno znatno produžiti. Ali u njem su bez dvojbe najdarovitiji muževi, najtočniji iztraživaoci biblije, oni, kojim se najviše ima zahvaliti, što se je ovako uzvisilo vjerujuće bogoslovje. Za imenovanimi mogli bi se za sigurno poredati mnogi drugi, da nisu voljeli u ovoj stvari zadovoljiti se samo starinskimi frazami ob opravdanju po vjeri itd. ter se svakomu potanjemu tumačenju ili razglabanju dogme ukloniti.

Navada je to od njekoga vremena, priznavati materialni princip reformacije, a uz to se frazami igrati upravo kano titrami, ter sa svečanimi riečmi ob opravdanju po vjeri spajati oli nikakove stalne pojmove, oli opet svašta toga posvema različita. „Što to pomaže, veli jedan bogoslov, evangeličkomu kršćantsvu, ako ono izpovieda: da se vjerom postaje opravdanim i spašenim, a samo se još nije složilo, u što se sve za spas ima vjerovati!“ [1]) Živ je svjedok tomu Schenkel, koj svakom prilikom reformatorski nauk ob opravdanju kao takov, koj se nemože držati, zabacuje, poslie pako kano koj iz propovjedničke čete umie govoriti o velikom materijalnom principu protestantizma. Tako znamenuje polag Bunzena opravdanje po samoj vjeri iz semitičnoga jezika u jafetični prevedeno: načelo ćudoredne samoodgovornosti (Hippolytus, I, 339.). Nedavna je opet Rossmann u svojem djelu: „Betrachtungen über das Zeitalter der Reformation“ pronašao, da je čitava po sadanjem ukusu država osnovana na evangeličkom načelu ob opravdanju po vjeri.

To je bez dvojbe jedan od najdivnijih i najzamašnijih dogodjajah u novijoj poviesti vjerozakona: da je nauk, koj bi tako rekuć imao biti temeljem čitavoj sgradi protestantskoga nauka, sa znanstvenoga obzira tako podpuno propao. Do duše još uviek stoji onaj prigovor, što ga bogoslovi jedan drugomu hoteći mu dokazati, da uči krivi nauk, običavaju spočitati: da je od „evangjelja“, od čistoga nauka ob opravdanju, odstupio. Čim je pako koj primoran, da se znanstvenom razpravom izjavi o dogmi, a obćenite mu fraze nisu dostatne, izide tudier na vidjelo nauk, o kojem bi reformatori i njihovi pravi nasljednici bili

[1]) Ali takodjer isti bogoslovi, koji su u naše vrieme na glasu kano najbolji lutherovci, nemogu izmaći prigovoru: da su od lutheranskoga nauka ob opravdanju odstupili, tukov je Kliefoth (vidi Zeitschrift für luth. Theol. 1850. str. 84.); Thomasius, Harless i najmladji Preger; (vidi Klifoth's kirchl. Zeitschrift 1858. str. 404.) Guericke, koj si stečo nad sve tu slavu, da se drži najčišćega luth. pravoslavja u svojoj simbolici (2. Aufl. 1846., str. 365.), kako mu je dokazano u Tholuckovu „Theol. Anzeiger-u,“ 1848 str. 232 i slj. oborio je svojim opisom opravdajuće vjere baš glavnu pomisao Luthera i reformacije.

[1]) Löwe u Göttinger Monatschrift für Theol. und Kirche 1851., str. 336. Takodjer Hase u svom: Die Enwicklung des Protestantismus, 1855. str. 19, veli očito, da ima protuslovje medju sada razprostrtim pojmom opravdanja po vjeri i pravovjernim naukom.

rekli, da je papističan ili arminianski. Imenito exegetično bogoslovje otelo je mah u Njemačkoj, a glasovitiji bogoslovi moradu ipak nastojati, da sačuvaju svoj dobar glas, tako da sada više ovo bogoslovje nije moguće prikopčiti k tumačenju 16. i 17. vieka. Nije njih malo od exegetah novijih, koji, vidi jim se, prihvatiše se radnje s tvrdom odlukom: da nauk reformatorah dokažu iz sv. pisma, ali — neide pak neide. Tim je medjuto izrečena smrtna osuda svakoj valjanosti vjeroizpovjednih knjigah i svakomu trudu: uvesti staro protestantsko pravoslavje t. j. simboličnim knjigam odgovarajući nauk i pomisli. Pače sam nazivak „evangeličan“ neima sada više pravoga smisla; jer upravo ono, što se je za reformacije tom riečju označivalo, to bijaše nauk ob imputaciji i njezinih dosljedcih.

Što sve nije kušano, poduzeto bilo, da se samo ovaj jedan „članak stojeće i padajuće crkve“ uzdrži i preporuči. Njemu za volju proglašena je poslanica Jakovljeva slamnatom poslanicom, bila je primljena u augsburžku vjeroizpovied pred carem i carstvom očita laž: da se taj nauk nalazi jur u Augustina, i kad ju Melanchthon od srama izpustio iz izdanja vjeroizpoviedi, umetnuta je opet u nju god. 1576. nemareć za žestoke prigovore vlastitih bogoslovah.

Ovomu nauku za volju prevede proračunanom nevjernošću Luther sv. pismo na mnogih mjestih krivo, osobito Pavlove poslanice, te u praizvorni tekst umetnu krive tudje, od samoga reformatora na podporu svojoj obljubljenoj dogmi izumljene izreke.

Nadalje, da se ovaj članak, kojemu u svoj crkvenoj starini neima traga, može utvrditi, zabačena je svakolika crkvena tradicija, a dogmatičnomu svjedočanstvu crkve svih viekovah zanijekana valjanost. „To, reče Julio Müller, mora se očito potvrditi nepristranom povjestnom iztragom, što je reformacija samoj sebi sakrivala, naime: da ne samo crkveno bogoslovje srednjega vieka, nego takodjer patristično bogoslovje četvrtoga, petoga, šestoga vieka u većini prepornih pitanjah medju katolicizmom i protestantizmom više stoji na strani prvoga nego drugoga. (Deut. Zeitschrift 1854., Juli str. 214.)

Ako Müller misli, da je reformacija sama sebi sakrila važnu tu istinu: da njezin nauk stoji u protuslovju s prvimi kršćanskimi viekovi, to je ta misao samo djelomice istinita; puku, svjetovnjakom dakako trudilo se je da bude brižno sakriveno, ali u užjem krugu govorilo se je o tom dosta javno. Melanchthon priznade sam u svojih pismih na Brenza, da ono, što je on njemačkim protestantom pustio da uztvrde u augsburžkoj vjeroizpoviedi, nije istina. Luther se je po više putah, kako se neda tajiti, sam izjavio: da je njegov nauk posve drugi nego onaj najstarije crkve, i da on sbog toga otce kano svjedoke za stari crkveni nauk prezire. Napor njegov, da stare sabore što je moguće dublje ponizi i učini je mrzke pred očima puka, bio je potekao iz istoga osvjedočenja. Tako i Kalvin priznade, da se o novom nauku opravdanja u tradiciji i u otacah nemože ništa naći. Pa kada svi bogoslovi i propovjednici iz Rostocka u jednom pismu na propovjednike gradovah Bukovca (Lübecka), Hamburga i Lüneburga očitovaše ovako: U člancih o slobodnoj volji, o milosti i opravdanju slaže se nauk pravovjerne starine podpuno s naukom katoličkih bogoslovah, — to se vidi, da se bogoslovi u toj točki nisu ni malo varali ili bili zaslieplјeni. (vidi Bertram's Evangel. Lüneburg. Beil. str. 271.) Oni primjetiše, da su samo njekoje riedke izreke u spisih Augustina i Prospera (o neodoljivu djelovanju milosti) od ovoga katoličkoga i starinske crkve suglasja iznimka. Pred svietom dakako da se je govorilo drugačije.

Ove stvari moradu se spomenuti porad onih, koji su po prilici onakova kano Stahl mnenja: da je upisana pravednost otajstvo sačinjavajuće jezgru kršćanskoga vjerozakona i obilje božanskoga svjetla, pak da je tekar po reformaciji ovo obilje božanskoga svjetla u duhu čovjeka izišlo [1]; porad onih ljudih, koji s njimi skupa žele lutheranskoj crkvi dati uzvišenu prednost katoličanstva u nauku, onoga katoličanstva, koje, kako on veli, uviek kao Bogom utemeljen nauk i red obstoji, koje ima biti vezom kršćanstva po svih mjestih

[1]) Hengstenberg's K. Z. 1853., str. 324, 325. Bogoslovi našega vremena običavaju se čuvati ovoga izraza: „upisana (imputirana) pravednost“ (za razliku od prave, s nutra djelujuće pravednosti). Tu se samo govori uviek o pravednosti vjere, opravdanju po vjeri. Ali ovakova rieč s ovakovim pojmom z'o zvoni u ustijuh protestanta tim više, jer baš katolička crkva uči, da čovjek za sbilja i naročito po (u ljubavi djelujućoj) vjeri pred Bogom postaje pravedan, dočim polag stare protestanske sisteme ne vjerom, nego uračunanjom zaslugah Isusovih biva on pravedan, ili drugimi riečmi, process opravdanja biva tako: da Bog čovjeku muku i obdržavanje zakona Isusova, tako kano da je on sam to sve učinio, uračuna (imputira), a čovjek jednim činom vjere za ovu imputaciju postaje siguran i sviestan si. Po takovu pojmu dalo bi se to izraziti samo u nepravu smislu ovom prisiljenom prispodobom: čovjek postaje pravedan vjerom po prilici na onakov način, kano kad bi tko rekao: vilicom si se nahranio. Od kolike je pako koristi bio nauk o imputaciji tako za pojedinca kako i za ukupnu poviest čitave občine, to se može vidjeti iz sliedećih riečih Vilmarovih: Takodjer u Luthera, uz prkos tolikoj milosti neizmjernoj, što ju je dobio, ima grieh, a grieh se nikada neizpričava. Ali mi nevidimo na njem grieha, nego griešniku uračunanu pravednost vjerom u Isusa Krista jedinoga odkupitelja, čujemo u svem, što je on govorio, svuda ovu uračunanu pravednost, te vas njegov zemaljski život i sve, što se je na njem pokazalo, mora se samo po tom suditi. Oduzmemo-li ovu uračunanu pravednost te nećemo-li da nju vidimo, to upravo na njem neostaje ništa nego najveći griešnik, a u svih njegovih mislih smušenost, kako je najveći vrtoglavac nemože izmisliti. (Zeitschrift für luth. Theol. 1848. str. 284.)

i po sva vremena, naproti od ljudih izmišljenoj bludnji, koja nikada nije bila obćenita. (Die lutherische Kirche. 1859. str. 452.)

Ja mislim, da se važnost istine, o kojoj je ovdje govor, težko može precieniti. Tudier stoje na jednoj strani Luther, Melanchthon, Calvin, svi njihovi učenici, protestantske vjeroizpovjedne knjige, ukupna lutherska i kalvinska theologija 16. i 17. vieka. Svi oni nadjoše u bibliji nauk, koj mi sbog kratkoće nazivljemo imputacijom, izražen očevidnom razgovetnošću. — Na drugoj strani stoji nova i najnovija theologija, stoji sva znanstvena exegeza novije dobe, pak ona zabacuje nauk, zabacuje reformatorsko tumačenje prepornih izrekah u bibliji, rekši, da je krivo i nestalno. Biblija pako, to jest glavno evangelično načelo, jest u svih temeljnih naucih podpuno razgovetno i samo sebi dostatno. Kako da se sada protumači to temeljno protuslovje? Pak tu se radi o nauku, koj je, kako svatko mora priznati, od neizmjerna upliva u čitav razvoj kršćanske samosviesti i crkvenoga života, o nauku, koj je, baš polag izjave ili priznanja mnogih protestantskih bogoslovah, prije bio izvor zla za nebrojene, počinio u crkvi pustoš, kako nitko prije toga nije ni slutio. Čitava sgrada evangeličkoga bogoslovja imala bi stati na dvama načelima, materijalnom i formalnom: na nauku imputacije i dovoljnosti biblije; ali materijalni je jur kako od exegeze tako od dogmatike zabačen, a za formalni tako, što se tiče dovoljnosti i njezina uvjeta, inspiracije knjigah i od apostolskih učenikah napisanih, nemože se naći niti znak kakova bibličkoga dokaza. Vrieme će — mora doći, kad će se ova istina sa svom njezinom važnošću boljma uzeti u pretres. Na takovo ozbiljno promatranje mora nagnati obćenito izkustvo: da ukidanje racionalizma s propovjedaonice i uvadjanje protestantske vjerujuće propoviedi nije ni malo zadovoljilo očekivanju. Jedno vrieme, veli Baumgarten (Nachtgesichte des Sacharias, 1855, II. 124 i slj.) moglo se je misliti, da je racionalizam kriv, što su crkve puste. Od kada se pako s nova propovieda samo Isus Propetnik, a niti na veliko niti na malo nekaže se osobit plod, to se neka čovjek više nevara i neka si netaji, da propovied crkvenomu životu nije vrstna pomoći. „Nesvjestica sadanje propoviedi, nastavlja on, još je kamo strašnija, nego se to obćenito misli i priznaje; jer tko znade svu njezinu slabоću, nekaže cielu istinu.“ itd.

Delitzsch je ovo Baumgartenovo svjedočanstvo potvrdio priznavajuć, da je jalovost propoviedi žalostna, izkustvom potvrdjena istina. (Evangel. Zeitschrift für Protestantismus, 1858. str. 305.) Sada se počimlju držati iztrage, što bi moglo biti uzrokom toj hudoj istini. Skupština evangeličkoga saveza u Berlinu zabavljaše se mnogo pitanjem: „Što bi valjalo raditi, kad se očito vidi, da se, u prkos tomu, što je propovied navraćena na crkvenu vjeroizpovied, tako malo duhovnoga života opažava u obćinah?“ Professor Krafft, koj je o tom držao govor, spoznao je doista njekoje uzroke zla; on reče dosta razgovetno, da je u nauku simboličnih knjigah jur prije bio začetak „propasti duhovnoga života“ i sbilja ga prouzročio, pak da se netreba čuditi, što on ponovljen u ovo vrieme radja istim plodom. Još razgovetnije potvrdio je to isto dvorski propovjednik Beyschlag iz Karlsruhe, koj odmah za njim prihvati rieč o istoj stvari „pravom nuždnom crkvenom pitanju našega vremena,“ veleć: „da sva nevolja protestantske crkve do sada stoji u jednostranom razvitku vjeroizpoviedi,“ u „mrtvom pravovjerju“ s njegovim naukom ob opravdanju (polag njegovih riečih justitia forensis, dakle baš naročito starinski protestantski nauk.). Iz njega se je posve naravnim načinom izlegao racionalizam; oživljeno ovo pravovjerje, veli on, izvrglo se je u pravu bolest crkvenu, koja veliku hrpu duhovnikah spopada i trapi.

Naravno uz ovo tumačenje toga pojava nepristaju mnogi, nu da je sa samom stvarju tako, u tom se svi slažu; takodjer propovjedničke skupštine, n. p. berlinska 1858, saksonska u Gnadovu 1859, pretresale su istu stvar. Pa kada se tu skoro jedan u Palatinatu (Pfalzu) izlazeći list crkveni pravovjernoga smjera (Evang. Reichsbote, 1859, Neujahrswort) tuži ovako: „Pogleda-li čovjek u pojedine obćine, u kojih se jur više godinah evangjelje na prosto i čisto propovieda, pak vidi, kako su one spodoba trnjem obrasle zemlje, kamenite njive i tvrdo utrvena puta, tada mora priznati silnu potrebu: da se jedan put tako zvano „evangjelje“ ima podvrgnuti reviziji.“

U dosljednu savezu s naukom imputacije stajaše reformatorsko ponjanje četverih posljednjih čovjeka. Stariji lutherski i kalvinski nauk učaše: da svaki čovjek poslie smrti oli namah ide u nebesko blaženstvo, oli opet u pakao. Grieha se riešiti i očistiti mora čovjek svakako; nu to očišćenje tumačili su da biva posve mekanično, poput kakova fizična processa, i to smrću i strunućem tiela, tako da, kako jedan novotar na to veli, samo još ime manjka, da se smrt kao svetotajstvo savršenstva prida drugim dvama. (Fries u Jahrbücher für deutshe Theol. I, 304.) U doba reformacije pak sve do konca prošloga vieka tješio se je puk rado tim naukom, jer od čovjeka netraži se nego vjera i prisvojenje iste, što je posve lahko, pak mu se je liepo vidjelo. Istina je i to, kako jadikuje professor Neumann, da je

prekinućem svakoga saveza medju živimi i mrtvimi protestantski puk bio primoran po gotovu dvojiti o vječnom životu u obće. (Zeitschrift für luther. Theologie, 1852, str. 282.) Od tuda nastade po svuda običaj: da je svatko bio hvaljen kao blažen; od tuda nastadoše škodljivi pogrebni govori, koji su mnogo krivi ćudorednomu i vjerozakonskomu mrtvilu, te razprostrtoj lahkoumnoj mahnitosti: da čovjek s malenim trudom i na prječac ide u nebo. Bogoslovi uvidješe ove zle mahne stare sisteme, pak i sami revni lutherovci nežale da se u toj točki povrate na pojmove reformatorah. Tako se od njekoga vremena priznaje potreba, da se primi nauk o medjutonjem stanju čišćenja, kano n. p. Kern, Fries, Girgensohn i mnogi drugi. S tim spojeno pitanje: bi-li bilo dobro i mudro dopustiti molitvu za pokojne, mora se ostaviti neriešeno; o tom ima svaki propovjednik svoje osebno mnenje ili nikakovo. Što se svjetovnjakom u jednom mjestu preporuča, to se u drugom mjestu strogo kori. Stariji lutherski bogoslovi običavahu dosljedno molitvu za mrtve proglašivati kao posvema nekoristnu. (Klifoth's liturg. Abhandlungen I, 311.) Pruska agenda pako poprimila je molitvu, ali, jer ona, povedši se za anglikanskom liturgikom, o svakom pokojniku tvrdi: da je jur bez dvojbe u podpunu uživanju blaženstva, to je ta molitva postala pustom formulom. Osim toga ima duhovnikah, imenito u Virtemberžkoj, ne malo, koji se drže nauka o preporadjanju svih stvarih kano n. p. prelat Kapff, a nevide u svojoj prostoti, kako se tim starinska protestantska sistema ruši, da kamen na kamenu od nje neostaje.

(Dalje će sliediti.)

Thiers o svjetovnoj papinskoj vladi.

Nedavna pohodio je slavnoga državnika Thiersa odvjetnik Casoni iz Bolonje, mladi spisatelj, koj je svoje pero posvetio crkvi na uhar. U brošuri, koju je Casoni onomadne izdao, kaže, da se je tom prigodom Thiers ovako očitovao: „U Francezkoj nisu samo biskupi, svećenstvo i katolici bez iznimke za papu-kralja, nego i svi prosvietljeni i dobro obaviešćeni ljudi, bez razlike njihovih političkih mnenjah i vjeroizpoviedih, takodjer su za njega. Svi pametni ljudi u Francezkoj . . . primaju i štuju crkvu kano ćudoredno vrli, a povjestno divni učin. Oni primaju i štuju njenu vlast kao dogodjaj, koj ne samo za crkvu, već je i za Europu i cieli sviet neobhodno i političmo potrebit. Svi ljudi, koji shvaćaju, kako je važno i potrebito načelo ugleda, podpuno su uvjereni, da je dan danas jedini temelj, na kom bi se poredak u Europi čvrsto osnovati mogao, svjetovna vlast papinstva, a svi se u tom slažu, da bez nje nijedno priestolje više moguće nije, i da, kad bi ona počela padati, s njom bi nuždno svakoga uspješnoga načela, poredka i ugleda nestalo. Odtud potiče, da svi, koji i ako su katolici ali su u strogom smislu konzervativci, toli duboko počituju ovu divnu uredbu, a vladajućega papu, koj ju tako odvažno brani i uzdržaje, podupiru, koliko samo mogu. To je posliednja nada, što ostaje onim, koji političnoga uvjerenja i vjere imadu. O tom nemože i nesmie Francezka pred svietom sakrivati svoje misli, pa se je očito izjavila za papu-kralja, a neka se znade, da će njene najbolje glave, njeni najbolji gradjani, njeni najodličniji muževi bez razlike stranke, kojoj pripadaju, biti vazda za papu-kralja, oni će toli plemenitu i svetu stvar sa svimi mogućimi sredstvi podupirati i braniti.“

Dopis.

U Petrijancu dne 21. Rujna. — Dočim se s jedne strane u ovo smućeno i smutljivo doba poplavljuje jedom budućnost čovječanstva, to se s druge strane zalievaju jur kličice sreće i blagostanja narodnjega hladnom vodicom, iz kojih nam niče sladko ufanje prostrana razrasta, koj će svojom izvornom ljepotom zasjeniti pristrane težnje inovjeracah i nenašinacah. Koj je taj jed? koje-li su te kličice? koja-li je ta plodonosna vodica? to znade svaki zrelo misleći čitalac našega crkvenoga lista. Jed razuzdane — jer pravoj čast i slava — slobode tako je poplavio čovječanstvo, da nam se na prvi pogled i na prvu misao čini, kao da mu neima protimbe. Jed ovaj razlieva se iz paklenih svojih izvorah s malom iznimkom gotovo po svih spisih devetnaestoga vieka, kojim se naobražena ili bolje nadri-naobražena strana čovječanstva napaja kao sladkim nektarom. „No išlo jim u slast!“ Ali slava Bogu velikomu, što nestiže do klicah budućnosti čovječanstva; što samo izjeda doživjela i onako neplodna stabla i usahnulo lišće; što, velim, nestiže u srdca našemu mladjanomu naraštaju.

To je već stotinu putah napisano, da su kličice sretne budućnosti djeca pučkih učionah, pa se u tom svi pametni ljudi slažu. Ove kličice valja zalievati čistom sv. vjerom Isusovom i natapati jih ljubavi prama Bogu, iskrnjemu, domovini i milomu rodu svomu; pak će iz tih maljušnih kličicah, kao iz zrna gorušičina, izrasti granata stabla, pred kojih zelenilom zastiditi će se plodovi nadriprosvjete. Ali da se do toga dodje, treba tu rada i truda, treba tu podpore. Da je ovo oboje u pučkih učionah gornjo-varaždinskoga kotara uloženo, lahko će se štovani čitalac obsvjedočiti, kad mu nješto o izpitih u tom kotaru držanih uzpišem.

Znam, da se neće nijednomu od štovanih čitalacah suvišne činiti naše priprave za izpite; jer je obsvjedočen o važnosti takova dana. U spomenutih učionah jur su dan prije izpitne sobe cviećem ovite i nabožnimi krasnimi

slikami nakićene bile. Podovi bijahu prostrti ukusnimi sagovi, a na tornju oli prozoru vijaše se školska, a u Petrijancu i trobojna zastava. Pokle bi odpjevana misa sa sazvanjem Duha svetoga, krenulo se po navadi u ukusno i sjajno izkićene školske sgrade, gdje je velečastni g. podjašprišt i učionah kotarski nadziratelj Stjepan Vuković s jedrimi govori izpite otvarao.

Što se tiče napredka djece, to mogu reći, da je bio u obće dobar; a to služi na čast učiteljskomu osoblju. Nije na tih izpitih sjedio, kao što to navadno biva, osamljeni podjašpršt sa župnikom, već je tu bilo do i preko tridesct slušalacah obojega spola samih odličnih licah. To je siguran znak, da je naša susjedna intelligencija shvatila važnost tih zavodah, i da jim je napredak istih na srdcu.

No najvažnija i nezaboravna bijaše kod tih izpitah na Voči, Vinici i u Petriancu prisutnost visokorodjene gospodje grofice Ferdinandine Draškovićeve i njezinoga supruga gosp. grofa Bombelles-a, koji su svakomu izpitu kao pokrovitelji tih župah pribivali. Visoka gospodja grofica prava je ljubežljiva majka dječice ovih triuh župah; jer da što doprinese k marljivosti i k napredku djece, razdieli ona u spomenutih učionah odjeće za djecu obojega spola u vriednosti od 40 for. Doista liepi primjer pokroviteljne brižnosti. Osim toga njezin vriedni suprug gospodin grof Marko Bombelleś potaknut stranom brojem školne mladeži petrianske, stranom njihovim svestranim dobrim napredkom, obreče sve gradivo za povećanje školske sgrade. Za to mu slava i hvala.

Osim ovih visokih dobročiniteljah nije tu manjkalo i drugih darovateljah, kamo mislim dotičnu gospodu župnike i susjednu još njeku gospodu, koji su što srebrnim novcem, što knjižicami vriednu marljivost nagradjivali. Tako je u tih triuh učionah prigodom konačnih izpitah porazdieljeno što odiela, što knjigah, što slikah, što zvonećega novca u vriednosti preko 70 for. Toliko o tih izpitih. Čuo sam pako, jer tamo izpitu nepribivah, da je u Ivancu krasno izpit izpao i da i dotična učiona osim revnoga mjestnoga g. župnika i podjašprišta ima vrla pokrovitelja i darovatelja u osobi pl. g. Šarlaya, pa bila i njemu hvala.

Završujuć ove redke toplo zahvaljujem u ime nadarene mladeži svim darovateljem, te ju u njihovo blago okrilje i nadalje preporučam. Nemogu takodjer propustiti, da nezahvalim u ime svih velečastnomu gospodinu podjašprištu Stjepanu Vukoviću kao kotarskomu školskomu nadziratelju na njegovu trudu i otčinskoj strpljivosti, koj je mnogo k tomu svemu doprineo; i na njegovih jedrih i u srdce dospjevajućih govorih, u kojih nam je koli važnost tih zavodah predočio, toli djecu na djetinju pripravnost ganuo.

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apost. veličanstvo dostojalo je previšnjom odlukom od 2. Rujna t. g. privoliti, da se na djakovačkom kaptolu postupno pomaknu: kanonik pojac Mato Mihaljević na smrću kanonika Janka Rastovića izpražnjeno mjesto kanonika štioca; kanonik čuvar Adam Sukić na mjesto kanonika pojca; arcidjakon stolni Gašpar Radić na mjesto kanonika čuvara; kanonik meštar stariji Jerolim Andrić na mjesto stolnoga arcidjakona; — a zajedno je podarcidjakona i župnika djakovačkoga Antuna Zviršica za kanonika meštra starijega naimenovati blagoizvolilo.

— Uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup izvolio je g. Franju Kurreša, dosadanjega župnika gradačkoga, naimenovati arkivarom duhov. stolice, a tim izpražnjeno mjesto župnika u Gradcu podieliti g. Mii Smetišku, dosadanjem propovjedniku i kateketi u zavodu milosrdnih sestarah te professoru gimnazijalnih razredah u sjemeništu zagrebačkom.

— Prečastni prvostolni kaptol zagrebački izabra za prebendara prvostolne crkve zagrebačke gosp. Josipa Šveca, do sadanjega kapelana sisačkoga.

Iz Kočinčine. „Monde-u" stiže pismo ob ustanku dignutu u Tunkingu proti caru Tu-Ducu države Hue iz Saiguna (od 26. Svibnja): Suparnik za Tunking, koga ide hvala, što je Tu-Duc tako blag prama Francuzom, jest kršćanin, mlad čovjek od 25 godinah, a potomak je kraljevskoga doma Le. S njim se je upoznalo više Europejacah u Kitaju, kamo je prije njekoliko godinah prebjegao; jer je na njegovu glavu razglašena ciena. Hvale ga vrlo. Jur su mu tri pokrajine u vlasti, a imade vojske 25—30,000. U vojsci drži on strog red, pljenitba i srećkanje zabranjeno je, pače ženske zla glasa, koje bi pošle za vojskom, kazne se strogo. Svuda uvadja on katoličku vjeru i službu. Tu-Duc radi sada o tom, da se sklopi ugovor, ali dopisnik „Monde-a" veli na to: da je to samo varka; jer on po svoj prilici misli za toga sakupiti sile, te se baciti na Tunking. Svakako bi valjalo, da Francezka nedade suparnika krvožednoj dinastiji, svojemu ljutomu neprijatelju.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Postali su župnici:

G. Ferdinand Mikelini u Maria-Gorici, bivši tamo upravljatelj.

„ Ivo Kovačević, kapelan požežki, u Dubočcu.

„ Friderik Matić, posadni kapelan u Petrovaradinu, u Goli.

„ Josip Kraljević, upravljatelj u Svinjaru, tamo.

Namješćeni su:

G. Mio Filetić, mladomisnik, za kateketu učionah u samostanu milosrdnih sestarah u Zagrebu.

„ Ivan Tkalčić, mladomisnik, za kapelana u Sisak.

Njekim listom dodan je predplatni poziv na učiteljski koledar **„Zoru."**

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 40. U ČETVRTAK 2. LISTOPADA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Promozgane mozganice za naše vrieme.

Hajde dakle da se promozgaju mozganice! Dobrom namjerom, nesmierajući da ikoga na svietu uvriedim, osim ako bi koga uvriedila sama istina, napisah za naš crkveni list po drugi put članak s naslovom: „Mozganice za naše vrieme." — Njeke otih mojih mozganicah prošle u glavu g. — ž — uzbuniše mu, kako je vidjeti, krv i mozag, pak mi nije ni za čudo, što me mlati onakovimi protumozganicami. Da nebudem u istom članku na strani 267. napisao onu primjetbu: „Više bi takovim trudom uradio za Boga i narod, nego da se čita o njem u novinah, kako je u skupštini ili na kakovu drugom sastanku krasan govor krasno rekao te uzdrmao slušaocem srdca" — mozganice bile bi se razlegle i legle bez svake jeke. Nu porad ove izreke našao mi se protivnik, koj bi već samim imenom i velika pravdaša mogao natjerati u strah. G. — ž — (kojega, da pišuć neimam neprilike s pauzami i s onim rožčićem na slovu, zovem protivnikom) drži ovu izreku za čvor čitavoga članka, za svrhu, kamo sve rieči smieraju. Svaki štioc mogao je suditi, da je ona izreka primjetba, kako sbilja i nije drugo, što ću na svom mjestu i dokazati. Sad mi ga je sliediti njegovim sliedom ili bolje skokom.

Ja se posvema slažem s g. protivnikom u onom, što reče o mozganju u obće. Ta očita je istina: kakov kalup, takova iz njega prilika, ma se slievala od zlata ili olova; kakovo brdo, takove tkanine; kakov mozag, takove mozganice, kakovo načelo, takovo dočelo. Tko si je po svojoj ili tudjoj krivnji uglavio krivo načelo, pak po njem mudruje, mozga, snuje, vas mu je osnutak kriv, naopak. Pače ja bih rekao i više: da se naime i na pravom načelu može osnovati kriv osnutak, kad tko neima zdrava mozga ili srdca. Sve sljedbe izvrgnute iz Isusove crkve dokazivale su, a dokazuju i sada još iz istoga jednoga sv. pisma, da je njihov kriv nauk prava istina. Sve je dakle sama gola istina, što g. protivnik reče o mudracu Fichteu i Muhamedu: a istina je na koncu i ono, što primjerom o sebi i svom učitelju dokazuje, da se pojmovi mogu slagati, dočim se rieči nesudaraju. Radi se o mojih mozganicah, s kojimi se g. protivnik neslaže; radi se o njegovih protumozganicah, s kojimi se opet ja neslažem; protivna su dakle i načela, s kojih su jedne i druge potekle. Čije je načelo pravo? Neka se izrekne sud po mozganicah.

Na theoriju g. protivnika razavitu o pojmu crkve, premda gdje neima prigovora, nebi trebalo ni odgovora, moram ipak primjetiti dvie tri rieči. Težko je to razumjeti, što znače slovom izražene mozganice, kamo-li smieraju, kada su glavne mozganice pričuvane u glavi. Ja, premda mislim, da razumiem one izreke o konkordatu, o vjeri naprama crkvi i obratno, o savršenstvu itd., premda mislim, da se i to proteže na onaj tobožnji čvor, nediram upravce u nje pooseb, jer bih pored tolikih pametnih pričuvanicah (reservatio mentalis) lahko mogao promašiti, pak me protivnik mogao opet ošinuti protumozganicami. Medjuto, kad je govor o vjeri i neprijateljih vjere, smiem nješto i o tom reći na svoj račun. Crkva je občina. U toj občini ima vrhovna glava, ima poglavarah i podložnikah, učiteljah i učenikah, pastirah i ovacah: ima u crkvi crkva učeća i crkva slušajuća, ima svećenstvo i puk. U toj občini „magisterium Petro-apostolicum" dobio je od Isusa „depositum fidei," koj imade čuvati vjerno. Tko je taj „magisterium," i što sve spada u „depositum fidei," uči vješto uredjenom sistemom svaki bogoslov prije sv. zaredbe, dakle je učio i moj g. protivnik, a neka nemisli, da nisam učio ja. Neima dvojbe, neprijatelj

je Isusa i crkve svaki, koj neprijateljski udara oli na čuvara Isusova sama, oli samo na njegovu baštinu. Da kakovim klancem u Kalniku prolazi putnik s torbom, pak da iz busije na njega skoči kakov goropadija ter mu oli povikne: nosi glavu, samo daj torbu! oli ga odmah mučke udari po glavi, da se laglje dočepa torbe, to bi svatko pripoviedajuć taj slučaj rekao: napao u gori na čovjeka lupež. Nitko nebi rekao: napao na torbu njekoga čovjeka lupež, premda je lupežu bilo samo za torbu. S toga ja po takovu smislu neznam, kako bi se crkva dala razlučiti od vjere. Nerazumiem opet, zašto g. protivnik ono reče o disciplini crkvenoj. Ja znadem, da je crkvena disciplina promjenljiva, ali neznadem, zašto to ondje navodi moj g. protivnik. Disciplina je promjenljiva. Nu kada crkva u saboru ili drugačije tvrdom odlukom ustanovi disciplinarni poredak, ter u to ime izdade naredbe, dotle su te naredbe stalne i nepromjenljive, dokle opet crkva, koja je jedina vlastna i nju mienjati, drugačije neodluči. Znam ja i to, da se disciplina češće mienja, nego disciplinarne naredbe. Kada pako tko neimajući ni vlasti ni povlastice i samo s tom zlobnom namjerom, da crkvu obruži i izsmije pred svietom, viče na koju njezinu disciplinarnu naredbu, makar disciplina po sto putah bila promjenljiva, takova čovjeka držim ja za neprijatelja crkve, bio on tko mu drago. — Drugo je opet udarati na samu naredbu, drugo udarati na čovjeka, koj propisanu disciplinu neobdržava. Disciplinarne naredbe katoličke crkve izsmiehivaju novine židovske, protestantske i nazovi-katoličke; pak ja sve urednike takovih novinah već porad toga samo držim za neprijatelje crkve; ali na disciplinu svojih pučanah viče s propovjedaonice i moj g. protivnik, pak ja ga sbog toga zovem prijateljem crkve. Čitajuć ovo g. protivnik, sigurno da mi je upadao u rieči; zato se moram vratiti na promjenljivost discipline. Od tridentinskoga sabora minule su jur ne godine samo, nego i stotine godinah; mnoga glava rodjena one godine, kad je bila obdržavana naša zagrebačka biskupijska skupština, već je sieda legla u grob, pak se je i od tridentinskoga sabora i od naše biskupijske skupštine moglo koješta promieniti u svietu, polag česa bi valjalo promieniti u koje čem i crkvene disciplinarne naredbe. Ali u crkvi ide sve svojim redom i načinom; pak nije-li sve, kako bi trebalo da bude, ima i to svojih pravednih uzrokah.

Živio moj g. protivnik za ono, što reče, da je neprijatelj Isusa i crkve svaki, koj prieči usavršivanje čovječanstva, bio on kakov urednik novinah, kršten vezir ili kakov god bies.

Sada prelazim na glavni prigovor, to jest prigovor onim mojim riečim: „Gospodin zapovjedi Petru“ itd. sve do — „da se on niti njegova crkva neima braniti oružanom silom.“ Prigovara mi se naime ovako: „Da je Isus zapovjedio Petru, da stavi mač u korice, to je istina; ali od nikuda nije moći izvesti, da je to stavio za pravilo za sve vieke, dapače to tvrditi znamenuje osuditi kršćane i njihove glavare svih vremenah. Vi dakle glave crkve“ itd. — nabraja pape oduševljene za križarske vojne. Neima pravo g. protivnik. On se čudi, na kakov-li sam način ja iz one izreke sv. pisma mogao izvesti onakov — krivi — nauk. Odgovaram mu: na onakov način, na kakov je on po svoj prilici u homiliji puku izveo stotinu naukah za život iz izrekah pročitana nedjeljom evangjelja, od kuda strogi exegete toga svega nebi dali izvoditi, premda je nauk istinit i za život pučanah non plus ultra. Ali nisam ja prejako ni trebao navlačiti one rieči na svoj smisao. Da pako nisam posve ništa navlačio druge izreke: „Svaki bo, koj hvata za mač“ itd. može se obsvjedočiti g. protivnik, ako otvori sv. pismo Skarićevo, Alliolijevo ili drugo koje, gdje se dotična izreka tumači. Nu ostavimo to. Uzmimo, da se onaj nauk nipošto neda izvesti iz one izreke. Govor i prigovor tiče se crkvene obrane. Ja rekoh, da se crkva neima braniti (ovdje je ovaj glagolj u tvornom obliku) oružanom silom, a g. protivnik tvrdi protivno. Tko ima pravo? Da ona theorija u mojem članku o obrani crkve nije prvi put izišla iz moje glave, osvjedočiti se može g. protivnik, ako, što ga molim, pročita u knjizi crkvenoga prava Jos. Porubszkoga na str. 450. st. izd. Cap. V. §. 244. „De jure ecclesiae se defendendi.“ Tudier će naći s ostalim ove rieči: „Media defensionis ecclesiasticae pro natura ejus potestatis spiritualis sunt nisi spiritualia, utpote: preces, lachrymae, objurgationes, patientia, refutationes, repraesentationes, apologiae, allocutiones, quas Pontifex habere solet ad Cardinales in Consistoriis“ etc.; naći će s tim spojen u opazki navod sv. Ivana Zlatousta: „Sacerdotis est tantum arguere, et audacter ac libere admonere; non movere arma, non clypeos usurpare — — sed tantum arguere ac constantiam ostendere. Posteaquam igitur arguisset sacerdos, rex autem non cessisset, — — ibi sacerdos dicit: ego, quod erat mei officii, praestiti, nihil amplius possum, succurre o Deus! sacerdotio, quod conculcatur, leges violantur, fas subvertitur“ etc. Hom. 4. de verbis Isai. Kada se u savezu pročita čitav §. s opazkami, istina biva još očitija. Ovo pravo, dužnost i način obrane pripada osobito svećeniku, ali i svakomu katoliku. Povrh toga molim da pročita u knjizi crkvenoga prava Ivana Kopsza §. 75. „Relatio ecclesiae ad statum.“

Svaki kršćanin katolik počam od pape do djeteta, koje je moj g. protivnik zadnji put okrstio, član je dvojaka družtva: crkve i države, koja družtva imadu različite svrhe i po tom sredstva za doseg one svrhe različita. Različita su sredstva uzdržavanja i obrane. Kano član crkve ima obdržavati zakon Božji i crkveni, kano član države imade vršiti zakon državni. Ako mu državni zakon po krivici prieči obdržavati zakon Božji, valja da se prije pokori Bogu, svoju crkvu i vjeru brani gore izbrojenim oružjem, a nipošto da se za obranu vjere i crkve s oružjem u ruci pobuni proti vladaru, ako je zakonit, ma on bio poganin, Turčin, protestant ili odmetnik katolik, ma izginuli svi do jednoga. Da sam pako ja u onom komadu članka, kojemu protivnik najviše prigovara, govorio o obrani crkve, svećenstva i kršćanskoga puka kano kršćanah proti kriviĉnim zemaljskim vladarom i drugim poglavarom, svjedoče navedene rieči sv. Pavla, branioca crkve Tertulijana, primjer kršćanske čete thebanske pozvane u današnju Švajcarsku pod vojvodom Mavrom na zator kršćanah, pak napokon i sam završaj one polovine članka. G. protivnik, da je hladnokrvno sudio, mogao je to sam opaziti; nu imajuć uviek na pameti onaj čvor, zavede ga srdce, te mjesto da napiše mozganice, napisa strastnice.

Na uztuk mojoj izreci: da se Isus i njegova crkva neima braniti oružanom silom, spominje pape oduševljene za križarske vojne. — Razumjeli su oni nabrojeni crkveni glavari i sv. otci evangjelje, radili po njem i posvema pravo imali, što su kršćane pozivali na oružje na pomoć braći kršćanom na iztoku, te revnovali za križarske vojne. Priznavao sam i ja to uviek, od kada sam prvi put učio poviest. Što se je papa Vrban II. svojski prihvatio velika posla obrane kršćanskoga iztoka, na koj se jur kamo prije spremahu Silvester II. i Grgur VII., to je sigurno bio plemenit i kršćanskom ljubavju zapovjedjen podhvat. Turčin, da već poznatim imenom zovemo onoga neprijatelja, bio je tek nedavna proti svakom pravu i pravici zaokupio sv. zemlju; Turčin bijaše barbar neštujući nikakova medjunarodnoga prava, nikakove ljudske svetinje, kršćanom očit vanjski neprijatelj, vladar u onoj zemlji posve nezakonit, nepravedan i nepriznan posjednik. Proti ovakovu obćenitu neprijatelju da otac kršćanskoga svieta pozove pod oružje kršćane na obranu braće, susjedah i po tom samih sebe, ne samo da je bez straha od Boga i ljudih smio, nego mu je to pače nalagala kršćanska i otčinska ljubav. Sladki govornik Bernardo dihao je sigurno Isusovim duhom, pak on po nalogu Eugena III., svojega njegda učenika, obilazi zapadom pozivljuć kršćane, i vladare i podložnike na vojsku, pa tko bi se usudio i pomisliti, da mu to upiše u grieh? — Ali tim, što je koj papa ili svećenik na obranu krivično zaokupljene zemlje makar i svete na ovršbu medjunarodnoga prava, uslied kojega se vladar koje države može zauzeti za svoje podložnike, zaputjene po poštenu poslu u drugu državu, a tamo oglobljene mučene i ubijane, pozvao vladare ter se na to sakupila vojska i bila boj, nije dokazao g. protivnik, da se je crkva branila oružanom silom. Oni su pape pravo radili još najviše sbog toga, što je papa za onda bio glavar ne samo crkvenoga, već po njeki način i političkoga svieta. Pitam pako g. protivnika: da-li je koj papa dizao oružanu silu proti zakonitom vladaru, tlačitelju crkve u svojoj vlastitoj državi n. p. Henriku IV. Fridriku Barbarossi, Henriku VIII. englezkom. itd? Nije nijedan baš zato, jer su dobro razumievali sv. evangjelje. Proti svakomu pako od njih nisu zanemarili, da se brane oružjem duhovnim. Za čudo mi je, kako mi g. protivnik nije naveo još Pia IX. zavojštena s Piemontom, ministra rata mnsignora Meroda?

Da mi se bude mozag pomutio, te budem rekao: da se kršćanin ili makar kršćanski svećenik kano državljanin neima braniti oružjem fizičnim od neprijatelja, ludo bi bio rekao, pak bi mi se protivnik mogao do sita narugati i proglasiti me po svietu kano kakova neznalicu; ali ovako nedam se. S križarskom vojskom išlo je svećenikah, u boju kod Mohača pala je množina vodjah vojske svećenikah i redovnikah, ban Berislavić, slavni junak, Jurak i Fintić, sisački junaci i tko bi je sve samo naše u boju proti Turkom izbrojio, što budući svećenici vojevahu. Zakon crkveni prepoviedaše svećenikom pod oružjem vojevati kako sada tako i onda, pak su vendar vojevali. Domovini, državi prietijaše porazom i požarom dušmanin, pa gdje bi se našao svećenik junak za boj, vjerniji i ufaniji od svjetovnjaka vojvode, tudier je on vojsku vodio. To bijaše od velika pravila malena iznimka. — Da danas na našu domovinu navali vanjski neprijatelj, ili se u samoj njoj dogodi metež poguban, pak da u sili neima vrstnijega domaćoj vojsci vodje, nego je moj g. protivnik, ja bih u kat. listu napisao liepe mozganice zaklinjuć ga milim i dragim; da zajaše kulaša konja vilovita, trgne mač ter se stavi vojsci na čelo i vodi ju u boj za istinu, pravicu i sve ono liepo, što je u citatu iz posl. sv. Pavla na čelu njegovih protumozganicah. Još bih mu se ja ponudio za Flügeladjutanta, te kad bi me primio, zajašio dorata jogunasta, sjekao pred sobom konjika i konja po polovini i još bi mi demeškinja zadirala u zemlju. Papa i svaki svećenik, ako vidi, da je kršćanin tlačen, a kršćanski vladar jedan, više njih

ili kakov drugi mogućnik može ili je dužan pomoći, ne samo da smie, nego i mora prositi svojim načinom, neka za Boga i za dušu si pomogne. Ja sam onom izrekom: „Imali bismo se spremati na obranu, čim se s koje god strane i na kojem god kraju svieta udara na obćinu, koje smo i mi uda“ — hotio da reknem, a tako se ima i razumjeti sudeć sglobu predjašnih izrekah: da imamo paziti sebe i svoju kuću, nebi-li se i nam kod kuće našao onakov crkveni neprijatelj i udario nam na domaću crkvu onakovim oružjem, kakovim se jur udara drugdje na obćinu, koje smo i mi uda. Po protivnikovu pako sudu morao bi katolik n. p. iz Hrvatske odmah oboružan poletiti u pomoć bratu katoliku na kojem god kraju svieta, čim tko po krivici na njega udari. Tim bi se zametnuo svaki put metež i rat vjerozakonski, koj nikada nije čist. Novcem, besjedom liepom i kano što jur gore rekoh, čim se pravično može, moramo ga pomagati, na kojem god kraju svieta bilo. Toliko budi rečeno o tom glavnom prigovoru. Svaki štioc nepristran štijuć pozorno moj članak mogao je opaziti, da ja izbrajam razne vrsti neprijateljah Isusa i crkve, i polag njih nabrajam za obranu branilišta i oružje. Razgovetno sam rekao, da svećenik smierajući braniti Isusa i crkvu ima vojevati „najprije proti najjačem neprijatelju — ljudskoj opačini.“ Za obranu od ovakova neprijatelja nabrojio sam tri glavna braništa: propovjedaonicu, izpovjedaonicu i školu. Rekoh slovom glavna, dakle nisam tajio, da neima još drugih neglavnih. Glavno jest, jer se njim oruža puk, da bude ono, što po volji Isusovoj ima biti, i bez česa to nebi nikada ni po nikoj način bio. Kad sam dogovorio o glavnom trojem, prošao sam na druge vrsti branitbena oružja, te od njih izbrojio njekoliko, n p. neprijatelj udara krivom prosvjetom — oprimo se pravom prosvjetom; udara znanošću — oprimo se znanošću; udara tiskanicami, knjigami i novinami — oprimo se tiskanicami. Pokle sam dovršio govor ob onom glavnom trojem, sliedi govor o posve drugoj stvari: o potrebi knjigah za puk, kako, o čem i tko da bi je najboljma umio napisati — o tom je govor. Zatim tek sliedi ona primjetba: „Više bi (svećenik) ovakovim trudom uradio“ itd. Primjetbom kažem, da je nješto bolje nego ono, što je netom prije toga rečeno, a to su pučke knjige. Protivniku je išlo u prilog, da takov skok zaskoči; ali kako se to slaže s onim citatom na čelu protumozganicah? Quaecunque sunt vera... haec mozgajte! Ja bih želio poznati čovjeka osim moga protivnika, koj bi mi mogao dokazati: da sam onom primjetbom osudio svećeničke govore na obćenito dobro smierajuće, budi za crkvu, domovinu, istinu, pravicu, narod ili jednoga čovjeka, u javnoj skupštini ili gdje mu drago rečene. E, krasan govor u odlučan čas krasno rečen, kojim je spašena domovina, odvrnuta velika nesreća, naznačen pravac do izvora sreće i blagostanja, taj bi vriedio više nego stotina loših propoviedih, stotina urah nemarno probavljenih u izpovjedaonici i školi, stotina neshodnih pučkih knjigah. Dan danas drži se kod nas dosta govorah pustih, hvastavih, zanešenih; takmi se, tko će ljepšu zamisliti i izreći misao, makar se unapried znade, da će do vieka ostati samo mišlju; takmi se, tko će slobodniju reći, samo da pokaže slobodan, neustrašim duh, ma tim baš i naškodio svojemu narodu; govori se više putah, samo da govornik izide na kakov takov glasić itd. Da sam presudjivao takove govore, bio bih jim naznačio red na devetom zarezku izpod ništice, a ne mjerio je s dobrom knjigom. Znadem ja dobro, kako se mnogi neprijatelji crkve i svećenstva napinju, da svećenika izrinu od svuda, te mu nigdje nedadu ni propisnuti, osim u crkvi. Bog nas sačuvao toga zla! Rado bih pako poznao čovjeka osim g. protivnik, koj bi mi dokazao iz mojih mozganicah, da i ja smieram na to. — Ona šala s mozganicami i Benkom Vinkovićem odaje strast i varku, koja u prepirci s protivnikom nedolikuje Senekinu mužu. Gdje je već bila izpovjedaonica, kad je čvor pisan? Dobro, kad Vam se hoće šale, znate što? Pustite ljude, neka neidu na izpovied, pak tamo za koju godinu dovedite krštenu čeljad sa sobom u sabor, da brani katolicizam od protestantah. Zapustimo ona tri glavna bojišta, pak u saboru govorimo krasne govore, da pokatoličimo protestante. Čudnih mi tada katolikah i starih i mladih! Drugčije imam g. protivnika uvjeriti, da sam ja već davna prije njegova prigovora znao onu pripoviest o Vinkovićevoj bradi na ugarskom saboru. Lanjske godine, dok je sabor saborisao, te čekala na dnevni red predstavka protestantah, napisala je ista ruka, koja i mozganice, u 27. 28. i 29. broju članak s tom namjerom: ako kojega od otacah domovine, koj bi slučajno zavirio u naš kat. list, i nebude naučio ništa nova, a to barem da ga zaokupljena poslovi opomene: nebi-li se sjetio onoga žestoka i postojana odpora naših djedovah u tom poslu. Govornikah gromovitih bijaše njekoliko bez brade i brka, a protestant, da skube brade, jedan i nijedan; mogao sam se dakle i nadati čemu.

Prigovor na moju primjetbu o novinah takodjer je vrlo liep. Molim g. protivnika, neka si ga još jednom pročita, nebi-li se nasmijao. Imam toliko pameti i ja, te znadem, da šljivik nije štamparna, a da na šljivah nerastu slova. — Tako ni proti gutanju kâpih nije trebao ništa prigovarati. Niti više niti manje nisam rekao ni ja, nego da

budemo muževi, ali muževi zadahnuti duhom Isusovim.

Preostaje mi još jedan komadić protumozganicah za pretres; nu tudier imade svašta po nješto, što se sve opet proteže na onaj tobožnji čvor. Čitajuć u obće protumozganice moga protivnika, što on neće da izrekom izrekne, šapće samo u uho ovako: Ti si mračnjak, medju gorskimi ćuci operušan ćuk, koj po danu, kad vas bieli sviet radi, u duplju ćućiš, ter samo kad i kad na note svojih meštarah proćukneš, i to ne za drugu korist, van da ptice pjevačice tobože učiš pjevati. To mi je katolik iz novijega kalupa, udvorica, pritajica, svrzikapa, junak na mejdanu, gdje mejdana neima, pred svakim stojanovićem delija bjeganović, koj znade jezikom kršiti koplja, sablje brusiti, sjeći glave ruse; al' kad dojde jurve do udarca, bjež! — pa nit junaka niti šarca. Bio ja takov junak ili nebio, na uputu g. protivniku imam još reći, da sam ja pišuć tako mozganice kano i sve, što sam god kada napisao, prvo: stao na položaju ovoga crkvenoga lista, drugo: da sam pisao članak za novine, gdje se sve izcrpiti nemože, a treće: da sam, kako spomenuh u istom članku, pisao „na brzu ruku.“ Ako je tim komu provučen obrisač izpod nosa, tomu oli je trebalo obrisača, oli je hotio sam da se obriše, gdje mu nije trebalo. Ja ću se nadalje držati svojih načelah, dok mi se nedokaže da su kriva; napredovati ću pravcem, kojim sam pošao, a život i prilika pokazati će najbolje, kakov sam značaj, kakov-li junak. Ja sam čovjek, koj, kako bi se mogao okladiti, od svih štiocah osim sama urednika najmarljivije štijem ovaj crkveni list, pak mi neka vjeruje g. protivnik, da željom želim uzčitati u ovom listu ljepših i učenijih članakah, nego su mozganice. Svaki je čovjek dužan toliko dobra činiti, koliko može; a dobro je i to: napisati vještim perom članak za crkveni list. Kada budem vidio, da su se ovoga našega lista prihvatili svojski svećenici radeći za obćenito dobro, koliko mogu, a vrstniji od mene, tada ću sigurno odustati od toga, da mučim uredničtvo svojom pisarijom.

Neimam još razloga da se proslavim podpisom svojega imena, i da nebudem više „čedan;“ ali bora mi, nebi me bilo ni stid. Sva je prilika, da se protivnici poznadu, a drugim štiocem i tako nije stalo do imena, nego do stvari.

— *n* —

Kako je u Rimu.

Buduć da se u ovaj par kriza europejskoga a poimence talijanskoga prevrata u tom stiče, kako će se konačno riešiti sudba Rima, mislimo da ćemo ugoditi blagim štiocem, ako im priobćimo o sadanjem rimskom stanju sliedeću obaviest, koja potiče od muža crkvi priklona, koj tamošnje stvari nepristranim okom motri, a svoje tvrdnje i primjetbe neprilagodjuje niti svojim željam niti osobnim mržnjam. Piše pako ovako:

Izuzamši sve ono, što se tiče samoga pape kao pape, ovdašnji je položaj sasvim tužan. To je posljedak izrodjenoga talijanskoga narodnoga značaja, prevratne poplave, razlivene po svoj Italiji, zavadjanja, na koje piemontezka vlada i tajna družtva troše silne novce, francezke posade, a samo djelomice je tomu kriva pretjerana blagost i mane papinske vlade od prije. Protuslovim pako odlučno često opetovanoj tvrdnji, da bi reforme sudbu crkvene države drugačije udesile bile. Prevratnike nebi ništa zadovoljilo bilo, a na tako zvane dobromišljenike nesmie se vlada osloniti; ovi nebrane ništa činiti, ljube papu a uzanj i Garibalda kao junaka talijanskoga naroda, pokorni su žandarmeriji al i prevratnomu odboru. Protivno pako neprijatelji vladini izvanredno su posleni, a ne bez uspjeha.

Sva zemlja u rukuh je plemstva (nobili) i samostanah; seljak je težak, koj težko radi a kukavno životari. Ogromne poljane leže na ugaru i služe za pašu, jer stočarstvu treba manje ljudih a nosi više nego-li ratartvo. Seljaci su sa svojim položajem nezadovoljni, pa očekuju od svake promjene poboljšicu.

Trgovina je najvećim dielom u rukuh Niemacah, Englezah i Francezah. Ima mnogo bezposlicah, koji si prosjačenjem lasno i udobno hljebac služe. U Rimu ima toliko znanstvenih zavodah, višjih i nižjih učionah, da se svatko i bez troška što čestita naučiti može. Porez nije previsok, a više naših porezah u Rimu niti nepoznadu, pa kad bi ljudi hotjeli raditi, obogatili bi se kao i tudjinci u Rimu naseljeni. Blagotvornih zavodah ima toliko, da nitko nepogine od gladi, kao što u Londonu, niti neima, kako to u englezkih „workhouse-ih“ biva, uz biedu jošte i surovost nadzornoga osoblja podnositi. Što se tiče ćudoredja, u tom Rim bolje stoji od drugih velikih gradovah, a poimence onoj drzovitosti, kojom se opačina pokazuje u Londonu i Genfu, neima u Rimu ni traga.

Papa je prevrli starac, koj kad god se pojavi kod crkvenih svečanostih n. p. kad dieli blagoslov, za čas porazuje iste svoje dušmane, te ih kao njekom grozom napunjuje. Kleveta, premda je u prevratno doba dosta smiona te bezdušnija nego-li drugda, neusudi se jošte nikada dirnuti u njegovu osobu (t. j. u Talijanskoj; što se po drugih pokrajinah, po imenu po Njemačkoj od poznate strane proti Piu IX. lagalo i jošte laže, to dovoljno žigoše bezsramne zlobnike.) On je sveudilj dobre volje, reče često u razgovoru kakovu dosjetku, prijazan je prema svakomu, a vrlo ozbiljan, kada ima posla s diplomati. Mnogo političnih pomilovanjah daje se javno, a jošte više u potaji, tako da mnogo činovnikah, premda

im bje krivnja dokazana, nebude skinuto, samo da im porodice neostanu bez kruha. „Pazienca,“ strpljivost i blagost, to su poslovice pape i njegova vladanja.

Kada je Lamoricière svjetovao papu, da uvede konskripciju, odvrati mu ovaj, da nemisli da ima pravo koga siliti na kakov stališ, dakle ni na vojnički. Koliko ja o tom razumijem, vojničtvo je u zlu stanju. Vlada ima 3000 žandarmah, domaćih sinovah, valjanih i pouzdanih ljudih; 750 zuavah većinom iz Bretanje i Belgije, vrli su momci kao i 150 švajcarskih gardistah; 100 plemićkih stražarah; do 1500 ljudih u inostranih četah, sastojeć iz Švajcarah i Niemacah a takove valjanosti, kakove su u obće inostrane čete; oko 200 pješakah i dragunah, urodjenikah, koji će kod prvoga puškometa malo ne svi k neprijatelju preći. Francezka vojska svuda se riva napred; to ti ima neprestano revue-ah, a u svakoj ulici mora se vidjeti drapeau (barjak), al je i zato mržnja na Franceze veća nego bijaše ikada na Austrijance.

Dopisi.

Iv. K. — **U Cirkveni** na 21. Rujna. Ako čovjek zaviri okom u poviest starih narodah, naći će odmah na prvi pogled, da su si najradje gradili žrtvenike po visočinah i gajevih, da se ondje poklone i pomole svojim bogovom; jer su si mislili, da će se k njim tim više pripeti, čim se višje uzpnu. Što nalazimo u tudjih nam i stranih narodah, to bijaše i u milih nam pradjedovah naših slavjanskih. Klica bo, koju je mudrost Svevišnjega zasadila u grudi čovječanstva, da stvor uviek za stvoriteljem teži, i u njem stalno pristanište traži, klica ova velim — niti se zasušila, niti će se osušiti, hvastali se i šepirili nadri-umnjaci koliko jim volja. Ako tako, nije ni čudo, da su naši starci ogrliv križ i kasnije svoje hramove rado smiešćali po visočinah i otvorenih miestih — ne da se svomu Bogu fizički bliže primaknu, no da pokažu svietu i javno zasvjedoče, da jih nije stid onoga, čije se ime osobitim načinom ondje veliča i slavi. — Ako prodješ mili čitatelju samo u misli milom nam domovinom, sjetiti ćeš se jamačno dosta sličnih hramovah, a da ideš putem, koj vodi iz Zagreba u Bjelovar, smotrio bi iza sv. Ivana u župi Cirkvenskoj s lieve ruke visoku kosu, prekritu vinovom lozom a u sredini najnovije sagradjenu crkvicu sv. Duha, o kojoj ti naumih pripoviedati riedku i liepu svečanost, koja se danas u njoj sbila.

Današnji dan bijaše opredieljen, da se ove zidine blagoslove, Bogu posvete, i od danas u njih Jaganjac neoskvrnjeni dobromu Otcu u buduće prikazuje. Veseo glas zvona sakupi jur u 9 satih staro i mlado, malo i veliko. A do to doba prispješe i odlična lica iz Bjelovara general Henriquez sa podpukovnikom Došenom i četnikom Kukuljem kano zastupnici sl. križevačke pukovnije. U 10 satih zajeknu zvona, a procesija makne iz župne crkve podjašprišt okražja bjelovarskoga g. J. Pettek, uz svirku vješte križevačke bande, koju je glavom predvodio revni i vrli glasbovodja Mazánek. U najljepšem redu ode svakolika svjetina put vinogradah, gdje se poput biela labuda vije nebu pod oblake pomenuta kapelica, kano da kani od presv. Trojice u ime treće božanske osobe, kojoj je posvećena, izmoliti blagoslov vrhu naroda, koj dolinom uz romon pjesme i zvuk trubaljah smierno napried stupa, da vidi krunu, kojom je revni njihov pastir Fr. Huszár okrunio dosadanje svoje pastirovanje. Isto nebo, koje nam je prošlih danah lievalo kišom, te tako prestrašilo prečastne goste, koje smo iz Zagreba očekivali, nasmjehnu se današnjom zorom, zatvori sve izvore, da baš ni neprši, a tvrdinu nebesku prekri smedjom koprenom, da nam nedosadjuju traci sunčani. Oko podne čisto nebo, ko u ribe oko. Tudier nedade mi se na ino, van da koju neusunem. Tom sgodom zasvjedočio je svoje nabožno odhranjenje, i dao puku uprav kršćanski primjer osobito g. general; jer se sa čitavom svojom obitelju pješke pridružio prohodu, premda mu je bilo prosto izvesti se u napried pa ondje sa drugimi pričekati. Kamo sreće, te se zapovjednici držali svetinje; jerbo jao si ga njim, a po njih i državam, kada se stanu države isolirati od vjere, a s vjerom i od Boga. — Prispjev nakon tri četvrta sata hoda do žudjenoga mjesta, smotrimo, gdje nas čeka u svečanih odorah preč. g. kanonik Fr. Huszár, podjašprišt iz Dubrave Dr. L. Rumpler, vojnici satnije sveto-ivanske na čelu jim golim mačem Malinarić kapetane s ostalom gg. častnici, i množtvo ljudih obojega spola. — Još čas — svjetina umuknu — sveti čin zače i doče glavom prečastni domaćina. Nakon dovršena blagoslova prikazà Svevišnjemu nevinoga Jaganjca uz podvorbu dvajuh podjašprištah i trih svećenikah, što sve još većma uzdignu, da istinu kažem, veličanstveno i baš pravilno pjevanje pobožna naroda; dočim je vani stojeće vojničtvo običnimi salvami i muzikom pozdravljalo najvažnije dielove sv. mise.

Kada stupismo u kapelicu, svakomu u oči udari žrtvenik ukrašen sa svetohraništem, koje bi toli glede veličine, koli glede svoje ljepote moglo biti osobiti ures za svaku župnu crkvu. Uzanj kleči sa svake strane oborenih glavah po jedan kerub; a na zidu vije se slika predstavljajuća Duhove, naručena iz Gradca — prem umjetna, ali ponješto ipak, na koliko se mojemu oku čini, mrtvih bojah. U ladjici sa svake strane uz zid stoji klecalo, prekrito zavjesami od crvena sukna, urešena u sredini krunom, umno izdjelanom od čista šika i bisera. Obe ove zavjese, kao što i krasno izvezen stolnjak za žrtvenik sa dva vanjkušca, to su darovi plemenite gospodje Kiepachove, na čem joj javna hvala. A sve ino, štogod vidiš, neumorna je pomnja i napor prečastnoga pastiera, a trud i žuljevi pobožnih župljanah. Povrh klupah udjelane su u zid četiri ploče, na kojih je za uspomenu urezano na latinsku zlatnimi pismeni: „Ovu kapelicu

na spomen novorodjena carevića Rudolfa, sudjelovanjem zapovjedajućega u satniji Sveto-Ivanskoj kepetana Ivana Malinarića pl. od srebrne rude (Silbergrund), sagradio je iz bogoljubnih prinesakah nabožnih župljanah 1862. Franjo Huszár podjašprišt i župnik u Cirkveni.“ Na svodu stoji 12 apostolah čekajuć Duha sv., a izpod njih proteže se sve do poda jednostavna, ali ukusna slikarija. Pri ulazu, ko što obično, imade svetionica, s lieve pako propovjedaonica. Na ovo mjesto uzpeo se pod sv. misom i liepo slovo rekao veleč. g. Dr. Luka Rumpler. Ponajprije, da sve shvatim u jednu, razložio je sa svim jasno, da je današnja svečanost od velike radosti, jer ta radost izvire od Boga, raztiče se po naših srdcih, i opet u njem slieva. Zatim sjetio je narod bogoljubnih predjah, i opomenuo ga, da vierno čuva baštinu, koju su mu ostavili t. j. vjeru. Napokon došao je prizor, kojno može samo onaj osjetiti, koj mu je prisustvovao. Krepkimi izrazi zaorio je veleučeni govornik i progovorio oprostne rieči napram viernu puku u ime prečastnoga gospodina. Do mala bo valja mu se razoviljenim srdcem razstaviti od onih, koje je njegovao kano zenicu svoga oka, koje je izgubljene tražio i uvadjao u ovčarnicu Gospodnju, kojim je posvetio najljepše i najkrepčije dane — dà godine života svoga; s onimi velju — koji su mu baš u pravom smislu djeca duševna, jer je za 27 godinah, štono jih je medju njimi prebavio, sav mladi naraštaj njegova desnica sv. krstom preporodila na novi život. Dà — on ih je odgojio za ogledalo svim obližnjim susjedom. On im je stekao pohvalno ime. On ih je i najgorjega doveo na stazu, koja vodi k onomu, za kojim je Izrael vapio: Daždite oblaci pravednoga, otvori se zemljo i rodi Spasitelja. — Mnogi i mnogi starac uzdahnu, a mnogo i mnogo djetešce otare si oči, čuvši gdje jim taj dobri i skrbni otac posljednji put vapi: Djeco! ljubite se medju sobom — budite vierni majci crkvi — a mene se sjećajte — i ostajte s Bogom!! — s Bogom..... sretno..... i mi se tronuta srdca oprostismo sa blagoslovljenimi zidinami, te odosmo put župnoga stana, gdje se mnoga i mnoga dušica taj dan nahranila i nasitila.

Pri odlazku šaptnu još svaki i nesjetni: Sretan i blažen nasljednik, jer će mu se punim pravom, kada zakorači prag ove župe, moći zapjevati: „Amice! intra in gaudium;“ što bo učini taj revni svećenik polag reda Melkisedekova, riedki će izvesti. A na svemu tomu, što mu možemo reći van: „Od roda mu hvala, a od Boga slava.“

Na Kiseloj vodi 28. Rujna. Obleti ptico kukavico ne samo sve doline i brdine, gradove i sela naše lavantinske biskupije, pače sve krajeve Jugoslovenije, jadikuj i naricaj mladim i starim: Jao i pomagaj! Antuna Martina Slomšeka, kneza-biskupa u Mariboru, ljubimca svojega puka neima više na svietu, već poslie 30-satne bolesti svetotajstvi providjen preselio se 24. Rujna ob 9. uri u večer u bolju domovinu.

Tjedan danah prije duhovnih vježbah ovdje na Kiseloj vodi držanih, koje rukovodjaše Isusovac Stöger, i kako vam je već od druge strane bilo javljeno (Neprimismo ništa. Ured.), da je tim vježbam prisutstvovalo preko 70 svećenikah i takodjer jedan iz vaše nadbiskupije, dielio je pokojni naš biskup svetotajstvo potvrde u kotaru laškom, koj je veoma brdovit, i proteže se prama Zidanom Mostu, te ga vrli Antun Martin, kako „Danica“ napomenu, pješki proputovà od župe do župe, pa se tako pokaže dobrim pastirom, koj ide za svojimi ovcami, dok jih nenajde po brdinah i strminah. Ali još sada prodzadnju nedjelju na 21. Rujna je gorljivi nadpastir ovdje u kostrivničkoj župi podružnu crkvicu sv. Rozalije posvetio, koja tik na putu prema Poličanam stoji. Tko bi bio mislio, da će onaj svećenik, za kojega biskup pri exercicijah moljaše, naime, koj najprije umre, sam biskup biti?

Akoprem je već više vremena dosta bolestan bio, i zato ovdje na Kiseloj vodi zdravlje tražio, ipak nije nikakove smrtne pogibelji slutio, dapače sasvim živahan je bio do 23. Rujna do podne; poslie podne pako napadne ga kolika, i već ga nepusti, dok neuzdahne svoje bogoljubne duše, kako sam gori spomenuo.

Njegove tjelesne ostanke sahranili smo 27. Rujna oko 11 satih na mariborsko groblje u novu raku, koja je pod kapelicom napravljena. Na pogrebu bijaše nas svećenikah, kako pripoviedaju jedni 222, a drugi tvrde 230. Bilo jedno ili drugo, to je vendar istinito, da medju inimi svećenici bijahu i tri biskupa, naime iz Gradca, iz Ljubljane i iz Celovca. — Mrtvačko slovo govoraše prevrlomu pokojniku kanonik dekan Dr. Stepišnik u njemačkom jeziku, (kojega bi, kad bi valjalo vox populi vox Dei, gotovo cielo lavantinsko svećenstvo jednodušno podiglo na izpražnjenu biskupijsku stolicu) i reče jasno i razgovetno, kako je Slomšek, rodjen godine 1800. dne 29. Studenoga u Ponkvi na željeznici, koja put Celja teče, svoje od Boga si dane darove vrlo dobro rabio, što njegovi poglavari spoznavši preporučahu ga na toliko, da je u kratko zasio ne samo opatsku stolicu u Celju, već i stupio na čelo lavantinske biskupije u Šent Andreju, koja stolica je dozvoljenjem Njih svetosti Pija IX. pred dvie godine u Maribor prenešena, i to najviše nastojanjem Slomšekovim.

Ovdje u Mariboru uveo i obskrbio je nezaboravni pokojnik sva četiri tečaja bogoslovja sa sjemeništi clericorum i pucrorum. On uvede braću sv. Vincencija k sv. Josipu kod Celja, i više inoga blagonosna, što će koja od moje vještija ruka potanje popisati, ja samo ovo površno napominjem. — Glede narodnosti gotovo još nijedan Slovenac dosad nije si pri puku više zaslugah stekao od njega. Već šestnaest godinah redomice izlazi pučka knjiga pod imenom „Drobtince“ puna liepa blaga za crkvu, školu i dom, koja njegovim trudom zagleda bieli dan, i većinom je njegovim biljem i cviećem nakićena. On izdade homiletične prodike po evan-

gjeljih i epistolah. Mnemosinum Slavicum govori k posebnim svečanostim. Blaže i Nežicu za nedjelјne škole. Djanje izvoljenih božjih, legendu, da joj nije para medju njemačkimi, i više molitvenih knjižicah. Rieč u jednu, on bijaše za nas Slovence drugi Mojzes, da nas izbavi iz sužanjstva duhovnoga nehajstva, i privede nas k časovitoj sreći i k dici nebeskoj. Zato mu bila lahka zemljica, u nas pak blaga uspomena dok bude svieta i vieka.

Slekovčer.

Viestnik.

Iz Zagreba. Dne 29. Kolovoza t. g. podnio je uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup naš njenomu veličanstvu austrijskoj carici a našoj kraljici adressu, izjavljajuć u njoj od strane svoje i svoga svećenstva radost i čestitku radi srećne sgode, što se je njeno veličanstvo u podpunom zdravlju povratilo u carevinu i krilo svoje prejasne obitelji.

Veliki dvoranik njen. veličanstva grof Königsegg odgovori pod 18. Rujna nj. uzoritosti, da je njeno veličanstvo adressu s osobitim veseljem primilo, i živo bilo obradovano tim znakom srdačna udioničtva i od vajkada posvjedočene vjerne privrženosti previšnjemu domu. Radi toga izvoli njeno veličanstvo naložiti svomu prepomenutomu velikomu dvoraniku, da usrdnu zahvalnost njenoga veličanstva obznani uzoritomu kardinalu, i zamoli ga, da to isto svemu svojemu svećenstvu prijavi.

— Prvi svezak bosanskih „pučkih propoviedih,“ što ih g. Ante Jakić izdaje, upravo je dogotovljen, te se predbrojnikom razašilje.

Iz Praga. Zaključci pokrajinske u Pragu god. 1860. obdržavane sinode, poslani sv. otcu papi na presudbu, primljeni su cum applausu. Prisjednik duh. stola i ravnatelj nadbiskupske pisarne kanonik Hron, zatim dvorski kapelan i izpovjednik njez. veličanstva carice Marije Anne, g. Bregato, imenovani su kućnimi prelati njegove svetosti, a svim ovdješnjim kanonikom podieljena povlastica nositi zlatan lanac s križem.

— Kanonik Štulc, urednik prije „Blahověsta“ a sada političkih u Pragu izdavanih novinah „Pozora,“ bijaše obtužen radi smetanja javnoga mira, a državno odvjetničtvo predloži, da se osudi na godinu danah težke tamnice i gubitak 1000 fr. od jamčevine. Sud proglasi obtuženika, koj se je vješto i rječito branio, za nevina.

Iz Italije. Veliki meštar portugalskih slobodnih zidarah pisa talijanskomu velikomu meštru, exministru „prosvjete“ Filipu Cordovi pismo, u kojem talijanskoj braći čestita sretan uspjeh, pozivlje, da gleda sve to čvršće spojiti sveze medju jednim i drugim „Velikim iztokom“ i javlja, da će portugalski iztok nastojati, kako bi izveo ista načela „pravednosti i obćenita reda,“ po kojih si je talijansko zidarstvo prigotovilo slavje. Da su portugalski zidari blizanci s talijanskimi, to su oni jur od Pombalovih vremenah dokazali.

Iz Njemačke. Skupština Gustav-Adolfova družtva držana je dne 17. Kolovoza za sjeverni dio renske pokrajine u Appenheimu. Ulica, vodeća k crkvi, bijaše zastavami i jelami liepo urešena. Iz župne kuće krene povorka u ljudstvom jurve napunjenu crkvu, u kojoj su razni govornici o „evangeličkoj ljubavi“ i „mržnji na Rim“ neprimjerenim načinom besjedili. Poslanik osrednjega družtva, gradski župnik u Darmstadtu Ritsert, uvjeravaše slušatelje, da Rim svakojako nastoji, kako bi Gustav-Adolfovo družtvo strmoglavio. (Kao da neima drugoga posla!) Ali kao što je Pavao njekoč staromu Rimu podviknuo: „Nestidim se evangjelja, jerbo je to snaga itd.,“ to on isto klikuje i novomu Rimu, koj jednakim načinom zazire od evangjelja! — A nije mogao ništa nespretnijega učiniti taj isti govornik, nego što učini spominjuć vjerozakonske razmirice iz prošlosti te uzkliknuv: „Dà, Palatinjani, ja vas sjećam na ono vrieme, kada vaši otci radi svoje evangeličke vjere nemogahu nikakove službe od ponoćnika (noćnoga stražara) do gradskoga načelnika obnašati.“ — Većina evangeličkih stanovnikah očitova svoje nezadovoljstvo s ovimi nesnosljivimi napadaji, i stranačkimi opozivi na palatinatsku povjestnicu. Mnogo njih izadje iz crkve, a ob noć bijahu sva uresna drva prevaljena. Krivci su pronadjeni; nu medju njimi nije od jedne trećine katoličkih stanovnikah grada katolika ni jednoga.

— Pruska imade šest sveučilištah. Na fakultetih pravničkom, liečničkom i mudroslovnom imadu 202 redovita professora, od kojih katolikah ima 17; zatim 82 izvanredna, od kojih je katolikah 7; napokon 139 docentah privatnih, a od njih 13 katolikah. Od 423 professora dakle ima njih samo 37 katolikah. Plaća, što ju oni beru, iznosi sva skupa 32,210 pruskih dolarah, dočim protestanti beru 314,723 dolara. Na učiteljskoj stolici medicine sjedi u svih šest sveučilištah samo jedan jedini katolik. Takova je nejednakost u upravi, u vojsci, u svakom poglavarstvu i časti. U malenoj državici hohenzollernskoj vas višji stalež činovnikah sastavljen je od samih protestantah, poslanih u tu katoličku zemlju iz Pruske, ter je porad njih u sredini katoličkih župah utemeljeno i bogato obskrbljeno jur njekoliko protestantskih župah, dočim u iztočnoj i zapadnoj Pruskoj razasuti, svake duhovne utjehe lišeni katolici prose, nariču i izbrajaju svoje jade, nebi-li od vlade za crkvu i učionu izprosili podporu, pak na koncu nepomaže ništa. To je pruska ravnopravnost; katolici su samo onda ravni protestantom, kada treba plaćati.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Petar Bajsić, duh. pomoćnik, premješten je iz Vinagore na Voću.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna skarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 41. U ČETVRTAK 9. LISTOPADA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Na Trsatu bje župa jur god. 1280.

Polje naše državne i crkvene poviesti tako je široko i tako slabo obradjeno, da samo velika smionost može koju sgodu ili koj čin naprečac zanijekati. Dok pročitaš starije pisce i starije knjige, iz kojih možeš koješta povaditi za našu poviest, a koliko jih je, uzmi u ruke Valentinellovu bibliografiju, često uznoji ti se trudno čelo. A što da reknem o širokom moru starih rukopisov, ljetopisov itd., koje ti valja prebroditi velikom mukom, a još većom vještinom, prije nò smieš izreći kakav sud?

Kada si pročitao tolike knjižurine i listine, kada si proučio bogate pismohrane i u njih prašne spomenike — još tada nekaži: to i to nije se dogodilo, ili nije bilo tako; već slobodno izpoviedaj: *u koliko mi je poznato* toga nije bilo.

U „katoličkom listu“ ove godine povela se je prepirka o dobi, kada se već spominja župa trsatska, medj senjskim dopisnikom i Trsatjanom br. A. P. Ovoga posliednjega smiemo držati za redovnika sv. Franje.

Ovoj prepirci jamačno dadè povod ne toliko poviestna zvedljivost, koliko poznata razpra medj modruško-senjskim ordinariatom i hrvatsko-kranjskom državom reda sv. Franje. Odavle možeš razumjeti, zašto ova prepirka predjè granice umjerene znanstvene polemike.

Je-li, nije-li bilo župe na Trsatu prije utemeljena samostana franjevačkoga, to je tako „specialissima quaestio historica,“ zahtievajuća tako „specialissimum studium historicum,“ da se ja, imajè mnogo važnijih iztrag starinarskih i povjestnih pri ruci, nebi ni umiešao u rečenu prepirku, kada me na to nebi bio „moralno“ istini za ljubav prisilio pisac trsatski; a što takó kasno odvažih se na ove redke, uzrok je jedini, jer tek ovih dan dobio sam toliko vremena, da mogoh pazljivije pročitati „rieč o župi sv. Juraja (mjesto Jurja) na Trsatu“ u br. 31. „kat. lista.“

U tom sastavku zatečè me nad svim pišćeva sjegurnost, kojom on veli, da na Trsatu nije bilo župe ne samo prije god. 1431., nò da tek XVII. vieka „gradski svetjenik“ na Trsatu prozvà se „kraljevskim ili carskim župnikom.“ Kapela sv. Jurja na Trsatu, o kojoj biva spomen u Martinovoj povelji, po piscu nije bila god. 1431. „ni župnicom ni podružnicom, nego samostalnicom bogoljubne obitelji Frankopanske pripadajućom trsatskomu gradu.“

Sjegurnost, kojom pisac sve to tvrdi, mogla bi poteći samo iz velikoga znanja izvorov naše poviesti; nù ja opazujem, da pisac izim Glavinića, Francetića, Pasconia i još gdjekoga pisca razjasnjivajućega sgode trsatske, nije imao pri ruci, ili bar nije rabio niti navadnih, svim dobro poznatih, jur objelodanjenih povjestnih spomenikov. Da ove rieči nisu uvredljive za žestokoga i nagloga Trsatjana, već da gude golu istinu, on će sám priznati, ako samo uzme u ruke „Kolo, članci za literaturu, umjetnost i narodni život knj. III. Zagreb 1843.“

U toj knjizi od 50—97. strane natiskan je vinodolski zakon. Koj neću reći Hrvat ili Jugoslovjen, već koj Slovjen, baveći se iole povjestju slovjenskom nije čitao, dà proučio taj znameniti spomenik ne samo jezika, nò i javnoga života našega naroda? On je do duše namienjen samo jednoj, i to malenoj česti naše domovine, ali naredbe i zakoni u njem položeni vadjeni su iz života svegakolikoga naroda, pače u novije doba pronašlo se je (Maciejowski, Bodjanski, Palacky, Jireček itd.), da zakon vinodolski potečè iz vrela sveslovjenskoga.

Zakon vinodolski, kako je poznato, pisan je god. 1280., tè je poslie „Pravde Ruske,“ uredjene najprije knezom Jaroslavom god. 1020., zatim njegovimi sinovî umnožene god. 1054—68, najstariji pravnički spomenik naroda slovjenskoga, pisan slovjenštinom.

Svjetujem dakle trsatskoga pisca br. A. P. da bar prva dva lista ovoga zakona pročita. On će ovdje odmah naći, kako sliedi:

„Ki ubo buduć zbrani na to od tih istih ljudi vinodolskih z Novoga Grada Črna dvornik vsega Vinodola i od knezi zgora rečenih, Petar plovan i Vlkona Pribohna satnik, Janac Saražin, Bogdan Vlčnić.

Z Ledenic Ratko prvad i Radoslav popove, Dobroša satnik.

Iz Bribira Dragoslav arhiprvad i Bogdan pop, Zlonomer satnik, Jurislav Gradenić.

Z Grižan Ljuban i Petar popovi, Domian satnik, Dunat i Dragoljub i Vidomir Vlčić.

Iz Drivenika Dragoljub satnik i Mikula Dragoljub i Pribinig.

A iz Hriljina Raden plovan i Ivanac satnik, Živina sudac i Kliman Nedal.

Iz Bakra Krstiha plovan i Grubeša pop, Ivan satnik, Drga Vlčina i Nedrag.

Iz C r s a t a V a z m i n a *plovan* i Nedrag satnik, Dominik sudac i Vieka.

Iz Grobnika Kirin plovan i Slavan satnik i Domian Kinović, Paval i Slavina Vukodružić“ itd.

Dakle god. 1280. medj občinami vinodolskimi, pred kojimi sastavi se zakon vinodolski, osnovan na starom običajnom právu, bila je i t r s a t s k a obćina, a kao zastupnik ove obćine bio je njezin „p l o v a n,“ župnik, kô što i druge obćine vinodolske ondje zastupahu dotični sudci, satnici i župnici ili „plovani.“

Netreba ni pisca podučavati, da župnik bez župe jest „non ens,“ tè da župnik trsatski nije mogô biti bez župe na Trsatu. I toliko znanja predmnievamo u piscu, da „Cersat“ jest isto mjesto, koje i Trsat nad Riekom. Ovaj oblik dolazi u listinah ne samo hrvatskih, nego i latinskih; tè je uprav slučajno u mene prepis *) latinske listine od 20. Srpnja 1475., kojom Stjepan i sin mu Bernardin Frankopan u Modrušah potvrdjuju monastirom „*in Cserzath* et sub Novigrad“ (ovdje bijaše pavlinski samostan) njeke posjede podieljene jim od Martina Frankopana, utemeljitelja obijuh samostanov.

*) Orig. in pergam. in Archivio regnicol. Actor. Convent. Novien. Fasc. 1, nr. 11.

Dakle po svjedočanstvu vjerodostojnoga spomenika, naime vinodolskoga zakona, god. 1280. bila je župa na Trsatu; tè je istinita viest šematizma senjskoga, ako se razumie, da je one godine postojala župa trsatska, jer kada je postala, o tom meni nije poznato. O toj viesti i opet pisac trsatski odveć velikom smionostju kaže: „da tomu nije tako ni po gotovu.“

Nadalje — ostavljam nepristranu sudu trsatskoga pisca: nije-li Skender Gjorgjić upleten u poviesti prenešenja Bogorodičine kućice mogô biti právi župnik trsatski? Vazmina bio je god. 1280. župnik trsatski, god. 1291., dakle samo jedanaest godin izza Vazmine, navadja se na Trsatu svetjenik Gjorgjić, nije-li dakle ovaj mogô biti nasljednikom Vazmine u župi trsatskoj? Većom stalnostju odgovorili bismo na to pitanje, kada bismo znali, da župnik trsatski nije bio oddieljen od gradskoga (castrensis) duhovnika t. j. da jedan te isti svetjenik (kako često biva) bio je na Trsatu i župnik i duhovnik u gradu obitelji Frankopanske, i da nam je poviest o pohvaljenom prenešenju kritičnije poznata. U ostalom, bilo kako mu drago, ja pisca trsatskoga činim pozorna na glavno pravilo hermeneutično, da se rieči imadu tumačiti najprije u navadnom, pa tek, kad to neide, u drugojatnom znamenovanju. Toga pravila nemože ni Farlati (I, 7.), za koga se pisac sakriva, podnipošto pobiti.

Drugo je pitanje: je-li na Trsatu bila župa izza god. 1280. i je-li ona obstojala god. 1453., kada Franjevci preuzeše Bogorodičino milostište? Na ovo pitanje nemogu sada odgovoriti, jer sam ovdje pustinjak „in litterariis,“ tè mi nisu pri ruci dotične glagoljske i latinske listine, a u vjetar neda mi se govoriti. Jedino ovdje upozornjujem pisca trsatskoga, da odanle, što Martin Frankopan u dotičnoj povelji crkvu sv. Jurja zove „svojom kapelom kod grada,“ i što ona bila bi tobož na zemljištu Franjevcem darovanom, još nesliedi da crkvica sv. Jurja nebje „župnicom,“ jer Martin Frankopan mogaše crkvu sv. Jurja prozvati „svojom kapelom kod grada,“ ako je i bila župna crkva, a darovano zemljište i župa nestoje u nikakovom suodnosnom svezu.

Ali — kako rekoh — nam nije ovdje do toga razglabanja; ja htjedoh samo dokazati, da se pisac trsatski prenaglio tvrdeć tolikom stanovitosti, da župi trsatskoj do XVII. vieka nije traga.

Meni bit će milo, dostane-li naša, bila i trsatska poviest, u br. A. P. marljiva rabotnika, ali preporučujem mu u buduće više trieznosti, hladnokrvnosti i čednosti.

Fr. Rački.

Iz sadanjega života protestantske crkve u Njemačkoj.

(Dalje.)

3. *Bogoslužje.*

Bogoslužjem izražuje se nauku, vjerozakonskim pomislim pravo lice. Da-li ima u kojoj crkvi zdrav i skladan razmjer medju naukom i životom, medju duhovničtvom i pukom, to se pokazuje kakvoćom bogoslužja i marljivošću, kako ga polazi puk.

Kršćansko bogoštovje u obće može imati samo tri oblika. Oli je propovied glavna sastavina i središte čitava bogoštovja tako, da je sve ostalo, pjevanje i molitva, stvar samo na pripomoć istoj uredjena. Oli opet glavni čin sastoji u čitanoj od ulomakah biblije i molitvenih formulah sastavljenoj liturgiji. Oli treće bogoštovje je pravo obslužavanje čitava djela odkupljenja, obćenit uz pripomoć svih prisutnikah ovršivan čin žrtve zadnje večere, samožrtva s Isusom Krstom skupa Otcu prikazujuće se obćine, kano najsavršeniji oblik poklona Bogu. Prvi oblik bez dvojbe jest staromu, pravomu protestantizmu najmiliji; drugi odabrala si je englezka državna crkva, te zadovoljava višje stališe, ali nipošto puk; treći je u starih crkvah i onih crkvenih družtvih, koje su svoju nastavu (continuitas) bez svakoga prekinuća ili bitne promjene zadržale, dakle katolička, grčka i ruska, monofizitsk- u Aziji i Africi. U protestantskoj Njemačkoj vladaše vazda jedina propovied. Bogoslužje je propoviedna služba Božja, crkva je naročita i osobita prostorija za slušanje ili škola. To tvrde takodjer i bogoslovi, da bez propoviedi nemože biti nikakova služba Božja. Već sam dosljedni postupak, kojim je, bez svakoga dogovora i vidljiva upliva jedne državne crkve u drugu, i onih riedkih s prvine zadržanih liturgičnih činah iz bogoslužja nestalo po svih obćinah Njemačke, pokazuje, da je ova praznina u bogoslužju posve naravnim načinom postala, da ona upravo protestantskomu načinu mišljenja i čuvstvovanja odgovara.

Iz toga sliedi: prvo, da obćina u svojoj nabožnosti zavisi po gotovu posve od osobe propovjednikove; drugo, da je podpuna passivnost puka u bogoslužju sada značajan biljeg protestantskoga bogoštovja. Bogoslovi priznavaju sami: da nikada u katoličkoj crkvi nije bilo tako velika pomanjkanja djelatnosti od strane obćine, kolika je u protestantskih obćinah. Evangelična crkva, veli jedan protestant, neprepušta ni znaka kakove svećeničke časti ili staleža, predaje pako svukoliku bogoštovnu službu jednomu jedinomu propovjedniku, te ovomu podaje kamo veću oblast i izključnije zastupanje sve obćine, nego je to ikada rimska crkva dala kojemu propovjedniku. (Nees v. Esenbeck, der christl. Gottesdients, 1854, str. 161.) Po takovu, veli nadalje isti, ravna se polazak službe Božje posve polag popularnosti propovjednika, te običaje se reći: „Tomu ja neidem u crkvu.“ Treći opet izvodi, koliko je to protuslovje, što se mnogo govori o duhovnom svećenstvu, dočim je obćina passivna tako, da u molitvi neima reći ni Amen, već se samo sa sobom razgovara. Taj isti misli, da često hvaljena jednostavnost protestantskoga bogoslužja zaslužuje prozvati se više siromaštvom i monotonijom, ter osim što se čovjeku prikazuje kukavnim, proizvadja još u njem tromost, lienost i pospanost. (Schöberlein, über den liturgischen Ausbau itd. 1859. str. 83.)

Tako je došlo jur do toga, da propovjednici, kako sami očituju, neimaju više obćine, nego samo obćinstvo (publikum), koje si, gdje je moguć izbor, običaje tražiti takova propovjednika po glasu, mislih, načinu govora i kretnji tiela najbolje prikladna, a opet ga ostavlja, čim se izpropovieda i dojde iz mode. Tim svjedoče i ovi muževi za žalostnu istinu: da se crkve lieno i bez koristi polaze, i da su prazne. „Ljudi, veli jedan pruski duhovnik, siti su do grla propoviedih. Mnogomu i mnogomu dodijalo je to, da uviek ide u školu. (Cunz, das geistl. Amt und der Pastorenstand.) Kad je tomu tako, počelo se je, što je divan biljeg sadanjega stanja, raditi i kušati u bogoslužnoj struci, kako nikada prije. U 300 godinah nije o tom toliko pisano, koliko zadnjih 10 do 20 godinah. Najprečja pomoć bijaše naravno u tom, da se pomnože pjesme, molitve i, što je u Pruskoj već davna učinjeno, uvedu liturgični dieli službe.

Nu sada vidi se opet, da obćinstvo polazeće crkvu dolazi samo sbog propoviedi. Pjesmovna i molitvena služba Božja zapušta se, tek prije propoviedi počimlje se crkva puniti. Tako je u svoj kraljevini Saksonskoj. (Hengstenberg's K. Z. 1858. str. 1114.) Ni ondje, gdje je agenda uvedena, nebiva drugačije. U sjevernoj i srednjoj Njemačkoj, veli Zittel, imao sam više putah priliku gledati, kako tri četvrtine crkvenih pohodnikah tekar poslie liturgije dolaze u crkvu, a odmah poslie propoviedi opet izlaze. (Hundeshagen, der badische Agendenstreit. Frankfurt 1859. str. 13.) Takodjer glavni superintendent Hofman svjedoči, da se većinom obćina za liturgije drži passivno ili je samo zastupana sborom dječakah. Zamjeravaju se svetkovine katoličke crkve, u kojoj je svaki glavni blagdan simbolično načinjena osobitost, te kano plastično srašten sa životom puka. Protestantska crkva protivno, vidi se, da „mrzi baš na svaku simboličnu oznaku u svojem bogoslužju, te s toga i jest, tvrdi jedan duhovnik iste crkve, na naših

svetkovinah takova monotonija, sve su si po licu posve jednake tako: da nemožeš ni jednu od druge ni sve od obične nedjelje razlučiti. (Zittel, Zustände itd. str. 236.) Pokuša-li se pako uvesti kakova promjena ili što simbolična, to biva s tim kano i s klečanjem za službe Božje. Klečanje je po gotovu svuda prestalo. Propovjednici i konsistoriji žele ga s nova uvesti; nu puk govori: klečanje je katoličko. Želi se nadalje, da crkve i kod protestantah nebudu samo mjesto za propovied, nego da budu takodjer mjesta za molitvu. Jer žalostno stanje, u kakovu su tolike crkve, „tako da bez srama nebi mogao u nju uvesti niti poganina,“ (Hengstenberg's K. Z. 1857. str. 529.) slaže se dobrim dielom s njihovom osamljenošću. Ona se nerabi, nego u osam danah jedan put, i to samo za dvie ure. Puk zato ni nemari za ukrašenje crkve; „kamenita kuća, u kojoj propovjednik nedjeljom govori“, nije mu toliko vriedna. Ali ni u tom neima svjeta ni pomoći. Jer da se rabi na još koj dan u tjednu, opet se drugo nebi radilo, nego samo propoviedalo, a toga je, kako se obćenito priznaje, puku dosta. Ta ono njekoliko preostalih svetkovinah, što su dolazile u tjednu, u mnogih mjestih dotrgnulo se je istom ovih zadnjih desetinkah godišnjih.

Ima još jedan put (kojim se do duše još nije pošlo, pak niti je nada kakova, jer bi sve proti tomu ustalo), koj se može preporučiti i razložan je po teoriji, a to: da se polag običaja starih crkvah zadnja večera učini glavnim obredom i središtem bogoslužja, a po tom u ovom svetom činu priznade značaj žrtve. To čine sada najglasovitiji bogoslovi: Kliefoth, Hengstenberg, Höfling, Sartorius, Harnack, Löhe, Kahnis, Bachmann itd. Kao bitna razlika medju luterstvom i kalvinstvom uzimlje se osobito to: što luterovci u svojoj crkvi imadu žrtvenik ter tim kažu barem želju za žrtvom i dopuštaju mogućnost iste, dočim reformirci imadu samo prost stol za obslužavanje zadnje večere. Medjuto ovom teorijom o žrtvi taji se pravi protestantizam tako očevidno, da bi početnici i promicatelji iste prije svega, kad bi ozbiljno za tim pošli, morali ostaviti se imena „luterovac.“ Pak i nije manjkalo oštrih prigovorah toj teoriji o žrtvi mise, što ju zamisliše ovi bogoslovi, i njihovu pokatoličenju. (Studien und Kritiken 1856. str. 472.)

Čuti se silna potreba: da se tako zanemareno svetkovanje nedjelje oporavi i puku ubije to u glavu kao sveta dužnost. Ali i tomu su protestantska načela neodoljivom zaprekom. Kraussold, Liebetrut i drugi dokazaše, da načela reformacije nedopuštaju nikakovih razlogah za dužnost svetkovati nedjelju. Sabbath pade s mozaičkim zakonom; da je nedjelja zapovjedana svetkovina, to se u novom zakonu nemože naći; crkva neima nikakove višje oblasti, da takovu svetkovinu uvede; njezinim zapoviedim u tom ima se polag evangeličke slobode tako malo pokoriti, kano i naredbam o postu, izpoviedi itd. Kako ćeš dakle protestantskomu puku dokazati tu dužnost, da se mora svetkovati nedjelja? Nebrojeni dogovori i savjetovanja, što su se od 30 godinah o tom držala, nisu naravno drugo pomogla, nego da se uvidi, kako tomu nitko nezna pravoga savjeta. Sad se već zahtieva, da se luteranski prevod biblije promieni, da puk, koj u njoj o nedjelji i dužnosti svetkovati ju traži izreku, a naći je nemože, propovjednike svojimi prigovori nezatjerava u stisku.

Jednaka je neprilika opet s baptistami, koji već sada sačinjavaju znamenitu i uviek rastuću razkolinu u protestantskom kršćanstvu. Sa svih stranah priznaje se sada, da se nemože pokazati zapovied Isusa ili apostolah za krst djece. Na crkvenom saboru u Frankfurtu godine 1854. moralo se je to prisutnim baptistam dopustiti, a predsjednik izjavi: „da krstitba djece nije još posve rieŝeno pitanje.“ Pojedini bogoslovi, n. p. Ebrard, vole jur da se sama stvar pregori te krstitba djece ukine, samo da se spasi načelo jedino valjajućega slova biblije, a da se nemora priznati kakov ugled crkve. Godine i godine već trude se na konferencijah i crkvenih saborih tim dvojakim pitanjem (krstitba djece i krstitba polievanjem ili škropljenjem), ali se nemiče ni za korak dalje.

Ali nije ni to dosta: takodjer o ženitbi i vjenčanju izlaze sada tvrdnje, o kojih se doista nemože ni pomisliti, da bi se dale dokazati iz biblije. Tako je nedavna luteranska skupština pastorah u Ravensbergu medju ostalim učinila ovaj zaključak: „Crkva ženitbu bez crkvenoga vjenčanja nemože priznati za pravu ženitbu.“ Ujedno učinila je skupština odluku, da se uloži protest proti svakoj gradjanskoj ženitbi u crkvi i svatko, tko bi sklopio takovu gradjansku ženitbu, da se izobći. Što bi pastori odgovorili, da od njih svjetovnjaci uzištu dokaz iz sv. pisma za takovu stvar, neda se pogoditi.

(Dalje će sliediti.)

Pio IX. o položaju papinske vlade.

Onomadne spomenuti bolonjski odvjetnik Casotti izda pod naslovom „Rim i Pariz“ utiske i uspomene, u kojih priobćuje različite razgovore, što ih je u Rimu i Parizu imao sa slavnimi muževi; tako razgovor s Piom IX., u kom je sv. otac razložio, da nije svaku misao o reformah, koncessijah ili o kakovoj talijanskoj konfederaciji sasvim odstranio. Pisac navodi sv. otca ovako govorećega:

„Kad sam g. 1857. bio u Bolonji, imao sam u San Michele in Bosco dugačak razgovor s jednom od onih osobah, koje patre k najliberalnijim vašega grada. Vaskolik naš razgovor vrtio se oko tih blaženih reformah i njihovoj potreboći. Moj napramnik tvrdio je odlučno: da bi ustavu, koga sam već god. 1848. svomu narodu podielio, opet dao valjanost, te se pridružio Piemontu, da oslobodimo Italiju tudjinacah. Pod timi uvjeti da bi Bolonja i legacije bile zadovoljne, a tako zvana liberalna stranka da bi onda uz moju vladu iskreno i srdačno pristala. Ja mu odgovorih: da cieli sviet znade, da nisam neprijatelj reformah, a da ustavnomu vladanju nisam po svaki način nepriklon. Ali nisu reforme, što se od mene traži, niti je to ustav. Od mene se hoće, što ja nikad dopustiti nemogu; od mene se zahtieva, da ustupim moju cielu državu, da se sasvim odreknem svjetovne vlasti sv. stolice. Uslied posve točnih obaviestih, rekoh svomu obratitelju, mogu vam kazati,da je u . . . i u . . . najprije gubitak četirih legacijah, a kasnije ostatka mojih zemaljah zaključen.

Jošte Vam imam reći, dodah i pokazah mu vrlo važnu izpravu: da se je u . . . već u to ime sklopilo družtvo, koje svoje ogranke u Bolonji, pače u istom Rimu imade. Svrha je tomu družtvu izvedenje osnove, od onoga izumljene, koj u ovaj par u Europi ima veliku vlast, a neće izteći niti dvie godine, pa će do izvedenja te osnove doći, ako Bog milostivi osobitim načinom crkvi i njenomu poglavici nebude u pomoć. Nu to mu rekoh odrješito: da, pošto su se tada od mene zahtievale koncessije, ja ih dozvolit niti nemogoh niti nesmjedoh, budući bi iz njih oružje proti meni načinili bili, da na me udaraju, te me zajedno s mojim pukom upropaste. Može se slučiti, primieti za tim Pio IX. osobitim naglaskom, da ću prevratu žrtvom pasti; no ja mu sukrivac nikad biti neću. Znate, što se je kasnije dogodilo, a možete slutiti, što će se jošte dogoditi. Ja sam bio prorok — al šta kažem prorok! Ja sam bio sam prosti kronista dogodjajah, koji su neuklonivo nastupiti imali, a od tada znadoh, kako, kada i po kom su se izpuniti morali.

Priznajem ipak, da sam njeko pouzdanje polagao u francezkoga cara, od koga imadoh mnogo naročitih uvjeravanjah. Čudom bi se čudio sviet, a možda i sam car, kad bi sve kazao, te htio sviet obaviestiti, kako se je sa mnom postupalo. Al sam ja bud za što htio izpuniti svoju dužnost. Ljudi mi kažu, da sam tvrdoglav — znam ja to, pa sam ja ipak do njekle popuštao, što nitko drugi nebi bio učiniti htio. Sve sam predloge pomnjivo primao, osobito iz Francezke, koji mi bijahu za mirovno riešenje nastalih razmiricah podnašani, a kada poslie villafranačkoga mira bude mi podastrt predlog talijanske konfederacije, nepristah samo nanj u načelu, već i primih sve uvjete, s iznimkom jednoga. Car prizna pravni razlog moga protivljenja, i pusti me u miru. Vidjeste koliko je koristilo, što sam taj predlog primio; izgubio sam legacije, Marke i Umbriju oteli su mi, pa sam ipak imao svečano obećanje, da mi se neće niti pedalj zemlje oduzeti."

Zaključci 14. glavne skupštine katoličkih družtvah Njemačke u Aachenu.

1. Katolička crkva neobvezuje nikoga, da pristane na kakovo god gledište političke stranke; ona trpi svaku vrst vlade i svaku političnu sistemu, koja se neprotivi zapoviedim Božjim i načelom pravde.

2. Katolička crkva nije nikakova podpora despotizma i nikakova neprijateljica političke slobode i samostalnosti. Kako u svakom vieku, tako i sada zabacuje ona samovolju, bilo od strane vladarah, parlamentah ili stranakah.

3. Katolici nisu protivnici političkoga napredka; oni se pače vesele svakoj političkoj obnovi, koja služi dobru narodah; ali oni po duši netrpe nikakove povrede prava, mrze na svaki prevrat, oslanjao se on oli na obćenito glasovanje, oli na načelo narodnosti, oli na načelo gotove stvari.

4. Katolička skupština ponavlja prošle godine u Monakovu dignuti prosvjed proti oplienjenju sv. stolice. Ona zahtieva, da se svetomu otcu vrati podpuni posjed svjetovne oblasti, koja mu je podana od Božje providnosti, i koja mu uslied medjunarodnoga prava i svetih ugovorah pripada; ona svečano pristaje uz ona načela, štono jih u Rimu sakupljeni biskupi adressom na Pia IX. izrekoše.

5. Skupština smatra postanak tako zvanoga kraljestva Italije za pobjedu prevrata prieteću pogubom svemu poredku europejskomu; ona žali gorko, što je ono dielomice jur steklo priznanje, a zahvaljuje vladarom i svim muževom, koji se tomu priznanju uzprotiviše.

6. Oduševljeni vrućom ljubavju za njemačku domovinu prosvjeduju ovdje sakupljeni katolici proti kleveti, da oni, koje poraznicom riečju „ultramontan" omražavaju, nisu dobri domoljubi. Oni se opozivlju na veliku njemačku prošlost počam od Karla Velikoga, za svjedočanstvo tomu, da odanost prama sv. stolici u nijedno doba veličini i slavi njemačke domovine nije hudila.

7. Premda je jednoća vjere najsigurniji temelj političkoj jednoći, to ipak nevide katolici u vjerozakonskom razdoru Njemačke nikakovu nepredobitnu zapreku njemačkoga jedinstva, samo kad bi se načela pravednosti i prave snosljivosti u svih državah i u ukupnoj domovini sbilja uvela.

8. U Aachenu, u starom carskom njemačkom gradu na medji domovine sakupljeni katolici očituju: da bi svaki pokušaj razkomadati Njemačku, bilo to u prilog koje njemačke, bilo koje tudje sile, bila izdaja vriedna prokletinje. Oni prosvjeduju proti izključenju katoličke carske kuće iz Njemačke i preziru svako popuštanje tudjemu slavohlepju.

9. Katolička glavna skupština, pogledom na još uviek trajući težki položaj sv. otca Pia IX. i dnevice rastuće potrebe za uzdržanje njegove časti, slobode i neodvisnosti, očituje: da je davanje Petrova novčića u

sadanje vrieme, kada stvari zlo stoje, osobito dobro djelo, kojim katolik ne samo da čini kršćansko milosrdje, nego još pokazuje revnost za svetu svoju vjeru te ljubav crkve i slobode; ona pozivlje s toga sve članove katoličkih družtvah, da nadalje ne samo sami davaju za Petrov novčić, nego i druge sklanjaju na to, koliko je moguće.

Ovi svi zaključci biše primljeni jednoglasno. Proglašenje ovih načelah liep je čin glavne skupštine.

Dopis.

Na slunjskih brdih dne 2. Listopada 1862. U jesen se sabira i pobira, i kod mene se njekoliko novinah nabralo, koje vam na kratko i na brzu ruku sabrane, na papir stavljene šaljem, da ih čitate i pročitate, pa da s njimi radite, što vas je volja.

Prije njekoliko lietah — god. 1858. — javih „katoličkomu listu," da je dozvoljenje i pomoć stigla, da se Skakavačka župna crkva s temelja nova sazidje. Od onda sve do sada se zatezalo i odtezalo djelo, zvali se i pozivali župljani, čim će, i kako će se djela prihvatiti — pitalo se do ogorčenosti i omraze. Ljudi medjutim vukoše gradju. Gradja pripeljana čeka, da se troši i uzidje. Pitaj: tko će zidati? tko će težake davati? Župljani obrekoše u tri godine težake izplatiti, i da ih više nebude briga ničim. Pitaj dovoljene; dakle tri će se godine jedanaest hvatih dugačka crkva zidati i — dogotoviti. Ljetos je iz temelja izašla, kako mu drago, druga nije — vendar će biti kada tada gotova.

Ima tomu dobrano, što se je glas raznio, da će krajišničkomu svećenstvu plaću poboljšati; tomu se je glasu vjerovalo. Njekoji se stidljivo izpričavaše: Bogatstva nam netreba, niti ga neželimo, ali čovjek, dok živi, troši — a živiti se do Božje volje mora. Nu polaštice i poboljšice niti drumom niti stranputicom neima pak neima! Napokon sleže se ufanje oko bivše onomlani kommissije krajišničke u Beču. Sastanem se s njekim gospodinom vojničkim i zapitam: kojekakove novine dolaze iz Beča za tragom kommissije poznane, nu svećenikom nedolazi ništa; kako to? „Htjedosmo i vam pomoći — nu začepiše nam usta tim, što rekoše: u materialne odnošaje svećenstva dirati nemožemo, ta je skrb konsistorijah — ona si posao pridržaše." — Bi-li smio katol. svećenik primiti šest jutarah zemlje — kako je častnikom i zanatlijam dopušćeno — da mu ih obćina — koja može — dade? Nebi! jer kat. svećenstvu nedopitaše — ništa.

Ovomu ću razgovoru nješta svojega pridati, i zajedno braću zamoliti, neka me niti nastorom niti lakomošću novca nepotvore i nekore. Nastor i lakomost do duše blizanci su — nu ovaj čas nijednoga nije kod mene. — Velika je razlika med doljnom i gornjom krajinom. Osam krajišničkih pukovnijah bude stranom iz zaklade krajišničkih dohodakah a stranom iz zaklade vjerozakonske plaćano, ostale pukovnije davaju svećenikom bir u brani, vrh toga nadometak iz zaklade. Svatko će lasno sračunati korist, jer bir skupoćom skače, jevtinoćom pada u vriednosti, dočim 300 for. — niti ovi nisu podpunoma — u bankah gledeć na prid i kojekakove bankovske nevolje prema skupoći živeža i oblačila u naopakom su razmjerju. Varaždinske krajine župnici primaju iz zaklade krajiš. dohodakah 50 for. viška za njekakov omašćeni naslov, koj se takodjer u gornjoj krajini češće rabi — buduć da ovuda svratištah neima, kakova se onuda barem gdjegod nadju. Da nam bude kraći čas, ajde da se malko u računstvu vježbamo. Na priliku poručnik (lieutenant) prvoga reda bere 60 for. na mjesec što plaće, šta na konja, k tomu i slugu badava. Župnik prima svoje plaće 25 for. — a računajte župu na 1200—1500 dušah i stolarni prihod dvogubom kredom, neće vam izajti svota mjesečne poručničke plaće. Pa se ipak viče, da popovi imadu svega dosta; istina dok su im noge zdrave. — Prvo reguliranje svećenstva u gornjoj krajini izposlova se godine 1775. Od ono doba već se njekoliko uredbah i sistemah i novčanih slikah i vriednost mienjala i mienja se sad eto, samo svećenstvo ostalo je kod staroga, eto na silu nebogi konzervativci.

Što dovle napisah, da sam dopisnik od zanata, koj bi se znao sakupljenim gradivom koristno i obilato poslužiti, bilo bi za ovo pismo dosta; tako neka bude i ovo jošte nješto o brižljivosti bečkoga povjerenstva oko učionah.

Pomenuto povjerenstvo upre svoje budne oči u sve grane krajiškoga upraviteljstva, pak i u same učione. Obuka mladeži dobi nješto malo više prostora za hrvatsku slovnicu; upravitelj neće hodati s izpitnim odborom, to će pukovnije svaka za se sama obaviti; direktor hodati će po svojem direktoratu osobno i nadzirati će učitelje i predavanja; učionah nadziratelj s učiteljem upisivat će djecu silom ili bez sile. Kod svega toga posla župnika neima. Tako je i dosad bilo; što se crkvi otelo, to joj se nevraća.

Čudni jadi s katoličkim svećenstvom po Europi. U Talijanskoj viču na ultramontance: krivi ste, što se Italija nemože sjediniti, vaš je nauk protivan napredku naroda. U Englezkoj protive se katolicizmu, jer bi zatro ustav i slobodnu vladu. Sva Njemačka zazire od katolicizma, jer bi obatalio njemačku filosofiju; Hegel i Schlegel bili bi tlapnjaci, sravna-li im se filosofija s naukom Božjim. U Francezkoj u ime carevo reče viećnik Troplong: Želili bismo, da nam je moguće službenikom vjerozakona u većem skladu sa teretom njihove službe stojeću plaću osjegurati. Dočim vjerozakonskim družtvom sukromni bogati darovi pritiču, ostaje pastvom se baveće svećenstvo pod teretom dužnostih prama puku u siromaštvu. Jednom reče car: neka crkva caru vrati carevo — želili bismo — i car bi se veoma radovao, da jednom sile državne dotječu, te se svećenikom, kojih se

skrb oko dušah najveć briži, onoliko dati može, koliko njihova potreba i čast zahtieva. U Francezkoj indi obećaju zlata, ako katolicizam stvori cara-papu. U Ruskoj predaju od katolicizma sbog pravoslavja. — U Austriji misle: da Austrija nije katolička, od davna bi slobodna bila; u Ugarskoj i Hrvatskoj biskupi su apostoli razkolničtva državnoga braneć svoje stare pravice. Koliko je kriv katolicizam Turskoj? neznam. Po mnienju europejskih liberalacah katolicizam promiče robstvo, neznanje, tupoglavost; ogriza svetcem noge, ljudstvo mora prignjenom glavom hodati... i što više takova. Gdje je bio protestantizam, dok je katolicizam robove oslobadjao, dostojanstvo čovjeka učio, rimske i grčke i grmanske okrutnike blažio? Katolicizam—absolutizam! Je-li tako: zašto se upraviteljstvo vojničko u krajini najstrožije i absolutistično opire katolicizmu, zašto odtiskuje svećenstvo? zašto se u načelu i svrsi nesporazumije i nesloži s njim? — Naši ljudi nevikli misliti svojom glavom rado se za tudjinstvom povadjaju; to tako — a zašto tako? uzživim-li, dok mi odgovor stigne, biti ću stariji od Matuzalema.

Viestnik.

Iz Zagreba. Visoki imendan nj. veličanstva cara i kralja našega proslavljen je u Zagrebu svečanim bogoslužjem u prvostolnoj crkvi. Uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup služio je uz mnogobrojnu podvorbu svečanu sv. misu i na koncu joj zapojio ambrozijansku zahvalnicu, za kojom je na koru pjevana narodna himna. Na ovu svečanost došao je svjetli ban, činovnici i častnici svakoga reda, vojnička posada i množtvo ostaloga pobožnoga svieta.

— Izsluženi župnik brežki a sadanji altarista kod sv. Marka u Zagrebu g. Jakov Hrušković, navršiv 50 godinah svoga misničtva, služio je u prošlu nedjelju svečano petdesetoljetnicu misu u ovdašnjoj crkvi sv. Marka.

— Dne 4. t. m. preminuo je u Vugrovcu providjen svetotajstvi umirućih Mio Kovačić, klerik nadbiskupije zagrebačke i bogoslov 3. godine, pošto je dugo vremena sa sušice bolovao.

Iz Rima u Rujnu. Njeki dan napadoše na prelata g. Cagnuccia dva razbojnika, te ga baciše na zemlju, nu samo ga lahko raniše. Medju to vidjeti je, da se taj zločin nije dogodio s nikakova političkoga uzroka. Iz Romanje čuju se zli glasovi. Bolonjani su razdraženi sbog toga, što se onoliko zlo radi od mnsgra Canzi-a te što je obsudjen na zatvor u tvrdjavi Ivrei. Dobra hrpa puka sukuplja se svaki dan kod sv. Ljudevita, da vidi visokoga uznika, pak se sve divi pokoju i svećeničkomu dostojanstvu na njem. On se je kratio, da samo poda molbenicu za pomilovanje; nu molbenica na kralja, da ga pomiluje ili mu barem ublaži kazan, ima jur preko 800 podpisah.

— Kad je sv. otcu došao prvi glas, da je Garibaldi uhvaćen, vele, da je rekao ovako: „Što je meni zato, da se moji neprijatelji, od kojih me jedan zove antikrstom, a drugi se upro, da me sruši s priestola, medju se progone i kolju? Njihovo je kraljestvo od ovoga svieta, zato jim nemože ni obstati!“ Je-li Pio IX. ove rieči izustio, kako se ovdje po gradu pripovieda, da jest, ili nije, svejedno je; nu sigurno je to: da je dostojanstveno i pokojno držanje pape dokazom, da njegova svetost sadanji položaj, ako i ne hladno gleda, a to visoko nad njim stoji. Gdje se god i kojom god prigodom papa pokaže na javnost, to njemu na licu niti je vidjeti očajanja niti straha ili kakova znaka nemirna sna; nego njegovo veliko, prijazno oko gleda mirno i nadobudno na svjetinu, kako ga pozdravlja, da bi čovjek mislio: crkva je jur satrla prevratu glavu.

Iz Talijanske. U Lučeri, napuljskom gradu, osudili su protivnici biskupa foggijskoga na dvie godine tamnice i 4500 lirah globe, a kanonika Ciullia na godinu danah tamnice i 1500 lirah globe. — Kad bi ti protivnici imali suditi kakovu prostu zločincu n. p. ubojici katoličkogasvećenika ili druge koje nepovoljne osobe, nebi-li ga za nevina proglasili? —

— Neredu zametnutu onomadne od protestantah u crkvi del Gentilino u Milanu ta je posljedica: da propoviedi o toj obljubljenoj stvari moradu prestati, jer je poglavarstvo zabranilo propoviedati u obće o protestantismu, ter se zaprietilo duhovničtvu, da će za svaki propoviedju zametnuti nered davati račun. Sada je dakle protestantom dopuštena liepa igra, ako jim koja rieč nebude po ćudi.

Iz Pariza. Od mnogih izjavah, što ih ovo posliednjih godinah za svjetovnu papinsku vladu čitasmo, bit će jedna od najznamenitijih, koju ovih danah donese novoutemeljeni dnevnik parižki „La France,“ a to ne samo otvorenim i jedrim sadržajem, već jošte više osobnimi družtvenimi i vjerozakonskimi odnošaji svoga sastavitelja. To je g. Cohen, član židovskoga konsistorija u Parizu i pomoćnik kod lista „France.“ Urednik novinah „Temps“ Nefftzer, protestant, izrazi opetovano, da se nemože načuditi, videć židova medju suradnici novinah „France.“ To zadirkivanje pomenutoga lista bude g. Cohenu povodom, da piše na urednika dnevnika „France“ otvoreno pismo, u kom znamenitim načinom brani papinsku svjetovnu vladu. S toga priobćit ćemo njekoliko važnijih miestah iz njegova pisma.

Pošto je g. Cohen primietio, da je rimska razmirica zanj političko a ne vjerozakonsko pitanje, nastavlja:

„Papinska vlada jest pravilno postojeća, od Europe priznana vlada, koja raznim vladam šalje svoje poslanike, a sa svimi je državami u diplomatičkom obćenju. Pitam sam sebe, kojim se pravom od te vlade zahtieva, da se odreče posliednjega ostanka onoga territorija, štono joj

u prkos svim zakonom ćudoredja i poštenja bude otet. Odgovara mi se: u ime prava narodnostih. Neznam ništa o tom, da bi ova politička novotarija bila uvršćena u zakonik sadanjih narodah, a nenalazim nigdje, da bi „razsvojba (expropriacija) na korist narodnosti“ u njem povladjena bila. Papa je gospodar u svojoj kući. Njegovoj politiki i njegovim činom može se prigovarati, ali nitko niti u Italiji niti nigdje drugdje nemože pravednim načinom tražiti Rim za jedinstvo Italije, te prema papi uporaviti zloglasnu teoriju: „svojina je tatbina!“

Onaj dan, kada bi prevrat ovu posliednju povredu vladarskoga prava izveo, nebi na cielom svietu bilo ništa više sveta, ništa čvrsto postojećega, sva zemljišta, sve države, svaka svojina postala bi plienom drzovite sile... Tisuće mojih katoličkih sugradjanah predaju kod misli, da bi poglavica crkve mogao prisiljen biti, da vječni grad ostavi, te putničkom palicom u ruci po novovječnom družtvu potuca se od nemila do nedraga; nadležnije od mene i prevratnikah, koje uzbijaju, kažu oni, da je neodvisnost svete stolice neobhodno potrebita za slobodu savjesti katoličkoga svieta.

A to imadu očevidno pravo, jerbo, nemojmo se varati, za političkom i tako nazvanom talijanskom borbom, kojoj je Rim pozorište, stoji vjerozakonski i socialni prevrat, koj je s Lutherom počeo, a godine 1793. toli užasnim se pokazao, sa žarkim zahtievanjem, da katoličkoj crkvi zakrene vratom. Dà obstanak katoličke vjere a možebiti i kršćanstva u pogibelji je kod talijanske krize, a ja dokučujem, zašto su svi iskreni katolici uzbunjeni kod toli strahovitih dogodjajah.

Ako nadvlada prevrat, onda neima više sigurnosti za nijednu vjeru, za nikoje bogoštovje. Kada bude katolicizam poražen, navalit će se na judaizam, utamanit protestantizam, a novovječni socializam opet će pod smrtnu kazan svim ljudem narinuti božicu uma. Dà, danas ide o slobodu savjesti. Sliepac je, tko toga nevidi. Pa zar tko misli, da bi ova vela stvar, koja se papinstvo, ovaj razgranjeni vjerozakonski, ćudoredni i politički ustroj, koj se katolicizam zove, mogao propasti, a da na cielom svietu nenastane neizmjeran metež? Da dodje taj dan, to bi on označivao eru grozovitih ćudorednih i vjerozakonskih pometnjah, vjerozakonske strasti bi se uzpalile, krvave borbe na svih krajevih svieta nastale, a tko zna, nebi-li odciepljene sljedbe bile prve žrtve ovoga strahovitoga prevrata. Ja neću te neću tako vjerozakonske kao ni socialne demagogije!“

Iz sjeverne Amerike. O sadanjem sjevernu i južnu Ameriku razdirajućem ratu piše u New-Yorku izlazeći njemački crkveni list na šaljiv način ovako: „Kršćanin je čovjek od mira te rat drži za veliku nesreću i, barem s jedne strane ako ne uviek s obe, za golemu krivicu. Eto! rat je gotov na prkos 5. zapovjedi: Neubij! Nu makar kršćanin sve mislio, da je to budalasto, kada se ljudi, koji se ni nepoznadu, a jedan drugoga nije ničim uvriedio, strieljaju, sieku, bodu itd. to ipak nepomaže ništa, Lex Mars je ovdje t. j. ratni bog nam je zakonom, barem na jugu. Po svem tom Lex Mars nam je i koristio u nječem. Dobar je Bog! Neće mi se da govorim o tom sada, kako je pokraj mnogoga vrla vojaka zagrizao zemlju i mnogi lopov u ovo vrieme preko jedne godine, što je sigurno dobro po ljudsko družtvo; neće mi se da govorim i o tom, da je ratni bogo Davor mnogo tvrdo srdce malko omekšao (nužda uči bogomolju); samo na to sada svraćam pozor, da je u sadanjem ratnom metežu nestalo mnogoga vragometnika. Tako je nestalo 1) Know-Nothingizma i skupa „Wide Awakes“ s njihovimi povoščenimi kabanicami i toljagami od voščanicah; 2) njihovih najsrdačnijih privrženikah bezumnih fanatikah, papojedah i crkvenorušacah, s propovjedaonice ili drugih govorionicah, u mantiji i bez nje. Malo manjka već sada do toga, propovjednici, koji su prije papu držali za antikrsta, a Isusovce za antikrstovu tjelesnu stražu, zvati će nas sladkim imenom „Brother in Christ“ — brate po Isusu. Dà nadbiskup Hughes i naši vrli bojnici za uniju od irskoga i njemačkoga naroda izagnali su know-nothingskoga vraga, fanatičkoga propovjednika proti papi i crkvi, kako je Isus njekada izgonio vragove. Bez rata nebi bio mogao to ni nadbiskup Hughes. Ovako je eksorcizam izpao za rukom. (Zaporka: Ludi vražiće od „Wide-Awakes-a“ bio bi sam Andres mogao izagnati, kako se zatiru kukci i stjenice; ali jer su i oni velikim eksorcizmom jur izagnani, to se sada Andres netreba s tom gamadi mučiti). 3) Još je jedna, ako i ne tolika korist od rata: što špekulanti kao: ratni tajnici, vojački stanari, glavni povjerenici i drugi svakojaki obskrbnici vojske dobiše u ratu liepu priliku: da mnogu ovčicu ogule do kože ter napune kese za djecu i od djece djecu; a tako opet: što je mnogi prostak postao satnikom ako ne i pukovnikom, ili pače kako Karlo Schurz generalom. To je već korist; ali više materijalne vrsti, na kakovu se crkveni list manje obazire. U poglavite koristi može se još uračunati i to: što je nestalo otajstvenoga igranja s lupajućim duhom, koje je prije rata bilo veoma zavladalo medju mužkimi i ženskimi. — U kratko, rat je ljudski očistio zrak u Americi od velikih i malih vragometnikah. I rat je dakle za njekakovu korist.

(*Simo—tamo*). Grof Albert Almássy i gospoja Anna Jankovićka, prije udata za Draskoczya, odmetnuše se prije njekoliko godinah u protestantsku crkvu, da se mogu uzeti. Poslie toga umro je prvi muž gje. Jankovićke, i pošto sada proti ženitbi pomenute dvojice nebijaše nikakove zapreke, to su oba prvu nedjelju poslie uzkrsa u Matra-Verehelyskoj crkvi opet se povratili na kat. vjeru.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 42. **U ČETVRTAK** **16. LISTOPADA 1862.** **TEČAJ XIII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnog stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Misli povodom otvorenja prve hrvatske željeznice.

Zemlja, koju nazivamo svojom domovinom, krasna je zemlja! Od vrletnih planinah i jazovitih ponorah do ubavih dolinah i cvjetnih livadah, od pusta i gola krša do bujnih, plodovitih poljanah kroz sve promjene i stepene imade u njoj predjelah, u kojih razuman promatralac očaran i zatravljen može viditi sve divote gorostasne i sve miline dražestne prirode. Što drugdje ljudi velikim trudom i mnogim troškom, u mnogih i dalekih pokrajinah tražit moraju, to mi sve na blizu i na lahku ruku svoji u svojem naći možemo. S jedne strane zarubilo nam je otačbinu more, po kojem u doticaju smo, obćimo neposredno s čitavim svietom, unutarnjost zemlje naše presiecaju mnoge brodovite rieke, a natapaju ju bistri potoci. Gore naše nisu jošte lišene dike svoje, zelenih šumah; po obroncih naših raste nam plemenita vinska loza; polja naša rode nam bjelicom pšenicom i svakim drugim Božjim darom, a na jugu našem uspievaju masline, smokvenice i naranče. Po brdinah i dolinah pasu nam se vitoroga i sviloruna krda, naše dubrave pune su nam zvjeradi raznovrstne, domaće gajeve oživljuju nam ptice milopojke, a po vodah plovi nam riba svakojaka. Postojbinu tu premrežile su mnoge velikim umom i težkim naporom izvedene ceste i putevi, a uz nje se nanizali bieli veći i manji gradovi i sela. Već nam po moru našem i riekah naših od duže vremena plove hitri parobrodi, po tankih žicah na munjevnih krilih lete misli i viesti na sve kraje, a od njekoliko danah i parovozi brzim svojim tekom približuju grad gradu, brata bratu. Podnebje nam je blago, prijatno i zdravo, udaljeno jednakom mjerom od sjeverne studeni kao i od južnoga žara, spajajuće ipak u sebi u primjernoj mjeri sva preimućtva, sve blagodati i sjevera i juga. Pa kad je već usadjeno čovjeku u srdce, da ljubi svoj zavičaj, bio kakov mu drago, zar da mi domovinu svoju, koja je toli krasna, neljubimo cielim srdcem, neponosimo se njome?!

Al u domovini našoj krasotami toli obilujućoj živi još krasniji narod! Narod taj zdrav je na tielu, krepkih mišicah, bistra pogleda, otvorena lica, čestita obraza. Boga ljubi nada sve, a čvrsto uzda se unj, štogod mu se dogodilo. Cielom dušom prijanja uz vjeru i crkvu svoju, pa su mu s toga crkvene svetkovine najveće pače gotovo jedine zabave njegove. Srdce mu je čisto i bezazleno, rado se pokorava zakonom, puštuje i sluša svoje poglavare, a sve će im za volju učiniti, čim zamieti, da mu o dobru rade, da s njim čovječno i sdušno postupaju. Kakove je ćudi, pokazuje dovoljno to, što mu se i kad prolazi gorom, i kad brodi vodom, i kad ide drumom iz muževnih grudih na daleko razliega domorodni „oj!“ što u radu i za radom, u kući i na polju, u tuzi i veselju bugari i pjeva. Junak je na mejdanu, milоćudan na divanu, brodar na glasu, brižan domaćina, kada ima, prema svakom je gostoljubiv a sa sirotinjom dieli sve do zadnjega zalogaja, — kada neima, mukotrpan je do krajne nevolje, a kakov je drug, zasvjedočava pobratimstvo njegovo. Istina kuće su mu siromašne, nared manjkav, odjeća prosta a hrana oskudna; al i stan, u kom obitava, i nared, kojim radi, i ruho, kojim se zaodieva, i branu, koje se uživa, sve je to on sám svojom rukom bez tudje pomoći sagradio, načinio, priugotovio, priskrbio. — A što da rečemo o umnih vrlinah naroda toga? O tom nećemo da govorimo, o tom ljepše i jasnije nego bi ičiji jezik mogao govore poslovice i pjesme njegove, — poslovice pune mudrosti i oštroumlja, pjesme pune povjestnih činah i nježnih čuvstvah — poslovice i pjesme,

glede kojih se s narodom našim nijedan drugi na ovom svietu nemože iztakmiti. Takov je u cjelosti narod naš!

No taj naš narod ima i slabostih i manah; pa kad smo spomenuli njegove kreposti i vrline, nesmiemo prešutiti ni onoga, što je u njem nevaljana i što popraviti treba. Srdca je narod taj plemenita, ali mu čuvstva nisu dosta upitomljena; uma je bistra i pronicava, ali mu ga zastiru mnoge predsude i praznovjerje; neuk je, neznajući se koristiti tudjim znanjem i izkustvom; nemaran je, plete kotac kako mu i otac, radi, kako je privikao, a ne kako bi ponj bolje i probitačnije bilo; neima dosta samosviesti i narodnoga ponosa, pa se s toga često povadja za tudjinstvom, volji se uzdati u drugoga nego u se, radje očekuje pomoć od drugud nego da upre svoje sile.

Tkogod ljubi dom i rod svoj, duboko osieća i želi cielim srdcem, da se ovim manam našega naroda po mogućtvu doskoči, uvidja, da je ovdje od potrebe prešna pomoć i prieki liek. Tomu je sada još tim veća potreba, što u današnjem pokretu svieta, uz tolika nova obćila i promicala neće narod naš bez svestranoga napredka navali i stečaju tudjih interesah na svoju najveću štetu odoljeti moći. Evo netom otvorena prva naša željeznica uvažat će nam u domovinu četimice tudji sviet, koj će uz gdješto dobra unašat i širit nam po domovini kamo više zla: hude običaje i mane, zalihost i razmaženost, nevjeru i bezbožnost itd. Dolazit će nam i navalit na sve kraje ljudi, tražeći samo svoju korist; a ovim će u to ime svako sredstvo bit dobro došlo, pa budimo uvjereni, da će se oni neznanstvom, nemarnošću, nepomjom i bezazlenom prostotom puka našega služiti na čim veću njegovu štetu, a čim veći svoj dobitak. Ako dakle nećemo, da ono, što bi imalo biti vrelom duševnoga i materialnoga napredka, okrene kod nas u nazadak, te postane vrutkom skvarenosti i siromaštva, priskočimo neukomu narodu našemu u pomoć, te ga upućujmo, što mu je u ovih okolnostih činiti, a česa se čuvati ima. To je dužnost svakoga čovjekoljuba i rodoljuba, a ta dužnost tim je veća, čim ima u koga više svojstvah, više snage, više prilike, više ugleda, više vlasti.

Dva su ponajglavnija zavoda, štono na obrazovanje pučko i napredak narodah najviše djeluju: crkva i učiona. Što je crkva u to ime, sačuvav u vrieme mračno, u vrieme obće zavladavšega barbarstva znanosti i umjetnosti od konačne propasti, te ih materinskom brigom u svojih grudih njegujući učinila, to je zapisano neizbrisivimi pismeni u povjestne listove. Što crkva i sada propovjedajući narodom svete istine kršćanstva, koje su jedine čovjeka učinile čovjekom, te nastojeći oko znanostih čini, netreba da joj se pred svietom postidi lice. A neima dvojbe, da će službenici crkve, koje osim njihova zvanja jošte i duboko osiećanje rodoljubnih dužnostih potiče na radnju, odsele podvostručenimi silami trsiti se, da navieštajuć puku zakon vječite pravde, zakon ljubavi Boga i iskrnjega krče u njem put svemu, što je dobro, plemenito i spasonosno.

Ali je područje crkvino duševno, a zadaća joj poglavito nadzemaljska, te s toga nedotječe svim potrebam zemaljskim. Zato njoj treba da u pomoć priskoči i učiona, u kojoj se mladež izvinuvša se iz majčinih krilah nauči poznati ne samo početa knjige, već gdje se bar u obćenitih obrisih obuča u svemu onom, što će joj u budućem zvanje potrebito i koristno biti. Učiona bo je mjesto, gdje se u mladjana srdca ulievaju plemenita čuvstva, a klica polaže svim krieposlim; ona je mjesto, gdje se mladomu naraštaju oštri i ugladjuje um, a razgone predsude i praznovjerje; ona je mjesto, gdje se stiče znanje svakojako, da ga muževna doba upotrebi na korist i napredak svoj, gdje se spoznanjem sebe i naroda svoga diže toli nuždna nam samosviest i narodni ponos.

Radi toga baš svi, kojim je do sreće domovine stalo, raduju se, što je u novije vrieme za promak učionah kod nas mnogo učinjeno, pa slave one muževe, koji su u to ime štogod doprinesli; radi toga i boli ih duša, kad čuju, da se po njekih stranah za tu stečevinu slabo haje, a s nehajstva da propada.

U obće pako svaki, koj ljubi domovinu i ima dobre volje, imat će i dosta prilike, da u tom pogledu pomogne rodu i krvi svojoj. — Ovamo vas dakle vi domoljubni poglavari i književnici, svećenici i učitelji, članovi gospodarskoga i obrtničkoga družtva te trgovačkih komorah, ovamo vas svi rodoljubi, pa radimo i nastojmo, da narod naš, koj si je na junačkom mejdanu, braneći tekom više stoljećah sebe i druge proti navalam glavnoga dušmana prosvjete i svakoga napredka dično osvjetlao lice, sada, gdje će mu valjati da se bori umom, marljivošću i radom, nebude pred svietom nikom poniknuti morao, već da i njemu užji savez, češći doticaj i lakše obćenje s ostalimi narodi bude na korist i sreću.

Kod otvorenja prve naše željeznice neugodno nas je dirnulo, što je ona obćenitoj porabi predana bez svake crkvene posvete, bez molitve i blagoslova. Tako se po drugih kršćanskih zemljah nove željezničke pruge neotvaraju; a to je sasvim proti ćudi našega naroda, koj svakomu svojemu važnijemu djelu doziva svoj „pomoz' Bog," a za svaku novu sgradu, ili novi podhvat traži blagoslov crkve. Bog oprostio, što je bez naše krivnje

propušteno, pa nam bio milostiv, da ta naša prva željeznica i ako je svoj tečaj bez blagoslova započela, neostane ipak bez blagoslova za milu našu domovinu.

Iz sadanjega života protestantske crkve u Njemačkoj.

(Dalje.)

4. *Duhovna pastva i crkvena stega.*

To, što su duhovnikom posve svezane ruke obzirom na čitavu obćinu i pojedinu dušu, zatim nedvojbena istina, da je propovjedaonica jedino mjesto, od kuda, i propovied jedino orudje, čim propovjednik može štogod učiniti, svrnulo je jur mnogim pozornost na grdne dvie rane crkvenoga života: na duhovnu pastvu i crkvenu stegu (disciplinu). Da-li je moguće, kolika-li je nužda oporaviti obe, o tom je mnogo viećano i pisano; skoro svaka skupština propovjednikah zabavlja se osobito pitanjem o crkvenoj disciplini, od koje nestade i zadnjega preostatka. Sada se dobro uvidja, da se dušna skrb može obavljati samo onda, kada se duhovniku duše otvaraju, kažu, u njega svjet i osobna uprava traži i moli, dakle samo izpovjedju. Izpovjedaonica, reče Kliefoth, jest uredno mjesto za dušnu skrb. Izpovjedi pako nestalo je po svoj Njemačkoj, propovjednici navieštaju sada obćenito odriešenje s propovjedaonice tako, da neima ni samo znaka izpoviedanja griehah, ili se pako odrješuje na goli „jesam." Svaki pokušaj, nebi-li se prokrčio samo put za uvod izpoviedi, odbije se odmah ob odlučan odpor puka. *) Sukromna izpovied, veli se u prosvjedu protestantah augsburžke sljedbe proti naredbam nadkonsistorija god. 1856., jest uredba, koja se nikako nemože slagati s položajem evangeličkoga duhovnika, sraštena s obiteljskim životom. Puk, kažu erlanžki bogoslovi, neima nigdje zaufanja u svoje duhovnike kano izpovjednike. (Zeitschr. für Prot. Bd. 21, str. 52.) To nije dakle više moguće, da se izpovied u kakovom god obliku s nova uvede; isti starinski luteranski način, polag kojega se pred propovjednikom samo na pamet naučena govorila ili iz pisma čitala formula izpovjedi, priznavajuć, da je u obće griešna duša — isti ovaj najlaglji i najslabljí način izpoviedanja, koj je sdušnijim duhovnikom već u 17. vieku najvećma zadavao jada, tako da luteransku izpovied proglasiše kugom svoje crkve — ni on nemože više da bude uveden. Svaki pokušaj u tom razbija se o glavni i obljubljeni onaj nauk o obćenitom svećeničtvu, polag kojega je svatko sam svoj svećenik, sam svoj učitelj, te netreba nikakova posrednika, nikakova svjedočanstva ni oblasti, nego pače sam sebe nefaljenom sigurnošću odrješuje od grieha. Tako se je vazda držalo u kalvinsko-reformiranih crkvah, a usljed unije jošte se manje na povratak izpoviedi misliti može. Za kakovu bi mi korist i bilo moje svećeničtvo, kaže protestant svjetovnjak, kad bih ja tekar od pastora, koj niti nepozna stanje moje duše, morao tražiti svjedočanstvo, da su mi sbilja oprošteni griesi. Ta to i jest ona velika prednost, što ju protestant polag nauka o imputaciji imade pred katolikom: da neima svećeničkoga posredovanja. nego „neposredni savez s Isusom."

Da se ljudi uzmognu predobiti za svećeničku, griehe opraštajuću oblast, te da u propovjedniku bude priznan i protestantskomu svietu nepoznati obskrbnik dušah, u to se ime pomisao obćenitoga svećeničtva tako ustanovila, da je posve katolička, protivna onoj, štono ju Luther odmah s početka zamisli i proglasi. To je od ostalih učinio Hengstenberg. (Sravni njegove pomisli u njegovu listu Kirchenzeitung 1852. str. 19. s katekizmom rimskim 2, 7, 22.) Nu takova teorija neprolazi u život.

Upravo zato mora se čovjek proći svake nade: da bi se uvela crkvena disciplina u kakovu god liku. Jer o izpoviedi i o stezi u izpovjedaonici izvršivanoj nemože ni govora da bude, to preostaje još samo odbijanje od pričesti i uzkraćenje crkvenoga pogreba. Prvo nemože se uporaviti već sbog toga, što se već i onako nemari za oltarsko otajstvo ter je zapuštanje istoga jedno od velikih crkvenih zalah, na koje se tuže. Od različitih stranah javlja se: da pohadjanje zadnje večere biva sve to nemarnije (n. p. Baumgarten u svom djelu: Der kirchliche Nothstand in Mecklenburg. 1861, str. 41.), da većina i onih, koji najvećma drže s crkvom, samo jednom u godini dolaze na pričest. (Hengstenberg K. Ztg. 1858. str. 1115) Stotine tisućah evangeličkih kršćanah, piše Frühbuss (u djelu: Über Wiederbelebung der Kirchenzucht. Breslau 1859. str. 50.) izobćiše se sami, te neće ob oltarskom otajstvu ni štogod da znadu. Drugi opet u neprebrojnoj većini rekši, da jim neda duša, neće da budu dionici otajstva po unionističnu sačinjena. U crkvi dakle imade velika množina ljudih, s kojimi se neda ništa opraviti; jer su prestala otajstva i sva crkvena stega. Gore je još s crkvenim pogrebom. Na sjeveru je u či-

*) Čim su propovjednici dotle dognali, da je duhovna pastva po sve načine postala nemogućom, kaže sliedeći izkaz iz Rige: „Da je propovjedniku po njegovoj službi dužnost skrbiti za duše, to je ovdje kano i svuda drugdje posve zaboravljeno. Davna je jur izpalo to iz glave, da se duhovnik smatra pouzdanikom duše. Čim se nametne ova misao, pomisli se odmah na ušnu izpovied, popovsku spletkariju i silovanje sviesti itd. Mnogi bi, gledajuć kako se je tko bližje primakao propovjedniku, držao to za odpadnuće od evangeličke vjere i prelaz na katolicizam (Kirchliche Vierteljahrschrift Berlin 1845, str. 166). Kunz i mnogi drugi opaziše, da se u protestantskom mjestu na pitanje. gdje je dušobrižnik mjestni? odgovora: Ovdje neima katolikah — ovdje je samo propovjednik."

tavih gradovih običaj, da duhovnik mrtvaca prati do groba, jur prestao. U Hamburgu n. p. biva pogreb, da se unj ništa nepača duhovnik. U gradu i na selu, veli Frühbuss, pravilno nezakapa se crkvenim sprovodom, tko nemože platiti, a za siromašnije izprosi se s novčanih razlogah dozvola: da se pokopaju na tiho. Već je pače zavladala misao, da je tihi pogreb bez crkvenoga obreda „svečaniji," pak je to postalo pravom izobraženih i povlasticom mnogih staležah. U Berlinu je običaj, kako kaže Frühbuss, da sviet radje za liesom mrtvačkim gleda pušioce, prateć s cigarom u zubih mrtvaca, nego pastora. U Pruskoj povrh toga priznano je, kad bi crkvena stega s nova oživila, da bi se polag najglavnijih njezinih zakonah prije svega većina sada učećih pruskih učiteljah bogoslovja i tri četvrtine pastorah moralo izobćiti.

5. Propovjednici i njihov odnošaj prama puku.

Protestantska crkva u Njemačkoj neima prostora za raznolike službe i zvanja. Svatko stupiv u njezinu službu mora da bude propovjednik, to mora da mu bude glavni posao, izvržen je napastim i zlu, čemu se svaki govornik govoreć uviek na javi neobhodno mora da podvrgne. „Bio on darovit ili nebio, veli Karsten, mora propoviedati; često što najmanje razumie, i po tom se mjere njegove vrline; što pako razumie, to on nemože po sadanjem položaju svojoj obćini obrnuti na dobro. A na koncu kako je malen broj pravo vrlih propovjednikah! Ta računa se, da je od desetorice duhovnikah jedva jedan dobar propovjednik. (Cunz, das geistliche Amt. str. 51.) K tomu ima se još uračunati prevlada laskava načina govora i starinskih bockavicah; vladaju puste rieči i bogoslovne mehur-prilike, koje, čim hoćeš da je primiš i čvrsto držiš, razplinu se. Premašaj ovaj frazah u novijoj njemačkoj homiletici poskočio je na visinu, da joj neima jednake. „Zar nam još ni sada nije dosta, vapi propovjednik Hoyer, toga grozovitoga govora današnjega bogoslovja, koje poput kakova spletkara djavla siromaka učenika zapliće, prati ga u službu, ter mu propovied, ako i ne posve nerazumljivom, a to neokrepnom i neuzpješnom čini?" (Zeitschrift für luth. Theologie, 1855, 295.) Jur duže vremena piše se u spisih i govori na javnih sastancih o nevolji duhovnih pripravnikah. Mi smo, tako se tuže pripravnici za propovjedničku službu, svršivši nauke na akademiji, u najboljoj dobi života (vrlo često po 15 godinah) iz crkvene službe izključeni. Mi smo prisiljeni prije da na mnoge godine primimo službu javna učitelja u školi ili privatna u kući, pa kada napokon kasno dobijemo koju propovjedničku službu, to baveći se više godinah posve drugim poslom izvan svojega zvanja zaboravimo sve. (Landschreiber, die kirchliche Situation. Leipzig 1860. str. 80.) Bez ikakova pobližjega saveza s crkvom, bez ikakova saveza medju sobom, blude oni okolo sami samcati bez stalna zavičaja, često bez svake zaslužbe, stradajuć od potrebe, bez nade — tako opisuje njihovo stanje Schmieder. Crkva prepusti je sudbini. Koliki su pripravnici od ove nužde na tiho propali i pokvarili se? Trebalo bi da se ustroj evangeličke crkve prispodobi s ustrojem katoličke crkve, gdje svaki mladi čovjek svršiv pripravne nauke dobiva crkvenu službu, pak bi se tek onda pokazao uzrok tomu zlu.

Kako se zna, svaki pripravnik, čim je dobio službu, o kojoj mu makar i kukavno može živjeti obitelj, po običaju traži si ženu. Po takovu prva mu je briga dohodak, žena i djeca, za to pobrinuti se najprešniji mu je posao; a da se po takovu mora drugim prodati i po njihovoj volji raditi, to je naravna stvar, kako je to Schenkel živo dokazao. (Die Erneuerung der deutschen evangelischen Kirche. Gotha 1860. str. 55.) „Ima jedna vrst demoralizacije, kaže on pravo, kojoj je pravi uzrok samo stanje, i čovjek mora biti pravedan, te nebacati krivnju na osobe. Nedostatne, proturazumne, neprotestantske uredbe u našoj njemačkoj protestantskoj crkvi kao takove slabe značaj." U ovom sudu samo to nije istina, da su ove uredbe „neprotestantske;" jer ne samo da su baš protestantske, nego su se dapače naravnim sliedom razvile iz reformacije.

Tudier su se morala napraviti župna okružja i obćine od 2, 3, 4000 dušah, morale su se dvie župe stopiti u jednu, da „obitelj" uzmogne dobro živjeti. Pak sada raste nužda od godine do godine. Tako se je slezki konsistorij potužio u jednom proglasu god. 1858., da se do skora za mnoge župe neće naći župnik, da župnici od neprestane skrbi brineć se svojoj obitelji za svagdanji kruh gube potrebito veselje k službi i bistrinu duha. Sa svih stranah stižu tužni opisi „župničkoga životarenja," da potrebe obitelji rastu, a dohodci da su uviek isti ili još slabiji. Hvali se vrlo često, kako je to liepo, što evangelički duhovnici kano oženjeni muževi i otci jednaki po životu svjetovnjakom te družtvenom svezom zavezani nečine nikakov osamljeni stalež, nikakovu „kastu," te baš tim nauku o obćenitom svećeničtvu, polag kojega se, što je više moguće, izjednačuje duhovnik i svjetovnjak, najbolje odgovaraju. Medjuto, kako svjedoče svjedoci na hiljade, vuče se kroz tri vieka ista žaoba: da se propovjednički stalež obćenito zametava, njihova čast prezire, da malo komu podje za rukom steći si ljubav i pouzdanje od puka, a da su ljudem u nemilosti, očit je do-

kaz tomu kukavan dohodak i težko životarenje množine duhovnikah. Prošloga vieka bijaše preziranje, na koje spade propovjednički stalež, povodom, da je Jablonsky s dozvolom pruskoga dvora upustio se u dogovor s Englezkom, kako bi se u Prusku uveo episkopat. Godine 1792. spomenu jedan propovjednik, da najbolji bogoslovi njegova vremena na Luthera bacaju krivnju, što je stanje duhovnikah tako kukavno. (Steineck, Nachricht von dem Leben des J. M. Götze. Hamburg 1792. str. 19.) U ovo naše doba bijaše naumila pruska vlada, da ugled tomu staležu digne podieljivanjem redovah i naslovah, a duhovnici držali bi na to mnogo, ako je koj postao česticom širom razgranjena činovničkoga staleža, jer tim mislio bi, da je barem štogod došao na dobar glas i stekao si ugled. Jedan nadkonsistorij potuži se, da propovjednik neima ni toga izgleda, da bi s bogatom ženom dobio blaga; jer bogata djevojka težko se kada odluči na to, da ide za propovjednika. Na takov način došlo je jur do toga, da, polag izjave propovjednika Kuntzea u Berlinu na saveznoj skupštini, puk od crkve odmetnuti propovjednike, crkvu i kršćanstvo smatra za državnu i policajnu uredbu, ter očito psuje i prezire crkvu. Kod nas, veli se, osvjedočen je puk, da crkva više nije nikakova sila. Pastor nezastupa ničije mnenje, do sam sebe i svoje mnenje. U većini obćinah, veli Moll, ili neće da se druže s duhovnikom, ili se boje, a za njegovu nevolju neima nitko srdca. Njemu se nezaufa; one preporuke, kojom se polag agende svakomu preporuča, da se u dušnoj potrebi obrati na župnika, nedrži se skoro nitko. Medju dušobrižnikom i obćinom, reče Jaspis na crkvenoj skupštini u Hamburgu god. 1858. golem je zid tako, da ovdje i ondje mnogi i odvažniji držeć sve za izgubljeno ni nekuša više ništa. Jednu godinu prije izreče dekan Rinck na crkvenoj skupštini u Stuttgartu ove gorke rieči: „Moramo skroz tužiti duhovni stalež novije dobe, on se je previše ostavio živa osobna djelovanja za duše i obitelji na istom selu, i dao si dušnu skrb oteti iz rukuh.“ „Nas duhovnike, reče jedan ugledan bogoslov virtemberžki professoru Schaffu, drži sada puk za kraljevske činovnike i crne sluge policije.“

Dotle je jur doprlo očajanje, tako se je jur sdvojilo, da se već ni nepita danas: bi-li ostati u službi crkve ili bi istu posve ostaviti valjalo. Superintendent Thym, kako sam kaže, znade iz vlastita izkustva i drugih primjerah, da ovo pitanje muči i mori sve duše, koje današnje zlo do dna poznadu, a opet vide, da dan danas nikakov napor nepomaže.

„Crkva, veli jedan virtemberžki duhovnik — poginula je u Njemačkoj do samoga imena, kod puka i izobraženih. Bogoslovi dakako govore mnogo o crkvi t. j. sami o sebi i svojem poštenju, moći i dohodku itd. Ljudi idu još, ili opet „u crkvu,“ ali samo kano „obćinstvo,“ ne pako kano „obćina,“ pak da oni sami crkvu sačine kano živo kamenje ter da budu živa obćina, to je sada ludo i pomisliti. Caropapija, a još više birokratizam u savezu s racionalizmom raztočio je crkvu posve ter ju izbio iz glave političkoj obćini; pietizam pako od onoga preostatka od crkve t. j. od pojma zajednice napravio je zajednicu po svojoj ćudi. Na mjesto objektivne crkvene vjeroizpovjedi stupilo je „moje subjektivno gledište, moj vrhovni ja i duh mojega vremena“ s njegovimi znakovi i okovi, koje radje nose nego Isusovo breme i reformatorsku vjeroizpovied.“ (Schaff, Kirchenfreund, 1857. str. 416.) Ništa manje tužan je sud dvajuh saksonskih duhovnikah: „Crkva nezna ništa o potrebi i dušnom stanju svojih članovah, ona neima očijuh, neima rukuh, neima srdca za nje; ona neima posla sa svakdanjim životom; ona je nedjeljna uredba, koje preko čitava tjedna nemožeš ni opaziti. Propoviedanje, krstitba, pristojbe za štolu i bogoslovsko prepiranje to su skoro jedini znakovi, po kojih možeš opaziti, da obstoji.“ (Kirchen.- und Schulblatt von Tauscher und Hanschmann, Weimar, 1852. str. 65.)

(Dalje će sliediti.)

Knjižtvo.

Acta patriarchatus Constantinopolitani ab a. 1315—1402. e codicibus manuscriptis bibliothecæ palatinae Vindobonensis ediderunt Franc. Miklošić et Jos. Müller. Vindobonae 1860—62. Tom. I. pag. 607, tom. II. pag. 608.

Priobćio Dr. *Fr. R.*

Ni jedan dio crkvene povjesti nije tako slabo obradjen, kô što je povjest crkve iztočne, a osobito thračko-ilirskoga poluotoka. Ako izuzmeš prvih osam stoljetjij, razkolje Fotijevo i Cerularovo, dobu sabora firentinskoga, kamo god se okreneš na polje povjestno iztočne crkve, svuda pustoš niema leži pred tvojima očima. A šta da reknemo o crkvenoj povjesti bugarskoj i srbskoj? tuj ti je práva znanstvena Sahara.

Pa ipak težko bi se gdje tako naplatio trud učenjaku, kako upravo na polju povjesti iztočne crkve. Pomnjivo i sviestno iztraživanje sgod iztočne crkve razpršilo bi mnoge tmine, koje u tom obziru vladaju na zapadu, prokrčilo bi put, da se najstarija kćerca svete crkve sa svojom majkom pomiri, primaklo bi znatno iztok k zapadu. Neima većega neprijatelja miru i slozi od neznanstva.

Ako izuzmemo Baronia, Rajnalda, oba Assemana, d' Acherya i još njeke učenjake, malo se do sada tru-

dilo na zapadu okó toga, da se sakupe i saberu spomenici tičući se iztočne crkve. I ono malo spomenikov sabranih i objelodanjenih pomenutimi učenjaci tiče se većinom odnošajev iztočne crkve naprama zapadnoj, katoličkoj, tè dopiru do vremena, kada bijahu još u zajednici ili u prepirci o jedinstvu katoličkom. Najmanje imamo spomenikov iz dobe, u kojoj iztočna crkva išla je svojim putem; gdje joj dakle bilo dokazati svoj tobož samostalan život.

U tu vrst idu spomenici objelodanjeni troškom c. akademije bečke od poznatoga slaviste prof. Miklošića i vještaka u byzantinskoj povjesti prof. Müllera. Ja naumih u kratko izviestiti čitaoce „kat. lista“ o toj važnoj sbirci, nebi-li gdje komu došla volja zaplužiti u ovu ledinu.

U dvih dosta omašnih knjigah ima 691 listina, koje se protežu na dobu od god. 1315. do 1402; samo jedna na kraju dodata je od god. 1521. Pisane su svekolike grčkim jezikom, a uzete iz dvajuh rukopisov (hist. græc. XLVII. et XLVIII. olim LXV. et LXVI.) donešenih iz Carigrada u Beč, gdje su sada u dvorskoj knjižnici, polovinom XVI. stoljetja Augeriom Gislainom de Busbecke. O tih rukopisih pisao je već glasoviti Petar Lambecius, (in Commentariis, de bibl. cæs. Vindob. VIII. 1065.)

Ove listine, obsižuće dobu od 87 godin, razsvjetljuju nam ponajviše djelovanje onovremenih patrijarov carigradskih Ivana XIII., Izaije, Ivana XIV., Izidora, Kalista I., Filotea, Nila, Antuna, Makarija, Kalista II. i Matije I. One su od neizrečene važnosti za poviest crkvenu i državnu iztoka XIV. vieka, za poviest jugoslavenskih narodah na balkanskom poluotoku, za poviest Rusije, za právo grčko-rimsko srednjega vieka, kano i za zemljopis one dobe.

Mi ćemo nješto samo natuknuti.

Listine u navedenoj sbirci idu u vrieme, kada jedinstvo utanačeno medj jednom i drugom crkvom na lionskom saboru (1274) ohladni, tè osobito poslie smrti Mihajla Paleologa (1282) skoro posvema se završè. Iztočna crkva imala se je u ono doba mnogo boriti na polju dogmatičnom i disciplinarnom s kojekakvimi nutrnjimi neprijatelji i protivnici. Mi ovdje spominjamo samo Bogomile i Kathare, Hesychiaste i pristaše fantastičnoga monaha Barlaama. Proti ovim sljedbam iztočna crkva držala je mnoge sabore i skupštine, koje se navadjaju u našoj sbirci (sr. I, 59, 202, 238, 243, 246, 275, 292, 310, 314. II, 491, 502, 519, 520.). Iz nje uvidjamo u obće, da synodalni život u iztočnoj crkvi tada podobro cvatijaše, tè da neprojdè ni jedna godina, u kojoj se nebi sabor višeput u Carigradu držao, da razpravlja sve važnije crkvene poslove. Na sabore dolažahu biskupi iztočni u manjem ili većem broju. Tako otvoriv I. knjigu naše sbirke najdemo na str. 3—6 sabor držan u Carigradu mjeseca Srpnja 1315. pod predsjedničtvom Ivana XIII. patrijara uz prisutnost 21 metropolitov i arcibiskupov.

Pustiv s oka listine obće znamenitosti napomenut ću njeke, koje se tiču slovjenske crkve.

U toj sbirci ima listin, koje će razjasniti sgode crkve bugarske, osobito pako maćedonskih i thračkih biskupij. Nam su iz latinskih i slovjenskih, u novije doba obretenih spomenikov ponješto poznate burne sgode bugarske patrijaršije trnovske; i u toj sbirci najde povjestnik gdjekoje zrnce za poviest ove patrijaršije, tako I, 436—442 čita se veoma važan list carigradskoga patrijara Kalista od god. 1355. na svetjenstvo „ἐν τῷ τόπῳ τοῦ Τρινόβου,“ u kom se bugarskomu patrijaru daje samo čast a ne i pravomoćje patrijara. O tom pismu po bugarskom prevodu ja sam u ovom listu već prošle godine progovorio u članku: „grčka crkva i narod bugarski.“ Iz listine II, 223 (br. 472) pisane god. 1394. vidimo, da patrijar carigradski, čiem bugarsko carstvo padè pod turski jaram, umiešà se u poslove patrijaršije trnovske, izručiv upravu iste metropoliti vlaškomu.

Nu manje nam je poznata poviest crkvena naroda bugarskoga s one strane Balkana, gdje mu se bilo svedj boriti s helenstvom. U toj sbirci ima listin tičućih se crkve mezembrijske, jedrenske, solunske, ohridske, dimotske, dračke, jezerske u Lacedemoniji, hieriske kod Sv. Gore (Athosa), plovdinske, litičke, melničke itd. S ove strane Balkana: crkve varnijske, sredečke itd.

I za srbsku crkvenu poviest ima u toj sbirci gradiva. Tako je u njoj važan list carigradskoga patrijara Philotea pisan god. 1371, mjeseca Svibnja, kojim se crkva srbska, Stjepanom Dušanom uzvišena na samostalnu i neodvisnu patrijaršiju, opet prima u savez i jedinstvo crkve carigradske (I, 553—555). Ovaj list patrijaršin osniva se na naredbi (ibid. p. 560—64) izdatoj Ožujka 1368. srbskim despotom Ivanom Ugljčšom, koj da si vlast učvrsti tražeć milost u Carigradu, vladičtva u svojoj pokrajini dobrovoljno podčinì byzantinskomu patrijaru.

Još više gradiva ima u toj sbirci za crkvenu poviest rusku, navlastito za poviest metropolije kijevske. Ovdje je listin tičućih se metropolitov „πάσης Ρωσίας“ Theognosta (1354), Alexia, Poimena (1379—80), Kypriana (1387), Alexia II. (1393, 97) itd.

Netreba napomenuti, da će povjestnik koješta u toj sbirci naći za poviest državnu, tè ju novim podatkom gdjegdje izpraviti. Za to navest ću samo jedan primjer. Poznato je povjestnikom, koli zamršeno je rodoslovje bugarskih carev, a skoro jednako zamršen je red, kojim i kako sliedjahu na prestolju. Tako poslie Engela (Geschichte des alten Pannoniens und der Bulgarei. S. 456) uzimlju pisci, da car Joan Alexander Asanović preminù god. 1353, dočim iz listine 186. u našoj sbirci (I, 436) vidimo, da je on živio još god. 1355.

Dočim ovu sbirku liepo uredjenu i sjajno tiskanu svim prijateljem naše povjesti i marljivim rabotnikom na tom slabo obradjenom polju što vruće preporučam, očitujem želju, da bì c. akademija znanostij u Beču što prije nastavila izdavanje grčkih spomenikov srednjega vieka.

Dopisi.

Iz Dubice. (*Preporuka.*) Obćina dubička 2. banske regimente slavi svake godine 17. nedjelju po Duhovih kao uspomenu posvetila župne crkve svoje. Ova svečanost bila je ove godine slavnije nego do sada obavljena, i to zato, što nam je g. Antun Šimenc, graditelj orguljah iz Zagreba, milozvučne orgulje u našu crkvu postavio, uz kojih mili zvuk i pjesmu organista narod je tako ganuo, da je mnoga poštena duša suzu radosti iz oka izpustila. Orgulje su tako ukusno načinjene, da se bolje željeti nemože. Ormar stoji u gotičkom slogu s krasnom drvorezarijom, koja je većinom pozlaćena i nasladjuje oko svakoga kršćenika. Mehanika u nutra je tako dobro i lahko sastavljena, da s jednom mješinom, koja u nutra počiva, sve registre parom posluživati može. Igrački stol, koj naprvo pred orguljami stoji, takodjer je u gotičkom slogu načinjen, a tipalo (tastatura) od biele kosti u politiranoj klaviaturi vrlo se odlikuje. S toga hvalimo ovomu vriednomu majstoru i želimo mu sreću u njegovom dalnjem poslovanju, pa budać vriedan svestrane podpore, preporučamo ga štovanomu obćinstvu, da ako bi još koja obćina valjane orgulje imati želila, na ovoga vješta muža se obrati; a mi se ufamo, da će on nastojati, kako će ovu našu preporuku posvjedočiti i obistiniti.

U ime obćine dubičke

Janko Mutavgjić,
načelnik.

Iz Innspruka. Čujem, da se po svuda ova školska godina njekom osobitom svečanošću otvara; nu mislim, da je ovakovu svečanost, kojoj bih svjedok, riedko koje gojenišće doživilo. Dne 5. o. m. prikaza moj sudrug Stjepan Mihinić oko 6. ure u ovdašnjoj sveučilištnoj crkvi prvi put nevinoga jaganjca Otcu Svemogućemu. U crkvu se silni narod slegao, da bude dionikom onih milostih, kojimi Isukrst srdca vjernih, koji mladoj misi prisustvuju, napunjuje. U presbiteriju bjehu mu sudruzi smješćeni, medju kojimi mogao si i njekoliko sinovah sv. Bernarda i Benedikta opaziti. Kod bogato urešena srebrna žrtvenika, koj se je porad množine svjetilkah u svjetlo more pretvorio bio, dvorahu mu sami sudruzi, rukovoditeljem mu pako bijaše prečast. gosp. Fid. Höpperger, začast. kanonik zagrebački, koj se baš sa svoga putovanja u Belgiju, Francezku i Njemačku u Zagreb vratjao. Čim se ukazaše prvi dvoranici, zagrmi s pjevališća trovrstan tuš, koj opet pod podizanjem presv. tiela i krvi naviesti puku, da je onaj trenutak već svršen, u kojem na rieč svećenikovu kruh i vino tielom i krvlju gospodnjom postaju — accessit verbum ad elementum et factum est sacramentum. — Poslie mise i po večernici dielijaše mladomisnik pobožnomu puku blagoslov. — Za ručkom nazdravi mladomisniku jedan Prus, te mu ujedno reče, neka se sjeti, koli veliku čast obnaša, on bo veseli svete u nebu, razblažuje duše u očištilišću, a tješi griešnike na zemlji. — Na večer bila je liepa zabava, kojoj pribivahu osim pomenutoga gosp. kanonika još njekoja odlična lica. Kad se svi sakupismo (bijaše nas preko stotine) prosbori jedan Vestfalac krasno slovo, u kojem osobito uzvisi onu kriepost mladomisnikovu, na koju nas već isti ljubimac Isukrstov opominjaše: „Sinci ljubite se medjusobno," pa, — kao što reče govornik — punim pravom; jer naš mladomisnik, premda već početkom Rujna zadobi vlast prikazati Bogu svoje prvence, čim začuje, da bi mu poglavari radi, da pričeka dok dodju ostali sudruzi, on odmah na to pristade. Koliko se je pako ovom odlukom zatajio, to samo svećenici znadu, kojim je gorilo srdce plamom nebeskim, da čim prije Bogu se posvete u svojoj prvoj misi; nu ovdje moramo još i to uvažiti, da je naš mladomisnik vrlo dobro znao, da mu je, ako još za praznikah prvu misu rekne, sva ova liepa okolica, poznata porad svojih čudotvornih slikah B. D. M., otvorena, te da si može sad ovdje sad onje velikih milostih izprositi; nu kod njega sve ovo prevagnu bratska ljubav. Čekam si na sudruge, govoraše on, kad bi ga tko zapitao, zašto da već nije služio.

Poslie ovoga govora, kojim bi tako rekuć zabava otvorena, čestitasmo mladomisniku na njemački, francezki, talijanski, latinski a dakako i hrvatski. Izmedju čestitkah bude njekoliko komadah na glasoviru vrlo umjetno izvedeno, što se isto i o vještom i krasnom pjevanju ima reći. Te tako zaključismo ovdje prvence Hrvata, kojih ćemo se još dugo siećati. *A. H.*

Viestnik.

Iz Zagreba. U 29. broju ovogodišnjega našega lista javismo, da će se mnogi oni što dragocjeni što umjetno izradjeni darovi, koje pobožni vjernici sv. otcu za podmirenje njegovih potrebah sa svih stranah svieta šalju na dar, putem lutrije izigrati, kojoj će vučenje biti dne 9. Prosinca t. g. Srećke te lutrije prispjele su ovamo ovih danah, te su s posebnom okružnicom, u kojoj se postanak tih darovah i plemenita svrha lutrije razlaže, razposlane po nadbiskupiji svećenstvu, od kojega se pouzdano očekuje, da će i ovom prilikom pokazati svoju sinovsku odanost prema s mnogimi suprotivštinami borećem se sv. otcu to kupovanjem tih srećakah, to razprodajom istih medju svojimi vjernici. U Zagrebu mogu se te srećke dobiti u pisarni duh. stola, a ciena je svakoj jedan franak, ili, kako je u porazumljenju s bečkom nunciaturom ustanovljeno, 53 novčića. Broj sgoditakah nadilazi već sada tisuću, a novi darovi sveudilj jošte pritiču. Naš rimski dopisnik vidio je te dobitke izložene u dvoranah kapitolskih, pa nam piše, da nezna, bili se većma divio ljepoti i vriednosti stvarih, ili bezgraničnoj ljubavi i požrtvovanju sinovah i kćerih sve to darovavših. Mnoga obitelj da je svoju kroz vjekove brižno čuvanu dragocjenu uspomenicu poklonila.

— Prečastni g. počast. kanonik i župnik u Križevcu, Dragutin David, imenovan je podjašprištom okružja križevačkoga.

— Naše visoko kr. namjestničko vieće uzelo je izdavanje saborskih spisah gledeć na njihovu važnost i korist za javni život pod svoju zaštitu, za to potrebiti trošak predplatilo iz zemaljske konkurrencialne zaklade, a sve podčinjene oblasti pozvalo, da na te spise kupe predplatnike, te nastoje o njihovom razpačanju. Izdavatelji poslali su te saborske spise u više otisakah njekim duh. stolom i mnogim podjašprištem za razprodaju, nedobivši jošte za to pripadajuće novce. S toga na molbu visokoga namjestničkoga vieća duh. stolica ovim putem svim svojim organom, osobito pako gospodi podjašprištem razprodaju saborskih spisah toplo preporučuje, a zajedno ih upućuje, da dotične novce bezodvlačno odpreme saborskoj pisarni u ruke gosp. akademičkoga professora Dra. Mirka Šuhaja.

— Omiljeli „molitvenik za mladež“ po Jaisu ponašen i izdan troškom „sbora duh. mladeži sjemeništa zagrebačkoga“ izišao je upravo u 5. izdanju te se može dobiti u prvašnju cienu po 21 nč. u sjemeništu.

Iz Njemačke. Za dozidanje zvonikah bazilike u Regensburgu pridao je bavarski kralj Maksimilian ugledav se u liep primjer svojega otca 10,000 for. — U Kolinu obslužavaše na 13. Rujna kardinal Geissel 25-godišnji jubilej biskupovanja. Sv. otac poslao mu je tom prigodom bogato izvezenu mitru, ostavljenu papi oporukom od turinskoga nadbiskupa Fransonia. Kolinske gospoje darovaše mu za priestol krasnu, umjetno i bogato načinjenu vezariju. Kralj i kraljica pruska poslaše mu na dar liep kip od mjeda, predstavljajući angjela razširenih krilah. Biskupijsko svećenstvo predade mu podpise prinesnikah za jedno dobarce, za što su jur novci sabrani, ter 7—8 jutarah zemlje u dolini altenburžkoj kupljeno. Dolina je blizo Kolina, a mjesto glasovito sbog krasne crkve, gdje se čuva srdce sv. Engelberta, nadbiskupa kolinskoga. Svečanosti pribivaše pet biskupah, a paderbornski služaše sv. misu. Vas grad bijaše liepo nakićen. Plemstvo renske pokrajine, koje u družtvu deputacijah iz gradovah Kolina, Aachena, Düsseldorfa, Bonna i Neussa dojde na čestitku, izprosi si dozvolu, da kupljeno dobarce smie posve urediti i opraviti za stan uzoritomu kardinalu i nadbiskupu.

Iz Italije. Na 16. Kolovoza uhvati pet oružnikah župnika Mazzonia kod sv. Prokula na vratih od sakristije poslie službe Božje, te ga kroz najživlje ulice pješke odvedoše u tamnicu. On naime bijaše obsudjen skupa s glavnim vikarom Canzi-em, priziv mu uzkraćen, ter sada bez svake prijašnje prijave silovito odveden u zatvor. S glavnim vikarom dogodi se to isto. Slobodni zidari naravno neimaju nikakova obzira na svećenički stalež. — „Nouvellista Rouenski“ jamči za to: da je veći dio novacah, što su došli Garibaldu iz Englezke, potekli iz blagajne evangeličkoga saveza. Ovomu po Englezkoj i Njemačkoj širom razgranjenomu družtvu stalo je sve do toga, da papa bude prognan iz Rima.

— Od povjestnoga djela čuvenoga oratorijanca o. Augustina Theinera s naslovom: Codex diplomaticus dominii temporalis S. Sedis izišao je jur treći svezak. U njem su listine od god. 1389—1789. Pisac imade dvojaku namjeru ovom ogromnom sbirkom, naime jednu da pokupi i uredi gradivo za poviest papinskoga vladarstva nad crkvenom državom, a drugu da dokaže, kako se jako varaju oni, koji tvrde, da pape pred Julİom II. i Klementom VII. nisu izvršivali ni jednoga čina vladarskoga nad crkvenom državom. Da je ovo djelo veoma važno pogledom na „rimsko pitanje,“ može si svatko misliti. Prvi svezak počimlje s darovnicom Pipinovom (756), a završuje se s papovanjem Ivana XXII. (1334), obsiže dakle 578 godinah, koje su, što se tiče svjetovne papinske vlade najmanje poznate a najgore se o njih piše: tu su najjasniji povjestni dokazi, da je ova svjetovna oblast bila izvršivana bez prestanka za vremena municipalne slobode i boja medju svećenstvom i carstvom. Drugi svezak sadržava listine do 1389. Ove su oli diplome njemačkih carevah i francezkih kraljevah, koji obećavaju, da će svjetovnu vladu crkve čuvati i braniti, zatim pisma od gradovah i občinah, kojimi se zavjerava vjernost i podložnost, oli se moli za privilegija i obriče pomoć proti neprijatelju. Službeni odpisi papah, koji zapremaju dvie četvrtine sbirke, protežu se na gradjansku, sudbenu i vojničku upravu crkvene države, što sve spada samo na vladara. — Dragocjene ove dokaznice listine povadio je o. Theiner iz tajnoga arkiva vatikanskoga, kojemu je on čuvar, i koj je njekim čudom od obijuh zadnjih prevratah sačuvan. U njih ima neprocjeniva gradiva za poviest svih narodah. Crkva čuva sve to velikom brigom, te ima liepa oružja, kojega se katolički učenjaci u sgodno vrieme mogu latiti na obranu od krive znanosti i neprijateljah vjere.

Iz Pariza. Dogovor s Rimom sbog povišenja algirskoga biskupa za nadbiskupa veli se da će dobro izpasti, pa tako da će se podići još dvie biskupije u Constantini i Oranu.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Odrekoše se svojevoljno župah:
G. Ignac Menner, župnik u Topolovcu,
„ Mato Dominić, župnik u Jezeru, i
„ Josip Štritoff, župnik u Divuši.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 43. U ČETVRTAK 23. LISTOPADA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI

KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Grčko-sjedinjena crkva.

Prije njekoga vremena izdao je poznati Isusovac otac Gagarin u Parizu spisak pod naslovom: „L' Avenir de l' église grecque-unie“ t. j. budućnost grčko-sjedinjene crkve.

Ako ima ikoga, komu je pitanje o budućnosti grčko-sjedinjene crkve važno i znamenito, to su sigurno čitatelji ovoga lista, budući se tu radi o sudbini ne samo jednovjerne nase braće, koje do tri miliuna imade, no odtud veća polovina pripada našemu slavenskomu narodu, pače jedan dio braća su nam po vjeri, krvi i jeziku, u užjem smislu sunarodnici naši Priznati valja i to, da istomu pitanju jošte osobitu zanimivost to podaje, što ga razpravlja oštroumni i učeni otac Gagarin, rodom ruski knez, koj prinukan istinom i svomu osvjedočenju za volju odreče se sjajne budućnosti, ostavi sve udobnosti života, oprosti se s domovinom, te postane katolikom i članom družbe Isusove.

Prije nego-li predjemo na razpravu otca Gagarina, čini nam se shodno, da priobćimo čitateljem jedre misli dubokoumna učenjaka Augusta Haxthausena, kojimi u čuvenom časopisu „Hist. polit. Blätter“ označi sadanji obćeniti pokret u crkvi.

Sadanjim velikim političkim pokretom, piše on, odgovaraju, kako je to naravno, crkveni gotovo u cielom obsegu crkve. Svuda na tom polju djeluju duševne sile, stranom duševne osnove, nauke kršćanstva napadajuć, promjenjujuć i obarajuć, stranom je braneć i u nutra razvijajuć te ukrepljujuć. U sadanjem životu narodah mogu se razaznati dva pravca, koji se u nječem uzbijaju, a u nječem složno zajedno teku. Jedno je težnja, da se narodnostim izvojuje podpuna, pače premožna valjanost i priznanje, pa to s povredom, ma baš s uništenjem svih postojećih državnih odnošajah bilo. Drugo je u obćenitost skupljajuća t. j. ona težnja, koja hoće da umnu državu postavi na mjesto dosadanjih državah i njihovih unutarnjih pučkih odnošajah. Na onom, što zovemo liberalizmom a njegov spoljašnji oblik ustavnošću, razni mudroslovni sustavi o društvenom stanju čovjeka nahode polje i temelj, na kom se nadaju da će se podići te buduća pokoljenja u svom smislu naobražavati. S ovimi u političnom i socialnom obziru prevratnimi pravci nastoje si u isto vrieme i samostalno i oni kršćanski i crkveni put prokrčiti. Kršćanstvo ima svoje izvanjsko lice u crkvi. Crkva ima svoj duševni život, svoj duševni razvitak, ali ona gleda, kako će kršćanstvu podati spoljašnje oblike socialnoga i nabožnoga života, pa u tom pogledu teži takodjer za jedinstvom oblika; ali njoj nije namjera, da poput filozofičkih sustavah osobnosti, obitelji i puke despotički siluje te vaskoliki družtveni život u Prokrustovu postelju spoljašnjega ukočena oblika strpa, nego ona dopušta najslobodniji razvoj osobnoga i družtvenoga života u obsegu kršćanstva i crkve, koja ga izražava. Ako crkva neće s jedne strane da se okameni, a s druge da se razpline, treba joj središta, koje joj s polja označuje obseg, a u nutra ju razvija te zajedno usavršuje. To je centrum unitatis, papinstvo. Papinstvo je štit proti svim dušmanskim silam i navalam, a zajedno zaštita svakoj dopuštenoj organičkoj duševnoj slobodi.

Crkva kršćanska razvila se odmah na početku u dva obreda, grčki i latinski. Nebijahu to dvie crkve, već dva oblika bogoštovja, oba jednako stara i ravnopravna. Objema bijaše zajednički centrum unitatis, papinstvo. Ljudska glupost, taština, slavohlepnost, upotrebljena od slavičnih duhovnikah i samožive politike bizantinskih carevah, prouzročiše prije 1000 godinah pukotinu, razkolje u crkvi. Ovoj pukotini, ovomu razkolju služaše za stieg obred. Buduć je pako papinstvo u

obsegu latinskoga obreda bilo utemeljeno, s toga razkolni dio grčke crkve, grčkomu obredu pripadajući, odciepi se ne samo od latinskoga zapada, nego i od papinstva. U istinu može se reći, da se razkolnici svojevoljno odrekoše učešća na papinstvo, na koje imadoše podpuno pravo. Tim izgubiše oni svaku samostalnost. Ovaj dio crkve zapade u robstvo svjetovnoj vladi, a izgubi snagu duševnoga razvitka, unutarnjega napredka.

U ovaj par vidimo, kako po cielom kršćanstvu onaj socialno-političkim težnjam odgovarajući pravac djeluje. Svuda se može zamietiti čeznuće i težnja za vjerozakonskim jedinstvom, za razriešenjem razlučbinah, za ujedinjenjem u veliko crkveno tielo. Ali upravo tako može se spoznati subjektivno čvrsto prijanjanje uz razkolje, njeka socialna, kadšto i narodna odciepljenost od obćenita kao i od susjedna. Jedna stranka nastoji crkvene oblike, koji su se u posebnih crkvah uzdržali ili razvili, koliko moguće opet učvrstiti, druga stranka izmišlja nove ideje i sustave te traži i za nje crkven oblik. Neima dobe, koja bi toliko obilovala socialno-nabožnimi sustavi, idejami i sljedbami, koliko naša.

Na čelu prvoga, sjedinjujućega, za obćenitom crkvom težećega pravca stoji naravno papinstvo. Više no ikada stara se papinstvo, da svekoliko kršćanstvo dovede i primi u svoje jedinstvo, da posebničke i narodne crkve i crkvene zajednice pomiri s crkvom latinskom, koja mu osta vjerna. Sadanji papa odmah je s početka svoga pontifikata na ovo najveće pitanje vremena obratio pozornost. To zasvjedočavaju njegove glasovite literae ad Orientales. Prije svega svraća pozornost na tisućogodišnje razkolje iztočne crkve. Kada one literae ad Orientales izadjoše na vidjelo, malo se tko na njih osvrtao. U istoj latinskoj crkvi držahu je stranom za prazne rieči, govorene u tutanj, stranom za nesgodne, pače za opasno očitovanje, koje će samo sumlje i neprijateljstva svuda pobuditi.

Od onda izteklo je petnaest godinah, pa kako moćno zahtieva vrieme, da rieči papine postanu tielom. Tada stajaše iztočna crkva prividno na vrhu svoje spoljašne snage. Njoj na čelu sjao je, po slovu samo kao zaštitnik, al u istinu kao pravi vrhovnik gotovo s većom od pape crkvenom vlasti, najmogućniji tada kršćanski vladar, uz to muž najčvršćega i najodlučnijega značaja, car ruski. Na njega oslanjahu se skoro svi članovi iztočne crkve u Turskoj, pače u istoj carevini austrijskoj. U njem nadje razkolje glavu i središte: Petrograd naproti Petrovoj stolici. Običnomu ljudskomu umu tadanjega vremena pričinjahu se literae ad Orientales Pia IX. gotovo dječinske i smiešne. A sada poslie petnaest godinah!

Ovaj vladar počiva u grobu, a svakolika iztočna crkva predstavlja nam sliku počimajuće raztvorbe. Njena hierarkična nazovi-glava, carigradski patriarkat, izgubi po turskom zakonarstvu svu svoju svjetovnu vlast. Mnogo prvašnjih pokrajinah, podčinjenih patriarkatu, odciepi se od njega, prisvoji si samostalne, bitno odpade, i ako baš patriarki priznaju njeku spoljašnu počastnu prednost. Za neodvisnost očitovaše se crkve ruska, grčka, srbska, austrijska, vlaška i karabogdanska. Bugarska prieti podpunim odpadnućem. Najmogućnija crkva grčkoga obreda, crkva ruska, sasvim je podrovana. Jedna trećina njekadanjih njenih sljedbenikah, starovjerci, odmetnuše se sasvim od pravoslavne crkve, pače joj se protive neprijateljski. Veliki dio svećenstva tako zvane pravoslavne crkve i prosvietljenih svjetovnjakah prisvoji u mnogom obziru i uz najveću raznoličnost protestantsko bogoslovje i shvaćanje dogmah, i ako uz crkvene obrede radi svjetovnih i narodnih obzirah čvrsto prijanjaju. Stiena pako Petrova stoji čvrsto usried valovah, i ako joj s polja prieti bura, nikada u nijedno vrieme nestojaše papinstvo tako čvrsto, tako priznano od hierarkije i svjetovnjačtva, kako u ovaj par.

Prije svega pako čini se, da je papinstvo sada časovito pozvano, da disjecta membra razpadajuće se iztočne crkve opet pokupi, primi pod svoje okrilje, te pomiri s latinskom crkvom. Neima dvojbe, da je k tomu most i posredničtvo onaj dio iztočne crkve, koj se je uslied sabora fiorentinskoga podložio papi kao obćenitoj crkvenoj glavi. To je sjedinjena iztočna crkva, sastojeća iz tako zvane rusinske, rumunjske i male čestice narodno-grčke crkve. Njeni članovi nahode se najvećim dielom u carevini austrijskoj, maleni dio u Poljskoj, a njih malo, no kojim broj postupno raste, u Turskoj. Ova ciela sjedinjena iztočna crkva naravni je prelaz u odciepljenu iztočnu crkvu. No prema svom položaju imala bi ona davati i naobražavati i misionare za sjedinjenje razkolnikah s Rimom. Kada su se prije stoljećah biskupi rusinski od njih opet priznatomu papinstvu poklonili, primi jê papa Vrban VIII. s riečmi: „O mei Rutheni, per vos ego Orientem spero convertendum!“

Ove rieči jesu kao kažiput i naputa papinstva, osobito u sadanje doba, u ovoj možebiti najvažnijoj stvari crkve. No da članovi iztočne crkve budu podobni preuzeti svoje zvanje, te razkolnike opet privesti papinskoj stolici, treba da su snabdjeveni svimi duševnimi i bogoslovnimi silami katoličke crkve, te s gorućom revnosti pravih misionarah. Žalibože k tomu im fali jošte mnogo. Istom izašli spisak otca Gagarina „L' Avenir de

l' église grecque-unie" podaje nam podpuni pregled sadanjega stanja sjedinjene crkve. Malo bismo znali dodati mu, samo nam se neka dopuste njeke obćenite primjetbe:

Družtveni odnošaji kod pukah iztočne crkve, Rusinah i Rumunjah, stavljaju velike zapreke znanstvenomu i bogoslovnomu naobraženju sjedinjenoga svećenstva. U Rusinah, najmnogobrojnijega ogranka sjedinjene crkve, neima urodjenoga narodnoga plemstva niti izobražena gradjanstva. Tamošnje plemstvo sastoji iz Poljakah, koji pripadaju latinskomu obredu. Rusini su samo seljaci. Svećenstvo se pomladjuje samo djecom oženjenih svećenikah. Ovo je svećenstvo u obće slabo izobraženo i neznanstveno. Redovničtvo bazilijansko ugrezlo je jako u nerád i nezpanstvenost. Otac Gagarin naznačuje jedina sredstva, koja bi mogla pomoći. Kad bi Austrija dobro razumjela svoju misiju, učinila bi sve, da se podigne družtveno i duševno stanje Rusinah. Da svećenstvo rusinsko stoji na visini latinskoga svećenstva u Njemačkoj ili Francezkoj, već bi razkolje u carevini austrijskoj davna bilo prestalo, a sva je prilika, da bi se i slavenska plemena u Turskoj povela za nagonom i primjerom, štono se sada kod Bugarah njekim načinom pokazuje. Ima preko pol vieka, što Austrija sve čini, da uzdrži muhamedanstvo. Tim je kršćansko pučanstvo u Turskoj, raju, proti sebi ljuto ogorčila. Suprotivno pako je Ruska svuda turstvo pobijala te mu o propasti radila, a tim privrženost kršćanskoga žiteljstva svuda stekla. Neka Austrija od sada stupa pravim putem, čim će i sama sebe uzdržati i učvrstiti, a crkva će u ovoj carevini naći svoj tabor za duševno osvojenje iztoka.

(Dalje će sliediti)

Iz sadanjega života protestantske crkve u Njemačkoj.

(Dalje.)

6. *Nabožnost svjetovnjakah.*

Opisujuć sadanji položaj protestantskoga duhovničtva u Njemačkoj opisuje se ujedno većim dielom sama i nabožnost svjetovnjakah. Sve pokazuje žalostnu istinu, da je puk necrkven; bila bi slaboća a skupa i ludost sbog toga jadikovati, jer to nepomaže. Tu mora čovjek istini oštro pogledati u oči, a prije nastojati, kako bi to mogao. Tako piše Kirchen- und Schulblatt von Teuscher und Hanschmann, Weimar, 1852., str. 65. Golem je jaz medju bogoslovjem i znanjem kršćanskoga nauka u puku, jer dočim se je ono uzvilo do najvišjega mudrovanja, puk uči azbuku, veli Sächsisches Kirchenblatt, Vorwort zu 1860. Svaki cigli od protestantskoga puka, tako se tuže erlanžki bogoslovi, misli, da si on sam može stvoriti vjeru; ni jedan pako nezna pravo, što bi imao vjerovati, česa-li se držati, a po tom je puk izgubio ćudorednu podlogu — kaže Zeitschrift für Protestantismus, Bd. 20, str. 371.

Što će biti tekar onda, kad ovo stanje, što ga sada poznadu samo bogoslovi, spoznade puk, i to makar najprije prosvietljeni svjetovnjaci, kako se je bojati, da će sve više i više progledati? To se čini čudno, ali, tko umie duboko misliti, za njega je to očita istina, da je obćenito nehajstvo za vjeru prosvietljenikah sada najčvršći bedem, štiteći obstanak protestantske crkve. Jer kada se jednom ove vrsti ljudi prenu, te se poprime vjerozakonskih stvarih, kada stanu pitati, što uče vjeroizpovjedne knjige i kakov jim je ugled, kada zažele znati, kako se sadanja bogoslovna znanost slaže s naukom propovjedničkim, kako-li se njihovi propovjednici slažu s drugimi u drugih gradovih i krajevih, tada će doći vrieme, da progledaju te vide oko sebe varku. Pak što će tada biti od neuzkolebiva ugleda, u vjerozakonskih stvarih bitna? Oni će opaziti, da je Lutherova biblija puna ne samo grubih, smisao izvraćajućih pogrešakah, nego da je on na više miestah hotimice svomu nauku na podporu izopačio apoštolske rieči, a imenito Pavlove poslanice najvećma nagrdio. *) Oni će sami vidjeti, da je ona velika stečevina reformacije, protestantski nauk ob opravdanju, od najuglednijih bogoslovah zabačen, jer se nemože uzdržati, i kako opet exegete dokazuju, da je nebibličan. Do duše preporuča Nitzsch bogoslovom, da symbole potajno poprave (Deut. Zeitschrift, VIII, 201.), ali mora doći vrieme, kad će to potajno popravljanje postati javnom tajnom puka; to se ipak neće uviek moći tajiti, da se više ni jedan glasovitiji bogoslov ozbiljno nedrži vjeroizpovjednih knjigah.

Prvi prelat saksonske crkve, Liebner, napisa nedavna ružnimi bojami podpuno neznanje kršćanskoga nauka, „jer za čudo je, kako je sada u njemačkoj evangeličkoj crkvi silna množina izobraženikah i prostakah u tom neuka." (Zur kirchl. Prinzipienfrage der Gegenwart; Zeugnisse a. d. Sächsichen Kirchenregimente. Dresden, 1860, str. 19.) Njemu se čini crkva njegove vjeroizpoviedi kano kakov manikejski sviet: gdje ima kraljestvo svjetlosti, naime njemačko bogoslovje i njegovi

*) Jedini propovjednik, za koga se znade, da je u toj stvare javno udario proti svojoj obćini, jest u Ameriku preselivši s. pruski propovjednik Ehrenström; ovaj je svoje obćinare naučio grčki jezik, i tada jim pokazao, gdje je sve Luther kriv preveo (Wangemann's Kirchengeschichte Preuss. III., 132). Na uztuk tomu opominje Palmer (Homiletik str. 303) sve propovjednike, neka za ništa nekažu puku, da je ovo ili ono Luther krivo preveo, jer to da je tajna i mora se tajiti po sve načine; a najviše, što bi se smjelo reći, jest, da je prevod nerazgovetan.

rabotnici, i kraljestvo tmine, naime svjetovni puk; ova dva kraljestva da stoje jedno naproti drugomu, a tmično premašno velikom većinom da je ugrezlo duboko u negativno i pozitivno neznanstvo. Reformacija i Luther, to su prije svega dva predmeta, o kojih si svjetovnjaci stvoriše skroz naopake slike. Svjetovnjaci naime — to je barem Liebnerov sud — predstavljaju si Luthera kano osloboditelja, koj ne samo da je nje oslobodio jarma papah, biskupah i saborah, nego, makar i nehotice, još i skrbničtva protestantskih bogoslovah, pak s nova dao svakomu pravo, da po svom razumu vjeruje i živе. Ali to nije Luther bogoslovski.

Svjetovnjaci od svoje strane odgovaraju na ovu težku tužbu protivnom tužbom. Ako Liebner hvali to kao osobitu vrlinu sadanjega protestantskoga bogoslovja: da se ono uviek drži u jedinstvu i neprekidnosti s crkvom, koja cielost sv. pisma razvijajuć ga sve to više promišljava i izpovieda, *) — i po tom je baš katolička — to mu prosvietljenici mogu spočitati ovako: Zar nam niste vi sami rekli i dokazali, da je reformacija najdublji i nepopravan prolom, što je ikada u jedinstvu i neprekidnosti crkve bio načinjen? Zar nije to već priznana istina, da glavni nauk nove crkve bijaše sve do onda posve nepoznat, da on nije nastavak i razvitak, nego zanijekanje prijašnjega nauka? Zar srušiti primat, episkopat, vas crkveni ustroj znači što i ostati u crkvenoj nastavi? Zar je svejedno ruševina, pak razvitak i nastava? Vi nam prigovarate, da čamimo u mraku bogoslovnoga neznanstva; ali dajte, pružite nam jednom Ariadnino klupko, da izidemo iz labirinta dvojbe i neizvjestnosti. Odgovorite nam barem na najsilnije od svih pitanjah: Komu imamo vjerovati? Da-li jednomu propovjedniku, pod čiju nas propovjedaonicu spravi slučaj? Da-li zemaljskomu konsistoriju? Bogoslovnomu odsjeku zemaljskoga sveučilišta? Vrhovnomu biskupu zemaljskomu vladaru? Simboličnim knjigam, kojih neće da sluša nijedan bogoslov? Svomu osobnomu sudu izvedenu iz izrekah biblije? Uzmemo-li vaše najnovije tumače biblije za kažiput, što ćemo naći? Deset raznih tumačenjah jedne iste izreke, a za svako stoji dobar koj glasovit bogoslov. Koliko dokaznih izrekah netumači se više po onom smislu, kako je tumače simbolične knjige? Mi tražimo kruha, a vi neimate da nam date van kamenje. Vam je uviek na jeziku protestantska sloboda, nu ovo, što nam nalažete, gvozden je jaram, robstvo duha, rekši, za svjetovnjaka je dobro. Mi zar da vjerujemo propovjedniku, kojega sama neveže nikakov višji ugled, a niti za svoj nauk ima veliko družtvo? Ta jedan od vaših kaže, da neima za obćinu većega silničtva, nego ako se jednomu čovjeku predade vlast, da ju skuči pod neomedjašenu samovolju svojega osobnoga mnenja. (Karsten, die protestantische Kirche str. 29.) Liebner do duše tvrdi, da njegovo i drugovah mu bogoslovje ima u sebi lieka za sve potrebe vremena, ali dakako samo kano otajni nauk; nu ob otajnu nauku neda se izreći sud. Medjuto, mnenja drugih o uspjehu bogoslovja glase posve drugačije. Tako Stahl očitova tek nedavna, da je bogoslovna znanost u Njemačkoj s većine mač, koj jednako sieče vjeru i nevjeru. Professor Krafft iz Bonna i dvorski propovjednik Beyschlag potužiše se pred berlinskom skupštinom evangeličkoga saveza na sadanje pravovjerno bogoslovje, navrnuto s nova na simbolične knjige, te rekoše, da je ono glavnim uzrokom vjerozakonskoj nesvjestici njemačkoga protestantizma.

Biblička družtva porazdieliše od petdeset godinah u Njemačkoj biblijah na miliune. Najveći siromak može si sada za male novce nabaviti bibliju. Od toga je pako ta korist, da se sada polag svjedočanstva propovjednikah nijedna knjiga manje nečita, nego baš biblija. „Od stotine kućah najde se jedva jedna, u kojoj se još čita sv. pismo.“ (Tholuck's liter. Anz. 1845. str. 289.) „Puk, veli Güder, sbog nješta je zlovoljan na sv. pismo, nezna pravo, što je i kako s njim.“ Najpobožniji od seoskoga puka, tako svjedoči jedan drugi, rabe ju samo toliko, da pročitaju nedjeljna ili svetačna štiva.

Na isti način izjavi se vas jedan bogoslovni odsjek ovako: Propovjednik nesmie reći puku, da je to i to nauk crkve; odlučno temeljno pitanje jest ovo: kako i zašto se ima vjerovati, nu puk zavodi se na krivu tlapnju, ako se uči, da ima golomu ljudskomu ugledu evangeličke crkve nješto vjerovati, ili koje tumačenje sv. pisma njemu za volju primiti. (Über die gegenwärtige Krisis des religiösen Lebens. Denkschrift der Göttinger theol. Facultät. 1854. str. 18.) Po takovu nesmie dakle nijedan propovjednik svoju obćinu svjetovati, da njegov nauk na prosto primi; on mora reći, neka svatko sam traži u bibliji, pak ono, što sam pronajde, ne pako što njegova crkva uči, ima mu biti razlogom, da primi koj kršćanski nauk. Da je tim devetnaest dvadesetinah crkvu još polazećega puka proglašeno bezvjernim, da bi, kad bi se sbilja ova teorija propoviedala s propovjedaonice, crkve do skora postale posvema puste, za to si tare glavu onaj odsjek bogoslovni tim manje, što

*) Tako je i Stahl prošle godine u jednom govoru o ustroju crkvene obćine govorio o vjeri crkve, koja je tolike vjekove jedna ista. Zar je Stahl sbilja htio da uputi Berlince, da su njihovi predji godine 1580. vjerovali ono, što su godine 1516. vjerovali?

ima uza se još jedan važan ugled, naime evangelički savez, kojega drugi članak ustanovljuje: da je pravo i dužnost svakoga kršćanina tumačiti sv. pismo po svom razumu. Bogoslovi i propovjednici, koji se hrpimice pridružiše u Berlinu savezu, primiše ovaj članak bez svakoga prigovora. U katekizme nije on još primljen. Rado bih znati, koliko u Njemačkoj ima svjetovnjakah, koji misle na ovu „dužnost."

(Dalje će sliediti.)

Pravo papino na Rim.

Sardinski ministar rata Durando imao je crn obraz, dokazujuć svojom notom, da Talijanska imade pravo na Rim; nu našao mu se u bečkom listu „Botschafteru," koj sigurno nije ultramantanski, obrisač, ter ga baš ljudski tare, pišuć na uztuk njegovim dokazom i sardinskoj pohlepi za Rimom sjajnu i razložnu obranu papinskoga prava, pak nemožemo odoljeti srdcu, van da iz ote obrane povadimo glavne točke.

„Ako na napučenom svietu imade mjesto, za koje je pravo posjeda očitije, nego za sva druga mjesta na svietu, to je takovo mjesto vječni grad. Ovaj grad ima za se najdužje trajanje pod istom gospoštinom, ima za se najobćenitije priznanje najrazličitijih silah u najrazličitije dobe poviesti. On ima za se svetinju vjere, koja je sviet preobrazila, svetinju poviesti, koja kroz duge povorke godinah priznaje pape za najvišje sudce zemaljskih posjedah u zemaljskih gospodarah. Vjekove i vjekove bili su pozivani nasljednici apoštolskih poglavicah, da dosude: čija neka bude ova zemlja, čija-li ona. Oni su riešili veliku svadju medju Španjolskom i Portugalskom za polovinu svieta još u šestnaestom vieku; oni podieliše svakoj državi dionicu od nadjene zemlje za one velike razdobe. Tja do danas štuje se ona papinska dioba kao neporočno pravo, tako, da je, kad se je bila god. 1845. zametnula svadja medju saveznimi državami i Englezkom sbog zemlje Oregona, protestantska Amerika opozvala se na papinsku darovnicu predanu njihovim predšastnikom, i to kano na nepobitan razlog. Pak sada eto iztaknu se država obstojeća od jučer, koja se trudi izmoljakati si priznanje, a još s tim ima dosta posla, ter koju ako je tko i priznao, priznao ju je samo kano činom, a nipošto kano pravom obstojeću, ta država svjedoči: da pravo papah na Rim niti je razgovetno niti valjalo, te oni, koji njekada uredjivahu posjed svega svieta, da neimaju nikakova prava na zemlju, na kojoj, od kada nastade kršćanska doba, stoji njihov priestol. Briga je generala Duranda za Karla Velikoga i tisuću drugih carevah i kraljevah, koji se na sedmobriežnom gradu pokloniše papam, nje štitijahu ili je za zaštitu prosijahu.

Toliki vjekovi, poviest, sve, što zemaljski posjed može učiniti svetim, štovanja vriednim i nepovredljivim, po njegovu je sve to ništa proti jačoj sili, za koju zaprisegoše on i njegovi predšastnici u poslovnici vanjskih posalah. Nećemo da metnemo na razpravu pitanje: bi-li general Durando imao pravo u ime veće strane talijanskoga naroda govoriti, da uredna vojska piemontezka, obsade i obsude po ratnom zakonu onoj strani nečepe usta. Neće nam se takodjer da protražujemo: da-li ono, štono se veli „jauk Italije" imenito južne, nije više zato, što se tisuće pod izlikom, kano da su „briganti," ubijaju i zatvaraju sbog toga, jer se protive novijoj uredbi te neće da se podlože savojskoj kući. Uzme-li se, da na prkos istini a generalu Durandu za volju sva Italija onako misli i onako „jauče," kako generao Durando želi, zar bi sliedilo od tuda, da taj jauk mora srušiti svjetovnu vladu sv. stolice? Da je tomu tako, sviet bi morao biti jednak mrkoj divljačini, gdje grabežljiva zvjerad grozovitom rikom naviešta svoj noćni boj. Švedska bi morala tada za Finskom, Ruska za Carigradom, Njemačka za Kurlandijom, Livonijom i Alzacijom, a Francezka za renskimi pokrajinami, svaki narod i svaka država za nječim drugim hlepiti i jadikovati, dokle se nebi povratilo iz ponora prošloga vremena doba Tamerlana i Attile."

Dopis.

U Rimu dne 1. Listopada. Ko što je izvanredan položaj politički Italije — obsadno stanje nuz najslobodoumniju vladu: tako se i u zraku neobični slučaji pojavljuju, — nuz vedro nebo meteori, oluje i munje. Obično od Svibnja do konca Kolovoza neima kiše, u Rujnu kad i kad, a Listopad nalikuje našemu ugodnomu Svibnju. To se tekuće godine sve promieni. Od 10. Kol. lije kiša ko navadno u Studenom. I jučeranju svečanost največega zemljaka našega sv. Jerolima osujeti nam čitav dan trajuća ploha, koja ipak neprepriečí došašće dvajuh stožernikah i c. k. austrijskoga poslanika, koj prisutstvova glavnoj misi po arbanaskom biskupu Satmaseju spjevanoj, nuz odpjevanje glagoljsko epistole i evangjelja. I danas je sve zaoblačeno, magleno, vihrasto kano u sried zime.

Dne 12. p. m. dobio sam za tri mjeseca vaš „Zagr. katol. list." Nepočinuh, dok ga nepročitah. Ah kako ugodno djeluju na dušu pobližje viesti iz mile domovine! Od poslie nećutim se toli oddaljena i toli osamljena.

Vidim, da je i bez moga dopisa velevažni za poviest crkvenu čin opisan, no o jednom upravo za našo strane najzanimivijem činu neima spomena.

Nisu se vrhovni cieloga svieta pastiri sabrali u vječnom gradu samo radi kanonizacije onih 27 viernih slugah božjih — sastali su se oni i zato, da srdca i ćuti svoje, posve jednake sa sv. otcem, istomu svečano odkriju, istinu i pravo u ime svegakolikoga katoličanstva proti prevratu glasno brane, da se oko obćenoga otca čim čvršće skopčaju, i da odnemoglu sestru svoju,

iztočnu crkvu podpomognu. Radi toga, pošto je sv. otac dne 8. Travnja t. g. okružnicu na sve iztočnoga obreda biskupe (koju Vam pošiljam) razposlao, a iz Carigrada s objavljenjem radostnih viestih o povraćenju u krilo kat. crkve ne samo pojedinih osobah, već čitavih selah poziv na blagodušne prineske „kat. list" br. 25.) bi izdan dne 3. Lipnja, svetiji izmedju svetijih, i vatreniji izmedju vatrenih biskup orleanski popne se na sbornicu u ogromnoj nu dubkom napunjenoj crkvi sv. Andrije della Valle zvane, te razloživ tužni položaj posestrime crkve iztočne, bezprimjernim svojim blagorječjem raztvori desnice slušateljah na velikodušnu pomoć prama zlosretnoj braći, te se u taj mah poslie prodike sabere preko 8000 for. milostinje. Za malo danah sabralo se kod uredničtva „Osservatore Romano" do 90 tisućah franakah, te je u njem i u „l' Armonii" još svejednako otvoreno mjesto za prineske, koji ponajviše dolaze iz tužne Italije.

Ovo bi se nas do živa kosnuti moralo. Tisućnica slavenskih apoštolah je na vratih; a družtvo sv. Cirila i Metoda nemože se ustrojiti! Ili su mrtvi, kojih se to tiče, ili za budućnost susjedne braće posve nemarni? Braćo svećenici! neima u nas dovoljnoga duhovnoga života!

Dopustite, da k njekojim viestim „katol. lista" ponješto dodam. U broju 30. ima „Pogled na Slovence." Bezljubeznim moglo bi se krstiti postupanje sbora sv. Jerolima glede Slovenacah u poslu porodivše se razpre (ne godine 1618. već 1652.), uslied koje bi izključen iz kaptola sv. Jere Ivan Jampsi, rodjen u Rimu od otca rodjena u Ljubljani; nu postupak ovi bio je plod nadutosti i silovitosti istoga Ivana, te pismo, t. j. „Litteræ Domini Præsidis et Deputatorum Ducatus Carnioliæ, quinque Sigillis munitæ et recognitæ, in quibus testantur: Ducatum prædictum esse provinciam Germaniæ, non minus quam Stiriam et Carinthiam, et addunt, peregrinos dicti ducatus non esse recipiendos in Hospitali Illyrico, sed Germanico," i opet: „In ipsa fide baptismi dicti Joannis dicitur ejus Pater de Lubiena in Germania." Nije ih dakle Rim izključio, već sami prosvjedovaše . . . . a to možebiti s toga, što su upravo u ono doba poslata bila od sbora sv. Jerolima dva svećenika Ivan Križogonić Splićanin, i Nikola Koprić Dubrovčanin, da sabiraju po Hrvatskoj i obližnjih pokrajinah slavenskih dobrovoljne prineske za podporu svratišta (hospitium) posljednje sveto ljeto prekomjernim brojem hodočastnikah iztrošena. Do ono doba gostoljubivo primiti bijahu svikolici ne samo iz Istre i Kranjske, već i iz Bugarske, te iz samoga Carigrada došavši, kô što svjedoče zapisnici.

Viest u broju 36. iz Moravske ima se tim izpraviti, da je bivši ovdje nadbiskup olomučki naručio žrtvenik, ne kod slikara, već kod vajara Steinhausera. Mnogo izvrstniji češki vajar Levi bavi se već tri godine s takovim žrtvenikom na čast sv. Cirila i Metoda, koj bi se imao podići u crkvi sv. Klementa, gdje leži tielo sv. Cirila, ako se svota od 7000 škudah dobrovoljnimi prinesci podmiri. Izkapanje pod crkvom sv. Klementa napreduje. Mnoge su se slike in fresco i grobovi našli, au najznamenitije za nas t. j. tielo sv. Cirila jošte ne! — Iz dolnje strane naše domovine naručena je oltarna slika sv. Cirila i Metoda za 100 škudah, nu težko da će do svečanosti dogotovljena biti. — Na viest iz Talijanske u broju 37. imam primietiti, da je „l' Armonia" prvi mjesec odmah do 130 opozivah priobćila, te ih onda radi inoga glavnijega zadatka prestala priobćivati, prepustivši to svomu područnomu listu „il Subalpino." Taj list od dne 23. p. m. navodi ovo: „Don Passaglia objelodani na novo podpise pristašah k razkolničkoj adressi. Tu imade 375 obustavljenih u službi, 689 popovah po svjetsko se nosećih, 857 fratarah odmetnih, 974 svećenika, kojih neima, i 839 svećeničkih imenah lažljivo upisanih." Ostaje neznatni broj nesretnikah, ako na um uzmemo varke i progone . . . Nu tim jasnije pokažuje ogromna većina svoju oddanost i požrtvovanje bezprimjerno u progonih i tamnicah! Petrov novčić ponajviše dolazi od ovoga porobljena i zlostavljena talijanskoga svećenstva, a dragocjeni darovi od srednjega plemstva i pučanstva. Bio sam u dvoranah kapitolija, gdje su izloženi oti darovi (vući će se 9. Prosinca, a srećka stoji samo jedan franak). Neznaš, bi-li se većma čudio ljepoti i vriednosti stvarih, ili bezgraničnoj ljubavi i požrtvovanju sinovah i kćerih ova poklanjajućih! Mnoga obitelj je kroz vjekove čuvanu dragocjenu uspomenu darovala.

Stjepan Mlinarić.

Viestnik.

Iz Zagreba. Nj. c. k. apost. veličanstvo blagoizvoli previšnjim svojim riešenjem iz Brna 24. Rujna t. g. izpražnjeno mjesto kanonika kod riečkoga sbornoga kaptola premilostivo podieliti učitelju bogoslovja i nastojniku u biskupskom sjemeništu u Senju, g. Ivanu Fiaminu.

— Gosp. Šimun Balenović, dosadanji namjestni kateketa uzornih glavnih učionah u Zagrebu, naimenovan je pravim kateketom istih učionah.

— Klerici ovdašnjega nadbiskupskoga sjemeništa, Josip Stadler i Gjuro Žerjavić, odoše u Rim, da u tamošnjem njemačko-ugarskom kollegiju, kojim upravljaju Isusovci, uče mudroslovne i bogoslovne nauke.

— Ovih danah bio je u Zagrebu otac Krsto Blagdan, nadstojnik franjevačkoga samostana sv. Bernardina na otoku Rabu, i molio milostinju za svoj samostan, koj je ljetošnjom sušom s cielim otokom mnogo postradao, a zajedno treba crkvi i samostanu znatnih popravakah. Pokupiv ovdje, a kako „Glasonoša" javlja i u Karlovcu u blagih dušah liepu svotu, odputova na Otočac i Senj u svoj zavičaj.

Iz Broda 20. List. (Dopis). Naš obće štovani Tošo Kralj, misnik iz reda sv. Franje, doživiv 50-

godištah službovanja kano misnik, bijaše ovdje povodom neobičnoj i krasnoj crkvenoj svetkovini čitanjem druge mlade mise dne 5. Listopada t. g.

Tom prilikom bivši kod te svečanosti kum naš rodoljubivi i obće štovani g. A. T. Brlić pozva k toj svečanosti uz množtvo gostih i požežko pjevačko družtvo, koje odazvav se pozivu vrloga domorodca izpjeva u 10 satih u dubkom napunjenoj prostranoj crkvi reda sv. Franje već od mnogo godinah ovdje nečuvenu, svečanu glasbenu misu, kojoj prisustvovahu osim katolikah svi ovdašnji i iz okolice došavši sljedbenici iztočne crkve.

Po svršetku petdesetoljetnice mise odoše uzovnici gosti na prozore prostranoga manastira, a ostalo pučanstvo k Savi pred isti, gdje se je od kuma darovani pečeni vô sa 100 funtih kruha izsjekao i običnim načinom razbacivanjem razdielio, a 8 akovah vina raztočilo.

Zabava ova pučka, turanjem i otimavanjem mesa, kruha i vina, što se je s povišena mjesta bacalo i točilo, bila je tim više zanimiva i hvale vriedna, što je kod neobičnoga množtva sakupljenoga puka bez ikakovoga nereda samo smiehom i narodnim veseljem prošla.

Isti dan u večer priredio je pomenuti domoljub uz pomoć požežkoga pjevačkoga družtva u kazalištu glasbenu zabavu, koje čisti iznos posvećen je jugoslavenskoj akademiji.

Iz Mletakah Opat Volpi, koj je nedavna pobjegao u Piemontezku, izdao je ondje pogrdnu knjigu s naslovom: „Rimsko pitanje i mletačko duhovničtvo," u kojoj s ostalim razaže, da ota njegova knjiga vierno zastupa mnenje većega diela mletačkoga duhovničtva. Razdraženo na ovu drzovitost pobija ovdješnje duhovničtvo otu laž s prosvjedom, podpisanim jur od 350 svećenikah, i jamči, da je mletačko duhovničtvo s papom vazda držalo i drži, te da neprijatelje njegove smatra za svoje neprijatelje. S uzklikom „Evviva il' Sommo Pontifice, evviva il' Papa Rè" završuje se prosvjed.

Iz Italije Sudovi odsudiše parmanskoga biskupa na globu od 2000 lirah, a glavnoga vikara u Grossetu na 650, što su oba bili zabranili svojim župnikom svetkovati u crkvi 1. Lipanj. Svećenstvo biskupije parmanske, znajući dobro, kakov mu je biskup siromak, jer sve svoje običaje razdieliti medju siromake, načini sabirku, te za kratko vrieme sabra tih 2000 lirah. — Sv. otac napisa mu svojom rukom sljedeću molitvu: „Gospodine, svemogući Bože! koj prepuštaš zlo, da ga obratiš na dobro, čuj našu poniznu prošnju, što te molimo: da posried tolikih neprijateljskih nasrtajah ostanemo vierni te uztrajemo do smrti. Daj nam takodjer jakost po zagovoru preblažene djevice Marije, da se u svačem možemo prilagoditi tvojoj presvetoj volji." Odpisom od 15. Lipnja podieli sv. otac svakomu, koj ovu molitvu pobožno izmoli, 100 danah oprosta, koj se svaki dan može jedan put zadobiti.

— U Kremoni moradoše duvne po imenu preblažene djevice Marije jedan velik samostan, gdje imadu gojilište, s mjesta ostaviti, te ga ustupiti za vojake. Duhovni redovi, baveći se gojitbom mladeži, imali bi po zakonu, kako je poznato, ostati u Piemontu i nadalje; nu vlada da se i njih rieši, zatire je svojimi naredbami.

Iz Turske. O. Jerolim, glavar resurrekcionistah, donese u Carigrad crkvenu opravu, darovanu obraćenikom Bugarom od kneginje Czartoriske, ter ju u javnoj sjednici bugarskoga odbora pod predsjedničtvom nadbiskupa Hassouna predade. Ujedno reče on govor te razloži, koliko je sv. stolici stalo do obraćenja Bugarah i kako je volja papina, da njihov stari obred ostane kako jest. Sjedinjenje napreduje dobro, makar ima sa svih stranah silnih zaprekah. Divna je stalnost obraćenikah. U Maloj-Trnovi žive njih 140 kućah bez crkve, bez svećenika, bez svake vjerozakonske pomoći; a povrh toga gule je i progone razkolnici, kojim još turske vlasti idu na ruku; pak ipak drže se oni sve jednako svoje nove vjere. Sada se radi o tom, da jim se sagradi kapela. U Carigradu trebalo bi silno sagraditi stolnu crkvu, jer broj obraćenikah raste, a u tiesnu kapelu, uredjenu prošle godine u kući najmljenoj, nemogu već davna svi stati.

Iz Kitaja. Parižki list „Monde" dobio je dopis, koj javlja, da je jednom carskom naredbom mnogo pomoženo kršćanom, i da jim sve ide na bolje. Ota naredba glasi ovako: „Carski ukaz od 6. dana 3. mjeseca vlade Tong-Tscha (4. Travanj 1862.) Jur u jednoj prijašnjoj prijavi spomenulo je ministarstvo vanjskih posalah, da je, jer misionari iz Francezke neidu za drugom svrhom, već uče na dobro, car Khaug-ht sam dao slobodu katoličkomu vjerozakonu; to je i mene ponukalo, da izdadem ukaz, kojim sam zapovjedio svim činovnikom mojega carstva, da poslove kršćanah se tičuće polag pravice riešavaju. Nu sada saznao sam po jednoj prijavi članovah istoga ministarstva, da, čemu se nebi bio nadao, mnogi činovnici tako slabo obdržavaju moju zapovied kano i naputke u tom poslu izdane. Uslied toga zapoviedam svim podkraljem i namjestnikom u svih pokrajinah: neka izdadu stroge naredbe, da svi pod njihovom upravom stojeći činovnici ovaj ukaz obdržavaju u svih kršćanah se tičućih poslovih, koje povrh toga bez obzira na svoje osobno mnenje u kratko vrieme imadu riešavati. Tim će oni pokazati, da smo mi jednaki prijatelji svakomu. Naredjujem dakle i zapoviedam, da se sve želje i naredbe izpune. Pazite se dobro!"

Iz Afrike. Kralj madagaskarski Radama II. pisà sv. otcu ovakovo pismo: „Presveti otče! Javljam ti, da mi je na 16. Kolovoza 1861. umrla majka, i da sam ja nastupio priestol. Bila se digla proti meni velika urota, da mi zaprieči stupiti na priestol za mojom materom; ali mene čuva Bog, pak je on pomrsio sve osnove zlikovacah. Ja sam se ugledao u Isusa Krsta, pak sam svim

oprostio; ni kap krvi nije prolivena. Pustio sam na slobodu sve nesretnike, koji stradahu u tamnicah i okovih. Jedina moja želja, presveti otče! jest, da vidim svoj narod sretan i naobražen. Mislim, da je tomu najsigurnije sredstvo, ako ga dadem podučiti u kršćanskom nauku. Jur je stigao ovamo štovani o. Jouen sa šestoricom pratiocah, da digne učione i bolnice, koje će tada na se preuzeti sestre, od njega mi nadjene. Presveti otče! Ja sam još veoma mlad i neizkusan kralj, pak mi silno treba podpore, da uzmognem na dobro rabiti oblast Bogom mi danu. Uslobodio sam se dakle, da uprosim Vašu svetost za molitvu i blagoslov, i to sa svim štovanjem i odanošću, kano sin svojega otca." —

Ako se Radama II. uzdrži na priestolu, a Englezi se neurinu pred Franceze, tada je najljepša nada, da će se katolička vjera na Madagaskaru razširiti. Kralj je misionarom vrlo priklon i bez dvojbe jur kršćen. On je još kano priestolni nasljednik s pogibelju za svoj život pohadjao u tamnici misionare, a kad su od njegove matere bili prognani s otoka, plakao razstajuć se s njimi tako, da su ga jedva utješili. Englezki opravnici znadijahu dobro, da su kraljeviću u milosti samo katolički misionari, pak su se s toga svimi silami bili uprli, da on nebude nasljednik, nego da se jedan drugi kraljević proglasi kraljem. Akoprem jim to nije izpalo za rukom, to ipak kopaju oni još sveudilj, da ondje svoj upliv uzdrže, što bi moglo i biti, jer blizo na susjednom otoku Bourbonu imadu veliku moć.

Poziv i molba.

Ima tomu preko dvadeset godinah, što sam počeo baviti se sabiranjem i prepisivanjem narodnih naših poslovicah, te mi je od ono doba za rukom pošlo, sabrati ih prilično mnogo, i to ne samo štokavskih već i kajkavskih, pače i čakavskih, što ih ukupno kanim na skoro, ako Bog dá, tiskom izdati te predati čitateljstvu našem, da se nasladjuje divnim tim zrcalom narodnoga mudroslovja. Buduć pako, da je sabiranje narodnih poslovicah isto tako, kao i skupljanje riečih, pripoviestih, pričah ili pjesamah narodnih onakov posao, kojemu kad i kad dorasle nisu sile čitavog kakovog družtva, a kamo li čovjeka pojedina makar kako marljiva; s toga mi neostaje drugo, no u ime duhovnog napredka našega pozvati i umoliti sve one rodoljube, u kojih se možebit nalazi kakova sbirka ili barem po koja rukovjet manje poznatih narodnih poslovicah, da mi ih najdulje do konca tekuće godine poslati izvole. Isto tako pozivljem i molim sva meni prijazna uredničtva naših listovah, da taj moj poziv s molbom uvrste u cienjeni svoj list.

U Zagrebu na dan 18. listopada 1862.

Mirko Bogović.

Poziv na predplatu.

na

Kanislićevo djelo „**Sveta Rožalija.**"

Sva su u obće Kanislićeva djela i glede svoga izabranoga sadržaja i glede jezika od velike važnosti i koristi po naš narod, a poimence njegova pjesan „Sveta Rožalija" odlikuje se osobitom ljubkošću i milotom jezika kao i slastnim svojim sadržajem, te je s toga ona u narodu i omilila kao malo koja ina knjiga. No ponestalo je već i od nje iztisakah na toliko, da ćeš ju riedko gdje drugdje naći, van u zabitnih knjižnicah. Pa zato mnoga i mnoga duša već zavapi i zaželi, da se krasno to djelo Kanislićevo pretiska i u narod raztura. I sám sam te misli i želje već od davna bio, pa pomisliv nedavna sve u jedno, stanem ja to djelo — naime Kanislićevu „Svetu Rožaliju" — priredjivati za tisak. U to budem od gradskoga zastupničtva požežkoga izabran predsjednikom odbora za stogodišnju svečanost župne crkve sv. Terezije, koja će se godine 1863. slaviti. Da se ta svečanost dostojno obavi, prije svega valja da se spomenuta crkva podpunoma popravi i u red metne. A tu treba bogme silnih popravakah; sám toranj, dok se posve uredi, stojat će — kako u tom poslu vješti ljudi vele — preko 4000 for. a. vr. Gradsko zastupničtvo ufalo se je, da će se moći sav taj trošak iz ovogodišnje šumarine namiriti; ali sbog goleme jeftinoće pao je odtale slab dohodak. Pa buduć da su gradski izdatci ove godine već i onako veliki, a mala je od svakale dohodovina: morala bi se sva ta stvar na neizvjestno vrieme odgoditi. Ali da se ipak toli žudjeni cilj postigne, dati će svaki od gradjanstva, što koj uzmogne; a ja obrekoh gradskomu zastupničtvu, da ću dati o svom trošku tiskati Kanislićevu „Svetu Rožaliju" i meni posvećene pjesme mladjahnog pjesnika, koga prerano ugrabi nemila smrt, naime „Proljetne ruže" od Ljudevita Thallera-Dolinčića; pa što čista dobitka odtale pane, poklonit ću na popravu naše župne crkve. Prvo djelo imat će 9—10 štampanih tabakah, a predplatna mu je ciena 80 novč.; drugo je omanje, na koje nekupim predplate.

Kad se uzme na um, od koje će koristi biti po naš narod Kanislićeva „Sveta Rožalija", pa svrha, u koju ju izdajem, ufam se, da ću dosta predbrojnikah dobiti.

Imena predplatnikah skupa sa novcima neka izvole gg. pobirači do konca Prosinca o. g. budi meni, budi na poglavarstvo slob. i kr. grada Požege poslati. Sa 1. Siečnjem 1863. predplata prestaje. Predplatnici dobit će do 1. Veljače 1863. knjige. *)

U Požegi, 12. Listopada 1862.

Miroslav Kraljević,
sl. i kr. grada Požege odabrani gradjan.

*) Tko hoće može predplatiti i kod uredničtva ovoga lista.
Ured.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna skarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 44. U ČETVRTAK 30. LISTOPADA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Grčko-sjedinjena crkva.

(Nadalje.)

Evo nas sada, da po napomenutom spisku otca Gagarina priobćimo u kratko misli njegove o grčko-sjedinjenoj crkvi.

Rimsko gotovo po svem svietu razgranjeno carstvo bijaše polje, na kom bješe posadjene prve klice kršćanstva. I ako s toga nebijaše gotovo nikakovih državnih granicah, koje bi njegovu daljemu razširenju na putu stajale bile, to bijaše ipak više manje raznih kulturnih krugovah, koje mu je proniknuti valjalo. Na jednoj strani naobraženost latinska, naroda gospodujućega, te s toga prenešena na druge od Rima svladane, a vlastite naobraženosti neimajuće puke; na drugoj strani starija kultura grčka, koja oružjem Aleksandra Velikoga bje raznešena po velikoj česti iztoka, gdje uvrieži duboko korenje. Ova dva različita kulturna kruga moradoše na novu vjeru, koju primiše, raznim učinkom djelovati. Temeljne istine vjere ostaše ravno svuda jednoiste, jedinstvo crkve osta netaknuto, al spoljašno bogoštovje, liturgički obredi i dielenje svetotajstvah dobiše pomalo različito lice. Tako nastade obred latinski i grčki, podpuno razvit do sabora nicejskoga, te sasvim nepravo nazivan crkvom latinskom i grčkom. Kada se razpolovi rimsko carstvo, ova razlika jošte se više ukaže, pošto obje polovine crkve odgovarahu objema novima carstvima. No vazda osta vrhovničtvo nad cielom crkvom pridržano rimskoj stolici, a četiri patriarke iztoka, carigradski, aleksandrijski, antiokijski i jeruzalemski, priznavahu sveudilj ovo prvenstvo, dok napokon uslied političkoga takmenja i slavohlepnih težnjah poremeti se sloga i jedinstvo. Tako nasta iztočno razkolje.

Plod raznovrstna nastojanja, da se ovo razkolje dokine, bijaše sabor fiorentinski, koj, i ako nezadovolji svim unj polaganim nadam, poda ipak iztočanom temelj, na kom im je povratak u sveobću crkvu u svako vrieme učinjen mogućan. One iztočne biskupije, koje se podložiše tada stavljenim uvjetom, zovu se sjedinjeni Grci ili unijati. Oni zadržaše svoj cieli obred, te pripoznavaju papi prvenstvo. Naravno da s katoličkom crkvom imadu jednoiste dogme, te radi toga čine cjeloviti dio katoličke crkve. Premda su raztrešeni po različitih zemljah te različitim narodnostim pripadaju, to su ipak sve njihove potrebe, njihov položaj i njihova budućnost svim jednaka, pa s toga ćemo ukupno o njih ovdje govoriti. Od grčko-sjedinjene crkve nalazi se gromadah: 1) U Ruskoj pod imenom crkve rusinske. Za vlade poljskih kraljévah u cvietu, a pod carom Nikolom god. 1839. silovito satrta neima ona više nijednoga biskupa, a onim riedkim duhovnikom, koji srećno izbjegoše progonstvo, zabranjeno je svako službovanje, a pučanstvo je zvanično upisano u matice ruske crkve. Al polag svega toga živi jošte stara vjera u srdcih svojih izpoviedalacah, a nadajmo se, da će i njim svanuti dan uzkrsnuća. 2) U kraljevini Poljskoj dieceza helmska, odlomak stare rusinske crkve, ukloni se udarcu, koj postiže druge dieceze, al životari do sada sasvim nesigurno. 3) U carevini austrijskoj više biskupijah, koje istoj rusinskoj crkvi pripadahu, a sada su podčinjene lavovskomu metropoliti. Grčko-sjedinjene biskupije slavenskoga plemena u Ugarskoj stoje pod ugarskim prvostolnikom, latinskim nadbiskupom ostrogonskim. U Hrvatskoj broji latinski metropolita zagrebački medju svojimi suffragani i jednu grčko-sjedinjenu biskupiju hrvatskoga ili srbskoga plemena, naime križevačku. U Erdelju ima više grčko-sjedinjenih biskupah rumunjskoga plemena, podredjenih grčko-sjedinjenomu metropoliti fogaraškomu. 4) U Turskoj crkva melkitska u Siriji, sastojeća iz 10 biskupijah,

koje su podčinjene patriarki antiokijskomu, stolujućemu sada u Bajrutu, a prije u Damasku. Puk je arabski, te se u svojoj liturgiji po grčkom obredu služi arabskim jezikom. U europskoj Turskoj dosad nebijaše jošte sjedinjenih Grkah. Mlada bugarska crkva rodi se tek god. 1860, a tako zvana grčko-sjedinjena crkva jošte je mladja. Medju objema ta je jedina razlika, da prva pripada slavenskoj, a druga helenskoj narodnosti. 5) U kraljevini obiuh Sicilijah, tako na otoku kao i na kopnu žive Arbanasi i grčki katolici. Imadu svoje crkve, svećenike, samostane i sjemeništa, pače jednoga ili dva biskupa, no nesačinjavaju posebnih biskupijah.

Ovdje se ima jošte spomenuti župa sv. Nikole, koju Napoleon I. utemelji za sjedinjene u Marselju baveće se Grke. Mimogred budi rečeno, da bi sličan zavod u Parizu kamo više vriedio, gdje se sjedinjenih Grkah i iztočnih katolikah mnogo više sastaje nego-li u Marselju.

Već ovaj suhoparni pregled odkriva nam jedan dio nevoljah ove crkve. Jerbo premda ukupno broji do tri miliuna sljedbenikah, to su ovi tako raztrešeni, te na toliko raznih državah i narodnostih podieljeni, da nigdje nečine nepomiešanu cjelost, već se svuda u podredjenom položaju nahode. Neimaju dostatnih odgojilištah za svoje svećenike, koji uz svu svoju veliku revnost nemogu se iztakmiti s latinskim svećenstvom, a prije svega fali im uplivom moćnih licah. A najveća je pogibelj za ovu crkvu, što je postavljena medju dvie možne crkve, s kojimi je s više obzirah u doticaju, te koje obje nastoje da ju preliju u se. U privlaci latinske crkve leži opasnost za njezin obred, u pritezi grčke crkve jošte veća odciepljenja od sv. stolice. Crkva latinska, mnogo bogatija na pomagalih, kojimi se budi pobožnost, prieti ovimi mogućnimi polugami u očih svih sjedinjenikah, kojim je stalo do čistoće njihova obreda, ovomu podpunom preinakom, a što je jošte gore, nesjedinjeni Grci, pazeći oštro na sve dogodjaje, nepropuštaju iz pokusah, da se oba obreda približe, taj zaključak izvoditi, da se tu upravo o glavi radi grčkomu obredu. Ovim pako načinom utaštuju se svi napori papah, o tom nastojećih, da se unija dalje razmakne. Zato su se oni vazda najoštrije izražavali proti težnjam na to idućim, da se grčki obred preinači. Tako učini Benedikt XIV. u glasovitom breveu „Allatae sunt;“ tako se izjavi i sadanji papa.

Prije njekoliko godinah bude zaključeno u grčko-sjedinjenu crkvu u Siriji mjesto julianskoga uvesti koledar grgurski; ova okolnost, premda se istoga obreda ništa netiče, ipak je u tili čas sve uzbunila. Polovina biskupah očitova se proti tomu. Ruski emissari upotriebiše sve, da pučanstvo sklone na odpadnuće, pa bi do toga valjda i došlo bilo, da krvoločna sječa u Siriji, i dogodjaji, koji su za njom sliedili, nebude bila mislim podielila drugi pravac, kojim podje za rukom uvesti novi koledar.

U Bugarskoj nije sjedinjenje toliko napredovalo, koliko se očekivalo, jerbo su emissari grčkoga patriarke i ruske vlade puk zaludjivali, da, uzprkos svim očitovanjem prvostolnika katoličkih Jermenah Hassuna u Carigradu, i istoga pape, ipak se misli na to, da se Bugarom nametne latinski obred.

Kod sljedbenikah sjedinjene crkve u Austriji očito se pokazuje, da se je tu pomiešao latinski obred s grčkim, koja je smjesa već štetno djelovala. Kod puka je privrženost k uniji oslabila, a već se negleda, da se sveza sa sv. stolicom uzdrži na svaki način; to je učin, koga nije moći duže tajiti. Tomu je krivo nepouzdanje, što ga jedan dio latinacah javnó pokazuje prema obredu grčkom kao tobož polukrivovjernom, tomu je kriva njihova spremnost, uniju samo u to ime podupirati, da bude mostom ka konačnoj pobjedi latinskoga obreda. Po njihovu mnenju crkva grčka nije ravnopravna s njihovom latinskom, a to je mnenje, proti komu su se pape u svako doba odriešito očitovali, pače i sjedinjenim Grkom zabranili primiti obred latinski. S toga se sv. stolica nemože nipošto na odgovor vući za dosad učinjene promjene grčkoga obreda.

Pa kakov probitak bi se tim postigao, što bi se ta dva tri miliuna sjedinjenih Grkah prelila sasvim u crkvu latinsku? Zar se nebi tim ona velika svrha, da se iztok sa zapadom pomiri, upravo nemogućom učinila? nebi-li se tim jednom stečeni temelj sjedinjenja, i koliko je do sada razmjerno slabim plodom urodio, za uviek razorio? To nesmije da bude, već u suprot grčko sjedinjena crkva ima biti ona vlast, koja na očigled razkolnih Grkah drži razvit pravi stieg njihove vjere, te ih pomalo oko njega prikuplja na obćenito djelovanje.

No u to ime hoće se, da se podigne na sasvim drugi stepen, nego što ga sada zauzima; njoj treba izobražena i revna duhovničtva, koje je latinskomu sasvim doraslo; treba joj valjanih učionah i odgojilištah, bolnicah i zavodah, koji dobrotvorstvu otvaraju široko polje. S propovjedaonicah treba da se slovo Božje prosto ali krepko naviešta, a vrle knjige valja da duševnim potrebam puka doskoče. Kada razkolnik tada vidio bude, kako je ovaj duševni život bujno razvijen ,a nigdje neopazuje ni najmanjega traga, da bi se od njegova vlastita počitana obreda odustalo bilo, pače se ovaj u svojoj cieloj čistoći rabi, nebude-li uzporedjujuć ga sa svojom vlastitom crkvom pri-

siljen uzkliknuti: „Kada motrim spoljašno lice, nevidim drugačije crkve nego što je moja, pa ipak koliko obilje prekonaravnoga života pokazuje se ovdje, o kom mi niti pojma neimamo!“ To treba da bude stanovište, na koje nam se je postaviti, samo tako može unija biti probitačna.

(Konac će sliediti.)

Iz sadanjega života protestantske crkve u Njemačkoj.

(Dalje.)

7. *Crkva budućnosti i tisućogodišnje carstvo.*

Ima malen broj luteranskih bogoslovah od najstrožjega smjera, koji baš za istinu misle, da luteranska crkva u Njemačkoj, kako je sada tužna lica, ima sama u sebi, i to jedina ona, zametak i nadu za bolja vremena crkve. Nješto više biti će opet takovih, koji svu nadu polažu u sjedinjenu crkvu, t. j. god. 1817. od luteranah i kalvinskih reformiracah sdruženu, što je najprije u Pruskoj početa a drugdje primljena, te tko zna, što sve sanjaju o njezinu skorašnjem veličanstvenu razvitku. Ali ne riedki od razbora bogoslovi priznavaju, da niti luteranizam, niti kalvinizam, niti od obijuh pomiešan unionizam neima zdrave jezgre za dug obstanak i bujan život, več oni očekuju crkvu budućnosti. Prije svega naime mora vierni kršćanin vjerovati, da sadanje stanje po toliku crkvenom razdoru na nikakov način nemože biti uzornim i sveudilj obstojećim, nego pače „da će crkvi prirodjeno svojstvo jedinstva njekoč svladati sadanji silami svieta prouzročeni razdor.“ (Tako tvrde göttinžki bogoslovi u svom očitovanju 1854. str. 66.)

U ovo buduće jedinstvo ima se primiti i katolička crkva, to jest, ona ima u bitnosti postati protestantskom, za što se naravno hoće, da njezin „okorjeli“ ustroj bude satrven. To će, misle, biti skrb bližjih ili daljih sgodah. Što je istine u ovoj misli, jest to: da se katolička i protestantska crkva pridržavši svoje osobine u novu sjedinjenu crkvu stopiti nemogu. Jer narav katoličke i protestantske crkve nestoje u jednaku razmjeru, kano dva diela jednoga tiela, koji jedan drugoga popunjuju te složeni čine jedno skladno i liepo cielo, nego su opreka proti opreci, jedna niječe drugu. Sjediniti dakle obje crkve prostom sastavbom mogle bi se jedino tako, da jedna od njih prestane biti to, što je sada, ter ostavi se svoje (katoličke ili protestantske) tradicije.

Primiti samo jedno jedito načelo s jedne ili s druge strane bilo bi dosta. U onaj čas, čim bi njemački protestantizam n. p. priznao, da ima crkva u smislu prave, božanstvene, obećanji i oblastmi nadarene uredbe, u istom trenutku stupio bi on u kalup pokatoličenja. Opet tako razpala bi se katolička crkva još istoga dana, kad bi primila, uzmimo II. članak evangeličkoga saveza te proglasila: Nitko se nesmie više pokoriti vjerozakonskomu ugledu, nego pače svakomu mora da bude razlogom vjere svoje vlastito tumačenje biblije.

Fichte je, ako se nevaram, prvi, koj god. 1806. izjavi misao: za Petrovom (katoličkom) i Pavlovom (protestantskom) crkvom mora još nastati treća preobražena i stopljena od ovih dvijuh, u kojoj će nestati osobinah, a to Ivanova. Schelling je poslie istu misao opetovao i na širje izveo u školi, a za njim je često i s veseljem govoreno o njoj. Tako na primjer professor Piper na crkvenom saboru u Stuttgartu 1857. utješi skupštinu očekivanom Ivanovom crkvom. (Verhandl. str. 48.) Merz pokuša dokazati, da ima izgleda za „čovječansku crkvu ljubeznoga Ivana“ i s tom Ivanovom crkvom ima nastati „četvrti prevrat crkve.“ (Armuth und Christenthum, str. 88.)

Zamahnuv duhom istim pravcem izmisli Ullmann, (Wesen des Christenthum. Hamburg 1849.) da su tri glavna oblika kršćanstva, i ta da su izražena grčkom, rimskom i protestantskom crkvom, a tada dokazuje, da može biti još četvrti, u kojem će se kršćanstvo pokazati kano vjerozakon jedinstva medju božanskim i čovječanskim, kano savršena, izključiva vjera, kano „crkva budućnosti.“

Ova misao veoma je danas razprostrta. Što se dvie protivne crkve zovu jedna Petrova, druga Pavlova, nebi istinu rekao, tko bi tvrdio, da je to zato, što Petar i Pavao bijahu tobože medju sobom protivnici, a težko i ima dan danas bogoslov, koj bi opreku katolicizma i protestantizma izvodio tja iz te opreke medju apostoli; ali ipak to misle mnogi bogoslovi, da će biti nova crkva, u kojoj će zasbilja biti jedan pastir i jedno stado, da će ota crkva biti posve drugačijega lica, nego je sadanja protestantska.

Ako se već, kako to čini berlinski list „Deutsche Zeitschrift,“ protestantska sadanja crkva opisuje kano „ćudi i životu puka otudjela se prilika i ruševina od prijašnjih vremenah,“ ili ako ima ljudih onakova mnenja, kakova su Schenkel, Lange, Rothe, naime: da protestantizam nikada još nije ni postao pravom crkvom, tada se doista mora ufati u crkvu budućnosti ili Ivanovu, jer drugčije morala bi se, kano Hase, proricati kršćanstvu propast, a porod i gospodstvo posve nove vjere! Jer da se nova crkva porodi u državi, kako se nada Rothe, došlo bi se na koncu i tim putem

do crkve budućnosti svoje vrsti, morda obćenite crkvene države.

Potrudi-li se tkogod, da ovu sjenu buduće crkve pretvori u tielo, tada od ideologa postane phraseolog, ili ti nariše po sadanjem ukusu tisućogodišnje carstvo, izpusti željah i nadah kano jato leptirah, a „da bi se ono moglo obistiniti, nevjeruje prosti kršćanin tako, kako neće nikada vjerovati nijedan razborit čovjek.“ To velim i ja polag istinite primjetbe novinah „Zeitschrift für luth. Theologie.“

Ovoj nadi u novu crkvu na blizo je srodna širom razprostrta, u protestantskoj Europi rado očitovana želja za „novim dolazkom sv. Duha.“ U Englezkoj su u to ime ustrojene molitvene družbe. Na crkvenom saboru u Berlinu, nepazeć na to, što je u jedan glas primljena nepromienjena augsburžka vjeroizpovied, razlegaše se vapaj: Neima spasa, ako se još jednom neizlije sveti Duh! S propovjedaonicah i u knjigah želi se i s toga očekuje još jedan duhovski dan, bez kojega neima daljega obstanka. Ta čovjek, kakov je Delitzsch, misli već: „Treba da se izlije s gora Duh sveti!“ (Erlanger Zeitschr. für Protest. 1858. str. 305.) Nu takova obnova Duhovah niti je obećana u sv. pismu, niti je, što osamnaest vjekovah obstoji crkva, ikada obnovljen taj dan, niti je to tko želio ili se ufao u to. *) Pokraj željarah i nadarah čekajućih novu crkvu i druge Duhove kao rodni dan ote crkve, ima množina i onih, koji su malodušniji i slabijega uzhita u ufanju, te navieštaju, da je blizo konac svieta i da će doći Isus Krst oli držat sud oli uredit tisućogodišnje carstvo.

Što se je s nova počelo sanjati o tisućogodišnjem kraljevanju Isusa Krsta na svietu, i to na prkos augsburžkoj vjeroizpoviedi baš medju luterani (od kojih su najnoviji Lessing, Flörke, Karsten), tomu je uzrok jedino to, što su sdvojili te neznadu, kako bi se moglo poboljšati, i što vide, da se nemože više zapriečiti crkveni razor. To je krivo, zašto je opet zavrtila glavami ona mahnitost. Duhovnici i bogoslovi, koji kano liečnici neznajući više lieka uza smrtnu postelju svoje crkve stoje, tako rekuć rodjeni su chiliaste. Tu se veli: „Stega vjere neima više obstanka niti gore niti dolje — isto prosto ali vierno propoviedanje evangjelja probudi zlovolju u množini ili se sluša hladno. (Hengstenberg K. Z. 1859. str. 1181.)“ Ili se opet vidi, kano što vidi Rudelbach, kako u ovo vrieme „grad za gradom u luteranskom pravovjerju pada, a u vlastitom taboru zinuo dubok jaz, koj sluti na „velik razdor,“ što sve bliže ide.“ (Zeitschrift für luth. Theologie, 1859, 255.)

Na takov način traže si mnogi utjehu i spas tumačeć po svoju apokalypsu, otvarajuć izgled na tisućogodišnje carstvo, kada će sve, što sadanjemu protestantizmu manjka, preobilato mu biti dano, a sve se grbavo izpraviti. Auberlen je nedavna pronašao, da je sva vidiva crkva, takodjer i protestantska njezina strana postala onom apokalyptičnom bludnicom, te da ništa nepreostaje nego čekati tisućnicu, (Der Prophet Daniel und die Offenbarung Johannis, 1854. str. 294.) a drugoga jednoga, Nägelsbacha, uzhitila je ona Auberlenova utjeha „za sve, koji s jedne strane žele crkvi pomoći, nu s druge strane vide, da joj koristne pomoći neima.“ Po takovu, misle, neima druge, van čekati.

Drugi, kano Baumgarten, priznaju, da je sadanja crkva skroz i skroz izopačena, ali se tješe izgledom, da će se skoro obratiti židovski narod. Vas dosadanji razvitak crkve, tvrdi Baumgarten, nije ništa drugo nego velika smrsa državne crkve izrodjene od poganske crkve; nu Israel, kad se obrati, odlučen je svim narodom za „spasonosnu i posvećujuću glavu“ (Hengstenberg K. Z. 1859. str. 697.) i on će njekoć opet prikazivati krvave žrtve u hramu jeruzalemskom. Još razgovetnije naviešta jedan drugi, da ima doći zemaljski od Isusa pod imenom tješitelja prorečeni Mesija. Mi živemo sada, po njegovu računu, 5976. godinu spasa, a godine 6000. biti će prvo uzkrsnuće te nastati tisućogodišnje carstvo. (Christianus, das Evangelium des Reiches, Leipzig 1859. Pisac izpovieda, da se je najvećma služio knjigami erlanžkih bogoslovah).

Na koncu imamo još spomenuti, da je i ministar posalah crkvenih i školskih u Pruskoj, g. Bethmann-Hollweg, malo prije nego je to postao, izjavio sdvojenje i ufanje u tisućje ovako: „Za apostolima Petrom i Pavlom, od kojih je svaki jur imao svoje crkveno vrieme, mora sliediti Ivan. U crkvi i državi kaže se ne napredak, kako sviet tvrdi, nego protivno: razsap u crkvi i državi, razpadanje organičnih formah i nesposobnost vremena za stvoritbu novih. Oboje, crkva i država, moradu se po vremenitom obliku razpasti, da se kraljestvo Isusa Krsta nad svimi narodi uzdigne, vjerenica jaganjčeva, savršena obćina, novi Jeruzalem s neba sidje.“ Malo prije svjetovà jedan drugi pruski državnik svojim čitateljem: da neslušaju krivih prorokah, koji navieštaju konac svieta zato, jer su oni došli na konac svoje mudrosti. (Bunsen, Gott in der Geschichte I, 133.).

(Konac će sliediti.)

*) Hase, ako tako misli, kako govori, veli: Dakle ovi ljudi polažu zadnju nadu u čudo, kakovo se od apostolah još nije dogodilo. Tim pokazuju samo očajanje, da svoju crkvu povjestnim i naravnim tekom nemogu provesti, kuda je Isus svoju crkvu vodio 18 stotinah godinah. (Prot. K. Z. 1856., str. 1151.)

XIV. katolička glavna skupština u Aachenu.

Stari carski grad Aachen bio se je za glavnu skupštinu uresio, kako nijedan grad prije. Na svih zvonicih vijahu se silni barjaci, na viećnici austrijanski, pruski, bavarski itd. dočim pročelja bijahu nakićena lišćem i vienci od cvieća. Od skupštinarah bijahu najugledniji kardinal i nadbiskup kolinski, biskupi hildesheimski i münsterski, zatim mnsgr. Nardi, auditor Rotæ, koj je prošle godine mudrovanje La Gueronnierovo onako mudro opovrgao. U predtečnoj sjednici na 7. Rujna izpripovjedi biskup Wedekin hildesheimski probitačnu radnju Bonifacijeva družtva, a za njim preuze rieč neustrašivi i neumorni apoštol ovoga družtva, misionar župnik berlinski Müller, te stane obodravati, da se utemelje još druga družtva. Na 8. Rujna bijaše poslie mise prva zatvorena glavna skupština, a u njoj izabran za predsjednika grof Brandis, za zastupnike pako njegove, i to prvoga professor Philipps, za drugoga načelnik grada Contzen. Grof Brandis spomenu u svom početnom govoru, slušanu s velikom dopadnošću, osobito to, kakova-li se sladka i uzvišena čuvstva moradu probuditi u svakom Austrijancu, gledajuć katolička družtva sakupljena u Aachenu, u istoj onoj dvorani, gdje njekoć Rudolf habsburžki svojim knezom izbornikom propelom namjesto žezlom predade zemlje u leno i zapriseže je, Rudolf, čiji unuci diljem sve do današnjega dana štite crkvu, proti kojoj se sada digla oluja, ali će dati Bog boljih vremenah. Zatim bi pročitano milo pismo sv. otca na skupštinu, i adressa od strane skupštine na istoga sv. otca, sastavljena oštrimi riečmi, tužeć se ljuto sbog laži, nasilja i orobljenja crkve, a s nova se zavjeravajuć nepomičnom privrženošću sv. stolici i osobi pape. U prvoj javnoj sjednici govoraše posvećeni biskup kolinski Baudri u obće ob uspjehu dosadanjih glavnih katoličkih skupštinah, o stanju crkve, osobito u Italiji. Po silnih pismih od nadbiskupah i biskupah pisanih glavnoj skupštini sudeć vidi se, da je episkopat nju procienio ove godine bolje, nego prijašnjih godinah; stigla su naime pisma od kardinala Reisacha, od papinskih nuncijah iz Beča, Monakova i Pariza, pak još od 19 biskupah iz Belgijanske i Njemačke. Zanimivu obaviest javi takodjer u ovoj sjednici glavar njemačke misije u Parizu, o. Podeste, a ona kaže,, koliko toga još misiji manjka, osobito školah; osim manjka ima još duga 200,000 franakah, od kojih postotke plaća veledušno car Franjo Josip. Kaže dalje ista obaviest, da je jedan parižki tvorničar, koj je prije svojim težakom katolikom brojem 400 zabranjivao svetkovati nedjelju, za naknadu ove krivice misiji ostavio 100,000 franakah. Govornik umoli na koncu za duhovnu i tvarnu podporu istoj misiji, a osobito za jednu novu crkvu, što bi se imala sazidati za Niemce. Baron Andlaw, predsjednik skupštine od prošle godine, javi pozdrave od švajcarskoga Piova družtva, koje nedavna prije obdržavaše svoju glavnu skupštinu, pripovjedi revnost Švajcarah katolikah i opet njihove jade, što crkvu progone radikalne vlade, i požali sudbinu opatije rheinauske. Glasoviti govornik na monakovskoj skupštini kanonik i rektor Moufang iz Moguncije poče na to svoj govor, kojim je sve slušaoce skroz ganuo i uzdrmao. Dokazivaše, da našemu vremenu manjka muževah, izbroji razloge, da jih sbilja neima, i uzroke, zašto ne. Nam katolikom, reče on, manjka muževah; ali do istine neimaju njih u obilju ni naši protivnici, pače ni isti kraljevi neimaju više muževah, koji bi s njimi krepko umjeli vladati. Zlo dolazi od gore iz dvorovah i od dolje; sada se hoće strojevah u ljudskoj koži, puzavacah, udvoricah i licumjeracah, a ne muževah. Po svuda razgranjena zla sadašnja gojitba, razmaženost i pohlepa za nasladom zasadjuju već prvu klicu zla u dječaka, da nebude od njega muž. Zle učione i sveučilišta nedadu da uzraste samo jedan pravi značaj, pravi muž. Prošiba još mlitavost i plašljivost mladih ljudih, kada stupe u javni život, opomenu je, da se očito i slobodno skupe pod barjak one boje, kojoj pripadaju, obodri, da stupe u koje katoličko družtvo. Žali na koncu, što je od tolikih uglednih kućah katoličkih iz grada, gdje se skupština drži, njih tako malo zastupanih, a imenito, što je rensko plemstvo slabo zastupano. Gromovito pleskanje pratijaše konac ovoga govora.

U drugoj tajnoj sjednici pročitano je pismo kardinala Barnabò-a, predstojnika propagande, kojim javlja, da se ono, za što se u zadnjoj škupštini svojski zauze professor Sepp, a to, da se podigne franciškanski samostan u Tiberiadi, za sada nemože izvesti. Vidjeti je bilo na skupštini, da se bolje nego ikada prije misli prihvatiti posla. Sve je oduševljeno za podhvat, da se podigne katoličko sveučilište, za koje je jur drugi dan zapisano 15,000 for. U drugoj javnoj skupštini dade professor Möller obaviest o stanju u Belgijanskoj, o tamošnjoj crkvenoj gojitbi mladeži, o katoličkom sveučilištu u Lovanu, koje, premda je radikalcem trn u oku, ima 800 učenikah, što je skoro toliko, koliko jih ima skupa na svih ostalih trih sveučilištih belgijanskih. Od ostalih predlogah smiera jedan proti opakoj štampi; a taj je: da se sklopi družtvo poput kakove bratovštine, te bi članovi zavjetom obećali: da neće kupovati nikakove zle knjige ili novinah, nego da će još druge od toga odgovarati, dobre pako razpačivati.

U ovoj sjednici izjavi professor Schulte iz Praga svoje mnenje: da će sigurno doći do podpune razlučbe medju crkvom i državom, pak pita, što bi tada valjalo raditi, neka se znade. Ravnopravnost svih vjerozakonah ima se priznati, jer bi drugačije najvećma postradao katolicizam, on bo može se osloniti na većinu broja, a nipošto na silu upliva. Nadalje govorahu Dr. Ringseis o skladu medju vjerom i znanošću, a kanonik Heinrich iz Mogućа o pobožnosti.

Na 10. jutrom sabra se množina poslanikah i gostovah u stolnu crkvu k misi, služenoj za sjedinjenje

razlučenih kršćanah po vjeri. Poslanikah i gostovah na glavnoj skupštini bijaše brojem, ako ne više, a to sigurno 1500.

U zadnjoj javnoj sjednici govorilo je više njih, od kojih Dr. Bock prekrasnim i neprestižnim govorom pripovjedi poviest aachenske carske crkve, kano skupnoga djela Karla Velikoga i Alkuina. Grof Galen, professor u Mogući, razloži, kako su carevi habsburžkoga doma štovali svetu Bogorodicu, i kako je još i sada u liepu redu štovanje ove majke u Aachenu, gdje se biela oprava bl. Djevice, povoji Isusovi i krvlju nakvašena haljina s Golgote čuva. Urednik Zander reče šaljiv govor o štampi, razlažuć način, kako bi se zla mogla stegnuti. Professor Philipps govoraše o novom katol. sveučilištu, što bi se imalo utemeljiti, o čem je jur u predjašnjoj tajnoj sjednici bilo razprave, jer professor Schulte reče, da je laglje prava starih katoličkih sveučilištah natrag dobiti, nego nova utemeljiti. Dr. Heinrich misli protivno, da bi onaj dan, kad bi se utemeljilo novo katoličko sveučilište pod upravom biskupah, bio početkom nove dobe za katolicizam. Zadnja javna sjednica završena je oprostnim govorom predsjednika, na što još stupi na sborište hildesheimski biskup, te skupštini preporuči zaključke, osobito pako onaj za sveučilište, i na koncu podieli blagoslov. Za glavnu skupštinu g. 1863. urečeno je mjesto Frankfurt ili u protivnu slučaju Innsbruck.

Podje-li to sbilja za rukom, da se utemelji novo sveučilište, što će se naravno moći izvesti samo tada, ako katolički puk za to bude oduševljen, kano u Belgijanskoj, gdje se lovansko sveučilište uzdržava godišnjim prinoskom od 200,000 franakah, što puk drage volje daje, to si je glavna skupština stekla tim zaslugu nad sve druge prijašnjih skupštinah. Nebude-li pako od toga svega ništa, to će i skupština dosta kvarovati na ugledu. Zato valja ona rieč velezaslužnoga barona Andlawa, da se stvari treba odvažno i svojski prihvatiti.

Dopis.

Iz Lovrečine dne 5. Listopada. (Slučajno zakašnjeno). „Prigrli Izraela, službenika svoga, spomenuv se njega milosrdjem svojim.“ (Luk. 1, 54.) Rieči se ove vječne istine, protekše na usta prebl. Dieve Bogorodice, obistiniše opet u ovoj župi; jer zraka milosti Božje sine Izraelcu u dušu, skine mu od srdca zastor bludnje, pokaza svjetlo Božje istine, i izkopa ga iz smrtonosnih tminah, te on prigrli Isusa, a Isus njega primi za službenika, spomenuv ga se milosrdjem svojim.

Milost Božja, koja je židovu Mauru Kohnu, rodjenu u Ugarskoj, u mjestu Horky, u 42. godini dobe prosvietlila dušu, ponuka ga neodoljivom silom, da si potraži pravu luč istine i siguran put spasa. I ova ga sila dovela k meni, te mi izjavi prostodušno, da želi postati ovcom Isusovom i svetim se okrstiti krstom. Obučen po meni u vrieme od polak godine, velikim istina trudom, nu dobrim uspjehom u temeljnih istinah sv. vjere kršćansko-katoličke, prosvietljen svjetlom božanskoga nauka izpovjedi opetovano i odlučno, da čvrsto ostaje kod svoje nakane, dati se okrstiti, budući se osvjedočio o istinitosti svete vjere Isusove.

Vrućoj njegovoj želji da zadovoljim, izmoliv dozvolu od preč. nadb. duh. stolice, odredih rok svečanosti na 17. nedjelju po Duhovu, padajuću na 5. dan Listopada. Dan ovaj brojim medju najsladje i najugodnije dane dostaljetnoga moga vieka, jer me zapade preriedka sreća pomnožiti broj ovacah ovčarnice župe lovrečinske s novim jednim članom. Krstitbu obraćenika, komu je na sv. krstu nadjenuto ime sv. Mihalja i Mavra, ovrših sam uz pripomoć veleč. župnika presečkoga H. Jande, a kumovanje presv. velikoga župana sl. županije križevačke, gosp. Ljudevita Vukotinovića i nevjeste mu velemožne gospodje Marije Farkaševe, čim zasvjedočiše oni liepu kriepost kršćanske ljubavi i bogoljubnosti.

Svečanosti ovoj uz množinu pobožnoga puka župe lovrečinske, prijašnje već nedjelje o važnosti sv. ovoga čina poučenoga, prisutstvova presv. gosp. Šišman Farkaš, predsjednik županijskoga sudbenoga stola križevačkoga, pogl. gosp. Antun Majhen, pristav kod vis. kr. namjestničkoga vieća, s blagorodnom gospodič. Kleonom Vukotinovićevom, koji se sklonuše dobrohotno prisutstvom svojim umnožiti broj svjedokah sreće obraćenikove, želeći mu, da s puta spasa nekrene, nego srećno doputuje u rajsku domovinu.

Viestnik.

Iz Zagreba. U ponedjeljak prije podne obdržavalo je duhovnom pastvom baveće se duhovničtvo kotara prvostolnoga jesensku pastoralnu konferenciju pod predsjedničtvom uzoritoga gosp. stožernika i nadbiskupa. Okružni biljažnik g. župnik Pavao Joža pročita u ime kotara vješto izradjena predložena pitanja, koja će se putem ovoga lista objelodaniti. Medju inim bude duhovničtvu preporučeno, da se povede za duhovničtvom kotara budimskoga, koje, kako to u svoje vrieme javismo, zaključi i obveza se, da neće više svojim težko stečenim novcem podupirati vjeri i crkvi svojoj neprijateljske knjige i novine, te pogrde i klevete proti sebi sámo plaćati.

— Na 27. t. m. u $10^1/_2$ satih na večer pozvà Bog u vječnost prečast. g. Nikolu Vučinovca, prvostolne crkve zagrebačke kanonika, arcidjakona urbočkoga i nadbiskupskoga duh. stola prisjednika. Nagla smrt, koja mu jedva dopusti da se izpovjedi, ugrabi ga u 58. godini života kaptolu, u kom je od god. 1856. kanonikom bio. Bijaše muž umiljate ćudi, bezazlena srdca i izgledna života, s toga mio i drag svuda, gdje god je službovao, a to je činio revno. Družtvo sv. Vincenta izgubi u njem svoga predsjednika. Jučer prije podne velikim sprovodom

sahranjeno mu je tielo u raku prvostolne crkve, a za tim su s mjesta služene svečane zadušnice. Pokojna mu duša bila!

— Ovih posliednjih danah kupiše po Zagrebu dobrovoljne prineske dvie koludrice iz 3. reda sv. Franje za samostan, što će se graditi kod Beča, a dva Trappiste za samostan, štono se podiže u Forgesu kod grada Chimaya u Belgiji.

Iz Slovenije. Iz osmrtnoga slova kanonika dr. Stepišnika, što ga je ovaj rekao prigodom pogreba biskupa A. Slomšeka, i koje je natiskano u „Danici," vadimo sliedeće crtice iz života neumrloga biskupa.

Knez biskup Slomšek rodio se je u Ponikvi, poznatoj sadašnjoj zeljezničkoj postaji, u njekadašnjem okružju celjskom, u liepoj našoj Štajerskoj zemlji. Njegovi roditelji bijahu dosta imućni, ali inače priprosti ljudi, u liepom glasu kod svih seljakah radi svoje pobožnosti i poštenja. Da je visoki pokojnik još pod prostijim krovom ugledao luč života, moglo bi komu na um pasti, prozvati to sudbinom, kojoj se nije moći oteti, ako je smieti po kršćanskoj vjeri o sudbini govoriti, što je on medjutim ostavio sviet, postao crkvenim poglavarom, urješen kneževskim naslovom i čašću; nu to se imade pripisati jedino milosti Božjoj. Ali niti jedan čin njegov nije poznat, koj bi dokazao, da se on tim ponosio; nijedan, koj bi zasvjedočio, da se je svoga koljena stidio. Malo tko od nas svećenikah neće se sjećati: „Na slamu me položi moja mati, kad sam se rodio, neka bude slamnata postelj, na kojoj ću umrieti, samo da se po milosti Božjoj spasim." Kad je nauke na gimnaziji i liceju s najboljim uspjehom svršio, nukan pravim i ozbiljnim zvanjem, posveti se svećeničkomu stališu. Dne 8. Rujna god. 1824. zaredi ga pokojni knez biskup lavantinski Ignatij Zimmermann; iste godine postane kapelanom pri sv. Lovri na Bizeljskom, a god. 1827. u župi Novom polag Celja. Kolikom je revnosti visoki pokojnik u tih službah svoje dužnosti vršio, najbolje dokazuje zahvalnost i ljubav vjernih onih občinah, koje se neprestano sjećaju nezaboravnoga onoga vremena, kad je on medju njimi živio. Da tako odlične sposobnosti nisu mogle dugo tajnimi ostati, razumie se po sebi. Njegov vrhovni pastir, koj se je jako unj pouzdao, pozove ga god. 1829. na važno i mučno mjesto duhovnoga otca (pater spiritualis) sjedinjenih sjemeništah krškoga i lavantinskoga u Cjelovcu. Tu službu obavljaše punih devet godinah na podpuno zadovoljstvo svojih viših poglavarah i na korist povjerene si duhovne mladeži. Živa želja, da vani na ladanju pastiruje te hrani pobožne dušice nebeskom hranom, ponuka ga, da moli za dosta slabu i s velikimi težkoćami skopčanu župu, koju je dakako i dobio; nu nije mislio na nikakovu visoku čast, premda bi ju bio mogao dobiti, da je hotio; on je tražio samo priliku, da može u vinogradu gospodnjem dobro raditi, ma i nebio na visokoj časti. Knez biskup Franjo Ksaverij Kutnar pozove podarcidjakona Antuna Martina Slomšeka u Sentandrej, te ga imenova kanonikom i diecezanskih školah nadzirateljem, što je bila i volja nj. c. k. veličanstva. God. 1846. po smrti biskupa Franje Ksaverija postane pokojni Slomšek opatom i župnikom u Celju, a malo kašnje zamieni opatski štap s pastirskim biskupije lavantinske, budući ga je iste godine metropolita solnogradski posebnom, onoj stolici pripadajućom vlasti imenovao knezom biskupom lavantinskim. - Ovo je kratki površni životopis toga visokoga u Bogu počivajućega pastira.

Iz Praga. Znadu naši čitatelji, da je pražki zemaljski sud urednika českoga „Pozora," kanonika Štulca, u štamparskoj parnici proglasio nevinim. Državni odvjetnik prizvao se je proti ovoj odluci na viši češki sud, a ovaj je njekako pronašao, da je urednik pogriešio proti §. 65. k. z. t. j. da je krivac smetanja javnoga mira, pa ga osudio na dva mjeseca zatvora i gubitak 1000 for. od jamčevine.

Iz Poljske. Mržnja Poljakah na Ruse nije do sada popustila ništa, pače vidjeti je, kano da na prkos svim polakšicam u političnoj i crkvenoj upravi biva sve žešća, a povrh toga reži na prave svoje zemljake, koji pod sadanjim sustavom vladi služe. Medju ove spada i nadbiskup Felinski, kojemu je, kako se pripovieda, stiglo prietnjah, da ga neće štediti ni pred samim žrtvenikom, ako narodnoj osveti drugdje nepojde za rukom, da ga smakne. Nadbiskup preplašen premjestio se je na jedno imanje, nu misle, da ni ondje nije siguran. Kanonik Nuruszewicz, predstavnik Aleksandrove župe u Varšavi, propoviedaše prošle godine žestoko proti državnom nemiru i smutnjam. Sbog toga stizala su mu svaki dan pisma prieteć mu, a napokon stiže mu i jedno uže, što ga tako natjera u strah, da je sišao s uma, a 21. Kolovoza onako smućena mozga sam se skončao. Poljsko svećenstvo, koje je od ruske vlade pretrpilo sto mukah i jadah, nemože vjerovati, da je ona promienila ćud te misli o dobru katoličkoga vjerozakona, pak se i ono opire nadbiskupovim naredbam. Da vlada vjerozakonskimi poboljšicami samo vara, više je od polovine istina; jer da bi papinski poslanik došao u Petrograd, o tom neima sada više ni govora, a u Rimu već znadu, što je i kako.

Iz Lipsije Na 19. Rujna posvećena je ovdješnja katolička crkva po biskupu Forwerku iz Draždjanah, a na 21. dieljena je u istoj sv. potvrda. Katolička crkva bijaše ovdje prije u tiesnu položaju sbog protestantskih predsudah, i to tako strahovana, da je ista vlada u njezinih poslovih morala biti na oprezu, te god. 1739. kad je katoličkoj dvorskoj crkvi u Draždjanih polagan temeljni kamen, moralo se je to obaviti sve u potaji, svećenici su dolazili u gradjanskoj odori, a posvetba god. 1751. obavljena je sa zatvorenima vratima, pače već ranim jutrom svaki ulazak bio je obkoljen od grenadirske

straže. Malo po malo okrenulo je u mnogom pogledu na bolje, posagradjene su mnoge škole i crkvice, a naročito od kada je izišao godine 1831. ustav, kojim je katolikom podieljena podpuna ravnopravnost s protestanti, neima katolikom u bogoštovnih i drugih crkvenih stvarih nikakove zapreke. Od onoga vremena — neračunajuć ovamo od starine obstojeće u Draždjanih i Lipsiji i ugovorom ustanovljene uredbe crkvene u Lužici, uredjena su katolička pastirska okružja u Kamenici (Chemnitzu), Freibergu, Misniji, Annabergu i Plavnu (Plauenu), a u Lipsiji crkva, župa i škola, u Grimmi crkva i škola, u Draždjanih jedna crkva i dvie škole s nova sagradjene i još do dvadeset misionarskih postajah, koje u tom stoje, da se za koje vrieme u protestantskih crkvah obavlja katolička služba Božja.

Iz Italije Stožernik i biskup Pecci u Perugjiji pozvan je pred sud zato, jer je privatno njekoje svećenike odgovorio, da nepodpišu Passaglijinu adresu, a njekoje druge, koji su ju podpisali, ukorio. Ovi zadnji obtužiše ga sbog toga svjetovnoj oblasti, koja ga sada povlači po sudovih sbog „bunjenja proti vladi."

— General La Marmora zabranio je u Napuljskoj list „Armoniu". On ima od onuda 2000 predbrojnikah. Sbog obsadnoga stanja prošla je ota nasilna prepovied bez tužbe i suda. „Armonia" pita sada, zašto joj je to učinjeno? zar morda zato, što bi ona bila kriva Garibaldovu nemiru?

— Nečuven zločin dogodi se na Malu Gospu u Turinu, a taj pokažuje, dokle su stanoviti ljudi jur u nevjeri i divljačini dotjerali. U stolnoj crkvi bila se je oko 11. ure prije podne sabrala silna množina puká, sva pobožna družtva i bratovštine i sve duhovničtvo, da po navadi, kako i prije svake godine na ovaj blagdan, prate procesiju na uspomenu zaštite Marijine za obsade francezke oko Turina godine 1706. Procesija krene, ali u taj čas popne se na priestol, gdje stoluje kip bl. djevice, njeki čovjek. Na oči svemu puku izvadi on izpod haljine sjekiru, te stane biesnim zamašajem sjeći sv. kip. Kip bijaše od bakra i pozlaćen. Silnimi udarci odbije glavu i jedno rame djetešcu Isusu, a zatim počme udarati u veliki kip. U to se protisnu kroz stisku jedan karabinaš, te ošinu sabljom po glavi nesretnika, a on se strmoglavi dolje. Metež onaj, viku i strah može si čovjek pomisliti. Mnogi u prvi mah pomisliše, da se sve po prieko tuče i kolje, ter natisnuše na vrata, osobito žene i djeca. Mužkarci nahrupiše na zločinca, te bi ga bili razkidali na komade, da ga brže policajna straža s karabinaši nebude svega krvlju oblivena od rane na glavi izvukla iz crkve, nu i tako odnese on na sebi šakah i petnicah. Jer je dan danas zavladao običaj, da se razbojnici i ubojice kraljevah mjesto pred krvnika šalju u ludnicu, to se netreba čuditi, što je oblast i ovoga svetogrdnika proglasila ludjakom. Gradjanstvo turinsko medjuto drugčije misli: ono znade, da su još druga dva čovjeka onomu pomagala uzpeti se gore, i da je zločinac, kad su ga uhvatili, poviknuo: „Oni su me naputili, da to učinim, oni su me podmitili, da srušim kip." Po svem tom probaviv koje vrieme u ludnici izići će taj čovjek na slobodu bez svake kazni. Turinci narediše, da se na osvetu toga svetogrdja tri dana obslužava svečana pobožnost u stolnoj i drugih glavnih crkvah.

Iz Londona. List „Globe" piše, da je ovlašten javiti, kako je markezica Queensberry, koja je nedavna prešla na katoličku vjeru, potajno njekuda odišla iz svoga stana, a sa sobom odvela troje mladje od šestero djece. Neima dvojbe, dodaje isti list, da će skrbnici i bližnji rodjaci pokojnoga markeza, kako su zakonom ovlašteni, poći gospoji za tragom, te kad ju stignu, silnom mišicom englezkoga zakona djecu joj iztrgnuti i predati ju na obskrbu sudu.

Iz Turske. Poznato je, da su ove godine Francezka i Ruska s portom se dogovorile, kako bi popravile kubu na crkvi sv. groba. Kad je već skoro dogovor zaključen bio, digne se sv. stolica, veleć, da njoj jedinoj pripada pravo popraviti rečenu crkvu. Taj zahtjev kardinala Antonellia podupiraše austrijski internuncij u Carigradu. Nu uzprkos tomu zaključi porta s Francezkom i Ruskom ugovor, koj je na 5. Rujna o. g. u Carigradu i podpisan. Taj ugovor imade pet članakah. Važni su samo treći i peti članak. Trećim nalaže se graditeljem, „da se kod uresivanja kube klone svakoga nadpisa i svake slike, kojom bi se moglo čuvstvo ikoje kršćanske obćine povriediti." U petom članku veli se: „Razumie se samo od sebe, da se ovim ugovorom niti kojoj kršćanskoj obćini, niti podpisanoj kojoj vlasti daju kakova nova prava, a niti im se prijašnja prava ičim uztežu." — Turski ministar vanjskih posalah poslao je kardinalu Antonelliu notu, u kojoj žali, što porta nije mogla uvažiti zahtjeve sv. stolice, budući je već ugovor sklopljen bio.

Iz sjeverne Amerike. U pobunjenih južnih državah poskidana su svuda sa zvonikah zvona za topove. Njih 418, što na gomili ležeć bijahu spravljena u Novom Orleanu, kadno savezna vojska predobi ovaj grad, zaplienjeno je i nedavna u Bostonu prodano za 24,000 dolarah. Vagnula su 1000 centih.

Dopisnica uredničtva.

G. S. *M.* u *R.* Sve je prispjelo ovamo i upotriebit će se na skoro. Molimo Vas za ponudjenu encykliku. Dotično uredničtvo doskočit će, da nebude više doplaćivanja na pošti. Ako se tužite Vi na poštu, imamo razloga žaobi i mi. Tako n. p. na Vaš posliednji frankirani list moradosmo doplatit 69 novč. Način, kojim Vam se sada odprema naš list, najsigurniji je za Vas i za nas.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 45. **U ČETVRTAK** **6. STUDENOGA 1862.** **TEČAJ XIII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Pismo prečastnoga bosansko-djakovačkoga i sriemskoga ordinariata tičuće se štovanja slovjenskih apoštolov sv Cirila i Metoda.

Sv. crkva od pamtivieka osebujnim načinom slavi božje ugodnike, koji si velike zasluge stekoše razširujuć i učvrstjujuć carstvo nebesko medj različitimi narodi. Tim ona ne samo prema svojoj nauci „ob občini svetác" slavi božje ugodnike, tè ponavlja onaj tajni vez, koj obstoji medj ovim i onim svietom, već sjetjajuć narode na njihove dobrotvore i blagodati krstjanstvom jim podieljene čvrsti i kriepi jih u sv. vjeri na propetoga, tè jim ulieva pouzdanje prama sebi kano zaštitnici svega, što jim je milo i drago.

S ovoga gledišta crkva vazda podupiraše, recimo u kratko, štovanje narodnih svetác. Ona osebujnim načinom slavi apoštole i vjerovjestnike raznih narodov, kano jermenskoga Grgura prosvjetitelja, francezkoga Remigia, irskoga Patricija, britanskoga Augustina, njemačkoga Winfrieda ili Bonifacija, skandinavskoga Anschara, Stjepana ugarskoga itd., pà s ovoga istoga razloga ona uvrsti medj božje ugodnike i slovjenskoga naroda apoštole sv. Cirila i Metoda.

Suvišno bilo bi štiocem ovoga lista izbrajati na tanko zasluge ove sv. bratje okô pokrstjenja i prosvještenja naroda slovjenskoga; a još suvišnije bilo bi dokazivati jim, kakove blagodati taj narod primì od njih crpeć iz njihovih ustiju i njihova pisma vječne istine; s toga bilo bi suvišno poticati jih na štovanje i slavje prama tolikim dobrotvorom.

Pà uprav zato, što nam sama crkva pokazà put, kojim se imaju štovati narodni prosvjetitelji, što ona svojim miomirisom pomazà pitanje narodnosti, da nezaluta stranputice ili da se neizvrgne u mržnju pogansku proti inoplemenikom — imamo se i mi pobrinuti, da se štovanje naših apoštolov u našem narodu ukoreni, razširi i savrši. Pà ako nam ikada ova stroga dužnost imala biti na srdcu, to nam ima mnogo do nje stati prigodom tisućgodišnje uspomene na sv. apoštole našega naroda, koja se bude slaviti dojduće godine 1863.

Ja sam drugdje pozornost obratio jugoslovjenskoga naroda na ovu svetkovinu, za koju tolike pripreve čini česko-slovenski narod, episkopat i svetjenstvo. Ondje [redacted] u tu svrhu čine sbirke za „Velehradsku maticu," s kojom imala bi se spojiti i našincem poznata „Koruna solunska." Uprav sada čitam u českih listovih viest: da se svuda mladež i puk vježba u pjesmah cirilometodskih, koje će se pjevati na Velehradu, a medj njimi Křižkovskova: „Hvězdy dvě se z vychodu." *) Svetkovina Cirilo-Metodova na Moravi trajat će čitave godine; ali odlikovat će se navlaš dani, u kojih s pobožnim narodom učestvovati budu biskupi. U večer sv. Silvestra t. j. posliednjega dana o. g. sakupit će zvonovi sav narod po svih crkvah, a propovjednici naviestit će mu nastajuću svetkovinu tisućoljetnu.

Prema ovim pripravam na Moravi, Vltavi i Vagu, što se radi ili što se sprema na Dunavu, Savi, Drini, Vardaru, Marici i Neretvi?

Ovdje, u koliko mi poznato, vlada niema tišina; pà dokle bi vladala, da ju neprekine okružnica preuzv. g. biskupa bosansko-djakovačkoga i sriemskoga na hrvatsko-slavonske ordinariate? Ona dojdè mi milostivim priobćenjem u ruke, pà ju našemu svetjenstvu priobćujem na radostno znanje; glasi ovako:

---

*) Nebi-li nam ju tko izmedj naših vrstnijih pjesnikov ponašio, ali tako, da se po českom napjevu pjevati može?

„Reverendissime Ordinariatus (metropolitane)! Gravissimis certe innititur rationibus illud universae gentis Slavicae desiderium instanti anno 1863. millenarium SS. apostolorum Slavicorum Cyrilli et Methodii solennius celebrandi; iis enim potissimum authoribus et praeconibus fidei christianae lumen et omnium eorum, quae fides divina sinu suo complectitur, beneficiorum abundantia inter Slavos debetur.“

„Nobis interim Austro-Slavis praecipue curae esse debet, ut memoria SS. Cyrilli et Methodii solenniori quadam celebritate inter nos in perpetuum sacrata reddatur. Etenim SS. Cyrillus et Methodius, quamquam in extremis nostrae meridiei terminis, intra nos tamen, Thessalonicae nati sunt, ibidem vitam publicam, et quidem uterque ceu fidei praecones, Methodius autem antehac ceu civilis praefectus, agere coeperunt. Constantinus philosophus, Cyrillus noster, Constantinopoli litteras slovenicas invenit et scripturas sacras in slovenico-bulgaricum sermonem convertere coepit. In Moraviam magnam peregre profecti SS. fratres omnes poene regiones nostras peragrarunt, sudore suo easdem irrigantes et foecundantes. Quod autem praecipuum est: primum S Cyrillus ab Hadriano II. Papa, post ejus mortem autem 869. frater ejus S. Methodius, in totius Pannoniae metropolitam nominatus fuit. Sedem autem metropolitanae provinciae hujus Syrmium fuisse invictis documentis historicis probatum et extra omne dubium positum est.“

„Uterque igitur fratrum splendidissimo metropolitani episcopi munere intra nos functi sunt, atque adeo ex sede, regnis nostris hodiedum subjecta, amplissimam jurisdictionem suam in totam Pannoniam exercuerunt.“

„Nostrum igitur praecipuo quodam modo interest, memoriam sanctorum horum venerari; meum autem imprimis, qui ceu Syrmiensis episcopus eorum indignissimus successor sum; atque hoc ultimum ratio est, quod me tantae rei authorem praestem.“

„Sancta mater Ecclesia debito erga SS. apostolos nostros eo semet exsolvit, quod eos Sanctorum catalogo inseruerit et totius orbis catholici venerationi exposuerit. Nostrum autem ceu Slavorum est ultro niti atque petere, ut speciali ritu a nobis colantur, et quidem insignia eorum in gentem nostram merita sibi — absque omni dubio — deposcunt ritum primae classis cum octava.“

„Haec adminus mea sententia, meaque firma convictio est. Hoc et illud deposcit, ut ne nos per nonunitos Slavos anteiri sinamus, utque efficacius Sanctorum nostrorum suffragium et patrocinium pro impetrando unionis opere efflagitemus. Cuicunque hoc cordi est, ei certe etiam votum meum probabitur.“

„Meae igitur humillimae preces sunt, ut Reverendissimus Ordinariatus (metropolitanus) in id consentire dignetur, ut a S. Sede petamus: quatenus in Provincia nostra anno futuro et deinceps semper memoria SS. Apostolorum nostrorum Cyrilli et Methodii ritu duplici primae classis cum octava celebretur, quam in rem dies mortis S. Methodii incidens in 6. Aprilis opportunior mea sententia esset illo 14. Februarii S. Cyrilli.“

„Quodsi Reverendissimus Ordinariatus (metropolitanus) meum votum — ut firmiter spero — approbaret, tunc ipse respectivam scripturam memorialem a viro hac in materia specialiter versato elucubrari curarem, ac Reverendissimo Ordinariatui metropolitano, cui utique primae partes hac in re competunt, submitterem.“

„Ad calcem observo, quod reliquos nostros Ordinariatus, Segniensem scilicet et Crisiensem in hoc merito aeque interpellaverim. Caeterum etc. Diacovae die 17. Octobris 1862. Reverendissimi Ordinariatus humillimus servus Josephus Georgius m. p. episcopus.“

Mi sa svoje strane nedvojimo ni najmanje, da će se ovomu temeljitomu pozovu djakovačkoga ordinariata odazvati ostali hrvatsko-slavonski ordinariati, pače željeli bismo, da jim se pridruže i dalmatinski i slovenski. Tko ini stavit će se na čelo pobožnomu puku, ako ne oni, „koje duh sv. postavi upravljati crkvom božjom?“

Dr. *Fr. R.*

Grčko-sjedinjena crkva.

(Konac.)

Al kako da se tako zvana grčko-sjedinjena crkva nadahne ovim životom, na kom oskudieva, kako da se izvede iz sadanjega stanja ukočenosti i bezsilja? Jedina osnova, koja čini se da nam pruža jamstvo, jest ona, što ju častni Toma de Jesu, bosonogi karmelićanin, već prije dviesta i više godinah predloži i u svom djelu „De unione orientalium procuranda“ priobći.

Kao punogodišnji misionar u iztočnih stranah upoznav se sa stanjem ove crkve zahtieva ponajglavnije kao temeljni uvjet spasonosna razvitka, da se naobrazi naučno i dužnostim svojim vjerno svećenstvo. Ako to valja za crkvu latinsku, to valja jošte u većoj mjeri o crkvi iztočnoj; jerbo odnosno podredjeni položaj njezina svećenstva dovodi ga malone neuklonivo pod skrbničtvo latinskoga duhovničtva, a to je na znatan uštrb njegovu ugledu u očiuh vjernikah.

Nu bez valjano ustrojenih sjemeništah nije duhovničtvo u obće niti moguće odgojiti. Pa kad se od svake grčko-sjedinjene biskupije nemože zahtievati, da si za se posebno sjemenište podigne, to treba najprije misliti na uvedenje glavnoga sjemeništa, koje nebi pravilo nikakove razlike glede narodnosti, a za sjemeništa diecezanska odgajalo bi prije svega učitelje. Tako bi se zajedno različiti dielovi grčko-sjedinjene crkve povukli iz svoje osamljenosti, koja je glavni uzrok njezine slabosti. Ova svrha mogla bi se istina jošte prije postignuti podignućem patriarkata za sve crkve toga obreda, no u ovaj par bi se tomu podhvatu protivile prevelike tegobe, dočim bi uvedenje glavnoga sjemeništa mnogo k tomu doprinelo, da se razne crkve približe.

Kako je silna ova potreba, to su već pape priznali zakladom kollegija sv. Atanazija, što ga utemelji u Rimu papa Grgur XIII. Buduć bi pako odgajanje mladih iztočanah na iztoku samom bez dvojbe kamo koristnije bilo, to bi se imao odabrati Carigrad, kao što je to već papa Julio III. namjeravao, osobito pošto one zapreke, o kojih je njegov predlog zapeo, više neobstoje.

Prije svega treba za upravu toga sjemeništa tomu poslu posve doraslih muževah, pa buduć sadanje grčko-sjedinjeno duhovničtvo težko da bi moglo takove namjestiti, valjalo bi upotriebiti latinske misionare. Nu ovdje se pita: jeda-li bi se ti upravljatelji imali držati latinskoga obreda, a njihovi gojenci grčkoga, oli bi pak mladi levite za vrieme odgajanja latinski obred sliediti morali? Prvi način nemože se već u ime slobode takova odgojilišta ni pomisliti, a drugi bi velike nepodobštine sobom pratio, pače nebi se niti podudarao s pravom svrhom takova zavoda, da naime naobražava svećenike grčkoga obreda. Tim neima druge, van da se upravljatelji sasvim prilagode obredu svojih gojenacah.

Ovaj, kako se u prvi mah čini, nerazrešivi problem, buduć se upravljatelji grčkoga obreda nebi mogli naći (?), po svoj prilici riešio je častni Toma de Jesu. On je ponajviše gledao na duhovne redove obiuh obredah, da se postigne čvršće jedinstvo, pa pošto niti jedni niti drugi njegovoj svrhi nemogahu podpuno udovoljiti, s toga predloži, da bi Benediktinci, Dominikanci, Franjevci, Isusovci i Karmelićani, nepromjenivši ništa od svoje uredbe, imali uvesti ogranke po grčkom obredu, te bi tako, buduć nebi više bili izključno redovi latinski, predstavljali sliku iste crkve. Njim bi valjalo članove svoga reda poslati u iztok, koji bi se posve zemaljskomu obredu prilagodili, uveli novicijate, pa iz urodjenikah, koji bi ćutili u sebi zvanje k duhovničkomu životu, sastavili sjemenište za buduće svećenstvo, pa to sve u krugu stroge stege samostanskoga života, koj je i onako iz iztoka proizišao, tamo svoja najveća čudesa tvorio, a sada po gotovu tamo sasvim izumro. Što je njekoč prije petnaest vjekovah zapad od iztoka pozajmio, neka mu ondje s kamatami opet izplati.

Tako bi se zajedno kamo većim uplivom djelovalo na pučanstvo, pa, što nevalja pustiti s oka, sveza sjedinjenikah sa središtem jedinstva nebi se više oslanjala na same vladike. Kako je ova sveza, ako ju ništa drugo nekriepi, u obće slaba, to je pokazala god. 1839. Vladike litvanski oskvrnuše izdajstvom svoje crkve i predaše vjerolomno cielo svoje stado petrogradskoj sinodi. Svećenici i puk bijahu bez pomoći, jerbo svaka sveza sa sv. stolicom bijaše im prekinuta. Da je tamo bilo duhovnih redovah sa svojim predstojnikom u Rimu, oni bi bili zapriečili, da puk duhom neklone, a sv. stolica bi bila nove vladike imenovati mogla; ovako je morala ovaj dio crkve svojoj propasti ostaviti. Pa kako moćno djeluje već snaga, koja je u svakom duhovnom redu, na cielu okolicu, kako se on može neodvisno obraniti od spoljašnih zlih uplivah, sveudilj novi život iz vrela crpeći, a svagda spreman, da ga svikamo razprostre.

Latinski vjeroviestnici učiniše do sada, što su učiniti mogli, ali razlika obreda pokaza se vazda kao velika prepona. Zato kod predloga glavnoga sjemeništa prvi je uvjet, da mu s jedne strane poglavari pripadaju grčkomu obredu, s druge strane da budu članovi kojega reda, koj je u uzkoj svezi sa sv. stolicom, te već sam sobom pruža jamstvo za valjanost i znanstveno naobraženje svojih ovlašćenikah. Sjedinjeni Grci znadu, da su jedno s latinskimi misionari uz svu razliku obreda, al je to posve drugačije s nesjedinjenimi, na koje se ipak ponajglavnije paziti ima. Ovi samo s nepouzdanjem gledaju latince, pa neće njihovo propoviedanje prije slušati, dok isti obred kod njih neopaze, a isti jezik u crkvenoj službi neuzčuju. Pa bi ipak njihov ulaz u crkveno jedinstvo, uništenje jadnoga razkolja, koje 72 miliuna neprestano odtudjuje crkvi, imao biti glavnom zadaćom svih nastojanjah, koja od više stoljećah sv. stolica krepko podupire, a njihovo obistinjenje svi katolici željno izgledaju.

Što je dosad u to ime učinjeno, to kod nestašice uztrajna i neprestana djelovanja ima samo prelazni značaj. Uztrajna radnja, kad se jednom započme, poslanje osobitih za veliko ovo djelo sasvim usposobljenih muževah, dostojno zastupstvo Grkah kod rimske stolice, to su temeljni uvjeti, koje častni Toma de Jesu napominje, da uspješno napreduju težnje oko sjedinjenja. Jerbo šta koristi, kaže on, bolestnika opet osoviti na noge, ako se

zajedno nenastoji, da se na njih održi, a nezaprieči, da opet nepadne.

Nu kod toga netreba misliti, da bi ovaj predlog odmah neposredni uspjeh pratiti morao. Dosta je, ako se najprije ovakov za budućnost proračunani apostolat na očigled velikih odciepljenih crkvah u obće ustanovi. Uz ozbiljnu i uztrajnu radnju on će laganim istina al sigurnim plodom roditi. Ovdje prije svega valja: gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo.

Oni pako, kojim će toli častna zadaća u dio pasti, neka ju nastupe u duhu apostola narodah, kojno veli: „Jer premda bijah neodvisan od svakoga, učinih se ipak slugom svačijim, da ih tim više predobijem. Židovom postah kao židov, da predobijem židove. Onim, koji su pod zakonom, kao da sam pod zakonom, da one, koji su pod zakonom, predobijem: onim, koji su bez zakona, kao da sam bez zakona, da one, koji su bez zakona, predobijem. Slabim postah slab, da stečem slabe. Svim postah sve, da sve spasim.“

Iz sadanjega života protestantske crkve u Njemačkoj.

(Konac.)

8. Sadanji položaj protestantizma u Njemačkoj napram katoličkoj crkvi.

Opisujuć crkvenu sadašnjost mora da se koja reče i o položaju protestantizma u Njemačkoj naprama katoličkoj crkvi. Sljedbenici jedne i druge crkve miešaju se po svoj Njemačkoj sve to više, a tako stupaju u susjedstvo i svojom duhovnom uredbom; svuda imade uz katoličke i protestantskih crkvah i obćinah i obratno. Na zadnjem kraju sjevera kano i juga ono pitanje: bi-li dopustiti tudju vjeroizpovied? može još biti samo pitanjem vremena. Ob položaju, što bi valjalo da ga zauzmu katolici, govoriti ću na drugom mjestu. Ovdje imam samo govoriti o položaju, što ga crkveni vodje i govornici protestantizma svojoj crkvi kažu da zauzme naproti katoličkoj, i držanju njihovu. Može se reći: da su svakomu na probudu nabožnoga života i crkvenu obnovu smjerajućemu podhvatu povodom katoličke težnje. Motreć to čovjek čini mu se kano da gleda ljude, gdje u tiesnoj, bez zraka i svjetla tamnici pogibaju; sad kušaju ova sad ona vrata, nebi-li se otvorila, da dobiju oduška i čista zraka, te se nezadave; nu čim popipaju koja vrata, zapjeva jim sbor pjevačah iz duhovničkoga i svjetovnjačkoga grla: Dalje s tonjom, s grobnom duhom udarajućom iz stare truležne ropotarnice! Spočitnicom: Vi katoličite! ustaju protivnici od duhovničtva, a puk opet s jednakom: Hoće da nas pokatoliče! opire se jednako jur dvadeset godinah svakomu pokušaju, da se učvrsti, obogati i izpravi što u dogmi, u crkvenom životu, u bogoslužju itd. Da je ovo držanje, sklono vazda samo na obranu, posve prirodjeno protestantskomu duhu, kako se je iz svojih praemissah razvio, tko to može tajiti? „Vaskoliki protestantizam, reče Stahl, drži se uviek na onakovu položaju, na kakovu borghesijski mačilac. Tu se bez prestanka nasrta te natežu do popucanja sve žile i mišice proti Rimu. Sva žestina smiera na to, da se zagradi put rimokatoličkomu nauku, pa gdje se najmanje takova težnja zamieti, sgrozi se prostestantu gore, nego da se je na protivnu stranu ma kamo zašlo“ itd. (Die luth. Kirche und die Union. Berlin 1859. str. 456).

Godinah 1848—1851. bijaše mnogo znakovah, kano da će se oba vjerozakona približiti jedan drugomu; bio bi rekao čovjek, da će oba, puštajuć s oka razlučne razloge i nauke, za uzajamnu obranu i razvitak ćudoredno-nabožnih osnovah u državnom i družtvenom životu pružiti si ruke. Na saborih pojedinih državah pokazala se je ota sloga medju vjerujućimi protestanti i katolici veoma povoljnom; pokazalo se je, da u mnogih stvarih obstoji alternativa: kršćanstvo ili bezbožtvo, i da se uz razliku vjere većina pitanjah može složno razpravljati. Zatim dojde crkveni sabor u Bremi (god. 1852., gdje bi zaključeno, da je boj proti Rimu složnimi silami svih protestantskih sljedbah prvi i najprešniji posao), pak je moralo zaboljeti srdce svu katoličku Njemačku, kad se velika većina ote skupštine professorah i duhovnikah tolikom ogorčenošću i tolikom žestinom mržnje izjavi proti crkvi, kojoj pripada veći dio njemačkoga naroda, većina kršćanah. Tomu katolici nisu dali prije nikakova osobita povoda; prilika se za takovu pljuskavicu našla s čista mira. Povrh toga načinjen je još jednoglasno zaključak: da izjava ove vjerozakonske mržnje ima sačinjavati stalan dio bogoslužja, da se na svakom mjestu od tada kano i prije ima pjevati „Und steur' des Papstes und Türken Mord!“ (Verhandl. str. 152.). U racionalistično doba bile su ove rieči promienjene, a bogoslovi i pastori postavši s nova pravovjerni pobrinuše se kano za kakov prešan posao, da puku opet dojdu na pamet i jezik. Nagadjati, kakove bi po prilici mogle ili morale ovakove stvari imati posljedice, od kolike su važnosti kano pathologični symptomi, nespada ovamo, nego za konac evo mnenja o tom dvajuh muževah, koji na visini svoga službenoga položaja imadijahu najbolju priliku, da se točno upoznadu s uredbami i osobami i nje ociene, koji oba spadahu medju najljuće protivnike katolikah, a gorljive pri-

jatelje i promicatelje evangeličke crkve. To su predsjednik Gerlach i tajni savjetnik Eilers. Onaj veli: „Vidimo svaki dan, kako je malen, kad se uzporedi sa silom katoličke crkve, upliv, što ga evangelička crkva ima u prosvjetu i posvetbu puka u obće i na veliko te na većinu svojih članovah. Uzrok tomu netreba daleko tražiti.“ (Aktenstücke aus der Verwaltung des evangel. Oberkirchenrathes, Berlin 1856. III. 423.)

Onaj drugi, jedan od najznamenitijih činovnikah u ministeriju Eichhornovu, koj u isto doba upravljaše uredničtvom triuh za nasrtanje na katoličku crkvu naperenih i od vlade pomaganih časopisah, priznade ovo: „Ja sam proučio odnošaj kršćanskoga života katoličkoga puka prama uredbam i običajem katoličke crkve, pak sam se i nehotice proti svojem srdcu morao obsvjedočiti, da u obće više toga kršćanskoga ima u obstojećoj katoličkoj crkvi, nego u obstojećoj evangeličkoj. Pronašao sam kano gotovu istinu, da evangeličko duhovničtvo u požrtvujućem se župničkom djelovanju daleko stoji za katoličkim.“ (Eilers, Meine Wanderung durchs Leben. Leipzig 1857, II., str. 266.)

Kada već dva muža svjetovnjaka tako pravedno, tako mirovno govore, zar da nemože doći vrieme, kad bi i bogoslovi i propovjednici blažje ćudi postali, te priznali, da je katolička crkva u Njemačkoj u veliko sve učinila, što nije mogla propustiti. Svi prigovori i tužbe na konac slažu se u tom: da je ona onaj pod imenom reformacije načinjeni prigovor, kano da se je ostavila svoje starine, oprovrgla, te ostala svomu predanju vierna, stojeć na svom temelju s nutra se pravilno razvijala, i da nadalje vazda bujnim životom držeć čvrsto u savezu sve svoje dielove svoju zadaću misli nastavljati. (Iz Döllingerova djela: Kirche und Kirchen.)

Nota kardinala Antonella na diplomatički sbor u Rimu.

Duh grabežljivi, kojim su zadahnute prevratničke vlade, pokazivao se je više manje u svako vrieme ratom proti crkvi naviešteniin, da joj ugrabi vremenita dobra. Proganjati redovničtvo iz njegovih samostanah, da mu se mogu zaokupiti kuće, proti pravu i pravici prigrabiti si njegovu imovinu, u obće na crkvena dobra napadati proglašujuć je državnim imetkom, da se po volji njim može razpolagati, to je sistem, kojega se drže vlade polag ruši-načelah prevrata ustrojene. Kako se ponašahu prijašnje slične vlade, tako se na vlas ponaša i vlada, kojano je nepromjenljive zakone pravde tako težko povriedila, prava dotičnih zakonitih vladah nogama pogazila, te nasrtom, kojega nipošto netreba označiti pravim pridavnikom, podvrgla si više državah talijanskih. Samovoljni postupak ove nasilne vlade ogledom na dobra duhovnih družbah (koje su od nje neprijateljski mučene i razagnane) bijaše povodom onoj noti, što ju upravi podpisani državni tajnik u mjesecu Travnju prošle godine na častne članove diplomatičkoga sbora kod rimske stolice. Onoj prijavi bijaše to namjera, da se dokazanom nevaljanošću odtudjenja duhovničkih dobarah odvrnu domaći i vanjski kupci, to nekupe od vlade ponudjenih zemljah. Podpisani pokaza osobito to, kako je s gledišta prava i pravice nepravedan dobitak ovih dobarah, jer dobivaju se po pogodbi sklopljenoj s nezakonitim posjednikom imovine trećih osobah; na dalje opomenu on na tako zvane kanonične naredbe, kojimi su, da se baština crkve obrani te učini nepovredivom, tako na otimače crkvenoga dobra, kano i na pomoćnike njihove u crnoj otimačini, udarene cenzure i druge težke kazne. Isti put spomenu on i to, kako je svatko svečanom izrekom pape u allokuciji od 17. Prosinca prošle godine bio opomenut, da si na takov način nestiče imovine. Ovim govorom diže Njeg. svetost tužbu i prosvjed proti prodavanju duhovničkih dobarah, kupovanje nipošto neodobrava, te sve, što je proti posvećenom pravu i nepovredivosti baštine crkvene, na kvar duhovnih družbah i njihove imovine nasilna vlada učinila ili još bude učinila, proglašuje ništetnim i nevaljalim. Iz ove izjave vidi se, da je ništetno i posvema nevaljalo tecivo dobarah, prodanih od posjednika posvema nepravedna. Ali jer sada, na prkos pravednim prosvjedom visoke crkvene glave, vlada, koja se je na ovu nepravednu otimačinu odlučila, još uviek ostaje pri tom, te na razne načine namjerava razpačati duhovnička dobra i radi o zakonitoj potvrdi jur razpačanih, a to da može izvesti naumljenu prodaju drugih, to si podpisani smatra za dužnost, da se ovom notom na tu žalostnu stvar vrati, ter opet u ime sv. otca očituje: tko god s nasilnom vladom sbog duhovničkih dobarah sklopi ugovor, radilo se budi o prodaji, budi o nasljednom zakupu plaćanu, budi da se predadu vjerovnikom spomenute vlade za jamčevinu duga, tkogod velju u tom sklopi budi kakov ugovor s njom, postaje krivcem grabeži tudje imovine i bezbožne povrede crkvenih dobarah, pada pod gore spomenute crkvene kazne i biti će si sam kriv, ako sklopi posve nevaljan ugovor, a sve to uslied svečane opomene u navedenoj izjavi sv. otca, koju on ovim još jednom podpuno potvrdjuje. S tom nakanom očituje sv. otac, da to svakomu bude za pravilo te presieče svaku izliku, da redovničke družbe, duhovni zavodi i u obće sve uredbe, koje proti pravu hoće da orobe, imadu još uviek pravo na jur ugrabljena ili za grabež odlučena svoja dobra, te da crkva nikada neće propustiti od nepravednih posjednikah zahtievati, da je povrate. Pak šaljuć podpisani Vašoj preuzvišenosti kano i Vašim častnim drugovom ovu prijavu, kojoj je ista namjera kano i onoj gore navedenoj prije poslanoj, upotrebljava

ovu prigodu, da Vam opet izrazi svoje osobito štovanje. Kardinal Antonelli. Rim 6. Kolovoza 1862.

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački poklonio je za popravak župne crkve sv. Terezije u Požegi tisuću for.

— Nj. uzoritost gosp. stožernik i nadbiskup naimenovà g. Pavla Jožu, župnika kod sv. Petra u Zagrebu i bilježnika ženitbenoga suda, prisjednikom metropolitanskoga duh. stola.

— U nedjelju u večer kano u oči dušnoga dana bijahu poput prvašnjih i ove godine sva ovdašnja groblja liepo razsvietljena a grobovi vienci, cviećem i svjetiljkami nakićeni. Medju ostalimi odlikova se i ljetos groblje sv. Jurja, a na njem osobito grob, štono krije nevine srpanjske žrtve god. 1845. Spomenik ovaj bijaše sjajno razsvietljen i prozraci urešen, oko njega počastnu stražu stražahu s golimi sabljami pravnici, a pjevačko družtvo „kolo“ izpjeva za pokojne dvie nadgrobne pjesme. Premda vrieme nije pohodu grobovah prijalo, ipak je silni sviet do njeko doba noći po grobljih vrvio; pa ako je i bilo medju ovim mnogo njih, koje je puka znaličnost ovamo dovela: to je bilo i dosta takovih pohodnikah, koji su nabožnim čuvstom ponukani došli, da se za dušu svojih milih pokojnikah od srdca Bogu pomole. — Sutradan u jutro, dok se je služba za pokojne u prvostolnoj crkvi vršila, bijahu i u njoj mnoge rake žalobnoj uspomeni primjerno urešene, a na svih goraše osim crkvenih što više što manje voštenicah i svjetiljkah, koje štovanje, ljubav i zahvalnost zapali svojim nezaboravnim preminulim.

— Danas je ovdašnje družtvo sv. Vinka u crkvi milosrdnicah obslužilo svečane zadušnice za svoga bivšega predsjednika, pokojnoga prečast. kanonika Nikolu Vučinovca.

Iz Sriema. Vjerozakonska sljedba tako zvanih „Nazarenah“ pojavi se u ovo posliednje vrieme i u našoj domovini, u koju je unešena iz Bačke, gdje ta sljedba ima već mnogo pristašah, osobito medju kalvini. Sva je prilika, da se je ta sekta izvrgla iz kalvinizma, kaže, da nevjeruje ništa do onoga, što je u sv. pismu, a da se i sv. pisma nedrži, očit je dokaz to, što nepriznaje svetotajstvo krštenja. Sv. slikah netrpe nazareni niti po crkvah niti po svojih kućah, a u opredieljene dane drže tajne sastanke, u kojih po svom načinu ovršuju službu Božju, a savjetuju se, kako bi čim više privrženikah stekli. Dosada pojavila se ta sljedba u dva mjesta naše domovine, u Slankamenu i Karlovcih; o obojih pojavih vadime sliedeće potanje viesti iz dopisah „Srbskomu Dnevniku.“

„Od njeko doba počela se ova nova nazarenska sekta pojavljivati i u našem Podunavju i to izključno kod Srbah katoličke vjere. Tako se njeki dan pročulo u Slankamenu, da tamošnji žitelji graničari Pavle Jelić i Marko Karan izpoviedaju tu novu vjeru i prave prozelitizam medju tamošnjim prostim i nerazumnim pukom. Stvar ova, dodje do znanja više vlasti. Pomenuti graničari budu pred sud pozvani. Pavle Jelić iskreno i obširno počme dokazivati, da on iz čistoga uvjerenja, bez ikakvoga drugoga povoda vjeruje u ovu novu, istinitu vjeru. Reče, da vjeruje samo u Boga i Isusa sina njegova, zato i netrpi ikone po crkvah i kućah; neće da se krsti s toga, što se Isus u ime sviuh prekrstio, odriče krštenje, što je diete bezsviestno. Skupovi posljedovateljah Nazarenah drže se u Novom-Sadu kod tamošnjih prijateljah, i to triput preko nedjelje: utorkom, subotom i nedjeljom. U slučaju, da nemogu u Novi-Sad doći, to drže molitve u Slankamenu u kući Jelićevoj, pri kojem učestvuju, koliko se doznati moglo, tri porodice i to pomenutoga Jelića, Karana i Šarića. Ovaj se posljednji odrekao gornje sekte, a Pavle Jelić i Mirko Karan budu uapšeni i stavljeni pod kriminal radi zločina povrede vjerozakona. Kao što doznajem, preduzela se stroga iztraga po svih mjestih, gdje se pročulo, da ovakovih ljudih ima. Mislim da od Srbah pravoslavne vjere neće nijednoga takvoga zanešenjaka biti.“

„U isto ono doba, kad je Jelić u Slankamenu počeo javno svoju novu vjeru izpoviedati, pojavi se ona i u naših Karlovcih, i to opet kod Srbah zapadne crkve, iz čega se daje misliti, da ta sekta ima vješte kolovodje, koji njom upravljaju. Za divno je čudo, da ni jedan od njih neće da kaže, tko ih je u toj vjeri obučio, no sve vele, da ju izpoviedaju iz vlastitoga pobudjenja, jer drže, da je po njihovoj pameti to prava vjera Isusova. Ovdje se ona još na čudniji način pojavila, nego u Slankamenu. Njeki Mišo Rebrić, koj je poznat bio zbog svoje razboritosti i poštena ponašanja, bio je odlikovan od svoga paroka, koj je u njem smatrao čestita kršćanina i vriedna gradjanina, koj svoju vjeru ljubi i poštuje. I zaista Rebrić je to od njega i zasluživao, jer ni jedna crkvena svečanost nije mogla bez njega biti, on je pri svakoj učestvovao; danas pak ne samo da u crkvu nikad nedolazi, no je to i djeci svojoj zabranio. Njega je propaganda te sekte uvukla u svoje kolo, lažnom naukom tako fanatizirala, da je on danas javno ustao i istu vjeru bez svakoga zaziranja propovieda. On je već do te drzkosti došao, da je, kad mu se tu skoro rodilo diete, pisao svojemu paroku, da diete svoje neda krstiti, niti svećenika treba. Ovaj se je morao obratiti gradjanskoj vlasti, tako bude diete doneśeno u crkvu, gdje ga i okrste. Na skoro za tim umre diete, a Rebrić htjede ga sam i sahraniti, no parok kako je to dočuo, odmah s jednim policajem otide k njegovoj kući i diete po zapadnom obredu opoji i sahrani.

Poslje ovoga dogadjaja propovieda Rebrić svoju novu nauku javno, te tako svoga mladjega brata i ovoga ženu tom vjerom napoji, da ju i oni danas javno izpoviedaju. Svećenik je htio pomenutu porodicu najprije liepim na-

činom da povrati iz njihove zanešenosti, ali ona pored sviuh njegovih dokazah i molbah ostade uporna i njega javno izsmije. On se dakle najposlje morade obratiti gradjanskoj vlasti, koja je Rebrića na odgovor uzela, no on se i pred sudom neustručava kazati, da tu novu vjeru izpovieda. Kad su mu ovi stali prietiti, on im reče, da će tu nauku izpoviedati ma šta s njim učinili. „Tielom, veli, možete gospodariti kako vam je volja, ali dušom nemožete ništa razpolagati, jer ona ima svoga gospodara.“ Na ovo ga svećenik zapita: a poštuješ li cara za svoga gospodara? i on odgovori „da ga s nevolje mora poštovati“. Sudu se je izkazalo, da on tri puta preko sedmice ide u Novi Sad na dogovore, ali nehtjede imenovati osobe, koje se tamo kupe, niti htjede te sastanke odkriti. Na zahtievanje suda obvezao se je, da u Novi Sad neće ići, ali zato opet tamo odlazi. Sad, kad je čuo, da su Jelić i Karan zatvoreni, postao je još gori, počeo je već i poslanice pisati. Tako je njeki dan paroku dostavljena jedna poslanica, koja je bila upravljena na Jelića i Karana, kojom se oni u vjeri toj utvrdjuju, navodeći primjere, kako je Isus radi vjere postradao i umro, a na njoj podpisan je isti Rebrić. Ovdje je vriedno i to napomenuti, da je ista poslanica odveć fanatički napisana, i da ju je slamkamenački parok dobio i ovamo poslao. Karlovački parok u velikoj je zabuni, boji se, da se ova vjera u pastvi njegovoj nerazprostre, jer sud nikakve oštre mjere nepreduzima proti tomu. Svećenik je cielu tu stvar javio svojoj konsistoriji, pa ćemo viditi, što će ova uraditi.

Na posljedku moram vam i to napomenuti, da pravoslavni Srbi drže Rebrića da je pametju pomeo, i sbog toga se s njim u razgovor nepušćaju. Svaki od pravoslavnih gnuša se i pomisliti na tu novu vjeru, a kamo li da bi koji ljubopitan bio, da se o njoj podrobnije izviesti.“

Ovim dopisom imamo samo to primietiti, da je ta sljedba ne samo medju katolici, nego i medju sljedbenici iztočne crkve našla sljedbenikah, što priznaje uredničtvo „S. D.“ veleći, „da se u mrežu te nove sekte hvataju pravoslavni i katolici.“

Iz Pruske. Poznanjski nadbiskup uveo je družtvo, kojemu je svrha, da molitvom i milostinjom pomaže obraćenje Bugarah. Družtvu nadjenuto je ime sv. mučenika Jozafata, nadbiskupa polockoga.

Iz Italije Prav i zdrav te s čista mira zatvoren je najglasovitiji propovjednik u Napulju, mnsgr. Acciardi, koj za prošloga posta propoviedaše u crkvi „Giesù Nuovo“ o nevolji našega vremena. „Zašto?“ upita svećenik. „Dobio sam visoku zapovied,“ odgovori komisar. Brat htjede da ga sprovede do tamnice, ali mu to bude zabranjeno. Umoli, da-li bi smio uzeti sa sobom posteljinu, na što komisar mahne glavom: „Ne! spavati ćete na golu podu.“

Iz Švajcarske. U kantonu Tešinu odbio je jedan župnik čovjeka pozvana djetetu za kuma, jer je takov, da polag crkvenoga propisa nesmie kumovati. Otac onoga djeteta, premda je bio i sam umoljen od župnika, da se projde te smutljive nakane, tuži ga državnomu vieću, a ono ga, pokle se je župnik i njegovu nalogu uzkratio, obsudi ne samo na 50 franakah globe, nego mu pače uze placetum, tako da će biti prisiljen maknuti se sa župe. To je švajcarska crkvena sloboda!

Iz Ruske. (Bugarski biskup Sokolski) Časopis „Union“ dobio je dopis o razvikanom biskupu Sokolskom, kojega vas sviet drži za odmetnika katol. crkve. Pismo to dojde iz Petrograda od 16. Kolovoza, a glasi ovako: Imam Vam javiti važnu ali žalostnu crkvenu viest. Bugarski biskup Josip Sokolski nije nipošto krenuo vjerom, a sbilja je živ još i dan danas. Da je umro, bili bi mu naši pravoslavci naredili sjajan sprovod, a da nije ostao stalan u vjeri katoličkoj, bili bi pustili svemu svietu da ga vidi. Nu što je i kako s njim, nezna sviet, samo jednomu jeditomu čovjeku dogodilo se po naredbi Božjoj, da je došao u takovu priliku, gdje je čuo o njem potanjih viestih, za koje mogu, kako sudim, jamčiti. Sokolski je dobra i poštena duša, ali na svu žalost s golubinjom prostotom neumie on složiti opreznost zmijinsku. Njega pod njekakovom izlikom domamiše u stan ruskoga poslanstva, pred kojim u svako vrieme stoji spreman za službu do Odesse parobrod, te i nanj ga njekom varkom dovedoše. Jedva što stupi biskup na brod, maknu se s mjesta ter odjadri u prostrano more. Ubavieštena ob ovom nasilju turska vlada izjavi nakanu, da misli tražiti izjasnjenje o tom diplomatičnim putem. To ustraši opravnike sv. sinode petrogradske, pak stadoše trubiti u sviet, da je bugarski biskup umoren od prijašnjega putovanja u Rim došav u Odessu umro, a tko nevjeruje, da mu mogu izvaditi osmrtnicu. To pako nisu nikada mogli učiniti, a morda s toga, što bi trebalo da ju podpiše namjestnik grof Aleksander Stroganov, koj, ako i nije vrlo učena, barem je poštena glava. Visoka porta, koja je za onda imala mnogo stvarih razpraviti s Ruskom, i koje se sluge dadu veoma lahko podmititi, zadovoljila se je onim raznešenim glasom misleći, da joj u tom netreba ništa više raditi; ja pako čuo sam od poslanika jedne protestantske sile, prebivajućega već odavna u Odessi, da je nesretni biskup zatvoren u jedan grčki samostan, od kuda je malo poslie premješten u drugi samostan blizo Kieva, gdje je boravio još prije njekoliko tjedanah. Ob ovoj mrzkoj otmici čovjeka mogao bih Vam više toga bolje pripoviedati, ali bih tim iznevjerio onoga gospodina, od koga sam to čuo. Samo je jedan način, kojim bi se mogao ubogi Sokolski izbaviti, a to je: da se ona grozovita prevara objavi svietu. Naša vlada neboji se ničesa većma, nego prosvjete sa zapada, pak ju čovjek sbog toga nemože van žaliti. Gdje se radi ob odpadnuću katolikah, misli ona, da joj je sve slobodno,

pak u tom od smrti cara Nikole nije stupila ni za korak napried. Kadno biskup u Thoulousi naviesti jubilej proslavljen minuloga proljeća na uspomenu oslobodjenja grada od divljačkih četah albigenskih, kojih množina pade u boju, napisà na to petrogradski dnevnik 11. Travnja članak razlažuć, da je duh snosljivosti dika našega vieka, a fanatizam da je sramota ružna proti moralu. Dobro; nu ja bih rad znao, kako se s tim naukom slaže to, kad se otme i zatvori star biskup, koj Ruskoj nije učinio druge krivice, osim što je posvećen rukom Pia IX?

Iz Turske. Golemom pačkom u obraćenju Bugarah postade jedan „hat" ili ukaz, što ga na njihovu nesreću izvadi grčki patriarka od sultana; jer uslied toga ukaza imade razkolnička crkva, sve ako i čitava občina postane katoličkom, ostati razkolničkom. Badava je mnsgr. Arabadzisky, sadanji apostolski upravljatelj Bugarah, sve učinio, što se može učiniti, da ota naredba turske vlade bude opozvana; ništa mu više nepomaže. Na takov način obraćenici nebi imali nikakove vjerozakonske pomoći. Nu po svem tom unija napreduje dobro. Nova obraćenička crkva u Drinopolju s vana je već posve gotova, a liepa je to sgrada i prostrana. U Jenidju u Macedoniji podigao je i otvorio jedan obraćeni svećenik na veliko veselje obraćenikah javnu učionu, i to sciene ondje kano slavje unije. U Solunu uspieva jedan zavod obraćenički pod upravom jednoga lazariste tako krasno, da i sami razkolnici šalju unj djecu na uzgoj. U Plovdivu radi za uniju revno latinski biskup Kanova. On do duše neima više pod pastirskom palicom nego 5000 dušah, ali se i ova malena šaka drži tvrdo svoje vjere, nemareć za progone i nasrte od razkolničke strane. Njegovi pomoćnici sami su kapucini, kojemu redu i sam pripada, a jedan jediti je svjetovni svećenik. Kad je u Macedoniju došao, nije razumio ni rieči bugarski; nu za šest mjesecih uz pripomoć jedne služkinje naučio je toliko, da se je usudio popeti na propovjednicu na veliko veselje katolikah. Dizati crkve, učione i dobrotvorne zavode, to mu je neprestana skrb. Glavnim izvorom, od kuda dobiva potroška, jest mu veliki nasad murvah, što ga posjeduje blizo grada, te sbog toga on murve (dudove) zove svojimi „dobročiniteljicami."

Iz Azije. Glasoviti iztočan, utemeljitelj siamskih naukah u Europi, apostolski vikar u Siamu i biskup u Mallosu, D. I. K. Pallegoix, umro je. Bio je rodjen na 28. Listopada 1805. u Combertaultu pri Beauni, odgojen u sjemeništu za inostrane misije, poslan god. 1830. za misionara u Siam, gdje se tako odlikovaše, da je jur god. 1838. postao vikarom. Po velikoj milosti, koju je bio stekao u kralja Pra-Paramender Maha Monghuta, a on ga u njoj zadržao do smrti, nadvladaše Francezi uplivom Engleze. Svjetu biskupa Pallegoixa ima se zahvaliti, što nije primljena ponuda englezkoga družtva, da će ono zemljouz kra-ski prokopa. Kralj je namislio sada da taj posao predade francezkomu družtvu. Pokojnik izdao je u Bangkoku slovnicu jezika thaiskoga, kašnje za tim u dva svezka opis kraljestva siamskoga, i napokon na državne troškove velik siamsko-latinsko-francezko-englezki riečnik.

— Bruseljski dnevnik objavi pismo iz Mardina u Mezopotamiji od 10. Srpnja o. g. koje pripovieda, da je antiokijski patriarka u Siriji poslie povratka iz Europe oko 2000 razkolnih Jakobitah doveo u katoličko jedinstvo. Odmah na to pobrinu se on baš apoštolskom gorljivošću, kako bi jim se posagradile crkve i nabavili svećenici. Nije tomu mnogo proteklo vremena, što je isti patriarka predobio za katoličku vjeru stotinu jakobitskih kućah skupa s njihovim svećenstvom u selu Azochu. Ime Pio IX. blagoslivlje se u onih krajevih, a briga njegova za iztočne kršćane radjati će sveudilj obilatim plodom.

Iz Kitaja. Jedno pismo biskupa kantonskoga mnsgra Guillemina od 15. Lipnja javlja sljedeću za sv. vjeru veselu viest: Pod zaštitom i po slobodi, što ju sada imamo, biva nam uspjeh u razširivanju evangjelja dnevice sve veći i važniji. Godine 1859. imadjasmo 234 krštenih odraslih poganah; godine 1860. poskoči ovaj broj za 363, a god. 1861. za 542, dakle u tri godine pomnoža se naša mlada kršćanska občina za 1139 novih štovateljah pravoga Boga. Crkvice dižu se na sve strane, do duše proste i siromašne kano u prva vremena kršćanstva, ali su ipak stožeri, okolo kojih se vjernici kupe te koje vjerozakon vežu s ovom zemljom. Čim smo sada najvećma zabavljeni, to je zidanje crkve u Kantonu, koja ima ne samo ime pravoga Boga u sredini pagodah i praznovjerstva vladajućega oko nas veličati, nego još i proslaviti ime i silu Francezke (!) u ovoj zemlji, gdje je naša trgovina ništicom. Jur se prihvatismo posla, pak ako nam od nj. velič. cara obećani novci stignu sbilja, kako se za sigurno nadamo, to će najdulje za četiri godine ova krasna sgrada biti gotova.

— Jedno pismo iz Shanghai-a objavljeno u „Courier du Havre" kaže, da je kitajski car staru crkvu katoličkih misionarah u ovom gradu vratio katol. duhovnikom. U Tonkinu poginulò je za sv. vjeru u zadnjih trideset godinah 7 biskupah i preko 40 svećenikah, sve iz reda dominikanacah.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Josip Menjak, dosadanji župnik u Lovrečini, postao je župnikom u Cirkveni.

„ Gjuro Mikić, dosadanji župnik u Kanižkoj Ivi, postao je župnikom u Šandrovcu.

„ Miroslav Matić, naimenovani župnik u Goli, zahvalio se je na župi.

„ Josip Haudić, dosadanji kapelan u Samoboru, postao je župnikom u Lovrečini.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna škarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 46. U ČETVRTAK 13. STUDENOGA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Gospa Almaška i njena proštenja.

Od

Ilije Okrugića Sriemca.

Nije svrha redakah ovih, da opišem ovogodišnje proštenje kod Gospe almaške, što je već i prekasno, — nego više što želim pozornost čitateljah ovoga lista na ovo glede povjestnice znamenito, u tom listu još nespomenuto hodočastno mjesto obratiti, da mu tako uspomena povjestnicom za uviek sahranjena ostane. Tim će pako čitateljem ovaj mali nacrt o almaškoj Gospi miliji biti, što su podatci povjestni s nabožnoga gledišta koliko zanimivi, toliko i na istini osnovani; za ovo mi jamči zapisnik župe, koga crtajući ovo vjerno sliedim.

Putujući iz Osieka uz desnu obalu stare Drave dolje k ušću dravsko-dunavskomu vijuga ti se cesta uz osječke mlade vinograde, zatim kroz krasnih jablanah podugi drvored prije neg što u Sarvaš, župu njemačke naseobine dojdeš, koju skupa sa sliedećim ju na blizo selom Bielo brdo iztočnoga vjeroizpoviedanja prošav, penješ se opet onizkim brežuljkom kroz vinograde s obe strane na ravnicu tako zvana Mišina brda, a tu ti se oku predstavlja panorama krasnoga Sriema en miniature. Desno liepa žitorodna ravnica poput doline ubave, u kojoj ti se kule crkvene miestah Dalja, Borova i drugih ukazuju u daljini ko pojedini labudovi na pučini, lievo pako brda od dravskoga ušća sve više i više uzdižuća se, šumom i vinogradi okićena. Srdce ti se širi, gledajući romantičnost ovu, te još se je dosta ni nagledao nisi, kad ti u mah sve izčezavati počme snilazkom opet u duboku dolinu, koju projuriv evo te za tili čas u Almašu pred tobom ležećim.

Almaš ti je na podnožju gore spomenutoga brda, rekao bi podupire ga svojimi pleći, — koje ti se uzanj toli divno liepimi dolinami pretrgano širi poput morskih talasah, da misliš: nije jedno brdo, već jedno do drugoga. Mjesto ovo broji sada do 1000 dušah i to čiste naše krvi. U govoru zanose na bunjevačku, kojega su plemena po svoj prilici, pak se zato i u nošnji od Slavonacah posve razlikuju, ne toliko mužki ko ženski spol. U svetac milina ti je narod taj pogledati, kako mu je bielo rublje našimi narodnimi bojami izvezeno, i kako se blista od zlatnih i srebrnih pulicah; rukavi, pojas, skute u svu duž i gaće dolje na obrubu prepune su tih pulicah. Žene se razlikuju na glavi ovećom poculicom šarenom, zlatnimi čipkami, svilenimi vrpcami, cviećem, pulicami i bielim perjem okićenom, nosi svaka crljene skrletboje suknju niže koljenah, izpod koje vunicom vezene skute nabrane i pulicami napunjene vise. Po suknji, većom stranom modre ili žute boje, vije se svileni opreg iste sa suknjom dužine. O vratu jim dukati, taliri, gjerdani; na noguh obične čarape biele i crvene cipele ili crvene čizme. Narod je ovi dobre, smirene i bogoljubne ćudi; riedko kada o pojedinih što zla čuti možeš. Toliko o narodu.

U sriedini Almaša prostire se ovelik kućami obkoljeni četverougao u dva sokaka prostirući se, na kojega dolnjem kraju stoji liepa, nova, velika crkva prečistoj Djevici i Majci Božjoj posvećena, po kojoj Almaš svoju znamenitost steče. Kako i odkada, pripovieda nam zapisnik župni.

Kad su iz domovine naše Turci protjerani, u to doba otci Isusovci u osječkom gradu stolujući obavljahu duhovno pastirstvo u naših stranah, ali takodjer i preko Drave kao poslanici izlažahu, da ondašnjim medju kalvini živućim i svoga pastira lišenim katolikom na službu i utjehu duhovnu budu. God. 1686. odmah početkom toga poslanja

superior Isusovacah dade u selu više Belje, sat udaljenom Laško ili Vlaškovo (valjda današnje Laškaföld) zvanom neznatnu kapelicu od pletera načiniti, iznad vratah pako njenih prosti na stubićih zvonik s jednim malim zvonom namjestiti, koje bi onud razsute katolike na bogoljubnost u rečenu kapelicu pozivalo. (Tako pripovieda o. Gjuro Gerčić, koj je tečajem 6 godinah tom kapelicom upravljao.) Njegov nasljednik u tom poslanju o. Andrija Horvat uvidiv veliku bogoljubnost ondješnjih i okolnih prekodravskih katolikah, dade u Osieku načiniti kip Gospe noseće na desnoj ruci malenoga Isusa, u lievoj pako žezlo, pak taj kip donese u tu kapelicu, i tako istu Gospu posveti, ujedno ponukovav srdčanim govorom pravovjerne, da svim srdcem i dušom, svom nježnosti i gorućom ljubavi Gospi oddani budu, njoj se jedino u svih svojih potrebah i nuždah kao jedinoj majci i pomoćnici svojoj utiču, pak da će jim sigurno u svačem odlahnuti. Neostadoše rieči otca Andrije bez uspjeha; na svoju bo veliku radost za kratko vrieme opazi, da svakim njegovim onamo dolazkom pobožnost marinska raste. Toga radi nedugo za tim na svetkovinu Velike Gospojine dojde mnogobrojnim sprovodom Osiečanah i Almašacah hodočastnikah u Laško, što toliki utisak kako u prekodravskih tako i ovostranih katolikah srdcih učini, da se je od onda svake godine isti dan to hodočašće ponavljati moralo. Ali ni milostiva Gospa i Majka neostavi svoje vierne štovatelje bez dokaza ljubavi. God. 1702. i 1703. pokaza ona na raznih bolestnicih svoju čudotvornu moć, te tim položi temelj svomu budućemu obćemu slavju. Poče joj hodočastiti sviet iz bliza i daleka. Ali što će se dogoditi!

U to doba bukne buna u Ugarskoj, razjariše se ondješnji kalvini, pobuni se pridruživši. Toga radi, da kip čudotvorne Gospe ruglu i bezzakonju njihovomu izvrgnut nebude, bi god. 1704. 20. Studenoga na svetkovinu prikazanja Gospina svetačnim sprovodom u selište Almaš (i danas imade mjesto, koje se tako naziva) pod superiorom o. Markom Jurinom prenešen, i u sobici njekoj sgrade misionske na prostom stolčiću u mjesto žrtvenika postavljen, na kom već prije slika Gospe pasovačke (Passaviensis) stojaše, i kojoj je sviet takodjer u Almaš hodočastio. Svetačnost pako ta bijaše naškom prodikom i pjevanom misom obavljena. Tako Gospa uteče bezzakonju, pribježište našav u našoj Bogom blagoslovljenoj Slavoniji, pak od toga doba prenešenja njenoga k nam bi svetačni sprovod uviek na Veliku Gospojinu iz Osieka u Almaš vodjen, kano prije u prekodravsko Laško.

Jer je pako za tim štovanje kipa Gospina u našoj domovini sve većma raslo, zavedoše otci Isusovci i drugi dan hodočašća, naime na svetkovinu pohodjenja Gospina, kad ju takodjer iz Osieka u Almašu svetačno pohadjati počeše. Isti dan bi od granja poveliku sjenicu na onom mjestu načinili, gdje se vinski desetak muljao (modernum decimarum vini pressorium), u istu svetačno donesli kip Gospin iz sobice, postavili ga na stol, naškom prodikom i pjevanom misom proslavili, pak poslie večernice opet svetačno u sobicu unesli, gdje je izvan hodočastnih danah štovana bila, sve dotle, dok god. 1708. koje iz darovah pravovjernikah, koje iz razvalinah njeke stare crkvice (i danas ima mjesto Crkvina zvano, gdje su te razvaline bile), kao takodjer iz razvalinah njeke prekodunavske žitnice iz Vörös Mártona u Smiljevom polju (!) ležeće, odkud bje kamenje Dunavom prevezeno, sazidana bude nova kapelica pod o. Franjom Junggom ili Zunggom.

Tako Gospa almaška dobi novu kapelicu; ali mnogo je još trebalo da joj bude pristojnim stanom. Pod otcem Nikolom Genovom dobi istom žrtvenik, a otac Gjuro Gerčić (valjda sada superiorom postavši) dade ju očatljivati i obieliti postaviv krunu nabožnomu tomu djelu. Istom je god. 1715. istu kapelicu presvietli g. Grgur Patačić, djakovački biskup, na dan rodjenja Gospina uz veselje mnogobrojnoga puka iz sve okolice ovo- i onostrane i u prisutju mnoge gospode osječke svetačno blagoslovio i posvetio, i tada je Gospin kip u nju prenešen i na glavni žrtvenik postavljen. Tako svetkovina rodjenja Gospina postade trećim hodočastnim danom, otac pako Gj. Gerčić za ta tri hodočastna dana izmoli iz Rima obilata oproštenja, kao i osim njih još za jedan koj mu drago dan preko godine, kad bi tko god pravovierni u Almaš došao i dobit ga htio.

(Konac će sliediti.)

Kršćani u svetoj zemlji.

(Od kneza Gagarina Isusovca.)

Kako je poznato, putuje u Jeruzalem svake godine na velike hrpe razkolnikah, koji, prem su jedne crkve, diele se po narodnosti na tri grane: grčku, arabsku i rusku. Grci dolaze s otokah, iz kraljestva Grčke i njekojih pokrajinah turskoga carstva; Arabi iz Palestine i Sirije; Rusi napokon iz svih predjelah Ruske, pače iz iste Sibirije. Većina Rusah dojde pješke do Odesse, gdje se ukrcaju na parobrode ruskoga trgovačkoga družtva,

koje jê preveža ili posve mukte ili za lahku cienu do Jaffe, od kuda idu opet pješke do Jeruzalema. Ondje možeš nje odmah poznati ne samo po nošnji i licu, nego još prije po njihovoj čednosti, prostoj ali iskrenoj pobožnosti i tihoći, dočim Grci i Arabi dižu viku. S večine su ljudi nižjih staležah, a jer parobrodarsko družtvo veoma olakšava prevoz, to broj hodočastnikah, raste svake godine tako, da jih je ovih zadnjih godinah dolazilo po 700—800.

U Jeruzalemu medjuto za nje je veoma težak položaj, jer tamo sastaju se s grčkimi i arabskimi hodočastnici te s njimi skupa moradu obavljati pobožnost, a uz viku i buku, kako ovi običavaju svoju pobožnost obavljati, te zlo njihovo ponašanje, mute se Rusi, pak jim je zao i izgled. Što jim još većma smeta, to je, da jim se narivavaju na vrat tudji duhovnici, koji nje drže za svoje štibraše. Nije dakle ni čudo, što se je ruska vlada pobrinula i za to, da svoje podložnike oslobodi od one muke s domaćimi hodočastnici i grčkimi svećenici, te u to ime namjestila u Jeruzalemu glavni konzulat, i povjerila mu skrb za hodočastnike. Ujedno utemeljila je ona misiju od njekolicine svećenikah i njim na čelu biskupa, a uz misiju ima se podići, koliko treba, sgradah za hodočastnike. Mjesto, gdje je ota misija, jest izvan grada, biti će opasano zidom, a u nutra biti će crkva, biskupski stan i više kućah za putnike i domaće ljude. Posao ide brzo od ruke, pak će skoro biti gotov. Glavni konzulat biti će u gradu, na zemljištu kupljenu blizu crkve sv. groba. Kako se sbog toga ruski putnici imadu čemu veseliti, tako s druge strane nevesele se tomu grčki svećenici, pak premda se još nije ničim očito pokazalo, da je prekinuto prijateljstvo medju Rusom i Grkom, to se ipak može lahko opaziti nemir i zlovolja.

Grčki biskupi boje se, da se ruska vlada neće tim zadovoljiti, što je njim iz vlasti trgnula svoje podložnike, nego da će ona to isto učiniti s Arabi te gledati, kako bi sv. mjesta posve zauzela. Sada se jur kaže posve naklonom tomu, da se s nova namjeste domaći t. j. arabski svećenici, čim bi si stekla velik upliv, jer bi ona imenovala biskupe, koji bi po tom od nje zavisili; za to se netreba čuditi, zašto Grci ote nove ruske radnje u Jeruzalemu gledaju sa strahom i nemirom.

Kadno Rusi prije njekoliko godinah opaziše, da je Galileja od grčkih svećenikah veoma zanemarena i zapuštena, naumiše upotrebiti tu nestašicu te se oni ondje ugnjezditi i utvrditi; nu Grci za dobe još o tom upućeni pošalju hitro onamo u Nazaret biskupa, koj i sada još ondje prebiva te se svojski prihvatio posla. Taj biskup, posve mlad čovjek, imenom Niphon, primi nas neobično uljudno, kad ga putujuć u Nazaret uz put pohodismo, a na njem opazismo, da je ljut protivnik protestantske propagande, dočim se s. o. Gesnaldom, novim glavarom franciškanah tudier, mužem, koj duševnimi silami, odvažnošću, marljivošću i požrtvovanjem svakoga, tko dobije priliku da ga vidi, nagoni u čudo, posve liepo slaže. U obće vriedno je spomenuti, da Grci, od kada se počeše takmiti s Rusi i zavidjeti jim, kamo bolje gledaju katolike.

Ali po svem tom neimamo se nadati velikoj koristi za katoličku vjeru. Ona njihova opornost ne samo da jih neslabi, nego je pače potiče na veću radnju trudeć se, da jedni druge preteku. Na svom je mjestu ovdje spomenuti kojom riečju protestantsku propagandu, koje se katolici u obće preveć boje. Neima dvojbe, protestantizam je iztočanom s više razlogah proti ćudi. Njim to neide u glavu, kako bi mogla biti kakova vjera bez posta i njeke uztege, već protivno drže onu vjeru za najbolju, koja prepisuje najviše posta i najstrožiju uztegu. Dalje neprija njim to, da se neštuje Marija, pa da neima slikah. Oni nemogu razumjeti, kako bi se mogao Bog moliti u takovoj crkvi, gdje neima ništa, da na njega spominje; a štovanje svetih, osobito bl. Djevice, tako jim je prošlo u navadu i sraslo se sa srdcem, da se u njih, barem odraslih, to nikada neće zatrti. S druge strane ima na protestantizmu nješto, što prija iztočanom. On jim više daje dobitka. Protestantski misionari darivaju mnogo, a netreba čovjeku dugo boraviti na iztoku, da uvidi, kako silnu moć na ljude imade bakšiš (dar). Siromasi navikli su držati za najbolju onu vjeru, koje službenici diele najviše darovah. K tomu se ima uračunati još i to, da su protestantske škole dobro uredjene, naročito za umjetnost, obrt i rukotvorstvo, ter djeca uče u njih pribavljati si živež.

Grčke su škole malo lošije uredjene nego protestantske, ali i one jur napreduju, pak uztraje-li ova s nova uzbudjena revnost, nada je, da će je skoro dostići.

Što se tiče katoličke propagande, ona se može držati samo jednoga puka; jer Grci ili bolje Arabi spadaju u grčku crkvu. Katolici imadu ondje tri vrsti svećenikah, obavljajućih apostolsku službu: 1. otce franjevce, 2. svećenike patriarkata, 3. melkitičko duhovničtvo.

O svakom hajde da prosborimo na pose.

Franjevi drže stražu nad svetinjami, što sigurno nije služba bez posla. Tečajem viekovah pretrpiše oni grozovitih progonah, mukah, a mnogi od njih i okrutnu smrt. Ta eno još prošle godine poubijani su po gotovu svi franjevci u Damasku od Turakah, a slušajuć način, kako pomrše, ne-

staje dvojbe, da-li su umrli za vjeru, i da-li se imadu smatrati za mučenike. Nu franjevci ovršivaju pastirsku službu u latinskih kućah, kojih više ili manje imade svuda uza samostane; imadu oni pjevanje u koru, svakidanje obhode u svojoj crkvi, pak s toga samo težkom mukom mogu se baviti apostolskom službom, a još manje mogu se prihvatiti velikoga posla, obraćenja Grkah.

Svećenikah spadajućih pod patriarkat imade malo, a jer su sve sami nadošljaci iz raznih zemljah, težka jim je muka s jezikom. Sjemenište u Beit-Djali veličanstveno je djelo, te nebi vjerovao čovjek, koliko je napora, čvrstoće, vještine i uztrajnosti trebalo da se utemelji. Iz njega će izlaziti svećenici, domaći sinovi, koji od kuće znadu jezik i običaje one zemlje, a opet se uzgojem naučiti sve znanosti svećeniku potrebite i zadahnuti se svećeničkim duhom, kakovi izlaze iz europskih sjemeništah. Nu do sada je u Beit-Djali položena samo gola nada. Ove će godine biti pripušteno na poddjakonat njekoliko gojenacah; nu trebaju još 2—3 godine prije, nego se oni stave van za župnike ili misionare. Ako se obazre čovjek na to, kako malenim blagom ima razpolagati jeruzalemski patriarka, to se nemože načuditi, kako je za kratko vrieme toga toliko moglo biti učinjeno. Nu biskup Valerga imade dugo izkustvo, pozna posve zemlju, oštra je uma, krepke volje a prije svega misionarskoga srdca, pak to je, što ga pomaže. On šalje svoje svećenike u sredinu grčkoga puka, da drže misije; tim se pribavi obraćenikah, napravi se najprije malen zarodak katoličke vjere, a na to se smjesti onamo katolički svećenik, sagradi mu se crkvica i škola, on katekizira, propovieda, uči, malo po malo naraste mu broj slušateljah, rieč Božja proklija jim u srdcu, urodi plodom, te za koju godinu obrne se ono mjesto u katoličku župu. Tudier nesmie se zašutiti, da puk i nadalje ostane pri grčkom obredu, dočim se svećenici patriarkata drže latinskoga. To je tolika tegoba, da joj nezna procieniti važnost, van tko znade, kako su iztočani neobično zauzeti za svoj obred. Uspjeh, kojim neutrudljiv napor latinskih svećenikah radja, očitim je dokazom, da bi on kamo veći bio, kad bi mjesto latinskih bilo za misionare grčkih onako revnih, učenih i odvažnih svećenikah. Od tuda se vidi, kako je široko polje za radnju melkitičkim duhovnikom. U Siriji ima oko 40.000 grčkih katolikah s dvanaest biskupah pod jednim patriarkom, koj njekada stolovaše u Damasku, sada pako prebiva u Bajrutu, a ima naslov: patriarka melkitičkih Grkah antiokijski i jeruzalemski.

Da se melkitičko ili grčko sjedinjeno svećenstvo može prihvatiti apostolskoga posla medju nesjedinjenimi Grci, radilo bi sigurno s onakovim uspjehom, kano katoličko jermensko svećenstvo medju nesjedinjenimi Jermeni. Jer to se znade, da bi iztočani uviek radje i s većom korišću slušali misionara od svoga naroda i obreda, koj govori njihov jezik i drži se njihovih običajah.

Na svu nesreću ipak nedopušta melkitičkim svećenikom njihov položaj, da samo i pomisle na apoštolski posao. Jer oni su po gotovu bez iznimke sami redovnici u tri različite družbe podieljeni, od kojih najznatnija za posljednje strahovite po njih dobe požarom i plienom izgubi glavnu maticu, samostan sv. Spasitelja u okolici kod Sajde. Množina redovnikah poubijana je, blago darovano od pobožnih kršćanah razgrabljeno, knjižnica propala. Malo po malo počela se je ota kuća dizati iz ruševinah, jur stanuje u njoj njekoliko redovnikah, koji su otvorili učionu za djecu iz susjednih selah, ali su prekinuti nauci mudroslovni i bogoslovni za mlade bogoslove, a Bog neka znade, kada će se opet nastaviti.

Svjetovnoga svećenstva pravo rekuć niti neima, a tako neima ni sjemeništa, gdje bi se ono uzgajalo, osim što je kollegij u Ghaziru, koj je ravno otvoren svim sljedbam grčkim, ali ipak s nepoznatih razlogah polazi ga vazda samo malen broj melkitičkih Grkah. To budi rečeno vendar samo o slušateljih bogoslovja, jer slušateljah, koji se nespremaju za duhovnički stalež, ima protivno baš množina.

Kad se spomenu još smutnje, koje ovih zadnjih godinah uznemiravahu melkitičku crkvu, zatim ono kobno pitanje o koledaru, koje je mirno riešeno i zaboravljeno jedino sbog onih žalostnih dogodjajah u Siriji, tad se može čovjek posve osvjedočiti, da je melkitičko svećenstvo u takovu položaju, gdje nemože raditi o dokinuću razkolja i povratku razkolnikah grčkih u katoličko jedinstvo. Pa ipak po naravi svojoj odlučeno je ono za visoko to djelo, i njegov bi napor urodio na tom polju obilatim plodom, dakako s tom pogodbom, kad bi prije uzgojilo učenih, neoženjenih i marljivih misionarah. Morali smo doći na ovakove misli, jer govoreć o ruskoj težnji moramo i nehotice promotriti položaj, na koj će katoličke misije neizbježno biti prestavljene, ako Rusom pojde za rukom postići ono, za čim sada idu.

Svrgnemo-li s uma muhamedance, Metuale i Druze, to naravno nesjedinjeni Grci moradu da budu glavnim predmetom brige i radnje misionarah. Ovi su samo po vjerozakonu Grci, drugčije su Arabi. Svećenici su jim pravi Grci, velike moći sbog bogatstva, ali kod puka, koga su zapustili, slabo obljubljeni. Protestanti upotrebiše tu okolnost, da sagrade školah i hospicijah, ali su Arabom samo

za vanjsku tvarnu korist. Katolikom pači obred, sjedinjeni Grci nemogu u boj. Takovo je stanje. Sad dolaze Rusi; njim netreba obraćati, kad spadaju u istu crkvu i obred; oni imadu dovoljnih izvorah u pomoć i volju, da se bave sudbinom Arabah; oni pomažu oko uzgoja domaćih narodnih svećenikah i dižu učione, koje se takme s protestantskimi. Ludo bi bilo varati sama sebe obsjenami, jer oni do istine imadu liepa izgleda za uspjeh. Već za koledarske prepirke bilo se je bojati, da će polovina ove crkve odpasti k ruskoj razkolini.

To su sve razlozi, zašto da se nedamo zaljuljati u san sigurnosti, premda neima uzroka, da klonemo duhom; mi imamo za se istinu, gorljivost za dušu, onu gorljivost, što se samo na ognjištu prave crkve zapaljuje i gori. Uspjeh, što je polag svega toga nepovoljna stanja ipak postignut, zalog nam je ufanja, da bi se i više toga moglo učiniti. Ali treba da hodočastnici jeruzalemski, ovršivši svoju pobožnost na sv. mjestih, kršćanskomu srdcu tako dragih, poslie povratka u domovinu nezaborave, kako je ondje crkva, koja se bori s nebrojenimi tegobami, i koja ima pravo od njih tražiti smiljenje i molitvu, ter da vrativši se u domovinu obznane rodu njezine muke i potrebe, nebi-li tim što dobila u pomoć za spasenje dušah. Prije svega pako valja pamtiti, da katolička crkva može na iztoku postići postojan uspjeh samo tada, ako apostolsku službu predade svećenikom grčkoga obreda.

Inkvizicija.

Inkvizicija, grozovita ota rieč jest osobitim ognjilom predsudah i tužbah proti katoličkoj crkvi. Neprijatelji katoličke crkve misle, da je spomenuti nam grozote inkvizicije svejedno kano da bi skočila iskra u barutanu. Misle, da bi tim obećanja, istina sa svimi svojimi dokazi, sva božanstvenost katoličke crkve razprsnula se po zraku. Svatko znajući poviest, bio on katolik ili nekatolik, znade dobro, da crkva inkviziciji nije kriva, ter da se njoj ona strahota nemože upisati u račun. Djecu si mogu ljudi tom riečju plašiti, ali drugčije nikoga. Protivnici spočitavaju katolikom španjolsku inkviziciju. Nu svatko, tko znade španjolsku poviest, znade i to: da je španjolska inkvizicija sa svoje gore strane političko maslo, a crkva nje niti je trebala niti tražila. Ona bijaše kano i sicilijanska večernja i parižki krvavi pir skroz samo političko progonstvo krivovjeracah i nevjeracah. Dokle je god obstojala ona, radili su pape sve moguće, da neprekorači medje, nego da se zaprieče zlorabe, koje bi se mogle dogoditi. Nu nije ukor zaslužila samo španjolska inkvizicija, ta i protestanti su tjerali progonstva. Tko je učio poviest ter hoće da bude nepristran, mora priznati, da je englezka inkvizicija za Elizabete dostigla, ako ne prestigla grozotom španjolsku; jedina je razlika to, što većih i očitijih dokazah nepravednosti i okrutnosti imade s one, nego s ove strane. U svakoj ljudskoj uredbi imade zlorabah. Katolička crkva nemože biti odgovorna za postupak čitavih državah ili pojedinih osobah, koj ona osudjuje, niti za zločine, koje ona niti je zapovjedila niti kada odobrila. Tko hoće da pobudi mržnju na crkvu, zašto nekudi rimsku inkviziju? Zato toga nečini nitko, jer rimska inkvizicija neima ništa, na čem bi se dale izmisliti klevete. Istina je, neprijatelji spominju često Galileja; ali nemogu dokazati: da je okrutno mučen. Njemu bijaše zabranjeno propoviedati svoju teoriju kano sigurnu istinu u ono vrieme, kada još o toj stvari istina nije bila dokazana. Galilejevi dokazi, kako sada svatko priznaje, nisu dokazivali njegovu teoriju. Ugled sv. pisma bio je povriedjen, a da se zaprieči smutnja, bilo je Galileju dopušteno, da svoj nauk objavi samo kano hipotezu, dok nebude podpuno dokazan. Njegova tamnica, o kojoj se toliko riečih troši, nije bila drugo, van puko ograničenje na stan odvjetnika inkvizicije, ili u palači Trinità del Monte, u najzdravijem predjelu Rima, i to za kratko vrieme. On sam pisà god. 1638, da je s njim uviek sa štovanjem postupano. Priča o njegovoj opozivnoj zakletvi nije dokazana; nu sve da je i dokazana, to bi bila ljaga na njegovu značaju, jer priča se, da je poslie one zakletve zaviknuo: „Pa se ipak okreće!“ Zar bi se ovakovo protuslovje slagalo s njegovim odvažnim značajem? Što je napokon Galileju bilo naloženo da šuti, to je bilo sbog njegove neumjerene revnosti i nerazboritosti. Baš u ono vrieme učili su u Rimu njegov sistem javno kano hipotezu, pak se u to crkvene vlasti nisu posve ništa pačale. Sistem njegov imadjaše gorljivih privrženikah u rimskom duhovničtvu najvišjega stepena. Ako protestanti sbilja nada sve ciene ugled sv. pisma, to moradu priznati, da, kad se vagnu sve okolnosti, u postupku inkvizicije nebijaše ništa, što okolnosti nebi mogle opravdati, i što nije trebalo, da se obrani ugled sv. pisma, proti kojemu počeše učiti, da je u protuslovju s kosmologičnimi dokazi.

Čitava inkvizicija s crkvom kano takovom nije imala nikakova posla. To je pitanje vremenite discipline, a nipošto vjerozakonsko pitanje. Crkva obstojaše viekove i viekove bez takove uredbe, i obstojati će, bila takova uredba ili nebila, do konca svieta. Ona nije odgovorna za zlorabe, kojih u svakoj ljudskoj uredbi ima.

Galilejev sistem bi primljen u protestantskih državah veoma zlo. Ljudi kano Tycho de Brahe, veliki protestantski astronom, Bakon, Aleksander Voss, bijahu proti njemu. Doista mnogo bi se toga moglo pripoviedati, kako su protestanti progonili znanost. Englezka uzkratjivaše se dvie stotine godinah, da primi Grgurov koledar, te radje borijaše se ona sa zviezdami, nego da bi se s papom složila u računjanju vremena. Descartes bijaše poradi svojih mudroslovnih pomislih od protestantske

crkve u Holandiji na sramotan način proganjan. Galilei niti je bio izobćen, niti lišen častih i dohodakah, dočim je Krsto Wolf, najljubezniji čovjek od svieta, od protestantah bio obtužen i kano bezbožac obsudjen. Protestanti, kojim je uviek na jeziku Galilei, neka misle radje na svoje inkvizicije baš onoga vremena. Sinoda u Dortu, onaj protestantski crkveni sabor, sazvan od pape Jamesa, potvrdi svoje zaključke krvlju domoljuba Barnetelata i zahtievaše, da stotine njene prave djece padnu žrtvom.

Gdje je ikada koja inkvizicija bila strahovitija, nego je bila ona mrzka pod imenom „Sternkammer," ili velike crkve „odbornički sud" za zatiranje krivovjerstva? Mnogi protestant drži u pameti poviest o Galileju novu, kano da se jučer dogodila, dočim zaboraviše onu vrst inkvizicijah, koje, kako reče Burke, nikada nisu imale uha, da čuje glas istine i pravednosti. Bolje bi bilo po protestante, da ni nespominju Galileja, jer drugčije biti će i katolici prisiljeni, da idu tragom njihove pohlepe za vjerozakonskim progonstvom.

Viestnik.

Iz Zagreba. Radostnim srdcem javljamo, da je uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup zagrebački drage volje pristao na predlog preuzvišenoga gosp. biskupa djakovačkoga, te će u ime episkopata hrvatsko-slavonskoga zamoliti sv. stolicu, da dozvoli hrvatsko-slavonskoj crkvenoj pokrajini na godinu i sveudilj nadalje uspomenu apostolah slavenskih sv. Cirila i Metoda slaviti obredom većim prvoga reda s osminom, i da se ta svetkovina mjesto imendana sv. Cirila, na 14. Veljače padajućega, prenese na sgodniji smrtni dan sv. Metoda, naime na 6. Travnja.

— Naše u 44. br. ovoga lista tiskano izvješće o posliednjoj pastirskoj konferenciji kotara prvostolnoga ponukalo je uredničtvo „Pozorovo," da proti njemu napiše u 255. br. kratku diatribu, koje ni mi sa svoje strane nesmiemo bez odgovora propustiti.

Povod toj učenoj razpravici dade ona u istom sastanku duhovničtvu izjavljena preporuka, da se povede za duhovničtvom kotara budimskoga, koje zaključi i obveza se, da neće više svojim težko stečenim novcem podupirati vjeri i crkvi svojoj neprijateljske knjige i novine, te pogrde i klevete proti sebi samo plaćati.

Ako je „Pozor," veleć, da je „Kat. list" od svega ostaloga posla te konferencije naveo „kao najvažniju stvar" samo pomenutu preporuku, htio tim neizravno prigovoriti „Kat. listu," to imamo na svoje opravdanje primietiti, da obavieščujući o rečenoj konferenciji svoje čitatelje nehtjedosmo navlastice spominjati stvarih, koje, buduć u svakom kotaru jednako bivaju, svim su poznate, a s toga njihovo opisivanje i čitanje dosadno; zatim nahvalice nespomenusmo stvarih samo mjestne znamenitosti, jerbo ostale čitatelje slabo zanimaju, a kojih se tiču, bijahu prisutni. Postupasmo u tom tako, kako čini n. p. „Pozor," kada javljajući o županijskih skupštinah kaže, da je izvan ovih i onih predmetah jošte pretresano više manje važnih administrativnih poslovah. Reći nam je jošte točnosti radi, da mi onu preporuku nenazvasmo, kako čitamo u „Pozoru," „najznamenitijom stvari" one konferencije, već rekosmo prosto: „medju inim bude duhovničtvu preporučeno" itd. premda se nimalo neuztežemo priznati, da je ta preporuka sbilja važna, i da bi bila od važnih posljedicah, kad bi se svuda duhovničtvo za njom obćenito povelo.

„Pozoru" se kod toga silom nametnulo pitanje, i kaže, da bi on imao „osobiti razlog" staviti to pitanje: što se misli, da je proti katoličkoj crkvi i vjeri? Al on je volio to pitanje prešutiti, pa dopustiv, da sbilja ima kat. crkvi i vjeri neprijateljskih novinah i knjigah, samo je pokušao „sasvim objektivno, sine ira et studio" razložiti, je-li i onda takova preporuka spasonosna? Da nije spasonosna, nastoji „Pozor" dokazati, navodeć, kako je glavno promicalo čovječanskomu razvitku bila opreka i iz opreke nastala borba načelah; kako je takova borba s protivnici nauka i crkve Isusove ovoj porodila u svako doba vrlih i svetih zatočnikah, koji braneći vjeru i crkvu morali su kupovati ovim neprijateljske knjige; napokon kako neće nestati neprijateljskih novinah i knjigah tim, što ih nebudu čitali oni, koji bi jih pobijati mogli i morali; pače kako bi upravo uslied izvršene one preporuke, buduć nebi bilo neprijateljskim knjigam od strane svećenstva uztuka, i u našoj domovini sve to veća opreka i žešća borba nastajala, pa bi napokon naše svećenstvo, premda prekasno, ipak svojim težko stečenim novcem neprijateljske knjige i novine plaćati moralo.

I nam, a sigurno i mnogomu drugomu čitatelju nametnulo se samo sobom pitanje: zašto je upravo „Pozor" ona preporuka tako u živac dirnula, da ju toli žestoko pobija? Ajdę i mi ćemo to pitanje mukom mimoići, ostavljajući ga, nekę si ga svaki rieši, kako zna i hoće. Više nam je stalo do toga, da onu preporuku razjasnimo, i pokus „Pozorov" proti njoj ocienimo; a to ćemo i mi učiniti sasvim objektivno i hladnokrvno.

Tko je neprijatelj katoličke crkve i vjere, taj je neprijatelj i katoličkoga svećenika kao takova. Kat. svećenik i u obće kršćanin nesmie ni svomu neprijatelju ništa zla kao takova željeti ni činiti, pače dužan mu je kao svomu iskrnjemu željeti, pa koliko prema ostalim svojim dužnostim može, i činiti dobro. No nepoznamo nikakova ni naravnoga, ni kršćanskoga, ni gradjanskoga zakona, koj bi kat. svećeniku nalagao, da svoga neprijatelja u zlobi podkrepljuje, da mu neprijateljstvo činom odobrava, da mu pruža priliku i sredstva, kojimi će ga grditi i vriedjati, da ga svojom podporom obodrava, neka to i nadalje čini. Suprotivno znamo, da prirodjeni nagon uzdržanja sama sebe, postulat zdravoga razuma i običnoga razbora zahtievaju, da se čovjek, dakle i kat. svećenik, uklanja s puta dušmanu, da nedaje novce svoje

onomu, o kom znade, da će ih upotriebiti na njegovu štetu, da nepruža onomu nož u ruke, koj će ga njim raniti. Zaslužuje-li onaj ime značajna i čestita muža, koj si sam kupuje pogrde i klevete proti sebi? koj miluje i gladi ruku, štono ga svakom prilikom nepravedno bije? Onoga, koj nam svetinje na ruglo stavlja, a najsvetije osvjedočenje gdje može vriedja, plaćati, da te povrede nastavlja, nije-li to živa kukavština i prava podlost? Kad bi koj Hrvat novcem ili bilo čim mu drago podupirao poznata neprijatelja domovine, znajući, da će to upotriebiti na njeno zlo, uvjereni smo, da bi „Pozor“ takov izrod nazvao izdajicom domovine; i pravo bi činio. A je-li išta bolji onaj svećenik, koj novce, štono ih je po Bogu i duši držan trošiti na dobro vjere i crkve, izdaje na podporu onim, koji crkvi i vjeri rade o glavi? on, koj je po zvanju obvezan čuvati i braniti zalog vjere, a prinosi pomoć onamo, gdje je taj zalog sveudilj porugam i napadajem izvržen?

Istina je, da je iz opreke i odtud nastale borbe načelah mnogi napredak steklo čovječanstvo; no istina je ne manje i to, da je iz takovih borbah i mnogo zla, mnogo nesreće nanešeno čovječanstvu. Neka se neboji „Pozor,“ da će nestati ovoga glavnoga promicala razvitka čovječanskoga, i ako nebudu kat. svećenici podupirali katoličkoj vjeri i crkvi neprijateljske spise; činit će to preko mjere drugi. Dok bude ljudih, bit će medju njimi različitih mnenjah, oprečnih načelah, napadajah i obrane, upora i odpora, u kratko borbe, u kojoj će se bistriti misli, ljudi na radnju i napredak poticati, al u razdraženih strastih i mnogo dobro zapriečiti i pokopati. Al ako je i borba načelah proizvela mnogo dobra, sliedi li odtud, da kat. duhovničtvo ima toj borbi za volju podupirati ono, što po svom uvjerenju drži za nevaljalo, te kao takovo osudjuje? Ima-li kat. svećenstvo starat se za uzdržanje borbe, podupirat svoje protivnike, kad svaki novijoj književnosti a osobito novinarstvu i površno samo vješt znade da je u tom pogledu, kamo veća pretežnost na protivnoj strani, a borba brojem veoma nejednaka? Gdje podupiru protivnici kat. crkve njene uredbe, njene zavode, njene knjige i listove? Čim se gdje pomole novine, kat. crkv prijazne, evo ti namah sa svih stranah na nje graje: da su „ultramontanske,“ „klerikalne,“ „natražnjačke,“ „mračnjačke“ i kako još glase svi oni nadjevci, što se izumljuju, da se njimi takovi listovi ozloglase, te ljudi od njih zaziru i nečitaju ih.

„Pozor“ priznaje, da je katolička crkva u borbi sa svojimi protivnici u svako doba porodila umnih i neprestrašenih braniteljah, koji su joj nauk obraniti i čist potomstvu predati znali. U tom polažemo i mi kako ponos obzirom na prošlost, tako utjehu pogledom u budućnost. Poznati su nam životopisi svih onih hrabrenih boracah za čistoću vjere i slobodu crkve katoličke, koje „Pozor“ od apostolah, Ignacijah i Cyprijanah, pa sve do Lacordairah i Wisemanah nabraja, a ponješto razgledasmo se i po spisih njihovih. Na tom temelju smjelo tvrdimo, da ti vriedni muževi neobaraju one preporuke, proti kojoj „Pozor“ njihova imena, njihov ugled navodi. Niti su oni neprijatelje crkve i vjere svoga vremena bilo slovom bilo tvorom podupirali, niti duhovničtvo pozivali, da to čini. Uvjereni smo, da bi oni, kad bi mogli, svi listom protestirali, saznavši, zašto se „Pozor“ na nje poziva, i čemu ih za svjedoke navodi. Tà drugo je sasvim istinu braniti, a drugo bludnju i zlobu p o d u p i r a t i; drugo je neprijatelje uzbijati, a drugo opet p o m o ć im pružati.

Neka se neboji „Pozor,“ da će tim, ako kat. svećenstvo nebude onako, kako to sada u veliko čini, podupiralo neprijateljske časopise i knjige, nestati kat. crkvi u obće ili na pose u našoj domovini odvažnih braniteljah. Niti u dobro ustrojenoj vojsci neprave svi bojne osnove a nevojuje svaki na svoju ruku; niti u valjano uredjenoj kući neopravljaju svi sve poslove. Oni, koji budu voljni i vrstni za obranu crkve i vjere svoje, čitat će i nadalje neprijateljske knjige i novine. Ostali duhovnici imat će dosta načinah i bez podpore neprijateljske štampe, da saznadu, što im je braniti a što uzbijati. Spominjemo budnost i skrbljivost crkvenih glavarah, koji stoje na straži crkvenih načelah i njihove naredbe. Zatim je crkvenih časopisah i crkvi priklona novinarstva i ta zadaća, da o tom obaviešćuju svećenstvo. Ovimi putevi neće manjkati, gdje bude od potrebe, obaviesti i naputka, obrane i uztuka.

U tom se i mi slažemo s „Pozorom,“ da neće upravo tim nestati neprijateljskih knjigah i novinah, što ih nebude čitalo svećenstvo, osobito ondje ne, gdje neima izbora; jerbo mislimo, da u vrieme, kad svaki hoće da čita, nevaljalim spisom jedini su uspješan uztuk dobri spisi. No neuvidjamo, zašto bi se upravo radi toga neprijateljske novine i knjige jošte više širile. Zar se požar tim gasi, da se na vatru gorivo baca? ili poplavi tim predusreta, da se u nabreknutu rieku voda lije? Već gore napomenusmo pute, kojimi je obrana vjere i crkve moguća i bez obćenite podpore neprijateljskih knjigah i novinah od strane duhovničtva. Nadalje da svekoliko duhovničtvo složi svoje umne i novčane sile u književne svrhe, učinilo bi mnogo, da se šire crkvi i vjeri prijazne knjige i novine. A sigurni smo, da bi mnogo uredničtvo ustručavalo se vriedjati vjerozakonsko čuvstvo svojih čitateljah, kad bi znalo, da će ga u protivnom slučaju svećenici i drugi vjerni katolici prestat podupirati perom i predplatom. — Nu i da svega toga nebi bilo, jošte stoji nepobita ona preporuka, jerbo ide na to, da si svećenik neogrieši duše i sačuva čistu savjest, koja mu neće morat spočitavati, da se je svojim sudjelovanjem učinio sukrivcem vjeri i zvanju svome neprijateljskih težnjah, da je pomagao parati utrobu duhovne svoje majke!

Na kraju članka pao je „Pozoru“ na um ciganin, koj je porinuo glavu u plast slame, kad je čuo grmljavinu, misleći, da će tim poplašiti gromove. Priču tu nećemo da tumačimo; dosta je jasna, a k tomu nit dostojna, nit objektivna.

I nam je, kad pročitasmo članak „Pozorov", nješto namah na um palo, pa ćemo i mi to izpripoviedati. Sjetismo se naime „Pozora," koj je prije njekoga vremena prigodom razprc s „Agramer Ztg-om" javio poput preporuke, kako su njeki domoljubi odlučili, da neće više držati ni čitati pomenutih, po mnienju „Pozora" narodnomu i ustavnomu našemu životu neprijateljskih novinah, kojoj odluci „Pozor" niti jednom rieċcom prigovorio nije.

Na ovo mogli bismo nanizati svakojakih pitanjah; al da nas nezavrnu s preduzetoga puta objektivnosti, ostavljamo, da ih pogode sami čitatelji, i onako nam je odgovor preko volje dulji izpao, nego-li ga zamislismo.

— Gg. Adolfo Veber i Martin Matunci, svećenici nadbiskupije zagrebačke i privremeni ravnatelji gimnazijah zagrebačke i varaždinske, potvrdjeni su kao pravi ravnatelji pomenutih gimnazijah.

— Poznati apost. misionar Olivieri, koj od mnogo godinah odkupljuje u Africi mlade crnce, te ih po raznih europejskih katoličkih zavodih odgojivat daje, bio je ovih danah jošte s jednim drugom u Zagrebu. Posjetiv svoje dvie u ovdašnjem samostanu milosrdnih sestarah odgojivane i liepo već napredovavše crnice, sabirao je u blagih dušah prineske za svoj čovjekoljubni podhvat. Vriedni starina veoma je slaba zdravlja.

— Preuzvišeni gospodin biskup djakovački daje po naših primorskih kamenarih na dva mjesta kamen lomiti za novu stolnu crkvu, koja će se na godinu u Djakovu počet graditi.

Iz sjeverne Amerike. Sir Allana Mac Nab-a smrt dade povoda ljutoj novinarskoj prepirci. On bijaše član episkopalne crkve, nu na smrtnoj postelji prejde na katoličku vjeru. Njegov prijašnji protestantski župnik potuži se, da se je katolički biskup poslužio nepoštenim načinom, kako bi pokojnika nagovorio na prelaz u katoličku crkvu. Proti toj tužbi brani se kat. biskup te očituje, da je Sir Allana samo na njegovu razgovetnu želju primio u svoju crkvu. Više sudacah, članovah parlamenta i drugih uglednih osobah bilo mu je došlo na sprovod, ali se svi odmaknuše čuvši, da će sprovod biti obavljen po katoličkom obredu. „Weekly Times" od 15. Kolovoza donesoše članak s naslovom: „O mrtvu negovori van dobro," pak se tudier više toga potanje pripovieda o obraćenju anglikanca barona Sir Allana, kako sliedi: „Više novinah hoće svom silom da upute svoje štioce: kako su tobože ono stanje Sir Allana, u koje obično prije smrti dojde svaki čovjek, naime nesviest, kad se razumno nemože ništa uraditi niti odlučiti, upotrebili gospoja mu i jedan katolički svećenik, da osnuju crnu spletku, polag koje bi se moglo razglasiti, da je umro kano obraćenik, te makar i umre kano protestant, razglase ga za člana rimske crkve. Mi štujemo ona čuvstva, iz kojih proiztiče ovakova obrana, ali nemožemo da ju primimo pod istinu. Čast mrtvim, ali pravica živim. Sramota, ako se to može nazvati sramotom, imala bi ostati na Sir Allanu samu. Mi tvrdimo odlučno, da je Sir Allan Mac Nab, vladajuć jošte svimi duševnimi silami, pri podpunoj sviesti i po slobodnoj svojoj volji prešao u rimsku katoličku crkvu, i da je ona kleveta, kano da bi gospoja Mac Nab i biskup Farrel upotrebili bili prevaru, laž i izmišljotina. Oni nisu drugo ništa krivi, osim što su tri izjavljene želje umirućega barona izpunili podpuno. Kakove-li to bijahu želje, razjasniti će istinite sgode, koje evo ovdje kažemo. Počimljemo s onom sgodom, što je Sir Allan prije njekoliko mjesecih, budući posve zdrav, obećao katoličkomu biskupu, da će prestupiti u katoličku crkvu, jer je njegova tvrda volja u njezinom krilu umrieti. Prvi ili drugi dan bolesti, koja njegovu životu učini konac — prije ipak, nego-li sam on ili koj njegov neprijatelj samo i pomisli na njegovu smrt — reče on jednomu od svojih pouzdanih prijateljah: „Ja sam nakan da učinim važan korak." Zadnjega ponedjeljka ili utorka sjeti on biskupa Farella, koj mu je došao u pohode kano prijatelj samo, svoga obećanja, što je on (Sir Allan) učinio, te očitova želju, da bi ga izpunio. U četvrtak bude na njegovu naročitu želju pozvan biskup Farell; ovaj ga običnim obredom primi u krilo rimo-katoličke crkve i podieli mu otajstva, što jih ova crkva običava dieliti umirućim."

„Kad je Sir Allan poslao po Farella, po njem primljen za člana rimo-katoličke crkve i od njega primio sv. otajstva ove crkve, bijaše on posve pri sebi, znajući sve, što radi. Mi imamo razlog ovaj prelaz držati za onaj važni korak, na koj se, kako sam prije njekoliko danah reče, nakanjivaše. Drugi dan, kadno pred njim anglikanski pastor Geddes govoraše, i čitavo ono vrieme, što je ovaj kod njega probavio u petak, bijaše Sir Allan bez sviesti. Pokle je primljen u katoličku crkvu, neizjavi on nijednom prilikom, budući pri sviesti, da umire u protestantskoj vjeri. Ovimi razlozi opravdani su Farell i gospoja Mac Nab posve od osvadah, te dokazuju, da su u svem pravedno radili, što god učiniše pogledom na sprovod."

* U Ungvaru preminuo je ovih danah bivši do g. 1849. velikovaradinski biskup lat. obreda baron Ladislav Bémer u 77. godini života.

* Za jedne nedavna u Englezkoj držane pučke misije prešlo je 40 protestantah na katoličku vjeru.

Iz tiskarne Albrechtove u Zagrebu upravo je u posebnom svežčiću izašlo prvih pet tabakah Martinove vjeroučne knjige za gornje gimnazije. Ciena je svakomu tabaku ustanovljena na 9 nč. a ovaj svežčić stoji 45 novč.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 47. U ČETVRTAK 20. STUDENOGA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoge stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Gospa Almaška i njena proštenja.

Od

Ilije Okrugića Sriemca.

(Konac.)

Evo tim načinom bje kako slava Gospe almaške, tako i hodočašće k njoj za sve viekove utemeljeno, koje se je svakoga proštenja toli uzmnožavalo, da ni deseti dio bogoljubnoga puka kapelica shvatit nemogaše. Zato prinužden bi otac Nikola Miroslavić pred kapelicom nadkrovje načinit dati, što još jedanput od kapelice dulje i širje bijaše. U tom poslu najglavniji podupiratelj mu bijaše presvietli g. baron Antun Pejačević. Ali nadkrovje to neodrža se dugo, težinom bo svojom nagne se na jednu stranu, za tim nadošavši vihor svega ga sruši.

U to doba pojaviše se lupeži, bivši strahom sve okoline. Od njihova zuluma neostade nadkrovje kapelice prosto. U zimno doba spalu mu gradju posjekoše i položiše, pak i radi njih hodočašće ka Gospi umanji se doduše, ali ipak sasvim nepresta; Gospa bo svoje pravovierne proti tim lupežom zaštićivaše, dapače njeke hodočastnike čudnim načinom od razbojnikah oslobodi. Tih lupežah radi, čini se, kao da Bog htjede kazniti okolicu onu, pak ju udari bičem kuge, koj domaši veći dio Slavonije. No koliko je kuga hodočašće ka Gospi priečila, toliko je slavu njenu uzvisila, osobito glede Almašacah; ovi bo za čudo od te pošasti ostaše sačuvani, premda su potajno i očito proti zabrani zatvorenoga občenja s kužnimi Osiečani, Tenjci, Bielobrdjani, Daljci i Borovčani u doticaj dolazili. Osiečani pako i onda ostaše vierni štovatelji Gospe almaške. Zato, nesmijuć onamo dolaziti, kad god bi vidjeli u Osieku almaškoga u crkvenjačtvu već ostareloga Jurka, davali bi mu svieće, ulje i druge darove, da ih kući Gospi ponese, moleći ga, da se za njih Gospi pomoli.

Veli se: „nigda Bog, kad sviet karati naumi, nešalje mu samo jedno zlo.“ Tako bijaše i onda. S kugom ljudskom dojde i marvinska, a za tim silni skakavci. Ali almaška marva i polja ostaše poštedjena.

Tako je Gospa tečajem tolikih godinah dokazala, da joj je milo mjesto Almaš i stanovnici njegovi. No i Bog pošiljkom ovih zalah samo htjede većma proslaviti majku svoju; Gospa bo uslišä uzdabe svojih viernih na blizu i daleku timi zli pritisnutih štovateljah, te ih brzo odvrati. Zato punim pravom nazvaše ju otci Isusovci „Majkom utočišća“ (Mater Refugii).

Kada te nemile pošasti prestaše, pohrli malo i veliko iz bliza i daleka, kao žedni na vrelo, svojoj miloj davno nevidjenoj majci, da joj se nakloni i uzdarje zahvalnosti donese. To veselje bijaše neizkazano! Ali i Gospa neogluši se na sve ovo, nego darivaše hodočastnike i zavjetnike svoje uslišanjem molitvah njihovih. Zapisnik nam za to jamči, gdjeno su čudesa od 1702—1815. godine do 70 na broju popisana. I evo tako je od tada svake godine almaška Gospa ne samo u one tri hodočastne svetkovine, nego i u druge dneve, osobito po nedjeljah mladih, čašćena i slavljena bila sve do god. 1847.

Ali evo zla iznenada. Iste godine i to na veliki četvrtak, kad je pokojni župnik Perakić večernicu obavljao, porodi se požar, te za tili čas stajahu skupa s kapelicom gospinom i župničkim stanom 32 kuće u plamenu tako, da župniku nikako više nebijaše moguće barem kip Gospin požaru oteti; čvrsto bo stajaše u uložini žrtvenika kao prikovan. Na kipu Gospinom bijaše dragocjeni srebrni plašt, od tako zvanih anatematah saliven, i to još od otacah Isusovacah, koji ista n tu svrhu obratiše, uplašivši se, da će ih pod ca-

rom Josipom zaplieniti, kao što je to po drugih crkvah učinjeno. Tako izgori kip skupa s plaštom.

Izza požara dolažahu ipak hodočastnici, ali srdcem razkidanim, suze lijuć na sgarištu kapelice, kao žudije na razvalinah crkve jeruzolimske. Zatim bi nova velika crkva, već prije požara sazidana, dogotovljena g. 1852. koja i danas obstoji, a kip u Osieku načinjen.

Sadanji za vjeru i domovinu sve žrtvujući biskup preuzvišeni g. Josip Juraj Strossmajer u pohodu kanoničkom posjetiv istu crkvu, te opaziv na novom kipu Gospinom nespretnost dleta rezbarskoga dade svojim troškom drugi krasan umjetnički kip u Beču napraviti, koj i danas posve prosti žrtvenik ukrašava. Ali još ove zime dobit će Gospa posve novi, krasan gotičkoga sloga žrtvenik, kakova u svoj biskupiji neima, te će u istinu kako Bogu i Gospi na slavu, tako i sadanjemu župniku almaškomu, g. Cvjetku Latkoviću, na čast služiti.

Evo kratka nacrta o postanku i vjekovanju čudotvorne Gospe almaške. Ako u obzir uzmemo sve promjene, koje Gospa ova od postanka do danas projde; ako uvažimo sve one čudotvorne milosti, kojimi Bog po bl. Djevici njoj odane sinove i kćeri blagoslovi: divit se moramo Božjoj promisli i neizmjernoj dobroti, koja iz malena izvodi veliko, te dostojno nagradjuje i najmanje sebi i bl. Djevici ukazano štovanje. Pohvalit takodjer moramo i to vječnom blagoslovnom uspomenom onu revnost i gorljivost njegdašnjih otacah Isusovacah, koji sve načine upotrebiše, nežaleći truda ni znoja, da uzmnožaju čast i slavu Gospe. Srdce u grudih širit nam se mora čitajući zapisnik, kako su gorljivimi govori u našem milom materinskom jeziku Gospu proslavljali svakom prilikom, te bogoljubnost i štovanje prama njoj probudjivali i podupirali. A i kako nebi, kad je to od njih prvo njihovo zvanje, a drugo naša krvca zahtievala, te bijahu većom stranom našinci, kako to imena njihova svjedoče. Kamo sreće, da se svi naši svećenici u njihov primjer ugledaju, te uz ljubav vjere, doma i roda svoga ljubav i svestrano sreće njihove promicanje spoje. Sigurno tih vrlih Isusovacah duše licem u lice Gospu gledajući vesele se u raju na dobitku, što ga sinu njenomu ovdje pribaviše, i na slavju, što ga njemu u njoj bogoljubni naš narod njihovim jedino potaknućem prinosi.

I ove godine u dane Bogorodičinu hodočašću posvećene povrvi narod iz daleka od Iloka i iz Posavja, i iz naše valpovačke i djakovačke okoline i iz prieka jatomice svetačnimi sprovodi, tako da se je najtvrdje srdce ganuti moralo. Osobito na dan velike Gospojine, na koj preko 10,000 pobožnikah Gospu almašku posjeti, a prieko 1000 ih se izpovjedi i pričesti.

Vjera i znanost.

(Besjedio Ringseis na glavnoj skupštini u Aachenu.)

Medju neprebrojno oružje, kojim se udara na kršćanstvo, spada i ona tvrdnja, da se znanost ima osloboditi vjere, ugleda. Ništa neima pogubnijega a zajedno bezumnijega od ove tvrdnje.

„Znati“ zove se za istinu držati ne samo ono, što je čovjek sam izkusio, nego i ono, za što mu vjerodostojni svjedoci svjedoče. Ne samo oni, koji stari Rim, Atenu i Kartago svojima očima vidješe, nego i mi, koji tih gradovah nikada nevidjesmo, znamo, da su bili i kako. Ako li pako ovo znanje, jer se osniva na ugledu a ne na našem vlastitom vidu i izkustvu, ozovemo „vjerovanjem,“ to je ipak oto vjerovanje osnovano na razlozih osvjedočujućih. Ovo povjestno na ugledu osnovano znanje ili vjerovanje razlikuje se dakako od nabožnoga isto tako na ugledu osnovana vjerovanja, jer predmeti povjestnoga znanja ne samo da su prošli, nego su našim osjetilom pristupni, dočim su predmeti nabožnoga vjerovanja našim osjetilom nepristupni i s većega diela, kano život poslie smrti, istom budući.

Na to odgovaram ja: predmeti objavljenja nisu nipošto bezuvjetno, nego samo relativno izkustvu nepristupni. Da tkogod na ovom vidljivom svietu dokaže, da je jur sada stanovnik drugoga i za nas budućega svieta, što više, da je gospodar nad životom i smrću, nad svom prirodom, i to dokaže čudesi, koja sve sile ovoga svieta stvoriti nemogu: zar nas nebi tvrdnje ovakove kamo bolje mogle osvjedočiti, nego onih, koji nam tvrde, da su spomenuti gradovi njekada bili? Pak do istine, bijaše a jest i sada onakovih na ovom i onom svietu udomaćenih svjedokah. Kad na molitvu Isusovu hromi počeše hoditi, sliepi progledaše, gluhi pročuše, mrtvi iz groba ustaše, a sam Isus na oči svim svojim zastupi na nebesa, pa kad sličnih čudesah počiniše njegovi učenici, tad bijahu oni osvjedočeni kano o svom bivstvu, ne samo da je Isus Krst u prilici čovjeka vrhunaravno božansko biće, nego da će u njega vjerujući dospjeti do vrhunaravne moći i znanja, kako je pisano: Ako budete obdržavali moj nauk, uvidjeti ćete! Takov na ovom i onom svietu udomaćeni svjedok bijaše i do trećega neba uzvišeni Pavao, a i drugi.

Nu sa srdjbom i ruglom odgovara mi se: Tko što takova tvrdi u naša od prirodoslovne znanosti prosvietljena vremena, taj oli je prevaren tupak, oli je sam varalica. Jer „čudo“ u bibličnom

smislu nije moguće, dakle, da stotina tisućah svjedokah zanj svjedoče, nemože se ni vjerovati.

Veleugledna skupštino! Vaš govornik dokaza jur u lanjskoj škupštini katoličkih družtvah u Monakovu, da su čudesa ne samo moguća, nego istinita, pače potrebita, i da su onomu, koj je čini, posve naravna, dà najnaravnija. Nesmetaju čudesa naravnu, nepristranu ljudskomu razumu, a još manje prosvietljenu, nego izvrnutu razumu, nerazumu i opakoj volji smetnjom su čudesa ili ono, što zovu promjenami „nepromjenljivih“ zakonah prirode. Prosti razum opažavao je za apostolah kako i danas, da svako višje naravno biće vlada silami i zakoni nižjega bića te proizvodi stvari, koje su na stanovištu nižjih nemoguće, dosliedno kažu se kano čudo. Tako bilina čini čudesa naprama neorganičnim bićem; životinja tvori čudesa naprama bilini i kamenu; svaki čovjek naprama svim drugim bićem u prirodi, a istomu čovjeku slaboumnomu čini se nedokučivo i nemoguće, što je veleumnu lahko i naravno. Bog pako stvoritelj, um svih umovah, polag svoje naravi vlada svimi zakoni i silami stvorenoga svemira i tvori čudesa čudna svim drugim bićem.

Ali naši protivnici izmišljaju još novih prigovorah. „Ako sve i jest,“ vele oni, „još drugi koj sviet i nadzemaljski Bog, to nam nemože koristiti. Jer svako biće ograničeno je svojim področjem. Tako bilina neima ćuti, crv ima doduše ćut, ali ništa više, bez vida je i sluha; mozaično sastavljeno oko kukca vidi samo na blizo, a ne kano orlovo daleke stvari. Isto tako ograničenim umom nadaren čovjek nemože da shvati vrhuljudske stvari. Bog nebi mogao ljudskomu razumu ništa saobćiti, što ovaj nemože da primi.“ Tko su oti protivnici, koji dolaze na takove prigovore? Baš oni, koji ujedno misle, da je tvar, n. p. pranik (fosfor), podobna u ljudskom mozgu obrnuti se u misao i volju. Dakako, istina je, nijedno nižje biće nije podobno, da se svojom snagom popne na višje, ali nižje može uplivom višjega dobiti sile toga višjega bića. Tako neorganična hranitbena tvarina primljena u bilinu dobiva sile biline, a bilina obrnuta u krv i meso životinje dobiva sve sile životinje. Životinja pako medju ljudmi dobiva silah, kojih izvan ljudskoga obćenja nikada nebi dobila. Ta čovjek umie mjedu, mramoru, bojam, štamparskomu crnilu dati uzlet svoga duha, ter tim čitave narode staviti u silnu, spasonosnu ili pogubnu kretnju. Ako dakle čovjek sagnuv se do djeteta, životinje i biline sva ta nižja bića diže k sebi: zar da nemože vjerom odan čovjek, do kojega se Bog po utjelovljenju i presvetoj pričesti kano sagiblje, biti uzdignut k Bogu? To je bio on i biti će sveudilj po čudesih Božjom pomoćju tvorenih. Kako je dakle svjetsko povjestno znanje i vjerovanje, tako je i naše nabožno osnovano na ugledu vjerodostojnih svjedokah, koji su na onom svietu, gdje govore, domaći, pa kad apostolski svjedoci svjedoče za najneobičnije stvari, to uči poviest prirodna i čovječanska, da se u svakom področju i svakoj dobi razvitka svagdanji pojavi razsvjetljuju i uzvišuju blieskom višjih silah. Iznimke potvrdjuju pravilo. Kano što učenici Isusovi nebijahu, tako nismo ni mi ultraprozaičkim i protupovjestnim praznovjerjem zadahnuti, naime, da se sve, što na svietu biva, na najprostiji, svagdanji način mora ponavljati. Kada već slobodna volja čovjeka naravni tečaj u širjem ili užjem obsegu mienja, kamo laglje može to učiniti svemoguća sloboda! Neznanstveno je dakle i nerazumno to tvrditi, da je vjera znanosti protivna. Vjera je drugi oblik na ugledu ili poviesti osnitovana znanja: znanje Božjom moćju proizvedenih učinakah. Pače nabožna povjestna vjera ima još nad svjetsku povjestnu jedan osobiti biljeg istinosti. Vjerujućim naime odanjem dotičemo se samoga Boga, kano u molitvi i sviesti. Boga pako, praizvor mudrosti, moći i ljubavi, nije moguće doticati, da se iz njega necrpi. Vjerujući, koliko već može primiti, dobiva dionicu mudrosti, moći i ljubavi stvoritelja. Tko je u težkoj tjelesnoj ili duševnoj nevolji s dna srdca i bez prestanka molio Spasitelja i njegove svete, taj je svaki put izmolio oli oslobodjenje od nevolje, oli kriepost i utjehu za podnašanje iste. Znamo dakle ne samo iz svjedočanstva drugih, nego iz vlastita izkustva, da naše najtajnije prošnje spremno uho sluša, imajuć moć u svakoj potrebi pomoći nam; znamo dakle, da Isus netrune u grobu, da je on ne samo uzkrsnuo i uzišao k svomu otcu, nego da je on u našoj najtajnijoj nutrašnjosti nam bliže nego smo si mi sami. Jer nije-li Isus uzišao na nebesa i zajedno neprebiva u nas, to mi u svojoj nemoći ostajemo nesposobni da svladamo divlje si strasti i svjedočimo za njegov nauk krvlju. Pak ako ovo nutarnje osiećanje nije posve podpuno gledanje i slušanje, to je osjećajući ipak siguran, da ima nad njim pravi upliv njekoga višjega. Strogo uzeto osniva se svako znanje, ne samo osjetili stečeno, nego i logički i matematički pronadjeno, kano i ono Božjom objavom saobćeno, na ugledu i vjeri. Jer bez ote predpologe, da naša osjetila, um i razum nisu puka varka, dakle bez predpologe Božjega ugleda, da naime ima istiniti i za svaku varku nepodobni stvoritelj, bilo bi sve naše osiećanje i znanje bez temelja i neistinito.

Što hoće dakle novi pogani proti znanju na ugledu osnovanu, proti vjeri? što hoće oni tim zahtjevom, da se znanost oslobodi vjere? Krat-

kovidi i sliepci, sliepi i gluhi kano crvi ili kratkovidi kano oko kukca, oni taje, da neima vjerom razbistrena sokolova oka, da može razpoznati stvari na onom svietu. S toga i hoće da izpod znanosti i kritike izvuku stvari, koje od zemana bijahu njezini najvredniji predmeti. Oti kratkovidci i sliepci, kojim pusti um od postanka svieta do današnjega dana nikada nije mogao protumačiti stvari, koje su za naš spas ovdje i ondje neobhodno potrebite, oni hoće, da i mi ostanemo sliepi i gluhi, te nerabimo dalkozor i slušalo vjere. Oti krakovidci i sliepci, neimajući kršćanskoga mjerila, kojim jedinim ima se mjeriti poviest svieta, oni hoće grizkom očnom vodom da i nam oči zasliepe naprama smislu i znamenovanju svake poviesti.

Kadno su stari poganski narodi po nevjeri, praznovjerstvu, nećudorednosti, u političnom, znanstvenom i umjetnom obziru posve bili propali, židovi pako u mekanično izlišno bogoslužje bili prikovani, tada je samo kršćanstvo, osobito posredstvom germanskih plemenah narode oživilo, okriepilo i preobrazilo; od svih vjerozakonah ima jedino kršćanstvo tu zadaću i sposobnost, da čuvajuć nježno sve osobine plemenah, narodah, koljenah, obiteljih i osobah, sve te osebine u najvišjih i najsvetijih odnošajih sjedini. Doista, ako Isus nije cilj stare a izhodište nove poviesti; ako on nije Bog-čovjek, Sin Božji i Bog sam, kako je on to često rekao, tada nije on, kako se često milostivo priznaje, najmudriji i najveći čovjek, tada nije bio on ni samo za dobro čovječanstva oduševljeni zanešenjak, nego je po takovu on, oprostite što moram izreći za nas grozovitu psovku, pravi varalica. Nu tada ni čitav ovaj sviet i njegovu poviest neravna sviestan i dobrohotan Bog, a niti ista tako zvana uredba svieta, nego je sviet sa svimi svojimi uredbami, znanostmi i umjetnostmi babilonska kula, velika ludnica, u kojoj nitko neozdravlja. Jedina vjera, jedini Božji i ovim utvrdjeni ugled može nas spasiti, smiriti, ona jedina može svakoj znanosti kano njezina podloga i vršak podieliti višju vriednost.

Tko bi, kad je govor o ugledu i moći vjere, mogao zaboraviti na našega sv. otca Pia IX? Što vjera može, pokažuje on. „Non possumus“ viče on onim, koji misle, da sve mogu. Non possumus: ova „nemoć“ jest najsilnija moć; najslablji postao je najjačim; on je prava, jedina velika sila, koje, izuzam samo jednoga, svi skupa sjedinjeni nemogoše jednom ni da prignu, a kamo-li prekinu. Doista, tko da neprizna u tom providnost Božju? Dà, ob ovu stienu razbijaju se sve zemaljske i paklene sile. Mi se nadamo tvrdo; sv. otac Pio IX. trpi za nas sve, mi trpimo s njim; ali od njekada jur kvase muke do krvave smrti njivu crkve. Okolo ove stiene zato sakupiti će se i od nas razlučena braća, pa kada mi njegovu vjeru, njegovu hrabrost, njegovu ljubav, njegovu blagost i postojanost budemo sliedili, tad znajmo za sigurno: začepiti se mora glavni izvor naše svadje medju braćom, naše nevolje, naše sramotne nesviestice, zacieliti će tada najgrdnija, najkrvavija, četiri i pol vieka stara rana. Dao Bog!

Dopisi.

Iz Djakova 10. Stud. Prečastni Adam Sukić, opat bl. d. Marije pod naslovom gore petrovaradinske, stolne crkve bosansko-djakovačke pojac i kanonik, vlastnik zlatnoga krsta zaslugah s krunom, duhovnoga stola i suda ženitbenoga prisjednik, poslie dugotrajne strpljivo podnešene težke bolesti, svetotajstvi umirajućih providjen, dne 8. t. m. u 7 i pol urah u jutro preminu u Gospodinu. Tielo pokojnikovo u pratnji preuzvišenoga g. biskupa, komu je za života vjeran prijatelj a na raznih putovanjih drug najodaniji bio, kao takodjer prečastnoga kaptola i mnogobrojnoga svećenstva, duhovne mladeži sjemeništa biskupskoga i bosanskoga, osoblja samostana i odgojilišta milosrdnih sestarah, ovdašnjih učilištah i mnogobrojnoga puka svih committee stališah dne 9. u 4 sata po podne sahranjeno je u zidanu raku na obćem ovdašnjem groblju, ondje, gdje si je sám za života mjesto počivališta izabrao. Dne 10. t. m. obdržavane su zadušnice za pokojnika u stolnoj crkvi u prisutstvu mnogih prijateljah i štovateljah njegovih.

Pokojnik, rodjen 24. Prosinca 1794. redjen je za misnika god. 1819. te je na više miestah kao župni pomoćnik revno poslovao u pastvi gospodnjoj tako, da uvidiv njegovu pomnju i dobro vladanje tadašnji biskup Mirko Dragutin Raffaj, primi ga za dvorskoga svoga kapelana, učiniv ga ujedno zapisničarom kod stola duhovnoga. Za tim izpražnjena bude župa klakaračka u vojničkoj krajini brodske pukovnije, i pokojnik bude tamo župnikom naimenovan, gdje je neutrudivo djelovao, da povjereni si puk u nauku vjerozakonskom što bolje ubaviesti, tako, da je župa njegova — što se vjerozakonskoga nauka tiče — za primjer služiti mogla. Iz te župe, po želji pokojnoga biskupa Josipa Kukovića, komu je vazda sbog razboritosti svoje mio i drag bio, poslie kako su pri naimenovanju župnika osječkoga obstojavše tamo spletkarije nadvladane, bude premješten za župnika u dolnji — a potom u kratko u gornji Osiek i podarcidjakona istoga kotara. Kako je tu za narodnu stran, osobito kobne godine 1848. djelovao, to je još u živoj pomeni kod svih, koji su tada skupa s njim sbog svoje mile slavjanske narodnosti stradali, te za spasiti si život ili barem za ukloniti se nemilim nasrtanjem buntovne masse pristašah prekodravskih od onud bježati morali., Poslie svoga u župu gornjo-osječku povratka, bude on

pred magjarski sud pozvan, te bi bez dvojbe i gorjega bio dopao, da nedodje u Osiek vojska domorodna.

Postavši kanonikom stolnoga kaptola djakovačkoga neizbrojne si je zasluge stekao upravljanjem sjemeništa duhovne mladeži i samostana milosrdnih sestarah, rukovodjenjem pobožnih zakladah, nadziranjem pripravah za zidanje nove stolne crkve i t. d. U kratko rekavši, prečastni Adam Sukić bio je u svakoj struci muž praktičan, ljubezan, svakomu pomoć želeći, nikomu naškoditi nehtijući, vriedan onih suzah, što su pri pogrebu njegovu iz očih mnogih njegovih štovateljah kapnule. Bog mu dao duši lahko!

Iz Ramljanah, 11. Studenoga. Dne 5. o. m. zaputih se po poslu u Otočac, a kad stigoh onamo oko desete ure, kiša stala lievati kano iz kabla, a sva zvona na župnoj crkvi zvone. Pomislih, to zvoni po starom običaju na vrieme, ali kad pred istu crkvu, čujem sviranje orguljah i ugodan četveroglasan spiev, a njega nadmašuje čaroban ženski glas poznate tamošnje crkvene pjevačice gospoje Martinovićke. Odmah poletim u crkvu, gdje upazim veliku svečanost. Sva crkva plamti od nebrojnih gorućih sviećah; na velikom žrtveniku izloženo je presveto otajstvo. U crkvi vidih ovdje obće ljubljenoga gospodina brigadira viteza Medela, g. pukovnika Prodanova, podpukovnika Adlera, i mnogo ine gospode častnikah, činovnikah, gospojah, trgovacah, drugih gradjanah, i množinu pobožnoga puka, školsku djecu obojega spola, riečju svake vrsti, stališa i vjerozakona. Baš sam bio došao u onaj čas, kad na koru nabožnim i umiljnim glasom u narodnom jeziku zapjevaše: „Tebe dakle molimo, tvojim slugam pomozi, koje si neprocienjenom krvlju odkupio.“ Slušajuć ovo uzdahnuh od srdca, i sam u sebi rekoh: U istinu uviek nam je Božja pomoć potrebita, a najveć pako u ovo nevoljno vrieme, kad sv. crkva podnaša tolika progonstva od nutarnjih i vanjskih neprijateljah, predmet pako ove bjesnoće jest siromašno duhovničtvo, najpače bjedni skrbitelji dušah.

Svršila se je ambrozianska pjesma, i nakon odpjevane molitve zahvalnice čuo sam: „Bože, svih vjernih pastiru i vladaoče, na službenika svoga Emerika, koga pastira crkvi senjskoj i modruškoj predpostavio jesi, milostiv pogledaj.“ — — Na ove rieči projdoše me trnci po svem tielu, zasuziše oči, i nutarnja njeka sila tronuta baci me na koljena, ter iz dubljine srdca zahvalih Bogu predobromu, što svojom milosti našega ljubljenoga otca i biskupa zdrava i krepka živi. A kako nebi? — Mili naš otac ima osamdeset i sedam godinah, i iz njegove pisarne neizide nijedan spis, da ga on sam vlašćom rukom nesloži. U njegovom arkivu neima komada artije, da on neznade, i što je u njem. Ne samo svoje svećenstvo, već i svakoga čovjeka, koga je jednom u životu poznao, čim ga vidi, odmah ga po imenu zazove. Čita i najdrobnije pismo bez naočnicah. — Nu što sam ja počeo ovdje nabrajati liepe darove, kojimi dobri Bog drevnu starost preuzvišenoga gospodina barona biskupa Emerika Ožegovića urešuje? Nije moje pero zato. Toliko samo mogu reći, da naša poslovica kaže: Niti se je rodio, niti će se roditi, koj bi mogao svim ugoditi; nu naš mili otac Mirko čini ovdje iznimku, on bo more sa svim pravom reći s apostolom narodah: „Sve sam svim postao, da sve spasim.“ Jer koliko sam ja spoznati, čuti i viditi mogao, Njega svatko, dapače i isti inovjerci hvale i visoko počituju, a u narodu će ime njegovo vjekovati.

Dobri Bog živio i čuvao nam vriednoga starca biskupa Mirka sebi na veću slavu a crkvi svojoj na ures, na čast domovini našoj i diku svećenstvu svomu, na utjehu siromakom i pomoć mladeži, na korist mnogim i spasenje stada svoga!

Iz Moravske Množina poslah i pripravah, kojimi bijah zabavljen, zapriečiše me, te mnogo toga, što se tiče skorašnje svetkovine sv. Cyrilla i Methoda, nisam mogao objaviti milim štiocem Vašega štovanoga lista. Tisućnica-godina našega pokrštenja vesela za nas; dug, kojim se moja domovina zadužila narodnim apostolom Cyrillu i Methodu, došavšim s tielom sv. pape i mučenika Klementa iz Bugarske god. 863., a taj dug dugujemo još i danas; veseli povratak naše braće Bugarah u krilo sv. rimske crkve, čiju bi krunu naš veliki, ali po vjeri razkoljeni narod slavjanski imao resiti poput žarkoga alema kamena, — ovi razlozi uz slične druge sklonuše mene, da svoje makar i slabe sile posvetim djelu Bogu ugodnomu, koje je osobito nam katoličkim Slavjanom na srdcu, a to sjedinjenju braće Bugarah. Nadam se, da će me srdačne molitve moje slavjanske subraće po Isusu, prikazivajuće dnevice sa mnom žrtvu Višnjemu, svuda pratiti, te mi izprositi zaštitu i pomoć od Boga i prebl. Djevice Marije, moguće zaštitnice svakoga misionara. Molite za me draga braćo! jer meni treba Vaše molitve i pomoći Božje. Moja molbenica za pristup u bugarsku misiju te prelaz s latinskoga na slavjanski obred, kako se nadam, doći će mi još ovoga mjeseca Studenoga potvrdjena iz Rima (od nadstojnika propagande, uzorit. g. kardinala Barnabò-a); da ću biti primljen, obećano mi je za sigurno. Prije odlazka u Bugarsku nemogu odoljeti srdcu, van da kažem svoje veliko veselje, što ga ćutim na onu misao, da će i Vaše jugoslavenske biskupije sa svečanošću proslaviti tisućnicu sv. Cyrilla i Methoda, te se mi nevaramo nadom, da će obćenito štovani djakovački biskup, kojega mi ovdje u razgovoru zovemo: „miláček Slovanů,“ liepim primjerom i u tom prednjačiti. Tim će širom razgranjeni slavjanski narod svojim sv. zaštitnikom i apostolom na sjeveru i jugu svečano opievati hvalu na neprocjenjivih njihovih zaslugah za nas.

Nestalo je sada svake dvojbe, da-li častni Velehrad njekada bijaše stolicom sv. Methoda, i da-li je tudier njegov grob. Zakladna listina god. 1784. ukinutoga sa-

mostan a cistercitskoga na Velehradu kaže: „Welegrad civitas primo Modoburgus.“ Palacký i Šafařík tumače ote rieči ovako: „Velegrad, njekada grad, a sada selo (modo burgus). Da je Velehrad u istinu bio stolicom nadbiskupa Methoda, čitamo u kronici Dalemilovoj (ide do g. 1314.) ovako: „Bořivoj prosi krsta od Svatopluka moravského a od Methoděje velehradského. Ten arcibiskup Rusin bieše, mšu svatu slovansky služieše. U Velehradě krsti Čecha prvého.“ Glavno vrelo, iz kojega je Dalemil povadio gradivo, bijaše kronika Kosmasa, koj opet različita vrela navodi. Ja povrh toga spominjem još legendu sv. Vjenceslava, koja izvorno napisana latinskim jezikom, a kašnje prevedena na češki u prvoj polovini 14. vieka, obćenito je poznata, a kaže ovako: „Potom když bratr sv. Cyrilla jmenem Methodius po jeho skončení misto něho moravským biskupem byl učiněn, tehdá české slovutné kníže jmenem Bořivoj a jeho bohabojná kněžna, sv. Ludmila, v tom městě, ježto Velehrad slove, tu ježto Moravského arcibiskupství stolec a sláva bieše, od blaženého arcibiskupa Methodia oba svatý křest prijali.“ Nepobitna je dakle istina, da je sv. Method stolicu imao na Velehradu, i da je na onom mjestu bio Svatoplukov dvor i nadbiskupova sinodalna crkva. Pak da i nije drugoga tomu dokaza, dosta bi već bilo samo živo predanje našega puka i počitanje ovoga mjesta. Željeti je, ako ikada, a to osobito sada, da čujemo ili uzčitamo gdje, što puk jugoslavenski o tom pripovieda i kakovi su povjestni dokazi tamo o sv. Cyrillu i Methodu. Ona u nedavna objavljenom pismu preuzvišenoga djakovskoga biskupa primjetba: „Sedem autem metropolitanae provinciae hujus Syrmium fuisse, invictis documentis historicis probatum et extra dubium positum est“ bila bi tim putem razjašnjena i potvrdjena.

Velehrad pripravlja se za skorašnju svečanost; crkvica imenom „Cyrilka,“ blizu velike, njekada samostanske crkve, jur je ponovljena i popločana kamenitimi pločami. U njekadanjem samostanskom hodniku namješteno je 6 izpovjedaonicah; početkom sliedeće godine doći će onamo još jedan kapelan na pomoć. „Velehradsko družtvo“ u Brnu prihvatilo se posla svojski, sa župah pritiču neprestano obilati darovi, pojedine seljske župe poslaše jur po 100—180 forintih.

Pobožni i na žrtve voljni Moravci kažu činom vjeru, ljubav i zahvalnost prama sv. Cyrillu i Methodu i njihovom sv. mjestu Velehradu. „Koruna solunska“ ima jur 400 članovah, a svoja pravila predala je prečastnomu metropolitanskomu stolu olomučkomu na potvrdu. U Českoj nabire se njoj sve više članovah, a bilo bi željeti, da veóma najde odziva na jugu i tuda se boljma razširi. Jednu ili više misah za dobročinitelje velehradske i jedinstvo slavjanske braće u vjeri mogao bi na se uzeti s veseljem svaki svećenik Slavjanin. Što je naš puk tako spreman na žrtve, i što se je toliko osobitih dobročinacah našlo Velehradu, ide hvala jedino „korunu.“ Ona ide na to, da ljubav pobožnomu puku plati duhovnim darom; ona je duhovnom svezom medju nami svećenici i pukom, a sjedinjenje naše razkolne braće to je, što nam je svim na srdcu, te za što svi Boga molimo. U velehradskoj crkvi služe se svake godine tri svečane mise za sve žive i mrtve dobročinitelje: na blagdan sv. Cyrilla i Methoda, na presv. Trojstvo u na Veliku Gospu (kad je na Velehradu crkvena posvetba). Razredbu svečanostih izradjuje sam preč. nadbiskup olomučki; svetkovina pako neće biti obslužavana mjeseca Ožujka, nego u Lipnju ili Srpnju. Kroz čitav jedan tjedan biti će svaki dan po jedna pontifikalna misa, jer je nada, da će doći onamo biskupah iz Česke a i jugoslavenskih krajevah. Za hodočastnike biti će načinjena velika kuća. Buduća godina kao tisućnica biti će kano sveta godina s obilnim oprostom. Srdce će tronuti od pobožnih čuvstvah, kad na staru godinu ili na dan sv. Silvestra u večer zazvone zvona na Velehradu i na svih zvonicih naše domovine, navieštajuć početak tako slavne i riedke svetkovine. Biti će to glas, koj će naviestiti duhovno došašće sv. apostolah na našu zemlju, te pozivati u pohode na mjesto posvećeno znojem njihovim. Tko da pomisli i prerazumije, kolike bi blagodati obilne buduća godina imala na nas Slavjane izlijati! Ja pako, premda tielom daleko, boraviti ću duhom na onom sv. mjestu, te skupa sa svojom braćom i zemljaci hvaliti sv. Cyrillu i Methodu na sv. vjeri, po njih nam prvi put navieštenoj.

Miroslav Chmelíček.

Viestnik.

Iz Zagreba. Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup naimenovao je g. Miju Sopčića, župnika žakanjskoga, prisjednikom duh. stola.

— Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup poslao je 100 for. na podporu matici dalmatinskoj.

— Način, ozbiljnoj prepirci nedolikujući, kojim se je „Pozor“ poslužio proti našem u posljednjem listu uvršćenom odgovoru na njegovo umovanje proti onoj, na svećeničkom sastanku prvost. kotara izjavljenoj preporuci: da duhovnici nepodupiru vjeri i crkvi neprijateljske knjige i novine, — sili nas, da se jošte jednom povratimo na istu stvar.

Najprije sumnjiči nas „Pozor,“ da smo hotomice krivo shvatili namjeru i dokaze njegova proti pomenutoj preporuci naperena članka, a to zato, jer „Kat. list“ „ex officio pobijajuć dokaze, koji se nikakovom logikom pobiti nedadu, morao ih je izkriviti, da se nješto napiše, što bi se bar s daleka obranom nazvalo.“

Braneći mi onu preporuku, napomenusmo, da nema nikakova zakona, koj bi ju zabranjivao, pače da ono, što izriče, zahtieva naravni nagon uzdržanja samoga sebe, zdrav razum i običnî razbor; navedosmo razloge, s kojih se uvidja, da se tvrdnja onoj preporuci protivna svuda osudjuje i dovodi na absurda. Postupajući tako

branijasmo jasnu istinu, što je i „Pozor“ pripoznao, budući u te razloge niti jednom besjedom nije dirnuti smio, (a to je ipak, buduć je tu jezgra stvari, da bude dosliedan, učiniti imao). Braniti istinu ma i „ex officio“ častno je; svakako mnogo častnije, nego-li ju pobijati „ex praejudicio.“

A jesmo-li mi sbilja krivo, pa još k tomu hotomice krivo shvatili namjeru i dokaz „Pozorova“ članka? — „Kat. list“ priobćio je preporuku, da duhovničtvo nepodupire vjeri i crkvi neprijateljske knjige i novine. Proti tomu digao se je „Pozor,“ pa je pokusio dokazati, da ta preporuka nevalja, jerbo, kako „Pozor“ kaže „nije spasonosna,“ pa da svećenici imadu činiti upravo ono, oda šta ih ona odgovara. Je-li se tu može pomisliti samo, da je „Pozor“ imao drugu namjeru, van uzbijati onu preporuku? Prigoda i povod „Pozorova“ članka, razlozi, koje navodi, zaključci, što ih iz njih izvodi, i jasne rieči, kojimi se služi, niti nepodnose druge namjere, do one, koja je tu misleć razložno jedino moguća. Kako dakle, kod toli jasne stvari može nam prigovarati, da mu hotomice izkrivismo namjeru? Kad bi „Pozor“ svojim člankom bio imao sbilja od ove drugu namjeru, koju mi, buduć mu nevidimo u srdce, nemogosmo shvatiti, to bi bilo samo u tom slučaju moguće, da je zamislio misao, a iznevjeriv ga pamet proti njoj dugačak članak napisao; a toga mu, ma se i on na nas srdio, nemožemo vjerovati.

Što „Pozor“ u svom drugom članku dva puta tvrdi, da nije rekao, nit je iskao nit išče, da katoličko duhovničtvo ima pomagati protukatoličke knjige i novine, što mu tobož „Kat. list“ nepravedno podmiće, — u tom vidimo, da je „Pozor“ ledja okrenuo te uzmiče, a neima toliko srdca i pravdoljubja, da svoju bludnju pripozna i opozove. Toga mi medjutim od njega niti očekivali nismo; al nismo mislili, da će nevaljan posao, pa još k tomu hrdjavo braniti. Tà za Boga, ako „Pozor“ nije iskao od kat. duhovničtva, da pomaže neprijateljske knjige i novine, čemu je onda pobijao preporuku, koja to isto na dlaku izriče, samo što u njoj mjesto „pomagati“ veli se „podupirati,“ što smisla u ničem nemienja? Tu su samo dva slučaja moguća: Ili je „Pozor“ u svom prvom članku kapom vjetar gonio te se sa svojom sjenom borio, — što nitko neće vjerovati; ili nije istina, što u drugom članku tvrdi. Nismo mi dakle „Pozoru“ ništa nepravedno podmetnuli, nit negradimo na krivom temelju, već imamo zadovoljštinu videći, kako „Pozor,“ opaziv, da ga je vruća krv predaleko zaniela, i poplašiv se dosliednostih, koje bi dopustiti morao, sám sebe pobija, te što je jednom rukom sagradio, to drugom ruši.

U svom drugom članku služi se „Pozor“ prispodobom, da razjasni svoju misao. Kaže naime: „udari na te ubojica; u njega su dva mača, u tebe nijedan. Ti ćeš mu dati sve svoje blago, ako ti proda jedan od svoja dva mača, da pomogneš ne protivniku, već sebi. — Prispodoba ne u svih točkah podpuna, izražuje u glavnom točno našu misao.“

U ovoj prispodobi, koja dakle u glavnom izražuje točno misao „Pozorovu,“ kad se prenese na konkretni slučaj, o kom je govor, predpolaže se očito, da neima nikakovih drugih, van samo kat. vjeri i crkvi neprijateljskih knjigah i novinah; što buduć nije istina, pada bitna točka prispodobe. No ima ta prispodoba još drugu manu, pa nije samo nepodpuna, već i sasvim neizpravna. „Pozor“ kao protivnik preporuke, imao je ovako reći: „Ti ćeš mu (ubojici) dati sve svoje blago, ne da ti proda, već da si kupi još jedan mač, ili svoja dva mača naoštri, da tebe i tvoju braću još jače i bolnije rani.“ To bi bilo, ako ne drugo, bar dosliedno.

Ponavljajuć „Pozor“ u kratko razloge, kojimi je preporuku pobijao, kaže, da „Katol. list“ sve priznaje, samo nepriznaje, da svećenici imaju čitati protivničke knjige i novine, jer im inače napadanja poznati nemogu, a to da je naravna i potrebna posljedica svega ostaloga. Čudnovato! Gori nam je prigovorio „Pozor,“ da smo ex officio pobijajuć dokaze, koji se nikakovom logikom pobiti nedadu, morali ih izkriviti; ovdje tvrdi, da sve te dokaze priznajemo, izim zadnjega zaključka. Kako je moguće, da čovjek istim činom i u isti čas nješto i pobija i priznaje t. j. nepobija? Znadu naši čitatelji, da smo mi prošav razloge „Pozorove“ u svakom priznali, što je istinito, a nepriznali onoga, što nedokazuju, a svuda smo i tomu razlog naveli. Tako i zadnjega zaključka nepriznasmo, jerbo nije tako naravna i potrebna posljedica svega ostaloga, kako to „Pozor“ tvrdi. Zar nismo razložito naznačili pute, kojimi mogu svećenici doznati za napadanja neprijateljska, i ako u veliko, kako čine, nepodupiru neprijateljske knjige i novine? Izrikom smo rekli, da „oni, koji budu voljni i vrstni na obranu crkve i vjere svoje, čitat će i nadalje neprijateljske knjige i novine.“ Izrikom smo rekli, da „ostali duhovnici imat će dosta načinah i bez podpore neprijateljske štampe, da saznadu, što im je braniti, a što uzbijati.“ Poimence smo napomenuli skrbljivost i naredbe crkvenih glavarah, zadaću crkvenih časopisah i katoličkoga novinarstva, koje ima svoje čitatelje izvješćivati o svem, što biva na svietu, u crkvi i izvan nje, za nju i proti njoj. Neima-li takovih novinah i časopisah nigdje na svietu, uz koje kat. duhovnik nemora kupovati i čitati neprijateljske novine i knjige, zašto mu nedostaje niti novacah niti vremena? Ako sve to „Pozoru“ nije dosta, te on jošte više traži na temelju one, kako kaže, „naravne i potrebne posljedice,“ to mu nepreostaje drugo, van da se opet zaleti u škripac, te radi toga, što je svaki duhovnik dužan braniti vjeru i crkvu, a tomu je potrebita posljedica, da sam kupuje i čita neprijateljske knjige i novine, zahtieva od svakoga duhovnika, da ima sve neprijateljske knjige i novine kupovati, čitati i uzbijati. Tada, buduć svaki izobraženi hrvatski domoljub ima braniti domovinu i uzbijati napadaje na nju, ima svakoga domoljuba obvezati, da uslied naravne i potrebne posljedice predplati i čita sve domovini našoj neprijateljske knjige i novine,

kojih posljednjih dosta imade. Tada ima obvezati sve domoljube, da drže i čitaju po njem toli mrženi „Agr. Ztg.," a s povrede domoljubne dužnosti ukoriti one, koji su tomu protivno činiti odlučili. Qui nimis probat, nihil probat!

Nebismo se bili ipak nadali, da će „Pozor" na onom istom mjestu, gdje se tuži, premda netemeljito, da smo mu botomice izvrnuli namjeru, počiniti tu krivinu u velikoj mjeri. Služi se naime onom starom desperatarum causarum doskočicom, te odkinuv iz sastava pojedine izreke navlači je simo tamo, nebi-li bar tako pokrio svoju golotinju.

Na primjetbu „Pozorovu," da kat. svećenici imadu podupirati neprijateljske knjige i novine, za da crkva i vjera imadu braniteljah, odvratismo, da crkvi neće s toga, ako nebude svećenstvo više u veliko, kako to sada čini, podupiralo neprijateljske novine i knjige, nestati braniteljah; jer „niti u dobro ustrojenoj vojsci neprave svi bojne osnove, a nevojuje svaki na svoju ruku, niti u dobro uredjenoj kući neopravljaju svi sve poslove." Zatim sliedi ono, što gori u predzadnjoj točki navedosmo, naime tko će braniti crkvu i vjeru, i kako će duhovničtvo doznavati, što mu braniti treba. Prispodobu s vojskom pograbio je „Pozor," pa nemareć ništa za ono, što neposredno sliedi, izvodi iz toga, da mi stežemo obranu crkve samo na sv. otca papu i najviše na biskupe, a napokon nas pita, da-li mislimo, da se svećenici imadu kretati kao lutke na komandu pojedinoga čovjeka? — Nebi nas mnogo truda stalo, da dokažemo, da medju kat. crkvom i dobro ustrojenom te valjano discipliniranom vojskom uz njeke razlike postoji kamo veća nalika. No prispodabljajući crkvu vojsci i kući neimasmo, kako se vidi iz sastava, druge nakane, van da dokažemo, kako se nemože od svakoga pojedinoga svećenika zahtievati, da pobija novinarske nasrtaje. Uslied toga i poslie onoga, što za tim sliedi, tvrditi, da stežemo obranu crkve na papu i biskupe, a pitat nas, da-li si predstavljamo svećenike kao lutke, znači-li to iskreno postupati?

„Pozor" je kazao, da će se neprijateljske knjige i novine jošte više širiti, ako ih nebude čitalo svećenstvo; a mi primietismo, da toga neuvidjamo, jer se požar tim negasi, da se na vatru gorivo baca, niti se nepredusreta poplavi tim, da se u nabreknutu rieku voda lije. Svatko u prvi mah mora uviditi, čemu su ove dvie prispodobe navedene, a da se pod gorivom razumieva podpora, predplata, pomoć neprijateljskim spisom pružana. „Pozor" je ipak prvu prispodobu, kako i prije, odkinuo iz sastava, te u sasvim drugi smisao izvrnuo, pa nas jošte poruglјivo pita: držimo-li, da je naše svećenstvo shodno gorivo požaru krivoga nauka? — Tako se nerazpravljaju ozbiljne stvari. Nije na onom mjesto govor o tom, kako se ima pobijati kriva nauka, već je-li istinita na čelu ove točke napomenuta „Pozorova" tvrdnja. Ako „Pozor" misli, da tu tvrdnju one dvie prispodobe nepobijaju, a to mu je priznati, da bi mu bio pravi prijatelj, koj bi ga ovako nagovorio: „Pozore! želim ti, da se što više razširiš, pa u to ime odpalo ti čim više predplatnikah."

Istina je ciela, da svećeniku treba da bude na visini znanja čovječanskoga, pa mu s toga uviek učiti valja. Pozna svećenik dva čovjeka, od kojih se, što mu treba, naučiti može. O jednom znade, da mu je prijatelj, te će ga iskreno svjetovati; o drugom je upućen, da mu je neprijatelj (ne protivnik poštenom namjerom, što je velika razlika), pa mu o propasti radi. Zar će svećenik ostaviti onoga prvoga, a povjerit se drugomu? — Treba mi snop žita. Znam za dvie njive, na kojih isto žito raste. O jednoj njivi znadem, da je na njoj žito čisto, pa da ga bez svake opasnosti nažeti mogu; o drugoj sam uvjeren, da je žito na njoj snjetljivo, pomiešano otrovnim biljem, pa da će me žanjuć ujesti zmija, a napastovati gadna gamad. Zar ću ostaviv onu njivu ići žeti na ovu?

Pita sada „Pozor," što je prvi put premučao, na koga se mislilo onom preporukom, da-li na knjige i novine tudje ili domaće? pa ako se mislilo na „Pozor," veli, neka mu se dokaže, u čem je antikatoličan?

Što na to pitanje odgovoriti znamo, sastoji se u tom: 1. sadržaj preporuke uzet je, kako je „Kat. list" javio, iz kotara budimskoga; 2. naše svećenstvo nečita samo novine i knjige domaće, nego i tudje; 3. u konferenciji nisu poimence napomenute nikakove novine, van je samo u obće rečeno, da svaki može lasno prosuditi, čim pročita njekoliko listovah, kakove su. — Evo to je sve, što „Pozoru" na njegovo pitanje kazati znamo, a nepoznajući tudjih mislih, nemožemo reći ni crne ni biele, da-li se i na njega mislilo?

Neznajući, što drugi o „Pozoru" misle, kazat ćemo mu mi u kollegialnoj iskrenosti i najboljoj namjeri, što o njem u crkvenom obziru držimo. Nemnijemo, da je „Pozor" katoličkoj crkvi neprijateljski list, buduć to predlaže zlohotnost, koja u svem samo na zlo smiera; no niti nescienimo, da je on kat. crkvi prijazan list. Da to o njem držimo, na to nas nuka, da ništa drugo nespominjemo, onaj sviesti i uvjerenju katoličkomu protivan način, kojim on razpravlja za slobodu i neodvisnost kat. crkve životno pitanje rimsko. Neka nemisli „Pozor," da odanj možebit želimo, neka donosi bogoslovne članke ili udara na druge vjerozakone; no čini nam se, da možemo pravedno od njega zahtievati, da pišuć o pomenutom pitanju nevriedja toliko putah vjerozakonsko čuvstvo i osvjedočenje svojih čitateljah. Znamo za više ljudih, koji ga radi toga više nečitaju. Listu, koj na jednu stranu pohvalno brani prava domovine, na historičkom temelju osnovana, slabo dolikuje, kad na drugu stranu očitu povredu isto takovih, al još kamo starijih i više ujamčenih pravah odobrava. Čovjek može biti prijatelj talijanskoga naroda i liberalac, i da nepovladjuje svega onoga, što od njekle na talijanskom poluotoku biva, i što činilo se od koga mu drago i u koje god ime, osudjuje vječita pravda i pravica.

Ako nije „Pozoru" do pravde s nami, neka nam vjeruje i on, da nije ni nam do ovakovih razmiricah, koje neidu u ugodnosti uredničkoga života. Mi ove prepirke nismo zametnuli. Što činimo, činimo vršeći svoju dužnost.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

G. Kuzma Telebar, kapelan u Belovaru, ide za upravljatelja u Kanižku Ivu.

„ Stjepan Lončarić, dosadanji administrator u Šandrovcu, ide za duh. pomoćnika u Belovar.

„ Vilim Majer, mladomisnik, ide za kapelana u Bistru.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 48. **U ČETVRTAK** **27. STUDENOGA 1862.** **TEČAJ XIII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Znadu-li Svetci u nebu za nas i kako nam je na zemlji?

Prije nego je Spasitelj djelo odkupljenja po svojoj smrti dovršio, upravio je srdce i oči k nebu i izprosio od Otca napredak svojemu djelu. On je svoj zagovor podnio kod Otca za sve, koji u njega vjeruju. Ali ne samo pred svojim odlazkom zauzeo se je za svoje kod Otca, nego on živi još danas i uviek će biti kao naš zagovornik kod Otca. „Imamo — piše ljubimac učenik (I. 2, 1.) zagovornika kod Otca, Isusa Krsta, pravednoga.“ S Isukrstom mole za nas angjeli i svetci božji.

U svako vrieme bio je nauk crkve, da one pobožne i pravedne duše, koje su na ovoj zemlji već sve ljude ljubile i za nje molile, na nas u mjestu preobraženja zaboravile nisu. Liepo o tom veli sv. Bernardo: „Zemlja Svetacah nije zemlja zaboravnosti. U nebu neohladne srdca, ona dapače postanu ljubeznija i milostivnija, a njihova ćućenja jesu čistija i nježnija. Oni (Svetci) krunu slave nisu zato zadobili, da srdce svoje zatvore, i da neučestvuju u naših stradanjih.“ — Kao što Isukrst na prestolju otčevu na nas nezaboravlja, nego je ondje naš vjekoviti posrednik: tako isto nezaboravljaju na nas niti Svetci, nego se zauzimlju za nas. Da to nečini, nebi oni, koji su neumorno se trsili, da u svem Spasitelju ovdje jednaki budu, u nebu s njim jedno bili. Sveti Ivan pako piše (I. 3, 2.); „Sada smo već djeca božja, ali još nije odkrito, što ćemo biti; nu ipak smo sigurni, da kad se odkrije, mi ćemo biti njemu jednaki.“ I sv. Pavao veli: „Tko neima Isukrstova duha, taj nije njegov.“ Kad je Isukrst u nebu naš zavjetnik, to moraju i Svetci ondje naši zagovornici biti, jer drugčije nebi imali Isukrstova duha, nebi bili njemu jednaki, nebi bili sveti. Dočim su pako sveti, to su i naši zagovornici.

Zato uči crkva na saboru tridentinskom: da je dobro i spasonosno Svetce ponizno zazivati, i da zadobijemo dobročinstva od Boga po njegovu sinu Isusu Krstu, našem gospodinu, koj je naš jedini Odkupitelj i Spasitelj, k njihovom zagovoru i pomoći se uteći. (Ses. 25.)

Sada pako nastaje pitanje: znadu-li Svetci u nebu za nas? znadu-li, kad ih zazivamo? znadu-li naša odnošenja i kako nam je? Sliedeće neka služi za odgovor na ova pitanja.

„Bog je tvarni sviet,“ veli jedan mudrac najnovijega vremena, „polag zemljomjernih zakonah stvorio.“ Nigdje u njem nenajdemo krnje, pukotine, nego svagdje najbolje suglasje, najužji savez, najtočniji red. Ako indi već u vidljivoj prirodi nikakva cjepkanja neima, već usuprot se nalazi podpuni sklad svih stranah stvorenja, tim manje može se misliti na osamoćenje u carstvu duhovah, u vjekovitosti, gdje je onako ograničenih oblikah konačnosti nestalo. — K tomu je od dušoslovacah pripoznata istina, da smo mi ljudi u duhovnom obziru užje sdruženi, nego bi se to površno gledeć činiti moglo. Osobito uzka je ova duhovna skupnja (synthesis) medju ljudmi, koji su svezom ljubavi i prijateljstva sdruženi. Izkustvo potvrdjuje, kako se je ne riedko slučilo, da kad od dva prijatelja jedan na drugoga živo misli, u ovom se nenadano misao na svoga odaljenoga prijatelja pobudi, da dakle kadšto čovjek u duhu spoznade, da tko, koj mu je odan ljubavju, u daljini na njega misli.

Koliko putah se je nadalje slučilo, da je tko o sreći oli nesreći ljubljenih osobah imao slutnju. Ovo pako tamno spoznanje razširuje se u višjem stupnju, kada se tjelesni život povuče natrag, a duhovni više napred stupi, što se osobito sgadja u njekom bolestnom stanju. Dà, dušoslovje može primjerah navesti, kako su bolestne osobe sasvim

točno znale za stanje daljnih prijateljnih osobah. Tako je pred njekoliko godinah, da navedem primjer, težko bolujuća gospoja njekoga gimnaz. učitelja u Monakovu u jedan mah poviknula: Baš sad umire moja sestra u Beču; što se je u istinu uslied pribavljene obaviesti obistinilo. Razumieva se indi samo sobom, da dušoslovna zapreka proti znanju Svetacah za nas i naše stanje na zemlji neobstoji; usuprot mora u ovom obziru njihovo znanje veoma znatno biti. Jer jednoć su ljubavju najužje s nami skopčani bili, a sada tim više, kad su od onih stegah, koje su im spoznanje na zemlji priečilie po smrti oslobodjeni.

(Konac će sliediti.)

Besjeda nu korist iztočnih crkvah.

(Proslovio biskup orleanski Dupanloup u rimskoj crkvi sv. Andrije della Valle dne 3. Lipnja 1862.) *)

Quid statis aspicientes in coelum?
Što je, da ste se zagledali u nebo?

Presvietla gospodo, moja braćo!

Dà, mi smo se svi ovoga časa zagledali u nebo! — Po cieloj crkvi katoličkoj, svi pogledi, sva srdca, svi strasi, sva ufanja, k nebu se je sve okrenulo. A posried izvanrednoga toga prizora što znači veliki ovaj i svečani ovdje sastanak? Tko su to, što ih ovdje gledam, došavši sa svih stranah bieloga svieta, toli duboko ganuti rad svoga u Rimu sastanka? zašto su se oni skupili u svetom gradu? i kako se to sada sakupljaju u svetištu?

Sve me ovdje čudom obuzima. . . Tko su te, kod noguh obćenoga otca, sastavše se dvie sestre, jedna od zapada, druga od iztoka: jedna srećnija u svojoj vjeri, (prem kroz tolika nemila izkustva) — još sretnija u svojoj vjernosti, a sretnija nada sve u stalnom blagoslovu božjem; druga ljuto raztužena u svom srdcu, u srdcu onom toliko viekovah bolnom, još tužnija sbog svojih sinovah, a raztužena preko svake mjere sbog dubokih i tajnih pokaranjah Providnosti?

A ja, što sam ja, izabran, da taj nenadani slučaj ovdje pred vami tumačim? . . . Da, za čudo mi je sve ovdje, a čudo sam i ja sám sebi.

To su crkve iztoka i zapada, susretajuće se u ovom velikom sastanku, kojim u ovaj hip Rim svietu veličanstveni prizor prikažuje; jedna drugu poziva k nogam obćenoga otca, da ih obje blagoslovi; i evo jedan biskup zapadni, medju svimi najzadnji, jedan biskup francezki, koga je u ovi čas zapalo besjediti s jedne stolice rimske, uza stolicu Petra vjekovitu pred biskupi svega svieta, u prilog crkvam i biskupom iztočnim.

Ili, bolje da rečem, presvietla gospodo, nisam ja ne, vi ste to, vaša prisutnost je, koja ovdje govori; ja, ja nisam ino, van pusti glas... v o x. Ah, kakova besjeda nebi pred vami oslabila? S toga nekanim ja propoviedati ovomu puku. Ne, ja ću mu samo reći: dodjite, pa gledajte.

Motrite, tko smo mi, tko su svi ti biskupi ovdje sjedinjeni, zašto-li vam ih Bog ovamo dovodi! I razmotrite takodjer kakve su potrebe te iztočne crkve k vam se utičuće.

Za toliko velik predmet zaprosimo od Boga po zagovoru Marijinu pomoć njegove svete milosti. Ave Maria.

I.

Što znači dakle, mila moja braćo, izvanredni ovaj sastanak katol. biskupah u svetom gradu, u ovom hramu, na ovaj dan? odkle oni dolaze? Q u i s u n t h i, e t u n d e v e n e r u n t?

Došli su iz svega kršćanstva. Kano što se njekada na dane velikih svetkovinah u Jerusolim sticahu židovi, o kojih slove djela apoštolska, oni su došli od svakoga koljena, od svakoga naroda, od svakoga jezika, koj je pod nebom, e x o m n i t r i b u, e t l i n g u a e t n a t i o n e, q u a e s u b c o e l o e s t, — sa svih stranah poznanoga svieta, bilo naobrazovanoga, bilo divljačkoga.

Biskupi iz sve Španjolske! vi ste došli tolikim brojem i nakon toliko godinah iz one katoličke zemlje, u svojoj vjeri vazda djevice, koja u neprestanom i nepredobitnom križarstvu proti izlamu šest vjekovah pretraja, a nikada u napredak nebude ni nevjerstvom, ni razkoljem, ni krivovjerstvom okaljana.

Biskupi otokah britanskih! vi dolazite od Irske. Najprije imenujem nju, tu sam joj čast dužan; ona bo je najvjernija. Vi ste došli od one zemlje svetih, od one stare Erine toli strpljive, toli blagodušne, toli hrabrene, koje su sinovi svagdje apoštolstvu i mučeničtvu posvećeni. . . . Vi ste došli iz brdovite i veledušne Škocije; došli iz velike Englezke, koja nit spomenut nam se neda, da nepostanemo iz dubinah smućeni i razdieljenih srdacah izmedju duboke tuge i uhvanja. Za doći u Rim sliedijaste stope, kojimi su njekada prošli sveti poslanici odpravljeni preko morah od velikoga pape sv. Grgura, oduševljenom ljubavju zauzetoga za vašu plemenitu domovinu, da joj odnesu prosvjetu vjere evangjeoske, — poslie toliko potamnjelu. Nu, u ovo doba novi zraci, i to u skoro, naznačuju novu sjajnost; i ja se uzdam, da već neće biti, van jedino stado i jedini pastir.

---

*) Tek sada nam je moguće ovaj govor u podpunoj cjelosti priobćiti. **Ured.**

Oni, predraga moja gospodo! kako vam već rekoh, dolaze iz svih krajevah Europe: iz kršćanske Belgije, u svojih darovih toliko blagodatne svetomu otcu, i koje sinovi sa sinovi Irske i Francezke za stolicu apoštolsku svoju krv proliše. Dolaze iz Hollandije u krivovjerstvo kruto zapletene; iz Savojske, iz Švajcarske, s onih visokih planinah, na kojih se još čista vjera prvašnjih dobah uzdrži. Dolaze iz Bavarske, od obalah renskih, i one učene Germanije, domovine duboke mudrosti i velikih borbah znanstvenih, gdje vi, o veliki biskupi! pod posluh Isukrstov — in obsequium Christi podlažete svako tašto i oholo znanstvo, protiva znanstvu božjem se uzdižuće. Dolaze iz Ugarske, kršćanskih vitezovah domovine, koji sa zemlje europejske posljednji odbiše navale izlama.

Najposlie oni dolaze — i to moram reći na pohvalu vladalacah, koji, premda ajme! izvan obćenja naše vjere, barem se ovdje plemenito znadoše otresti tužnoga nepouzdanja i starih predsudah — oni dolaze iz Pruske i Ruske; napokon iz plemenite i biedne Poljske, iz dubinah srdca svoga vazda katoličke, koje dugotrajne nesreće, dokle god joj se Bog nesmiluje, valja da ganu svaku domoljubnu i kršćansku dušu.

Ma što bi još nadodao? oni dolaze in najdaljih zemaljah, od najdaljih krajevah svieta. Vas, o biskupi dvijuh Amerikah, nemogoše zaustaviti ni morska neizmjerna prostorija, ni trudi i nezgode toli duga putovanja. Vi na ognjenih krilih ovodobnih brodovah nošeni došli ste od sjevera, od juga, iz Kanade, iz saveznih državah, iz Meksika, iz skupnovlade ekvatorske, zrake noseći na častnih vaših licah trudnoga vašega apoštolstva u neizmjernih onih biskupijah, gdje još nije dopunilo svojih dobićah evangjelje. O kakvim se žarom vjere i zatajenja odlikuju mladjane vaše crkve, u ovo doba blagoslovom obćenitoga otca podignute. On blagosliva, a mi svi s njim blagosivamo Boga rad vašega od svih ostalih srdčanijega došašća.

Pače ne, ja se varam: ima jih, koji su još s većimi nezgodami došli iz afričkih pustinjah i palećih pržiništah, iz otokah nepoznatih, iz onih Europljaninu toliko zlokobnih podnebjah, kamo oni kao hrabreni blagoviestnici odoše propoviedat evangjelje, boreći se svaki dan sa smrtju; svi im drugovi pomrše, a i oni se samo čudom izmakoše onomu lagano ih ubijajućemu mučeničtvu: no u srdcih im, kako njekada veljaše neumrli nadbiskup kambrejski, stoji jači oganj razžižući jih, i čineći ih preobladati sva s vjerom i nepredobitnom hrabrenošću: došli su oni iz sried Gujneje i Abisinije, gdje naviešćaju evangjelje crncem, i iz arkipelaga oceanskoga, gdje naučaju divljake. Pogibelji obćenitoga otca ganuše ih u njihovih daljnjih pustinjah, u kojih bi bez ikakve utjehe živili, da nije Bog vazda bližji onim, koji se čine osamljeni i zanemareni od svieta, bližji onim, koji su sve žrtvovali, i po prezamjernih riečih sv. Pavla, za ime Spasitelja Isusa dali svoje duše, a i sebe same milosti božjoj posvetili, — traditi gratiae Dei.

Još ih ima, koje nisam spomenuo, gospodo moja, al dopustite mi, da vam prosto reknem: ako je nas Francezah ovdje većina, to je i naša dužnost; na nas bo spadaše, da svojim prisutstvom posvjedočimo, kako Francezka nije prestala biti prvorodjenom kćerju crkve, i da izmedju svete crkve rimske, majke i učiteljice svih ostalih crkvah, i crkvah francezkih postoji savez, kako njekada govoraše sv. Pavao, za život i smrt, ad vivendum et commoriendum. — Qui sunt, et unde venerunt? Tko su, i odkle su došli? To sam vam evo kazao, bratjo moja; ali kako su došli? Ah, reć bi vam mogao s vašim Velikim Grgurom: Oceansko se je more sleglo pod nogama svetih božjih: pedibus sanctorum substratus est Oceanus. Oceansko, medjuzemno i sva ostala mora vidjela su ih te čudom zapitavahu sama sebe: kamo će ovi ljudi? i s poklonom podlagahu svoje valove njihovim nogam, za prenesti ih u vječni grad.

Ostalo vi znate: ovo bo milo skazanje se dogodi, i ja mogu dopuniti svu izreku sv. Grgura: Ocean je čuo, kako odjekuje starinsko i veselo Alleluja. Došli su s gospodnjimi pjesmami na ustih i s ljubavju obćenitoga Otca u prsih. Vidjeni su, kako ulazeći u brod, koj ih je u Rim prenieti imao, miloglasno zapjevaše: Ave maris stella, pripjevajući onoj, koju zviezdom morskom crkva nazivlje, dočim vierni odpjevahu s obalah. A Marsilja, katolička Marsilja s uzklikom ih pozdravljaše. Te za njihova, prebrza istina, no u razmjeru vruće njihove želje vrlo spora putovanja ponavljahu oni svoje popievke, na daleko se po bistrom i odjekujućem moru razliegajuće: te dojedrivši najposlie k prvom gostoljubivom gradu baštine sv. Petra, veselo izpjevaše liepi žoltar: Lætatus sum in his, quae dicta sunt mihi. Obradovah se u tom, što mi je rečeno; u kuću ćete gospodnju doći. In domum Domini ibimus. U tih pjevanjih, i u tom prelievu ljubavi i vjere na tlo talijansko stupiše nogom oni prečastni biskupi, obkruženi od svećenikah za njimi s toli nabožnom hitnjom vrvećih, i k vratam vječnoga grada s njimi hrlećih.

Ah, sam bi sebe ja ukorio, svečano ovdje nepohvalivši svekolike te hrabrene svećenike. Da, častna gospodo! to je milo srdcu vaših biskupah,

milo srdcu obćenitoga otca toliko vas vidit u svetom gradu, gdje u dan velike svjedočbe svega biskupstva katoličkoga vi tako svietu pokazujete nerazkidno jedinstvo biskupah i svećenikah u nepobitnoj ljubavi za stolicu Petrovu; to je liepo, to je blagoizgledno vidjeti, gdje se vi s tolikom vjerom i bogoljubstvom klanjate u svih ovih glasovitih svetištih, oplemenjenih i posvećenih krvlju mučenikah, uspomenom svetih. To nitko do Boga nezna, a vaši će čedni stanovi za dugo ostali sami svjedoci, s kolikimi ste žrtvami i nesgodami amo doputovali. Ali što je vam do toga dobri svećenici? Blago si ga vam, da ste s istim vašim ubožtvom mogli pokazati Piu IX. i svemu svietu, da neima van jedno srdce i jedna samo duša u crkvi, kad se radi o namjestniku Isukrstovu. Dà, sve vas ljubezno i štujući blagosivam; ali sam vas Bog po glasu svoga namjestnika dostojno može obdariti.

O sveti redu katoličke crkve, djelo prostote, a sile uprav božanstvene! Crkva Isukrstova u svojih njedrih, a izvan nasilja svake čovječanske vlasti ima dva načela plodovite i neumrle životnosti; dvie nepobitne' sile razširenja i sredotočja. Može se o toj liepoj svetovladi (hierarchii) reći, što o kojoj vojsci nebeskoj, što o velikih onih razredih zviezdah razprostrtih po svodu nebeskom. Svaka zviezda ima svoje zakone, svoje kretanje, svoju putanju, ali ipak nijedna nije neodvisna, ili osamljena u prostoru, nego svaka spada na koj zviezdovni razred, teče oko žarkoga sunca, iztoka svega pokreta i središta svjetlosti. Tako je u crkvi katoličkoj. Ona bo za zviezdište, za tvrdinu duhovnoga svieta odredjuje svoje biskupe s njihovimi svećenici, kano tolike ognje svjetlosti i života: **vos estis lux mundi**, veli naš Spasitelj; kano toliko zviezdah: **stellas** veli sv. Ivan evangjelista. Te zviezde crkvenoga neba imaju, kakono i zviezde neba prirodnoga, svoje svjetlo središte k sebi je pritežuće, oko koga se miču sigurnim i skladnim kretom. To crkveno središte, to sunce duševnoga svieta jest **papinstvo**! Eto svetovlade, i veličanstvena jedinstva crkve. Pa da toga zakona nestane, što bi ostalo na duhovnom svietu? Ostalo bi zviezdah po prostoriji bludećih, **sidera errantia**, svoj tečaj zamršujućih, sudarajućih se medjusobno, i u tminah se gasećih.

Nu, neprestana budi Bogu slava, ima i drugo pozorje, koje zemlja sad zamiera u tih cieloga svieta biskupih, oko stolice apostolske mirno poredanih, i to je ono, što tvoju krasotu i snagu sačinja, o sveta crkvo Isukrstova, kada ti s Petrom na čelu postupaš poput one oružane vojske, o kojoj govori sv. pismo: **castrorum acies ordinata**, svikud pokazujući nepredobitno lice, tjerajući protivnike tvoje sa svom silom skopljenih četah, pod Isukrstom, nevidivim tvojim glavarom od ozgor te ravnajućim, čineći, da u svačem cjelovito radiš, i sve ti sile amo dolje pod Petrom u sam jedan čin skupljajući.

Eto dakle gospodo, tko smo, odkle smo, i kako smo došli. Medjuto, gdje se mi nahodimo?

(Dalje će sliediti.)

Jedan zaključak učiteljske skupštine.

Skupština učiteljska držana u Zagrebu 13. Studenoga o. g. učinila je važan zaključak: da se preč. nadbiskupskomu stolu u ime iste piše obrazložena predstavka i molba za prenapravu katekizmah u obće, a napose za nadopunak malenoga katekizma, rabljena sada u 2. razredu. Takovu misao zamisliše mnogi katekete jur prije, nu prigodan povod, da se o tom u skupštini zametne govor, dade sljedeći članak, čitan kao odgovor na 5. zadano pitanje.

Vrlina pitanjah pri obuci i uporava učeničkih odgovorah. (Iz kateketike Jana Škode, učitelja kateketike i pedagogike na českoj glavnoj učioni u Pragu. Preveo **Vjenc. Mařík.**)

Pitanje ima biti:

1. **Posve jasno**, da diete razumie, što ga pitaš. U svakom pitanju moraju biti i čitav smisao i svaka pojedina rieč tako jasna, kako to za djetinji viek neobhodno treba. Ali ova jasnost ili razgovetnost vrlo je relativna: za malenu djecu drugačija, a opet za veću drugačija. Tako n. p. nije razgovetno pitanje ovo: Bi-li ti znao napraviti zviezdu? jer diete bi moglo odgovoriti: Bi! (od pozlaćena papira; dočim je učitelj mislio nebesku zviezdu).

2. **Točno**, t. j. tako izrečeno, da diete ništa drugo nanj odgovoriti nemože, van što ga pitaš. Ova točnost opet je vrlo relativna; jer pitanje izobraženu čovjeku posvema točno, neizobraženu može biti netočno. Na svako netočno pitanje može sliediti po više različitih odgovorah. N. p. pitanje: Kakov je Bog? netočno je. Pitanje pako: Kakov je Bog, ako se uzporedi s čovjekom istinitim? točno je. Kakova je duša naša zato, jer neumire? točno je. Gdje se je Isus Krst rodio? pitanje je netočno, jer učenik može odgovoriti: „**U štalici**“ ili „**u Betlehemu.**“ Kako je Isus Krst umro? Govoreći: „Otče! u ruke tvoje predajem duh svoj,“ nakloni glavu i predade duh.

3. **Kratko**; u pitanju mora biti samo ono, što na odgovor neobhodno navodi. Učitelj dakle neka pita samo za jednu stvar. N. p. pitanje: Što će to reći: Bog uzdržava i upravlja nebo i zemlju? nije kratko, kako bi biti moralo. Ovo pitanje moralo bi se razdieliti na dvoje, i to. . .

4. **Razmjerno lahko**, da nanj svako diete bez velika napora može odgovoriti. Nu po svem tom, što pitanje ima biti lahko, težko grieši, tko pitanje daje tako

lahko, da nanj diete može odgovoriti: jest ili nije. Takovim pitanjem načini se od marljiva drugčije djeteta duševni lienčina. Pitanjem nesmie se nagliti, da i slabija djeca nanj uzmognu odgovoriti.

Iz svega se dakle vidi, da je to muka učenikom zadavati shodna pitanja, te da se u tom od učitelja zahtieva velika dosjetljivost i pedagogička vještina.

Svaki pako odgovor ima biti:

1. Shodan, neodgovarajući ni više ni manje, nego samo to i toliko, što i koliko se pita. Odgovor kažući više ili manje, zove se neshodan. Tako n. p. odgovor na pitanje: Skrbi-li Bog za nas? (Skrbi: on nam daje život i zdravlje, hranu i pitje, stan i odjeću, i sve što imamo, imamo od njega) vrlo je neshodan; jer sadržava više, nego što je pitano. Isto tako odgovor na pitanje: „Zašto veliš, da je Bog najsavršeniji? (Bog je najsavršeniji; jer su u njega sva dobra svojstva u punoj mjeri. Bog je vječan, posvudan, sveznajuć, svemoguć, on je premudar, neizmjerno dobar, najsvetiji i najpravedniji) vrlo je neshodan. Pravi odgovor imao bi biti: Bog je . . . . jer su u njega sva svojstva u punoj mjeri. — Ako pako gdje koje sposobnije diete više odgovori, nego je pitano, valja uzeti iz njegova odgovora samo ono, što je pitanjem traženo, a preostalo novimi pitanji tražiti; jer drugčije morala bi slabija djeca zaostati.

Odgovor dalje ima biti:

2. Podpun, i to što se i stvari i riečih tiče. Svaki odgovor ima se izreći u podpunom stavku. N. p. Kamo će doći duša poslie smrti čovjeka? ima se odgovoriti: Poslie smrti čovjeka doći će duša k Bogu, — i taj je odgovor podpun. Nepodpun bio bi ovaj „k Bogu.“ Kada djeca mole, ima se osobito paziti, da govore u podpunih stavcih. Kod veće pako djece može se samo iznimkom dozvoljiti, da na pitanje odgovore prikraćenim odgovorom.

Učenik imade svaki put odgovoriti:

a) glasno, tako, da ga može čuti čitava škola;

b) polagano i

c) razgovetno. Osobito na slovničku pravilnost mora učitelj dobro paziti; jer drugčije moglo bi se diete u školi za čitav život priučiti na nepravilan govor.

(Zatim sliedi razprava o uporavi odgovorah).

Ova pravila o pitanju i odgovoru pri obuci iz spomenutoga članka navodim u ovom listu ne zato, što bi mislio morda, da su štiocem nepoznata, ovim bo jednaka ili barem slična pravila imadu u svakoj dobroj kateketici, nego zato, što su primjeri pogrešakah proti ovim pravilom navedeni baš iz katekizma. Naveden je na svakom mjestu samo po jedan ili po dva primjera, a imade njih takovih u katekizmih i više. Razpravu napisà Čeh u Pragu, pak to je dokaz, da su i ondje isti katekizmi, naime prevedeni po regensburžkom, kojega opet rabe po Njemačkoj. Što se hrvatskoga prevoda tiče, biti će i sbog njega tegobe. To je jedno. Drugo, sbog šta je učinjen onaj zaključak, to je razmjer, polag kojega se katekizam na glavnih učionah uči. Maleni katekizam obsiže 8 listićah, a uzanj nemora se učiti biblička poviest, osim koliko je u doticaju s katekizmom te njega tumači. Taj se uči u 2. razredu. U 3. razredu uči se katekizam obsižući 50 listovah od prilike s obsežnom poviešću svega staroga zakona, koje polag sadanje knjige ima oko 100 listovah. Napokon u 4. razredu uči se katekizam od 80 listovah s toliko po prilici bibličke poviesti, osim tumačenja evangjeljah, za koje se na tjedan uzimlje jedna ura. Najveći dakle skok jest medju 2. i 3. razredom. Tomu bi se pomoglo dakako na priečac tim, da se u drugoj polovini godine u drugom razredu uzme prva polovina katekizma prepisana za treći razred, a u trećem odkrhne štogod od četvrtoga razreda; nu to bi se protivilo onomu od mnogih učenjakah preporučenu načelu: da se vjeronauk ima u jednoj godini s djecom svršiti u cielo, bilo na više ili na manje. O samom načinu prenaprave i nove uredbe bilo je u skupštini na kratko razpravljano; nu uslied zaključka imadu se u školskom listu „Napredku“ i u crkvenom „Zag. kat. listu“ pozvati gg. katekete i učitelji i drugih miestah, da jave svoj sud. O tom će dakle biti još prilike govoriti. — *n* —

Dopisi.

U Sarvašu, dne 20. Stud. Pravo veli naša poslovica: Glas do neba, a kad tamo, a ono mućak. Tako se stvar imade s onom viešću, koju povodom „Srbskoga Dnevnika“ sve naše zagrebačke novine političke, pak i „Kat. list,“ kao stvar ponajviše u svoje područje spadajuću, u sviet razturiše, a to jest: o pojavljenju njeke nove sliedbe pod imenom „Nazarenah.“ Žao mi je ne malo, što je na javnost došao i taj glas, ne toga radi, što će zanešenjakom te sljedbe, kada jim glas taj do ušiuh dojde, još bolje s njega rogovi porasti. Kao da ih slušam, reći će jedan drugomu: Vidiš-li, da smo već slavni i od svieta priznani, jer se o nami već i po novinah piše. Ta ovo negovorim bez temelja, buduć mi je jedna osoba toga novoga zakona, koga neznam tko „nazarenskim“ okrsti, a ono ni sami članovi možebit neznaju, kako se zovu, predobro poznata; znam joj za um i njegovu naobraženost, znam joj za ćud, te s nje zaključujem, da su i drugi članovi isto takovi. Toga radi hoću ovdje njekoja potanje o toj osobi da navedem, koja će, nadam se, svu tu stvar bolje razjasniti. Navest ću u kratko misli svoje o tom novom nadrizakonu za upravu i pouku čitateljem lista ovoga. Ja o tom nikada pisao nebi, da me na to nepobudi novinarska viest o toj malašnoj sljedbi, koja je prije uztuka i odpora od strane redarstveno-političke vlasti dostojna, nego-li trubljenja po novinah, pak bi joj brže kraja bilo, ili barem nebi toli očito, kao što se piše, rogove pomaljala i pravovierne duše sebi primamljivat nastojala.

Osoba pako ona, o kojoj pisati nakanih, jest onaj nadri-glasoviti sriemsko-karlovački novi Nazarenin i tobožnji Srbin zapadne crkve, koj je toli odlikovan bio od istoga svoga župnika radi svoga poštena ponašanja i razboritosti tako, da „nijedna crkvena svečanost nije mogla bez njega biti," kako veli dopisnik „Srbskoga Dnevnika," kao da je s njim sve svečanosti obavljao. Lagano, lagano, pobro! Čuj der, da ti ja njekoja o Miši Rebriću — on bo je taj glasoviti Nazarenin — pripovjedim, kad je već o njem tako na daleko glas pukao.

U svakoj skoro obćini najde se po koj čovjek, koj se medju drugimi svojimi vršnjaci za najpametnijega, i ako se u knjigu razumije, za najučenijega drži; uslied česa upliće se u iste crkvene obrede, veli po svojoj glavi da bi ovako ili onako bolje bilo, a ne ko što je u običaju i po naredbi crkve od pamtivieka. S jednom riečju: on bi rad biti, u svačem na čelu, i da se sve po njem ravna. Rebrić se je tim prije za takova smatrao, što je knjizi vješt, što je više put župniku i pomoćniku na razgovor dohodio, ištuć od njih knjige za čitanje, istina doduše bogobljubna i ćudoredna sadržaja. Rebrić je osobito iskao sv. pismo, dapače isto si je poslie nabaviti dao, a župnik i pomoćnik ništa zla s toga nesluteći, premako nesmotreno, davahu mu ga, znajući sbilja Rebrića za na očigled dobra kršćanina. Rebrić je sbilja sv. pismo marljivo čitao, te sve jedan svezak za drugim nosio, pak i sastajuć se s drugovi svojimi često koješta iz toga pripoviedao, a poslie i tumačio, naravski nespretno. A i kako bi drugčije biti moglo? neznajući bo ništa o staroznanstvu staroga i novoga zavjeta, neznajući ništa o hermeneutici tumačio je, kako je razumio, više po slovu neg po duhu, pak najposlie tako krivo vjerovati i sumnjati počeo, da je pripoviedao i tumačio i bubao, što no naši vele, ko puto o lotre. Drzovitost njegova u tom već i dotle dotjera, da se nije ustručavao istomu svomu župniku i pomoćniku o ovom ili onom čitanom prigovarati, koji, dočim ga upućivahu o pravom smislu, uvidiše ujedno, al možebit prekasno, kamo je Rebrić lutati počeo; s toga mu sv. pismo uzkratiše, rekavši mu, da to za njega nije. To bijaše već uvreda za njega. Drugo, jer je on takodjer što se obredah crkvenih, osobito pjevanja tiče, svagdje prednjačiti htio, glas mu je pako kad govori već neugodan, a u pjevanju u istinu nesnosan, riče bo i tako nepravo pjeva, da te ušesa zaboljeti moraju. Toga radi svjetova mu kako župnik tako i organist na koru, da nepjeva. Tim je bila i po drugi put tanka čast njegova povriedjena. Od tada nije više ko obično na kor dolazio, nego u sakristiju.

Baš u to doba bio sam ja u Karlovcih duh. pomoćnikom. Rebrić je i mene ko svoga zemljaka pohadjao, pak sam i ja za kratko vrieme uvidio, kud je on zabasao; nastojao sam ga o boljem ubaviestiti, i mišljah, da sam sbilja nješto postigao, te u toj nadi ostavih Karlovce, bivši premješten u Osiek. Ali kasnije posjetiv svoje začuh sa žalošću od njegovih bivših mu drugovah, da je on još njeko kratko vrieme u crkvu dohodio, zatim posve od pohoda izostao, da se je poslie moga odlazka upoznao sa Slankamencem Jelićem i s onimi u Novom Sadu, te da tamo svake nedjelje po dva puta odlazi. Ja mahom potražim Rebrića, nenajdem ga doma, ali njegovim reknem, da k meni dojde. On sbilja dojde, i to s knjižicom, što mislite kakovom? s malim sv. pismom njemačkim — luteranskim. Odmah sam vidio, koliko je satib. Rekoh mu, da sv. pismo nije za njega, jer ga nerazumije, a on poče ni neslušajuć mene koje kakove citate iz istoga navoditi, koje si je zabilježio i u skupštinah svojih naučio. Ja drž' ovamo, drž' tamo, tumači, uči moga novoga nadrimudraca; al on ostade pri svom, sve o duhu čovječjem buncajući. Onda mu je baš žena noseća bila, te se on usudi reći mi, da svoje diete neće dati okrstiti do 16. godine. Niti je tu hasnilo: „qui crediderit et baptisatus fuerit" niti „qui ecclesiam non audierit" itd. niti mnoga druga, riečju: ništa, Rebrić ostade neoprani crnac. Pripoviedahu mi njegovi bivši drugovi, osobito njeki Marcika Pénzeš, da je i njega jedanput nagovorio, da s njim u skupštinu u Novi Sad pojde, koj još ništa zla nesluteći zbilja i ode, ele kao čvrst katolik odmah uvidi bludnje njihove, pak ostane svomu zakonu vjeran. A što se žene Rebrićeve tiče, da je i ona te sljedbe, to istina nije. Ona sirota, ko što mi je sama onda pripoviedala, mora šutiti, pušta muža u njegovoj bludnji, jer inače kraj kućnoga svoga siromaštva a njegove dosta surove naravi, nebi nikada mira imala; ali svojom vjerom još prevrnula nije, niti će. Glede brata njegova i žene mu neznam ništa kazati, jer od pohoda moga svrhom Svibnja t. g. tamo bio nisam.

Iz svega ovoga nacrta o Rebriću što da izvedemo? To: da su, koliko one namišljene uvrede, toliko još više njegova na takovo duhovno mozganje i sanjarstvo sklona narav, k tomu zanešenost, pak i slavohlepje dovela ga na taj korak. On nije još, ko što „Srbi pravoslavne vjere" drže, pametju pomeo, no može još posrnuti, ako se tomu zlu skoro nedoskoči. A što da reknem o tom novom vjerozakonu? Kad se smislim na članove njegove, koji su svi tako rekav sami prostaci, neuki, nenaobražena, što više za izpitivanje tajnah sv. vjere nesposobna duha, a Bog zna glede ćudoredja kakovi? — reći moram, da je taj novi zakon puka prostačka zanešenost, a nikakovo osvjedočenje. Mislim, da neću faliti, kad reknem, da je svemu tomu izvor i povod u Banovcih. U tom selu imade više luteranah no katolikah, pa i ti luterani imaju svoju sektu i svoje redovite noćne sastanke, a glede načelah skoro posve naliče ovim „Nazarenom." Politička vlast morala bi se krepko zauzeti, a tomu svemu kraj učiniti, pak bi mnogomu dozlogrdila mučenička slava, ili će ih inače morati crkva kao tvrdoglave krivovjerce iz svoga krila izobćiti, da se zna, što su.

I. O. S

Iz Kostajnice, 24. Stud. Dne 16. o. m. blagoslovljena je u podružnici ovdašnje župe Majuru nova kapela. Ovaj nabožni čin ovrši glavom starina župnik g. Franjo Šindler i prvu žrtvu sv. mise prinese na novom žrtveniku nuz podvorbu dvajuh svećenikah. Svečanosti shodno slovo besjedjaše domaći pomoćnik, napomenuv pohvalno, kako su ovim bogoljubnim djelom dotični župljani pokazali, da su vriedni potomci svojih pradjedovah, koji su na ovih poljanah radostno nu i hrabro krvcu svoju prolievali za svoju kršćansku vjeru i dragu otačbinu; njihovomu pako staromu pastiru, da će ovo bogoljubno djelo biti sladkom uspomenom, koju će radostno i u tamni grob sobom ponieti, a s istim djelom da će jednoč kao dokazom revna pastirovanja pred sudca živih i mrtvih stupiti moći. Akoprem vrieme posve neugodno bijaše, vendar se svieta osobito iz gnjezda sokolovah Kostajnice podobro sakupi k ovoj svečanosti.

Tko pomisli na mnoge nerodne godine, u kojih ota obćina malu no krasnu kapelu sagradi s tornjem limom pokritim i zvonom centašem, taj će pripoznati morati, da je narod ovaj spravan za vjeru svoju žrtve prinositi; u čem ga i u ljubavi domovine čuvao i tvrdio Bog.

Na Kiseloj vodi 11. Stud. Neće biti suvišno, ako vam od ovuda opet štogod javim, da štovani čitatelji znadu, u kakovu smo položaju.

Žalostna nam majka! Kad crkvene stvari nisu svete mnogim čuvarom zakona, kako da budu svete razbojnikom od zanata? Od svuda nam dolaze crni glasovi: kako su lupeži sad pri sv. Jurju na Slov. Goricah, sad u Velikovcu u Koruškoj, sad u Manteru u gornjoj Štajerskoj iz crkve ukrali pričestnjak i pokaznicu, a tu i tamo crkvenu škrabicu razbili, tako, da skoro neima crkve naokolo, gdje u godinu danah nebi bilo što to ukradjeno. Pa čujte još i čudniju stvar. Kod sv. Križa na Slatini odnešene su torbe, što jih svećenik rabi za crkvene stvari noseć bolestniku sv. popudbinu. Ala se je pomogao!

Najviše glasovah o lupežtvu dopire od Medjumurja i one okolice, ovo već tri mjeseca što pišu novine ili ljudi pripoviedaju. U Nedjelištu, u Meretincih i pri sv. Roku na Sutli baš nisu učinili velika kvara; jer su bili protjerani. Ali u Svesvetah u lutomerskih goricah orobiše vlastelina za 400 for. a župnika Serfa što njegove što crkvene imovine za 1300 forintih. A kakova se to klatež sastala. U Svesvetah govorili su lupeži s družinom slovenski, sa župnikom njemački, a medju sobom magjarski. Ovdje bijahu obučeni kano Medjumurci, a u Meretincih na njemačku.

Gradački „Tagespost“ takodjer pripovieda, kako je 27. prošloga mjeseca župnik u Kotoribi u Medjumurju napadnut od sedam razbojnikah, pak po svem tom, što su zvona na zvoniku na stranu zazvonila, župnik njekoliko putah kroz prozor izpalio pušku, razbojnici razbiše vrata i usmrtiše trojicu na pomoć doteklih seljanah, na što se drugi seljani potegnuše nazad. Župnik se sakrio u dimnjak, a biesni razbojnici razlupaše mu po sobah i pretražiše sve; povrh toga ljuta ota gospoda, što se je on usudio na nje pucati, nemogavši gospodara naći, zakleše se, da će mu se osvetiti, bilo gdje mu drago, makar pred oltarom u crkvi. Kotoriba je željeznička postaja, postaja financijalne straže i žandarah, selo dosta veliko, pak da se na takovu mjestu razbojnici, i to njih samo sedam, debele tri ure mogu baniti, te zdravi odići, to je već previše. „Tagespost“ piše, da se je to dogodilo “zu Kottori in Ungarn.“ Žalostna nam majka — u našem je to narodu; jer ako i jest Medjumurje na radost mnogih onih, koji se sada u onom predjelu najviše boje lupežah, odtrgnuto od Hrvatske, ipak je ondje naša krv i naška se rieč govori, ter je i onaj kraj diel naše domovine. Dao Bog, bila nam mirna i sretna!

Slekovčev.

Viestnik.

Iz Zagreba. Od 31. Siečnja do 1. Studenoga o. g. sabrano je u nadbiskupiji zagrebačkoj u ime Petrova novčića a) u srebru 9 for. 50 kr. sr. b) jedna obveznica narodnoga zajma od 20 for. sr. c) u bankah 352 for. 35½ kr. a. v. Ovoj svoti dodao je uzoriti gosp. kardinal 647 for. 64½ novč. Ukupno dakle 1000 for. a. v. Novci ovi poslani su preko nunciature bečke sv. otcu Piu IX. u Rim.

— Budoć se je ljetos preko sedamdeset moliteljicah najavilo za podporu iz udovičke zaklade nj. uzoritosti kardinala i nadbiskupa, a samo malo miestah izpražnjeno bilo, to je uzoriti kardinal kamatam svoje zaklade jošte 190 for. dodati izvolio, odkud je 19 siromašnijih udovicah nadieljeno po 10 for.

— Onim čitateljem, koji nečitaju „Pozora,“ kazat ćemo u kratko, kako je on primio našu posliednju u poznatoj prepirci obranu. Kaže, da „Kat. list“ „tvrdo i podpuno vjeruje, da je vatra led,“ a da snieg zove crnim; čim valjda hoće da reče, da mu je uredničtvo — s uma sišlo. Još više. „Pozor“ tvrdi, da je „Kat. list“ rekao, da je „laž“ (ove rieči neima u cieloj našoj obrani), da katolički svećenici moraju poznati neprijatelje crkve, da je mogu pobijati; što je napram razgovetnim našim riečim, štono ih iz prve obrane navedosmo izrikom i u drugoj, nepošteno i perfidno.

Neka takov postupak ociene sami čitatelji. Stari bi rekli takovom prilikom: Ignotos fallit, notis est despectui. Ali s lislom, koj u javnoj prepirci što takova učiniti može, pa ima jošte obraz pozvat se na sud pametnih ljudih; s listom, koj mjesto dokazah služi se ocrnjivanjem i potvorami, a mjesto da pobija protivničke razloge sakriva se za jevtinu i plitku frazu „školastičke vještine srednjega vieka,“ pred kojom bi, da ju pozna, a nesudi stvar po zlorabi, kapu duboko skinuti morao, — s takovim je listom razumna i poštena polemika nemoguća.

Čudnovato bi bilo, da nije smiešno, što „Pozor“ pita „Kat list,“ čemu ona ljutina i gorčina njegova? Da znamo, dok se postupa „načinom dostojnim i umjerenim,“ dok možemo predpolagati, da je „namjera poštena i osvjedočenje iskreno“ prepirat se bez svake ljutine i gorčine, umjereno i hladnokrvno, to dokazasmo dovoljno u prvoj obrani. Ako u drugoj obrani ima za „Pozor“ kakove „ljutine i gorčine“ (uvrede neima), to je ona samo njegovim postupkom provocirana i opravdana. Deliji, koj debelom toljagom silovito oko sebe maše, neizlazi se na mejdan trskom u ruci.

Dne 15. Stud. kazao je „Pozor,“ da je „Kat. list“ „organ onoga stališa, koj je u našoj domovini više vriedan, nego u ikojoj drugoj;“ a već 22. Stud. veli nam, da se „još dublje zavucimo u račje duplje“ t. j. da smo već sada natražnjaci, a to će kod „Pozora“ reći, da smo sasvim nevriedni ljudi. Evo vidimo, što je nam svećenikom držati, kada nas „Pozor“ hvali, i kako brzo njegovu milost izgubiti možemo. Medjutim javno priznajemo, da nam je milije, kad nas „Pozor“ s ovakova uzroka grdi, nego-li kad nas vriedja onakovim hvalisanjem, koje svaki pametan hrvatski svećenik od sebe odbiti mora; tim više, ako ga je napisala ruka — katoličkoga svećenika.

— Ovih je danah iz brzotiska Jakićeva ugledala svjetlo „Liturgika ili obredoslovica, tumačeća obrede katoličke crkve. Za porabu gimnazijah, realkah i drugih višjih učilištah. Knjigu ovu, kojom će se davno osiećanoj potrebi na naših višjih učilištih doskočiti, preveo je po njemačkoj Frenclovoj liturgici gladkim, izpravnim i razgovetnim jezikom g. *Šimun Balenović*. Ima joj 15 tabakah a ciena joj je udarena na 65 novč.

Iz Ugarske pišu „Volksfreundu.“ Borioci pod barjakom sv. križa s poštenim oružjem sabiru se budi Bogu hvala i kod nas, te se redaju u bojne redove proti onoj apokaliptičnoj nemani, koja zija psujuć Boga i njegovo ime, huli na crkvu, pape, biskupe, svećenike i crkvene naredbe. Mislim tim našu mahnitu dnevnu štampu, kojoj „Volksfreund“ svojimi primjetbami skoro svaki dan odmjeri ljutih šibah. Kako je rečeno, što je boljega, počelo je stajati na oprez. Dne 6. Listopada držalo je svećenstvo čakvarskoga okružja pastoralnu konferenciju, u kojoj je najprije govoreno o zloj štampi, a na to učinjen zaključak: zle novine nedržati, neplaćati, nepodupirati i nečitati. Željeti je, da i drugdje svećenstvo učini takov zaključak, pa ga se i drži. Kod namještivanja učiteljah a i samih svećenikah pazi se većinom, i to ne bez razloga, i na politički smier moli telja; po mojem sudu mogla bi se ova politična i nabožna ćud, ako i ne u svakom, a to sigurno u većini spoznati po novinah, koje drži. — Ala su to mračnjaci!

— U Stolnom Biogradu kopaju se po nalogu ugarske akademije jur od više tjedanah blizo biskupskoga dvora podrtine od Marijine bazilike, postajavše jur za sv. Stjepana.

Iz Moravske. Bratovština Cyrillo-Methodova razaslala je jur za sljedeću godinu 1863. svojim članovom koledar „Moravan“ i život sv. Angjelije. Njekadanji samostan cistercitkah kraj Tišnova kupile su duvne istoga reda iz Marienthala u Saksonskoj. Crkva toga samostana odlikuje se prekrasnimi vratima. Što njekada bijaše blagovana za ljude, to je zakupnik g. Bauer bio obrnuo na stan volovom, koje mu nedavna u Moravskoj svuda bjesneća govedska kuga posmače do jednoga. — Tamošnji župnik i poslanik u carevinskom vieću dr. Bilý izdaje životopis sv. Cyrilla i Methoda sa slikami na svezke. Zemaljski arkivar Vinko Brandl izdaje: „Kniha pro každého Moravana,“ zanimiva za svakoga Moravana i Slavjana. Tako isto Pluskal, doktor medicine u mjestu Velehradu, izdaje: „Děje na Moravě.“ Naš cienjeni pjesnik i professor bogoslovja g. Sušil odlikovan je od ruskoga cara za zasluge stečene na književnom slavjanskom polju redom sv. Anne, čemu se mi veoma radujemo.

M. Chm.

Promjene u biskupiji bosansko-djakovačkoj i sriemskoj.

Preminuše:
Mato Topalović, podarcidjakon i župnik u Gradištu,
Franjo Müller, župnik u Drenju, i
Ilija Drugoević, župnik u Sikirevcih.

Župnici su postai:
Juraj Filipović u Svilaju,
Edmund Bočkor u Dreju,
Franjo Dreher u Petrovaradinu kod sv. Roka,
Ilija Okrugić u Sarvašu,
Juraj Streit u Gradištu.

Postali su župni upravljatelji:
Janko Tombor u Erdeviku,
Pavao Müller u Sikirevcih,
Josip Blank u Drenovcih.

Postali su:
Stjepan Srkulj duhovnikom duh. mladeži u Djakovu,
Nikola Voršak professorom bogoslovja u djakovačkom sjemeništu,
Dragutin Stručić prebendarom stolne crkve,

Premješteni su duhovni pomoćnici:
Franjo Vučković iz Svilaja u Mitrovicu,
Cvjetko Činček iz Mitrovice u Drenje,
Dragutin Hager iz Piškorevacah u Beograd,
Dragutin Deninger iz Drenja u Piškorevce,
Egidij Ibivić iz Drenovacah u Djakovo,
Josip Bertozi iz Zemuna u gornji grad Osiek,
Josip Krasnik iz Gorjana u Zemun,
Ilija Topalović iz Sikirevacah u Brod,
Živko Ogjić iz Otoka u Lovas,
Janko Pinter iz Vinkovacah u Rajevoselo,
Antun Smoljanović iz Rajevasela u Vinkovce,
Juraj Kozarac iz Vinkovacah u Kopanicu.

Mladomisnici namješteni su:
Hinko Hladaček za praebendara,
Matija Babić u Nuštar za duhovnoga pomoćnika, i kao takovi
Ilija Perišić u Otok,
Ivan Vukassović u gornji grad Osiek,
Josip Mateković u Gorjan,
Vilim Korajac u Vrpolje,
Mato Tomašić u Sotin.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 49. U ČETVRTAK 4. PROSINCA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Znadu-li Svetci u nebu za nas i kako nam je na zemlji?

(Konac.)

Da Svetci u nebu za nas i naše stanje na zemlji znadu, to potvrdjuje i sv. poviest.

O angjelih božjih kaže nam, da su uviek u uzkom savezu s ljudmi. Njim pripisuje osobnô znanje i udioničtvovanje glede čovjeka i kraljestva božjega na zemlji. Oni se brine i trude za dobro ljudih. (Act. 12, 7; Gen. 48, 16; Ps. 40, 4.) Oni znadu za obraćenje grieśnikah i učestvuju u njem; (Luc. 15, 7.) nisu bezbrižni, ako se njihovoj obrambi povjereni preziru i smućuju. (Mat. 18, 10.) Dočim indi angjeli božji za nas i naše stanje tako točno znadu, a učestnici su našega udesa, to mora isto i kod blaženih, preobraženih duhovah, naše savršene braće biti, koji su uslied svoje naravi i položaja sasvim u red angjelah uvršćeni.

Sv. pismo potvrdjuje to točno. Polag II. knj. Makabejacah 12, 14. znao je već k otcem odišli sv. prorok Jeremija za boje božjega puka i ciele sv. varoši.

Isto tako znali su Mozes i Ilija za mesijansko kraljestvo Isukrstovo na zemlji, ukazali se u stvarih mesijanske naredbe na Taboru i govorili sa Spasiteljem o njegovom budućem trpljenju. Nadalje može ovdje za dokaz služiti i prispodoba o bogatom razsipniku kod Luk. 16. Ondje nam pripovieda Spasitelj, kako je nesretni bogati razmetnik u svojoj paklenoj muci oči podignuo i siromašnoga Lazara u krilu Arahama vidio. Nismo prisiljeni ovdje uzeti kakovo osobno očitovanje i nečini se pismu sila, ako se ovo gledanje kao neposredno uzme. Možebiti sastoji najveća muka prokletih u tom, što točno znaju za blaženstvo, ili ga neprestano vide, za koje su bili odredjeni i koje su vlastitom krivnjom izgubili. Bogati raspikuća nije na svoju na zemlji ostavljenu braću zaboravio, nego moli za nju i rad bi ju od nesreće pakla sačuvao, ali mu molba nebude uslišana.

Ako indi prokleti razsipnik za Lazara i za svoju braću zna, premda je od prvoga velikom provalom, od posljednje po grobu razstavljen bio, i za ovu još moli i brini se, koliko više moraju oni, koji su kod Isukrsta, savršeno znati za stanje, težkoće, borbe i prošnje vojujuće crkve i pojedinih njenih članovah te se za nje zauzimati. Jer po Isukrstu i po njegovom djelu odkupljenja nebo je sa zemljom uzkim savezom spojeno. On je onaj razstavni zid, koj je po griehu s ove i one strane podignut bio, srušio, te ono prijateljno i slobodno občenje opet povratio, koje je u Jakobovoj ljestvi predslikano. On je došao na ovaj sviet, da utemelji novo carstvo ljubavi i milosti. Njegova zadaća bijaše s jedne strane ljude s Bogom pomiriti, a s druge opet popraviti onaj vez ljubavi i mira, kojim bi ljudi medjusobno skopčani imali biti, a koj je po griehu razkinut. Zato je naredio veliku občinu, i svojski joj preporučio zapovied ljubavi, jasno ju raztumačio i na srdce položio. Kako god je ljubav jača od smrti i preteže se preko groba, tako nemore smrt niti u ovoj zajednici ljubavi nikakovu smetnju prouzročiti, jerbo se proteže u kraljestvo vjekovitosti. Svi, koji u Isukrsta vjeruju i u njegovoj ljubavi žive, pripadaju ovoj občini, ili oni ovdje još na zemlji borili se i trpili, ili u slavi nebeskoj veselili se. Ovo občinstvo jest ono ustrojno člankovito cielo, koje Pavao tielom Isukrstovim zove. Kako se god pojedini članci kojega organičkoga živoga tiela ka glavi i drugim udom odnose, tako se pojedini vjernici odnose k Isukrstu i drugim sukršćanom. I kako pojedini kotrizi jednoga tiela kod svoga ráda uzajamno se podpomažu, tako to postoji i kod zajedinstva svetih. Kako bi pako preobraženi članovi u nebu

mogli nas u našem poslu, u naših borbah podpomagati, kad za nas i naše stanje nebi znali? Kakovo bi bilo to občinstvo preobraženih s nami borećom se braćom na zemlji, kad oni od nas i naše sudbe, od evangjelja i njegova razploda, od crkve i njezinih borbah, od boli i veselja nebi znali i kao odsječeni bili od nas? To nemože biti. Za nas zna i pomaže nam Isukrst, a s njim Svetci. Kao što se glava od svoga tiela nemože u istini razstaviti, tako se i u mišljenju ovdje nesmie od njega razstaviti, osobito kod posalah, koji pripadaju cielomu tielu. Zato imamo neprestano misliti, da ciela slavodobitna crkva, Isukrst sa Svetci, znaju za nas i učestvuju na naših trudovih i borbah. Kao što Isukrstova preobražena glava uviek gleda na svoje kraljestvo, na svoje djelo, za njega se brini i svojim ga duhom upravlja, tako i njegovi preobraženi članovi zauzimaju se za napredak njegova kraljestva na zemlji, i moraju zato za njegovo stanje znati. Dà bi-li samo moguće bilo, bi-li se s pojmom Boga i njegovog upravljanja svieta složiti moglo, da n. p. sv. Petar, Pavao, Bonifac na onom svietu žive u stanju, u kom o sjetvi, koju su tolikim požrtvovanjem i svojom krvju orosili, baš ništa neznadu? Ne, to nemože biti. Kao što su Svetci ovdje na zemlji sve težkoće i suprotivšćine dielili s Isukrstom, tako oni sada u nebu učestnici su njegove ciele slave. Razlika slave Isukrstove kao božanskoga sina od slave Svetacah može samo u kakvoći (drugoj vrsti) a ne u kolikoći (velikoći) sastojati.

Kako su umrli s Isusom, tako žive sada s njim, i kako su ovdje na zemlji stradali, tako sada gospoduju s njim. (II. Tim. 2, 11. 12.) Oni su bili na zemlji s njim najužje združeni i dielili s njim nevolje i veselje, isto tako su u nebu najsavršenije s njim sjedinjeni i žive s njim u občenitom družtvu veselja. Po svjedočanstvu sv. pisma (Act. Apost. 20, 4.) i crkve udioničtvuju u njegovom gospodstvu, moći i slavi. Kraljujuće s Isukrstom zove ih sabor tridentinski u 25. sjednici. U 1. listu na Kor. 6, 2. 3. uči nas Pavao, da su dionici na Isukrstovom sudu, i da će jednoč suditi svietu i angjelom. Svetci su indi dionici vlastitostih Boga-čovjeka, dakle su učestnici i njegova sveznanstva. Njihovo združenje s Isukrstom može se prispodobiti združenju čovječanske naravi s božanskom u osobi Boga-čovjeka, samo s tom razlikom, da ovo hypostatičko združenje u Boga-čovjeka naravno je i bitno, združenje pako preobraženih s njim jest ćudoredno. U hypostatičkom združenju udioničtvuje čovječanska sviest u božanskom sveznanju, a nije kao takova sveznajuća; spodobno samo u manjem stupnju mogu preobraženici udioničtvovati u sveznanstvu Boga-čovjeka.

Svakako pako katolička crkva i svako pobožno vjerno srdce drži za nedvojbeno, da Svetci za nas znaju i čuju naše prošnje. Izkustvo svjedoči, da, kad pobožnim i zaufanim srdcem k njim naše molitve šaljemo, saslušani budemo. Zato nam crkva svojim primjerom prednjači, zaziva Svetce često za njihov zagovor, poziva i nas po svetkovinah i kod različnih sgodah k tomu, a trsi se razveselit nam srdce utješljivim i nadobudnim občinstvom, u kojem živimo sa Svetci, velikim udioničtvom, kojim prate naša stradanja i veselja, i velikom moći, koju svojom molitvom kod Boga imadu.

Rok Vučevac.

Besjeda na korist iztočnih crkvah.

(Proslovio biskup orleanski Dupanloup u rimskoj crkvi sv. Andrije della Valle dne 3. Lipnja 1862.)

(Dalje.)

Evo mi smo u svetom gradu, u gradu vjekovitom, u Rimu, miloj i občenitoj domovini svih kršćanskih srdacah. A tko toga nećuti, tko nepovieda, tko nevidi u ovom uzhitu srdacah i ustah? Ovdje se svaki ćuti zadovoljna, sretna, tako namještena, kako u svojoj domovini, u svom stanu, u svojoj obitelji.

Nahodimo se medju glasovitimi uspomenami, preuzvišenimi misli i stvari najvećimi; medju grobovi junakah i grobovi mučenikah, na tlu predosudjenom, gdje su slavne razvaline, gdje je prah svet.

A u koje se vrieme mi ovdje nahodimo? Valja da i to kažem: u vrieme pogibeljno ni malo se nebojeći. Mi smo ovdje, (a tko taj osobiti slučaj nebi zapazio?) mi smo ovdje kano Apoštoli u večeralištu, izmedju Spasova i Duhovah, moleći, ufajući se, ničega se nebojeći.

Ima tkogod, ja to znam, koj se boji radi nas, i svoja nam uznemirenja pokazuje, a možda je i rekao, rugajući se polazku našemu — kamo idete vi? tà već vam neima Boga, nestalo vam ga je. U b i e s t D e u s i l l o r u m.

Tako se židovi podrugivahu onda, kada se učenici s Petrom i Marijom u večeralištu zatvoriše, istinito znajući, da su udarili pečat na grob Isukrstov. Pa isti oni dan njihovih podrugivanjah, još su se od jutra nebesa iz nenada tresla, čuo se žamor neznani. Duh sveti, Duh istine, ljubavi i jakosti sa svojim plamenom snidje u srdca.

Pokazivaše svoju prisutnost udarci, koje sviet i sada osieća; te ako je sve neodoljivoj sili rieči apoštolske ustupilo, ako je zakon ljubavi i milosti po zemlji razglašen, ako vam ja besjedim, ako ste vi ovdje nakon osamnaest vjekovah, ako su

vam srdca svetim ognjem puna, — sve se to ima pripisati krieposti neumrloga onoga dana.

Nuderte vi, koji mislite, da je crkva na svom zapadu, pogledajte i razmotrite ovi plamen života na njezinih očiuh, a na licu joj sveudiljnu mladost, pak nam recite, nije-li sve to izišlo živo i neumrlo iz božanstvene i vazda nepredobitne kriepost Onoga, koj je sišao nad apoštole isto jutro onoga dana, kad tisuća glasovah vikaše oko vaših otacah: Ubi est Deus illorum? A gdje im je Bog?

Pa eto, to je ono, što mi učinismo. Mi smo ove godine došli ovamo s tim pouzdanjem na ovu veliku godovinu, koja će se proslaviti kanonizacijom naših mučenikah: uspomena slavna, koja nas spominje, da se kriepost Duhovah sve do nas pruža. Okrutna Japanska i svi silnici mogu zadavat udarce: no apoštoli evangjeosku krv u žilah imaju, koja neište, van da za Isukrsta bude prolievana; a crkva nemože uzmanjkati u velikom svom poslanstvu od božanstvenoga njezina ustanovitelja odredjenom, da za vazda amo doli nebude svjedok i jamac istine i pravde.

Kadšto u vrieme, neću reći propasti ili bezufanja, nego tuge i čemernosti, njekoje i najhrabrenije duše klonu u zlih danih radi prividnoga zapušćenja Božjega, a čuje se: oh kako Bog izkušava svoju crkvu! A meni se nudi da rečem: o kako to on nju tješi! kako uzdržava! kako slavi! kako-li mu je milo, kao u njekoj šali božanstvene svoje providnosti činiti, da tečajem zemaljskoga njezina hodočašća za punoljetnimi izkustvi nastupe nečekane i slavodobitne pomoći! Sadašnja kušnja nalikuje jutrenoj magli, koja većput sgustivši se preplaši strašiva putnika. Ali hrabrenik putujući dalje u skoro opazi, da se vlažni i studeni dim razilazi, a s visine neba sjaje sunce.

Kršćani, kršćani malovjerci, česa se vi bojite? Quid timidi estis? Bog se je zaklonio za oblak, počekajte malo, ukazat će se, i vidit ćete ga u njegovoj jakosti i slavi.

Ja vas motrim, brojim, razumiem vapaj dušah vaših, niti se nemogu uzdržati, da sam sebi nerečem: ovdje je njeko tajno i mogućno djelovanje Isukrstovo; to se ukazuje kao zora, kao njeki daleki miris slavodobića. Dà, to mi se čini da je predvečerje slavodobića, ako ne ista pobjeda. To je predvečerje onakove pobjede, o kojoj veli sv. Pavao „pobjeda, koja svietom zavlada, to je vjera naša“ — haec est victoria, quae vincit mundum, fides nostra!

Iskreno pitam, i one iste, koji po nesreći nisu dionici naše vjere i naših ufanjah, ima-li na svietu igdje grad, igdje narod, igdje kralj, ikakva vlast vladarska, koja je, izza sgoljne želje srdca, izražene riečmi sasma obzirnimi, najopreznijimi, najnježnijimi, ikada vidjela, da se mahom cieli sviet pokrene i da od svih krajevah svoje vlasti dolaze odaslanici svih pukovah, za da joj kod noguh polože svoju razdraženost i ljubav? Ne, ne ja nevriedjam nijedne zemaljske vlasti, što velim, da je nijedne neima, koja bi sav sviet tako na noge dignuti mogla. Opet velim: ima u tom jasni znak prisutnosti Božje u crkvi i slutnja sigurne pobjede u dan od providnosti odredjeni.

A kad mi nebi imali inih visokih mislih za okriepiti duše svoje: to bi sama ova, kojom se bavimo, dosta bila, za ulit nam iskru poufanja.

Ja vam izpoviedam, da mi je drago, kad sam u Rimu, potražiti naše početke, rado sidjem pod zemlju za pohoditi neumrle katakombe od naših mučenikah posvećene; naći ondje uspomene i svete kosti za Isukrsta pomrlih. A medju timi božanskimi dubinami, koje mi je milo pogledati, ima jedna, koju ja izmedju svih ostalih volim posjetiti. Besjedim vam o tamnicah mamertinskih. Ja doisto kad hoću da se bolje uslobodim, idem onamo. Unidjem u najkrajne zakutke, te odbaciv taštoslavne uspomene Jugurte, urotnike Katilinine, i ostale, koje ovo mjesto napominje, nadjem ovdje Petra i Pavla. Što ćućahu u srdcu ona dva velika apoštola ondje lanci speta, sama njih dvojica u onom otrovnom vrtlogu? Tko amo dodje, za njega neima više svjetla, neima sunca, neima života. . . . Te ih odanle obodvojicu izvedu, oni mûkom idu, jednoga odvedu k vrtom Neronovim, a drugoga inoputice . . . gdje mu glavu odsieku kao gradjaninu rimskomu. A prvoga bezprimjerna zapade čast, izključivo poglavici apoštolskomu pričuvana, da bude propet, kao i meštar mu, no glavom ničice. . . .

Pun puncat ove uspomene izidjem iz onih tminah. Najdem dan, a nogom stanem na kampidol (Capitolium). Tu još zamieram onaj nepomični kuk od pjesnika proslavljeni — Capitoli immobile saxum; al na mjestu Jove kapitolinskoga, koga ondje Petar i Pavao vidiše, ja sad motrim križ njihova meštra. On kraljuje, on pobjedjuje, on je ondje, a oni su umrli! . . . Još hodam po Rimu, nuz svu navalu ljudstva u mojoj pameti pustu, i nalazim ta dva muža Petra i Pavla, jednoga na stupu Trajanovu s ključi kraljestva nebeskoga u ruci, drugoga na stupu Antoninovu, oružana mačem rieči, koja predobi sviet . . . pa su oni umrli! Idem dalje, ulazim u vrte Neronove, gdje se taj nevoljnik služio kršćani kao gorućim plamenom za prosvjetljivat noćne svoje grdobe — in nocturni luminis usum — te i ondje na obelisku od žulje, štono još stoji na preprostranom trgu — čitam: „Christus

vincit, Christus regnat, Christus imperat," pa su oni umrli! . . . Idem dalje: prolazim medju crkvami, medju svetimi slikami, medju pridvorji, te unidjem u ovu basiliku, ovo čudo svieta; unidjem u ovu svjetlost, u ovi sjaj, u ovu prostoriju, u ovo sunčanje svekolike slave. Izza nebeskoga otca na svodu odsjevajućega izmedju serafinah i angjelah, izmedju ogromnih slikah prorokah, evangjelistah, naučiteljah, redovničkih ustanoviteljah i inih, koji se na zemlji kriepostmi odlikovahu, čitam najposlie zlatnimi pismeni urezane ove nezaboravne rieči: Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non praevalebunt adversus eam.

I sbilja, prolazeći kroz te ogromne opreke, s čudom motreći ove spomenike i ove pobjede i sam sebi govorim: „ima ljudih, koji bi htjeli ovdje stolovati, koji bi htjeli onamo odsjesti posred onih blistavilah i onih veličinah . . . ." ama . . . to nije moguće! ama nepobjediva narav stvarih viekom će se tomu opirati! Poviest bo se neponavlja! neponavlja se narod čovječanski! . . . ma tad bi valjalo do zemlje srušiti sav Rim, te ga po vašoj ćudi prenačiniti. . .

Ostanite dakle na svojem mjestu, te za poštenje Italije i svieta ostavite na svom neumrlu Isukrstovu stečevinu.

Istina je dakle, valja i to nadodati: mi tako iz daleka pošavši po providjenju Božjem došli smo k veličanstvenosti, k sjaju, k ovom zakonitom blistavilu grimiznice rimske: no znajte dobro, mi se nezaboravljamo s našega postanka, pa bile kakve mu drago prividnosti, nepovjerujte, da hlepimo za tim grimizom: on pokriva duboke krieposti i prosvjetu za osamnaest viekovah nikada nesmanjkavše u srdcu papah, i mi svi ponavljamo sa sv. Pavlom, a nitko bolje neponavlja od Onoga, za koga je vaša hrabrena ljubav, braćo moja, danas najveće blago. Dà, naš počitani otac papa u svom uzvišenom siromaštvu ponavlja, i mi svi s njim i s velikim apoštolom: Scio et abundare, scio et humiliari: znam obilovati, a znam i ponižen biti; i budući da su ovi dani došli, hljeb, što mi ga moji sinovi poklanjaju, drag je srdcu momu.

Kad se Bogu dopadne poslati mir i slavu crkvi svojoj, crkva ih se, gospodo moja, zna uživati, ne za se, nego za vas. Za se ona nikada nezaboravlja Betlehema i Kalvarije, tamnicah mamertinskih i katakombah: spremna opet u nje sići, ako bi to Bog hotio, osvjedočena, da bi njekada izašla s onim ognjem svete kršćanske kriepostí, bez koga bi sav sviet propao u one tmine, u onu dovječnu noć, koja, kako pjeva vaš veliki pjesnik, opakim viekom vazda prieti:

Impiaque aeternam timuerunt saecula noctem!

Nu gospodo! ovdje mi pada na pamet jedna misao, jedna prispodoba. Evo sada, čim me slušate, imadu dva grada na svietu, u kojih se svi jezici govore, i u kojih su se svi puci po svojih poslanicih sastali: London i Rim. London, u koj su se strčali svi glavničari i svi mudraci zemlje na veliku izložbu čudovištah čovječje obrtnosti. Rim, u koj su svrvili od svih stranah kršćanskoga svieta biskupi za poniziti se oko obćega otca svih pravovjernikah.

Ja namišljam (što po sreći nije moguće), da bi u zao čas sve, što je u Londonu, u nedosežno i nenadano bezdno propalo. Taj zlokobni dogodjaj vriedio bi doista svih nas grozne suze; nu opet bi se ta šteta mogla izpraviti, jer napokon takovih se dogadjajah i do sada vidjelo na svietu. Tomu je svjedok i Rim isti, u kom smo, i čijimi obrtninami, umjetninami i bogatstvom starinski sviet uviek se ponosaše. Ali Bog poslà jednom vihar, te svih čudesah staroga svieta nestade; a pape su (koje divljaci 19. vieka nazivaju — barbare) bili oni, koji su izkapali ostanke izpod ruševine, pod kojom ležahu pokopani. Oni izpod razorinah palače Neronove dobaviše Apolla, lažnu božurinu, ali od prekrasna mramora, te ga u svoju palaču staviše. Oni oko sebe sakupiše Rafaele, Michael-Angjele i Bramante — a još skupljaju Overbecke i Teneranie; ali silovanja mnogih vjekovah, starinskoga svieta obrte uzkrisujućih, nemogahu se s njimi takmiti. To je dakle velik bio oni sviet, ali ga je ipak nestalo. Ako se vi tako ponosite tim, što vašim izumom nazivate, gospodo, razmislite, poslušajte takodjer iz daleka izvanredni potres te razvale; vrnite pozor zabunjena vašega duha na taj stari sviet, silovit, prometan, vješt, jednak pa možda i naš u mnogih stvarih nadilazeći, u svih proizvodih ljudskih i zemaljskih — a sada satrt, zaboravljen i pod razorom razasut!

Što je učinilo čovječanstvo? Opet je započelo, te ga nakon 19. vjekovah opet vidimo, kako izlaže svoje obrtnine, svoje slike, svoje izume, svoje radnje. A ni vi, ni ja, gospodo moja, zla neželimo sadašnjoj obrtnosti. Ona je kći radnje, a radnja je časti vriedna, u njoj bo čovjek u sried svoga pokaranja nalazi svoju plemenitost. Tko bo je počinio čudesa sadanje obrtnosti? Slobodna radnja poštenoga i razumnoga poslenika. Tko je slobodnom učinio radnju? tko-li poštena poslenika? Kršćanstvo. Što bi bez njega bila obrtnost? što-li bi odaljena od njega postala?

Obrtnost i nehotimice privija se kao vjerna robkinja, te služi namjenam Božjim. Ona nas je

dovle dovela; a ja zahvaljujem obćilom put poslanikom evangjeoskim pospjesivšim.... Tim dakle ljudem sastalim se daleko od nas, preko daljine, u sried blistalah, opojenosti, bogatstva, uspjehah, povikujem: Spomenite se ljudi Boga!

Po tom se obraćam k Rimu.

U Rimu se misli na Boga. Nikakova bogatstva, nikakove zablude: jedan siromašan svećenik obkoljen od siromašnih svećenikah; prividna slabost, bojazni i pozdravi s molitvom pomiešani: tri sta staracah oko jednoga takodjer starca, obćega im otca, koj može im reći kao i poglavar apoštolski: seniores obsecro, consenior ego, et testis Christi passionum.

Predstavite si sada časom, da bi nestalo sa svieta ovih tri sta staracah. Mjesto da satarete deset tisućah glavničarah, koji su u Londonu, i sve što oni mogu, i mjesto da utrnete deset tisućah učenjakah i sve što oni znadu: ulamanite ovo ovdje tri sta staracah, i što oni zastupaju i prikažuju: vjeru, kriepost, Isukrsta, presv. tielo Gospodnje, evangjelje, križ! Dà, predstavite si za čas, da tih stvarih nestane sa zemlje; kako bi ih opet ikada sviet zadobio? pod kakovimi bi se razvalinami tražile? Eh! mi nismo glavničari, umjetnici, obrtnici; mi nismo k ljudem poslani, da gradimo strojeve; mi smo poslani na sviet, da spasimo duše, a duše nas trebaju, bez nas bo bi, u sried bogatstva, pomrle; pa ako nas vi suzbijate, znajte dobro, da nastojite pogubiti duše.... Ako-li pak još ludju nego-li svetogrdnu ruku pružite na temeljni kamen sve nas uzdržavajući, pokušav izvalit ga, da svu sgradu s njim razvalite: eh! pobojte se vašega slavodobića, vi bo isti ostat ćete satryeni pod razvalinami nazidanih gomilah!

Ali neka je dosta, što je rečeno: tko smo mi, što predstavljamo, koji-li je uzrok našega izvanrednoga sastanka oko stolice otca svih pravovjernikah i pastira pastirah. Razgledajmo sada, što je napose crkva iztočna, što-li od nas i od vas ona prosi u ovoj svetačnoj sgodi.

(Dalje će sliediti.)

Besjeda

na slavnu uspomenu književnih zaslugah pokojnoga kneza-biskupa lavantinskoga **Antuna Martina Slomšeka.**

(Rečena od g. Franje Kosara, duhovnoga otca u mariborskom sjemeništu, u skupštini mariborske čitaonice 26. Listopada 1862.)

S veseljem sam uviek stupio u Vašu družbu, štovana gospodo! a Vaši domorodni razgovori i Vaše pjesmice mile su bile i sladkim odmorom poslie truda mojemu srdcu; ali danas približavajuć se dvorani obuzeše mi srdce čuvstva, kojih britkost neda se opisati, i koja mi, stojeć sada na besjedištu i pregledavajuć Vaš sbor, zadušuju rieč u grlu. Doduše Vas se je sabrala množina, koliko nikada prije, a meni se vendar čini, a po gotovu rekao bih i Vam, da je dvorana prazna i u njoj tišina i tuga mrtvačka. Gledam, te gledam; ali nevidim medju Vami jednoga, kojega smo do sada na svaku besjedu s razigranim srdcem dočekivali, čijoj smo se nazočnosti djetinski veselili, čije smo besjede kano zlatno zrnje u srdce sadili i na čijem smo se rodoljublju kano na žaru podnevnoga sunca prijazno ogrievali. Toga jednoga nevidimo, ter čini nam se, kao da je čitaonica naša postala udovicom samicom. Tko je taj muž, štovana gospodo! kojega je rieč imala toliku moć na naša srdca? — tko je taj muž, kojega gubitak tako težko žali naša čitaonica? — tko je taj muž, kojega je ime tako daleko slovilo, da se žalostni glasi podravskih brdah odjekuju od jadranskih planinah, i da se žaobi Pohorja odazivlje jeka snježnikah triglavskih? Taj muž je preslavni Antun Martin Slomšek, sada u Bogu počivajući knez i vladika lavantinski, misnik po srdcu Božjem, pisac slovenski najglasovitiji, rodoljub najiskreniji, član, dobročinitelj i osobiti podpornik naše čitaonice, zviezda najsvjetlija na obzoru slovenskom, koja preko 30 godinah svietlijaše nad Slovenci, spavajuće budeć, probudjene dizajuć, ustale napućujuć, napućene vodeć, vodjene ravnajuć, hladne ogrievajuć i ogrijane oduševljujuć. Jao! ta žarka zviezda ugasnula je, za rana je utrnula i utonula u tamnu gomilu preranoga groba! Ali ne tako, dragi moji! ta zviezda nije ne ugasnula, ta zviezda nije utrnula, ta zviezda nije utonula: nego ju je otac svjetla — kako se ufamo — uzeo s obzora zemaljskoga ter ju stavio na svod nebeski, da još prijatnije svietli u družbi njegovih izbranikah po rieči sv. pisma: „Qui erudiunt multos ad justitiam, fulgebunt sicut stellae in perpetuas aeternitates.“ Koji množinu podučavaju u pravednosti, svietliti će se kano zviezde po sve vieke viekah. Ove rieči ublažuju ranu našega srdca, jer nam vele ufati se veselo, da se je naš ljubljeni knez i vladika preselio u bolju domovinu, ter da mu je dano odpočinuti od truda i posla, kamo za njim nemože nazlob, mržnja i progonstvo, gdje neima nikakove razlike medju narodi, nego gdje vlada vječna pravica, te svi narodi govore jedan jezik, i taj je jezik ljubavi. Mi Slovenci imamo kod Boga jednoga novoga i mogućnoga zagovornika, što da će nam biti, obećao nam je u oporuci, ako kod Boga nadje milost.

Vendar nebi bilo ni pravo ni liepo, kad bi čitaonica hotjela oprostiti se s njegovim grobom prije, nego nanj stavi spomenik dužne zahvalnosti, a ravno da tu dužnost ovršimo, sabrali smo se tako obilno danas ovdje, a meni je dan preliepi nalog, da pokojnomu vladici na slavnu uspomenu reknem govor. Hvala Vam, cienjena gospodo odbornici! na toj časti, da ste mene današnjoj skupštini izabrali za govornika. Jer, premda sam osvje-

dočen, da bi svaki od Vas taj nalog podpunije ovršio, nego ja to mogu, vendar mi se vidi, da ste pravoga izabrali. Ako naime rad i dopuštam, da ste Vi pokojnoga vladiku bolje ljubili nego ja — jer tko bi bio i mogao srdce tako dobro za dosta ljubiti i poštovati? — ipak u jednom nemogu ni jednomu od Vas prepustiti prednost, naime u tom: da bi tko od Vas pokojnomu vladici veću zahvalnost bio dužan od mene, koj sam redom sve godine svoga duhovničtva u dane žalosti i veselja primao liepe dokaze njegove otčinske dobrote. I baš zato tješi i veseli me Vaš poziv, jer mi se zajedno daje prilika, da položim malen darak osobne zahvalnosti na grob svojega otca, medju prvimi bo, koje je njegova biskupska ruka posvetila, bio sam i ja.

Neću da govorim o njegovih zaslugah crkvenih, nje smo slušali slaviti stojeći suznima očima okolo mrtvačkoga njegova odra; neću da govorim o njegovih visokih kriepostih kršćanskih; nje na tanko opisati obećale su „Drobtinice" buduće godine; nego znajući želju i nalog naše čitaonice govoriti ću o njegovih neprocjenljivih zaslugah za slovensko slovstvo.

Rodjen je bio Antun Martin na prijaznom brdu ponkovske župe, imenom Slom, od kuda mu je takodjer pridjevak. Roditelji bijahu mu pobožni a i premogući seljani, otac mu zajedno bijaše kožar, sbog šta bi on sam često rekao, da ga je mati na slami povijala. Mati ga je dojila ne samo mliekom materinjim, nego još mliekom najnježnijega rodoljubja, ter iz njezinih preblagih pjesmicah i milih pripoviedkah začela su se prva čuvstva ljubavi za narod i neumorne skrbi za sve, što spada u njegov život. Zato je on tako često i oduševljeno pripoviedao o svojoj materi ter o njezinih pjesmah i pripoviestih. Jer je pokojnik bio bistra glava, odlučiše ga za školu, ter sbilja i poslaše u Celje. Više putah je pripoviedao, da mu je s početka muka bila učiti njemački jezik, ali je on svojim oštrim umom sve svladao, a po svih školah bio medju prvimi. Vi morda još neznate, tko je prvi u mladom djaku uzpirio iskru rodoljubja. Bijaše to, kako sám po više putah reče sa hvalom, gimnazijalni učitelj Župančić, muž skroz pošten, pravedan i pobožan, u istinu zauzet za dostojnu kršćansku obuku i gojitbu mladeži, koj već tada, kada se još nije probudila bila u europejskih narodih narodna samosviest i idea narodnosti, bistrim svojim okom previdi, da svakomu izobraženu čovjeku treba uzgoja i naobraženja polag narodne ćudi i jezika. Zato je on djakom za zadaće domaće davao razne sastavke u slovenskom jeziku. Prvi zadatak iz pera Antuna Martina napisan slovenskim jezikom tako mu izvrstno izpade, da je od učitelja u školi dobio javnu pohvalu. Drugi put pred god njekoga učitelja Župančić kano učitelj humanističkih znanostih odabra tri učenika, da jedan u grčkom, drugi u latinskom, treći u njemačkom jeziku sastavi za učiteljev imendan pjesmu. Težko zaboli srdce pokojnoga kneza, što on nedobi otoga častnoga naloga. Pak šta će učiniti? Jedan put steče pohvalu slovenštinom, pak ni pet ni šest, složi on za taj god slovensku pjesmu. Kad ona tri dorekoše svoje pjesme pred učiteljem, zamoli on, da i njemu bude dozvoljeno govoriti. Sve se začudi, kako njemu gladko, krepko i miloglasno teče slovenska besjeda, a učitelj Župančić s veseljem primieti: Vidi mi se, da ima dara te može u slovenskom jeziku s vremenom više toga napraviti, neka se samo osobitom marljivošću prihvati slovenštine. Toliko riečih bijaše zadosta, da se u mladom nadobudnom djaku probudi narodna sviest, i zadahne ga ljubavju prama slovenskoj knjizi za cieli život. Mi se pako od tuda učimo, koliko učitelj može učiniti od učenikah, koj si kod njih umie pribaviti ljubav i ugled, koj je pravedan te na sve strane stalan u svom osvjedočenju; nepovadja se za prolaznimi promjenami vremena i ljudih, koje vjetar dopuše i odpuše, nego koj čvrstim korakom stupa napried onom stazom, za koju znade, da je pred Bogom jedino pravedna, te vodi k dobru sebi izručene mladeži. Daj nam Bog mnogo takovih učiteljskih značajah!

Od to doba poče naš Antun Martin marljivo prebirati slovenske knjige te vješbati se u slovenštini pišuć razne sastavke, u čem se je za malo godinah tako uvješbao, da je stupiv u celovačko sjemenište sve druge bogoslove u slovenštini daleko pretekao, pače da je on na prošnju tadanjega sjemeništnoga ravnatelja počeo razlagati bogoslovom slovensku slovnicu. Tim je bila utemeljena u celovačkom sjemeništu stolica slovenskoga jezika, koja još i dan danas stoji, a Antun Martin Slomšek kao bogoslov bijaše na njoj prvi učitelj. *) Budući ujedno čuvarom sjemeništne knjižnice, imadijaše liepu priliku, da se upozna s crkvenimi naučitelji. Govornička ljepota u njihovih knjigah zanese silno mladoga slovenskoga učitelja i sama nadarena od Boga bogato vrlinom za govornika. Mnogu uru probavi on u knjižnici vadeć iz raznih crkvenih naučiteljah prepiske, koje je poslie u slovenskoj učioni davao učenikom za prevod u slovenski jezik, a izradjene od njih sam popravljao te jim redom nalagao to ustmeno krasoslovíti tako, da je učiona slovenskoga jezika postala zajedno učionom slovenskoga crkvenoga govorničtva, a opet Antun Martin Slomšek kano bogoslov i tomu prvi učitelj. Odtud se vidi, da je pokojni vladika jur kano bogoslovac naličio više zrelu mužu nego mladiću. Živio je, kako njegovi vršnjaci tvrde, samo za bogoslovne znanosti i slovensku knjigu, a za ništa svjetskoga nije mario, pak se nije ni čuditi, što se je polag njegova takova pona-

*) Medju književnom zaostavštinom našli smo govor, kojim on započe slovensku učionu sa svojimi suučenici. Napis mu je: „Eingangsrede zum slovenischen Verein." Pisan je oduševljenošću, kako može biti samo za mladih godinah. Uvod svršuje se ovimi riečmi: „O könnte ich heute das Feuer der Begeisterung für die Sprache Slovenia's durch mein brüderliches Wort in euch anfachen, und es während der flüchtigen Tage dieses Jahres hier in eurer Mitte in hellen Flammen unterhalten. . . ."

tanja medju vršnjaci mu proročanski govorilo, da bi bistru glavu toga vrloga bogoslova mogla danas sutra pokrivati biskupska kapa.

(Dalje će sliediti.)

Iz pastirske poslanice biskupa Dupanloupa.

Biskup Dupanloup pridao je poslanici izdanoj poslije povratka iz Rima kano dodatak svoj sud ob onom podhvatu Garibaldovu, kadno je bio namislio udariti na Rim. Uzam na um dogadjaje u Italiji, neće biti s gorega čuti, što o tom misli taj glasoviti biskup. Evo od rieči do rieči toga dodatka:

Ja nemogu promjeriti do kraja tu osnovu, što-li je sakrita u njoj; ali da ima osnova, to je sigurno. Tražim, pitam za pravu jezgru ote spletke. Je-li to lagum prevrata, koj kad se razprsne i Piemont će dignuti u zrak? More biti da jest. Toga se je i bojalo; na svaki način, makar taj kobni čas još nije došao, doći će ipak. Tu nije druge, ovo kraljestvo, manje vratoloman, ali Bog sam zna kolikom sukrivnjom suzakletnik prevrata, biti će odanj progutnuto.

Ima-li medju stanovnici domovine Macchiavellijeve mudrija i dublje proračunana osnova za stvaranje spletakah i tegobah za svoju korist, po kojoj misle Francezku ili prevariti ili poplašiti?

Komu da se nenametne ova briga? Tko je zaboravio varku Piemonta od god. 1860? Tko nezna, da je u potaji bio dogovor, što su kašnje na javi kano kakovi glumci tobože kudili? Neimamo-li razloga sumnjati, da bi sada kano i tada za lakrdijom tobožnje kudnje moglo sliediti pobratimstvo i ratni savez, te zajedničko uživanje stečevinah?

Drugi opet zahtievaju sada od cara s vikom, da čisti Rim od naše vojske.

Ja od svoje strane nebi mogao opisati grozu, što me na ove viesti spopada, i mržnju na organe, koji ovakove viesti šire. Kako to? Vi, što ste da ste, zar to držite do Francezke, da bi se ona dala izmed škripca i kukavničkoga straha natjerati u tjesnac? oli da bude prevarena po ludosti svojoj oli sukrivac sbog strašivosti!

Biti loptom ili krivcem, to ste si vi uglavili da je po Francezku najbolje! Mislite zar, da poštenje u ovoj zemlji više nevaže? Vi buncate o njekakovu novu Cialdiniu, sanjate o novom Castel-Fidardu pred našima očima! Vi hoćete, da se naši barjaci pognu pred bodeži, da se naša vojska s vojvodami protisne van kroz jedna vrata, kad bi Garibaldi sa svojom četom provalio na druga unutar! Pak to sve u isti čas, kada se on nam grozi, kada on našim vojakom bezobrazno podvikuje, neka mu se ukljanjaju s puta; jer što drugo može i značiti njegova divlja vika, van bieg ili smrt! U taj isti čas dakle vičete vi, koji ste Francezi, vladaru vladajućemu u Francezkoj: „Sporazumi se ili bježi. Predaj papu Piemontu, a Rim Garibaldu!“ Dakle se Vam u mahnitom snu vidi slika Francezke, kako ona pred očima Boga i ljudih štiteću desnicu nad glavom obćenite crkve drži, manje uzvišena, nego da ju vidite na nizkom i podlom položaju, gdje drži pognut barjak na domaku pobjedjenika od godine 1849., koj onda bijaše naš neprijatelj i biti će uviek. U istinu, vi u žilah neimate više ni jedne kàpi ni kršćanske ni francezke krvi. Mi — mi razumjemo bolje, što će reći dostojanstvo velikoga katoličkoga naroda, kakov je naš. Mi nevjerujemo, da je velika od djedovah nasliedjena misija Francezke vladi ove zemlje nepodnosljivim trhom, ter da ona traži načine, kako bi taj trh mogla sbaciti s ramena; jer ona valja da se neće dati od lažnoga pletiva zamamiti, niti od prietnjah preplašiti. Hajde, prosto bilo vam na znak od vašega odbora dići polag dogovora bunu, ali — to vam možemo reći — Francezka u takovoj predstavi nemože primiti nikakovu zadaću, ona nemože niti od straha, niti s kakova drugoga razloga niti na nikakov način biti vašim saveznikom.

Što ne, to bi sbilja bilo izabrano sredstvo, naime demagogiju pobiti tim, da se njoj ukloni s puta; slaba obraniti tim, da se neprijatelju predade; sačuvati slavu oružja tim, da se vojsci zatrubi na uzmak. Do istine, meni je to baš po volji, kad vidim, da jedan publicista, koj to bolje nego itko drugi može znati, kako je papa postupice došao u ovakov položaj, barem, ako ništa drugo, ovako piše: „Ako nas je do sada dužnost držala u Rimu, to nas od sada ima u njem držati poštenje.“ Dà, mi ćemo ostati u Rimu zato, jer nam to zapovieda i dužnost i poštenje, dokle god priete pogibelji, koje s talijanskim ratom na svetu stolicu neobuzdano udaraju. Ali kako? Oni vele da Rim moradu imati, za Rimom Mletke, a za Mletci sve. Sve, dobro treba pamtiti, sve. Pogledajte u tabor Garibaldov; nevidite-li tudier te Magjare, te Poljake, te Grke, te bjegunce iz svih zemaljah? Kako bi se to njegdje u Europi sve preokrenulo! Kako zlokobnu slučaju bio bi prepušten mir svieta! U ruke očajalih ljudih kako bi došla sudbina svake svetinje! Doista, biskupi imadjahu pravo, što iz Rima upraviše na sve vladare uzvišenu opomenu svetih knjigah: Prosudite dobro i proniknite pogledom do kraja. Novissima provideant. . . . .

Ako se pako po svem tom prevarimo u nadi, ako na koncu ipak dojde do prevrata ter sve izpadne po želji neprijateljah crkve i družtva, tada meni kano Francezu nebi preostalo drugo, nego da lice zatisnem objema rukama, ter se zarumenim sbog vječne sramote svoje domovine. Kao kršćanin pako neću prestati ufati se.

Viestnik.

Iz Zagreba. Prečast. g. Franjo Vlašković, počastni kanonik kaptola začesanskoga i župnik u Nedelišću, zahvalio se je na dosad obnašanoj časti podarci-

djakona kotara gorskoga u Medjumurju; na mjesto njega naimenovan je podarcidjakonom rečenoga kotara g. Josip Raffaj, župnik vratišinečki.

— Od lutrije, na korist papinske blagajne razpisane, poslano je u Zagreb na zahtievanje 5000 srećakah, odtud je preko 3000 komadah razprodano po nadbiskupiji zagrebačkoj, a sve nerazprodane uzeo je uzoriti gosp. stožernik.

— „Nar. Novinam“ piše njihov dopisnik brodski, da dvie englezkinje, koje su ljetos putovale po Srbiji, putuju sada po Bosni, pa mimogred diele medju narod novi zakon, što ga je londonsko bibličko družtvo tiskat dalo. Bog zna, koliko će se tim načinom bosanskih Turakah pokrstit dati, a koliko će tamošnjih kršćanah prestupit na protestantizam!

Iz Dalmacije. Imotska občina podniela je nedavno dalmatinskomu pokrajinskomu odboru molbenicu, u kojoj traži, da se opet po vanjskih crkvah uvede poraba glagoljice u crkvenih obredih, te moli odbor, da tu želju kod dotičnih miestah podupre.

Iz Slovenije. Medju Slovenci ustanovio se je odbor, te u „Zg. Danici“ izdao proglas, kako bi Slovenci god. 1863. imali zajedno proslaviti častnu uspomenu sv. Cirila i Metoda i pokojnoga biskupa Martina Slomšeka. U sliedećem listu priobćit ćemo diljem taj proglas.

— „Zgodnja Danica“ piše, da se pogovara s velikom izvjestnošću, da će pokojnomu lavantinskomu biskupu Martinu Slomšeku biti nasljednikom prečast. g. dr. Jakov Stepišnek, infulirani stolni dekan u Mariboru.

— G. Antun Brodnik, bivši prije njekoliko godinah propovjednik zagrebačke gimnazije, otišao je u Gradac te tamo stupio u red karmelićanski.

Iz Italije. Upravljateljstvo tako zvane crkvene blagajne t. j. dobarah, ugrabljenih ukinutim samostanom, sbornim kaptolom i pojedinim beneficijatom, traži sada sve moguće izlike, da može obići zakone, uslied kojih bi imalo ukinutim družbam davati za naknadu mirovinu. Kanonici kaptola verreskoga u dolini Aosta u Piemontu, dobiše na molbu za izplatu zaostale penzije odgovor: da neće ništa dobiti, dokle u crkvenu blagajnu neplate stari dug od 4000 franakah. Te ljude kano da grom ošinu, kad začuše, da povrh toga još, što su jim sva dobra ugrabljena, imadu platiti toliku svotu, a pravo i pitaju, od kuda-li taj dug? jer preko opredieljene jim penzije nedobiše ni novčića, pače protivno od Ožujka god. 1860. primali su samo 22 franka svakoga mjeseca na glavu, a od Listopada 1861. niti novčića. Mjesto razlogah dobiše samo dopis, da moradu platiti dug, jer drugčije neće dobivati penzije. Obratiše se na glavnoga ravnatelja crkvene blagajne, zloglasnoga Abbate Vacchetta, nu ovaj se je na to oglušio. Prisiljeni su dakle to upravljateljstvo pritužiti sudu, a budući siromasi uprosiše ubožkoga odvjetnika, da jim on tjera pravdu. Da siromasi nemoradu prositi od kuće do kuće, posudiše jim tri vrla gradjana novacah, da mogu njeko vrieme preživjeti.

— Župnik kod sv. Ane u Napulju, koj pokojnomu biskupu arianskomu nehtjede niti da na umoru podieli sv. otajstva, niti da ga mrtva sprovede u grob, zatvoren je sbog toga. Nije se kratio župnik zato, što bi biskup izrekom bio rekao, da neće opozvati, nego nepustiše k bolestniku niti njega niti koga drugoga savjestna svećenika, a to, jer su unapried izjavili, da mu nemogu podieliti otajstvah, osim ako opozove. Tako biskupovi dvorani kano i drugi kod njega baveći se liberalni svećenici zabranjivahu to, a kapelan kraljevske palače donese mu sv. popudbinu. Jedan tobož liberalac kanonik reče mu na grobu govor.

Iz Pariza. Princip Napoleon izdao je po svom tajniku podpisanu brošuru proti svjetovnoj papinskoj vladi. Sadržaj su joj spisi francezke diplomacije, koja svašta prigovara sv. stolici. Njetko je primietio, da bi se isto takovim načinom lasno dokazati moglo, da je i napoleonska politika nevaljana, što crvenomu principu nebi bilo po volji. Pa šta dokazuju ti diplomatički spisi? Da u papinskoj vladi ima manah. A koja je vlada, koje ljudsko djelo bez manah? Al je sv. stolica, osobito pod sadanjim papom, nastojala, da tim nedostatkom doskoči.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuo je g. Stjepan Havaić, župnik zabočki i podarcidjakon kotara krapinskoga.

G. Pokaz Franjo, župnik mikloški, postao je župnikom u Rači.
„ Jakov Kolarić, upravljatelj župe topolovačke, premješten je kao takov u Mikloš.
„ Josip Banješ, upravljatelj župe račanske, premješten je kao takov u Topolovac.

Promjene u biskupiji bosansko-djakovačkoj i sriemskoj.

Postali su:

G. Franjo Šagovac, professor bogoslovja, župnikom djakovačkim i podarcidjakonom kotara djakovačkoga;
„ Julij Liebald professorom bogoslovja;
„ Mijo Anaković župnim upravljateljem in spiritualibus u Drenovcih;
„ Josip Blank, dosadanji župni upravljatelj in spiritualibus u Drenovcih, prebendarom stolne crkve djakovačke;
„ Dragutin Stručić, prebendar stolne crkve djakovačke, podupravljateljem sjemeništa duh. mladeži.

Premješteni su:

G. Josip Bertozzi, duh. pomoćnik, iz Osieka u Vrpolje;
„ Vilim Korajac iz Vrpolja u Zemun;
„ Josip Krasnik iz Zemuna u Vinkovce.

Urednik Nikola Horvat. Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 50. U ČETVRTAK 11. PROSINCA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI
KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoge stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Priprave na spas.

Nije bez značenja, što obećanje Spasitelja uzastopce sliedi za sagriešenjem prvih ljudih, pače dolazi prije, nego-li bude naviEštena kazna našim praroditeljem, radi česa su i njeki uztvrdili, da je kršćanstvo tako staro kako i sviet. Bog je ovom zràkom svoje milosti ublažio odmah od iskoni strogost svoje pravičnosti; pozvav Adama na račun, hodjaše po vrtu, kako veli sv. pismo, „u popodnevnom hladu;“ jerbo podnevni žar, prilika njegova pravedna gnjeva, bijaše hladnim dahom njegova milosrdja jurve umjerena; a tim izbavi on pala, težke si krivnje sviestna čovjeka iz krajnoga očajanja. Prvo naime obećanje Spasitelja izreče Bog u kazni naviEštenoj zmiji, dočim joj ovako probesjedi: „Jerbo ti to učini, bit ćeš prokleta medju svim skotom i medju svom živinom na zemlji; na svom ćeš trbuhu plaziti, a žderati prah sve dane tvoga života. A ja ću neprijateljstvo zametnuti medju tobom i ženom, medju tvojim sjemenom i njenim sjemenom; ona će ti pogaziti glavu, a ti ćeš njenoj peti zasjedu činiti.“ (1. Mojs. 3, 14. 15.) Jerbo ako ovu kaznu odnosimo na pravoga zavodnika, koj je u zmiji djelovao, na sotonu, (u njekom smislu može se dakako ova izreka i na vidivu zmiju, kao orudje zavedbe, potezati, pa joj je tada značenje očevidno), to se prvim njenim dielom, naime da će trbušice puziti i prašinu žderati, ima samo naznačiti duboko poniženje i prikor, štono zavodnika radi zamame na grieh treba da postigne. Ovaj se je nadao, da će zavedenjem čovjeka do ugleda i gospodstva doći, samostalno kraljestvo si utemeljiti, te njim neomedjašenom vlasti upravljati; pa na oko je to i postignuo; u istinu pako, kako se iz Božje besjede razabrati može, ima mu ovo prividno povišenje samo služiti na tim veće poniženje, prikor i sramotu.

Koliko je već iz ovoga prvoga diela Božjega navještaja čovjek utjehe i nade crpiti morao, to je jošte kamo više drugi dio zanj utješan i nadobudan bio, sastojeći iz onih riečih: ja ću neprijateljstvo zametnuti itd. Jerbo tu se je izjavilo, da će se savez, što ga čovjek sklopi sa sotonom, opet razkinuti, da će se prijateljstvo pretvoriti u neprijateljstvo, a uslied toga medju objema stranama nastati sveudiljna borba, borba, koja će se dokončati s podpunim uništenjem sotonine vlasti. u kojem ovaj, uz svu svoju volju da škodi, neće ipak ništa opraviti moći. —

Al u toj izreci nesadržava se samo obćenito naviEštenje, da će jednoč ženino sjeme održati pobjedu; tu se jošte čovječjemu rodu obećaje jedna izvjestna osoba, koja će mu u borbi s nečastivim prednjačiti i ovoga nadvladati, obriče mu se jošte i došašće opredieljenoga Spasitelja. Jerbo kad se pod ženinim sjemenom nebi imao jedan stanoviti potomak, već cielo potomstvo ženino razumievati, to bi nastala tegoba, te bi se i zli potomci ženini, te bi se i zli ljudi u broj pobjéditeljah zmije uvrstiti morali, dočim se ipak bjelodano „sjemenu zmijinu“ pribrojiti imadu. Jošte treba primietiti, da u svetoj knjizi, u kojoj je ubilježen ovaj navještaj, rieč „sjeme“ sasvim osobito, reći bi božanstveno značenje imade, te u obećanjih, kojimi bjehu usrećeni patriarke, prema tumačenju apoštolovu (Gal. 3, 16.) označuje jednoga, u kom imadu blagoslov steći svi narodi svieta, te i s ovoga razloga valja se držati tradicionalnoga tumačenja otacah, te onu izreku smatrati za pravo mesijansko obećanje, za prablagoviest t. j. protoevangelion, kako ga imenuju sveti otci.

I formalni izražaj ovoga obećanja veoma je zamjeran. Mogao bi bio Bog, kaže o tom jedan stariji bogoslovac, isto tako reći, da će zametnuti

neprijateljstvo medju zmijom i čovjekom, ili sjemenom čovjeka; mjesto toga ipak on reče: da će zametnuti neprijateljstvo medju zmijom i ženom ili ženinim sjemenom; jerbo ovako je izvjestno označio onaj blagoslovljeni plod, koj, rodjen od djevice, bijaše plod samo žene, naime one žene, o kojoj reče sv. Jelisava: Ti si blagoslovljena medju ženami i blagoslovljen plod utrobe tvoje.

Obično u crkvi tumačenje ove izreke jošte to osobito potvrdjuje, da sveti pisac, odmah čim je Božju kaznu, izrečenu nad zmijom, ovo slovo obećanja priobćio, u jednom od neposredno sliedećih redakah kaže, da je Adam svoju ženu nazvao Evom, „jerbo je mati svih živih." (3, 20.) Prije je Adam svoju ženu imenovao „iša" t j. mužica, jerbo je od muža bila uzeta. Buduć dakle sada mjesto prvašnjega dobiva novo ime, pa buduć davanje imenah u sv. pismu uviek nješto važna znamenuje, s toga i ovo novo imenovanje mogaše se dogoditi samo novim znamenitim prekretom sgodah, a to je upravo prediducími obećanji. Uslied ovih bijaše spas privezan na ženu, pa isti muž ima sada spas očekivati po ženi, kao što postankom u stvoritbi žena dobi život od muža. (1 Kor. 11, 12) Znajući za to Božjom uputom Adam, daje joj sada drugo ime, koje točno označuje njeno novo opredieljenje; zove ju „Heva" t. j. živa, životnosna, dakle „mati živih;" jerbo griehom bivša mati mrtvih, postane obećanjem mati živih, prilika Marije, kojano je nova Eva, kao što Isukrst, njezin sin, novi Adam. Ove prispodobe, kojim ima traga u sv. pismu, obične su u sv. otacah, a ove prispodobe sabrav u jedno ovako se izrazio veliki biskup Bossuet:

„O Bože, — kliče on — koliko obilje smiljenja, a kako se množe pred našim očima uzroci našega ufanja! Jer u isto vrieme, kada jedan muž i jedna žena upropastiše čovječanstvo, Bog, koj je drugoga muža i drugu ženu odabrao, da nas opet povise, predoznači nam toga muža i tu ženu kroz one iste, koji nam nanieše smrt. Isukrst je novi Adam; Marija je nova Eva. Eva se zove majkom živih i poslie iste pregrehe, kako opazuju sv. otci, dočim bi se sbilja više imala zvati majkom mrtvih. Ali ona primi ovo ime kao predslika sv. djevice, koja nije manje nova Eva, kako Isukrst novi Adam. U poviesti upada čovječjega sve stoji prema otajstvu Božje ljubavi, prema poviesti našega spasenja. Angjeo tmine posreduje kod našega upada; Bog odabire angjela svjetlosti, koj posreduje kod našega podignuća. Angjeo tmine besjedi Evi, dok još bijaše djevica; a angjeo svjetlosti govori Mariji, koja uviek osta djevicom. Eva posluhne zavodnika i povede se za njim; Marija posluhne angjela spasa i povede se takodjer za njim. Skvarenje čovječjega roda, koje se dokončati imalo u Adamu, započme Evom, u Mariji započima takodjer naše spasenje; ona u tom učestvuje toliko, koliko učestvova Eva na našoj nesreći, kao što i Isukrst za naš spas isto učini, što Adam za naš upad. Sve, što nas upropasti, pretvara se u bolje. Vidim, kako se skazuje novi Adam, nova Eva, novi angjeo, a tako se prikazuje i novo drvo, drvo križa, i novi plod na tom drvu, koj će sve one nevolje ukloniti, što ih počini zabranjeni plod. Tako je red našega spasenja točno predoznačen u redu našega upada: sva ona nesrećna imena pretvoriše se u srećna, a sve, što se upotrebljavalo na našu propast, okreće se Božjim smiljenjem zavrnjeno sada na našu korist."

(Dalje će sliediti.)

Besjeda na korist iztočnih crkvah.

(Proslovio biskup orleanski Dupanloup u rimskoj crkvi sv. Andrije della Valle dne 3. Lipnja 1862.)

(Dalje.)

II.

Ajde odmorimo se, moja premila braćo, u mislih ljubavi, ljubavi evangjeoske; u nagnuću srdca našega, spremna pomoći i utješiti crkvu iztočnu, našu sestru, i skoro bi rekao našu majku radi njezine starine, njezina postanka, njenih prvih dobročinstvah.

Svim vam, gospodo, poznat je poziv upravljeni na vas od biskupah iztočnih u Rimu se nalazećih, od biskupah Sirije, Carigrada, Smirne i Grčke za izložit vam nužde njihovih crkvah, i potrebu, da im se pomoć pruži, za da procvate njim podčinjeno kršćanstvo, a razkolnici da se privedu k jedinstvu.

Poznate su vam i poslanice divne, u kojih sa svom ljubeznošću svoga apoštolskoga duha počitani naš otac papa potiče nas, da svrnemo naše poglede put iztoka, ohrabruje one tužne crkve, i poziva odciepljene obćine u jedinstvo vjere.

I vi znate, ili barem valjalo bi da znate, što ste dužni iztoku, što bi on za vas, što-li bi vi mogli biti za njega. Dragi Bože! mi nanj odviš zaboravljamo; zaboravljamo nanj, kako se prošasta dobročinstva zaboravljaju; ali nesmiemo nanj zaboraviti.

Ta krasne su bile noge onih ljudih, koji su s iztočnih gorah, sa svetih brdah Sinaja, Tabora i Kalvarije došli naviestat nam mir i svako dobro!

Kakov bijaše u poviesti svieta oni dan, kad s iztoka, na obalah divnoga mora, koje nas prenese ovamo, dvanaestorici ubogih iztočanah bo-

žanska usta izrekoše one neumrle rieči: Ite et docete omnes gentes! a rieč Božja, po izrazu apoštolovu, poteče po svietu — „currit sermo Dei“ svakamo noseći prosvjetu i život, silnija od one prvašnje rieči, kad bijaše rekao: neka bude dan, i postade dan!

O kako krasnim ukazat će se opet iztok, kad mu se povrate izgubljeni traci božanstveni, i kad sunce vjere slavno zahodeće k zapadu bude odašiljalo toplinu i svjetlost svoju vrhom Sinaja, Kalvarije, Ararata, svetim vrhuncem svega okoliša, prosvjetljujući od onud sva primorja, sve pustinje, sve obale afrikanske, azijatske i nepoznatih otokah.

Iztoče! iztoče! kolievko svih veličinah čovječanstva! kolievko plemenah, kolievko jezikah, kolievko starinskih predanjah i svete vjere svih narodah!

Tajstveni i kobni iztoče! gdje božanska mudrost izjavi svoja proročanstva. gdje mudrost čovječanska hodjaše tražit starinske spomenike, prvašnja vjerovanja, i onu od vjekovah ostarjelu znanost, o kojoj mudracem grčkim besjedjaše egipatski svećenik.

Iztoče! staro ognjište svake obrazovanosti, svake prosvjete svete i svjetske.

Iztoče! središte svih interessah božanskih i čovječanskih za četiri tisuće lietah!

Dà, za četrdeset viekovah svi pogledi čovječanstva, sva pouzdanja i svi uzdasi bijahu obraćeni k iztoku!

Iztoče! u tebi glas Božji čuli su prvi ljudi, čovječanstva praroditelji.

Ondje bijaše tajni i jadoviti Eden: gdje za prvotne nevinosti uz obale četirih glasovitih riekah, iz Edena na četiri strane svieta se razlievajućih, proživi čovječanstvo jedan savršene sreće dan, koga, vajme! gromni udarac i strahovita noć prebrzo nasliedi! Ondje — časom bje u nas sve čisto, plemenito, sveto . . . pa za čas, ajme! sve posta zamršeno, stlaćeno, okaljano!

Ondje bje izrečena prva kazna, i odmah izza nje prvo obećanje, prvo poufanje. Proročanstva sveta od vieka do vieka opetovana po svih prorocih. Sva obećanja, svi blagoslovi Božji bijahu ondje.

Ondje bje, da se Bog spomenu starinskih svojih dobrotah i neuztegnu u gnjevu svom milosrdja svoga.

Ondje bijaše, gdje, za pokazat da nije zapustio čovječanstvo, premda griešno, imao je svojih prijateljah medju sinovi ljudskimi: Abrahama, Izaka, Jakova, kojimi imeni milo mu je nazivati se. On, komu je ime „neumrli kralj viekovah, starenik dnevah, on, koj jest,“ imenuje se Bog Abrahamov, Izakov, Jakobov, a i Isukrst se u evangjelju nasladjuje ova imena božanskoga prijateljstva opetujući; ondje bje, da on svezu s našom naravom ponovi, i da puka Božjega imade na zemlji.

Ondje bijahu svi znaci žrtve, koja jednoč sav sviet spasiti imadjaše, pokazani. Ondje ukazaše se svi božanski ljudi, ne samo proroci, već i onaj Melkisedek skupa kralj i svećenik: Rex et Sacerdos, slika vrhovnoga svećenstva i vladarstva, vladarstva pravde i mira, slika prilike Isukrstova namjestnika... Vi dakle vidite, gospodo, da je svećeničtvo kraljevsko (Regale Pontificium) staro starinom svieta!

Mojsija i Aron; Mojsija puka Božjega izbavitelj, i slika velikoga osloboditelja svieta, Mojsija, koj Boga vidje licem u lice na dimećem se Sinaju, i sišav od ozgor donese svietu neizopačenu svjetlost zakona, koja sve vjekove moradjaše prosvjetljivati: „Incorruptum legis lumen incipiebat saeculo dari.“

Ondje se svi proroci oglasiše: David, Izaija, Jeremija. Oni opjevaše slavu i muke Krstove, veselje i tugu crkve njegove; vazda bo u svetih pjesnih — kao u božanskih djelih — veselje se s tugom mieša, a pobjede predvodi bojni jauk pjesamah.

A u isto doba, kad proroci pjevahu, Bog uredjivaše u sredini iztoka i pokoljenjah čovječanskih daleku i tajnu pripravu za izpunjenje svojih proročanstvah.

Ondje prodjoše jedno za drugim izpod ruke Božje ona velika carstva od Daniela vidjena, pripravljajući veliko carstvo rimsko, koje ih sva progutnu, za da i ono mjesto ustupi većemu carstvu, širjemu jedinstvu, cilju svih božanskih mislih.

Carstva toga bezoružanoga vjerom i ljubavju utemeljenoga — toga posljednjega i vladajućega carstva, gdje se moradjahu svi pokreti pukovah usredotočiti, i ciela se poviest kùpiti, toga neumrloga Krstova carstva, ti bješe, o Rime! odredjen priestolnom glavom, ti pripravljan preko 40 viekovah kroz nevolje iztoka i staroga svieta; ti, koga tajna tvoja sudbina pozivaše, da budeš dva puta carem svieta.

Roma, caput mundi, quidquid non possidet armis,
Religione tenet.

Tako je sve počelo u iztoku, sve je došlo od iztoka, najveća imena, najveće stvari čovječanstva, Mojsija, Ilija, Isukrst; zakon, proroci, evangjelje.

Ondje pod liepim onim nebom, u sjeni palmah i terebintah, o kojih govori evangjelje, pri podnožju onih planinah obzorje kružećih, u onih mjestih najdražjimi i najsvetijimi imeni nazvanih: Betlehem, Nazaret, Tabor, Kalvarija, ukaza se

njekada najmiliji i najljepši izmedju sinovah čovječanskih, sin čiste djevice, plod čudni najkrasnijega čovječanskoga cvieta, sin čovječji i sin Božji, osobito rado ono prednje ime noseći, da se s nami ugodnije bavi i bolje sakrije svoju slavu: Isukrst gospodin naš, koljena iztočnoga, koga rieči, kratkim prohodom od Betlehema do Kalvarije, prosvietlile su zemlju, ponovile starinsku mudrost, milosrdje povratile čovječanskomu rodu, uzkrisile mrtve. „In terris visus est, et cum hominibus conversatus est."

U varoših, u gradovih, uz jezera, u pustinjah, po gorah vrvljahu puci za njim, a on otvoriv božanska usta svoja objavljaše ljudem stvari nebeske.

O iztoče! o Emanuele! o sunce pravde, što ti dakle veljaše? što nam donese? On donese svjetlost ljudem i odkupljenje po krvi svojoj: krv bo njegova ondje se je prolila, i onu zemlju za vazda posvetila. Njegovo božansko apoštolstvo bijaše — po križu — apoštolstvo ljubavi i svjetlosti. Zemlji, studenoj i mrzloj u tmine ugrezloj, on donese probudu u čistoj istini i nebeskoj ljubavi. Dodje za raztvoriti svietu ona nepoznana i neizmjerna obzorja, o kojih neumrli pjesnik Italije vaš Dante reče:

„Che solo amore e luce ha per confine."
(Komu su sama ljubav i svjetlost medje.)

Na to novo od iztoka proizašlo obasjanje imali su se svi puci zemlje prenuti i poskočiti. Eto, eto svjetlosti očekivane i prednaviestene po proročanstvih svetih i svjetovnih, po istih tvojih velikih muževah glasu, o Rime! Eto novi se red raztvara velikih viekovah, po tvom Virgilu sa svimi Sibillami opjevanih. „Magnus ab integro saeculorum nascitur ordo." Eto amo onih tajnih dobitnikah, koje narodi očekivahu od iztoka, kako dokazuju tvoji znatni povjestnici, tvoj Tacit, tvoj Svetonio — „Venturos ab Oriente, qui rerum potirentur."

Eto ih, dolaze.

Tko je onaj muž, na podnožju kapitola, došav od iztoka, imajući na svom srdcu pod židovskom svojom haljinom drven križ? Gle! onamo ga medju uznemirenim množtvom puka: on slučajno vidi Nerona, kako prolazi k svomu zlatnomu dvoru, koj će ga do malo dat propeti: to je oni, koj će nastupiti za cesari; on to bijaše, koj njekoč pod iztočnim nebom reče jednomu drugomu čovjeku: „Ti si krst, sin Boga živoga," a njemu odgovori onaj čovjek sin Boga živoga: „Šimune, sine Jonin, nije ti pùt i krv toga objavila, nego otac moj nebeski. A i ja tebi velim: Ti si Petar (stiena, kamen) i na toj stieni sagradit ću crkvu svoju."

Tko je ono drugi iztočanin, kojno dolazi tim putem appianskim, kojim je prošao sav stari sviet?

Vidite ga najprije ondje u Puteolu (kod Napulja) na krmi jedne ladje, gdje sa sobom nosi evangjelje i sreću svieta, neuztrpljivo pogledajući po Italiji. On ide do onoga trga Appijova, i onih triuh kolibah, (Čini apošt. 28, 15.) koje još obstoje; ondje nahodi kršćane rimske, koji mu u susret idu, te utješiv se i okriepiv se njihovom ljubavi — u njegovih bo apoštolskih prsih kucaše čovječje srdce, a sveto pismo kaže, da mu je srdcu trebalo pouzdanja — on se pouzda, accepit fiduciam, i zahvaliv Bogu, gratias agens Deo, nastavi put nuz one ponosite grobove i hramove lažnih bogovah, k ovomu velikomu Rimu, kamo se on zaputi, da ga zadobi Isukrstu: to vam je Pavao, apoštol narodah, on dolazi, da dovrši u Rimu s mučeničtvom veliko apoštolsko zvanje u Damasku početo.

Oh, kad ja o toj dvojici mislim, o tom brodaru galilejskom, i o tom drugom čadoraru, zaputivših se proti rimskom gorostasu, njih dvojica, oni sami: ja, ja sam zapanjen.

No izza apoštolah eto idu od iztoka ljudi apoštolski.

Kamo će ta od vjetarah i valovah potrkivana ladja, na koju su se popeli i jedre u rukah providnosti uzkrišenik betanijski i njegove sestre Marta i Marija? U staroj zemlji Gallah, na blagoj obali marsiljskoj ruka ih Božja stavlja, a grad Phoceenah, kolievka prosvjete i naobrazovanosti naše domovine, po njih će primiti višju prosvjetu i višju naobraženost.

I vi, koji vidiste sv. apoštola Ivana, i vi učenici učenika njegova Polikarpa, o Potine, o Ireneju! vi ostavljate krasnu Joniju, te dolazite, da mladjanomu Lionu date slavne prvence vjere i mučeničtva.

I ti, koj si slušao sv. Pavla u Areopagu, i koj si iz slavnoga onoga vieća prešao u školu svoga barbara, ti o veliki sv. Dionizio, tebe čak do Pariza, do grada ovoga za toli velike sudbine, još nepoznane, uzdržanoga, privodi duh Božji.

Dragi Bože! kako jasno tada sjaše vjera ovoga iztoka, koja svjetle trake pružaše do najdaljih krajevah zapadnoga svieta!

Ondje bijahu velike patriarkalne crkve: jerusolimska, antiokenska, aleksandrinska, carigradska, i toliko inih glasovitih crkvah.

O crkve iztočne, crkvo jerusolimska, antiokenska, aleksandrinska, efežka, atenska, korintska, cesarejska, solunska, edeska, nicejska, carigradska! Kakovih biskupah! kakovih svetacah! kakovih

naučiteljah vidiste na slavnih vaših stolicah. Ondje se pojaviše prvi branitelji; u Niceji, Carigradu, Efezu, u Kalcedonu držaše se oni veliki sabori, u kojih za vazda bjehu ustanovljeni članci vjere kršćanske, i koje vjera velikoga sv. Grgura smatraše kao četiri evangjelja.

A izza Aleksandrovih dobićah iztoku bijaše dan divni jezik, da posluži tajnim namjenam Božjim u razširenju evangjelja, — jezik grčki, bezprimjerne obilatosti, razgovetnosti i sloge; jezik mudracah, pjesnikah, govornikah, toli prikladan (kako opazi sv. Vasilj u besjedi o sv. Atanaziju) za vjerno izraziti članke naše vjere, i razbistriti veličajne njene pojmove. bijahu Otci iztočni, koji sjajnost naukah grčkih uzdržaše i proslaviše.

Pazite, gospodo moja, kako iz svih iztočnih crkvah ustadoše kroz pet viekovah ona velika svjetlila, oni otci naše vjere, branitelji, tumačitelji, bogoslovci, govornici; smatrajte slavne vlašiće (pleiades) grčkoga neba, sv. Justina mudraca, Milciada, Kvadrata, Melitona, Atenagoru, Klementa, Origena, Eusebia, sv. Vasilja, nazvanoga kršćanskim Platonom, sv. Ivana Zlatoustnika, sv. Grgura Nazianskoga, miloglasnoga pjesnika i božanskoga bogoslovca, sv. Atanazija nepredobitnoga borca, i toliko drugih slavnih imenah, koja još neumrlim viencem kite iztočne kršćane. Ondje se sastadoše umjetnost, krasoslovje, svetinje, sve božanske i čovječanske slave! Kakova plodnost! kakovo veličanstvo! kakova živost! kakova moć!

(Konac će sliediti.)

Besjeda

na slavnu uspomenu književnih zaslugah pokojnoga kneza-biskupa lavantinskoga

Antuna Martina Slomšeka.

(Rečena od g. Franje Kosara, duhovnoga otca u mariborskom sjemeništu, u skupštini mariborske čitaonice 26. Listopada 1862.)

(Dalje.)

Svršiv škole i zaredjen u svećenika 8. Rujna 1824. poslovaše on kano kapelan na dviuh župah: pri sv. Lovrencu na Bizeljskom i pri Novoj crkvi kraj Celja. Tudier se dade marljivo na crkveno govorničtvo. Još i sada pripoviedaju ljudi u objema župama, kako su se vjernici s bliza i daleka kupili, da čuju govor oduševljena mladoga govornika; o njegovih propoviedih reklo bi se, da „govori, kano da bi ružice sadio.“ Takodjer njegova pjesnička žila, vrijuća ljubavlju Boga i slovenskoga naroda, poče u to vrieme radjati, ter je i nasadila slovenski Parnas nježnim cviećem pobožnih i zabavnih, pa skroz i skroz nedužnih i poštenih pjesmicah, koje su do današnjega dana veselje nedužne omladine i bogoljubnih Slovenacah, a sigurno da će i kasne naše potomke razveseljivati svojim nadzemaljskim mirisom. Iz te dobe potiče veći dio njegovih ljubkih pjesamah, u sbirci Ahecelovoj natiskanih, med kojimi su osobite „Boštjan goljfan,“ „Zvonov pesem“ od M. Šilera (Drobtince l. 1847. str. 166.), složene na Bizeljskom, i večerna pjesma „Glejte že solnce zahaja“, koja se je kašnje više godinah čula pjevati u savinskoj dolini od pastirah i pastiricah za svakim grmom.

Takova izvrstna radnja nije mogla ostati, da se i dalje neproćuje; Slomšekovo ime s pohvalom je izgovarano i pri duhovnom stolu kod sv. Andrije. Zato je njemu god. 1829. podieljena važna služba duhovnoga vodje ili spiritnala u sjedinjenom krškom i lavantinskom sjemeništu u Celovcu. Širje polje za radnju nemože si duhovnik željeti, nego što mu je služba spiritnala; s toga se Antun Martin i prihvati toga zvanja svim srdcem i svimi silami. Znajući, da se samo onaj pastir za svoje vjernike po otčinski skrbi, koj nje po otčinsku ljubi; da ljubiti narod nemože, van tko mu ljubi jezik; znajući, da samo onaj govornik svojim slušateljem dosiže do srdca i predobije ga, koj njihov jezik ima u vlasti te posve pozna njihov način mišljenja i ćućenja; znajući, što se za mlada zanemari, da se riedko kada u starijoj dobi nadomjesti, bio je spiritual Slomšek napeo sve svoje sile, koliko su dopuštale okolnosti one dobe za našu narodnost neprijazne, da bogoslove nauči slovenski jezik, ter sladku mladicu rodoljubja zaciepi jim duboko u srdce. Sbog šta prije svega pobrini se, da uvede s nova zapuštenu slovensku školu, ponovi ju i dostojno uredi. Svaki četvrtak od 11—12. ure naučao je slovensku slovnicu, a svake nedjelje baš u to isto vrieme po polak ure čitao bi on s učenici slovenski, a pročitano etimologički i slovnički razlagao; drugu pako polovinu ure tumačio bi slovensko crkveno govorničtvo, te vježbao učenike u slovenskoj deklamaciji. Da pako slovenska škola i jezik steče veću cienu, naredi on na koncu školske godine izpit, i taj se je navadno obdržavao onu nedjelju prije razstanka bogoslovah, a naj bi pozvao sve glasovitije rodoljube iz Celovca i bližnjih mjestah, od kojih najglasovitiji bijahu Ahacel i Jarnik. Izpit bio bi završen slovenskimi pjesmami. Jer je govorniku vještina u pisanju jezika, što ga rabi, nada sve drugo potrebna, bio je on obuku razredio tako: da bogoslovi I. i II. razreda malene pripoviesti i pjesme prevode na slovenski jezik, bogoslovi III. razreda sastavljaju tako zvane „krije,“ a bogoslovi IV. razreda podpune prodike, te je umjetno govore. Oti izvadci pokupljeni su te upotrebljeni kao gradivo za više knjižicah, izdanih u ono vrieme od pokojnoga kneza s primjetbom: „Spisali mladi duhovni.“ Knjige su sljedeće: „Kratkočasne pravlice otrokom v podučenje. Iz nemškoga poslovenili mladi duhovni v celovski duhovšnici.“ 1835. „Prijetne pripovedi za otroke.“ 1836. „Dve lepe reči za pridne otroke.“ 1838. „Troje ljubeznjivih otrok.“ 1838. Posebno a dvostruko izvrstno djelo: „Kršansko devištvo“ god. 1834. prvi put, a god. 1858. sedmi put natiskano, — i „Življenja srečen pot za mladenče“ god. 1837. prvi

put, a god· 1859. četvrti put natiskano. Osim toga izdade on u ono vrieme sbirku pjesamah pod imenom: „Ahacelnovih pesem“ poznatu, a ta je bila tiskana god. 1838. prvi put, god. 1855. pomnožana po treći put. Njegovo najglasovitije djelo iz one dobe jest „Hrana evangelskih naukov“ god. 1837. kod Ferstelna u Gradcu prvi put, a god. 1845. kod Leona u Celovcu pomnožana drugi put tiskana. Ta knjiga sadržavajuća većim dielom govore, koje je još kano kapelan govorio, svjedoči ujedno, kako se je marljivo i sviestno pripravljao za svoje propovjedničko zvanje, i opet kako je i druge rodoljubne duhovnike probudjivao na slovensko slovstvo, jer je i drugih duhovnikah izvrstne propoviedi uvrstio u svoju tu knjigu, o kojoj se smie reći, da je temelj njegove spisateljske slave, s njom bo poče Slomšekovo ime medju duhovnici i narodom sloviti tako daleko, kako i dokle siže slovenski jezik. Još njekih zanimivih dogodjajah iz te dobe nesmiemo zamučati, jer kažu tadanje stanje slovenskoga slovstva i pokojnikov značaj, skroz i skroz praktičan. Prve knjižice, što jih već kano spiritual izdade u sviet, bijahu: „Molitvice in potrebni nauki za pridne mladenče,“ a jednaku za žensku mladež. Ote knjige donese on u rukopisu tiskaru i umoli ga, da bi skupa preuzeo i nakladu; ali mu ovaj odlučno odbije prošnju s izgovorom, da slovenske knjige nitko nekupuje. Morade je dati pod tisak na svoj trošak. Prodaja tih knjigah prodje tako dobro, da tiskar, kad mu je bio donio nov rukopis, drage volje preuze nakladu, i od to doba do istine poćeše se trgati za njegov rukopis. Matija Ahacel, iskren rodoljub slovenski, bivši u ono vrieme licejski učitelj iz matematike i poljodjelstva, bijaše veseo, kadno pokojni knez kano bogoslov g. 1822. započe slovensku školu; a kad se sada kano spiritual vrati u Celovac, nije znao što da počme od veselja. Na sastanku veselo mu pruži ruku veleć: „Sada ćemo opet slovenski!“ On ga zamoli takodjer, da na njegov trošak nabavi za sjemenište sve slovenske knjige, koliko jih gdje ima, kako sbilja i bude. Jur tada bio je pokojni knez skupa s Ahacelom sklopio maleno slovensko književno družtvo. Od časa do časa naime sastajali bi se slovenski rodoljubi iz Celovca i bližnjih miestah u gostoljubivoj kući Ahacelovoj s večera, tudier čitali svoje nove sastavke i pjesme, ter to uzajamnom kritikom popravljali i gladili. Onih godinah, kako je znano, bijaše u Slovenskoj pravopisna razpra za tako zvanu Bohorčicu i Metelčicu. Knez se bio poprimio Metelčice pak u svojoj gorljivosti za napredak slovenštine utaži tu borbu, ter poprimljeni pravopis branijaše posebnom razpravom, što nam još dva dana prije smrti pripovjedi za kratak čas iz svoje mladje dobe. Žao mi je samo, što sam propustio ter ga nisam zapitao, gdje je taj sastavak dao natiskati. Pravopisna ta razpra bijaše kriva, što se je on onako dugo premišljavao, bi-li pristupio k novomu pravopisu, ter da je prve „Drobtince“ još godine 1846. dao tiskati sa starim pravopisom, premda je sadanji pravopis onda već bio obćenito priznat. Na česte prigovore odgovaraše on ovako: „Bojim se, da će se sadanjemu pravopisu dogoditi ono, što i Metelčici, koja nije prodrla ni ustalila se, premda je od vlade bila zapovjedjena.“ Kano prijatelj pravoga napredka i vazda pripravan svoje osobne misli podvrći razložnim željam drugih i obćenitoj koristi, poprimi on i novi pravopis bez svakoga promišljaja, čim se pokaza, da bi to bio prvi korak k uzajamnosti i književnomu jedinstvu južnih Slavjanah.

Kako srdačna bijaše sveza med spiritualom i bogoslovi, svjedoči sljedeća sgoda. Jedan put o godu sv. Martina obslužavahu bogoslovi 4. razreda godovinu jednoga od svojih suučenikah, a od pjesamah bijaše jim osobito mila jedna njemačka od veselja; nu nju zaželiše pjevati slovenski. Jedan se uslobodi ter skoči hitro k spiritualu, i zamoli njega, da ju prevede, pak gle! nisu minule ni dvie ure, donese jim on pjesmu liepo poslovenjenu. Natiskanu možeš naći u sbirci Ahacelovoj str. 112. II. izd. pod naslovom: „Veselja dom.“ *) Kako daleko u okrug i nizko u dubljinu dosizaše njegovo bistro oko već tada, pokazati će sljedeće. Da je tadanja osnova pučkih školah bila za mladež neizrecena muka i skoro bez svake koristi, priznavaju sada s nami to i svi pošteni Niemci. Za onda našao bi se riedko koj muž, da bi shvatio pravu svrhu pučkih školah. Ali pokojni knez bijaše već tada osvjedočen, da se narod naobraziti može samo na podlozi narodnoga jezika. Sbog šta zamisli on sretnu misao i krasnu osnovu za nedjeljne škole, koje u našoj biskupiji još i sada obstoje, a sjegurno još će dugo stati kano slavan spomenik bistroumlja i rodoljublja pokojnoga kneza. On je naime prosio godinu za godinu bogoslove 4. razreda, da bi djecu, koja nemogu polaziti svakdanju školu, sabirali u nedjeljnu školu, ter ju naučali slovenskim jezikom. Posve porabno protumačio bi tada, kako si obuku neka liepim redom razrede, učeć djecu slovenski čitati, pisati i računati, a za zabavu i kraći čas upliću u obuku pjesme, zatim ratarske, zdravstvene i druge potrebne nauke. Mislim, da se neću prevariti, ako uztvrdim, da je tim načinom dozorila u njem visoka pomisao za slovensko-njemačke pučke škole, koju pomisao kašnje utjelovi knjigom: „Blaže in Nežica v nedeljski šoli.“ Takodjer u pjevanju za tu svrhu shodnih pjesamah obučavaše on nje sam; za porabu bijahu mu pjesme Ahacelove. Najprije bi vještije pjevače naučio pri svojem glasoviru napjeve, a kašnje, kad bi ovi naučili, prepjevali bi je sa svimi bogoslovi u slovenskoj školi. Po njegovih učenicih i po nedjeljnih školah razširene su „Ahacelnove pesmi“ medju Slovenci naše i krške biskupije, množina prijašnjih ili nedostojnih, ili pokvarenim jezikom sastavljenih, ili stid vriedjajućih pjesamah sretno iztrieb-

*) Ta pjesmica, pripoviedajuća, kako pjevač badava traži na svietu veselje, pak na koncu prama nebu digne oči ter pjeva: „Le tamkaj je pravo veselje domá“ izpjevana je poslie oprostnoga govora pokojnomu knezu i pjesniku na uspomenu baš izvrstno.

ljena te puku uciepljen ljepši i čišći pjevački ukus. Doista zasluga je to ogromna! Kamo sreće, da si svi sadanji i budući pjesnici slovenski to prime k srdcu, ter se njekadanji ljuljak škodljivih pjesamah s nova nezasije po očišćenih slovenskih livadah.

Pokle je devet godinah težko breme spiritualije tako krepko nosio i — smie se reći — pomladio lice sjemeništu celovačkomu, zaželi opet stupiti u pastirsku službu, za koju je prije svega i nad sve njegovo bogoljubno srdce gorilo. Na njegovu prošnju bude mu god. 1838. podieljena vuzenička nadžupa, a ujedno postade dekanom i školskim nadzornikom vuzeničkoga okružja. Tako se ravno tielom razstavi sa sjemeništem, ali njegovo srdce nemogaše dugo zaboraviti na učenike. Njim na uspomenu, da vez ljubavi medju učiteljem i učenici bude vjekovit, poče s mjesta pisati svoj: „Mnemosynon slavicum,“ koj godine 1840. izdade s posvetbom: „Suis quondam auditoribus et amicis carissimis.“ Ta knjiga u krasnom obliku obsiže govore, molitve i pjesme za razne liturgičke obrede potrebite, ali što, kad je od nje već godine 1850. nestalo i zadnjega komada? Kano dekanu i školskomu nadzorniku prva mu skrb bijahu pučke i to slovenske škole, a u bregovitoj župi, gdje množina djece nemože polaziti svakidanju školu, vlastitim izkustvom osvjedočio se je, kako su potrebite gore spomenute nedjeljne škole. Da duhovni pomoćnici dobiju uputu dostojnu za te škole, napisa on neprocjenljivu knjigu „Blaže in Nežica v nedjelski šoli,“ koja se može nazvati biserom njegovih spisateljskih dielah; u njoj je on sve, što školu može koristnom i naprednom učiniti, tako oštroumno zavio u pripoviesti, da je toj knjizi pukao glas i preko slovenske medje, ter je više odtisakah bilo naručeno tja iz Moskve u Ruskoj. God. 1842. tiskana bi prvi put, god. 1848. drugi put, a god. 1857. treći put. Tudier je napisao takodjer homilije za sve nedjelje i blagdane ciele godine, izdane pod naslovom „Apostoljska hrana.“ Kako u „evangelskoj“ tako se je takodjer u „apostolskoj hrani“ pokazao kao izvrstan crkveni govornik, te dokle bude naroda slovenskoga, biti će slavno ime Slomšek slovenskim propovjednikom.

(Dalje će sliediti.)

Proglas.

(Iz „Zg. Danice“)

Godine 1863. obslužavati će austrijanski Slavjani, kao: Česi, Moravci, Slovaci i Hrvati tisućnicu na uspomenu apoštolskoga djelovanja sv. Cirila i Metoda. Te iste godine biti će takodjer prvo godišće smrti našega u Bogu počivajućega nezaboravnoga biskupa Antuna Martina Slomšeka. Za dično obslužavanje ote žalostne uspomene sklopljeno je družtvo pod predsjedničtvom dolje podpisanoga obskrbnika šmarske dekanije i župnika na Ponikvi, rodnom mjestu pokojnoga slavnoga biskupa. Isto družtvo namjerava obslužavati slavnu uspomenu od 26. Rujna do 4. Listopada 1863. polag sljedeće razredbe:

1. Skrbiti će se, da do toga dana bude izdjelana mramorna ploča s prikladnim napisom, koja će se tada staviti u stienu rodne kuće pokojnoga biskupa na Slomu.

2. Ponikvanski župljani pripravni su na uspomenu svojemu slavnomu rodjaku u župnoj crkvi sv. Martina, u kojoj je pokojni biskup bio kršten i berman, uz pripomoć prijateljah i štovateljah pokojnika Antuna Martina, staviti nov oltar na čast slavenskim apostolom sv. Cirilu i Metodu, a taj bi se imao blagosloviti na 27. Rujna kano na dan pogreba pokojnoga biskupa. Pokojni biskup najviše je poslie sv. Metoda učinio za kršćansku prosvjetu štajerskih Slavjanah, te on bijaše prvi biskup (tisuća godinah trebaše do toga!), koj je sve štajerske Slovence znao tješiti narodnom jim besjedom, i domaćim jezikom podučavati. Veliki broj štajerskih Slovenacah blizo tisuću godinah nije čuo svojega vrhovnoga pastira slovenskim jezikom naviešćati kršćansku sv. vjeru. Pokojni biskup Antun Martin bijaše takodjer prvi biskup u slovenskoj Štajerskoj za sv. Cirilom i Metodom, koj je štajerskim Slovencem pisao slovenske knjige.

Po takovu neznamo ljepšega načina, kako bi godišnjicu zahvalne uspomene i zajedno tisućnicu sv. apoštolah slavjanskih obslužili, nego da u crkvu rodne njegove župe postavimo žrtvenik sv. muževom, koje je pokojni biskup tako srdačno štovao, i pod njihovom zaštitom utemeljio po svih slovenskih krajevih liepo cvatuću bratovštinu.

U gore spomenuto vrieme biti će obdržavane u crkvi sv. Martina crkvene svečanosti nalik na misionske pobožnosti s propoviedmi i dielenjem sv. otajstvah.

Tako mislimo dvojaku svečanost u jedan mah što dostojnije obaviti Bogu na slavu, sv. Cirilu i Metodu na čast, pokojnomu biskupu na zahvalnu uspomenu, a slovenskomu puku na duševnu korist.

Ponikva najprikladnije je mjesto ne samo zato, što je rodno mjesto slavnoga pokojnoga biskupa, nego i zato, jer je tudier velika i prostrana crkva za primanje pobožnikah, i jer je pokraj željeznika, pak je lahak dolazak i sa daljih stranah.

Podpisani odbor razaslati će skoro poziv na sve sl. kotare lavantinske biskupije, a i drugih slovenskih, s prošnjom za dobrovoljne prineske. Što preko troška preostane novca, izručiti će ga družtvo Vodnikovoj matici ili družtvu sv. Mohora s tom pogodbom, da se pobrine za ukupno izdanje svih Slomšekovih spisah, i to ovakovim redom: 1. Homiletične, liturgične i kateketične spise; 2. moralne pripoviesti i životopisne; 3. pjesme i basne; 4. slovničke i povjestne članke.

Ivan Keše,
dekan i župnik na Ponikvi,
predsjednik.

Davorin Trstenjak,
župnik kod sv. Jurja,
tajnik.

Dopis.

Iz požežkoga polja. Nazad šest mjesecih bilo je u vašem listu u br. 23. naviešteno, da poštovani otac Vinko Basile, poznati misionar iz družbe Isusove, (o kojega smrti bijaše se raznio neistinit glas) nahodi se živ u nadbiskupskom sirotištu u Požegi. Sada imam sreću izviestit vas, da taj častni otac nije samo živ, već se još trudi za duhovnu korist našega naroda bolje i više nego prije. On, kako znate, od godine 1855. s otcem Antunom Ayalom, članom iste družbe, dolazio bi svake godine iz Dalmacije k nam, da drže sveto poslanje u tri ili četiri mjesta. Nu sada budući da se on po naredbi svojih starešinah za stalno nahodi u Požegi kao otac duhovni mladeži u sirotištu odgojavane, ima bolju prigodu a i više vremena, daj se više putah bavi sv. poslanjem. Skoro je on od uzoritoga gospodina stožernika i nadbiskupa dobio dopuštenje, da s vremenom obadje sve župe požežkoga i pakračkoga kotara, i u njih drži sv. poslanje; o tom bijahu i svi župnici pomenutih kotarah od uzoritoga kardinala okružnicom obavieśćeni, za da spremno i ljubezno prime častnoga misionara.

U tom poslu podje on najprije u Stražeman, gdje je sv. poslanje dne 12. Listopada t. g. započeo, a dovršio ga na 21. ist. m. Svaki dan u jutro u 7 satih tumačio je puku kršćanski nauk za pô ure, a poslie govorio sv. misu. Poslie podne ob 3. uri naučao i opominjao je mladež, a ob 4. kada se je puk opet skupio u crkvi, izmolio bi krunicu bl. D. Marije i pak držao promatranje o istinah vjekovitih. Tako u deset danah, što se je bavio u pomenutoj župi, rekao je sedamnaest prodikah na puk, a sedâm putah naučao je mladež. Nemogu vam dosta kazati, koliko je koristno bilo ovo poslanje onim, koji su se njim pobožno poslužili. Saslušav gromove prve besjede našega staroga misionara, mnogi taknuti strahom Božjim pobitiše na obćenitu izpovied od svoga djetinstva, i okrenuše se na pravi put. Veliko pak bijaše veselje videć u osmi dan poslanja množtvo dušah, koje se pobožno približiše Božjemu oltaru, da prime Tielo Isusovo. Nu jošte radostniji bijaše bogoljubni prizor, kada u isti dan dvadeset i četvero djece pristupi krstionici, da prije prve sv. pričesti ponove krstna obećanja; ona su hrabreno odgovarala na pitanja svoga velečastnoga župnika, i tim zasvjedočila, da dobro razumiju, što obećaju. Ovu dječicu udostoja pratiti, kao njihova kuma, presvietla i bogoljubna gosp. grofica Ljudevita Jankovićka, koja se poslie s njom i pričestila. Poslie sv. mise ista presvietla grofica svojom je rukom dala svakomu djetetu na uspomenu sv. pričesti krasnu sliku, krunicu i medalju bl. Gospe, a povrh toga darovala je svakomu jošte njekoliko novacah.

Viestnik.

Iz Zagreba. Jučer bijaše godišnjica biskupske posvetbe uzoritoga gosp. kardinala i nadbiskupa, a jučer zajedno izteče dvadeset i pet godinah, što — neznamo kako bi pravije rekli — njegovu uzoritost resi biskupsko dostojanstvo, ili što se biskupsko dostojanstvo diči njegovom uzoritosti. Toli znamenitim povodom obdržavana je jučer u prvostolnoj crkvi svečana služba Božja, kojoj izvan prvostolnoga kaptola i sbora prebendarah pribivaše i svakolika duh. mladež nadbiskupskoga sjemeništa. No jučer se i po cieloj nadbiskupiji zagrebačkoj u svakoj sv. misi molilo za nj. uzoritost, a s pobožnimi molitvami svatko je spajao iskrenu želju, da nam dobri Bog u zdravlju i snagi jošte dugo čuva i brani dukoko počitanoga nadpastira crkvi i domovini na sreću i slavu!

— Za podarcidjakona kotara tuheljskoga imenovan je gosp. Ferdinand Krajačić, župnik kraljevački.

— G. Ivan Kuček, nadstojnik sirotišta, imenovan je professorom povjestnice i statistike za 7. i 8. gimnazijalni razred nadbiskupskoga liceja.

— Medju drugimi hrvatskimi koledari, koji su za godinu 1863. ugledali sviet, izišao je nakladom ovdašnje Hartmanove knjigarne opet „Katolički koledar," priredjen za tisak Vilimom Švelcem. Ciena mu je 50 nč.

Promjene u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuo je g. Ivan Genžić, župnik u Sunji.

G. Antun Holjac, duh. pomoćnik kod sv. Marka u Zagrebu, postao je župni upravljatelj u Sunji.

„ Josip Stritoff, isluženi župnik divuški, opredieljen je za subsidiara k sv. Marku u Zagrebu.

Poziv na predplatu

na XIV. tečaj

ZAGREBAČKOGA KATOLIČKOGA LISTA.

Javljajući u kratko, da će „Zag. kat. list" i buduće godine u dosadanjem liku i obsegu izlaziti, pozivamo uljudno sve one, koji se na ovo crkveno glasilo misle predplatiti, da to čim prije učiniti izvole.

Predplatnina „Zag. kat. listu" ostaje dojakošnja, naime na cielu godinu: za Zagreb **5** for.; za izvanjske naručnike s poštom **6** for. **30** nč. — Na pol godine: za Zagreb **2** for. **50** nč.; za izvanjske predplatnike **3** for. **15** nč.

Gospodu, koja nam u ime predplate štogod duguju, molimo liepo, da nam s novom naručbinom i zaostalu predplatninu poslati nepropuste.

Uredničtvo „Zag. kat. lista."

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 51. **U ČETVRTAK** **18. PROSINCA 1862.** **TEČAJ XIII.**

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Priprave na spas.

(Dalje.)

Prije ipak, nego-li se izpuni u raju učinjeno obećanje, iztekoše jošte četiri tisuće godinah. Nepitaj nitko, zašto je Bog s ovim izpunjenjem tako dugo oklevao. Jer on, koj u svojoj višnjoj mudrosti za dieljenje svojih darovah vazda odabire najbolje i najsgodnije vrieme, kako bi izpod ovoga zakona iznieti bio mogao podieljenje upravo onoga dara, koj je od svih, štono ih ljudi primiti mogu, najveći i najdragocjeniji? No da se ljudstvo ovim darom na svoju korist i dobit poslužiti može, trebalo ga je prije za prijam toga dara vrstna učiniti, trebalo ga je na njegov doček najprije pripraviti; a sve vrieme, što izteče od dana, kada bje izušćeno obećanje, pa do časa, kada se izpuni, kada se sbilja upùti sin Božji, nemože se nabožnomu oku inako, van da ga smatra kao pripravu na spas.

A kakova će biti ta priprava na spas za svekoliko čovječanstvo u veliko? Ona se neće razlikovati od one, koja čini pojedinoga čovjeka podobna za prijam Spasiteljeve milosti. Da pojedinac čovjek može Spasitelja kod sebe primiti, da dolazećega k sebi može reć bi zagrliti, hoće se prije svega, da se naučio za njim cielom dušom čeznuti; a u to ime treba opet, da je o svojoj nemoći i nesvjestici posve osvjedočen, da svoju biedu živo osieća, no i mogućnost višje pomoći pred sobom vidi; u kratko, da je skroz oduševljen i proniknut kako uvjerenjem i osiećanjem potrebe spasa, tako i pouzdanjem u višju pomoć. Na isti način imalo se i čovječanstvo u veliko pripravljati na došašće Spasitelja; pa, kako pozoran pogled na poviest predkršćanske dobe uči, ono je na taj način nanj i sbilja bilo pripravljano. Jerbo štogod je tekom tih predkršćanskih stoljećah i tisućogodištah Bog ili u djelo priveo ili prepustio, sve je smieralo na jedno od dvojega: ili da se čovječanstvu duboko zasieče u srdce živo čuvstvo njegove duševne i ćudoredne biede, s toga da se ponizi, ili da se u njem pobudi i okriepi ufanje u dojdućega Spasitelja.

Da čovječanstvo ponizi, prepusti ga Bog, a nije mu trebalo ino, van samo ga prepustiti svojoj vlastitoj pokvarenoj naravi, koja, lišena višje pomoći, neprestano je u grieh i sve veće jade srnula; al tako, da se je ujedno pobrinuo, da mu ćudoredno i nabožno njegovo čuvstvo sasvim neotupi, jerbo kod podpune ćudoredne obumrlosti nije više ni poniženost moguća. Tko u ovom smislu gleda na poviest predkršćanskoga čovječanstva i odredbe Božje, taj će priznati, da su putevi Božji divni i premudri. Bog prepusti naš rod svojim veoma oslabljenim silam, a tomu bijaše posljedica, da je još dublje padao i greznuo. Zajedno ipak, čim je ćudoredna skvarenost rasla, pošiljaše on još u prvom patriarkalnom svietu ozbiljne i svete propoviedaoce ćudoredja, Henoka, Noema, da zaustave izopačenost, ili barma da podpunu obumrlost ćudorednoga čuvstva odvrate. Zatim kada je gospodovanje grieha jošte dalje doseglo, propoviedaše on sam krutimi kaznami, koje poslà, dočim sve skvareno ljudstvo pogubi potopom. Al i na ponovljenoj zemlji i u ponovljenom čovječanstvu poče opet grieh dizati glavu; a Bog razciepi skoro za tim griešne i oholosti svojom zasliepljene ljude pometnjom njihova jezika. Kada je po tom sveudilj vladajuća griešnost proizvela kumiroštovje, a ovo je po malo toliki premah dobilo, da se je razkrililo po cieloj zemlji, sačuva si Bog bar jednu svetinju svoga štovanja u porodu Abrahamovu, s kojim sklopi novi, obrezanjem utvrdjeni savez, i koga si za duhovnoga praotca svih svojih pravih štovalacah, vjernikah svih viekovah izabra. U sgodah i nesgodah, koje

ovdje nije mjesto potanje razlagati, provedoše neposredni nasljednici ovoga praroditelja, Izak i Jakov, svoj život vjerni i bojeći se Boga. Pa kada kasniji potomci, čudnovatim udesom u tudju zemlju dovedeni, ovdje naokolo neznabožnim narodom obkoljeni, od ovoga naroda progonjani, usužnjeni, tlačeni, bijahu u pogibelji izgubiti samosviest i poznanje svoga višjega opredieljenja, vidimo opet Boga, kako posreduje i izpunjuje, što njekoč njihovomu praotcu Abrahamu obeća. On pozva Mojzesa, izbavi po njem čudnovato puk izraelski iz sramotnoga sužanjstva i dade mu na Sinaju zakon. A kako je ovaj tako zvani mozajički zakon na onu višju svrhu, koju malo prije spomenusmo, kako je on djelovao na to, da čovjeka ponizi, a ujedno da u njem pobudi čuvstvo osiećajuće potrebu spasenja; kako je, s jedne strane na to odlučen, da štovanje jednoga pravoga Boga sačuva na zemlji, a na njegovo buduće podpuno štovanje pripravlja, s druge strane upravo na to služio, da ćudoredno čuvstvo u čovjeku drži budno, te, dočim ga je o njegovoj duboko zakorenjenoj ćudorednoj bolesti, koja se je njegovim povodom tek u cieloj svojoj opasnosti pokazala, osvjedočio, zapali mu u grudih čeznuće za pomoćju božanskoga liečnika; kako su napokon oni bezbrojni obredi, koje ovaj zakon propisivaše, ono množtvo čišćenjah, one sveudilj opetovane pokorne i pomirne žrtve smierale k istomu cilju: to je sve tako očevidno, da bi suvišno bilo o tom rieči trošiti. Kasnija pako žalostna sudbina, koja izabrani puk snadje tekom vremena, njegove neprestane borbe sa susjednimi poganskimi puci, ubitačna unutarnja neprijateljstva i razmirice, razsuće medju narode, jadi zatočenja, i napokon sveobće robstvo pod rimskim gospodstvom i samosiljem: sve ove težke nevolje kako su one morale učinke, kojim bijaše namienjen zakon, jošte više učvrstiti, a ovaj puk na doček Spasitelja zrelijim učiniti, tim više, što su njihovo višje značenje, i kad bi se ikada izkriviti bilo moglo, Bogom poslani proroci puku uviek na novo uglaviti nastojali.

Al dokle je Bog ovako jedan osobito odlikovani i odabrani dio čovječanstva na doček Spasitelja čudnovatim i izvanrednim načinom pripravljao, pusti da priprava ostaloga čovječanstva ide svojim običnim naravnim tekom. Neprestano traži istinu, a neprestano bludi i promašuje istinu, sveudilj hlepi za nječim boljim i višjim, na što ga preostatci plemenitije mu dionice nukaju, a sveudilj dublje pada i grezne; u čas pridigne se zaostala mu naravna ćudoredna snaga, a isto tako brzo onemogne; vazda na novo ustanovljuje spoljašnje gradjanske odnošaje, te kroz mudre navjestitelje zakona, što je u nas, vazda na novo preporuča ćudoredna pravila za život, a ipak vazda dublje pada u ćudoredmu skvarenost i socialni nered; iznosi na vidjelo vjeru, ali ima bogove, pred kojimi te strava hvata, a štuje ih načinom, da bi se stidio riečmi izpovjediti, a kraj i konac svemu tomu pravi je jaz grieha i biede: obiteljski život obezčašćenjem ženitbene sveze poremećen, čast ženskoga spola potištena, najveći dio čovječanstva zasužnjen i potlačen, zakoni ćudoredni u istom bogoštovju i njegovim povodom javno pogrdjeni, njeko mukło očajavanje o svakoj istini, a poslie kukavna ili u griešnih nasladah sprovedena života smrt bez svake sjenke nade i utjehe: — to bijaše sudbina ostaloga čovječanstva, koje Bog, kako je rečeno, pusti, da ide svojim putem, te u zabludah i griesih bi reći opješa, da, kako veli prorok, umoreno napokon grehovanjem u tamnoj težnji bolno čezne za spasenjem!

(Konac će sliediti.)

Besjeda na korist iztočnih crkvah.

(Prolovio biskup orleanski Dupanloup u rimskoj crkvi sv. Andrije della Valle dne 3. Lipnja 1862.)

(Konac.)

Ama jao, jao o Carigrade, ti si sve izgubio! Ti sve onda izgubi, kad si u vrieme zablude zahtievao se uzvisiti, i htio zapoviedati u tvojoj oholosti! Ne tebi, već Rimu bje podano prvenstvo u crkvi . . . . al ga ti zaželi, i za imat ga, ajme! odciepi se, i postade robom! Ti se pohlepi za svjetovnom slavom, pa tvoja dobit postade vrelom svih jadah, a izvorom onoga nakazna, usilna i potištena carstva, koje siluju se uzdržati u životu narodi europejski! A tvoj patriark bezčastni i poniženi nije drugo ostao, van kukavna igračka u rukuh tvojih okrunjenih silnikah.

Ništa manje bi se danas htjelo, da to postane čestiti svećenik vječnoga grada, vodja vjere naše, otac dušah naših. Ali to nikada duše mi, nikada neće biti.

Medjuto razkolje žalostno baci crkvu u ruke vlasti, a narode u izlam; jer htjelo se ili nehtjelo, sloboda narodah je vazda u temelju slobode crkvene. Padnuv najposlie pod Muhamedovu sablju Carigrad, bje i ostaje pred svim svietom najžalostniji primjer tomu, što znači odciepljenje kojega naroda od jedinstva.

I zato čame pod turskim živinskim jarmom nakon tolikih viekovah one liepe kraljevine, u starinskom svietu najcvatnije. A što su postale one velike i slavne crkve, koje još sada s ponosom napominjemo? Ali na vas bi, o pobožni biskupi, koji i dan danas crkvi rimskoj pokazujete svete

obrede starinske vaše iztočne liturgije, na vas bi više, nego na me, spadalo, da nam ovdje izpovjedite zla vaših crkvah, njihovo robstvo, njihovo siromaštvo, njihove jade i smrtni strah s bjesnoće musulmanske, pred kojom neprestano predaju. Ma što ja govorim? Zar nisu posljednji pojavi krvnoga toga bjesnila nedavno sviet napunili takovimi strahotami, kakovih se pod suncem još nikada nije dogodilo? Jesu-li ikada najužasniji bičevi Božji takova šta svietu pokazali, kao što su zvjerska klanja u Saidi, Harbeji, Rakaji, Der-el-Kameru i Damasku!

Možda potomstvo čudeći se pitat će, kako je još u ovo vrieme bilo moguće takvo usilstvo i takva okrutnost? „Ah, govoraše njekada Bossuet, politika uzdržava to ostarjelo i srušit se hoteće carstvo, zidje ograde oko njega, za prepriečit, da nepadne.“ . . . Ta dan današnji iztrulo do mozga na nihajućem se svom temelju ne inače van samo po inostranoj slozi kršćanskih vladah ono se drži. . . Brane, da napadne, nemogući preprieČiti, da neumre, a mrijući nepritisne, nerazdieli i neoslabi još i ostatke iztočnih naših crkvah. Medjuto miliuni kršćanah pod njegovim jarmom jadikuju, bez ikakve gotovo obrane, njegovoj sili, njegovoj zlobi izvrženi.

Nu ostavimo te stvari, te se samo bavimo s dušami — premda je udes dušah bezdvojbeno i s timi stvarmi skopčan — te preko oružja, ognja, krvi, strahotah, pojdimo k dušam, tražimo duše!

Hvala Bogu! tamnonoćne sjene od toliko viekovah tužni iztok prikrivajuće već se razgaljuju i utješni se znaci pokazuju. Dvostruko tiranstvo izlama i razkolja nesretno ono kršćanstvo tišteće duboko je jur izranjeno i svaki se dan to većma satire.

Sto činila da činila politika, očito je, da se muslomansko carstvo razpada; — srušiv se ono, ustat će iz njegovih oborinah one narodnosti, koje, premda pridušene, klicu kršćansku sačuvaše u životu. Znamenito bo je, gospodo, da izlam u turskom carstvu nije mogao svega progutati, te još, slava kršćanstvu, ima po iztoku znatnih narodah, Jermenah, Maronitah, Bugarah i drugih, kojih pitanje o narodnosti stiče se s pitanjem o katoličtvu, iz čega hvala Bogu proiztiče ozbiljna nada za budućnost vjere u onih krajevih.

A i razkolje rek bi da je smrtimice ranjeno. Poviest nas očevidno uči, kako razkolje, oddieliv pukove od ognjišta svjetlosti i kršćanskoga života, te pustiv crkvu u vladine ruke, neuklonivo dvoje sa sobom vuče: neznanstvo i duševno robstvo.

Ah zašto iztok toliko krzma to priznati? Zar nije toga dokučio u oni dan, kad mu toli iskreno u saborih lionskom i florentinskom pružismo ruku? Od onda već nije ostalo velikih težkoćah u nauku izmedju nas i iztoka. Zašto-li se jedinstvo, toli lahko i toli željno, nepospješi? No ipak je tada učinjen velik korak, i ako mi je prosto uzeti iz diplomatičkoga jezika izraz, koj se ovdje liepo prilaže, ondje ima otvoren zapisnik za sjedinjenje, i svaka crkva iztočna, kada hoće, može se podpisati.

Pače još više; može se reći, da je iztočno pitanje iznova od katoličke crkve svetačno osnovano.

O otče obćeniti svih crkvah, o pastiru jaganjacah i ovacah, o pastiru pastirah! koliko putah, uzprkos pogibeljih, kojimi si obkoljen, i sveobćih staranjah, koja te stežu, zaboraviv na svoje tuge ti svrnu pozor i srdce k tugam sinovah tvojih u Isukrstu, kršćanah iztočnih, sazivajući vrhu njih sažaljenje i molitve kršćanskoga svieta, i k sebi ih najnježnijom i najvećom otčinskom ljubeznošću zovući.

Posljedica toga visokoga staranja bijaše, što nedavno sv. otac odredi iztoku, u krilu prevažnoga sbora za razširenje vjere, novih revnovateljah, koji će si držati za svetu dužnost, da izvide potrebe tizih crkvah, i svu će pomnju staviti za sve to bolje pripraviti toli željno sjedinjenje razciepljenih crkvah, nimalo nekvareći svetinju starinskih obredah, kojim sveta stolica nikada nije uzkratila pravedno štovanje.

S druge strane, moja gospodo, u Francezkoj je utemeljeno Božjom promisli družtvo, a što je znamenitije, u krilu francezke akademije (l' Institut de France), u srdcu mudraca, koj je bio izmedju prvih matematikah Europe i izmedju prvih kršćanah svieta, slavnoga i oplakanoga gosp. Chauchya . . . ja se ponosim i dičim, što mu ovdje ime spomenuti mogu, harnost bo prema dobročiniteljem crkve mila je i velika svih nas dužnost. . — U srdcu dakle ovoga prevrloga muža poniče to družtvo za iztočne škole, i može se reći, da se on tomu do smrti posvetio, jer usried velike suhoparnosti svojih računah i čudnovatih razbrojah bijaše milodušan kao koja milosrdna sestra.

U ostalom ovaj zavod, (kao i svi drugi visoku svrhu imajući, te radi velikih potrebah osnovani) očevidno je pridržan za osobite blagoslove i za veliku budućnost. Kako oduševljeno, gospodo, odazva se katolička Francezka pozivu, dočuv krvne glase o krvavih patnjah kršćanah; a kolika je slava za mlada svećenika, koga medju vami vidim, što bje počašćen od sv. otca odlikovanjem, koga se on srdcem i svetom revnosti toli dostojna ukaza, da bude odaslanikom kršćanske ljubavi kod naše braće sirske, i da joj u ime Francezke i

svega kršćanskoga svieta tri miliuna franakah odnese.

Svi dakle, premila braćo, sa svim veledušjem srdca vašega pružajte pomoćnicu ruku družtvu iztočnih školah (l' Oeuvre des Écoles d' Orient), a to družtvo će nastaviti pošiljat iztočnim crkvam dvostruku milostinju, koju željno izgledaju: tako pripravljajući, možda za bližnju budućnost, izvršenje milosrdnih namjenah Providnosti u onom biednom kraju svieta.

To je, gospodo. nakana i predmet ovoga sastanka, i riečih, koje na vas upravljam. To, što iztok od nas moli, to, što mu danas dademo, u isto je doba očito posvjedočenje velikoga sučuvstva, te koristna i potrebita podpora s obilnom i veledušnom milostinjom.

U koju svrhu svi vi, o častni biskupi cieloga svieta, ovamo dodjoste? Zašto prejedriste mora, ostaviste vaša stada, izvrgoste se trudom puta? Vi dodjoste k papi, kako se k vlastitomu otcu dolazi, kad je raztužen, jer on ljubi vas, a vi ljubite njega, i sbilja on vam, kao otac sinom govori: vi ste moj ponos i utjeha moja.

Možda se šta slična nikada nije u crkvi dogodilo, da se zadovolji pukomu zahtjevu srdca, ljubavi i sjedinjenja.

No srdce je tvorac velikih stvarih. Vi dodjoste sbog same sinovske ljubavi; pa eto vaš sastanak, bez vaše namjere, čini veliki dogodjaj.

A i naš će dakle sastanak velikim plodom uroditi, te će tako po iztočne crkve biti veliko i nenadano utješenje.

To će doznati i ohrabrit će se sva naša braća iztočna: toli ona, koja se svedjer u jedinstvu s toli smjelom vjernostju održaše, toli ona, koja se razkoljem odciepiše od našega obćenja, ali ne od naše ljubavi. Oni će reći: Rim, Francezka, Španjolska, Njemačka, savkolik katolički sviet ljubavju trepti za iztočnom crkvom; a u Rimu pred licem trista sa svih stranah katoličtva sakupljenih biskupah izbrojio je prošle jade i sadanje nevolje naših crkvah jedan zapadni biskup, i sva su se srdca ganula.

Biskupi katolički Sirske, Jermenske, Carigrada i Smirne, vi ćete s veseljem poviedati vašim pravovjernim ovo ljubezno i uzko sjedinjenje iztočnih katolikah u ljubavi Isukrstovoj, u naručju i na srdcu obćenitoga otca. . . . Ah vaše poslanstvo, da preporodite vaše vlastite crkve i stečete dobitih u krilu crkvah odciepljenih, jest golemo i trudno poslanstvo: no vi ćete se povratiti k vašemu poslu objačeni i okriepljeni svimi željami i sučuvstvi zapada, a možda i motrenjem naših crkvah, naših zavodah, sjemeništah, uredbah i učionah, svih onih ognjištah apoštolstva i nauka, otvorenih našemu svjetskomu i redovnomu svećenstvu, svim najposlie, što čini našu snagu i naš život, i što presadjeno u iztok povratit će vašim crkvam starinsku slavu, a viernim vašim nastojanjem, revnošću i naukom Vasiljah i Zlatoustnikah činit će oživit ljepotu starinskih dnevah.

Ako vi mnogo od nas izgledate, eto onoga, što mi s naše strane od vas s pouzdanjem izčekivamo.

Ali za sve te poslove, častna gospodo, potrebita je vaša podpora, a zato će osmerica biskupah, četiri iztočna i četiri zapadna stati uz vrata ove crkve, a vam veselo pružati moleću ruku, za vaše vam darove na uzdarje vraćajući zahvalnost srdca i blagoslov Isukrsta.

Ah dopustite gospodo, da vam svom prostotom prijateljskoga jezika rečem: udielite obilato u to ime, udielite vaše zlato čim većom darežljivošću. Zlato ono opako, nu ipak divno zlato, o kom se veli, da je zločest gospodar, ali valjan sluga: opako, jer toli često služi na zlo, no divno, kad služi istini, ljubavi i svim velikim stvarim, kad postane, a često mu ta čast u dio padne, čovjeku orudje za namjene Božje. Dopustite, da još nadostavim: vi ste amo došli dobre volje, njeki i radi same znaličnosti, ali u obće svi radi kakova dobra djela; dakle učinite, da bolje bude, nego-li ste namislili. Zar nije uviek dobro biti boljim, nego nam se činjaše, da bi hotjeli? Dragi Bože! tà to se neprestano dogadja. Što se mene tiče, sveudilj susretam se s ljudmi, koji su bolji, nego oni misle. Neimam vjere, vele mi. Dà, imate ju, nu neimate srčanosti za izpovjedit ju samim sebi. Usudite se biti kršćani, pak ćete i biti. Tako i danas imajte veću ljubav nego-li ste mislili; sve, što možete, darujte. To vas neće toliko stajati, da nebiste imali čim udobno putovati; ostat će vam povratak još lakši. Tu je prošnja, tu je podpisivanje: mislite na obodvoje. Za prošnju podajte sve, što sad u ovi čas imate, ništa nebrojeći: glede podpisivanja stvar je važna, i zahtieva, da se pametno i razborno učini. O podpisivanju dakle vi ćete računati, ali ovdje nebrojte, podajte po vašem srdcu, i ako dodam po srdcu Pia IX., obilno će biti.

Dà, valja da se danas štogod velika učini, još većega, nego-li ste možebiti mislili. Znate-li vi, kolike važnosti može biti vaša milostinja? Ona jerusolimska, siromašna žena, kojano dade sv. Petru, čim bi putovao, zar ona znadijaše, kamo će otići, što-li će njegov put svietu pruditi? Sam Bog zna, što će s vašimi darovi biskupi iztočni učiniti. Vi se medjuto sjedinite u misli na Boga, i obilujte ljubavju i velikodušjem pravih srdacah kršćanskih.

Kad mislim o tom, što je iztok učinio za nas, davši nam vjeru, te taj iztok gledam, kako je

utonuo u one tmine, u kojih bi se mi isti nalazili, da Petar i Pavao nisu došli; kako je sagnut pod živinskim usilstvom, koje ga pritiskuje i sramoti, i sám sebi govorim: tà mi bi mogli dati slobodu i prosvjetu onim kršćanom, pak nećemo . . . . Nemogu se uzdržati, da tu hladnokrvnost nenazovem griešnom i zlobnom neharnošću. Dà, mi imamo u naših rukah, braćo moja, ćudoredno preporodjenje i slobodu iztoka; jer kršćanstvo slobodeći duše slobodi i podiže narode, ono je otac prave slobode, ne one, koju kroji laž, već one, koja je jamac krieposti: ono je (kršćanstvo) otac pravoga veličanstva narodah, u kom se drago smislu uzelo, ono je spasenje i život družtvah.

Dakle ako ljubite slobodu i dostojanstvo ljudsko, ako vam je mila harnost: spomenite se iztoka; ako ljubite duše, spomenite se iztoka; ako ljubite Isukrsta, spomenite se iztoka . . . ah kad pomislim, da je to bio iztok, koj nam dade Isukrsta! . . . za uzajamnost hoćemo-li mu išta moći uzkratiti? ako ljubite blaženu Djevicu, spomenite se iztoka. . . Kad god sam vidio koju ebrejsku ženu, nisam mogao da se neopomenem svete Djevice, i da nerečem sav ganut: Marija bila je njihove krvi, od njihova puka! Najposlie ako ljubite crkvu: nastojte pridignuti one pogažene crkve, i primaknuti k središtu prosvjete i života kršćanskoga one razkoljem odciepljene. Riečju, braćo moja, mi smo sva naša dobra primili od iztoka. Mjerimo dakle širinu naše darežljivosti širinom njegovih starinskih dobročinstvah i sadašnjih biedah, i ovaj veliki dan, koj nas sjedinjuje, zapečatimo s velikim djelom ljubavi, komu Isukrst dao za plaću blagoslove zemaljske i dar nebesah.

Besjeda

na slavnu uspomenu književnih zaslugah pokojnoga kneza-biskupa lavantinskoga **Antuna Martina Slomšeka.**

(Rečena od g. Franje Kosara, duhovnoga otca u mariborskom sjemeništu, u skupštini mariborske čitaonice 26. Listopada 1862.)

(Dalje.)

Revnošću za dobro biskupije zavriedi Slomšek da bude god. 1844. pozvan za kanonika stolne crkve k sv. Andriji, gdje mu još bje povjereno nadzorničtvo nad pučkimi učionami sve biskupije. Sigurno je, da u svoj biskupiji nije bilo muža za tu službu bolje sposobna od pokojnoga kneza. Tà on najbolje poznavaše rane naših učionah, a ljubljaše mladež neizmjerno. Do duše poslovaše on u toj službi samo dvie godine; nu ipak može se reći, da je po svih zaprekah i tegobah, s kojimi se je imao boriti, doba ona za učione bila nadobudnom zorom bolje budućnosti. Prijazne opomene njegove i liepi nauci za razne predmete školske obuke kateketom i učiteljem bijahu primani i ovršivani. Preporučao je, što je bolje znao i mogao, slovenske nedjeljne škole, pak povrh toga nagovarao kapelane, da još i četvrtkom drže slovensku školu, što oni radi učiniše, a čine i sve do današnjega dana. Nastojao je, da medju mladež razširi veselo pjevanje svetih i drugih poštenih pjesamah u crkvi i doma. U to ime uprosi učitelje, da mu pošalju sbirku pjesamah i napjevah u njihovih župah navadnih, a on da će bolje odabrati ter dati pod tisak, što je sbilja, ali već kano biskup i dovršio. Za učenike napisa dvie molitvene knjižice s potrebitimi molitvami, pjesmami i naukom vjere, što na pamet znati treba, a to sve savio u krasan vienac. Jednoj je naslov: „Angel molitve,“ drugoj „Sveto opravilo za šolarje“ 1846. Jur tada uvidje on, koliko Slovencem treba književno družtvo za izdavanje knjigah služećih na prosvjetu slovenskoga puka, pak s tom namjerom dade on prošnju na ljubljansko namjestničtvo za dozvolu, razloživ potanko svrhu i dohodak, kojim bi se uzdržavalo.

Nu čemu se nitko nebi bio nadao, to se je sgodilo. Po svem tom, što je Niemcem već odavna jednako družtvo pod imenom: „Mechitaristen Verein,“ bilo dozvoljeno, družtvo istoga smjera bude Slovencem uzkraćeno (Erlass des illyrischen k. k. Landespraesidiums vom 15. April 1845. Z. 437), i to uzkraćeno mužu, koj bijaše dovoljan jamac za zakonito ponašanje družtva. Premda je sbog takove odluke moglo težko zaboljeti srdce, sviestno, da ima čistu nakanu, po svem tom muž čvrsta značaja, kakova bijaše pokojni knez, nije klonuo duhom. Pošten i kršćanski rodoljub negleda na to, kako se njegova djela tumače i kakove mu se nakane podmiću, nego on jedino sluša glas svoje sviesti, ter se trudi neumorno za ono, što znade, da je pred Bogom i pravednim svietom pošteno i pravedno, a potrebito za vremenito i vječno dobro naroda. Pak tako je načinio i pokojni knez. Tu žalostnu zabranu željenoga družtva primi on ponizno i mirno, niti samo jednu rieč žaobe sbog toga nisam nikada čuo iz njegovih ustiuh; ali odluči ipak istu svrhu, ako i ne podpunoma, dokučiti na drugi način. Namisli naime izdavati godišnjak časopis za Slovence, u kojem bi spisatelji plodove svoga znanja i izkustva za crkvenu i svjetsku prosvjetu naroda mogli priobćivati, pa kad mu nije bilo moguće čitave komade davati Slovencem, naumi jim davati barem drobtine, sbog šta taj godišnjak prozva „Drobtinice.“ Na dan sv. Nikole g. 1846. razpisa osnovu i poziv za Drobtinice, a o novoj godini 1846. izidoše jur prvo u sviet, s onim zanimivim pozivom kano dodatkom. Svuda su primljene s veseljem i za kratko vrieme razprodane do komada. — Nemogu da prešutim još njeke malene sgode, za naš predmet zanimive. U jeseni god. 1845. osnovasmo mi slovenski bogoslovi u celovačkom sjemeništu medju sobom malenu slovensku čitaonicu, koje ravnateljstvo bje povjereno meni. Dogodi se, da je školski nadzornik Slomšek baš u to vrieme došao u Celovac.

Želja me vraća vukla, da i njega uprosim, neb'-li se i on u čitaonicu upisao, al jer ga još osobno nisam poznao, nisam ni imao srdca, da stupim pred njega. Nu tadanji kapelan stolne crkve, č. g. Matija Majer, obodri me, pak me i sam pred njega dovede. S velikim veseljem primi on listinu, čita poziv i osnovu s pohvalom, pripiše se k članovom jur podpisanim, i za malo vremena posla čitaonici na dar sve svoje izdane knjige. Čitaonica naša steče si tim podpisom cienu i u onih, koji ju donle poprieko gledahu.

Imajuć na pameti tako izvrstno poslovanje i trudjenje za obuku omladine i napredak biskupije, nije nikomu za čudo, da je knez biskup Franjo Ksaver Kutnar silno zaželio mužu tolike mudrosti i gorljivosti povjeriti celjsku opatiju, da mu u sriedi biskupije bude oko i desnica ruka. Njemu bijaše biskupova volja kano zapovied Božja, a osim toga Antun Martin primi otu službu s većim veseljem morebit još i sbog toga, jer se je mogao nadati, da bi za bolje naobraženje učiteljskih pripravnikah mogao još što više učiniti. Nu čovjek sudi, ali Bog dosudi. U Celju za Antuna Martina nebijaše stanka; za višje zvanje bio je Bog njega odlučio. Muž u raznih duhovnih službah tako savršeno uvježban i prokušan, koj u svom veledušnom srdcu nošaše vas slovenski narod i kojega ime nošahu takodjer Slovenci u srdcu, bijaše vriedan, da se uzdigne i postavi na sviećnjak biskupije ter postane Slovencem luč, vodja i zaštitnik. Tako i bude. Mjeseca Travnja preuze on celjsku opatiju; ali već koncem Svibnja iste godine bje izabran za biskupa lavantinskoga, te postade umrlomu Kutnaru vriedan nasljednik.

Dokle se čuje slovenska besjeda, dotle se razlegaše veselje, čuvši veselu novinu, da je Antun Martin Slomšek imenovan biskupom lavantinskim. Tako dična provoda nevidje još Celje, kako na onaj dan, kad je novomu biskupu došlo do razstanka. Od kućnih vratah do kolodvora stajaše svetčano obučena procesija razdieljena na dvie strane, a medju njom stupaše novi biskup, praćen od množine duhovnikah, obćinskih i carskih činovnikah; dvanaest duhovnikah proprati ga u Solnograd, gdje je 5. Svibnja posvećen u biskupa. Krepkom rukom prihvati on u 46. godini dobe biskupsku palicu, odabrav si za geslo besjede sv. Ignacija: „Omnia ad majorem Dei gloriam et animarum salutem,“ a osvjedočeni smo, da je pred Božjim sudom sa sv. Pavlom mogao reći: „Cursum consummavi, fidem servavi.“ Tko mnije, da je pokojni knez ljubio i štovao narodnost onako, kako sviet obično čini, taj se vara, te ga nikada nije razumio. Njemu narodnost bijaše služavkom, koja ponizno ima služiti višjoj svrsi: ad majorem Dei gloriam et animarum salutem — za veću slavu Boga i spas dušah. To je gledište, na koje mora svatko stupiti, ako želi njegova narodna djela pravo prosuditi i dostojno ocieniti. To svjedoče sve njegove knjige, svi članci u raznih časopisih priobćeni, pastirske poslanice, osobito one burne godine 1848.; svjedoče nam to takodjer govori, koj mi nas je toliko putah razveselio u čitaonici. Pak zato, što njegovi protivnici i neprijatelji, sami pusti liberalci po bezbožnom kalupu našega vremena, neimaju toliko razuma, da razumiju njegovo biskupsko geslo, baš zato su oni sva njegova narodna djela krivo tumačili, podmetali mu nečiste namjere, a osobito zadnje godine ogovarali ga i crnili. Nu svu crnu čadju, kojom mišljahu zamazati sviezdu Antunove slave, odpuhnuti će nepristran sud za kratak čas, ter zviezda njegove slave pokazati će se još nad grobom mu u svoj svojoj ljepoti, kako proreče jedan prijašnjih ministrah, njegov iskren štovatelj: „Slomšekova djela biti će cienjena tek poslie njegove smrti.“ Na sudu svoje dobe nije našao pravice, ali sigurni smo, da će ju naći pred sudom poviesti.

Po primjeru sv. Pavla nastojaše on, kako bi svim sve postao u duhu kršćanstva i naroda. Ali jur preuzimajuć višju pastirsku službu previdje on bistrim svojim okom, da će mu se o jednu zapreku razbijati sve dobre namjere, smierajuće na dobro Slovenacah, a ta zapreka bijaše stolica lavantinske biskupije na kraju biskupije, pak još u njemačkoj dolini imenom lavantinskoj u Koruškoj. Dokle god se stolica biskupa neprenese na slovensku zemlju, dokle se svi štajerski Slovenci pod pastirsku palicu jednoga slovenskoga vladike nesakupe, dotle sve nije moguće, da lavantinska biskupija dobije vlastito slovensko sjemenište, gdje bi se gojitba bogoslovah dostojno prema potrebam sadanjega vremena i na narodnoj podlozi osnovala, dotle sve nije ufanja, da bi danica prosvjete zasvietlila štajerskim Slovencem. Pobožna ljubav naroda svoga udahnu u tada pokojnomu knezu misao i odluku, da se s nova pobrine za premještenje biskupske stolice iz Koruške u slovensku Štajersku, što bijaše jur po višeput pokušano i to: god. 1785. 1809. i 1826., ali po nesgodi vremenah i nemarnosti ljudih svaki put propalo. S veseljem primao bi po više putah, a osobito g. 1848. ponovljenu prošnju štajerskih Slovenacah, naročito iz sekovske (gradačke) biskupije, za spomenutu preselitbu. Nije vrieme ni sgoda, da se pripovieda neizrečen trud i golem trošak od kneza u taj posao uložen, dokle je g. 1859. sretno izveden; ali toga vendar nesmiemo zamučati, da je on za utemeljenje novoga sjemeništa u Mariboru od svoga malena dohodka položio 20,000 for. na žrtvenik kršćanskoga rodoljubja.

(Konac će sliediti.)

Dopis.

U Milanu kraj Sutle. Kad pomislimo na doba, gdje nam prosvjeti i napredku bijahu vrata zatvorena, tad se radovati moramo videći, kako nam dan za danom prosvjeta sve bolje napreduje. Putevi, na kojih se prije bez predpregah provesti nebijaše moguće, stoje sada kao drumovi u prvom redu. Župe, koje kroz vjekove bijahu

bez škole, imadu sada učione, te su stranom i vještimi učitelji oskrbljene.

A što tomu svemu prvi povod dade, van naš prosvjetljujući i svakomu valjanomu napredku prijazan vjerozakon, bez kojega ni za dlaku nebismo napredovati bili mogli. — Bacimo oko samo na susjednu turad — pa nam netreba drugoga dokaza!

Štovati dakle i cielom dušom prijanjati za taj naš vjerozakon, treba da nam bude najsvetija dužnost. A u tom pogledu imam pohvalno napomenuti kod nas dva lica, naime: velečč. gg. župnike Franju Folnegovića i Benka Kešera, koji doista neumornom svojom djelatnošću s malo sile vrlo mnogo učiniše Bogu na slavu a vjerozakonu u prilog.

Župna crkva na Selih sv. Kate, koje sam ja župljanin, bijaše gotovo kroz 15 godinah radi sigurnosti — buduć je prietila pogibelj, da će se srušiti — zatvorena, radi česa se u uzanom prostoru izpod tornja morala sv. misa služiti, a župljani izpostavljeni svim nepogodam vremena bijahu prisiljeni izpred crkve stajati. A sad da vidiš — tomu zlu učini konac naš mili župnik g. Franjo Folnegović, uz revno nastojanje tamošnjega učitelja g. Franje Juraka. Ovi zaslužni muževi načiniše iz razvaline liepu, reći bi gotovo novu crkvu, čim nam je dopušteno, da nakon dvanaesto godišnjega mnogoga komešanja, koje nadkrili trošak sadanjega popravka, u nju opet ulaziti možemo.

Poveća nam radost, kod nas još nevidjena, svečanost blagoslivljanja crkve po izposlanom povjereniku duh. stola. Okolo tri sata u oči sv. Kate gruvanje prangijah i zvuk miloglasnih zvonovah naviestiše nam, da će se sutra crkva blagoslivati. Na dan sv. Kate oglasiše zvonovi dolazak svećenstva, koje pred župnim dvorom sakupljeno pozdravi blagozvučna banda od sv. Petra, a tada svi odosmo k crkvi. Poslie kako je blagoslivanje crkve obavljeno, govoraše g. podjašpršt Ivo Petranović shodno svakomu kršćanskomu srdcu ugodno slovo, nakon koga predade crkveni ključ domaćemu župniku, koj nam kroz 15 godinah zatvorenu, sada ponovljenu, liepo urešenu i razsvietljenu crkvu otvori. Tu je sad svaki Boga za nebeski dar njegove vjere slavio i dičio, a ja moljah uz ostalo, da Bog dao, te skoro došlo vrieme, da i naša pod turskim jarmom stenjuća braća ovako svoje svete obrede bezzaprječno ovršivati budu mogla.

Veseli s ove svečanosti odosmo drugi dan da vidimo drugu ovoj sličnu svečanost, a ovu sačinjavaše blagoslivanje prenapravljene i povećane župne crkve na Poljani kod sv. Jane.

Ovdje mi je napomenuti, da je tamošnji gosp. župnik Benko Kešer bivšu malušnu crkvicu unutarnjim i vanjskim preustrojenjem i uredjenjem pretvorio u poveću, te tim liepu zaslugu pred Bogom i ljudmi stekao, tim većma, što je s malom pomoćju župljanah u kratko vrieme mnogo toga obavio.

Viestnik.

Iz Zagreba Kad je onomadne „Pozor“ u poznatoj razpri s našim listom upravio svoju „zadnju rieč“ „Kat. listu,“ dao nam je dosta povoda, da ga upitamo: odkad nije smjeti ono, što „Pozor“ javno učini, pravim svojim imenom nazvati, pa ako je već to nedostojanstveno, što se tekar o istom njegovom činu misliti ima? nadalje da mu iz evangjelja i činah Isukrstovih dokažemo, da kršćanska krotkoća nezahtieva, kako on to hoće, da se „Kat. list“ na njegovo izvrtanje, podmetanje, potvore i opadanja nebi po gotovu niti potužiti, a što je nepošteno „nepoštenim,“ što perfidno „perfidnim“ nazvati smio. Mogasmo ga i pitati: zar njega, koj, kako tvrdi, „duboko štuje vjeru praotacah naših,“ neveže ništa zakon evangjeoske, da nerečemo krotkoće, već barem pravednosti? Mogasmo ga pitati, kakov je misticizam u onih redcih, kojimi je „Kat. list“ prije dvie godine uredničtvo „Pozorovo“ učinio oprezno, da nepobire svoje viesti „na smetištu bečke „Presse,“ — dočim je to isto o tom listu sam „Pozor“ nedavna uztvrdio, rekav, da u „Pressi“ ima više blata, nego-li u najblatnijem njemačkom selu; s koje strane je ovdje mistifikacija? Nu mi rekavši in merito, što smo imali reći, a videći, da se „Pozor“ nedrži same stvari, a k tomu služi se oružjem u trieznoj polemici nedopuštenim, neodgovorismo mu ništa, već ostavismo njemu „zadnju rieč.“

Al evo u 286. br. „Pozora“ iztaknuo se njeki dopisnik iz Varaždina, koj je onu prepirku pritopio, a spominje ju tako, da se jasno vidi, da ju pozna samo iz „Pozora,“ t. j. da je pravo niti nepozna. Jer da je, kako dolikuje čovjeku nepristranu, koj o kojoj prepornoj stvari hoće da izreče pravedan sud, saslušao i drugu stranu, nebi bio mogao kazati, „da „Kat. list“ nije imao pravo čuditi se tomu, što je ona preporuka upravo „Pozor“ u živac dirnula;“ jerbo „Kat. list“ nijo se sbilja nimalo čudio tomu, što je „Pozor“ ona preporuka u živac dirnula, već je samo rekao, da bi mogao pitati: „zašto je ona preporuka „Pozor“ tako u živac dirnula, da ju tol žestoko pobija?“ — A kakovom logikom uzporedjuje dopisnik „Kat. list“ s njekimi sabirači prinesakah za jugoslavensku akademiju? Sabirači se nadju uvriedjene, što ih darovnici pitaju, zašto se prinesci i prinesitelji neobnaroduju; a „Kat. list“ je sam onu preporuku na javnost iznio. Zar je to istovjetno? kako kaže dopisnik. „Kat. list“ nije niti jednom riečcom prigovorio „Pozoru,“ što je i on tu preporuku priobćio; pače niti toga mu nije prigovorio, što ju je pobijao, već kako ju je pobijao. „Kat. list“ je samo naveo razloge za onu preporuku, kojih „Pozor“ oborio nije, a pobijanje „Pozorovo,“ koliko mu se nije činilo istinito, uzbijao je opet s razlozi. Svaki javni čin, svaka javno izušćena rieč neka se slobodno u javnih listovih rešeta i sudi; al to treba da se čini pravedno i dostojno. Javna glasila

nisu za to, da sviet obsjenjuju a javno mnienje zavode, već da čitatelje iskreno i istinito izvješćuju.

Kad dopisnik varaždinski kaže, da se ljudi pitaju: kako je to, da se „korona" zagrebačka povadja sad za Tirolci, sad za Magjari, te je tako netvorna, da samostalno ništa učiniti neumije? — pokazuje opet, da i on i ti njegovi ljudi o niečem sude, što nepoznadu, čemu niti pravnoga imena neznadu. Pastoralne konferencije — tako se zovu, odkad su poslie ukinuća prvašnjih koronah opet uvedene — privatan su samo sastanak, privatno viećanje kotarskih svećenikah, koje imadu svoj propisani na pojedini kotar ograničeni djelokrug, a zaključci i djelovanje im se, buduć svim dotičnim članovom poznato, samo u riedkih slučajih objavlja. Odkud dakle sude ljudi varaždinskoga dopisnika o netvornosti i nesamostalnosti zagrebačke kotarske konferencije, neznajući svega onoga, na čem bi se takov sud osnivati imao? Poznamo mi vrelo takovih osudah, a to se zove: Calumniare audacter. Da se zagrebačka „korona" povadja sad za Tirolci, sad za Magjari, to bi imala biti njekakova dosjetka, na koju, i kad bi bila istina, kao što nije, primjećujemo, da je krivo samo povadjati se za onim, što je nevaljano, a što je dobro, zatim se je povadjati smjeti, ma to bilo i hottentsko. Sám „Pozor" reče jučer u jednom dopisu: „bilo bi dobro, da se, što je dobro, od njih (drugih narodah) učimo." — Rugat se inim narodom i prezirat je, niti je liepo, niti liberalno. To velimo, jerbo znamo, da stanovite fraze imadu u njekih ustih osobito značenje.

Ako napokon „Pozorov" dopisnik varaždinski sbilja vjeruje, što tvrdi, da su u našoj domovini nepoznate katoličkoj crkvi neprijateljske knjige i novine, to ga upućujemo na knjigarne i pošte, gdje će se moći uvjeriti, koliko se takove robe u našu domovinu unaša. A kamo sreće, da se i u tom obziru nebi obistinjivale rieči proroka Mike: Inimici hominis domestici ejus.

— G. Tomo Petrović, svećenik nadbiskupije zagrebačke, bivši prije professor gimnazije senjske, a kasnije propovjednik i izpovjednik kaznione lјepoglavske, providjen svetotajstvi umirućih preminuo je ovdje dne 16. t. m. sa zapale mozka u 45. godini života. Jučer poslie podne sahranjeno mu je tielo u raku prvostolne crkve, kamo ga mnogobrojnim sprovodom odpratiše preč. kaptol, sbor prebendarah, duhovna mladež, učitelji i učenici svih ovdašnjih viših i nižjih učilištah. Pokojna mu duša!

— Javljamo za naše propovjednike radostnu viest, da je g. Franjo Šic, svećenik nadbiskupije zagrebačke, pohrvatio izvrstne česke propoviedi Valeriana Jirsíka, budjejovičkoga biskupa, koje će na skoro u ovdašnjoj Albrechtovoj tiskarni pod tisak doći.

— Viest, koju smo po glasu drugih novinah i mi priobćili, da su gg. Adolfo Veber i Martin Matunci postali pravi ravnatelji zagrebačke i varaždinske gimnazije, nepotvrdjuje se jošte. — To isto valja i o viesti, koju donosi iz Varaždina „Glasonoša," da je g. Josip Zorić, učitelj vjere na tamošnjoj gimnaziji, imenovan župnikom u Božjakovini, budući se župa neizpražnjena nikomu podieliti nemože.

— Odbor, komu je povjereno rukovanje lutrije, namienjene darom sv. otca, odročio je uslied iz stranih zemljah prispjelih molbah vučenje sgoditakah na 18. Veljače 1863. Do onda mogu se kupovati srećke, kakovih ima jošte u pisarni dub. stola.

Iz Italije „Armonia" ima pravo, što veli: Grčkom pobunom opravdava se za koj čas politika kardinala Antonella, uslied koje se on neda zadovoljiti nikakovom garancijom velikih silah. Kraljevina Grčka i kraljevska čast Otona bijaše ujamčena od velikih silah Englezke, Francezke i Ruske. Što je koristila ota garancija? Jedan ustanak bijaše dosta, da se kralj Oto protjera iz kraljevine, a one tri velike sile brže bolje očituju na to, da su Grci pravo učinili, kralj pako Oto neka na sve prije misli, nego da će se vratiti na svoj priestol. To je sve strogo po načelu nepačanja. Stvar je ovako: Europa garantira, ako pak garantirana stvar propadne, to očituje Europa, da se ona u to neće pačati. U dvie rieči: Europa garantira, da ona ništa negarantira. To je po prilici bilo ponudjeno i papi, pak se njeke novine još čude, zašto sv. otac nije primio ovaj način pomirenja.

Promjena u nadbiskupiji zagrebačkoj.

Preminuo je g. Josip Debeljak, izsluženi duh. pomoćnik.

Ovomu listu dodan je cjenik svakovrstnoga crkvenoga posudja C. Haasa i družtva u Gradcu.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

BROJ 52. U ČETVRTAK 25. PROSINCA 1862. TEČAJ XIII.

ZAGREBAČKI KATOLIČKI LIST.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielom arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 st. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 st. 30 nč. na cielu, a 3 st. 15 nč. na pol godine. — Predbrojiti se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake c. kr. pošte, a u Zagrebu u pisarni duhovnoga stola ili kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. Predplata prima se sveudilj kroz svu godinu.

Priprave na spas.

(Konac.)

Čovječanstvo poznajući svoju griešnost a osjećajući svoju biedu bilo bi sdvojiti moralo, da u njem poput melema nebude sveudilj sladka nada gojena i ponavljana bila. S toga odluči Bog, da ono gorko poniženje, onu grižnju griešne savjesti vazda uzpored prate ponovljena obećanja Mesije, koja pripojena na prvotno u raju izušćeno obećanje, ovo su sve više razvijala i objasnjivala, kako su to potrebe vremenah zahtievale.

Patriarkom na radost bude javljeno, da će ono sjeme ženino, koje će, kako se u raju obećalo, pogaziti zmijinu glavu, proizaći iz njihova poroda, da će svim narodom svieta krozanj stići blagoslov. Jakov, najzadnji ovih patriarkah, postavi u proročanskom oduševljenju na smrtnoj postelji svoga sina Judu za baštinika i čuvara ovoga obećanja s navještenjem, da se žezlo odanj t. j. od njegova potomstva neće dotle ukloniti, dok očekivani spasitelj nestupi u sviet. (1. Moj. 49, 8—11.) Mojzes naviešta Mesiju kao proroka, koj će za njim doći, a biti njemu naličan; (5 Moj. 18, 15. 20.) David ga slavi u mnogih svojih pjesnih; on ga vidi u duhu, kako je pred danicom u krilu svoga otca postao; on ga naziva svojim gospodinom, a zajedno i svojim sinom; on vidi, kako se njegovi neprijatelji sa svih stranah svieta, kako se kralji i silnici ovoga svieta dižu proti njemu, a zajedno, kako on ove svoje dušmane sebi podčinjuje, te kako on svojom ljepotom, svojom dobrotom i svojom pravičnošću nad čovječanstvom vlada; sada mu se klanja na njegovom vječitom prestolju kao kakovu Bogu, posvećenomu od svevišnjega božanstvenim pomazanjem; a onda je opet zadubljen u otajstvo njegove muke, te ovu opisuje do najmanjih okolnostih: izdajstvo Judino, njegove probodene ruke i noge, njegovu podieljenu odjeću i kabanicu, za koju se kocke bacaju; napokon se od ovih Mesijinih patnjah podiže opet k promatranju njegova uzkrsnuća, njegova zastupljenja, njegova vjekovitoga svećeničtva i gospodstva, koje neima kraja ni konca. Isto tako obširno i točno, dà čestimice jošte s više potankostih glase proročanstva kasnijih prorokah. Jedan naviešta njegovo vječno i božansko poreklo, drugi njegov vremeniti porod od djevice, opet ini mjesto ili vrieme njegova poroda; jedan proriče o njegovom uzvišenom nauku i čudesih, drugi o njegovih kriepostih, koje će mu predobiti svačije srdce, opet ini o ustanovljenju vječne na cielom širokom svietu prikazivane žrtve; a u opisivanju njegove muke i njenih učinakah jedan medju njimi, svim drugim poput kralja prednjačeći Izaija, tako je točan, da je, kako veli jedan sv. otac, više evangjelisti, nego-li proroku naličio. (Sravni osobito pogl. 53.) U kratko, neima gotovo crte na njegovoj osobi, neima okolnosti u njegovu životu, njegovu djelu, njegovih sgodah i nesgodah, koja nebi točno označena i razgovetno prorečena bila. Ova obećanja i proročanstva, koja su poput zlatne niti, štono se kroz cieli stari zakon divno provlači, i sve mu česti u jednu suvislu cielost veže, — sveudilj ponavljana i sve jasnije i izvjestnije izražavana moradoše i u tmastih vremenih u vjerujućega ljudstva nadu, ako je ova ikada počela klonuti, vazda opet na novo uzbuditi, i tako djelo priprave s ove strane doista izpuniti. A ova obećanja bijahu u prilog istim poganskim narodom, budući prvotnim predanjem, koja, i ako izkrivljena, predjoše na njih, kod njih nije još bilo nestalo i posljednjega traga, te je uspomena na njih čestim obćenjem, kojim su u kasnije doba sa žudijskim pukom dolazili u doticaj, sveudilj ponavljana bila; s toga nahodimo, da je u vrieme Isusova poroda očekivanje njekoga ve-

likoga kralja i oporavitelja čovječanstva bile i medju poganskimi narodi mnogovrstno razšireno, i ma samo u tamnoj slutnji izjavljivano.

Jošte je vriedno i važno primietiti, da je izvan ovih mesijanskih proročanstvah u užjem smislu nada predkršćanskoga čovječanstva uzpirivana i uzdržavana bila jošte i različitimi znamenji, predslikujućimi Isukrsta i njegovo kraljestvo. Ovakovih predslikah nalazimo puno u starom zakonu, bile one osobe, stvari ili čini. Neće nam se o tom na široko ovdje govoriti, no neda nam se na ino, van da o tih znamenjih upletemo ovamo promatranje jednoga od najslavnijih crkvenih naučiteljah, odkud će se upoznati, kako su sv. otci, tražeći svuda Isusa, njega svuda znali naći. „Slava budi“ — kaže u jednoj svojih najizvrstnijih besiedah sv. Efrem Sirac — „slava budi onomu pravoreku, koj je proizišao od otca istine i istinite rieči govorio, koje su se u svojoj istini izpunile. Iz tvoje spremnice, iz blagajne tvojih pisamah povadi nam, gospode, imena starih pravednikah, koji željahu vidjeti tvoje došašće. Onaj Set, koj stupi na mjesto Abelovo, poput sjene predstavljao je iz daleka vječnoga Sina, kojega smrt ima izposlovati, da otupi zavist, koju Kajn uvede u sviet. Noe, videć djecu Božju, do ondą svetu, ugrezlu u pùtene nečistoće, zahtieva ugledati onoga Sina, koj će nečiste opet očistiti i posvetiti Bogu. Braća, koja pokriše golotinju pijana Noema, gledahu na onoga jedinorodjenika, koj ima doći, da pokrije golotinju Adamovu, koj se takodjer opio ohološću svojom. Sem i Jafet čekahu željno smiljenje Sina Božjega, koj ima doći, da izbavi Kanaan iz robstva grieha. Melkisedek je za njim čeznuo; vršeć svoju svećeničku službu naziraše u budućnost, da ga vidi, početnika svećenstva, kojega sipantom prati će se stvorovi. Lot spozna, da su Sodomljani griešili proti naravnomu redu, i on se obziraše na Gospoda prirode, koj će poslati svetost, nadilazeću prirodu. Njega je izgledao Aron, vjerujući, da kao što je njegova palica ubila zmije, tako će i križ očekivanoga ubiti zmiju, koja ujede Adama i Evu. Mozes vidje, da je podignuta (mjedena) zmija liečila od ujeda zmijah, i pouzda se onoga gledati, koj će proti ugrizu stare zmije donieti liek. Mozes vidje sjajnost jednoga Boga t. j. jedne božanske osobe, a motrijaše onoga, koj ima doći, da svojim naukom odkrije više Božjih licah. Onaj izviedalac Kaleb nosjaše na svom prutu grozd i približi se s njim u pustinji čekajućemu puku; on se ufao viditi onaj grozd, od koga vino kriepit će jednoć stvorove. Odanj očekivaše Jezus (Jozue), sin Nunov, da će značenje njegova imena izpuniti, jerbo kad je on već svojim imenom tako znatno djelovao, koli više je djelovat morao, kad se, rodjen kao čovjek, očevidno prikaže! Onaj Jezus, koj je pabjerkovao, i sobom nosio od žitnih pabjerakah, gledao je na drvo života, da okusi onaj plod, kojega blagovanjem uživa se život. Njega smatraše Rahab; jer kad je on nju rumenim pojasom otajstveno izbavio od gnjeva, to je ona i njegovu istinu otajstveno u napried okusila. Za njim čeznjaše Ilija, pa ako Božjega Sina nije vidio na zemlji, ipak se je čvrsto držao vjere u njega i čistio se, da može uzaći gori i gledati ga u nebu. . . . Mozes i Ilija bijahu mu slike; jer Mozes bijaše prilika umrlih, a Ilija živućih, koji će mu na susret izaći, kada opet došao bude. . . Tko bi se usudio pomisliti, da će ga dostojno slaviti moći, sina istine, koga su pravednici svaki u svoje doba željeli vidjeti? Adam ga je želio, jer bijaše gospodin Kerubah, te ga je mogao popraviti i privesti opet granam životnoga drveta u raju. Abel ga je želio i ufao se, da će se ukazati za njega živa, da u njem mjesto jaganjca, što ga je Bogu prikazao, ugleda pravoga jaganjca Božjega. Eva ga je željela, da bi joj opet povratio ruho sjajnosti, koje joj bje oteto. Kula, koju su mnogi gradili proti nebu, predstavljaše otajstvo onoga jednoga, koj snidje s neba, da na zemlji sagradi toranj, koj bi se u nebo penjati i onamo opet vodit imao. Korablja, boravište živućih, predstavljaše otajstveno našega Gospoda; jerbo on sagradi svetu crkvu, u kojoj duše nahode zaklonište. Za života Falegova bijaše zemlja podieljena u sedamdeset jezikah; Faleg očekivaše onoga, koj će zemlju mjesto jezikah podieliti medju svoje apoštole. Tišina zemlje, povrh koje su se razlile vode, naviešćaše u napried Gospoda, koj snidje i zapovjedi krst od vode, koje valovi nose nas u nebo. Set i Enos i Kajnan zvali su se sinovi Božji, oni izgledahu Sina Božjega, da svojom pobožnosti budu mu braća. Matuzalem življaše malo ne tisuću godinah, on očekivaše sina, koj će dati život, komu nikad neima konca.“ —

Na taj način nastavljaju se još dalje prispodobe; pa neuklanjajuć se onomu, što je u starom zakonu povjestno, on je svetomu otcu samo kao ogledalo, koje svoje najkrasnije zrake na jedno ognjište, na Isusa, baca. Pa jamačno, tko u Isusu štuje sbilja središte poviesti, taj će naći, da je samo pravo i pravedno osvjedočenje, da svi dogadjaji svieta upravom Božje promisli nanj smieraju, te da je sve u predkršćanskom svietu sviestno ili bezsviestno na to služilo, da se njemu prokrči put; pa on će se scieniti srećna, da se može pridružiti srdačnomu i oduševljujućemu hvalospjevu, kojim se je kroz sva vremena i krajeve čas u pojedinih glasovih, u pojedinih sborih, čas uza-

stopce, a čas u skupnom suglasju slavio Sin Svevišnjega.

Promotrivši zrelo sve dosad rečeno, priznat ćemo, da vrieme, štono od prvoga obećanja Spasitelja izteče do njegova izpunjenja, i kako je dugo, ipak prema svojoj svrhi nije predugo bilo. Bog, komu je tisuća godinah kao jedan dan, nebroji po urah ili godinah; pa čim uzvišenija bijaše osoba, koja kao Odkupitelj imaše u sviet unići, tim je više glasnikah, kako kaže sv. Augustin, pripravljajuć joj put pred njom doći moralo; tim je duže i brižljivije valjalo čovječanstvo nanj pripravljati i zanj odgojavati; pa nebijaše samo zakon po izrazu apoštolovu odgajalac gledeć na Isukrsta, nego sve vrhunaravne odredbe, koje Bog od vieka odluči, i svi dogodjaji predkršćanske povjesti kod poganah i židovah smierahu na „punoću vremena,“ koja nadodje s upućenjem Sina Božjega.

Medjutim i ovdje netreba zaboraviti, da se je čovječanstvo predkršćansko, i ako je Spasitelj više tisućah godinah poslie pregrehe došao, ipak već u napred moglo učiniti dionikom učinakah njegova spasenja. Jerbo kao što čovječanstvo zakršćansko živom vjerom u njega postaje pred Bogom opravdano, tako to postigavaše čovječanstvo predkršćansko živom nadom u njega; i kao što je on središte poviesti, tako je on poglavica i kralj svih pravednih i svetih, tako onih, koji življahu pred njim, kao i onih, koji žive za njim; on je zasbilja jaganjac, koj, kako veli apoštol, bje zaklan od početka svieta!

Božićnica.

Od *F. S.*

Sunce liepo izhodi,
Jer se Isus porodi
Od Marije dieve —
Od Marije dieve,
Ote nove Eve. *)

U priprostoj štalici,
U jaslah na slamici
Ovaj sviet ugleda —
Ovaj sviet ugleda
Slastniji od meda.

On, koj imo je doći,
Došo je u ponoći,
Pravi Bog od vieka, —
Pravi Bog od vieka,
U slici čovjeka.

Zrak se svietli i ljeska,
Rieč se čuje nebeska:
Ovo tebi sviete! —
Ovo tebi sviete!
Došlo na spas diete.

Ne kralji i cesari,
Betlehemski ovčari,
Ljudi proste krvi —
Ljudi proste krvi,
Dodju k njemu prvi.

Ne velmože, već ove
Isus k sebi pozove
Ljude nizka roda —
Ljude nizka roda,
Da im milost poda.

Oni se uslobode,
Pa Isusa pohode;
Klečeć njega štuju —
Klečeć njega štuju,
Njemu se raduju.

To se njemu dopade,
Što prostaci ti rade,
Pa ih blagoslivlje —
Pa ih blagoslivlje,
U svoj raj pozivlje.

I mi, i mi kršćani
Bud'mo njemu oddani,
Da i sve nas ovi —
Da i sve nas ovi
Djetić blagoslovi.

*) Marija zove se nova Eva; jer kao što prva Eva bijaše majka mrtvih, tako je Marija — ova nova Eva majka živih, budući da po blagoslovljenu utrobe svoje plodu — Isusu pribavi nam život vječni, koj krivnjom prve Eve pogubismo.

Besjeda

na slavnu uspomenu književnih zaslugah pokojnoga kneza-biskupa lavantinskoga Antuna Martina Slomšeka.

(Rečena od g. Franje Kosara, duhovnoga otca u mariborskom sjemeništu, u skupštini mariborske čitaonice 26. Listopada 1862.)

(Konac.)

Jer je to, što je Slomšek kano biskup za slovensko slovstvo učinio, vam svim bolje poznato, spomenuti ću samo najpoglavitija djela, i to u kratko.

Znajući, da samo onaj duhovnik u duhovnoj službi može veselo i probitačno poslovati, koj je na narodnu naobražen, bijaše njemu mudar uzgoj bogoslovah prije svega na srdcu. Sve sile bješe napeo, i sam se mnogo žrtvovao, da je već god. 1850. 4. razred bogoslovja prestavljen k sv. Andriji. Navadno pobožno čitanje za blagovanja sam je u slovenskom jeziku odredjivao. Slovensku slovnicu razlagao je sam več više godinah, praktičnu obuku za izpovjedaonicu i propovjedaonicu sam je sebi do smrti pridržao ter vježbao bogoslove u slovenskih govorih. Kod svakoga pokusna govora pribivao bi glavom ter s otčinskom ljubavlju govornika opomenuo, što je dobro, što-li treba popraviti. Najveća nepogoda vremena

takodjer u Mariboru nije njemu zapriečila, da nedojde na te vježbe. Da se bogoslovi na njegove oči i po njegovom naputku mogu vježbati u navieštanju rieči Božje, naredi, da bogoslovi 4. razreda kod sv. Andrije u biskupskoj kapeli domaćoj družini, koja bijaše večim dielom slovenska, a kašnje u Mariboru u crkvi sv. Alojzija slovenskoj družini svega onoga mjesta drže propoviedi i kršćanski nauk, što je on kod sv. Andrije svaki put, a u Mariboru često došao slušat. Da si bogoslovi u bogoslovnih izrazih pribave okretnost, naredi, neka jim se katekelika slovenski razlaže, a ta kateketika slovenska, napisana po učitelju predmeta preč. g. Rozmanu. bje natiskana u „Drobtinicah" god. 1835., a što mu je drago bilo, lanjske godine poče učitelj pastiroslovja takodjer svoj nauk, a još njeki drugi učitelji svoje predmete razlagati slovenski.

Drugo, što mu najviše bijaše na srdcu, to su pučke škole po selih. Spomenute slovenske škole podupiraše on silno, braneć je od one gospode, koji hoće da jim sve ostane po starinskom običaju; nego on nezaboravi ni na svakidanje slovenske škole. Kadno god. 1848. idea narodnosti potrese svom Europom ter i škole prenapravi, kadno se jasno kano bieli dan pokaza, kolika se je krivica činila Slovencem u školi, tad je ministar Thun sa zaufanjem povjerio njemu izradjenje školskih knjigah. Sam on napisa maleni katekizam slovenski, a za druge knjige napravi osnovu, ter razdieli medju sposobne svećenike i učitelje. Najviše, to se zna, napisa on sam i za te knjige, a poslane mu već gotove sam je čitao i popravljao. Tako su ugledale sviet čitanke: „Malo slovensko-nemško berilo" g. 1853., „Veliko slovensko berilo" g. 1855., „Ponovilo za nedeljske šole" g. 1854., a da učitelji umiju te knjige valjano rabiti, napisa on u Drobtinicah g. 1861. naputak u članku „Kratko vodilo za malo in veliko berilo. Blagim učiteljem dober svet." — G. 1853. dade tiskati djeci vrlo milu knjigu: „Šola vesela lepega petja za pridno šolsko mladiko," za koju je bio počeo već kano školski nadzornik pobirati gradivo. Upravo iz toga gradiva povadjene su takodjer pjesme za večernju s napjevi, kako su u „Drobtinicah" god. 1861. štampane. Da se pako učitelji boljma dadu na sv. pjesme i glasbu, razpisa on još godine 1852. iz svoje kese nagrade za deset godinah, tako: da u svakom crkvenom i školskom okružju svaki onaj učitelj, koj se je po sudu školskoga nadzornika pokazao najvještjim u pjevanju i muzici, dobije 5 forintih.

Treća skrb bijaše mu pobožna i narodna domaća prosvjeta. Zato s veseljem pozdravi on družtvo sv. Mohora, sklopljeno g. 1851. u Celovcu, komu je liepa svrha izdavati knjige za naobraženje prostoga puka primjerene, pak u maticu toga družtva uloži 500 for. Po njegovoj skrbi prevedena je na slovenski jezik dra. Šmida biblička poviest sa slikami, ter pod naslovom: „Zgodbe sv. pisma star. i nov. zakona" izdana od istoga družtva. On pribavi Slovencem takodjer novo izdanje „Djanja Svetnikov" sa slikami g. 1854., koju je on napisao pomoćju kranjskih i štajerskih rodoljubah. Što je pako još više, sve rukopise pregledavaše sam, prve natiske popravljaše sam, pri kojem poslu, jer bi ga većim dielom morao obavljati po noći, pokvari si prije oštre oči, da je zadnjih godinah s očalama, i to težkom mukom čitati i pisati mogao. Osobitom ljubavju bijaše zauzet za svoje „Drobtinice," te premda je postav biskupom uredničtvo predao u druge ruke, vendar do svoje smrti ostade on njim duša i glavni pisac. Najviše i najizvrstnijih sastavakah poteklo je iz njegova pera; a naročito pokaza se, da je vještak u svem, što ide na pastirsku službu, životopise pokojnih rodoljubah i školu.

Kako za „Drobtinice" tako i za dobre, puku koristne časopise bijaše zauzet pokojni vladika. Nje bi podupirao, kada bi i u čem mogao, a dosta putah naložio svećenikom, neka dobre novine šire, a zle zatiru. Od svih bijaše mu „Danica" najmilija; mnogi put spomenuo bi on nju s velikom pohvalom, kako se hrabro bori za narodnost, a još hrabrije za kršćansku vjeru i pobožnost. Svakoga pako moralo je to ganuti, kad na posljednih duhovnih vježbah na Slatini njekoliko danah prije smrti reče, da želi, neka bi na svakoj našoj župi bila po jedna „Danica," i ako je tkogod nebi mogao naručiti, neka ju naruči na njegov trošak. Više liepih članakah napisa on takodjer za „Danicu," a svake godine o godu sv. Cirila i Metoda u njoj obznani Slovencem stanje i napredak te bratovštine.

Sve to nebijaše jošte njemu dosta. Kano dobru otcu bijaše njemu najsladja utjeha razgovarati se otčinski sa svojom duhovnom djecom, te kad mu to nebi bilo moguće ustmeno, poslužio bi se sredstvom pastirskih poslanicah. Njegova pastirska rieč imadjaše skroz čudnovatu moć na srdce, ne kano domaćih vjernikah, nego kano Slovenacah; nju su slušali doista kano rieč poslanika Božjega. Već njegova prva pastirska poslanica bijaše poput iskre nebeske, ter je sva slovenska srdca veoma razveselila, ogrijala i nadahnula, a njegove pastirske poslanice burne godine 1848. bijahu duhovnikom i puku pravo vodilo, da nisu zabludili u državnu i crkvenu smutnju. Mnijem, da bi svim Slovencem vrlo ugodilo, kad bi se sve njegove pastirske poslanice sabrale, ter u posebnoj knjizi izdale. Ota knjiga bila bi najdičnijim spomenikom na njegovu grobu, sačuvala bi njegov duh i nauk u srdcu duhovnikah i vjernih Slovenacah; a takodjer bi njegovim neprijateljem, ako još samo koliko imadu dobre volje, dala priliku, da se osvjedoče o njegovu istinskom i oduševljenom austrijanskom patriotizmu. Obećajem vam pomoć, da ta knjiga izide.

Nu njegovo kršćansko rodoljubje nije se dalo omedjašiti tiesnimi medjami slovenskimi; široko mu srdce obuzimaše jednakom ljubavju sve Slavjane, katolike i nekatolike. Zato je crkvena rana nesretnoga razkolničtva bogoljubno mu srdce nad sve boljela; a da si nju ublaži, odluči uvesti novu bratovštinu pobožne molitve

pod obrambom sv. slavjanskih apoštolah Cirila i Metoda medju Slavjani. Pri duhovnih vježbah god. 1851. u Brežcih naumi tu bratovštinu duhovnikom svečano obznaniti. Ali huda bolest, prvi uzrok njegove prerane smrti, napade ga na putu u Celju i položi ga u postelj. Sbog toga posla samo pismen poziv na duhovne vježbe, što nas je tako uzhitilo, da smo se svi s mjesta podpisali. S kolikim je veseljem ta bratovština ne samo po slovenskih nego takodjer i po njemačkih biskupijah primljena, i kakovim je liepim plodom povratka razkolnikah u krilo naše crkve urodila, to je „Danica“ od godine do godine javljala. Tko bi dvojio, da bi jedinstvo Slavjanah u vjeri takodjer mnogo pospješilo uzajamnost, slogu i napredak slavjanskoga knjižtva?

Toliko i još više trudio se i radio je pokojni knez za slovensko knjižtvo, za narod i sv. crkvu. Nije ni jedna godina prošla, da nebi Slovence kojim plodom svojega pobožnoga rodoljubja obveselio. On u istinu bijaše zviezda, na koju ciela Slovenija s veseljem gledaše; bijaše u istinu vodja Slovenacah, kojega glas slušahu s veselom odanošću. Zato su tekle sretno, veselo i hitro godine njegova višjega pastirstva, — oj! preveć hitro njih šestnaest proteče! Ali žetva na polju, od Božje providnosti njemu podieljenom, dozorila je; sbog šta i zapovjedi gospodar žetve nebeskim žeteocem, da zlatno klasje požanju, te obilno snoplje sprave u nebeske žitnice. Pak ako ikojemu mužu sadanje dobe, to sigurno smiemo na grobu pokojnoga kneza veselo zapjevati besjede psalma Davidova: „Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua; venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.“

Kad je na sjetvu išao, jaukao je, ter sa suzami i mnogim čemerom sijao si sjeme; ali sada ostaviv suznu dolinu s veseljem ode u nebesku domovinu, a angjeli su veselo pjevajuć nosili za njim velike snope njegove žetve. Neka sada počiva u miru, što si ga je obilato zaslužio, i neka uživa vječnu krunu svojih dielah, koja su sva učinjena jedino: Ad majorem Dei gloriam et animarum salutem — sve na povećanje slave Božje i spasenje dušah. Mi pako još jednom obkolimo u duhu njegovu grobnu gomilu, na njegovu grobu još jednom ruke si podajmo i na slavno ime Antuna Martina Slomšeka još jednom ponovimo zavjet, da ćemo biti i ostati pravi sinovi svoje domovine i rodoljubi revni, — da ćemo stalno hoditi stazom, koju nam je on pokazao, — neumorno raditi za pravo dobro naroda, — neplašiti se nikakovih neprijateljah naše narodnosti, — neuklanjati se nikakovim zaprekam i protivštinam, budi od desne ili lieve. Naše geslo neka budu besjede, koje je pokojni knez za zadnji put u slatinskom sboru svojih svećenikah izrekao, ter nam kao oporuku svojega rodoljubja ostavio: „Budimo vazda nepomični katolici — stalni Austrijanci — i Slavjani.“ Dà — slovenski smo rodoljubi i ostati ćemo po sve vieke, — ali u svačem i vazda u duhu kršćanstva. (Iz „Zg. Danice.“)

Dopis.

U Rimu dne 2. Prosinca. Mala nesreća, što je moj dopis zakasnio, a zakasnio s toga, što sam se jedva jučer obećanih „Litterae ad Orientales“ dokopao. Inače u ovo doba, kad svakojakih novinah izobila imade, — ali žalibože dobrih malo —, kad se već u napried znade, šta će koj ministerium odlučiti, te se već isti dan i note u novinah priobćivaju — dopisnikom preostaje posve uzko, malo zanimivo polje.

Dne 29. Listopada prispješe sretno naši gojenci u Collegium Germanico-Hungaricum. Nisam htio gdjekoje sitnarije iz putovanja moga pisati: nu sad sam izkustvom i ovih izjaviti prinukan, da se kroz austrijske države putuje u svakom obziru sigurno, a mogu reći i udobno, dočim te kroz novu Italiju prate s neizvjestnošću ciene, odlazka i dolazka željeznicah a osobito parobrodah, svakojake pijavice, da nerečem, ubojice. U svem se vidi golema razlika. Dočim od Čakovca do Peschiere sasvim točno proračunati možeš trošak — premda i ondje ima kojekakovih postolnicah: čim stupiš u sretnu novu Italiju, neimaš više svojim očima i svomu cjeniku — već kolodvorskomu činovniku vjerovati. Kasno dodje, a onda što veli platiti, valja da platiš, ako nećeš, da do drugoga vlaka čekaš. A žuriti se moraš, da možebit u Genovi parobrod nezakasniš, za koga ti do Genove nitko nezna kazati, kad će odlaziti. Činovnici na austrijskih željeznicah točni su, izvježbani, uljudni, — a ovdje mu na čelu čitaš, da je jučer došao, nezna ti dati obaviesti — te ako si inostranac, a osobito svećenik, hoće te se užiti. Prije tri godine moglo se je iz Trsta kroz Jakin u Rim sa 50 for. doći, — sad si sretan, ako ti kroz Genovu jedna stotina bude dosta. Pogovara se na tihom, da će na proljeće Umbrija i Marka zakonitomu svomu vladaru vratiti se, a željeznica se od Jakina pravi; onda će valjda i više Hrvatah Rim posjetiti — jedini u svojoj struci grad na svietu. — Nu da se vratim k našim gojencem. Uredno putovahu od Nabrežine u družtvu pomorskoga kapetana g. Polića do Genove; ovdje ih ostavi drug, inim putem poveden — a oni moradoše tri dana čekati na odlazak ladje u Civitavecchiu. Za ova tri dana, za sobe, koje se nisu mogle zaključiti — pa tri objeda i dva doručka morali su platiti 80 franakah!! *) Eto ti srećne nove Italije! Nu sad su već na sve protivštine i prevare zaboravili, srećni, što se nalaze u Rimu, i što su dne 4. p. m. u crkvi sv. Karla prvi put vidjeli sv. otca. U ostalom blagotvorne željeznice doniele su sa sobom novi za ovu čudotvornu epoku nauk: kako se u pet danah 100—130 for. bježimice potroši. U prošlo vrieme, dok nije bila još tak jako slobodna Italija, dolazili bi ovamo pobožni putnici s 10 for. troška, potrošili bi istina kakovih petnaest ili više danah na putu, a kršćan-

*) Valjda naši mladi putnici nisu znali, da se čovjek u Italiji mora za sve u napried pogodit; tko toga tamo neučini, njega bezd šao globe. **Ured.**

ska ih ljubav natrag pratila. To se danas bez pogibelji imovine i života poduzeti nemože, već si prisiljen sa stotinicom naglo putovati. Jao državi, gdje se samo gleda na materijalni napredak, a tri krat vaj! gdje se još duševni i nabožni prieči i kvari! Dajte židovom i novčarom (ko što već kojekud imadu) novinarstvo i sabore, pa ćemo na skoro biti u novoj Italiji. Nu još jednu. U vas se i odviše traži znanje raznih jezikah za kojekakvu službicu prislušnika, — a u novoj Italiji ponamješćeni su za činovnike Sardinci, koji i svoj talijanski jezik zlo izgovaraju. Barem kod pregledanja i podpisivanja putnih listovah nuždno je, da činovnik razumije glavne europejske jezike. Što se sgodi? U mjesto Stadlerova imena ubilježi činovnik u Genovi sasvim mirno ime bana Šokčevića, i da se nije porodila prepirka za „Feldmarschallieutenanta," za koje mu drugi činovnik, umirujuć ga, reče: „questo è il suo titulo," na što razjasni stvar isti g. St. toliko razumjev talijanski — bili bi upisali za putnika svjetloga našega bana — a možebiti za njim u potjeru poslali, što da onuda radi?

A tako je i s poštami. Ima doduše i u vas iznimnih neredah, — ali u Italiji uz obične nerede ima običnih svojevoljnih kradjah. Nespominjem često izgubljenih listovah, već urednu poštarinu, koja je prije iznosila 8 bajokah = 24 novč., a sada 22, ako-li pak listić polag njihove tezulje za dlaku više važe: 44 bajoka! uzprkos tomu, što se u vas metne biljega od 15 novč. Za pojedini list „Pozora" tražilo se najprije 4, za mjesec danah 44, a drugi mjesec 66 baj. = 2 for. Slučajno gospodina, komu „Pozor" dolazi, nebijaše kroz ljetne mjesece u Rimu, te se tako same poštarine nabralo do 40 škudah!! Valja dakle dovoljnom biljegovinom obskrbiti novine, te je na Jakin ili Firenzu odpremati, a isto tako i listove. Ovako prispiju za šest danah, a inače putuju dvostruko duže. Ja se nisam mogao do njihove teorije dokopati; nu to znadem ex praxi: da listi listovkami od 25 novč. providjeni, poslani preko Jakina i Firence dolaze franco; a listi sa samom 15 novč. listovkom putuju valjda kroz Turin, Mont' Cenis i Marsilju — te stoje, kako rekoh, 22 ili 44 bajoka.

Eto kakove sitnarije preostaju dopisniku; nu i to valja znati. — Tekuća godina izvanredno obiluje crkvenimi svečanostmi. Za svečanim proglašenjem japanskih mučenikah sliede mjestne trodnevne pobožnosti, tako zvani triduum. Za mučenike iz reda sv. Franje obslužavao je isti red sjajni triduum u svih svojih crkvah u razno vrieme, — Trinitarci za svojega, — a najposlie, nu najsjajnije otci Isusovci dne 14. 15. i 16. p. m. u glavnoj svojoj crkvi al Gesù za ss. Pavla Miki, Ivana Soan de Goto i Jakova Chisai. Takov triduum obavlja se tim, da se crkva dragocjenimi sagovi nakiti i izvanredno razsvietli n. p. sa 150 visećih svjetionikah (Luster), na svakom po 12 voštenicah i stojećimi ogromnimi svjetnjaci sa 50 voštenicah i t. d. — da se u više povećih slikah (u tako zvanoj temperi) predstavlja život, smrt i čudesa slavnih dotičnikah, — da se od rana jutra do podne kod više ili svih oltarah neprekidno sv. mise služe, a u 10 satih započme biskupska misa uz mnogobrojnu podvorbu i izvrstnu glasbu, — da se poslie podne dnevice drži panegyrikon, večernja i blagoslov, te sva crkva naliči vedromu neizbrojenimi zviezdami posutu nebu — a pod večer se i sva spoljašnja crkva s umjetno razporedjenimi svjetiljkami divno razsvietli.

Svega je ovoga u najvećem broju i najboljem skladu bilo u crkvi al Gesù, u koju se je za rečene dane jedva unići moglo radi množine ljudstva, premda je jedna od povećih crkvah rimskih. Puk je u nju grnuo radi trodnevnice, i radi novoga ukrašenja iste crkve, koje je upravo ovih danah dogotovljeno. Ovdje mi se nudja prilika, da nješto primjetim. Obično se govorilo i govori, da su oo. Isusovci sve blago i bogatstvo nastojali nagomilati i spraviti. U Rimu ima toj potvori jasan uztuk. Glavna isusovačka crkva, njekoč od kardinala Farnesa veličanstveno osnovana i glede zidinah dogotovljena, imala je sve do ove godine samo jedan dragocjen oltar sv. Ignacija, naime od lazura (lapis lazuli), kojega se težina plaća težinom zlata, zatim oltar umjetne vriednosti sv. Franje Šaveria, kubu od prvih slikarah naslikanu, i kapelice oltari providjene; sve ostale stiene bile su gô zid, što je s onimi dragocjenostmi u velikoj oprjeci bilo. Prilika je tudje ovako umovati: da su Isusovci tako lakomi za blagom bili, da su ga toliko nagomilali: bili bi si sigurno svoju glavnu crkvu najizvrstnije nakitili, ili ju barem shodno uredili; nu blizu 300 godinah stajala je crkva bez potrebita uresa: kamo dakle ako i ne ono izmišljeno blago — godišnja prištednja? Znate kamo? u knjižnice. U svakom svom poglavitijem stanu imali su oni mnogobrojnu i izvrstnu knjižnicu, a takovih stotine mnogo tisućah stoje. Iz njihove fiorentinske knjižnice vlada turinska nedavno je 60,000 dragocjenostih za štogod prodala; a tako i drugdje. . . A kamo je naših ljepoglavskih Pavlinah knjižnica dospjela? Traži ju nješto u Pešti, više u Beču, a najviše po Njemačkoj; — samo naša domovina nije ništa, skoro ništa iz toga požara oslobodila. *) . . Pa s toga nevalja nikad iz pameti pustiti načelo pravde: svakoga svojina neka bude sveta. Oprostite momu umetnutomu umstvovanju. . . Sgodi se dakle, da prije 4 godine dodje slučajno (?) u rečenu crkvu al Gesù vojvoda Skender Torlonia, te opaziv uz gdjekoja dragocjena uda ostalo truplo jošte sasvim nago, zapita sakristana: kako to, da nije sva crkva mramorom obložena? te dobivši odgovor: da sredstva manjkaju — zapita dalje: koliko bi to moglo stajati? „Ah kakvih 40 i više hiljadah škudah." Najposlie veljaše: ja ću cjenije dati načiniti . . . te dade dragocjenim žutim mramorom

---

*) Obćenito se misli, da je pavlinski red sasvim dospio; nu nije tako. U onoj strani Poljske, kamo nije doprla ruka Josipova, još obstoje Pavlini, iz medju kojih s jednim upoznah se prigodom kanonizacije. Radi se, da se u Ugarsku opet uvedu.

Dopis.

sve obložiti, i videći, da se, što je tristogodišnje, s ovim u sklad metnuti mora, dade i ostalo sve obnoviti. . . za koliko hiljadah, sam Bog znade. Sada je crkva ova jedna od najljepših u Rimu, t j. medju crkvami drugoga reda, jer glavne bazilike neidu u ovo sravnjivanje; a i naša crkva sv. Jerolima je najljepša, nu u trećem redu t. j. izmedju crkvah srednje veličine. S toga, a i radi svečanosti vrvila je množina svaki dan u rečenu crkvu.

Reći ćete: taj bi htio svojom duljinom sve dosad zanemareno nadoknaditi. S toga o ostalom samo na kratko. Danas bijahu s podpunom podvorbom služene zadušnice od strane našega kaptola u ovdašnjoj crkvi, i deset tihih misah od strane sbora za bivšega subrata velezaslužnoga pokojnika Adama Sukića. — Slika naručena iz Djakova stajati će ne s t o vel hiljadu škudah. Prvi slikar Consoni, koj u Vatikanu nastavlja Rafaelove Loggie, slika ju. Nu treba dvie godine. Jedna ništica u posljednjem mom dopisu ostala je slagaru u rukuh, te prouzroči veliku razliku.

Isto tako različit je u njekih novinah donešeni glas, da si sv. otac daje mausoleum u S. Maria Maggiore praviti. Bivši naime sv. otac p. g. na dan sv. Jerolima kod groba istoga velikoga, ili kako ga crkva naziva najvećega učitelja, za pristupan učiniti grob sv. Matije, Jerolima i inih ondje položenih ugodnikah Božjih, odluči poput one, što je u sv. Petru. podzemnu crkvu, tako zvanu Confessio, dati načiniti. Na tom se radi, a ne na mausoleu, o kom se znade, da ga imadu staviti, ili barem navadno stavljaju kardinali po istom papi imenovani. Njih 40 znati će dostojan spomenik sadašnjemu sv. otcu podignuti.

Vučenje darovah kat. ljubavi na zahtievanje mnogih prenešeno je na 19. Veljače.

Sokolski je živ u zatvoru kievskom, neuzkolebiv u katoličkom osvjedočenju, kako glasi ovih danah Propagandi stigli javljaju.

Za g. M. Chmelička sve je najpovoljnije riešeno, samo se čeka opredieljenje mjesta od apoštolskoga vikara iz Carigrada. Daj Bože, da se tamo povrati spoznanje, da je potrebito središte, koje je kod mnogih katolikah aes sonans et cymbalum tinniens.

S. Mlinarić.

Viestnik.

Iz Zagreba. Niti ostarjela doba niti nepogoda ljute zime nemogahu ni ove godine obustaviti uzoritoga gospodina kardinala i nadbiskupa, da radostni blagdan Spasiteljeva poroda neslavi uposried svoga stada. Nj. uzoritost služaše na Božić u prvostolnoj crkvi svečanu misu, a poslie nje navješćivaše slovo Božje nebrojenomu puku.

— Kako prvašnjih godinah, tako će se i ljetos na Božić u večer dieliti ubogoj djecici božićni darovi. Djelitba vršit će se u velikoj dvorani nadbiskupskoga grada, koja će biti u to ime borići i inim nakitom urešena. Radi ograničena prostora i da se ova djelitba svrši svojoj primjernim načinom obaviti može, moći će joj samo oni pribivati, koji budu imali ulaznice.

— Uzoriti gosp. kardinal i nadbiskup izvolio je naimenovati prečastnu gg. kanonike prvostolne crkve: Filipa Peroka prvim kanonikom izpovjednikom prvostolne crkve, Tomu Gajdeka izpitateljem prosinodalnim iz dogmatike i tumačenja sv. pisma, a Franju Huszara prisjednikom ženitbenoga suda.

— Uzoriti gosp. stožernik i nadbiskup zagrebački podielio je g. Ivanu Nep. Rukavini, župniku u Krapinskih Toplicah, naslov prisjednika duh. stola.

— G. Ulrik Kirchlechner, župnik pregradski, naimenovan je podarcidjakonom kotara krapinskoga.

— Ovdašnje streljačko družtvo obslužavalo je prošle subote u crkvici milosrdnikah zadušnice za svoje preminule članove.

— Da si župljani molvanski u gjurgjevačkoj pukovniji mogu svoju župnu crkvu dozidat i uredit dati, blagoizvoli im nj. c. k. veličanstvo doznačiti 10,000 for. iz krajiške dohodarske zaklade.

— G. Franjo Završki, prisjednik duh. stola i župnik zlatarski, navršiv pô vieka misničtva, služio je dne 8. t. m. u svojoj župnoj crkvi petdesetoljetnicu misu.

— Duhovnici kotara krapinskoga, sakupljeni na svojoj jesenskoj konferenciji, odlučiše svotu od 5 for. 50 nč., koje dotični župnik u ime troškovah od svojih gostovah nehtjede primiti, poslati za popravak velehradske crkve.

— Piše nam se iz Pakraca, da su tamošnji katolici, nedavna svečanom službom Božjom, za koju su sami zamolili svoga župnika, zahvalili se Bogu za blagoslov ovogodišnje obilate ljetine. — Isti dan je sljedbenica helvetičkoga vjeroizpoviedanja Tereza Morócz, prije u katoličkoj vjeri po župniku podučena, prestupila u krilo katoličke crkve.

— U Osieku je netom izašla i u našem listu oglašena „Zora," učiteljski godišnjak za god. 1863. Posvećena je „u slavu sv. slavjanskih apoštolah Cirila i Metoda, kojimi nam zabieli „zora" kršćanske prosvjete god. 863. prije tisuć godinah!" U „Zori" ima koristne pouke i ugodne bezazlene zabave u prostom i vezanom slogu za učitelje i neučitelje, te ju preporučujemo svesrdno, da nam i do godine možda još sjajnija svane.

Iz Ugarske. U Požunu preminuo je dne 14. t. m. Nikola Cherier, opat, požunski kanonik, kr. savjetnik i poznati spisatelj bogoslovnih dielah, u 72. godini svoje dobe.

Iz Praga. Najviši sud u Beču potvrdio je u parnici kanonika Štulca, urednika českoga „Pozora," odsudu pražkoga višega suda, koj ga radi smetanja javnoga mira odsudi na dva mjeseca tamnice i gubitak 1000 for. jamčevine.

Iz Genfa. Ovdješnja njemačko-reformirana občina učinila je na predlog svoga župnika Wagnera zaključak, da se apoštolsko vjerovanje metne ad acta, ter ustroji od svake dogme prosta crkva razuma. Loža slobodnih zidarah u Genfu obećala je g. župniku u tom pomoć.

Poziv na predplatu

prvoga u Slavoniji časopisa, koji će se izdavati pod naslovom:

SLAVONAC.

Bijaše moja nakana, a i mnogih mojih dobrih prijateljah i zemljakah vruća želja, da i u zemlji, o kojoj slavni Relković pjeva: „Slavonijo, zemljo plemenita, vele si ti liepo uzorita", svjetlo ugleda časopis takov, kojega bi zadaća bila: kako slavonskom puku, tako i onoj braći našega porekla, koja u Ugarskoj, u Banatu i Bačkoj obitavaju, te se više latinicom nego cirilicom služe,*) nemanje i inoj braći Slavjanom na jugu donositi ćudoredna i poučna razlaganja u obće, zatim zabavne članke za razveselenje srca i pooštrenje uma; te da bih na tom temelju pojmove razvijajuć upućivao svoje sunarodnike u svemu, što je dobro, krasno, ćudoredno i pravo, i s tim oplemenjivao srca i pomagao doprinieti svoju uslugu za buduću bolju sreću i blagostanje kako duševno, tako i tjelesno.

Želja mi bijaše, da se tom prigodom i u politiku upustim u toliko, u koliko bi to za postignuće plemenite ote svrhe shodno i potrebno bilo, te sam u to ime od visoke oblasti i potrebitu dozvolju zadobio; nu stranom odgovoren po prijateljih, stranom i sam poznavajuć sadašnje okolnosti i neizvjestni zakon o štampi, te nesuglasje obstojećih absolutističkih zakonah sa temeljem naše ustavnosti, t. j. diplomom od 20. listopada 1860. odustah za sada posve od politike, i želim jedino poučno-zabavni list izdaviti, kojega će sadržaj biti:

1. **„Dobar župnik."** Ovaj će stupac u popularnom ili prostom predstavljanju donositi sve, što se odnosi na Boga, na kršćansku ćudorednost, na prirodu ili narav.
2. „Pjesme, novele i pripoviesti". Ove će ponajviše iz narodnoga života crpljene biti, ter će sloviti o svih razredih pučanstva, i taj značaj imati, da uz zabavu čitateljem i korist donesu.
3. „Domaći liečnik". Ovaj će priobćivati kakvoću liekovah i njenih porabah u prvoj potrebi, glede raznih bolestih čovječjih i marvinskih, kao takodjer načine za sačuvanje i promicanje zdravlja potrebne.
4. „Kućnik, ili mali gospodar." Ovaj će u kratko priobćivati hasnovita sredstva, valjana za podignuće i promicanje gospodarstva u i izvan kuće.
5. „Zakonoša ili urednik". U kratko će ovaj stupac priobćivati najnovije i puku za znati neobhodno potrebite zakone, kao i viših vlastih naredbe i kako da ih puk uporabiti ima, pred oči stavljati.
6. „Seoski knez". Ovaj će žaobe, potreboće i težkoće gradjanah i seljakah odkrivati, i sve, što je po gradovih i poselih znati vriedna, obodravajuć na dobro i odvraćajuć od zla, ako u politiku nezasiecaju, obćinstvu pridonositi.
7. „Svaštica". Stupac ovaj će sadržavati mjestne i ine novosti, smješice, zagonetke, odgonetke, dosjetljivke, narodne poslovice itd. Napokon obznane o svemu, što u životu čovječanskom na promet spada. Za obznane imati će dotični uvrstitelj plaćati propisanu bularinu i trošak za štampu. Ako ovakovih obznanah bude u većem broju, to će ih „Slavonac" posebice kao dodatak svoga lista priobćivati.

Ovaj će list izlaziti iz tiskarne nižepodpisanoga u sl. i kr. gradu Požegi na velikom arku u osmini, za sada na mjesec tri puta, t. j. 10. 20. i 30. Ciena će mu biti na cielu godinu ujedno s poštarinom 4 stot. 60 novč., može se i na pol godine predbrojiti sa 2 stot. 30 novč. U mjestu pako Požegi, ako p. n. predplatnici sami po list šalju, na cielu godinu 4 stot. 30 novč. A na pol godine 2 stot. 15 novčićah.

Prvi broj će izići u mjesecu siečnju 1863.

Dočim i to obznanjujem, da će po razmjeru materijala, ili svi ili njekoji stupci izpunjivani bivati — preporučujem se ujedno cielomu obćinstvu slavjanskom na jugu, i ostalim prijateljem naroda našega za svestranu podporu, te smierno očitujem, da ovoga lista, kao i svih ostalih obstanak zavisi o pomoći doprinieti se imajućoj u duševnom i materijalnom smislu. Ovu pomoć ufa se niže podpisani s tim većma zadobiti, što ovaj list za svrhu ima jedino bolju budućnost moralnu i materijalnu naroda našega, koju mu iz svih silah, duše i srca svoga želi njegov

U Požegi na dan neoskvrnjenoga začeća blažene djevice Marije 1862.

vlastnik i urednik
***Miroslav Kraljević*, s. r.**

*) Slavonac zato nije neprijatelj cirilice, dapače on želi, ako Bog dá, s vremenom dodatak cirilicom pisan u svoj časopis uvrstiti.

Poziv na predplatu

na XIV. tečaj

ZAGREBAČKOGA KATOLIČKOGA LISTA.

Javljajući u kratko, da će „Zag. kat. list" i buduće godine u dosadanjem liku i obsegu izlaziti, pozivamo uljudno sve one, koji se na ovo crkveno glasilo misle predplatiti, da to čim prije učiniti izvole.

Predplatnina „Zag. kat. listu" ostaje dojakošnja, naime na cielu godinu: za Zagreb **5** for.; za izvanjske naručnike s poštom **6** for. **30** nč. — Na pol godine: za Zagreb **2** for. **50** nč.; za izvanjske predplatnike **3** for. **15** nč.

Gospodu, koja nam u ime predplate što-god duguju, molimo liepo, da nam s novom naručbinom i zaostalu predplatninu poslati nepropuste.

Uredničtvo „Zag. kat. lista."

(Izpravci.) U zad jem listu na str. 406. u dopisu mjesto „Milanu" čitaj u Milani; a na str. 408. 1. stupcu, redku 24. mjesto „hottentsko" čitaj: hottentotsko.

Urednik **Nikola Horvat.** Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja.

